
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVII
G
5
NAPOLI

HENRICI KNIGHTON

Canonici Leyceſtrenſis

CHRONICA

DE

Eventibus Angliæ à tempore Regis Edgari uſque mortem Regis *Ricardi* ſecundi.

Nunc primum edita ex Mss. codicibus fideliter collatis.

COMPILATIO HENRICI de KNIGHTON Canonici Abbathiæ *Leycestriensis* de eventibus *Angliæ*.

HOC opusculum post præclaros retroactorum eventuum in regno *Angliæ*, & ejus confinibus luculentos cronografos aggressus, quibus rerum gestarum noticiam & morum inde modestiam proficiendo consequendam posteritati adventanti karitatis intuitu desideravi propinare & velut utile dulci consultius immiscere, malorum videlicet de die in diem imminentium incursum præcavere, cum dulcifluo tripudio historicæ cognitionis manum scribendo tali desiderio apponere curavi. Et meæ parvitatis velle de hiis quæ à diebus pertransitis in dies succedentes tam mirabiliter quam casualiter in regno *Angliæ* & multociens in ejus confinibus & regionibus adjacentibus diatim emerserunt de magnificis cronografforum gestibus sparsim prout potui ea reperire, in præsentem libellum stilo licet retorto conglutinare desudavi. Et posteris nostris, veluti nobis anteriores nostri caritatis poculum hujusmodi propinaverunt, sub qualicumque exemplari cum aviditate consimili cordis mei, scienciola mea licet recalcitrante, derivare corde tenus concupisco. Igitur historia cum sit nuncia vetustatis præteritæ, testis transactorum temporum, est & memoria vitæ, bonorum atque malorum, norma prælucens hiis qui se regere tam in corpore quam in anima regulariter disponunt. Historia præminentes animæ & corporis sensatorum dotes possidendo occupat, suosque quamplurimum sensualiter prærogat possessores. Et cum Historia quodammodo dici potest immortalis, cum ea quæ fuerunt oblivioni tradita ad memoriam revocat, & quasi recenti animo reducit, & alias peritura si scripta non forent renovat, & aliqualicunque quasi morte separata vivificat, & aliis post alios succedentibus ut ita dicam perpetuat & thesaurabiliter conservat, ut per ea quæ scripta & lecta conspiciuntur intellecta levius evitent & luculentius provideant mala quæ de die in diem incessabiliter habitantibus terram, pro dolor! emergunt. Iccirco inter cætera lectoris faceciam cum intimis cordis expansis visceribus exposco ne lectitando stadium laboris mei cum subrisu aliquociens aspiciat; cum sit inter cætera cronografforum florida scripta velut præpatens palia inter tritici grana peroptima: set pocius voluntatis meæ desiderio quam inertis facundiæ stilo alludendo sitibundus aspiret. Igitur opusculum historiolæ meæ à conquestu regni *Angliæ* cum adminiculo septimi libri *Cistrensis* laudiflui Cronographi perlucide scribentis, cujus seriem de verbo ad verbum cum aliis quæ aspectui meo sparsim se obtulerant inscribere seriatim propono, telamque eventuum medio tempore in regno *Angliæ* & partibus finitimis per *Anglicos* & quandoque aliquosculos alios in regnis aliis partim immiscendo secundum parvitatem stilioli sensus mei usque ad præsens tempus ordiri diligenter attentabo, secundum quod Deus fons & origo totius bonitatis & totius scientiæ infusor venas cordis mei rore pneumatis cœlestis, in quo omnes thesauri sapienciæ & scienciæ sunt reconditi, sua ineffabili benignitate licet immerito irrigare dignatus fuerit de suo speciali dono. Denique plerisque præsens opusculum nostrum forte videretur nimis deficiens, & sic minus idoneum si in primordio nostræ relationis in adventu *Willielmi* bastardi in *Angliam* & conquestum ejusdem nostrum stilum scribendi figeremus, nisi de ejus origine & parentela, videlicet quo titulo quove jure consanguinitatis ut linialiter sub successione progenitorum suorum monarchia regni *Angliæ* eidem *Willielmo* attinuerit & inde ad eam aspiraverit, pro nostro modulo præmitteremus. Iccirco ad ejus priores progenitores calamum vertere & linialiter genealogiam ejusdem *Willielmi* describere, & de progenie in progeniem gradatim procedere, & à prima stipite parentelæ ejus per ramos donec in ejus personam regni *Angliæ* rectum hæredem perveniam, sub brevitate qua potero enodare curabo. Sicque antequam ad conquestum regni *Angliæ* procedam quendam parvulum libellum de origine, ortu, & linia consanguinitatis ejusdem *Willielmi* regis quam erga sanctum *Edwardum* Confessorem ultimum regem *Angliæ*, *Haraldo* rege intrusore excepto, habebat, præmittere vigilavi per xvj. capitula secundum numerum & seriem literarum vocabuli mei, telam incepti sermonis per capitulares literas ordiendo, ut diligens lector investigare lucide valeat hujus opusculi inquisitorem. Insuper opus inceptum videlicet à conquestu regni *Angliæ* in v. partes protelare curavi, in quarum duabus primis xvij. capitulorum numerum præcedentis libelli seriem & ordinem literarum de vocabuli mei expressione sumptarum observando perorare curavi. Terciam vero partem & quartam propter prolixitatem sermonis & eventuum inexplicabilem concursum & finis incepti operis inexpectabilem visionem absque tali capitulorum ordine transcurrendo annotare lacessitus præoccupavi. Sicque totum laborem præsentis operis in quinque partes sive libellos distinctos protelando orditus sum.

Cap. I.

HIstoriæ tradunt in abbathia *Leycestriæ* quod post expulsionem *Edewini* filii *Edmundi* regis *Angliæ* quod monarchia regni vacavit per annum & amplius, Qui *Edewinus* propter malam vitam & propter enormia facta quæ exercuerat contra ecclesiam, expulsus est à regno & turpiter ejectus. Et inde procedente tempore fiebant homicidia & scelera multa, atque mala infinita evenerunt in populo pro defectu gubernationis, donec sancti viri de clero & de populo miserunt se in afflictionibus & fine intermissione egerunt pœnitentiam die ac nocte orantes Deum ut eos exaudiret, & in tanta necessitate misericorditer eis subveniret, donans eis regem talem qui regnum *Angliæ* sic gubernaret quod cederet ad honorem Dei & commodum regni. Et eorum preces ex alto Deus aspiciens nocturnali silentio vox divinitus insonuit ut *Edgarum* adhuc juvenem coronarent in regem. Qui læti divino oraculo *Edgarum*

rum fratrem *Edwini* sustulerunt celeriter in regem, & erat *Edgarus* xvj. annorum cum regere cœpisset, & xxj. annis regnavit in *Anglia*. In cujus exortu sanctus *Dunstanus* audivit angelos cantantes & dicentes, Pax in terra *Angliæ* cum plenitudine omnium bonorum dummodo puer iste regnaverit & *Edwardus* filius ejus post se. Et sic fuit electus in regem et coronatus divino oraculo quod nunquam accidit cuiquam regi *Angliæ* retroactis temporibus. Et credebatur non esse meliorem eo regem in mundo, Deo devotus, bonus & affabilis, humilis, justitiam servans, nec respexit personam cujuscumque in judicio quin judicaret secundum delicti quantitatem & personæ qualitatem. In tempore suo non erat latro nec raptor nec prædo, nec qui pacem infringere auderet, quin de eo statim faceret justitiam. Iste *Edgarus* habuit duas uxores, scilicet *Egelfledam* quæ vocata est *Candida*, de qua genuit *Edwardum* postea regem & martirem, et sanctam *Editham*. De secunda scilicet *Alfritha* filia *Edgari*, Ducis *Devoniæ*, Anglice **Devenshire**, *Edgarus* genuit *Edmundum* qui ante patrem suum obiit, et *Egelredum* qui post fratrem suum *Edmundum* regnavit. Hæc *Alfritha* post disponsata fuit cuidam *Ethelwaldo*. Hic *Edgarus* sanctum *Dunstanum* per fratrem suum *Edwinum* exlegatum revocavit.

Hic *Edgarus* xxj. anno regni sui idibus Julii obiit apud *Glaston*. sepultus, ubi postmodum sub anno gratiæ M. lij. post sepulturam ejus cum Abbas *Aylwardus* tumulum ejus irreverenter effodisset, inventum est corpus ejus incorruptum et ita corpulentum ut in novo locello ingredi non posset, sanguisque recens ex effossione visus est distillare; sicque super altare cum aliis reliquiis reconditum est. Abbas ille temerator amens effectus exiens de ecclesia fractis cervicibus exspiravit.

Edwardus filius *Edgari* juvenis auxilio *Dunstani Cantuariensis* archiepiscopi cæterorumque episcoporum in regem sublimatur contra voluntatem quorundam optimatum & potissime novercæ suæ *Elfrithæ* quæ filium suum *Egelredum* septennem in regem erigere conabatur, ut sic ipsa potius sub nomine ejus imperaret. Iste *Edwardus* regnavit tribus annis et dimidio in sublimitate. Cumque *Edwardus* adhuc juvenis quadam die pergeret venatum dispersis commilitonibus suis in silva, accidit ut solus lassus rediret per hospitium *Elfrithæ* novercæ suæ, quæ læta quod opportunitatem nocendi nacta esset, vultum quam hilarem ei prætendebat et gaudifluo honore eum recipiebat, et osculabatur eum servide, et dum ipse biberet percussit eum una sica, ac ille percussus sic equum suum urgebat redire ad socios suos, agitato equo uno pede lapsus alteroque per devia tractus undante cruore apud **Corfisgate** signa mortis dedit suis militibus, monstrando causam suæ interemptionis. Tunc ipsa ignobiliter apud *Warram* per triennium habitante, sepulto arriserunt divina miracula, nam cœlesti luce de summis emissa claudus recepit gressum, mutus, surdus, cæcus, organum cupitum, omnis denique invalitudo sospitatis sumpsit statum. Quo rumore attonita interfectrix ipsius dirigit se tumbam ipsius visitare, et in jumentum vecta quod quidem nec flagris nec clamoribus minari potuit, mutatoque sæpius jumento id idem attemptavit nec proficere valuit. Unde quod per seipsam non potuit per alium efficit; nam *Elferus* minister ejus corpus *Edwardi* apud *Septoniam* quæ modo **Schaftisbury** solemniter tumulavit. Succedente tempore pars corporis ejus apud **Leot** monasterium juxta **Herford**, pars apud **Abendon** translatum est, locus vero apud *Septoniam* ubi pulvis ejus adhuc integra viriditate palpitat **Edwardstowe** nuncupatur. Pro hac autem interfectione *Elfritha* construxit duo monasteria fœminarum; & ipsa deposita terrena pompa diu et dire pœnituit jugi cilicio & jejunio corpus frangens, cruces quas potuit insuper fronti et pectori imprimens, nec tamen omnino vindictam evasit. *Elferus* prædictus post annum à tumulatione prædicti martiris à pediculis et vermibus est consumptus.

Cap. II.

De Egelredo.

Egelredus filius *Edgari* ex secunda uxore *Elfritha* post occisionem fratris sui *E.* in regem levatus xxxviij. annis regnum potius obsedit quam rexit. Nam vitæ suæ cursus sævus et infaustus fuit, in principio miser, in medio et in fine turpis & reprobus. Dum beatus *Dunstanus* eum baptizaret ventris fluxu fontem sacrum fœdavit, unde turbatus *Dunstanus* dixit, *Per Deum iste si vixerit ignavus erit.* Iste *Egel.* vocatus est *Bastardus* eo quod ex secunda uxore sic natus. Iste tenuit regnum in magna angustia, labore et ærumnis; Nec mirum, quia sic felonice et injuste intrusus est in regnum. Insuper adeo maleficiosus erat, quod semper erat rancor et contentio inter ipsum et majores regni. Et adeo cupidus fuit, quod omni tempore suo solicitudinem habuit qualiter posset cum aliqua cautela et circumventione causam qualemcumque fucatam conjecturare, rapere et spoliare bona religiosorum terræ: et primo regnavit pacifice x. annis usque ad obitum sancti *Dunstani* qui in die coronationis *Egelredi* protulit hoc oraculum. *Quoniam aspirasti ad regnum per mortẽ fratris tui in cujus sanguine conspiraverunt* Angli *cum ignominiosa matre, non deficiet ab eis sanguis et gladius donec populus ignota lingua perveniens eos in ultimam redigat servitutem; nec exspiabitur hoc delictum nisi longa vindicta.* Cum autem ipse *Egelredus* puer decennis ploraret fratrem suum sic necatum, in tantum commovit matrem furentem ut ipsa aliud flagellum ad manum non habens arreptis cereis candelis ipsum pene ad mortem flagellavit; Quamobrem in omni vita sua lumen cereum exhorruit. *Egelredus* genuit ex *Ethelgiva* filia *Egberti* Comitis *Edmundum* cognomento *ferreum latus*, *Edwynum*, *Ethelstanum*, & filiam *Edgivam*; postmodum duxit uxorem *Emmam* filiam *Ricardi* primi, Ducis *Normanniæ*, qui fuerat tertius Dux *Normanniæ*, de qua genuit *Alfredum* et *Edwardum*. Rex *Egel.* propter quasdam dissensiones inter ipsum et *Roffensem* præsulem, urbem *Roffensem* obsedit, et mandat ei *Dunstanus* ut furori desistat nec sanctum *Andream* loci patronum irritet. Mandato ejus contempto mittit ei centum libras ut obsidionem solvat. Quibus acceptis miratus *Dunstanus* ei mandat, *Quia prætulisti aurum Deo, argentum apostolo, propter cupiditatem tuam venient cito super te mala, sed non me vivente.* Biennio igitur post hoc mortuo *Dunstano* venerunt *Dani*, veneruntque et duæ a retro seculis incognitæ pestes in *Anglia*, scilicet febris hominum, lues animalium

quæ

quæ Anglice Schitta, Latine, fluxus interaneorum vocatur. Interea Dunstano mortuo, Dani venerunt in Angliam quasi in quolibet portu Angliæ; unde nesciebatur qua parte illis occurrerent; unde consilio Sirisii archiepiscopi successoris Dunstani tributum annuum solvunt. Primo anno x. mil. libr. Secundo anno xvj. mil. Tertio anno xx. mil. Quarto anno xxiiij. mil. Quinto anno xxx. mil. tandem xl. mil. donec pecunia deficiebat in Anglia. Et tunc redierunt iterum ad rapinas. Northimbriam deprædantes et Londoniam obsidentes coegerunt regem tributum dare. Interea Anlafus rex Danorum per Elphegum episcopum Wyntoniensem datis obsidibus ductus est ad regem Egelredum, quem rex Egel. levavit de sacro fonte, et idem episcopus eum confirmavit, unde ille deinceps nil nocens ad propria remeavit. Nec ex hoc hostes pacificati, set majus crescentes Angliam spoliaverunt. Verum etiam cum in re publica quamplurum præsentia ducis valet spectata, visus ejus audacia & bellandi adortatio & disciplina, Hæc in Anglia totaliter novercabantur diebus hujus Egelredi. Nam in collectione exercitus, in fabricatione navium, in adjuvatione consilii magnatum et Com. nihil prosperum provenit. Nam populus non regulatus set cupiditate allectus rapinas nimis assuevit, corde tabescens de facile fugiebat, et quod mirum est tempestas naves quassavit, & reservatas manus inimica diripuit, incendit & submersit. Proceres quoque regni si quando ad consilium congregati pocius de singularibus et inutilibus quam de communibus negociis consultabant, et ideo eorum consilium more puerorum inanuit. Et si quid utile decrevissent, Edricus Comes Salusburiensis fidelem se ostendens sed actu proditorem inimicis revelat. Ricardus primus dux tercius Normanniæ obiit, cui successit Ricardus secundus Dux quartus Normanniæ xxviij. annis, qui præ nimia bonitate vocatus est Bonus. Rex Egelredus duxit uxorem Emmam filiam Ricardi primi Ducis tertii Normanniæ, quo proventu elatus jussit omnes Danos in Anglia una nocte occidi, quod & factum est in nocte sancti Bricii, set Swanus rex Daciæ exsecrabiliter hoc vindicavit. Icciirco rex Egelredus de consilio procerum solvit Danis tributum xxx. millium lib. pro habenda pace. Dani innumerabilia mala in Anglia illis diebus exercebant, quæ in Cistrensi Cronica describuntur, et propter suam magnitudinem hic omittuntur. Interim post mortem Swani, Canutus filius ejus successit. Et Angli hoc audientes mittunt ad regem Egelredum in Normanniam, & promittunt ei si benignius solito se vellet habere erga eos Canutum excluderent, & ipsum præferrent. Ac ille promissis applaudens misit Edwardum filium suum pro pace in Angliam inter ipsum & proceres firmanda, postmodum ille veniens Canutum de Lindesheia profugavit, sed in aliis partibus multa mala exercuit. Rex Egelredus ix. kal. Maij Londoniæ defunctus est in ecclesia sancti Pauli sepultus, post cujus mortem proceres regni cum clero stirpem ejus abhorrentes apud Southamton Canutum recognoverunt regem suum fore, Quibus ipse juramentum præstitit fore illis fidelis dominus secundum Deum & sæculum. Londonienses cum nonnulla parte procerum Edmundum ferreum latus filium Egelredi in regem erexerunt.

REX Egelredus genuit de Emma filia Ricardi primi Ducis tercii Normanniæ duos filios, scilicet Alfredum et Edwardum Confessorem, & de una alia uxore habuit Edmundum ferreum latus qui sic dicebatur propter probitatem suam, cujus sagitta nunquam in cassum reversa neque gladius in vanum extractus aut lancea quandocumque frustra vibrata. Iste Edmundus nunquam rediit de prælio absque victoria, si prodicio Edrici Comitis Doveniæ scilicet Salusburgensis non intervenisset. Nam Canutus interim Londoniam obsedit, sed inde repulsus in Dorsatania juxta Gillingam cum Edmundo dimicans vincitur: et post hoc in æstate Edmundus cum majori exercitu in provincia Wicciorum contra Canutum tam acriter dimicans ut præ lassitudine uterque exercitus ab invicem discederet, et Danos in crastino Edmundus protrivisset, set falsus Edricus caput cujusdam occisi militis simillimi ostendit exercitui dicens, Fugite Angli, ecce caput Domini vestri Edmundi; & Edmundus hoc agnoscens acrius instat usque ad noctem; Canutus de nocte Londoniam tendit, Edmundus à tergo sequitur, urbem liberat et apud Brentforde Dani iterum vincuntur. Tunc Edricus juravit fidelitatem Edmundo. Et Edmundus quarto Danos devicit apud Otteforde in Kancia, & usque ad insulam de Schepeye profugavit. Hiis & aliis multis inter eos ita gestis, secundum consilium Edrici obsidibus hinc inde datis pax inter reges reformata est in ripa Saprinæ apud Dorhurst. Nam surrexit quidam miles in medio dicens in hunc modum.

« Quotidie morimur, sed nullus vincit; invincibilis utique est uterque rex; & hujus continui discriminis nullus restat fructus nisi ut cæsis utriusq; exercitus militibus duces tandem necessitate coacti componant vel certe soli pugnent; Quare igitur unum istorum non modo faciunt? quod si componant, quare non sufficiet modo regnum duobus solito locupletius quod olim 5. regibus satis fuit? Quod si tanta sit in eis dominandi libido, ut uterque dedignetur cum alio partem habere aut alteri subesse, tunc pugnent soli qui soli cupiunt dominari, ne si omnes pugnent, omnibus interfectis, sint non milites quibus Duces imperent, nec sint qui adversus extraneos patriam defendant.

Convenientibus igitur apud insulam de Olneye juxta Gloverniam utrisque exercitibus, acclamatur à cunctis, Aut componant aut soli pugnent. Occurrentes igitur ambo reges populo hinc inde spectante, primo in equis, postmodum pedibus certamen ineunt; & cum Canutus comperit Edmundum invincibilem de regni participio componit. Inde projectis armis ruunt in oscula exultantibus cunctis. Iste Edmundus genuit Edmundum & Edwardum nomine. Edmundus v. anno regni sui apud Gloverniam pro eo quod Barones sui suspicabantur eum proditorem & subversorem communis profectus regni sui eo quod nimis inclinatus fuit antedictis Danis et prætulit eorum consilium, consilio legiorum suorum juratorum fidelium incurrit mortem infra scriptam. De morte ejus multæ sunt opiniones, set sufficiat una pro omnibus cum sit per proditionem occisus Edrici. Iste Edricus rogavit Edmundum dominum suum ad prandium, & post prandium cum intraret cameram vidit unum tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, tenentis arcum in manu tendentis arcum cum sagitta. Et rex miratus accessit propius, & cum tetigisset imaginem manu sua, statim imago emisit sagittam et interfecit regem.

Nam *Edricus* proditor imaginabatur per sortilegium taliter occidere Dominum suum, ut sic chariorem faceret se *Canuto*. Quidam dicunt quod *Edricus* quadam vice cum *Edmundus* ad requisita naturæ ad privatam domum accessit, sub domo se abscondit, & regem *Edmundum* ad necessaria sedentem inter celanda ferro transfodit & occidit. Alii dicunt quod corrupit muneribus camerarios *Edmundi* ut ipsi eum in lecto occiderent. Sive sic, sive sic, per *Edricum* mortuus est proditiose. Mortuo sic *Edmundo* dolose, statim *Edricus* accessit ad uxorem *Edmundi* nescientem de eventu, & tulit duos filios ejus *Edwardum* & *Edmundum* & duxit eos ad *Canutum* aliquamdiu dissimulans flagitium.

Cap. III.

Nunc mortuo *Edmundo latus ferreum* vocato *Canutus* monarcha totius *Angliæ* effectus, ante quem rex nullus natus est in *Anglia* tam magnus præter *Arthurum magnum*. Nam dominus extitit totius *Angliæ*, *Daciæ*, *Norwegiæ*, & *Scotiæ* post mortem *Edmundi*, & pene regnavit xx. annis. Primo anno coronationis suæ venerunt ad regem *Canutum* omnes qui per excitationem *Edrici* conspiraverunt in mortem *Edmundi*, et ostenderunt regi facinus suum, & rex misit pro magnatibus & proceribus regni & fecit proditores recognoscere facinus suum, timuit enim sibi ne crederetur ipsum scelus prædictum meditatū fuisse. Tunc jussit omnes primo trahi deinde suspendi. Nam *Edmundus* & *Canutus* mutuo juraverunt fœdus fraternitatis & fidelitatis. *Canutus* regnum *Angliæ*. in iiij. partes divisit. *Westsaxiam* reservavit sibi ipsi, *Eastangliam Turkillo* Comiti, *Merciam Edrico* perfido, *Northumbriam Hiricio*. Inde apud *Londoniam* consilio coacto quærit à proceribus an in illo sociali fœdere inter ipsum & *Edmundum* aliqua mentio fuisset facta de successione fratrum aut filiorum *Edmundi* post mortem suam; Et illi responderunt falsissime & adulatorie æstimantes se per hoc apud regem magnos futuros. Insuper & juraverunt regi *Canuto* quod ipsum in regem susciperent & progeniem *Edmundi* omnino depellerent, unde & justo Dei judicio quidam eorum sunt interfecti, quidam exterminati. Nam *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit *Godwynum* fratrem *Edmundi* qui *rex rusticorum* appellatus est, postmodum reconciliatus dolose interfectus est. *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit filios *Edmundi ferreum latus*, *Edmundum* & *Edwardum*, & transmisit eos ad regem *Suavorum* feriendos, qui Dei timore tactus misit eos ad regem *Hungariæ* vitæ reservandos, & cito post *Edmundus* duxit uxorem filiam regis *Hungariæ*, & cito post sine liberis discessit. *Edwardus* duxit *Agatham* filiam *Henrici* Imperatoris de qua genuit sanctam *Margaretam* reginam *Scotiæ*. *Malcolmus* genuit de dicta *Margareta Matilden* quæ postea fuit regina *Angliæ* per *Henricum* primum filium Conquestoris, sicut infra plenius patebit, qui eam habuit uxorem & genuit ex ea *Matilden* Imperatricem, de qua venit *Henricus* filius Imperatricis, et sanctimonialem *Cristianam* & *Edgarum* Adeling. Postmodum sanctus *Edwardus* istum *Edgarum* proposuerat hæredem *Angliæ* fecisse, set timens filios *Godwini* Comitis *Canciæ* & propriæ gentis nequitiam *Willielmum Normannum* adoptavit. Rex *Canutus* ut firmius regnum sibi astringeret, duxit uxorem *Emmam* reginam, regis *Egelredi* quondam uxorem, de qua genuit *Hardecnutum*. Post hæc in natale Domini orta est discordia inter regem & perfidum *Edricum*, & ait *Edricus* regi,

« Charissime rex, non deberetis mihi aspere loqui, nec aliquid mali pati inferri mihi. Nam « nunquam gauderetis de regno *Angliæ* adepto si « ego non intervenissem: nam proprium dominum « pro amore vestro reliqui in tantum quod mortem « ejus pro integro regno vobis adducendo præoccu« pavi, justum dominum meum, meum legium in« terficiendo, & tam leviter tantam dilectionem « collatam parvipenditis?

Hæc dixit ante prandium coram audientibus. Rex inde attonitus & iracundia motus, & magno dolore tactus, ne forte suspicarentur audientes ipsum ad hoc assensum præbuisse; « Nequissime, inquit, homi« num & perfidissime proditor, proprium dominum « tuum legium regem occidisti cui fidelis apparebas. Statim jussit ligari manus & pedes & mitti in unam fundam cum machina & projici per fenestram ab alta turri in aquam *Thamesiæ*, & mortuus est. Postea *Canutus* vixit per xx. annos, et post celebravit *Parliamentum* apud *Oxoniam*, ubi *Angli* simul & *Dacii* de legibus *Edgari* observandis concordes sunt effecti. *Canutus* adduxit *Daciam Anglicos* secum contra *Wandallicos* sibi infestos, unde nocte bellum præcedente *Angli* duce *Godwyno* inscio rege inproviso hostes fugaverunt & dispersrunt. Unde rex habuit deinceps *Anglos* in summo honore. *Bristhwoldus* monachus *Glasconiensis* qui postmodum fuit primus episcopus *Wiltoniensis* dum contemplando cogitaret de regia stirpe *Anglorum* pene tunc deleta, sopor irruit in eum, & vidit *Petrum* Apostolum manu sua tenentem *Edwardum* filium *Egelredi* in *Normannia* eo tempore exulantem in regem consecrare, ac sanctitatem ejus cum numero xxiij. annorum quibus regnaturus erat plene ostendere. Monachus de posteritate *Edwardi* & successione ejus regis inquisivit. Respondit *Petrus*, *Regnum Angliæ regnum Dei est, post istum providebit Deus*. *Egelnotus Cantuariensis* archiepiscopus de *Roma* veniens apud *Papiam* urbem brachium sancti *Augustini* Doctoris centum talentis argenti & uno talento auri comparavit, quod amore *Leofrici* Comitis *Conventriam* misit.

Cap. IV.

Ricardus secundus dux iiij. *Normanniæ* obiit, cui successit *Ricardus* filius suus iij. dux v. *Normanniæ*, quem post annum sui ducatus frater suus junior veneno extinxit. unde idem frater suus *Robertus* nomine eidem successit. Post septimum ducatus sui annum corde compunctus nudipes *Jerosolymam* ivit peregrinus, & *Bitiniæ* obiit. Transiens iste *Robertus* aliquando per *Phaleriam* urbem *Normanniæ* vidit puellam *Arlec* nomine pellipparii filiam, inter cæteras in corea tripudiantem, nocte sequenti illam sibi conjunxit, quam vice uxoris aliquandiu tenens *Willielmum Conquestorem* ex ea generavit. Cujus futuram magnitudinem matris portendebat somnium. Quæ intestina sua per *Angliam* & *Normanniam* viderat dilatari, ipsaque partus effusione pusio humum attigit, ambasque manus de pulvere pavimenti implevit, constrinxit & complodit.

plodit. Qua ex re obstetrix ipsum regem fore futurum pronunciavit. Hæc itaque puella *Arlet* dum prima nocte ad lectum ducis *Roberti* duceretur, fregit camisiam suam propriam à mento usque pedes; & requisita à duce cur hoc faceret, respondit, « Non esse decens neque facetia ut una pars cami« siæ quæ pedes suos ambierat ad os domini sui « verteretur. Igitur dux *Robertus Jerusalem* tendens convocatis proceribus suis apud *Fiscannum* fecit omnes jurare fidelitatem filio suo *Willielmo* tunc septenni, cui *Gilbertum* Comitem statuit tutorem, tutelamque tutoris *Henrico* regi *Francorum* assignavit. Et hanc fidelitatem usque ad obitum *Roberti* proceres servarunt pupillo, set morte ejus audita unusquisque sibi prospexit & pupillum neglexit. Tandem interfecto *Gilberto* prædicto per *Radulfum* pueri patruelem ubique cædes fiebant, homicidia & furta et intestinis discidiis patria ulcerata est. *Willielmus* adhuc in armis adolescens *Gwydonem Burgundum* ex filia *Ricardi secundi* sibi consanguinei tocius factionis auctorem cepit & extinxit; *Odonem* fratrem regis *Franciæ* contra se venientem fugavit. Quo audito *H.* rex *Franciæ* cum ampla multitudine occurrens profugavit turpiter; set intercurrentibus mediatoribus pax inter eos reformatur, regii captivi liberantur: ubi summe notandum est quod cum *Willielmus* ille cum rege *Franciæ* sæpius conflixerit, nunquam subito sicut nostri moderni faciunt, sed prænunciata belli die superiorem semper manum reportaverit. Inde mortuo rege *Franciæ* terras *Normanniæ* appendices quamvis diu obsoletas, puta *Cenomanicum* comitatum, *Britanniam* minorem quam rex *Karolus* cum filia sua *Gilla* dederat *Rolloni*, probe adquisivit. Dux igitur *Robertus Ierosolymam* tendens transivit per *Burgundiam*, ubi dum mane ultimus omnium peregrinorum portam exiret, à portario cum baculo percussus est; qui statim Deo gratias agens, dixit suis, Nolite me vindicare quia majori malo dignus sum; ego diligo istum ictum plus quam totam *Rothomagum*. Et *Romam* veniens crucem à Papa suscepit. Mulam cui insederat fecit auro ferrari & prohibuit omnibus suis ne quando ferraturæ caderent eas recolligerent. Inde *Constantinopolim* ad Imperatorem veniens & cum eo loquens cum scamnum non haberetur in domo, sedit super pallium proprium secundum morem patriæ suæ, & id idem fecerunt milites sui; Surgentes autem sicut dux præceperat dimiserunt pallia sua ibi, dicentes, se non debere secum auferre sedilia sua. Et dum *Robertus* rogaretur ab Imperatore sumptus ab eo accipere, respondit se velle dum peregrinaretur de suo vivere, sed in redeundo se velle Imperatoris voluntatem facere. Imperator jussit ne quis ei ligna ad coquendum cibos suos venderet. At dux nuces emit, quibus coxit victualia. Imperator admirans ducis probitatem bancos in curia sua statuit deinceps loco palliorum suorum. Post hæc dux ægrotavit in itinere quod neque ire neque equitare potuit; qua de causa conduxit *Saracenos* qui eum de die ferrent in feretro super humeros. Unde cuidam *Normanno* domum redeunti jussit dux ut *Normannis* rumores de duce quærentibus diceret, « quod « viderat dæmones ducem ferre versus cœlum. *Saracenos* vocabat dæmones, *Jerusalem* cœlum. Fuit consuetudo quod nullus Christianus *Jerusalem* urbem nisi precio intraret. Unde multi peregrini de adventu ducis audientes auxilium ab eo petebant; Quibus ille per cor ventris sui juravit, quod quam diu duraret sibi unus denarius ipse ultimus introiret. Quod audiens *Saracenus* dominus urbis & de aliis ejus probitatibus audiret, prohibuit statim ne quicquam de eo aut de eum comitantibus caperetur, & totam oblationem illius diei statim ei similiter contulit, quam ille statim pauperibus dedit; & cito post in *Britannia* obiit. *Norigani* regem suum sanctum *Olavum* propter ejus simplicitatem respuentes, regem *Canutum* super eos induxerunt. Qui *Olavus* post hoc anno nepharie interemptus est. *Benedictus* ix. sedet papa annis viij. Iste de papatu ejectus est & alius electus loco ejus subrogatus est, set & illo ejecto restitutus est *Benedictus* & adhuc ipso ejecto institutus est *Johannes* presbiter qui dictus est *Gregorius* sextus, set ille *Benedictus*, papa effectus, cum esset rudis literarum alium papam ad exsequenda negocia ecclesiastica substituit; quod cum multis displiceret superinductus est & tercius qui vices duorum expleret; tandem uno contra duos & duobus contra unum contendentibus *Henricus* imperator gener *Conradi* & successor, illis tribus depositis *Bamburgensem* episcopum qui *Clemens* ij. dictus est violenter instituit, à quo & ipse coronatus est. Coegit eciam jurare *Romanos* quod deinceps sine assensu suo papam non eligerent.

Cap. V.

INter cætera videamus quam ob causam & qua ratione *Canutus* venit in *Angliam* & misit dominium in regno *Angliæ*. Fuit quondam in *Anglia* quidam rex *Egelwoldus* nomine, & genuit ij. filios & iij. filias, & omnes moriebantur excepta filia minore nomine *Goldusbourgh* ætatis vj. annorum & dimidii quando pater ejus moriebatur. Iste *Egelwoldus* dum moreretur commendavit tutelam filiæ suæ cuidam *Godrico* duci *Cornubiæ*, qui maritavit eam cuidam *Hanelok* filio *Birkelani* regis *Daciæ* apud *Lincolniam*, qui postea regnavit tam in *Anglia* quam in *Dacia* simul; in *Dacia* jure hæreditario & *Anglia* jure hæreditatis uxoris suæ. Quidam *Dani* sumpserunt nimiam audaciam in *Anglia* & suppeditaverunt *Anglos* longo tempore, sicut continetur in historia de Grymmisby, Quia quidam *Grym* nomine nutrivit prædictum *Hanelok* apud Grymmisby usque ad tempus quo ille *Hanelok* desponsavit prædictam *Goldusbourgh* apud *Lincolniam*. Et quia prædictus *Grym* quando primo adduxit puerum de *Dacia* primo applicuit illo loco, sortitus est nomen à nomine ejus Grymmisby. Iste *Hanelok* regnavit xxxj. annis & rexit populum suum cum ingenti honore, & genuit xv. filios & filias; & moriebantur omnes præter quatuor in juventute sua. Et senior istorum quatuor vocatur *Gormundus* quem proposuit præfecisse hæredem suum *Angliæ*, & secundus vocatur *Canutus* de quo loquitur in præsenti quem fecit regem *Daciæ* cum esset xviij. annorum, de regno *Angliæ* ipsemet contentus volens reservare regnum *Angliæ* filio suo *Gormundo*. Set iste *Gormundus* ascenso equo indomito volens magistralia atemptare fregit collum suum. Tercius filius vocatus est *Godardus* quem feoffavit in Senescaria *Daciæ* & in mercimoniatu *Angliæ*, quæ non se extendebant ad tantum valorem quam nunc. Quartus vocatus est *Thoraldus* qui duxit uxorem comitissam de *Hertowe* in *Northwegia*, cujus affinitas in *Norwegia*

wegiæ perseverat usque ad præsens, & major amicitia inter regem *Norwegiæ* & regem *Daciæ* adhuc continuatur, Et qualibet vice quando *Dani* intraverunt post hæc in *Angliam* pro clameo mittendo in regnum, *Norigani* cum eis affuerunt suum præbendo auxilium, donec *Guydo de Warwyk* finem fecit in hac parte. Cujus *Guydonis* mentio fit in historia regis *Athelstani*, de quo non fit mentio in præsenti libello cum idem *Athelstanus* patruelis fuerit *Edwini*, nam *Athelstanus* pater fuit regis *Edmundi* qui fuit pater *Edwini*. A quo *Edwyno* opusculum præsentis libelli initium sumit. Set quia historia dicti *Gwidonis* cunctis seculis laudabili memoria commendanda est, in præsenti historia immiscere curavi. Rex *Angliæ Adithelstanus* regnavit post *Edwardum* patrem suum & omni seculo gloriosus præ cunctis prædecessoribus suis *Angliæ* regibus apparuit. Nam hic *Athelstanus* subegit totam *Walliam* & reges subjecit tributo. Nam *Northwallia* reddidit ei singulis annis CC li. auri & CCC. li. argenti & v. mill. boum & vaccarum. Et ita expansa est mirabilis ejus fama præ mirabili magnitudine mirabilium operum ejus in toto orbe terrarum. Hic habuit unam sororem nomine *Hildam* quæ speciosissima ab omnibus ubique reputabatur. Quam rex *Franciæ Hugo*, *Bonus* vocatus, desideravit in uxorem. Et misit *Audulphum* comitem *Boloniæ* ad regem *Athelstanum* pro sorore sua petenda. Et præsentavit ei ex parte regis *Franciæ* de gloriosis exenniis & diviciis, viz. ensem *Constantini* Imperatoris *Romani* filii S. *Helenæ* quæ invenit crucem Domini. Hic ensis fuit de nobilissimo auro *Arabico* in cujus capello reconditus fuit clavus unus Dom. crucis. Similiter præsentavit ei lanciam *Caroli magni*, cum qua lancia *Longinus* aperuit latus Domini in cruce, & unam regalem auream coronam lapidibus preciosis ad plenum refertam. Similiter vexillum S. *Mauricii* quod portare solebat. Similiter particulam unam sanctæ crucis Domini in uno cristallo nobiliter reclusam. Rex vero *Athelstanus* de hiis reliquiis nimium lætatus concessit ei *Hildam* sororem suam in uxorem. Et remisit ei immensam summam auri & argenti & copiam preciosorum pannorum & strenuorum dextrariorum. Sicque propter istam affinitatem crevit de die in diem amor & amicitia inter *Anglos* & *Francos*. Quinto post hæc anno *Olavus* rex *Daciæ* & cum eo *Golanus* rex *Norwegiæ* venit in *Angliam* cum viij. comitibus & cum duce *Neustriæ* & cum quingentis millibus armatorum, & adduxerunt secum de *Affrica* quendam gigantem *Colibrandum* nomine qui eo tempore fortissimus & elegantissimus reputabatur in orbe. Cum igitur rex *Athelstanus* de eorum adventu audisset, congregavit magnates *Angliæ* apud *Wyntoniam* inire cum eis consilium quomodo inimicis posset resistere & cum eis congredi in prælio. Dum igitur rex *Athelstanus* vacaret tali consilio & congregationi populi sui in *Wyntonia*, supervenerunt antedicti duo reges cum exercitu suo, & obsederunt *Athelstanum* cum baronia sua in civitate. Illo tempore *Gwido Warewik* desponsaverat *Feliciam* filiam comitis *Warwici* & peregre profectus fuerat in Terram sanctam. Rex vero *Athelstanus* cum populo suo obsessus est per biennium, nec audebant *Angli* bello congredi cum *Danis* præ multitudine potestatis suæ. Et interim firmata est conventio inter partes, quod rex *Athelstanus* provideret de uno pugile qui bellum iniret cum *Colibrando*, & hoc pro conservatione exercitus utriusque partis. Forma belli assignati talis erat. Si gigas *Athelstani* in congressu victus esset à *Colibrando*, perpetuis temporibus regnum *Angliæ* teneretur de *Dacorum* rege sub tributo: Et si *Colibrandus* vinceretur à gigante *Athelstani*, tunc *Olavus* forisfaceret regnum *Angliæ* pro se & hæredibus suis imperpetuum, & nullus rex *Daciæ* clamium mitteret in regnum *Angliæ*, nec deinceps molestaret illud. Et talis treuga inter partes capta est de integro anno, eo quod rex *Athelstanus* inprovisus fuerat de pugile qui duellum auderet cum *Colibrando* inire, pro eo quod sic diabolicæ staturæ fuerat grandis & fortis & immanis mensuræ, & per totam *Angliam* quæsivit nec invenire potuit quemquam qui pro auro vel argento terris vel tenementis negocium aggredi vellet. Turbatus est igitur rex & omnes magnates cum eo. In quindena igitur ante treugas finitas jacuit rex *Athelstanus* in cubili suo apud *Wyntoniam* sompno deditus, quem Deus cœli de alto aspiciens visitavit in necessitate positum per Angelum suum, ita inquiens: « *Athelstane*, *Athelstane* evigila, « quid dormis? Expergefactus rex, Benedicite, inquit, « quis es tu? Ego sum, inquit, nuncius cœlestis regis « missus ad te, ex cujus parte tibi præcipio, quod « mane facto surgas, & duos episcopos tecum sumas « portamque super ascendas, ibique usque ad altam « primam exspectes, multosque pauperes ac pere« grinos alios in civitate intrare videbis. Set cum « videris unum virum statura grandem in habitu « peregrini indutum nudum pedibus incedentem, ca« pite discoperto, & super caput ejus unum sertum « de albis rosis, ipsum retineas inprecans eum ut « pro amore *Jesu Christi* & zelo peregrinationis « suæ & totius regni *Angliæ* promotione belli cer« tamen suscipiat, nam ipse vincet *Colebrandum Sa« racenum*, & te & regnum tuum de servitute gau« diose liberabit. Tunc *Athelstanus* valde diluculo surgens, missarum devotioni cum summa devocione se contulit, accersitisque *Cantuariensi* archiepiscopo & *Cicestriæ* episcopo narravit eis visionem suam quam ab Angelo audierat, cum quibus & portam assignatam petit & ascendit, ibique usque ad altam primam pausantes multas gentes pauperes & divites intrare viderunt. Set post diuturnam moram venire videbant virum elegantem cursantem, de una sclauma alba vestitum & unum sertum de albis rosis in capite tectum fustemque grandem in manu ferentem, set multum erat debilitatus & discoloratus anxietateque minoratus eo quod nudipes laboravit, barbamque prolixam habuit. Quem cum rex intueretur & per exemplar visionis cognosceret à Deo sibi missum, ultra quam dici potest lætatus est. Et consultoribus ait, Eya inquit, jam adest certe peregrinus, iste est qui nefandum *Colibrandum* occisurus est. Ad quem sermonem palmarius accedens & regem ac episcopos reverenter serto deposito salutans festinato pede ingredi civitatem velocius laborat, sed rex ante eum salutat & per vestem retinet, cui & dixit. Domine peregrine si placeat vobis audiatis dicta nostra pro Deo hospiciumque capiatis nobiscum ut aliqua nova audiamus de vobis. Domine regracior vobis, dixit palmarius, nondum venit hora hospitandi, set prius ibo ad ecclesias civitatis pro precibus meis offerendis, deinde vitæ alimoniam aliquamcunque quæram, & tunc de ista civitate ibo quo iturus sum ad agendam pœnitenciam pro

pro delictis meis. Domine peregrine dixit *Athelstanus*, Scis de qua causa te hic tam diu expectavimus? voluntas Dei nostri est ut ferias bellum cum *Colibrando* nephando *Saraceno Affrico* in salvationem totius gentis nostræ *Anglicanæ* & liberationem à jugo servitutis imposito. Nam rex *Daciæ Olavus* et rex *Norwegiæ Golanus* obsederunt civitatem istam jam fere per annum. Sed & treugæ inter nos jam captæ sunt ea conditione, quod nos inveniamus unum gigantem qui certamen subeat cum pugile suo *Colibrando Affrico*, & si contingat quod noster gigas gigantem suum superare poterit, cito dimittent terram nostram ad propria repedantes nec malum inferent nostris, & regnum *Angliæ* quietum erit imperpetuum deinceps ab omni clamio *Danorum* & jugo servitutis penitus solutum de se & hæredibus suis. Et iccirco rogamus vos pro amore *Jesu Christi* salvatoris vestri quatinus negotium hujus luctaminis in remedium omnium delictorum vestrorum suscipere ecclesiæ Dei & Christianæ religionis causa contra nephandum paganum *Affricum* cum corde firmiori dignemini. Respondit palmarius, Domine rex intueri potestis me non fore dispositum tale certamen subire cum sim homo lassus, debilis, macilentus & diuturno labore tabefactus. Sed domine mi rex ubi modo sunt milites vestri olim tam strenui quos caros in hujusmodi certamine habere solebatis? Ah certe, dixit Rex, Quidam eorum mortui sunt, quidam terram sanctam adierunt necdum redierunt. Sed unum militem habui qui fuit comes *Warwychiæ*, *Gydo* nomine, & iste *Gydo* habuit unum militem *Herandum* nomine, de *Ardena*, vellet Deus quod jam in præsenti illos haberem, nam cito duellum susciperetur, & infra brevi guerra finita. Et cum rex cœpisset loqui de *Gydone* & ejus socio *Herando* erumpebant lachrimæ, nec se poterat à fletu continere. Cum vidisset palmarius regem sic lachrimantem multum doluit super eo & compassus est ei, & dixit, Domine rex ne ploretis pro Deo quia talis fletus regem non decet, ego pro amore *Jesu Christi* & matris ejus *Mariæ* atque honore sacræ ecclesiæ Dei & pro anima *Gydonis* & *Herandi* socii sui suscipiam negocium certaminis, Deum præ oculis præponens. Tunc duxerunt eum in civitatem ad ecclesiam & pulsari fecerunt & voce jocunda *Te Deum laudamus* resonare cœperunt. Deinde cibo & potu ipsum recreari fecerunt, balneisque refocillabant, vestibus mollioribus induebant, eumque per tres septimanas in summa recreatione fovebant. Et cum dies statutus ad luctamen advenerat, ipse palmarius valde mane surrexit & tres missas audivit, primam de sancto Spiritu, secundam de Trinitate, & terciam de Cruce, Deinde fecit se armari de melioribus armaturis regis, & cinxit se gladio *Constantini*, lanceamque sancti *Mauricii* in manu tulit scandens meliorem dextrarium regis. Cumque sic armatus fuisset sonipedemque ascendisset, dixerunt se nunquam tam decentem militem pulcrum & strenuum apparentem staturaque procerum. Igitur palmarius sic armatus tetendit iter per medium civitatis versus locum certaminis in una valle assignatum vocabulo *Chiltecumba*, & ibi expectabat *Colubrandum*. *Colubrandus* fuit sic ponderose armatus quod vix sonipes ejus ipsum sufferre posset armatum. Et fecit antecedere se ad locum pugnæ unam carectam onustam de securibus *Danicis* & magnis malleis de calibe quadratis, & magnos gibbos de ferro cum lanceis & croculis de ferro ad trahendum sibi adversarium suum. Cum igitur diabolicus iste vidisset palmarium properantem ad se, altisona voce clamavit sibi & præcepit illi equum descendere & procumbens se ei submittere ejusque homo devenire. Et palmarius intra se inquit ipsum videns, Certe iste non est homo, immo pocius spiritus diaboli in effigie hominis latens. Et muniens faciem totumque corpus signaculo sanctæ crucis Deoque se comendans urget sonipedem calcaribus in occursum *Colubrandi*. *Colubrandus* diffidebat eum, *Gydo* vero percussit *Colubrandum* de una magna lancea per medium scuti cum tanto cursu quod lanceam in frusta compulit; sed *Colubrandus* immobilis perstat nec quoquo modo cespitat sed eo instinctu recurrens tanta valitudine equum *Gydonis* feriendo impeciit quod collum in terram abscidit. *Gydo* vero occiso sonipede ad terram se senciens, ut miles strenuus, elegans & nobilis sursum salit, brachium elevat, gladii ictum dirigit volens eum super galeam ferire, sed tam magnus erat iste diabolicus quod brachium ejus ad caput ejus extendere non valuit, & super scapulam percussio quievit. *Colubrandus* porrexit *Gydoni* alapam cum uno gibbo de calibe quadrato, sed *Gydo* videns tantum periculum sibi imminere opposuit scutum impulsui, & saltans se transtulit à latere tanquam fulgur in tonitruo; & *Colubrandus* tanta fortitudine cancellum scuti impeciit quod gibbus de manu labens in terram prosiluit. *Gydo* de sonitu lapsus multum extitit attonitus. Sed cum *Colubrandus* manum extenderet gibbum repetere, *Gydo* eum præveniens & gladio feriens manum à brachio elisam in terram prolabi divina clementia propulsavit. Quod *Dani* videntes multum ex hoc contabuerunt & Deos suos in *Colubrandi* adjutorium cum ejulatu magno invocare cœperunt. *Adthelstanus* vero rex cum cæteris *Anglicis Christum Jesum* glorificaverunt, omnesque campanas civitatis compulsari in Dei laudem quam cicius coegerunt. Tunc *Gydo* & *Colubrandus* talibus ictibus colluctabantur quod omnem vallem inde redundare compulerunt, & usque densitatem obscuræ noctis duelli exercitium continuaverunt. *Colubrandus* tanti sanguinis minutione contabuit de evulsione manus suæ quod vultus cœpit decrescere cum viribus. Tandem vero *Gydo* tanto vibramine gladii cum omni conatu ipsum impeciit, quod caput cum galea à collo evulsum in terram projecit. Cujus victoriæ tripudio tota terra *Angliæ* quietis & libertatis de *Danico* rege gaudebat illæso privilegio, donec rex *Daciæ Canutus* conquisivit regnum *Angliæ* de *Edmundo ferreo latere*, sicut infra patebit suo loco. Rex *Athelstanus* post prædictam victoriam regnum *Angliæ* per septem annos gubernavit laude plenus. & in abbatia de *Malmysbyra* regaliter jacet humatus.

Rex vero *Haveloc* jacet *Londoniæ* apud sanctum *Paulum* & dotavit filios suos sicut dictum est, post cujus mortem venit *Canutus* filius ejus de *Dacia* ut antedictum est & regnavit cum honore, & habuit sanctum *Edmundum* regem & martirem in summo honore. Nam dotavit ecclesiam sancti *Edmundi* terris & possessionibus atque libertatibus quamplurimis quibus adhuc gaudent, Nam quum sanctus *Edmundus* recessit de Priore de Crissel-kyrke quæ est *Londoniæ* ubi jacuit tumulatus per xxv. annos post passionem suam in bosco Horne quæ est in Suffolc, & venit ad locum ubi jacet nunc

qui

qui ante adventum vocatus est **Betrichesworde**; postea per centum annos & dimidium & amplius laici & seculares ministrabant coram corpore sancti *Edmundi* usque ad tempus quo sanctus *Benedictus* fuit abbas de **Holme** in **Northfolc** ipso tempore misit medietatem conventus sui ad illum locum servire Deo digne & religiose circa corpus prædictum, quia vidit grandia miracula in loco de **Betrichesworde** ubi sanctus *Edmundus* jacuerat. Et tali modo fuit illa abbatia fundata majus ac majus de die in diem dotata usque ad tempus istius *Canuti* qui eis dedit regalitatem & libertatem cum terris & tenementis, quæ adhuc habent in honorem sancti *Edmundi*.

Rex *Canutus* parum ante mortem suam constituit super *Noreganos* regem, *Swanum* quendam, qui ipsius *Canuti* & *Elgiva Hamptunensis* filius putabatur, asserebant quidem nonnulli ipsam *Elgivam* cum prolem de rege concipere non posset præfatum *Swanum* de quadam presbiterissa recenti natum sibi decubanti supposuisse, & regem *Canutum* ad id credendum sub dolo induxisse. Super *Danos* quoque constituit regem, suum *Hardecnutum Emmæ* filium. *Canutus* quadam elatione superpressus quadam vice sedile suum in litore *Thamesiæ* æstuantis & fluentis posuit, imperans mari quod crura sua non ascenderet aut vestes domini sui humectaret; Mare vero more suæ naturæ ascendit, & regis crura humectavit: & tunc præcepit mari ut cito rediret; sed mare cursum suum tenuit. Tunc rex ait, Sciant mortales variam esse regum potentiam, nec regis nomine quempiam dignum præter ipsum cujus legibus omnia subsistunt. Ego miser sum & captivus nihil potens, nihil habens absque ejus dono, ipsi me cõmendo & sit ille custos meæ debilitatis, Amen. Ab eo tempore coronam in capite non gestavit, set super caput crucifixi *Wyntoniæ* posuit. Deinde *Romam* petiit, carnemque suam cum magna pœnitentia maceravit, & in eundo & redeundo multa bona fecit, magnamque partem Dominicæ crucis secum detulit. *Canutus* genuit ij. filios, scilicet *Hardecnutum* & *Haraldum Harefot* de *Emma* regina, & regnavit pene xx. annis & laudabili fine mortuus apud *Septoniam*, set in veteri monasterio apud *Wyntoniam* sepultus est.

CAP. VI.

CANUTO mortuo facta est apud *Oxoniam* magna altercatio de regni successione. *Leofricus* consul *Cestrensis* & cæteri de borialibus partibus *Thamisiæ* una cum *Londoniensibus Haraldum Harfot* ut putabatur *Canuti* & *Elgivæ Hamptunensis* filium erexerunt. Nonnulli putabant istum *Haraldum* fuisse cujusdam sutoris filium set dolose per *Elgivam* prædictam suppositum sicut alium *Swanum* supposuerat sibi.

Haraldus igitur in regem erectus *Emmam* de *Anglia* expulit, gazasque regias ab ea exemit, set comes *Flandriæ* eam cum reverentia suscepit & fovit. Iste *Haraldus* habuit corpus ad modum leporis & ideo dicebatur *Harfot*. Iste *Haraldus* iv. anno regni sui mortuus *Londoniæ* apud *Westmonasterium* sepultus. Quo mortuo miserunt proceres pro *Hardecanuto* tunc cum matre sua *Emma* in *Flandria* degente.

Hardecanutus veniens *Angliam* fere tribus annis regnavit, nil tamen gloria dignum egit. Iste *Alfricum Eboracensem* episcopum cum *Godwyno Londoniam* misit, corpus *Haraldi* regis nuper sepulti in ultionem injuriæ matris suæ exhumari fecit & capite absciso in *Thamisiam* projici. Set piscatores comperientes tradiderunt sepulturæ. Iste dedit secundo anno regni sui *Danis* xxviij. mill. li. argenti ad sumptus hospicii regis. Sed tandem data est magna summa animalium bene crassorum. Iste fuit tantæ largitatis eo quod quater in die fecit præparari cibaria familiæ suæ. Iste *Hardecanutus* mortuus est tercio anno regni sui in una bovaria & sepultus apud *Westmonasterium*. Iste sustinuit *Danos* in *Anglia* in tantum dominari donec hospicium quodlibet per regnum habuit unum *Danum* custodem, & magistrum domus super omnes alios hospicii; Et sic defloraverunt uxores nostras & filias & ancillas, & multa alia opprobria & contumelias ingesserunt nostris in vituperium & dedecus *Anglorum*; donec *Anglici* necessitate coacti acceperunt audaciam, resumpserunt vires, & collegerunt magnum exercitum qui **Hounehed** appellabatur à quodam *Howne* qui jo. ad hoc consilium dederat & ductor eorum exstiterat; & sic *Danos* occiderunt & in magnum ruborem de partibus *Angliæ* totaliter fugaverunt. Hujus *Hardecanuti* tempore *Elfredus* & *Edwardus* filii quondam regis *Egelredi* & *Emmæ* post longã morã in *Normannia* venerunt in *Angliam*, quamplurimis stipati militibus, ad visitandum *Emmam* matrem suam apud *Wyntoniam*. Interim *Godwynus* præcogitans maritare filiam suam *Edwardo* tanquam simpliciori & minori, nam *Elfridum* primogenitum tales nuptias parvipendere autumavit, congregatisque proceribus regni dixit, Non est tutum quemquam optentu cognationis tantam copiam externæ & subdolæ gentis in *Angliam* adducere, & ideo eos qui advenerant pœnas exsolvere oportere; sicque apud **Gildeford** sexcentos viros interfecit de *Normannis*. Nam de adductis novem semper decapitatis decimus remansit, & cum nimium adhuc superesse videretur, decimam illam partem adhuc decimari præcepit. De quibus primordia fecit viscerum ad palas erectas figi, & tunc corpora eorum circumduci donec novissima intestinorum extraherentur. *Alfredus* apud **Hely** missus est, & ibi excæcatus paucis supervixit diebus. *Emma* hæc audiens celeriter filium suum *Edwardum Normanniam* remisit. *Godwynus* à proceribus & à rege *Hardecanuto* postmodum de hiis inculpatus juravit quod nusquam talia fecit nisi vi regia coactus.

Henricus secundus imperator omnes joculatores & mimos à terra sua amovit, & quod eis dari solebat pauperibus erogavit. Hic sororem habens sanctimonialem tantum eam dilexit quod à latere suo vix unquam abesse permitteret; unde cum quadam nocte clericus quidam de curia sua cum illa usque mane dormitasset, & nix terram cooperuisset, librato consilio clericus fecit eam se portare in dorso suo extra curiam. Quod rex dum minctum surgeret è fenestra conspexisset, subticuit donec vacante uno episcopatu clerico sic diceret, « Accipe episcopatum « & vide ne ultra equites supra dorsum mulieris; Et iterum vacante abbathia Sanctonialium dixit rex sorori suæ, » Accipe abbathiam & vide ne unquam « portes clericum equitantem. Idem imperator *Henricus* habuit in capella sua unum clericum quendam literarum peritia, vocis elegancia præstantem, set lubrico carnis deditum, quem dum imperator die

die quadam solenni jussisset evangelium legere, renuit ille, eo quod nocte præcedente cum concubina se fœdasset: tunc rex ait, Lege aut terram meam desere. Mox ille congestis sarcinulis suis parabat proficisci; injunxerat autem imperator ministris ut latenter consequentes si ipse abiret ipsum reducerent. Quod dum fieret, ait ad eum rex, Congratulor probitati tuæ quod pluripenderas Dei timorem quam patriam tuam, respectum cœlestis iræ quam meas minas. Igitur renuncia insano amori quo laboras & episcopum te faciam. Hujus *Henrici* tempore tantum scisma erat in ecclesia quod tres eligerentur in papas, nam quidam *Gratianus* data magna summa pecuniæ papatum optinuit, set isti *Henrico Romam* venienti pro scismate sedando coronam auream ei optulit. De simonia tamen eum convicit & deposuit.

Cap. VII.

VEnerabilis *Gregorius* vj. prius dictus *Gracianus* sedit postea annis 2. Vir iste magnæ religionis & severitatis homo erat; qui statum *Romani* papatus adeo collapsum invenit, ut præter pauca opida urbi vicina & oblationes fidelium vix quicquam pro se & Cardinalibus ad victum haberet, reliqua à prædonibus aut ablata aut possessa erant, adeo ut ipsæ oblationes sub nudatis gladiis ab ipsis altaribus direptæ fuerant, aut in stratis publicis deprædatæ; Quamobrem cessatum est ab omni provincia *Romanum* iter aggredi propter prædones in via, propterque sicarios in ipsa *Petri* ecclesia. Hæc videns *Gregorius* papa primo leniter amoris verbis cœpit cum illis agere, set tamen nil proficere: cauterio excommunicationis illos ab ecclesiæ corpore secuit qui talia agerent vel qui cum talia agentibus communicarent; cum autem papa per hujusmodi non solum non proficeret set eciam mortis discrimen in se majus concitaret, scripsit imperatori ut ecclesiam labentem juvaret. Ille vero per *Wandalicum* bellum se excusans, rogat papam ut vice sua & sumptu manum apponat; qua de causa ferro abscissionis utendum papa judicans arma & equites undecunque conquisivit, qui primo basilicam *Petri* præocupantes oblationum raptores aut effugarunt aut extinxerunt; inde papa prædia diu amissa recuperavit. Omnes interea qui rapto vivere assueti fuerant papam vocabant sanguinarium altaris officio indignum, adeo ut multi Cardinalium in hanc sententiam flexi decreverunt ipsum papam in ecclesia non humandum. Quod ipse sub extrema valitudine perpendens, cœtum Cardinalium concionatus est in hunc modum. « Multum admiror fratres quod vos sic præcipitanter præsulem vestrum dijudicatis qui sic vixi ut patrimonium meum in commoda vestra transfunderim, qui famam mundi pro vestra liberatione neglexerim, quare si alii talia sinistra contra me procuderent, vos opiniones stultorum meliori interpretatione lenire deberetis. Prædones victum vestrum sustulerunt, quod ego ferre non valens bellum prædonibus indixi. Cum igitur omnis actus humanus secundum intentionem agentis debeat librari, secundum illud, *Si oculus fuerit simplex*, id est, intentio recta, *totum corpus tuum lucidum erit*, id est, congeries actionum. Feci aliquando elemosinam pauperi, ille beneficium meum prædoni ostendit, unde ipse & spoliatus est & occisus; num ego ex hoc culpandus sum quia peregrino dedi unde ipse mortem incurrit? absit, quia profecto aviditas prædonum ad hoc impulit, non mea liberalitas. Sic & apud leges unum idemque factum diverso respectu punitur & laudatur. Nam punitur latro occidens in occulto, laudatur miles sternens hostem in bello; quia primus pro aviditate, secundus pro salute patriæ occidit. Item, laudatus est aliquando papa *Adrianus* primus quod concesserat *Karolo* investituras prælatorum: laudantur modo nostri præsules quod contrarium faciunt auferentes à principibus talem potestatem. Tunc rationabiliter propter aliquas causas subsistentes concessum est quod modo rationabiliter negatum est, quia tunc animus *Karoli* aviditate non erat infectus, & sedes apostolica ab ipsis electis remota erat, & juxta erat princeps qui nil per avaritiam disponeret, set modo ambitus principum omnia fœdat. Isto modo potest causa mea in utramque partem flecti, infirmari vel alleviari. Set dicitis, Non est episcopi officium ut sanguinem fundat aut fundi faciat. Concedo. Spectat tamen ad eum ut si videat innocentiam naufragari & lingua & manu occurrat. Nam *Ezechiel* accusat sacerdotes quod non steterint ex adverso, nec se fecerint murum pro domo Domini. Duæ sunt personæ in ecclesia Dei ad resecandum vicia constitutæ, una quæ acuit eloquium, alia quæ portat gladium. Ego teste Deo & vobis armavi linguam contra hostes ecclesiæ quamdiu proficere potui, illum autem cujus interest gladio rem agere per nuncios & epistolas certioravi. Iste rescripsit se fore occupatum bello *Wandalico*, rogans ut meis laboribus & suis sumptibus latrones deturbarem. Quid igitur tunc facerem cum ipse in me refunderet partes suas videns cædem civium, dampnum peregrinorum, inediam Papæ & Cardinalium? at qui parcit latroni causam dat ut innocens occidatur. Set forte obicitur, Non est sacerdotis ut sanguinem fundat. Volo. Set si ille inquinat qui sontem premens insontem liberat; Et beati qui custodiunt judicium & faciunt justiciam; Laudantur *Finees* & *Matatias* qui delinquentes confoderunt, sed multo minus debemus nos vera sacra nostra tolerare profanari, quam illi sua umbratica misteria. Et *Zacarias* pontifex expulit de templo regem *Oziam* thurificantem, proculdubio eum occidisset nisi cessisset. Denique ego contuli beneficium hiis quibus videor intulisse exitium. Nam sceleratus quanto diutius vivit plus sibi de culpa & pœna adquirit, propterea qui tali breviat vitam minuit ei & culpam & pœnam, & sic ei tribuit beneficientiam. Set ut in hiis nec fallar nec vos fallamini, ponite corpus meum cum obiero ante fores ecclesiæ firmissime obstructas, & si divinitus portæ non fuerint patefactæ, de corpore meo facite quod vultis. Cumque sicut jusserat factum fuisset, turbo repente adveniens portas cum seris disrupit & fumus usque ad interiorem partem ecclesiæ impulit. Quo viso miraculo, Cardinales cum populo ipsum in ecclesia *Petri* humaverunt.

Rex *Hardecanutus* dum in convivio nuptiarum apud Lambhetħ juxta *Londoniam* lætus & sospes stando biberet, repente corruit, & sic obmutescens vj. idus

vj. idus Junii exspiravit, sepultus apud *Wyntoniam* cum patre suo; qui tantæ liberalitatis fuit ut præmittitur, ut quater in die fercula regalia parari faceret, malens ab invitatis & aliis apposita prandia dimitti quam apponenda reposci.

Cap. VIII.

STatim mittitur apud *Normanniam* pro *Edwardo* in regem coronando datis obsidibus, ita tamen ut paucos *Normannos* secum adducat. *Leofricus* Comes *Cestriæ*, *Godwynus* Comes *Westsaxonum*, & *Livingius* episcopus *Wygorniensis* juvabant *Edwardum*. Igitur *Edwardus* filius *Egelredi* coronatur in regem apud *Westmonasterium* ab *Edsio* archiepiscopo *Cantuariensi* anno gratiæ M. xlij. & regnavit pene 24. annis. Hic itaque *Goditham* filiam *Godwyni* & sororem *Haraldi* duxit uxorem, quam tali cautela devotionis tractabat, ut nec à thoro amoveret, nec tamen virili more cognosceret. Et hoc de eis celeberrimum habetur, quod absque contagione ambo virgines permanserunt. *Emmam* matrem suam nec summa reverentia colebat, nec eam publice confundebat. Et de consilio *Godwyni* quæcunque preciosa ab ea abstulit. De *Neustria* quemdam *Robertum Gemeticensem* monachum vocavit, quem primo *Londoniensem* episcopum, deinde *Cantuariensem* fecit. Et ejus consiliis rex ipse simplex in tantum adquievit, ut nacta oportunitate ipsum *Godwynum* cum filiis suis exlegaret. Matrem quoque propriam suspectam cum *Wyntoniensi* præsule habens ob magnam inter eos familiaritatem, bonis omnibus privavit, & in monasterium de **Warewell** detrudit, & *Alwynum Wyntoniensem* episcopum incarceravit. Et mater *Emma* laxius custodita scripsit episcopis *Angliæ* in quibus confidebat, se plus de præsulis dedecore quam de sua verecundia cruciari, & paratam se dixit probari Dei judicio ferrique candentis examine episcopum fore injuste diffamatum. Convenientes episcopi tandem regem ad rogatum inflexissent nisi *Robertus Cantuariensis* obstetisset. « Quomodo, inquit, fratres « episcopi feram illam, non feminam audetis defen- « dere, quæ filium suum regem diffamavit, quæ ama- « sium suum lubricum, Christum Domini nominavit? Set esto quod femina vult purgare pontificem, set quis purgabit eam quæ dicitur consensisse in necem filii sui *Aluredi* & procurasse venenum *Edwardo*? Set esto quod auctoritatem habeat supra sexus conditionem, si tantum pro se ipsa quatuor passus & pro episcopo quinque passus continuos super 9. ignitos vomeres nudis pedibus & plenis vestigiis illa transierit, ab impetitione ista evadat absoluta. Præfigitur illico dies examinis quo rex & cæteri proceres excepto solo *Roberto* convenerunt. Set nocte præcedente diem examinis mulier ad sepulchrum sancti *Swithini Wyntoniensis* perorans confortata est, unde in die sequenti velatis oculis ignitos vomeres nil læsa pertransiit. Tunc rex ingemiscens & veniam petens disciplinam ab utroque præsule & etiam à matre sua recepit, & ablata matri restituit. Tunc regina *Emma* dedit sancto *Swithino* novem maneria, & episcopus alia novem maneria propter illos novem vomeres quos *Emma* pertransiit. *Robertus* vero *Cantuariensis* fugit in *Normanniam*.

An. Dñi 1042.

Elfwordus præsul *Londoniensis* & quondam abbas de **Evisham** duos tanto regimini præ nimia corporis invalitudine minus sufficeret, *Evishamiæ* præsidere voluit, set fratribus suis loci id recusantibus, ablatis libris & rebus quos vel ipse vel prædecessores sui *Evishamiæ* contulerunt monasterio, *Ramesiæ* contulit se, ibique cito post moriens sepelitur.

Rex *Edwardus* congregat classem prævalidam apud *Sandicum* portum contra regem *Noriganorum Haraldum Harfag*, *Angliam* impugnare disponentem, set bellum per *Suanum* regem *Dacorum* illi illatum totum impedivit. Alio tempore tradunt ipsum regem *Edwardum* inter missarum solempnia contra morem risisse: mirantibus qui aderant & causam inquirentibus, ait rex, Convenit inter *Danos* & *Noriganos Angliam* invadere, set cunctis ad navigandum paratis optulit quispiam ipsis navigaturis calicem medonis ad potandum, imprecans illis probrosum nomen si non biberent. Ac dum calix calici successit ebrietas versa est in loquacitatem, loquacitas in litem, lis in pugnam, sicque dispersi abinvicem disilierunt; & spero quod in diebus meis alienigenæ non vexabunt terram meam. *Haraldus* rex *Noriganorum* frater sancti *Olavi* ex parte matris, fugato rege *Danorum Suano Daciam* sibi subjugavit. Rex autem *Suanus* sic expulsus peciit auxilium à rege *Anglorum*. Assentiit Comes *Godwynus*, set cæteri proceres dissuaserunt; unde rege *Haraldo* obeunte *Suanus Daciam* recuperavit. Nix magna cecidit in occiduis partibus *Angliæ* ita ut ligna silvarum frangeret, & duravit à kalendis Januarii usque ad diem sancti *Patricii*. Inde subsecuta est mortalitas hominum lues animalium, & fulgur segetes ustilavit. *Henricus* rex *Franciæ* venit in *Normanniam* in auxilium *Willielmi*, & habuit bellum cum proceribus *Normanniæ* pro eo quod nollent habere *Willielmum* in ducem; qui cum devicti fuissent, dux *Willielmus* quosdam exlegavit, quosdam suspendit.

Cap. IX.

CIrca hæc tempora *Herlewinus* miles quidam in *Normannia* relicta militia temporali apud *Beccum* in *Normannia* construxit monasterium quod adhuc *Bechewyni* vocatur. Non veritus ipse abbas & rector lapides & cæmentum ad fabricam apportare, panes coquere, aut cæteras mundicias facere. Cui Dominus in auxilium & consilium duas mundi lucernas eximiæ literaturæ viros *Lanfrancum* & *Anselmum* destinavit, quorum unus post alium in dicto loco Prior, & postmodum *Cantuariensis* archiepiscopus est effectus. *Leo* papa & *Suanus* rex *Danorum* perrexerunt cum imperatore *Henrico* contra *Baldewynum Flandrensem* Comitem. Et rex *Angliæ E.* mare observabat cum classe sua donec imperator optinuisset beneplacitum suum. Iste quoque papa *Leo* 9. cum conscientiam haberet cauteriatam quod aliqualiter fuisset per imperatorem intrusus, cessit papatui, set denuo canonice est electus.

Hibernienses Sabrinum mare ingressi, cum auxilio *Griffini Wallensium* regis multas circa *Vagan* flumen prædas agebant. Interea *Suanus* filius *Godwyni* primogenitus qui nuper *Egivam* **Leof** monasterii abbatissam corruperat & duxisse proposuerat,

&

& ob hoc *Angliam* reliquerat, rediit, & forsan cum rege pacificari posset, set in suo adventu *Beornum* Comitem & consobrinum suum qui eum pacificasse intenderat, occidit. Inde *Flandriam* profugit donec per *Aldredum Eboracensem*, & *Wygornensem* episcopum reconciliaretur. Rex *E.* absolvit *Anglos* à gravi tributo quod pater ejus *Egelredus Danicis* soldariis solvi fecerat, & jam per 40. annos duraverat. Mortuo *Edsio Dorobernensi* archiepiscopo, rex *E.* dedit archiepiscopatum familiari suo *Roberto*, quem dudum fecerat *Londoniensem* episcopum. Post hæc mense Septembri *Bononiensis* Comes *Eustachius Doveriæ* applicuit, qui sororem regis *E. Godam* duxerat; cujus milites dum impudenter hospicia quærerent unum de civibus peremerunt, cives autem unum de ejus militibus occiderunt. Facto tandem gravi conflictu cives 20. de comitatu Comitis occiderunt, aliis innumeris vulneratis. Ipse Comes cum alio socio vix evadens, regem apud *Gloverniam* adiit, quem contra *Anglos* graviter incitavit; inde *Godwynus* Comes *Cantiæ* ad curiam citatus missus est ut exercitu suo Comitis vindicet injuriam. Ille autem videns alienigenas apud regem prævalere, ac suos cives volens tutari respondit, Justum fore custodes castelli *Doveriensis* conveniri, qui si se possent excusare illæsi abirent: sin alias, in rebus & corporibus suis Regi & Comiti satisfacerent. Quia igitur regi videbatur suum jussum parvipensum, convocantur regni proceres apud *Gloverniam*, potissime *Leofricus* Comes *Merciorum* & *Siwardus Northumbriæ*, ut obsisterent *Godwyno* qui de comitatibus suis *Cantia, Southrea, Westsaxonia*, & *Suano* primogenito suo qui de comitatibus suis *Bareccensi, Oxoniensi, Glovernensi*, & *Haraldo* qui de comitatibus *Estsaxenia, Estanglia, Huntyndonia*, copiosum exercitum collegerunt apud Bonerstaner. Inculpatus est *Godwynus* quod tantum exercitum adunasset. Respondit, quod ad compescendum *Walenses* sic fecisset; set *Walenses* offensam in illum retorserunt. Igitur quantulacunque concordia procurata, concilium super hac re *Londoniæ* est assignatum, ita quidem quod *Godwynus* cum *Haraldo* & xij. tantum hominibus ad curiam inermes venirent, & quod servicia militaria illis per *Angliam* debita regi contraderent: Econtra illi allegarunt, non posse sine vadibus & obsidibus ad conventiculum factiosorum hominum pergere, nec sine periculo & opprobrio cum tam paucis & inermibus procedere. Interea militibus *Godwyni* ob metum regii exercitus paulatim se subtrahentibus, proclamatum est publice per regios præcones, ut aut *Godwynus* in forma præscripta se curiæ regiæ præsentaret, aut *Anglia* cederet infra quinque dies; unde *Godwynus* cum tribus filiis suis, *Suano, Tosti, Grouth*, per insulam *Thorneiam* navigavit *Flandriam* ad Comitem *Baldewynum*, cujus filiam *Juditham Suanus* desponsaverat. *Haraldus* & *Leofwynus* per *Bristoliam* sunt advecti usque *Hiberniam*, cujus comitatum *Algarus* filius *Leofrici* recipiens rexit nobiliter, Reverso postmodum *Haraldo* restituit hillariter, & postmodum *Haraldo* translato ad comitatus paternos recepit viriliter.

Cap. X.

NEmpe *Edwardus* in parliamento pleno *Godwynum* cum filiis suis exlegavit. Reginam vero uxorem suam *Goditham* filiam *Godwyni* cum una pedissequa apud monasterium de Wertwell sine honore detrusit. Exiliati igitur pater & filii pleno biennio in confinibus *Angliæ* prædas agebant, adeo ut tandem grandi classe congregata statuerunt cum rege naviter dimicare; set proceribus intervenientibus est pax tandem post biennium reformata. & regina revocata, ita quod *Wilnothus* filius *Godwini* & *Hacun* filius *Suani* dati sunt obsides pacis, quos statim misit rex *E.* duci *Normanniæ Willielmo* custodiendos, durante tamen exlegatione prædicta *Willielmus Normannicus* cum magna multitudine *Angliam* venit. Qui liberaliter muneratus *Normanniam* rediit. *Emma* regina regis mater obiit & *Wyntoniæ* sepelitur. Concordati sunt cum rege *Godwinus* & omnes filii sui excepto primogenito, qui pœnitentia ductus pro morte *Beorni* consobrini sui de *Flandria* nudipes *Jerosolymam* adierat, & inde *Liciam* tendens, ex frigore contracto obierat. Exhinc *Normanni* regis consiliarii qui iniqua regi persuaserunt exlegantur, potissime *Robertus Cantuariensis* qui contra *Godwynum* & prius in hac parte contra *Anglos* classicum suum largius insonuerat, timens sibi, & judicium præveniens *Romam* ivit; ac cum apostolicis literis rediens, apud monasterium suum *Gemeticense* obiit. Cui successit *Stigandus* qui quondam dimisso *Schireburnensi* præsulatu *Wyntoniensem* sedem invasit; vir quidem ex rebus ecclesiasticis publicas nundinas exercens, vir utique sicut pæne cæteri tunc temporis in *Anglia* episcopi illiteratus existens, set pecuniis & blanditiis multum potens; quamobrem pallium à *Roma* nunquam promeruit quamvis venalitas ibi multum operetur. Palam tunc in triviis cantabatur, non esse idoneum episcopatu qui nesciret abuti pompis seculi, exercitiis nemorum, irritamentis gularum, vestium apparatu, equitum comitatu, set de lucris animarum parum cogitaret. Cumque eis obiceretur episcopum debere pensari ex religione & literis, non ex ambitione & nummis, respondebant illud metricum,

Nunc aliud tempus, alii pro tempore mores.

atrocitatem videlicet rei lenientes facilitate responsi. His diebus clericus barbosus apud *Hiberniam* famosus vir miræ religionis, adeo ut clericorum, laicorum, & puellarum magnam teneret scolam. At quia puellas more scolarium suorum tondebat, de *Hibernia* pulsus est. Circa hos dies obiit sanctus *Alfwaldus* ultimus *Schirburnensis* præsul, qui ex monacho *Wyntoniensi* præsul factus inter profusa convivia quæ tunc in *Anglia* à *Danorum* adventu celebrabantur, pane & aqua utebatur. Vir per omnia beatæ *Mariæ* & sancto *Cutbberto* devotus; cujus sedem post obitum ejus nullus potuit impune dormitando premere quin tetris ymaginibus territus resiliret. Igitur dum aliquando simultas quædam, anna inter ipsum & *Godwynum* Comitem esset suborta, nec die statuto ad pacificandum sedari possent, iratus episcopus dixit, recedendo, Per dominam meam *Mariam* male sibi erit; nec ab illa hora quievit *Godwynus* à viscerum tortura, donec benedictionem ab episcopo percepisset. Tandem vir ille episcopus ad *Dunelmum* profectus est, ubi quod magnæ videbatur audaciæ, revulso sarcofago ad sanctum *Cutbertum* velut ad amicum loquebatur, ubi munus posuit & abiit.

CAP. XI.

Jussu regis *Edwardi* strenuus dux *Northumbriæ Siwardus* cum equestri exercitu & classe *Scotiam* contrivit, regem fugavit, *Malcolmum* regis *Cumbrorum* filium in ea regem constituens. In eo tamen bello filius *Siwardi* occisus est; Quem cum pater cognovisset ex vulnere in anteriori parte corporis recepto occubuisse, quamvis de nece doleret, de animositate tamen filii gaudebat. *Wlfius Lichfeldensis* episcopus obiit, cui successit *Leofwynus Coventrensis* abbas. In crastino Paschæ apud *Windesoriam* dum Comes *Godwynus* in mensa regi *Edwardo* assideret, contigit unum de pueris regiis cum cipho regio intrasse, & uno pede offenso in alio pede se sustentasse, nec licorem fudisse; quod videns *Godwynus* dixit ridendo, Nunc adjuvit unus frater alterum fratrem. Rex ad hæc respondit, Sic me frater meus *Aluredus* juvisset si *Godwynus* permisisset. Perpendens ex hiis Comes se superflua dixisse, & regem de proditione fratris sui significasse, dixit regi, Domine, ut video sæpe tibi delatum est me in necem fratris tui, & in proditionem tuam insudasse; sic incolumis transglutiam buccellam quam manu teneo sicut in hiis culpabilis non sum; & mox suffocatus est. *Haraldus* autem ad jussum regis eum de sub mensa extrahit, & apud *Wintoniam* sepelivit. Tunc comitatus *Godwyni* datus est *Haraldo*. & comitatus *Haraldi Algaro* filio *Lefrici* Comitis. Rex *Edwardus* misit *Aldredum Wigorniensem* episcopum ad imperatorem *Henricum* secundum, rogans eum ut missis apud *Hungariam* epistolis fratuelem suum *Edwardum* filium *Edmundi ferrei lateris Angliam* inde transmitteret. Decreverat enim rex *Edwardus* eum constituisse hæredem suum in *Anglia*. Set tercio post hoc anno *Angliam* veniens, obiit *Londoniæ* diu ante regem. Iste *Edwardus*, ut supra dictum est, fuit pater *Margaretæ* reginæ *Scotorum* & *Edgari* Adelyng. Rex *Edwardus* exlegavit *Algarum* filium *Leoffrici* sine culpa. Qui mox associatus est *Griffino* regi *Walliæ*. *Herfordensem* provinciam devastaverunt, *Herfordiam* capiunt, monasterium incendunt, septem canonicos occidunt. Set *Haraldus* Comes fugientes insequitur, *Herfordiam* instaurans vallo cingit, set & exlegatos cum rege pacificat. Nobilis dux *Northumbriæ Siwardus* obiit apud *Eboracum*, priusquam tamen obiret fecit se armari, & sedens erectus ait, Sic decet militem defungi, non ut bos accubans enervari.

CAP. XII.

Tostio & *Haraldo* fratre ejus ludentibus coram rege *Edwardo* convivante, *Haraldus* amarius quam ludus expetebat fratrem suum per capillos traxit & humi prostravit, & nisi citius ereptus fuisset, manibus eum suffocasset. Quo viso, rex sibi assidentibus pronunciavit, maximam simultatem inter fratres illos affuturam, & unum eorum alterum extincturum. Habuerat *Godwynus* Comes primam uxorem regis *Canuti* sororem, de qua genuit filium quem equus insolenter agitatus in *Thamisia* submersit, mater vero ictu fulminis periit: nec mirum, eo quod habuit ipsa pulcras puellas & eas pro suis opibus augendis prostibulo exponeret. Post cujus obitum *Godwynus* aliam duxit uxorem, de qua suscepit sex liberos, scilicet *Suanum*, *Haroldum*, *Tostinum*, *Wlnotum*, *Gurt*, & *Leofricum*; de quorum exitu in præcedentibus & sequentibus est expressum.

Circa hæc tempora mulier quædam in *Berkeleia* malis artibus assueta, dum quadam die convivaret, cornicula quam delicate educaverat vocalius solito cornicabat. Quo audito, cultellus de manu matronæ cecidit, vultus expalluit, productoque gemitu cum suspirio, Hodie, inquit, ad ultimum sulcum meum devenit aratrum. Quo dicto, nuncius intrans intimavit matronæ filii sui obitum, & totius familiæ suæ ex ruina interitum. Fœmina statim decubuit, & superstites quos habuit liberos, monachum & monacham advocavit, quos adventantes sic alloquitur: « Ego malæ artis & vitæ nequam sectatrix vane credidi vestris orationibus tutari, modo « tamen rogo ut allevietis tormenta. quia de anima « prolata est sententia; corpus meum forsan servabitis insutum in corio cervino, quod in sarcofago lapideo suppinate, operculum plumbo & « ferro glutinatum tribus cathenis ferreis constringite, psalmiciones xl. noctibus adhibete, totidem « missas per diem solvite: quod si tribus noctibus « sic jacuero, quarto die infodite corpus meum hu« mo. Set frustra; nam duabus primis noctibus psalmis sonantibus dæmones hostiis fractis duas extremas cathenas levi negotio diruperunt; tercia nocte tremente loco circa galli cantum unus vultu terribilior statura eminentior diruptis valvis imperavit cadaveri ut surgeret, quo respondente quod nequiret pro vinculis, Solveris, inquit, pro malo tuo, & statim ruptis cunctis obicibus apprehensam illam ab ecclesia extrahit, equo nigro ante fores hinnienti imposuit, sicque abcessit cum clamoribus altisonis per quatuor miliaria auditis. Ista quamvis mira incredibilia tamen non judicabit qui iiij. librum dialogorum *Gregorii* legerit, ubi nequam hominem in ecclesia sepultum dæmones ejecerunt. *Henricus* tercius aliquando turbavit ecclesiam contra *Hildebrandum* papam, volens si posset alium papam intrudere; set tandem pacificatus terram sanctam adiit cum duobus, *Godfredo* & *Beaumundo*, de quibus inferius suo loco dicetur. Laudabilis Comes *Leofricus* filius *Leofwyni* ducis *Merciorum* in villa sua de Bromlegg 2. kalendarum Decembris obiit. Et apud *Conventreiam* in monasterio quod ipse construxerat est sepultus. Qui aliquando consilio Dei & beatæ *Mariæ* cultricis *Godgivæ* uxoris suæ ditavit & reparavit monasteria *Leonense* juxta *Herfordiam*, *Wenlosense*, *Wygornense*, *Evishammense*, & duas ecclesias in *Legecestria*, id est, sancti *Johannis* & sanctæ *Werburgæ*. Cujus dum vixit circumspectio terræ *Anglorum* multum profuit. Ad jugem quoque instanciam uxoris suæ urbem suam *Coventrensem* ab omni tolneto præterquam de equis liberam fecit; ad quod impetrandum uxor ejus Comitissa *Godgiva* quodam mane per medium urbis nuda set comis tecta equitavit. Post *Leofrici* mortem filius ejus *Algarus* comitatum *Merciorum* suscepit, set eodem anno de proditione contra regem convictus, exlegatus est. Set à rege *Walensium Griffino* ut nuper susceptus & reconciliatus est.

Cap. XIII.

TAli tempore civis quidam *Romæ* ephebus ætate *Lucianus* nomine, locuples ære, sublimis genere uxorem *Eugeniam* duxit, de qua causa sodalibus accitis convivium fecit. Post cibum in campum prodeunt stomachos exonerandi causa. Ipse autem sponsus ut pila se exerceret anulum suum sponsalicium digito statuæ propinquæ apposuit, set extis tandem pro ludo incalescentibus primus à ludo se amovit, set anulum repetens invenit digitum statuæ una cum anulo usque ad volam recurvatum; diu ibi luctatus quod nec anulum avellere nec digitum valeret infringere, tacite interim discessit re sodalibus celata, ne vel præsentem deriderent vel absentem anulo privarent: Ipse tandem nocte tempesta cum famulis rediens digitum extentum & anulum surreptum miratus est; Cumque hora cubandi se ad uxorem aptasset, sensit quendam nebulosum & densum inter se & uxorem volutari, sic inquiens, Mecum concumbe quia hodie me desponsasti, Ego sum dea *Venus*. Territus ille noctem illam duxit insompnem; Et cum hoc quasi cunctis noctibus fieret, querelis uxoris ammonitus rem parentibus suis defert; Illi quoque negotium *Palumbo* presbitero suburbano potissimo tunc nigromantico pandunt. Qui accepto ingenti salario epistolam quandam juveni dedit, quam traderet illi qui novissime de nocte in bivio processionaliter in curru occurreret: Astat juvenis de nocte in compito, videt mulierem ornatu meretricio mulæ insidentem crinibus solutis, vitta aurea caput constrictam cum virga aurea in manu: Tandem postremo equitanti epistolam suam porrigit; Qua perlecta, dæmon ille principalis manibus in cœlum erectis dixit, O Deus omnipotens quamdiu durabit *Palumbi* iniquitas? Nec mora; satellites ejus à *Venere* diu tergiversante anulum extorquent & juveni tradunt; Et sic ille voti compos potitus est diu suspiratis amoribus: set & *Palumbus* ubi dæmonis clamorem ad cœlum de se audivit, membris suis truncatis confessus est Papæ populo audiente scelera sua.

Aldredus Wygurnensis episcopus de licentia regis sanctum *Wlstanum* ordinavit Priorem *Wigorniæ* & præsulatum *Wiltoniensem* tradidit *Hermanno* reverso. Et cito post mari transito profectus est *Jerosolymam* peregre, quod nullus episcoporum *Angliæ* usque tunc legitur attemptasse. Apud *Coloniam Almaniæ* duo monasteria *Scotorum* igne proprio combusta sunt; quod quidem incendium unus monachus ibidem nomine *Paternus* ibidem inclusus longe ante prædixit, set igne adveniente nullo modo exire voluit, set zelo martyrii combustus est. Circa hæc tempora in provincia *Apuliæ* inventa est quædam statua marmorea cum capite æneo habente circulum sic inscriptum, *Kalendis Maii sole oriente habebo caput aureum.* Quod intelligens quidam *Saracenus* à duce terræ nuper captivatus in kalendis Maii notato termino umbræ illius statuæ reperit sub umbra infinitum thesaurum, quem pro sua redemptione dedit. Hoc in tempore *Nicholaus secundus* post *Benedictum* ejectum de papatu suo sedit annis papa pene duobus. Cujus diebus *Gallicana* ecclesia turbatur plurimum per *Berengarium Turonensem* archidiaconum, qui asserebat Eucaristiam in altari non esse verum corpus *Christi* set figuram ejus. Contra quem *Nicholaus* papa coegit Concilium centum xiij. episcoporum apud *Wercellas* in *Italia*. In quo *Berengarius* retractavit errorem suum, sicut innuitur in decretis de consecratione, distinctione ij. *Ego Berengarius*. Set post mortem ejus repullulante ejus hæresi *Hiltebrandus* papa contra sequaces determinavit. Ejus erroribus responderunt *Lanfrancus Beccensis* Prior in libro *Scintillarum*. Et potissime *Wymundus* qui prius fuit *Normanniæ* monachus & postmodum episcopus *Aversanus* in *Apulia* tunc temporis eloquentissimus. In tantum autem ille *Berengarius* subsequente ætate se correxit ut sanctus à quibusdam reputetur, utpote qui apocalipsim exposuerit, qui humilitati & elemosinis indulserit, qui femineum aspectum vitaverit, qui simplici victu & vestitu secundum apostolum contentus fuerit. Et quem *Hildebertus Cenomanensis* episcopus in suis versibus summe commendaverit, sic dicens,

Quem modo miratur semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius *non obiturus obit.*

Et inter hæc animadvertendum est, quod quamvis *Berengarius* ille sententiam suam correxit, tamen omnes quos in diversis terris doctrina sua infecit convertere non potuit. Tale igitur est aliquos verbo vel exemplo corrumpere, quod cum suum peccatum deletum fuerit gravabit alienum. Quod quidem venerabilis *Fulbertus Carnotensis* episcopus in extremis laborans prædixisse ferebatur cum videret *Berengarium* inter cæteros ad visitandum venientem, Expellite inquit eum, nam video dæmonem illum sequi qui aera corrumpit. Quinetiam ille *Berengarius* die Epiphaniæ moriens recordatus est quot miseros ille adolescens sua secta corrupit. Hodie inquit ut spero, apparebit mihi *Christus* in die apparitionis suæ, vel propter pœnitentiam meam ad gloriam, vel propter alios quos everti ad pœnam. Mortuo *Kynsio Eboracensi* archiepiscopo successit *Aldredus Wygornensis* episcopus. Qui cum *Tostio* Comite *Northumbrensi* pro pallio habendo *Romam* ivit: qui repertus in sua responsione culpabilis omni honore privatus est; set domum tendens omnibus rebus suis spoliatus est. Quapropter ipso *Romam* regresso *Tostius* Comes suis allegationibus ita papam inflexit, ut archiepiscopatum *Aldredo* conferret. Asserebat nempe *Tostius*, parum metuendam longinquis nationibus Papæ excommunicationem quam propinqui sic deriderunt latrunculi. Aut igitur sua illi fore restituenda, aut set papæ fraudulentiam amissa constarent: Futurumque fore ut rex *Angliæ* hæc audiens sancti *Petri* tributum subtraheret. Impium esse asserens si *Aldredus* inglorius simul & spoliatus repatriaret. Igitur *Aldredus* pallio insignitus *Angliam* rediens *Wlstanum* Priorem fecit *Wygornensem* Præsulem. Non enim à *Strigando Cantuariensi* quicquam Pontificale munus libenter susceperit, set nec ipse dux *Willielmus* veniens benedictionem ab illo suscepit.

Cap. XIV.

HAraldus dux *Westsaxonum* jussu Regis *Edwardi* post natale Domini cum modico equitatu *Walliam* adiit, pallacium *Griffini* Regis apud *Ruthelan* & naves ejus combussit. *Griffinus* fugiendo evasit; postmodum circa Rogationes cum classica manu de *Bristollia* profectus terram *Wallanorum* pene circumnavigavit. Cui frater suus *Tostius* Co-

nes *Northumbrensis* cum equestri exercitu occurrens ita deprædati sunt fines *Wallanorum*, ut datis obsidibus tributoque soluto *Wallenses* regem suum *Griffinum* exlegarent & abicerent. Ac tandem circa nonas *Augusti* ipsum *Griffinum* occiderunt & caput ejus *Haraldo* miserunt. Post hæc rex *Edwardus* terram *Wallanorum* duobus fratribus *Griffini* concessit fidelitate sibi jurata. *Haraldus* tendens *Normanniam* ut fratrem suum *Wlnotum* & filium fratris sui *Hacun* apud ducem *Willielmum* obsidiatos inviseret, tempestate actus est in *Ponticam* provinciam, quem captum consul *Ponticus* transmisit *Willielmo* duci *Normanniæ*, ubi *Haraldus* ut fertur antequam evadere potuit juravit *Willielmo* quod filiam suam duceret, & quod mortuo *Edwardo Angliam* ad opus ejus servaret; & sic recepto secum nepote suo *Angliam* rediit. Sed frater suus *Wilnotus* in custodia *Willielmi* eciam postmodum cum regnaret supermansit. *Tostius* in curia regis *Edwardi* apud *Windusoram* amaricatus indignanter recessit usque *Herfordiam*, ubi *Haraldus* convivium regale regi paraverat, ministros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis posuit, mandans regi quod si ad firmam suam venire vellet cibos sufficienter salsatos inveniret. Quo audito, *Northumbrenses Tostium* ducem suum abjecerunt, ministros ejus occiderunt, ærarium ejus fregerunt, & usque in *Flandriam* fugere compulerunt. Set rex hæc audiens misit *Haraldum* ut fratris vindicaret injuriam. Illis autem allegantibus se libere fore natos, libere educatos ferociam ducum ferre non posse: quin eciam à majoribus suis didicisse libertatem zelari vel mortem subire, denique sub leni duce leniter subtemperare. *Haraldus* judicans consultius fore patriæ in hujusmodi favere quam privatum commodum fratris sui attendere, revocato exercitu regem adiit, procuravitque *Malcherum* illis dari Comitem. His omnibus *Tostius* infensius cum uxore & liberis *Flandriam* adiit usque ad mortem regis. Rex *Edwardus* sedens ad mensam apud *Westmonasterium* die Paschæ aliis comedentibus ipse animo suspensius inter dapes risit. Interrogatus post prandium in triclinio cur riserit, respondit, Quia septem dormientes in monte *Celio* juxta *Ephesum* in *Asia minore* qui jam per septingentos annos in latere dextro quieverunt, hora risus mei in latus sinistrum se verterunt. Et futurum est ut sic in sinistro latere jaceant per lxxiv. annos. Quo in tempore veniet illud

—— durum mortalibus omen

quod Dominus in Evangelio comminatus est, *Surget gens contra gentem &c.* Quia Saraceni insurgent contra Christianos, & è contra. Et istis adjecit rex habitudines corporum in septem dormientibus, quod nulla alia pandit litera. Miserunt illico ministri regis nuncios apud *Vicetum Constantinopolitanum* Imperatorem ad explorandum hujus dicti veritatem. Quos ille pie admittens ulterius transmisit ad episcopum *Ephesinum* ut nunciis *Anglorum* exuviæ vij. dormientium ostenderentur. Quæ & ita inventa sunt sicut rex prævidit.

CAP. XV.

OCcupaverunt *Saraceni* sicut prædixerat *Edwardus* infra breve & *Turchi* eis associati *Siriam* minorem, *Asiam*, & *Jerusolymam* acuter devastando. *Henricus* rex *Francorum* tercius. potionatus obiit. Stella comata quasi per totum mundum septem diebus continuis apparuit, quam sic salutavit monachus quidam *Malmisburiensis Oliverus* nomine. *Venisti, jam venisti multis matribus lugenda, diu est quod te vidi, set modo terribiliorem te intueor patriæ hujus excidium vibrantem.* Iste *Oliverus* literis tunc extitit imbutus, ævo maturus, set inmanem audaciam prima juventute conatus, Nam pennas manibus & pedibus nescio qua nexuerat arte ut *Dadalino* more volaret, fabulam pro vero amplexatus, collectaque è summo turris aura spacio stadii & plus volavit, set venti & turbinis mole violenciaque ac forte temerarii facti conscientia tremulus decidit, cruribus suis perpetuo debilitatis. Apud *Westmonasterium* die *Innocentium* rex *Edwardus* ægrotare cœpit. Sub qua novissima ægritudine vidit visionem, quam sibi astantibus expressit. Venerunt ad me duo viri religiosi quos aliquando in *Normannia* novi, dicentes, se à Deo missos ut hæc mihi nunciarent. Quoniam primores *Angliæ* Duces, Episcopi, Abbates non sunt ministri Dei set diaboli, tradidit Deus hoc regnum post obitum tuum uno anno & die uno in manu inimici, Et pervagabunt dæmones per terram istam. Cumque rogarem quod ad denunciationem meam possent pœnitere & liberari exemplo *Ninivitarũ*: Non, inquiunt, nam neutrum erit, quia nec isti pœnitebunt, nec Deus miserebitur. Et dixi. Quando igitur poterit sperari remissio? Quando, inquiunt, arbore viridi præcisa pars decisa trium jugerum spacio à stipite divisa sine adminiculo trunco connexa floribus pubescere & fructus producere cœperit. Affuit tunc *Stigandus* archiepiscopus *Cantuariensis* dicens, vetulum senili more nugas delirare. Postmodum tamen sensit *Anglia* hujus vaticinii veritatem, quando per externos totaliter est suppressa & corrosa. Inde rex *Edw.* in vigilia *Epiphaniæ* postquam regnarat xxiij. annis & sex mensibus, & xx. diebus apud *Westmonasterium* defunctus est & sepultus. Cujus vitam *Alvredus Rivallensis* luculenter descripsit, quam *Laurencio* abbati *Westmonasteriensi* direxit. Et ille ulterius vitam illam sic descriptam *Henrico* regi secundo destinavit. Iste *Edw.* vocatus fuit de *Normannia* ubi nutritus fuerat anno gratiæ M. xlij. & regnavit in *Anglia* ut supradictum est. Iste per assensum suorum sub spe generandæ prolis accepit uxorem *Goditham* filiam *Godwini* ducis *Westsaxonum* & Comitis sororem *Haraldi*, & mansit incognita ab eo, nam *Edwardus* moriebatur virgo. Iste *Edwardus* revocavit de *Hungaria* nepotem suum *Edgarum Esthlyng*, quem specialius amaverat et maxime eum cupiebat succedere sibi in regnum *Angliæ*, set videns maliciam & superbiam *Haraldi* & *Lewlini* filiorum *Godwyni* ac malivolenciam multorum procerum contra *Edgarum*, & sic se non posse prævalere in suo proposito de *Edgaro*, prævidit antequam moreretur de *Willielmo Bastardo* quia miles strenuus & potens bellator regnum possideret post dies suos. Iste *Edwardus* postquam coronatus fuit cum consilio Baronum & cæterorum regni fecit renovare & stabilire & confirmare bonas leges quæ fuerunt per lxviij. annos inter dormientes soporatæ & quasi oblivioni traditæ. Leges istæ vocatæ sunt leges S. *Edwardi*; non quia ipsas primo invenerat, sed quia quasi sub modio positæ & in oblivione derelictæ à tempore Regis *Edgari* avi sui qui primo manum suam

suam misit ad ipsas inveniendas & statuendas. Tradunt quidam quod rex *Edwardus* ante obitum suum *Haroldum* prædixit futurum regem post se, quem proceres mox in regem erexerunt. Mox *Haroldus* regnum occupavit, quod per ix. menses circiter tenuit. Quidam enim *Edgarum* Adelyng filium *Edwardi* filii *Edmundi ferrei lateris* regem constituere moliebantur, set quia puer erat tanto regimini inidoneus, & in bursa minus refertus, *Haraldus* Comes cui erat mens astutior, crumena fecundior & miles copiosior & pompis gloriosior sinistro omine regnum occupavit.

Cap. XVI.

NUnc *Haraldus* ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo consecratus est. Iste devenit nimis elatus & cupidus in collectione auri & argenti & thesaurorum, nec aliquam uxorem ducere voluit, set vi oppressit filias Baronum & procerum atque militum de regno; quod ipsi ægre ferebant; Et de forestis suis tantam ferocitatem & severitatem erga adjacentes nobiliores exercuit, quod quamplures adnichilavit & multos depauperavit. Nec mirum, quamvis ex hiis & ex aliis nimis odiosus devenit populis suis. Et ideo pars Comitum & Baronum adinvicem conferebant, dicentes ipsum non esse fortunæ deditum, nec verum esse regem set per intrusionem erectum, & ideo infauste regere populum suum. Et mandaverunt *Willielmo* duci *Normanniæ*, qui *Bastardus* vocatus est eo quod ante celebrationem matrimonii natus fit, ut in *Angliam* venisset eorum consilio & auxilio jus regni prosecuturus, feceruntque ei fidelem securitatem veniendi. & consensit. Tradunt quidam quod *Haraldus* regno potitus statim cœpit leges iniquas destruere, æquas fovere & condere, ecclesias defendere, religiosos colere, transgressores punire, patriam tueri. Set & ejus principatu audito *Tostius* frater ejus cum lx. navibus de *Flandria* rediens *Vectam* insulam stipendiis & tributis multavit, Circa ripas *Canciæ* prædas exercuit, set dum fratris sui *Haraldi* apparatum timeret *Lyndeseiam* per mare adiit, ubi villam incendit, gentem trucidat, donec per duces *Merciorum* & *Northumbrorum*, *Edwynum* & *Morcarum* extrusus *Malcolmum* regem *Scotorum* adiret, cum quo per totam æstatem morabatur. Interea rex *Noreganorum Haraldus Harfeg* frater sancti *Olavi* cum trecentis navibus in ostio *Tynæ* fluminis applicuit, ad quem *Tostius* sicut prius conduxerat cum sua classe advenit. Quod ut regi *Haraldo* innotuit, expeditionem illuc movit, set priusquam ille advenisset, duo germani Comites prædicti *Edwynus* & *Morcarus* quamvis valde dure decertassent in fine tamen sunt contriti, datis utrinque obsidibus centum quinquaginta. Quinto post hæc die rex *Haraldus* apud **Stenefortbrugg** superveniens regem *Noriganum* & *Tostium* proprium fratrem quamvis acerrime esset repugnatum in ore gladii interfecit. *Olavum* tamen filium regis *Norigani* & *Paulum* ducem *Orcadum* acceptis obsidibus & juramentis ad patriam redire permisit. Ibi tamen unus *Noreganus* perpetua fama dignus solus stans in ponte de **Stenefortbrugg** plures quam xl. viris *Anglis* sua securi interfectis, usque ad horam diei nonam totum exercitum *Anglorum* retardavit, donec unus *Anglus* naviculam ingressus ipsum *Norricum* per foramina pontis lancea perfodisset. Et ex hoc eventu *Haraldus* multum elatus prædam ibidem consecutam cum commilitonibus suis dividere dedignabatur, qua de causa multi de proceribus & plebeiis offensi ipsum ad bellum *Hastingense* contra *Willielmum* properantem, ut infra patebit, deseruerunt. Iste *Haraldus Noricus* in adventu suo iter dirigit versus *Eboracum*, ubi veniens centum clericos & mille laicos occidit, set rex *Angliæ* superveniens cum septem legionibus virorum fortium optinuit victoriam. Igitur *Haraldus* constitutus in regno nil de pactis inter ipsum & *Willielmum* cogitabat, set liberatum se esse de sacramento juramenti, eo quod filia *Willielmi* quam desponsare promiserat infra annos nubiles obierat, & etiam quia *Willielmus* dux continuis bellis implicatus fuit. *Willielmus* tamen eum de rupto fœdere commonens minas precibus intermiscebat; *Haraldus* contra dixit, « Præsumptuosum pactum non esse servandum, potissime de alieno regno promissum, absque generali Senatus decreto; proinde stultum juramentum frangendum fore, maxime necessitatis tempore coactum. Interea *Willielmus* necessaria itineri parat, assensum procerum suorum captat, favorem *Alexandri* papæ una cum vexillo sibi directo impetrat. Causæ motivæ quare *Willielmus Angliam* contra *Haraldum* inpeciit hæ sunt. 1. Mors *Alfredi* cognati sui filii *Emmæ* per *Haraldum* & patrem suum ut supradictum est procurata. 2. causa, proscriptio *Roberti Cantuariensis* archiepiscopi. 3. Promissio de successione regni per *Edwardum* regem, si sine liberis decederet, sibi facta causa propinquitatis. Et 4. juramentum *Haraldi* ad id idem implendum. Consultantibus itaque *Normanniæ* proceribus adinvicem super hujus expeditionis negocio, *Willielmus* filius *Osberti* ducis dapifer ducis iter dissuasit, tum propter paucitatem aggredientium suorum & tum propter ferocitatem hostium. Exilarati ex hoc proceres cæteri, posuerunt verba sua in ore illius *Willielmi*. Ille vero cum coram duce venisset, dixit se paratum fore si cæteri adire vellent ad expeditionem; nec poterunt cæteri præ pudore se subtrahere. Cumque in portu sancti *Wallerici* dux *Willielmus* cum suis adversante vento diutine tardaretur, & ob hoc vulgus murmuraverit, asserens insanum fore alienum solum velle usurpare, præsertim Deo contra se certante qui ventum præter solitum tam diu arceret; Tunc dux *Willielmus* fecit statim corpus *Wallerici* foras efferri, & pro vento habendo sub divo poni. Et statim prosper flatus carbasa implevit; & sic tercio denuo mense à coronatione *Haraldi* incipiente in terram *Angliæ* applicuit. Et adimpletum est quod de *Haraldo* proverbialiter dictum est, Quod cum peccato venit cum pudore recedet. Origo consanguinitatis istius *Willielmi* pro quo præsens opus arripitur, sicut supra plenius continetur, hic brevius sub tali compendiositate de linea in lineam patenter scire volentibus deducendo describitur.

Liber Secundus.

CAP. I.

HARALDO in plaga aquilonari pro *Norrico* bello occupato *Willielmus* Dux *Normanniæ Angliam* tendens post festum sancti *Michaelis* anno gratiæ 1066. cum una parte exercitus sui apud *Hastingum* portum in loco qui Pebeseye dicitur, & cum altera parte apud *Sandicum* portum applicuit. Dum igitur *Willielmus* saltitasset de navicula festinans in terram, cespitans uno pede, cecidit in sabulum, ita ut os ejus sabulo impleretur. Deus, *Willielmus* inquit, adjutor meus, terra est mea. Acclamat statim sibi similiter quidam miles, Domine Comes, jam tenes terram *Angliæ*, in proximo rex futurus. Tunc coercuit exercitum à præda, parcendum dicens esse rebus quæ suæ forent esse futuræ. (Nec prætereundum arbitror, quod prima nocte post ingressum *Willielmi* in terram *Angliæ*, dum jaceret in papilione, venit ad eum vox dicens; *Willielme, Willielme*, esto bonus homo quia in regni corona prævalebis, & rex *Angliæ* eris, & cum hostem deviceris fac construi ecclesiam in eodem loco in nomine meo tot centenorum pedum in longitudine quot annorum numero semen sanguinis tui regni *Angliæ* gubernaculum possidebit & in *Angliæ* regnabit. Tunc perrexit *Willielmus Londonias* & cives cum assensu Baronum receperunt eum reddentes civitatem: Deinde *Eboraco* & cæteris civitatibus cum confinibus pacifice sic subactis anno gratiæ millesimo sexagesimo sexto.) Et permansit ibidem 15 diebus adunans populum suum in loco ubi postea construxit Abbathiam de *Bello*. Quo per nuncium audito, *Haraldus* de partibus borialibus cum celeritate festinavit pauco admodum stipatus milite, nam multos fortes in priori bello *Norico* amiserat. Nec tamen nova auxilia convocaverat, & si convocasset tamen illi pro manubiis in *Norico* bello sibi soli retentis & minime distributis, infensi se subtraxerunt, Nam prædam ibidem captam cum commilitonibus distribuere dedignabatur, et ea de causa multi de proceribus & communibus offensi ipsum in tanta necessitate deseruerunt, ut de eo impleretur quod scriptum est, *Avaritia imbriatus venatur dum sitis lucrum pervenit ad interitum. Haraldus* præmisit exploratores qui numerum & vires hostium specularentur. Quos tamen *Willielmus* apprehensos circum tentoria sua duxit, laute pavit & *Haraldo* remisit. Qui renunciaverunt, fere cunctos in exercitu *Willielmi* fore presbiteros pro eo quod totam faciem cum utroque labio haberent rasam. *Angli* autem tunc temporis superius labium fructificantibus pilis intonsum habebant. E contra *Haraldus* dixit eos non esse presbiteros set validissimos milites. « Cur, inquit *Gouth* frater *Haraldi*, « nimis tu improvidus vis cum tam multis validis « congredi? Nos sacramentum illi non fecimus; « Melius est igitur ut tu qui juramento erga eum ligaris ad tempus te subtrahas, & nos sacramento « immunes pro patria pugnemus; Quod si vincerimus, bene quidem habes propositum: si victi fuerimus, salva erit tibi causa tua, & nos vindicare « poteris. Ad hoc dux *Willielmus* misit quendam monachum ad *Haraldum* tria ei proponens. Primo quod cederet regno, & *Willielmo* redderet, vel sub eo regnaturus tributarius de eo regnum teneret, vel *Willel. I.* spectante utroque exercitu rem inter se mutuo gladio ventularent, Salva utriusque exercitus sanguinis effusione, prælertim cum rex *Edwardus* nuper defunctus de consilio *Stigandi* archiepiscopi *Cantuariensis*, *Godwini* & *Siwardi* Comitum *Angliæ*, si sine hærede discederet concessit, & ipse *Haraldus* sub sacramento astrictus fuerat, quod si sic contingeret, regnum sibi reservaret, in cujus rei signum filius *Godwini Wilnotus*, & nepos ejus *Hacun* antedicti sibi fuerant transmissi. *Haroldus* sprevit monachi legationem, dicens, negotium gladiis utriusque populi fore termiandū; hoc unum solum imprecans, ut Deus inter eos judicaret. Convenientibus interea ad locum certum prope nimis hinc inde exercitibus die sancti *Kalixti* pridie idus Octobris in sabbato in loco ubi postmodum constructa est abbathia de *Bello*, *Angli* ut dicitur totam noctem bellum præcedentem cantibus & potibus duxerunt insompnem. Mane pedites inprimis cum bipennibus confertam scutorum testudinem fecerunt, Quod profecto valuisset nisi *Normanni* fugam simulassent. Rex ipse *Haraldus* pedes juxta vexillum cum fratribus suis duobus stabat; quod quidem vexillum postmodum Papæ transmissum fuerat per *Willielmum*. E contra *Normanni* confessionibus peccatorum tota nocte, mane divinæ communioni vacabant, pedites cum arcubus in prima fronte, milites retro divisis alis consistebant. Comes bellum cohortans sub ipso tumultu lorica inversa indutum casu risu correxit. *Vertetur, inquit, robur comitatus in regnum.* Set antequam acies coirent quidam ex parte *Normannorum* nomine *Taslefer* ensem jactando coram exercitibus ludens unum vexilliferum *Anglorum* sibi occurrentem occidit, Secundo id idem de alio fecit, set tercium quoque interficiens ipse interfectus est; Et statim acies invicem offenderunt, cum cantilena *Rolandi* ex parte *Normannorum* incoata protensum est bellum ab hora diei 3. usque ad vesperum neutra parte cedente, set sagittarii Ducis multum prævaluerunt. Tunc Dux innuit suis ut fugerent, quo sceptrate *Anglorum* cuneus solutus est quasi ad invadendum hostes palantes, set *Normanni* redeuntes gratis aciebus reversi dispersos *Anglos* ventularunt. Tandem *Haraldus* ictu sagittæ violato cerebro quasi fine oculo & excecatus occubuit, jacentis femur unus militum gladio infodit, ob quam causam miles à militia pulsus est per *Willielmum* eo quod tantam ignaviam perpetrasset. Ea die *Willielmus* tres equos electissimos sub se confossos amisit, perstitit tamen ut nil sanguinis de corpore suo exiret. Peracta victoria *Willielmus* suos occisos sepelivit, hostibus si qui vellent id idem concessit; corpus *Haraldi* matri suæ id deposcenti sine precio misit, vixit tamen post bellum lætaliter vulneratus per 9. menses. Mater vero sepelivit eum apud Waltham, monasterium Canonicorum secularium quod ipse fundaverat, quod quidem monasterium rex *H.* 2. in cujus tempore *Thomas Cantuariensis* passus, in abbathiam Canonicorum regularium transtulit. Vult tamen *Giraldus Cambrensis* in suo *Itinerario* quod *Haraldus* multum confossus vulneribus oculoque sinistro sagitta perdito ad partes *Cestriæ* victus evasit, ubi sancta conversatione vitam ut creditur anacoriticam in cella sancti *Jacobi* juxta ecclesiam sancti *Johannis* feliciter consummavit. De ista opinione fiat qualiter poterit, hoc unum scio, quod tumulatio

Willel. I. latio ejus cum imagine superposita in ecclesia abbathiæ de **Waltham** videre adhuc volentibus ostenditur, ubi dicitur *Haraldum* humatum fuisse.

Cap. II.

E*DWYNUS* Comes *Merciorum* & *Morkarus* Comes *Northumbrorum*, *Haraldi* morte audita qui propter loci artitudinem vel viæ longitudinem seu potius propter spolias in *Norico* bello minus distributas ab *Haraldo* se subtraxerant, *Londonias* venerunt, & sororem suam *Algitham Haraldi* uxorem ad urbem *Legionū* sc. *Cestriam* transmiserunt. Ac una cum *Aldredo Eboracensi* episcopo & *Londoniensibus Edgarum* **Adeling** in regem erigere & pro eo pugnare promiserunt, set invalescente *Willelmi* timore à præmissis resilierunt, unde hii omnes cum cæteris nobilibus regni ad *Willielmum* venientes datis obsidibus cum fidelitate jurata manus ei dederunt.

Jam accedit Cistrensis *lib. 7. sic incipiens.*

WILLIELMUS igitur *Londonias* veniens consecratus est in regem apud *Westmonasterium* ab *Aldredo Eboracensi* episcopo, declinato *Stigando Cantuariensi*, die natalis Domini quæ tunc feria 2. accidit § Et sic quia *Normannus* jure hæreditario tenuit *Normannia* Ducatum, ideo dux, regnum vero *Anglia* ex mero conquestu & de clamio subscripto, ideo rex. Ob quam causam successores sui acceperunt de *Normannia* magnum annuum tributum usque ad tempus *Iohannis* regis qui gladio amisit jus suum in hac parte, ut infra patebit in loco suo. Iste duxit secum in *Angliam* tantam copiam & multitudinem variarum gentium, scilicet *Normannorum*, *Picardorum*, *Britonum*, *Burgillorum*, de quibus magna pars remansit in *Anglia* ubilibet dispersa. Quidam possessiones habentes de dicto *Willielmo* seu ab aliis dominis sibi datas, quidam vero ex emptione habentes, sive in officiis sub spe habendi remanserunt. Et ea de causa non miretur quis, si varietas nationum tribuat varietatem conditionum, et inde crescat nimia diffidentia naturalis amoris, & dispersio sanguinis tribuat dispersam credulitatem mutuæ confidentiæ & dilectionis. Interim quidam miles de *Dacia* venit ad *Willielmum* nuper coronatum petens ab eo ex parte regis *Dacia* homagium pro regno suo *Anglia* de novo conquesto & tributum; quod si *Willielmus* nollet facere, rex *Dacia* veniret cum sua forti potentiæ vi & armis tollere sibi coronam & regnum. Tunc rex *Willielmus* de consilio procerum suorum misit 4 solempnes nuncios ad regem *Dacia*, mittens cum illis plurima dona & exennia regalia tam regi quam aliis de suis, ad faciendum pacem inter eos dies in perpetuos. § In quadragesima sequenti *Normanniam* adiit. Fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum ad custodiam *Anglia* reliquit. Plures *Anglia* nobiles secum duxit, scilicet Comites *Edwynum*, *Morkarum*, *Edgarum* **Adelyng**, & potissime *Stigandum* archiepiscopum *Cantuariensem* quamvis in hoc jugiter renitentem, sub velamine tamen honoris hoc fecit ne quid perfidiæ se absente per ejus autoritatem pullularet in *Anglia*. Inter quæ difficile est dictu quantis eum exceperint obsequiis dignanter assurgendo, processionaliter occurrendo longa serie pompæ; sed quicquid his tegebatur velaminibus erupit postmodum in clarum quando veniente *Angliam* legato Papæ de regis conniventia Concilium celebrante *Stigandus* depositus est, fidem regis jugiter interpellans. Rex autem ut satis noverat blande se excusans & præceptum Papæ obiciens, *Stigandum* quoad viveret in vinculis *Wintonia* detinuit. Post hæc imminente hieme rex *Willielmus Angliam* rediit inportabile tributum *Anglia* indixit. Civitatem *Execestria* contra se rebellantem obsedit, et infregit. Tunc *Githa* comitissa uxor quondam *Godwini* relicta urbe *Flandriam* navigio se transtulit. In ista obsidione mirabiliter urbs quasi ultro decidit & ingressum patefecit. Nam unus è civibus supra murum stans nudato inguine pudendo sonitu auram fœdaverat. Hoc quoque anno proceres *Northumbria* sæviciam *Willielmi* formidantes sumptis secum *Edgaro* **Adelyng** cum matre sua *Agatha* ac duabus sororibus *Margareta* & *Christiana*, ad regem *Scotorum Malkolmum* navigarunt. Volunt tamen nonnulli quod *Edgarus* prædictus videns regem *Anglorum* undique turbari, ascensa navi cum matre sua & sororibus reverti in patriam propriam qua natus fuerat disponebat, suborta tamen tempestate *Scotiam* adire cogebatur. Qua occasione actum est ut rex *Scotia Malkolmus Margaretam* duceret in uxorem, de qua genuit sex filios & duas filias, de quibus *Edgarus*, *Alexander*, *David*, reges fuerunt post patrem. *Matildis* nupsit regi *Anglorū Henr.* primo, de quibus processit *Matilda* Imperatrix. Altera filia *Maria* nupsit *Eustachio* Comiti *Bononia*, de qua processit *Matildis* quæ post nupsit regi *Stephano*. Hoc quoque anno rex *Willielmus* firmavit castrum apud **Snotingham** & aliud apud *Lincolniam*, & duo castra apud *Eboracum*. Hoc eciam anno *Matildis* regina veniens *Angliam* de *Normannia* coronata est ab *Aldredo*. *Haroldus* & *Canutus* filii *Suani* regis *Danorum* cum ducentis navibus in ostio *Humbra* fluminis applicuerunt, quibus *Edgarus Adeling* se dedit. De quorum adventu *Aldredus* archiepiscopus tam tristis effectus est ut moreretur iij. idus Septembris. Octavo post hoc die *Normanni* custodes castellorum timentes ne domus suburbii forent *Danis* suffragia ad implendum fossas, eas incenderunt, set flamma nimis excrescens urbem *Eboracensem* cum ipso monasterio sancti *Petri* consumpsit, set ante finem incendii *Danica* classis supervenit, & de conivencia civium plus quam tria millia *Normannorum* trucidavit. Inde *Willielmus* indignatus ita provinciam illam devastavit ut fame invalescente homines equinam, catinam, caninam & eciam humanam carnem comederent. Terra eciam quæ inter *Eboracum* & *Dunelmum* jacet novem annis habitatore & cultore caruit, excepto solo territorio *Iohannis Beverlacensis*. Nam ibi quidam regis miles vindictam incurrit fracto collo equi sui & propria facie retorta. Tunc eciam monasterium *Beda* quod fuerat in *Girvum* super ripam *Wiri* fluminis combustum est. Hoc anno *Malcolmus* terram *Northumbria* ita devastavit, ut occisis senibus & debilibus robustos quoque perpetua servitute dampnaret, in tantum quod vix erat domus in *Scocia* quin servum aut ancillam *Anglicam* haberet. Rex *Willielmus* quorundam ductus consilio omnia monasteria *Anglia* fecit perscrutari & pecuniam inventam

Margin notes: beside "feria 2. accidit": *Leycestrensis.* — beside "perpetuos. § In quadragesima": *Cistrensis.* — beside "quis dignanter": *Willel. I.*

in

Willel. I.

in suum ærarium transferri. Cito post hoc in octavis Paschæ celebratum est consilium *Wyntoniæ* annuente Papa *Alexandro* 2, præsentibus ibidem duobus Cardinalibus, in quo degradatus est *Stigandus* archiepisc. tribus de causis. Prima quia episcopatum *Wyntoniensem* simul cum archiepiscopatu *Cantuariensi* tenuerat. 2. Quia vivente *Roberto* archiepiscopo archiepiscopatum occupavit, & pallio ibidem relicto usus est absque beneplacito sedis apostolicæ. 3. Quia à *Benedicto* Papa quem ecclesia *Romana* excommunicaverat pallium acceperat. Set quamvis regis amicitiam jugiter interpellaret, rex blande ut noverat mandatis Papalibus se excusans *Stigandum* in vinculis apud *Wyntoniam* conjecit quoad vixit, parum ei de fisco ad victum quotidie conferens; Ipse nempe *Stigandus* ingenita mentis duritia nihil de proprio admittere volens perjuravit per omnem Sanctum se nummum non habere, cujus fidei obviavit quod collo exanimati corporis clavicula dependens magnarum opum in subterraneis specubus repertarum indicium fuit. Depositi sunt in eodem Concilio plures episcopi & abbates procurante potissime rege *Willielmo*, ut in locis eorum personas *Normannicas* introduceret. Quidam autem arbitrati sunt eum id fecisse ad majorem regni sui confirmationem. In hoc eciam Concilio sanctus *Wlstanus* episcopus *Wygorniensis* quasdam possessiones sui episcopatus per *Aldredum Eboracensem* retentas, & post ejus mortem in potestatem regiam devolutas constanter repetiit. Verum quia *Eboracensis* ecclesia tunc muta fuit eo quod vacaret, decretum est ut ipsa querela interim maneret intacta. Post hæc die Pentecostes apud *Windulsoram* Rex *Willielmus* contulit archiepiscopatum *Eboracensem Thomæ* Canonico *Baiocensi*, viro quidem vultu & sermone comi, qui pulcram ecclesiam apud *Eboracum* construxit, canonicos ditavit, cantus ecclesiasticos composuit. Post hæc rex accito de *Normannia Lanfranco Cadomensi* Abbate genere Italico, divinis & secularibus literis peritissimo, in rerum gubernatione prudentissimo, die Assumptionis beatæ *Mariæ* ipsum archiepiscopum *Cantuariensem* constituit, de cujus moribus & insigniis inferius circa ejus obitum dicetur. Ad istum *Lanfrancum* accessit *Thomas Eboracensis* electus ex more sacrandus; à quo *Lanfrancus* scriptam de obedientia sua professionem cum adjectione jurisjurandi expetiit. *Thomas* respondit se nunquam id facturum nisi super hac re scriptas auctoritates aut congruas rationes audiret, quibus id sine ecclesiæ suæ præjudicio facere deberet. Hoc autem magis ex animi ignorantia quam ex elati spiritus pertinacia depromebat, tanquam novus homo *Angliæ* consuetudinis expers ac verbis adulatorum deceptus: At cum *Lanfrancus* rationabiliter postulata enodasset, non adquiescens ad hæc *Thomas* minime sacratus abcessit. Quod rex audiens moleste tulit, æstimans *Lanfrancum* injusta velle, & magis scientia quam ratione confidere. Set ipse super his coram rege reddita ratione animum regis mitigavit. Quamobrem *Thomas* regio edicto compulsus rediit, scriptam de obedientia professionem fecit & legit, in qua se in omnibus quæ ad Christianæ religionis cultum pertinent optime paratum absolute promisit, & sic sacratus abcessit. Nec multo post *Lanfrancus* ab universis *Angliæ* episcopis prius ab aliis sacratis professiones petiit & accepit.

Willel. I. *Leycestrensis.*

§ ROBERTUS Comes *Mellenti* venit cum *Willielmo* in *Angliam* cui *Roberto* datus est comitatus *Leycestrensis*. Iste *Robertus* reædificavit ecclesiam sanctæ *Mariæ* de Castro *Leycestrensi*, & posuit in eadem canonicos seculares, & restituit eis terras, possessiones & ecclesias. *Robertus Bossu* filius ejusdem *Roberti de Mellent* de consensu *Alexandri* episcopi *Lincolniensis* anno gratiæ M. C. xliij. fundavit monasterium beatæ *Mariæ* de *Pratis Leycestriæ* in honorem assumptionis ejusdem gloriosæ virginis, & de ecclesiis, terris & possessionibus antedictorum canonicorum secularium cum multis aliis super erogatis tam ecclesiis aliisque possessionibus & redditibus luculenter dotavit, & eas in usum Canonicorum regularium transformavit. Qui eciam in eodem monasterio de consensu *Amiciæ* uxoris suæ Canonicus regularis factus est, & annis xv. in habitu regulari ibidem Christo militans Canonicus vitam finiens obdormivit in pace, in latere ibidem chori dextro sepultus scilicet anno gratiæ M. C. lxvij. Iste *Robertus* fundavit abbathiam de *Gerondona* monachorum & monasterium Sanctimonialium de *Etona*, in quo *Amicia* uxor ejusdem *Roberti* ex mutuo assensu viri sui facta est Sanctimonialis de residuo vitæ suæ Deo serviens, unde ipse factus est Canonicus regularis & illa Sanctimonialis. De quibus processit *Robertus ou les blanc meines* filius eorum, Comes *Leycestrensis* tertius post conquestum, qui desponsavit *Petronillam* filiam *Hugonis Grantmenyl*, cum qua accepit totum honorem de Hyncleye una cum senescatu *Angliæ* ex dono ejusdem *Hugonis*. Quæ *Petronilla* construxit magnam navim ejusdem ecclesiæ Abbathiæ *Leycestrensis*, & in choro coram magno altari est humata: quæ etiam comam capitis sui ad modum funis composuit & ad cordam unius lampadis in choro posuit, unde more instrumenti cum eadem coma crinium subtrahendi sursumque levandi diuturnus usus dabatur. Et prædictus funis in eodem monasterio in devotam prædictæ Dominæ memoriam non obliviscitur, set memoriter servatur. Iste *Robertus Mellent* eciam hospitalitatem de Braclepe fundavit & dotavit, ubi cor ejusdem *Roberti de Mellento* adhuc integrum in plumbo sale servatum habetur. *Robertus ou les blanc meyns* genuit de dicta *Petronilla*, *Robertum* dictum filium *Petronillæ* hæredem, *Rogerum* sancti *Andreæ* in *Scocia* episcopū, & *Willielmum* leprosum fundatorem Hospitalis sancti *Leonardi Leycestriæ*; & *Amiciam* desponsatam *Simoni de Monte forti*, & *Margaretam* desponsatam *Sayro de Quinci*. Iste *Robertus* tercius Comes peregre profectus *Ierosolymam* ac rediens apud *Duraco* in *Græcia* anno gratiæ M.C.xc. obiens sepultus est. *Robertus* filius *Petronillæ* iiij. Comes *Leycestrensis* in terram sanctam profectus peregre postquam magnum *Soldanum* in armis *Ricardi* regis *Angliæ* per hastiludium bellicum prostravit & strenue inter fecit, in *Angliam* rediens in Abbathia *Leycestrensi* mortuus sepultus est, & tunc partita est hæreditas inter duas sorores scilicet *Amiciam* & *Margaretam*, deficiente semine fratrum nec illo habente filium. *Simon de Monte forti* per *Amiciam* seniorem filiam cum medietate comitatus *Leycestriæ* & Honoris de Hyncleye factus est Comes *Leycestrensis* & pro Honore de Hyncleye jure hereditario senescallus *Angliæ*. *Seirus de Quinci* per minorē filiam *Margaretam* cum altera medietate comitatus *Leycestrensis*

cestrensis factus est comes de *Wynchestria.* Dominus *Simon de Monte forti* postea propter inobedientiam suam erga regem exhæredatus & exlegatus cum filiis suis. Et comitatus *Leycestrensis* cum honore de Hyncleye datus est *Rannlfo* comiti *Cestrensi.* Set *Simon* filius dicti *Simonis de Monte forti* post mortem patris sui in *Angliam* rediens ex dono regis recuperavit hæreditatem suam de comitatu et honore prædictis. Set rex reservavit sibi & hæredibus suis solum patronatum abbatiæ *Leycestrensis* & Prioratus de *Kynelworthia.* Iste *Simon* junior accepit uxorem *Elianoram* sororem regis *Henrici* quæ prius voverat castitatem, & anulum ut sponsa *Christi* de manu sancti *Edmundi Cantuariensis* acceperat, De qua genuit nobilissimam prolem, set cito de hoc mundo transituram, scilicet filios & unam filiam *Elianoram*, quam postea desponsavit *Lewlinus* princeps *Walliæ.* Iste *Simon* patrissare volens, super quibusdam constitutionibus observandis inter regem *Henricum* iij. & Barones regni se ingessit ut capitaneus eorum, unde duo bella mortalia ingruerunt in *Anglia*, unum apud Lewes & aliud apud Evysham, ut infra plenius patebit; In quo ipse *Simon* & filius ejus una cum multis aliis ex parte baronum ceciderunt. Et sic rex *Henricus* dedit comitatum *Leycestriæ* cum honore de Hyncleye & senescalatu *Angliæ Edmundo* filio suo. De quo *Edmundo* & hæredibus suis historia prolixius patebit in antedicta abbatia *Leycestrensi*; similiter de *Seiro de Quinci* scilicet comite *Wyntoniensi* & ejus hæredibus ibidem plenarie copia habetur.

Cistrensis lib.7.c.2. Comites *Merciorum* & *Northumbrorum Edwynus* & *Morgarus* quia rex *Willielmus* eos vinculare disposuerat latenter de curia fugerunt, & aliquandiu rebellaverunt, set quia parum profecerunt, *Edwynus* regem *Scotiæ* adiens à suis obiter occiditur; *Morgarus* vero & *Egelwynus* episc. *Dunelmiæ* insulam Hely adierunt ubi rex ab oriente exitum præclusit, ad occidentem pontem ij. milliarium construxit. Inde perterriti ipsi interclusi regi se dederunt, at rex episcopum ad *Abendoniense* monasterium transmisit custodiendum ubi, ex dolore cordis comedere nolens obiit. Cui successit *Walkerus* genere *Lotaringus*, quem cum vidisset *Editha* regina regis *Edwardi* relicta ad consecrandum *Wymoniam* duci, Pulcrum, inquit, habemus martirem, conjectura videlicet suæ gentis *Northumbriæ* ad præsagiendum inducta; viderat enim eum cæsarie luteolum, vultu roseum, statura pergrandem.

CAP. III.

LEYCESTRENSIS.

NEmpe rex *Scotorum Malcolmus* insudavit rebellare contra regem *Willielmum*; set *Willielmus* cum navali & equestri exercitu *Scociam* adiit An. Gratiæ 1072. anno Gratiæ M. lxxij. & regem *Malcolmum* strenue subjugavit, qui ejus homo ligius devenit & fidelitatem juravit.

Cistrensis lib.7.c.2. Hoc anno obiit *Willielmus Herfordensis* episcopus, de quo fertur quod erat in urbe illa muliercula quam nescio quo infortunio episcopus ardenter amabat. Ignorabat hoc illa, & forsan si scivisset contempsisset. Interea cogitabat pontifex quod nihil infelicius quam senex amans, reluctabatur utcunque pro gradus sui reverencia. Famulante tandem dæmonis fraude ingreditur illa Pontificis cubiculum ut forsan cubicularius ejus vestes lineas incideret. Discedunt ex causa clientes secretorum conscii; tandem episcopo post obscena dicta vim inferente, fœmina forcipibus quos manu tenebat inguina episcopi perfodit; unde & obiit. Cui successit *Robertus* genere *Lotaringus* omnium liberalium artium peritus, abbatum præcipue; lunarem compotum & cursum astrorum rimatus.

Erat tunc temporis *Marianus Scotus* monachus apud *Moganciam Alemaniæ* inclusus, qui longo solicitudinis suæ ocio cronographis scrutatis dissonanciam cyclorum *Dionisii exigui* contra evangelicam veritatem vel primus vel solus animadvertit. Itaque ab inicio seculi annos singulos recensens xxij. annos qui ciclis prædictis deerant superaddidit, magnam & diffusam cronicam commentatus; quem librum *Robertus* iste splendide defloravit, ut jam majus valere videatur ipsa defloratio quam ingentis illius voluminis diffusio. Hoc eciam anno *Lanfrancus Cantuariensis* & *Thomas Eboracensis Romam* iverunt pro pallio habendo. Set *Lanfrancus* duo accepit pallia, unum honoris, alterum amoris; Tantam namque gratiam *Lanfrancus* coram papa *Alexandro* invenerat, ut ambos itineris sui socios *Thomam Eboracensem* & *Remigium Dorcestrensem* baculis & anulo merito privatos officio restitueret; Primus namque presbiteri filius erat; Secundus cum esset monachus *Fiscamensis Willielmo* duci *Angliam* tendenti in multis opitulatus, si dux vinceret, episcopatum pactus est, super quo coram papa convictus, depositus est. In præsentia eciam papæ *Thomas Eboracensis* calumpniam movit super primatu *Dorobernia*, & de subjectione sibi facienda à tribus episcopatibus, scilicet *Lincolniensi*, *Wygorniensi*, *Lychfeldensi*, dicens, *Cantuariensem* & *Eboracensem* sedes abinvicem distare, nec alteram alteri secundum constitutionem *Gregorii* papæ subjacere debere, excepto quod unus alio est dignior propter prioratum temporis. Cui cum *Lanfrancus* rationabiliter ostendisset, constitutionem illam *Gregorianam* non de *Cantuariensi* set de *Eboracensi* & *Londonensi* fecisse mentionem, decrevit papa causam illam coram rege & episcopis in *Anglia* determinare. Et quamvis *Lanfrancus Thomam* pro suo tempore per professionem prius factam teneret ligatum, maluit tamen pro suis successoribus laborare, quam eis in posterum hanc calumpniam discuciendam reservare. Anno igitur M. lxxij. coram rege *Willielmo* & clero apud *Wyndesoram* ventilata est causa illa, ubi perlecta historia *Bedæ* monstratum est à tempore primi *Augustini* usque ad ultima *Bedæ* tempora quod C. xl. pene annorum erat, *Cantuarienses* gessisse primatum super totam *Britanniæ* insulam & *Hiberniæ*, juxta quoque *Eboracum* concilia celebrasse, episcopos *Eboracenses* advocasse. Et ad hæc recitata sunt privilegia super hiis indulta. Adversus ista opposuit *Thomas* epistolam illam qua *Gregorius Eboracensem* & *Londoniensem* ecclesias pares esse, nec alteram alteri subjacere decrevit. Cui cum *Lanfrancus* respondisset, Nec ego sum *Londoniensis* nec de *Londoniensi* mota est quæstio. Adjecit *Thomas*, qui secum plures fautorum classes asciverat, Quod videlicet à beato *Gregorio* soli *Augustino* concessum fuerat omnes *Angliæ* episcopos habere subjectos; Et quod post obitum *Augustini* inter *Londonienses* & *Eboracenses* episcopos mutua foret gratia vicissitudo;

Williel. I. do; & quod prioritatem honoris causaret anticipatio ordinationis. Et quamvis *Augustinus* sedem de *Londonia* ad *Cantuariam* transtulisset, si *Gregorius* successores *Augustini* prioratum super *Eboracensibus* voluisset, facile hujusmodi verba in sua Epistola posuisset, *Hæc tibi Augustine & successoribus tuis concedo.* Verum quia hoc ad successores *Augustini* extendi noluit, ideo de successoribus mentionem non fecit. Ad hæc *Lanfrancus*, Si soli *Augustino* & non successoribus suis hæc concessa sit auctoritas, exile foret munus apostolicum suo familiari collatum, præsertim cum *Augustinus* nullum dum viveret ordinaverit *Eboracensem* episcopum, nec ibi fuerit aliquis episcopus quem *Augustinus* subjectum haberet. Hanc denique dignitatem privilegia apostolica *Dorobernensibus Augustini* successoribus confirmaverunt, æquum & justum esse censuerunt ut omnes *Anglorum* ecclesiæ ab eo loco mutuarent vivendi disciplinam à cujus fonte rapuerunt credendi flammam. Porro quod dicis, *Gregorium* potuisse si voluisset successoribus *Augustini* confirmasse, dicto quod concesserat *Augustino*, verum est; Nec tamen hoc sedi *Cantuariensi* præjudicium affert; Nam quando *Christus* dixit *Petro*, *Tibi dabo claves regni cœlorum*, potuit adjecisse si voluisset, eandem potestatem successoribus tuis concedo; Verumtamen hujus dicti prætermissio nichil reverenciæ vel auctoritatis ademit *Petri* successoribus, quin in eis officiorum ecclesiasticorum rata sit dispensatio. Et quid agit hoc nisi vis divinæ liberalitatis per *Jesum Christum* à beato *Petro* in vicarios ejus diffusa? Propterea si dialecticam nosti, Quod valet in toto valet in parte, & quod valet in majori valet in minori. *Romana* ecclesia quasi totum est omnium ecclesiarum, cæteræ ecclesiæ sunt quasi ejus partes, Sicut enim quodam intuitu homo est genus suorum individuorum, & tamen in unoquoque individuo inest tocius hominis tota proprietas; ita quodam respectu sedes *Romana* est genus & totum respectu ecclesiarum, & tamen in unaquaque ecclesia totius Christianæ fidei tota regnat integritas. *Romana* ecclesia major est omnium ecclesiarum, & quod in ea valet valere debet & in minoribus, ut potestas primi cujuscumque ecclesiæ in succedentes demanet, nisi si quid personaliter & nominatim excipiatur. Quare sicut *Christus* dixit omnibus præsulibus *Romanis* quod dixit *Petro*: ita dixit *Gregorius* omnibus *Augustini* successoribus quod *Augustino* dixerat. Hinc conjicitur quod sicut *Cantuaria* subicitur *Romæ* eo quod ex ea susceperit fidem: ita *Eboracum* subiciatur *Cantuariæ* quæ illuc prædicatores misit. Jam vero quod allegas *Gregorium* voluisse ut *Augustinus* resideret *Londoniæ*, fluctuat plane. Quis enim credat tantum discipulum tanti magistri resultare voluntati ireque in repulsam decretorum? Set esto quod iste *Augustinus* prout dicis migraret, quid ad me qui *Londoniensis* non sum? Ea de re si lite conquesta pace media negotium ventilari desideres, pro mei juris officio non deero judicio. Succubuit hiis rationibus *Thomas* & libenter concessit ut ulterior ripa *Humbriæ* fluminis esset principium suæ diocesis. Decretum est ut *Eboracensis* de cætero in hiis quæ ad catholicum cultum pertinent subjaceat *Cantuariensi*. Ita ut si *Cantuariensis* ubicunque locorum in *Anglia* concilium cogere voluerit, *Eboracensis* episcopus cum subjectis sibi episcopis aderit, & canonicis ejus præceptis obediens erit. Obeunte autem *Cantuariensi* primate, *Eboracensis* *Dorobernam* veniet & electum cum cæteris præfatæ ecclesiæ episcopis in primatem consecrabit: Quod si *Eboracensis* obierit, successor ejus ad *Cantuariensem* accedet vel ubicunque in *Anglia Cantuariensi* visum fuerit, & ordinationem ab eo suscipiet, faciens juramentum cum professione de obedientia. Emicat igitur *Lanfrancus* tripudio, Acta excepit scripto ne si laberentur recentia posteri fraudarentur noticia. Modeste tamen, ut nec scienda prætermitteret, nec dicendo efflueret, quia in proprias laudes facetiari odiosa jactantia est. Unde & epistolam istæ continentem misit *Lanfrancus* summo pontifici *Alexandro* cum professione *Thomæ Eboracensis*. Williel. I.

Hoc anno rex *Willielmus* cum navali & equestri exercitu *Scociam* adiit & regem *Malcolmum* subegit, qui ejus homo legius devenit & fidelitatem juravit. *Sigefredus Megentinus* episcopus sanctum *Iacobum* peregrinus adiit; set in redeundo effectus est monachus *Cluniacensis*; cujus episcopatum dum quidam mercenarii comparare vellent, jubente abbate suo ad sedem propriam rediit. Hoc anno *Edgarus* Adelyng adiit regem *Willielmum* in *Normanniam*, & pacificatus est cum eo. §. *Item ibidem capitulo* iij. *Hiltebrandus* qui & *Gregorius* vij. quondam Prior *Cluniacensis*, deinde *Romanus* archidiaconus, iij°. papa effectus sedit annis undecim. Qui sinodo congregata interdixit clericis consecratis uxores habere aut cum mulieribus habitare nisi quas *Nicena* sinodus aut cæteri canones permiserunt; set cum sacerdotes ejus censuras parvipenderent præcepit papa ut nullus audiret missam sacerdotis concubinarii. Hic dum aliquando cardinalis esset & legatus in *Francia* contra prælatos *Simoniacos* acriter processit, unde & unus episcopus super hoc graviter infamatus testes qui eum accusaverunt clam corrupit; quod comperiens legatus, coram concilio dixit, Cesset ad præsens humanum judicium sæpe fallibile, & producatur divinum oraculum; Cum igitur certum sit quod episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti, & quisquis episcopatum mercatur contra Spiritum sanctum facit; si igitur tu pontifex contra Spiritum sanctum non egisti, dic palam in concilio, *Gloria patri & filio & spiritui sancto*: Set ille licet frequencius incepisset & dicere temptasset, nunquam tamen *Spiritui sancto* proferre potuit; set ejectus de episcopatu, postmodum plane dixit. Hic eciam papa dum nocte nativitatis Dominicæ primam missam in ecclesia beatæ *Mariæ* ad præsepe Domini celebraret, *Cressencius* præfecti urbis filius cepit & incarceravit, set *Romani* statim fregerunt turrim & liberaverunt papam. Iste eciam papa in concilio centum episcoporum excommunicavit imperatorem *Henricum* iij. & à fidelitate ei debita cunctos absolvit, pro eo quod contra statum universalis ecclesiæ plurima molitetur. Set postmodum quamvis imperator nudus pedibus super nivem & glaciem diu stans veniam rogaret, vix absolutionem optinuit. Post hæc tamen imperator *Romam* obsedit, cives corrupit, papam incarceravit, & quendam *Wibertum Ravennatem* episcopum papam instituit, & *Clementem* vocavit. Sed *Robertus* dux *Apuliæ* hæc audiens papam & cardinales liberavit.

Comes *Herfordiæ Rogerus* de cujus consilio rex *Willielmus* scrutari fecerat monasteria *Angliæ* pro thesauris habendis, contra regis præceptum sororem suam *Radulfo* comiti *Estangliæ* copulavit, ubi contra

tra

Willel. I. tra regem fecerant conjurationem, & comitem *Walteof* ad consentiendum circumvenerunt. Qui mox *Lanfrancum* adiit, & pœnitentia accepta regem in *Normannia* petiit, factionem denudavit, clementiæ regiæ se dedit ultro; rex vero rediens quosdam exlegavit, comitem *Radulfum* protugavit, comitem *Walteof* post incarcerationem juxta *Wyntoniam* impie fecit decollari. Set Deo ordinante processu temporis corpus ejus apud Croland monasterium tumulatur. De quo testatus est *Lanfrancus* quod vere humana contagia detleverit, & felicem se fore dixit si post hujus vitæ exilium illius posset frui requie. Celebratum est concilium *Londoniæ* in ecclesia S. *Pauli* sub *Lanfranco*, cujus rei usus in *Anglia* diu obsoleverat, ubi primo ordinatum est de sessione episcoporum in conciliis celebrandis. Secundo, Quod sedes episcoporum de viculis transirent ad urbes majores: unde factum est ut sedes *Selesiensis* transiret ad *Cicestriam*, *Cornubiensis* ad *Excestriam*, *Wellensis* ad *Batoniam*, *Schirburnensis* ad *Salesburiam*, *Dorcestrensis* ad *Lyncolniam*, *Lychefeldensis* ad *Cestriam* tempore *Petri* episcopi. Set *Robertus* successor ejus transtulit de *Cestria* ad *Conventriam*. Hoc anno *Hermannus* episcopus primus *Sarisburiensis* de quo supradictum est obiit, cui successit *Osmundus* regis cancellarius xxiv. annis, qui ecclesiam novam ibidem construxit, clericos insignes tam literis quam cantu aggregavit, ita ut ipseque episcopus libros scribere, ligare & illuminare non fastidiret. Hic quoque composuit librum ordinalem ecclesiastici officii quem Consuetudinarium vocant, quo fere nunc tota *Anglia*, *Wallia* utitur, & *Hibernia*. Dictavit etiam vitam S. *Aldelmi*.

Robertus Courthous primogenitus regis *Willielmi* pro eo quod non posset optinere *Normanniam* quam pater suus sibi aliquando assignaverat, auxilio regis *Francorum* fretus multas prædas in *Normannia* & patri molestias intulit, ita quod pater in brachio vulneratus & de equo suo ejectus exclamaret, cujus vocem *Robertus* audiens, descendit de equo suo & patrem in equum levavit. *Northimbrenses* occiderunt *Walkerum* episcopum *Dunelmiæ*, cui successit *Willielmus* quondam abbas sancti *Karelefi* qui monachos apud *Dunelmiam* primus posuit. Hic potens in seculo, otis volubilitate promtus, de qua re confisus partes postmodum contra regem *Willielmum Rufum* aliqualiter fovit, unde & de *Anglia* fugiens post duos annos ad sedem suam rediit, sedulo agens ut pristinum regis adquireret amorem; unde contigit ut regis velle & nolle omnino sequeretur; potissime in illo turbine qui inter regem & *Anselmum* versabatur, sperans per hoc aut regis gratiam adquirere aut in archiepiscopatu succedere; set utroque excidit; nam moto inter ipsum & regem discidio dum ipse *Glovernia* pro causa sua defendenda adesset, lecto æger decubuit, quo & obiit. Hic primus Priorem *Dunelmia* hoc insigni contulit ut in toto illo episcopatu decanus sit & vice dominus.

Comes *Salopia Warinus* construxit duo cœnobia, unum in suburbio *Salopiæ*, & aliud apud Wenlok in honore sanctæ *Milburgæ*. Dum quidam potens sederet in convivio repente circumvallatus est à muribus, qui licet in pelagus maris adductus esset, nil ei profuit; Nam mures corticibus malorum granatorum adducti à nautis demergebantur. Nichil enim creatum destituit Deus ingenio, nec ullum noxium sine remedio. Unde homo ille iterum ad terram adductus à muribus omnino dilaceratus est. Idem fertur contigisse cuidam principi *Poloniæ* quem *Leopardus* momorderat. Simile etiam refertur de quodam principe qui nulla arte se potuit à pediculis reservare. Willel. I.

Hoc anno facta est seditio nephanda inter monachos & ignominiosum abbatem *Glasconiæ Thurstanum*, quem rex *Willielmus* de monasterio *Cadomi* nulla prudentia instructum eidem loco præfecerat. Qui inter cæteras stulticiæ suæ ineptias *Gregorianum* cantum in officio aspernatus, monachos cœpit compellere ut *Willielmi* cujusdam *Fescanensis* monachi cantum exercerent. Res etiam ecclesiæ lenocinando consumpsit. Severe etiam à monachis ordinem exegit, set & victualia restrinxit. Hinc lites verborum, discordiæ animorum suscitantur, quia ut ait *Lucanus* nescit plebs jejuna timere. Post jurgia ventum est ad arma. Abbas die cum satellitibus suis armata manu in monachos irruit, duos ad crepidinem altaris occidit, xxviij. vulneravit, sagittas & jacula ad imagines & feretra ecclesiæ direxit. Monachi autem tanquam necessitate compulsi ubicunque poterant se defendentes cum scamnis & candelabris quosdam de militibus vulneraverunt. Hinc moto judicio coram rege abbas ad monasterium suum in *Normannia* translatus est, monachi vero jussu regis per episcopatus & abbatias sunt dispersi. Post mortem vero regis *Willielmi Thurstanus* prædictus emit monasterium *Glasconiense* à rege *Willielmo Rufo* quingentis libris. Et sic per possessiones ecclesiæ aliquot annis evagatus longe ab eo expiravit.

Hoc anno rex *Willielmus* de qualibet hida terræ in *Anglia* accepit sex solidos argenti. Igitur papa *Hiltebrandus* laborans in extremis vocavit ad se cardinalem quem plus diligerat & confessus est se suscitasse odium et scisma inter imperatorem et quosdam Christianos, unde & ipse dissolvit vincula bannorum et obiit. §. *Item ibidem capitulo* iv. *Victor* iij. post *Hildebrandum* sedet papa uno anno & mensibus v. qui aliquando fuit nuncupatus *Desiderius*. Abbas montis *Cassini* veneno in calicem ejus misso extinctus est. Quo anno rex *Daciæ Cnutus* auxilio soceri sui *Roberti Flandrensis* Comitis fretus cum magna classe in *Angliam* venire disposuit. Set rex *Willielmus* hoc audiens collecto grandi exercitu de *Normannia Angliam* rediit, set hostibus suis impeditis curiam suam magnam apud *Gloverniam* tenuit ubi tres episcopatus tribus clericis suis contulit, scilicet *Mauricio Londoniensem*, *Willielmo Tedfordensem*, *Roberto Cistrensem*, set *Robertus* sedem transtulit usque *Conventriam*, de cujus ecclesiæ una trabe quingentas marcas argenti corrosit, unde manum regis impleret & papæ occupationes falleret. Ditaverat namque *Leofricus* Comes locum illum auro, argento, gemmis & reliquiis, sic igitur *Robertus* præfatus crimen peculatus incurrit, repetendarum reus mox futurus si esset accusator paratus. Monachos quoque loci illius agresti victu cibavit, & non nisi triviali literatura permisit informari, ne deliciæ aut literæ redderent monachos contra episcopum elatos. Verumtamen apud Lichefelde magnarum fuerat ædificationum inchoator. Circa hæc tempora incepit ordo *Cartusiensis* in *Calabria* in episcopatu *Gratianopolitano* per quendam *Brunonem* qui ex urbe *Colonia* oriundus natione *Teutonicus* ecclesiæ *Remensis* canonicus in *Gallia* & magister scolarum fuit. Hic relicto seculo heremum *Cartusiæ* circa festum

sancti

Williel. I. sancti *Johannis* fundavit, & rexit sex annis. Tandem cogente *Urbano* papa secundo cujus aliquando præceptor fuerat, *Romam* perrexit, ubi papam in negociis ecclesiasticis multum juvit, set cum tumultum & mores curiæ ferre non posset, relicta curia contemptoque archiepiscopatu *Ricensi* ad quem jubente papa electus fuerat, in heremo *Calabriæ* cui nomen *Turris* est secessit, & decessit. Hoc genus Heremitarum sub Priore agit, nusquam carnem comedens, aut apostatam readmittens; nec numerum duodenariorum in clericis transcendit nisi forte pro aliqua insigni persona; laicos tamen usque ad viginti recipiunt.

Cap. IV.

REX *Willielmus* fecit totam *Angliam* describi quantum terræ quis baronum suorum possidebat, quot feodatos milites, quot villanos, quot animalia; Et vexata est terra multis cladibus inde provenientibus, & redacta est hæc descriptio in uno volumine, positaque in archivis regiis apud *Wyntoniam*. Hoc eciam anno *Edgarus* **Adelyng** licentia regis *Willielmi* cum multa classe transiit in *Apuliam*; Cujus soror *Christiana* intravit monasterium de **Ramesse**.

Urbanus secundus post *Victorem* sedet papa annis xiij. Hic primo fuit monachus *Cluniacensis*, deinde archidiaconus *Remensis*, *Odo* vocatus; post hoc episcopus *Hostiensis*, tandem apostolicus. Quem multum vexavit papa alius intrusus, nomine *Clemens*, archiepiscopus quondam *Ravenniensis*. Hoc anno magna fuit in *Anglia* lues animalium, & intemperies aeris, qua plures mortui sunt febribus & fame. Interea vorax flamma consumpsit pæne principales urbes *Angliæ*, ecclesiam sancti *Pauli* cum magna parte *Londoniæ*.

Hoc anno *Dani* dominum suum *Canutum* in quadam ecclesia occiderunt. Istum *Willielmum* regem in extremo vitæ suæ anno apud *Rotomagum* decubantem rex *Franciæ* derisit in hunc modum; Rex *Angliæ Willielmus* jacet modo more fœminarum absolutarum enixarum, ocium fovens; jocatus per hoc in ejus ventris grossitiem quem potione tunc alleviaverat. Quo perstrictus rex convicio, respondit, Et ego cum ad missam post partum accessero, centum millia candelarum ei libabo. Nec multum post, mense Augusti quando segetes erant in agris, botri in vineis, poma in viridariis occiduam partem *Franciæ* incendit; urbem *Medantem* cum ecclesia beatæ *Mariæ* conflagravit. In qua unam reclusam, quæ non putavit in tali necessitate cedendum, ustulavit, ex qua calefactione *Willielmus* morbum incurabilem incurrit, vel quia dum sonipes ejus fossam transiliret interanea pinguis ventris ejus sunt interrupta. Morte igitur à mediciis intimata, delegavit *Normanniam* primogenito suo *Roberto*, *Angliam Willielmo Rufo*, possessiones maternas & thesaurum *Henrico* clerico; vinctos suos omnes fecit absolvi, hii fuerunt comites *Morgarus*, & *Rogerus*, *Wilnotus* filius *Haraldi*, *Odo* frater suus episcopus *Baiocensis*. Et sic xxj. anno regni sui, x. mense, ducatus
An. Dñi sui anno lij. vitæ suæ lx. gratiæ M.lxxxvij. sexto idus
1087. Decembris obiit, In monasterio *Cadomi* quod ipse fundaverat sepultus. Ubi erat videre mundi miseriam, quod tantus *Europæ* terror & horror sepulturam sine calumpnia habere non potuit. Nam ibi miles quidam palam inhibuit sepulturam fieri, dicens, illud solum suum esse violenterque ab eo sublatum, nec debere quempiam in rapina sepeliri. Williel. I. Quo circa *Henricus* qui solus ex filiis suis tunc aderat, centum libras illi militi dedit. Nam *Robertus* primogenitus tunc patriam debellavit, *Willielmus Rufus Angliam* navigaverat, qui tamen apud *Wyntoniam* erutis thesauris paternis multa pro patris memoria errogaverat. Erat nempe *Willielmus* iste conquestor vir sapiens set astutus, locuples set cupidus, gloriosus set famæ deditus, affabilis Dei servis, set rigidus ei resistentibus. Apud *Novam Forestam* in *Hamptunensi* provincia ad spacium triginta milliarium villas & ecclesias eradicans feras instituit. Ita ut qui feram caperet oculum amitteret, qui mulierem vi opprimeret genitalia amitteret. Erat *Willielmus* staturæ justæ, inmensæ corpulenciæ, facie fera, fronte nuda, magni roboris in lacertis ut fere nemo ejus arcum tenderet, quem tamen ipse equo admisso pedibus nervo extento sinuaret; commoda valetudine gaudens, exercitio nemorum nimis deditus, ita ut stratis villis & ecclesiis loca silvestria faceret. In præcipuis festis profuse convivabat; Natale domini apud *Gloverniam*, Pascha apud *Wyntoniam*, Pentecosten apud *Westmonasterium* quando in *Anglia* foret tenere consuevit. Set in emungenda pecunia semper excessivus, vel pro hostilitate pellenda, vel pro magnificentia fovenda, vel pro cupiditate sedanda. Tradit fama quod iste *Willielmus* adhuc minor patruum suum *Malgerum* archiepiscopum *Rotomagensem* de sede sua proturbaverit, eo quod neglecto officio divino venationi & conviviis indulsit, vel pocius quod ipse *Willielmum* ducem & *Matildam* uxorem sibi consanguineam pro illicita copula excommunicaverit. Verumtamen dux *Willielmus* pro hoc delicto expiando monasterium virorum, & *Matilda* monasterium feminarum apud *Cadomum* construxerunt. *Willielmus* quoque fundavit duo monasteria in *Anglia*, unum apud **Bermundeseie** juxta *Londonias*, aliud de *Bello* in *Southsaxonia* ubi pugnaverat. Mortuo isto *Willielmo* vix erat in *Anglia* princeps *Anglicus*, immo *Anglis* in servitutem redactis probrosum fuit vocari *Anglicus*. Deus enim ad exterminium *Anglorum* præordinaverat populum ferocem quorum natura est cum hostes depresserint ipsi se deprimant. Rex *Willielmus* genuit quatuor filios, scilicet *Robertum* seniorem cui contulit *Normanniam*, *Willielmum Rufum* qui regnavit in *Anglia* post patrem suum *Willielmum*, & *Henricum* clericum cui dedit thesauros suos & possessiones, (De istis tribus patebit infra in suis locis) & quartum filium nomine *Ricardum*, qui mortuus est in juventute.

Hic claudicat Cistrensis *dicens eum fecisse novam Forestam cum* Willielmus *bastardus mortuus est in* Normannia *ubi & sepultus. Et* Willielmus Rufus *filius ejus qui secundum plures cronografos & secundum communiorem opinionem multorum regni forestam perfecit & feris replevit, & in eadem foresta, ut infra patebit, casuali ictu sagittæ interfectus est. potest tamen stare, quod incepit, & filius consummavit.*

Post adquisitionem *Angliæ Willielmus* rex iiij°. anno regni sui cum consilio Baronum suorum fecit summoniri per universos *Angliæ* consulatus *Anglos* nobiles, sapientes, & sua lege eruditos, ut eorum leges

leges & vitam & consuetudines ab ipsis audiret. Electi ergo de singulis totius patriæ comitatibus viri xij. jurejurando coram rege primum confirmaverunt, ut quoad possent recto tramite neq; ad dextram neque ad sinistram divertentes, legum veritatem suarum & consuetudinũ sibi patefacerent, nil prætermittentes, nil addentes, nil prævaricantes, nil mutantes. A legibus itaque sanctæ ecclesiæ matris sumentes exordium, quoniam per eam rex & regnum solidum subsistendi habent fundamentum, leges libertates ipsius pacis concionati sunt.

De Clericis & possessionibus eorum.

Omnis clericus & eciam scolaris, omnes eorum res & possessiones ubicunque fuerint pacem Dei & ecclesiæ habeant.

De temporibus & diebus pacis Regis.

Ab adventu Domini usque ad octavas *Epiphaniæ* pax Domini & ecclesiæ per omne regnum. Similiter à septuagesima usque ad octavas Paschæ. *Item*, ab Ascensione Domini usque ad octavas Pentecostes. *Item*, omnibus diebus iiij. temporum. *Item*, omnibus sabbatis ab hora ix. usque ad diem Lunæ. *Item*, vigiliis sanctæ *Mariæ*, sancti *Michaelis*, sancti *Johannis, Baptistæ*, omnium Apostolorum & Sanctorum quorum solempnitates à sacerdotibus dominicis diebus anunciantur, & omnium Sanctorum in kalendis Novembris. Similiter ab hora ix. vigiliarum & subsequentium solempnitatum. *Item*, in parochiis ecclesiarum ubi proprii festivitas Sancti celebretur. Similiter in parochiis in quibus dedicationis dies observatur. Et si quispiam devote ad celebrationem Sancti adveniat pacem habeat eundo, subsistendo & redeundo. *Item* omnibus Christianis ad ecclesiam causa orationis venientibus pax in eundo & redeundo sit eis. Similiter ad dedicationes, ad sinodos, ad capitula venientibus sive summoniti sint sive per se quid agendum habuerint sit summa pax. Et si excommunicatus aliquis absolvendi causa ad episcopum confugerit, absolutus eundo & redeundo pacem Dei & ecclesiæ habeat; Quod si aliquis ei forisfecerit, episcopus inde justitiam faciat. Veruntamen si quis arrogans pro episcopi justicia emendare noluerit, episcopus notum regi faciet, rex constringet malefactorem ut emendet suum malefactum; scilicet primum episcopo, deinde sibi, & sic erunt gladii duo & gladius gladium juvabit. *Item*, ubicunque regis justicia vel ubicunque sic placita tenuerit si missus episcopi veniens illuc apparuerit pro causa sanctæ ecclesiæ, ipsa primitus terminetur; Justum est enim ut ubicumque Deus præ cæteris honoretur. *Item*, ubicunque de ecclesia aliquid tenuerit, vel in fundo ecclesiæ mansionem habuerit, extra curiam ecclesiasticam coactus non placitabit quamvis forisfecerit, nisi (quod absit) in curia ecclesiastica rectum defecerit. *Item*, ubicunque reus vel noxius ad ecclesiam pro fugæ causa confugerit, extra atrium quo ecclesiæ tenuerit à nemine insequente ullatenus apprehendatur nisi per Pontificem vel ministros ejus. Si fugiendo domum sacerdotis vel curiam ejus intraverit, eandem securitatem & pacem habeat quam apud ecclesiam, dum tamen domus sacerdotis & curia in fundo ecclesiæ consistant. Hic si latro vel raptor est, quod male cepit si ad manum est reddat, & si illud penitus extirpaverit & de suo proprio unde reddat habuerit, in integrum ei cui dampnum intulit restituat. Quod si more solito latro taliter egerit, & forte fortuitu ad ecclesias vel sacerdotum domus frequenter evasit, ablatione restituta forjuget, & redeat; & si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat, nisi à rege data licencia. *Item*, si quis pacem ecclesiæ violenter infregerit, episcoporum est justicia. Quod si nocens sententiam eorum defugiendo vel arroganter contemnendo despexerit, clam de eo referetur ad regem post xl. dies, & regis justicia mittet eum per vadimonium & plegeos si habere poterit, usque donec Deo primitus & regi postea satisfaciat. Quod si infra xxx. & unum diem seu per amicos & notos seu per justiciam inveniri non poterit, utlagabit eum rex verbo oris sui; si vero postea repertus fuerit & teneri possit, vivus regi reddetur, vel caput ejus si se defenderit, lupinum enim gerit caput à die utlagationis suæ; quod *Anglice* **Wolveshed** dicitur. Et hæc lex communis & generalis de hominibus & de omnibus utlagatis approbatur. *Item*, de omni annona decima garba Deo debita est, & ideo reddenda. Si gregem equarum habuerit, pullum reddat decimum; qui unam tamen vel duas habuerit, de singulis pullis singulos denarios. Similiter qui vaccas plures habuerit, decimum vitulum: qui unam vel duas, de vitulis singulis obolos singulos. Et qui caseum fecerit det Deo decimum; si vero non fecerit, lac, decima die. Similiter decimum agnum, decimum vellus, decimum caseum, decimum butirum, decimum porcellum. *Item*, de apibus vero similiter commodi. Quinaeciam de bosco, & prato, & aquis, & molendinis, parcis, vivariis, piscariis, virgultis, & ortis, & negotiationibus, & de omnibus rebus quas dederit Deus, decima pars ei reddenda est qui ix. partes simul cum x. largitur. Qui eam detinuerint, per justiciam episcopi & regis si necesse fuerit ad redditionem arguantur. Hoc enim beatus *Augustinus* prædicavit & docuit; & hæc concessa sunt à rege & baronibus & populo. Set postea instinctu diaboli multi eam detinuerunt, & sacerdotes locupleti & negligentes non curabant inire laborem ad persequendas eas, eo quod sufficientia habeant suæ vitæ necessaria. Multis enim in locis modo iij. vel iv. sunt ecclesiæ, ubi tunc temporis una tantum erat, & sic cœperunt minui. *Item*, de illo de quo judicium fieri debet, veniat illuc minister episcopi cum clericis suis, & similiter justitia regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant & audiant ut æque omnia faciant. Et quos Dominus per misericordiam suam, non per merita salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant. & quos iniquitas culpæ non Deus dampnaverit, justitia regis & ipsius justitiam facit. Barones vero qui suam curiam de suis hominibus habent, videant ut sic de eis agant, quatinus erga Deum reatum non incurrant, & regem non offendant. Et si placitum de hominibus aliorum Baronum oritur in curiis suis, ad placitum regis justitia sit, quoniam absque ea placitum finiri non potest: Si qui Barones judicia non habent in hundredo ubi placitum habitum fuit, ad propinquiorem ecclesiam ubi judicium regis erit, determinandum est salvo jure Baronum illorum. *Item*, omnes qui habent xxx. denariatos vivæ pecuniæ in domo sua, de suo proprio, *Anglorum* lege dabunt denariatum sancti *Petri* & lege *Danorum* dimidiam marcatam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum *Petri* & *Pauli*, & colligi ante festivitatem quæ dicitur *ad vincula*, ita ut ultra illam diem non

Willel. I. teneatur. Si quisquam detenuerit, ad justitiam regis clamor differatur, quoniam denarius hic elemosina regis est, justitia ejus faciat denarium reddere & forisfactum episcopi & regis; Quod si quis plures domos habuerit, de illa vero ubi residens fuit in festo Apostolorum *Petri* & *Pauli* denarium reddat. *Item*, Danegeldi redditio propter piratas primitus statuta est, patriam eum infestantes vastationi ejus pro posse insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est Danegeldum annuatim scilicet xij. d. de unaquaque hyda totius patriæ ad conducendos eos qui piratarum irruptioni resistendo obviarent. De hoc quoque Danegeldo libera & quieta erat omnis ecclesia, & eciam omnis terra quæ in proprio dominio ecclesiæ erat ubicumque jacebat, nihil prorsus in tali redditione persolvens, quia magis in ecclesiæ confidebant orationibus quam in armorum defensionibus. Hanc itaque libertatem tenuit *Anglorum* ecclesia usque tempora *Willielmi* junioris qui *Rufus* vocabatur, donec eodem à Baronibus *Angliæ* auxilium requirente ad *Normanniam* retinendam de *Roberto* fratre suo cognomine *Courtehose* & *Ierosolymam* proficiscente concessum est ei, non lege statutum neque firmatum; set hæc necessitatis causa ex unaquaque hyda sibi dari iiij. solidos, ecclesia non excepta. Dum [illegible] collectio census fieret proclamabat ecclesia suam reposcens libertatem, sed nichil profecit. *Item*, pax regis multiplex est, alia enim data manu sua quam *Angli* vocant Kynkeshand Grenalgid; alia, die qua primum coronatus est, quæ dies tenet viij. In nativitate Domini dies viij. In Paschate dies viij. In Pentecoste dies viij. Alia, per breve suum data. Alia, quam habent iiij. chimini, Watlyngstrete, Fos, Hykenildestrete, Ermingestrete, quorum vero duo in longitudine regni, alii duo in latitudine distenduntur. Alia, quam habent nominatorum fluminum quorum navigio de diversis locis victualia deferuntur civitatibus vel burgis. Illa autem manus sive eciam pax dierum coronationis, & brevis, sub judicio unius forisfacturæ est; similiter iiij. chiminorum eciam majorum & aquarum de assultu. De opere, si vero fiat opus destruatur, & medietas emendationis dabitur, quicunque scienter fregerit eam, xviij. hundreta in *Dane Lata*, & corpus ejus in misericordia regis *Anglorum*. Were suum, id est precium suæ redemptionis. Manbote de occisis erga dominos quorum homines fuerint interfecti. Manbote, id est *Danelaga* de villano & sochman xij. horas. De liberis eciam hominibus iij. marcas. De hominibus propriis eorum. Set episcopo ejusdem comitatus & consuli comitatus & dapifero regis ix. solid. baronibus autem aliis x. solid. parentibus occisi fiat emendatio, vel guerra eorum portet: Unde *Anglice* proverbium habetur Begge spereof site oþ thei bere; hoc est, eme lanciam à latere aut fer. Pax autem iv. chiminorū & prædictarum aquarum sub majori judicio continetur quam superius diximus de assultis. Si vero molendina, piscaria vel alia quælibet opera eis impedimentum facientia reparentur, opera ipsa protinus destruantur, & chiminum & aqua ut fuerint primitus reparentur, & forisfactura regis non obliviscatur. Chimini vero minores de civitate ad civitatem quosque ducentes, de burgis ad burgos, per quos mercata vehuntur, & cætera negocia fiunt, sub lege comitatus sunt. Si quidpiam operis ad eorum perturbationem erigitur, solo tenus deponatur, & chimini mox reparentur, & *Willel. II.* secundum legem comitatus ejusdem erga comitem & vicecomitem emendetur. Similiter de aquis fiat minoribus naves inde portantibus cum eis rebus quæ necessaria sunt burgis & civitatibus, salem, ligna & hujusmodi, cum lege minorum chiminorum sunt, & emendatio eorum. *Item*, divisiones schirarum regis proprie cum judicio iv. chiminorum regalium sunt. Divisiones hundredorū wapentagiorū comitibus vicecomitibus cum judicio comitatus. *Item*, thesauri de terra regis sunt nisi in ecclesia vel cimiterio inveniantur. Aurum regis est & medietas argenti, & medietas ubi inventum fuerit quodcumq; ipsa ecclesia fuerit dives vel pauper. *Item*, si quispiam murdratus alicubi reperiebatur, quærebatur apud villam ubi inveniebatur interfector illius. Qui si inveniri poterat trahebatur justiciæ regis infra viij. dies interfectionis; si vero inveniri non poterat, mensis & unius diei terminum habebant ad eum requirendum; Quod si infra terminum non inveniebatur, colligebantur in villa illa xlvj. marcæ; set si autem tantæ solempni pecuniæ non sufficiebat, per hundredum colligebatur quod in villa non poterat: verumptamen quoniam omnino villa confunderetur, providebant Barones quod per hundredum colligerentur, & sigillo alicujus Baronum comitatus sigillarentur; & ad thesaurarium regis deportarentur; quas sigillatas ipse servare per annum & unum diem. Quod si infra hunc terminum posset murdrator haberi, traderetur justiciæ regis, & ipsi marcas thesauro regis commendatas rehaberent; sin infra tempus annuum posset teneri, parentes murdrati vj. marcas haberent, rex lx. si parentes deessent dominus ejus reciperet. Si dominum non haberet, aut phelagus ejus scilicet fide cum eo ligatus si haberet; si vero nichil istorum haberet, tunc rex regni sub cujus protectione & pace deguit universum resumeret, vj. marcas cum suis lx. *Item*, murdra quidem inventa fuerunt in diebus *Cnuti* regis *Dani*, qui post adquisitam *Angliam* pacificam rogatu baronum *Anglorum* remisit ad *Daciam* exercitum suum. Ipsi vero barones erga regem suum existerent fidejussores, quatinus quotquot in terra secum retinerent firmam pacem haberent per omnia; Verumptamen si quis *Anglorum* aliquem illorum interfecerit, si se super hoc defendere non posset, in Deo scilicet, aqua vel ferro fieret de eo justicia: sin autem fugeret, solveretur ut supradictum est.

Cap. V.

Igitur mortuo *Willielmo* Conquestore *Willielmus* *Cistrensis.* *Rufus* coronatus est in regem die sanctorum *Cosmæ* & *Damiani*, juvantibus eum *Wlstano Wigornensi* episcopo, & archiepiscopo *Lanfranco* qui eum nutriverat & militem fecerat, & regnavit xiij. annis mense minus. Quod audiens *Robertus* primogenitus qui tunc in *Almania* exercitum contra patrem congregaverat, *Normanniam* rediit; cujus mediam partem præter castella *Henrico* fratri suo inpignoravit, ut exercitum contra fratrem *Willielmum* conduceret, tandem apud *Hamptoniam* appulit. Cui rex *Willielmus* misit nuncios qui dicerent, « Frater tuus *Willielmus* non se clamat regem set « subregulum sub te & per te regnaturum qui illo « major es, melior & natu prior. Non usurpavit « si placet quod ad tempus pro tui absentia suscepit. At quia jam coronatus est, petit ut sub « te

Williel. II. « te regnet solvendo annuatim iij. millia marcarum. « Et qui altero supervixerit honores utriusque pos- « sideat. *Robertus* velut arundo statim consensit & exercitum dimisit, *Neustriam* redit nil nisi promissa referens. Tota fere nobilitas *Angliæ* voluerat erexisse *Robertum* in regem excepto *Lanfranco* & *Wlstano*. Inte ea per *Angliam* tempestas dira sævit, nam post hyemem vere incipiente patruus regis *Willielmi*, *Odo Baiocensis* episcopus à carcere *Willielmi* primi nuper liberatus *Angliam* venit, cui datus est *Cantia* comitatus, set cum videret non omnia suo arbitratu ut quondam in regno disponi, livore ictus à rege discivit, & multos eodem susurro infecit, potissime *Dunelmensem* episcopum, Comitem *Northimbrensem*, & *Rogerum* de *monte Gomerico* Comitem *Salopiæ*. Ipse tunc *Odo* fiscos regios & terras archiepiscopi devastavit pro eo quod ejus consilio ipse in vinculis *Willielmi* primi conjectus fuerat; nam conquerente aliquando rege *Willielmo* primo de *Odone* fratre suo quod ab ipso disiliret. Tu, inquit *Lanfrancus*, prehende eum & vinci ne tibi noceat; non dico episcopum set Comitem *Canciæ*.

Interea *Rogerus Salopiensis* cum suis *Wallensibus* fines *Angliæ* usque *Wygorniam* devastat, set precibus sancti *Wlstani* simul & anathemate ita debilitati sunt, & excæcati ipse & viri sui, ut à parvo numero castellanorum & ipsius familiæ episcopi dispergerentur. Videns igitur rex *Willielmus Normannos* pene omnes contra se conspiratos, delinivit *Anglos* promissis meliorum legum & liberæ venationis in silvis propriis, eodemque modo *Rogerum Salopiensem* reflexit, & statim in desertores desævit, castella *Odonis* in *Cantia* occupavit, ipsum *Odonem* captum *Angliam* abjurare coegit, urbem *Roffensem* ubi erat nobilitas congregata obsedit & cepit.

Hoc eciam anno corpus sancti *Nicholai* ad urbem *Barrensem* in *Apulia* advehitur. Dum enim *Turci Mirream* urbem destruerent, xxiiij. milites *Barrenses* illuc profecti ossa beati *Nicholai* in oleo natantia ad urbem suam detulerunt.

Hoc eciam anno *Urbanus* papa comitante *Anselmo* tunc abbate *Beccensi* concilium celebravit apud *Clarum montem* in *Gallia*, ubi statutum est ut horæ de beata virgine cotidie dicerentur, & ejus officium fieret diebus sabbatinis.

Rex *Willielmus* quædam castella in *Normannia Roberti* adquisivit, custodes pecunia corrumpens, & regem *Franciæ* ne fratri suo faveret impediens. Sicq; *Normannia* diu fluctuabat, modo uni, modo alteri fratri favens, donec *Robertus Cenomanciam* & rex *Willielmus* quædam castra in *Normannia* optinuerant.

Interea tercius frater *Henricus* infrendens quod nil sibi de terris impartiebatur, *montem Michaelis* occupavit, utrumque fratrem vicissim incursavit, ubi quadam die rex *Willielmus* tabernaculum suum egressus cum paucis, irruit in multos hostes ipse improvisus, set equo suo sub femuribus suis occiso, ipse per pedem diu tractus probitate loricæ suæ salvatus est ne læderetur; miles autem qui eum dejecerat manum ad capulum gladii sui aptavit ut regem feriret. Cui rex: Quiesce nebulo, rex *Angliæ* sum ego. Tremunt vocem vulgus militum, alterum equum regi adducunt. Quo ascenso, inquirit quis eum dejecerit. Ego, ait miles ille qui hoc fecerat, nec putavi regem deicere set militem. Et rex. Per vultum de *Luca* & tu mihi de cætero carior eris. Cum igitur *Henricus* ab utrisque fratribus ita obsideretur ut aqua sibi deficeret, misit ad *Robertum* fratrem suum virum utique lenioris animi, dicens, Impium fore aquam negare quæ omni mortali communis est, magisque civile fore, pugnare virtute militum quam violentia elementorum. Tunc ille aquam concessit. Quod rex *Willielmus* audiens derisit factum, dicens, Siccine didicisti ô *Roberte* hostes tuos debellare, potum præbens? Cui *Robertus*: Nunquid aquam fratri tuo præponderas, dimittens eum mori? Si eum amiserimus quem alium habebimus? Ad hæc rex *Willielmus* resolvit prælium, ambos fratres in *Angliam* secum ducens. *Williel. II.*

Item ibidem capitulo sexto. Hoc anno *Lanfrancus Dorobernensis* archiepiscopus obiit quinto kalendarum Junii, & vacavit sedes plene iiij. annis.

Leicestrensis Secularis ille magister *Lanfrancus* in mundo famosus recessit à patria, ut infra patet, esse incognitus Cum semel super *Secanam* fluvium iret spaciatum, à sociis suis aliquantulum ivit remotius ut Trinitatem personarum & veritatem essentiæ ad plenum intelligere meditaretur, vidit quendam puerum cum cochleari haurientem aquam de *Secana*, & fundere in quendam puteolum; quæsivit *Lanfrancus* quid ageret: puer respondit, quod totam fossam immitteret in fossunculam. Dixit magister, hoc nunquam puerile valebis consummare; respondit puer, Sic, nec tu illud quod versatur in corde tuo cogitando. Et statim ad hæc puer evanuit. *Lanfrancus* vero nolens amplius perscrutari majestatem ne opprimeretur, statim *Beccense* monasterium intravit in *Normannia* sub abbate *Herlewino*. Et simulans se quasi pauca aut nulla scire, pro fatuo quasi & simplici habebatur. Eodem tempore quidam famosus & improvidus, *Berengarius* nomine, qui antea tenuerat opiniones contra ecclesiasticam doctrinam, & per *Lanfrancum* sæpius retunsus, eo tempore de *Lanfranco* nec audiens nec videns, credidit eum de medio sublatum. Et sic securus per *Galliam* suam hæresim seminavit. scilicet, quod verum corpus Christi non fuit super altari; & fere *Nicholaum* papam corrupit; veruntamen consilio quorundam celebravit concilium universale, ut omnes prælati, omnes etiam abbates cum viris literatis convenirent, ut in aliquo possent *Berengario* resistere, & ejus error universaliter reprobaretur. Statuto die abbas *Lanfranci* ad eundem locum se præparavit, & cognita causa *Lanfrancus* ut cum abbate ire posset frequenter postulavit, & licet tanquam fatuus & simplex frequenter esset repulsus, dixit se esse fortem ut in pressura consilii abbati succurreret, & taliter ut secum iret impetravit. Perventum est ad concilium. *Berengarius* coram omnibus errorem suum proposuit, & prout potuit rationibus comprobavit. Quibus dictis, non erat qui *Berengario* responderet, licet papa fortiter institisset. Magister *Lanfrancus* videns quod fides deberet periclitari, licentiam loquendi ab abbate signis postulavit. Abbas vero videns quod sibi stulto sermone verecundiam inferret, licentiam negavit. Veruntamen dixit ei quidam, quod forsitan revelatum erat minori quod non majori; unde abbas cum tremore licentiam concessit. Surgens vero *Lanfrancus* rationes *Berengarii* improbavit, & errorem e,us manifestavit. Respondit *Berengarius*, Aut tu es *Lanfrancus*, aut tu es diabolus. Respon-

Williel. II. dit *Lanfrancus*, Vere *Lanfrancus* ſum, ſet tu es hæreticus, & quando in ſcolis militavimus, ſemper contra fidem Catholicam auctoritates collegiſti. *Berengarius* poſt hæc hæreſin ſuam abjurans ad Catholicam fidem converſus eſt.

Nec omittendum eſt quod quidam Cardinalis laborans in extremis vaſa ſua aurea & argentea fecit ſibi deferri, & amplectens ut potuit copiam vaſorum, ait, Quis te potuit relinquere? heu mihi! Quibus dictis, expiravit.

Quidam ſutor intelligens ad literam hoc præceptum, *Si oculus tuus ſcandalizat te &c.* videns quandam mulierem cum uno oculo & inde ſcandalizatus, oculum ſuum extraxit. Alia vice contigit, quod rex *Saracenorum* conſilio quorundam quærens occaſionem contra Chriſtianos ait, In evangelio veſtro ſcriptum eſt, *Si quis habuit fidem ſicut granum ſinapis poſſet dicere huic monti, quod tolleret ſe, & ſic fieret.* Non eſt aliquis Chriſtianorum qui hæc impleat. Omnes ſententiam capitalem ſubibunt ſi non impleatur facto. Hoc dicto, patriarcha *Alexandrinus* clerum & populum convocavit, & diligenter quæſivit ſi aliquis ad hoc implendum ſe præſentaret; Cum omnes eſſent quaſi deſperati, prædictus ſutor dixit ſe habere fiduciam in Domino quod hoc opus faceret. dum tamen eſſet tale quod à Chriſti ore ſuis fidelibus ſit promiſſum. At illi aſſerunt veram eſſe Chriſti promiſſionem. Die igitur ſtatuto convenit multitudo tam Saracenorum quam Chriſtianorum; rex vero cum inſtaret, ſolus ſutor ad pedem montis acceſſit, & cum oraret elevatus eſt mons & movebatur in aere verſus civitatem. Gentiles vero rogaverunt Chriſtianos ut facerent montem ſiſtere ne civitatem opprimeret; unde mons precibus fidelium inter alios duos montes ſe collocavit; in cujus rei argumentum, ut dicitur, diſſimilis aliis apparet. Et ſic diſpoſuit Deus, quod qui de oculo eruendo ad literam intellexit, de monte movendo etiam miraculoſe per gratiam ſuæ veritatis complevit.

Ciſtrenſis. Iſte *Lanfrancus* genere *Lumbardus*, literatura inſignis, quippe qui juventutem ſuam liberalibus artibus attriverat, ſacris paginis maturaverat, Quibus edoctus mundi fimos & ampullata gentilium eloquia parvipenderet, *Beccum* ex omnibus *Normanniæ* monaſteriis præelegit, paupertate loci & religione captus; ubi ſub *Herlewino* primo abbate monachus homo qui neſciret agreſti opere victum quærere publicas ſcolas de dialectica profeſſus eſt, ut ſic egeſtatem loci ſcolarium liberalitate ſublevaret; ſet gloria laudis ejus conflavit apud improbos viros invidiam, adeo ut à vicinis capellanis Comes *Normanniæ Willielmus* turbatus educeret *Lanfrancum* pro ſua importunitate *Normanniâ* propellendum; nam *Herfaſtus* ducis *Willielmi* capellanus ante adventum *Lanfranci* probabilis ſcientiæ æſtimatus, ad gimnaſium *Lanfranci* cum magna pompa pervenerat; tunc *Lanfrancus* ex prima hominis collocutione perpendens quod prope nil ſciret, abecedarium literarum illi appoſuit expediendum, ferociam hominis Italica peritia ſic eludens. Quo ille iratus efficit per *Willielmum* ducem ut *Lanfrancus* ab omni *Normannia* ſubmoveretur; ſet occaſio recuperandæ gratiæ fuit, quod ad curiam Comitis tendens *Lanfrancus*, equus ejus claudicans Comiti cachinnum excuſſit, unde conſpecta in *Lanfranco* reſponſi facetia & elegantia frontiſpicii, de Priore *Beccenſi* effectus eſt abbas *Cadomenſis*, & poſtmodum præſul *Cantuarienſis*. Vir ille tam famoſus in doctrina fuit ut ei *Romam* venienti *Alexander* dignanter aſſurgeret, proteſtans, *Se non illius archiepiſcopo ſet ejus literaturam deferre*: quapropter petiit papa, ut cum ipſe feciſſet quod erat honoris, ipſe *Lanfrancus* faceret quod eſſet juſtitiæ, ut videlicet ſe proſterneret pedibus vicarii beati *Petri*; quo facto, ambos itineris ejus ſocios epiſcopos anulis & baculis privatos merito, ejus prætextu gradibus ſuis reſtituit, prout ſuperius prælibatum eſt. *Williel. II.* Item ipſe *Lanfrancus* regem *Willielmum* conqueſtorem ſacra tractabat arte, non rigide objurgando ſet leria jocis immiſcendo; erat nempe rex *Willielmus* timoris immoderati, ſecularia & eccleſiaſtica ad libitum diſponens; nullum in terra ſua pro apoſtolico admittens, niſi animo ſuo blandiretur. Concilium in regno ſuo nullum cogi niſi ſe conſulto, nec aliquid ibi definiri niſi ipſe dictaſſet, nullum ex proceribus ſuis pro quavis culpa puniri niſi ipſe juſſiſſet. Accipiebat *Lanfrancus* quandoque pecuniam quo majus parceret delictis ſubditorum; quod non fecit ad alleviandum ſarcinam peccati, ſet magis ad cumulandum regis gratiam. Excuſabat aliquantulum regis factum pecunias glomerantis ipſa neceſſitas, qua oportuit cum multis pecuniis pacem procurare provinciæ quam armis ſubegerat; Et quamvis rapere à provincialibus & dare hoſtibus apud homines ſit exiguum, apud Deum tamen puto nullum. Facta igitur regis *Willielmi* inter regum modernorum prædicanda ſunt magnanimitatis exempla, quæ quondam dicebantur præſumptionis facinora. Patiebatur iſta invitus *Lanfrancus*, captato loco & tempore conveniebat regem placite, ſuggerebat optime. At cum *Lanfrancus* omnibus quaſi virtutibus ingenium ſolidaſſet, in elemoſina tamen præcipue dicto & facto effloruit, utens ſæpe hoc verbo, *Date elemoſinam & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et cum avaritia *Longobardis* familiare ſit vicium, à perſona ſua longe depulit hoc contagium, adeo ut in pauperes expenderet victum & veſtitum. Nec pudebat eum alte ſuccinctum pauperes recreare, aut tenerioris fortunæ ſcolares ad diſputationis conflictum provocare: Poſt verba, utrique læti abibant, victor ex ſcientiæ triumpho, victus ex verecundiæ ſolatio. Promovebat potiſſime monachorum & clericorum habitacula; renovabat viriliter poſſeſſiones alienatas. Quem animabant mentis vivacitas & beati *Dunſtani* favor in eum effuſus, nam quotienſcunque in talibus cunctabundus differret ſententiam, aderat *Dunſtanus* ſoporato *Lanfranco* adverſariorum detegens verſutias & evadendi oſtendens ſemitas: quinetiam aliquando ægrotante *Lanfranco* luctamine quoque ſecum *Dunſtanus* iniſſe videbatur eripuit diſcrimini, reſtituit valetudini: Et ut ex vita *Dunſtani* colligitur, *Lanfrancus* in confeſſionibus audiendis tam pius & affabilis extitit, ut manus ſibi confitentium peracta confeſſione oſcularetur, & diceret, Manus iſtæ me beatum fecerunt hodie. Ejus quoque tempore monachi *Cantuarienſes* ſicut omnes fere tunc temporis in *Anglia* monachi ſecularibus haud abſimiles niſi quod pudiciciam non facile perderent, venari, aucupari, teſſeras quærere, potibus indulgere conſueverunt, ut majus illos conſules quam monachos pro familorum frequencia putares. Horum inſolenciam *Lanfrancus* aliquandiu toleravit, ſet oportune commento auſteritatis

*Willel.*II. steritatis exterruit. Sciebat enim peritus animarum magister consuetudinem à natura esse secundam, & repentina morum conversione teneriores animos exacerbari. Quapropter per intervalla blande nonnulla submonens cote virtutum rudes ad bonum exacuebat mentes, ita ut abdicatis adulterinis fœtibus ultronei geniales virtutum adoptarent successus, unde & inest in eis adhuc beati viri memoria, ingens ad Deum devotio, in hospites affabilitas, in alterutrum mutua caritas. Hic *Lanfrancus* nullum unquam tristem dimisit, set si quemquam subnubilum videret, causam impigre quærebat, medelam adhibebat, ultroneus offerebat denarios juvenibus, ubique prævidens necessaria monachis, ut nec deplorarent necessaria, nec claudicarent à regula. Increverat tunc temporis episcoporum livor volentium de sedibus suis monachos extrudere, & clericos seculares intrudere, cujus autor factionis fuerat *Walkelinus Wentanus* præsul, ad cætera bonus set ad hoc malum consiliis susurronum inflexus; regem etiam *Willielmum* in hanc sententiam attraxerat; set *Lanfrancus* ut audivit, potentium machinas velut aranearum casses dissolvit, adeo ut ne idem aut simile audirent posteri, egit ut *Alexander* papa idem scriptis inhiberet. *Roffense* monasterium de quaternario clericorum numerò usque ad quinquaginta monachos necessariorum sufficientia affluentes restauravit. Ejus industriæ ascribitur quod *Gundulfum Cadomensem* monachum ad sedem transtulit *Roffensem*, divina, ut putatur, electione: nam ille *Gundulfus* cum apud *Cadomum* divinas sub *Lanfranco* audiret scripturas, magistro interim alias intento, sedens ipse cum *Waltero* socio suo & quodam alio, ac librum evangelicum manu tenens, Experiamur, inquit, revolutione foliorum quis nostrum erit abbas, quis episcopus. Invenit *Gundulfus* locum illum, *Fidelis servus & prudens quem constituit dominus super familiam suam. Walterus* vero invenit, *Serve bone & fidelis intra in gaudium Domini tui.* Tercium vero socium nescio quid durum inventum turbavit, quod etsi audivi, libenter oblitus sum, quia ingenuæ mentis est alienis malis non insultare cachinnis. Ergo ex hoc eventu crepitantibus, quæsivit *Lanfrancus* quid haberent lætitiæ. Et quia cognovit, indubitanter pronunciavit *Gundulfum* futurum episcopum, *Walterum* abbatem, tercium ad lubrica seculi devolvendum. Eventus rei probavit veritatem dicti; nam *Gundulfus* factus est episcopus *Roffensis*, *Walterus* abbas *Evishamiæ*, tercius abiit in vanum. Igitur cum *Lanfrancus* moribus regis *Willielmi Rufi* minime conveniret, tandem decidit in febrem, & præviis confessione & viatico poculum medicinale hausit, sicque spiritum vitalem efflavit sicut optavit. Fatebaturque viam Domini prædicasse, ut aut febre aut disenteria exspiraret, eo quod hæ valitudines nec memoriam turbent nec loquelam impliceant.

§. *Item ibidem capitulo 7.* Hoc quoque anno celebrato Concilio apud urbem *Turonensem* in *Gallia*, *Urbanus* papa in subsidium terræ sanctæ totum pene provocat occidentem; unde imperator *Henricus* tercius, *Remundus* Comes sancti *Egidii*, *Beammundus* de *Apulia* cruce signati transfretaverunt apud brachium sancti *Georgii*, cum quibus erant CC. mille Christianorum; & sic terra sancta recuperata est, & lancea Christi per revelationem beati *Andreæ* cuidam rustico factam reperta est. Cum illis processit *Robertus* dux *Normanniæ*, qua de causa amicitias cum fratre suo rege *Willielmo* fecit, cui *Normanniam* pro x. mille li. invadiavit. Set ad hoc rex tributum grave *Angligenis* induxit, ita ut prælati vasa sua conflarent, & deinde subditos spoliarent. *Willel.*II.

Rex *Scotorum Malcolmus Northimbriam* deprædavit, quapropter rex *Willielmus* una cum fratre suo *Roberto Scotiam* adiit, cujus classis pene tota dimersa est. Exercitus fame & frigore contabuit. Quibus occurrens *Malcolmus* cum *Edgaro* Adelyng mediante *Roberto* pacem fecit, ita ut *Malcolmus* regi *Willielmo* sicut quondam prius obediret, & rex *Willielmus* annuatim xij. mille marcas auri daret, & xij. urbes in *Anglia* redderet; set cito post deficiente rege *Robertus* sumpto secum *Edgaro Normanniam* rediit.

Hoc anno idibus Octobris vehemens ictus fulminis turrim *Wynchecumbiæ* ecclesiæ concussit, parietem perforavit, caput crucifixi in terram dejecit, femur dextrum fregit, ymaginem *Mariæ* juxta crucem elidit. Fumus fetidus subsequens ecclesiam implevit, donec monachi cum aqua benedicta & reliquiis sanctorum officinas monasterii decantando Letanias circumirent. Similiter apud *Londoniæ* plus quam sexcentas domos cum pluribus ecclesiis turbo depressit; In ecclesia de *Arcubus* duos homines occidit, sex tigna ecclesiæ elevans ita in terram defixit, ut vix eorum sexta pars appareret. Item turbo tectum ecclesiæ *Salisburiensis* dejecit quinto die postquam dedicaverat eam *Osmundus*.

CAP. VI.

Cum igitur *Remigius* præsul qui nuper sedem *Dorcestrensem* ad *Lincolniam* transtulerat, ecclesiam apud *Lincolniam* quam de novo construxerat, dedicare proposuisset, restitit ei *Thomas Eboracensis*, asserens locum illum esse in parochia sua; at rex *Willielmus* pro pecunia quam *Remigius* clam sibi dederat, mandavit fere omnibus *Angliæ* episcopis ut idibus Maii convenientes ecclesiam illam dedicarent; set biduo ante consecrationem, *Remigius* occulto Dei judicio decessit; solus *Robertus Herfordensis* venire abnuerat, quia certa siderum inspectione prævideret & prædixerat dedicationem illam per partem *Remigii* nequaquam processuram. Hic nempe *Remigius* cum præ corporis exiguitate pene portentum videretur natura, animum generosum foras extulit, ita ut esset

Gratior exiguo veniens à corpore virtus.

Huic *Remigio* successit *Robertus Bloet*, vir libidinosus, qui dedicationem segniter explevit: qui tandem apud Wodstoke à latere regis decedens, exenteratus est. Ejus viscera apud monasterium Englesham quod ipse fundaverat, cætera apud *Lincolniam* sunt tumulata; ubi satis constabat loci custodes nocturnis umbris exagitatos quousque locus ipse orationibus piaretur.

Hoc etiam anno rex *Willielmus* profectus *Northimbriam* urbem *Lugubalia* quæ modo Caerlieil dicitur, reparavit, castrum in ea ponens, quæ à primo adventu *Danorum* per CC. annos desolata jacuerat. Et cito post apud *Gloverniam* gravi morbo percussus, de consilio procerum vitam suam corrigere promisit; set quamvis illo anno archiepiscopatum

Williel. II. cum *Anselmo* conferret, nil tamen de rebus archiepiscopatus ultra regis jussum sumere licuit, donec tributum quod imposuerat persolveretur. Simili modo dixit episcopatum *Lincolniensem Eboracensi* sedi subjacere debere, quousque *Robertus Bluet* v. millia marcarum regi dedisset. Hoc quoque anno *Rogerus* Comes *Salopiæ* obiit, qui cum decubaret factus est monachus ad succurrendum [animæ suæ] consentiente Comitissa uxore sua *Adelisa*. Miserat namque *Reginaldum* Priorem *Salopiæ* apud *Cluniacum* pro tunica sancti *Hugonis* abbatis induenda. Cui successit *Hugo* filius suus. Hoc quoque anno fuit magna pluviarum inundatio, & cito post, tantum gelicidium ut ubique eciam ultra aquas possent plaustra duci; quo soluto pontes ubique pene effracti sunt.

Rees rex *Walliæ* occisus est in pugna juxta **Brechnoc**, & sic reges ibi desiere. *Malcolmus* rex *Scotorum* occurrit regi *VVillielmo* apud *Gloverniam* die sancti *Barnabæ* ut concordaret cum eo. Set impacati recesserunt; nam rex *VVillielmus* voluerat ut *Malcolmus* in curia sua ubicumque fuerit in *Anglia* judicium subiret. Set econtra *Malcolmus* recusabat, nisi in confiniis amborum regnorum ubi id solebat fieri. Set eo anno *Malcolmus* & primogenitus ejus *Edwardus* cum multis aliis die sancti *Bricii* occisi sunt in *Northimbria* à militibus *Roberti* Comitis. Quorum morte audita, *Margareta Scotorum* regina Dei cultrix tanta affecta est tristitia ut in morbum decidens, quemadmodum Deum rogaverat, tercio dehinc die obiit. Qua mortua *Scoti* erexerunt *Dunwaldum* fratrem *Malcolmi* in regem. Set *Duncanus* filius *Malcolmi* ope regis *VVillielmi* expulso *Dunwaldo* regnum *Scotiæ* suscepit. Isti *Malcolmo* relatum est quod quidam de proceribus suis in necem ejus conspirassent; imperat Rex delatori silentium: siluit ipse usque ad proditoris adventum. Qui cum ad regis curiam insidiaturus advenisset, jubet rex summo mane omnes venatores adesse cum canibus suis. Hii dum venatum processissent, accessit rex cum proditore ad quandam latam planitiem quam in modum coronæ densa silva cingebat, in cujus medio colliculus turgescebat; in quo dum soli hii duo constitissent, Ecce, inquit rex, ego & tu soli similibus armis & equis muniti, non est modo qui videat, qui impediat, aut qui opem ferat: si vales, si audes, imple quod proposuisti, nescio videre quando melius, quando liberius id fieri posset. Si venenum parasti, hoc mulierum est non militum. Si lectulo meo insidiaris, hoc possunt eciam adulteræ. Si ferrum occultasti, hoc sicarii est non militis. Age igitur quod viri est, quod militis est, ut proditio tua turpitudine saltem careat quæ infidelitate carere non potest. Procidit ille statim ad pedes regis, & præstito sacramento de fidelitate futura, promissisque obsidibus ad votum regis eligendis, proditor jam factus fidelis tempore oportuno ad socios suos revertebatur.

Hoc quoque anno venerabilis *Anselmus* abbas *Beccensis* de *Normannia* venit in *Anglia*, rogatu *Hugonis Cestrensis* Comitis, tribus de causis, ut videlicet monasteria quæ prius in *Anglia* fundaverat à gravi tributo regio levigaret; ut *Hugonem* Comitem tunc graviter ægrotantem visitaret, & ut monasterium apud *Cestriam* fundaret, cui loco capellanum suum *Richardum* primum assignavit abbatem, canonicos seculares in monachos regulares convertendo. Set inde redeundo factus est archiepiscopus *Cantuariensis*. *Williel. II.*

§. *Item ibidem* Cistrensis *capitulo* 8.

Hoc anno *Anglia* & *Normannia* vexata est gravi tributo & clade hominum, ita ut agricultura cessaret & fames succederet; *Wallenses* eciam jugum servitutis abhorrentes, in provinciis *Cestria*, *Salopia*, *Herfordia* prædas agebant, & castrum *Monaviæ* ceperunt. Interim *Scoti* regem suum *Duncanum* peremerunt & *Dunwaldum* iterum erexerunt. Et stellæ de coelo visæ sunt cadere & quasi mutuo concertare adinvicem. Rex *Willielmus* de *Normannia* rediens exercitum in *Walliam* misit, ubi multos homines & equos perdidit: videns igitur rex *Wallenses* ex locorum angustiis & densis nemoribus fore invincibiles, construxit castra in locis maritimis, & nemora pro magna parte succidit, unde postmodum multos ex illis stravit. *Cistrensis.*

Wlstanus præsul *Wigornensis* obiit xviij. die Januarii. Hic *Wlstanus* in hora moriendi apparuit dilecto suo *Roberto Herfordensi* episcopo in villa de **Crikkelade**, mandans ei, ut suæ properaret sepulturæ. Item, post hoc xxx. die apparuit eidem, monens eum ut de negligentia sui suorumque corrigeret, asserens quod non diu in sua cathedra sederet: unde & cito post obiit. Hic quoque *Wlstanus* anulum cum quo benedictionem episcopalem susceperat non permisit eciam mortuus à quoquam avelli, dixerat enim sæpe dum viveret, se nunquam velle demittere eum: Dixerat eciam frequenter *Anglis* tribulatis, flagellum est quod patimini; & cum *Angli* dicerent quod pejores essent *Normanni* quam unquam fuerant *Angli*, respondit, Malis in vos illorum bene utitur Deus, & per indignos exercet ultionem in meritos; sic & mala voluntate sua set bona voluntate Dei punit dæmon perversus in gehenna cum eisdem pariter puniendus. Exemplum est, si aliquem iratus baculo percusseris, non multum curabis de fractione baculi. Igitur *Wlstanus* in provincia *Warwicensi* oriundus apud monasterium de *Burgo* literis & officiis ecclesiasticis est instructus, tandem sacerdos effectus missam morose celebrabat, solis fidelium oblationibus contentus; erat virgo ut putabatur, existens superflui potus expers, esui carnium indulsit; Quibus tamen spernendis occasio hæc intervenit. Die quadam cum ad placitum quoddam exire deberet visus est sibi ut prius missa cantata mediæ suæ cibo consuleret; Apposita auca igni, nidor adustæ carnis nares celebrantis complevit, odor mentem advocavit. Set cum diu reluctans mentem advertere non posset, juramentum ad sacramenta quæ tractabat fecit, nullo de pacto amplius id genus cibi comesturum: Cantataque missa impransus ad placitum processit. Tandem crescente devotione exemplo parentum patrum suorum qui ante obitum castitatem devoverant, seculum reliquit & in monasterio *Wigorniensi* quo pater suus prius servierat, monachus effectus est, ubi per omnia pene loci officia gradiens conscendit, jejuniis, vigiliis, & orationibus indulsit, super aliquod scamnum ecclesiæ loco quo orabat capite superposito dormire consuevit, ubi nocte quadam dum ante altare oraret, dæmon eum visibiliter ad luctam provocat, quem ter prosternens iliaca passione fatigatus est; Apparuit autem diabolus in forma cujusdam servientis de curia, quem quociens postmodum *Wlstanus* videret, totus expalluit, ad ceteros

imper-

Will. el. II. imperterritus: Affirmabat sæpius se nescire quid esset timor. Hic namque pro fractura cujusvis pontis nunquam de equo descendit, quin eciam in summitatibus fabricarum angustarum securius incederet. Deinde *Aldredo* ut præfatum est ad *Eboracensem* sedem translato ipse ad *Wygornensem* electus est, procurante id potissime *Aldredo* qui simplicitate *Wlstani* suas putabat rapinas obumbrare. Set ille magis virtute quam literis fretus res ecclesiæ defensabat, quamquam non ita hebes in literis fuerit ut putabatur, quippe qui cætera necessaria sciret præter fabulas poetarum & torniles sillogismos, quæ forsan nec nosse dignabatur; set & ipse cum ad consentiendum electioni de se factæ minime flecti posset, à viro Dei *Wulsio* per xl. annos incluso pro sua obstinacia acriter est correptus; set & divino oraculo ammonitus electioni consensit, cujus consecrationi duo legati sedis apostolicæ interfuerunt. Et quamvis Canonicam professionem faceret *Stigando* archiepiscopo, consecrationem tamen ab *Aldredo Eboracensi* suscepit. Qui tamen *Aldredus* ad declinandum subsequentium calumpnias protestatus est se nullum deinceps jus subjectionis in *Wlstano* vendicare, neque quia eum consecraverat, neque quia ejus monachus prius fuerat. Igitur *Wlstanus* episcopus factus cibi & potus abstinens fuit, quamvis in aula ejus pro more *Anglorum* totis post prandium horis biberetur, cum quibus & ipse assidens psalmos ruminabat, ordine tamen suo se bibere simulabat, Bibentes ad ilaritatem invitabat, majus in hoc consuetudini patriæ, quam animi judicio satisfaciens: Nec eciam pompam *Normannorum* omittebat quin stipatus militibus incederet cotidie ad missam. Solvens addebat psalterium, famosorum Sanctorum memorias sepcifarie divisas per septem solvebat horas. Quociens *Wygorniæ* fuit majorem missam celebravit, à quo quidem officio ut dixit pro episcopatu resignando noluit absolvi. Collationi monachorum interfuit, ut sic facta cum cæteris generali professione, dataque benedictione in triclinium suum se reciperet. Equo vectus psalterium frequentabat. Benedictionem quam *Angli* super potum faciunt eciam in mensa regis non omisit. Si quando ad placitum eum necessitas urgebat omnibus malis arbitris maledictionem inprecabatur, bonis vero benedictionem. Indifferenter vilioribus induebatur pellibus, magis autem agninis quam cæteri generis pellibus. Si quando ei suggereretur ut catinis pellibus amiciretur, jocosa comitate respondebat, Crede mihi nunquam audivi in ecclesia Dei, catus Dei, set agnus Dei, Iccirco volo magis agno calefieri quam cato. Dum semel monachi sui migrarent ad majorem ecclesiam quam ipse construxerat, lacrimas fudit; super quo modeste redargutus quod potius gaudere deberet, quod se superstite tantus honor ecclesiæ suæ accessisset, quod eciam multiplicatis monachis ædificia augerentur: respondit, Ego longe aliter sencio, quod nos miseri opera sanctorum destruimus ut nobis laudem compareremus. Non noverat illa ætas pompatica construere, set sub qualicunque tecto se ipsos Deo immolare, subjectosque suos ad exemplum attrahere: Nos autem econtra nitimur ut animarum negligentes cumulamus lapides. Hic dum semel sermonem de pace ad populum faceret multi ad pacem redierunt. Unus autem eorum nullo suasu nec eciam rogatu concordare voluit: Cui in medium adducto ait episcopus, scriptum est, *Beati pacifici*, igitur non pacifici sunt filii diaboli & miseri. *Wilhel. II.* Illi igitur cujus es te commendo donec resipiscas; Et statim ille, mancipium hostis effectus, cœpit dentibus stridere, spumas facere, caput rotare, Qui tamen à *Wlstano* sanatus cum pacem repudiaret, iterum & tercio arreptus est ab hoste quousque offensam dimitteret. Cum aliquando *Wlstanus* à *Lanfranco* archiepiscopo super literaturæ insufficientia & *Aldredo* episcopo *Eboracensi* super subjectione canonica impeteretur, ille palacium egressus prius horam nonam quæ à retro erat perdicere censuit, & sic animose revertens in causa sua optinuit.

Alwinus quidam apud saltum *Malverniæ* anacoritice vivens afflatus est aliquando desiderio *Jerosolymitani* itineris. Quod cum *Wlstano* panderet, dissuasit episcopus, sic inquiens, Desiste sodes *Alwine*; crede mihi quod mirareris si scires quæ per te Deus sit facturus: Ille vero adquiescens discessit & congregavit triginta monachos in loco illo. Alter quidam *Sewlfus* negociator dum sæpius quasi eadem peccata *Wlstano* panderet, dixit episcopus, Ut video oportunitas facit latronem, ideo consulo ut fias monachus. Cum igitur ille pro rigore vitæ hoc renueret, Vade, inquit, quia monachus fies velis nolis. Quod sic contigit. Hic dum quondam alumpni sui *Nicholai* caput palparet, quod eciam in juventute calvescere cœperat; ait ad eum, Puto fili quod cito calvus eris. At ille. Quare igitur pater non detines crines meos? Cui episcopus. Crede mihi fili quamdiu vixero residui capilli non deficient: Et factum est ut illa ebdomada qua obiit episcopus omnes pili illius *Nicholai* defluerent, nudam cutem relinquentes. Post mortem *Wlstani* cum tota ecclesia arderet, mausoleum ejus nec fuit fuligine tinctum nec favilla opertum. Simile contigit de matta super qua orare solebat. Fertur de eo quod cum rex *Willelmus* conquestor propter literaturæ insufficientiam & *Gallicæ* linguæ carenciam eum privare intenderet, ut sic aliquem *Normannum* subintroduceret; ille arrepto baculo suo pastorali, ad pedes sancti *Edwardi* regis nuper tumulati accessit, baculum in solida petra ita defixit, ut à nullo posset avelli, donec ille ad regis rogatum baculum resumeret. Dixerat autem regi *Willelmo* dum baculum figeret, Melior te hunc mihi dedit, cui & retrado, avelle si poteris.

Quidam clerici itinerantes tempestate fulguris in *Leycestren.* nocturno discutiente occinerunt hympnum, *Ave fis. maris stella* &c. Et cum pervenerunt ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit, sub cujus umbra securi donec transiret tempestas permanserunt.

Cap. VII.

VIR quidam in diocesi *Dunelmensi* solebat cum transiret per cimiteria orare pro defunctis, Et cum quadam die insequeretur ab hostibus per medium cimiterium, recordatus est solitarum precum & ad memoriam pro refugio adduxit; & miro dictu videbatur quod hii qui jacebant in sepulcris se erigebant & se exponebant hostibus pro oratore suo, donec locum evadendi daretur; & postea hostes reconciliati narraverunt quod mortui restiterunt illis in talibus armis quibus solent vivi se defendere. *Cistrensis*

Hoc anno facta est profectio *Jerosolymitana*, in lib. 7. c. 9.

qua

qua affuerunt *Beaumundus*, & *Robertus* dux *Normanniæ*, qui prætextu illius profectionis invadiavit *Normanniam Willielmo* regi fratri suo pro decem mille libris argenti; Deinde xiij. kalendarum *Julii* Christiani ceperunt urbem *Acon*, & stella comata apparuit mense *Octobris* per xv. dies. Nonnulli vero viderunt signum crucis ardere in cœlo. Tunc quoque caput beati *Stephani* per quendam monachum *Odonem* multis miraculis comitantibus *Cadomum* in *Normannia* allatum est. Orta est dissensio inter regem *Willielmum* & *Anselmum* archipræsulem, quia non licuit *Anselmo* synodos facere nec prava corrigere: Quineciam rex investituras Prælatorũ exegit, populum tributis erasit, Potissime ad expensas circa turrim *Londoniæ* & circa magnam aulam *Westmonasteriensem* familia regis quocunque transibat populum opprimebat. Ad hæc accessit fomes cupiditatis *Ranulphus*, *Willielmi* primi Regis quondam capellanus, set hujus regis ubique procurator effectus. Is si quando regni tributum exegit duplum emunxit: Expilator divitum, oppressor pauperum, confiscator hæreditatum. Proinde rex cachinnans hunc solum pronunciavit esse hominem qui ingenium suum agitare sciret, de nullius odio curaret, dummodo dominum suum complaceret. Quo auctore sacri honores vendebantur, set & ipse cito postmodum Episcopatum *Dunelmensem* mille libris emit. Tunc fluxus crinium, luxus vestium, tunc usus calciorum acutorum, tunc gressum frangere, nudo latere incedere. Ista conatus est *Anselmus* corrigere set auxilio suffraganeorum destitutus, *Angliæ* vale fecit, set abeundo in portu *Canciæ* ut prædo publicus regis jussu expoliatus est manticis ejus & bulgis omnibus in medio exquisitis. Inde *Anselmus* ad papam *Urbanum* accedens in magno Concilio apud *Barrum* in *Apulia* contra *Græcorum* opinionem qui dicunt Spiritum sanctum solummodo à patre procedere, luculenter disseruit. Eo tempore *Radulphus Cicestrensis* episcopus regi cum aliis episcopis non cessit. Set in facie pro *Anselmo* restitit, non veritus annulum & baculum prætendit. Nec unquam animi rigorem deflexit, donec *Anselmus* suo discessu causam suam enervaret. Iste eciam ut rex pecuniam à fornicariis sacerdotibus acciperet non consensit, set per totam diocesim suam divina officia vacabant, januas ecclesiarum spinis obstruxit. Atrocitas facti regem inflexit, ita ut ei soli censum presbiterorum suorum indulgeret. Illi eciam alleganti quod ecclesia incendiis assumpta non tributis expilari set oblationibus deberet sublevari, Rex ipse qui omnibus abstulit, ecclesiæ *Radulphi* plurima contulit libens. Iste *Radulphus* contra delinquentes ab increpationibus non pepercit. Et si minus increpatio valeret, ingenuo lydo culpam elisit. Diocesin suam ter in anno circuibat, nichil episcopali potestate extorquens set quæ ultro offerebantur gratulanter suscipiens; quod certe ad præsens non commemorassem nisi quod nostro ævo pro miraculo ducitur, si in episcopo reperiatur prædicandi solertia, aut accipiendi temperantia. Dum rex *Willielmus* venatum aliquando intenderet adest nuncius qui dicat *Cenomanniam* fore obsessam, statim rex equo retorto iter ad mare reflexit. Admonentibus ducibus, exercitum fore congregandum, Videbo, inquit, quis me velit sequi. Hoc modo pene solus ad mare devenit, aere existente nubilo & vento contrario. Cum igitur omnino transfretare vellet, suaserunt nautæ ventum & auram expectare. Et ille. *Nunquam audivi de Rege submerso*: quin pocius solvite retinacula navium & videbitis elementa conspirare ad meum obsequium. Sicque ponto transito, obsessores *Cenomanniæ* audita fama adventus ejus diffiliunt. Auctor factionis *Helias* capitur, Cui ante se adducto rex ludibundus ait, *Habeo te magister*; At ille, *Fortuito me cepisti, set si possem evadere, novi quid facerem*. Tunc rex motus, inquit, *Abi, fuge; concedo ut facias quod poteris, Et si me viceris, per hoc tecum paciscar*. Pro hujusmodi in hoc rege repertis si Christiana religio pateretur, sicut quondam putabatur animam *Euforbii* in *Pythagoram* transisse, sic posset dici animam *Julii Cæsaris* in istum regem transisse.

Hoc anno apud **Finchamstede** in *Barcschira* fons quidam visus est sanguinem ebullire per xv. dies, & cœlum visum est per totam noctem ardere. Hoc eciam anno Comites *Cestriæ* & *Salopiæ*, *Hugo* & *Hugo*, *Moniam* insulam quæ *Angleseia* dicitur ceperunt, *Wallenses* in eadem occiderunt, nonnullos abscisis testiculis excæcaverunt. Inter quos quendam presbiterum nomine *Kenredum* de ecclesia extraxerunt, cui unum oculum eruerunt, linguam & testiculos absciderunt, set tercio post hæc die loquela sibi reddita est miraculose. Quo in tempore magnus *Norīganorum* rex *Olavi* filius assumpto secum *Haralda* quondam regis *Haraldi* filio *Orcadas* & *Monias* insulas subjugavit. Inde ad insulam *Moniam* ubi erant duo Comites prædicti accessit. Cui dum Comes *Salopiæ* obviam daretur, sagitta percussus in oculo die viij. post perpetratam in sacerdote prædicto sæviciam obiit & apud *Salopiam* tumulatus. Circa hæc tempora *Herebertus* dictus *Losanga* Abbas quondam *Remesiæ* set tunc episcopus *Tedfordiæ*, magna in *Anglia* fomes Symoniæ extitit, eo quod sedem suam à rege emerat. Hic tamen postquam erroneum juventutis impetum deflevisset, *Romam* ivit, inde rediens sedem suam usque *Norwicum* transtulit, ubi quidem celebre cœnobium fundavit de rebus utique suis non episcopalibus. Set & apud *Tedfordiam* monachos *Cluniacenses* instituit locupletes quidem in seculo & splendidæ religionis. Sic igitur correctus est *Herebertus* duplici quidem pronostico, uno videlicet prædecessoris sui *Herfasti* indicio quod erat, *Non hunc set Barabam*: & suo proprio, quod erat, *Amice, ad quid venisti?* Quo audito, lacrimabiliter ait, *Male intravi fateor, set per Dei gratiam bene egrediar*; unde sæpius postmodum illud *Petri* recoluit, *Erravimus juvenes, emendemus senes*. Interea rex *Willielmus* de *Normannia* rediens cum primo magnam aulam *Westmonasterii* aspexisset, dixit, Eam debitæ magnitudinis dimidia parte carere, qua de causa ipsam aulam proposuerat ordinasse pro camera. § *Item ibidem capitulo decimo*. Circa hos dies in *Burgundia Cabilonensi* dioceſi ordo *Cisterciensis* incepit, isto modo. Quidam *Herdingus Stemps* nomine, *Anglus* natione, à puero *Schireburniæ* monachus *Scociam* tandem adiit, postmodum *Franciam* conscendit, ubi liberalibus artibus intendens divini amoris stimulos accepit, *Romam* denuo cum quodam condiscipulo adiit. Hos duos nulla unquam molestia aut obex impedivit quin psalterium cotidie cantarent. Spirabat ejus animus quod postmodum adorsus est, nam tandem *Burgundiam* regressus in *Molesino* magno & novo monasterio crinem dejecit, ubi primo regulæ elementa olim visa facile deprehendit. Cum autem alia propo-

proponerentur observanda quæ nunquam viderat aut audierat in regula *Benedicti*, rationem illorum efflagitare cœpit modeste sane, ut monachum decet, « Ratione, inquit, summus autor omnia fecit, ratione regit, eaque ratione sistunt elementa, moventur sidera, & nostra debet subsistere natura, quæ quia sæpe per desideria vel ignorantiam a ratione excidit, legibus revocatur; unde & regula beati *Benedicti* ad hoc processit, ut fluxum naturæ per rationem revocaret; In qua regula licet quædam contineantur quorum rationem penetrare non valeo, auctoritati tamen adquiescendum puto. Ratio namque & auctoritas divinorum scriptorum quamvis dissonare videantur, unum idemque sunt. Cum igitur Deus nichil præter rationem facit aut reficit, quomodo credam sanctos patres Dei sequaces aliquid præter rationem statuere, tanquam soli auctoritati debeamus fidem & non rationi? Igitur eorum quæ auditis aut rationem afferte aut auctoritatem. Et ex regula beati *Benedicti*, quæ ratione & auctoritate subnixa est, date exempla; Quod si non potestis, frustra profitemini illius prærogativæ cujus contempnitis sequi doctrinam. Hujus sententia ab uno in alium transiit, multos movit ne forte in vacuum currerent aut in vanum cucurrissent: Decernitur igitur solam medullam regulæ resecatis superfluis sectandam fore. Agit Abbas sedulo ut omnes assentiant; set difficile est à mentibus avelli quod ab antiquo inseritur. Soli xviij. monachi cum abbate *Herdynge* monasterium illud dimittunt, pronunciantes regularem puritatem non posse servari in loco, ubi opum congeries, ciborum indigeries reluctantem animum suffocarent. Igitur *Cistercium* adivit, locum prius saltuosum nunc monasterium famosum, quod quidem ope archiepiscopi *Viennensis* & postmodum papæ adjutorio multum promotum est. Post hoc anno gratiæ M.C.xxxv. ordo ille per quendam *Walterum Espec* in *Angliam* adductus, constructo monasterio *Cisterciensis* ordinis apud *Rivallem*. Ista sunt quæ in eorum Collegio asperiora videntur. 1. Quod videlicet nichil pelliceum aut lineum aut laneum subtile quale est staminum vestiunt. Pemoralia nisi in via non ferunt. Duas tunicas cum cucullis habentes hyeme non augent, set æstate possunt minuere si volunt. Vestiti & cincti dormiunt. 2. Nunquam post matutinas ad lectum redeunt, set ita horam temperant ut ante laudes aurora lucescat. 3. Statim post laudes primam cantant, post quam ad opera exeunt. 4. Quod faciendum de die sine lucerna consummant. 5. Nullus ab horis & completorio abest nisi infirmus. 6. Celerarius & hostilarius post completorium exeunt, & cum silencio hospitibus serviunt. 7. Abbas nil sibi nisi quod aliis licere permittit, ubique cum grege præsens nisi solum in mensa, propter hospites, set & tunc tantum duo fercula ministrantur. 8 Sanguinem & carnem nullus nisi infirmus percipit. Ab idibus *Septembris* usque ad Pascha tantum semel in die comedunt, exceptis diebus dominicis. 9. Nunquam claustra sua nisi causa operis manualis exeunt, nec ullicubi nisi Abbati vel Priori colloquentes. 10. Horis canonicis nulla apendicia adjiciunt. Præter vigilias pro defunctis *Ambrosianum* officium exercent. Hospitum & infirmorum curam habent. Ista Abbas ille *Molunensis* primo impetu acriter fecit, & alios agere compulit, set procedente tempore pœnituit, homo prius delicate nutritus. Cujus voluntatem aliqui monachorum cognoscentes procurant literas Papæ revocatorias, Quibus Abbas ille ad monasterium pristinum reducitur; sequebanturque eum omnes præter octo, qui *Albericum* Abbatem sibi constituunt, & *Herdingum* Priorem. Set iste *Stephanus Herdingus* ibidem postmodum Abbas effectus xv. monasteria erexit, & septem incepit. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de *Cistercio* forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum œstrum.

Item ibidem capitulum xj. *Paschalis* ij.. post *Urbanum* sedit papa annis xviij. mensibus v. qui xiij. episcopatus sui anno una cum Cardinalibus incarceratus est per Imperatorem *Henricum* iv. *Romam* invadentem, nec liberari potuit donec jurasset *Henrico* fidelitatem, promittendo ei investituras prælatorum cum annulo & baculo, Quod nunquam excommunicaret Imperatorem. Super quibus privilegium ei superscripsit. Set anno sequenti celebrato *Romæ* Concilio Papa dampnavit dictum privilegium in hunc modum. « Amplector omnem sacram scripturam, vetus & novum testamentum, legem & prophetas, evangelia & canones apostolorum, omnia Concilia universalia & decreta *Romanorum* Pontificum, quod tenuerunt teneo, quod dampnaverunt dampno, potissime illud privilegium quod pocius vocandum est pravilegium nuper *Henrico* concessum dampnamus in æternum.

Mortuo *Willielmo Dunelmensi* episcopo rex contulit episcopatum *Waltero* senioris *Willielmi* capellano quondam, mediantibus mille libris. Hic reos ad ecclesiam sancti *Cutberti* fugientes abstraxit, monachos loci eciam invitos secum in aula sua prandere fecit. Cibos vetitos publice apposuit, mulieres vultu & veste procaces sparsis post tergum crinibus ministrare constituit, ubi vix quicquam irreprehensius abcessit; quoniam si oculos averteret ipocrita, si jocis alluderet, irreverens diceretur: Hic tamen gloriam nonnullam promeruit, pro eo quod ipso procurante corpus *Cutberti* è mausoleo levatum sit recentibus vestibus circumdatum, caputque regis *Oswaldi* inter brachia ejus est repertum. *Osmundus* episcopus *Sarisburiensis* obiit. Hoc quoque anno fluctus marinus per *Thamisiam* ascendens villas submersit. Diabolus visibiliter loquebatur de regis malicia cum hominibus, & morte festina. De quo rex præmunitus omnia parvipendit. Hoc eciam anno *Hugo Cluniacensis* vidit per somnium regem *Willielmum* coram Deo adductum & dampnatum. Quod & *Hugo* retulit *Anselmo* exulanti. Vidit eciam rex ipse per somnium se flebotomii ictu sanguinem emittere qui solem obnubilavit, unde & sæpius inclamavit Sancta *Maria*, sancta *Maria*; Sompno excusso lumen afferri & cubicularios non decedere jussit: Igitur tertio nonarum *Augusti* anno gratiæ M.C. regni sui xiij. ætatis suæ xliij. in nova foresta sagittatus à *Waltero Tyrel* sibi familiari dum cervum intenderet, occubuit paucis plorantibus. Evasit *Walterus* nemine insequente: sicque in reda caballaria rex impositus sentum sanguinem distillans usque *Wyntoniam* deducitur. Infra curtim episcopi sepelitur quæ infra annum cecidit, vir ille ingentia præsumens & ingenciora proponens si fatum vitæ suppetisset. Denique ante proximum diem mortis suæ interrogatus ubi festum natale tenere vellet. Respondit, *Pictavis*, eo quod Comes loci illius *Jerosolimitanum* iter gestiens ei terram suam pro pecunia erat invadiaturus. An. Dñi 1100.

Willel. II. daturus. Nullum Concilium Episcoporum celebrari permisit. Honores ecclesiasticos passim vendidit; nam & die obitus sui tres episcopatus, scilicet *Cantuariensem*, *Wyntoniensem*, *Salesburiensem*, & xij. monasteria in manu sua tenuit aut ad firmam tradidit. Hæres omnium enim esse cupiebat. Propter discidium quod tunc in *Romana* ecclesia erat inter *Urbanum* papam, & *Wybertum* antipapam, *Romanum* tributum denegabat. At quamvis operibus fuisset levis; in verbis tamen stabilis fuerat, adeo ut si cui bonum vel malum promitteret, inde securus esse posset: Et cum esset pecuniæ avidissimus, quoddam tamen semel gessit memoria dignum Defuncto nempe quodam abbate semel in *Anglia*, duo monachi collecta magna summa pecuniæ regem adeunt ut abbatis officium alter alterum supplantando optinerent, cum quibus quidã tertius monachus ea intentione perrexit ut abbatem constitutum humiliter domum duceret: Cumque coram rege illi duo starent ut unus altero plura promitteret, rex à tercio monacho tunc tacente, quid dare vellet inquisivit, At ille se nichil promittere aut dare velle respondit; Accede, inquit rex, tu solus dignus es tam sacrum onus subire. Reliqua vitam hujus regis *Willielmi* concernentia vide inferius in vita *Anselmi* capitulo xiv.

Leycestrensis. Iste *Willielmus* multum deditus & diligens erat regalia castra & ædificia excellentiora construere atque palacia, prout castra *Dorobernia*, *Wyndesora*, *Norwychi*, *Excestria* & magna aula *Westmonasterii*, & multa alia ejus industria opera testantur. Nec præcesserat rex aliquis in *Anglia* ante sua tempora qui tot & talia aggressus fuerat ædificia. Et legitur de eo quod ad mala quæque de die in diem semper pronus & proclivus fuerat atque paratus, ad bona quæque quasi semper hebes. Hic *Willielmus* fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter *Southamtonam* & Prioratum de *Twynam* qui nunc vocatur Crystischyrche prostravit & exterminavit viginti duas ecclesias matrices cum villis, capellis & maneriis atque mansionibus; secundum vero quosdam lij. ecclesias parochiales & fecit de loco illo Forestam novam quam vocavit suum novum herbarium, & replevit eam cervis, damis & aliis feris parcens illi per vij. annos primos venatus gratia. Quæ vastaverunt blada & segetes in magnum gravamen compatriotis: Et tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore xx.s. plecteretur, pro cuniculo x s. daret.

An. Dñi 1100. Igitur, ut ante dictum est, iij. nonarum Augusti per *Cistrensem* anno gratiæ M.C. regni sui xiij. ætatis liij. venit in novum herbarium suum, scilicet novam forestam, cum multa familia stipatus, venandi gratia, set sibi gratia dura; Cum arcubus & canibus stetit in loco suo, & quidam miles sibi nimis familiaris *Walterus Tyrel* nomine, prope eum ex opposito loco, ut moris est venantium, cæterique sparsim unusquisque cum arcu & sagitta in manu expecteoli pro præda capienda. Interea accidit miræ magnitudinis cervum præ cæteris præstantiorem regi appropinquare, videlicet inter regem & dictum militem, at rex tetendit arcum volens emittere sagittam credens se interficere cervum, set fracta corda in arcu regis cervus de sonitu quasi attonitus restitit circumcirca respiciens, & inde rex aliqualiter motus dixit militi ut cervum sagittaret. Miles vero se sustinuit. At rex objurganter cum magno impetu præcepit ei, dicens, Trahe trahe arcum ex parte diaboli, & extende sagittam, alias te pœnitebit. At ille emisit sagittam volens interficere cervum, percussit regem per medium cordis & occidit eum, ibidemque expiravit. *Walterus* evasit nemine insequente. Rex vero vehitur apud *Wyntoniam* super redam caballariam impositus. In cujus sepultura luctus defuit. Omnes gaudium de ejus morte arripiunt, adeo quod vix erat quispiam qui lacrimam emiserit, set omnes de morte ejus læti sunt. *Henric.* I.

Cap. VIII.

Sic igitur isto modo *Willielmo* mortuo, *Robertus* frater ejus in *Normannia* contra inimicos sibi infestos in guerra sua occupatus est in eodem tempore.

Iste *Robertus* semper contrarius, & adeo innaturalis extiterat Baronibus regni *Angliæ*, quod plenario consensu & consilio totius communitatis regni imposuerunt ei illegitimitatem quod non fuerat procreatus de legitimo thoro *Willielmi* Conquestoris, unde unanimi assensu suo ipsum refutaverunt, & pro rege omnino recusaverunt, & *Henricum* fratrem in regem erexerunt. *Robertus* autem audiens de coronatione fratris sui junioris impetuose venit in *Angliam* cum exercitu magno, quærens bellum contra fratrem suum; & clamans regnum. *Henricus* vero cum favore & auxilio Baronum suorum viriliter resistebat. Ingruit igitur bellum apud *Lincolniam*, ubi prædictus *Robertus* victus est & contritus cum toto exercitu suo, omnesque alienigenæ mortui & penitus deleti sunt. *Robertus* vero captus pudorosæ & immani morti adjudicatus est. *Henricus* vero frater ejus non sustinens ignominiam tantam protendere in sanguine suo, institit erga Barones suos & impetravit ab eis, quod prædictus *Robertus* deberet exoculari & excæcari cum basili ardenti, sicque apud *Lincolniam* perpetuo carceri mancipatus ibidem quiescit humatus.

Mortuo sine liberis rege *Willielmo Rufo* qui concubinis semper usus fuerat, successit in regnum junior *Henricus* frater ejus, nonis Augusti apud *Wyntoniam* electus, & à *Mauricio Londonensi* episcopo apud *Westmonasterium* consecratus, nam tunc *Anselmus* aberat. Hic tercio paterni regni anno in thoro regio genitus in liberalibus artibus suum primum protrivit tirocinium, quem aliquando à fratre suo *Willelmo* læsum pater consolatus est in hunc modum; Ne fle, meus fili, nam & tu rex eris. Hic igitur ultimo paterni regni anno ætatis suæ xix. à patre suo factus est miles, ivit cum patre *Normanniam*. Et cito post paterno funeri astitit ut supradictum est, cæteris fratribus quo sors quemque tulerat dilapsis; Quapropter paterna benedictione, maternaque hæreditate thesaurisque subnixus fratrum supercilium parum exhorruit. Inclinatior tamen *Roberto* superiori fratri suo propter animi mansuetudinem, econtra ille *Robertus* noxia semper facilitate delatoribus credulus fratrem vexabat Insuper & tria millia marcarum in testamento paterno *Henrico* relictarum *Robertus* in stipendiarios suos milites absumpsit. Erectus itaque *Henricus* in regem, annuente maxime *Henrico Warwycensi* Comite sibi prius familiari, ecclesiam liberam fecit, forestas tamen in manu sua tenuit, leges *Edwardi* cum emendationibus suis observavit, persones noxias remisit, effeminatos de curia sua propulit. Lucernarum

Cistrensis lib. 7. *c.* 12.

Henr. I. rum usum tempore patris sui intermissum restituit de nocte in curia sua. *Ranulphum Dunelmensem* episcopum apud turrim *Londoniæ* reclusit. *Anselmum Cantuariensem* archiepiscopum tunc exulem revocavit. Mercatorum falsam ulnam castigavit adhibita brachii sui mensura. Libentius bellabat consilio quam gladio. In cibando magis temperans diutiem quam urgens ingluviem. Potationi præter sitim nunquam indulgens, crapulam in se & in suis semper exsecrans. Post multas controversias inter ipsum & *Anselmum* ventilatas, investituras Prælatorum per secularem manum faciendas Deo & beato *Petro* resignavit. Tandem celebrato *Londoniæ* Pontificum Concilio, amotis pellicibus *Matildam Malcolmi* regis *Scotorum* filiam duxit in uxorem, quam venerabilis *Anselmus* die sancti *Martini* in reginam coronavit. Hæc *Matilda* filia fuit sanctæ *Margaretæ* reginæ *Scotiæ*.

Leycestrensis. Mortuo hoc anno *Thoma Eboracensi* episcopo successit *Giraldus*, vir quidem ut fert rumorum licentia libidini & maliciis obnoxius. Sub ejus nempe pulvillo cum in viridario quodam decederet inventus est codex curiosarum artium, videlicet *Julius Firmicus*, quem secrete & meridianis horis lectitabat. Quam ob rem clerici ecclesiæ suæ eum sub cœli cespite extra ecclesiam vix sepeliri permiserunt. Interea Comes *Robertus* frater hujus regis audita morte fratris sui *Willielmi Rufi*, de terra sancta redit in *Apuliam*, & inde in *Normanniam*, parans se in *Angliam*. Quo audito, multi de proceribus clam vel palam a rege *Henrico* se subtraxerunt fictis quibusdam occasiunculis vocantes eum Godryche Godefadyr, & pro *Roberto* Comite clam miserunt. Ad hæc *Radulphus Dunelmensis* episcopus nuper incarceratus sune nacta de Turri *Londonensi* evasit, *Normanniam* adiit, *Robertum* Ducem contra regem *Henricum* instigavit. Erat nempe iste *Robertus* primogenitus regis *Willielmi* conquestoris exilis corporis, pinguis aqualiculi. Qui primo tirocinio suo parenti morem gessit, set postmodum juvenili calore & fatuorum consilio impulsus *Normanniam* superstite patre tentabat habere, quod cum pater negasset, iratus abscessit insultus in patriam faciens. Primo quidem patre hoc cachinnante, set postmodum dicente, Per resurrectionem Christi probus erit *Robertus* meus *curta ocria* filius meus: cæterum nichil habens *Roberto* quod succenseret quia lepidæ formæ, faceti eloquii, virtutis ingentis, solidi consilii. Postremo tamen tempore pater contra eum adeo est infensus, quod eum hæreditate *Angliæ* privavit, comitatu *Normanniæ* vix ei relicto. In terra sancta multa egregia gessit. Ita ubique mirabilis ut nunquam per Christianum aut Paganum de equo dejici potuit. Denique cum in Sabbato Paschali apud *Jerosolymam* inter cæteros astaret Christianos, expectans ignem more solito de supernis in cereum alicujus descendere, cereus ejus divinitus accensus est, unde & ab omnibus in regem *Ierosolymorum* electus est, set audita morte fratris sui regis *Angliæ*, regnum *Jerosolimitanum* recusavit, non reverentiæ contuitu set aut laboris metu, aut regni *Anglicani* cupidine. Qua de causa nunquam postmodum in bello fortunatus fuit. Hic quoque in redeundo de *Ierosolyma* duxit in uxorē filiam *Willielmi de Aversana* in *Apulia*, mulierem spectatissimæ formæ, quam post paucos annos morbo amisit deceptam ut dicunt obstetricis consilio, quæ ligavit mammas ejus post partum effluentes lacte habundantissime. Filium tamen habuit egregiæ indolis *Willielmum*. Pro fœminæ connubio infinitam pecuniam nomine dotis receptam *Robertus* cito dilapidavit. In *Angliam* veniens ut fratri suo *Henrico Angliam* præriperet, collecto undecunque grandi exercitu apud *Portesmudam* applicuit, set mediantibus regni prudentioribus ea conditione pax reformata est, ut singulis annis *Robertus* tria millia marcarum perciperet, & qui altero superviveret hæres alterius foret, si tamen sine masculo hærede decederet. Set anno sequenti *Robertus Angliam* veniens ad petitionem *Matildis* reginæ illam pensionem remisit. Inde *Robertus* rediens apud *Normannos* parvipensus est, in tantum quod *Normanni* advocarunt regem *Henricum* contra *Robertum*, qui pluries adventans totam *Normanniam* præripuit paulatim exceptis *Rotomago*, *Cadomo* & *Phalesio*, in quibus urbibus *Robertus* passim vagatur. Qua de re *Cadomenses* offensi regem *Henricum* invitaverunt, & portas suas contra *Robertum* clauserunt. Inde *Robertus* cum solo armigero *Rotomagum* fugiens auxilium regis *Francorum* & Comitis *Flandriæ* imploravit. Quo tamen totaliter destitutus publicum bellum contra fratrem attemptans victus est & captus, ac quoad vixit scilicet per 7. annos postmodum in custodia detentus.

Hoc anno insurrexit contra regem *Henricum Robertus de Belismo* major filiorum *Rogeri de Monte Gomerico* Comitis *Salopiæ* obfirmans castella sua *Salopiam*, Brugg, Arundel, Tikehul, *Wallenses* etiam plures contra regem excitavit. Set rex infra 40. dies omnes illos inimicos cepit, *Walenses* donis & promissis corrupit, ipsum Comitem *Robertum Angliam* abjurare coegit. Navigat ille *Normanniam*. Cui cito postmodum *Willielmus* qui fuit Comes *Moritonii* in *Normannia* ac etiam comes *Cornubiæ* in *Anglia*, quia rex sibi negaverat comitatum *Canciæ*, transnavigans se adjunxit. Hi duo cum suis complicibus in *Normannia* multum grassabantur. Quo audito rex *Henricus* omnia quæ erant Comitis *Mortonii* in *Anglia* sibi arripuit, & post hæc in *Normanniam* transfretavit, quam sibi non sine sanguine subjugavit; Duos Comites prædictos perpetuo carcere mancipavit. Viros quidem simulationis & argutiæ plenos. Post hæc rex *Henricus* summam pacem in *Normannia* relinquens, *Angliam* rediit, Contra fures & falsarios acerbas leges edidit, privationem scilicet oculorum, testiculorum, pugni continentes. Deinde subegit *Scotos*, *Walenses* & *Britones* transmarinos, ac etiam regem *Lodowycum*. Deinde perendinante rege *Henrico* in *Normannia* accessit *Kalixtus* Papa prope *Normanniam* ut inter cætera *Henricum* regem de incarceratione fratris sui *Roberti Ierosolimitani* peregrini asperius conveniret, set verisimilibus responsis receptis conquievit; Possunt enim communes loci illius ad quamvis partem inflecti per facundiam Oratoris quam præsertim exornant exennia, & ut nichil pompæ deesset fecit rex juvenculos quosdam filios Comitis de *Melento* illaqueare Cardinales tunc præsentes suis tortilibus sophismatibus, unde non puduit Cardinales fateri, occiduas plagas majori florere peritia literarum quam ipsi audissent. *Hugo* Comes *Cestrensis* nepos regis *Willielmi* conquestoris ex parte sororis obiit, cui successit filius suus *Ricardus* puer 7. annorum. *Anselmus* celebrato concilio

Item ibidem, c. 13. Cistrensis.

cilio

Henr. I.

cilio *Londoniæ* plures Abbates deposuit, traditiones dignitatum ad firmam prohibuit. *Sodomitas* quolibet die dominico excommunicandos censuit. Set & hoc postmodum retractavit, nam publicatio hujus vicii pravis mentibus fomes fuit majoris audaciæ similia perpetrandi. Uxores quoque sacerdotibus inhibuit [*Leycestria* anno gratiæ M.C ij.] prius non prohibitas.

Cestrensis eodem capitulo.

Orta est discordia inter regem & *Anselmum* eo quod nollet consecrare Prælatos qui recipiebant investituras de manibus laicorum; præsertim cum nuper dominus Papa hoc interdixerit sub anathemate. *Giraldus* tamen *Eboracensis* archiepiscopus tales consecravit, unde motus *Anselmus* Papam adiit. Gens *Flandriæ* propter desolationem patriæ suæ per jactationem æquoreæ arenæ diu vagabunda locum habitationis à rege *Henrico* expetiit & obtinuit ad orientalem plagam *Angliæ* juxta *Twedam*. Qui tamen postmodum sub anno regni sui xj. translati sunt in *Westwalliam*. Corpus sancti *Cutberti* 414. post sepulturam ejus anno ob quorundam Prælatorum incredulitatem cum capite sancti *Oswaldi* repertum est incorruptum. 7. Idus Junii quatuor albi circuli circa solem sunt visi. Hoc anno prima ebdomada quadragesimæ feria sexta circa vesperam stella insolita visa est lucere inter austrum & occidentem, & sic lucebat quotidie eadem hora per xxv. dies; cui ingens trabes visa est de orientali parte occurrere. Postmodum in cœna Domini visæ sunt duæ lunæ plenæ parum ante diem, una in oriente & altera in occidente. Quo quidem anno factum est execrabile discidium inter *Henricum* Imperatorem patrem, & *Henricum* filium suum, adeo ut filius patrem incarceraret. Quo eciam anno *Anselmus* concordatus est cum rege *Henrico Beccum* veniente, & inde transmissus est in *Angliam*.

Item ibidem c. 19. Cestrensis.

Hoc anno *Henricus* 4. filius *Henrici* 3. cepit imperare apud *Teutonicos*, & regnavit pro ix. annis. Hic patrem proprium conjecit in vinculis, quibus & obiit. Papam *Paschalem* cum Cardinalibus cepit & incarceravit prout supradictum est, qua de causa ut putatur carnali progenie caruit quamvis *Matildam* filiam regis *Angliæ Henrici* in uxorem duxisset; Tandem ad cor rediens jura ecclesiæ *Kalixto* Papæ libere resignavit, sicque secundum veriorem opinionem exul sponte factus clam uxore relicta apud *Cestriam* obiit. Celebratum est *Londoniæ* Concilium sub *Anselmo*, ubi annuente rege statutum est ut nunquam deinceps rex aut aliqua laica persona investituram faceret cum anulo & baculo. Quo eciam in tempore *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus impositis manibus suis inter manus *Cantuariensis Anselmi* subjectionem & obedientiam illi fecit. Deinde 4. idus Augusti *Anselmus* uno die consecravit apud *Londoniam* 5. episcopos, scilicet *Wyntoniensem*, *Barisburiensem*, *Exoniensem*, *Herfordensem*, & *Glamoragacensem*, quod à diebus *Plegmundi* non contigit. Hoc anno rex *Henricus* statuit ut fures suspenderentur, falsarii oculos & genitalia amitterent, & ut denarii & oboli essent rotundi. *Philippus* rex *Francorum* obiit. *Lodowicus* filius suus successit. *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus obiit. Cui successit *Thomas* nepos *Thomæ* senioris, & præsedit ibi 7. annis. Rex *Henricus* fecit sedem episcopalem apud **Ely**, instituens ibi *Herveum* nuper *Bangorensem* Præsulem. At quia in hoc partem *Lincolniensis* diocesis detruncaverat conferendo pagum *Cantibrigiæ* sedi *Heliensi*, ideo contulit episcopo *Lincolniensi* villam suam regiam scilicet **Spaldyng**. Hoc anno in ebdomada Paschali sanctus *Hugo Cluniacensis* Abbas postquam sibi apparuissent beata virgo, sanctus *Petrus*, beatus *Hillarius*, obiit. Hoc eciam anno venerabilis *Anselmus* obiit *Cantuariæ* 11. kalendarum Maii. Et die sequenti quæ contigit in cœna Domini, balsamo divinitus misso perunctus sepelitur. Et vacavit sedes *Cantuariensis* pleno quinquennio. Interimque res ecclesiæ expendebantur in usus regios. Et cum rex sæpe moneretur ut ecclesiæ viduatæ consuleret, miti hoc differebat responso, sic inquiens. Optimos viros per patrem & fratrem suum institutos fuisse archiepiscopos, se quoque nolle in hoc degenerare, sed optimum virum pro posse ad hoc captare velle. Talia responsa juris & æqui videbantur plena, set agger pecuniæ de episcopatu levatæ regis animo blandiebatur. Set quamvis *Anselmi* vitā *Edmerus Cantuariensis* monachus ad plenum descripsit; nonnulla tamen juvante *Willielmo Malmisburiensi* succinctius sunt dicenda. *Anselmus* igitur in *Augusta* civitate *Alpium* oriundus & puericia literatus & castus, dum iram patris sui quam nullo obsequio lenire potuit, longius fugeret, *Beccum* in *Normannia* sub *Lanfranco* confovendus accessit, ubi prope 26. agens annum monachus effectus est. Post triennium vero translato ad *Cadomense* monasterium *Lanfranco Becci* Priore ipse *Anselmus* sub *Herlewino* Abbate Prior est institutus, parcimoniæ, jejuniis, institutionique juvenum per 15. annos potissime intendens. Frequenter dicere solet, *se malle esse sine peccato in inferno quam in cœlo cum peccato*. Opuscula literata & multa composuit, cum quibus & nostram credulitatem quam alii auctoritatibus extorquere satagunt, ille rationibus & invincibilibus argumentis roboravit, adeo ut præcedentium excogitata non solum vinceret, immo in unum acervum congeret. Discretione quoque & patientia omnium suorum devicit animos æmulorum. Post 15. autem Prioratus sui annum defuncto *Herlewyno* primo *Beccensi* Abbate ipse *Anselmus* in Abbatem *Beccensem* promotus est. Et 5. annis ab *Anglia* tunc abstinuit quamvis plurimæ ad veniendum causæ eum urgerent, ne forsitan archiepiscopatum *Cantuariensem* per mortem *Lanfranci* tunc vacantem ambire videretur; set tandem tribus de causis *Angliam* venire coactus est prout supradictum est. Fiebant tunc in *Anglia* sub rege *Willielmo Rufo* deprædationes, proscriptiones & confiscationes. Nam tolerabilius fuisset unius hominis imperium ingemiscere quam novis & recenter succedentibus dominis subjacere; Inter hæc apud episcopos grande silentium latrare non valentium aut non audentium intra conscientiam strangulabatur judicium propter unius hominis metum. Nam quid attinet loqui ubi loquendo irrites odium nec ullum nanciscaris emolumentum? Erat tunc spes evadendi hæc mala si *Anselmus* signifer primus umbo publicus fieret archiepiscopus. Rex siquidem *Willielmus* cuncta sibi benigne dicta aut turbida ira aut facetis salibus eludebat, quippe non permisit ut orationes fierent pro eo aut pro statu ecclesiæ, *Orate*, inquit, *quod vultis, ego faciam quod placebit*. Sed ipse tandem gravi infirmitate depressus *Anselmum* vocavit, & consensu episcoporum ipsum archiepiscopum fore designavit. At ille renitens in hunc modum allegat,

Si

Hen. I. Si tauro indomito, id est *Willielmo Rufo*, ovis vetula, id est *Anselmus* copuletur, pro disparilitate trahentium aratrum ecclesiæ non rectè incederet; Veruntamen *Anselmus* investitur & consecratur. Sed rex convalescens pejor quam ante effectus. Hortantibus eum ad bonum amicis suis, respondere solebat, Per vultum de *Luca* nunquam Deus me habebit bonum pro malo quod mihi irrogat. Denique rex ipse ad congregandum rapax, ad effundendum prodigus, quemcunque quicquam offerentem turbide exterruit nisi quantitas dati suæ conveniret menti. Unde cum beatus *Anselmus* 50. libras regi offerret nec ipse reciperet, *Anselmus* eas pauperibus distribuit.

Signa diversa per *Angliam* visa sunt. Nam terræ motus maximus apud *Salopiam*; & flumen **Trente** apud **Snottingham** à mane usque ad terciam ita desiccatum est, ut homines sicco pede transirent; Et stella comata apparuit mense Junii per tres ebdomadas. Tunc quoque extitit hiems asperrima, fames valida, mortalitas hominum, lues animalium, strageſque avium mutuo concertantium.

Henricus rex construxit monasterium de *Hyda* extra muros de *Wyntonia* quod prius infra urbem fuerat. Quo anno *Henricus* quartus Imperator *Alemaniæ* desponsavit *Matildam* filiam regis *Henrici* apud *Moguntiam*.

Idibus Octobris magnus aquæ defectus per *Angliam* contigit, ita ut inter Turrim *Londoniæ* & pontem *Thamesiæ* fuit aqua vadabilis hominibus & equis per diem naturalem. Hoc anno coacto Concilio apud *Wyndusforam* destinavit *Henricus* rex *Faricium* Abbatem *Habindonensem* ad sedem *Cantuariensem*, sed pondere negotii ad examen episcoporum devoluto, ipsi prætulerunt *Radulfum*, *Roffensem* tunc episcopum. Eo quoque anno *Thurstanus* quidam in archiepiscopum *Eboracensem* est electus. Qui licet à rege sæpius esset amonitus ut subjectionem canonicam faceret *Radulpho Cantuariensi*, potius elegit dignitati cedere quam *Cantuariensi* obedire. At dum privatus cederet solitis obsequiis destitutus, æger ipse ambitione facti pœnituit, regem ultra mare sequutus est, ubi Papa *Paschalis* procurantibus id clericis *Thurstini* epistolam regi direxit pro restitutione *Thurstini*. Qui cum ad sedem *Eboracensem* redisset, & obedientiam canonicam *Cantuariensi* facere adhuc detractasset, renovatur antiquum discidium. Quamobrem statuit *Remus* ad Concilium generale concurrere pro discisione causæ suæ, ubi Papa primo promisit *Cantuariensi Radulpho* nichil contra dignitatem *Cantuariensis* ecclesiæ statuere, immo tale privilegium videbatur concedere. *Quæcunque authentica & à prædecessoribus nostris concessa habet ecclesia vestra, ea nullatenus minuimus set inconcussa volumus observari.* Hic si dominus Papa expresse diceret has & has dignitates habet ecclesia vestra, absolveret litigium, sed tunc reliquit indeterminatum; sed calidus lepos *Romanorum* novit se ad oratorum convertere versucias, ut quæ vult cassa suspendat ambage, non parcens laboribus dummodo sitis consulat profectibus; unde & dominus Papa recedentibus nunciis regis inflexus favoribus aut muneribus, callidius quam tantum virum decuit *Thurstanum* spreta antiquitatis regula consecravit, pallium tradens; & licet rex *Henricus* ex hoc plurimum indignatus terram suam *Thurstano* prohiberet, Apostolicis tamen literis perterritus est, Quibus comprehensum fuerat ut aut *Henric. I.* *Thurstanum* admitteret, aut ipse rex anathemati subjaceret; & *Cantuariensis* officii dignitate suspenderetur. *Radulphus Cantuariensis* ad iracundiam & paralysim plurimum inclinatus, die quo rex *Henricus* mortua prima uxore filiam Ducis *Lotoryngæ* duxerat, episcopum *Sarisburiensem* ad id peragendum sacris indutum exuviis cedere coegit, & *Wyntano* episc. hoc officium delegavit. Postera autem die cum regem *Henricum* videret præter sui conscientiâ coronatum, accessit ad eum dicens, Injuste es coronatus, Tu igitur aut abstinebis à corona, aut ego à Missa. Cui rex ait, Pater quia perperam actum est corrige. Vix igitur *Radulphus* procerum precibus est inflexus quin regiam coronam de capite regio excussisset. Vir quidem religione, literatura & affabilitate præstans, nullius delicti suspicione facile notabilis nisi quod ad jocos & risus inclinatior erat quam gradum & ætatem suam decebat, dicebaturque nugax. Hiems asperrima extitit, ita ut multi pontes per *Angliam* resolutione glaciei frangerentur. Mense Maio advolaverunt in terram *Ierosolymorum* tam multæ locustæ devorantes vineas, arbores & sata, factaque tali expeditione diurna aliæ pedites aliæ volantes ad sua hospitia vespere recesserunt. Apud *Italiam* terræ motus duravit per 40. dies ita ut domibus plurimis eversis, villa una pergrandis mota sit totaliter de loco suo ad alium longe positum. *Paschalis* Papa obiit. Successit *Johannes Gaitanus* qui & *Gelasius* 2. dictus est. Hic prioris Papæ Cancellarius, sedit anno & dimidio. Audiens autem *Henricus* Imperator privilegium suum de investitura clericorum revocatum, ascendit *Romam* ut de *Paschali* Papa gravius se vindicaret, sed audita morte *Paschalis* Papæ intrusit in papatum quendam à Papa nuper excommunicatum, *Mauricium* cognomento *Burdinum Bacharensem* episcopum quem *Gregorium septimum* nominavit. *Gelasius* vero Papa cum Cardinalibus præ timore Imperatoris relicta *Roma* navigavit *Ianuam*, & inde pedestri itinere venit *Cluniacum*, ubi & obiit; ibi tunc Cardinales erexerunt in Papam *Guidonem Viennensem* archiepiscopum quem *Kalixtum* 2. vocaverunt. Isto anno obiit dominus *Florentius Wygorniensis* monachus, cujus literato labore plurimum adaucta est præsens historia.

CAP. IX.

Cumque mirabilis discordia orta esset inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, rex *Angliæ Henricus* glorioso potitus triumpho ipsum regem *Franciæ Lodovicum* devicit in *Francia* in bello, & ipsum regem *Lodovicum* cum multis *Francigenis* duxit secum in *Angliam* anno gratiæ M.C.xix. *Leycestrensis.* *An. Dñi 1119.*

Orta est discordia inter reges *Franciæ* & *Angliæ*, Rex *Angliæ Henricus* gloriose devicit regem *Franciæ* in bello. Post hæc rex *Henricus* copulavit *Willielmum* filium suum primogenitum filiæ *Fulconis* Comitis *Andegaviæ*; Et tunc facta est pax inter reges, quia *Willielmus* prædictus tenuit *Normanniam* de rege *Franciæ* & fecit ei homagium pro illa, concedente patre suo *Henrico* rege qui pro culmine majestatis suæ fastidivit facere homagium regi *Franciæ* pro *Normannia*. Tunc quoque rex *Henricus* fecit liberos homines suos de *Angliæ* & *Normannia* *Cistrensis l.7.c.15.*

Hen. ic. I. *mannia* facere homagium *Willielmo* filio suo; unde sperabatur quod vaticinium regis *Edwardi* in illo *Willielmo* foret implendum; quo dicebatur, quando arbor præcisa ad truncum rediens pubesceret, remedium foret sperandum. Sed hoc obnubilavit sortis humanæ varietas; nam post triennalem moram regis in *Normannia Willielmus* ille submersus est, ut infra dicetur. Hoc quoque tempore *Fulco* Comes prædictus *Ierosolymam* pergens commendavit comitatum suum *Andigavensem* regi *Angliæ* ad opus generi sui servandum si ipse non rediret.

Item Cistrensis. lib.7.c.16. *Calixtus* ij. sedit papa annis v. mensibus x. Qui viribus undecunque collectis, cepit & incarceravit *Mauritium* antipapam supradictum: Quem post in camelo poni fecit versa facie sua ad caudam cameli, caudamque pro freno tenuit papam præcedendo. Circa hos dies ordo *Præmostrensis* incepit in *Laodinensi* diocesi, sub patre *Northberto*, qui fuit natione *Coloniensis*. Circa hæc tempora obiit *Matilda* regina *Anglorum*, quæ in primis annis inter moniales *Wyntonenses* educata fuit, & literis instructa. Unde & ut ignobiliores nuptias respueret quas pater ejus ei sæpius optulit, peplum sacri voti gestavit: Quamobrem cum Rex *Henricus* eam thalamo susciperet, res in disputationem venit, resistente *Anselmo*, donec legitimis testibus probaretur eam sine professione, & non nisi causa procorum recusandorum velum gestasse. Hæc itaque duplicem partum enixa masculum & feminam, parere desiit. Inde apud *Westmonasterium* commorans regaliter est exhibita, volente id rege. Cæterum cilicio sub regio cultu convoluta nudipes in quadragesima adibat ecclesiam: Nec horrebat lavare morbidorum ulcera, tractans manibus, basia infigens, & mensam apponens, atque officii divini multum fuit æmula. Icirco in clericos bene melodes inconsiderate prodiga. Unde & scolastici cantibus & versibus famosi ad eam quasi de toto orbe confluebant. Set & in alios adventantes profuse expendebat: Ita nempe innata est mentibus hominum cupiditas gloriæ, ut vix aliquis eciam bonæ conscientiæ contentus sit boni operis fructibus, quin dulce ducat efferri in vulgus. Unde quod illa hac de causa colonos suos expilaverit, consiliis ministrorum imputari poterit.

Septimo kalendarum *Septembris* solutis navibus apud *Barbeflete* in *Normannia* rex prospere *Angliam* venit; quem primogenitus suus *Willielmus* sequi gestiens, submersus est cum multis nobilibus non longe à terra. Inter quos fuerunt *Ricardus* nothus filius regis, filia regis notha Comitissa *Percie*, *Ricardus* Comes *Cestriæ* cum uxore sua regis nepte, archidiaconus *Herefordiæ* cum aliis C. xl. numero. De quibus nullus evasit nisi unus ignobilis rusticus macellarius, qui tota nocte malo supernatans ad litus mane vectus est, qui totam tragœdiam enarravit; Hii nempe omnes cum temulentis nautis navem novam ingressi, de nocte cito in scopulum non longe à terra impegerunt. Et rupta navi demissus est *Willielmus* regis filius in schapham, qua bene salvari potuisset ad litus regressus nisi ad ululatum sororis suæ rediens recepisset eam in scapham. Scapha enim illa pondere insilientium oppressa omnes submersit, excepto rustico prædicto. Et quod mirandum est, in crastino multum thesauri reperiebatur per litora, set corpora defunctorum nulla, sed æquoreis monstris in pabula cesserunt; Et dicebatur quod pene omnes illi Sodomitæ fuerunt. Insuper & ille *Willielmus* regis primogenitus palam comminatus fuerat *Anglis*, quod si aliquando dominium acciperet super eos, quasi boves ad aratrum trahere faceret. Quin eciam *Ricardus* Comes *Cestriæ* comminatus fuerat, quod cum de *Normannia* rediret monachos *Cestrenses* deleret quos pater suus instituerat; Post hæc *Fulco* Comes *Andegaviæ* prædictus socer *Willielmi* submersi de terra sancta rediens maritavit alterā filiam suam filio *Roberti Courtehose*, cum qua dedit comitatum *Cenomannicum*, eo quod rex *Henricus* retinuerat in *Anglia* dotem filiæ suæ. Post hæc rex *Henricus* maritavit *Matildam* filiam suam *Henrico* quarto *Teutonicorum* Imperatori. Hoc anno rex *Henricus* apud villam de **Wodestoke** fecit magnum parcum. Submerso *Ricardo* Comite *Cestrensi* successit ei *Ranulphus* prædictus de *Gernons*, filius sororis *Hugonis* primi, qui præfuit viij. annis. *Radulphus Dorobernensis* archiepiscopus obiit cui successit *W.* canonicus. Hen. ic. I.

Circa hos dies ordo *Templariorum* incepit. Hii nempe congregati ex reliquiis Hospitaliorum sedem sibi statuerunt in porticu Templi *Ierosolymitani*, qua de re vocati sunt *milites Templi*; Qui ex reliquiis Hospitaliorum in cibis & armis sustentati ad tantam rerum opulentiam devenerunt, ut filiæ ditatæ matrem supergredi viderentur & suffocare. Qui tandem ob ignominiosam apostasiam & in Christum blasphemiam circa annum gratiæ MCCC. xij. sub Papa *Clemente* quinto deleti sunt.

Iohannes Romanus Cardinalis *Angliam* veniens severissime tractavit contra concubinas sacerdotum coercendas dicens Summum scelus esse de latere meretricis surgere ad conficiendum corpus Christi. Eo tamen die, postquam celebraverat ad vesperam, cum meretrice interemptus est. Res apertissima negari non potuit, celari non debuit. Hoc si cuiquam displiceat, taceat ne *Iohannem* sequi videatur.

Honorius secundus post *Calixtum* sedit Papa annis quinque.

Henricus quartus Imperator *Alemanniæ* obiit; & secundum quosdam sepultus est apud *Spiram* cum progenitoribus suis, cum tali epitaphio.

Filius hic, pater hic, avus hic, proavus jacet istic.

Verius tamen videtur *Giraldus* in *Itinerario Walliæ* sentire, ubi dicit, quod *Henricus* ille postquam incarceraverat patrem suum carnalem & patrem spiritualem Papam cum Cardinalibus, tandem ad cor rediens, ultroneus exul factus est, dimissa clam uxore sua *Matilda Anglica*, heremiticam vitam apud *Cestriam* per decennium duxit, ubi ne dum viveret cuiquam innotesceret, *Godescallum* se vocavit, quod sonat, à Deo vocatum. Sic igitur Imperatore latenter digresso, *Matildis* Imperatrix ad patrem suum regem *Henricum* in *Normanniam* rediit, ubi cito post copulata est *Galfrido Plantagenet* Comiti *Andegaviæ*, de quo suscepit *Henricum* ij. postmodum *Angliæ* regem.

Lotharius Dux *Saxoniæ* factus est Imperator post decessum *Henrici*. Celebrato *Londoniæ* Concilio concessum est *Henrico* regi justitiam facere de sacerdotibus fornicariis eorumque concubinis. Set ipse nichil aliud egit quam pecuniam emunxit. Quo anno proceres *Angliæ* juraverunt coram rege servare regnum *Angliæ* ad opus *Matildæ* Imperatricis filiæ suæ, si ipsa patrem sine liberis decedentem superviveret. Item Cistrensis l.7.c.17.

Inventio corporis sancti *Mathæi* apostoli in urbe *Tre-*

Henricus I. *Treverensi*, quod sanctus *Augustinus* archiepiscopus illuc advexerat de *Constantinopoli* tempore *Constantini* senioris, ex dono *Helenæ* reginæ.

Innocentius ij. post *Honorium* sedit annis xiij. mensibus vij. *Petrus* enim *Leonis* qui & *Anacletus*, invaserat apostolatum, & facta est turbatio in ecclesia; Nam ille *Anacletus* in paucioribus ecclesiis *Innocentium* de urbe fugaverat, ecclesias *Romæ* spoliavit, de quarum pecunia *Romanos* corrupit; Set *Innocentius* cum cardinalibus apud regem *Francorum* demoratus, concilium *Remis* celebravit, tandem redeundo, *Lotarium* ducem *Saxoniæ* in imperatorem coronavit, cujus ope *Rogerum* ducem *Ciciliæ* & *Apuliæ* qui sibi rebellis fuerat, effugavit. Mortuo primo *Ranulfo* comite *Cestriæ* successit *Ranulfus* ij. dictus de *Meschenes*, filius prioris *Ranulfi*, qui præfuit xxv. annis.

Mortuo comite *Flandrensi Henricus* rex *Angliæ* de beneplacito regis *Franciæ* successit jure consanguinitatis; Et cito post *Matilda* imperatrix repudiata à viro suo *Galfrido*, accessit ad patrem suum in *Normannia* existentem: ubi tres mirabiles apparuerunt ei visiones. Nam primo vidit in somnis rusticorum multitudinem cum instrumentis insilire & debitum expetere. Secundo, vidit armatorum cohortem omnimodis telis in eum sævire velle. Tercio, vidit prælatorum catervam cum baculis pastoralibus minas intentare. Et omnibus his vicibus exiliit rex de strato suo gladium arripiens, & opem inclamitans ac si esset aliquos occisurus, set neminem invenit. Ista eciam omnia vidit quidam medicus, *Grunbaldus* nomine. Qui mane ista regi referens, monuit eum sicut quondam *Daniel Nabugodonosor*, ut elemosinis sua peccata redimeret; Unde & rex in redeundo *Angliam*, nimia tempestate quassatus est. vovitque ut septem annis *Danicum* tributum relaxaret, ut sanctum *Edmundum* visitaret, ut justiciam faceret.

In terra *Franciæ* tanta siccitas fuit ut fluvii & fontes siccarentur; Ignis quoque per rimas terram subintrans, nec imbre nec frigore nec aliqua arte extingui potuit.

Hoc anno *Robertus* quondam comes *Normanniæ* & frater regis obiit apud **Cardif**. Fundatus est Prioratus **Norton**. in provincia *Cestriæ* à *Willielmo* filio *Nigelli*. Et fundatum est monasterium de **Cumburmer** in eadem provincia. Et natus est *Henricus* filius imperatricis, dictus **Courtemantel**. Rex *Henricus* obiit in *Normannia*: de quo quidam metrice sic cecinit:

Rex Henricus *obit, decus olim nunc dolor orbis;*
Numina flent numen deperiisse suum.
Mercurius *minor eloquio, vi mentis* Apollo,
Jupiter *imperio*, Marsque *dolore gemit.*
Janus *cautela, minor* Alcides *probitate*,
Conflictu Pallas, *arte* Minerva *gemit.*
Anglia *quæ cunis, quæ sceptro numinis hujus*
Ardua splenduerat jam tenebrosa ruit.
Hæc cum Rege suo, Normannia *cum Duce marcet;*
Nutriit hæc puerum, perdidit illa virum.

Mortuo rege *Henrico* libera ut assolet in mortuum judicia jaculabantur. Alii nempe tribus eum radiasse ferebant, sapientia, eloquentia, belli fortuna. Alii vero tribus viciis eum succubuisse asserebant, cupiditate, voluptate, crudelitate. Corpus itaque regis eviceratum, excerebratumque, multo sale respersum est, atque causa fetoris vitandi qui jam *Henr.* cum I. multos infecerat, tandem in corio taurino includitur, nec potuit adhuc humor ille noxius cohiberi, quin ille qui caput excerebravit ex fetore occumberet; Comederat nempe senex invalidus ex murena, quam licet semper dilexerat, semper tamen sibi nocuerat. Denique regii corporis reliquiæ in *Angliam* delatæ apud monasterium *Radingæ*, quod ipse à fundamentis construxerat, sepultæ sunt. Hujus regis tempore floruerat quidam *Simon* filius *Roberti Lincolnensis* episcopi, decanus in eadem ecclesia, qui fuit acer ingenio, clarus eloquio, forma venustus, gratia coruscus, ætate juvenilis, prudentia senilis, set superbiæ vicio respersus. Ex superbia crevit in ipso invidia, ex invidia odium, ex odio jurgia, detractiones & delationes, Qui aliquando prognosticavit de seipso, dicens, Ego curialibus interponor sicut sal inter anguillas viventes: unam per hoc dicti proprietatem attendens; set aliam non advertens; nam sicut sal anguillas incruciat, ita ille curiales corrodendo; set tandem sicut sal destruitur anguillarum humore, ita ille cunctorum aspernatione, nam tandem in odium regis devolutus, incarceratus, per latrinam aufugit, & exul obiit.

Iste *Henricus* clericus regnavit xxxvj. annis, & devenit probus homo, benignus & verus erga Deum & homines. Iste fundavit abbathiam de **Wellaw** juxta **Grymmisby** & domos de **Creke** in **North-folke** & de **Angleseye** in comitatu *Cantubrigiæ*. Iste habuit uxorem *Matildam*, filiam *Malcolmi* regis *Scotorum* & *Margaretæ* reginæ *Scociæ*, quæ fuit *Edwardi* exulis; De qua *Matilda* rex *Henricus* genuit unam filiam, *Matildam* nomine, sicut mater ejus; quæ postea fuit imperatrix *Romæ*. *Leycestrensis.*

Die assumptionis beatæ *Mariæ* iste *Henricus* fuit coronatus anno Gratiæ M.C. Et concessit coram Deo & omni populo pacem regni pro suo posse servare, & libertates sanctæ ecclesiæ conservare; Et hæc & alia ad honorem Dei & elevationem regni carta sua, securiori modo quo potuit confirmavit. An. Dñi 1100.

Iste *Henricus* fecit *David* regem *Scociæ* & omnes magnates regni *Angliæ* facere homagium & jurare fidelitatem *Matildæ* filiæ suæ imperatrici. Post hæc misit rex *Henricus Matildam* filiam suam in *Normanniam*, ubi desponsata fuit *Galfrido* comiti *Andegaviæ* ut supradictum est; factoque divortio inter *Galfridum* & *Matildam* prædictos, prædicta *Matilda* conjuncta erat regi *Jerosolymorum*, set primo conjuncta fuit cum esset ætatis v. annorum *Henrico* imperatori *Romano*, ut supra patet, anno scil. Gratiæ M.C.x.

Mortuo rege *Henrico* primo successit in regnum *Stephanus* comes *Bononiæ*, filius comitis *Blesensis*, nepos *Henrici* regis ex parte sororis, & regnavit xvij. annis. Vir quidem strenuus & audax, set contra juramentum suum imperatrici factum die sancti *Stephani Londoniæ* coronatus est à *Willielmo Cantuariensi* episcopo, qui prius imperatrici sacramentum præstiterat. Quapropter idem *Willielmus* annum minime supervixit; Set & omnes magni qui *Stephano* juramentum fecerant, miserum sortiti sunt finem. Fertur eciam quod hostia Christi die coronationis regi porrecta subito disparuit. *Item Cestrensis l.7.c.18.*

Stephanus.

CAP. X.

NEmpe coronatus rex *Stephanus* juravit coram proceribus apud *Oxoniam*, quod prælaturas vacantes in manu sua non teneret; quod Danegaldum remitteret; quod neminem de silvis propriis implacitaret. Immo quia adventum imperatricis formidabat, concessit ut quilibet de proceribus posset facere munitionem sive castrum in fundo proprio. Et cito post hæc recepit ad concordiam *David* regem *Scotorum*, qui nuper dolose ceperat castellum de **Carlell** & castrum super *Tinam*, & dedit ei *Huntyngdonam* in *Anglia*, homagium autem & fidelitatem à filio ipsius *David* recepit, non ab ipso *David*, quia *David* prius juraverat fidelitatem imperatrici. Deinde rex *Stephanus* cepit *Excestriam*. *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus obiit, cui successit *Theobaldus Beccensis* abbas. *Lotharius Teutonicus* imperator obiit, cui successit *Conradus* dux *Bavariæ* super *Teutonicos* & *Romanos* imperans xv. annis. Et quamvis benedictionem à papa non acceperit, cruce tamen signatus tempore *Eugenii* papæ ad prædicationem *Barnardi* abbatis, in terra sancta multa strenue gessit; Eo tempore floruit pius Comes *Campaniæ Theobaldus*, pauperes & leprosos pie visitans. Quem quidem metricus iperbolicis laudibus extulit sic defunctum.

Ille Comes Comes ille pius Theobaldus *erat, quem*
Gaudet habere polus, terra carere dolet.
Non hominem possum, non audeo dicere numen:
Mors probat hunc hominem, vita fuisse Deum.
Trans hominem, citraq; Deum, plus hoc, minus illo.
Nescio quis. Neuter. Inter utrumque fuit.

David rex *Scociæ* jam tertio *Angliam* venit, & terram usque flumen **These** in confinio *Eboracensis* provinciæ cremando, cædendo, gravidas findendo vastavit. Set *Thurstinus* archiepiscopus cum regiis militibus occurrens, ipsum fugavit, occisis x. millibus, & spolia multa reportavit; rex autem *Stephanus* postquam castrum de **Bedforde** sibi adversum cepisset, *Scociam* tendit: ubi paucis ad votum peractis rediit. Set in redeundo *Alexandrum Lincolniensem* episcopum vinculavit, donec castrum suum de **Newerk** regi dedisset. *Nigellum* quoque *Heliensem* episcopum effugavit. *Rogerum Salisbirensem* episcopum qui multa bona sibi fecerat incarceravit, donec duo castella sua de **Vises** & de **Schyrburne** ei dedisset, unde & episcopus ille *Rogerus* domorum & castrorum ædificator præcipuus nimia tristitia infirmatus obiit, pecuniam quasi xl. millia marcarum in castellis suis post se relinquens, quæ non in Dei set in usum regis cessit; Nam rex illo thesauro *Constantiam* sororem regis *Francorum* filio suo *Eustachio* comparavit. *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus eximius fundator monasteriorum *Hagustaldensis* & *Fontium*, aliorumque octo, susceptoque habitu monachico apud *Pontemfractum* in bona senectute obiit; Cujus corpus post duos annos repertum est odoriferum & incorruptum. Interea rex cepit castra *Glovernia*, *Herefordia*, *Welbeleya*, *Bristollis*, *Dudeleia*, & *Salopia*. Quo audito, *Robertus* comes *Glovernia* nothus filius regis *Henrici* invitavit sororem suam *Matildam* imperatricem, *Andegavia* tunc morantem, ut *Angliam* veniret, auxilium promittens contra regem *Stephanum*. Venientes igitur mense Julio *Robertus* & *Matilda*, primo apud *Portesmudam*, deinde apud *Bristolliam* multa dampna provincialibus irrogant. Quod rex audiens dimissa obsidione quam circa castrum de **Wallyngforth** fecerat, illuc tendit; Set cito post, *Lincolniam* obsedit. Igitur circa purificationem beatæ *Mariæ Ranulfus* comes *Cestriæ*, *Robertus* comes *Glovernia* cum pluribus *Wallensibus* ad solvendum regis obsidionem venerunt. Qui cum paludem arundineam vix transissent, aciebus dispositis sic comes *Cestriæ* suos alloquitur. Gratias vobis persolvo jugiter exorans, ut qui vobis causa sum periculi, primus omnium periculum subeam. Cui dixit comes *Robertus*. « Non est indignum quod primi ictus dignitatem deposcas tam ex nobilitate generis quam « ex virtute roboris qua præcellis. Set movet me « ad bellandum regis rabies & perjurium. Verum« tamen per iter quo venimus non est revertendum. « Hic igitur vincendum aut occumbendum; necesse « est enim ut ad probitatem confugiat cui non est « aliud refugium. Attendite tamen contra quos & « quales bellum geritis. Stat enim contra vos Co« mes *de Mellent* fraudis artifex, cui innata est in « corde nequitia, in ore fallacia, in opere pigritia. « Procedit etiam comes de *Albemarle*, *Barcho* de« votus, *Marti* ignotus, vino redolens, bello inso« lens. Astat ibi *Simon Hamptoniensis*, cujus actus « sola locutio, cujus datum sola promissio, qui cum « dixerit fecit, cum promiserit dedit.

Rex autem *Stephanus* sub tantis æstibus missam audivit, *Alexandro* episcopo tunc celebrante; In cujus manibus cereus quem rex optulit confractus est, & pixis quæ hostiam continuit fracta cathena cecidit. Quod quidem signum fuit regiæ ruinæ. Procedente tandem rege verba belli exhortatoria *Baldewyno* comiti sunt commissa. Qui cæteros affatur in hunc modum; « Confligentem oportet nosse tria; « Justiciam causæ, ne periculum animæ incurratur: « copiam catervæ, ne numero hostium comprima« tur: efficaciam dextræ, ne debilibus innixa facile « subruatur. Quantum ad hæc tria ut arbitror ex« pediti sumus. Attendite ulterius quales habemus « adversarios; Ecce *Robertus* consul qui de more « multum minatur parum operatur, ore leoninus, « corde leporinus, clarus eloquentia, obscurus iner« tia. Deinde stat comes *Cestriæ*, vir quidem auda« ciæ irrationabilis, promptus ad conspirandum, in« constans ad perficiendum, animo impetuosus, pe« riculi improvidus, altiora machinans, impossibilia « temptans, quod avide incipit, effeminate deserit; « ubique infortunatus, aut vinci aut effugari assue« tus, transfugas & girovagos secum adducit *Wa*« *lenses*, qui quanto sunt numero plures tanto dete« riores. Set ecce priusquam dictis finem faceret adest clamor hostium, clangor lituorum, fremitus equorum, offendunt acies; cadunt segges, rex capitur, ad imperatricem adducitur, & a festo Purificationis usque ad exaltationem sanctæ Crucis apud *Bristolliam* vinculatur, ex cujus rei eventu imperatrix nimis elata *Cirencestriam* occupat, deinde *Wyntoniam*, ubi approbante hoc legato papæ processionaliter suscipitur; Inde *Wiltoniam*, *Oxoniam*, *Radingum*, ad sanctum *Albanum* iter dirigens à cunctis ubique, exceptis solum *Kentensibus* gratanter excipitur; occurrente ei potissime *Theobaldo* archiepiscopo; Inde *Londonias* veniens de statu regni tractatura, interpellata est à regina *Angliæ* regis *Ste-*

phani

Stephanus.

phani uxore, ut rex absolvi posset ea conditione, quod regno imperatrici reddito rex alicubi posset monachari aut perpetuo peregrinari; set non hoc exaudivit. Interpellata est eciam à civibus *Londonensibus* ut liceret uti legibus sancti *Edwardi*, non autem legibus patris sui *Henrici* quia graves erant; Set illa non advertit; Inde populus commotus eam capere statuit. Quod illa competiens dimissa omni supellectili sua, *Oxoniam* fugit, ubi dispersos milites suos expectavit. Inde assumpto secum avunculo suo *David Scotorum* rege cum manu militari *Wyntoniam* tendit; Turrim episcopi ubi frater regis erat, acriter obsedit. Superveniente tandem regina cum *Willielmo Ypresi*, imperatrix ita timore resoluta est, ut feretro imposita acsi cadaver esset equis deferentibus ad urbem *Glovernia* delata est. Comes *Robertus* frater suus interim captus est, & incarceratus. Igitur satagente regina pro rege, imperatrice pro fratre suo, multis hinc inde procurantibus talis liberatio providetur, ut rex suo restituatur regno, & Comes suo dominio, & ambo deinceps forent regni moderatores sicut extiterant turbatores; Set Comite id renuente, per totum annum regnum subjacuit rapinis & cædibus ac divitum venditionibus; Tandem circa exaltationem sanctæ Crucis rex liberatus obsedit imperatricem in urbe *Oxonia* à festo sancti *Michaelis* usque ad natale Domini, cuncta extrinsecus devastando. Invalescente tandem inedia imperatrix albis vestibus cooperta per *Thamisim* congelatam & nive conspersam evasit usque ad Wallyngforth, nam oculi obsidentium per nivis reverberationem delusi erant; Et sic urbs *Oxonia* regi reddita est. Circa hæc tempora quidam magister *Arnaldus* prædicavit *Roma* contra divites & contra superfluitatem hominum. Qua de causa multi sequebantur eum. Tandem captus est & per odium clericorum suspensus est. Quo eciam anno obiit *Johannes de Temporbus* qui vixerat CCC.lxj. annis. & armiger magni *Caroli* extiterat.

Item Cistrensis l.7.c.19

Celestinus secundus post *Innocentium* ij. sedit papa mensibus quinque. Post quem *Lucius* mensibus xj. *Eugenius* tercius sedit papa annis viij. mensibus v. Hic cum primum esset discipulus beati *Barnardi*, & postmodum abbas sancti *Anastasii* juxta *Romam* ex inspirato ad ecclesiam *Cesarii* veniens, per cardinales electus est, set propter metum senatorum extra urbem consecratus est. Hic cruce signavit *Lodowicum* regem *Francie*. *Remis* in *Gallia* concilium celebravit. Ad quem eciam sanctus *Barnardus* abbas scripsit libros de consideratione. *Ranulfus* consul *Cestria* cum militum copiis ad Walyngforth veniens cum rege concordatus est. Set cito post in Parliamento apud *Northamptoniam* dolose captus est, nec liberari potuit, donec castrum *Lincolnia* reddidisset; Interim *Wallenses* vastaverunt provinciam *Cestrensem*. Set apud vicum *Malbam* intercepti sunt; Et postmodum rex *Stephanus* in urbe *Lincolniensi* coronatus est; Quod nulli regum contigerat. Eoque anno *Conradus* imperator, *Lodowycus* rex *Franciæ*, comes *Flandria* & multi alii cruce signati viam terræ magis quam maris eligentes, transita *Hungaria* per dolum imperatoris *Constantinopolitani* proditi sunt; nam multi gustata farina calce mixta defuncti sunt, cæteri multi aut gladio aut fame propter eorum luxuriam & rapinam consumpti sunt. Rediens tandem rex *Lodowicus* de Terra sancta, cum ex diutina continentia & coitus defectu, prout medici dicebant, ægritudinem incurreret, suasumque sibi foret per medicos & prælatos, ut ob nimiam distantiam reginæ puella aliqua uteretur, Respondit; *Malo mori castus, quam vivere adulter*, & sic totum Deo committens cito convaluit. Dum autem clericus quidam privilegium papale ei attulisset, quod in omni cathedrali ecclesia regni sui primam vacaturam haberet cum fructibus medio tempore provenientibus, ille statim literam combussit, dicens, *se malle tales literas comburere, quam animam suam in inferno torqueri*. Ac cum idem princeps qualibet sexta feria in pane & aqua jejunaret, suasum est illi hoc jejunium dimittere, & centum pauperes tali die reficere; Quibus respondit, Bene volumus quod tali die tot pauperes vel plures pascantur, set jejunium nostrum solvere nolumus; nam absque eo quod animæ confert, corpori tum plurimum prodest; Tot enim superflua per totam ebdomadam corpori ingerimus, quod purgatio vel quies unius diei multum valet tam ad pellendum superfluum, quam ad provocandum appetitum. Mortuo tandem isto *Lodowico* metricus quidam sub stilo compendioso tale epitaphium rethorico cemate ornatum scripsit, & tanquam ad filium suum *Philippum* apostrophans, patrem sepultum ostendens, ait,

Hunc superes tu qui super es successor honoris:
Degener es si degeneres à laude prioris.

Circa hæc tempora obiit *Hugo* de sancto *Victore* monachus & Prior sancti *Victoris* juxta *Parisium*, literis & religione summus. De quo ferunt quod cum in extrema infirmitate laboraret, & nullum cibum retinere posset, corpus tamen dominicum sibi dari instanter postulavit; Fratres vero ejus turbationem sedare volentes, simplicem oblatam non consecratam ei optulerunt; Quod ille in spiritu recognoscens, ait, Deus misereatur vestri, fratres, Cur mihi illudere voluistis? Iste non est Deus meus. Mox illi eucharistiam consecratam attulerunt. Quod ille videns set retinere non valens, erectis manibus ait, *Ascendat Filius ad Patrem, & Spiritus ad Deum qui creavit illum*; & statim exspiravit, & corpus Domini disparuit; Volunt tamen alii, quod cum iste *Hugo* propter jugem vomitum non posset eucharistiam retinere, & hac de causa fratres ei verum sacramentum afferre noluissent, rogavit eos ut saltem sacramentum super ejus latus ponerent. Quo facto, latus infirmi aperuit & hostia corpori se immisit. Iste dum vixit multa egregia opuscula dictavit, utpote *De sacramentis*. *De archa Noe*. *De institutione monachorum*. *De arra animæ*. *De studio sapientie*, qui intitulatur *Didascalicon*, & *De laude Crucis*.

Tam valida erat glacies quod *Thamisia* potuit transiri cum equo. Hoc anno magister *Gratianus* de *Tuscia* natus, monachus sancti *Proculi* in *Bononia* compilavit Decreta, sicut dicit *Hugo* 2.q.1 for. Ejus frater germanus magister *Petrus Lumbardus* episcopus *Parisiensis* compilavit quatuor libros Sententiarum, Psalterium quoque & *Pauli* epistolas glossavit.

Fredericus primus post *Conradum* imperavit *Teutonicus* & *Romanus* xxxvij. annis: hic post mortem *Adriani* papæ qui eum coronaverat, pessime egit cum *Alexandro* in præjudicium ejus quatuor scismaticis apostolicis successive adhærendo. Regem quoque *Francia* ad quem papa confugerat cum valida ma- Item Cistrensis l.7.c.20.

Stephanus. nu *Dacorum* & *Boemiorum* oppugnavit, set *Ricardo* rege *Anglorum* opem ferente repulsus est; unde & *Mediolanum* cujus tunc muri erant altissimi sub anno Gratiæ M.C.lxij. funditus destruxit. Hic tandem post multas vexationes papæ illatas timens sibi de rebellione *Lumbardorum*, veniam à papa petiit, & tandem ad delictorum emendam cruce signatus terram sanctam adiit, ubi juxta *Armeniam* in parvo flumine submersus est, & apud *Tyrum* sepultus, filiusque ejus illustris juvenis in obsidendo *Tholomaidam* quæ est *Acon* defunctus est, totaque pene nobilitas Christianorum obiit.

Anastasius post *Eugenium* sedit papa quasi annis duobus. Quo quidem anno obiit sanctus *Barnardus* abbas *Clarevallensis*, qui in *Burgundia* castro *Fontanis* oriundus, filius strenui militis, materno primum lacte, deinde cibis grossioribus enutritus fuerat. Tandem ab anno Gratiæ M.C.xij. & constitutione ordinis *Cistercii* decimo quinto, ætatis suæ xxij. cum xxx. sociis *Cistercium* ingreditur: Post quintum conversionis suæ annum abbas *Clarevallensis* destinatur, ubi supra humanam consuetudinem vigilans, nullum tempus se dixit magis perdere quam quando dormivit, somnum morti comparans. Stertentes & incomposite domientes vix tolerabat, ad cibum tanquam ad tormentum accessit; propter magnam abstinentiam magna ex parte ciborum discretionem amiserat, ita quidem ut oleum pro vino, sanguinem pro butyro aliquando sumeret, dixitque, solam aquam sibi sapere, eo quod fauces suas refrigerabat: Quicquid de scripturis didicerat, maxime in silvis & in agris meditando & orando hauserat, nec alios se habuisse magistros quam quercus & fagos fatebatur; In vestibus ejus paupertas, set absque sordibus fuit. Aiebat enim, vestes fore animi indices aut negligentis aut inaniter gloriantis. Proverbium illud frequenter ore set corde semper tenebat, *Qui facit quod nemo mirantur omnes.* Noviciis religionem intrare volentibus dicere consueverat, *Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de seculo attulistis; soli spiritus ingrediantur, caro autem non prodest quicquam.* Quandocunque ad epulandum invitabatur, respondere solebat, se suum non esse set aliorum servicio deputatum. Semper inveniebatur aut orans, aut legens, aut scribens, aut meditans, aut fratres suos verbo ædificans. Tandem sub anno Gratiæ M.C.liij. morti appropinquans, tria fratribus suis observanda reliquit, quæ & ipse pro modulo suo in vita sua observasse assuevit, dicens, *Neminem scandalizare volui, set et si scandalum surrexit sedavi ut potui. Minus sensui meo quam alieno judicio credidi. Læsus de lædente vindictam non petii. Barnardus* igitur multorum tractatuum potissime in hiis quæ de incarnatione Christi sunt egregius conscriptor, multorumque miraculorum patrator, C.laque monasteriorum constructor obdormivit in Deo. Hoc quoque anno obiit *Ranulfus* ij. cognomento de *Gernons*, quartus post conquestum *Angliæ* Comes *Cestriæ*, cui successit filius suus *Hugo* ij. qui præfuit in ducatu illo xxix. annis, & multa strenue egit. Hoc etiam anno obiit rex *Stephanus* apud monasterium de Faversham in *Cantia*, quod ipse à fundamentis exstruxerat, sepultus est.

IN diebus istius *Stephani* miles quidam *Owynus* nomine, intravit purgatorium *Patricii* secundi abbatis non episcopi. Qui rediens, mansit in negociis *Ludensis* monasterii ordinis *Cisterciensis* in *Hibernia*: & narravit gaudia & pœnas quas viderat, sicut habetur supra libro primo capitulo xxv. de Prodigiis *Hiberniæ*, ita continens. Notandum quod *Patricius* secundus, qui fuit abbas & non episcopus, dum in *Hibernia* prædicaret, studuit animos hominum illorum bestialium terrore tormentorum infernalium à malo revocare, & gaudiorum paradisi promissione ad bona confirmare. Illi autem dixerunt, se nolle converti nisi aliquis illorum tormenta illa & gaudia posset aliqualiter in hac vita experiri. Quamobrem *Patricio* super hoc oranti apparuit *Jesus Christus*, dans textum evangelii & baculum unum, qui adhuc manent in patria illa apud summum archiepiscopum: Eduxit igitur dominus *Patricium* in desertum, ubi fossam unam rotundam intrinsecus obscuram ei ostendit, dicens, Quod si veraciter quis pœnitens per diem & noctem in illa fossa manserit, & fide constans per illam transiret, videbit tormenta malorum & gaudia beatorum. Ad hæc *Christo* disparente *Patricius* construxit ecclesiam, canonicos regulares instituens. Fossam autem illam quæ modo in cimiterio est, ad orientalem ecclesiæ frontem, muro circumcinxit, januam obseravit ne quis temere sine licentia episcopi & loci Prioris ingrederetur: multi quippe in tempore illius *Patricii* ingressi sunt & regressi, narrantes pœnas & gaudia quæ viderant, quæ & literis ibidem demandantur. Qua occasione multi tunc ad fidem convertebantur; multi quoque intraverunt qui nusquam redierunt: locus autem vocatur *Purgatorium Patricii*, ecclesia, *Regles*. Nulli imponitur ut locum intret set pocius in principio dissuadetur sibi ingressus; quod si omnino voluerit intrare, accedet primo ad episcopum loci, qui ingressum dissuadet: set perseveranti in tali proposito literas tradit ut loci Priorem adeat. Qui similiter ingressum dissuadet, hortando, ut aliam pœnitentiam assumat; quod si perseverat, introducit eum in ecclesiam ut xv. diebus jejuniis & orationibus indulgeat. Post quos hominem communione munitum producit cum processione & letania usque ad hostium purgatorii, ubi eciam dissuadet iterum ingressum; set si perseverat, hostium ei cum benedictione aperit, & post ingressum hostium consignat usque in diem alterum: mane quo adveniente, Prior si hominem invenerit, cum processione in ecclesiam ducit, ubi aliis xv. diebus jejuniis, orationibus intendit: hæc ibi.

Iste *Stephanus* fuit filius Ducissæ de *Blesens* filiæ *Willielmi* conquestoris. Qui statim post mortem antedicti *Henrici* venit in *Angliam* cum grandi fortitudine, & se intrusit contra juramentum quod fecerat *Matildi* imperatrici, & injuste se coronari fecit, & regnavit rex: Et toto tempore occupatus in magna guerra, nam illa guerra crudelis erat multum, & duravit xvij. annis, & finivit guerra anno Gratiæ M.C.liij. Eo quod eodem anno viij. kalend. Novembris rex *Stephanus* miles strenuus mortuus est, & tumulatus apud Faversham. Et sciendum est quod decimo quinto anno regni regis *Stephani*, *Galfridus* Comes *Andegaviæ* reddidit *Henrico* filio suo totam *Normanniam*: Et anno sequenti idem *Galfridus* mortuus est, & tunc iste *Henricus* filius imperatricis fuit Comes *Andegaviæ*

Stephanus.

Leycestrensis.

An. Dñi 1154.

Henric. II. *via* & Dux *Normanniæ*. Eodem anno factum est divortium inter *Lodowycum* regem *Franciæ* & reginam uxorem suam. quæ justa hæres erat *Aquitaniæ*; & iste *Henricus* cepit eam in uxorem, & sic devenit ipse Dux *Aquitaniæ*, Comes *Andegaviæ*, & Dux *Normanniæ*. Et in xviij. anno regni *Stephani* iste *Henricus* filius imperatricis venit in *Angliam* cum potestate magna, & cepit castellum de Malmesbyry, & multum bellavit contra regem *Stephanum*; & tandem idem *Stephanus* concessit ei medietatem regni *Angliæ*, & sic finivit guerra ista. Iste *Stephanus* post hæc præ dolore & timore ac rubore incurrit ægritudinem, unde cito post moriebatur. Iste *Stephanus* intravit in *Scotiam* cum grandi exercitu nimis anno Gratiæ M.C.xxxix. & terram multum destruxit pro eo quod rex *Scotiæ David* multa mala exercuerat in *Anglia*, mulieres gravidas findendo, sacerdotes ad altaria occidendo sicut tirannus excommunicatus & renegatus. Et sic tandem rex *David* concordatus est cum rege *Stephano*, & reddidit ei *Novum castrum* super *Tynam*. Post hæc orta dissensio inter Regem *Stephanum* & Barones suos; & *David* hæc audiens, se dedit in *Angliam* cum magna fortitudine: set *Thurstinus*, ut supradictum est, capitulo præcedenti, archiepiscopus *Eboracensis* venit super *David* regem *Scotiæ* & occidit de gentibus suis plusquam xij. millia apud villam de Overton, nec quisquam de *Anglia* mortem ibidem incurrit præter unũ militem, scilicet *Gilbertum de Lacy*. Iste *Stephanus* bonitate & justicia multum floruit, subtilis & virtuosus in ordinationibus faciendis, artificiosus & articulosus de & mensuris instituendis, & de terra arabili prudens & operosus, de carucata, bovata, virgata, percha, acra, roda & dimidia roda, pede, pollice, cubito & palma. &c. de *ansul.* balancibus & mensuris, metis & bundis terrarum fuit certa mensura posita, sicut usque in præsens tenetur; ac eciam de venditionibus & emptionibus.

Cistrensis. Lib.7.c.21. Mortuo *Stephano*, successit *Henricus* ij. filius imperatricis, nepos *Henrici* primi ex filia imperatrice, & *Galfrido Plantagenet* Comite *Andegaviæ* progenitus; cujus mores & actus, virtutes & vicia *Galfridus Cambrensis* in suis descriptionibus describit, sic inquiens, *Meticulosa plane res est in illum allegare qui potest relegare, illum multis verbis describere qui uno verbo potest proscribere; gratiosum quippe foret & vires nostras prorsus excedens, veritatem in singulis non supprimere, & in nullo principis animum exacerbare.* Erat nempe hic *Henricus* vir subrufus, amplo capite & pectore, oculis glaucis, voce quassa, corpore carnoso, cibo tamen & potu parcus; & ut pinguedinem reprimeret, corpus suum vexatione, venatione, statione, deambulatione vexabat: statura mediocris, eloquens & literatus, in armata militia strenuus, in togata providus, in bello ambigua fata formidans, humanior semper militi extincto quam superstiti, plus mortuos lugens quam vivos amans; urgentibus incommodis nemo benignior, resumpta securitate nemo rigidior, acer in indomitos, clemens interdum in subactos, durus in domesticos, profusus in extraneos, largus in publico, parcus in privato. Quem semel exosum vel dilectum haberet vix ad contrarium flecteretur, Verbi spontaneus transgressor, morosus ad cuncta responsor, quietis amator: sed nobilitatis oppressor, justiciæ venditor & dilator, fidei transgressor, verbo varius & versutus, adulter publicus, ecclesiæ malleus. Deo semper ingratus, discordiam inter filios summopere fovebat, solum sibi ex eorum discidio pacem sperans provenire. Si tamen excursuum suorum metæ quærantur, prius deerit orbis quam aderit finis: animoso quippe pectori cessare potuerunt terræ, cessare nesciunt victoriæ, nec deerunt triumphi set materia triumphandi. In utraque militia, *Martis* scilicet & *Minervæ* singulariter affulsit, terras quippe hæreditarias potenter pacificavit, *Hiberniam* potenti classe subjugavit. *Scotiæ* regnum capto rege *Willielmo* suo regno adiciens, ab australi oceano usque ad boriales *Orcadum* insulas quasi sub una monarchia terras concludens imperium suum egregie dilatavit, quod quidem post tempora *Julii Cæsaris* nulli legitur contigisse. In transmarinis partibus præter *Normanniam*, *Aquitaniam*, *Andegaviam*, *Cenomanniam*, quæ eum paternali jure contigerant, *Pictaviam* quoque & *Gasconiam* usque ad *Pireneus Hispaniæ* montes quæ ei matrimonialiter obvenerant, *Alverniam* cum quibusdam aliis terris suo dominatui subegit: solebat quoque inter confabulandum dicere, totum mundum uni potenti viro satis parum esse. Reges *Hispaniæ* ad sedandas discordias suas in hunc regem compromiserunt: & quamvis in nonnullis ejus successibus cunctæ quietis obstacula felicis ominis auspicio quasi exquisito fortunæ favore sibi ad vota fuerunt summota; nonnulla tamen quasi fato infausto sibi contigerunt, ad ejus quidem humiliationem si tamen pœnitens fieret, sin autem obstinatus carne propria carnifex cruciaretur; Inprimis nempe *Alienoram Francorum* reginam domino suo *Lodowico* indebite subtraxit, sibique de facto cum de jure non posset copulavit, de qua pater suus *Galfridus* cum prohibuerat ne eam attingeret, pro eo quod dum senescallus regis *Franciæ* fuerat eam cognovisset. Ex ea tamen *Henricus* iste tres filias & sex filios inclitos suscitavit, quarum primam *Matildam* Duci *Saxoniæ*, secundam *Alienoram* regi *Hispaniæ*, tertiam *Johannam*, *Willielmo* regi *Siciliæ* copulavit; duobusque filiis suis præmature sublatis in reliquis quatuor usque ad mortem metuit perturbari. At cum xxv. annis pene regnaverit, sex lustra data sunt ei ad mundanam gloriam, ad conversionis tolerantiam, ad devotionis experientiam, septimum vero lustrum tanquam reprobo & ingrato inflictum est ad vindictam; secundo namque septimi lustri anno evanuit conatus ejus, quem circa *Johannis* filii sui in *Hiberniam* missionem paravit. Tercio anno qui nunquam prius quicquam amiserat, jam *Alverniam* contra regem *Franciæ* perdidit. Quarto anno *Bituricam*. Quinto anno urbes *Cenomannicam* & *Turonensem* cum castellis multis & seipsum. Consueverat quoque rex iste religiosos episcopos ad colloquia sua eciam in transmarinis partibus & in arduis negotiis secum circumducere, & eorum magis quam militum consiliis uti. Quod & fecit duplici de causa: Primo, ut curia sua adventantibus legatis venerabilior appareret: Secundo, quia prius semper pacem temptabat quam arma; iccirco tales cum adjectione pecuniæ suos fecit mediatores. Verum quia ecclesiasticas dignitates aliquibus indignis contulerat, ut famam suam quodammodo redimeret, *Baldewynum Cisterciensis* ordinis monachum ad *Cantuariensem* sedem, & *Hugonem Cartusiensis* ordinis Priorem ad sedem

Henric. II

Henric. II. sedem *Lincolniensem* promovit. Hos duos quasi semper ad consilia adhibuit. Ut autem lector quisquam tam regis hujus quam filiorum suorum infaustos exitus minus obstupeat, consideretur origo regis hujus *Henrici* ex parte utriusque parentis, necnon uxoris suæ conditio de qua filios suscitavit. Comitissa quædam *Andemaniæ*, de cujus sobole *Galfridus Plantagenet* processit, ob solam corporis speciem fuerat desponsata: raro tamen ad ecclesiam accessit, set & tunc vix usque ad secreta missæ moram faciebat. Hoc dum à Comite marito suo notaretur, die quadam detenta est in ecclesia à iiij. militibus; at illa rejecto pallio per quod tenebatur, relictisque ibidem duobus filiis suis quos sub dextro angulo pallii tunc fovebat cum reliquis duobus filiis suis quos ad sinistram tenebat, per fenestram ecclesiæ cunctis intuentibus evolavit, nec usquam comparuit. Istud postmodum *Ricardus* rex *Angliæ* referre solebat, asserens, non esse mirandum si de tali genere procedentes mutuo sese infestent tanquam de diabolo venientes & ad diabolum ituri; unde & clericus quidam à rege *Henrico* ad filium suum Comitem *Britanniæ Galfridum* pro pace reformanda missus, hoc à filio audivit; Ut quid venisti me exhæredare de jure meo nativo? Num ignoras hoc nobis naturaliter fore proprium & ab attavis insertum ut nullus nostrum alium diligat. Noli igitur laborare, ut naturam expellas. Item mater hujus *Henrici* vivente priore marito imperatore, scilicet *Henrico* heremetice peregrinante, nupsit alteri, scilicet *Galfrido*, de quibus iste *Henricus* rex processit. De isto quoque *Henrico* quondam infantulo & in curia regis *Francorum* nutrito, beatus *Barnardus* abbas de eo sic prophetavit præsente rege, *De diabolo venit, & ad diabolum ibit:* Notans per hoc tam tirannidem patris sui *Galfridi* qui *Sagiensem* episcopum enuchaverat, quam eciam istius *Henrici* futuram atrocitatem qua in beatum *Thomam* desæviret. Ad hæc, *Galfridus* pater hujus regis illa *Alienora* abusus fuerat, quam iste *Henricus* filius suus postmodum duxerat. Pater eciam hujus *Alienoræ*, Comes *Pictavensis*, uxorem sui vicecomitis vi rapuit, & marito vivente in uxorem duxit; quem dum quidam vir sanctus pro hac re increpasset, & minime profecisset, adjecit, *Nusquam proles de vobis veniens fœlicem fructum faciat.* Contigerat aliquando in camera regis hujus *Henrici*, *Wyntoniæ*, multipliciter picturata, locum vacuum jussu regis relinqui, ubi rex postmodum aquilam cum iv. pullis insidentibus depingi fecit, quorum tres unguibus & rostris parentem lacerabant, set quartus paternis oculis eruendis acrius insistebat; Requisitus rex quid hoc prætenderet, ait, Hii quatuor pulli, filii mei sunt, qui me usque ad mortem persequi non cessabunt, set potissime ille novissimus *Johannes*, quem modo carius amplector neci meæ acrius insudabit.

Item Cistrensis lib. 7. cap. 22. *Adrianus* quartus post *Anastasium* natione *Anglicus* sedit papa annis quatuor. Hunc tradit fama vulgata nativum fuisse abbatis sancti *Albani* in *Anglia*, & dum monachatum ibidem expostularet repulsum fuisse. Qui tandem literis & moribus insistens, *Albanensis* episcopus primo effectus est, deinde apud *Wormaciam* legatione fungens, provinciam illam convertit ad fidem. Demum papa effectus, propter vulnerationem unius Cardinalium totam urbem *Romanam* supposuit interdicto; *Willielmum* regem *Siciliæ* excommunicavit, & ad summissionem coegit. Hic primus omnium virorum Apostolicorū cum Cardinalibus moram fecit in urbe veteri. Rex *Scotiæ* & fere omnes primates *Angliæ* obierunt. Mense Octobris apparuit signum crucis in Luna, & delata est manus sancti *Jacobi* apostoli ad monasterium *Radingiæ*. Hoc anno rex *Henricus* duxit primo exercitum in *Walliam*, firmavit castrum de **Rothelan**, & fundavit monasterium de **Basyngw**. *Henric. II.*

Alexander iij. post *Adrianum* sedit papa annis xxij. qui superavit quatuor scismaticos apostolicos quos imperator *Fredericus* erexerat; hic eciam concordavit *Fredericum* & *Emanuelem Constantinopolitanum* & regem *Siculorum*, *Thomam Cantuariensem* fovit in exilio. *Henricus* primogenitus hujus regis desponsavit filiam regis *Franciæ*. Apud *Gloverniam* quidam puer crucifixus est à *Judæis*. Obiit *Theobaldus* archiepiscopus, & consecratus est *Thomas Londoniensis* regis Cancellarius vj. nonarum Junii, Ac tercio post hoc anno exivit de *Anglia*, Septimo quoque anno exilii redut & martirizatus est. Cujus vitam descripserunt quatuor viri famosi, sicut patet in vita sua.

Circa istum annum floruit abbas *Joachim* in *Calabria*, qui super Apocalipsim & libros Prophetarum scripsit commenta. Prædixit quoque imperatori *Frederico* & cæteris regibus terram sanctam adeuntibus, quod parum ibidem proficerent eo quod nondum tempus liberationis advenisset. Fertur eciam de illo *Joachim* quod quasi prophetice effigiavit mores, actus & numerum omnium virorum apostolicorum qui futuri forent in ecclesia. Ejus tamen opinio contra Magistrum sententiarum scribentis reprobatur, sicut patet in principio Decretalium per *Gregorium* ix. Decimo quarto kalendarum Octobris circa horam primam visi sunt in cœlo tres circuli & duo soles. Quo anno orta est dissensio inter regem & *Thomam*. Floruit his diebus in *Francia* magister *Petrus Comestor*, qui utriusque Testamenti historiam contexuit, quæ *Scolastica* dicitur. Scripsit & allegorias super utrumque Testamentum, & eciam sermones insignes reliquit. Allegorias eciam suas redegit in librum metricum quem intitulavit *Auroram*.

Radulphus Coloniensis episcopus transvexit de *Mediolano* per *Fredericum* nuper destructo tria magorum corpora usque *Coloniam*. Hæc nempe corpora primitus de *Persida* ad *Constantinopolim*, & inde per *Sergium* papam usque *Mediolanum* transvecta fuerant. Hoc anno martirizatus est *Thomas Cantuariensis*, de quo quidam metrice sic:

Anno milleno centeno septuageno,
Anglorum *primas corruit ense* Thomas.

Alius sic:

Quis moritur? præsul. Cur? Pro grege. Qualiter? ense.
Quando? natali. Quis locus? ara Dei.

Et alius sic.

Pro Christi sponsa, Christi sub tempore, Christi
In templo, Christi verus amator obit.

Post cujus mortem cœpit fors regia attenuari. Nam anno sequenti rex adivit *Hiberniam*, quam potenter subjugavit: volente papa Concilia per loca celebrantur, & maxime apud *Cassiliam*, ubi primas *Armachanus* ob corporis invalitudinem tunc non affuit. Qui vaccam candidam cujus lacte duntaxat foveba-

Henric. II. fovebatur, ſecum ſemper circumduxit. Hanc itaque inſulam rex pro poſſe reformabat, maxime quoad tria; quoad officium eccleſiaſticum modificandum, quoad decimas præſtandas, & quoad ritum matrimonialem. Ibi tunc ſtatutum eſt, ut morientes in præſentia vicinorum teſtium condant teſtamentum, & bona ſua mobilia ſi uxorem & liberos habeant deducto ære alieno & ſtipendiis ſervientium in tres partes dividantur, quarum una liberis, alia uxori, tertia ſibi & exequiis deſignetur. Si vero liberis aut uxore careant, bona in duas partes dividantur.

Rege de *Hibernia* reverſo, cœperunt revelationes fieri potiſſime de vita ſua corrigenda. Primo per quendam ſenem apud *Caſtrum* de **Kaerdif** in *Wallia*, Dominica in albis viij. Paſchæ die, ubi poſt miſſam auditam dum rex ad equum ſuum accederet, aſtitit ei vir quidam flavus, tonſura rotunda, macer & procerus, tunica alba veſtitus, nudiſque pedibus, qui regem *Teutonica* lingua ſic affatur, **Gode olde Kyng**. Deinde ſic proſequitur, « Salutat te Chriſtus & pia mater ejus, *Johannes Baptiſta* & *Petrus*, mandantes firmiter, ne per terras ditionis tuæ fiant mercatus aut opera ſervilia diebus Dominicis, exceptis his quæ ad uſum ciborum pertinent; quod ſi obſervaveris, quicquid inceperis feliciter complebis. Rex autem dixit *Gallice* militi qui frænum ſuum tenebat, Inquire à ruſtico iſto an hæc ſomniaverit. At dum hoc *Anglice* exponeret, ſubjecit ille lingua priori. Sive hoc ſompniaverim ſive non, vide quis dies ſit hodie, quia niſi hæc feceris & vitam tuam correxeris, tales infra præſentem annum rumores audies quod uſque ad exitum tuum inde dolebis. His dictis vir ille diſparuit. Et infra annum tres regis filii *Henricus*, *Gaufridus*, *Ricardus* ad regem *Franciæ* contra patrem proprium diverterunt. Rex *Scotiæ*, Comes *Ceſtriæ*, & Comes *Leyceſtriæ* contra regem ſurrexerunt. Multæ quoque aliæ præmunitiones regi fiebant; ſed & omnia ille parvipendebat. Secundo namque præmunivit eum *Hibernicus* cum adjectione ſignorum ſecretiſſimorum; & tercio quidam miles de **Lindeſhey**. *Philippus de Eſtreby* tranſito mari *Gallico* expoſuit regi in *Normannia* ſeptem articulos quos emendaret, quod ſi faceret honorifice per ſeptennium regnaret, & crucem Chriſti de ejus hoſtibus eriperet, alioquin ignominioſe in quarto anno obiret; tria prima fuerunt, quæ juravit in coronatione ſua obſervare, videlicet, *De eccleſia tuenda, de juſtis legibus ſtatuendis; & ne aliquem ſine judicio dampnaret: Quartum fuit, de ablatis hæredibus reſtituendis. Quintum, de juſticia facienda ſine precio. Sextum, de reddendis ſtipendiis miniſtrorum. Septimum, de* Judæis *expellendis, parte pecuniæ ad exeundum eis relicta.* Sed rege non correcto inſurrexerunt in eum validi & fortes, ſcilicet tres filii ſui cum *Francorum* rege. Set poſtquam rex *Henricus* tumbam martyris nudis pedibus humiliter viſitaſſet, *Willielmus* rex *Scotiæ* apud **Alnewik**, & duo Comites *Ceſtriæ* & *Leiceſtriæ* capti ſunt. Hæc plaga biennali vix ſedata, non divinæ miſerationi ſet proprio brachio hoc aſſcripſit. Et qui dudum incarcerata regina ſua *Alionora* adulter fuerat occultus, jam factus eſt manifeſtus, palam & impudenter *Roſamunda* puella abutens. Huic nempe puellæ ſpectatiſſimæ fecerat rex apud **Wodeſtoke** mirabilis architecturæ cameram opere *Dædalino* ſinuatam, ne forſan à regina facile deprehenderetur; ſet illa cito obiit, & apud **Godeſtowe** juxta *Oxoniam* in capitulo monialium ſepulta eſt, cum tali Epitaphio. *Henric.* II.

Hic jacet in tumba Roſa mundi, non Roſa munda.
Non redolet ſet olet quod redolere ſolet.

Ciſta ejuſdem puellæ vix bipedalis menſuræ ſet mirabilis architecturæ ibidem cernitur, in qua conflictus pugilum, geſtus animalium, volatus avium, ſaltus piſcium abſque hominis impulſu conſpiciuntur.

TUnc rex *Henricus* quinto anno regni ſui genuit *Gaufridum* filium ſuum Com. *Britanniæ*. Sexto vero anno regni ſui duxit exercitum apud *Toloſam*, & conquiſivit eam. Septimo vero anno regni ſui *Henricus* filius ejus deſponſavit filiam regis *Franciæ Lodowici*. Tercio decimo anno regni ſui *Matilda* imperatrix mater regis *Henrici* obiit. Eodem eciam anno natus eſt ei filius, *Johannes* nomine. Decimo quinto anno *Robertus* Comes *Leyceſtrenſis* fundavit monaſteria de **Gerundon** de monachis *Leyceſtrenſibus*. De canonicis regularibus, de **Eton** monialibus; & ipſe Comes *Robertus* factus canonicus regularis in monaſterio *Leyceſtrenſi* vivens ibidem inter canonicos quindecim annis, & præter primam dotationem abbathiæ, dedit illis ad ſuſtentationem ſuam manerium de **Stocton** cum ſuis libertatibus. *Amicia* vero uxor ejuſdem Comitis facta monialis apud **Eton**, & ibi quieſcit. Dictus vero *Robertus* jacet in monaſterio *Leyceſtrenſi* in pariete dextro coram magno altare anno Gratiæ M.C.lxiij. Iſte *Henricus* rex xvj. anno regni ſui fecit filium ſuum *Henricum* coronari apud *Weſtmonaſterium* ab archiepiſcopo *Eboracenſi Rogero*, & poſt coronationem tranſivit pater *Henricus* in *Normanniam*. Anno vero xvij. regni ſui *Thomas* martirizatus eſt; Deinde infra biennium *Henricus* juvenis rex coronatus inchoavit guerram contra patrem ſuum cum rege *Franciæ* & fratribus ſuis. Set pater *Henricus* omnes ſuperavit & victoriam optinuit. Dum igitur inſtaret dicta guerra, *Henricus* juvenis rex mortuus eſt; ſet ante mortem vere pœnitens fuit, & miſericordiam & veniam à patre ſuo optinuit. *Leyceſtrenſis cap.* 12.

Hoc quoque anno xiij. kalendarum Septembris apud *Eboracum*, *Willielmus* rex *Scociæ* de conſenſu procerum & Prælatorum ſuorum, fecit homagium regi *Henrico*. Cavit eciam idem rex *Willielmus*, literis ſuis patentibus, quod ipſe & ſucceſſores ſui & homines *Scociæ* facerent homagium, ligiamentum, & fidelitatem regibus *Angliæ* quociens ſuper hoc requirerentur; & in ſignum hujus ſubjectionis rex *Scociæ* optulit capellum & ſellam ſuam ſuper altare ſancti *Petri* in eccleſia *Eboracenſi*, quæ ibidem uſque hodie conſervantur; & adjecerunt proceres *Scociæ* cum juramento, quod ſi aliquando rex *Scociæ* à fidelitate prædicta reſiliret, ipſi contra regem *Scociæ* inſurgerent donec reſipiſceret. Quam quidem Compoſitionem *Gregorius* papa in diverſis reſcriptis regibus *Angliæ* & *Scociæ* directis mandavit firmiter obſervari: Et ad declarationem hujus ſubjectionis rex *Scociæ* cum Prælatis ſuis venit ad parliamentum regis *Henrici* apud **Northamton**, Et poſt hæc venit ad regem *Henricum* in *Normanniam*. *Item Ceſtrenſis lib.* 7. *cap.* 23.

Hoc eciam anno annuente rege conventus *Cantuarienſi*

tuarienſi

Henr. II. *tuariensis* elegit fratrem *Ricardum Dovoriensem* Priorem in Archiepiscopum, cui sub anno Pontificii xj. apparuit Dominus in visu, dicens, *Tu dissipasti bona Ecclesiæ meæ, & ego extirpabo te de terra:* Inde perterritus obiit. Post hoc viij. die. crucis obsequium quod dudum rex *Henricus* in partibus transmarinis sumpserat, & postmodum coram duobus Cardinalibus se post triennium prosecuturum juraverat, lapso triennio misit *Romam* ad protelandum frustratorie fallax propositum, sub eo tamen colore ut tria monasteria construeret in *Anglia:* Quod & isto modo fecit. Canonicos seculares de **Waltham** *sanctæ Crucis* ad conventualem redegit vitam. Moniales de **Ambresbury** extirpavit, alias de transmarinis partibus introducendo. Domum *Cartusiensis* ordinis apud **Whytham** juxta *Sarisburiam* exiliter instauravit. Hic eciam receperat dudum in custodia sua filiam regis *Francorum* ut eam filio suo *Pictavensi* Comiti copularet. Verum quia post mortem *Rosamundæ* puellæ illa abusus fuerat, *Ricardus* filius suus matrimonium recusavit. Proinde proposuit rex hanc puellam duxisse. Qua de causa *Hugonem* Cardinalem ad divortiandum inter ipsum & reginam *Elienoram* invitavit, ut sic majori *Francorum* favore fretus filios proprios exhæredaret: Postmodum ingruente bello inter ipsum & regem *Franciæ* pro castello *Radulphi* peciit rex *Henricus* puellam prædictam ad opus *Johannis* filii sui, una cum comitatibus *Pictaviæ* & *Andegaviæ*; sed rex *Franciæ* spretas hujus legationis literas transmisit *Ricardo* inspiciendas: Qua de causa mox execrabile odium inter patrem & filium est exortum.

Audita sunt insolita tonitrua nocte natalis Domini. Et sacerdos quidam apud **Andever** in **Hampteschyre** extinctus est de fulmine in medio populi, nullo alio attacto. Set & porci videbantur discurrere inter eos. Tempestas grandinata consumpsit aves, animalia & homines nocte *Magdalenæ.*

Hiis nostris diebus corpus *Arthuri* regis quod quasi fantasticum & in fine tanquam ad longinqua deductum fabulæ *Britannicæ* adhuc venturum confinxerunt, apud *Glasconiam* inter duas lapideas piramides in sacro cimiterio quondam erectas profunde in terra quercu concava reconditum & signatum, miris indiciis est inventum, & in ecclesia honorifice translatum, marmoreoque tumulo decenter collocatum, ubi & crux plumbea lapide supposito literas insculptas interius ad lapidem versas, quas ego vidi & contrectavi, continebat, sub hac forma: *Hic jacet sepultus inclitus Rex* Arthurus *cum* Genevera *uxore sua secunda in insula* Avalona. Sic autem erant ossa distincta ut duæ partes sepulchri versus caput ossa viri continebant, tercia pars versus pedes ossa mulieris conclusit. Ubi & trica comæ mulieris flava cum integritate pristina & colore reperta fuit. Quam cum monachus quidam avide cum manu attraxisset, tota statim in pulverem decidit. Audierat namque rex ille *Henricus* à quodam Historico cantore *Britannico*, quod profunde in terra circiter xv. pedes corpus *Arthuri* invenirent in quercu concava. Iccirco autem profunde humatus fuerat ne à *Saxonibus* sibi æmulis facile reperiretur, & ideo literæ veritatis indices interius versus lapidem sculptæ erant: Et est notandum quod os tibiæ *Arthuri* tunc nobis ostensum tibiam & genu longissimi hominis tunc reperti tribus digitis excedebat. Spacium quoque intercilii inter duos oculos palmalem longitudinem continebat. Henr. II. In cujus capite x. vulnerum cicatrices apparebant: Quæ omnia præter unum solum quod letale videbatur, in unam cicatricem concurrebant.

Ierosolyma capta est à *Saracenis* & destructa. *Lucius* iij. post *Alexandrum* sedit papa annis iv. mensibus iij. Quo anno obiit *Hugo* Comes *Cestriæ* apud **Leek**, cui successit filius suus *Ranulfus* tercius l. annis. Hoc eciam anno obiit primogenitus regis; de quo quidam cecinit sic,

Omnis honoris honor, decor, & decus urbis & orbis;
Miliciæ splendor, gloria, lumen, apex;
Iulius ingenio, virtutibus Hector, Achilles
Viribus, Augustus moribus, ore Paris.

Hoc anno mortuo *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo successit *Baldewynus Wygorniensis* tunc episcopus, de consensu regis & omnium episcoporum, reclamantibus tamen monachis *Cantuariensibus.* Item Gi-strensis l. 7. c. 14. De eo fertur quod à primo die quo factus est monachus *Cisterciensis* usque ad obitum nunquam carnes comedit; unde & illi aliquando itineranti occurrit quædam vetula macilenta, inquirens ab eo an verum esset, quod carnes non comederet; Verum est, inquit: At illa, immo falsum est, quia comedisti carnes meas usque ad ossa. Nam decani tui abstulerunt à me vaccam meam unicam unde sustentabar. Cui ille, Vere vere favente Deo æque bona vacca reddetur tibi. Quarto anno præsulatus sui orta dissensione inter ipsum & Conventum *Cantuariensem* propter nova ædificia & basilicam constructam juxta muros monachorum in qua designavit clericos seculares, assignando præbendas eis de ecclesiis monachorum, compulsus est & ipse per papam *Urbanum* ædificia tollere: unde & translati sunt apud *Lambitham* juxta *Londoniam* ex opposito *Westmonasterii*; tandem iste *Baldewynus* crucis legatione fungens sub anno gratiæ M.C.lxxxviij. *Walliam* intravit, An. Dñi 1188. & in cunctis cathedralibus Ecclesiis, quod usque tunc visum non fuerat, pontificalibus indutus celebravit.

Urbanus iij. post *Lucium* sedit papa quasi ij. annis. Qui obiit ex dolore quodam pro captione *Ierosolymæ* per *Saracenos:* Quo in tempore venit *Heraclius* Patriarcha *Ierosolymitanus* in *Angliam* ad regem *Henricum*, petens auxilium contra *Saracenos* ex parte omnium Christianorum orientalium, conferens ei claves urbis sacræ dominicique sepulcri, cum vexillo regio & cum literis *Lucii* papæ monitoriis, ac juramenti regii super hoc prius præstiti commemoratoriis; set rex responsum usque *Londoniam* prorogabat: Tandem cum multi ad prædicationem Patriarchæ ac *Baldewyni* cruce signarentur, rex *Henricus* respondit, quod terras suas absque tutela deserere non posset, nec *Francorum* rapacitati eas exponere, set proficisci volentes habundanter de suo respiceret: Cui patriarcha, Nichil est quod agis rex. Principem quærimus non pecuniam; Quælibet pars pene mundi pecuniam nobis mittit, set Principem nulla; virum igitur petimus qui pecunia indigeat, non pecuniam quæ viro eget. Recessit itaque patriarcha spe frustratus, quem rex usque mare prosequebatur ut vel sic consuetis blanditiis offensum mitigaret. Cui ait Patriarcha, Hactenus regnasti gloriose, set amodo te deseret quem tu deseruisti. Recole quæ Dominus tibi contulit, & qualia illi rependisti; quomodo regi *Franciæ* infidus fuisti, beatum *Thomam*

mam occidisti, & nunc protectionem Christianorum abjecisti. Cumque ad hæc rex excandesceret, optulit ei Patriarcha caput suum & collum, dicens, Facias de me ut de *Thoma* fecisti, Adeo volo occidi à te in *Anglia* sicut à *Saracenis* in *Siria*, Quia tu omni *Saraceno* pejor es. Cui rex, Si omnes homines mei unum corpus essent unoque ore loquerentur, non auderent mihi talia dicere; Cui ille, Non est mirum, quia tua non te diligunt, prædia non hominem sequitur turba. Ita tunc rex, *Recedere non possum quia filii mei insurgunt in absentem.* Cui ille, *Nec mirum, quia de diabolo venerunt & ad diabolum ibunt.*

Hoc anno misit rex filium suum *Johannem* in *Hiberniam*: set parum ibi proficiens reversus est. Hoc anno kalendis Maii *Saraceni* ceperunt *Jerosolymam*, crucem sanctam asportantes, occideruntque Magistrum miliciæ templi cum multis nobilibus: Quo audito, multi per orbem sunt cruce signati; Inter quos *Ricardus Pictavensis* filius hujus regis *Henrici* cruce signatur; Et *Baldewynus* archiepiscopus hac de causa *Walliam* intravit, ut supra tactum est; in cujus comitatu erat magister *Giraldus Cambrensis* archidiaconus *Landavensis*: Qui statum & ritum *Cambrigenæ* gentis in *Itinerario* illo descripsit, sicut nuper cum *Johanne* regis filio *Hiberniam* missus, statum & ritum gentis illius in sua topographia descripserat.

Gregorius viij. post *Urbanum* sedit papa mensibus iv. Qui pro subsidio terræ sanctæ multas misit epistolas; Cui successit *Clemens* tercius qui sedit Papa annis iij. Hoc anno *Ihesus Christus* visibiliter apparuit in aere cruce pendens apud *Dunstapulam* in *Anglia* videntibus multis. Quo eciam anno rex *Henricus* fecit *Ranulfum* Comitem *Cestriæ* fore militem, & dedit ei in uxorem *Constanciam* Comitissam *Britanniæ* relictam *Ganfridi* filii sui, cum tota *Britannia minore* & cum comitatu *Richemundiæ*. Reges *Franciæ* & *Angliæ* & *Ricardus* Comes *Pictaviæ* cum aliis multis Nobilibus die sancti *Georgii* cruce signantur ad numerum C.M.j. Quo anno *Fredericus* Imperator dum *Terram sanctam* excommunicatus adiret, duxit exercitum suum per *Constantinopolim*, set ob nimium æstum in quodam flumine *Armeniæ*, quod dicitur *Gula Sathana*, se balneans extinctus est, vel secundum alios, equo suo impingente in aqua cecidit & submersus est, apud *Tyrum* sepelitur. Primogenitus suus in illa expeditione sublatus, successit ad imperium *Teutonicorum* alter filius ejus *Henricus* v. qui regnavit viij. annis, & subjugavit *Apuliam* & *Siciliam*, set quia regem *Angliæ Ricardum* de terra sancta revertentem de carcere suo nisi data pecunia multa liberare noluerat, excommunicatus est à Papa *Celestino*, sub qua sententia decedens sepeliri non poterat nisi aut reddita *Ricardo* regi pecunia recepta, aut de permissione *Ricardi* terræ traderetur. Hoc quoque anno orta dissensione inter Reges *Angliæ* & *Franciæ* tota illa pecunia quæ ad profectum *Jerosolymitanum* ex rerum decimatione collecta fuerat absumpta est; Nam apud urbem *Cenomannicam* querentibus contra regem *Angliæ* rege *Franciæ* & *Ricardo Pictavensi*, rex *Henricus* fecit suburbium succendi ad cautelam, ne hostibus suis foret ad præsidium. Vis venti retorta convertit flammam in urbem, & totam combussit, & regem *Henricum* exire coegit. Qui in recedendo talia dixit, *Quia tu Deus urbem de mundo quam plus dilexi hodie à me tam turpiter abstulisti, ego tibi reddam talionem. Nam de cætero auferam à te quod in me plus placere deberet, quod est cor meum.* Demum apud *Turonem* febri correptus pacem Regis *Francorum* sub hac forma optavit, Quod gratiæ regis *Francorum* salvo honore suo regnique sui coronæ libenter se submitteret; set frustra, quia pacem non aliter optinuit nisi gratiæ regis absolute se submittendo: Et merito hoc sibi provenit, quia illud verbum, *Salvo honore Dei & ordinis sui dignitate & Ecclesiæ libertate*, *Thoma* non concessit. Igitur cum apud *Cynonense* castrum rex *Henricus* decederet, omnes circumstantes ita rapacitati indulserunt, ut corpus regis diu jaceret nudum, donec puer quidam inferiores corporis partes pallio brevi contegeret, & tunc videbatur cognomen ejus adimpletum, quo ab infantia vocabatur *Henricus Courtmantyl*. Nam iste primus omnium curta mantella ab *Andegavia* transvexit in *Angliam*. Ferebant quoque de eo qui funeri astabant, quod quamdiu *Ricardus* filius suus paterno astaret cadaveri, utraque patris naris sanguinem distillavit. Per viij. dies ante obitum hujus regis pisces de quodam stagno *Normanniæ* exilientes nocturno tempore cum tanto strepitu sunt congressi, ut homines vicini ad spectaculum venientes, vix unum piscem superstitem reperirent.

Iste *Henricus* bene & prudenter regulavit populum suum cum recta justitia, & gravem & celerem vindictam de latronibus & furibus & raptoribus admodum exercuit. Hujus *Henrici* tempore nullus latro neque raptor, homicida vel qualiscunque sceleratus gaudere potuit privilegio immunitatis sanctæ Ecclesiæ, neque clericus nec sacerdos, quin eos ab Ecclesia eriperet, & judicio regni astare cogeret secundum eorum delicti quantitatem puniendos, nullam ferens sanctæ Ecclesiæ in hac parte reverentiam. Et pro hac Ecclesiæ causa & aliis quæ in vita beatissimi *Thomæ Cantuariensis* plenius recitantur, idem *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus quinto die natalis Domini in utero matris suæ, ecclesia matrici scilicet *Cantuariensi* à filiis suis spiritualibus sed degeneribus patienter mortem sustinuit, ut vitalem deinceps & debitam reverentiam universali sanctæ matri Ecclesiæ *Anglicanæ* perpetue redderet. *Leycestrensis.*

Hujus *Henrici* tempore Christiani bellabant contra *Saracenos* in Terra sancta. Set Christiani victi sunt & superati, & in dolendo numero occisi per fraudem & proditionem falsissimi Christiani Comitis *Tripolitani*, ea de causa quia voluit desponsasse reginam *Ierosolymitanam* filiam scilicet *Henrici* regis *Angliæ*, set ipsa recusavit eum, & ob hanc causam Comes tenuit firmiter cum *Saracenis*, & sic fuerunt Christiani proditione subacti & in mortem subpeditati. Mox cognita ista immani proditione, rex *Franciæ* & quasi omnes magnates terræ *Franciæ* se cruce signaverunt, terram sanctam petituri. Iste *Henricus* postquam fere regnaverat xxxvj. annis mortuus est, anno gratiæ M.C.lxxxix. in octavis apostolorum *Petri* & *Pauli*, apud fontem *Ebrardi* humatus jacet in *Normannia*. Iste *Henricus* ij. vocatus filius Imperatricis *Matildæ*, quæ fuit filia primi *Henrici* regis, & *Matildæ* filiæ *Malcolmi* regis *Scotiæ* & sanctæ *Margaretæ* reginæ *Scociæ*, quæ fuit filia regis *Edwardi* filii regis *Edmundi ferrei lateris*, qui fuit filius regis *Ethelredi* filii regis *Edgari*, qui rex pacificus dicebatur. Et sic ascendendo

Ricardus I. dendo usque ad primum regem *Angliæ*. In tempore hujus *Henrici* menia villæ *Leycestrensis* destructa sunt & quasi funditus muri eversi. Iste *Henricus* habuit tot filios; *Willielmus*, qui moriebatur infantulus; *Henricus* juvenis rex, de quo superius; *Ricardus cor leonis*; *Johannes*; *Galfridus*, qui desponsavit Ducissam *Britanniæ*. Et tot filias, *Johanna* Comitissa *Tolosæ*, *Matilda* Ducissa *Oxoniensis*, *Elianora* regina *Castella*.

CAP. XIII.

Tunc *Ricardus* qui vocatus est *Cor leonis*, ut infra patebit, filius hujus regis *Henrici*, cum summo honore apud *Westmonasterium* iij. nonarum *Septembris* coronatus est anno gratiæ M. C. lxxxix. post mortem patris sui.

An. Dñi 1189.

Cistrensis lib. 7. c. 25.

Sic mortuo rege *Henrico* apudque fontem *Ebrardi* sepulto successit filius suus *Ricardus* per x. annos regnaturus. Cujus mores & actus *Stephanus Cantuariensis* luculenter descripsit. At ne præsens historia careat insignis tanti Ducis, libellum *Stephani* cursim studui deflorare. Rex igitur iste rebus transmarinis mature dispositis, *Angliam* redit coronandus; in cujus adventu carceres relaxantur. Coronatur quoque *Londoniæ* à *Baldewyno Cantuariensi* iij. nonarum *Septembris*, Qui dies ex prisca Gentilium superstitione *malus* vel *Egyptiacus* dicitur, tanquam quondam *Judaici* eventus præsagio, Nam dies ille *Judæis Angligenis* exitialis fuisse dinoscitur. Convenerant ad hæc solennia multi *Judæorum*, ne forte habita sub priore rege felicitas minus arrideret eis sub novo. Illis tamen interdixit rex ingressum Ecclesiæ dum coronaretur, & ingressum palacii dum epularetur; rege tamen epulante quidam *Judæorum* inter cæteros tumultuantes fores regias introibant, Quorum unus dum pugna percutitur, turba indisciplinata credens regem talia mandasse, lignis & lapidibus *Judæos* cecidit, & in fugam compulit: Ex hoc gratus rumor tanquam si rex exterminari *Judæos* jussisset totam percurrit urbem: Moxque fremens populus domos ubi trepidi confugerant *Judæi* oppugnat, incendit, spoliat, neque propter mandata regia destitit; Ac licet immensitas tantæ rabiei si dissimulata & inulta transiret primordia regiæ majestatis denigraret plurimum: propter infinitam tamen reorum multitudinem dissimulari oportuit quod vindicari non potuit. Pace tamen utcunque *Judæis* data, illico rex vacantes dignitates confert, fratrique suo *Johanni* præter id quod ex dono paterno in *Hibernia* & *Normannia* receperat, provincias *Cornubiæ*, *Devoniæ*, *Notyngamiæ*, *Lancastriæ* contulit; set & filiam Comitis *Gloverniæ* in iij. gradu consanguineam cum integritate paterni juris copulavit, set & indulta fratri tetrarchia fecit ingratum & infidum eciam ambire monarchiam. Regni quoque procurationem *Dunelmensi* commisit episcopo: Qui tamen decentius divino incubuisset officio quam regio succubuisset ministerio, cum nemo possit secundum evangelium utrique domino prout dignum est deservire; si enim velit episcopus ut utrique cœlesti & terreno regi placeat, ad utrumque se divideret. Certe rex cœlestis qui sibi vult ex tota anima deserviri, ministerium divisum non approbat, quineciam si episcopus nec saltem dimidius qui Dei sunt exequatur, set vices suas indignis & remissis executoribus committat, ut ipse terreno palacio vel foro totus inserviat; nam nec terreni Principis ratiocinia quicquam dimidius sufficienter administrat. *Ricardus* I. Cæterum ut sumptus propensiores versus *Jerosolymam* rex sibi congereret, resignavit regi *Scotorum* castella de Berwyk, Rokysburg pro x M. li. Pellexit eciam pecuniosum illum *Dunelmensem* episcopum veteranum ut pro innumera pecunia propriam emeret provinciam; unde solebat rex jocando dicere, De vetusto episcopo feci novicium Comitem, mirus eo artifex. Consimili astu rex plurimorum sacculos exhausit, distrahendo dignitates & prædia regia ac si animum redeundi non haberet: Cumque propter hoc ab amico familiari ausu increparetur, respondit, *Londoniam venderem si emptorem sufficientem reperirem*. Eo quoque proclivius emebant plurimi quo rex nunquam repatriare credebatur; Ipse nempe à summo Pontifice potestatem acceperat ut à quibus vellet crucem assumptam detrahere posset, unde & multa librarum milia adquisivit. Rex igitur commisso ut putabatur negligenter regni gubernaculo *Willelmo Heliensi* episcopo Cancellarioque suo, ante natale Domini *Normanniam* transfretavit; Quo tempore apparuit signum crucis in cœlo apud Dunstapill. Et cito post visa est forma crucis per aliquod spacium à vexillo recedere. Interpretetur qui poterit signi prodigium, cujus didici esse simplex narrator non præsagus interpretator. Dum igitur reges *Angliæ* & *Franciæ* post firmatum inter se fœdus apud *Turon. Galliæ* æstatem ad proficiendum expectarent, zelus Christianorum adversus *Judæos* in *Anglia* conspiravit, non quidem sincere, id est causa fidei, set eorum vel æmulando felicitatem vel inhiando fortunæ. Dei quidem justitia talia minime approbante set decenter ordinante, ut hoc modo gentis perfidæ coherceret insolentiam. Verum præter ea quæ apud *Lyncolniam* & *Lynnam* in rebus & personis *Judæi* pertulerant, apud *Eboracum* quidam post diutinam obsidionem & afflictionem *Raby* magister *Judæorum* incidit venas CCCC. *Judæorum*, suasque proprias venas & guttur uxoris suæ detruncavit; set & apud Staunforth cæsis aut expilatis *Judæis*, *Johannes* quidam audacissimus Christianus cum multis spoliis *Northantoniam* divertit, ubi & ambitu pecuniæ allatæ latenter occisus est ab hospite suo, corpusque ejus de nocte projectum est extra urbem, occisore fugiente. Mox sompniantibus vetulis atque apparentibus ibidem fallaciis, signorum præstigiis illi martyris meritum simplices homines tribuerunt, sepulchrum defuncti solennibus excubiis & muneribus honorantes: Ridebatur hoc à prudentibus, set tamen gratum fuit hoc clericis ibidem victitantibus gratia commodorum. Res defertur ad episcopum, qui statim continuata simplicium studio & cupidorum falsi martyris insignia prophanavit. Inter hæc rege *Ricardo* absente, *Willielmus Heliensis* episcopus regis Cancellarius & regni Procurator ac apostolicæ sedis mediante pecunia in *Anglia* legatus, clerum oppressit, regis prætendens potestatem, plebem depressit, *Romanam* ostendens auctoritatem; Cum mille equis procedebat, monasteria contributionibus & hospitationibus gravabat; regni majores sibi affines efficiebat. Utramque sedem metropolitanam ad libitum suum prosternebat. Nam ante adventum regis *Ricardi* in terram sanctam *Baldewynus* archiepisc *Cant*. apud *Tyrum* decesserat, ac *Eboracensem* electum fratrem regis *Galfridum*

jam

Ricard. I. jam per x. annos impedierat ne consecraretur. Quinetiam apud *Dovoriam* appulsum *Galfridum*, direptis rebus, de monasterio sancti *Martini* extrahi, & in turri regia trudi fecerat; set & apud *Westmonasterium* tanquam papæ legatus & regni procurator Concilium celebravit; in quo complex ejus *Hugo Nonant* episcopus *Cestrensis* querelam deposuit, quod monachi *Coventrenses* sanguinem suum fudissent coram altari, unde decrevit *Willielmus Heliensis*, monachos de *Coventreia* fore eliminandos, & clericos præbendarios instituendos. Hac igitur occasione captata, præfatus *Hugo* callidus homo & inverecundus, audax ad ausus improbos, literatura eloquentiaque instructus, qui inter Priorem & Conventum *Coventrensem* semper discordiam seminaverat, jam manu armata monachos expulit tanquam enormium criminum reos; moxque ad apostolicam sedem instructos direxit responsales cum literis episcoporum attestantibus, quod monachi *Coventrenses* deserta Christi milicia, ad seculum essent relapsi; unde petiit à papa liberam de ordinatione illius monasterii facultatem. *Romanus* vero pontifex sub cauta expectatione si quis forte ex parte monachorum adveniens in contrarium allegaret, per sex menses sententiam suspendit; set sumptuum inopia retardans monachos, votum episcopi consummavit. Monachi tandem vel sero venientes quamvis violentæ expulsionis injuriam deplorarent diutius, prævalente tamen episcopi potencia, astu & pecunia, per annos plurimos monachi dispersi, rebus eorum in præbendas clericorum redactis, prout poterant inopes victitabant: quamobrem de isto *Hugone* episcopo apud *Beccum* in *Normannia* die Parasceues decubante tradit fama, quod cum neminem sibi pœnitentiam imponere volentem reperisset, dixisse fertur, & ego meipsum pro malis erratis meis adjudico usque in diem judicii pœna purgatorii cruciandum.

Item Cistrensis lib. 7. cap. 26. *Celestinus* iij. post *Clementem* sedit papa annis vj. mensibus viij. qui ij. die consecrationis suæ coronavit *Henricum* v. *Frederici* filium in imperatorem, sub hac forma: Inprimis, recepto ab eodem *Henrico* juramento ante gradus ecclesiæ *Romanæ*, quod ecclesiam Dei defenderet, ejus jura conservaret, rectam justitiam teneret, patrimonium *Petri* si quid ablatum fuerit, pro posse revocaret; econtra dominus papa in cathedra sedens coronamque imperialem pedibus tenens, inclinato capiti imperiali demisit, quam statim cum pedibus in terram excussit; designans per hoc, quod ipse papa habet potestatem creare imperatorem si meruerit, & dejiciendi si demeruerit; Cardinales vero astantes coronam sic excussam, capiti reposuerunt. Absente itaque rege *Ricardo* præfatus *Willielmus* de *Longo Campo Heliensis* episcopus *Hugonem Dunelmensem* episcopum omni honore privavit, *Lincolniensem* episcopum proturbavit, & pene cunctos molestavit. Parantur interim multi ad transfretandum & regem interpellandum contra Comitem tyrannum; set & ille cunctos præveniens voti compos effectus est, prius rediit quam cæteri regem attigissent; literas tamen votivas cæteri impetraverunt. Quorum primus *Lincolniensis* episcopus rediens, *Willielmum Heliensem* usque *Lincolniam* prosequitur; præfigitur dies apud castrum de Tikill respondendi, ubi cum *Dunelmensis* advenisset, ait ad eum *Willielmus*, Ego te capio, non Præsul Præsulem, set Cancellarius Castellanum, donec obsides dederis de regiis castellis reddendis. Fama facinorosi *Willielmi Angliam* replevit, unde majores in eum fremunt, minores mala increpant. *Johannes* regis frater de captione fratris sui *Galfridi Eboracensis* electi multum commotus, accitis ad se de suis provinciis & ex *Wallensibus* ingentibus copiis cum nonnullis episcopis, Comitem tyrannum à Wyndesore usque turrim *Londoniensem* & inde usque *Dovoriam* profugavit, ubi timens sibi *Willielmus* ne non libere posset transfretare in pontificalibus, vestem superinduit muliebrem, caputque & majorem partem faciei peplo circumvolutus deambulabat in litore lævo brachio telam lineam, tanquam venalem, ulnam vero manu dextra ferens, ut hac arte non consideratus facilius transfretaret, ac dum telam suam more femineo distrahere nesciret, per verenda contrectatus ignominiose detectus est. Ipso tandem enavigante, regni administratio *Rothomagensi* archiepiscopo rege de *Sicilia* sic mandante commissa est, necnon *Batoniensis* episcopus in archiepiscopum electus est; set etiam ipso præmature defuncto *Willielmus Heliensis* fortissimum ad hunc rescriptum à papa *Celestino* impetravit, redditis sibi pristinis apostolicæ sedis vicibus quasi pro meliorando *Anglorum* regno & *Johanne* cohercendo qui ad regnum fratris absentis aspirare videbatur; set & in hiis frustratus datis muneribus ac saltem factis commissis cum *Johanne* collusit, set frustra. Nam licet apud *Dovoriam* erectis legationis suæ insigniis jam applicuisset, tamen regina *Elianora*, & archiepiscopi *Rothomagensis* & *Eboracensis* cum aliis multis ipsum renavigare coegerunt. Igitur post vernum tempus apud *Turon.* expectatum reges *Angliæ* & *Franciæ*, unus per terram, alter per mare usque *Siciliam* devenerunt; ubi rex *Franciæ* delicta suorum dissimilans nomen agni sortitus; Rex vero *Angliæ* nichil inultum relinquens nomen leonis promeruit; ibi quoque rex *Ricardus* grifones in *Calabria* & *Sicilia* expugnavit, castellum ligneum & portatile contra civitatem *Messanam* erexit, quod & *Mategriphum* appellavit. Quo quidem instrumento urbem *Acram* postmodum cepit; ibi eciam mater sua regina adduxit ad eum *Berengariam* filiam regis *Navarrorum*, virginem pulchram & disertam, quam rex duxit in uxorem.

Philippus rex *Francorum*, ut supradictum est, transivit per terram cum populo suo præcedens regem *Angliæ*, & rex *Angliæ Ricardus* carpsit iter cum populo suo per mare habens secum xiij. pergrandes naves bene onustas & l. galias, & sic applicuit apud *Ciprum*. Leycestrensis.

Profecto tandem rege *Francorum* in *Siriam*, rex *Anglorum* aliquantulum post eum demoratus est; set sub hyemali otio otiosus non erat, set victualia transmisit, machinas confecit: deinde de *Sicilia* procedens, usque *Ciprum* retortus est; ubi duæ regiæ naves per tempestatem confractæ irruentibus *Cipriis* spoliatæ sunt. Cistrensis ubi supra.

Applicanti regi *Ricardo* in *Cipriam* occurrit rex *Cipriæ* coronandus, prohibens ei portum cum potentia magna ne ingrederetur terram suam. Leycestrensis.

Quapropter rex *Ricardus* regem terræ satisfacere nolentem de urbe in urbem prosequebatur donec se dedisset; reddidit igitur se eo pacto, ut in vinculis ferreis non poneretur. Annuit rex *Ricardus*, set in vinculis argenteis conjecit eum; & sic de tota insula Cistrensis.

Ricard. I. ad libitum disposuit, per bimestre tempus ibidem commorando.

Leycestrensis. Deinde iter arripuit sequens *Franciæ* regem, & medio tempore in quodam angulo maris prospexit quandam magnam navem, scilicet Trierem quod *Dromond* vocamus, onustam cum *Saracenis* quam rex *Ricardus* cepit, & necari fecit de *Saracenis* mille CCC. & ducentos vitæ reservavit; cepit eciam *Ricardus* rex septinginta camelos onustos innumeris divitiis de gasis & thesauris *Solidani*, quas partitus est proceribus & communibus suis valde regaliter.

Cestrensis. Denuo dum *Ricardus* ad terram tenderet comprehendit in mari trierem magni *Solidani* bonis innumeris onustam, eam subtus perforando. Cum igitur ad *Acram* venisset, orta est materia discidii inter reges *Angliæ* & *Franciæ* in hunc modum; rex *Franciæ* ex pacto quod fecerant inter se apud *Turon.* vendicabat medietatem adquisitorum in *Cypro*, & econtra rex *Ricardus* dixit, se pepigisse de adquisitis in terra sancta & contra *Saracenos*. Similiter alia causa fuit discordiæ, quod rex *Franciæ* noluit quicquam mutuare Comiti *Campaniæ* tunc valde indigenti, nisi sibi invadiaret *Campaniam*; tunc Comes ait, Feci quod debui, amodo faciam quod oportet; Dominus meus me non recipit nisi pro meis, vadam igitur ad eum qui paratior est dare quam accipere; unde ad regem *Ricardum* veniens ditatus est. Insuper & rex *Ricardus* fovebat partem *Guidonis* regis *Jerosolymorum* contra *Conradum Marchionem* regem *Tyri*. Quem rex *Francorum* econtra fovebat. Properatur tamen ad obsidionem *Acræ* quæ jam per biennium casso labore fuerat obsessa. nam machinæ urbi admotæ igne *Græco* qui nulla aqua aut alio elemento extingui poterat, comburebantur; exercitus autem Christianus partim inedia partim morbo minorabatur, & eciam propter discordiam inter *Guidonem* & *Marchionem* dividebatur in partes, Necnon & aliqui magni de nostris pecunia *Soludani* corrumpebantur.

An. Dñi 1191. *It. in Cestrensis l.7.c.27.* Anno tandem Gratiæ M.C.xcj. quinto idus Julii tertio post adventum regis *Ricardi* die capta est urbs *Tholomaida*, quæ *Acra* dicitur; in qua captione dux *Austriæ* sequutus est regem *Angliæ Ricardum*, ut forsan partem triumphi vendicaret, set nescio an casu an regis voluntate vexillum ducis *Austriæ* cœno conculcatum est; unde dux ipse commotus domum reversus est gravissime postmodum de rege *Ricardo* se vindicaturus. Partitis interim inter reges *Angliæ* & *Franciæ* cunctis perquisitis, rex *Franciæ* suos vendidit captivos, rex *Angliæ* suos suspendit.

Leycestrensis. Rex *Ricardus* cepit urbem sancti *Georgii*, & civitatem *Nazareth*, & villam de *Barut*, & castrum *Caiphæ*.

Cistrensis ubi supra. Ob hoc & hiis similia commotus rex *Franciæ*, necnon & gloriam regis *Ricardi* ægre ferens, aeris intemperiem causatus, domum rediit, juratoriam tamen cautionem adhibuit de indempnitate rerum regis *Ricardi* usque ad reditum suum de terra sancta. Prosperis tandem flatibus *Italiam* applicuit, papam adiit, absolvi à quodam juramento involuntario petiit, set non optinuit. Occiso interim *Conrado Marchione* per duos sicarios in urbe sua *Tiro*, rex *Franciæ* nisus est hoc scelus regi *Ricardo* imponere, unde & apud *Parisium* celebrato concilio, de proditore *Ricardo* se velle ulcisci proponit. Prudentiores tamen præmaturæ ultionis propositum dissuaserunt; asserentes, quod licet ita foret quod regi *Ricardo* imponebatur, non tamen præpropere aut petulanter agendum fore, set respectu honestatis sustinendum, quousque ad propria rediret, qui propter *Christum* noscebatur peregrinari; Cæterum si reversus, vel obicienda purgare potuerit, vel de excessu satisfacere voluerit, bene actum erit, sin autem, expetendæ ultionis, justicia comite, congruum tempus erit: quod si hoc consilium displiceat *Romanus* pontifex consulatur. Set quamvis ad modicum quiesceret rex, molitus est tamen regno *Angliæ* cruentum negotium. Expetiit namque rex *Franciæ* per legatos nuptias germanæ regis *Dacorum*, eo tamen pacto, ut dotis nomine sibi concederetur illud antiquum jus quod *Dacis* in regnum *Anglorum* ab olim competebat, simul cum classe & exercitu per unum annum ad hoc assequendum. Set & hac conditione propter *Wandalicam* à tergo infestationem negata, traditur tamen nuptui puella cum x. millibus marcarum argenti, quam tamen post primæ copulæ noctem, aut propter fetidum oris halitum, aut quia non invenit eam virginem rex repudiavit indecenter. *Ricard. I.*

Interea apud orientem sumptu deficiente regeque *Ricardo* nequiter defamato, quod regem *Franciæ* insidiis appetisset, quod eciam *Conradum* Marchionem per conductos sicarios peremisset, quod cum *Soldano* de proditione terræ sanctæ consiluisset, atque ideo ad capiendum urbem sacram accedere noluisset, *Ricardus* se parat ad repatriandum; major namque pars Christiani exercitus morbo, gladio, inedia, laborumque intolerantia absumpta fuerat: in qua re consideranda est altitudo sapientiæ divinæ, quæ de suorum vel temporali salute vel felicitate minus curare videtur, dummodo eorum clades ad supernæ civitatis completionem proinde faciat derivari. Proinde fidenter dixerim, quod longe felicius illis contigit, qui sic ibidem migraverunt, quam illis qui repatriantes ad sordes pristinas remearunt; sic igitur Christus rex noster malis hominum bene utens, dum terrenam suam *Jerosolymam* propter peccata inhabitantium in manus tradidit hostium, cœlestis sibi *Jerosolymæ* uberiora lucra subtiliter conquisivit: itaque propter nostrorum defectum & dedecus temporum oportet civitatem sanctam conculcari à gentibus usque ad tempus quod solus Deus novit; nam suo tempore proculdubio juxta morem priscum terra sancta spurcissimos suos evomet incolas, & forsan per perniciorem manum, ut virtus divina in hoc negotio clarius elucescat; unde dixit quidam apud *Machabæos*, *Facile est multos concludi in manus paucorum*. Quod utique declaratum est quando unus persequebatur mille, & duo fugaverunt x. milia. Et *Gedeon* quondam amota multitudine per CCC. viros qui aquam lambuerant de multis triumphavit. At non est temptandus Deus, ut Christiani pro eo quod Dominum bonum & potentem habeant, petulanter & inconsulte contra multos adversarios pauci prosiliant: Ita enim vult Deus suos in se confidere, ut non negligant prudenter agere.

Firmatis denuo inter regem *Ricardum* & *Soldanum* induciis triennalibus, *Hubertus Salisbyriensis* episcopus pro se & pro rege sanctum sepulchrum adiit, hostiam sacram ibidem immolavit; inde rediens una cum rege *Ciprum* navigavit: inde præmisit *Item Cistrensis l.7.c.28.*

rex

Ricard. I. rex duas reginas, uxorem scilicet & sororem, cum omni pene familia sua usque *Siciliam*, ipseque lenti pelagi impatiens feroci aura ad partes *Austriæ* inter *Aquileiam* & *Veneciam* cum paucis depulsus est, ubi aliquantisper oberrans & latitans, dum cibi lautiores pro illo emerentur notatus est, & ab hominibus ducis *Austriæ* deprehensus. Quo divulgato, rex *Francorum Johannem* regis *Ricardi* fratrem contra regem *Ricardum* facile allexit. Imperatorem *Teutonicum* contra *Ricardum* captivum instigavit, unde & imperator pacta cum duce *Austriæ* tercia parte provenientis commodi, regem *Ricardum* dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in trivallis, ubi dicit *Aristoteles*, *Bonum est occidere patrem*. Quem tandem circa Dominicam palmarum coram procerum suorum multitudine ad respondendum produxit. Ille vero hilari fretus conscientia ita objecta diluit, ut imperator non solum ad misericordiam, set eciam ad reverentiam flecteretur.

Venerunt tunc ad regem sic detentum *Willielmus Heliensis* episcopus propter insolentes mores suos ab *Anglia* jampridem extrusus, ut regis circa se animum exploraret; quem cum adumbratæ devotionis præstigiis non posset deludere, desperata gratia set cauteriata comitante conscientia ad *Franciam* rediit: set & *Hubertus Salisburiensis* de *Sicilia* ad regem veniens pro necessaria *Anglicani* regni cura, ac eciam pro maturando regiæ redemptionis negocio, in *Angliam* directus est, ubi adveniens concorditer à *Cantuariensibus* & ipsis episcopis in archiepiscopum erectus est. Qui nimirum accepto pallio inthronizatus est, mox apud *Marton.* accepto canonicæ professionis habitu *Cantuariensibus* quos fervor *Baldewyni* paulo indiscretius exulceraverat, molestus non fuit. Præfatus namque *Baldewynus* quamquam alias vir bonus & religiosus, jus & prærogativam eligendi archiepiscopum à *Cantuariensibus* transferre elaboraverat, cujus rei gratia regio favore fretus nova ædificia juxta monachalem ecclesiam ad præbendas canonicorum secularium non sine sanguine construere cœperat, ut ibidem postmodum suffraganei episcopi cum clericis convenientes de futuri pontificis electione, extrusis monachis, deliberarent. At contra monachi *Romanum* pontificem appellantes, opus inceptum intermitti coegerunt, quod & post mortem *Baldewyni* usque ad solum complanaverunt: In quo facto mirandum est, tantum virum qui ex archidiacono monachus *Cistercienſis* ordinis, & postmodum abbas, & ex abbate *Wygornensis* præsul, ac ex suffraganeo tandem metropolitanus effectus, quod imperfectioris vitæ homines, canonicos scilicet seculares, loco perfectorum subrogare voluit, cum olim sancti principes & pontifices in *Anglia* illud genus clericorum minus abundare volentes, optionem illis dederint, ut aut beneficia relinquerent, aut vitam mutantes in religionem transirent.

Leycestrensis cap. 14. *Henrico* imperatore in forma prædicta regem *Ricardum* in custodia sic detinente, *Philippus* rex *Franciæ* memor suæ perniciosæ malencoliæ contra regem *Ricardum* maliciose acceptæ, se armavit protinus in ultionem; nam *Johannem* fratrem *Ricardi* instigat ad coronam regni *Angliæ*: sicque unanimi assensu guerram moverunt, unus in *Anglia*, alter in *Normannia*. Eodem tempore *Ricardo* sic in carcere existenti, quidam leo ferox & famelicus solutus est, & ad eum dimissus, ad hoc ut credebatur, ut præ fame attenuatus regem *Ricardum* quasi ex negligencia custodis leonis, in instinctu devoraret; set rex plenus audacia & fortitudine, gratiaque Dei illi aspirante, videns leonem illi aperto gutture & ferociter festinare, apprehendit mantellum suum, & circumplicatum brachio suo immisit manum cum brachio in gutture leonis, manu contrectans cor leonis extrahit, cor cum radicibus & calidum crudumque comedit: ex quo facto provenit illi illud nomen quo vocatus est *Ricardus cor leonis*. *Ricard. I.*

Igitur post *Alemannicæ* detentionis tædium, quod plene uno anno & tribus mensibus duraverat, relaxatus est rex *Ricardus* mense Januarii pro centum millibus libris argenti, relictis apud imperatorem obsidibus *Rotomagensi* & *Batoniensi* episcopis pro parte pecuniæ nondum solutæ; Ad cujus summæ solutionem silente interim omni privilegio, prærogativa & immunitate ecclesiæ seu personæ, extorta est tota lana alborum monachorum & canonicorum, quineciam prælatorum annuli, vasa, cruces, calices, cum auro de feretris sanctorum abrasa sunt conflata. Demorante tamen apud *Swynam* in *Flandria* duobus plene mensibus, aut propter flatus adversos, aut necessarii apparatus gratia, Imperiales apparitores sic demorantem pene interceperant. Pœnituit imperatorem relaxasse regem, sicut quondam *Pharaonem* dimisisse *Israel*. Mense tandem Marcio *Sandicum* portum rex applicuit, & modica apud *Lundoniam* mora facta processit, ac munitissima fratris sui *Iohannis* castella de **Notyngam**, de **Tykyl** accepit, quorum castellanos incarceravit; *Iohannem* fratrem suum tanquam ingratum & infidum judicio procerum omni honore privavit; sicque apud **Hampton** Pascha suum tenuit, atque apud *Wyntoniam* tanquam detrusa jam captivitatis ignominia, quasi rex novus quinto regni sui anno solenniter coronatus est. Post cujus coronationis solennia, quicquid prius leviter datum aut graviter venundatum fuerat repetiit, nomine commendati, fructus perceptos pro sorte computans, cessante pacto, titulo & instrumento quocunque; & sic paululum demoratus *Franciam* navigavit, contra regem *Francorum* denuo bellaturus. *Item Cistrensis lib. 7. c. 28.*

Rex *Ricardus* denuo apud *Wintoniam* coronatus post paululum temporis transfretavit in *Normanniam*, ad conquirendum castella quæ *Philippus* rex *Franciæ* adquisierat in sua absencia. Rex *Franciæ* venit contra eum cum sexcentis militibus populoque multo; cumque rex *Ricardus* ei occurreret ut bellum cum eo iniret, rex *Franciæ* retraxit se quasi fugiendo, & capti sunt de militibus suis centum, & ducenti dextrarii ferro communiti. *Leycestrensis.*

Igitur regibus sub varia ut assolet sorte congredientibus, concessæ sunt ad annum induciæ, regi quidem *Ricardo* pro reparatione virium & opum utiles, quamvis ratio honesti repugnaret. *Johannes* frater regis *Ricardi*, qui jam regi *Francorum* contra proprium fratrem adhæserat, quia jam nil habuit nilque potuit, spretus est à rege *Francorum*, mediante tamen matre sua *Alienora*, ad regem *Ricardum* supplex rediit, fideliter ei de cætero militaturus. Fiebant interea apud *Turonem* exercituum diu intermissa torneamenta, quasi bellorum præludia, non obstante papali prohibitione. *Cistrensis.*

Circa hæc tempora quidam *Stephanus* procurator *Andegaviæ*, qui sub diebus *Henrici* secundi & *Item Cistrensis l. 7. c. 29.*

[E 2.] hujus

Ricard. I. hujus regis *Ricardi* prudenter egerat, conjectans tamen delicati corporis principem ex longo itinere & periculo vel non vel difficile posse reverti, absente rege cœpit fines creditæ sibi potestatis petulanter excedere, unde & suadente quodam familiari suo, nigromanticum quendam consulit, utrum rex *Ricardus* esset reversurus: at ille ducens *Stephanum* ad locum secretum, ostendit ei caput æneum habens spiritum inclusum, Quære, inquit, ab isto quæ volueris, set pauca & breviter, nam ad multiloquium non respondit. Cui ille: Num ego visurus sum regem *Ricardum*? Et respondit, Nequaquam. Item, Quamdiu durabit administratio suscepta? Respondit, usque ad mortem tuam. Tercio quæsivit *Stephanus* ubi esset moriturus? Et responsum est, In pluma. Nec licuit ei ulterius quærere, set dimissus à vate præcepit suis ut quidem plumam aliqua occasione ei applicarent. Cœpit exhinc confidentius solito agere, subditos conterere, & maxime quendam de nobilibus, qui aliquando in castrum suum fugiens à facie *Stephani* persequentis, ipsum *Stephanum* negligentius in obsidione oberrantem cepit, & laniatum trucidavit. Munitio autem illa vocabatur *Pluma*. Sicque patuit cavillatio spiritus illusoris. Simile contigit de *Gereberto* speudopapa, prout superius est expressum. Simile autem narratur de *Alberico* Comite *Northimbriæ*, qui cum esset præpotens, suo statu non contentus, consulto dæmone audivit quod *Graciam* esset possessurus, unde & partes adiens orientis, in *Graciam* ingressus est, cumque auditum esset à *Græcis*, quod super eos regnaret, nudatum illum bonis omnibus de finibus suis expulerunt. Post annos aliquos fessus homo ille laboribus & ærumnis *Normanniam* ad regem *Henricum* adiit, à quo nobilem viduam recepit in conjugem; ac cum in benedictione nuptiali sacerdos quæreret à muliere, sic, *Domina* Græcia *complacetne tibi in viro illo?* Agnovit *Albericus* versuciam spiritus illusoris, qui mentem hominis cupidam erexit in spem vanam. Cum igitur *Ricardus* xx. marcarum millia pro suæ redemptionis residuo duci *Austriæ* præparasset, obsides quos apud eum dimiserat subito comparuerunt, referentes illum tyrannum divini judicii pondere submersum, terramque ejus ante obitum suum multiplici flagello attritam, urbes repente conflagratas, *Danubium* fluvium cum multa jactura fines suos exisse, semina sata aruisse, ipsum quoque ducem propter regis captionem nuper à papa excommunicatum ferebant excommunicationem derisisse, qui denuo die sancti *Stephani* ad campos equitans, ita pedem attrivit, ut pede abscisso in mortem desperatus coram optimatibus suis ab excommunicationis vinculo peteret absolvi, responsum est à clero, hoc fieri non posse, nisi sub juratoria cautione quod super injuriis regi *Ricardo* irrogatis judicio ecclesiæ staret; moxque obsides regis *Anglorum* post præstitum juramentum liberavit, Deinde rex correctior vixit. Accidit & aliud quod regem movit ad correctionem, vir quidam *Cenomannicus* ad sanctum *Jacobum* pia devotione profectus, sospes remeavit; qui postmodum pari devotione ignitus, ut sanctum sepulchrum Domini videret, processit; cui forsan solivago quidam terribilis vultu apparuit. Pavefactus homo crucis signo se munivit. Ille autem tanquam signaculum illud parvipendens, Nequaquam, inquit, hoc modo te tueri poteris quin meus sis, potro si procidens adoraveris me, faciam te locupletem: Ad hæc inquit homo ille, *Ricard. I.* Modo liquet te fore partis adversæ. Sint tua tibi, mihi sufficit Christi largitio, quem solum adoro. Cui ille: Oportet te vel invitum munus aliquod de meo habere; & mox jactavit super caput hominis quasi pallium tenuis materiæ, quo crinibus adustis, cutis capitis denigrata permansit. Homo trepidus sanctum *Iacobum* inclamavit; qui mox assistens, dæmonem increpavit, ac quis esset, quid negotii haberet inquisivit. Qui constrictus imperio, Dæmon sum, inquit, humano generi infestus, Ego Christianos reges in orientali profectione impedivi. Ego regem *Ricardum* per ministrum meum ducem *Austriæ* captivavi. Ego regem *Ricardum* postquam liberatus esset jugiter circumvallo, potissime circa cubile ejus & circa thesauros ejus quos avide recondit. His dictis dæmon disparuit, & homo ille confortatus, dimisso itinere intento, *Cenomanniam* rediens, *Ricardo* regi quæ audierat retulit, caput suum ustulatum ostendit, & rex se correxit.

Circa hos dies *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus applicans & regias vices in *Anglia* gerens, mortuo jam *Eboracensi* archiepiscopo, *Eboracum* adiit & Concilium celebravit.

Circa hos dies duo erant qui pari proposito set dispari causa commoda regia quærere videbantur, abbas namque *Cadomensis* fraudem officialium regiorum apud regem culpabat; ideoque insolentiam eorum cum quiete provincialium castigandam fore censebat: *Willielmus* vero cum *longa barba* insolentiam divitum qui propriis fortunis parcentes pauperes onerabant fortiter accusabat; Igitur accepta potestate abbas præfatus mense Februarii *Londoniam* venit, præsides provinciarum ad ratiocinia sua reddenda districte convenit, set morte præventus Paschalia festa non vidit. De *Willielmo* quoque tradebatur, quod *Londoniis* erat oriundus, à barba prolixa quam fovit cognomen accepit, quam nutrivit, ut tali insigni in cœtu & concione magis conspicuus & spectabilis appareret; qui cum esset ingenio acer, mediocriter literatus, eloquens supra modum, innata quadam animi & morum petulantia nomen sibi grande facere volens, moliri nova & audere ingentia cœpit: Denique inhumana & impudens ejus actio in proprium germanum signum esset vesaniæ ejus in cæteris; nam fratrem suum *Londoniensem* civem qui eum in scholis exhibuerat, apud regem tanquam regiæ proditionis reum, pro eo quod profusiora solito sumptuum solatia non refunderet, instanter accusabat, set quamvis à principe in hoc derisus fuerit, favore quorundam inter magistratus *Londonienses* locum optinuit: Denique clandestina opera & venenatis suspiriis apud plebem divitum insolentiam qua pauperes indigne tractabantur suggillans, mediocres ad immoderatæ libertatis amorem inflammans, adeo plurimos quasi præstigiis fascinatos sibi devinxit, ut quinquaginta duo milia *Londoniensium* indigenarum ad ejus nutum tanquam communi cunctorum provisori obtemperarent. Tanto igitur fretus consciorum numero, tanquam zelans pro pauperculo populo & commodo regio, cœpit in omni cœtu nobilibus resistere, prætendens quod eorum fraude fisco plurimum deperiret; cumque illi contra eum propter hoc fremerent, transfretavit ille ad regem pro cujus fide potentum injurias se perpessum ostendebat: inde reversus, calliditate solita cœpit de cætero tanquam regio favore subnixus fiducialius agere,

Item Cistrensis l. 7. c. 30.

Ricard. I. agere, & proprios complices fortius animare; Cumque jam initæ conspirationis rumor percrebuisset, *Cantuariensis* archiepiscopus *Hubertus* cui regni regimen commissum fuerat, plebem convocat, natos rumores recitat, ad tollendum omnem sinistram suspicionem obsides dari rogat; Ejus blandiloquio populus placatus, obtemperat, obsides donat; Nichilominus præfatus *Willielmus* cœptis insistens, vallatus turbis pompatice procedebat, conventus publicos faciebat, *Salvatorem pauperum* se vocabat, frænandam in brevi potentum proterviam granditer intonabat, unde & sumpto de sacris scripturis themate ita exorsus est. *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris. Ego enim sum pauperum salvator, vos pauperes duras divitum manus experti haurietis nunc de fontibus meis aquas doctrinæ salutaris, & hoc cum gaudio, quia jam venit tempus visitationis vestræ. Ego*, inquit, *dividam aquas ab aquis, aquæ nempe, populi sunt. Dividam igitur populum humilem & fidelem à populo superbo & perfido, dividam electos a reprobis, velut lucem a tenebris.* Igitur *Hubertus* præfatus de consilio procerum evocavit *Willielmum* ad objicienda satisfacturum; Qui opportune affuit, set ita turbis vallatus est, ut ejus evocator territus mollius ageret & judicium protelaret. Explorata tandem per duos cives *Londonienses* opportunitate, qua solus sine turba reperiri posset, ad capiendum armata manus emittitur; set alterum è civibus qui eum exploraverunt ipse *Willielmus* bipenni sua mactavit; Alterum, unus de *Willielmi* complicibus trucidavit; Illico *Willielmus* cum paucis suorum & cum concubina sua inseparabiliter cohærente, in vicinam ecclesiam, beatæ scilicet *Mariæ* de *Arcubus*, qua non tanquam asilo, sed velut castello ad tempus se tueri voluit, [confugit] sperans populum suum, set frustra, ad ejus liberationem affuturum. Qui nimirum etsi de ejus discrimine dolerent, respectu tamen obsidum quos dederant, ac metu armatorum militum quos viderant, ad ejus ereptionem non accurrunt. Jussus igitur *Willielmus* egredi, set nolens, igne & fumo appositis exire tandem est coactus, Egredienti autem filius civis illius quem peremerat, cultro ventrem discecuit. Captus tamen, judicio curiæ primo equis distractus, deinde cum sociis ix. qui illi deesse noluerant, patibulo suspensus est. Porro complices ejus archiepiscopum velut homicidam non solum diffamaverant, set eciam ut conspirationis suæ propriæ dedecus abstergerent, & dampnatores *Willielmi* improbos comprobarent, arte & astu nomen illi & gloriam martyris quæsierunt. Denique, ut fertur, sacerdos quidam propinquus *Willielmi* cathenam qua vinctus fuerat febricitanti cuidam superposuit, & mox sanitatem subsecutam publice prædicavit. Quo vulgato, populus patibulum ejus nocturno furto sustulit, terram sanguine ejus cruentatam veluti sacrum quiddam, in usus curationum usque ad fossam non modicam per minucias abrasit. Fama itaque late sic dispersa, stultorum & curiosorum hominum greges confluebant. Excubabat ibidem nocturno tempore insulsa jugiter multitudo, quantum honoris defuncto impendens, tantum dedecoris ejus dampnatori impingens, tantumque invaluit inceptus error, ut prudentes quosque fascinasset, nisi ea quæ de illo gesta cognoverant cautius advertissent. Sane excepto eo quod paulo ante captionem suam homicidium commiserat, quod utique cuilibet cordato viro ne pro martyre coleretur sufficere debuerat, ipsius extrema sub morte confessio suos debuit cultores verecundasse; Quippe cum à nonnullo quamvis sero sub humili confessione peccatorum dare gloriam Deo moneretur, Confessus est se ecclesiam beatæ *Mariæ* dum ibi expectaret, semine polluisse. Insuper & cum ad votum per suos citius non eriperetur, negato *Mariæ* filio eo quod eum non liberaret, diabolum ad suam liberationem invocasse. Inficiabantur isti *Willielmi* justificatores, atque maligne conficta dicebant. Porro litem hanc diremit in brevi fabricatæ vanitatis occasus; veritas nempe solida est, & tempore convalescit. Igitur *Hubertus* archiepiscopus regni moderator in sacerdotem præfatum ecclesiastica præeunte vindicta, armatam custodiam in illo loco posuit, quæ & accessum accurrentium arceret; & sic in brevi machina continuatæ superstitionis concidit, & popularis opinio conquievit. *Ricard. I.*

Illis diebus quidam sanctus sacerdos in *Gallia* nomine *Fulco* venit ad regem *Ricardum*, sic inquiens, Dico tibi rex, ex parte omnipotentis Dei, ut tres filias tuas pessimas citius nuptui tradas, ne aliquid deterius tibi contingat; Cui rex, Mentiris hypocrita quia nullam filiam habeo. Et ille, Immo, superbiam habes, avaritiam, & luxuriam. Rex igitur convocatis proceribus suis ait, Do Superbiam meam *Templariis* & *Hospitalariis*; Cupiditatem meam monachis *Cisterciensibus*, Luxuriam meam ecclesiæ Prælatis. Illi autem quos *Fulco* prædictus reprehenderat miserunt illum in vincula, set non potuit alligari. *Item Cistrensis lib. 7. cap. 31.*

Hoc anno obiit *Resus* princeps *Walliæ*; de quo quidam sic cecinit; *O belli gloria, Miliciæ clypeus, Patriæ tutamen, Armorum decus, Brachium fortitudinis, Largitatis manus, Rationis oculus, Honestatis splendor, Pectore gerens* Herculis *probitatem*, Achillis *prosperitatem*, Nestoris *modestiam*, Tedei *audaciam*, Sampsonis *fortitudinē*, Hectoris *gravitatem*, Euriali *agilitatem*, Paridis *formā*, Ulixis *facundiam*, Salomonis *sapientiam*, Ajacis *animositatem*. *O nudorum vestis, famelicorum morsus, omnium denique postulantium plena satisfactio. O dulcis eloquio, comis obsequio, actu honestus, sermone modestus, vultu hilaris, facie decorus, singulis benignus, omnibus æquus.*

Versus.

Nobile Cambrensis *cecidit diadema decoris*;
Hoc est, Resus *obit*, Cambria *tota gemit*.
Resus *obit: Non fama perit sed gloria transit*;
Cambrensis *transit gloria*, Resus *obit*.
Resus *obit: Decus orbis abit, laus quaque tepescit*.
In gemitu vivit Cambria, Resus *obit*.
Resus *abest, inimicus adest* Resus *quia non est*.
Iam sibi nil prodest Cambria, Resus *obit*.
Non moritur sed subtrahitur, quia semper habetur
Ipsius egregium nomen in orbe novum.
Grande decus tenet iste locus set cernitur ortus;
Si quis sit finis quæritur, ecce cinis
Hic tegitur, sed detegitur quia fama perhennis
Non sinit illustrem voce latere Ducem.
Excessit probitate modum, sensu probitatem,
Eloquio sensum, moribus eloquium.

Innocentius iij. qui & *Lotarius*, post *Celestinum* sedit Papa annis viij. mensibus v. Iste literatus fuit & fecit libellum *De miseria humanæ conditionis*,

Ricard. I. speculum Missæ, Constitutiones quamplurimas. Iste dampnavit libellum Abbatis Joachim quem contra magistrum Petrum Lumbardum auctorē Sententiarum ediderat. Dampnavit eciam Almaricum Carnotensem episcopum in sua doctrina heretica. Hoc eciam anno mortuo Imperatore Principes Alemanniæ discordabant. Nam aliqui Othonem, aliqui Philippum fratrem Henrici quinti elegerunt. Tandem Philippo dolose occiso, Otho coronatur ab Innocencio Papa in Francia. Qui statim pugnavit cum Romanis propter non exhibitum honorem, & inde contra Papæ voluntatem abstulit regnum Apuliæ à Frederico, qua de causa à domino Papa excommunicatus est. Inde quarto anno regni sui Principes Alemanniæ Fredericum erexerunt in Imperatorem; qui victoriose triumphavit de Othone.

Anno gratiæ M.C. lxxxxix.

An. Dñi 1199. HOc ultimo anno regis Ricardi Widomarus vicecomes Lemovicensis in Britannia minore homo regis Angliæ invento immenso thesauro auri & argenti in fundo suo, misit magnam thesauri partem regi Ricardo, set ille recusavit, dicens, se totum habere debere de jure dominationis suæ, quod tamen alius recusavit. Obsedit igitur rex castrum vicecomitis, quod vocabatur Caluz, putans ibi thesaurum inesse: Cui ministri Castri exeuntes optulerunt regi castrum cum contentis, salvis eisdem vita membris & armis; renuit rex, imponens illis ut redeuntes viriliter se defendant. Cum igitur rex die quadam & Dux Brabancia circuirent castrum, ut infirmiora explorarent, quidam arcubalista Bertramus Gurdon telo regem in brachio vulneravit; Quare præcepit rex omnino, ut castrum caperetur, & omnes intus suspenderentur, excepto suo vulneratore; Quod & factum est. Cum igitur extracto teli ligno set manente ferro, ex venarum & nervorum incisione nono post hoc die rex esset moriturus, advocari fecit vulneratorem suum sic inquiens, Quid umquam mali tibi feci quod me ad mortem vulnerasti? Et ille. Patrem meum & duos fratres meos occidisti, & me modo occidere voluisti, placet mihi quamcumque pœnam subire dummodo tu occumbas. Tunc jussit rex eum libere abire, dans illi centum solidos sterlingorum. Set post regis obitum fecit Dux Brabancia eum excoriatum suspendi. Mortuo igitur Ricardo vij. idus Aprilis corpus ejus in tres partes divisum in tribus locis sepelitur, unde quidam metricus sic ait.

Versus.

Viscera Carleolum, *corpus fons servat* Ebrardi,
Et cor Rotomagum, *magne* Ricarde, *tuum.*
In tria dividitur unus, quia plus fuit uno,
Nec superest uno gratia tanta viro.
Christe *tui calicis prædo fit præda* Calucis.
Ære brevi deicis qui tulit æra crucis.
Hic Ricarde *jaces, set mors si cederet armis*
Victa timore tui cederet arma tuis.

Obiit igitur rex Ricardus x. anno regni sui in Normannia.

Leycestrensis. Septimo kalendarum Aprilis, & juxta patrem suum Henricum apud fontem Ebrardi sepultus est pars ejus corporis anno gratiæ M.C.lxxxxix.

Johannes frater ejus sciens se non admitti ad regnum Angliæ à magnatibus terræ Anglicanæ, cum propinquiorem haberent regni successorem, Arthurum scilicet filium fratris sui senioris Galfridi quondam Ducis Britanniæ, cum adhuc esset in Aquitania comprehensum puerum dolo tenuit, & occidit per manum armigeri sui Petri de malo Lacu, cui postea hæredem Baroniæ de Mulgref dedit in uxorem, loco mercedis iniquæ. Reversus Johannes in Angliam à populo terræ susceptus est, & die Assumptionis Domini anno ejusdem M.C.lxxxxix. apud Westmonasterium per Hubertum Cantuarsensem archiepiscopum solenniter in regem consecratus vj. scilicet kalendarum Junii. Johannes.

Successit regi Ricardo sine liberis obeunti frater suus Johannes dictus sine terra, qui statim occupavit thesauros regis Ricardi apud Chinonem, & misit Hubertum archiepiscopum ad componendum res in Anglia. Set Thomas de Torneya tradidit Andegaviam Arthuro filio senioris fratris Galfridi Duci Brittanniæ, ubi convenientes proceres Andegaviæ, Cenomanniæ, & Turoniæ adhæserunt Arthuro secundum consuetudinem terræ illius, ubi filius fratris senioris succedit patri si primogenitus decedit sine filio. Constantia vero relicta Galfridi ac Comitissa Britanniæ tradidit custodiam filii sui Arthuri necnon & hæreditatis suæ regi Franciæ, set Johannes cito subvertit Cenomanniam quia adhæserat Arthuro. Deinde in Paschate Johannes accinctus est gladio ducatus Normanniæ apud Rotomagum, & in Ascensione Domini coronatus est in regem apud Westmonasterium ab Huberto Cantuariensi episcopo; Quo die Johannes rex fecit Hubertum esse suum Cancellarium; Cui de hoc officio nimis postmodum glorianti, ait quidam, Domine non deberes gloriari de jugo servitutis, Audivimus enim de Cancellario archiepiscopum factum, set non è converso. Cistrensis cap. 32.

Secundo anno regni sui misit rex Philippum Dunelmensem episcopum, & Rogerum Bigot cum literis suis patentibus de salvo conductu & reditu ad Willielmum regem Scotorum, de cujus fide hæsitavit, statuens ei diem certum & locum, apud Lyncolniam scilicet in crastino sancti Edmundi regis & martyris, veniendi ad se & homagium faciendi absque omni prorogatione vel cavillatione. Qui accepto hujusmodi mandato ad diem properavit eundem, & in die sanctæ Ceciliæ virginis, x. scilicet kalendarum Decembris qui fuit eodem anno feria quarta, supra montem extra civitatem Lincolniæ coram optimatibus utriusque regni & omni populo, fecit regi Johanni homagium solenniter, fidelitatemque juravit super crucem Huberti Cantuariensis archiepiscopi, & de pace conservanda sibi & regno suo. Quibus peractis in solenni convivio receperunt se, & lætatus est uterque populus gaudio magno, & post dies aliquot dimissus est in terram suam cum honore immenso. Acta sunt hæc in anno Domini M.CC. die quo supra; rex vero Johannes in superbia erectus & mentem regis exuens animum leonis induit, sectando luxuriam, avaritiam & omnem animi sui voluptatem. Leicestrensis An. Dñi 1200.

Anno Domini M.CC.v. obiit Hubertus Cant. archiepiscopus, post cujus mortem monachi Cantuarienses eligendi licentiam à rege petierunt, & optinuerunt. Rogavit tamen rex pro Norwycensi episcopo ut si possibile esset saltem suis precibus postularetur hac vice. Adveniente autem electionis die, quidam ex monachis preces regias amplectentes eundem Norwycensem postularunt. Alii vero secundum Deum procedentes subpriorem ejusdem domus elegerunt, & dissensione facta inter fratres, ultra- 1205.

Johannes. utraque pars pro ſuo electo ad ſedem apoſtolicam appellarunt; Unde electi ſunt hinc & inde xiiij. monachi qui ad ſedem apoſtolicam iter arriperent hoc negocium proſecuturi; Qui ad regem venientes ut ex voluntate illius proficiſcerentur, promiſerunt ei jurantes quod modis omnibus procurarent poſtulationem *Norwycenſis* à domino Papa confirmari; & ab ipſo rege magna accepta pecunia profecti ſunt; Quibus in curia conſtitutis, caſſatur electio ſubprioris, & datur licentia illis xiiij. iterum eligendi in curia. Qui ſedentes iterato poſtularunt *Norwycenſem* epiſcopum, & iratus Papa eo quod colluſionem audierat, poſtulationem eorum & vota non admiſit, ſet eos ſuſpendit quantum ad vicem hanc. Qui videntes ſe quaſi deprehenſos pœnitentia ducti confeſſi ſunt ſe regi juraſſe de *Norwycenſi* epiſcopo poſtulando, & veniam depoſcentes arbitrio domini Papæ humiliter ſe ſubmiſerunt; Papa vero non ſecundum meritum, ſet ſecundum clementiam agens, eos benigne abſolvit & conſuluit ut magiſtrum *Stephanum de Langeton*, ſibi in patrem eligerent & paſtorem, virum utique literaturæ magnæ & bonitatis immenſæ. Qui ſano adquieſcentes conſilio eligunt eum, & confeſtim à Papa confirmatus eſt, & cito poſt conſecratus; Quæ cum ad audientiam regis abſque dilatione deveniſſent, turbatus eſt & excandeſcens in iram illos xiiij. monachos regno ſuo perpetuo proſcripſit, ſub pœna capitis interdicens eis reditum in terram ſuam; Monachos etiam cæteros à clauſtro ejecit, committens curam ejuſdem domus mercatoribus *Brabantinis*, qui reſponderent ei de exitibus univerſis; Cæteroſque clericos ejuſdem provinciæ male tractavit, & univerſos Dei miniſtros exoſos habuit nulla flexus pietate vel miſericordia. Quibus domino Papæ nunciatis, ſcripſit ei Papa, filialiter ortans & monens vice trina, ut ab oppreſſionibus hujuſmodi pœnitencia ductus reſiliret, alioquin durius procederetur in eum; At ille continuando errorem proceſſit de malo in pejus; Propter quod dominus Papa ſententiam excommunicationis tulit in eum & in omnes fautores, & totam terram *Anglicanam* eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto; Incepitque hoc Interdictum generale à prima dominica paſſionis Domini anno ejuſdem M.CC.viij. quæ fuit eodem anno, x. kalendarum Aprilis, & duravit ſex annis continuis & uno menſe, niſque fiebat in ſancta matre eccleſia niſi parvulorum baptiſma, & confeſſiones morientium. Corpora tamen eorum extra cimiterium ſepulta ſunt; & memoriale hoc non duravit in ſecula. Hujus autem interdicti executores, *Londonienſem* ſcilicet, *Wygornienſem* & *Helienſem* epiſc. egit ipſe rex in exilium, & multa alia mala inſtigante diabolo perpetravit.

An. Dñi 1208.

Ciſtrenſis. Poſt hoc circa nativitatem ſancti *Johannis* tranſfretavit rex *Johannes* in *Normanniam*, ubi captæ ſunt treugæ inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, ac juramento & ſcripto firmatæ, quod quis illorum pacem illam prius infringeret, homines illius à fidelitate abſolverentur & ad alterum regem convertetentur. Set cum poſtmodum rex *Johannes* occideret *Arthurum* nepotem ſuum, rex *Franciæ* occupavit multas terras tranſmarinas. Hoc quoque anno Comes *Flandriæ* devenit homo legius regis *Johannis*, & rex *Franciæ* fecit *Arthurum* militem, accipiendo ab illo homagium pro terris *Andegaviæ*, *Cenomanniæ*, *Pictaviæ*, *Turoniæ*, *Britanniæ minoris* & *Normanniæ*. Eo quoque anno ſolenniter divortiatum eſt inter regem *Johannem* & uxorem ſuam filiam Comitis *Gloverniæ* propter conſanguinitatem in tertio gradu, & accepit rex de conſilio regis *Franciæ Iſabellam* filiam Comitis de *Engoliſmo*, ex qua genuit *Henricum*, *Ricardum* ducem *Cornubiæ*, & tres filias, & ſtatim accepit tributum per totam *Angliam*, videlicet de qualibet hida, id eſt carrucata terræ, iij. s. & rediit in *Normanniam*. Quo in tempore *Rannulphus* iij. Comes *Ceſtriæ* exemplo forſan regis ductus reliquit uxorem ſuam *Conſtantiam* Comitiſſam *Britanniæ*, quam dudum de conſilio regis *Henrici* duxerat, & copulavit ſibi *Conſtantiam* filiam *Radulphi* de *Fengere*; Qua de cauſa ut putatur meruit ſine prole decedere. Hoc anno ſicut creditur *Tartarorum* dominatus incepit; Hii nempe ſub montibus *Indiæ* in regione *Tartara* conſtituunt dominũ ſuum regẽ *Indiæ David* filium presbyteri occidentis, ad rapinas & deprædationes aliarum nationum proceſſerunt. Hoc etiam anno *Francigenæ* ceperunt urbem *Conſtantinopolim*, in qua conſtituerunt Imperatorem *Baldewynum* Comitem *Flandriæ*; Cujus urbis captionem accolæ vicini vix credere etiam poſt multos dies potuerunt tum propter urbis fortitudinem, tum propter antiquam prophetiam qua prædictum fuerat, illam urbem capi non poſſe niſi per *Angelum*. Set hoſtibus per murum ubi erat Angelus depictus intrantibus, indigenæ per æquivocationem *Angeli* ſe deceptos cognoverunt.

Johannes.

Fredericus ij. imperavit xxxiij. annis. Hic coronatus ab *Honorio* Papa primo fovit eccleſiam tanquam matrem, ſet poſtmodum tanquam novercam ſpoliavit; Quapropter *Honorius* ipſum excommunicavit, & omnes ab ejus fidelitate abſolvit; Quam quidem ſententiam *Gregorius* ix. innovavit. Iſte *Fredericus Henricum* filium ſuum proprium *Alemanniæ* regem carceris ſqualore ſuffocavit; Prælatos quos *Gregorius* ix. ad Concilium generale vocaverat capi fecit, & durante ſententia qua innodatus fuerat terram ſanctam adiit, majorem ibidem relinquens deſolationem quam conſolationem. Tandem a Papa *Innocentio* iiij. depoſitus eſt, & dum quandam *Italiæ* urbem obſideret, amiſſis theſauris per legatum Papæ uſque in *Apuliam* fugatus eſt, ubi infirmatus obiit. Eo tempore tantæ pluviæ, tonitrus & grandines ceciderunt, ut lapides ad quantitatem ovorum quadranguli mixti cum pluvia de cœlo deſcenderent, quibus arbores, vineæ, ſegetes multum ſunt deſtructæ, homines ſunt contriti, & aves per aera volantes viſæ ſunt carbones ignitos in roſtris deferre & domos incendere. Apud *Londoniam* ſanctus *Hugo Lincolnienſis* epiſcopus obiit apud *vetus Templum*, ſet apud *Lincolniam* eſt ſepultus. Ad cujus funerationem occurrerunt legatus Papæ, tres archiepiſcopi, ſcilicet *Cantuarienſis*, *Dunelmenſis* & *Ragnenſis*; xiij. epiſcopi, duo reges, ſcilicet *Angliæ*, & *Scotiæ*, qui tunc ibidem advenerat ut juraret fidelitatem ſuper crucem *Huberti* archiepiſcopi & homagium faceret regi *Johanni*. Quo die ſanata eſt mulier per vij. annos cæca; & quidam burſarum inciſor in incidendo incurrit manus contractionem, donec per orationem cleri & populi liberaretur. Hic fuit natione tranſmarinus, apud Wytham juxta *Sariſbiriam* Prior *Cartuſienſis* effectus, deinde *Lincolnienſi* epiſcopatui præfectus. Qui dum inſtallaretur apud *Lyncolniam* & equus ejus ratione inſtallationis per archidiaconum loci peteretur

Iohannes. tur, dixit, se malle episcopatui cedere quam quicquam tali ex causa dare. Ad manum ejus solebant volatilia cibum quærere.

Eo tempore venit in *Angliam Eustachius* Abbas de *Flai* prædicare verbum Dei, & fecit multa miracula; Inter quæ benedixit fontem de Wy juxta *Cantuariam*, de quo potantes receperunt sospitatem; Nam & mulier dæmoniaca ibidem bibens evomuit duos nigros bufones; qui cito conversi sunt in canes, deinde in grandes asinos, qui ascendentes in aëra fœda post se vestigia reliquerunt. Effecit *Eustachius* ista prædicatione ut multi usuras dimitterent, mercata per diem dominicum non tenerent, ut lumen indeficiens ante corpus dominicum in ecclesiis haberent, ut proceres discum elemosynarum in mensa haberent. Ipsi tandem *Eustachio* aliqui Prælatorum invidentes dixerunt, Non licet tibi falcem ponere in messem alienam. Quibus ille dixit, *Messis quidem multa set operarii pauci.* Et sic decessit in *Normanniam.* Hoc quoque anno mense Decembris in provincia *Eboracensi* apparuerunt v. lunæ in cœlo. Prima in oriente. Secunda in occidente. Tertia in Austro. Quarta in Aquilone. Quinta in medio cœli circuiens sexies illas iiij. lunas quasi per unam horam, & tandem evanuit.

Cistrensis cap. 33. Rex *Iohannes* ad vincula sancti *Petri* apud castrum de *Myrabell* cepit & occidit nepotem suum *Arthurum*, & sororem ejus *Alienoram* apud *Bristolliam* perpetuo carcere mancipavit. Qua de causa tanquam propter feloniam commissam, rex *Franciæ* occupavit *Normanniam, Britanniam, Pictaviam, Andegaviam*, & *Cenomanniam.*

CAP. XV.

Anno quinto Innocentii tercii.

ORdo fratrum prædicatorum incepit in *Tolosanis* partibus sub duce *Dominico*, set non potuit confirmari ante primum annum *Honorii.* Hiems asperrima à circumcisione usque ad Annunciationem inhorruit. Rex *Iohannes* dedit filiam suam *Lewlino* Principi *Walliæ* in uxorem, & cum ea dedit castellum & totum territorium de Ellesmer in confinio *Walliæ.* Hoc anno mortuo *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo fit magna dissensio in ecclesia *Cantuariensi*, aliis subpriorem, aliis *Norwycensem* episcopum jussu regis eligentibus; set *Innocentius* Papa utriusque electionem cassavit, & *Stephanum de Langeton* consecravit. Canes & mastivi per omnes forestas *Angliæ* occiduntur. Apud *Sowtwalliam* in terra *Norgani* apparuit in somnis magistro *Mauricio* miles quidam, cum quo alternis versibus nunc incipiendo nunc finiendo colludebat, Qui & dixit, Magister *Maurici* volo ut finias hunc versum

Destruet hoc regnum rex regum——————

Cui ille, Immo finias tu qui fere versum consummasti. At miles, Quia senex es ac hebes ut video sic finies,

Destruet hoc regnum rex regum duplice plaga.

Eo tempore natus est regi *Iohanni Henricus* primogenitus suus, ex *Isabella*, de qua genuit istum *Henricum*, & *Ricardum* Comitem *Cornubiæ*, iij. quoque filias, scilicet *Isabellam* Imperatricem. *Alienoram* quæ nupsit primo *Willielmo* Marescallo Comiti de *Penbrock*, & postmodum *Simoni de Monte forti* Comiti *Leycestrensi* qui genuit ex ea sex liberos. Tertia filia *Iohanna* nupsit regi *Scotiæ.* Incepit interdictum *Angliæ* per vij. annos continue duraturum, eo quod rex *Iohannes*, *Stephanum de Langeton Cantuariensem* archiepisc. per Papam consecratum omnino recusavit. Priorem & monachos *Cantuarienses* profugavit, bona eorum confiscavit: Qua de causa Papa homines *Iohannis* ab ejus fidelitate absolvit, scripsitque confinibus regibus ut in *Iohannem* insurgerent. *Iohannes.*

Leycestrensis. Rex *Iohannes* fecit confiscari in manus suas omnes possessiones episcoporum, clericorum, Abbatum, Priorum totius regni *Angliæ*, & præcepit quod si quis aliquam bullam à Papa missam reciperet, ad præsentiam regis duceretur.

Cistrensis. *Albigenses* heretici venerunt in *Angliam*, quorum aliqui comburebantur vivi. *Saraceni* cum xiij. millibus armatorum exceptis lotricibus lx. de *Affrica* venerunt, & occupaverunt magnam partem *Hispaniæ*, unde Papa *Innocentius* mittit nuncios ad diversas nationes pro subsidio terræ sanctæ; Nam *Saraceni* erexerant munitiones in monte *Thabor* ad debellandum *Acram.*

Hoc etiam anno sanctus *Franciscus* incepit ordinem *Fratrum minorum* juxta *Assisium.* Rex *Franciæ* cum copioso exercitu littora *Normanniæ* contra regem *Johannem* occupavit. *Pandulfus* Papæ legatus *Angliam* venit, regem *Johannem* de parendo *Romanæ* ecclesiæ convenit districte, rex autem videns undecunque periculum sibi imminere tum per regem *Franciæ* tum per proceres suos qui per scripta sua regi *Franciæ* se devinxerant, totum regnum suum *Angliæ* & *Hiberniam* pro se & hæredibus suis Papæ *Innocencio* ejusque catholicis successoribus in perpetuum obligavit, Ita quidem, quod ipse & hæredes sui deinceps forent feodarii ecclesiæ *Romanæ*, reddendo annuatim pro *Anglia* DCC. marcas & pro *Hibernia* CCC. marcas, Ita quod si ipse vel aliquis hæredum suorum ab hac conditione vel solutione deficiat, à jure regni cadat.

Cistrensis. Post hæc *Pandulfus* recessit, & regem *Franciæ* de *Normannia* redire coegit. *Stephanus* vero archiepiscopus cum coexulibus suis *Angliam* venit, qui regem cum fautoribus suis in ecclesia *Wyntoniensi* absolvit, præstita tamen juratoria cautione de restitutione ablatorum facienda.

Leycestrensis. Cum ab iniquo rege *Johanne* talia ut supradictum est agerentur, insurrexerunt in eum magnates regni multiplici necessitate coacti, eo quod noluit permittere leges sancti *Edwardi* teneri sicuti ante solebant, set omnia fecit in suo velle, nec voluit legis formam observare: nam quosdam de proceribus exhæredavit sine judicio Parium regni, & *Ranulphum* bonum Comitem *Cestriæ* voluit exhæredasse quia sæpius redarguit eum de erroribus suis & de dedecore quod fecit contra ecclesiam, & multorum uxores violaverat, nam in hujusmodi nimis lubricus fuit, moventes ei quæstionem & dicentes, Cur ita male agis ô rex, cum plebe tua? Quare legem Dei tui & ipsius mandata transgrederis? non enim vivimus in lege Dei set velut heretici facti sumus, in confusionem nostram & sanctæ matris ecclesiæ transgressionem magnam. Nunc igitur resipisce aut certe pœnitebit in posterum quoniam hujusmodi mala sustinenda non sunt. Timens vero sibi rex delinivit eos verbis pacificis, & fecit eis Cartam de multis libertatibus; & sic fuit concordatus ea vice cum eis, set infra breve rex venit contra Cartam factam & con-

Johannes. concordatam, & contra articulos Cartæ suæ: Interea misit nuncios ad papam, & rogavit ut in statum Ecclesiæ reduci posset & admitti; qui sinum matris Ecclesiæ aperiens, eo quod sancta mater Ecclesia gremium non claudit redeunti; misit in *Angliam* duos legatos Cardinales cum plenitudine potestatis, qui omnimodas Ecclesiæ causas & regis molestias ponderarent & fine debito terminarent. Venientes autem ad regem, ab eo honorifice suscepti sunt, & induxerunt eum in primis ut omnes exulantes & pro jure ecclesiæ proscriptos ad propria revocaret & ad omnia restitueret. Quo facto, licet variis varia consentientibus, antequam beneficium absolutionis posset promereri de libero fecit se servum, & de dominante servientem, terramque *Anglicanam* quæ esse solebat libera & ab omni servitute quieta fecit tributariam & ancillam pedissequam, subjectionemque suam confirmavit per scriptum suum in hæc verba conceptum.

Johannes *Dei gratia Rex* Angliæ *&c. Universitati vestræ per hanc Cartam aurea Bulla nostra munitam volumus esse notum, quod cum Deum & matrem nostram sanctam ecclesiam offenderimus in multis, & proinde divina misericordia indigere noscamur, nec quid quod digne offerre possumus pro satisfactione Deo & ecclesiæ facienda nisi nos ipsos habeamus & regna nostra, volentesque nos ipsos humiliare pro illo qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia sancti spiritus inspirante, non vi inducti aut timore coacti set nostra bona & spontanea voluntate ac communi consilio Baronum nostrorum, offerimus & libere concedimus Deo & sanctis Apostolis ejus* Petro *&* Paulo *& sanctæ* Romanæ *ecclesiæ matri nostræ ac domino nostro papæ* Innocentio *tercio ejusque catholicis successoribus, totum regnum* Angliæ *& totum regnum* Hiberniæ *cum omni jure ac pertinenciis pro remissione omnium peccatorum nostrorum & totius generis nostri tam pro vivis quam pro defunctis: Et ammodo illa à Deo & ecclesia* Romana *tanquam feodarius recipientes & tenentes, In presentia venerabilis patris domini* Nicholai Tusculanensis *episcopi Apostolicæ sedis legati, &* Pandulphi *domini papæ subdiaconi & familiaris, fidelitatem prædicto domino nostro papæ* Innocentio *ejusque catholicis successoribus ac ecclesiæ* Romanæ *secundum subscriptam formam fecimus & juravimus, Homagium & ligium fecimus pro prædictis regnis domino nostro papæ* Innocentio *per manus prædicti legati loco & vice ipsius domini papæ recipientis publice; Successores & heredes nostros de uxore procreatos in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici qui pro tempore fuerit & ecclesiæ* Romanæ *sine contradictione debeant fidelitatem præstare & homagium recognoscere. Ad indicium autem hujus rei & nostræ perpetuæ obligationis & concessionis nostræ volumus & stabilimus ut de propriis & specialibus redditibus prædictorum regnorum nostrorum pro omni servicio & consuetudine quod pro ipsa satisfacere debemus, salvo per omnia denario sancti* Petri, *ecclesia* Romana *mille marcas sterlingorum percipiat annuatim, scilicet in festo sancti* Michaelis *septingentas marcas pro regno* Angliæ, *& trecentas pro regno* Hiberniæ; *Salvis nobis & heredibus nostris justicia, libertatibus & regalibus nostris. Quæ omnia sicut prædicta sunt rata esse volentes & perpetuo obligamus firmiter nos & successores nostros contra non venire: Et si nos vel aliquis nostrorum successorum contra hoc aliquid attemptare præsumpserit, quicunque fuerit ille, nisi commonitus resipuerit, cedat à jure regni. Et ut hæc Carta obligationis & concessionis nostræ semper firma permaneat, In ejus rei testimonium &c.* *Johannes.*

Ego Johannes *Dei gratia rex* Angliæ *&c. Ab hac hora in antea fidelis ero Deo & beato* Petro *& ecclesiæ* Romanæ *ac domino meo* Innocentio *papæ tertio ejusque successoribus catholice intrantibus; nec ero in facto, dicto, consensu vel consilio ut vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur, & dampnum eorum quod sciverim impediam, & removere faciam si potero, Alioqui eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam quam eis credo pro certo dicturam. Consilium quod mihi crediderint per se vel per nuncios seu per literas suas tenebo secrete & ad eorum dampnum nulli pandam, me sciente, patrimonio beati* Petri *& specialiter regni* Angliæ *& regni* Hiberniæ *adjutor ero ad defendendum & tenendum contra omnes homines pro posse meo. Sic me Deus adjuvet & sancta Dei evangelia.* Sicque de libero servus effectus est, & beneficium absolutionis apud *Wyntoniam* consecutus, & interdicti relaxatio facta est statim in eodem anno M. CC. xiv. sexto nonarum Julii feria sexta, facta prius restitutione cuilibet petenti. In primordiis regni sui rex iste *Johannes* appellatus fuit ad curiam regis *Franciæ* super mortem *Arthuri* nepotis sui filii Comitis *Britanniæ* & fratris sui, per quemdam militem strenuissimum parentem proximum ejusdem *Arthuri*, & quia vocatus non comparuit, saisita fuit in manu regis *Franciæ Normanniæ* hæreditas sua, iterumque citatus cum non compareret eo quod sciebat judicium sibi fieri in mortem vel confusionem, judicio Curiæ illius perdidit eam totam. *Vasconiam* etiam cum rex *Franciæ* per suos occupare vellet, pervenit ille *Johannes* & ejectis *Francis* quantum perdidit recuperavit, non tamen processit ulterius ut *Normanniam* recuperaret. Anno regni sui quasi xj. *Willielmus* rex *Scotiæ* filiam suam Comiti *Flandrensi* dedit in uxorem. Iratusque *Johannes* ob hoc quod cum hostibus suis fœdus iniisset, divertit ibidem cum exercitu copioso & cepit *Berwicum* super *Twedam*, castrumque ibidem construxit. Videnſque rex *Scotiæ* ad resistendum de viribus non posse, emissis ad *Johannem* nunciis rogavit ea quæ pacis sunt, & adimpleta pecuniaria petitione sua datisque obsidibus duabus scilicet filiabus, non tamen *Alexandro* filio suo quem petierat, reversus est *Johannes Londoniam*, tenuitque ibidem parliamentum suum & multa mala gravesque molestias intulit Baronibus suis, qui injuriis suis se ad resistendum præparaverant.

Anno vero sequenti processit rex in *Hiberniam* cum plebe maxima, statuitque ibidem legem *Anglicanam* & ut omnia eorum judicia secundum eandem legem, vel *Anglicanam* consuetudinem terminarentur. Reversusque eodem anno in *Angliam* talliavit ecclesias & *Hugonem de Lacy* & *Willielmum* de *Breaus* proscripsit in *Hiberniam*. Anno etiam xiij. regni sui divertit in *Walliam*, & eam quasi pro nihilo subjugavit, cepitque homagium *Lewlini* Principis eorum, & quibusdam acceptis obsidibus de pueris magnatorum ibidem reversus est. Anno vero sequenti *Lewlinus* Princeps *Walliæ* resiluit à fide sua, Iratusque *Johannes* continuo suspendi fecit

omnes

Johannes. omnes pueros obsides apud *Notynghamiam*, & iterum *Leulinum* suæ dominationi subjecit.

Temporibus istius regis *Iohannis* inceperunt duo novi ordines *Prædicatorum* scilicet & *Minorum*. Ordinem vero fratrum prædicatorum incepit beatus *Dominicus* in partibus *Tholosanis* ubi contra hæreticos prædicabat verbo & exemplo: Cumque mansisset ibidem x. annis prædicando & colligendo Fratres usque ad tempus quo *Lateranense* Concilium debuit celebrari, cum *Fulcone Tholosano* episcopo *Romam* ad Concilium generale adiit, petiitque à domino papa *Innocentio* iij. quod ordo *Prædicatorum* diceretur, & posset confirmari. Qui cum aliquantulum difficilem ad hæc faciendum se exhiberet, nocte quadam idem papa vidit in somnis quod *Lateranensis* ecclesia gravem subito ruinam minaretur; Quod cum tremens aspiceret, ex adverso vir Dei *Dominicus* accurrebat, humerisque suppositis totam illam casuram fabricam sustentabat; evigilans autem & visionem intelligens, petitionem viri Dei hilariter acceptabat, hortans ut Fratres sui regulam aliquam approbatam sibi eligerent, & ad ipsum rediens confirmationem ad libitum reportaret. Regressus igitur verbum summi Pontificis Fratribus patefecit; Erant igitur Fratres tunc circiter xvij. qui invocato Spiritu sancto regulam beati *Augustini* Doctoris & prædicatoris egregii ipsi pariter & re & nomine prædicatores unanimiter elegerunt, quasdam arctioris vitæ consuetudines quas sibi per formam institutionum observandas statuerunt, insuper assumentes. Interea *Innocentio* defuncto & *Honorio* in summum sublimato Pontificem, confirmationem ordinis anno Domini M.CC.xv. à prædicto *Honorio* impetravit. Tandem vero appropinquante suæ peregrinationis termino, apud *Bononiam* gravi corporis infirmitate languescens, convocatis xij. ex Conventu testamentum hujusmodi condidit, dicens, Hæc sunt quæ vobis tanquam filiis hæreditario jure possidenda relinquo. *Caritatem habentes, humilitatem servantes, paupertatem voluntariam possidete.* Illud etiam qua potuit districtione prohibuit ne quis umquam in suo ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & suam terribiliter imprecans ei qui Prædicatorum ordinem terrenarum divitiarum pulvere præsumeret maculare. Proinde ad extremam horam veniens anno Domini M.CC.xxj. dormivit in pace, sepultusque est ibidem. Ordinem vero Fratrum minorum incepit beatus *Franciscus* in civitate *Assisii*, ubi oriundus est. Qui cum audiret die quadam ea quæ Dominus suis discipulis ad prædicandum missis locutus est, statim ad universa servanda tota virtute consurgit. Solvit calciamentum de pedibus, tunica una set vili induitur, & pro corrigia mutavit funiculum. Instituitque Fratres juxta illam civitatem *Assysiam* apud sanctam *Mariam* de *Portiuncula* anno Domini M.CC.vij. pontificatus *Innocentii* tercii anno xiv. à quo & confirmatus est ordo ille. Habuit etiam Fratres in *Ricardina* juxta *Bononiam* quibus contulerat mansiunculam dominus *Accursius* magnus qui fecit novam glossam in jure Civili super omnia v. volumina. Istum beatum *Franciscum* multi nobiles & ignobiles clerici & laici spreta seculari pompa secuti sunt, ejus vestigiis adhærentes, quos pater sanctus docuit evangelicam perfectionem adimplere, paupertatem apprehendere, & per viam sanctæ simplicitatis incedere. Scripsit præterea evangelicam regulam sibi & suis fratribus habitis & habendis, quam dominus papa *Innocentius* iij. confirmavit. Cumque ad dies appropinquasset extremos, longa infirmitate confectus super nudam humum poni se fecit, & convocatis fratribus singulis manus imponens omnibus sine fine benedixit, & instar cœnæ dominicæ singulis panis buccellam divisit, invitabatque ut moris sui erat omnes creaturas ad laudem mortis suæ quæ læta occurrit, & ad suum invitabat hospicium, dicens, Bene veniat soror mea mors. Ad extremam igitur horam veniens, dormivit in Domino, anno ejusdem M.CC.xxviij. iv. die Octobris. Anno quinto præcedenti scilicet M.CC.xxiv. venerunt primo Fratres *Minores* in *Angliam* in festo beati *Bartholomæi* Apostoli. *Prædicatores* vero prius venerant in anno Domini M.CC.xvij. Eodem tempore anno scilicet Domini M.CC.ix. beatus *Hugo* fit *Lincolniensis* episcopus. Eodem tempore, anno scilicet Domini M.CC.xiij. generale Concilium celebratur quod dicitur *Lateranense* præsidente eodem papa *Innocentio tertio*.

Rex iste *Iohannes* suam semper continuando tirannidem multos magnatum suorum ad iracundiam provocavit. Qui in specie corporis candorem femineum videretur, carnis tamen munditiam non in ipsa carne tenuit in libidinem pronior, namque conjugalem modum excessit, & more odibili luxu femineo fretus magnatum omnium uxores & dominas concupivit, deridendo maritos eorum post perpetrata mala. Quod quidem extitit principium & origo universalis guerræ & seditionis magnæ; Fuit enim eodem tempore inter commensales regis nominatissimus Baro & strenuissimus miles *Eustachius* de *Vessy* habens uxorem pulcherrimam & castam, quam cum ipse rex ultra modum concupisceret nec ad eam attingere posset eo quod per dominum suum à conspectu ipsius longius tenebatur & gratis, contigit dum quadam die simul in mensa sederent rex & *Eustachius*, vidit rex anulum in digito ejus, & apprehendit eum, dicens, Se habere consimilem lapidem quem eodem artificio vellet in auro concludi. At ille nichil mali suspicans accommodavit eum regi, rex vero accito confestim puero, misit eum cum anulo ad uxorem *Eustachii*, qui diceret ei ex parte ejusdem domini sui, ut cum omni festinatione veniret ad eum *Londoniam* si eum umquam videre vellet in vita, eo quod infirmabatur ad mortem; At illa viso anulo confestim properavit credens vera esse quæ dicebantur ei. Contigit vero die quadam dum spaciatum iret dominus ejus, casu obviavit ei, & ea visa admirans ait, Quid agis ô domina mi? At illa rei seriem pandebat. Qui regis fraudem sciens, ait, Dolose, inquit, vocata es ut illuderet tibi rex. Fac igitur ornata in veste tua lotrix vel meretrix fit; quæ ingrediatur ad regem loco tui. Tu absque ulla dilatione reverte in locum unde venisti; Quo facto, die quadam dum fabularentur adinvicem rex & *Eustachius*, & gloriaretur rex in operibus suis pessimis, ait rex, Pulcherrimam habes ô *Eustachi* dominam & nocturno silentio bene placentem. Cui *Eustachius*, Et quomodo nosti ô rex? At ille, Cognovi jam & expertus sum. At ille, Non est ita rex. Non enim habuisti uxorem meam set loco sui horrendam meretricem & lotricem. Iratusque rex addito juramento comminatus est ei in mortem; & cum in eum exsurgere vellet, prosilivit ab eo; Et recedendo à rege usque partes boriales domos regis una cum

Johannes. cum maneriis regiis in via demolivit, Adjunctique sunt ei multi magnatorum, & illi præcipue quorum uxores violaverat rex: Insurrexeruntque unanimiter in regem & creverunt in populum magnum, occupaverunt castra & munitiones regias, & jura regis demoliti sunt; *Londonienses* eciam favebant ei & populum populo addiderunt. Rex vero *Iohannes* interim congregato exercitu prosequebatur eos, & vehementiori impetu fugavit in *Scotiam*: At illi iterum animati resistebant regi & retrorsum abire fecerunt, Quibusdam enim eis favorem opemque præstantibus & quibusdam regi, completum est illud dominicum, *Omne regnum in se divisum desolabitur*, ita enim per discursum excursumque hinc inde hostilibus rapinis & incendiis paulatim dilaniata & attenuata est *Anglia*, ut ex regno florentissimo infelicissimum videretur, & desolatum; nam omnis regii nominis terror, immo omnis disciplinæ publicæ vigor in ventum abierat, & sublato legum velamine libido & luxuria æquis passibus currebant, malisque cotidie crebrescentibus *jam versa erat in luctum ecclesiæ cithara*, & populus gemens sub jactura multiplici ululabat. Cum igitur rex & Barones jugi discordia disceparent, quandoque partes æquabantur, quandoque præstabat altera, Fortunæ tamen volubilitatem quantum ad exercitium singulare experti non sunt quoad omnia. Tres vero Comites scilicet *Cestriæ*, *Albemariæ* & Warwyk obsederunt interim *montem Sorellum* per vij. ebdomadas, & supervenientibus Baronibus secesserunt usque *Notynghamiam*, ubi congregato exercitu perrexerunt in *Lincolniam*, junctique regalibus qui ibidem aderant castrum fortiter machinis ligneis oppugnaverunt: Quod cum domina *Nicholaa* quondam domini *Gerardi Camvile* cum suis validissime defendisset, in fine tamen prævaluerunt regales, & optenta victoria quosdam ex Baronibus qui ibidem aderant gladio peremerunt, & quosdam abduxerunt captivos, civitatem ipsam spoliantes & cives ipsius in captivitatem redigunt. Vulgus eciam ignobile & filii *Belial* de matrice ecclesia fecerunt stabulum, introducentes equos & pecudes, & non verentes, set deturpantes præsepe Domini sui. Quibus peractis perrexerunt regales cum captivis suis ad montem *Sorellum* & castrum illud deditione ceperunt. *Wyntoniam* eciam cum castro & quasdam alias munitiones in patria adepti sunt. In fine acies suas dirigentes *Londoniam* ut oppugnarent civitatem, quam tunc ingressi non sunt, sane inter partes ut dictum est diu multumque certatum est alternante fortuna, nam contra hos variis successibus eludebat. In quodam enim conflictu apud *Castrum Barnardi* corruit ille nobilis vir *Eustachius de Vescy*. Videntes autem Barones se non proficere ad votum, mutuo loquebantur adinvicem dicentes Quid faciemus de isto rege iniquo? si sic dimiserimus eum delebit nos & populum nostrum. Expedit igitur ut deleatur à solio regni sui, Nolumus enim de cætero eum regnare super nos: unde communicato consilio miserunt nuncios ad *Lodowicum* filium regis *Franciæ*, rogantes ut cum omni festinatione veniret & regnaret super eos, promittentes in primo adventu suo civitatem *Londoniensem* se ei liberare, & homagia & fidelitates ei facere & jurare: Qui coronam *Angliæ* sitiens & ad tantam dignitatem anhelans, cum immenso exercitu regnum *Angliæ* hostiliter ingressus est. Piratæ tamen regis multos ex suis & magnates aliquos in mari peremerunt. Occurreruntq; ei multi Barones set non omnes, *Johannes.* & eum cum immenso gaudio susceperunt, homagium facientes & fidelitatem jurantes: In primo autem adventu suo velut agnus mitissimus consilio Baronum usus est; set introducta suorum potentia de qua confidebat, non tantum consilium set & personas *Anglorum* sprevit & contempsit. Optimates eciam sui deridebant, & illudebant magnatibus terræ, & in tantam superbiam erecti sunt, quod per potentiam propriam vellent opprimere & habere, Vastaveruntque igne & gladio per dietas non modicas usque dum venerunt *Lincolniam*; Indignatique magnates terræ recesserunt ab eo, nescientes tamen qua parte se diverterent, eo quod personam regis haberent exosam; Et rex *Iohannes* misit ultra mare & fecit venire tantam multitudinem *Normannorum*, *Picardorum*, *Flandrisorum* quod vix tota terra *Angliæ* eos potuit receptare & sustinere; Et inter quos erat unus tirannus facundus de *Eierent*, qui neque Ecclesiis neque Religiosis parcebat, set omne malum quod potuit exercuit. Iste *Iohannes* in principio regni sui inter reges monarchales liberrimus fuit, & merito suo proprio misit regnum *Angliæ* sub tributo, & quando cœpit regnare devenit nimis singularis & mirabilis in actibus suis, & transiit in *Normanniam*, & bellavit contra regem *Franciæ*, donec perdidit *Normanniam*, *Andegaviam* quæ nunquam postea fuerant recuperata. In ejus tempore fuerunt provisi articuli magnæ Cartæ ad communem profectum regni. Iste quoque *Iohannes* fuit primus rex *Angliæ* qui unquam dotavit v. portus *Angliæ* de libertatibus & consuetudinibus quas usque ad moderna tempora clamant tenere pro sequela navigii ad quod eodem tempore se perpetuo regi *Iohanni* obligaverunt, & hæredes suos invenire quando & quo tempore guerræ rex habeat necessitatem de eis; videlicet, quinque portus antedicti rationaliter præmuniti quociens rex mandaverit eis octoginta naves defensabiles propriis suis expensis per xl. dies, & capient deinceps stipendia à rege. Et hæc fuit causa principalis hujus dotationis propter magnam necessitatem quam habuit de navigio ad passagium suum in *Normanniam* quam illo tempore perdidit, ut antedictum est, causa cujus dotationis adhuc clamant liberiores esse præ cæteris portubus omnibus regni *Angliæ*.

Circa hos dies rex *Iohannes* fecit distrahi & suspendi quendam sanctum virum nomine *Petrum de Pontefracto*, pro eo quod dixerat ei multa infortunia propter crudelitates & fornicationes affutura, & eciam quia prædixerat ei, quod xiv. annis regnaret, cum tamen xviij. pene regnaverat annis: Ignorans in hoc quod xiv. annis libere tantum regnaret, set tribus annis non libere, quia sub tributo papali. *Cistrensis.* Isti *Petro* bis apud *Eboracum* & semel apud *Pontemfractum* apparuit Christus in forma pueri inter manus sacerdotis insufflans in eum, & ter dicens, Pax, pax, pax. Docuitque eum multa quæ postmodum enarravit Pontificibus & populis male viventibus. Raptus est eciam aliquando in mentis excessu per iij. dies & noctes, ubi vidit gaudia bonorum & pœnas reproborum. In vigilia sancti *Andreæ* rex *Iohannes* cepit castellum *Roucestra*, ubi multi nobiles qui contra eum conspiraverant inerant. *Lodowicus* frater regis *Franciæ*, ad rogatum procerum *Angligenarum* venit in *Angliam*, cui factæ sunt fidelitates ut prædictum est ab *Anglis* & *Francis* & eciam

Iohannes. eciam ab ipso rege *Scotorum* apud **London**, set *Gualo* legatus papæ in *Anglia* tunc existens excommunicavit *Lodovicū* cum suis fautoribus. Set *Lodov.* nichilominus cepit *Wyntoniam* & obsedit *Doveriam* et *Wyndisorā*. *Innocentius* papa obiit, *Honorius* xiij. successit x. annis, viij. mensibus. Qui primo sui anno confirmavit ordinem *prædicatorum fratrum*. Nam & *Innocentius* iij. difficilem se in hoc exhibuerat.

Leycestrensis. Iste *Iohannes* male venit ad regnum, nam *Arthurum* de *Britannia* filium *Godfridi* fratris sui dolose occidit, qui jure hæreditario debuit habuisse coronam regni *Angliæ* pòst mortem *Ricardi* avunculi sui; Et sororem *Arthuri* tenuit in carcere apud *Bristollum* ad totam vitam suam.

Cestrensis. Rex *Iohannes* xvij. regni sui anno & sexto mense obiit apud **Newerk** morbo dissenterico die sancti *Kalixti* papæ, set apud **Croghton** monasterium ordinis *Præmostracensis* exenteratus est, & apud *Wygorniam* in medio chori monachorum sepultus. Tradit tamen vulgata fama quod apud monasterium de **Swynshenede** alborum monachorum intoxicatus obiit. Juraverat enim ibidem ut asseritur prandens quod panem tunc obolum valentem faceret infra annum si viveret xij. denarios valere. Quod audiens unus de conversis fratribus loci illius, venenum confecit, regi porrexit, set & ipse sumpto prius viatico catholico simul cum rege interiit.

Leycestrensis. Rex ipse *Iohannes* ad monasterium de **Swynshened** quod à sancto *Botulpho* distat per v. leucas hospitandi causa declinarat. Audivit abbatem ejusdem loci pulchram habere sororem Priorissam cujusdam loci propinqui, accensusque ex more libidine, misit satellites suos ut eam adducerent ad se. Quod cum audisset abbas frater ejus, tristis admodum effectus est, noluitque à fratribus consolationem accipere. Cui dixit unus conversus suus qui curam gerebat hospicii, & familiaris & notus domino regi, Quidnam habes pater? Cur decidit vultus tuus & tristior solito est facies tua? Cui abbas, Sororem habeo, inquit, unam, sponsam Christi, quam dilexi. Proponit eam deturpare rex. At ille. Ignosce mihi pater, & ora pro me, & auferam vitam iniqui à terra, & timorem ipsius à conversatione hominum. Cui ille. Vellem hæc quidem fili mi: Non tamen licet in personam regis manum extendere. Processit itaque conversus, & tulit pira nova quibus ipsum regem libenter vesci sciebat, apposuitque venenum in singulis præter tria, quæ cum cæteris reposita optime denotabat. Denique cum rex sederet in mensa & confabularetur cum suis militibus qui assiderant, accepto uno pane, non quidem ut dominicam cœnam faceret, set ut in perniciem suam loqueretur & mortem, Quæsivit à ministris, quanti precii esset panis ille si venditioni traderetur. At illi, Valeret, inquiunt, obolum. Et ille, Vere, inquit, fertilitas ista maxima fecit jam Barones & populum meum insurgere in me, Nunc autem si per annum integrum comites mihi fuerint vita & salus, faciam tanti panem ponderis xij. obolos valere. Et scandalizati sunt ministri ejus in verbo isto, & retrocedebant quidam eorum. Conjurant omnes cum converso in mortem ipsius. Venit itaque conversus ille & applausit regi sicut & alias facere consueverat, & dixit ei; Placetne tibi ô rex comedere de fructu novo? Placet, inquit. Vade & affer. Tulitque præparata pira, & statuit ea coram rege. Moxque lapides preciosi qui coram rege fuerant in sudorem vertebantur: Et ait rex, Quid attulisti frater? nunquid venenum porrexisti? At ille: Non venenum ô rex set fructum optimum. Et rex, Comede, inquit, de fructu tuo. Moxque apprehenso uno ex piris cognitis comedit; & rex, Comede, inquit, & alterum, & comedit. Adde inquit & tercium, & fecit sic. Nec se ulterius potuit continere rex, apprehenso uno ex venenatis comedit, & eadem nocte extinctus est. Nec tamen periit conversus set inter manus eorundem tantum dilapsus est, liberavitque Deus per mortem regis iniqui prædictam sanctimonialem sponsam suam à novo ut creditur sponso diabolo. Mortuo itaque *Iohanne* sic extincto, tandem postmodum sepultus est *Wigorniæ* die sancti *Lucæ* Evangelistæ anno Domini M.CC.xvj. & regni sui anno xvij. Sepultus dico est set non cum honore, quia terra quæ in operibus ejus pessimis turbata extitit nondum ad plenum pacificata quievit. Sacerdos quidam qui regi *Iohanni* familiariter adhæserat in vita sua, post mortem ejus ab amore ipsius non est ex toto separatus. Profusis enim lacrimis & precibus multis Deum frequenter exorabat, ut si ejus voluntas esset ostenderetur sibi in signo aliquo utrum cum anima Domini sui judicialiter vel misericorditer ageretur. Cumque diu in hac voluntate permansisset, tandem in visione nocturna apparuit ei quidam vir splendidus in vestibus quasi deauratis, dicens ei. « Quid fles? quid ploras? surge, tolle & lege psal« mum 51, *Quid gloriaris in malicia?* & ibi videre « poteris quid meruit Dominus tuus. At ille expergefactus à sompno, rediit in se, & nichil boni inveniens in psalmo illo, cessavit à prece sua. *Iohannes.* *An. Dñi 1216.*

Quatuor habuit filios rex iste *Iohannes*. *Henricum* scilicet primogenitum qui ei successit in regnum. *Ricardum* qui per processum temporis in regem *Alemanniæ* electus est, *Willielmum* de *Valentia*, & *Guidonem Dysenay* qui trans mare moriebantur. Quintum eciam habebat clericum, qui in *Wyntoniensem* episcopatum promotus est. Tres eciam habebat filias. Quarum una *Isabella*, quæ *Frederico* Imperatori data est. Altera vero Comiti Marescallo, & tercia quæ post castitatem voverat, non tamen susceperat velum castitatis, Comiti *Leycestrensi Simoni de monte Forti* conjuncta est, unde fertur *Robertum Lincolniensem* episcopum quasi exprobrando dixisse eidem, Nunquam gaudebis de progenie tua nec in ea lætaberis quoniam matrimonium Dei contempsisti pro nuptiis hominis: & sic quidem contigit, ut patet in sequentibus.

Eodem tempore obiit *Galfridus Eboracensis* archiepiscopus, cui successit *Walterus de Grey*, consecratus est anno Domini M. CC. xv. Eodem eciam tempore, scilicet anno Dñi M.CC.xvj. obiit *Innocentius* papa iij. cui successit *Honorius*. Sublato de medio rege *Iohanne*, Comes Marescallus vir magnæ auctoritatis & sani consilii amicabiliter vocavit ad se certo die multos Comites & Barones, & apprehenso puero *Henrico* filio regis *Iohannis* qui nondum ætatis suæ ix. annum compleverat, statuit eum in medio eorum & dixit, « Ecce rex vester. *Adjecitque*. Carissimi mei, Etsi patrem istius propter « mala ejus opera persecuti sumus, & juste, iste ta« men puer parvulus & innocens est ab operibus pa« tris. Verumque peccatum & culpa suos ligare de« bent actores, & in verbo Domini Filius non por« tabit iniquitatem patris. Ignoscendum est parvulo « isti & teneræ compatiendum ætati; Nunc autem « quia filius regis est & futurus Dominus noster « regni-

Henr. III. » regnique successor, venite, & constituamus eum nobis in regem & ejiciamus à terra nostra *Lodowicum* filium regis *Franciæ* & gentem suam, auferamusque opprobrium terræ nostræ & dirumpamus jugum servitutis iniquæ. Ad hæc Comes *Gloucestriæ.* « Et quomodo poterimus hæc facere? Vocavimus enim eum & fidelitatem ei fecimus. Cui ille, « Possumus, inquit, & debemus, quoniam fidelitatibus nostris abusus est, vocavimus enim eum & volumus eum præfecisse, set in superbiam jam erectus sprevit & despexit nos, & si dimiserimus eum sic subvertet & terram nostram, nos erimusque quasi opprobrium hominum & abjectio plebis suæ. Ad hæc quasi divinitus inspirati conclamabant omnes, *Fiat sic, fiat Rex, fiat Rex.* Statueruntque diem coronationis suæ diem sc. Apostolorum *Simonis* & *Iudæ.* Quo die apud *Gloverniam* coronatus est & in regem consecratus astante archiepiscopo *Cantuariensi Stephano* per manum *Walli* apostolicæ sedis legati; Cujus consilio & amonitione idem rex cruce signatus est in festo omnium sanctorum eodem anno scilicet M.CC.xvj. — An. Dñi 1216.

Cistrensis f.34. Mox igitur in festo Apostolorum *Simonis* & *Iudæ* *Henricus* filius *Iohannis* puer novem annorum in regem erigitur, viribus & industria *Gualoni* legati papæ, *Wyntoniensis* episcopi, Comitum de Penbroke & *Cestriæ.*

Lycestrensis. Anno Domini M. CC. xvj. vj. kalendarum Novembris devotus Dei cultor illustris *Henricus* rex apud *Gloverniam* coronatus est quoniam *Westmonasterium* ubi locus est ex consuetudine regiæ coronationi deputatus & consecrationi, tunc ab inimicis suis fuit obsessum; set in anno quarto sequenti apud *Westmonasterium* est iterum coronatus.

Cap. XVI.

Nunc statim amici novi regis congregato ex universis provinciis exercitu copioso occurrerunt *Lodowyco* & Baronibus qui cum eo erant apud *Lyncolniam* in anno sequenti, & commisso ibidem gravi prælio cæsi sunt multi ex parte *Lodowyci*, & magnatorum plures capti sunt, fugientibus cæteris qui per velociorem fugam se salvare poterant, Captusque est *Lodowycus* filius regis *Franciæ* cum multa fecisset mala, vastassetque plurima usque *Lyncolniam*, & tunc adimpletum est verbum patris sui, quod nunciis ejusdem filii jam dudum dixerat, Cum enim quæsisset à nunciis, *ubi filius ejus esset in Anglia.* Responderunt, *Apud Stanfordiam.* Et ille; *Nunquid habet castrum Dovorniæ?* At illi. *Non.* Et intulit Rex. *Per brachium sancti* Jacobi *non habet filius meus unum terræ pedem in* Anglia. Et tandem sedato furore ait idem *Lodowycus.* « Domini carissimi, Ab initio in terram vestram non veni gratis, set vocastis me, nunc autem si corpore meo abusi fueritis ut morti tradatur, dicetur de vobis, quia seduxistis me. Sed facite mecum rogo misericordiam vestram, & cum salvo conductu dimittite me ut revertar, faciamque vobis juramentum quod nunquam terram hanc ingrediar, nec vobis nec alicui vestrum umquam molestus existam. At illi adquieverunt ei, & accepto juramento, usque ad mare conduxerunt, Reversusque est in terram strenuitatem *Anglicanæ* miliciæ sic expertus. Rex vero novus qui patri barbato impubes successit præventus est à Deo in benedictionibus dulcedinis à teneris innocentiæ suæ annis, superni regis amorem fervoremque concepit in tota vita, titulo humilitatis & innocentiæ, puritate conscientiæ, morum suavitate & gravitate sic excellit, ut inter prædecessores suos quibus solo nomine regio congruebat, quasi sanctus & inter homines imperabat, & terrenus quidem Angelus videretur. — Henr. III.

In primordiis istius novi regis erat quidam tirannus ex *Hispania* cognomine *Monachus.* Hic cum multas exegisset prædas, multaque loca suo subjugasset imperio, tandem anhelavit ad regnum *Angliæ* conquirendum; Cumque quæsisset à suis, qualis esset terra & quis rex; Respondissentque ei, Terra quidem optima, & ejus rex puer parvulus. Confestim subintulit, Dignius est quidem puerum regi quam regere, quomodo regere potest cui necesse regi est? Eamus igitur & deponamus eum: statimque magna classe congregata cum immenso apparatu & exercitu *Angliam* appetiit; Et cum esset in mari adhuc longe à terra, cognoscerentque marinarii de portubus adventum ejus, & timuissent cum eo quod mala prædicabantur de hoc homine, dixerunt inter se, si applicuerit tyrannus iste, vastabit omnia, eo quod terra non est præmunita, & longe distat à nobis rex cum auxilio suo. Ponamus igitur in manibus nostris animas nostras, & aggrediamur eos dum adhuc in mari sunt, quoniam virtus eorum misera, & veniet nobis auxilium de excelso. Et intulit unus cujus edicto cæteri favebant: Estne vestrum aliquis qui hodie pro *Anglia* mori paratus est? Et ait unus. Ecce ego. Tolle, inquit, tecum securim, & si videris nos cum navi tyranni congredi, statim navis ipsius malum ascende, & vexillum quod in altum erigitur deprime, & sic dispergantur & pereant cæteræ naves dum ducem non habeant neque præcessorem. Festinanter itaque conscenderunt naves suas, & laxatis ad ventum velis cum immenso impetu irruerunt in hostes, tradiditque dominus eos in manus eorum, & multis submersis & peremptis reversi sunt cum gaudio & præda magna, & salvatus est puer per ipsum regnantem in secula. Unde fertur ipsum novum regem dum die quadam coram altari beatæ virginis & filii sui regis assisteret, tale verbum protulisse, Rogo te puerum regem ut me regem puerum de cætero regas & defendas.

Anno Domini M.CC.xix. & regni regis *Henrici* iv. à Christianis nostris capta est *Damiata* civitas validissima & diu obsessa, mense scilicet Novembris, In qua repertus est ingens auri & argenti thesaurus, & armorum copia & ferri habundantia magna, factusque est in castris *Saracenorum* horror & confusio & amara mentium conturbatio; In populo quidem Dei lætitia magna, set brevis quidem; nam in superbiam erecti gratia Dei abusi sunt, & ideo peccatis exigentibus *conversa est lætitia in luctum, & organa eorum in voces flentium,* dum enim exirent incaute ad obsidendum civitatem *Thaer,* inundatæ sunt aquæ fluminis & creverunt in immensum, ita quod reverti non poterant, cum sibi deficerent necessaria: Propter quod in mortis articulo positi pacem qualem poterant adepti sunt; inierunt enim cum hostibus treugas septennales & *Damiatam* reddiderunt. Captivis etiam utrinque liberatis, & sancta crux ut aiunt Christianis liberatur. Eodem anno beatus *Thomas Cantuariensis* translatus est nonis scilicet Julii & sanctus *Hugo Lyncolniensis* episcopus Canonizatus — An. Dñi 1219.

Henr. III. est. *Wallenses* rebellarunt. Iste *Henricus* filius *Iohannis* vocatus est *Henricus* iij. in cronicis & cartis, & in omnibus aliis scriptis, non causa nominis quia nomine quartus rex *Henricus* fuit, set causa dignitatis regalis, & regnabilis, & dominatione regnandi; nam si primus *Henricus* filius autem imperatricis, & rex *Henricus* filius ejusdem regis *Henrici* qui vocatus est *Henricus* rex junior qui coronatus est vivente patre, tunc iste *Henricus* filius *Iohannis* esset quartus in numero: set quia ille *Henricus* rex junior moriebatur ante patrem suum, & non regnavit, ea de causa respectu eorum qui regnaverunt ita dictus est *Henricus* tercius, & coronatus est apud *Gloverniam* in festo apostolorum *Simonis* & *Juda* à *Gualone* legato de consilio procerum regni qui semper tenuerunt cum patre suo *Iohanne*, scilicet *Ranulfus* Comes *Cestriæ*, *Willielmus* Marescallus Comes de *Penbrok*, set *Willielmus de la Bruer* Comes de *Ferrariis*, *Henricus* de *Maule*, isti & multi alii quasi omnes tenuerunt cum *Lodowyco*, ut supra patet; set ad monitionem *Gualonis* legati omnes magnates regni juraverunt fidelitatem novo regi *Henrico*. Iste *Gualo* legatus excommunicavit omnes Barones qui tenuerunt cum *Lodowyco*, & ipsum *Lodowycum* sub sententia innodavit. Interim gentes *Lodowyci* tenuerunt *Lyncolniam*, set populus novi regis cum potestate venerunt & forte bellum inierunt cum Baronibus qui inibi fuerunt, & vicerunt eos; & Comes *Perches* fuit occisus, & Barones devicti, & plures ex illis capti, scilicet *Seirus* de *Aquitania*, Comes *Wincestriæ*, *Humfridus de Boun* Comes *Herfordia*, *Robertus Fiz-Walter*, & multi alii qui movebant guerram contra regem. Statim post hæc ordinatum est per concilium regis, quod omnes capti de una parte & alia hinc inde liberarentur quieti. Et *Lodowycus* pro dampnis & expensis haberet mille marcas, ea conditione quod terram *Angliæ* exiret deinceps non rediturus, & sic guerra finivit; & omnes tam de una parte quam de alia à legato *Gualone* fuerunt absoluti. Statim post hæc omnes alienigenæ ejecti erant de *Anglia*, & omnia castella quæ rex *Iohannes* donaverat & tradiderat in custodiam alienigenarum fuerunt reseisita in manu regis. Deinde rex *Henricus* perrexit cum grandi potestate ad obsidendum castrum de **Bedeforde** quod *Faulco de Brent* bene instauraverat & tenuit de dono regis *Iohannis*. Et statim cepit rex castellum, & pendebat omnes qui inibi inventi fuerunt octoginta homines. Et statim post hæc iste *Falco* inventus est apud *Coventriam* in ecclesia, & ibi abjuravit terram *Angliæ*. Post hæc rex *Henricus* concessit magnatibus terræ *Angliæ* duas Cartas, unam de foresta & aliam de libertatibus; ob quam causam Communes regni concesserunt quindecimam partem omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, monachique *Cisterciensis* ordinis pro habenda regis benevolentia & gaudere suis libertatibus dederunt regi infra spacium unius anni v. millia marcarum argenti. Iste *Henricus* sustinuit grandes guerras in *Vasconia* bina vice, unde prima guerra mota est per *Bernardum de Bleynes*, quæ quidem guerra finita est per *Iohannem Vaus* & *Iohannem de Vessy* illo tempore. Secunda guerra cœpit per *Dascinum de Bearne*, quæ quidem finivit guerra per *Simonem de Monte forti* Comitem.

Cestrensis. Nam *Ranulfus* Comes *Cestriæ* mox cepit *Lyncolniam* contra *Lodowycum*, occisis in eo plurimis *Francigenis*; unde *Lodowycus* videns partem suam debilitari, accepta pecunia pro resignatione munitionum quas tenuit, absolutione à legato papæ accepta, *Franciam* rediit. De hiis autem qui *Lodowyco* adhæserant laici non sunt exhæredati, set clerici pro quantitate culpæ aut sunt beneficiis privati, aut ad curiam pro absolutione transmissi. *Henr.* III.

Ranulfus Comes *Cestriæ* postquam concordatus est cum *Lewlyno* principe *Walliæ* profectus est *Ierosolymam*, & capta est *Damieta* à Christianis.

Hoc anno convenerunt primo abbates nigri apud *Oxoniam* ad tractandum de ordine. Rex *Henricus* incepit novum opus apud *Westmonasterium*. Et *Ranulfus* Comes *Cestriæ* rediens de terra sancta ædificavit castra de **Cartheleye**, de **Boston**, & abbathiam de **Deulencres** albi ordinis; ad quorum sumptus castrorum cepit tallagium per totam terram suam.

Facta est translatio beati *Thomæ* martyris per *Stephanum* archiepiscopum, qui durante solempnitate exhibuit cuicunque petenti fenum & præbendam à *Londonia* usque ad *Cantuariam* per viam itineranti. Fecit eciam per totum diem translationis vinum jugiter in canalibus per varia urbis loca distillare; unde & expensas quas *Stephanus* in hac solemnitate exhibuit quartus ejus successor *Bonifacius* vix persolvit.

Alexander rex *Scotiæ* duxit in uxorem *Iohannam* regis *Henrici* sororem. In die sancti *Lucæ* Evangelistæ irruit ventus à septentrione quaciens domos, pomaria, nemora, turres ecclesiarum; visi suntque dracones ignei & maligni spiritus in turbine volutare. In concilio episcoporum apud *Oxoniam* comprehensus est quidam habens in corpore suo vulnera Dominicæ crucifixionis, dicens se esse *Jesum*; qui judicio ecclesiæ tradebatur puniendus, & crucifixus est apud **Alkmundbury**.

Johannes filius *David* Comitis de *Scotia* duxit uxorem filiam *Lewlini* principis *Walliæ* tanquam pro finali concordia inter ipsum *Lewlinum* & avunculum suum *Ranulfum* Comitem *Cestriæ*.

Iohannes rex *Ierosolymorum* venit in *Angliam* pro succursu terræ sanctæ. Magnates *Angliæ* concesserunt regi *Henrico* wardas hæredum & terrarum suarum, quod fuit initium multorum malorum in *Angliæ*. Et cito post hæc rex *Henricus* cepit quintamdecimam per totam *Angliam*.

Hoc anno primum venerunt fratres *Minores* in *Angliam*, biennio ante obitum *Francisci*.

Gregorius ix. post *Honorium* sedit papa annis xiiij. hic roboravit sententiam excommunicationis contra *Fredericum* imperatorem, iccirco imperator comprehendit multos Prælatos & duos Cardinales qui ad concilium contenderant. Hic papa fecit fratrem *Reymundum* compilare v. libros Decretalium ex pluribus epistolis & decretalibus constitutionibus excerptos. Iste quoque papa per imperatorem aliquando in urbe obsessus, vidensque *Romanos* pecunia imperatoris corruptos, accepit in manibus capita apostolorum *Petri* & *Pauli*, fecit processionem à *Lateranensi* ecclesia usque ad ecclesiam S. *Petri*; sicque animos *Romanorum* emollivit, unde imperator sibi timens, longius discessit.

Stephanus Cantuariensis archiepiscopus obiit, qui Biblia apud *Parisium* quotavit, libros regum exposuit, vitam regis *Ricardi* dictavit, multaque alia

Henr. III. alia industriæ suæ opera posteris reliquit; cui successit magnus ecclesiæ *Lincolniensis* decanus magister *Ricardus*. Obiit *Willielmus Alvernensis* egregie literatus, qui primo fuit Cancellarius, deinde *Parisiensis* episcopus. Hic multa insignia literaturæ suæ opera reliquit, videlicet *De sacramentis. Cur Deus homo. De Fide & Legibus. De universo corporali & spirituali. Gregorius* cepit decimas ecclesiarum. Celebrante episcopo *Londoniensi* in ecclesia sancti *Pauli* facta est tanta nubium densitas, solis obscuritas cum tonitruo & fulgure ac fetore intolerabili, ut populus exiret, ibidem relicto episcopo cum suo ministro.

Hoc anno rex *Henricus* concessit *Angligenis* multas libertates, set accepit ab eis quintam decimam partem bonorum suorum, ut recuperaret partes transmarinas quas rex *Franciæ* occupaverat tempore regis *Johannis*, unde cum valida manu transnavigans parum profecit.

Willielmus de Brews inculpatus pro uxore *Lewlini* principis *Walliæ* incarceratur, suspenditur, unde magna discordia inter regem & *Lewlinum* orta est. *Ranulfus* Comes *Cestriæ, Lyncolniæ*, & *Huntyngdoniæ* obiit apud **Wallyngforde**, & sepultus est apud *Cestriam* in capitulo monachorum cum progenitoribus suis, cui successit *Johannes Scoticus* filius sororis suæ. Iste nempe *Ranulphus* sine liberis decedens quatuor habuit sorores, quarum senior *Matilda* nupsit *David* Comiti *Huntyngdoniæ*, qui post factus est rex *Scotiæ*, de quibus processit *Johannes* iste. Secunda *Mabilia* nupsit Comiti de *Arundell*. Tercia *Agnes* nupsit Comiti *Darbyæ Willielmo de Ferariis*. Quarta *Hawysia*, nupsit Comiti *Wyntoniensi Roberto Quinci*. Rex *Henricus* statuit hospitale sancti *Johannis* extra portam *Oxoniæ*, ponens primum lapidem.

Defuncto dudum *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo successit sanctus *Edmundus Abendoniensis* tunc *Salisbiriensis* thesaurarius; qui sub octavo præsulatus sui anno obiit in transmarinis partibus, & sepultus est apud *Pontiniacum* in *Burgundia*, ac postmodum septimo anno translatus est favente papa *Innocentio* quarto.

Cap. 35. *Fredericus* imperator duxit in uxorem *Isabellam* sororem regis *Henrici*. Quo anno *Judæi* adducti sunt coram rege apud *Westmonasterium*, pro eo quod puerum quemdam apud *Northwycum* absconderant & post circumcisionem pueri eum crucifixisse proposuerant.

Rex *Henricus* desponsavit *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ*. *Joh. Scoticus* Comes *Cestriæ* & *Huntyngdoniæ* obiit sine liberis apud **Darenhale** vij. idus Junii, & sepultus est *Cestriæ*. Verum quia terra sua gaudebat regali prærogativa, comitatus ejus ad manus regis devenit, datis aliis terris hæredibus sororibus suis in compensationem, ne tam præclara dominatio inter colos feminarum dividi contingeret. Habuit nempe iste *Johannes* quatuor sorores, scilicet *Margaretam*, quæ nubens *Alano de Glewy* genuit *Darnergoil* puellam, de qua nupta *Johanni de Baillol* processit *Johannes Baillol* rex *Scotiæ*. Altera soror *Isabella*, nupsit *Roberto de Brus*. Tercia soror *Matilda* obiit sine liberis. Quarta soror *Alda* nupsit *Henrico de Hastinges*.

Eo quoque anno venit *Ottobonus* legatus in *Angliam*, qui statuit multa salubria ad ecclesiæ utilitatem. Quo per *Oxoniam* transeunte magnus conflictus factus est inter scolares & quosdam de familia sua, ita ut uno suorum interfecto; ipse *Ottobonus* in turri ecclesiæ de **Osneye** usque ad vesperam obsessus fit, & vix per multos de regiis ministris ab *Abindona* venientes liberari posset; iccirco usque ad **Walingforde** adductus, malefactores illos excommunicavit, studium Universitatis suspendit, donec abbas & canonici de *Osneya* una cum magistris *Oxoniæ* regentibus discalciati & discincti per medium *Londoniæ* incedentes, apud hospitium legati veniam vix haberent.

Eodem anno quidam pseudoclericus infatuatum se similans secreta regiæ curiæ exploravit; cameram regis *Henrici* apud **Wodstoke** per fenestram ingressus est ut regem interficeret; set ad clamorem cujusdam sanctæ mulieris interceptus est, & apud *Coventreiam* distractus.

Natus est *Edwardus* primogenitus regis *Henrici* apud *Westmonasterium*, quem baptizavit *Ottobonus* legatus & confirmavit *Edmundus* archiepiscopus. Gens *Tartarorum* subactis orientalibus provinciis in duo se agmina diviserunt, quarum una pars *Hungariam* & *Pannoniam* ita attrivit, ut viri terræ illius carnes filiorum suorum comederint.

Celestinus iiij. post *Gregorium* ix. sedit papa mense uno, & vacavit sedes per annum; post quem successit *Innocentius* iiij. qui sedit annis xj. mensibus vj. Allata est in *Francia* spinea corona Salvatoris. *Ottobonus* recedens ab *Anglia* captus est in mari ab hominibus imperatoris. Rex *Henricus* apud *Cestriam* intravit *Walliam*, & apud *Ruselan David* venit ad eum.

Hoc anno obiit sanctus *Edmundus* apud *Pontiniacum*, cui successit in archiepiscopatum *Bonifacius*; hic itaque *Edmundus* apud *Abyndoniam* juxta *Oxoniam* oriundus, parentes habuit religiosos, videlicet patrem *Edwardum* cognomento *Divitem*, qui de consensu conjugis apud **Evesham** vitam duxit regularem: & matrem *Matildam*, quæ cilicio & lorica jugiter usa in carne contra carnem militavit. Natus igitur *Edmundus* ab omni contagione infantili mundus, per totum diem sancti *Edmundi* regis & martyris quo prodiit in lucem à mane usque ad vesperam jacuit quasi exanimis, ita quod astantes eum sepulturæ demandassent, nisi consilium matris obstitisset. Vocatus est autem *Edmundus* quod sonat felicem & mundum, eo quod die sancti *Edmundi* natus fit, & quia dum mater ex eo gravida ad tumbam sancti *Edmundi* peregrina exoraret, vitalis spiritus primitias in eo deprehendit. Hic sensus suos ab initio per spiritualia vitæ exercitia assuefecit in boni studium, ut prævalente postmodum inolita consuetudine vitaret velut naturaliter omne malum. Set quamvis singulis virtutum floribus choruscaret, incorruptionem tamen quæ proximum facit Deo prælegit. In cujus signum beatæ virgini se devovit; ad matris consilium cilicio usus, per sextas ferias pane & aqua jejunavit; diebus Dominicis & Festivis antequam comederet, Psalterium ex integro dicere consuevit: In primis itaque annis dum Grammaticæ intenderet, capitis dolore ita acriter vexatus est, ut in literis deinceps proficere desperaret: cui mater ait, Fili, arbitror, laica & inordinata quam gestas tonsura doloris tui est causa, unde & postmodum clericaliter attonsus doloris incommodo caruit. Dum etiam in prato quodam *Oxoniæ* vicino spaciandi causa seorsum iret, apparuit ei puer speciosus,

sus, sic inquiens, Salve dilecte mi, miror quod me non agnoscis; præsertim cum ad latus tuum in scolis & alibi jugiter assistam; quod igitur videris in facie mea scriptum hoc fronti tuæ singulis noctibus inprime: erat autem scriptum, *Jesus Nazarenus rex Judæorum.* Extunc didicit Dominicæ passionis memoriam jugiter recolere, quam dum semel ob futuram lectionem prætermitteret, irrumpente aurora antiquus hostis ne se signare posset utramque sibi manum alligavit, set ipso in spiritu orante decidit hostis ab eo inter parietem & lectum; quem dum per aspersionem sanguinis *Christi* adjurasset ut sibi diceret per quid plus arceri posset, respondit, per illud quod modo nominasti. Alia vice dum hanc orationem, *O bona & intemerata*, dicere omisisset, beatus *Johannes* Evangelista in somnpnis apparens comminatus est eum cum ferula percutere: atque teste Scriptura qui modica contemnit paulatim decidit, ipse de venialibus per confessionem cotidie se purgavit. Instigante tandem antiquo hoste, filia hospitæ suæ non solum signis & nutibus set etiam verbis beatum *Edmundum* ausa est ad illicita attemptare; nec destitit donec ad cameram beati viri veniens expoliata flagellaretur, & sic pruritum omnem deponeret. Et cum hostis per puellam non proficeret, aggreditur *Edmundum* per matronam, cujus munuscula dum sine mariti conscientia recipere noluisset, verecundatam sic delusit. At quamvis in sacris non fuisset promotus, factus tamen magister in artibus cotidie missam audire, horas dicere antequam legeret, consuevit, quod & scolaribus suis profuit dum eos missas sic audire edocuit. Pecuniam à scolaribus acceptam in fenestra posuit, dicens, Pulvis pulveri, cinis cineri; quæ sæpe à sociis joco, vel à furibus clanculo asportabatur. Tandem cum arithmeticam legeret, apparuit ei mater sua in somnpnis dudum mortua, inquirens & sciscitans, quæ essent illæ figuræ quibus intendebat. Quo respondente, Talia & talia, illa depingit in manu ejus dextra tres circulos, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum continentes. His, inquit, fili, de cætero intende figuris. Raro in ecclesia sedit, set aut stans, aut genua flectens exoravit. In tribus specialiter enituit, nam erat prædicator egregius; disputator acerrimus; lector pius. Nam in fallaciarum animadversione fuit circumspectus, in solvendis quæstionibus oculatus, in legendo ædificativus. Præ nimia abstinentia pilis capitis & barbæ decidentibus labia ejus fissa videbantur; grossis utens cibariis omni feria secunda & quarta, & in Septuagesima à carnibus abstinebat. Pridie qua celebravit & ipso celebrationis die carnes non gustavit; unde nonnunquam mensis integer pertransiit quo carnes non comedit. Raro comedit bis in die. Electuaria & medicinalia non curabat. In genubus ex frequenti genulatione callos habebat. Per singulos dies tria dixit horarum paria: de die, de Domina, de sancto Spiritu cum officio defunctorum. Post primum somnpnum de nocte surgens sinaxim dicebat. Si quando detractionis verbum in medium venit, mutato statim themate ad materiam transiit saniorem. Nullum beneficium curatum nisi unicum voluit tenere; largas expensas fecit ne avarus diceretur. Venculationibus causarum interesse noluit. Curiales seculares ad mensam admisit ut eos Deo lucrifaceret. Officinas suas nusquam visitavit. Compotum de ministris non audivit. Plus semper expendidit quam habuit à famulis suis. Carnis munditiam adeo exegit, ut ex pacto præscripto quandocunque ad lubrica laberentur accepta mercede recederent. Decimas, oblationes & peccatorum redemptiones in pios duntaxat usus expendebat. Ante se ymaginem virginis & in circuitu suo misterium redemptionis nostræ habebat depictum. Sic igitur de codice procedebat lectio, ad yconiam ducebat ratio, de utroque respondebat devotio. Comestionis, dormitionis, equitationis tempora quibus studio nequivit insistere deperdita judicavit. Quociens Bibliam suam aperuit osculo honoravit. Commissa sibi crucis legatione procurationes concessas non sumpsit, propriis stipendiis contra morem militavit. Prædicans apud *Oxoniam*, *Gloverniam*, *Wygorniam*, imbres super populum irruentes precibus avertit. Contigit eo in studio suo dormitante candelam super bibliam cadere & ardere, set eo evigilante & suspirante nullam ustulam apparere. Similiter tres cruces super anthracem quem in pede habuit cum penna sua fecit, & continuo apostema evanuit. Ejus cilicia inveterata igni tradita comburi non poterant; nec in ciliciis ejus aut cæteris vestibus vix unquam vermis reperiri potuit. Missis aliquando de *Cantuaria* ad *Sarubiriam* nunciis pro *Edmundo* ipsius loci thesaurario in archiepiscopum promovendum, ait ad eos decanus, Bene veneritis & male veneritis; bene quidem, quod nostræ ecclesiæ honorem facitis: set male, quia thesaurum nostrum in thesaurario aufertis. Calciamenta propria sibi detrahere non erubuit. Cuicunque sibi confiteri volenti de equo descendens audientiam præbuit, nulla aeris intemperie aut hospitii propinquitate retardatus; instar olivæ quæ sibimet retinet corticis amaritudinem & cæteris fundit liquoris dulcedinem: sic ipse, sibimet erat durus, cæteris compatiens & benignus. Pectus suum frequenter tutudit, genua terræ collisit, ita ut clerici in cellariis sub ipso pausantes vix dormire possent. Sexum femineum ob honorem beatæ virginis semper honoravit, nec tamen per hoc maculam incurrit; immo cum à quodam familiari suo ex hoc reprehenderetur quod cum quadam pulcra matrona tam frequenter loqueretur, respondisse fertur. Vidistine quam speciosa fuit illa? sæpius mihi fateor assedit, nunquam tamen plus de illa quam de muro temptatus extiti. Quin etiamsi omnia quæ in hoc peccati genere commisi in fronte mea depingerentur, non erubescerem. Munerum acceptores detestabatur, dicens Gallice, Inter *prendre* & *pendre* unica duntaxat distat iota. Instigante tandem diabolo rex *Henricus* una cum capitulo *Cantuariensi* contra ipsum rebellavit, sub quo turbine multa dissimulavit, persecutores suos ad oscula & alias familiaritates admisit; & cum amici sui dicerent, Hanc nimiam mansuetudinem aliis exemplum præbere consimiliter insurgendi, ita respondit, Inundationes maris quasi lac sugere debemus. & cum præcursore Domini comedere mel silvestre in deserto mundi. Soli quippe Deo servanda est potentia vindicandi, De alienis defectibus nolo mihi dispendium propagare. Convocato denuo prælatorum cœtu, inquirit quomodo ecclesiam jam ancillatam relevare possit; decernitur, regem cum cæteris rebellibus admonendos fore, & si non corrigerentur severitatem ecclesiasticæ censuræ non dormire. Paret vir sanctus, regem adiit; rex petit deliberationem super his haberi. Expostat ille, set nil profuit: qua de causa soli regi deferendo,

Hen. III. deferendo, in cæteros rebelles sententia fulminatur. At cum nec his compungerentur transgressores, cedendum magis censuit malicia quam inservire litigiis. Consideravit nempe si totam severitatem expenderet, forsan legatus papæ qui tunc aderat in irritum duceret, regemque ad deteriora provocaret: si vero ipse archiepiscopus præsens existens eorum errata non corrigeret, videretur ea per quandam dissimulationis tollerantiam approbare; propterea præelegit corpore se ad tempus absentare, ut ipso facto cordis ostenderet amaritudinem, & ipsorum detestaretur malitiam. Igitur ingravescente ejus ultimo morbo secessit à *Pontiniaco* usque *Soysi*, promittens illis quod die sancti *Edmundi* reverteretur. Allata sibi eucharistia dixit, Tu es Domine quem amavi, in quem credidi, quem prædicavi, præter quem aliud non quæsivi. Sic sumpto viatico, dixit, Homines dicunt quod lupus vadit in ventrem, & ego dico quod vadit in mentem; inde lavans vulnera ymaginis crucifixi & deosculans, dixit, *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris*.

Cap. 36. *Innocentius* secundus fuit papa post *Celestinum* annis xij. mensibus vj. qui vacuas Cardinalium sedes honestis replevit personis. Fratrem *Hugonem* de ordine Prædicatorum instituit Cardinalem, qui totam bibliam postillavit, & magnas super bibliam concordias compilavit. Iste papa apud *Lugdunum Galliæ* concilium celebravit, in quo sanctum *Edmundum* septimo defunctionis suæ anno canonizavit, rebellem imperatorem *Fredericum* deponendum decrevit. Apud *Tholetum Hispaniæ* dum quidam *Judæus* in orto suo pro vinea amplianda foderet, lapidem reperit ex omni parte integrum, in cujus medio invenit librum ad quantitatem psalterii cum foliis ligneis Hebraice, Græce, Latine conscriptum de triplici mundo ab *Adam* usque ad *Antichristum* loquentem, proprietates hominum exprimentem, principiumque tercii mundi in Christo ponentem, in hunc modum: *In tercio mundo Filius Dei nascetur ex virgine* Maria, *qui pro salute hominum mortem patietur*. Hæc legens *Judæus* statim baptizatus est.

Tanta fuit caristia in *Anglia* ut summa bladi pro xij s. venderetur. Quo anno beatus *Edmundus* translatus est, & *Fredericus* imperator excommunicatus obiit in *Apulia*, post quem *Mamfridus* filius ejus naturalis regnum & thesauros *Siciliæ* invadit, donec *Carolus* frater regis *Franciæ* ipsum vita & regno privaret. Mortuo tandem *Frederico* prædicto *Innocentius* papa procuravit electores imperii principes *Alemaniæ* ut plures eligerent; unde Duce *Thuringiæ* & Comite *Holandiæ* electis set cito post obeuntibus, quidam elegerunt *Ricardum* fratrem Regis *Angliæ* Ducemque *Cornubiæ*; quod quidem scisma sub magnis sumptibus multis duravit annis. Hoc anno apud *Londoniam* facta est solennis processio contra sanguinem *Christi* qui missus est *Henrico* regi à patriarcha *Ierosolimytano* iij. idus Octobris. *Lodowicus* rex *Franciæ* adiit terram sanctam, & cepit *Damietam*, set anno sequenti captus est à *Soldano* in bello campestri, & facta est strages Christianorum; in qua occubuit strennus miles *Willielmus longa spata*. Venerunt *Parisius* pastores animalium cruce signati centum quinquaginta millia, per quos Universitas multum fuit turbata & clerici necati. Rex *Henricus* dedit *Edwardo* primogenito suo *Vasconiam*, *Hiberniam*, *Walliam* & comitatum *Cestriæ*: quo anno terra ex nimio fervore æstatis ita exaruit ut nullum fructum fecit, & in fine autumpni tantæ pluviæ inundaverunt, quod terra non potuit statim deglutire, unde mala contigerunt. *Hen.* III.

Hoc anno obiit sanctus *Robertus* dictus *Grosteteste* episcopus *Lincolniensis* vij. idus Octobris, qui in cunctis liberalibus artibus excellenter eruditus, præcipue in Logica & Astrologia plurima commentatus est; ad *Innocentium* papam misit epistolam satis tonantem, quæ sic incipit. *Dominus noster Iesus Christus* pro eo quod ecclesias *Anglicanas* indebitis & insolitis exactionibus gravare videretur, & quia nepotulo suo puero Papa contulisset canonicatum cum proxima præbenda vacatura in ecclesia *Lincolniensi*, quem tamen *Robertus* admittere noluit, rescribens papæ, se nec velle nec debere tales ad curas animarum admittere, qui se nescirent nec possent regere. Qua de causa ad curiam vocatus & excommunicatus, appellavit à curia *Innocentii* ad tribunal *Christi*, unde contigit ut post biennium mortis *Roberti*, apparuit papæ de nocte quiescenti quidam episcopus pontificalibus indutus, sic inquiens, Surge miser, veni ad judicium. Et statim cum baculo pastorali pupugit papam in latere sinistro usque ad cor; unde & lectisternium papæ inventum est mane sanguinolentum, & ipse defunctus. Hac de causa quamvis *Robertus* perspicuis effulgeret miraculis non est permissus à curia canonizari. *Alexander* quartus post *Innocentium* iiij. papa sedit annis vij mensibus iiij.

Et cum iste *Henricus* regnasset in *Anglia* l. annis, *Griffinus* princeps *Northwalliæ* mortuus est, relinquens post se duos filios *Lewlinum* & *David*. Iste *Lewlinus* in primo ingressu heretagii sui restitit regi *Henrico*, & homagium ei facere recusavit quod ei debuit; set rex *Henricus* ipsum cepit, & ad gravem redemptionem compellebat. Et pro principatu *Northwalliæ* obligavit se & hæredes suos sub annuo tributo mille marcarum ad coronam *Angliæ* imperpetuum. *Leicestrensis.*

Pax est reformata inter *Henricum* regem & *Lewlinum* principem *Walliæ*, mediante *Ottobono* legato apud *montem Gomericum* sub hac forma: *Quod* Lewlinus *& ejus successores deinceps vocarentur principes, & facerent regibus* Angliæ *homagium*. Et rex *Henricus* accepit ab eo tria milia marcarum, super quibus rex *Angliæ* fecit cartam autoritate papali roboratam. *Cistrensis.*

Tanta fames invaluit ut in principio autumni summa bladi ad xxiiij. s. venderetur, pauperibus fame pereuntibus. Rex *Henricus* ita ditavit quatuor semifratres suos, ut ipsi cæteros proceres parvipenderent, unde in festo Trinitatis convenientes apud *Oxoniam Symon de Monte forti* Comes *Leycestriæ*, *Ricardus de Clare* Comes *Gloverniæ* cum aliis magnatibus xij. Pares elegerunt, quorum consilio ministros regis mutaverunt, & quatuor fratres regis prædictos de terra ejecerunt, quod fuit occasio belli Baronum.

Rex *Henricus* transfretavit, & facta est pudenda concordia cum rege *Franciæ*, nam remisit ei *Normanniam* cum cæteris terris transmarinis, ita quod sibi remaneret integraliter *Vasconia*.

Urbanus quartus post *Alexandrum* sedit papa annis fere iiij. Hic prius extiterat patriarcha *Ierosolymitanus*; deinde auxilio cruce signatorum fugavit exercitum *Romanorum* quem *Mamfredus* in patri- *Cap.* 37.

Hen. III. monium sancti *Petri* intruserat. Hic etiam contulit *Carolo* fratri regis *Franciæ* regnum *Siciliæ*, ita ut *Mamfredum* inde expelleret. Quod & factum est. Eo tempore apud Theokysbiry quidam *Judæus* per diem Sabbati cecidit in latrinam, nec permisit se extrahi propter honorem Sabbati sui. Qua de causa *Ricardus de Clare* Comes *Gloverniæ* non permisit eum extrahi die Dominica sequenti propter reverentiam sui Sabbati, & sic mortuus est.

Hoc anno suborta est discordia inter regem *Angliæ Henricum* & proceres ejusdem super ordinationibus in Parliamento ordinatis, constitutis nec tamen ab ipso rege observatis. Circa nativitatem S. *Johannis Baptistæ* proceres *Angliæ* episcopum *Herefordiæ*, Priorem *Wenoloci* & quosquam alios prælatos alienigenas in custodia tenuerunt, cæteros vero regi propinquiores ab *Anglia* fugaverunt, quorum bona sumpserunt; quibus de causis rex *Henricus* ejecit universitatem cleri de *Oxonia*. Tandem rex *Henricus* & Barones posuerunt se quoad prædictos articulos in ordinatione regis *Franciæ*, qui omnes articulos reprobavit. Magnates tamen *Angliæ* spreto ejus irrationabili decreto persisterunt in incepto. Convenientes igitur proceres anno Gr̃æ M.CC.lxiiij. & regis xlviij. qui per inducias prædictas sustinuerunt apud Lewes in *Suthsexia* pridie idus Maii bello commisso ceperunt regem *Henricum* & fratrem ejus *Ricardum* ducem *Cornubiæ*, & *Edwardum* regis primogenitum cum aliis magnis, & sic regem ad observantias coegerunt. *Edwardum* per viij. menses apud Hertforde in carcere tenuerunt. Et data est provincia *Cestriæ Simoni de Monte forti*. In vigilia Trinitatis *Edwardus* filius regis evasit de custodia *Herefordiæ* ope domini *Rogeri de Mortuo mari*, nam licentiatus fuerat causa solatii unum dextrarium agitare, & sic evasit usque ad monticulum de Dunmor, ubi vexilla prædicti *Rogeri* fuerunt explicata. Postmodum circa *ad vincula sancti Petri* commissum est bellum apud Evesham inter Regem & Barones, ubi per dolosam subtractionem Comitis *Gloverniæ* qui prius steterat cum *Simone de Monte forti*, *Simon* ipse mistus cum multis præclaris personis occubuit. De quo fert fama celebris quod multis post obitum radiavit miraculis, quæ propter metum regium non prodeunt in puplicum.

Leycestrensis. In bello de Evesham occisus fuit *Simon de Monte forti*, *Henricus* filius ejus, *Hugo de Spenser*, *Petrus de Monte forti*, *Radulfus Basset de Drayton*, & multi alii de magnatibus. Anno sequenti mense Maii quarto die ante festum sancti *Dunstani* fuit bellum apud Chesterfeld contra exhæredatos ubi multi de illis fuerunt occisi. *Robertus* Comes de *Ferrariis* captus, *Baldewinus de Wake*, *Johannes de la Haye* vix sub magna pœna evaserunt.

Cistrensis. Interim milites *Simonis de Monte forti* tenuerunt castrum de Kenelworth per dimidium annum contra exercitum *Angliæ*.

Leycestrensis. In vigilia sancti *Johannis Baptistæ* incepit obsidio, & duravit usque in vigiliam sancti *Thomæ* apostoli ante natale Domini. Quo die *Henricus de Hastynges* qui habuit custodiam castelli reddidit illud regi sub tali conditione, quod omnes qui inibi essent haberent vitam & membra, bona & catalla, equos, arma & hernesia, & quæcunque ibi habebant; & sic sub tali modo rex intravit. *Simon Montefort* filius cum matre sua Comitissa fugerunt ultra mare.

Hen. III. *Cistrensis.* Hoc anno *Soldanus Babyloniæ Armeniâ* vastata cepit *Antiochiam* urbem celeberrimam, indigenas necavit, urbem destruxit. Post hæc circa festum *omnium Sanctorum* venit *Ottobonus* legatus in *Angliam*, plurima statuens ad ecclesiæ & cleri utilitatem, cujus consilio rex *Henricus* concessit exhæredatis qui in eum surrexerant, ut possent terras suas redimere, excepto Comite *Derbiæ Roberto de Ferrariis* qui plus cæteris regem amaricasse videbatur; unde & anno sequenti Comes ille infestavit regem, set captus est apud Chesterfeld, & exhæredatus donec ipse, aut hæredes ejus, aut aliquis pro eis uno die quinquaginta millia librarum solvere posset.

Clemens iiij. post *Urbanum* sedit annis quasi iiij. post quem vacavit sedes annis tribus mensibus duobus. Hic *Clemens* prius uxorem & liberos habuit, deinde famosus fuit advocatus, & præcipuus cum rege *Franciæ* consiliarius; post hæc mortua uxore factus est *Podiensis* episcopus, deinde *Narbonensis* archiepiscopus, tandem *Sabinensis* episcopus & Cardinalis in *Angliam* missus fuit legatus, ubi absens electus fuit in papam. Extunc pia vita sua & devota oratione creditur multas ecclesiæ tribulationes extinxisse. Hic etiam cum *Conradinus* ad debellandum *Carolum Siciliam* intraret, sermone puplico prædixit factum *Conradini* annullandum fore.

Leycestrensis. Anno lv. regis *Henrici Edwardus* primogenitus suus cum uxore sua adiit terram sanctam cruce signatus, & cum eo *Johannes de Bretayne*, *Johannes de Vessy*, *Thomas de Clare*, *Rogerus de Clifforde*, *Otho de Grauntsono*, *Robertus le Bruz*, *Johannes de Verdon*, & multi alii proceres cum magna potestate.

Leycestrensis. Tempore hujus *Henrici* anno Gratiæ M.CC.lvj. *Ricardus* dux *Cornubiæ* frater ejusdem *Henrici* electus fuit in regem *Alemanniæ*.

Cistrensis l.7.c.37. Archiepiscopus *Ebor.* & alii episcopi armati adeuntes turrim *Londoniensem* eduxerunt *Ottobonum* legatum ibidem obsessum. Rex autem cum exercitu demoratus est apud Stretford, donec pax inter ipsum & Barones reformaretur; recessit *Ottobonus* de *Anglia* cum magno thesauro. Papa *Clemens* obiit. Translatio sancti *Edwardi* regis facta est iiij. idus Octobris, & datus est regi xx. denarius de bonis laicorum & decima cleri per triennium annuente papa.

Gregorius x. sedit papa annis iiij. post *Clementem*; qui tertio papatus sui anno pro utilitate terræ sanctæ quam personaliter visitare intendebat, apud *Lugdunum Galliæ* solenne coegit concilium, in quo *Græcorum* & *Tartarorum* nuncii affuerunt; *Græci* ad unitatem ecclesiæ redire promiserunt, *Tartari* fuerunt baptizati. Convenerunt ibi decem episcopi, mille prælati, ideo dixit quidam,

Gregorius *denus congregat omne genus.*

Ibi statutum est illud insigne & à retro seculis insolitum, *Quod scilicet omnes rectores curati deinceps forent sacerdotes: Quod nulli hominum deinceps liceret decimas suas ad libitum ut antea ubi vellet assignare, set matrici ecclesiæ omnes decimas persolvere.* Ipse quoque *Gregorius* decimam sexennalem universali ecclesiæ imposuit, pluralitatem beneficiorum curatorum dampnavit. Aliquos status de ordinibus mendicantium approbavit, ut *Prædicatores* & *Minores*, alios tolleravit utpote *Carmelitas* & *Augustinianos*, alios reprobavit ut *Saccinos* qui intitulantur

Hen. III. lantur de *pœnitentia* sive *de valle viridi*, & con-
similes. Hoc etiam anno obiit rex *Angliæ Henri-
cus* die sancti *Edmundi, Pontiniaci*, & juste ut cre-
ditur vitam suam in ejus festo terminavit quem in-
juste dum viveret vexavit.

Anno Domini M.CC.xxviij. & regni regis *Henri-
Leycestrensis. ci* xiij. *Lewlinus* Princeps *Walliæ* iterum rebellare
An. Dñi cœpit, Propter quod rex congregato exercitu decli-
1228. navit ibidem. *Lewlinus* resistendo cum suis multos
ex regis cum particulatim incederent interemit, in-
ter quos nobilem virum *Willielmum de Breans* vi-
vum captum observari jussit. Tandem vero post
concursus varios & discrimina multa, per quoddam
maritagium cum rege concordatus est & in pace di-
1229. missus. Anno Domini sequenti *Lewlinus* eundem
Willielmum de Breans Baronem nobilem quem ad
festa Paschalia invitaverat, post epularum copiam
super adulterio & violatione uxoris suæ accusans,
& malitiose eum & hostiliter ingressus est, & eum in
carcerem trudens morte turpissima & absque omni
judicio sententialiter interemit. Eodem tempore
Honorius Papa obiit, scilicet anno Domini M. CC.
xxvij. cui successit *Gregorius* ix. qui in secundo anno
missus legatus in *Angliã* decimas redditituum eccle-
siarum constanter exegit nullo reclamante vel sal-
tem audente contradicere; Et

Quod voluit Papa non ex ratione fiebat,
Set tamen invaluit rapiens quodcunque patebat.

Juxta illud

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.

1230. Anno Domini M. CC. xxx. transfretavit idem
rex in *Britanniam* in auxilium Comitis *Britanniæ*,
qui à rege *Franciæ* quasdam injurias perpessus est,
Recepitque rex homagium magnatorum totius qua-
si provinciæ, & modicum quidem ibi moratus est,
nam ægritudine percussus reversus est in *Angliam*
cum fratre suo *Ricardo*; Reliquit tamen in adju-
torium Comitis *Willielmum* Marescallum & Co-
mitem *Cestriæ*.

1233. Anno Domini M. CC. xxxiij. iiij. non. Aprilis
beatus *Edmundus* consecratus est in archiepiscopum
Cantuariensem, & in anno sequenti factus est *Lyn-
colniensis* episcopus magister *Robertus Grosteteste*.
Anno Domini M.CC. xxxiiij. & anno regni regis
1234. *Henrici* xix. transfretavit idem rex in *Hiberniam*
cum manu armata, eo quod *Ricardus* marescallus
prius ibidem transfretaverat volens pro posse terram
illam suo subjugare imperio; set in secretis naturæ
plaga percussus in Paschali tempore ultimum exhalavit
spiritum, unde pacificata terra rediit rex eodem an-
no & in anno sequenti de consilio magnatorum suo-
rum statuta de Merton ordinavit, in regno *Angliæ*
perpetuis temporibus observanda. Anno Domini
1236. M. CC. xxxvj. idem rex de consilio Magnatorum
suorum *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ* sibi
matrimonialiter copulavit, coronataque est in regi-
nam cum immenso gaudio, & ex ea procreavit duos
filios processu temporis, *Edwardum* scilicet primo-
genitum qui sibi successit in regnum, & *Edmun-
dum* Comitem postea *Leycestrensem*, Qui factus
adolescens reginam *Navarræ* mortuo ipso rege so-
lempniter duxit uxorem. Duas etiam procreavit fi-
lias idem rex ex uxore sua, *Margaretam* scilicet
quæ regi *Scotiæ* data est, & *Beatricem*, quæ Comi-
ti *Britanniæ* extitit postmodum copulata. Rex au-
tem *Franciæ Lodowicus* sororem *Alienoræ* reginæ
Angliæ filiam prædicti Comitis *Provinciæ* primo-
genitam prius duxerat in uxorem. Anno Domini Hen. III.
M. CC.xxxvij. missus est à latere Papæ *Otho* lega- An. Dñi
tus in *Angliam* ad corrigendum excessus cleri & 1237.
populi cum plenitudine potestatis, Qui cum venis-
set *Oxoniam* occurrerunt ei magistri & clerici &
cum immenso gaudio susceperunt, at ubi postmo-
dum cum vellent negotia procurare repulsi sunt à suis,
& vehementer indignati sunt; Propter quod in u-
num congregati irruerunt in eum. Ipse vero fugiens
recepit se in clocario de Osney & ibi salvavit se
donec ira quiesceret, sedatoque furore ipsam villam
ecclesiastico supposuit interdicto; & ex præcepto re-
gis capti sunt multi qui tanti sceleris autores esse di-
cebantur, & *Londoniam* missi. Hic cum esset onustus
pecunia & quædam statuta edidisset, reversus est ad
locum unde exierat. Eodem anno rex cepit tricesi-
mam. Anno Domini M. CC. xxxix. 14. kalenda- 1239.
rum Julii natus est *Edwardus* filius regis *Edwardi*
primogenitus, & à beato *Edmundo* baptizatus.
Qui scilicet beatus *Edmundus Cantuariensis* archi-
episcopus in anno sequenti proximo obiit in terris, &
locum electorum sortitus est in cœlis. Anno Domini
M.CC. xlij. & regni regis *Henrici* 26. transfreta- 1242.
vit idem rex in *Vasconiam* cum optimatibus multis
& exercitu grandi, ut terras quas pater ejus perdi-
derat recuperaret. Occupaverat enim rex *Franciæ
Sanctes* & *Saynctheron* & mansit ibidem cum exer-
citu grandi ex altera parte *Gerundiæ*; Cumque rex
Angliæ fixisset castra sua ex opposito, mansissetque
ibidem per dies aliquot; Ecce die quadam egressi
sunt *Franci* pontem transeuntes, ut nostros ex impro-
viso aggrederentur ad pugnandum. At illi præmu-
niti occurrerunt eis quasi in primo transitu pontis,
antequam transisset robur exercitus, & percussis qui-
busdam in ore gladii alios retrocedere compulerunt;
Interim nunciatum est regi nostro qui in veniendo
fuit à castris, quod transierunt *Franci* & prævalu-
erant, hortabaturque eum ad fugam, & opido co-
gebantur, qua inita, reversi sunt nostri optenta vi-
ctoria, & regem suum fugientem insecuti sunt; In-
terim vero videntes *Franci* nostros ex toto fugientes;
transierunt secundo cum magna turba, & castra no-
strorum & spolia diripuerunt; At ubi nostri regem
suum fugientem comprehendissent, & nunciassent
ei prospera, eum continuo cum toto exercitu re-
duxerunt, Invenientesque *Francos* in castris eos ho-
stiliter aggressi sunt, & cæsis multis, quibusdam
etiam ponte præcipitatis cæterisque submersis qui se
fluctibus potius quam hosti credebant, reversi sunt
ad castra sua cum gaudio & victoria. Mane autem
facto misit rex *Franciæ* nuncios solennes qui lo-
querentur de pace, & hoc cum effectu, Qui cum
rege pacifico pacifice loquentes ipsius animum ad
bonum pacis reduxerunt; & restitutis eis omnibus
reversus est in *Angliam* circa festum sancti *Micha-
elis*.

Anno Domini M. CC. xliij. post obitum *Gre- 1243.
gorii* ij. Papæ factus est Papa *Innocentius* quartus,
& 8. kalendarum *Augusti* cathedratus est, qui
detestabilem & malitiosam Imperatoris *Frederici*
devitare procurans tyrannidem, à sede apostolica
per tempus aliquod exulare decrevit, unde profe-
ctus exinde venit, & commoratus est cum Cardina-
libus suis & clericis in civitate *Lugduni* super *Roda-
num*, qui distat à *Roma* duabus diætis; ubi in ter-
tio anno papatus sui generale Concilium celebrare
instituit; Et convocatis ibidem ad ipsius præsenti-
am

Henr. III. am archiepiscopis, episcopis, cæterisque majoribus universalis ecclesiæ prælatis, exilii sui causam illis exponere curavit & fecit. Et ut magis liqueat exilii sui causa prænotanda sunt hæc.

Imperator *Otho* quartus à Papa *Innocentio* iij. fuit coronatus in basilica beati *Petri*. Hic accepta corona statim pugnam habuit cum *Romanis*, & contra voluntatem Papæ intravit regnum *Apuliæ*, auferens illud *Frederico* regi *Siciliæ*. Motusque Papa in offendentem, excommunicavit eum. Quarto autem anno Imperii sui Principes *Alemanniæ* qui ei primo fuerant conjuncti, ab eo recedentes, *Fredericum* sibi Imperatorem elegerunt; Qui veniens navigio usque *Romam* à Domino Papa & à populo terræ honorifice susceptus est, & inde proficiscens in *Alemanniam*, super ipsum *Othonem* magnifice triumphavit. Hic autem *Fredericus* ij. coronatus fuit Imperator ab *Honorio* Papa in basilica sancti *Petri*, regnavitque xxxviij. annis, set non sicut ecclesiæ bonus filius; Ipse enim ab infantia ab ipsa ecclesia tanquam per matrem educatus & ad imperii fastigium *Othone* dampnato promotus, ecclesiam Dei non fovit tanquam matrem set velut novercam in quantum potuit laniavit; propter quod idem *Honorius* qui eum coronaverat, sibi rebellem & *Romanæ* ecclesiæ adversarium comperiens, ipsum anathematizavit & omnes Principes ejus à sua fidelitate absolvit. Ipse tamen inceptum errorem continuans, multas ecclesiæ Dei injurias intulit & pro posse gravamen. Inter quas duos Cardinales qui pro ecclesiæ subsidio missi fuerant ultra montes, cum redirent ad curiam una cum Prælatis multis qui properabant per naves *Pisanorum* captivavit, & retinuit; Quibus provocatus injuriis *Innocentius* Papa prædictus, de communi consilio totius Concilii ipsum *Fredericum* terribili anathemate condempnavit, & exigentibus culpis suis ab imperii dignitate deposuit. Facta sunt hæc in octavis sancti *Johannis Baptistæ*. Quæ cum audisset ille depositus contempsit omnia, & excommunicationis & depositionis sententias pro nihilo reputans Imperatoriæ majestatis potentiam ut prius exercuit, & continuavit, misitque epistolas suas ad universos orbis Principes, in hæc verba,

FREDERICUS *Dei gratia, &c. Omnibus regibus & Principibus per universam Christianitatem salutem.* ILLOS FELICES *describit antiquitas quibus ex alieno præstatur cautela periculo, status namque sequentes formantur ex principio præcedentis, & ut impressionem cera recipit ex sigillo, sic eadem vice formatur mortalitas exemplo. Hanc utinam felicitatem nostra serenitas præoptasset, & quam cautelæ solertiam vobis regibus scilicet Christiani reges ex nostra majestatis nimia læsione relinquimus, & utinam prius alii reges & Principes læsi sic reliquissent. Porro quoniam clerici pauperum elemosinis impinguati filios opprimunt, ipsique nostrorum filii subditorum paternæ conditionis obliti sunt, nec Imperatorem nec regem aliqua veneratione venerari dignantur, quociens in patres Apostolicos ordinantur: Quod autem in circumlocutionibus nostris innuitur, ex* Innocentii *Papæ præsumptione probatur, qui vocato synodo ut asserit contra nos generali, nec citatos nec super aliqua fraude vel pravitate convictos, ausus est sententiam depositionis statuere, quam præter omnium regum enorme præjudicium non poterat stabilire. Quid enim vobis singulis regibus singulorum regnorum à facie talis Principis Sacerdotum timendum non superest, si nos & Principum electione solempni, & approbatione totius ecclesiæ & cleri, dum clerus fide & religione vigebat, Imperiali diademate divinitus insignitos, & alia regna nobilia magnifice gubernantes ille deponendos aggreditur, Cujus quoad temporalium detrimenta non interest in nos exercere aliquid rigoris, eciamsi causæ legitimæ probarentur? Verum quos sacerdotalis sic infestat abusio potestatis & à summo conatur præcipitare deorsum, nec primi sumus nec ultimi, & hoc quidem facitis simulatoribus sanctitatis obedientes, quorum sperat ambitio quod totus* Jordanus *in os ejus influat, ô ô ô si vestra credulitatis simplicitas à* Scribarum *&* Pharaizorum *fermento quod est hypocrisis juxta sententiam salvatoris, sibi curaret attendere, quot illius Curiæ turpitudines execrari possetis, quas honestas & pudor affari nos prohibet in præsenti? Sane redditus copiosi quibus ex plurimum regnorum pauperatione ditantur, quemadmodum ipsi nostis, ipsos faciunt insanire. Apud nos Christiani mendicant, ut apud eos panem paterini manducent. Ibi vestrorum domos obruitis, ut hic adversariis opida confirmetis; sic de vestris elemosinis tales Christi pauperes sustentati, qua beneficii compensatione, qua saltem gratitudinis exhibitione vobis se præstent obnoxios? quanto indigentibus manus largiores extenditis, tanto non solum manus set eciam pedes avidius apprehendunt, suo vos laqueo detinentes, sicut aviculam quæ quanto ad evasionem fortius nititur tanto firmius alligatur. Hæc vobis ad præsens scribenda curavimus insufficienter exprimendo votum nostrum, alia quædam reservando vobis pro tempore secretius intimanda, qualiter scilicet & in quos usus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum, quantis eciam viribus in hoc vere quod instat omnes illos qui modo nos opprimunt opprimere posse speremus etsi se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem fideles nostri latores præsentium vobis retulerint credatis ac si sanctus* Petrus *jurasset firmissimum reputetis, nec credatis aliqualiter quod per latam in nos papalem sententiam nostra magnanimitas majestatis aliquatenus incurvetur. Habemus eciam conscientiæ puritatem, & per consequens Deum nobiscum, cujus testimonium invocamus quia semper fuit nostræ intentio voluntatis clericos cujuscunque religionis ad hoc inducere, & maxime maximos, ut tales perseverarent in fine quales dudum fuerant in ecclesia primitiva, Apostolicam scilicet vitam ducentes, humilitatem dominicam sectantes, & subditos informantes verbo & exemplo. Tales namque olim solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate spiritus non armis sibi reges & principes subjugare; At isti sæculo dediti, deliciis debriati Deum postposuerant, quorum ex affluentia divitiarum religio suffocatur, ecclesia perit, & devotio sanctitatis dampnatur. Talibus igitur abstrahere nocentes divitias quibus dampnabiliter onerantur, opus est charitatis. Ad hoc vos & omnes Principes terræ ut cuncta superflua deponentes mediocribus rebus contenti Deo deserviant; omnes debetis diligentiam adhibere. Valeatis.*

CHAP.

Henr. III.

Cap. XV.

NEmpe *Fredericus* Imperator dudum cruce signatus durante excommunicacionis sententia mare magnum transivit, majorem desolationem quam consolationem terræ sanctæ relinquens; Postquam enim ab *Innocentio* Papa sic depositus est ab imperio, Principes *Alemanniæ* elegerunt contra ipsum *Langravium Thuringiæ* ut suo regnaret imperio; Quo tamen post modicum tempus mortuo, *Willielmus* Comes *Holandiæ* denuo contra ipsum eligitur ab eisdem Principibus, & hic paulo post à *Frisonibus* occiditur, & sic uterque electus benedictione caruit Imperiali. *Fredericus* quidem post suam imperii destitutionem cum inter cæteras civitates *Lumbardiæ Parmam* tanquam magis exosam sibi forti manu obsideret, à legato domini Papæ & à *Parmensibus* est devictus, & amissis thesauris ipsius & aliis rebus suis in *Apuliam* rediens gravi infirmitate correptus est, & cito defunctus; *Mamfredus* autem filius ejus ambiens regni *Siciliæ* dominium & thesauros ipsius, tandem cum difficultate tamen ipsum regnum optinuit, retinuitque quousque *Carolus* frater regis *Franciæ* tunc comes *Provinciæ* per Papam *Urbanum* iiij. vocatus & sub Papa *Clemente* iiij. veniens ipsum *Mamfredum* vita & regno privavit. Hic *Fredericus* ab *Augusto* primo xcv. fuit Imperator, & post eum vacavit imperium usque in præsens. Ipse eciam *Carolus* à regno *Siciliæ* per regem *Aragonum* postea dejectus est, & in fugam versus infradicto Concilio *Lugdunensi*.

Quidam episcopi quorum primus extitit *Robertus Grostetesle Lincolniensis* episcopus suis rationibus & allegationibus multis conati sunt in præsentia domini Papæ libertatem & dominium *Cisterciensis* ordinis sibi vendicare & subjicere, set exauditi non sunt ad effectum.

An. Dñi Anno Domini M.CCxlv. *Wallenses* effrænati ite-
1245. rum surrexerunt in regem sub capto novo Principe *David*, Qui cum multa fecisset & igne & gladio multa delevisset, ascendit ibidem rex cum exercitu copioso credens in brevi totam *Walliam* sibi subjugare, & in tantum in iram motus est, quod signo Draconis elevato suos procedere jussit in mortem eorum. Ipsi autem in arto positi pugnaverunt viriliter pro patria, & non tantum à proposito regem resilire fecerunt, immo eciam coegerunt eum abire retrorsum, magnam tamen occisionem fecit rex set in bello publico; non enim ausi sunt palam cum eo congredi, set per viarum discrimina suis semper obviabant. Delusus igitur à proposito eo quod montana ascendere non potuit, statim in convalli ad pedem de [illegible] castrum construxit fortissimum, ponens in eo milites strenuos & viros armis electos, qui eo recedente propter hyemem patriam tuerentur & defenderent; Quibus peractis jussum est ex ore regis exercitum redire ad propria; set & ipse rex cum regina reversus est ut alias revertendi ad prælia tempus expectaret idoneum, non tamen reversus est per tempora multa, nam *Wallenses* egressi destruxerunt castrum illud quod construxerat, & mediantibus viris pacificis cum eo pacificati sunt & concordati.

1253. Anno Domini M. CC. liij. & anno regni regis *Henrici* xxxvj. transfretavit idem rex secundo in *Vasconiam* circa festum beati *Petri* ad vincula, ut quosdam rebelles qui ad ejus fidem deciderant ad unitatem pacis revocaret ille pacis tutor, deditque ei dominus pacem & manum superam, ita quod absque multa sanguinis effusione rebelles sibi pro Henr. III.
voto subjugavit, Quorum quosdam obsides præmisit in *Angliam*, ipse cito omnibus in pace agentibus & prospere ordinatis reversus est in *Angliam* in anno sequenti, Desponsavitque *Edwardus* filius ejus cum esset annorum xvj. *Alianoram* filiam regis *Hispaniæ*, & eam in *Angliam* introduxit. Eodem anno liij. obiit *Robertus Grostetesle Lincolniensis* episcopus cui successit *Henricus de Lexington*. Anno An. Dñi
M. CC. lv. obiit *Walterus de Grey Eboracensis* archi- 1255.
episcopus kalendis Maii. Cui successit *Sewallus* qui in anno sequenti proximo fuit consecratus apud *Eboracum* x. kalendarum Augusti. Eodem anno *Judæi* crucifixerunt *Hugonem* puerum novennem *Lyncolniæ* kalendis Augusti. Anno Domini M. CC.
lj. *Alexander* rex *Scotiæ Margaretam* filiam regis 1251.
Henrici duxit in uxorem, facta estque ipsa solennitas in festo Nativitatis dominicæ apud *Eboracum*, & fecit homagium regi *Henrico*. Eodem anno 17. kalendarum Decembris feria iiij. fulgur terribile contigit à media nocte usque ad mane. Item eodem anno 7. kalendarum Novembris feria v. ventus extitit inauditus, evertens domos & quassans lapides.
Anno Domini M.CC. lvij. Principes *Alemanniæ* 1257.
elegerunt sibi in regem *Ricardum* Comitem *Cornubiæ* fratrem regis *Henrici*, & missis nunciis accersierunt eum, & eodem anno coronaverunt. Kalendis Aprilis dominus Papa misit quemdam archiepiscopum de Ordine Prædicatorum cum quibusdam aliis sibi sociatis in *Angliam* pro *Edmundo* filio regis *Henrici*, ut ex dono Papæ adquireret & regnaret in *Apulia*, *Sicilia*, & *Calabria*; set tamen ipsa res ad effectum non pervenit. Anno Do-
mini M. CC. lviij. obiit *Sewallus Eboracensis* ar- 1258.
chiepiscopus, cui successit *Geoffridus*. Eodem anno fames valida oppressit *Angliam*, & præ fame nimia mortui sunt multi, vendebatur enim quartari-
um frumenti pro xvj. s. Anno Domini M. CC. lix. 1259.
obiit *Alexander* Papa, cui successit *Urbanus* anno
M. CC. lxj. Eodem anno rex & regina transfreta- 1261.
runt in *Franciam*, habita enim fuerat prælocutio inter regem *Alemanniæ Ricardum* fratrem regis *Henrici* & per alios solennes nuncios, ut cum rege *Francorum* tractaret & finaliter cōponeret de *Normannia*, ductusque consilio malo simplex rex composuit, sic ut regi *Francorum Normannia* remaneret, reddita sibi & hæredibus suis singulis annis certa summa pecuniæ, Quam tamen pecuniam postea pœnitētia ductus nunquā recepit nec recipere voluit in vita sua Immo in literis suis & epistolis toto tempore suo se Ducem *Normanniæ* appellavit, set eo mortuo *Edwardus* filius ejus & successor in regno illa duo verba *Dux Normanniæ* in suis epistolis non posuit. Ex tunc ingressi sunt curiam regis innumerabiles *Franci* sicut in antea fuerant *Provinciales*, & repleta est terra quasi ex omni natione quæ sub cœlo est, agebanturque negotia regalia per alienigenas & ignotos, & facta est eis *Anglia* quasi serviens sub tributo, quoniam wardas & relevia & cætera emolumenta terræ præ cæteris omnibus asportabant, indignatique sunt magnates terræ videntes, & mutuo loquentes sibi dicebant, Quid faciemus alienigenis istis qui sic opprimunt nos? Si dimiserimus sic asportabunt omnia, & nos vacui remanebimus; Dirumpamus igitur vincula & projiciamus à nobis jugum ipsorum, quoniam si tacuerimus peribit *Anglia*, & nos utique erimus opprobrium hominum

&

& abjectio plebis. Et sicut *Simon Machabaus* surrexit pro fratre suo *Iuda*, ut pro populo Dei & lege paterna certaret ad mortem: sic & *Simon de Monteforti* pro *Anglia* erexit se, ut pro legibus & libertatibus ejus usque ad mortis perniciem dimicaret; initoque consilio adierunt regem Comites et Barones, et dixerunt ei. « DOMINE rex, Inter manus alienigenarum res utique tua male agitur et diversimode tractatur, nam consumptis universis multo jam deprimeris ære alieno, et datis pro cibariis tuis talleis, versus es in scandalum in omni populo tuo. Nunc ergo sanis adquiesce consiliis, et domum tuam committe dispositioni fidelium tuorum, solvemusque debita tua infra annum ex nostro proprio, ita tamen ut nostrum levare possimus infra quinquennium. Sic familiam tuam non minuemus set augmentabimus multis militibus, et tibi et regno tuo omnem adhibebimus diligentiam et custodiam utique fidelem. Adquievit eis rex, et certos diem et locum statuerat, scilicet *Oxoniam*, à die Paschæ in xv. dies ubi omnes convenirent tractaturi de profecto regis et utilitate regni. Convenientibus igitur episcopis et ad eosdem diem et locum, inprimis ab eo rege et cæteris Magnatibus Sacramentum petierunt, ut quæ pro utilitate regis et regni providerentur absque ulla contradictione universaliter tenerentur. Præstititque juramentum rex se servaturum statuenda quæ ad honorem Dei et Ecclesiæ suæ et profectum sui et utilitatem regni conderentur; Juraverunt eciam cæteri Magnates quasi omnes, novem eciam episcopi qui excommunicaverunt omnes qui huic facto contradicerent, rege tenente cereum ignitum, et prædixerunt palam si ausu temerario vellet quis contradicere, surgerent omnes in eum, velut accipitres in corvum, Venerant enim instructi cum armis ut quod in animo conceperant statim executioni mandarent. Fratres autem regis fuerant iv. nolentes in hac parte consentire, occulte quidem recesserunt, tendentes *Wintoniam*. Itatique Barones insecuti sunt eos uno corde & animo velut catuli Leonum rugientes, ne forte munirent præsidio civitatem occupatam. Cumque eos comparere compellerent, & cognovissent eos in sua contumacia permanere, statuerunt statuta. *Inprimis quod ad terras suas quas in partibus transmarinis habebant transfretarent. Et hoc quidem statutum statim executioni mandabant, Rege pro eis interveniente & multis precibus supplicante, set tamen exaudiri non potuit quoad hoc.* Statuerunt eciam *quod omnes alienigenæ cujuscumque conditionis existerent seu nationis confestim repatriarent sub pœna membrorum & vitæ.* Statueruut adhoc *quod si teneat quis de Rege in parte & teneat similiter de aliis dominis pro diversis partibus, si de eo humanitus contigerit, herede suo infra ætatem legitimam existente, quod Rex heredem habeat cum terra quam de dominio ipsius tenet, & cæteri domini habeant terras de feodis eorum usque ad ætatem heredis, Et escaetas & relevia unusquisque eorum secundum partem tenuræ suæ.* Statuerunt insuper *quod lanæ terræ compararentur in* Anglia *nec alienigenis venderentur, Et quod omnes uterentur pannis laneis infra limites terræ operatis, nec nimis preciosas vestes quærerent, Item quod expensas voluptarias & superfluas omnes pro posse devitarent.* Alia quædam statuta sunt & ordinata quæ causa brevitatis scripta non sunt in libro hoc. Moratique sunt ibidem per dies xv. & multi veneno perierunt. Extinctus est enim Abbas *Westmonasteriensis* vir utique nobilis & discretus, & *Willielmus* frater Comitis *Glovernia* vir commendabilis & strenuus; Ipse eciam Comes *Glovernia* in cura medicinali usque ad assumptionem persistens tandem cum difficultate maxima mortem evasit; Ceciderunt enim pili ex capite ejus & ungues ex manibus ejus; Noluit autem Dominus tanto necessitatis articulo & tam evidenti periculo ipsius præsentia *Angliam* viduari. Quæ quidem seditio imposita fuit & imputata cuidam militi *Waltero de Stonenay*, & ad appellum Comitissæ *de Insula* comprehenditur, judicatur & trahitur. Videntes autem magnates pericula multa nec expedire in præsenti consilium revelare, clauserunt ordinata & sigillis singulorum munierunt, statuentes diem certum à festo sancti *Michaelis* in xv. dies ut omnes convenirent *Londonia*, & essent parati cum armis ad perficiendum quod inceperant. Adveniente igitur die, convenerunt omnes & singulis diebus quasi per mensem integrum in consiliis persistebant & armis. Tandem publicata sunt omnia & executioni sententialiter demandata.

Publicatis statutis & executioni demandatis, displicuerunt multa regi & pœnituit eum sic jurasse, set quia resistere non potuit ex arrupto, dissimulavit ad tempus. Cumque elapso anno non videret se ut promiserant à debitis relevari set magis onerari, in multum condoluit. Et missis ad papam nunciis, quoad sacramentum præstitum absolutionis beneficium consecutus est & quoad se & suos omnes; Absolvit eciam papa indifferenter omnes ab eodem juramento ut citius inter se in vinculo pacis unirent. Statimque absolutione optenta, resilivit rex à promissis, & convocato Parliamento suo *Oxonia*, Quæstionem movit magnatibus suis, dicens, Se quantum ad provisiones tenendas callide quidem inductum & seductum. Insuper quod ad sacramentum præstitum & pro se & suis & universaliter omnibus absolutionis beneficium generaliter impetrasse, unde peciit se ad omnia restitui sicut antiquitus esse consuevit. At illi qui convenerant, Comes scilicet *Leycestrensis, Simon de Monte forti*, Comes de *Glaucestria, Gilbertus de Clara, Humfridus de Boune* juvenis, Comes *Ferarensis*. Barones eciam quamplurimi, scilicet dominus *Johannes filius Johannis*, dominus *Henricus de Hastinges*, dominus *Galfridus de Lucy*, *Johannes de Vescy* juvenis, dominus *Nicholaus de Segrave*, *Hugo le Spenser*, & *Robertus de Vespounte*, pro se siquidem & suis sequacibus unanimiter responderunt, Quod Provisiones ad quas juramento astricti fuerant usque in finem vitæ tenere voluerunt, eo quod pro utilitate regis & regni communiter editæ fuerant & confirmatæ. Dumque vota sua sic mutassent in varia & impacati recedere voluissent, quidam episcopi aderant qui interposuerunt partes suas, Ita quod ipsis & aliis amicis communibus sic cum difficultate mediantibus compromiserunt partes utrimque se velle stare in omnibus arbitrio regis *Franciæ Lodowici*. Qui quidem rex auditis hinc inde propositis & diligenter ponderatis, decrevit in fine regi *Angliæ* exhæredationem fieri manifestam, unde statuta eorum quasi omnia reprobavit, & eidem regi statum pristinum restituit, imponens aliis silentium quantum ad jura regalia ordinanda. Motique magnates & indignantes recesserunt, stare nolentes ejus arbitrio eo quod pro rege omnia rex ipse judicavit.

Reversis

Hen. III. Reversis ergo magnatibus se in quantum poterant ad arma properabant. Quod audiens rex, ipse etiam se modis omnibus properabat adducens cum eo alienigenas & *Francos* multos: Interim vastabantur regalia jura, & igne & gladio multa decidebant. Cumque cognovisset Rex multos ex Baronibus apud *Northamptoniam* convenisse, divertit ibidem cum exercitu, adduxitque cum eo regem *Alemaniæ* fratrem suum, & *Edwardum* filium suum, *Johannem Comyn* de *Scotia* qui multos adduxerat *Scotos*, *Johannem de Balliolo* dominum *Galwidiæ*, *Robertum de Breuis* dominum *Vallis Anandiæ*, *Rogerum de Clifford*, *Philippum Marmioun*, *Johannem de Vaus*, *Rogerum de Layburn*, *Henricum de Percy*, & *Philippum Basset*, *Rogerum de Mortimer*, & *Willielmum de Valence* fratrem suum & multos alios. Mandavitque Rex Baronibus qui aderant, quod urbem & obsides sibi continuo redderent, vel statim irrueret in mortem eorum. *Simon de Monte forti* junior qui ex præcepto patris cæteros ibidem ad consulendum attraxerat, nondum enim advenerat pater ejus nec Comes *Gloverniæ*, audacter quidem & unanimiter responderunt, quod mandatum regis non facerent, Immo se & urbem defenderent si esset necesse usque ad mortem. Quod audientes regales miserunt denuo quod saltem venirent ad murum civitatis ut ex muro loquerentur ad regem, si quo modo posset via pacis inveniri. At illi nil doli suspicantes adquieverunt eis, & relictis custodiis suis murum versus pratum adierunt. ibidem enim rex & robur exercitus imminebat. Interim vero dum inter Regem & Barones varii haberentur tractatus & diversi, dominus *Philippus Basset* qui ad hanc seditionem fuerat præordinatus, cum ligonibus & instrumentis ferreis & viris præparatis juxta monasterium sancti *Andreæ* murum suffodit civitatis, Corruitque murus de facili, & facta est planicies magna, ita quod in una fronte ingredi possent equestres xl. Imputatus est etiam ipse dolus illis monachis alienigenis, quod introeuntibus per illos ad introeundum essent erectæ scalæ. Factus est utique ululatus multus & clamor populi ascendit ad Barones, festinaveruntque ibidem resistere set in cassum, quoniam ab hostibus jam in magna multitudine præventi sunt. *Simon* vero juvenis cum *Petro de Monte forti* & paucis eum sequentibus per medium eorum transiliens, cum aliquantisper strenue militasset, & esset ab hostibus circumseptus, adveniente jam filio regis *Edwardo* jussu ipsius captus est. Clerici vero universitatis *Oxoniæ*, quæ quidem universitas jussu Baronum ibidem translata fuerat, ipsis ingredientibus & insultantibus majora fecerunt mala quam cæteri Barones cum fundis & arcubus & balistis. Habebant enim vexillum per se & in sublime contra regem erectum, unde iratus rex juravit, quod in ingressu suspenderentur omnes. Quo audito raserunt capita sua multi, & fugam qui poterant velocem inierunt. Ingresso itaque rege in urbem sic captam fugerunt multi, alii sicut erant armati, in castrum, alii relictis equis & armis in Ecclesiam; pauci tamen corruerunt, & hii quidem de communi populo, nec erat multus sanguis effusus, quoniam quasi subito hæc omnia facta sunt; Pacificata tamen urbe jussit rex exequi quod juraverat. Et dixerunt ei. Absit hoc à te ò rex, nam filii magnatorum tuorum & cæterorum hominum de regno tuo huc cum Universitate hac convenerunt, quos si suspendi faceris seu detruncari, insurgent in te tui qui modo tecum sunt, non permittentes pro posse sanguinem filiorum suorum seu proximorum effundi. Placatusque est rex, & contra clericos quievit ira ejus. In ipso etiam eodem die post horam aliquantam insultum fecerunt ad castrum ipsi regales, timueruntque sibi novi castrenses, eo quod victualia & cætera resistendi necessaria non haberent, statim missis nunciis dederunt se in gratiam regis. Capti sunt in die illa milites subscripti & Barones, dominus *Willielmus de Ferar*, dominus *Petrus de Monte forti* socius prædicti *Simonis* junioris, dominus *Baudewinus de Wak*, dominus *Adam de Nemmarche*, dominus *Rogerus Bertham*, dominus *Simon filius Simonis*, miles strenuus qui primo erexit vexillum contra regem; dominus *Hengeramus de Watervyle*, dominus *Hugo Gubyon*, dominus *Thomas Maunsel*, dominus *Robertus Bouteuylayn*, dominus *Nicholaus de Wake*, dominus *Robertus de Neuton*, dominus *Philippus de Bribi*, & *Grymbaldus de Ponntevole*. Omnes prædictos captivavit rex & plures alios; quorum quosdam in eodem Castro bene munito sub custodia domini *Nicholai de Hanresham* custodiendos tradidit, quosdam secum adduxit, quosdam etiam ad diversa castra, & *Simonem de Monte forti* ad castrum de Windesour destinavit. Factaque sunt hæc quoad captionem *Norhamtoniæ* sabbato primo in passione Domini scilicet iij. nonarum Aprilis, anno Domini M.CC.lxiv. Perrexitque rex usque Notingham, incendens & devastans maneria Baronum & cæterorum hostium, ibique recollegit magnates suos & numerum suorum vehementius adauxit. An. Dñi 1264.

Cumque rumor iste sinister Comiti *Simoni* qui cum exercitu grandi versus Norhamton in veniendo erat, à transeuntibus & fugientibus diceretur, infremuit, nec tamen concidit vultus ejus, sed statim *Londonias* adiens fecit sibi fieri currum quasi falcatum in quo equitaret acsi esset ægrotus, finxit enim se debilem & infirmum cum esset bellator robustus & fortis. Congregati suntque ad eum cæteri magnates complices sui Comites & Barones, & singuli singulas adduxerunt cohortes. Præparatisque ibidem ligneis machinis profecti sunt ad obsidendum *Roceſtriam*, Comes enim de *Warennia* villam tenuit & castrum ex parte regis. Cumque primam partem una cum ponte cepissent & illuminassent in parte, vulnerati sunt multi & retrocedere compulsi sunt, ibique vulneratus est strenuus miles ille *Rogerus de Layburn* & male tractatus: Cumque sic obsidionem continuarent ad tempus, nunciatum est eis, quod in veniendo erat rex versus *Londonias* cum exercitu copioso, & dixerunt adinvicem. Si in adventu suo *Londonias* occupaverit rex, erimus hic inclusi quasi in angulo terræ; revertamur ergo *Londonias* ut & locum salvemus & gentem. Positis ergo quibusdam certis personis ad tenendum obsidionem, *Londonias* reversi sunt. Adveniente demum rege exierunt cum civibus obviam ei, non tamen ad recipiendum cum palmis set ad repellendum cum lanceis. Declinavitque rex, & capto castello de Kyngeston quod erat Comitis *Gloucestriæ*, profectus *Roceſtriam* ubi interfectis quibusdam obsidionem illam fregit, Indeque perrexit rex apud Tunnebrug & reddito ei castro cum villa cepit ibidem Comitissam *Gloucestriæ*, & eam posuit in Abbathia non custodiendam quidem set ut abiret libere quo vellet, Reliquitque ad custodiam castri & urbis magnam partem sui exerci-

tus

Hen. III.

tus plusquam xx. vexillarios electos, eo quod communiter diceretur, quod Comes *Gloucestrie* ad expugnandum eos in proximo adveniret; Quo facto, iter inceptum continuavit usque **Winchelsee**, ubi marinarios de portubus recepit ad pacem, & cum eis plene concordatus est, & post triduum autem egressus à loco illo venit in sequenti sabbato in villam de **Lewes**, & receptus est rex in Abbathiam, filius autem ejus in castro. Interim mittebant literas ad Regem Barones xij. scilicet die Maii excusatorias & comminatorias in parte, dicentes, se ei honorem velle facere quantum ad personam & statum proprium, homines tamen quosdam quos secum tenuerat impetere vellent velut hostes publicatos ubicunque invenirentur in terra. At communicato consilio conscripsit eis & præcipue duobus Comitibus *Leycestriæ* & *Gloucestriæ*, arguens eos de dampnis sibi illatis, incendiis & rapinis, & quod per eos in terra sua guerra mota est, Adiciens, quod homines quos gravare voluerant eos tanquam fideles suos reputans pro posse defenderet & liberaret. Insuper & injurias sibi illatas tanquam proprias emendari faceret & pro tempore judicaret. Quibus auditis appropinquabant regi, non enim distabant multum à loco illo qui dicitur **Lewes**. Dumque regalibus foragium defecisset, præceptum est in die martis, ut procederent pro quærendo feno & paleis. Quibus proficiscentibus set non proficientibus præventi sunt plures, & ab hostibus interempti. Reliqui vero viderunt hostes venientes in summo diluculo die Mercurii, & exclamantes excitaverunt regem & suos ad arma capienda. Venientes ergo Barones in plena planicie descenderunt ibidem, & equos cingentes properabant arma, ubi Comes *Symon* ipsum Comitem *Gloucestriæ* & *Robertum de Ver* una cum multis aliis novos fecit milites & armis militaribus eos insignivit; Quo facto, omnem exercitum in quatuor acies separatas divisit & distinxit, statuitque magnates in singulis qui acies dirigerent & gubernarent. Aciei vero primæ constituti sunt Duces, *Henricus de Monte forti* primogenitus *Symonis* Comitis, & *Guido* frater ejus, Dominus *Johannes de Bourgh* juvenis, & dominus *Humfridus de Boun*. Aciei vero secundæ, *Gilbertus de Clare* Comes de *Gloucestria*. Dominus *Johannes filius Johannis*, & dominus *Willielmus de Montensy*. Aciei autem terciæ in qua *Londonienses* erant, ad rogatum eorum dominus *Nicholaus de Segrave* assignatus est, qui eciam instanter supplicarunt ut primos belli ictus habere possent & eventum rei sub dubio recipere. Quartæ vero aciei dux fuit ipse Comes cum domino *Thoma de Pilnesdon*. Interim egressi sunt regales ad pugnam se properantes per tres turmas, quarum primam ducebat filius regis *Edwardus* cum Comite de *Warenna* & *Willielmo de Valence* fratre regis. Secundam vero rex *Alemaniæ* cum filio suo *Henrico*. Terciam autem ipse rex cum magnatibus suis. Quartam vero aciem constituit rex eo quod plures vexillarios reliquerat post se ad custodiendum villam & castrum de **Tunebrig** contra Comitem de *Gloucestria*; & erat ibi juvenilis ætas quasi totius militiæ suæ, non enim credebat rex adventum Baronum tam propinquum. Præparatis hinc & inde itaque aciebus exhortabantur adinvicem ad strenue militandum, & conserto gravi prælio corruerunt multi pedestres quasi in momento. Statimque filius regis *Edwardus* cum acie sua tempore juvenis acer & miles strenuus irruit in hostes cum tanto impetu quod eos retrocedere compulit spacio magno, ita quod posteriores quidam ex retrocessione credentes primos corruisse, fugerunt plures & aquæ se credentes transierunt. Submersi sunt milites circiter lx. cæsisque aliquibus fugerunt statim *Londonienses* qui primos ictus belli petierant discrimina ignorantes, quos insequebatur *Edwardus* cum turma sua cædens extremos eorum spacio duorum miliarium vel trium. Eos enim habebat exosos pro eo quod recesserant à patre & matrem suam dehonestaverant cum à *Westmonasterio* usque regiam *Turrim* per aquam *Tamesiæ* navigaret, proicientes ex ponte in navem ipsius lutum & lapides, & contumeliosa verba promiserant. Interim vero dum sequebatur sic fugientes irruerunt Barones in aciem regis secundam, perititque pars ejus maxima, & captus est rex *Alemaniæ* cum *Roberto de Bruys* & *Johanne Comyn* qui *Scotos* adduxerant numerosos, perforataque est acies ipsius regis, & dextrarius ejus occisus. Cumque vidissent sui multos corruisse & quamplures fugam inisse, reduxerunt regem in abbathiam unde prius exierat, claudentes portas & custodiam adhibentes cum multis militibus; Ingressique sunt Barones in urbem optenta victoria, nec facile discerni poterat per longum spacium præ multitudine vulneratorum qui dicerentur Regales & qui Baronales. Dumque fierent hæc *Edwardus* filius regis cum turma sua reversus, & videntes sui in planicie currum quem fieri fecerat Comes *Symon* ad equitandum, statim cum equis absque auriga vel duce itineris cucurrerunt, & quasi in momento delaceraverunt eum. Duos eciam burgenses quos invenerunt in eo, gladio peremerunt. Appropinquantes autem ad locum occisorum & stragem intuentes permaximam, expavit cor eorum, & ferocis animi vultus deperiit. Confortabat tamen corda eorum dux ille strenuus regis filius, & ut essent viri robusti modis omnibus animabat. Appropinquantibus ipsis ad urbem exierunt Barones obviam eis, & conserto gravi prælio corruerunt hinc & inde, Fugitque Comes de *Warenna* cum duobus regis filiis *Willielmo de Valence* & *Guidone* fratre ejus, & sequebantur eos plusquam septingenti armati electi qui erant de domo & familia eorum, & eodem die proficiscentes usque **Pevensay** mare transierunt. Fugit eciam *Hugo Bigot* cum multis aliis, & filium regis strenue militantem vecorditer reliquerunt. Quod videns ipse denuo circumduxit villam usque castrum, & ibi non invento patre reversus est ad eum in abbathiam. Interim tumultuabat Civitas per partes utrasque, vacabant enim spoliis & rapinis & equis occisorum stabiliendis, nec adhuc se mutuo cognoscere potuerunt. Cumque post modicum coadunati Barones insultum fecissent ad castrum pro *Johanne Giffard* & aliis concaptivis quos regales acceperant, defenderunt se strenue & emissis telis ignitis magnam partem villæ incenderunt. Quod videntes Barones retraxerunt se & ad Abbathiam diverterunt, & illuminata Ecclesia telis eorum, set tamen post modicum ignis ille extinctus est. Videns autem filius regis eorum audaciam & recollectis multis ex suis cum remansissent adhuc plures viri strenuissimi, disposuit iterato exire ad pugnam; Quo cognito miserunt Barones mediatores pacificos qui diem differentes in crastinum promiserunt quod in crastina die loquerentur de pace plena cum effectu. Actaque sunt hæc in mense *Mayo* die sancti *Dun-*

Hen. III.

stani

Hen. III. *stani* episcopi anno Domini M. CC. lxiv. sequente vero die Jovis discurrebant inter Regem & Barones bini & bini de ordine Prædicatorum & Minorum, portantes verba pacifica, & sic cum quibusdam aliis interponentes partes quod sequenti die veneris tradidit se filius pro patre, *Edwardus* scilicet pro rege & pro cæteris commilitonibus suis, & *Henricus* filius regis alterum dedit se pro patre suo, & hæc sub spe pacis & quietis cum deliberatione tractarent inposterum. Quæ provisionum & statutorum essent pro utilitate regni tenenda, & quæ rationabiliter recusanda, & quod hinc inde captivi libere absque ullo dato redderentur. Sequenti vero sabbato licentiavit rex suos quasi timens, & abierunt in pace ad loca sua tam castrenses quam familiares & cæteri qui erant in Ecclesia constituti. Misitque rex de consilio filii sui et Comitis literas suas ad fideles suos quos in municione de **Tunebrige** constituerat, quod de cætero quicquam Baronibus mali non inferrent set redirent ad propria, eo quod pax erat in januis et modis omnibus adimplenda. At illi non credentes perrexerunt ita ut erant usque **Bristolw**, et manserunt ibi in præsidio usque post evasionem filii regis *Edwardi* à carcere. Primo tamen cum audissent apud **Tunebrige** regem devictum & *Londonienses* per filium regis in fugam versos, prædicente *Willielmo de Say*, qui à conflictu fugerat, quod hospitarentur *Londonienses* qui fugerant, apud **Croydon**, irruerunt in eos advesperante die, & captis spoliis multos peremerunt.

An. Dñi 1264.

Decrescente parte regis & roborata parte Comitis difficiliorem se Comes exhibuit, eo quod rex & omnia sua in potestate Comitis & gratia dependebant; Circumduxit ergo filium regis ad fortiora castra quousque quasi omnia castra terræ in potestatem Comitis traderentur; & extunc artius solito custodiebat eum. Cumque crebresceret fama quod filius regis in vinculis teneretur, excitaverunt eum ut tornearet ut videretur in populo. At ille præmunitus & seditionem timens, non se credebat eis. Filii autem Comitis qui erant quatuor, scilicet *Henricus, Symon, Guydo* & *Hemericus* in superbia erecti fecerunt multa quæ displicuerunt Comiti *Glocestriæ*. Inter quæ *Henricus* ille primogenitus cum ipso Comite *Glocestriæ* torneasse debuerat apud **Northamton** set defecit, eo quod timebant plures inde posse deterius evenire; Motusque Comes misit ad patrem eorum Comitem *Symonem*, & petiit sibi mitti insignes captivos quos ipse ceperat in bello **Lewes**, inter quos rex *Alemaniæ* nominabatur primus. At ille remandans respondit, Sibi sufficere debere quod ei terras salvaverat in ipso die Belli: noluit ergo mittere set nobiliores servavit in castro *Doverniæ*, inter quos fuit ipse *Philippus Basset* qui in conflictu *Northamtonensi* murum confoderat, ut supra continetur; Indignatusque Comes *Glocestriæ* accepto responso misit continuo ad dominum *Rogerum de Mortimer*, qui parti regis semper absque mutatione adhæserat, quod mutuo loquerentur pro utilitate regis & regni. At ille timens ne forte infidelis esset petiit obsidem & obtinuit; Convenientibus tandem ipsis, dixit ei Comes omnia quæ facta sunt, & quod pœnituit eum peccasse in regem & peccati maculam delere velle in liberatione ipsius pro posse. Miserunt ergo secrete ad *Robertum* fratrem ipsius Comitis *Glocestriæ*, qui cum Comite *Symone* morabatur & inter primos ipsius magnus tenebatur, quomodo unanimes effecti sunt, & quod ad liberationem filii regis cautius instaret cum ad id se offerret oportuna facultas. *Hen.* III. Misitque prædictus *Rogerus de Mortimer* ad filium regis equum optimum & cursorem velocissimum in quo confidere posset cum sibi videret tempus oportunum. Quibus cognitis, petiit *Edwardus* de consilio prædicti *Roberti* à Comite *Symone* licenciam spaciandi & probandi dextrarios si forte torniare deberent, sicut & aliquando voluissent; & erant tunc apud *Herfordiam* & Rex & Comes, semper enim regem secum tenuit Comes & cum honore. Accepta itaque licentia; cum jam cursisset equos aliquos & eos lassos reddidisset, tandem ascendit illum equum electum quem prædictus *Rogerus de Mortimer* ei miserat, & ob hanc causam præmisso interim puero qui consenserat cum duobus gladiis, & in equo optimo. Conversusque ipse ad custodem suum *Robertum de Ros* cæterosque socios circum astantes, dixit, Domini carissimi aliquantisper mansi in custodia vestra, & ulterius manere nolens ad Dominum vos commendo; & conversis loris cum festinatione abiit. Insequentes autem eum cæteri comprehendere non potuerunt, & demum videntes *Rogerum de Mortymer* à castro suo de **Wiggemor** cum multis armatis venientem obviam ei sicut primitus condixerant, reversi sunt vacui & sic illusi. Eodem anno scilicet M. CC. lxiv. obiit *Urbanus* Papa cui successit *Clemens* iv.

Audita evasione filii regis à carcere, concurrit ad eum multus populus & cum immenso gaudio susceperunt eum, Inter quos quasi primus extitit Comes *Glocestriæ* & cæteri Regales qui apud **Bristolw** & in confinio ejus diu permanserant, crevitque in brevi tempore exercitus ejus in immensum. Quo cognito timuit sibi Comes *Leycestrensis Simon de Monteforti*, & mittens in *Walliam* vocavit inde multos & robur sui exercitus ex omni qua potuit parte multiplicavit; Misit eciam *Symonem* filium suum ad Magnates boriales ut eos cum omni festinatione adduceret. Qui coadunatis multis fere xx. banarettis & plebe multa fecit aliquantisper festinationem apud castrum de **Kenylworthe**; Nunciatum est hoc *Edwardo* filio regis per exploratorem suum *Margoth*, quæ cum mulier esset, in veste tamen virili, velut homo gradiebatur, & per *Radulfum de Arderne* qui cum esset ex parte altera consocios tamen prodidit & decepit: Eratque *Edwardus* tunc in *Wircestria* quam post *Glocestriam* paulo ante devicerat, & accepto nuncio consurgens de nocte abiit & pervenit ad locum quem præordinaverat exploratrix illa ad armandum se. Erat enim vallis profunda & prope locum castri. Dumque armarent se & equos cingerent, audierunt sonitum à longe venientem & timebant, dicentes, Præmuniti sunt hostes nostri & ecce jam veniunt; statimque ascenderunt equos & lanceas in manibus adaptabant. Cumque direxissent acies suas ante diluculum & processissent in itinere, venerunt hostium longæ quadrigæ ut victualia quærerent, & continuo captæ sunt & equi distributi in loco lassatorum equorum per exercitum. Procedentes vero & irruentes in hostes summo diluculo invenerunt eos dormientes in villa & abbathia, & erant multi minuti sanguine venæ.

Peremptis ergo multis de communi populo ceperunt circa quindecim vexillarios electos & spolia multa. *Symon* vero juvenis qui pernoctaverat in castro sic cum paucis captionem evasit. Gesta sunt

Hen. III. An. Dñi 1265. hæc iv. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. & statim ad *Wircestrjam* reversi sunt. Cumque audisset *Edwardus* Comitem *Symonem* in veniendo esse versus **Kenilworth** ut exercitui filii sui conjungeretur & fieret fortior, processit obviam ei die tercio apud **Evesham**, & ordinato exercitu per tres acies, ipse cum suis ex parte una, Comes *Gloucestria* ex parte altera, & *Rogerus de Mortimer* à tergo veniebat. Venit itaque *Edwardus* filius regis ex parte boriali quasi de **Kenilworth** apud **Evesham**, & ne cognosceretur à longe, præcepit primo erigi vexillum *Symonis* junioris & cæterorum qui captivi ducebantur, festinavitque ut montis clivo ascenso primos belli ictus occupare posset; Cumque vidisset speculator Comitis *Symonis*, *Nicholaus* scilicet barbitonsor ejus, qui homo expertus erat in cognitione Armorum, armatos sic à longe venientes, dixit ad Comitem, Ecce veniunt armati multi à septentrione, & ut cognosci possint à longe apparent vexilla tuorum. Et ille, Filius meus est, inquit, ne timeas, set vade & circumspice ne forte præoccurrimur circumventi. Non enim cognoverat adhuc de his quæ filio acciderant. Perrexit ille speculator in altum in clocario Abbathiæ ubi Comes fuit hospitatus, & de claro cognoscens vexillum filii regis à latere uno, deposuerat enim tunc alia vexilla, & vexilla Comitis *Gloucestria* à latere altero, & vexilla *Rogeri de Mortimer* ab occidente & a tergo, clamavit ad Comitem, & dixit, Mortui sumus omnes, non enim venit filius tuus ut credebas, set filius regis ex parte una, Comes *Gloucestria* ex altera, & *Rogerus de Mortimer* ex parte tercia. Et ait Comes, Propitietur Deus animabus nostris. quoniam eorum sunt corpora nostra, præcepitque ut confiterentur omnes & essent parati in prælium qui pro legibus terræ mori vellent & pro justitia, qui vero per fugam se salvare vellent & hos quidem liberos abire præcepit. Cumque confortaretur à primogenito suo *Henrico* ne desperaret in eventum dubii, respondit, Non despero fili set præsumptio tua & superbia fratruum tuorum me ad hunc finem quem vides perduxit, nunc verumtamen ut credo moriar pro Deo & justitia. Armantur ergo omnes & ad prælium aliquantisper animantur. Set & ipse rex qui in custodia Comitis usque in præsens remanserat, armis ut dicitur Comitis armatus est. Processerunt ergo per turmas suas ad pugnandum pro patria, & antequam progressi sunt fugerunt *Walenses* a Comite *Simone*, & in transeundo flumen **Dee** multi submersi sunt, & reliqui denuo baptisati. Conserto itaque gravi prælio corruerunt multi ex parte Comitis, set & ipse rex percussus in scapula, clamavit fortiter, Ego sum *Henricus de Wincestria* rex vester, non occidatis me; Erat enim vir simplex non bellicosus. Salvavit eum in voce hac dominus *Adam de Monte alto*; Accurrit eciam filius ad vocem patris & eum custodiendum tradidit cæteris militibus suis. Interim vero cecidit & occisus est Comes *Simon*, antequam reverteretur *Edwardus*, & cum staret pedes pugnans gladio & occiso destrario. Cumque fleussent magnates sui cum *Henrico* primogenito suo, prorupit in hæc verba, dicens ad hostes, Num misericordia aliqua vobiscum est? Et respondit unus. Quæ misericordia seductori? Et ille. Misereatur ergo Deus animabus nostris quoniam corpora nostra in vestra voluntate sunt. Et his dictis martyrizaverunt eum præcisis membris & amputato capite. Corrueruntque cum eo in modico terræ spacio *Henricus* primogenitus ejus, dominus *Hugo le Spenser*, dominus *Radulfus Basset*, dominus *Thomas de Hensteley*, dominus *Willielmus de Maundeble*, dominus *Johannes de Beauchamp*, dominus *Guido de Balliol*, dominus *Rogerus de Roule*, & multi alii nobiles cum plebe copiosa. Gestaque sunt hæc ij. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. duravit bellum hoc ab hora quasi prima usque fere vesperam; Et reversi sunt cum rege sic liberato usque *Wircestriam*, portantes secum spolia multa; & caput Comitis *Symonis* mittentes ad uxorem *Rogeri de Mortimer* apud **Wiggemore**. *Hen.* III.

Post modicum tempus recolligebant se Barones qui remanserant, & cœpit habere nomen celebre dominus *Johannes Daynill*, homo quidem callidus & bellator fortis; Fecerunt ergo mala quæ poterant & convenerunt in mense Mayo apud **Cestrefild** sub ipso *Johanne* & Comite *Ferarensi*, ubi supervenientes regales milites irruerunt in eos subito, & ceperunt multos iterum quasi dormientes. Ipse tamen *Johannes Daynell* contestim armatus dum exiret ut fugeret, percussit dominum *Gilbertum Hannsard*, & eum cum equo ictu lanceæ dejecit in terram, & aufugit cum paucis qui eum sequi poterant, perijtque populus multus, & interim nobiliores fugam inierunt; Fugitque Comes *Ferarensis* & in ecclesia absconddit se. set tamen prodente eum quadam muliere extractus & captivus abductus est. Tenuitque rex Parliamentum suum mense Novembris apud **Northampton**, & exhæredati sunt omnes qui Comiti *Symoni* astiterunt, & uxor ejus cum liberis. Tenuitque ibidem Concilium *Othobon* legatus domini papæ, & excommunicavit omnes Episcopos qui eidem Comiti *Symoni* auxilium præstiterant & favorem; Misitque quosdam eorum ad præsentiam papæ pro beneficio absolutionis optinendo. Publicavitque quædam statuta quæ fecerat, & concessionem domini Papæ *Clementis* quam fecerat Regi & Reginæ de decima *Angliæ* Ecclesiæ concessa eisdem per vj. annos subsequentes; Fiebatque cito post taxatio *Norwicensis* per *Walterum Norwicensem* episcopum qui ad hoc onus electus est. Factaque sunt hæc in anno Domini M.CC.lxvj. Eodem anno obiit *Godefridus Eboracensis* archiepiscopus & electus est *Willielmus* An. Dñi 1266. decanus ejusdem ecclesiæ, set tamen à papa non admissus, Immo missis ad papam literis per ipsum *Othobonum* legatum transtulit ipse papa *Willielmum Giffard* à sede *Bathonensi* usque ad sedem *Eboracensem*, & in sequenti anno in archiepiscopum *Eboracensem* consecratur.

Anno Domini M.CC.lxvij. obsedit rex *Henricus* 1267. castrum de **Kenilworth**, à v. kalendarum Junii usque idus Decembris, ubi adveniente *Othobono* legato & interveniente reddidit regi *Henricus* de *Hastinges* qui fortiter illud tenuerat, salvis sibi vita & membris & catallis. Interim recolligerant se Barones cum *Johanne Daynill* in Insula de **Haxtholm**, et procedentes inde ceperunt *Lincolniam* spoliaveruntq; *Judæos* et multos ex eis peremerunt, et introeuntes synagogam eorum librum legis dilaceraverunt succendentes eciam igni omnes Cartas et obligationes qualescumque invenire potuerunt; Quod audiens rex misit filium suum *Edwardum* ut comprehenderet eos, at illi fugientes à facie ejus receperunt se in insula de **Ely** munientes introitum ex omni parte. Erat enim mensis Aprilis. Cumque filio regis advenienti non

Hen. III. non pateret introitus propter exitus aquarum quæ ex omni parte ipsam circuierunt insulam, de consilio incolarum ejusdem provinciæ convocavit operarios multos et per fossata multa in profundo marisci viam quam præpedierant incolæ fieri jussit, apponens tabulas et crates et fieri faciens pontes in plerisque locis. Ingrediente tandem eo in insulam per viam quam fecerat, fugerunt Barones quidam *Londoniam* et à *Londoniensibus* suscepti sunt, cæteri vero reddiderunt se, scilicet dominus de *Wake*, et *Symon* juvenis et *le Pesches* salvis vita et membris, et quod ipse filius apud patrem intercederet ad ipsius regis gratiam plene promerendam. Adveniente tandem rege cum consilio *Londoniam*, Barones qui confugerant illuc una cum ipsis civibus tenuerunt villam contra regem xl. diebus; Et ipsum *Ottobonum* legatum qui in turrim regiam præ timore confugerat, ne quidem exiret diligenter custodiebant; Tandem vero interveniente Comite *Gloucestria* et multis amicis Comitis, recepti sunt in gratiam Regis Barones et cives, electique sunt quatuor episcopi, et octo magnates qui prius fuerant nominati apud *Coventriam*, ut ipsi inter regem et exhæredatos formam pacis et redemptionis in omnibus ordinarent: Factaque pronunciatione in festo omnium Sanctorum de plena concordia et redemptione singulorum, statuta est pax ipsius regis et præconizata per totam regionem. Tenuit rex Parliamentum suum in octabis sancti *Martini* apud **Merleberg** anno regni sui   & ad exhibitionem communis justitiæ multa fecit statuta, quæ dicuntur *Statuta de Marleberg*.

Sub memorati regis nostri *Henrici* principatu suscitavit bellum dominus episcopus Christianorum contra *Saracenos* longo jam tempore possidentes sanctuarium Dei, id est loca sancta in quo redemptio nostra facta est. Factus est ergo per diligentiam *Romani* Pontificis *Clementis* & aliorum servorum Dei religiosam operam magnus populi Christiani concursus, & fortissimi Principes charactere Domini insigniti sunt. & numerosa stipati militia orientis regna laboriosissime penetrarunt: Inter quos eandem expeditionem assumpsit *Edwardus* filius regis *Henrici*, & iter arripuit in æstate anno Domini M.CC.
An. Dñi 1270. lxx. dabaturque tricesima per totam *Angliam* ob hanc piam causam. Veniens autem circa festum sancti *Michaelis* apud *Egermorth* quæ distat à *Marsilio* xviij. leucis versus occidentem, ibidem navem ascendit, & prospero vento vela laxantes & pro voto proficiscentes, decimo die applicuit apud *Thunes*, susceptusque est cum immenso gaudio à regibus Christianis quos ibidem invenit, à rege *Francia Philippo* qui nomen regium sortitus est post mortem patris sui *Lodowici* qui paulo ante ibidem defunctus est, & à *Karolo* rege *Sicilia* & aliis duobus regibus scilicet *Navarniæ* & *Aragonum*; omnes isti reges convenerant pro zelo Dei & populo Christi. Ipse etiam *Edwardus* pro se & pro patre, & *Henricus* filius regis *Alemaniæ* pro patre suo similiter veniebat. Hic etiam *Henricus* filius regis *Alemaniæ* in redeundo postea ad patrem apud *Viterbium* in ipsa capella cum missam audiret occisus est per *Guidonem de Monte forti* & Comitem *Rursum* cujus filiam ipse *Guido* duxerat, in ultionem patris sui Comitis *Symonis*. Cumque à prædictis regibus sciscitaretur *Edwardus* quid fieret. Responderunt ei, Quod princeps civitatis istius cum adjacente provincia tributum reddere consuevit regi *Siciliæ* annis singulis, & quia multo tempore per septennium & *Hen.* III. ultra jam in solutione cessavit, idcirco adpetivimus eum. Ipse vero sciens tributum juste deberi, jam satisfecit nobis ad votum & quidem pro tempore præterito & futuro. At ille, Quid est domini carissimi nonne convenimus huc & characterem Domini assumpsimus ut contra inimicos crucis *Christi* procedere & componere deberemus? Absit à nobis hoc, nam modo patet introitus & terra nobis est plana & dura ut possimus procedere usque ad sanctam civitatem *Ierosolymam*. At illi dixerunt, Jam cum istis composuimus & pactum præterire non licet, sed revertamur in *Siciliam* & transacta hyeme apud *Acram* applicare poterimus. Displicuitque ei consilium hoc, nec ipsi compositioni assensum præbuit, non participans quicquam de pecunia scelerata, sed facto eis regali convivio clausum se tenuit. Permanentes itaque in fixo proposito, demum aura flante conscenderunt naves universi reges & remanserunt in littore plusquam CC. viri non habentes navem in qua veherentur, clamantes & ejulantes præ timore mortis quam cito oporteret recipere si remanerent; Motus ergo *Edwardus* in lacrimis eorum cum non moverentur alii, terram cum scapha adiit & in naves suas singulas adaptans eos præmisit omnes ante se, & sic demum cum cæteris laxatis velis & mare sulcans profectus est. Septimo autem die applicuerunt omnes in regno *Siciliæ* ex opposito civitatis de *Trapes* secundo quasi die ante festum Apostolorum *Symonis* & *Iudæ*, & hora quasi nona & anchoriaverunt in mari alto plusquam uno miliare à terra, Erant enim maximæ naves singulæ habentes duo vela & supra modum onustæ. Veneruntque obviam eis ex portu civitatis scaphæ multæ & Reges & Principes & Majores exercitus usque ad terram perduxerunt bina vice vel trina, sed equos valde paucos & arma quasi nulla. Advesperante demum die movit se mare, & subito orta est tempestas sævissima ita quód collisæ naves & confractæ perierunt & submersi sunt plusquam centum xx. cum equis & armis & animabus multis, periitque thesaurus ille sceleratus & in profundum maris demersus est. Omnibus autem navibus ipsius *Edwardi* quæ erant xiij. non nocuit illa tempestas, nec periit ex eis unus homo, salvavitque Deus omnia sua eo quod consilio scelerato non consenserat. Mane autem facto cum egrederentur omnes reges ad mare viderunt in litore homines submersos & equos absque numero; viderunt quidem & doluerunt, nec mirum cum tantis navibus & mille quingentis nautis absque communi populo non remanserant aliqui nisi nautæ tantum unius navis, et hii quidem hoc modo; Erat enim in alia navi una bona matrona et Comitissa quæ periculum videns et juste sibi timens, quæsivit à nautis utrum salvari possent si litus maris arripere attemptarent, At illi responderunt, Quod si fiet sic salvarentur homines, sed periret ipsa navis. At illa, Non sit vobis cura de navi, quoniam si salventur animæ duplicabo vobis precium navis: statimque duo vela laxantes in altum, cum tanto impetu irruerunt in terram quod ab aqua maris longe separata fixa mansit in litore; sed ut prædixerant nautæ in duas partes resoluta est, et salvæ factæ sunt omnes animæ cum contentis universis. Mutato ergo proposito reversi sunt omnes Reges in terras suas, submersis ut dictum est equis et armis. Solus autem *Edwardus* hiemavit ibidem cum navibus suis quas Deus omnipotens sibi optime salvaverat.

Circa medium Quadragesimæ iterato propositum renovans, navem ascendit *Edwardus*, & à Pascha Domini per xv. dies ad *Acram* applicuit cum mille viris electis; mansitque ibi per mensem integrum ad refocillandum homines & equos, & ut interim secreta terræ cognosceret. Post mensem vero perrexerunt cum eo Christiani multi quasi vij. mille & profecti sunt quasi viginti leucis ab *Acra*, ceperuntque *Nazareth*, & quos invenerant peremerunt. In redeundo autem apud *Acram* sequebantur eos hostes si quomodo ex eis occidere possent in loco stricto, vel convalle; quod illi videntes deverterunt facies suas statim & cæsis aliquibus cæteros in fugam converterunt. Iterato circa festum nativitatis sancti *Johannis Baptistæ* cum audisset *Edwardus* convenisse *Sarracenos* apud *Kakehowe* quod distat ab *Acra* quasi xl. miliaribus, exivit ibidem & irruens in eos summo diluculo percussit ex eis quasi mille viros cæteris in fugam velocem conversis, tuleruntque spolia multa, & profecti sunt usque castrum peregrinorum quod supra mare situatur, manentes ibidem cum cæteris Christianis nocte illa, & in sequenti die reversi sunt ad *Acram*. Interim rex *Ierosolymitanus* qui advenerat misit ad magnates de *Cypro* ut in auxilium Christianorum cum festinatione venirent: at illi venire noluerunt, dicentes, se nolle terram suam exire. Misitque tunc ad eos *Edwardus* ut ad rogatum ipsius venirent, saltem in hac parte. At illi continuo veniebant cum magna militia, dicentes, se teneri mandatis ipsius, pro eo quod antecessores sui dominabantur olim terræ illorum, & se debere regibus *Anglorum* semper esse fideles. Animatique Christiani tertio exierunt circa ad vincula sancti *Petri* usque ad sanctum *Georgium*, & peremptis quibusdam cum non invenirent qui resisterent reversi sunt cum gaudio in locum suum. Cumque inter inimicos crucis *Christi* *Edwardi* fama increbresceret eum timuerunt valde, & mutuo loquebantur si forte possent eum opprimere caute; misit ergo ad eum literas princeps ille magnus *Amirandus de Iaspes*, fingens in dolo se velle esse Christianum, & quòd multos attraheret ad se si tamen ab ipso cæterisque Christianis haberetur cum honore. Placuitque sermo & excitavit eum *Edwardus* ad hujusmodi propositum perficiendum; iterato vero & tercio & quarto semper misit eundem puerum ob eandem causam, & ille nuncius erat de *Alto* inter tales nutricios qui nec mortis timent periculum, nec Deum reverentur. Quinta autem vice cum venisset ad eum idem nuncius, & ut moris erat à ministris *Edwardi* videri in brachiis & zona si quid fraudis esset nec cum cultello vel armis inventus est, adduxerunt eum ad cameram *Edwardi*, inclinansque tradidit ei literas ex parte domini sui sicut alias facere consueverat, eratque dies Jovis infra octavas Pentecostes & hora vesperarum, & propter calorem nimium sedit *Edwardus* in tunica sola super lectum discooperto capite; dumque legerentur literæ apparuit in lectura earum quod in sequenti Sabbato ejusdem ebdomadæ veniret dominus suus ad perficiendum quod promiserat, placuitque sermo cunctis audientibus, & confabulabantur à longe in his quæ audierant: ipse vero curvatus *Edwardo* plura sciscitanti ad interrogata respondit, Tandem voco manum apponens ad balteum suum quasi secretas literas extracturus, extrahit subito cultellum venenatum ut ventri sedentis eum infigeret. At ille elevata manu ut percutienti resisteret vulneratus est in brachio profunde, & iterato percutere volentem repercussit pede cum tanto impetu quod in terram corruit, apprehenditque manum ipsius, & tam valide cultellum extrusit quod seipsum vulneravit in fronte, & statim infixit in ventrem ejus & occidit eum. Accurrentes ad hæc ministri ejus qui à longe steterant, invenerunt in terra mortuum, & apprehendit unus eorum tripodem, scilicet citharoeda suus, & percussit eum in capite & effudit cerebrum ejus: increpavitque eum *Edwardus* quod hominem mortuum percussisset. Descendit rumor iste sinister in aulam & ab aula in populum, & contristati sunt valde. Accurrensque statim Magister militiæ templi dedit ei preciosa quæque bibere ne infusum venenum noceret ei, vel in interiora absconderetur. Et increpando dixit, Nonne prædixi tibi seditionem populi hujus? Adjecitque ad hæc. Confortare tamen & noli timere quoniam ex isto veneno non morieris. Vocantur ergo chirurgici & medicamenta imponunt, set post dies paucos videntes denigrescere carnem mussitaverunt inter se nec erat ulla lætitia populo suo. Quod ille perpendens, dixit eis, Quid est quod mussitatis? Nonne sanari possum? Dicite mihi nec timeatis. Et ait unus natione *Anglus*, Curari potes set oportet te dura pati. Et ille: Si passus fuero numquid sanitatem promittis? At ille: Promitto quidem & sub pœna capitis mei. Et ait: Committo ergo me tibi, & exerce quæcunque volueris. Et ille: Nunquid sunt aliqui ex magnatibus tuis in quibus confidis? At ille nominavit multos ex circumstantibus, circumstiterunt enim eum magnates plurimi cum uxore sua; Et ait duobus primo nominatis, scilicet domino *Edmundo*, & domino *Iohanni de Vescy*, numquid & vos diligitis dominum vestrum? Dixerunt utique. Tollite ergo mulierem hanc & non videat eam dominus ejus quousque dixero vobis. Tulerunt ergo eam flentem & ejulantem, & dixerunt, Sine domina, melius est quod effundas lacrimas quam quod lacrimetur tota terra *Anglicana*. Mane autem facto, incidit denigratam carnem brachii sui & projecit ex toto, & ait, Confortare, quoniam promitto tibi quod infra xv. dies manifestabis te, & equum ascendes. Tenuitque quod promisit, & admirati sunt universi. Cumque diceretur hoc magno *Soldano* *Edwardum* scilicet esse superstitem, vix fidem adhibuit, & mittens ex suis tres principes magnos excusavitque se, Deos suos attestans, Quod per se vel ex ipsius scientia non est factum hoc. Qui stantes à longe adoraverunt *Edwardum* proni in terram. Et ait *Edwardus* in *Anglico*, Vos quidem adoratis me set minime diligitis; nec intellexerunt verba ejus eo quod per interpretem loquerentur ei. Honorifice autem attractavit eos, & post biduum dimisit in pace. Post tempus modicum discurrebant inter partes mediatores & nuncii pro treugis iniendis, & inierunt inter se treugas decennales x. ebdomadarum & x. dierum. Profectique sunt Christiani ad loca sua præter inhabitatores urbium quæ sub potestate Christianorum manebant.

Initis itaque treugis postquam ipse *Edwardus* jam uno anno & dimidio mansisset in *Acra*, circa Assumptionem beatæ *Mariæ* virginis navem ascendit ut reverteretur, set post vij. ebdomadas in *Cecilia* applicuit apud *Trapes*, inde viam faciens per

Pale-

Henr. III. *Palestinam* & *Mechines*, & sic per medium *Poylle* usque *Romam*, ubi à papa *Gregorio* honorifice susceptus est. Cumque appropinquaret *Franciam*, & fama gloriæ ejus divulgaretur in populo, invidebant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de *Chalons*, misitque & petiit ut torniaret cum eo in terra sua; qui gloriam laudis suæ minuere nolens, licet peregrinationis suæ causam prætendere posset & excusare, noluit tamen, set libenter concessit: & præconizatum est voce publica quod *Edwardus* cum peregrinis suis partem torniamenti tenerent contra omnes advenire volentes. Concurrerunt itaque multi ex omni parte regionis illius, inter quos pedestres multi & etiam quidam equestres conjurati sunt ad invicem in spoliationem *Anglorum*, præ manibus vendentes & equos & arma, & bibentes vinum *Libaninum* in spoliationem captivandorum. Misit etiam *Edwardus* in *Angliam* pro quibusdam magnatibus & venerunt ad eum Comites & Barones; adveniente demum die inventi sunt cum *Edwardo* fere mille milites armati & pedestres multi: set ex parte altera duplare eum poterant & hominibus & equis. Congredientibus ergo partibus cœperunt pedestres qui conjuraverunt spoliare & perimere; resistebantque nostri cum fundis & arcubus, & peremptis quamplurimis cæteros ad portas civitatis persecuti sunt; multos etiam fugaverunt ad aquam, & multi submersi sunt. Interim dedit se Comes cum electis suis l. militibus qui sequebantur eum ad cuneum *Edwardi*, & conjunxit se ei multisque gladiorum ictibus longo spacio decertabant. Cumque essent ambo strenui, & vidisset se Comes non proficere gladio, circumduxit brachio collum *Edwardi* & eum vehementer astrinxit; & ait *Edwardus*, Quid tibi vis? Nunquid me habere credis? Et ille: Utique & te & equum habere volo. Indignatus ad hæc, erexit se & percusso dextrario in tantum irruit quod relicto equo proprio collo ipsius adhæsit alter, excussitque eum in terram cum diu sic pendere non poterat. Attonitusque *Edwardus* exivit continuo ut ventum reciperet ad resocillandam animam ejus. Vidensque iniquitatem eorum, & quod multos ex suis jam perimerant, & non torneamenti set modum belli exercerent, ait suis. Jam nemini parcat oculus vester set sicut ipsi nobis faciunt, sic & vos faciatis eisdem; ingressi sunt ergo in mortem aliorum, & ex omni parte gladio sævierunt, reversique pedestres à cæde cæterorum cum vidissent ex suis multos corruisse, ingressi sunt audacter conflictum equestrium, & evisceratis quibusdam ex equis multorum etiam cingulis incisis ascensores eorum in terram corruerunt; deditque se *Edwardus* prædicto Comiti qui tunc manibus suorum elevatus erat in equum, & diu quoque fustigatum cum se sedare *Edwardus* vellet non adquievit in primis, set cum defecisset tandem virtus ejus, ex præcepto *Edwardi* cuidam militi simplici se tradidit, & fugerunt cæteri multi & in eodem loco plurimi corruerunt. Reversique nostri optenta victoria. Cumque nostri quiescere securius crederent, nunciatum est *Edwardo* quod perimebantur sui dum transirent de domo in domum à civibus civitatis; statimque vocato Majore & præpositis civitatis præcepit eis ut suos corriperent & castigarent, alioquin civitatem in crastinum incenderet & complanaret: illi autem abeuntes posuerunt custodias ex omni parte civitatis, & quievit in pace. In hastiludio isto multus sanguis effusus est, unde nomen illius mutatum est ita quod non torniamentum set parvum bellum de *Chalons* communiter diceretur. Inde perrexit *Edwardus Parisius* & à rege *Francorum* honorifice susceptus est, & post dies aliquot profectus est in *Vasconiam*, & moratus est ibi usque post obitum patris. Henr. III.

Anno Domini M.CC.lxxj. xiiij. kalend. Octobris tanta fuit apud *Cantuariam* inundatio pluviæ, tonitrui, fulguris & tempestatis quanta à diebus antiquis nunquam audita vel visa fuerit, durante tonitruo & horribiliter quasi ex uno ictu tonante tota die & nocte prædicta; & tanta inundatio aquæ secuta est quod arbores, vineas, & hayas subvertit, ita quod incedere non possent homines nec equi. Et periclitabantur multi impetu aquæ decurrentis per plateas. Et in domibus civitatis secuta est fames maxima in tota regione. An. Dni 1271.

Anno Domini M CC.lxxij. obiit papa *Clemens* iiij. cui successit *Gregorius* decimus. Eodem anno obiit *Petrus de Brus* xiij. kal. Octobris. 1272.

Anno Domini M.CC.lxxiij. frater *Robertus de Kylvarby* de ordine prædicatorum in archiepiscopum *Cantuariensem* erectus est per dominum papam. qui in anno sequenti vocatus ad curiam, in Cardinalem *Hostiensem* constitutus est, & successit ei in archiepiscopatum ex collatione papæ frater *Johannes Pecham* de ordine *Minorum*. Eodem anno discordia extitit magna *Oxoniæ* inter clericos Aquilonares & *Hybernicos*, & aliqui occidebantur *Hybernici*. 1273.

Hoc anno etiam obiit rex *Angliæ Henricus* die sancti *Edmundi* pontificis; & juste, ut creditur, vitam suam in ejus festo terminavit quem injuste dum viveret vexavit. Cistrensis l.7.c.37.

Cronica *Westmonasterii* verius se habet sic. Hic *Henric.* post lvj. annos à prima coronatione sua cum sit bis coronatus sicut patet, ab hac luce migravit, & in ecclesia *Westmonasterii* quam propriis sumptibus fecerat renovari, sibi dignam meruit sepulturam. Qui quantæ innocentiæ, quantæ patienciæ, quantæque devotionis, & quanti meriti in vita sua fuerat apud Deum, testantur post mortem ipsius miracula subsecuta. Leycestrensis.

Leycestrensis dicit eum regnasse à prima coronatione lviij. annos. quod verius videtur.

Defuncto *Bonifacio Cantuariensi* archiepiscopo electus est Prior *Cantuariensis* in archiepiscopum, set eo cassato, *Gregorius* promovit fratrem *Robertum de Kylwarbi* de ordine *prædicatorum* sacræ Theologiæ professorem. Qui inter cætera industriæ suæ opera insignes notulas super *Priscianum* & super Logicam compilavit. Cito post hoc *Lodovicus* rex *Franciæ* cum duobus filiis suis & rege *Navarræ* ac prælatis plurimis terram sanctam iterato abiit, set gravi infirmitate circa maritima terræ illius invalescente. exercitus Christianorum qui fuit ducentorum millium, dispersus est; nam legatus papæ qui fuit gubernator peregrinorum in terra sancta, & ipse rex *Franciæ* defuncti sunt. Ipse nempe rex dum decumberet infirmus orabat jugiter in hunc modum, Fac nos quæsumus Domine prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare. Et pro populo quidem sic orabat, Esto Domine plebi tuæ sanctificator & custos; & in fine adjecit, *Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum sanctum tuum.* Cistrensis.

Edwar. I.

Liber tercius.

Cap. I.

Leicestrensis. An. Dñi 1272. HIC etenim *Henricus* iij. mortuus est anno Gratiæ M.CC.lxxij. & sepultus apud *Westmonasterium* juxta feretrum sancti *Edwardi*. Iste *Henricus* habuit filios & filias quos generavit de uxore sua filia Comitis *Provinciæ*. *Edwardus* primogenitus, *Edmundus*, *Margareta* regina *Scotiæ*, *Beatricia* Comitissa *Britanniæ*, *Katerina* quæ moriebatur virgo.

Cistrensis l. 7. c. 38. *Edwardus* filius regis *Henrici* iij. x. non. Augusti rediit de terra sancta in *Angliam* cum *Helenora* uxore, & coronatus est xiiij. kalend. Septembris à *Roberto Cantuariensi* episcopo, & in crastino coronationis suæ recepit publice homagium & fidelitatem ab *Alexandro* rege *Scotiæ*.

Leycestrensis. Rex *Edwardus* in die coronationis suæ dum sederet ad mensam hora prandii venit honorare eum mirabili visu cum centum militibus in bonis dextrariis, & cum ab equis se dedissent, dimiserunt equos ire quo vellent, & quicunque capere potuit, absque contradictione possedit ad voluntatem. Deinde venit *Edmundus* frater regis *Edwardi*, Comes *Cornubia*, & Comes *Gloucestria*, Comes de *Pembrok*, Comes *Warenna*, & quilibet eorum habuit in sua comitiva centum bene prælatos milites eleganti forma in sui domini armis; & cum descendissent de palefridis suis, dimiserunt eos quibuscumque capere volentibus absque reclamatione qualicunque. Et aquæductus in Chepe currebat de vino albo & rubio sicut pluvia aquarum, & bibebant volentes ad placitum. Deinde fecit rex diligentiam suam emendare & reformare errata regni ad laudem Dei & honorem ecclesiæ ejus, & gravamina communis populi sui emendare pro suo posse secundum rationem. Et fecit statutum apud *Londonias* quod vocatur *Statutum Westmonasterii*.

Papa *Gregorius* tenuit concilium generale apud *Lions*. Et de qualibet regione fuerunt ibi procuratores. Papa peciit auxilium ab ecclesia ire in terram sanctam, Archiepiscopus *Cantuariensis Robertus de Kylwarbi* non audebat negare petitionem Papæ eo quod ipsum promoverat. Inter alios qui nolebant concedere, magister *Ricardus de Peccham* decanus *Lyncolniensis* proposuit unam billam excusatoriam quod terra *Anglia* in tantum fuerat depauperata per diversas guerras, & decimas, & subsidia per papas concessa per sex annos, quod non possent levare aliquod subsidium & vix vivere. Statimque papa privavit eum omni beneficio, & habuit decimam de sex annis ab ecclesia, & tercia die restituit eum ad beneficia sua. Papa fecit ibi multas Constitutiones quæ vocantur *Gregoriana*, & moriebatur eodem anno ultra montes. Post quem, papa *Johannes*, qui moriebatur infra duos menses, nam camera sua cecidit super eum. Post quem *Nicholaus*
1275. iij. Insuper anno Gratiæ M.CC.lxxv. inter primam & terciam apud *Londonias* & in tota terra, in castellis, & villis, & campis, & domibus terræmotus. Eodem tempore fuit pluvia rubia ut sanguis in *Wallia*. Eodem anno venit prima communis scabies ovium in *Anglia*.

Cistrensis. Deinde *Edwardus* secundo anno leges edidit. *Innocentius* v. post *Gregorium* decimum sedit papa mensibus v. Hic prius vocabatur *Petrus Tarentasius* de ordine *Predicatorum*, Theologiæ doctor. Cui successit *Adrianus* v. mensibus ij. qui dudum missus fuit in *Angliam* à papa *Clemente* quarto ad sedandum discordiam Regis & Baronum. Post quem sedit *Johannes* xxj. mensibus viij. qui prius est dictus *Petrus*, in variis scientiis famosus. Sed postquam adeptus est gradum apostolicum adeo desipuit, ut naturali industria magna ex parte carere videretur: verumtamen literatos homines promovit. Hic cum sæpius coram multis vitam longam sibi promitteret, corruens subito de nova camera quam *Viterbya* extruxerat, post sextum diem ruinæ expiravit. *Nicholaus* iij. post *Johannem* sedit papa annis quasi iij. Hoc anno quia *Lewlinus* princeps *Walliæ* ad parliamentum regis *Angliæ* venire noluerat, rex adiit *Walliam*; Castrum de Flynt de novo fundavit, castrum de Ruthelan firmavit, ubi *Lewlinus* subdidit se regi, dando pro transgressione l. millia librarum; & pro insula Anglesey mille marcas per annum.

Leycestrensis. Iste *Lewlinus* primo anno coronationis regis *Edwardi* cœpit cõtradicere homagium suum & annuum redditum, ad quem ipsemet se obligaverat tempore *Henrici* iij. ut antedictum est, & in præjudicium regis *Angliæ* voluit se maritare sine licentia regis *Edwardi*; sed *Edwardus* virtute guerræ secundo anno ipsum confundebat, & tandem posuit ipsum ad novam redemptionem, & ipsum fecit accipere uxorem de dono suo anno Gratiæ M.CC.lxxvij. Nam 1277. secundo anno coronationis suæ rex tenuit parliamentum suum apud *Westmonasterium*, & fecit unum statutum pro defectu *Lewlini* per communem assensum Baronum; Deinde post Pascha proximo sequens, rex mandavit per breve suum principi *Lewlino* ut veniret ad parliamentum suum pro terris suis secundum tenorem obligationis suæ. *Lewlinus* duxit mandatum in derisum, & tandem cœpit guerram movere & terras regis *Edwardi* destruere. Et cum rex *Edwardus* hæc audisset, iratus valde, & sine mora cœpit congregare populum, & transivit versus *Walliam*, & adeo atrociter insequebatur *Lewlinum* quod duxit eum ad magnam districtionem. Et *Lewlinus* videns quod sua defensio non potuit valere, reddidit se & submisit ad misericordiam regis, & misit se prostratum ante pedes regis. Rex pietate motus fecit eum surgere, & propter humilitatem quam ostendebat, pardonavit illi quicquid erga eum deliquerat: & addidit, si iterum delinqueret erga regem, pro suo perpetuo puniretur. Et accepit puellam filiam scilicet Comitis de *Monte forti* cum hæreditate patris sui, & fecit obligationem de novo, venire bis in anno ad parliamentum regis. Et anno sequenti mortua est uxor ejus prædicta.

Cistrensis. *Nicholaus* papa ordinavit fratrem *Robertum de Kylwarbi* tunc archiepiscopum in Cardinalem, & posuit ad sedem *Cantuariensem* fratrem *Johannem de Peccham*. Rex *Edwardus* graviter punivit Judæos & eorum consentaneos pro tonsione monetæ & pravis escambiis, unde uno die omnes Judæos capi fecit, quosdam suspendit, cæteros ejecit.

Leycestrensis. *Edwardus* filius *Henrici* venit de terra sancta in Augusto cum uxore sua *Helenora*. Anno Gratiæ M.CC.lxxiiij. ætatis suæ xxxvij. anno.

Cistrensis. Rex *Edwardus* cum proceribus suis edidit statutum contra mortuam manum, anno Gratiæ M.CC.lxxviij. ita ut nullus deinceps terras, tene- 1278.
menta,

Edwar. I. menta redditus daret, venderet, legaret, aut permutaret, seu quovis titulo viris religiosis assignaret sine licentia regis.

Leycestrensis. Eodem anno dedicata est ecclesia abbathiæ *Leycestrensis* anno Gratiæ M.CC.lxxix.

Cistrensis. Rex fecit incidi novam monetam, obulum scilicet & quadrantem rotundum, in quo prophetia *Merlini* videtur impleta, ubi dicitur denarium rotundum erit. *Honorius* iiij. post *Nicholaum* sedit papa annis quasi vij. Hic iiij. papatus sui anno mutavit capas fratrum de *Carmelo* in purum album, quæ prius erant stragulatæ, radiatæ, & birratæ; an-
An. Dñi 1279. no scilicet Gratiæ M.CC.lxxix. & anno Gratiæ
1281. M.CC.lxxxj.

Cistrensis. Perfidus *David Wallensis* surrexit contra regem *Edwardum*, & in Dominica palmarum multa mala *Anglígenis* intulit; adveniens tandem rex *Edwardus* circa festum sancti *Iohannis Walliam* subjugavit, villas & terras quæ erant in meditulio *Walliæ* suis proceribus distribuit, set castra maritima sibi retinuit: ex quo facto magna tranquillitas sequenti tempore provenit. Post hæc circa festum sanctæ *Luciæ* caput *Lewlini* amputatum est & regi allatum, *Londoniasque* transmissum. Citoque postmodum captus est *David* frater ejusdem *Lewlini* totius mali incentor; qui in magno parliamento apud *Salopiam* condempnatus est, primo quidem equis distractus, deinde suspensus, tertio in quarteria divisus, & per *Angliæ* loca distributus.

Leycestrensis. Quia fuit unus de secretis consiliariis regis *Edwardi* quos habuerat, & fecit proditionem inter regem *Edwardum* & principem *Walliæ* fratrem suum. De *Lewlino* prædicto scripserunt metrice religiosi in hunc modum:

Versus.

Hic jacet Anglorum *tortor, tutor Venedorum,*
Princeps Wallorum Lewlinus, *regula morum,*
Gemma coævorum, flos regum præteritorum,
Forma futurorum; dux, laus, lex, lux populorum.

Anglicus sic. Versus.

Hic jacet errorum princeps, & prædo virorum,
Proditor Anglorum, *fax livida, secta reorum.*
Numen Wallorum, *trux dux, homicida piorum,*
Fex Trojanorum, *stirps mendax, causa malorum.*

Rex *Edwardus* fecit leges *Anglicanas* observari per *Walliam* ponens vicecomites.

1282. Anno gratiæ M.CC.lxxxij. *Lewlinus* movit
Leycestrensis. guerram, & anno sequenti decapitatur; & anno Gratiæ sequenti M.CC.lxxxiij. captus est *David*
1283. frater ejus; scilicet iste *David* frater *Lewlini* demoratus est in curia regis *Edwardi*, & astutus & subtilis, ac ingeniosus, & proclivis ad proditionem, exploravit facta regis & suorum, & qualiter devenire posset ad proditionem, & in hiis omnibus prudenter se habebat tempus expectans desideratum. Rex *Edwardus* fecit illum militem, & dedit ei **Fodzesham** cum Honore toto pertinente; & exhibuit ei tantum honorem quantum nulli *Wallico* ante nec post fecerat. Et postquam rex fecerat voluntatem suam in *Wallia* tenuit parliamentum suum *Londoniis*, & fecit mutare monetam regni quæ illo tempore fuit viliter retonsa & abbreviata, unde populus regni graviter conquerebatur, & rex veritatem inde inquirens & veritatem comperiens, trecentos & plures de illo delicto & felonia publice convicit, quorum quidam fuerunt suspensi, quidam distracti & suspensi secundum delicti qualitatem & quantitatem. Et ordinavit quod sterlingus obolus & quadrans deinceps essent rotundi. Interim *David* frater *Lewlini* per affinitatem consanguinitatis habuit uxorem de dono regis, de camera reginæ *Helianoram* nomine. Ex qua causa rex fecit eum Senescallum & custodem de omnibus castris suis in *Wallia*, scilicet de **Rothelan** & aliis. Ipse autem inde nimis superbus effectus, circumvenit fratrem suum *Lewlinum* tercia vice guerram temptare. Et venit proditiose cum grandi populo *Wallensium*, & multos *Anglicos* occidit apud **Rothelan** & **Flynte** castra regis, scilicet cementarios, carpentarios, & alios operarios qui servierant regi, anno Gratiæ M.CC.lxxxj. Quod cum rex audisset & intellexit, disposuit se cum Baronibus suis ire in *Walliam* ad bellandum contra perjurum & miserum *Lewlinum* & *Davidem* fratrem ejus; set ista guerra erat ferox, fortis, & tædiosa, nam in hyeme contigerat: *Lewlinus* instauravit castrum de **Snowdonne** de victualibus & hominibus armatis adeo quod rex nescivit ubi haberet ingressum; *Angli* vero per brachium maris venire fecerunt bargias, batellas, naviculas, & grossas plancas ad faciendum passagium dicto castello tam pedestribus quam equestribus: set *Wallenses* adeo fortes erant quod *Anglicos* in fugam retroarcebant, ita quod concursus *Anglorum* tam festinus & grandis extitit ad fugiendum quod pondus eorum suppressit bargias in profundo, & multi boni milites ibidem fuerunt nece subacti, videlicet dominus *Rogerus de Clifford*, dominus *Willielmus de Lindesey* filius, dominus **Johannes fitz Roberd**, dominus *Lucas de Taneye*, & multitudo magna aliorum, & hoc contigit in die sancti *Leonardi*. Et quando rex audivit de nece populi sui, in tantum doluit quod fere insanivit; & congregavit exercitum & perrexit in *Walliam* cum fortitudine robusta de *Anglicis* & *Gasconicis*; & *Wallenses* cum intelligerent de tanta multitudine veniente receperunt se in montibus ad seipsos salvandos. Et tandem nostri ceperunt insulam de **Anglesey**, & circa festum sancti *Nicholai* descendit *Lewlinus* cum uno armigero de montibus ad explorandum gesta *Anglorum*, & dimisit totum exercitum suum in montibus. Eo tempore rex fuit in castro de **Rothelan**. Tunc *Lewlinus* vidit quod *Anglici* transierant aquam **Weiswath**, & festinato pede transierant versus *Wallenses*, ipse *Lewlinus* quam secrete potuit festinavit versus exercitum suum, set quidam *Stephanus de Fanketon* exploravit & cognovit eum *Wallensem* esse, & ei accurrens, percussit eum lancea & perforavit latera ejus & mortuus est; & eo dimisso statim rediit ad exercitum suum. *Wallenses* steterunt directi per acies super montem expectantes reditum domini sui. Et *Anglici* statim direxerunt pedem versus eos, & sagittarios multos ex eis occiderunt; tandem armati nostri ceperunt montem super eos, & plures eorum in fugam se dederunt, & gentes nostræ occiderunt omnes qui remanserunt. Et prædictus *Stephanus* post victoriam rediit ut videret quem occiderat, quisnam esset, & cognovit eum per faciem esse *Lewlinum*, amputavit caput ejus & attulit ad regem. Rex *Edwardus* misit caput *Londonias* coronatum cum corona argentea in signum principatus per medium **Westchepe**, populo ad hoc congregato speculante. Et caput fixum est apud Turrim longo tempore; & sic adimpleta est prophetia

Edwar. I. prophetia quam ei prædixerat quædam sortilega in principio guerræ suæ, dicens, quod *Lewlinus* equitaret coronatus per medium Chepe, unde *Lewlinus* deceptus credidit se futurum fore regem *Angliæ*. Rex fecit statim proclamari pacem per *Walliam*, & ordinavit qui persequerentur *David* fratrem *Lewlini* præ timore *Anglicorum* ne eis dampna inferret. *David* vacabat in *Wallia* aliquamdiu credens se devenire ad principatum post fratrem suum. Insuper & mandavit *Wallensibus* ut venirent ad parliamentum suum apud Direleht; & præsumpsit defendere *Walliam* contra regem, & incepit guerram, & malum quod potuit fecit erga *Anglos* secundum suum posse. *Edwardus* vero fugare eum cœpit viriliter, & *David* se defendebat vigorose usque ad festum sancti *Mauricii* in autumpno; & tunc fuit captus & ductus ad *Edwardum*, qui præcepit eum trahi, suspendi, decollari, & in quatuor partes dividi, & caput portari *Londonias*. Tunc rex seisivit totam *Walliam* in manu sua, & fecit clamare pacem in tota *Wallia*; & omnes magnates *Walliæ* qui supervixerant venerunt ad *Edwardum* facere ei fidelitatem & homagium ut domino suo legio. Rex autem fecit emendare leges si quæ defectivæ erant. Natus regi *Edwardo* filius suus *Edwardus* apud Karnarvan in *Wallia* die Martis. *Nicholaus* iiij. de ordine fratrum *Minorum* post *Honorium* iiij. sedit papa annis quasi sex. Quo anno *Johannes de Pechum* archiepiscopus per *Cestriam* transiens venit *Walliam* ad reformandum statum ecclesiæ. Tanta fuit siccitas & æstus ut homines morerentur. Et inde mandavit Baronibus *Angliæ* ut venirent ad parliamentum suum, quibus cum venissent valde facete alloquebatur, & dixit, Domini per consilium vestrum oportet nos ire *Vasconiam* ad faciendum emendas de delictis quæ nobis fuerunt illata quum stetimus in *Wallia*. At illi consenserunt. Et rex ivit *Vasconiam* & defectus correxit. Et fecit Comitem *Cornubiæ* gardianum terræ *Angliæ* donec rediret; & rex inquisivit in *Vasconia* de proditoribus suis qui ymaginati sunt ei proditionem, & veritate cognita secundum quantitatem delicti quemlibet eorum judicialiter punivit; dum rex in *Vasconia* ita ageret quidam *Reicius Ameraduke* cœpit movere guerram in *Anglia* contra regem causa cujusdam domini *Roberti Tybetofte* qui ad magnam injuriam amaricaverat regem. Set quando rex audivit de hiis, misit eis per literas suas ut pro amore suo se in pace tenerent donec rex rediret in *Angliam*, & tunc libenter audiret querelam eorum; & eis promisit justitiam & rationem. At illi despexerunt regis mandatum & fecerunt malum quod potuerunt gentibus *Anglorum*; set post paululum temporis captus fuit *Reicius* & ductus *Eboracum*, tractus et suspensus.

Set antequam ulterius procedamus sciatis quod homines de *Vasconia*, de *Burdegalo*, & aliis bonis villis convenerant cum rege *Franciæ* reddere ei bonas villas *Vasconiæ*, & magnam summam pecuniæ proinde receperant ab eo, & nisi rex celerius ibi venisset factum fuisset; unde rex *Edwardus* fecit plures eorum trahi & suspendi, & multos de magnatibus fecit suspendi ante portas eorum; & fecit pacem in tota *Vasconia*; & fecit pacem inter regem
An. Dñi *Franciæ* & regem *Hispaniæ*, & *Arragoniæ*. Deinde
1285. rediit in *Angliam* anno Gratiæ M.CC.lxxxv. Cumque rex moram traxisset in *Vasconia* tribus annis nunciatum est ei quod majores regni *Angliæ* oppresserant minores, & forisfecerant de terris suis ut thesaurum ab eis exigerent; unde divites placitantes in banco regis corruperant falsos Justiciarios regni, scilicet *Thomam de Weland*, *Adam de Stretton*, *Ricardum de Boyland*, & alios. Unde rex in adventu suo in *Angliam* maxime fuit anxiatus & occupatus. Edwar. I. Eo tempore sedebant Justiciarii apud *Leycestriam* super *le Eyre* ad festum sancti *Michaelis*; scilicet *Johannes de Caux*, & quidam nomine *Salomon* alius Justiciarius. Duodecimo anno regni *Edwardi* *Thomas de Weland* exulabat de *Anglia* & ivit in *Franciam*. Cumque fecisset voluntatem suam Justiciariis, statim movebat cum una alia causa de moneta quam invenit viliter tonsa & corrupta in præjudicium coronæ, & ad grave dampnum populi per infidelitatem & maliciam Judæorum, sicut fuit inquisitum & inventum. Et fecit stabilire unum parliamentum in quo convicti sunt Judæi de ea falsitate, & statuit quod omnes Judæi exirent de terra *Angliæ*, deinceps non redituri propter eorum incredulitatem principaliter, & propter falsitatem quam eis duxe imposuerunt Christiani. Et pro hac causa cum festinatione facienda & sine dilatione explenda, communes regni dederunt regi quintum denarium de omnibus bonis suis mobilibus. Et primo habuit rex auxilium de civibus, deinde de religiosis, postea de omnibus aliis qui non fuerunt cum rege in guerra sua sicut debuerant. De spiritualibus non habuit taxationem ea vice quia excusaverunt se ita quod nichil dederunt.

CAP. II.

EO tempore clamata sunt hastiludia apud sanctum *Bothulphum* tempore nundinarum, & accessit una pars in habitu monachorum, & altera in habitu canonicorum; & fecerant conventionem ut postquam lusissent rapinam exercerent in nundinis: quod & fecerunt; nam ignem miserunt in tribus locis in villa sub secreto, & quum flamma cœpit in altum ascendere, mercatores festinaverunt cum omni celeritate ignem extinguere, & fures medio tempore festinaverunt ex sua parte asportare meliora mercimonia quæ invenerant, & portaverunt ad sua hospitia. Et alii qui fuerunt de eorum consensu obviaverunt eis, ceperunt & per diversas vias abduxerunt quæ illi deportaverant. Et sic infra breve noctis spacium crevit flamma in tantum quod magnam partem villæ combussit; & hujus sceleris capitaneus auctor in domo fratrum prædicatorum quidam *Robertus Chaumberleyn* magni nominis homo armiger strenuus captus fuit, & ante mortem suam recognovit hujus sceleris veritatem plenaliter, set nunquam voluit complices suos revelare. Et cum ductus est ad suspendendum multum fuit pœnitens, & devote petebat veniam de mercatoribus qui insequebantur eum propter furtum factum; & prædictus fur habuit domos plures in prædicta villa bonas, magnas & latas: & post mortem ejus invenerunt in prædictis domibus multas divitias, scilicet de auro & argento, & de preciosis mercimoniis de prædictis nundinis furatis.

Eo quoque anno combusta sunt mercimonia apud Cistrensis sanctum *Botulphum* per filios *Belial* qui in diversis lib. 7. villæ locis ignem apposuerunt ut ipsi liberius residua possent

Edward. I. Cap. 38.

possent spoliare. §. Dicebatur nempe quod tota pecunia *Angliæ* vix restauraret dampna ibidem facta; Currebant namque rivuli auri & argenti & metallorum fusilium usque in mare.

An. Dñi 1286.

Anno gratiæ 1286. Reverendus in Christo pater dominus *Johannes* Dei gratia *Cant.* archiep. ultima die mensis Aprilis indictione quarta decima pro tribunali sedens in ecclesia beatæ *Mariæ de Arcubus Londoniæ*, assidentibus sibi venerabilibus patribus dominis *Olivero Lincolniensi*, *Godfrido Wygorniensi*, & *Ricardo Herfordensi* episc. præsentibus etiam officiali Curiæ *Cant.* & Cancellario Universitatis *Oxoniensis* cum v. archidiaconis Doctoribus in utroque jure, & aliis pluribus venerabilibus personis, & multitudine copiosa, infra scriptos errores quos de novo audierat in sua Provincia suscitatos tanquam hæreses declaravit & pronunciavit esse dampnatos in scriptis proferens sub hac forma. Istos Articulos infra scriptos inter hæreses dampnatas in se & suis similibus numerandas esse credimus, & hæreticos censemus pertinaces eorum & omnium & cujuslibet defensores. §. articulus 1. Quod corpus Christi mortuum nullam habuit formam substantialem eandem quam habuit vivum. §. Secundus articulus, Quod in morte fuit introducta nova forma substantialis, & nova species vel natura quamvis non nova assumptione vel unione verborum copulata, ex quo sequitur, quod filius Dei non fuerit homo set alterius speciei innominatæ. §. tertius, Quod per nullam formam vel naturam de novo introductam per mortem facta fuisset transubstantiatio panis virtute verborum sacramentalium, scilicet, *Hoc est corpus meum*, si in triduo mortis facta fuisset consecratio. §. quartus, Quod modo scilicet post resurrectionem Christi in virtute verborum sacramentalium convertitur totus panis in totum corpus Christi vivum, Ita quod materia panis convertitur in materiam corporis Christi, & forma panis convertitur in formam corporis, scilicet in id quod est anima intellectiva secundum quod corporis est & dat esse corporeum, & hoc virtute verborum sacramentalium. §. Quintus est, idemptitatem fuisse numeralem corporis Christi mortui cum ejus corpore vivo tantummodo propter idemptitatem materiæ divisionum interunitarum & habitudinis ipsarum ad animam intellectivam quæ immortalis est. Insuper esse idemptitatem numeralem corporis vivi & mortui ratione existentiæ utriusque in eadem hypostasi verbi. §. Sextus, Quod corpus cujuscunque Sancti vel hominis mortuum antequam sit per putredinem mutatum in auras vel elementa, non esse idem numero cum corpore ejus vivo, nisi secundum quid scilicet ratione materiæ communis, sicut sunt unum quæ invicem transmutantur ut caro & vermis, & ratione accidentis communis, scilicet quantitatis, simpliciter autem esse divisum corpus mortuum à vivo specie & numero. §. Septimus est, Quod qui vult ita docere non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati Papæ *Gregorii* vel *Augustini* & similium, aut cujuscumque magistri, set tantum Bibliæ & necessariæ rationi. §. Octavus est, Quod in homine est tantum una forma, scilicet anima rationalis, & nulla alia forma substantialis, ex qua opinione sequi videntur omnes hæreses supradictæ.

Eo anno modius frumenti ad iiij d. fuit. Nocte sanctæ *Margaretæ* descendit tempestas imbrium, tonitrui & fulguris à retro seculis vix audita, sponte eruens saxa & submergens ita ut *Londoniæ* modius tritici qui prius ad tres vendebatur denarios ex tunc paulatim usque ad duos solidos crevit, sicque per xl. ferme annos usque ad obitum regis *Edwardi* post Conquestum secundi extitit caristia bladi, Ita ut aliquotiens *Londoniæ* modius frumenti ad x. s. venderetur.

Leve precium frumenti incepit an. gratiæ M CC. lxxxvij. caristia frumenti incepit anno sequenti. *Leycestrensis.*

An. Dñi 1287.

Cumque rex tot & tantas controversias in diversis plagis regni & dominii sui pacificasset, deduxit in memoriam de passagio in terram sanctam contra inimicos *Jesu Christi* quod ante à Papa & multis aliis catholicis propositum fuerat, & multum de illo in corde tractavit, set guerræ in *Gasconia* & *Wallia* multum exhauserant & devastaverant thesauros ejus; unde Papa *Celestinus* videns curiosam voluntatem in tantum positam in sancto proposito salubris itineris, ad votum cruciatæ implendæ dedit ei unam decimam de tota ecclesia *Angliæ* per vij. annos, & Papa *Bonefacius* qui recenter venit post *Celestinum* dedit illi decimam iij. annorum. Et interim rex *Edwardus* de dicto itinere primo impeditus est per mortem *Alexandri* regis *Scotorum* qui moriebatur medio tempore sine hærede de corpore procreato, set rex *Edwardus* eo tempore maritavit tres filias suas, unam *Johanni* Duci *Brabanciæ*, alteram *Gilberto de Clara* Comiti *Glouceftriæ*, tertiam Comiti de *Bares*. Eo itaque tempore moriebatur *Helianora* regina *Angliæ*, & humata honorifice apud *Westmonasterium*.

Iste *Alexander* ut dictum erat sicut equitavit una nocte in obscuro versus uxorem suam sacro quadragesimali tempore, cecidit de equo suo, & rumpebat collum suum, & mortuus est. Iste *Alexander* desponsaverat *Margaretam* filiam regis *Henrici* sororem regis *Edwardi* apud *Eboracum*, de qua genuit filium *Alexandrum* & unam filiam *Margaretam*. Iste filius in plena ætate mortuus est vivente patre suo. *Margareta* desponsata fuit regi *Norvegiæ*. Post hæc moriebatur regina *Scociæ* & rex accepit uxorem filiam Comitis *Flandriæ*, set nullam habuerunt prolem, & longo tempore regnaverunt in magna prosperitate. Cumque rex obiisset, tractatum est cui jus regni incumberet, & pluribus visum, quod filia regis *Alexandri* nupta regi *Norvegiæ* propinquior esset regno hæreditario. Ob quam causam *Scoti* noluerunt attemptare materiam sine assensu regis *Angliæ*, & mandaverunt regi *Edwardo* in *Gasconiam* de eventu regis *Alexandri*, qui remandavit eis, ut tot eligerent gardianos regni qui custodirent statum coronæ usque ad adventum ejus; Quod & factum est, & missum erat *Norwegiam* pro filia *Alexandri* ad reditum regis *Edwardi* in *Scociam*, quasi suprema domina *Scociæ*. Cumque in mari navigasset quasi pro teneritudine cœpit ægrotare, & cum magna pœna ducta est in insulam de Orkeney, & ibi moriebatur, Et sic regnum *Scotiæ* multum turbulentum post mortem *Alexandri* & *Margaretæ* filiæ ejus, *David* frater ejus posuit clamium in regno *Scotiæ* qui fuit Comes *Huntyngdoniæ*, & quia cum esset hæres apparens magna rixa orta est inter ipsum & propinquos ejus quia noluerunt assensum præbere coronationi ejus. Contigit etiam quod iste *David* mortuus est, & habuit tres filias secundum seculi fastum altissime maritatas in *Scotia*, scilicet una *Baliolo*, altera *Brus*,

et

Edw. I. et tertia ad *Hastingu*. Et isti tres miserunt clamium in regno *Scotiæ* causa uxorum suarum, & magna discordia orta est inde inter eos, nam quilibet eorum voluit esse rex, et regnum non debuit dividi, unde multa homicidia et alia mala evenerunt medio tempore in regno *Scotiæ*, et nullus eorum voluit assensum præbere, super quo rex *Edwardus* pietate motus ordinavit Parliamentum suum apud *Northamptonam* anno regni sui vicesimo; Et ibi affuerunt illi tres clamatores regni petentes à rege judicium veritatis et æquitatis de regno cui deberetur dari, set rex noluit ferre decretum suum in causa prædicta, nisi prius facerent fidem stare judicio suo, et deinceps imperpetuum se obligarent decretum ejus non revocaturos; super quo xxiiij. de excellentioribus regni fecerunt unum obligatorium sigillis suis signatum, quod cuicunque jus regni per decretum *Edwardi* adjudicatum fuerit de tribus clamatoribus perpetua successione de rege *Angliæ* velut de suo supremo domino futuris temporibus inviolabiliter teneret; videlicet quatuor episcopi, Comites vij. Barones decem et plures alii de prænominatis regni; statimque rex pro certiori fide habenda fecit quærere et examinare omnes Cronicas in Abbathiis & cunctis locis regni per datam quindecim regum *Scotiæ* præcedentium; Et compertum est quod isti tres clamatores descenderunt de tribus sororibus, et *Johannes de Baliolo* venit de seniore earum, sicque *Edwardus* seisitus est in toto regno *Scotiæ* ut Dominus supremus, et omnes proceres fecerunt ei fidelitatem et homagiū ut domino suo supremo et legio ad providendum eis regem de tribus qui meliorem justitiam haberet in illo casu, et ad refeoffandum electum in tota regalitate & dignitate in dominiis, libertatibus, consuetudinibus, juribus, usibus, possessionibus, & omnimodis causis & rebus in eodem statu quo steterunt quando seisina tradita fuit *Edwardo*, salva regi *Angliæ* superioritate & homagio de eo qui regnaturus est, & quod faciat reversionem infra ij. menses post diem quo justitia fuerit discisa, terminata & affirmata; & quod exitus regni medio tempore recepti sint salvo missi in custodia & bene custoditi per manum Camerarii *Scotiæ* qui in præsenti est & per alium qui erit ei assignatus per regem *Angliæ*, sub eorum sigillis, salva rationabili sustentatione ministrorum & castellorum regni; Et processus iste missus fuit in *Anglia* in diversis locis, in testimonium futurorum si necesse fuerit. Tunc electi sunt triginta viri de discretioribus *Scotorum* & totidem de *Anglicis* qui melius sciebant jura & fuerunt jurati super sacramentis ecclesiæ & fide sua quam debuerunt regi *Angliæ*, & sub periculo vitæ & membrorum quod inquirerent per omnes vias rationis quis eorum trium haberet jus rectum ad regnum *Scotiæ*, postpositis pravo odio, amore, lucro auri & argenti, & quacumque favoris causa, & facerent veram inquisitionem et ostenderent veritatem. Et illi arbitratores diligenti inquisitione facta, elegerunt *Johannem de Baliolo* quia de seniore sorore natus est, statimque rex *Edwardus* acceptavit eum, & ductus est apud **Schone** & missus super unum lapidem juxta magnum altare; Et hæc facta sunt post festum sancti *Andreæ*, & die sancti *Stephani* idem *Johannes* novus rex fecit homagium suum & cætera quæ facere debuit *Edwardo* regi *Angliæ* apud *Novum castrum*

An. Dñi 1292. *super* **Tyne** anno gratiæ M. CC. xcij.

Cistrensis. l. 7. c. 39. Post obitum regis *Scotiæ Alexandri* sine liberis decedentis mota est controversia quis ei succederet in regnum *Scotiæ*, at quia multi regnum illud ratione propinquitatis vendicabant, nec hoc posset sine præsentia capitalis Domini plene decidi, repertum est per scripta auctentica & antiqua, quod rex *Angliæ* sit capitalis Dominus *Scotiæ*, et debeat in tali casu cognoscere; & ut hoc futuræ constaret posteritati fecit rex *Edwardus* in isto anno omnia monasteria *Angliæ*, *Scotiæ* & *Walliæ* perscrutari ad dinoscendum quale jus in hac parte sibi posset competere, & repertum est in Cronicis *Mariani Scoti*, *Willielmi de Mamisbyri*, *Rogeri de Hondeyn*, *Henrici de Huntingdon*, *Radulsi de Dizeto*, quod anno Domini nongentesimo decimo rex *Edwardus* senior subegit sibi reges *Scotorū* & *Cumbrorū*. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxj. prædictæ gentes elegerunt sibi *Edwardum* prædictum in Dominum & patronum. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxvj. rex *Angliæ Adelstanus* devicit regem *Scotiæ Constantinum*, & item sub se permisit regnare. Item *Edredus* frater *Adelstani* rex *Angliæ* devicit *Scotos* & *Northymbranos* qui se submiserunt ei, & fidelitatem juraverunt. Item ibidem, *Edgarus* rex *Angliæ* superavit *Kinadium* filium *Alphini* regem *Scotorum*, qui juravit ei fidelitatem. Item ibidem, rex *Angliæ* & *Daciæ Cannutus* anno regni sui xvj. perdomuit *Malcolinum* regem *Scotorum*; & extunc factus est rex quatuor regnorum, scilicet *Angliæ*, *Scociæ*, *Daciæ*, & *Norvegiæ*. Item ibidem, sanctus *Edwardus* dedit regnum *Scotiæ Malcolino* filio regis *Cumbrorum* de se tenendum. Item *Willielmus Bastard* anno regni sui vj. vicit *Malcolinum* regem *Scotiæ*, & accepit ab eo sacramentum fidelitatis; Item *Willielmus Rufus* simile fecit quod pater suus fecerat erga *Malcolinum* regem *Scotiæ*, & contra duos filios *Malcolini* successive regnantes. Item *Alexander* successit fratri suo *Edgaro* in regnum *Scotiæ*, de consensu regis *Henrici* primi. Item *David* rex *Scotiæ* fecit homagium regi *Stephano*. Item *Willielmus* rex *Scotiæ* fecit homagium regi *Henrico* tertio filio regis *Henrici* secundi in coronatione sua, et iterum *Henrico* patri anno regni sui vicesimo, sicut patet in quadam conventione inter eos inde facta; Item dicit *Rogerus Hondeyn* quod *Willielmus* rex *Scotiæ* venit ad Dominum suum regem *Angliæ*, *Henricum* in *Normanniam*, et simile fecit regi *Ricardo* et etiam *Johanni* regi apud *Lincolniam*. Item in Cronicis sancti *Albani* reperitur quod *Alexander* rex *Scotiæ* apud *Eboracum* desponsavit *Margaretam* filiam regis *Henrici* anno regni sui xxxv. et fecit ei homagium. Et reperitur in cartis regum *Scotiæ*; Item reperitur in Bullis papalibus *Scotiæ* directis reges *Scotorum* excommunicatos fuisse quia noluerunt obedire Dominis suis *Anglorum* regibus.

Convenientibus igitur apud *Norram* in finibus *Anglorum* versus *Scotiam* rege *Angliæ* cum suis peritis, ac *Scotorum* valentioribus cum suis prudentioribus petivit rex *Angliæ* inprimis ut *Scoti* pacifice assentirent suæ ordinationi super regem *Scotiæ*, præsertim cum hoc sibi competeret ratione dominii sui capitalis. Responderunt, se ignorare quod talis superioritas regi *Angliæ* competeret, nec posse sine capite regi ad talia respondere, cui incumbit talem denunciationem audire; nec aliud responsum ad præsens

Edwar.I. sen, debere reddere propter juramentum excommunicatione vallatum quod post mortem regis *Alexandri* sibi invicem fecerunt, unde deliberatione librata fecit rex *Edwardus* literas suas *Scotis* patentes quibus recognovit adventum *Scotorum* in *Angliam* citra aquam de **Twede** non debere alias illis vergere in præjudicium iterum veniendi in *Angliam* Post hæc majores *Scotiæ* et *Angliæ* qui vendicabant jus successionis in regnum *Scotiæ*, per literas suas patẽtes recognoverũt se velle sponte recipere justitiam coram dicto rege *Edwardo* tanquam coram capitali domino, et firmum tenere quicquid ipse decreverit in præmissis. Verum quia, ut peritis tunc videbatur, rex *Edwardus* non poterat jus successionis in regnum illud cuiquam tribuere nisi ipse jus et possessionem prius in regnum *Scotiæ* haberet, Icirco facta *Scotis* securitate ex parte regis *Angliæ* de restituendo regno infra duos menses illi cui de jure hoc competeret sub pœna centum mille librarum sterlingorum *Romæ* in subsidium terræ sanctæ solvendorum, ac etiam sub pœna excommunicationis et interdicti in regis personam & regnum *Angliæ* si non restitueret fulminandorum, *Scoti* per cartas suas tradiderunt regi *Edwardo* regnum *Scotiæ* cum castellis, juribus et consuetudinibus; posueruntque custodes qui medio tempore exitus et approviamenta terræ ad opus illorum quorum intererat custodirent. Quo facto, rex *Edwardus* post longas disceptationes vendicantium illud regnum, discussis juribus, prætulit *Johannem* de *Baliol* qui recognovit regem *Angliæ* fore *Scotiæ* capitalem dominum, fecitque ei homagium et fidelitatem juravit.

Cap. 3. Hoc anno obiit frater *Johannes de Pecchum* archiepiscopus *Cantuariensis*. Nunc eodem quoque anno *Madocus* filius *Morgani* suscitat guerram in *Wallia* die sancti *Michaelis*. Iccirco rex *Edwardus* veniens *Cestriam* circa festum sancti *Nicholai* cepit insulam **Angle'eyam**, ædificavitque de novo urbem et castrum de *Bello marisco*. Quo in tempore succisa sunt nemora in *Wallia* quæ in tempore bellico præstabant indigenis latibula, firmataque sunt castra circa loca maritima, et cito post hæc captus est *Madocus* prædictus et *Londonias* adductus, à quo tempore guerræ in *Wallia* quieverunt. *Wallenses* pene *Anglorum* more victitant, thesaurum congregant, rerum dampna formidant. Hoc in tempore fecit rex *Edwardus* omnia monasteria *Angliæ* scrutari, ac pecuniam invectam *Londonias* afferri, fecit quoque lanas et coria arestari et subsecuta est magna caristia bladi et vini.

Leycestrensis. Omnes *Wallenses* unanimi assensu surrexerunt contra regem *Edwardum* in festo sancti *Michaelis*, unde rex *Edwardus* cum *Edmundo* Comite *Cornubiæ* fratre suo et *Henrico de Lacy* Comite *Lincolniæ* quos rex fecerat redire ob illam causam quum debuerant transisse in *Vasconiam* pro discordia ibidem mota per regem *Franciæ*, sicut infra patebit, et rex cum illis festinavit cum magna potentia. Et Comes *Lincolniensis* festinavit se ante regem ad castrum suum de **Dynebeth** ad salvandum castellum suum, sed *Wallenses* suæ gentes propriæ obviaverunt ei, et multos de suis viris occiderunt et eandem vicerunt et in fugam reliquos compulerunt. Rex cum paucis gentibus transivit aquam de **Conewey** et fuit in castello suo, sed propter undas maris exercitus ejus non potuit festinanter sequi eum et impediuntur sic quod non possent venire ad eum. *Wallenses* eventum videntes, obsiderunt regem in castro suo, et nunquam in tota vita sua fuerat in tanta egestate quia non habuit nisi aquam cum melle mixtam. Nam *Wallenses* ceperũt omnia victualia ejus, et occiderant gentes ejus. Et rex habuit paucum de vino quasi vix unam lagenam, et fecit miscere in aqua et dare omnibus qui cum illo fuerunt, et dixit, In necessitate omnia esse communia, et omnes habebimus unam diætam donec Deus melius nobis succurrat. Post hæc venit exercitus ejus et *Wallenses* in tantum fatigaverunt et fugaverunt quod se plenarie reddiderunt ad gratiam regis *Edwardi*: *Madocus* receptus fuit ad pacem; sic tamen quod persequeretur *Morganum* et caperet, et sic evenit, nam captus fuit et ductus *Londonias* et decollatus; statimque rex cepit hostiagios de omnibus magnatibus *Walliæ*, et fuerunt missi in diversas partes regni, et sic finivit guerra *Walliæ*, et pax successit. *Edwar.I.*

Bonefacius viij. post *Celestinum* quintum sedit Papa annis xj. Hic pontificatus sui anno quinto qui *Jubileus* erat uberes indulgentias limina Apostolorum visitantibus concessit, sextum librum Decretalium edidit; In quo multa dubia decidit, nonnullas extravagantes constitutiones *Honorii*, *Adriani*, *Innocentii*, *Clementis* et aliorum incorporavit, reprobanda resecavit, de quo prædecessor suus *Celestinus* vir vitæ anacoriticæ eo quod eum ad cedendum papatui subdole induxisset, prophetavit in hunc modum, prout fertur, Ascendisti ut vulpes, regnabis ut leo, morieris ut canis. Et sane contigit; Nam ipsum Papam ut papatui cederet et ut Papa quilibet cedere posset constitutionem edere fecit, quam quidem postmodum ipsemet, Papa effectus, renovavit; Deinde rigide regens generosos quosdam de *Columpna* Cardinales deponens, regi *Francorum* in multis non solum obstitit, set eum totis nisibus deponere insudavit. Igitur senescallus *Franciæ Willelmus* de *Longareto* vir quidem in agibilibus admodum circumspectus, & fratres de *Columpna* prædicti fœderatis viribus *Bonefacium* Papam comprehenderunt, in equum effrenem versa facie ad caudam sine freno posuerunt, quem sic discurrere usque ad novissimum halitum fecerunt, ac fame necaverunt. *Cistrensis lib.7.c.40.*

NEmpe *Scoti* homines inquieti, leves & instabiles sub anno Domini 1220. prox. sequenti anno contra gem *Angliæ* rebellare cœperunt, credentes excutere jugum servitutis debitæ. Inprimis suo regi simplici suggesserunt occasione expensarum alleviandarum ut omnes *Anglicos* suos, quos sumptuosissime in curia sua retinuerat, à curia sua removeret, Et quidem hoc ne seditio eorum per *Anglicos* in primo suo fomite panderetur. Interim dum rex *Edwardus* ad regem *Scotorum* literas dirigeret ut in guerram suam contra regem *Franciæ* robur exercitus in parte mitteretur, excusatoria impotentiæ & responsio brevis datur. Multiplicantur iterum preces & præcepta, & non tantum ad regem, immo et ad magnates terræ, & semper responsiones frivolæ quærebantur, eo quod conjurationes eorum validæ nondum complerentur ad votum. Tenuerant enim Parliamentum suum apud **Scone**, in quo ad modum *Franciæ* xij. pares ordinaverunt, iiij. scilicet episcopos, iiij. Comites et iiij. Barones, quorum consilio & ordinatione extunc tota *Scotia* regeretur. *Leycestrensis.* An. Dñi 1220.

Edward. I. tur. Nuncios etiam in compositione sequenti nominatos ordinaverunt, mandantes ut cum omni festinatione ad regem *Franciæ* properarent, fœdusque inirent cum eo meliori modo quo possent. Quod & ipsi fecerunt in hunc modum. Tenores procuratoriarum literarum tales sunt.

Excellentissimo Principi Domino suo & amico Domino Philippo *Dei gratia regi* Franciæ *illustri*, Johannes *eadem gratia* Scotorum *rex*, *salutem in Domino. Noverit vestra celsitudo quod nos fecimus, constituimus, & ordinavimus per præsentes dilectos & fideles nostros venerabiles patres* Willielmum *sancti* Andreæ *&* Mathæum Dunkeldensem *episcopos*, *&* Johannem de Soules, *&* Ingramum de Umframvile, *milites & atturnatos, Nuncios & Procuratores nostros speciales ad tractandum vobiscum si placet super sponsalibus matrimonii contrahendis cum serenissima domicella nepte vestra seu consanguinea, &* Edwardo *primogenito meo & hærede; dantes eis generalem & liberalem potestatem ac plenariam, & mandatum speciale sponsalia & matrimonium prædicta contrahendi, faciendi, & perficiendi quatinus jura & contractus hujusmodi sponsalia & matrimonium inter absentes contrahi permittunt & perfici per Procuratores seu Nuncios ad hoc specialiter constitutos, Et omnia & singula faciendi quæ ad dictos contractus vel conditiones seu compositionem pertinent vel quocumque modo poterunt pertinere, & sine quibus dicti contractus sive conventiones rite nequiverunt expediri; Ratum & firmum, &c. Dat. apud* Strevelyn *iij. non. Julii anno Domini M.CC. xcv.*

An. Dñi 1295.

Universis, &c. Johannes *Dei gratia, &c. Noverit universitas vestra quod nos liberam & plenariam potestatem obligandi nos & filium nostrum & ipsos incolas regni nostri* Scociæ *ac jurandi in animam nostram, filii nostri, & regni nostri incolarum, necnon omnia & singula faciendi & perficiendi &c. Dat. die & loco quo supra.*

Philippus *Dei gratia* Francorum *Rex universis &c. Inter alia per quæ regnantium & regnorum exaltatio procuratur, adquiritur pacis & tranquillæ quietis amenitas, ac felici & prospero statui consulitur subditorum, illud videtur attenta consideratione præcipuum, ut inter Reges & regna solida caritatis veritas & fidelis amicitiæ fœdera nutriantur, sicque Reges & Principes ad probandas & domandas injurias & insolentias perversorum, ac reprimendas impugnationes hostiles sibi invicem pro zelo justitiæ affectuose assistunt & exhibent cum causa amicabiliora charitatis: Ita quod alter alteri assistat in prosperis & non deficiat in adversis, ut saltem oportuno defensionis remedio pacem odientium repressis salubriter injuriosis impulsibus pacis optata dulcedo proveniat: In cujus plenitudinem devoti pacis filii pacis auctori eo devotius quo tranquillius famulentur. Sane inclitus* Johannes *rex* Scociæ *illustris specialis amicus noster præmissas utilitates & commoda prudenter attendens, venerabiles patres* Willielmum *sancti* Andreæ *&* Mathæum Dunkeldensem *episcopos, ac* Johannem de Soules *&* Ingramum de Umframvile *milites, Nuncios Procuratores suos ad hoc specialiter constitutos prout in quibusdam procuratoriis literis inde confectis ipsius regis sigillo communitis quarum tenores de verbo ad verbum inferius sunt conscripti, ad nos pro contrahendis confœderationibus & amicitiæ fœderibus pro futuris specialiter destinavit: Nos itaque ipsius regis votis laudabilibus in hac parte grato concurrentes animo, ut hujusmodi confœderationis affinitas & amicitia fructuosa contractius eo ferventius vigeat stabiliusque duret, quo melioribus confirmatus auspiciis nexusque constrictus fuerit fortior, Actum, conventum & concordatum inter nos de voluntate & assensu carissimi germani nostri & fidelis* Caroli Valesiæ, *&* Andegaviæ *Comitis & Procuratores prædictos procuratorio nomine dicti Regis* Johannis, *quod inter* Edwardum *primogenitum filium Regis* Scociæ *futurum Regem* Scociæ *& qui per Conventionem expressam habitam cum Procuratoribus prædictis successurus eidem Regi in Regno* Scociæ *& aliis terris suis, & primogenitam filiam germani nostri prædicti matrimonium contrahatur, Cui Regi nomine dicti filii sui promittimus Nos successores nostros futuros dare in matrimonium cum prædicta filia xxv. millia* Turonum *parvorum in pecunia numerata, Idemque rex prædicta filia M.D.li. sterlingorum annui redditus in dotalicium seu dotationem propter nuptias dare & assignare tenebitur: De quibus M.D.li. annui redditus cum jurisdictionibus in terris & institutis omnimodis ad coronam regiam nunc spectantibus in locis infrascriptis, videlicet in* Baliolo, Dampitra, *de* Holcote, *de* Horney *in regno* Franciæ, *necnon de* Lanark, *de* Kidion, *de* Maldesley, *de* Conygham, *de* Hadygton, *& in castro de* Dunde *in regno* Scociæ *cum pertinenciis locorum ipsorum, dictam summam M. D. li. sterlingorum annui valoris excedant, Illud quod superhabundabit ultra summam eandem præfato Regi* Scociæ *remanebit, Et si quid de eadem summa deerit, idem dominus Rex de aliis redditibus suis in regno* Scociæ *constitutis integre supplere teneatur, vel easdem mille si maluerimus nunc residuas vel D.li. sic percipiendas in* Burcis *& cæteris locis annuatim ad duos anni terminos. Ipsamque bene assecurabit de dotalicio antedicto habendo & percipiendo ab eo post matrimonium contractum & mortem dicti filii quam diu vitam duxerit in humanis. Quod si dicti futuri conjuges a dicto Rege velint fortasse discedere, dicto dotalitio in vita eciam Regis ejusdem liberrime perfruantur; Et si successu temporis prædictus rex ad sancta vota transire voluerit, nostrum super hoc consilium requirere vel communicare debebit; Idem quoque Rex more justi Principis tum ex fervore justiciæ tum eciam ex zelo dilectionis internæ quam ad nos, domum nostram, solium & incolas regni nostri habere dinoscitur, molestias ferens, graves injurias, enormes excessus, impugnationes hostiles & aggressiones, cujusmodi rex* Angliæ *violato fidelitatis debito quo nobis tenebatur astrictus, in nos, fideles subditos nostros tam per terram quam per mare multipharie multisque modis ostendisse dinoscitur & ostendere continue satagit & conatur, Ac propterea ut & nos & successores nostros sibi & suis strictius mutui amoris alliget affectibus, ad repressionem salubrem injuriarum, impugnationum & aggressionum hujusmodi nobis efficaciter & potenter assistere gratuita amabrevitate disponens dominus commissio Procuratoribus, ipsique Procuratores nomine ejusdem Regis ac pro eo nobis promiserunt expresse, quod idem Rex* Scociæ *in prædicta guerra quam contra dictum Regem* Angliæ *fautores & confœderatores tam Regem* Alemaniæ *quam alios quoscumque gubernatores* *Edward. I.*

Edwar. I.

bernatores ejus habemus, nobis & successoribus nostris si ad eos guerra hujusmodi prorogetur, totis viribus suis & regni sui tam per terram quam per mare in Anglia *publice & potenter assistent, & præstabunt consilium & auxilium oportunum; Et ut præfati Regis* Angliæ *injuriosi conatus eo commodius reprimantur, idemque Rex à perversis sua hostilitatis incursibus eo citius resilire cogatur quo magis fuerit aliis occupatus, dictus Rex* Scociæ *ipsi Regi* Angliæ *guerram propriis sumptibus & expensis toto posse quociens fuerit oportunum & incolarum & regni sui, nobis inceptam guerram prosequentibus ac manutenentibus, movere ac continuare curabit: Promiserunt insuper Procuratores præfati procuratorio nomine præfati Regis* Scociæ, *eundem Regem curaturum & effecturum, quod tam Prælati quatenus eis de jure licebit, quam Comites, Barones & alii Nobiles, necnon & universitates ac communitates villarum regni* Scociæ *erga nos & successores nostros in prædicta guerra pari modo in omnibus sicut dictum est superius se habebunt, dictoque Regi* Angliæ *simili modo totis viribus suis guerram facient, sicut superius est expressum; quodque tam Prælati quam Comites, Barones, & alii Nobiles, necnon universitates communitatesque nobilitates dicti regni* Scociæ *super hoc nobis suas patentes literas suis munitas sigillis quam citius poterit fieri destinabunt. Conventum fuit siquidem inter nos & ipsos Procuratores nomine quo supra, quod si prælibatum regem* Angliæ *coadunatis viribus suis regnum* Scociæ *per se vel per alium invadere contigerit post guerram ad requisitionem nostram per dictum regem* Scociæ *captam vel post confœderationem præsentem vel affinitatem inter nos initam occasione earundem, Nos, dummodo ex parte ipsius Regis* Scociæ *super hoc congruo tempore fuerimus præmuniti, sibi subsidium faciemus, ipsum regem* Angliæ *per partes alias occupando ut sic ab incepta invasione prædicta ad alia distrahatur, vel ei in* Scociam *conveniens adjutorium sumptibus nostris quousque in* Scociam *venerit transmittendo. Si vero prænominatus Rex* Angliæ *terram* Angliæ *personaliter forte exierit, vel terram ipsam notabili peditum vel equitum armatorum, guerra inter ipsum & nos durante, numero vacuaverit, promiserunt Procuratores prædicti procuratorio nomine supradicto, quod præcipue in hac causa dictus* Scociæ *Rex cum toto posse suo terram* Angliæ *quanto latius sive profundius poterit intrare curabit, faciendo guerram bellumque campestre, obsidendo. vastando, ac Regem* Angliæ *& terram ejus prædictis modis omnibus suis ut supradicitur sumptibus impugnando. Actum præterea est & expresse conventum inter Nos & Procuratores prædictos nomine quo supra, quod nos de guerra quam præfatus* Scotorum *Rex & successores ejusdem contra præfatum* Angliæ *regem pro nobis facient postquam guerram ipsam ad requisitionem nostram fecerint, vel si occasione inita affinitatis vel confederationis idem* Scociæ *Rex guerram fecerit supradictam vel Rex* Angliæ *contra ipsum occasione aliquorum ex præmissis, nec eciam de prædicta guerra nostra componere aut pacem inire nequibimus vel treugam sine ipsis in pace seu treuga quam de dictis omnibus guerris faciemus inclusis, nec ipsi similiter pacem vel treugam de omnibus guerris supradictis facere poterunt sine nobis. Pro quibus omnibus & singulis suprascriptis tenendis, adimplendis & inviolabiliter observandis obligamus dicto* Scotorum *Regi & successoribus suis nos hæredes & successores nostros & omnia nostra & nostrorum bona mobilia & immobilia ubicunque existentia præsentia & futura. Tractatus autem, pactiones & conventiones ac omnia & singula supradicta dictus Rex* Scociæ *ratificare & approbare tenetur ac suo nomine innovare, ac super ratificatione & approbatione & innovatione prædictis suas patentes nobis literas suo sigillo munitas quam citius fieri poterit destinare.*

Edwa. I.

Universis &c. Carolus *Regis* Franciæ *filius*, Valesiæ *de* Lentona, Karnon *&* Andegavia *Comes, salutem. Noverit universitas vestra &c. Nos tractatus & conventiones prædictos sub modis & conventionibus supradictis gratos & ratos habentes eos laudamus, volumus & approbamus, expresse promittentes nos &c.* Inito itaque fœdere cum rege *Franciæ* & satis inde nimis elati, mox erexerunt cornua & ad pugnam se paraverunt. Convenientes statuerunt ex edicto quod omnes & singuli qui terras, possessiones seu redditus aliquos in regno *Scociæ* tenuerunt, sub forisfactura eorum venirent præparati.

Johannes de *Baliolo Scociæ* rex nuper creatus, consilio quorundam de *Scocia* ac potissime abbatis de *Menrose* contra fidem adversus regem *Angliæ* surrexit, set captus est & exhæredatus. Circa festum translationis sancti *Thomæ* misit papa *Bonefacius* nuncios ad regem *Angliæ* ut liberaret illi *Johannem Baliol* quondam regem *Scociæ*, & ille ipsum conservaret ab omnibus periculis quæ evenire possent; Et rex dimisit eum, & primo in *Franciam* & sic ad terras suas. Unde & anno sequenti quidam *Willielmus Waleys* natione *Scotus* contra regem *Edwardum* guerram instauravit, set secundo post hæc anno profugatus est. Rex *Edwardus* occidit lx. milia *Scotorum* apud **Fonthchirche** in festo beatæ *Mariæ Magdalenæ*; Veruntamen *Scoti* invalescentes paulatim per xxx. annos usque ad tempora Regis *Edwardi* post conquestum tercii *Anglos* & *Anglorum* viciniæ loca sæpius proluerunt: Quod quidem infortunium dolo & effeminationi *Anglorum* multi deputarunt, Nonnulli vero vindici dextræ Dei hoc ascripserunt juxta prophetiam illam quæ tempore Regis *Egelredi* prædixit, *gentem* Anglorum *per* Dacos, Francos *&* Scotos *fore exterminandam*, sicut supra tactum est in fine primi libri, in hunc modum; *Quidam sanctus anachorita tempore Regis* Egelredi *prophetavit in hunc modum dicens,* Angli *quia proditioni, ebrietati & negligentiæ domus Dei dediti sunt, primo per* Danos, *deinde per* Normannos, *tertio per* Scotos *quos vilissimos reputant erunt conterendi; Adeo quod tunc varium erat seculum, ut varietas mentium multimoda vestium variatione designetur.* Hæc ibi.

Cistrensis.

Cumque rex *Edwardus* ita esset ex omni parte occupatus in guerra, *Scoti* proponunt se liberare de subjectione Regis *Edwardi*; Et primo tenuerunt Parliamentum apud *Scone*, & ordinaverunt xij Pares ad modum *Francorum*, scilicet iv. Episcopos, iv. Comites, & iv. Barones, ita quod nullum arduum negotium sit factum sine eorum consensu; fecerunt eciam sibi sigillum commune. Deinde mandant certos nuncios cum literis procuratoriis sigillatis cum sigillo regis & totius communitatis *Scotorum* ad regem *Franciæ Philippum*, pro affinitate facienda inter

Leycestrensis.

Edw. I.

ter eos contra Regem Angliæ *per viam maritagii inter* Edwardum *filium* Johannis *Regis* Scociæ *& heredem, &* Johannem *filiam* Caroli de Waleys *fratrem* Philippi *Regis* Franciæ. *Pro qua copulatione* Franci *promiserunt dare Regi* Scociæ *viginti quinque millia librarum de parvis* Turonensibus, *Ita tamen quod ipsa esset dotata statim post conjugationem in mille quingentis libris annui redditus de* Baliol *& de terris* Scociæ *quæ non sunt pertinentes ad coronam, tenendis ad totam vitam dictæ* Johannæ; *Et quod Rex* Scociæ *non iret terram sanctam sine consilio Regis* Franciæ, *& quod teneret cum* Francis *& eos foveret in omnibus finibus & marchia sua cum omni potentia sua; Et si rex* Angliæ *bellum vel guerram moveret contra regem* Scociæ, *rex* Franciæ *surgeret cum eo contra ipsum & omnes alios, cum omni potentia sua intraret in* Angliam *facere malum quod posset. Et quod non concordaret cum rege* Angliæ *aut* Almaniæ *nec altero eorum ex sua parte de pace vel trenga absque consilio & assensu alterius.* Nam rex *Almaniæ* receperat de rege *Angliæ* lx. mille libras sterlingorum ire cum eo in *Gasconiam* & tantum in perditione, sicut infra patet; nam rex *Edwardus* impeditus fuit per guerram *Walliæ*. Deinde *Scoti* miserunt ad Curiam *Romanam* pro absolutione habenda de juramento suo præstito regi *Angliæ*, & de homagio suo illi facto. Et per falsam suggestionem factam *Celestino* Papæ sunt absoluti per bullam papalem.

An. Dñi 1296. Anno gratiæ M.CC.xcvj. reddiderunt homagium suum regi *Angliæ* per certos Nuncios habentes ad hoc literas procuratorias & despectuose hoc fecerunt.

« Magnifico Principi *Edwardo* Dei gratia Regi « *Angliæ*, *Johannes* eadem gratia *Scociæ* rex. Cum « vos ac alii de regno vestro vobis non ignorantibus « vel causam ignorantiæ non habentibus, per violen« tam potentiam vestram nobis & regni nostri incolis « graves & intollerabiles injurias, contemptus et gra« vamina, necnon & dampna enormia contra nos & « regni nostri libertates ac contra Deum & justiciam « notorie & frequenter intuleritis, nos extra regnum « nostrum ad levem cujusque suggestionem pro libi« to voluntatis vestræ citando & indebite vexando, « Castra nostra, terras & possessiones nostras & no« strorum infra regnum nostrum injuste & sine no« stris demeritis occupando, bona nostra ac subdi« torum nostrorum tam per terram quam per mare « rapiendo & infra regnum vestrum receptando, « Mercatores & alios regni nostri incolas occidendo, « hominesque nostros de regno nostro in regnum ve« strum abducendo, ipsosque ibidem detinendo & « incarcerando; super quibus reformandis nuncios « nostros vobis sæpe transmisimus; Quæque non « solum remanent adhuc incorrecta, verumeciam de « die in diem per vos & vestros prioribus deteriora « accumulantur, vos namque jam cum innumerabili « armatorum multitudine exercitu vestro publice « convocato ad exhæredandum nos & regni nostri « incolas ad fines regni nostri hostiliter accessistis, « & ultra progredientes strages & incendia insultus « & invasiones violentas tam per terram quam per « mare commisistis inhumane: Nos dictas injurias, « contemptus & gravamina, necnon & hostiles im« pugnationes ulterius sustinere non valentes, nec in « fidelitatem & homagium licet per violentam in« pressionem vestram extorta manendo, contra vos « ad defensionem nostram & regni nostri ut jura« mento sumus astricti, nos volentes erigere, fideli« tatem & homagium vobis facta tam a nobis quam « ab aliis quibuscumque nostris incolis & fidelibus « nostris ratione terrarum quas in regno vestro de « vobis tenebant, ac ratione monagii seu retentionis « vestræ, nomine nostro & eorum omnium & singu« lorum vobis reddimus per præsentes. Et fuit litera ista sine data. Recepitque rex homagium resignatum, & præcepit ut inrotularetur in rotulis Cancellariæ suæ ad perpetuam rei gestæ memoriam. Et statim mandaverunt quod omnes *Anglici* qui habebant terras & possessiones in *Scocia*, sub pœna vitæ & membri sine dilatione exirent à finibus eorum aut venissent cum omni robore suo quo possent ad defendendum regnum *Scociæ* contra *Anglicos*. Et terræ eorum qui non venerant cum *Scotis* datæ sunt aliis de regno. Dominus *Robertus Bruse*, qui postea vendicavit regnum *Scociæ*, non venit ad diem eorum, unde terræ ejus scilicet villa de *Anande* & aliæ datæ sunt domino *Johanni Comyn de Longmahan* ad defendendum contra *Anglos*, qui cepit omnes decimas de patria, instauravit castrum de bonis alienis. Tunc rex *Edwardus* mandavit regi *Scociæ* quod veniret ad eum cum fortitudine gentium sicut ei promiserat & sicut tenebatur per juramentum suum; Ad hæc *Scoti* responderunt sub una voce, quod nec illi nec eorum rex tenebantur in aliquo ad jussa ejus ei obedire, quia fuerunt absoluti per papam *Celestinum* de juramento suo & de omni subjectione quam per oppressionem extorserat ab eis. Et cum rex vidisset se taliter deceptum, mandavit eis, *ut ejicerent inimicos suos* Francos *&* Flandros *de terra sua, quod si nollent sibi stare in fidelitate sua, quod retradant ei tria castella sua, scilicet* Berwik, Rokysborg, Ednysborg, *dum guerra duraret inter ipsum & regem* Franciæ. Et hoc quoque noluerunt concedere. Ad primum articulum sic responderunt. *Terra nostra libera est & de omni servicio quieta, non habemus quid facere cum rege* Angliæ *nec in aliquo tenemur ei, Nos volumus esse cum* Francis *& aliis qui sunt in terra nostra quos mercatores tenemus & recipimus de quacumque patria fuerint.* Iterum rex *Edwardus* mandavit *Johanni Baliol* regi *Scociæ* quod veniat ad eum tanquam dominum suum legium stare judicio & justiciæ pro delictis illi factis & gentibus suis contra fidelitatem illi factam & legiamentum suum sub pœna forisfacturæ quicquid posset forisfacere. *Johannes Balliol* omnino mandata recusavit. Eodem tempore venerunt *Anglici* mercatores in portum de *Berewyk*, venerunt *Scoti* & plures occiderunt, & bona rapuerunt. Tunc mandavit *Edwardus* regi *Scociæ* ut veniret ad *Novum Castrum* super *Tynam* ad respondendum de ista felonia & aliis; Set noluit venire. *Edwardus* venit in marchiam cum quatuor mille gentibus armatis & xxx. mille pedestribus electis. Et episcopus *Dunolmensis* cum quingentis armatis & mille pedestribus & populo grandi de *Wallensibus* & *Hyberniensibus* qui venerant ad Regem.

Dum rex in confinio remaneret dominus *Robertus de Ros* dominus Castri de *Werk* allectus amore cujusdam mulieris de genere *Scotorum* quam uxorem habere cupivit, quadam die procuravit *Willielmum* fratrem suum ad partem *Scotorum*, dicens se confederatum cum eis, At ille renuit, dicens, Tace frater

Edw. I.

Edw. I. frater sic hæc feceris in obprobrium eris cunctis nationibus & cognationi tuæ in scandalum. At ipse eadem nocte latenter recessit. Mane facto ipse *Willielmus* significavit regi *Edwardo* hæc, rogans auxilium sibi mitti, ne forte *Scoti* venientes violenter castrum ab eo abriperent. Mox rex misit millenarium militem cum mille viris, & centenarium, Cum in nocte sequenti in villa de *Prestefen* pernoctarent nichil mali suspicantes, ecce seductor ille *Robertus Ros* venit cum populo *Scotorum* qui erant in præsidio castri de *Rokesborg*, latenter veniens totam villam clandestine circumduxit; dederantque signum inter se ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum *Anglicis*, ut *Scotus* diceret *Anglice* **tabart**, alter responderet, **surcote**, & è converso Et sic qui non responderent, pro certo haberentur *Anglici*, & morte plectendi. Et circumdata villa statim ignem apposuerunt, conclamantes in mortem *Anglorum*. *Anglici* vero stupefacti & nescientes qua parte se diverterent, mutuo se cædebant & abinvicem corruerunt. Centenarius *Clifflandiæ* cum multos se defendendo peremisset, tandem ipse corruit; millenarius vero amissis equis & armis cum difficultate evasit. Multi enim *Anglici* ex frequentatione inita signum cognoverunt, et illud frequentantes salvati sunt fugientes per campos. et multi capti ducti sunt captivi ad castrum de *Rokesburgh*, quorum quidam gladio, quidam vero fame in carcere perierunt. Residui quidem pauci post captam urbem de **Berwyk** à rege *Edwardo* ad preces cujusdam bonæ dominæ quæ cum *Scotis* in eodem castro fuerat, liberati sunt; set tamen ita nudi sicut egressi sunt de utero matris. Cum rex *Edwardus* ista audisset, benedixit Deum, Benedictus sit Deus altissimus qui usque in præsens manus nostras conservavit innoxias. Et ex quo jam inceperunt sic & regnum nostrum hostiliter ingressi sunt, nos auctore Domino factum complebimus, & in eorum capita retorquendo consimilia faciemus; set quia erat proximum Pascha noluit fines suos egredi, donec peracta solempnitate Paschali. Mense Aprilis *Scotorum* exercitus copiosus à castro de **Gedworthe** veniens sexto idus Aprilis ingressi sunt fines *Northumbriæ* in valle de **Rede**, obsidentes castellum de **Hirbotyl** per duos dies; set cum proficere se non viderent, immo perdidissent aliquos de suis, digressi sunt inde vastantes & concremantes ex orientali parte de **Tyne Cocdale, Redesdale**, & *Northumbriam* cum **Corbrig** usque **Erteldesham**, ibique fugientibus canonicis hospitati sunt uno die. Mane autem facto cum jam monasterium illud omnibus quasi bonis spoliassent, apposuerunt & ignem & monasterium cum tota villa combusserunt. Obliti namque sunt memoriam reverendi ejusdem domus & quondam totius *Scotiæ* S. *Andreæ* apostoli, parvipendentes illum quem patronum regni *Scotiæ* antiquitus nominare solebant & in auxilium invocare. Inde vero vertentes, domum sanctarum monialium de **Lamesllape** cum cæteris adjacentibus in patria incendio horribili concremarunt; in fine illius diei Jovis pernoctantes apud **Lanercost**. Cumque eorum fuit voluntas ulterius procedere, noluit ipse Deus & ideo impediti sunt. Affuit enim nuncius ex suis qui diceret, quod exercitus regis *Angliæ* veniens in proximo assisteret; attoniti vero & stupefacti in hoc. cum quasdam domos ejusdem monasterii tamen non ecclesiam incendissent, summo mane diei Veneris per medium forestæ *Nicholas* cum magna præda reversi sunt. Peracta solempnitate Paschali mox exercitu præparato rex *Edwardus* divertit ad castrum de **Werk**; ipse vero *Robertus Ros* qui se futurum magnum credebat, post optentam victoriam de regno *Scotiæ* à rege *Edwardo*, à facie regis fugiens, tanquam vagus & profugus aliquantisper latitavit, & in paupertatis miseria periens defunctus est. Die mercurii in ebdomada Paschali peracta solempnitate Paschali anno scilicet Gratiæ incipiente M.CC.xcvj. rex *Edwardus* movebat se cum exercitu suo, & ingressus est terram *Scotiæ*, aquam quæ vocatur *Tweda* transeundo, & aqua nimium inundante quasi miraculose contigit quod non periit nisi unus puer ex omni populo. Interim cives combusserunt iij. naves bellicas regis. insultum facientes ad murum; quod rex videns, fecit insultum magnum & die Veneris cepit villam de **Berwyk**, & castrum redditum erat ei per fortitudinem per dominum *Symonem Frysel* & dominum *Willielmum Douglas*, & fuerunt ibi occisi de *Scotis* xvij. m^l. iiij^c. vij^{cem}. Rex *Edwardus* morabatur ibidem usque in diem Veneris proximum post festum sancti *Marci* quo se movebat ad **Colyngham** ad succurrendum homines suos qui fuerunt apud **Dunbarre** oppressi, scilicet Comes de *Warenna*, Comes de **Warwyk**, Comes *Patrik*, *Hugo Spenser*, *Nicholaus Dandeleye*, *Henricus Percy*. *Robertus Clyfforde*, & multi alii Baronetti & multi milites. Sabbato sequenti mittit rex apud **Dunbarre** ad succurrendum gentes suas quæ ibi fuerunt; set Deo dante gentes nostræ vicerant *Scotos* antequam ibi venerat & in fugam verterunt: in qua fuga *Scoti* perdiderunt x. milia liij. personas; & fecit rex munire **Berwyk** de muro & fossa. Nostræ gentes obsederunt castrum de **Dunbarre**, ubi venit *Johannes Baliol* cum exercitu suo, & nostri obviaverunt eis, & interfecerunt de *Scotis* xxij. mille. Nam non erat inter eos nullus valens nisi dominus *Patricius de Graham* qui ibi occisus est. Illi de castello videntes victoriam, se reddiderunt & castellum *Anglicis* & obligaverunt se regi *Edwardo*, corpora, terras, & catalla. Et erant capti in castello iij. Comites, scilicet *Willielmus* Comes *Ros*, *Alexander* Comes de *Menteth*, *Johannes* Comes de *Assell*, *Johannes* filius ejus. *Johannes Comyn de Badenhauth*, *Ricardus Wyard*, *Willielmus Seinclere*, vij. Barones, xxxj. armigeri. centum milites, ij. clerici, vij. *Picardi*. et omnes fuerunt missi ad diversos carceres in *Anglia* et *Wallia*. Nunc habent *Scoti* necesse de auxilio *Francorum*, set fallunt eos de auxilio promisso quando eis se ligaverunt. Ante istam victoriam venerunt *Scoti* ad villam de **Carlyl** circiter quingenti armati et grandis multitudo pedestrium, et fecerunt insultum fortem ad villam et incenderunt suburbium. adeo quod major pars civitatis infra muros fuit incensa; et præcipue per unum exploratorem qui fuit in carcere, qui ferramenta sua fregit et misit ignem in domum carceris, unde magna pars villæ fuit exusta. Et murum ascendens, clamavit ad *Scotos* quod constanter et viriliter agerent securi de suo proposito; set defecerunt sicut Deus voluit, et ille postea de igne tractus et suspensus est. Et dissoluta sunt corda multorum civium, dicentium, Capta est civitas, fugiamus. Cucurrerunt multi ad ignem, et pauci ad portas civitatis; mulieres tamen viriliter agentes attulerunt quosdam Edw. I. An. Dñi 1296.

Edw. I. lapides et projecerunt lapides in hostes, insuper et calidam aquam effuderunt. Extincto tandem igne, omnes unanimiter se in hostes dederunt, et eos fugaverunt. Rex disposuit se versus **Rokesburgh** post captionem de **Dunbarre** ubi fuit Senescallus *Scotia*. Et qui ibi fuerunt reddiderunt castrum et habuerunt vitam missi per regem *Edwardum* in *Angliam*. Et abinde transivit rex ad **Edenesburgh** et illam obsedit viij. diebus, et qui intus erant se reddiderunt, et missi sunt in *Angliam* data eis vita. Et inde transivit rex versus **Strivelyne**, et ibi non invenit aliquam resistentiam quia omnes fugerant. Ibi venit ad regem Comes de *Ulvister* cum CCCC hominibus armatis, xxx. mille pedestrium, et ibi venerunt nuncii ad eum pro gratia habenda pro hiis qui paulo ante furtim reddiderant suum homagium. Rex vero ut princeps gratiæ et misericordiæ concessit eis ut venirent tractare de materia gratiæ ad castrum de *Breghine*. Cumque rex *Scotia* ibi venisset cum aliis, concesserunt frangere suum commune sigillum quod contra *Edwardum* fecerant, et se miserunt in gratiam regis absque conditione quacumque et præ gaudio fleverunt, et *Edwardum* filium regis *Scotia* miserunt hostiagium, et se ligarunt regi *Edwardo*; primo rex, per scripta, deinde omnes communes, sub forma sequenti.

JOHAN *per la grace de Dieu &c. Cum nous par nostre malves counsaile & faus, & par nostre simplesse eioms grevousment offenduez & corouse nostre seigneur* Edward *roy* Dengleterre *en meynte choses, cest assavoire nous esteanz & demorans en sa foie & son homage de faire aliance a roy de* France *contre luy qui donkes estoit & unquore est son enmy & affaire mariage ou la file son frere sir* Charles *pur nostre seigniour grever & le roy de* France *eyder ove tote nostre povaire par guerre & aultres maners, & puis par nostre mauves counsaile despire nostre seigneur le roy* Dengleterre *& nos mettre hors de son homage & de sa foy par le homage rendre: & auxi noz gens envoyere en sa terre pur faire arsonz, preyez prendre, homycides faire & damages plusours. Et la terre de* Scoce *la quele est de son fee de gentz dez armes en viles chastiels & aliours mettre & esthabelere pur la terre defendre encontre luy & pour son fee luy deforciere. Pur lez queux choses & trespas desouzsdit nostre seigniour le roy* Dengleterre *est en sa terre de* Escoze *entre, & al fors ad pris & conquis nountesteant le povere que nos avoms mys contre luy: la quele chose il poient faire de droite cum seigniour de son fe, puis que nous luy avoms le homage rendre. Pur la quele chose nous esteauntz en nostre pleyne povare & nostre franche volunte luy avoms renduez la terre des* Scoce *& tote la gent ove totez loure homages. En toismoignance de quele chose &c.*

Cumque rex hæc egisset transivit cum exercitu suo versus montes et in **Morreff**. Et cum vidisset quod regnum esset subjectum plenarie ad suam voluntatem, et non erat qui sibi resisteret, tunc rediit versus **Berwyke** ubi ordinaverat parliamentum suum. Et cum venissent per **Scone** fecit cariare lapidem ad *Londonias* in quo reges *Scotia* solent esse positi in sua coronatione, in signum quod ipse *Edwardus* conquisisset regnum *Scotia*. Apud **Berwyk** venerunt omnes magnates *Scotia* et fecerunt homagium et fidelitatem per obligatorium sigillatum de sigillis suis, fideliter sibi servire contra omnes gentes, ac eciam venire ad eum in auxilium qua parte illi placeret quocumque tempore præmuniti. Et ad hæc facienda juraverunt super sanctum Evangelium in hæc verba: Edw. I.

A touz ceux que ceste lettre verront oue oyront &c. salutz. Pur ceo que nous a la fais & a la volunte de tresnoble prince & nostre chier seigniour sir Edward *par la grace de Dieu roy* Dengleterre, *seigniour* Dirlande, *duc* Daquitan, *promistoms pur nous & pur noz heyres sur payne de corps dez avers & sur quanz que nous poms que nous luy serveroms bien & lealment contre totez gentz que purront viver & morire totes les fyes que nous feroms requis oue garnies par nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite oue par cez heires, e que nous lour damagez ne saveroms que nous le destarberoms a tote nostre povare e lour froms a saver, & a ceste chose tenir & gardir nous obligiommes nous & noz heyres & touz noz biens, & sur ceo avoms jure sur seyntez Evangelistez. Estre ceo nous touz & chescune de nous par soy avoms faite fyaunce a nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite en ceste paroles.* Jeo serra feal et leal et fei et leute portrai au roy *Edward Dengleterre* a cez heyres de vie et de membre, et de terriene honour contre totez gentz que purront viver et morire, et jammes pur nully armes porteray ne en conseile, ne en eyde serray contre luy ne encontre sez heires en nule case que poet avenir; Si me eyde Dieu et lez seyntz. *En tesmoigne de cestz chosez nous avoms fait faire cest lettre overte seale de noz seals. Done a* **Berwyk** *sur* **Twede** *le* xxviij. *jour de Aust. lan de regne nostre seignour roy* Dengleterre *avantdite* xxiiij.

Scriptum *Roberti Brus* et quorundam aliorum.

A touz ceux que cestez presentz lettres verront oue oyront, Patric *Conte de la* Marche *& de* Dunbarre, Gilbert *de* Umfravile *Conte de* Anegos, Robert de Brus *le veyle,* Robart le Bruys *le jone Conte de* Carryk, *salutz. Pur ceo que nous fumus & tous jours avoms este a le foye & a la volunte de tresnoble prince & nostre chier seigniour sir* Edwarde *par la grace de Deiu roy* Dengleterre, *seigniour* Dirland, *& duc de* Aquitaine, *Nous promittoms par nous & pur noz heyres sur payne de corps & de avier & sur kanke que nous puissons encoure que nous luy serveroms bienne & lealment encontre totez genz que porront viver & morere, tous les fiez que nous serroms requis oue garnez de part nostre seigniour le roy* Dengleterre *avantdite oue par cez heyres. Et que lour damages non saveroms que nous le desturbroms a tote nostre poare oue lour ferroms assavoire. Et a cestez chosez tenir & garder obligoms nous & noz heyrez & touz nouz bienz. Et outre ceo avoms jurez sur seynte Evangeles. Et puis nous touz & chescun par soy avoms faite homage a nostre seigniour le roy avantdite en cestez parolez.* Jeo devynk vostre homme lige de vye et de membre et de terrene honour contra touz gentz que purrout viver oue morire.

Edward mesme celuy nostre seigniour le roy ad receu en cest forme: *Nous le receyvoms de terres dont vous estez ore seyse sauf nostre droit & autri & forpris lez terrez lez queus* John de Baliol *qi fuist roy de* Scoce *vous dona puis que nous luy fumes renduz le realme de* Scoce *si nuls vous eit done. Oustre ceo nous tous & chescune de nous par soy avoms fais fyance a nostre seigneur le roy* Dengletiere

Edw. I. *gletiere quantdite en cestez parolez*: Jeo serra feal et leal, et fei et lealte porteray au roy *Dengleterre Edward* et a sez heyrez de vie et de membre et de terriene honour contre totez gentz que purront viver oue morire. Et james pur nully armes ne portera ne en consaile ne en eyde serra contre luy ne contre cez heires pur nule cas qe poet avenir, e lealment reconustray & lealment frai lez services qi appertenent as tenements que jeo cleyme tener de vous si Dieu me eyde & lez seynts. *En tesmognance de quelez chosez nous avoms fait faire cestez lestres overtez de noz sealez sealez.* *Don a* Werk *le* xxv. *jour de Marche lan du regne nostre seigniour* Edward *roy* Dengleterre xxiiij.

Ordinavit igitur rex in parliamento suo de Berwyk novum Thesaurarium regni *Scotia*, novum sigillum, & novum Cancellarium, Justiciariosque constituit; & præcepit ut omnes qui terras aliquantas de dominio regis tenerent, vocarentur, homagiumque facerent, & cæteri omnes tenentes aliunde, fidelitatem jurarent recognoscentes se suo dominio extunc esse subjectos. Et hæc per scripta singulorum in perpetuam conquesti memoriam. Statuitque rex & præcepit ut *Johannes* quondam rex *Scotiæ* & uterque *Johannes Comyne* cæterique magnates terræ illius, vel in suo itinere, vel faciem ejus præcedere ad partes australes, morarenturque in partibus eisdem ultra aquam quæ *Trenta* dicitur non reverentes sub pœna capitis, quousque inter ipsum & regem *Franciæ* omnino guerra finiretur. Optentaque victoria regni *Scotiæ* & ordinato regno, dimisit rex *Wallenses* & *Hibernenses* & *Anglicanum* exercitum ut reverterentur ad propria, gratias eis agens & adiciens Coronam *Anglicanam* eis in hoc facto multum teneri & perpetuo obligari. Ipse quoque rex ad partes australes reversus est, ex edicto tempus statuens optimatibus suis ut convenirent ad eum in crastino Animarum apud sanctum *Edmundum*. Præcesseruntque regem magnates *Scotiæ* & morati sunt ultra *Trentam*. Jussitque rex quod omnes terræ quas *Johannes Baliol* & omnes cæteri de *Scotia* tenent in *Anglia* ultra *Trentam* fiat seysitæ in manus regis donec guerra *Franciæ* finiretur.

CAP. IV.

REX *Edwardus* misit eodem tempore epistolam ad papam *Bonefacium* in declarationem juris sui in regno *Scotiæ*, sub forma quæ sequitur; nam *Scoti* fecerant unam suggestionem pro statu suo & pro absolutione habenda, ut supradictum est. Hæc est epistola.

« *Edward. par la grace de Dieu* &c. Infra non « in forma in figura judicii, set omnia extra judici« um præcurrenda sanctæ paternitati vestræ constan« ter vobis transmittimus exhibenda. Altissimus in« spector cordium vestræ sanctimoniæ memoriæque « indelebili stilo novit inscribi, quod antegenitores « & progenitores nostri reges *Angliæ* jure superiori« tatis & directi dominii ab antiquissimis retro tem« poribus, *Scotiæ* & ipsius regibus & temporalibus « & annexis eisdem præfuerunt, & eisdem regibus « *Scotiæ* & ejusdem regni proceribus à quibus ha« bere volebant ligia homagia & fidelitates recep« perunt. Et nos juris dominii possessionem conti« nuantes hujusmodi pro tempore nostro eundem « tam à rege *Scotiæ* quam ab ejusdem regni proce- Edw. I. « ribus recepimus; quinimmo tanta juris dominii « prærogativa super regnum *Scotiæ* reges *Angliæ* « gaudebant quod regnum suis fidelibus confere« bant, Reges eciam ex certis causis amovebant & « constituebant sub se loco ipsorum alios regnaturos. « Quæ proculdubio ab antiquo notoria fuerunt & « adhuc existunt, licet aliud forte paternis auribus « per pacis æmulos & rebellionis filios fuit falsa in« sinuatione suggestum. Quorum machinosa & ima« ginaria figmenta vestra discretio aspernetur.

« Sub temporibus *Hely* & *Samuelis* prophetæ, « vir quidam strenuus & insignis *Brutus* nomine, « de genere *Troianorum*, post excidium urbis *Tro« ensis* cum multis nobilibus *Troianorum* applicuit « in quandam insulam tunc *Albion* vocatam, à gi« gantibus inhabitatam; quibus sua suorumque « potentia deductis & occisis eam nomine suo *Bri« tanniam*, eciam suosque socios *Britones* appella« vit, & ædificavit civitatem quam *Trinovantum* « nuncupavit, quæ modo dicitur London. Et po« stea regnum suum tribus filiis suis divisit, vide« licet *Locrino* primogenito suo illam partem *Bri« tanniæ* quæ nunc *Anglia* dicitur. Et *Albanacto* « secundo nato illam partem quæ tunc *Albania*, « nunc vero *Scotia* nuncupatur. Et *Cambro* minori « filio partem illam, quæ tunc à nomine suo *Cambria*, « nunc vero *Wallia* vocatur, reservata *Locrino* regia « dignitate. Itaque biennio post mortem *Bruti* ap« plicuit in *Albania* quidam rex *Hynorum* nomine « *Humber*, & *Albanactum* fratrem *Locrini* occi« dit; quo audito *Locrinus* rex *Britonum* persecu« tus est eum, qui fugiens submersus est in flumine « quod de nomine ejus *Humbra* vocatur, & sic *Al« bania* revertitur ad *Locrinum*. Item *Dunwallo* « rex *Britonum Saterum* regem *Scotiæ* præfecit, & « eundem sibi rebellem & regnum ejus in deditio« nem recepit. Item duo filii *Dunwallonis*, scilicet « *Belynus* & *Brennius* inter se regnum patris sui di« viserunt; ita quod *Belynus* senior diadema insulæ « cum *Britannia*, *Wallia*, & *Cornubia* possideret, « *Brennius* junior sub eo regnaturus *Scotiam* tene« ret. Petebat vero *Toiana* consuetudo, quod digni« tas hæreditatis primogenito perveniret. Item « *Arthurus* rex *Britonum* princeps famosissimus « *Scotiam* sibi rebellem subegit, & pene totam gen« tem delevit. Et postea quendam nomine *Ansel« mum* regem *Scotiæ* præfecit; & cum postea idem « rex *Arthurus* apud civitatem *Legionum* festum « faceret celeberrimum, interfuerunt illi omnes reges « sibi subjecti, inter quos *Anselmus* rex *Scotiæ* ser« vicium pro regno *Scotiæ* exhibens debitum, gla« dium regis *Arthuri* ante ipsum detulit. Successive « omnes reges *Scotiæ* omnibus regibus *Britonum* « fuerunt subjecti. Succedentibus autem regibus in « eadem insula & ipsius monarchiam & dominium « optinentibus subsequenter. *Edwardus* dictus se« nior filius *Aluredi* regis *Anglorum*, *Scotorum*, « *Cambrorum*, *Stretig. Wallorum* reges sibi tan« quam superiori domino subjectos habuit & sub« misit. *Adelstanus* rex *Anglorum*, *Constantinum* « regem *Scotiæ* sub se regnaturum constituit, dicens, « Gloriosius est regem facere quam regem esse. Est « enim dignum memoria, quod idem *Adelstanus* in« tercedente sancto *Johanne de Beverlaco* quondam « archiepiscopo *Eboracensi Scotos* rebellantes dimi« cavit; qui gratias Deo devote agens Deum exo-

Edw. I.

ravit petens quatinus intercedente beato Johanne sibi aliquod signum ostenderet evidens, quatinus tam succedentes quam præsentes cognoscere possent Scotos Anglorum regno subjugari; & videns quasdam scopulas juxta quendam locum prope Dunbarre prominere, extracto gladio de vagina percussit in silicem; qui lapis ad ictum ferientis gladii Dei virtute cavatur ut mensura ulnæ longitudini possit coaptari; & hujusmodi signum hactenus evidens in Legenda, & in Beverlacensi ecclesia singulis ebdomadis per annum ad laudem ipsius miraculose recitatur. Et de hoc extat celebris memoria tam in Scotia quam in Anglia usque in præsentem diem. Item Constantinus rex Scotia et Eugenius rex Cambrorum ad prædictum regem Anglia Adelstanum post dissensiones inter se habitas venientes, cum suis regnis se eidem Adelstano reddidere; cujus facti gratia filium Constantini ipse Adelstanus de sancto fonte suscepit. Item Edredo regi Anglia Scoti in bello se reddiderunt, et eidem regi Edredo tanquam domino fidelitatem debitam juraverunt, quodam Iricio rege super Scotos ipsos constituto. Item cum Edegarus rex Anglia regem Scotorum Kynaldum, etiam Cumbrorum Malcolmum regem, plurimarumque insularum regem Makkum, aliosque quinque subregulos, scilicet Dunwaldum, Sycherch, Hualdon, Jacob, et Hychel subjectos; ipsumque Edgarum in navi quadam prope proram sedentem per flumen de Dee illos remigare fecisset, fertur ipsum dixisse, successores suos gloriari se reges Anglia esse, cum tanta prærogativa honorum fruerentur, ut subjectam haberent sibi tot regum potentiam. Post dictum Edegarum successive successerunt reges Anglia sanctus Edwardus martyr, Elnredus frater ejus, Edmundus dictus Irenside filius Elnredi & Knutus, qui eorum temporibus regnum Scotia in sua subjectione tenuerunt, hoc duntaxat excepto quod anno xv. Knuti prædicti idem Knutus] Scotulam rebellantem expeditione illuc directa, regem Scotia Malcolmum parvo subjecit negotio subditusque est ei iterum Malcolmus. Quibus Haraldus filius Knuti & Hardeknotus frater ejus unus post alium regnum Anglia susceperunt, qui eis sic regnantibus sibi regnum Scotia subjectum pacifice tenuerunt. item dictus sanctus Edwardus rex Anglia regnum Scotia dedit Malcolmo filio regis Cambrorum, de se tenendum. Item Williemus Bastarde rex Anglorum cognatus sancti Edwardi à Malcolmo rege Scotorum tanquam à suo homine cepit homagium. Item Willelmo Rufo regi Anglia prædictus Malcolmus rex Scotorum fidelitatis juramento subditus fuit. Item Willielmus prædictus Dunwaldum de regno Scotia ex justis causis amovit, & loco ipsius Duncanum filium Malcolmi regem Scotia præfecit, & recepit ab eo fidelitatis juramentum, sanctoque Duncano dolose perempto, rex Willielmus præfatum Dunewaldum qui iterum regnum Scotia invaserat ab eodem amovit, & Edgarum filium Malcolmi regem Scotia constituit & eidem idem regnum donavit. Cui successit Alexander frater eidem Edgaro consensu regis Anglia Henrici primi. Item Matildi imperatrici filiæ & hæredi dicti Henrici rex Scotia David fecit homagium & fidelitatem. Item regi Anglia Stephano, Henricus filius dicti David homagium fecit. Item rex Willielmus Scotia pro regno Scotia & David frater ejus, Comites & Barones regni Scotia devenerunt homines ligii Henrici filii regis Anglia Henrici secundi patre vivente, & fidelitatem ei juraverunt contra omnes homines, salva fidelitate debita patri viventi. Anno xvj. regni regis Henrici ij. dictus Willielmus rex Scotorum rebellare incipiens venit in Northumbriam cum exercitu suo, & exercuit in populo stragem magnam, cui occurrentes milites comitatus Eboracensis apud Alnewyk ipsum ceperunt, & dicto Henrico regi Anglia reddiderunt. Annoque sequenti scilicet xv. kalend. Marcii est idem Willielmus permissus liber abire. Postea vero apud Eboracum anno eodem scilicet xvij. kalend. Septembris idem Willielmus de consensu Prælatorum, Comitum & Baronum, & aliorum magnatum regni Scotia domino suo regi Anglia Henrico filio imperatricis Matilda prædicta suis literis patentibus cavisse noscitur, quod ipse hæredes & successores sui Reges Scotia, Episcopi, Abbates, Comites, & Barones, & alii homines de regno Scotia de quibus dictus rex habere voluerit, faciant regibus Anglia homagium & fidelitatem, & ligeantiam ut domino ligio contra omnes homines. Et in signum fidelitatis hujus, idem Willielmus rex Scotia capellum, lanceam & sellam suos super altare beati Petri Eboracensis optulit: quæ in eadem ecclesia usque in hodiernum diem remanent & servantur. Item Episcopi, Comites & Barones dicti regni Scotia conventionaverunt ut verbis hujusmodi conventionis uterentur domino regi Anglia & Henrico filio suo prædictis, Quod si rex Scotiæ aliquo casu à fidelitate regni Angliæ, & à conventione prædicta recederet, ipsi cum domino rege Angliæ tenebunt sicut cum domino suo ligio contra regem Scotiæ, quousq; ad fidelitatem regis Angliæ redeat. Quam quidem compositionem felicis recordationis Gregorius papa ix. in diversis Cartis regno Anglia & Scotia directis mandavit firmiter observari, continentibus inter cætera, quod Willielmus & Alexander Scotorum reges regibus Anglia Johanni & Henrico ligeum homagium & fidelitatem fecerunt, quæ eorum successores Rex, & Comites, & Barones regni Scotia ipsis & successoribus suis tenentur exhibere. Et iterum quod cum idem rex Scotia homo ligeus sit ipsius Henrici regis Anglia & eidem fidelitatis juramentum præstiterit, quo se principaliter astrinxit quod in ipsius regis regni Anglia detrimentum nil penitus attemptaret. Et papa Clemens scribens regi Anglia pro Johanne episcopo sancti Andrea expulso ab episcopatu suo per regem Scotia, inter cætera rogavit, quod Willielmum regem Scotia moneret & induceret. & si necesse fuerit districtione regali qua præminet & concessa suæ regiæ celsitudini potestate compelleret, ut dicto episcopo omnem rancorem remitteret & episcopatum suum in pace habere permitteret. Et post conventionem prædictam in ecclesia sancti Petri Eboracensis coram prædictis regibus Anglia & Scotia, & David fratre suo & universo populo, Episcopi, Comites, Barones & milites regis Scotia juraverunt regi Anglia & Henrico filio suo & hæredibus eorum fidelitatem contra omnes homines sicut ligeo domino suo & dominis suis. Et idem Williel-

elmus

Edw. I.

Edw. I.

« *elmus* rex *Scotorum* ad mandatum regis *Henrici* prædicti venit ad *Northamptoniam* ad parliamentum suum adducens secum omnes Episcopos, Abbates, & Priores totius regni sui. Venit etiam ad ejusdem regis *Angliæ* mandatum in *Normanniam*. Et idem rex *Willielmus* post decessum ipsius regis *Henrici* veniens *Cantuariam*, *Ricardo* regi *Angliæ* filio & hæredi dicti *Henrici* fecit homagium. Quo *Ricardo* defuncto sæpedictus *Willielmus Johanni* regi *Angliæ* fratri & hæredi prædicti regis *Ricardi* extra *Lincolniam* supra montem in conspectu omnis populi fecit homagium & juravit fidelitatem super crucem *Huberti* tunc *Cant.* archiep. eidem *Johanni* tanquam ligeo domino suo; Et per Cartam suam concessit quod *Alexandrum* filium suum sicut hominem suum ligeum maritaret, promittendo firmiter in Carta eadem quod idem *Willielmus* rex *Scotorum* & *Alexander* filius suus *Henrico* filio regis *Angliæ Johannis* tanquam ligeo domino suo contra omnes homines mortales fidem & fidelitatem tenerent; à quo quidem *Willelmo* rege pro eo quod desponsaret filiam suam Comiti *Boloniæ* præter ipsius regis *Johannis* assensum, pro transgressione & temeraria præsumptione hujusmodi satisfactionem debitam accepit. Item *Alexander* rex *Scotorum* sororius noster regi *Angliæ Henrico* patri nostro pro regno *Scotiæ*, et postea nobis homagium fecit. Vacante deinde regno *Scotiæ* post mortem *Alexandri* regis illius, et subsequenter post mortem *Margaretæ* ejusdem regni *Scotiæ* hæredis & dominæ neptis nostræ, Episcopi, Comites, Barones, & cæteri regni proceres & communitates regni *Scotiæ* ad nos tanquam ad legitimum ducem, aurigam, capitaneum & dominum capitalem ejusdem regni sic vacantis, gratis & spontanea voluntate accedentes prout tenebantur de jure, jus nostrum & progenitorum nostrorum, & antecessorum nostrorum, & possessionem superioris & domini directi in regno eodem & ipsius subjectione ex certa scientia pure, simpliciter & absolute recognoverunt. Et præstitis nobis ab eisdem tanquam superiori & directo domino *Scotiæ* debitis & consuetis fidelitatum juramentis, ac civitatibus, burgis, villis, & castris, munitionibus regni ejusdem in manu nostra traditis, ad custodiam ejusdem regni jure nostro regio officiales & ministros deputavimus, quibus ipsi tempore vacationis hujusmodi concorditer fuerunt obedientes et intendentes, et præceptis nostris, et mandatis regiis. Postmodum autem diversæ personæ super successione in dicto regno *Scotiæ* jure hæreditario inter se contendentes, ad nos tanquam ad superiorem dominum suum regni *Scotiæ* accesserunt, petentes super jure succedendi in regnum prædictum sibi per nos exhiberi justitiæ supplementum; volentes et expresse consentientes coram nobis tanquam superiori domino *Scotiæ* stare juri. Et demum earundem partium petitionibus et juribus coram nobis judicialiter propositis ac sufficienter auditis et rimatis, et multiformiter examinatis ac diligenter intellectis, in præsentia omnium prælatorum et nobilium quasi totius regni *Scotiæ*, & de voluntate, & consensu eorum expresse procedentes, *Johannem Baliol* debite præfecimus in regem *Scotorum*, quem tunc in successione ejusdem regni hæredem legitimum juris invenimus habere potioris. Quidam

Edw. I.

Prælati, Comites, & Barones, Communitates, ac cæteri incolæ ejusdem regni hujusmodi sententiam expresse audierunt, acceptaverunt, & expresse approbaverunt, & ipsum *Johannem* de mandato nostro virtute ejusdem judicii in regem suum admiserunt; ac idem *Johannes* rex *Scotiæ* pro regno suo præstito nobis homagio debito ac consueto, fidelitatis juramentum ad parliamentum nostrum veniens fecit, tanquam noster subditus & fidelis, & sicut alii de regno nostro interfuit, & nostris tanquam domini sui superioris mandatis obedivit. Et Prælati, Comites, & Barones, & cæteri incolæ majores ejusdem regni postmodum ex præconcepta & plena malicia ac proditione præordinata pactiones, confœderationes, conspirationes, & conjurationes in exhæredationem nostram, & hæredum nostrorum & regni nostri, contra debitam homagii sui fidelitatem, juramentum inierunt inter se, in crimen læsæ majestatis nequiter incidendo. Unde cum præmissa ex relatione fideli fama publica consentiente ad aures nostras pervenissent, volentes futuris periculis præcavere quæ ex hiis & aliis possent nobis, regno nostro & regni nostri incolis verisimiliter provenire, pro assecuratione regni nostri accessimus ad confinium utriusque regni, pluries mandantes eidem *Johanni* tunc regi *Scotiæ*, quod ad certa loca in confinio prædicto ad nos accederet super præmissis & aliis pro statu, tranquillitate & pace utriusque regni assecurationem & alia per nos & consilium nostrum sibi exponenda auditurus, & super hiis contingentibus justiciam recepturus. Qui publicis mandatis nostris contumaciter in sua perfidia persistens, ad bellicos apparatus cum cæteris Prælatis, Comitibus & Baronibus regni *Scotiæ* ac etiam aliis exteris conductis, contra nos, regnum nostrum & regni nostri incolas hostiliter se convertens accinxit. & ad hostiles aggressus & incursus procedens nostrum regnum invasit, quasdam villas regni nostri *Angliæ* per se & suos deprædatus est, easdem vastavit incendio, homineque nostros interfecit, & nonnullis nautis nostris per eos interemptis, naves hominum nostrorum regni *Angliæ* comburi fecit, Et evestigio nobis redditis homagio & fidelitate per regem *Scotiæ* tam pro se quam pro aliis quibuscumque regni sui incolis per verba effectum diffidentiæ exprimentia, comitatus nostros *Northumbriæ*, *Cumbriæ*, *Westmerlandiæ*, congregato ingenti exercitu hostiliter per se & suos invasit, stragem innumeram hominum nostrorum, incendia monasteriorum, ecclesiarum & villarum inhumane perpetrando, & patriam undique depopulando, Infantes in cunis & mulieres in puerperio decubantes atrociter & miserabiliter trucidantes, Et quod auditu horrendum est, à nonnullis mulieribus mamillas absciderunt, parvos clericulos primas literas addiscentes ad numerum circiter ducentorum in scolis existentes obstructis hostiis igne supposito concremaverunt; Nos quoq; cernentes tot damna, opprobria, facinora & injurias & exhæredationem nostram & destructionem olim regni nostri proditionaliter irrogari, nolentes ratione juramenti quo ad conservationem jurium coronæ regni nostri sumus astricti, tam execranda & nephanda facinora ulterius tolerare nec jura nostra relinquere indefensa, Cum idem *Johannes* rex *Scotorum* & gens

« sua

Edw. I.

« sua subditi nostri per legem & justiciam se justificari minime permisissent, ipso regno *Scocie* quod à longissimis temporibus sicut superius exprimitur nobis & progenitoribus feodale extitit ex causis præmissis Deinde bello juxta leges & consuetudines regni nostri contra eos ex consilio procerum nostrorum indicto, contra dictum *Johannem* & gentem *Scotorum* vires potentiæ nostræ extendimus, prout nobis licuit de jure, & processimus contra eos tanquam proditores contumaces & publicos hostes. Subacto igitur regno *Scocie* jure proprietatis nostræ, præfatus rex ipsum regnum *Scocie* ditioni nostræ quatenus de facto tenuit, sponte, pure & absolute reddidit in manum nostram: proditiones & scelera memorata coram nobis & proceribus nostris publice recognoscens. Quo peracto, Prælati, Comites & Barones et communitates regni *Scocie* quos ad pacem nostram regiam recepimus, subsequenter homagia et fidelitates nobis tanquam inmediato et proprio domino fecerunt, redditus eciam ejusdem regni nobis præstiterunt. In civitatibus, castris. villis, inmunitionibus ac cæteris locis omnibus ministros officiales nostros ad regimen ejusdē regni præfecimus jure nostro speciali et cætera in hunc modū.

Cistrensis l.7.c.40.

Rex fecit seisire omnia temporalia clericorum eximens eos protectione sua pro eo quod anno elapso nollent eum respicere de bonis suis contra *Scotos*. Nam *Robertus* archiepiscopus de consensu cleri procuraverat à papa inhibitionem ne quis clericorum regem respiceret de bonis Ecclesiæ. Unde et plures Prælatorum timore tacti quæsierunt protectionem regiam.

Cap. V.

Leicestrensis.

INterea Papa misit bullas papales inhibitorias quod nulla persona Ecclesiastica cujuscumque conditionis foret, daret seculari personæ sive regi sive alteri personæ decimam, quintamdecimam, vicesimam seu quamcumque aliam contributionem absque speciali licentia à Curia *Romanâ* in hac parte concessa; similiter nullâ pars secularis majoris vel minoris conditionis caperet sub colore cujuscumque causæ de personis Ecclesiasticis majus vel minus absque speciali licencia à curia petita & optenta, & hoc sub pœna excommunicationis majoris inde latæ & ipso facto incurrendæ & capiens & tribuens, & hoc absque absolutione præter in mortis articulo citra curiam *Romanam* consequenda. Similiter ne quis per vim aut extorsionem caperet quicquid depositum in Ecclesia ubilibet sub eadem pœna. Eodem tempore cum audisset papa non solū *Anglicana* set etiam universalis quasi Ecclesiæ afflictiones varias & oppressiones multas quasi per omnia mundi regna, eo quod Reges & Principes affligebant eam, Cogitavit sollicite per quam posset viam aliquod remedium adhibere; Unde consilio fratrum Constitutionem subscriptam ad universas mundi provincias bullatam misit perpetuis temporibus observandam.

« *Bonefacius* &c. Ad perpetuam rei memoriam; *& infra.* Clericis laicos infestos opido tradit antiquitas, Quod & præsentium experimenta temporum manifeste declarant dum suis finibus non contenti nituntur in vetitum & ad illicita sua frena relaxant, nec prudenter attendunt quomodo sit eis in clericos ecclesiasticasve personas & bona interdicta potestas; quinimmo ecclesiarum Prælatis ecclesiasticisque personis regularibus & secularibus imponunt onera gravia, ipsos talliant & eis collecta imponunt, & ab ipsius suoque proventuum vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt & extorquent, eosque moliuntur multipharie subicere servituti & suæ subdere ditioni. Et quod dolendo referimus, nonnulli ecclesiarum Prælati ecclesiasticæque personæ trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes majestatem temporalem offendere quam æternam, talium abusibus non tam temerarie quam inprovide adquiescunt, sedis apostolicæ auctoritate non optenta: Nos igitur talibus actibus obviare volentes de fratrum nostrorum consilio apostolica auctoritate statuimus, Quod quicumque Prælati Ecclesiasticæve personæ, religiosi vel seculares quorumcumque ordinum, conditionis sive status, collectas vel tallias, dimidiam, decimam, vicesimam seu centesimam suorum & Ecclesiarum suarum proventuum vel bonorum laicis solverint vel se soluturos concesserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem aut quicquam ipsorum proventuum vel bonorum æstimationem vel valorem ipsorum, sub adjutorii, mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu quovis alio timore vel modo vel quæsito colore absque auctoritate sedis ejusdem, necnon Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, seu Comites vel Barones, Proceres, Capitanei, Officiales vel Rectores quocumque nomine censeantur, civitatum, castrorum, vel quorumcumque locorum constitutorum ubilibet, & quivis alius cujuscunque provinciæ, conditionis & status qui talia imposuerint & exegerint vel receperint, aut apud ædes sacras deposita ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum ubilibet arestaverint seisierint seu occupare præsumpserint, vel arestari, seisiri vel occupari mandaverint, aut occupata, seisita seu arestata receperint, necnon omnes qui scienter in prædictis dederint consilium, auxilium vel favorem publice vel occulte, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quæ in hiis culpabiles fuerint ecclesiastico supponimus interdicto. Prælatis & personis ecclesiasticis in virtute obedientiæ & sub depositionis pœna districte mandantes ut talibus absq; expressa licentia dictæ sedis nullatenus adquiescant. Quodq; prætextu cujuscumque obligationis, promissionis & concessionis factarum hactenus vel faciendarum in antea priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio seu præceptum ad noticiam ipsorum pervenerit, nil solvant, nec supradicti seculares aliquid quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint in sententiam excommunicationis incidant ipso facto. A supradictis autem excommunicationis & interdicti sententiis nullus absolvi valeat præterquam in mortis articulo absque sedis apostolicæ auctoritate & licentia speciali, Cum nostræ intentionis existat tam horrendum seculariū potestatū abusum nullatenus sub dissimulatione transire, non obstantibus quibuscumq; privilegiis sub quibuscumq; tenoribus seu modo aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari. Nulli igitur hominū liceat hanc paginā nostræ Constitu-

« tionis

Edward.I.

« tionis, prohibitionis seu præcepti infringere seu au« su temerario contraire. Dat. *Romæ* ad sanctum « *Petrum* vj. kalendarum Martii Pontificatus no« stri anno secundo.

Eodem anno in crastino animarum ejusdem anni tenuit Rex Parliamentum suum apud sanctum *Edmundum*, ubi ad rogatum ipsius concessus est ei xij. denarius à populo, & à civitatibus & burgis octavus denarius. A clero vero responsum est, Quod nec ipsi dare vel concedere nec ipse quicquam accipere posset nisi uterque eorum sententiam excommunicationis incurreret in Bulla lata, Quod tamen regem velle non credebant nec sibi expedire sciebant. Set non placuit regi responsum hoc. Unde advocati sunt ad aliud Parliamentum *Londonias* in crastino sancti *Hilarii*, ut interim cum deliberatione consimili melius respondeant. Adveniente tandem die & ibidem clero congregato, *Cantuariensis* archiepiscopus magister *Robertus de Winchelse* communicato consilio, his qui à facie ejus mirebantur, respondit in hæc verba: « Satis vobis constat domini mei nec latere « potest quod sub omnipotenti Deo dominos etiã do« minos habemus temporales, spiritualem & tempo« ralem. Spiritualem vero dominum papam, & « temporalem dominum nostrum regem, Et quam« vis utrique obedientiam debeamus, majorem ta« men spirituali quam temporali. Verum ut placere « possimus utrique, concedimus & mittere volumus « sumptibus nostris nuncios nostros speciales ad « ipsum patrem spiritualem dominum papam, ut « licentiam aliquid concedendi habere possumus, vel « saltem responsum habeamus ab ipso quid facere « debeamus. Credimus eciam dominum nostrum « regem sicut & nos ipsam excommunicationis sen« tentiam inbullatam & timere & effugere velle; « Ad hoc ordinate ex vobis Domini carissimi perso« nas certas qui talia domino regi ex parte nostra « renuncient. Nos enim scientes indignationem ejus « accensam, veremur talia nunciare omnino. Quod cum ipsi fecissent, mox furor regis inlævit & excandens in iram ipsum *Cantuariensem* archiepiscopum cum toto clero *Anglicano* extra suam protectionem & defensionem posuit; Præcepitque ut omnes terræ etiam laicales totius Ecclesiæ *Anglicanæ* in manum ipsius seisirentur. Et tamen ut creditur miraculose contigit, quod eadem die qua Clerum extra protectionem suam posuerat confusi sunt milites sui in *Vasconia* à *Francis* & turpiter victi, ut infra patet. Justiciarius eciam regis in banco ex parte regis pro tribunali sedens omnibus circumstantibus dixit publice. « Vos domini attornati Archiepiscoporum, « Episcoporum, Abbatum & Priorum cæterarumque « personarum omnium ex clero nunciate dominis ve« stris & dicite, quod de cætero in curia domini re« gis nulla fiet eis justitia de quacumque re etiamsi « illata fuerit eis injuria atrocissima, justitia tamen de « eis fiet omnibus conquerentibus & eam habere vo« lentibus.

Cistrensis l.7.c.40.

Rex *Edwardus* fecit seisire omnia temporalia clericorum, eximens eos à protectione sua pro eo quod anno præcedenti nollent eum respicere de bonis suis contra *Scotos*; nam *Robertus* archiepiscopus de consensu Cleri procuraverat à Papa inhibitionem ne quis Clericorum Regem respiceret de bonis ecclesiæ; unde & plures Prælatorum timore tacti quæsierunt protectionem regiam.

Knyghtonensis.

O mirabile & inauditum auribus horribile! Communis justitia quæ omnibus patere deberet tam incolis quam alienigenis quo spiritu nescio clero Christi denegatur, ancillaturque & servit ac subpeditatur ipsa mater Ecclesia quæ solebat antiquitus filiis dominari, pedes super caput elevantur, & quæ solebat cunctis splendescere fomento miserationis, jam à misericordia deicitur & obfuscatur umbraculo crudelitatis. Electus autem *Eboracensis*, *Henricus de Newerk*, & *Dunolmensis*, *Eliensis* & *Salubiriensis* episcopi & quidam alii timentes iram regis maximam, & conjecturantes grave periculum imminere, ordinaverunt se deponere velle in æde sacra quintam partem bonorum ecclesiasticorum illius anni ad tuitionem ecclesiæ *Anglicanæ* & defensionem urgentissimæ necessitatis, ut sic iram regis evaderent & sententiam in Bulla non incurrerent; Quicquid tamen ponebat clerus tollebat fiscus; Et sic ordinantes & sub colore quintam partem concedentes, protectionem regis consecuti sunt. *Cantuariensis* vero archiepiscopus animum non mutans nec concedere nec deponere quicquam voluit, Elegitque potius iram regis quam sententiam excommunicationis incurrere, unde seisita sunt omnia bona sua & vasa ejus aurea & argentea occupata sunt & equi omnes, Recesseruntque ab eo familiares ejus nec remansit quicquam unde pauper Christi aleretur; Præceptumque est sub gravi forisfactura regis ne quis eum hospitio susciperet in monasterio vel extra, Evacuatumque est illud Apostoli, *Suscipite invicem sicut & Christus suscepit vos*; mansitque sic in domo cujusdam simplicis Rectoris cum solo sacerdote & uno clerico, non habens ex toto archiepiscopatu ubi caput reponeret. Constanter tamen egit in verbo Domini, publice mendicans, ubique protestans, omnes qui vel regi vel personæ seculari præter voluntatem domini papæ quicquid concederent in canonem latæ sententiæ eo facto proculdubio incidisse, semper existens paratus ad moriendum pro Ecclesia Christi. Amici vero *Lincolniensis* episcopi *Oliveri* eciam ipso voluntatem vel petitionem regis non ratificante, procuraverunt tamen quod vicecomes *Lincolniensis* levata quinta parte de bonis ipsius episcopi extunc ei possessiones & terras restitueret. Omnia eciam monasteria episcopatus ipsius & totius provinciæ *Cantuariensis* seisita fuerant in manu, & ex præcepto ipsius Custodes appositi qui ipsis religiosis solummodo necessaria ministrarent, et reliqua converterentur in fiscum. Unde Abbates & Priores necessitate compulsi curiam regis adierunt, non peccata set bona propria redimentes data quarta. Nulla tunc temporis fiebat justitia clero, & passi sunt clerici injurias multas. Religiosi eciam in via regia equis suis spoliabantur, & nullam consecuti sunt justitiam, quousque redemptione facta eis daretur regia protectio. Rex præcepit ut omnes qui habebant lanas & pelles cariarent eas ad diversos portus maris, Quod cum ipsi fecissent, ministri regis omnes saccos lanæ quinarium numerum excedentes datis talliis ad opus regis acceperunt; Et ab unoquoque sacco quinarium numerum non excedente ab eis nomine malæ toltæ xl.s. extorserunt. Et multæ oppressiones fiebant in hunc modum in populo. Rex habuit de quolibet comitatu duo millia quarteria frumenti & totidem de avenis & carnes salsas similiter ad gravem oppressionem populi, videlicet porcinas, bovinas, vaccinas, multonum salsas, nulla solutione cuiquam inde facta.

Edwar.I.

In

Edward. I. In festo sancti *Mathei* Apostoli quibusdam convocatis optimatibus regni absque clero rex tenuit Parliamentum suum apud *Salysbyriam*, ubi rogavit quosdam magnatorum ut in *Vasconiam* transfretarent; Et cœperunt singuli se excusare; Indignatusque rex comminabatur quibusdam eorum vel quod irent vel quod terras eorum daret aliis ire volentibus; Et in hoc verbo scandalizati sunt multi, & scisma cœpit oriri inter eos. Comes eciam *Mareschallus* & Comes *Herfordiæ* excusaverunt se, dicentes, quod officia sua quæ sibi jure hæreditario competebant libenter facerent eundo cum ipso rege. Iterataque prece rogavit Rex Comitem Mareschallum ut iret, Et ait, Libenter tecum vadam ô Rex præcedendo faciem tuam in acie prima, sicut michi competit jure hæreditario. Et rex. Etiam sine me ibis cum aliis. At ille, Non teneor, nec est meæ voluntatis ô rex sine te iter arripere. Et iratus rex prorupit in hæc verba, ut dicitur. Per Deum ô Comes, aut ibis aut pendebis. Et ille. Per idem juramentum ô rex nec ibo nec pendebo. Et licentia non accepta recessit; Dissolutumque est concilium pro illo die. Confestim vero duo Comites isti *Herfordiæ* & *Mareschallus* associatis sibi multis magnatibus & plusquam xxx. banerettis electis creverunt in populum multum, numeratique sunt in equis armatis mille quingenti viri expediti ad bellum. Et cœpit eos timere rex, dissimulavit tamen. Illi profecti in terras suas noluerunt ministros regis permittere nec lanas nec coria nec extraordinarium quicquã capere aut aliquid exigere ab invitis, quinimmo interdixerunt eis terras suas sub pœna capitis & membrorum; & sic resistebant regi & suis.

Comes *Flandriæ* passus injuriam à rege *Franciæ* domino suo recessit ab amicabilitate ejus cum jam multas exhausisset pecunias pro eo contra regem *Angliæ*, sicut infra patebit; vidensque se in vanum laborasse qui multa meruerat, à fide regis sui defilivit. Et ut regi *Angliæ* acceptior fieret, omnes *Francos* à terra sua eliminavit, Nam consideravit terram suam quasi exinanitam eo quod cives sui lanas *Anglicanas* & coria non haberent ut solito mercando habere consueverant ad operandum cum sint ibi multi operarii; Piscatores eciam terræ suæ depauperatos, eo quod liberum ad mare non haberent accessum. Vidensque finaliter se ulterius non posse regi *Angliæ* resistere, misit ad eum nuncios petens & rogans ea quæ pacis sunt & amoris. Placuitque regi *Edwardo* rogatus & in expulsione *Francorum* à terra sua eum commendando laudavit, statuitque ei firmam pacem, quam præconizari fecit, & inito fideli fœdere, cari quidem facti sunt & amici.

Cistrensis lib. 7. c. 40. Rex *Edwardus* cum parva manu *Anglorum* & *Wallensium* neglecto consilio procerum suorum transfretavit in *Flandriam* tanquam contra regem *Francorum* bellum ingesturus; Ferebat enim fama regem *Edwardum* amore *Blanchiæ* filiæ regis *Franciæ* adeo detentum, ut terram *Gasconiæ* pro *Blanchia* regi *Franciæ* libenter resignaret; verum quia rex *Edwardus* tunc senior fuerat & *Blanchia* juvencula extiterat, *Margareta* soror regis *Franciæ* copulata est regi *Edwardo*; ex qua rex *Edwardus* progenuit duos filios *Thomam* & *Edmundum*. Rex *Edwardus* dampnavit subito monetam surrepticiam & illegitimam, quam *pollardos*, *crocardos*, *rosarios* nominabant, qui paulatim & latenter loco sterlingorum irrepserant. Et primo eos valere obolum fecit, deinde eos omnino exterminavit. Hoc anno obiit sine prole *Edward. I.* *Edmundus* Comes *Cornubiæ* filius *Ricardi* Comitis *Cornubiæ* filii regis *Alemaniæ*. Qua de causa rediit comitatus ille ad coronam. Iste annus fuit *Jubilaus*, quo multi peregrinati sunt ad *Romam*. Rex *Edwardus* dedit filio suo *Edwardo* principatum *Walliæ* & comitatum *Cestriæ*.

Willielmus Waleys dux *Scotorum* distractus est *Londoniis* & suspensus, cujus caput amputatum super pontem *Londoniensem* ponebatur ad spectaculum transeuntium. Corpus ejus in iv. partes divisum ad diversa loca mittebatur. Hoc autem anno rex *Edwardus* misit papæ *Bonefacio* literas declaratrices juris & dominii quod *Angli* habent super regnum & reges *Scociæ*; Nam prius *Robertus de Bruys* conquestus erat domino papæ, quod *Edwardus* injuste vexasset regnum *Scociæ*, unde & papa scripserat regi *Angliæ* quod desisteret à tali vexatione nisi clarius de jure suo posset docere. *Benedictus* tercius de ordine Prædicatorum post *Bonefacium* viij. sedit papa non plene anno uno. De quo quidam sic ait,

A re nomen habe, *Benedic, benefac, benedicte,*
Aut rem perverte, *Maledic, malefac, maledicte.*

Clemens quintus post *Benedictum* sedit papa annis quasi xij. qui circa thesauros colligendos & castra construenda insudavit. Ordinem *Templariorum* dampnavit, septimum librum Decretalium quæ Constitutiones *Clementinianæ* vocantur, ordinavit, set cito post in Concilio quod apud *Viennam* celebrarat eundem librum revocavit, Quem tamen successor suus papa *Johannes* innovavit, incorporavit, publicavit.

Anno Domini M.CCC.vij. & regni regis primo, *Leycestrensis.* litera dominicali G. luna currente per xvij. die Mercurii proxima post festum Epiphaniæ, omnes *fratres miliciæ Templi* in *Anglia* universaliter fuerunt *An. Dñi 1307.* capti quasi una hora diei, & incarcerati præcepto regis, per mandatum domini Papæ, & in manu regis omnia bona eorum, terræ & tenementa seisita, quia hæretici & apostatæ dicebantur, & idem de eis fiebat in *Francia* & in tota Christianitate. Hic quoque *Clemens* primus omnium papalem sedem de *Roma* usque *Avinioniam* transtulit. Quod quidem factum an divino nutu seu humano ausu contigerit in admirationem ducitur. Hoc eciam anno fecit rex *Edwardus* graves inquisitiones contra malefactores & usurpatores Coronæ, quæ Inquisitio vocatur *Traylbaston*. *Robertus de Brus* usurpavit regnum *Scociæ*, & circa Pascha occidit *Johannem de Comyn* in ecclesia Fratrum minorum de *Counfrez* pro eo quod noluit sibi in dicta factione consentire. Set rex *Edwardus* superveniens, ipsum *Robertum* fugere compulit, & interfectores dicti *Johannis* suspendit. Quo quidem anno rex *Edwardus* juxta Carlieel perendinans fecit *Petrum de Gaviston* familiarem filii sui *Edwardi* terram *Angliæ* abjurare.

Leycestrensis. Quidam clerici in *Vasconia* itinerantes tempestate fulguris & tonitrui admodum territi concinerunt ympnum de Domina, *Ave maris stella*. Et cum pervenissent ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit sub cujus umbra securi permanserunt donec transiret tempestas illa tremosa.

CAP.

Edw. I.

Cap. VI.

CUM igitur pro parte tractatum sit de guerra *Walliæ* & guerra *Scotiæ* tempore hujus regis *Edwardi*: aliam guerram *Scotiæ* quam *Scoti* exercuerant tempore ejusdem *Edwardi* pro ista vice taceamus, & ad guerram quæ primævo tempore guerræ *Walliæ*, inter regem *Angliæ Edwardum* & regem *Franciæ* orta est redeamus, nam ut infra patebit, rex *Edwardus* in ultima guerra sua postquam subjugaverat regem *Scotiæ* cum regno ejusdem, in redeundo in *Angliam* super sabulum occubuit.

An. Dñi 1293. Anno igitur Domini M. CC. xciij. orta est execrabilis contentio inter marinarios regis *Angliæ* de portubus, ac marinarios regis *Franciæ* de *Normannia*, tali modo. Navis quædam de portubus *Angliæ* in *Normannia* applicans mansit ibidem diebus aliquot. Cumque die quodam egrederentur nautæ duo, ut ex quodam fonte ibidem proximo aquam dulcem & desiderabilem sibi haurirent, contingit eosdem ibidem invenire marinarios *Normannos*; à quibus irritati movebantur ad verba, & de verbis ad verbera. & tandem ferro agitati, unus eorum occubuit, fugitque alter. & se cum sociis suis in navem recepit, nuncians eis casum & adventum *Normannorum* insequentium xx. Cumque in altum ducerent navem ut sic saltem laberentur, insequuti sunt hostes ut eos caperent, set tamen insequentes cum difficultate transierunt, nunciantes talia marinariis de portubus & eorum auxilia exposcentes. Nec persequentium rabies ita requievit, sed associatis eis pluribus, naves *Anglicanas* in mare quæsierunt; & cum die quadam sex naves *Anglicanas* obvias habuissent, easdem hostiliter aggressi, duas ex ipsis continuo peremerunt, suspendentes homines in navibus ad trabes navium suarum, & sic per mare navigantes, nullam faciebant differentiam inter canem & *Anglicum*. Quæ cum marinariis *Angliæ* & cæteris fugientibus dicerentur, mox conglobati & in tanti opprobrii vindictam fremendo animati. hostes quæsierunt. & cum non invenirent ad votum, ingressi sunt potenter portum de *Swyn* ut ex hostibus suis vindictam expeterent, ubi interfectis aliquibus & quibusdam submersis, sex inde naves potenter adduxerunt, & extunc homicidiis vacabant & congressionibus mutuis, utrinque sanguinem sitientes cum naufragiis & rapinis. Cumque talia longo certamine agerentur inter eos, missis internunciis, placuit tandem partibus certo die congredi cum toto conamine, scilicet xiiij. die Aprilis, fixo standardo quasi in medio maris inter *Angliam* & *Normanniam*; ibi enim cum communi assensu ancoraverunt navem pergrandem & vacuam in signum congressionis faciendæ. Interim vero *Anglici* associaverunt sibi *Hibernicos* & *Holandicos*, *Normanni* vero conduxerunt eis *Francos* & *Flandrenses* & marinarios de *Gene*. Adveniente demum die convenerunt ibidem armis bellicis sufficienter instructi; & sicut in eis fuerat disparitas animorum, sic etiam & eodem die contigit inæqualitas maxima elementorum, nivis scilicet & grandinis ventique validissimi; Consertumque est grave prælium inter partes, & tandem victoriam dedit nostris ipse Deus omnipotens; Perieruntque multa millia gladio præter submersos cum navibus quasi infinitos, reduxeruntque nostri onustas cum præda naves circiter CC. xl. Quæ cum *Philippo* regi *Franciæ* nunciata fuissent, licet frater ejus *Carolus* hujus navalis prælii auctor extitisset, missis tamen ad regem *Angliæ* nunciis obnixe petiit Emendas sibi fieri, auctoresque facti puniendos tradi, & infinitam pecuniæ summam pro spoliatione mercatorum suorum liberari; Quibus rex *Edwardus* prudenter respondit, Quod per proprios responsales ad interrogata responderet, missisque nunciis rogavit regem *Franciæ* tanquam parentem & dominum, ut certos diem & locum nominaret, ad quos cum communi consilio hinc inde properarent amicabiliter super hujusmodi tractaturi, ulterius facturi quod ipsa veritas rei suaderet; Quod quidē oblatum rex *Franciæ Philippus* non admittens, de communi consilio magnatum suorum præcepit regem *Angliæ* per breve vocari certo die super hujusmodi injuriis in curia sua responsurum. Qui cum ad diem non veniret, præceptum fuit & à curia regis *Franciæ* judicatum quod tota terra sua transmarina seisiretur, & iterum recitaretur ad diem alterum sub pœna forisfacturæ totius terræ suæ transmarinæ responsurus. Rex autem *Angliæ* seditionem timens, utpote à quibusdam amicis præmunitus, personaliter non adiit, set dominum *Edmundum* fratrem suum Comitem *Leycestriæ* cum literis suis ad diem misit, in eodem negotio facturus quod justicia suaderet. Qui cum pro rege *Angliæ* cum sufficienti mandato se ostendendo offerret, non receperunt eum set in curia regis judicaverunt *Vasconiam* & omnes terras regis *Angliæ* forisfactas pro contemptu. Ipse autem dominus *Edmundus* sub spe pacis diversimode tractavit cum rege *Francorum*, Ita quod communiter diceretur quod rex *Edwardus* sororem regis *Franciæ* duceret in uxorem, ut omnia sopirentur.

Interim seneschallus regis *Angliæ* in *Vasconia* permittere noluit ministros regis *Franciæ Vasconiam* ingredi ut seisirent eam. Fiebatque altercatio magna; Propter quod rex *Franciæ* vocato domino *Edmundo* rogavit eum tanquam pacis mediatorem & amicum, quod ingressum suorum permitteret saltem in iv. vel v. civitates scilicet *Burdeux*, *Bayon*, *Langon*. & *Mermaund*, & hoc in spe pacis; dicens se pacem firmare non posse nisi magnates sui viderent sententiam curiæ suæ executioni mandatam, inde promittens regia sponsione plenam pacem debere subsequi si rogatum hujusmodi adimpleret. Qui cum talia se non audere præsumere diceret, statim ad rogatum regis *Philippi* voluntatem regis *Angliæ* & consilium super hoc requisivit. Rex autem *Edwardus* dicto fratris sui fidem adhibens, per literas suas patentes remandavit, se ratum & gratum habere & velle quicquid suo nomine in hac parte duceret faciendum. Quibus acceptis & per eum regi *Franciæ* insinuatis, promisit ei rex in fide & in verbo regio, quod omnia post tempus modicum cum plena pace restituerentur ad votum; *Edmundus* vero simpliciter credens & in tantum regia promissione allectus securitatem non petiit, firmiter credens promissionem regiam omnem debere excedere cautionem. Statimque scripsit Seneschallo *Vasconiæ*, quod earundem civitatum seisinam ministris regis *Franciæ* liberaret; Quod cum ille fecisset, mox ipsi *Franci* primo paucos & latenter, postea plurimos & patenter, & demum pergrandem induxerunt exercitum; *Edmundus* autem hoc audiens & seditionem timens, rogavit regem *Franciæ* ut promissionis suæ memor talia

Edw. I.

talia fieri probiberet. Cui rex, Sustine, inquit, paulisper quousque adimpleantur xl. dies, & omnia restituam. Quibus elapsis, dum super eodem negotio rogaretur per *Edmundum*, confestim respondit, Ordinationem curiæ suæ & judicata per xij. Pares absque eorum communi consilio se revocare non posse, mutatoque vultu quasi dedignando recessit. Dominus *Edmundus* cum in eadem curia multos haberet amicos, eo quod reginam *Navernia* matrem uxoris regis *Franciæ* duxerat in uxorem, occulte præmunitus & ex conjecturis certis seditionem timens, à curia illa latenter & cum festinatione se transtulit, & in *Angliam* ad fratrem suum regem veniens omnia per ordinem non sine gravi cordis dolore recitavit, dicendo se esse in hoc facto stultum & quasi ipsius seductorem. Rex autem licet animo consternatus ab auditis, tamen fratrem blande confortavit; moxque vocatis magnatibus suis cum *Johanne* rege *Scotorum* tenuitque Parliamentum suum *Londoniæ*. Et in eorum præsentia toto processu recitato consilium eorũ petiit & juvamen. Attestans se etiam si majorem non haberet sequelam, cum uno puero & uno equo jus suum prosequi velle usque ad mortem, & super hujusmodi injuriis vindicare. At illi unanimiter responderunt ei, dicentes, se eum velle sequi in vitam & in mortem. Rege igitur *Scotorum* qui aderat cum cæteris magnatibus auxilium promittente, gratias Deo & ipsis egit, & cum multis gratiarum actionibus dimisit, Adiciens & rogans, ut parati et instructi venirent cum ab eo essent sufficientèr præmuniti. Rex *Edwardus* de suorum auxilio sic securus, confestim missis duobus fratribus de ordine *Prædicatorum* cum literis credulitatis ad regem *Franciæ* homagium suum ei reddidit; Cui dicerent in hunc modum. « Dominus noster rex « *Angliæ* non sine causa miratur quod in literis ve- « stris nuper ei directis eum non vocastis amicum « nec carum consanguineum vestrum sicut hactenus « scribere consuevistis, unde causatur ex hoc quod ex « multis conjecturis accepit et credit, quod vos « eum ut prius non tenetis amicum. Propter quod « certissime vobis mandat, ut sicut eum creditis & « tenetis ut pute non amicum, sic et ipse vos repu- « tat et consimili modo tenet. Et sicut in vobis nullam « modo habet fiduciam, sic nec in posterum habere « potestis nullam in eo fiduciam sive fidem. *Adjeceruntque*, Et quia in terra vestra in ipso itinere ve- « niendi ad vos capti sumus et retenti, et per iiij. « dies quasi incarcerati, petimus et obsecramus sta- « tum nunciorum nobis tribui et privilegium dari. Statimque eorum dicto accepto & ratificato, respondit ex parte regis unus magnatum ejus, Quod illa captio, detentio seu incarceratio ex præcepto regis vel scientia non processit quinimmo multum displicuit, emendas offerens, equos & expensas & cætera quæque necessaria, rogans ut oblata reciperent pro libito voluntatis suæ; datoque sano & salvo conductu confestim ad propria reversi sunt, regi nunciantes visa & audita. Hiis auditis, mox rex *Edwardus* quingentos armatos & xx. millia peditum misit in *Vasconiam* cum domino *Iohanne de sancto Iohanne*, qui ejusdem terræ olim seneschallus extiterat, & cum domino *Iohanne de Britania*, & illo milite strenuissimo *Willielmo Latymere* qui apud **Portesmowth** omnibus ad expeditionem tantam necessariis præparatis, posuerunt se in mari circa festum beati *Petri* ad vincula; Et irruente vento contrario dispersæ sunt naves per partes *Cornubiæ*, Iterumque collectæ apud **Plummeneye** circa festum beati *Dionisii* ventis vela iterum relaxabant, & post multa variaque tempestatum discrimina tandem circa festum Apostolorum *Simonis & Judæ* applicuerunt in *Vasconia* apud *Castellon* quæ situatur in litore fluminis de *Gerunde*, Deditque se eis & regi *Angliæ* dominus urbis illius, & eos cum lætitia magna suscepit & benigne tractavit. Profectique sunt inde usque *Makanter*, & dederunt se cives in vigilia omnium Sanctorum; Et in crastino anchoraverunt cum tota classe ante *Burgum super mare*, qui antiquitus dicebatur *Mons Albam*. Cives autem se dare volebant, set timebant *Picardos* qui erant in præsidio civitatis. Cumque vidissent *Picardi* quod cives se dare vellent, exierunt de castro, & plurimos peremerunt; Miseruntque cives ad *Anglos* nunciantes hæc, & eorum auxilium exposcentes qui in eorum auxilium confestim ascenderunt, & retraxerunt se regales in castrum, & cives se dederunt; Mane autem facto cum *Angli* in castrum irruere voluissent, petierunt *Picardi* inducias triduales, ut misso nuncio *Burdegaliam* si in eorum non venirent auxilium, se statim redderent absque dubio. Misso igitur puero remandat eis Constabularius de *Burdeux* & marischallus *Franciæ*, quod ita festinanter venire non poterant, Immo se defenderent & viriliter resisterẽt, præcipue cum haberent victualia & cætera quæque necessaria pro tempore semestri. Quo audito statim dederunt se sibi, salvis vita & membris, equis & armis, & abierunt in pace. Post dies octo reversi sunt nostri ad urbem de *Blayne* quæ distat à *Burgo* per ij. leucas, & quasi similes treugas petierunt castrenses, & habuerunt; set non veniente auxilio dederunt se. Inveneruntque nostri victualia multa in urbe & in castro, & dolia vini circiter MM. D. & constituerunt *Angli* post dies aliquot custodes istarum urbium fortissimarum dominum *Rogerum de Mortimer*, & dominum *Ricardum de Boys* cum populo terræ multo; Et profecti sunt usque *Burdeux* quæ distat per v. leucas, manseruntque in opposito civitatis illius in flumine de *Gerunde* per ij. dies; Et emissis hinc & inde telis, cum jam non proficerent nec se cives dare vellent, ascenderunt de flumine usque **Lyons**, ubi dominus loci illius gratanter se dedit eis cum tota villa & castro. Et tunc primo *Angli* extraxerunt equos à navibus cum in mari mansissent per xvij. ebdomadas & aliquos dies, Tandem vero resocillatis hominibus et equis diviserunt etiam se *Angli* quasi in duas partes, remanseruntque in eodem loco ut populum terræ sibi attraherent, dominus *Johannes de Britania* & dominus *Willielmus Latymer* cum CCC. equestribus & vij. millibus peditum electorum. Profectusque dominus *Iohannes de sancto Iohanne* cum reliquo populo usque *Bayon* quæ situatur in mari *Hispaniæ* versus occidentem, & est civitas fortissima et quasi inexpugnabilis distans à *Lyons* per v. diætas modicas, per xxx. leucas regionis illius; Comes enim & homines urbis illius cum audissent eum advenisse in terram, vocaverunt eum, eo quod eum diligebant pro antiqua custodia, fuerat enim ut dictum est, olim custos totius terræ *Vasconiæ* ex parte regis *Angliæ* & eos cum humanitate tractabat. Cumque appropinquaret civitati et essent certi cives de ejus adventu, irruerunt continuo in regalibus *Francis* qui ex parte

Edw. I.

Edw. I.

parte regis *Franciæ* præficiebantur eis & cæsis multis ex eis qui in civitate fuerant, reliquos in prisone fortissimo loci ejusdem concluserunt; Exosos enim eos habebant eo quod abutebantur male concessa potestate, tradideruntque venienti civitatem, et obsidionem castri continuando tenuerunt, dicentes lasso, quod se cum suis recreando reficeret, nullam habendo curam de obsessis. Post dies autem aliquot cum se viderent Castrenses sic diu manere non posse, dederunt se, sub pacto tamen, quod custos eorum remaneret pro omnibus, & cæteri abirent illæsi. Remansitque custos eorum *Iordanus Bertram*, & reliqui abierunt. Elapso igitur tempore modico & viribus reassumptis, egressi sunt *Angli* usque ad sanctum *Cynerinum* ut illum expugnarent, ac cives continuo dederunt se, & regales *Franciæ* ex pacto recesserunt; ubi assignato custode domino *Hugone de Ver* cum CC. equestribus & multis pedestribus, reversus est prædictus dominus *Iohannes de sancto Iohanne* apud *Bayon*, & mansit ibidem securus multo tempore; Tandem rex *Franciæ Philippus* audito adventu *Anglorum* in *Vasconiam*, misit *Carolum* fratrem suum & dominum *de Nele* senescallum suum cum multis millibus equestrium armatorum & exercitu copioso ad capiendum eos & potenter devastandum; Qui venientes apud *Rions* in dominica Palmarum non processionaliter cum palmis set turmatim cum lanceis, obsederuntque nostros qui ibi remanserant per dies xj. multas oppressiones & diversa gravamina eisdem inferentes; Cumque exirent aliquando *Angli* ut gloriam militiæ suæ in hostibus exercerent, rechaciati sunt à multitudine magna velut oves in ovile. Novissime vero videntes *Angli* se diu sic manere non posse, consilio inito decreverunt quod in ipsa ebdomada Paschali navigio recederent de nocte, mitterenturque equi eorum in rivo *Gyrunde* usque *Burgum* & *Blamys*, set impeditum est eorum propositum modo qui sequitur. Tenebatur in vinculis miles quidem centenarius *Iohannes* scilicet *Gyffarde*; His cum cujusdam castri scilicet *Pudesach* fuisset custos deputatus, advenientibus *Francis* & eum obsidentibus, tradidit se eis sub pacto tali, quod scilicet ipse cum *Anglicis* qui cum eo erant ibi, abirent liberi, & voluntatem suam facerent *Franci de Vasconia*, qui se primo dederant ei & cum eo manebant. Feceruntque *Franci* sic, & *Vasconienses* suspenderunt laqueo circiter l. Propter quod quidem factum irati sunt *Vasconienses* & vehementer moti, & se dare nollent contra nostros, dicentes seditionem fieri in populo suo. Volentes autem *Angli* ipsis placere pro posse, statuerunt se judicialiter procedere contra eundem militem, ut saltem cognita veritate eorum innocentiam declararent; Cumque Marescallus exercitus, dominus scilicet *Radulfus de Gorges* in ipso die Mercurii quo exire deberent in vesperis pro tribunali sederet pro judicio faciendo de ipso milite & de quibusdam pedestribus qui propter mala eorum opera tenebantur in vinculis, venerunt pedestres reliqui qui magis solito vino æstuabant, eo quod in transitu subito erant omnia communia, & dixerunt expresse se nolle pati de ipsis judicium fieri, nec suos quoquo modo perire in tanta necessitate. Instantibus itaque militibus pro judicio faciendo resistebant pedestres & ad invicem rixati sunt, ita quod unus pedestrium percussus interiit. Moxque efficiuntur partes & in suam perniciem dividuntur, pedestres & equestres mutuo se cædentes usque ad vesperam. Adveniente tandem vespere fugerunt equestres ad naves suas, & relictis equis suis properabant navigio usque *Burgum* & *Blayns*, Multi tamen eorum in naves ascendere non possent utpote à pedestribus impediti, in præsidio ejusdem urbis se cum difficultate receperunt. Mane autem facto ingressi sunt *Franci* nullum quasi resistentem habentes, & occisis pedestribus qui remanserant ceperunt equos cæterorum qui aufugerant armatos, sellatos & frænatos, Moxque expugnaverunt cæteros qui erant in præsidio, & præter armigeros multos ceperunt milites quasi xij. videlicet dominum *Radulfum Tewaj*, dominum *Radulfum de Gorges*, dominum *Rogerum de Layburne*, dominum *Sinericum de sancto Edmundo*, dominum *Iohannem de Gretyng*, dominum *Henricum de Bojding*, dominum *Iohannem de Modewyle*, dominum *Iohannem de Folburne*, dominum *Robertum de Cockefelde*, dominum *Thomam de Turbeville*, qui postea, ut infra patet, conjuravit cum *Francis* contra *Anglicos*, & dominum *Walterum Gyffarde*. Hos omnes captivatos direxerunt in *Franciam* sub arta custodia recludendos, & urbem de *Ryens* demolierunt in terram propter odium *Anglorum*; Profectique sunt inde cum toto exercitu usque ad sanctum *Cynerum*, ubi erant ex *Anglis* CC. armati cum domino *Hugone de Ver*, ut supradictum est, & obsederunt eos per xj. ebdomadas, inferentes eis mala quæ poterant; Cumque morerentur armati *Franci* in multis millibus subito quasi porci propter usum armorum & calorem nimium, fecit eos sepeliri *Carolus* in Cimiterio novo quod erexerat in campo & dedicari fecerat à quibusdam episcopis qui aderant cum eis. Stupefactus tandem *Carolus* cum multas jam ex omni parte perdiderat cœpit solito benignius ad bonum declinare. Unde missis nunciis & remissis, demum cum nostris tale fœdus pepigit; *Quod scilicet irent quo vellent cum suis omnibus, nec urbi nec civibus quicquam mali vel molestia inferret aut moliretur, set statum haberent pristinum & eis omnia conservarentur illæsa.* Recedentibus igitur *Anglis* apud [ ] fecit *Carolus* locũ eundẽ victualibus & cæteris quibuscumque necessariis instaurari & bene muniri, & appositis custodibus & militibus reversus est in *Franciam* & iterum non est reversus, Immo reversi sunt nostri cum illum abisse didicissent, & effugatis cæteris locum ut prius eundem tenuerunt.

CAP. VII.

VIdens rex *Edwardus* tantam stragem & confusionem suorum in *Vasconia*, potentiamque *Francorum* belluinam misit *Antonium de Bekg* episcopum *Dunelmiæ* ad regem *Alemaniæ*, scilicet anno gratiæ M. CC. xciv. ut fœdus iniret cum eo, An. Dñi 1294.
ut dicitur cum lx. millibus libris sterlingorum, & conventiones & pacta cum eo iniit, *Quod scilicet usque ad certum tempus præfinitum regi* Angliæ *& suis contra regem* Francorum *& suos cum robore exercitus sui fideliter assisteret veniretque in eorum auxilium cum esset sufficienter præmunitus. Convenit etiam quod neuter eorum absque altero cum rege* Franciæ *concordaret vel fœdus iniret quoquo modo.* Eodem anno rex *Edwardus* quorundam fretus consilio, omnem pecuniam & omne deposi-

Edw. I. tum in ecclesiis cathedralibus, domibus religiosis & universis gazofilaciis clericorum & laicorum, fratrumque *Prædicatorum* & *Minorum* cæterorumque ordinum omnium, quarto scilicet die Julii. hora tertia, per ministros suos præordinatos quasi ex improviso cepit, & in ærarium suum *Londoniæ* reponere fecit, multamque pecuniam consecutus est, quam nunquam postea restituit. Illis tamen qui ei tenebantur in debito, vel communiter cum clero vel populo auxilium promittebant ei, hujusmodi pecuniam acceptam in solutionem alterius jussit allocari seu restitui. Eodem anno circa festum Ascensionis Domini omnes lanas terræ *Angliæ* seisivit, tam clericorum quam laicorum, et sic seisitas servavit quousque mercatores data maxima pecuniæ summa eas quasi de novo redimerent. Eodem eciam anno vocavit rex per literas suas archiepiscopos, episcopos, Decanos ecclesiarum cathedralium & archidiaconos in propriis personis, clerumque uniuscujusque diocesis per duos Procuratores, ut in festo S. *Mathei* Apostoli coram eo comparerent *Londoniæ*. Quibus existentibus ait rex. « Domini carissimi jam satis constat ut audistis de famosa ista guerra quæ inter regem *Francorum* & inter nos initium sumpsit non nostra culpa, ut novit ipse Deus, set absque ullo dolo vel fraude casualiter sumpsit initium & usque in præsens sumptuosissime continuatur; verum ne ex injusto bello redargui possemus vel reprehendi, optulimus ei primo pacem, & pacis formam uterque nostrum amplexatus est, Quam cum ex parte nostra ut convenit servare parati essemus, ipse eam renuit & contempsit, & quanto magis pacem quærimus tanto magis ab ea eramus longius separati; Videntes autem nos finaliter sic illudi, hanc guerram incepimus, & si necesse fuerit pro justitia nostra consequenda usque ad mortem continuandam; verum quia terræ nostræ *Anglicanæ* non sum nisi quasi unus malus custos, & non ipsa terra nostra set tota *Anglicana* ecclesia jam in arto ponitur & movetur injuste, nec continuare possumus quod incepimus nisi de eadem terra nostra nobis auxilium tribuatur; idcirco orationes vestras in præsenti expetimus & vestrum auxilium implorantes, & juste debetis domini carissimi & præcipue ista oratione impartiri auxilium. quoniam videtis Comites & Barones & milites nostros quod non solum bona verum eciam corpora sua pro nobis exponunt & pro terra nostra non ad sanguinis effusionem, immo frequentius ad mortem. Et vos igitur qui corpora vestra exponere non potestis, justum est & rationi consonum ut de bonis vestris subveniatis. Adjecitque subsequentia, ut placeret eis, scivit enim eos esse motos pro immunitate ecclesiæ violatæ, & ait, « Quia recenter duo facta sunt in quibus admiramini, placare vobis volumus & in hac parte respondere; Præcepimus quod omnes lanæ vestræ arestarentur, & hoc non sine causa fecimus, quia nostræ voluntatis fuit ut de bonis terræ ipsa terra conservaretur illæsa, Aliud est. Datum fuit nobis intelligi quod moneta terræ nostræ corrupta fuit & falsata, unde præcepimus quod statutum monetæ in suo robore teneretur, nichil mali suspicantes, set in facto contigit, sicut & accidit inter Apostolos *Jesu Christi*. Inter enim xij. erat unus malus qui *Christum* tradidit; similiter & in hoc facto fines mandati nostri quidam egressi sunt & deceperunt nos, unde parati sumus emendas facere pro libito vestræ voluntatis. *Edw. I.* Cumque loquendi finem faceret, respondit *Oliverus Lincolniensis* episcopus; Domine, istud negotium consilium requirit. Detur nobis dies ad consulendum cum fratribus nostris, & ex consilio respondendum. Datusque est dies tertius. Interim vero consulentes, diversi diversa censerunt. Vacabat enim *Cantuariensis* ecclesia, & membra sine capite in consilio dispersa sunt. *Eboracensis* vero *Johannes Romanus* regis timore perterritus eo quod Regi in magna summa pecuniæ tenebatur, quasi dissimulando destituit. *Dunelmensis Antonius de Bek* nondum reversus fuerat de *Alemannia*; In unum tandem votum concordabant omnes, ut offerrent regi duas decimas in uno anno solvendas. Quod audiens rex indignatus est, & per suos satellites comminatus est se extra protectionem suam clerum velle ponere nisi medietatem omnium bonorum concederent & votis ejus annuerent in hac parte, statimque quasi stipula corda eorum dissipata sunt: Quidam enim regi placere volentes, festinanter, alii vero timore perterriti subsequenter concesserunt; Et quia immunitas ecclesiæ, ut supradictum est, læsa fuit & violata, petiit clerus à rege quosdam articulos, rege jubente, Jussit enim rex postquam votis ipsius paruerant ut & ipsi ab eo peterent remedia quæ vellent; & petierunt in primis ut statutum de manu mortua quod in præjudicium sanctæ matris ecclesiæ fuit editum, deleretur. Cui quidem articulo rex, Quod idem statuto de concilium magnatorum suorum fuerat editum & ordinatum, & absque eorum consilio non erat revocandum. Cæteris autem articulis quos proposuerant respondit respondit de facili, ita quod frustrati & delusi reversi sunt ad propria, obligati tamen ad medietatem concessam. Eodem eciam anno habuit rex à communitate regni decimum denarium, & à civitatibus sextum denarium.

Eodem anno *Wallenses* rebellare cœperunt circa festum sancti *Michaelis*. Convenerunt autem & statuerunt inter se quod in ipso die sancti *Michaelis* omnes unanimiter surgerent contra regem, & castra ejus diruerent; Et eodem die quasi ex inproviso ceperunt castella multa. Ceperuntque castrum de **Carnarvan** quod rex noster dudum sumptuosissime construxerat, demolientes muros, & ministros regis trucidantes. Fugeruntque *Angli* qui poterant, set multi absorpti sunt in ore gladii. Quæ cum rex audisset mox congregato exercitu declinavit ibidem; Missisque literis ad *Edmundum* fratrem suum & Comitem *Lincolniensem*, qui tunc temporis in portu de **Portusmouth**, cum multis millibus armatorum parati fuerant in *Vasconiam* transfretare, ut ad eum in *Walliam* redirent; & redierunt ad eum. Cætera plenius quære supra eodem libro capitulo 3.

Eodem anno fames valida *Angliam* afflixit, & moriebantur pauperum multa millia. Vendebatur quarterium frumenti pro xvj. solidis, & multotiens pro xx. sterlingus enim comitabatur regem.

De proditione Thomæ Turbevyl.

Anno Domini M.CC. xcv. Dominus *Thomas de Turbevyle* qui ut supradictum est in captura de *Ryons* in *Vasconia* cum militibus captivus ductus est & carceri regis *Franciæ* mancipatus, qui sollicite laborabat quomodo effugere posset carcerem & vincula An. Dñi 1295.

cula, Qui cum esset regi *Franciæ* familiari notitia cognitus, pepigit cum eo fœdus in seditionem regis *Angliæ*, dicens. « Providebis tibi ô rex, de magna « classe, & pones in ea robur exercitus, ego autem « revertar ad dominum meum regem, & dicam ei, « quod auxiliante amico quodam cum difficultate « manus tuas evasi. Cumque ab eo impetraverim « custodiam maris & portuum, obviabo marina- « riis tuis, Cumque signum fœderis inter me & « ipsos ut viderint vexillum meum supra vexillum « regis elevari, audacter in eodem loco terram in- « grediantur, & absque difficultate eam eis tradam. Facta igitur hac conventione tam valida promisit ei rex mercedem iniquam, & acceptis duobus filiis obsidibus, dimisit eum & abiit. Reversus est autem *Thomas* ad regem *Edwardum*, & ab eo honorifice susceptus est, & pro captivitate solatium tribuens familiariter ab eo consolatus est. Cumque frequenter instaret ut cura maris sibi traderetur, excusavit se rex, eo quod noluit ipse Deus iniquitatis propositum adimpleri. Rex autem *Franciæ* conductis navibus interim multis, de *Marsilio* scilicet & de *Gene* & undecunque poterat, robur exercitus misit in mare, ita quod aliquando viderentur plusquam CCC. naves magnæ, signum expectantes quod promissum acceperant. Cumq; mansissent diu, nec signum vidissent, miserunt ex consilio proprio v. galleas electas ut terram explorarent, At una earum præ cæteris festinans, applicuit apud *Hydam* juxta portum de *Rumonal*, Quod videntes *Anglici* qui ibidem fuerant custodes deputati, simulabant fugam, & consilio ducis eorundem retraxerunt se ut frequentius hostes ad terram allicerent, Illis itaque fugientibus ab aliis insecutis, set facies cito convertentibus, mox & alii terga verterunt, & cæsi sunt omnes scilicet CC. xl. viri, & navis eorum combusta est. Quod videntes aliæ iiij. galiæ retraxerunt se ad magnam classem; poterant enim videri à nostris. Nec tamen audebant cum eis congredi marinarii nostri, timentes multitudinem magnam. Circa festum sancti *Petri* ad vincula magna pars ejusdem classis applicuit apud **Dovere** ex parte occidentali ubi nulla fuit applicandi suspicio præ multitudine lapidum & rupis excelsæ; Egressique sunt bellatores fortissimi circiter xv. millia hominum, & exploraverunt *Doverniam* ab hora prima usque fere vesperam, incendentes eam igni pro magna parte, Cumque in ingressu eorum fugissent incolæ, dispersi sunt omnes conclamantes, ejulantes, conglobati sunt incolæ compatriotæ & concurrebant milites qui curam maris habebant, ita quod eodem die quasi hora xj. hostes aggressi sunt animose, cæsisque quasi v. millibus reliquos in partes diviserunt, quidam enim fugerunt in segetes, qui postea cædebantur ab incolis, & cæteri qui poterant navigio fugerunt; Triginta autem viri fortissimi receperunt se infra claustrum Abbathiæ strenuissime pugnantes usque in vesperum; ita quod nichil eis nocere poterant nostri obsidentes; Cumque in vesperis nostri remissius agerent & multi reverterentur ad propria, ipsi quoque dilapsi sunt cum duabus scaphis fugientes; Quod mane cognito, insecutæ sunt eos duæ magnæ naves, quæ vela levantes in altum scaphas cum hostibus submerserunt. In ipso autem introitu hostium in villa de **Dovere** ceciderunt ex nostris xiij. viri & unus monachus. Hic quidem monachus cæteris suis fratribus in campanile ecclesiæ se recipientibus cum orationi vacarent. in ecclesia Dei coram ipso altari trucidatus est, & optulerunt eum Deo sacrificium matutinum. Interim dum talia agerentur in *Anglia* discurrebant literæ inter regem *Franciæ* & prædictum *Thomam Turbevyle*, in quibus excitavit *Francos* ut robur exercitus mitterent in *Scotiam* sub spe tali & certa, quod *Scoti* contra regem *Angliæ* debellarent. Adiciens etiam quod dominus *Edmundus* frater regis & Comes cum immenso exercitu populi & magnatibus cito post proficiscerentur in *Vasconiam*, & quod ex tunc terra *Angliæ* à suis de facili posset ingredi & optineri. Clericus autem ipsius domini *Thomæ* dum talia scriberet, & literas legeret responsales, juste sibi timuit ne forte in tali deprehenderetur facinore & tanquam regis & regni proditor censeretur, condoluit, & sano usus consilio regi *Edwardo* seipsum sponte optulit, omnia per ordinem narrans, & veniam miserabiliter petens, Quod cum ipsum dominum *Thomam* non lateret, fugit continuo & à curia latenter discessit, set mox à ministris regis insecutus versus *Wallias*, post duas diætas captus est, reductus, adjudicatus, tractus est & suspensus, Et cito post tota magna classis prædicta dissoluta est, & ad proprios portus reversa.

Eodem anno circa festum *Pentecostes* venerunt in *Angliam* duo Cardinales missi à latere Papæ ad regem *Angliæ* cum epistolis Papalibus, in hæc verba conceptis.

BONEFACIUS *servus servorum Dei carissimo in* Christo *filio* Edwardo *regi* Angliæ *salutem & Apostolicam benedictionem. Movet animum, mentemque sollicitat, fili carissime, sincera & affectuosa dilectio quam ab olim dum cura nobis officii minoris incumberet ad personam regiam tuamque regnum inclitum gessimus, & continuatis benivolis studiis gerere non cessamus, ut celsitudinem regiam cujus exaltationem & gloriam summis desideriis affectamus à Deo inducamus sollicite, per quem in conspectu regis altissimi per quem reges regnant & principes dominantur, de bono semper in melius reddaris acceptior, occurras gratior, carior habearis, ac in regno mundi carior nominisque titulis copiosum proveniat incrementum. Sane ab ipsis nostræ promotionis auspiciis ad generalem statum fidelium mentis aciem extendentes, & considerantes gravem, immo gravissimam & ideo contrariam votis nostris inter te & carissimum filium nostrum* Philippum *regem* Franciæ *illustrem proxima tibi consanguinitate conjunctum, procurante pacis emulo incentore malorum, discordiam suscitatam, firma & stabili dispositione decrevimus, ut super hujusmodi negotio cordi nostro potissimo, solemnes nuntios ad præsentiam regiam & literas mittere- mus. Sed propter nostrum de civitate* Neopolitana *discessum, ubi tunc* Romana *Curia præsidebat, nostrumque accessum ad urbem quem viarum periculosa discrimina non modicum retardarunt, ac etiam ad nostra inibi celebrata consecrationis solempnia impediti, nequivimus citius nuncios prædictos & literas destinare. Revera fili nequaquam sumus immemores quin potius tenaci memoria retinemus, quod nos hactenus dum essemus in minori officio constituti sinceris affectibus dilexisti, plenis favoribus prosecutus. Idemque dum solerter attendimus quantis & quam grandibus prædicta discordia noscitur onusta dispendiis, quot & quanta pericula*

Edw. I. *secum trahit, quam dampnosa fidelibus redditur, quam graviter turbat & impedit negotium terræ sanctæ, quantumque propterea Deo displicere dinoscitur, anxiamur ut pater, sauciamur ut mater, in animo turbamur amarius ut amator, nec possumus quietis reperire dulcedine, donec prælibatum negotium optatum & celerem exitum juxta cordis nostri desiderium sortiatur. Cumque venerabiles fratres nostros* Beraldum Albinentem *&* Simonem Prenestinum *episcopos sedis Apostolicæ nuncios, exhibitores præsentium; viros utique profundi consilii, literarum scientia præditos, ac diversarum virtutum titulis insignitos, necnon pacis angelos licet eorum invitis careamus præsentia, destinamus, excellentiam regiam rogamus, hortamur & obsecramus in domino* Jesu Christo, *quatinus ad divinam & apostolicæ sedis reverentiam memoratos episcopos, magnas utique columpnas ecclesiæ utique honoris & famæ fervidos amatores, tanquam filius benedictionis & gratiæ respiciens, honesteque prosequens, & honorificentia condigna pertractans, attente audias, diligenter intelligas, & efficaciter studeas adimplere quæ ipsi & eorum quilibet coram te super eodem negotio duxerint proponenda. Sic te in hiis devote ac prompte habiturus ut speramus & cupimus, ut difficultatis & repulsæ cujuslibet more profugato regiæ devotionis sinceritas exinde clarius illucescat, tuæque famæ præconium quantumvis amplum & diffusum in seculo propensius augeatur, ac sedis apostolicæ gratiam quæ circa filios devotos exuberat, habundancius merearis. Dat.* Laterani x. *kal. Martii pontificatus nostri anno primo.*

Cumque in adventu Cardinalium nondum reversus esset rex à *Wallia* post guerram quam ibi finierat, ut supra eodem libro capitulo iij. patet; præcepit rex ut honorifice tractarentur, *Londoniisque* moram facerent usque ad vincula sancti *Petri*, ipsius regis adventum præstolantes. Ad quem diem ipse rex pacificata *Wallia*, & omnes magnates tam cleri quam populi specialiter ad hoc vocati comparentes ipsos Cardinales honorifice cum gaudio susciperent. Cumque facto silentio uterque Cardinalis pacis sermonem faceret, & multa vicissim de bono pacis introducerent, in fine tandem concludentes, ipsum regem pacis zelatorem & filium catholicum rogaverunt, ut tanquam princeps pussimus & pacis filius dignaretur animum ad pacis bonum inclinare. Responsumque est eis ex parte regis, Quod deliberato consilio rex ad interrogata & rogata responderet die tercia. Erat enim thema unius Cardinalis: *Da pacem Domine in diebus nostris.* Alterius vero: *Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.* Adveniente die tertio, & congregato concilio, frater *Willielmus de Hothom* prædicavit in Latino sicut Cardinales fecerant, assumpto themate hoc; *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam.* Reducens in parte sic, Quod rex noster tanquam veræ obedientiæ filius pacisque zelator paratus erat audire apostolica mandata tanquam cœlitus etiam emissa. Finitoque sermone brevi, statimque ex præcepto regis recitabatur in *Gallico* totus processus suprascriptus, quomodo inter reges ipsos guerra orta est, & usque in eundem diem continuata; ut ipsi, qui mediatores pacis existerent & promotores videre possent & dinoscerent quis regum justiciam haberet in causa, vel injuste causam confoveret. In fine vero totius longæ recitationis suprascriptæ surrexit *Antonius de Bek* episcopus *Dunelmensis*, & ex parte regis respondit sic in *Gallico*. « Vos domini Cardinales rogastis & requisistis dominum nostrum regem pro plena pace concedenda, « vel bonis saltem treugis diutius amplectendis: & « licet unusquisque Christianus & fide catholicus « pacem velle debebit, & eam amplecti ratione bonorum quæ ex ea sequuntur, & propter ejus contraria & immensa mala quæ ex guerra proveniunt & ex seditione nascuntur, tamen fidelitatem « & promissa tenere debent homines universi; unde « ipse dominus rex vobis respondet sic, Quod talis confœderatio inter regem *Alemanniæ* & ipsum « jam nunc inita est & per sacramentum confirmata, quod neuter eorum absque altero cum rege « *Franciæ* pacem faceret vel treugas concedat quoquo modo: cujus rei causa ipso non requisito vel « dissentiente, nec pacem facere potest, nec treugas « concedere vult. Quo cessante loqui, confestim Cardinales ipsum regem rogaverunt, ut ex clementia regia annuere dignaretur, nuncios super hoc regi *Alemanniæ* destinare. Et datus est dies crastinus ad respondendum. Crastina autem die cum convenirent iterum universi, idem *Dunolmensis* episcopus in *Gallico* sic ait, « Domini carissimi requisistis hesterna die dominum nostrum regem de duobus, « scilicet quod ex gratia sua mera dignaretur nuncios mittere ad regem *Alemaniæ*, ut ejus animum « alliciat ad pacem annuendam & plene confirmandam. De alio; quod scilicet treugas concederet « usque ad certum tempus infra quod de plena pace « tractari posset, vel ipsas saltem treugas ulterius « prorogare. Ad primum articulum respondet vobis dominus noster rex sic; Quod ratione & reverentia *Romanæ* ecclesiæ quæ totius orbis caput est « magistra, & occasione personarum vestrarum qui « illius ecclesiæ estis membra, habitaque consideratione vestri laboris & longi itineris, liberaliter « concedit vobis rex nuncios suos super hoc ibidem « destinare. Ad aliud sic: Satis vobis constat & « omni populo quod exercitus regis *Franciæ* & gens « sua tota jam parati existant ut sibi & suis inferant « mala quæ possunt, sicut hucusque fecerunt in terra « & in mari, unde regi non esset securum suis præcipere ne se defenderent nisi ex parte altera esset « inhibitum ne ulterius persequerentur. Propter « quod vobis respondet, Quam cito constiterit ei « regem *Franciæ* ex parte sua inhibuisse vel inhibere velle, statim & ipse suis hoc illud idem præcipiendo mandabit, set ante non. Factoque tali responso & accepta licentia reversi sunt Cardinales in *Franciam* unde prius venerant, set non vacui, immo bursas vacuantes. Ex unoquoque cathedrali capitulo vel collegiato per totam *Angliam* nomine procurationis & expensarum sex marcas argenti habuerunt; & hoc ex concessione papali, præter alia multa, ut assolet cupiditati *Romanorum* Cardinalium, sicut pensare scitis multiplicius. Et ubi religiosorum pauperum vel sanctarum monialium propter exilitatem non sufficerent per se, adjungebantur eis circumadjacentes ecclesiæ parochiales ad solutionem peragendam, ita quod papale privilegium non remaneret vacuum, nec deficeret obolus in summa.

CAP.

Edw. I.

Cap. VIII.

SEquenti vero anno reversus est unus eorum cum esset tunc rex in guerra *Scotia* apud **Berwyke** ut de præmissis responsum acciperet. Et interim missi nuncii ad regem *Alemanniæ* reversi sunt, nunciantes quod nec pacem voluit nec ullum amorem. Sicque reversus Cardinalis & tamen reliquit ibidem octo personas de suis interfectas à *Scotis*, qui ad quærendum fenum & paleas die quadam cum aliis processissent & incaute procederent, à *Scotis* circumspecti sunt & interfecti. Iterumque expensas accepit idem Cardinalis, videlicet secundum taxationem *Wyntoniensem* & *Lyncolniensem* de unaquaque marca iij.d. Eodem anno clerus decimum, cives sextum, populus xij. denarium regi contulerunt. Eodem anno apud *Lowmeban* obiit dominus *Robertus de Bruys* in cœna Domini, qui, ut superius tactum est, circa successionem regni *Scotiæ* cum *Johanne de Baliol* coram rege *Anglorum* disceptavit, & sepultus est apud **Gysborne** juxta patrem suum. Eodem anno obiit *Gilbertus* Comes *Glouceſtriæ* qui *Iohannam* filiam *Edwardi* regis duxerat uxorem; & puerum parvulum tenerimum reliquit hæredem de prædicta *Iohanna* procreatum: ipsa *Iohanna* contra voluntatem patris sui regis accepit unum simplicem militem in conjugem nomine *Radulfum de Montermer*, qui per strenuitatem & industriam postea factus est Comes *Glouceſtriæ*. Eodem anno in quadragesima obiit *Iohannes Romanus* archiepiscopus *Eboracensis*, à *Iohanne Romano* quondam *Eboracensi* Thesaurario, & quadam pedisequa procreatus; & bene *Romanus* quia à *Romano* patre cupiditatem *Romanam* extraxit: Et cum magnus esset theologus & homo valde literatus, non tamen multæ literæ sed avaritia maxima eum fecit quasi insanire. Sitivit enim pecuniam & substantiam, unde justo Dei judicio contigit ut qui subditorum bona & maxime ab intestatis sitiret, subita quasi morte præventus nullum vel modicum ex testamento proprio consecutus est emolumentum. Executores enim sui se intromittere noluerunt, ita quod non proprio set pocius alieno fiebant expensæ funerum & in ecclesia sua cum honore simplici repositus est, non enim panis vel obolus pro anima ipsius dabatur. Visitationem hic ecclesiæ *Dunolmensis* quam prædecessor suus jure & jurisdictione *Eboracensis* ecclesiæ vendicaverat, accepta ut dicebatur pecunia dormire sustinuit. Obedientiam quam primo pompose de *Dunolmensi* petiit, appellatione interposita segniter prosecutus est. Huic successit *Henricus de Newerk* ejusdem ecclesiæ decanus, electus à fratribus anno Dom. M.CC.xcvj. Qui propter guerram inter reges *Romam* adire non valens, per bullam confirmatus est, eciam ex dispensatione papæ *Bonefacii* in ecclesia sua *Eboracensi* consecratus per *Antonium Dunolmensem* episcopum.

An. Dñi 1295. Anno Gratiæ M.CC.xcv. *Edmundus* frater regis transfretavit in *Vasconiam* cum Comite *Lincolniensi*, associatis eis xxvj. banerettis & DCC. armatis, cum plebe multa; applicueruntque circa medium quadragesimæ apud *Byrgum* & *Blayns*, manseruntque ibidem cum *Anglis* quos in eorum adventu congratulantes invenerant, usque Pascha. Et congregati sunt ad eos *Vasconienses* multi & cæteræ nationes, ita quod in brevi creverunt in numerum plusquam ij. mille armatorum; in ebdomada vero Pascali die Mercurii moverunt se & ex opposito de *Burdeux* fixerunt castra sua à civitate quasi per unam leucam. Quod videntes cives, exierunt cum *Francis* ut eis occurrerent, mutuo enim videbant se & ad congrediendum festinabant. Nostri tamen expectabant & in parte retraxerunt se quasi fugam simulantes quousque separarentur ab urbe spacio magno, & versis vultibus eos in urbem retrocedere compulerunt; cæsisque quasi duobus millibus alios insecuti sunt usque ad portam civitatis. Quidam eciam ex nostris ingressi sunt cum eis, & demum dimissa porta præclusi sunt & retenti, inter quos erant illi duo fratres de **Marlay** dominus *Robertus* & *Johannes*, qui postea redempti sunt dato precio; mane autem facto timentes cives obsidionem continuari apposuerunt ignem in domibus suburbanis quæ muro adhærebant, & interim egressi marinarii nostri cæteras domos suburbanas accendebant, ita quod in ipsa die Jovis totum quasi suburbium vorax flamma consumpsit. Die autem Veneris cum urbem fortissimam *Angli* impugnare non possent eo quod ligneas machinas non haberent, profecti sunt usque *Langgon*. ultra *Ryons* per tres leucas, ubi dominus villæ ejusdem in eorum adventu *Francis* effugatis tradidit eis villam liberam, & morati sunt ibidem per iij. dies; miseruntque interim ad sanctum *Macarium* ut villam redderent, at illi petitis & optentis tridualibus induciis miserunt *Burdegalum* ut auxilium mitterent, & accepto responso quod non possent, tradiderunt se *Anglis* & villam reddiderunt. Castrenses tamen tenuerunt castrum, & obsessi sunt à nostris tribus ebdomadis & tum expugnati. Interim venerunt quinque burgenses *Burdegalenses* ad dominum *Edmundum* loquentes secreto & componentes cum eo pro quinquies mille libris argenti, ut civitatem *Burdegalensem* eidem traderent in aurora secundæ diei, dato tamen hoc signo & inito pacto ut cum essent urbem ingressi parcerent universis qui signo sancti *Georgii* se munirent; cumque reverterentur ad urbem, illi quinque proditi sunt, capti, & incarcerati, & post dies paucos patibulo suspensi. Venientibus autem *Anglis* ut ingrederentur ad libitum, repulsi sunt à civibus qui eorum adventum præcognoverant, & firmissime clauserunt portas civitatis; initoque consilio, cum se illusos sic cognoscerent nec securum haberent locum quo declinarent, profecti sunt omnes usque *Bayon*, & honorifice suscepti sunt. At ubi dominus *Edmundus* multos in stipendiarios convocaverat, & multos thesauros exhauserat velut homo facetus & largissimus, cum tantam miliciam retinere non posset eo quod non haberet stipendia, decidit vultus ejus, & infirmatus est circa Pentecosten, & sic deficiente pecunia defecit & spiritus, & post dies paucos viam universæ carnis ingressus est. Præcepitque suis, ut asportarent eum secum, nec sepelirentur ossa ejus quousque solverentur ejus debita, sicque fecerunt. Et post treugas initas reduxerunt secum ossa ad fratrem suum regem, & per eum honorifice sepulta sunt apud *Westmonasterium Londoniæ*. Post mortem *Edmundi* præficitur *Anglis Henricus Lacy* Comes *Lincolniensis* de consensu totius exercitus. Homo quidem facetus, pulcherrimus & strenuissimus; hic cum aliquantisper regulasset exercitum, circa festum sancti *Iohannis Baptistæ* egressus est, & obsedit urbem *Hays* per vij. ebdomadas, & singulis fere diebus insultum fecit ad urbem.

Edw. I.

bene. At illi obsessi de strenuitate & juventute confidentes multociens exierunt, & post conflictum aliqualem iterum ingressi sunt; tandem vero cum audissent *Angli* quod Comes de *Artoys* veniret in auxilium caeterorum, reversi sunt usque ad *Bayon*. Iteratoque post tempus modicum exierunt quidam ex *Anglis* versus partes *Tholosanas*, & multas villas & urbes incendentes concremaverunt; reversique sunt contra yemem cum præda magna. Tunc licenciati sunt multi ex *Anglicis*, scilicet vulnerati, debiles, & imbecilles, & cum domino *Willelmo de Vescy* qui infirmabatur cum caeteris in *Angliam* reversi sunt. Circa Purificationem beatæ *Mariæ* virginis miserunt ad nostros *Anglos* qui erant apud *Bayon* cives ad *Heleregard*, & alii quidam ex nostris qui in eorum auxilio missi fuerant cum obsiderentur à *Francis*, quod victualibus fere deficientibus aut necessario oporteret in proximo eis succurrere, aut obsessos fame deficere, vel quod abhorrerent in immensum, in manus hostium se tradere. Quo audito, festinavit Comes qui nostris præerat, & præparatis necessariis profectus est cum DC. armatis & x. mille peditum electorum. Mansitque eodem die in vesperis apud *Perforarde*; mane autem facto continuavit iter inceptum usque ad horam undecimam volens si posset eodem die obsessis subvenire. Et erant omnes armati & bene muniti quia suspicabantur hostes in proximo, non tamen de certo sciebant; gradiebanturque per turmas suas tribus distinctas aciebus, portantes frumentum & onera inter ipsas suas turmas; cumque non distarent ab urbe nisi per iij. leucas modicas, & esset ipsa dies multum inclinata, silvam quasi modicam quæ erat in via transire festinabant. Egressa autem acie prima à silva, occurrit ei in plena planicie Comes de *Artoys* cum mille & D. armatis per iij. acies distinctas & separatas. Congredientibus igitur primis duabus primum aciebus retrocedere fecit alienos acies nostra usque ad secundam aciem; qua convicta cum prima & superveniente tercia, verterunt se nostri & alii insequuntur: interim transierunt nostri qui in ultima custodia erant & obviantes quartæ aciei ipsius Comitis, ipsam in velocem fugam quasi pro nichilo converterunt. Et facta est obscura nox, ita quod nullus cognosceretur ab altero nisi lingua materna loqueretur; dispersique nostri & etiam *Franci* nescientes bene qua parte diverterent quousque luna luceret super eos. Lucente tandem luna declinaverunt *Franci* ad urbes finitimas, & quidam ex nostris intererant cum *Francis*, qui cum ex ipsa luce vel lingua manifestarentur propria, capti sunt & violenter abducti. Inter quos dominus *Johannes de sancto Johanne* captus est & quidam alii, pauci tamen corruerunt gladio quia advesperascente die facta sunt hæc, & cooperuerat eos quasi subita caligo, nec erant pedestres hinc vel inde qui projectos armatos spoliarent vel interimerent, nostri enim pedestres remanserunt in nemore, nec boni quicquam exorsi ex armatis à nostris. Retenti viri processerunt *Heleregard*, set tamen à civibus qui jam hoc factum audierant admissi non sunt, set clausis januis improperabant eis quod suos consocios & comitem strenuum tam vecorditer relinquerent; processeruntque eadem nocte ad sanctum *Cinerum* per quatuor leucas, & ibi recepti sunt, susceperunt tamen alios in profundo noctis venientes, & eorum consilio freti egressi sunt in aurora diei ad locum pugnæ, colligentes spolia multa & frumentum quod portaverant asportantes. Comes autem *Lincolniensis* cum multis aliis magno noctis spacio vagans cum jam nesciret quo se diverteret, per eandem viam reversus est qua & venerat. Et mane quasi hora tercia venit ad *Perforade* ubi prius pernoctaverat, & invenit ibi multos ex suis mœstos quidem de ejus absentia, set de præsentia jam gaudentes eo quod salvum eum receperant; reversusque est usque ad *Bayon* cum domino *Johanne de Britannia* & toto comitatu. Congregatique sunt ad eum in sequenti quadragesima omnes dispersi & profugi, & in sequenti æstate moverunt se versus partes *Tholosanas*, incendentes villas quas poterant & sævientes gladio, perimentes usque ad festum sancti *Michaelis*. Removeruntque obsidionem sancti *Katerini* quam *Tholosanenses* fecerant, & reversi sunt cum præda magna usque *Bayon*, yemaveruntque ibidem usque post dominica natalicia, & cito post accepto mandato à rege *Edwardo* de treugis initis, reversi sunt in *Angliam* circa Pascha. Circa ista tempora *Scoti* rebellare cœperunt, ut supradictum est. Edw. I.

Cap. IX.

Cum igitur immobiliter perstaret in proposito eundi in *Flandriam*, ut supradictum est quinto capitulo, præcepit anno Gratiæ M. CC. xcvij. ut omnes qui servicium sibi debebant & omnes alii An. Dñi 1297. qui viginti libratas terræ à quocumque tenerent infra regnum *Angliæ*, essent *Londoniæ* in festo beati *Petri* ad vincula, parati cum equis & armis ad transfretandum cum rege absque dilatione qualicunque vel excusatione. Cumque venissent ibidem multi, viderentque regem in incepto proposito permanere, dixerunt ei quidam de magnatibus, Non expedit, ô rex, nec bonum est transfretare nisi prius reconciliato patre tuo spirituali *Cantuariensi* archiepiscopo, & magnatibus tuis, inveniaris & ipse in sinu matris ecclesiæ numeratus. At ille in se reversus & videns hoc justum esse & rationi consonum, mox accersito *Roberto de Wynchelse Cantuariensi* archiepiscopo qui præsens aderat, & tunc rex omni rancore deposito ipsum cum suis in specialitatem recepit pristinam, & majorem adauxit. Et confidens de bonitate ipsius & constancia, curam & custodiam *Edwardi* filii sui & totius terræ *Angliæ* adjuncto sibi domino *Reginaldo de Grey* coram omni populo commisit, præcepitque ut omnia sibi restituerentur etiam usque ad ultimum quadrantem; sicque favente Deo reductus est cum honore qui mortem non metuens pro honore Dei certavit usque ad mortem. Omnesq; magnates qui ibi aderant ipso regis filio ex præcepto regis pacis fidelitatem faciebant, & ab omni populo levatis dextris verus conclamabatur hæres futurus & dominus & regni successor. Excusavit se etiam rex de exactionibus & prisis quas à populo susceperat, dicens se incepta prosequi non posse nisi eorum subveniret larga manus, præcipue cum non suam tantum, immo totius populi ageret causam tanquam protector eorum & defensor; rogavitque populum accepta licentia ut omnia condonarentur ei & orarent pro eo. Et orabant quidam publice, alii autem sic; alii vero occulte, pauci vero bene. Prædicti vero Comites *Herfordensis* & Marescallus à Rege se subtrahentes, cum votis

ejus

Edw. I. ejus non parerent ab eorum officiis absoluti sunt, deditque rex eorum officia aliis quibusdam qui ministrarent ei. Quod ipsi grave ferentes, præcipue cum non tantum propriam set eciam totius communitatis causam agerent, dicentes mediatoribus pacis qui inter ipsos & regem equitabant, quod non solum ipsi set tota communitas terræ gravata erat & ultra modum de injustis vexationibus, talliagiis & prisis, & maxime quod non secundum libertates magnæ Cartæ ducerentur; cumque regis animum viderent immobilem & diutius sub incerto ventum verberare nolentes, missis ad regem nunciis rogaverunt eum, ut subscriptos articulos pro se & pro populo emendare juberet, adicientes quod si cartam libertatum confirmare vellet & articulos corrigere, parati erant omnes eum sequi in vitam & in mortem.

Ceus sont le mostrances que Archeveskes, Eveskes, Abbes, Priourres, Contes, & Barons, & tote la communyalte de la terre monstrent a nostre seigniour le roy & humblement priont come a seigniour que cestez chosez voille redresser & emendere a honour de luy & salvacion de peple. En primes y semble a tut la communyalte du realme la terre que le garnysment que fet lour fuist par le brief nostre seigniour le roy ne fuist pas assiz suffiçyans pur ceo qil ne dvoit nule certaine lieu especyfie oue ils deveront aler. Kare solom le lieu covynt il faire la purvyance & puissent aviser le quele ils dusent luy faire service oue none. Pur ceo que dist est cominalment que nostre seigniour le roy vule passer en Flandres, *avys est a tote la comyalte que la ne deyvent il nule servyce faire; pur quey eaux ne lours predecessoures ne auncestres unkes en cele terre servyce ne fyrent; & tut fuist il isint qils dussent le servyce la ou ayllours, ils averont pas ponare de fere le, pur ceo que ils ont este tant greves de diversez talliages, eydes, pryses, cest assaver de frument avaynes brayes laynes quisez boefs vachez chars salsez sannz nule dener payer dont ils dussent avoire sustenue & maynteneu. I dyent estre ceo ke eyde ne poyent ils faire pur la poverte que ils sont eyns pur les talliages & prisez avantditez, kar ils nont a payne dont ils se poyent sustenere. Et molez en sont que nont pas lours sustenaunce ne lours terres gaynes. Ester ceo tote la communalte de la terre ces sentent durement grevez qils ne sont pas menes solom lez leyes & lez usages de la terre par lez queus lour auncestres solont estre menez, ne ils ont lour franchises lez queus ils solont avoyre: mes sont mys hors voluntierement par quoy ils se sentont durement grevez. Oustre ceo clerkus & lays se sontont durement grevez de ceo qils solent estre menes solom lez poyntes de la grant chartre lez queus poyntez sont tolo plus tressoyles, la quele chose est tresgraunt damage a people. Par quoy ils prieont a nostre seigniour le roy, qil voyle que cestez chosez soyent redressez al honour de luy & salvacion de people. Oustre ceo la comynalte de la terre se sensent durement greves de la syse de la foreste que nest mye garde come ele soleye estre en arere ne la chartre de la nudere, mes sont attachementes voluntiers hors de la syse altrement que homme ne solest. Oustre ceo tote la comunalte de la terre se sensent durement grevez de la male tot dez leynes que est si grevouse a chescune sak de la leyne entiere xl. s. prysa a chescune sak v. marces. Pur ceo que la leyne* Dengleterre *est a poye le moye de la value de tote la terre par tyl prus. Pur ceo que la comynalte de la terre volent honour & sanite a nostre seigniour le roy sicome il deyvont voylere ne lour semble pas que ferroit a luy pry de passer en* Flandres *sil ne fuist plus a sure pur luy & pur sez gents des* Flandresses *& auxi pur la terre de* Scoce *la quele se comence a lever contre luy taunt come il est ore en terre. Et bien entendent qils en frayent plus malveys manere sils fussent sure qil fuist le mere passe; & ne mye soulement taunt mes aultres terres que ne sont pas uncore bien affermes.*

Cumque esset rex in suo itinere apud **Portesmeuc** ad transfretandum quasi paratus, miserunt ad eum prædicti Comites nuncios qui voluntatem ejus quærerent in præmissis; quibus ille respondens ait, « Concilium meum plenum non est mecum « hic, pars enim ut scitis remansit *Londoniæ*, & « pars præcessit in *Flandriam*, nec absque concilio « pleno respondere possum ad interrogata vestra, « set ite & dicite his qui miserunt vos, ut si mecum venire velint placebit michi multum, sin autem noluerint, rogo ut michi vel regno saltem « non noceant; spero quidem adhuc favente Do« mino quod revertar in terram hanc & in regnum « meum suscipiar. Et reversi sunt nuncii levi data licentia. Transfretavitque rex circa festum sancti *Bartholomæi* in *Flandriam*, & applicuit ad portum de *Swyne*. Cujus historiam prosequimur hic post regressum Comitum in patriam suam. Comites vero prædicti cum quibusdam Baronibus complicibus suis reversi sunt *Londoniam* prohibentes Cancellario Regis & Baronibus Scaccarii ne octavum denarium quem Rex expetierat à populo, vel quintum à clero, seu aliquam vexationem expeterent vel levarent quoquomodo. Rogaverunt eciam *Londonienses* tanquam amicos & confratres, ut in expetendis libertatibus magnæ Cartæ eis assistere vellent, & curam adhibere fidelem. Ita quod jura perdita recuperare possent & recuperata tueri. Et ne rapina vel extorsione illicita possent argui in posterum, prædicti Comites proclamare fecerunt ne suorum quisquam rem quamcumque modicam caperet à quocumque nisi justo dato precio, & hoc sub pœna mutulacionis manus dextræ vel eciam capitis si culpa expoiceret, reversique sunt in terram suam nulli molestiam inferentes aut gravamen.

Cistrensis. Rex itaque *Edwardus* non obstante, ut dictum est, mutatione officiorum prædictorum Comitum circa festum beati *Bartholomæi* apostoli, non animum mutans, transfretavit in *Flandriam* cum mille quingentis armatis & L mille peditum electorum, de quibus fuerunt *Wallenses* xxx. mille. Statimque cum applicuisset rex in portu de *Swyna* & necdum se recepisset hospicio, nostri marinarii de portubus inveteratum illud odium quod inter ipsos & marinarios de **Jarnemuthe** ab antiquo duraverat ad memoriam reducentes, mox currentes ad arma impetu furoris sui combusserunt plusquam xx. naves eorum, perimentes gladio quotquot ex ipsis comprehendere potuerunt, rege tamen prohibente set impetum furoris reprimere non valente. Tres tamen naves magnæ in quarum una thesaurus magnus fuerat retrahentes se in altum maris cum difficultate fugerunt; & hæc acta sunt in portu de *Swyna*. Inde pergens rex apud *Bruges* ubi Comes *Flandriæ* occurrens

Edw. I.

currens ei obviam suscepit eum cum immenso gaudio. Cui rex ait, Ecce in auxilium tuum venimus ô Comes! Num igitur in hostes procedere an ad tempus quiescere debemus indica nobis. Exercitus enim regis *Franciæ* non distabat ab eis nisi per duas leucas modicas; videns autem Comes ipsum respective viribus imparem, & quod exercitus *Franciæ* pergrandis fuerat immensus, ait illi, Domine mi rex, non possumus in præsenti ex arrepto procedere eo quod estis labore fatigati, set est michi civitas fortis & bene munita, scilicet *Gant* ad quam declinabimus ad tempus, quousque robur nostrum & negotium melius pro voto ordinetur. Et adquievit ei rex, & præcepit ut exitus viarum & introitum terræ observarent pedestres eo quod ibi sunt fossa multa, donec iter inceptum agerent ad eandem civitatem. Et quia cives *Brugenses* sicut & cives aliarum civitatum, scilicet *Doway*, *Ypre*, *Gant*, & S. *Edomari* paulo ante cesserant regi *Franciæ* cum defensorem non haberent neque propugnatorem, jussit rex ne alias forte mutarentur ut & fidelitatem sibi jurarent & obsides darent; quo facto, processit in via sua versus *Gant*, respicientibus in eum *Francis* set non prohibere valentibus. Timebant enim pedestres regis *Angliæ* eo quod erant ex eis sagittarii multi. Moveruntque castra sua usque *Courteray* quæ distat à *Gant* per viij. leucas. Mansit itaque rex noster apud *Gant* per dies plurimos, & pedestres sui frequenter agebant prædas plurimas, inter quas villam de *Damp* sic dictam spoliaverunt eciam bonis multis, & peremerunt in ea plusquam ducentos viros electos qui se primo dederant regi nostro in primo adventu suo. Quod quidem factum multum displicuit regi, & quosdam hujus sceleris auctores jussit in furca suspendi.

An. Dñi 1290.

Mense Maii ejusdem anni, scilicet anno Domini M.CC.xc. gens *Scotorum* perfida rebellare cœpit hoc modo. Comes de *Warenna* cui rex noster curam & custodiam totius regni *Scotiæ* vice sua & nomine commiserat corruptionem aeris causans dixit se ibi non posse manere cum sanitate; mansitque in *Anglia* in parte tamen aquilonis & hostes exulantes segniter prosecutus est, quod fuit nobis in posterum fons & origo magni mali. Thesaurarius eciam regis dominus *Hugo de Cresshyngham* homo pomposus & elatus valde pecuniam dilexit, & murum lapideum quem ipse dominus rex novum fossatum apud Berwyk construi præceperat non construxit, quod nostris evenit in scandalum, ut patebit inferius. Justiciarius vero regis dominus *Willielmus Ormesby* præceptum regis prosequens, omnes qui fidelitatem regi *Angliæ* facere noluerant absque personarum distinctione exulabat. Eratque quidam latro puplicus *Willielmus Waleys* nomine qui multis temporibus exulaverat; hic tunc existens vagus & profugus omnes exulantes convocavit ad se, & factus est quasi princeps, & creverunt in populum multum. Huic eciam associatus est ille miles *Willielmus Douglas* qui in captione castri de Berwyk se cum suis regi nostro dederat salva sibi vita & membris, ut supradictum est, quem cum rex ad omnia restituisset, factus est omnium bonorum immemor, sicque latro latroni sociatus est, liberatorem suum saltem in subditis persecutus est in mortem. Cumque prædicti Comes & Thesaurarius ad partes perrexissent australes ut parliamento regis interesse possent, quod in festo sancti *Petri* ad vincula *Londonia* tenebatur, nil mali suspicantes in *Scotis*, ecce prædicti duo *Willielmi* cum populo perverso venientes credebant se invenire posse Justiciarium regis nostri prædictum apud Scone ubi placitaverat, ut eum perimerent festinabant; ipse tamen præmunitus cum difficultate evasit, relinquens hostibus spolia multa. Quibus collectis, jam non in occulto ut prius set palam processerunt concludentes in ore gladii omnes *Anglicos* quos ultra mare *Scotiæ* invenire potuerunt, divertentes postea ad obsidionem castrorum. Interim dum talia gererentur, *Carliolensis* episcopus & cæteri viri qui cum eo erant in præsidio civitatis ejusdem & castri, timentes de infelicitate & inconstantia domini *Roberti de Brus* junioris Comitis de *Karyk*, miserunt vocantes eum ut certo die veniret tractaturus cum eis de negotiis regis si tamen in fide regis ipsius perseverando maneret. Qui mandatis resistere non audens, venit ad ipsum diem cum omni populo *Galwalliæ*, & supra sacra mysteria juravit, & super gladium sancti *Thomæ* juramentum præstitit, quod regi nostro & suis contra *Scotos* & omnes inimicos suos fideliter assisteret in consiliis & auxiliis, dampnaque sua impediret in quanto se posset sua facultas extendere, factoque juramento reversus est in locum suum. Et congregato populo ut colorem fingeret processit in terras *Willielmi Douglas* & partem earum combussit igni, & uxorem ejus & parvulos secum adduxit in vallem *Anandiæ*. Cito tamen post dum à conspiratione *Scotorum* reverteretur ad propria, convocatis militibus patris sui de *terra vallis Anandiæ*, nam pater ipsius in australibus partibus *Angliæ* moram faciebat hujus fraudis nescius, & dixit eis, « Carissimi mei, scitis, & verum « est quod nuper apud *Carliolum* juramentum « præstiti, de quo scitis & audistis, stultum quidem « & vi extortum, nam timore ductus hoc feci cor« pore set non mente, unde contristor & pœniteo « valde, spero tamen me beneficium absolutionis « consecuturum in brevi. Verum quia carnem suam « nemo unquam odio habuit, nec ego habeo, opor« tet ut vadam ad populum meum & nationi meæ « adjungar ex qua procreatus sum; rogo autem « vos ut illud idem facientes placeat vobis venire « mecum, eritisque michi consiliarii & amici caris« simi. Cumq; distulerent responsionem in crastinum, eadem nocte latenter recesserunt, potius eligentes dampna quæcumque magna ad tempus sustinere quam fidelitatem regi *Edwardo* factam cum nota infamiæ infringere. Ipse vero aspirans ad regnum, sicut puplice dicebatur adjunctus est ad populum perversum, & cum episcopo *Glasguensi* & seneschallo *Scotiæ* qui totius mali fabricatores extiterant, confederatus est. Extunc vero generatio illa perfida & infidelis *Scoti*, omnes *Anglicos* quos invenire poterant trucidabant, religiosos eciam viros *Anglicos* à domibus suis quibus professi fuerant violenter extraxerunt ex ipsis spectaculum facientes. Erat enim ludus eorum & ad spectaculum cum eis vacabant. Ad pontes namque aquarum multarum sedentes, senes *Anglicos* religiosos & feminas quos specialiter reservabant ad hoc, ligatis manibus vel pedibus ne forte natando evaderent, ab ipsis pontibus vel salire vel præcipitari faciebant, in interitu eorum & submersione lætantes. Inter quos adducti sunt duo Canonici de domo sancti *Andreæ* in *Scotia*, qui cum ad pontem villæ nominatæ sancti *Johannis* coram

ram illo latrone *Willielmo Waleys* starent quasi pro tribunali mortem expectantes, subito salvavit eos Deus sic. Venerunt enim nuncii cum magna festinatione ex parte quorundam magnatorum regni *Scotiæ*, in quorum adventu præpeditus ille *Willielmus* latro præcepit ut in salva custodia ponerentur; qui postea a custodibus suis per quosdam amicorum suorum redempti sunt dato precio & præstito juramento quod a regno festinantes egressi nunquam illud iterum ingrederentur; quorum unus mansit apud Ospburne per tempus aliquod & periculum suum ore proprio enarravit. Hæc ideo scribere curavi ferocitatem improbæ gentis reserare quæ in maligno totaliter super omnes alias nationes terræ quasi naturaliter contra *Anglicos* posita est. Tres *Anglici* viri in villa S. *Andreæ* in *Scotia* mansionem susceperant cum à facie illius *Willielmi Waleys* & suorum fugissent in lapidem illum scilicet qui dicitur petra vel *arcus* sancti *Andreæ*, credentes se posse lapidis immunitate muniri, cum sancta mater ecclesia privilegium perdidisset, à *Scotis* insecuti sunt, & in eodem lapide interfecti.

Cap. X.

NUnciata sunt hæc regi in *Flandria* existenti, Quæ cum ad audientiam ejus pervenissent, de facili fidem non adhibuit, set misso *Dunelmensi* episcopo præcepit super hoc veritatem inquiri. Qui festinando convolans invenit multitudinem *Scotorum* conglobatam, cui resistere non audebat. Et reversus ad regem omnia per ordinem nunciavit; rex vero in *Flandria* quasi accinctus ad iter transfretandi propositum mutare noluit, set omnem militiam *Eboracensis* comitatus à *Treuta* usque in *Scotiam* ipsi Comiti de *Warenna* assignans, præcepit ut *Scotorum* audaciam festinando reprimeret, & auctores mali debita justitia castigaret; Remisit etiam in terram *Scotiæ* ambos illos Comites *Iohannem de Badenough*, & *Iohannem de Bughun*, præcipiens eis in fide sua ut tumultum populi sedarent & manerent in fidelitate promissa; Quorum ille de *Bughun* colorem primo simulans cœpit reprimere quorundam audaciā, set tamen in fine factus est nobis de converso perversus. Alter vero de *Badenaugh* suorum animos mutare non valens mansit cum nostris saltem cum corpore. Comes vero de *Warenna* de comitatu *Eboracensi* exercitum congregans, præmisit ante se cognatum suum dominum *Henricum de Percy*, Qui congregato exercitu comitatus *Karliolensis* vallem *Anandiæ* ingressus est cum tricentis armatis & xl. millibus peditibus electorum circa festum beati *Laurentii* martyris; Cumque pernoctassent nostri apud *Lochmaban* non timentes sibi in aliquo, ecce incolæ ejusdem patriæ exterrere eos volentes quasi nocte media clamabant, non quidem *Philistini* set *Scoti* super nos. At illi currentes ad arma mox unusquisque domum in qua manserat accendit, & conglobati continuo recesserunt cum lumine, Profectique sunt inde per modicas diætas usque ad villam de Are juxta *Galewalliam* ut ad pacem admitterent *Galewalenses*; Cumque non venissent nisi pauci equestres nunciatum est eis post triduum quod *Scotorum* exercitus non distabat ab eis nisi spacium iij. leucarum. At illi summo mane castra moventes egressi sunt campum juxta *Irewyn*, ordinantes exercitum & ad bellum se parantes; Eratque *Scotorum* exercitus ex parte altera cujusdam laci modici & mutuo se videbant, Cumque magnates *Scotorum* qui ibi aderant, episcopus scilicet *Glasguensis*, senescallus *Scotiæ* & *Willielmus Douglas* viderent se esse impares equestribus nostris licet pedestres nostros in duplo excederent, timuerunt sibi, & missis nunciis ad nostros petierunt utrum esset ibi aliquis ex parte regis *Angliæ* qui eos ad pacem recipere posset, & responso quod sic, confestim venit ad eos ille strenuus miles *Ricardus Lundy* qui nunquam regi nostro fidelitatem fecerat, & se cum suis dedit voluntati regis nostri, dicens se nolle ulterius cum discordantibus & variantibus militare. Quod cum vidissent alii magnates nominati confœderati sunt, & continuo se dederunt prædicto domino *Henrico de Percy* nomine regis, salvis eis vita & membris, terris & catallis, & quod condonarentur omnia usque ad eandem diem, promissis obsidibus & instrumentis confectis; & conditionaliter admissi sunt, si talia regi complacerent. Cumque nostri reverterentur apud *Irewyn* nunciatum est eis, quod multi ex *Scotis* & *Galewalensibus* eorum sarcinculas hostiliter deprædati sunt interfectis plusquam quingentis viris cum mulieribus & parvulis, quos insequentes, percusserunt ex eis circiter mille viros, & reversi sunt nostri sic multiplicata præda. Adveniente apud Berwyk Comite de *Warenna* ei per ordinem prædicta nunciantur, & missis ad regem nunciis voluntatem ejus expetit; Qui existens in præcinctu itineris ut dictum est, noluit impediri, set pro bono pacis postulata concessit, factoque ad diem certum hujusmodi responso. adhuc dissecabantur *Scoti* in cordibus suis, differentes obsides quos promiserant, & postulantes omnia sua & antiquas consuetudines suas sicut à rege *Scotorum* antiquitus tenere consueverant; Quæ cum adhuc essent quasi sub certa spe concedendo promissa, iterum & iterum multiplicatur dies, & variantia & frivola jungebantur, eo quod latro ille *Willielmus Waleys* interim populum adjuvabat. Ad ultimum vero cum tantum propoperent super eos timebant sibi, magnates *Scotorum* imposuerunt culpam prædicto domino *Willielmo Duglas*, & episcopo *Glasguensi*, Qui notam criminis impositi excusare volentes, sponte dederunt se, primo ille *Willielmus*, & paulo post ipse dominus episcopus; & traditus est episcopus sub custodia custodis castri de Rokesburgh vice nominis regis nostri; Ipse vero *Willielmus* in castro de Berewyk positus est & retentus salvo custoditus. Quod cum audisset ille latro *Willielmus Waleys* iratus animo perrexit ad domum episcopi & omnem ejus supellectilem arma & equos, filios etiam episcopi nepotes nomine nuncupatos secum adduxit, ut auctus immenso *Scotorum* numero eo quod communitas terræ sequebatur eum tanquam Ducem & principem, tota etiam familia magnatorum adhærebant ei; & licet ipsi magnates cum rege nostro essent corpore, cor tamen eorum longe erat ab eo. Nostri vero sic irritati cum nollent talia ulterius sustinere, processerunt armati ad villam de Stirvelyne, ubi senescallus *Scotiæ* venientes rogaverunt nostros ut adhuc sustinerent per modicum tempus, si forte suos populum *Scotorum* pacificare possent quoquo modo; Quod cum eis concessum esset, iterato venientes iiij. scilicet idus Septembris responderunt præcise, quod eos justificare non poterant, pro-

promittentes tamen quod in auxilium nostrorum venirent die crastina cum xl. equis armatis; Credideruntque eis & dimiserunt eos; In recessu autem eorum in vesperis cum quibusdam ex nostris à foragio revertentibus obviassent, insultum fecit in eos ille Comes de *Levenay*, & collum unius peditis perforavit gladio; Quod cum in exercitu nostro nunciatum esset, mox cucurrerunt ad arma, & vulneratum sanguinolentum Comiti de *Warenna* præsentaverunt, expetentes vindictam fieri in ipsâ nocte, conclamantes & dicentes, seditionem fieri & fidem fractam esse. Ad hæc Comes, Sustinete, inquit, nocte hac ut si in crastino promissa non fecerint & compleverint, majorem eciam in facto ultionem expectamus. Præcepit tamen ut omnes essent parati in crastinum ad transeundum pontem de **Strybelyn**. Mane autem facto transierunt pontem pedestres *Anglici* plusquam v. mille & *Walenses* plures, iterumque revertebantur eo quod Comes de *Warenna* somno depressus in campum non exiisset. Cumque post magnam moram surrexisset à somno essentq; omnes in campo armati, fecit ibidem novos milites quorum quidam eodem die corruerunt, Interimque transierunt pedestres nostri, & iterato reversi sunt eo quod senescallus *Scotiæ* cum paucis quidem venit & non cum xl. armatis ubi convenerant, Credebantque *Anglici* ipsos fore bajulos boni nuncii, set excusaverunt se & in facto prædicto & quod gentem propriam justificare non possent, dicentes se non posse ab eis eripere nec equos nec arma. Mittebantur eciam interim duo fratres prædicatores ad exercitum *Scotorum* qui in altera parte montis supra monasterium *Skambskynel* cum illo latrone *Willielmo Waleys* latitabat, si forte pacem amplecti vellent quam tendebant. Ad hæc ille latro, Renunciate inquit vestris, quod pro bono pacis non venimus, & parati sumus ad pugnam, ad vindicandum scilicet & liberandum regnum nostrum; Ascendant igitur cum voluerint & nos paratos invenient in barbis eorum. Erant autem ut dicebatur C. lxxx. equestres & xl. mille peditum. Cumque talia dicerentur, Præsumptuosi mox ex nostris dicebant; Ascendamus ad eos, nostri enim sunt; sapienciores vero subjunxerunt, Non ascendamus adhuc, set provide deliberemus quid nobis consilii fuerit faciendum. Adhuc strenuus ille miles *Ricardus Lundy* qui se nostris dederat apud *Irewyn*,

« Domini mei si ascenderimus pontem mortui sumus, non enim transire poterimus nisi bini & bini, & hostes nostri à latere sunt, descendentque super nos sicut voluerint omnes in una fronte; set est unum vadum non longe abhinc ubi transire poterimus xl. simul in una vice. Nunc igitur tradantur mihi quingenti equestres & modica pars peditum, girabimusque hostes à tergo & debellabimus eos. Interimque vos Domine Comes & cæteri qui vobiscum sunt pontem transibitis valde securi. Noluerunt sano adquiescere consilio dicentes, non esse securum se in partes dividere. Erant tunc quasi mille equestres & l. millia peditum præter populum quem dominus *Henricus de Percy* de comitatu *Karliolensi* & *Lancastrensi* congregaverat numeratum ad CCC. equites & lxxx. M[l]. peditum electorum; Qui cum esset in veniendo cum eis versus **Strivelyn** modicum ante recepit in mandatis à domino *Hugone de Cressyngham* thesaurario regis, ut eundem populum cum gratiarum actione remitteret, dicens, exercitum quem habebant sufficere posse; nec expedire ipsos vexare in vanum, vel regis ærarium consumere plusquam necesse erat; Fecitque sic, & indignatus est populus valde, volens eum quasi lapidare. Variis itaque varia censentibus, conclamabant quidam ut pontem transcenderent, alii è converso. Inter quos adjecit ille Thesaurarius regis homo quidem pomposus & filius mortis. Non expedit domine Comes ulterius protelare negotium & thesaurum regis nostri in vanum expendere, set ascendamus & faciamus debitum nostrum ut tenemur astricti. Motus itaque Comes in verbis istis præcepit, ut pontem ascenderent & transirent. Mirum dictu set terribile quidem in eventu quod tot & tanti discreti viri, dum scirent hostes in promptu, strictum pontem ascenderent quem bini equestres vix & cum difficultate simul transire potuerunt. Quoniam ut dicebant qui in eodem conflictu fuerant, si à summo mane usque ad horam undecimam absque ulla interruptione vel impedimento transissent, adhuc extrema pars exercitus in parte magna remansisset; Nec fuit aptior locus in regno *Scotiæ* ad concludendum *Anglicos* in manu *Scotorum* & multos in manu paucorum. Transierunt itaque vexillarii regis & Comitis, & inter primos strenuissimus ille miles dominus *Mardemucus de Twenge*; Cumque vidissent hostes tot jam venisse quot superare poterant ut credebant, mox descenderunt de monte, & missis viris lancearüs occupaverunt pedem pontis, ita quod extunc nulli patebat transitus vel egressus, set in revertendo sicut & in festinando super pontem præcipitati sunt multi & submersi. Descendentibus itaque *Scotis* de monte dixit dictus *Mardemucus* consociis suis, *Estne fratres tempus ut equitemus ad eos?* Quibus respondentibus quod sic, Mox stimulatis equis mutuo egressi sunt, & corruentibus quibusdam ex *Scotis* cæteri equestres quasi omnes in fugam versi sunt. Quos cum insequeretur fugientes, dixit unus ex nostris domino *Marmeduco*, Domine mi, decepti sumus, non enim sequuntur nostri, & vexilla regis & Comitis non comparent. Ad hæc respicientes retro viderunt multos ex nostris & vexillarios regis & Comitis corruisse, Dixeruntque, Præclusa est jam nobis via ad pontem, & à populo nostro intercepti sumus, melius est igitur ut tradamus nos aquæ periculo si forte transire possumus, quam hostium cuneos penetrantes quasi pro nichilo corruamus, Difficilis, immo impossibilis jam factus est nobis transitus per medium *Scotorum*. Ad hæc iste strenuissimus miles *Mardemucus*, « Certe carissimi nunquam dicetur de me quod gratis me submerserim, absit & hoc à vobis & ab honorabili nomine *Anglorum*, sed sequimini me, & per medium eorum viam vobis faciam usque ad pontem. Stimulatoque dextrario mox irruit in hostes, & nunc hos nunc illos cædens gladio per medium transivit illæsus, patuitque via magna sequentibus eum, erat enim fortis robore & staturæ proceræ. Cumque ita strenue militaret nepos illius vulneratus & attonitus equo suo interfecto, set stans tamen super pedes clamavit ad eum, *Domine mi, salva me*, At ille, *Ascende*, inquit, *post me*, Qui ait, *Non possum, defecit enim robur meum*. Moxque consocius ejus armiger ejusdem *Marmeduci* descendens de equo suo eum ascendere fecit, & dixit domino suo. *Sequar te domine quocunque ieris*,

Et

Et secutus est eum usque ad pontem & uterque eorum salvatus est. Apprehenso itaque ponte, per fortitudinem strenue militantis omnes extunc quotquot ex nostris ibi remanserant corruerunt numero armatorum fere centum & peditum quasi v. M. Inter quos CCC. *Wallenses*. Et cum multos ex nostris vita privaverant, tandem quidam ex nostris qui remanserāt aquā natando transierūt, unus etiam miles ex nostris cum difficultate aquā trāsiit in equo armato. Corruit eodē die inter *Scotos* lancearios prænominatus thesaurarius regis *Angliæ* dominus *Hugo de Cressyngham* rector ecclesiæ de **Rudeby** & capitalis Justiciarius in Assisis *Eborac*. Qui cum esset Præbendarius in multis ecclesiis & multarum haberet curam animarum, nunquam tamen arma spiritualia vel casulam induit, set galiam & loricam in quibus corruit; & qui gladio linguæ suæ multos olim extriverat in judiciis multis, gladio tandem perversorum occisus est. Quem excoriantes *Scoti* diviserunt inter se pellem ipsius per modicas partes, non quidem ad reliquias set in contumelias, erat enim pulcher & grassus nimis, vocaveruntque eum non *Thesaurarium* set *Traiturarium* regis: & verius hoc quam credebant, multos enim seduxit in die hac, set & ipse seductus est; qui erat levis & lubricus, elatus superbia & avaritiæ deditus. In proximo congressu nostrorum cum *Scotis* senescallus *Scotiæ* & Comes de *Levenax* qui prius pacifici venerant cum vidissent nostros corruisse, confestim recesserunt ad suos qui in silvis latitabant juxta *polles*. Qui nefandum videntes eventum egressi sunt obviam nostris & multos particulariter fugientes peremerunt ibidem ad *polles* asportantes spolia multa & quadrigas onustas abducentes, Non enim poterant quadrigæ vel summarii à fugientibus abduci de facili in lacubus & mariscis. Comes vero noster citra pontem semper existens reverso domino *Mardoch* cum suis præcepit pontem frangi & comburi; et commissa custodia ejusdem Castri de **Strivelyn** prædicto *Mardoch* promisit ei fideliter data fide, quod infra primas decem ebdomadas veniret in ejus auxilium cum manu forti: non tamen adimplevit quod promisit, oblitusque senectutis suæ profectus est apud *Berewycum* cum festinatione tanta, quod dextrarius in quo sederat in stabulo fratrum Minorum positus nunquam pabulum gustavit. Deinde processit ad filium regis in partes australes & reliquit patriam penitus desolatam. Facta fuit confusio hæc tertio idus Septembris scilicet feria quarta.

An. Dñi 1297. Anno gratiæ M. CC. xcvij. post ista nephanda principia animati sunt *Scoti* & corda *Anglorum* confusa sunt. *Anglicique* nostri qui remanserant in **Berewyk** juste timentes sibi, abierunt à loco suo eo quod principem non haberent seu defensorem. Et cito post ingressi sunt eam *Scoti* invenientes eam vacuam & quasi scopis mundatam. Castrum tamen tenuerunt *Anglici* & defenderunt illud. *Northumbrenses* etiam timore perterriti evacuaverunt patriam ab uxoribus & parvulis & omni suppellectili, mittentes cum eis animalia usque *Novum Castrum* & sparsim per provincias; Cumque diu morarentur *Scoti* in eisdem locis nec latius in *Angliam* processissent, credebant in hoc *Northumbrenses* ipsos nolle fines suos ingredi, & sic ad propria regressi sunt reducentes secum omnia, quod cum *Scoti* didicissent per exploratores suos, mox & quasi latenter *Northumbriam* ingressi sunt, circumgirantes subito patriam peremerunt multos, & prædas maximas asportaverunt. Et extunc erant *Scoti* ingredientes & egredientes ad libitum cubantes in foresta de *Rentbesburia*, nec erat qui exterreret eos. In tempore illo cessavit laus Dei in omnibus monasteriis & ecclesiis totius provinciæ à *Novo Castro super Tynam* in *Karliolum*. Fugerant enim à facie *Scotorum* omnes monachi & canonici regulares & cæteri sacerdotes ministri domini cum plebe quasi tota. Vacabant itaque *Scoti* incendiis & rapinis à festo sancti *Lucæ* usque ad festum sancti *Martini*, & non erat qui impediret eos nisi quidam ex nostris qui erant in præsidio castri de **Berewyk** & aliorum castrorum aliquando exeuntes extremas eorum reliquias cædebant, In modico tamen tempore; In festo vero sancti *Martini* & per octavas sequentes conglobati *Scoti* processerunt ubique vastantes omnia; Cumque venissent *Karliolum* miserunt ad urbem sacerdotem quendam absque Levita qui diceret. « Hæc mandat vobis dominus meus *Willielmus* Conquestor ut vitæ vestræ consulentes « absque sanguinis effusione reddatis ei villam & « castrum, dabitque vobis vitas & membra & « omnia catalla vestra; Quod si non feceritis, con- « festim expugnabit vos & ad internecionem usque « delebit. At illi responderunt ei; Quis est ille « Conquestor? At ille, *Willielmus* quem *Waleys* « nominatis. Adjecerunt & illi. Rex noster, inquiunt, curam & custodiam civitatis istius & castri vice & nomine suo & hæredum suorum nobis tradidit, & credimus eum non habere gratum & ratum habere velle ut domino tuo *Willielmo* ea liberemus, set vade & dic ei ut si eam habere voluerit, veniat ad modum boni Conquestoris & locum expugnet, habeatque si possit civitatem & castrum & universa in eis contenta. Moxque recedente, tetenderunt machinas & ad resistendum paraverunt se. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, vastaveruntque universa per medium forestæ de **Ingelwode** cum **Berlande & Allerdale** usque **Derwent** ad **Cokermewe**. Non enim pepercit eorum oculus ordini, sexui vel ætati, quin ecclesias Dei concremantes ejus sanctuaria quasi pro nichilo reputabant; Et cum esset *Scotorum* propositum ut in episcopatum *Dunelmensem* acies dirigerent, impedivit eos Deus & gloriosus ejusdem loci patronus sanctus *Cuthbertus*, supervenit enim tempestas maxima grandinis, nivis & forte gelu infra easdem octavas beati *Martini*, ita quod multi *Scotorum* fame & frigore perierunt. Exploratores etiam eorum venientes dicebant, eundem episcopatum armis præparatum & bene munitum immenso populo, & tamen non erant centum armati & vix tria millia peditum electorum; Qui licet multo plures ante ad resistendum in confinio manserant, eodem tamen tempore perterriti ad propria fugerunt, set deficiente populo non defuit iste gloriosus *Cutbertus* quin ut pie creditur *Scotorum* propositum suis sanctis precibus quassatum est. Revertentes igitur *Scoti* à cæde prædicta venerunt apud **Exelesham** ubi tres Canonici ejusdem domus qui paulo ante redierant mortem non timentes, cum vidissent venientem exercitum fugerunt in oratorium quod de novo construxerant, ut si sic esset divina voluntas sacrificium Deo fierent in odorem suavitatis. Moxque ingressi sunt ad eos viri lancearii vibrantes eis lanceas & dicentes, Ostendite nobis thesauros ecclesiæ vestræ vel

vel confestim moriemini. Ad hæc unus de Canonicis, Non, inquit, diu est quod vos & populus vester omnia quasi nostra asportastis in terram vestram, & ubi reposuistis ea scitis. Nos vero extunc in pauca quæsivimus sicut jam in præsenti videtis. Interim vero dux eorum ingressus est scilicet *Willielmus Waleys* & comminabatur suis ut recederent, Rogavitque ut eorum aliquis missam celebraret. Et statim unus celebravit. Factaque elevatione egressus est ille *Willielmus* ad deponendum arma sua, Et factum est dum perveniret sacerdos ad perceptionem sacratissimi corporis & sanguinis *Christi*, circumsteterunt *Scoti* ut calicem abriperent. Dumque manus ablueret & à sacrario reverteretur ad altare, invenit calicem asportatum quem super altare reclinaverat, manutergiaque & cætera ornamenta ipsius altaris; Nec erat ei liber in quo finiret missam inceptam, eo quod asportaverant omnia. Et cum hæsitaret sacerdos quid esset faciendum, reversus est ille *Willielmus*, & vidit hæc, præcepitque ut quærerentur sacrilegi & capite plecterentur; set non sunt inventi, utpote cum dissimulatione quæsiti. Adjecitque ad Canonicos, Non inquit à me recedetis quoquam set mecum manebitis ut salvemini, Populus enim iste malitiosus est nec justificari potest seu castigari. Mansitque ibidem per duos dies, & populus iste perversus dispersus per circumjacentem provinciam conburens incendio & vastans universa. Habuitque tunc *Willielmus* ille in literis sequentibus socium nominatum qui eisdem Canonicis literas suas protectorias concesserunt, conceptas in hac forma:

Andreas de Moronia & Willielmus Waleys *duces exercitus regni* Scociæ, *nomine præclari Principis domini* Johannis *Dei gratia illustris Regis* Scociæ, *de consensu communitatis regni ejusdem omnibus hominibus dicti regni ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis nos nomine dicti Regis Priorem & Conventum de* Erseldesham *in* Northumbria, *terras suas, homines suos & universas eorum possessiones, ac omnia bona sua mobilia & immobilia sub firma pace & protectione ipsius domini Regis & nostra juste suscepisse; Quare firmiter prohibemus ne quis eos in personis, terris seu rebus malum, molestiam, injuriam seu gravamen aliquod inferre præsumat super plenaria forisfactura ipsius domini Regis; aut mortem eis vel alicui eorum inferant sub pœna amissionis vitæ & membrorum, præsentibus post annum minime valituris. Act. apud* Erseldestam *vij. die Novembris.*

Item aliæ literæ protectoriæ.

Andreas *&c. Sciatis quod suscepimus unum Canonicum de* Erseldesham *cum suo Armigero uno & duobus famulis suis in salvum & securum conductum regis nostri & nostrum, ad veniendum ad nos ubicumque fuerimus quandocumque necesse fuerit & expediens dictæ domui. Et ideo vobis omnibus & singulis nomine dicti domini Regis mandamus firmiter injungentes, quatinus cum aliquis Canonicus dictæ domus cum prædicto Armigero & famulis suis præsentes literas secum habens causa veniendi ad nos inter vos venerit, ipsos sub salva custodia ad nos ducatis, ita quod nullus eos in personis seu rebus molestet in aliquo sub Regis plenaria forisfactura, aut mortem eis vel alicui eorum inferat sub pœna amissionis vitæ & membrorum, præsentibus ad voluntatem nostram duraturis.*

Egredientes tandem *Scoti* de loco illo tenderunt acies suas versus *Novum castrum* ex parte boriali de Tyne; Et cum essent ex opposito illius villæ de *Rytona* egressi sunt viri quidam illius villæ et maledicebant eos, non timentes eos eo quod aqua superhabundaret in parte. Moxque ex *Scotis* transierunt multi, & eandem villam incendentes continuo reversi sunt. Fugientibus incolis jam statim rumor ascendit, adveniunt *Scoti*, crevitque clamor & ululatus eorum per provinciam totam. Et fugerunt; & secum asportaverunt bona sua non quidem in gaudio set in fletu & luctu, nec erat qui resisteret seu ad resistendum se pararet nisi *Dunelmum* & cives de *Novo castro*. Viri etiam animosi qui erant in præsidio *Novi castri* paraverunt se ad pugnam, egredientes ab urbe, non longe tamen, eo quod pauci fuerant respectu multorum. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, & dividentes inter se spolia quæsita, tradiderunt *Galwalensibus* partes suas, & abierunt in loca sua.

CAP. XI.

Interea modicum ante natale Domini, dominus *Robertus de Clyfford* cum centum armatis & xx M. peditum electorum de Civitate *Karliolensi* & comitatu egressus est vallem *Anandiæ* ut prædaretur ibidem; Cumque transissent aquam de Solwath, mox voce præconia conclamatum est, ut nulli quicquam boni facerent nisi tantum semetipsis. Quo audito gavisi sunt pedestres, & continuo ad prædas dispersi sunt. Equestres vero maturo egressu processerunt & simul. Cumque venissent in mora juxta *Anandiam*, incolæ ejusdem patriæ adunati venientes improperabant eis, vocantes eos *canes caudatos* & præ paucitate eos contempnentes, eo quod pedestres sui longe erant ab eis separati. Ad hæc autem exhortantes se nostri adinvicem congressi sunt cum hac multitudine magna. Et cæsis quibusdam reliquos in fugam converterunt; Concluseruntque eos in quodam marisco, quousque venientes pedestres occiderunt ex eis CCC. & viij. viros. & quosdam duxerunt captivos. Iterumque revertentes ad prædam combusserunt plusquam x. villas ibidem infra limites parochiarum de Gysborne, & tandem reversi sunt *Karliolum* in vigilia natalis Domini cum captivis & præda magna. Iterato circa principium quadragesimæ transierunt ibidem, & vallem *Anandiæ* exspoliantes ignem apposuerunt, Qui accensus crevit in immensum, & combussit quandam ecclesiam de Gysburne; & sic captis spoliis & quibusdam captivis reversi sunt. Et extunc vacabant mutuis incendiis & rapinis. Cum à gente *Scotorũ* perfida talia agerentur, consiliarii regis nostri *Edwardi* qui cum *Edwardo* filio regis erant magnum videntes periculum non tantum regi in remotis agenti set etiam toti terræ *Anglicanæ* imminere, instituerunt apud filium regis qui *Londoniæ* morabatur infra muros civitatis, ut Comites prædictos Mareschallum & *Herfordensem*, qui ut dictum est, à patre suo in partem deciderant, rogaret & interpellaret ad pacis unitatem & amorem. Missis igitur literis suis rogavit eos ut ad Parliamentum suum, eo quod sui patris locum tenebat in *Anglia*, venirent *Londonias* x. die Octobris celebrandum, Qui novi præceptoris & futuri Principis rogatum amplectentes venerunt ad eundem diem,

diem, non tamen nudi, immo cum quingentis equis armatis & multitudine magna peditum electorum; quia communem profectum & utilitatem amplectebantur, communes diligebant eos fortiter; Portas tamen Civitatis noluerunt ingredi, nisi primo concederetur eis quod in omnibus portis Civitatis ponerentur prius custodes eorum, ne forte absque armis ingressi velut oves in ovili clauderentur; quo concesso, ingressi sunt. Ubi tandem post consilia multa & tractatus varios mediante venerabili patre *Cantuariensi* archiepiscopo magistro scilicet *Roberto de Winchelse*, cujus memoria in benedictione sit, non fuit alia forma ad quam consentire voluerunt, nisi quod ipse dominus Rex magnam Cartam cum quibusdam adjectis articulis & Cartam de Foresta concederet & confirmaret. Et quod auxilium nullum seu vexationem à Clero vel à populo peteret vel exigeret in posterum absque magnatorum voluntate & assensu. Et quod animi rancorem remitteret eis & omnibus sibi associatis. Ordinatumque hujusmodi scriptum in hæc verba conceptum.

Nullum tallagium vel auxilium per nos vel heredes nostros de cætero regno nostro imponatur seu levetur sine voluntate & assensu communi archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prælatorum, comitum, baronum, militum, burgensium, & aliorum liberorum hominum in regno nostro. Non capiat blada, lanas, coria aut aliqua alia bona cujuscunque sine voluntate & assensu illius cujus fuerint hujusmodi bona. Nichil capiatur de cætero nomine vel occasione mala tolta de sacco lanæ. Volumus eciam & concedimus pro nobis & heredibus nostris quod omnes clerici & laici de regno nostro habeant omnes leges, libertates & liberas consuetudines suas ita libere & integre sicut eas aliquo tempore plenius & melius habere consueverunt, Et si contra illas vel quemcumque articulum in præsenti Carta contentum statuta fuerint vel edita per nos vel antecessores nostros vel consuetudines introducta, volumus & concedimus quod hujusmodi consuetudines & statuta vacua & nulla sint imperpetuum. Remisimus eciam Humfredo de Bowne *Comiti* Hertfordiæ & Eskez. *Constabulario* Angliæ, Rogero Bygot *Comiti* Northfolk Mareschallo Angliæ, & *aliis Comitibus, Baronibus, Militibus, Armigeris,* Johanni de Ferrarus *ac omnibus aliis de eorum societate, confœderatione & concordia existentibus, necnon omnibus xx. libratas terræ tenentibus in regno nostro sive de nobis in capite sive de quocumque qui ad transfretandum nobiscum in* Flandrias *certo die notato vocati fuerunt & non venerunt, rancorem nostrum & malam voluntatem quam ex causis prædictis erga eos habuimus, & eciam transgressiones si quas nobis vel nostris fecerint usque ad præsentis cartæ confectionem. Et ad majorem hujus rei securitatem volumus & concedimus pro nobis & heredibus nostris quod omnes Archiepiscopi & Episcopi* Angliæ *imperpetuum in suis cathedralibus ecclesiis habita præsenti Carta & lecta excommunicent publice & in singulis parochialibus ecclesiis suarum diocesum excommunicare seu excommunicatos denunciare faciant bis in anno, omnes qui contra tenorem præsentis Cartæ vim & effectum in quocumque Articulo scienter fecerint aut fieri procuraverint quoquo modo. In cujus rei testimonium præsenti cartæ sigillum nostrum est appensum una cum sigillis Archiepiscoporum, Episcoporum, Comitum, Baronum, & aliorum qui sponte juraverunt quod tenorem præsentis Cartæ, quatenus in eis est, in omnibus & singulis articulis observabunt, Et ad ejus observationem consilium suum & auxilium fidele præstabunt imperpetuum.*

Ipse eciam *Edwardus* regis filius per literas suas patentes remisit prædictis Comitibus & universis suis sequacibus omnem malam voluntatem; Et promisit in eisdem literis quod patrem suum induceret modis omnibus ad illud idem faciendum. Omnes eciam Consiliarii regis qui ibidem aderant per scriptum suum super hoc specialiter confectum, illud idem promiserunt. Et læti sunt universi in die hac unitatis & pacis. Erat enim ibi ex parte Regis Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Henricus* electus *Eboracensis*, Episcopi eciam *Londoniensis, Eliensis, Batoniensis; Coventrensis.* Comites eciam *Cornubiæ, Warennæ, Warwici* & *Oxoniæ.* Barones eciam *Johannes Gyffarde, Henricus de Percy, Reginaldus de Greye*, cum multis aliis clericis & laicis. Hii omnes & singuli tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt ad majorem rei securitatem, quod prædictos Comites cum sequacibus omnibus contra dominum Regem servare deberent illæsos & indempnes. Convenit eciam ut in crastino sancti *Nicholai* episcopi certum super hoc acciperent responsum ab ipso rege, sub hac conditione adjecta, *ut si Rex prædicta scripta consignata remitteret & ratificaret omnia, extunc ad mandatum Regis vel ad Regem in* Flandriam *vel contra hostes suos in* Scociam *iidem Comites proficiscerentur ad votum.* Missis igitur nunciis ad ipsum dominum Regem scripserunt ei secretarii sui, ut si honorem suum, statum & regnum salvare & retinere proponeret, prædicta omnia remitteret consignata. Qui quidem in arto positus cum jam hæsitasset per triduum, novissime tamen ut corda suorum retineret votis eorum annuit in præmissis, & omnia concessit & per ordinem confirmavit. Pro hac autem confirmatione Cartarum prædictarum cum suis adjunctis prædictis dederunt magnates terræ cum communi populo nonum denarium, Archiepiscopus *Cantuariensis* cum suo clero decimum denarium. *Eboracensis* electus cum suo clero qui propinquiores periculo extiterunt quintum denarium in subsidium guerræ regis in regno *Scociæ*. Lanas eciam religiosorum & aliorum de populo prius acceperat rex, cum protestatione tamen quod allocarentur in eodem quinto &c.

Cap. XII.

Tunc rex *Edwardus* per literas suas speciales rogavit eosdem Comites & cæteros magnates qui remanserant in *Anglia*, ut sicut suum & totius regni *Anglicani* honorem diligerent cum festinatione parati procederent in *Scociam* cum Comite de *Warenna* quem suo loco præfecerat, ut *Scotorum* audaciam castigarent & reprimerent, præfixitque eis terminum scilicet in octavis sancti *Hillarii* apud *Eboracum*, ut interim pararentur & convenirent ibidem extunc in suos hostes processuri. Misit eciam rex literas suas ad magnates *Scociæ*, ut si in fide & in fidelitate sua manerent sicut in recessu suo se remanere promiserant, ad Parliamentum suum apud *Eboracum* quod per Comites suos in crastino sancti *Hillarii* celebrandum statuerat, absque omni cavillatione veni-

venirent, alioquin extunc velut hostes publici tenerentur. Ad quem quidem diem convenerunt nostri Comites. Isti scilicet, Comes de *Warenna* qui locum regis tenens personam illius præsentabat in hoc, Comes *Glouceftriæ* cum Comitissa uxore sua filia regis, Comes Mareschallus, Comes *Herfordensis*, Comes de *Arundell*, & *Gwydo* filius Comitis de *Warwyk*; *Johannis* de *Segrave*, & magnates plurimi. Communicatoque consilio voluerunt ut constaret communi populo de confirmatione magnæ Cartæ & Cartæ de Foresta. Unde lecta magna Carta cum Articulis insertis, quos enumeravimus supra, de præcepto eorum *Karliolensis* episcopus pontificalibus indutus excommunicationis sententiam in omnes ejus violatores fulminavit. Cumque non venirent *Scoti* neque mitterent, statuerunt ut in octabis sequentibus apud *Novum Castrum* super *Tynam* omnis numeraretur populus expeditus ad pugnam; Et sic continuo procederetur in hostes. Venientes autem ibidem juraverunt populum universum; Et inventa sunt duo millia equorum armatorum cum assessoribus electis, & aliorum equitantium plusquam mille ducenti, Peditum autem cum *Walensibus* plusquam C.mill. & continuo processerunt usque ad confinia regionum. Et singulis diebus augebatur eorum numerus & in pedestribus & in equestribus. Cumque scivissent *Scoti*, adventum eorum validum timuerunt. Et relinquentes obsidionem Castri de **Rokesburgh**, quod multo jam tempore oppugnaverant eo quod tenebatur ibidem episcopus *Glascovensis*, fugerunt à facie *Anglorum*, ingressique sunt *Angli* in villam & castrum consolantes obsessos, & vulneratis & attonitis medelam adhibentes. Confirmatoque castro digressi sunt usque **Welesbawe**, inde revertentes usque **Berwyke** super *Twedam*. Et invenerunt eam vacuam, eo quod fugerant *Scoti* audito eorum ingressu in terram. Et *Anglicis* castrensibus facta est leticia magna qui multo jam tempore à *Scotis* fuerant oppugnati, in adventu eorum. Cumque *Anglorum* voluntatis & propositi fuisset ad perdendum *Scotorum* exercitum dirigerent acies suas, Ecce à rege *Edwardo* emanavit novum mandatum. Supervenit enim quasi in principio quadragesimæ miles quidam cum literis Regis ad prædictum Comitem de *Warenna* cæterosque Comites & alios suos fideles, continentibus in parte sic, *Quod ipse Rex auctore Domino negotia sua transmarina jam bene pro voto expedierat, & in propria persona properaret ad eos in* Scociam *cum omni festinatione qua posset. Adiciens quod ante ipsius adventum nil quid magnum attemptaretur in* Scotos *nec se ullo discriminis manciparent, set si villam de* **Berwyk** *adipisci possent manerent ibidem, citum eius adventum præstolantes.* Accepto itaque hujusmodi mandato elegerunt ex universis armatis mille quingentos viros in equis armatos & circiter xx M. peditum electorum qui venerant ex *Wallia* & ex remotioribus partibus terræ; remittentes ad propria cæteros usque ad adventum regis. Manseruntque sic in eadem villa de **Berwyk** expectantes regis adventum, semperque suis hostibus ad resistendum parati. Inter magnates qui cum rege *Edwardo* aderant affuerat unus discretus vir frater *Willielmus de Heton Dunblanensis* electus de ordine Prædicatorum, qui noticiam familiaritatemque regis *Franciæ* & magnatorum ejusdem regni contraxerat dum in Theologia *Parisius* multis egregie rexerat annis, natione tamen erat *Anglicus*: Hic missus regi *Franciæ* peregrinum se finxit in terra sancta, dicens se velle proficisci ad Curiam apostolicam ob causam vocationis suæ ad sedem *Dunblanensem*, petiitque ab ipso rege literas conductivas ut salvo veniret ad eum & pacifice loqueretur cum eo. Quas cum de facili impetrasset, regem adiit, & pacifice quid loquens utpote multum habens pectoris & sermonis, sic impetravit ut hinc & inde ad certos diem & locum viri pacifici & discreti mitterentur, qui de pace plena vel saltem de treuga tractarent cum effectu, factumque est ita. Unde habitis per dies quatuor & loca diversa tractatibus variis & colloquiis multis tandem in quinto die convenerunt magnates utriusque regni apud *Turnay*. Ex parte scilicet Regis *Franciæ*, Dux *Burgundiæ*, Comes de *sancto Paulo*, Comes de *Britannia*, Dominus de *Nele*, & Episcopus de *Anc.* cum multis aliis. Ex parte Regis *Anglorum*, *Antonius de Bek* Episcopus *Dunelmensis* cum cæteris plurimis. Qui Deum præ oculis habentes tanquam filii veræ lucis & pacis, pacis prælucidas statuerunt treugas scilicet biennales à festo scilicet Epiphaniæ Domini ejusdem anni usque ad idem festum revolutis annis duobus. Et quod captivi hinc inde redderentur, sub cautione tamen, ut si plenas rex treugas non sequeretur biennales, vel quod eorum corpora vel saltem pecunia sub cautione exposita solveretur, supponentes utrumque regem & de voluntate eorum obligantes, eos in omnibus & per omnia ordinationi domini Papæ *Bonefacii*, qui dissensiones omnimodas audiendo dirimeret, & fine debito terminaret. Mittuntur itaque solempnes nuncii ad curiam Papæ qui utriusque regis negotium exponunt diligenter. Dominus autem Papa auditis hinc inde propositis & communicato consilio decrevit & sententiavit in hunc modum.'

Dudum inter carissimos in Christo *filios nostros* Philippum *Regem* Francorum *ex parte una &* Edwardum *Regem* Angliæ *ex altera Reges illustres suggerente generis humani inimico pacis æmulo super diversis titulis materiaque discordia ac dissensionis est exorta, Tandem idem Reges per speciales nuncios & Procuratores suos ob hoc ab eis mandatum habentes in nos* Bonefacium *divina providentia Papam octavum tanquam in privatam personam & dominum* Benedictum Gaytan *in arbitrum, arbitratorem, laudatorem, diffinitorem, arbitralem sententiatorem, amicabilem compositorem, ordinatorem, dispensatorem & pronunciatorem super reformanda pace & concordia inter ipsos Reges ac super hiis quæ ad pacem pertinent occasione quacumque de alto & basso absolute et libere compromittere juraverunt, prout in compromissoriis Instrumentis inde confectis plenius continetur: Nos igitur* Bonefacius *Papa prædictus qui finem litibus apponere affectamus, et præcipue inter reges prædictos quorum quietem indesinenter appetimus, et tanto ferventius vigere cupimus successus quanto plenioni eos affectione prosequimur & puriori complectimur caritate, Hujusmodi compromissis receptis & nobiscum præhabita deliberatione diligenti, vocatisque nunciis & procuratoribus supradictis ad arbitrium, laudem, mandatum & arbitralem sententiam audiendam, eisque coram nobis specialiter constitutis, ad laudem omnipotentis Dei qui est pacis auctor & salutis amator, & g[illegible]a matris ejus, sicut arbiter & arbitrator, laudator & amicabilis compositor, aut sicut privata perso-*

Edw. I. *persona* Benedictus Gaytan *ex forma & virtute compromissorum prædictorum ut omni modo & jure quo melius possemus viam arbitratoris, laudatoris, & amicabilis compositoris sequentes dicimus, arbitramur, laudamus, diffinimus, arbitrabiliter sententiamus, mandamus, ordinamus, disponimus & pronunciamus hac vice, ut inter ipsos Reges fiat & sit perpetua pax & stabilis, Et quod trenga vel sufferentia voluntaria dudum inducta & inita inter eos & modo & forma ac omnibus illis personis & terris, et sub illis pœnis & conditionibus & temporibus sub quibus indictæ aut formatæ fuerunt inviolabiliter observentur: Ad hujusmodi autem pacem confirmandam roborandam atque servandam infra tempus quod duxerimus moderandum præfato regi* Angliæ *sororem dicti regis* Franciæ *recipere ac ducere cum dotalitio quindecim mille librarum* Turunensium *in uxorem, Et idem Rex* Franciæ *eandem sororem suam eidem Regi* Angliæ *in uxorem dare & tradere cum dispensatione sedis Apostolicæ teneantur. Quod filia prælibati Regis* Franciæ *quæ infra septennem dicitur constituta suo tempore* Edwardo *prædicti Regis* Angliæ *filio qui jam tredecimum ætatis suæ annum exegit cum simili dispensatione matrimonialiter cum dotalicio xviij. millium librarum* Turonensium *copuletur, Illudque firmetur atque valletur extunc modis inferius annotatis, videlicet quod idem Rex* Angliæ *pro filio suo, idemque filius pro se qui ad hoc sufficientem ætatem habent contrahant sponsalia prædicta eorundem Regis & filii juramentis firmanda. Et Rex* Franciæ *&c.* Copiam sequentium de hac materia diligens lector inquirat, nam ego sollicitus investigator nequivi pro tempore invenire.

Biennalibus treugis sic factis & cæteris ad regis *Edwardi* votum patratis, rediit rex *Edwardus* sub omni celeritate qua potuit festinando ad partes boriales visitare suos ejus adventum apud **Berwyk** præstolantes; Et venit cum exercitu grandi apud **Rokesburgh**, Et inde tendens apud **Templiston** ibique expectans navigium veniens de **Berewyk**, set deficiente vento navigium impeditum patiebatur, unde *Anglici* pro defectu victualium in gravi penuria acti sunt. Quod percipientes *Scoti* festinaverunt congressum habere cum eis. Set juvante Deo antequam venirent *Scoti*, applicuerunt naves cum omni repletione victualium oneratæ, *Anglorum* animos in lætitiam vertentes. Tunc rex direxit se versus *Scotos*, & tentoria fixit in medio camporum, Et *Scoti* appropinquantes clamaverunt *Anglicos* altisonis vocibus, & gentes nostræ sub omni celeritate se paraverunt ad pugnam prompti; & cum rex dextrarium ascenderet urgens equum calcaribus, fregit duas costas ejusdem, set rex ex hoc non omittens cito alium ascendit & suos ad bellum hortatur, & blandis sermonibus consolatur, sicque congressi sunt uterque exercitus in die sanctæ *Mariæ Magdalenæ* apud **Fowchirche**: Et fuit bellum forte nimis; ibique ceciderunt de *Scotis* mortui numero xxx. millia & plures, & *Anglici* habuerunt victoriam. Inde abeuntes versus villam sancti *Andreæ* quam devastaverunt, Et inde procedentes exterminaverunt **Sellechirche**, Veneruntque ad castellum de **Are**, de quo *Robertus de Brus* fugerat vacuumque reliquerat. Deinde tendunt *Anandiam*, & postea ad **Longhmaban**, & sic ad *Karliolum*, ubi duo Comites *Herfordensis* & Mareschallus capientes licentiam à rege, redierunt in patriam suam. Deinde perrexit Edw. I. rex apud **Tynnemewe**. Deinde apud **Catynggam**, & ibi tenuit natale Domini.

Cap. XIII.

TAndem Papa *Bonefacius* reformavit pacem & concordiam inter reges *Angliæ* & *Franciæ* anno gratiæ M.CC.xc. ut supra notatum est; sub ea An. Dñi tamen conditione, quod *Vasconia* remaneret penes 1290. Papam donec esset discussum quis eorum haberet lucidiorem justiciam ad ejus possessionem, Et quod rex *Angliæ* faceret restitutionem de bonis & navibus captis & dampnis illatis in portu de *Swyne* in adventu ejusdem ibi per suos marinarios. Set super illo articulo rex fecit dilationem, excusans se hoc non fuisse factum sub ejus scientia. In quadragesima sequenti rex celebravit Parliamentum *Londoniis*, ubi iterato proceres & communes rogaverunt regem de ratificatione articulorum magnæ Cartæ quam eis fecerat, Annuitque rex petitioni eorum salvo semper statu coronæ. In festo nativitatis beatæ *Mariæ* rex *Edwardus* desponsavit *Margaretam* sororem *Philippi* regis *Franciæ* apud *Cantirbiriam*. In festo sancti *Martini* rex celebravit Parliamentum suum apud *Eboracum*, & inde transivit versus **Berwyk**, & ultra proposuit transisse ad removendum obsidionem de **Strivelyne** quæ robusta & fortis diu extiterat super *Anglicos* ibidem; set propter asperitatem yemis & insufficienciam patriæ consultum est eidem dimittere, & quod *Anglici* qui inibi erant salvis sibi vita & membris securiori modo quo possent seipsos liberarent. Eodem anno mortuus est *Henricus Eboracensis* episcopus, Cui successit *Thomas de Corbrig* magnus clericus.

Anno gratiæ M.CCC. & regni regis *Edwardi* An. Dñi xxviij. *Bonefacius* Papa ordinavit peregrinationem 1300. per unum annum duraturam & quolibet centesimo anno remissionem omnium peccatorum.

Iste annus fuit Jubilæus quo multi peregrinati sunt *Cistrensis* ad *Romam*. *l.7.c.40.*

Circa festum sancti *Johannis* rex transivit in *Sco-* *Leycestrensis.* *ciam*, & factæ sunt treugæ inter *Anglicos* & *Scotos* usque ad festum Pentecostes proximum sequens; Eo nempe anno *Margareta* Regina genuit filium *Thomam* nomine, qui postea extitit Comes Mareschallus.

Anno gratiæ M.CCC.j. & anno regni regis *Ed-* 1301. *wardi* xxix. habuit alium filium *Edmundum* nomine de **Wodestoke** qui postea fuit Comes *Cantiæ*; eodem siquidem anno papa revocationem per bullas suas fecit de omnibus beneficiis & gratiis per se & prædecessores suos ante regi *Franciæ* concessas, & cito post fecit citare omnes Prælatos & omnes magistros & doctores utriusque juris & omnes magistros de theologia, quod coram eo comparerent die certo & loco in kalendis *Novembris*, set prius excommunicavit regem *Franciæ*, deinde citari fecit Prælatos; denique rex *Franciæ* clamare fecit quod nullus homo exportaret de regno suo aurum nec argentum seu mercimonia quæcumque sub pœna forisfacturæ omnium bonorum suorum, & fecit custodire introitus & exitus terræ *Franciæ*. Rex celebravit Parliamentum apud **Stamforde**, ubi convenerunt Comites & Barones fortitudine non modica donec haberent Cartam de Foresta plenarie con-

Edw. I. cessam & confirmatam de qua non habuerant firmam securitatem licet ante eis concessam; De qua rex integre & plene eorum voluntatem adimplevit ad vota. Eo tempore *Bonefacius* per suggestionem *Scotorum* misit regi *Angliæ*, *quod jus dominii regni* Scociæ *pertineret ad ecclesiam* Romanam, *& quod Rex* Angliæ *contra rationem & contra jura subegerat illud sibi, & assignavit diversas rationes. Primo, Quod Rex* Henricus *rogavit Regem* Scociæ Alexandrum *de auxilio contra* Simonem de Monte forti *& alios Barones regni; idem Rex* Henricus *recognovit per literas suas quod nullum auxilium petiit à Rege* Alexandro *de debito servitutis, set solum de gratia. Secundo, similiter quando vocatus fuit ad coronationem ejusdem Regis* Henrici *idem Rex* Alexander *venit velut amicus & de gratia speciali &c.* Et post tales motiones Papa rescripsit per Bullas, *quod post mortem Regis* Alexandri *Rex* Angliæ *idem* Edwardus *miserat & attraxerat regnum* Scociæ *in suam subjectionem pro defectu gubernaculi contra justiciam & libertatem* Romanæ *Ecclesiæ, Et quod Rex* Edwardus *suppresserat Prælatos* Scociæ *& tenuerat in sua subjectione contra statum Ecclesiæ & libertatem Ecclesiæ* Romanæ.

Rex tenuit secretum Concilium apud *Lincolniam* super eisdem articulis, & rescriptum est in hunc modum, *Quoad illum articulum quod Papa mandavit Regi quod mitteret nuncios & procuratores ad Curiam suam* Romanam *& habere deberet justitiam & rationem de clamio regni* Scociæ, *Rex noluit respondere ad illum articulum, set tota Baronia* Angliæ *rescripsit Papæ, quod Rex nullo modo hoc faceret, Nam non mitteret jus suum tam clarum & tam apertum in dubio & alieno arbitrio.* Veniente tempore Pentecostes cum treuga *Scociæ* finiret, rex *Edwardus* cum exercitu suo perrexit in *Scociam* ibique yemavit, & perierunt multi de populo suo præ defectu victualium; Et rex celebravit natale Domini apud Lynlysco.

An. Dñi 1302. Anno gratiæ M.CCC.ij. & regni regis *Edwardi* xxx. rex *Edwardus* ad instanciam regis *Franciæ* concessit treugas cum *Scotis* usque ad festum omnium Sanctorum proximum sequens & rediit in *Angliam*. Eo tempore misit papa regi *Edwardo* quod eum juvaret contra regem *Franciæ* & guerram moveret contra eum. Set in hac parte se finxit dicens, alio modo forte remedium posse evenire. Eo tempore miserunt Prælati *Franciæ* duos Episcopos ad Papam ad excusandum eos quod non comparuerunt coram Papa statuto die. Post festum omnium Sanctorum finiente treuga *Scotorum*, rex præfecit dominum *Johannem de Segrave* gardianum *Scociæ* cum multis aliis. Eodem anno *Flandrenses* fugaverunt omnes *Francigenas* de terra sua.

1303. Anno gratiæ M.CCC.iij. & regni regis *Edwardi* xxxj. iterum cœperunt *Scoti* rebellare, de consilio *Willelmi Waleys* capitanei eorum, & rex *Edwardus* occurrit & pertransivit Strivelyne & abiit ultra per medium terræ, & non erat qui ei resisteret. Eo anno rex *Franciæ* reddidit *Vasconiam* regi *Angliæ*. Eo anno objecerunt contra Papam *Bonefacium* hæresim, homicidium, simoniam, & in dolore moriebatur, ut supra eodem libro capitulo . Et electus est in Papam *Benedictus Lumbardus*. Rex iterato transivit in *Scociam* & perrexit per medium terræ usque *Cateneys* sine resistentia. Deinde perrexit ad castrum de Strivelyne, quod quidam *Scoti* tenuerant & defenderant contra eum. Set ante moram traxerat apud Dunbarre. Et cum castrenses de Strivelyne viderent obsidionem acrem & fortem nimis super eos, optulerunt castellum regi & salvis eis vita & membris, set tenuit rex; Deinde infra breve reddiderunt se simpliciter ad gratiam suam, & qui inibi fuerunt missi sunt apud *Londonias* & alia loca regni in custodiam carceris. Tunc fuit tota *Scocia* ad voluntatem regis, & tradidit custodiam domino *Johanni de Segrave*. Deinde venit rex *Eboracum* & fecit removere Bancum & Scaccarium regis apud *Londonias* quæ apud *Eboracum* fuerant per vij. annos. Castellum de Strivelyne redditum est cum prætactis anno gratiæ M.CCC.iij. regni regis *Edwardi* xxxij. Eodem anno obiit archiepiscopus *Thomas de Correbrig* & successit *Willielmus de Grenefylde*. Eodem anno sederunt Justiciarii super le *Traylbastones*. Anno gratiæ M.CCC.v. regni regis *Edwardi* xxxiij. captus est *Willielmus Waleys* & ductus apud *Londones* & suspensus. An. Dñi 1305. Eodem anno ejecti sunt *Flandrenses* de *Anglia* ad instanciam regis *Franciæ*. Anno gratiæ M.CCC.vj. regis *Edwardi* xxxiv. *Robertus Brus* occidit *Johannem Comyne* in domo Fratrum minorum apud *Dunfreç* ut supradictum est, & fecit se coronari in regem *Scociæ* apud Stone circa festum Pentecostes. 1306. *Edwardus* filius regis *Edwardi* perrexit cum domino *Emerico de Valence* Comite de Penbrok & cum juvenili militia in *Scociam* contra *Robertum de Brus* nuper coronatum; & dominus *Edmundus* frater ejus sequebatur eum cum exercitu suo usque *Karliolum*. Dominus *Emericus de Valence* Comes de Penbrok sequebatur *Robertum Brus* versus *Lenner*, & credebat ipsum fore in castello, set fugerat ad uxorem suam & fratrem suum *Nele*. Et ad festum sancti *Michaelis* venit apud *Lenner* & obsedit *Henricum de Percy* & occidit multos de suis gentibus, dextrariosque ejus cœpit. Rex *Edwardus* venit apud Lanercost & inde misit grandem potestatem ad amovendum obsidionem. Et sic ibi capti scilicet *Nele* frater *Roberti Brus* & plures alii tracti sunt & suspensi apud Berwyk, uxor *Roberti Brus* missa est in *Angliam*. Anno gratiæ M.CCC.vij regni regis *Edwardi* xxxv. post Pascha *Robertus Brus* 1307. pugnavit cum *Emerico de Valence* & posuit eum ad fugam & quosdam de suis occidit. Et infra tres dies sequentes pugnavit cum Comite *Gloucestriæ* & vicit eum & fugavit eum ad castrum de Are & obsedit eum, set gentes regis *Edwardi* amovebant obsidionem & prædictum *Robertum Brus* sequebantur & fugaverunt in quendam mariscum & boscum, unde nec potuerunt inde exire nec ipsi ad eos adire. Rex *Edwardus* misit filium suum *Edwardum* apud *Londonias* ad desponsandum filiam regis *Franciæ Philippi* prout ordinatum fuerat & dispensatum per papam *Bonefacium*. Rex *Edwardus* ægrotare cœpit de quodam fluxu dum tenderet de *Karliolo* versus *Scociam*, & dum veniret apud *Burgum super sabulum* obiit.

Rex *Edwardus* obiit die translationis sancti *Thomæ* juxta *Karliolum* apud *Burgum super sabulum* Cistrensis l.7.c.41. xxxv. regni sui anno. Cujus obitum *Robertus Cantuariensis* archiepiscopus apud Curiam *Romanam* exulans in somnis vidit. Cui successit *Edwardus* filius suus post conquestum secundus. Qui statim revocavit amasium suum *Petrum de Gaviston*, cui dedit ducatum *Cornubiæ* ac commisit custodiam *Angliæ* dum ipse moraretur circa nuptias in partibus trans-

Edw. II. transmarinis. Duxerat enim *Isabellam* filiam unicam *Philippi* regis *Franciæ* apud *Boneniam*, qui inde rediens, coronatus est in regem apud *Westmonasterium* ab episcopo *Wintoniensi* auctoritate papæ *Clementis* Dominica quinquagesima, eo quod *Robertus Cantuariensis* tunc apud *Romam* exulabat.

Leycestrensis. Nota, ubi dicit *Cistrensis Philippum* regem *Franciæ* habere unicam solam filiam claudicat, nam habuit duas filias, quarum seniorem rex *Navernia* duxerat, iste vero rex *Edwardus* minorem, ut infra patebit in suo loco: *Petrus de Gaviston* dummodo exulaverat vigilavit super mare & in *Flandria*, semper expectans mortem boni *Edwardi* regis. Et contra voluntatem communitatis regni fecit eum Comitem *Cornubiæ*. Et plus solito specialiorem eum habuit, & procuravit malum quod potuit adversus omnes magnates & alios qui moram ejus in *Anglia* malipendebant. Et suggessit regi in quantum potuit procurando quod *Walterum de Langton* episcopum *Cestriæ* carceri mancipavit. Nam idem *Walterus* sæpius increpaverat prædictum *Petrum* pro eo quod male tractaverat regem & ad multas scurrilitates & malicias, atque stulticias & ineptias, ac inercias frivolas eum produxerat contra statutum suum & regni honorem. Et idem *Petrus* habuit in despectum & derisum majores regni; de quo proverbialiter dictum est:

Que altre tient en despite
Bien sanyz de ceo qil dit,
Car fortune fait abesser
Que ja ne quide a ceo venir.

CAP. XIV.

HIC primus *Edwardus* rex nobilis qui bonus *Edwardus* vocatus est, tot filios habuit & filias. De prima uxore *Alfonsum* primum, qui mortuus est puer. *Johannem*, qui mortuus est puer. *Johannam de Acres* Comitissam *Glouceſtriæ*. *Margaretam* Ducissam *Brabantiæ*. *Isabellam* Comitissam *Herfordiæ*. Et *Edwardum*, qui regnavit. De secunda uxore *Thomam* Comitem *Mareschallum*, *Edmundum* Comitem *Cantiæ*.

Eodem anno omnes proceres regni juraverunt coram rege *Edwardo* secundo ad fidelitatem regni & coronæ quod secundum suum posse illud defenderent & custodirent, & hoc sub pœna excommunicationis per *Robertum de Winchelse* archiepiscopum apud *Londonias* inde lata, qui nuper de exilio revocatus est. Eodem anno, scilicet Gratiæ

An. Dñi 1307. M.CCC.vij anno regni regis *Edwardi* secundi primo litera Dominicali *A*. Luna currente per xvj. die Mercurii proxima post festum Epiphaniæ, quarto scilicet anno papæ *Johannis*, capti sunt omnes fratres de *Militia Templi* per mandatum regis, per bullam papæ, & incarcerati universaliter in *Anglia* & *Francia* & in tota Christianitate propter enormitatem professionis suæ & alia superstitiosa quæ profana gerebant inter eos in religione, super quibus convicti fuerunt in concilio *Londoniis* super hoc celebrato. Et fuerunt omnia bona eorum, terræ & tenementa seisita in manu regis in *Anglia*.

Cistrensis l.7.c.41. Erat nempe *Edwardus* iste vir elegans corpore, viribus præstans, sed moribus si vulgo creditur plurimum inconstans. Nam parvipenso procerum contubernio adhæsit scurris, cantoribus, tragœdis, aurigis, fossoribus, remigibus, navigiis, & cæteris artis mechanicæ officiis, potibus indulgens, secreta facile prodens, astantes ex levi causa percutiens, magis alienum quam proprium consilium sequens; in dando prodigus, in convivando splendidus, ore promptus, opere varius. Adversus hostes suos infortunatus, in domesticos efferatus, ad unum aliquem familiarem ardenter affectus, quem summe coleret, ditaret, præferret, honoraret. Ex quo impetu provenit amanti opprobrium, amasio obloquium, plebi scandalum, regno detrimentum. Indignos quoque & ineptos ad gradus ecclesiasticos promovit, quod postmodum sudes in ecclesiis & lancea in latere sibi fuit. Tanta etiam in diebus ejus caristia tritici fuit tamque continua mortalitas armenti extitit quanta à retro seculis visa vix fuerit; Tunc decimationes juges, assiduæ contributiones, temporalium & spiritualium continuæ expilationes. Et cum ex permissu papæ multa sub colore *Scotos* repellendi ad fiscum regium accessissent, per regiam tamen insolentiam cuncta inaniter sunt consumpta. Unum tamen huic regi feliciter obvenit, quod *Cambria* contra eum minime rebellavit, cætera sibi satis infausta extiterunt. In suis nempe primordiis *Petrum* quendam de *Gaviston* cujus consortium *Edwardus* ille paterno jussu abjuraverat, de transmarinis partibus revocavit, ejusque contemplatione *Isabellam* reginam neglexit, proceres suos parvipendit. Quam ob rem magnates indignati ipsum *Petrum* usque in *Hiberniam* propulerunt ubi & thesauri transm ssi petulanter sunt absumpti. Deinde sub spe uberioris pacis consequendæ *Petrus* revocatus est, set regio ut prius thesauro absumpto, proceres insurgunt, *Petrum* à rege dispergunt, equos & thesauros eorum in partibus *Northumbriæ* capiunt; *Petrum* sic fugitantem ad castrum de Scardburgh obsident & comprehendunt. Tandemque apud Gaveresliche juxta *Warewycum* decapitant & occidunt. Sed & *Petro* sic extincto rex ut prius aliis adhæsit. Qua de causa Concilium provinciale per *Robertum Cantuariensem* cogitur; in quo multa ad regis regnique informationem salubriter sunt statuta: ad quorum observationem & ipse præstito juramento subscripsit. Benedictio quoque *Roberti Cantuariensis* observantibus illa, maledictio vero refragantibus irrogatur; set rex ut semper & tunc suis adhærens fautoribus astipulata prætermisit. Ob hoc tumultuantur mediocres, frendent majores contra regem regisque collaterales, potissime ipse metropolitanus *Robertus*. *Thomas Lancastriæ* Comes ipsius *Roberti* animatus hortatu cum sibi adhærentibus per plures annos conatus est regiis obsistere ineptiis, donec novissimam super hoc turbine efflaret auram. *Petrus de Gaviston* per proceres *Angliæ* set contra regis voluntatem exulat in *Hiberniam* circa nativitatem beatæ *Mariæ*, set anno sequenti revocatus est; cui occurrit rex apud *Cestriam*. Circa natale Domini *Petrus* exulatus est usque *Flandriam* per proceres, set circa Purificationem beatæ *Mariæ* contra voluntatem eorum revocatus est; cum quo rex aliquando peragrans apud castrum de Scardeburgh dimisit, quem tandem obsessum & captum usque Dadyngton deduxerunt, & juxta *Warewycum* occiderunt.

Principales hujus factionis fuerunt *Thomas* Comes *Lancastriæ*, & *Guydo* Comes de *War*. *Leycestrensis.*

Edw. II. Anno Gratiæ M.CCC.xiij. regni vero regis *Edwardi* secundi sexto, prædictum *Petrum*, ut supradictum est, sic captum apud **Dadyngton** juxta **Banbyry**, idem Comites duxerunt apud **Blakelowe** juxta *Warwycum* & decollaverunt in festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii*, & deinceps Rex & Comes *Lancastriæ* nunquam se mutuo amore habuerunt. Iste *Petrus* tumulatus est apud **Langleye**, & rex fundavit ibidem unam domum de fratribus prædicatoribus. quasi possessionatis ad orandum pro anima dicti *Petri* cunctis diebus.

An. Dñi 1313.

Cestrensis l.7.c.41. Decapitato *Petro* die sanctorum *Gervasii* & *Prothasii* apud **Gaueresiche**, eodem anno die sancti *Bricii* sequenti natus est *Edwardus* primogenitus regis hujus tercius post conquestum apud *Wyndesoram*. Obiit *Robertus de Wynchelse* archiepiscopus. electus est magister *Thomas de Cobham* probus clericus; quo tamen ad instantiam regis cassato & ad *Wygorniam* translato, successit *Walterus Reynalde* Regis Thesaurarius. Et cito postmodum adivit rex *Scotiam* pompatice cum multa supellectili; set apud **Strivelyn** turpiter cum suis devictus est die natalis sancti *Johannis*, occisis aut captis nobilibus, amissis thesauris, residuique projectis armis sola sibi fuga consuluerunt. Dehinc per continuos xij. annos regnante hoc rege partes *Angliæ* boriales per *Scotos* sunt contritæ. *Edwardus le Brus* frater *Roberti le Brus* intravit *Hiberniam* ut eam sibi subjugaret, set quarto post hoc anno die sancti *Kalixti* occisus est.

Hoc quoque anno post festum sancti *Michaelis* miles quidam *Adam de Banastre* de comitatu *Lancastriæ* movit guerram contra dominum suum *Thomam* Comitem *Lancastriæ*, set circa festum sancti *Martini* captus est & decollatus.

Leycestrensis. Homines Comitis *Lancastriæ* ceperunt dictum *Adam Banastre* & dominum *Willelmum de Lee* ante adventum domini sui, in una grangia ubi se absconderant, & plures alios ceperunt, & miserunt eos in carcerem. Principales hujus factionis ex parte Comitis fuerunt dominus *Willelmus de Holand*, dominus de *Acre*, & dominus *Philippus de Haryngton* scilicet anno Gratiæ M.CCC.xvj.

1316. *Leycestrensis.* Fuerunt capti apud bellum de **Strivelyn** de *Anglia*, Comes *Glouceestriæ*, Comes de *Clare*, *Robertus de Clyfforde*, dominus *Johannes de Mountfort*, dominus *Payn de Tybtost*, dominus *Egidius de Asteleye*, dominus *Nicholaus de Asteleye*, dominus *Ricardus de Basset* de **Weldon**, dominus *Egidius de Argentyne* & multi alii magni de *Anglia*. Rex quoque *Edwardus* se misit ad fugam, & sub magna difficultate vix evasit. Magnates regni capti sunt in fugiendo, in *Scotiam* ducti, sub magno precio redempti. Et est notandum quod retroactis temporibus non est auditum in aliquo *Anglicano* bello tanta bona regni & tanta victualia hostiliter rapta & abducta fuisse. *Thomas* Comes *Lancastriæ* non ierat cum rege in *Scociam* propter discordiam quæ à morte *Petri de Gaviston* inter eos duraverat; nam idem Comes medio tempore moram traxit apud *Pontefractum* in castello suo; & ut auribus vulgi interim innotuit, rex proposuerat eum cepisse in castello suo in redeundo de *Scotia* si victoriam ibidem optinuisset; & hæc fuit causa quare rex noluit eum secum proficisci contra inimicos suos.

Cestrensis. l.7.c.42. *Johannes* xxij. post *Clementem* quintum sedit papa annis circiter xviij. qui septimum librum Decretalium innovavit, literatos promovit, disciplinam triplicis linguæ, *Hebraicæ*, *Græcæ*, & *Latinæ* apud generalia studia instituit; at dum in primis acceptiones munerum exhorrere videretur, dampnavit primo pluralitatem beneficiorum, ita ut unico beneficio per curatum quemlibet acceptato, ipse papa reliquorum vacantium fructus per aliquot annos optineret; insuper & aliorum beneficiorum per mortem seu resignationem vacantium, sive per translationem primos fructus reservavit, ita ut rector institutus taxationem beneficii sui aut residuum taxationis acceptaret; ex qua cautela innumerabiles thesauri ad manus papæ devenerunt: bella tamen à duce *Bavariæ* qui se pro imperatore gesserat sæpe sustinuit, & semper succubuit. Hoc quoque anno magna lues animalium & hominum, maxima inundatio ymbrium æstivalium & autumpnalium, ex qua provenit tanta bladi caristia, ut quarterium tritici ad xl. s. venderetur.

Leycestrensis. An. Dñi 1317. Anno Gratiæ M.CCC.xvij. venit tanta caristia bladorum per totum regnum & duravit per biennium, ita quod quarterium frumenti in foro *Leycestriæ* die Sabbati vendebatur pro xliiij. s. & die Mercurii sequenti in eodem foro quarterium frumenti vendebatur pro xiiij. s. Eodem tempore multi qui fuerant locupletes in regno & divites & multis bonis habundantes ad magnam & irrecuperabilem inopiam devenerunt mendicitati subjecti. Set anno præcedenti dominus *Robertus de Brus* rex *Scotiæ* misit fratrem suum dominum *Edwardum de Brus*, & dominum *Philippum de Moubray*, dominum *Johannem de Sowles*, dominum *Iohannem Styward*, & plures alios magnates *Scotorum* cum potestate magna in *Hiberniam* ad subjugandum terram; qui multa mala exercuerunt in terra, set homines regis *Angliæ*, sc. dominus *Emilius de Verdon*, dominus *Iohannes de Wyrmyngton*, dominus *Hugo de Tryplynton*, qui postea interemptus est apud **Notyngham**, se dederunt contra *Scotos* cum sua potestate, & congressum est bellum apud *Dundalk*, ubi occisus est antedictus *Edwardus de Brus* cum aliis prædictis nominatis magnatibus, qui adeo fuerunt ab *Anglis* obclusi, quod de tanta multitudine *Scotorum* non evaserat nec unus quidem.

Anno Gratiæ M. CCC. xvij. & anno Gratiæ M.CCC.xix. magna mortalitas hominum & lues animalium per totum regnum *Angliæ*, adeo quod homines remanentes non habebant unde terras suas colere nec seminare, & cotidie quam plurimi in quolibet cimiterio fodebantur; & duravit hæc pestis per biennium, & sic undique magna desolatio tam ex his quam ex *Scotis* hostibus *Anglos* apprehendit. Condolens igitur papa *Anglicanæ* tribulationi & pietate motus misit duos Cardinales in *Angliam* anno scilicet Gratiæ M.CCC.xviij. ad reformandam pacem inter regem *Angliæ* & cognatum suum *Thomam* Comitem *Lancastriæ*, & inter regem *Angliæ* & *Robertum Brus* regem *Scotiæ*. Venerunt igitur Cardinales cum rege & regina & cum archiepiscopo *Cantuariensi* cum omnibus episcopis provinciæ, cum comitibus & baronibus & aliis magnatibus regni apud *Leycestriam*, & occurrit ei *Thomas* Comes *Lancastriæ* die ex hac parte ei præfixo apud **Sworches Brigge** quæ modo vocatur **Sotesbrygge** stipatus pulcherrima multitudine hominum, adeo quod non occurrit quempiam retroactis temporibus vidisse aliquem Comitem duxisse tam pulchram 1318.

Edw. II. chram multitudinem hominum in equis sic bene arraitorum, scilicet xviij. mille. Cumque Rex & Comes obviarent, sine magna difficultate osculati sunt, & facti sunt cari amici quoad intuitum circumstantium. Et statim Cardinales tenderunt iter versus partes boriales pro pace habenda inter reges *Angliæ* & *Scotiæ* mediante Dei gratia & virtute commissionis suæ. Cumque in partes *Scotiæ* venissent, insultavit eos dominus *Gilbertus de Mydelton* miles cum aliis elegantibus shavaldres, & eos de omnibus bonis & thesauris suis spoliaverunt. Cardinales sic spoliati redierunt ad regem sine aliqua alia expeditione, narrantes quæ gesta sunt in via. Cum rex hæc intellexisset, fecit capere dictum *Gilbertum de Mydelton* & *Iohannem* fratrem suum, & ducti sunt *Londonias*, tracti & suspensi ibidem.

Cistrensis lib.7.c.42. Quidam scriptor nomine *Iohannes* habens muttelegum sibi familiarem, asseruit publice apud *Oxoniam* circa festum Pentecostes, se esse verum hæredem *Angliæ*; quam ob rem apud *Northamptonam* coram rege & proceribus de mendacio convictus, distractus & suspensus est. Quo quidem anno ij. Cardinales *Angliam* venientes excommunicaverunt *Robertum de Bruz* cum fautoribus suis, *Scotiamque* sub interdicto posuerunt.

Leycestrensis. Eodem anno certi articuli locuti & concordati apud *Leycestriam* inter *Thomam* Comitem, & Clerum, & postea fuerunt ordinati & confirmati *Londoniæ* per Cardinales, archiepiscopos *Cantuariæ* & *Dunelmiæ* & alios prælatos provinciæ *Cantuariensis*; qui retornati sunt ad dictum *Thomam* Comitem apud castellum suum de Tutteberp per episcopos *Norwycensem* & *Elyensem*.

Primo.

Que les terres, rentes & tenemens donez encontre la fourme dez ordinancez seiont renduz & remitez en la mayn le roy sanz estre redonez a mesmes ceaux eynz demourront en la mayne le roy a son profite, & al parliment soient regardez queux chosez estoient covenablement donez & queux altrement, & adonkes soit la chose discusse solom ceo que lem verra que soit affaire par reson.

La response du Conte.

Sires mout a vous plerroit que les ditez choses furent mises en oeure si come fuist accordes a lez perlancez a *Leycestre*, & sils soyent redonez deforé buiceygneroit que vou sires oue altres peres de la terre nyent suspecions enpreystez & lez ditez cholez, terrez & tenementz &c. soient mises en si covenable garde que lez usez veignent pleynement a lescheker le roy al commune profite de luy & do sonn realme, & dispenduz en la deffence de la terre. Issi qils ne fussent deforenavant gastez ne en malveys ocps despenduz sicome avant ont estre.

Pralati.

Pur ceo que lez prelatez entendent & veyent que per cele rendre grant bien avendra pur lestate nostre seigniour le roy & pur esement de peple & la pes de la terre mayntenyr, ils enpernont sil pleace a nostre seigniour le roy que nule de ceux que ount tieles manerez de doon receuz e lez redounent ore come avant est dit, que ne averont hounte vylennye ne altre punisshment par enchesoun de la prise.

Comes.

Par la sires ou vous avez enpris que ceux que ont pris del roy contra la ordinaunce, queux ne serront punys, sires il nous semble que vous avez mespris contre les ordinaunces e contre vostre serment & nostre, car les ordinaunces voilent que ceux soient punis en parlement.

Edw. II.

Articuli ordinati sunt isti.

Et puis de reschiefe pur ceo que la coroune est taunt abbesse & desmembre par diversez donuz, Nous ordeynoms que touz lez dounz que sount donez al damage de roy & en deserecez de la coronne puis la commission a nous faite, dez chasteles, viles, terrez & tenementz, bailez, gardes & mariages, eschetys & reless, queux il soyent, auxi bene en *Gascoyne*, *Yrlande*, *Gales*, &. *Escoce*, come en *Engleterre*, soient repelles. Et nous repelloms de tutte, sanz estre redonez au mesmes ceux, sanz commune assente en parlement; & si tiels maneres dez donnez oue reless soient deformes donez encontre la coronne avantdite sanz assente del Baronage, e ceole parlement, tanque sez dettez seient acquites avenalment puis son estate releve, soient tenuz pur nules, e le pernoure puny en le parlement par agarde de Baronage.

Dicta antedictorum Prælatorum.

A pre ceo covynt il ordeyner & faire covenable seurte pur le conte de *Lancastre* & pur lez soens sur sa venue a nostre seignour le roy, si le plest face cez lettres patentes de suffisiance seurte pur le dit conte.

Comes.

Sires quant a les lettres patentes de conduyt que nostre seignour le roy nous deveroit faire seurte suffisiance, sires nous entendoms de rien avoire mesfait vers nostre seigniour le roy par quey nous dussoms estre asseourez de luy; Et vous savez biene sires que lez chartes commissions & lettres de conduyt de sa en avere ount este faitez al honour le roy mesmes, & al profit de luy & de tote son people & commandez a tenir par my sonn realme. Et par commissions grantez a ad este a touz lez grantz de sa terre davoire & entretiere & tenyr lez dites chosez ordeynez & par sa chartre confermez, al honour & comune profite du roy & de realme. Et sur ceo sentence done par Ercevek *Robard* touz lez prelatez, lez queus chartres lettres & commissions ne poent unkes lien tenir come biene savez; Et sires nous avoms este altre foy sur tiels seourte en peril pur male agaytere par lez malveys conseillours que pres de roy sount. Par quoy sires nous ne poems de tiele seourte fier ne a luy venir tanque nule de ceux que riens ont pris du ly & de novel sont entiere jurez contre lour serement qils ont feot as ordinaunces demoerount entour luy. Et sires de approcher au nostre dit seigniour avoms totedys desires. Et vous prioms que vous ordeynez pur nous tiele seurte dont pussoms fier & prestys serroms del faire.

Dicta Prælatorum.

Item que lez prelatys e lez grantz que estoyt a *Leycestre* auxint par lour lettres asseourent le dite conte e lez seonz sur mesmes lez cholez.

Responsio Comitis.

Sires quant a la seurte entre vous & lez prelatz & la fermeme dez Cardinales nous asseouroms bien, & de eux et de vous que lez Cardinales et vous ne vodrez nule male a nous. Et si male nous avensit nous savoms bien que moult y displeroit a eux et a vous. Et bien savoms que eux ne vous nous vodrez deceivere, car si purront eux & vous estre deceux par lez males conseilers le Roy ne lez Cardinales ne vous ne poyent a nous altre amendement faire mes priere pur nous aliner. Quant a la soerte dez altres

altres grantz quæ furent a *Leycestre*, il nous semble que nous ne poems de tut fyere, puis que ascuns de eux que illoeques furent ount dedit lour serement qils fyrent a *Leycestre* en voz presencez. Et sur ceo sont de novele jurez & entre aliez a ce que nous avoms entendut de meinteigner ceux que ont malement conseile le roy en desheritance de la coronne.

Dicta Prelatorum.

Auxint que totez ceux dez queux le dite conte ad suspection al avysement dez prelates facent seurte par lours lettres & par serment que eux privement front al dit conte & a seux que eux ne en nenancez oue allancz al roy al parlement oue aillours illeoques demoranz ne retornancz male ne damage luy serront ne sufferont estre faite si avant cum ils le purront desturber a lour pouare. Et sur ceo que meimes ceux se summettent au sentence decommengement dez dites Cardinales si ils soient troves alencontre, & que cele seourte soit afferme dez Cardinalez.

Responsio Comitis.

Sires quant a ceux que vous entendez que nous avoms suspecion hous ne volems nule seourte de eux; care nous tendroms pluis disseourez par chose qe eux nous porent faire par escript oue serment ou par sumniission de eux sommettre en sentence descomenge qi asseurez. Quant a lafferment dez Cardinalez, avoms avant responduez.

Dicta Prelatorum.

Et que mesmes ceux dez queux le dit conte ad suspecion aillours venuz al parlement quele houre que nous deveroms venir, nous vendroms come faire deveroms, & solonc ceo que nostre estate demande en pesible manere si home ne nous surquerge. Et solom ceo que nous verroms que nous puissoms seourment venir & demorere & seourment deporter en sauite de nous & de nouz gentz sicome fuist parle a *Leycestre*. Quant al venir de ceux que vous appellez suspicions, semble a nous qils deveront venir come gentz que devent este punyz a garde de peeres en parlement solonc le trespas qils averont faite encontre lez ordinancez.

Dicta Prelatorum.

Cestez chosez faitez pur venir a bien de pees, serroit bosoignable que le roy & le dit conte se entrevysent a certeyns leus en temps a queux le roy se accordera. Et que le conte a sa venue face al roy come a son seigniour lige dewe reverence & obedience tyl come serra acorde par prelacz, contez, & barons que a donkey serront, issi que le roy se deit tenir a paye par reson.

Responsio Comitis.

Sires quant a luy nous deveroms venir de parler a nostre seignour le roy plerroit bien a nous, mes qil soit en bone lue & covenable & nent suspicions, come fuist parle a *Leycestre*. Et sires quant a dewe reverence & obeissance, nous ne entendoms rien avoire dez obeisye, & prest sumes affaire quant faire devoms de reverence & de honour a nostre seigniour le roy come son homme liege.

Dicta Prelatorum.

Et pur ceo il est contenu en le tretys a *Leycestre* que le dit conte avera covenable seourte sour la venue au roy, si semble au diz prelatys que oue la dite seourte covendra que certeins persones dez queux le dit conte se doute, e les queux il sente uncore qils sont sez enmys mortelez, e quils ont procure male devers son seigniour lige, a ceo qil dit, absentent un pecce tanc le roy & le conte soient entre venuys & entre parlez. Car lez prelatys entendent que saunez ceel la, a la primer entre venue le count se affyereit de nule aultre seourte. Et auxsint entendent que par cele seourte a la request de roy, dez cardinales, & de ditz prelatys le cont serra menable a resceivere a sa amiste & a se bien voilance ceux qil tienent uncore sez amitours & sez enmis. Issint ceux que serront trovez coupablez devers luy facent covenable amendez par resone; & a ceo faire lez prelatys promittent en bone foy qils mettront tote laide & le consaile qils purront. Et auxint grantent lez prelates que si nule dune parte oue altre refuse pees covenable eux teismoigneront la desreson & la defalte oue ils la troveront, & ferront outre ceo que faire purront & deverront par reason.

Responsio Comitis.

Sires quant a labsenment dez suspecions entour le roy une pecce pur la seourte de nous, nous ne sumes en volunte que nule soit remue forsque lez malez conseillours. E lour absence une pecce serroit encontre lez ordinancez si eux ne fuissent remuecez de tut que mes ne soient pres du roy; & vous ne nous tendroms de riens asseourez du cele absence pur la malveys agaite qils purront faire come ils ont faite avant cez eoures.

Les poyntez dez ordinancez sont tiels.

Et pur ceo que le roy ad este male gie & conselle par malez conseillours come deiuz est dite, Nous ordeignoms que touz lez malez conseillours soient oustez & remuez de tut, issint que eaux ne altres tiels ne soient mes prees du roy ne en son office retenuz, & que altres covenablez soient mis en lour lieu. E en mesme la manere soit fait dez gentz de office que ne sont pas covenables.

Responsio Comitis.

Sires quant à ceo que vous entendez par la sachtette dez suspecions, que nous a la requeste nostre seigniour le roy, & dez cardinales, & dez prelates receiveroms a nostre amiste & bone voilaunce eux uncore tenoms noz enmys, sires il nous semble que nous ne purroms a eux accordere & nostre seourment saver avant que lez chosez qils ont myspris contre le state le roy al damage de luy & de son people soyent arestez par agarde dez pieres en parlement, si come il est contenue en lez ordinauncez. Endroit sirez de ceo que vous grantez que si nule dun parte ou de altre refuse pees covenable & resonable, que vous teismoignerez la disreson & defalte oue vous lez troverez, & freez outre ceo que faire purrez & deverez par resone: sires moult nous pleace, kare tote nostre entente ad este & est que lez chosez que ont este myspris en prejudice de roy & seynt eiglyse ou emblemyshment de la coronne le roy & a damage de son people fuissent adressez pur bien de pees avoire & meyntenere.

Cumque antedicti episcopi sub tali ordine nuncium suum ordinati fuissent, Comesque ad singula, ut prædictum est, responsum dedisset, tandem placuit Comiti occurrere regi obviam apud Sotyshyg ad sibi mutuo colloquendum; & sic fecerunt, ut supradictum est. His ita habitis tractatibus & conditionibus concessis, eo minus noluit rex carere societate *Dispensatorum*, scilicet *Hugonis* patris & *Hugonis* filii, qui dicebantur maligni consiliarii seductoresque

Edw. II. ductoresque regis; set eo amplius eos fovebat contra voluntatem procerum regni, & cariores habere curavit, qui regi suggesserunt procurando malum contra plures magnates regni in quantum poterunt.

1321. Quam ob rem anno gratiæ M. CCC. xxj. Barones regni levaverunt se contra *Dispensatores* patrem & filium Camerarium regis, scilicet *Umfridus de Boun* Comes *Herfordiæ*, dominus *Rogerus de Mortuo mari* avunculus, dominus *Rogerus de Clyfford*, dominus *Iohannes de Mowbraye*, dominus *Iohannes de Gyffard le Rych*, dominus *Henricus de Wylington*, dominus *Iohannes de Wylinger*, dominus *Henricus de Monte forti*, dominus *Bartholomeus de Raddysmere*, dominus *Henricus Tyeys*, dominus *Rogerus Dammeroy*, dominus *Hugo Dandeleye*, dominus *Warinus de Lyle* & plures alii cum omni suo posse & suis adhærentibus, Qui omnes se dederunt ad consilium Comitis *Lancastriæ*, & circa festum sancti *Michaelis* perrexerunt *Londonias* cum grandi exercitu & exlegabant *Dispensatores* patrem & filium extra regnum, præter & contra voluntatem regis apud *Westmonasterium*. Comes *Lancastriæ*. *Thomas* se tenuit in pace medio tempore apud castrum suum de *Pontefracto*. Igitur exulantes *Dispensatores* vagabant super mare capientes & deprædantes quicquid eventus eis conferre valuit. Inter cætera rapuerunt duas magnas naves quas *Dromundes* vocamus, bene onustas omni fertilitate mercimoniorum ad valorem xl. mille marcarum, & homines etiam captos miserunt in *Angliam* ad carcerem per consilium regis, statimque rex cœpit colligere exercitum, mandans ubique omnes suos sibi adesse sub pœna vitæ & membrorum amissione. Et venit rex cum exercitu suo apud Burton *super Trentam* contra Comitem *Lancastriæ* & Barones qui venerant apud Tuttebery cum grandi fortitudine. Eodem tempore reddiderunt se regi antedicti de *Mortuo mari*, & ex præcepto regis missi sunt apud turrim *Londoniensem* in custodiam. Et infra triduum quo rex venerat apud Burton movebat exercitum suum ultra aquam versus Tuttebery.

Cistrensis l. 7. c. 42. Quia rex *Edwardus* contra commune votum magnatum duos foverat *Dispensatores Hugonem* patrem & *Hugonem* filium, *Thomas* Comes *Lancastriæ* & alii multi regios viros adeo attenuarunt ut ejus assensu saltem umbratico adjecto prædictos *Dispensatores* exlegarent, propter quod castra eorum in *Wallia* protriverunt, animalia abduxerunt, thesauros recollegerunt, & in yeme *Gloverniam* occupaverunt, set cito post rex ipse cæteris inconsultis utrumque *Hugonem* revocavit. Exinde succrescunt indies odia & scismata. Inter hæc duo magnates de *mortuo Mari* priusquam Comes *Lancastriæ* parari posset, præpropere agentes, urbes aliquas in Marchia capiunt, regisque milites profugant donec rex ipse cum insperata multitudine peditum per viam circularem *Salopiæ* veniret, ubi ob defectum pecuniæ ac Comitis *Lancastriæ* nimia retardatione militibus defluentibus illi duo *de mortuo Mari* ad deditionem sunt coacti. Quibus apud *Londonias* incarceratis rex ad *Gloverniam* rediens revocavit utrumque *Dispensatorem*, inde divertit apud Lychefelde circa festum sancti *Ceddæ* ut præoccuparet Comites *Lancastriæ* & cum eorum complicibus apud Tuttebery & *Burtonam* existentes set rege aquam *Trenta* per vadum transeunte fugit. Comes *Lancastriæ* cum suis à villa *Burtona* usque ad urbem de Borowbrigge ubi occurrens ex parte regis *Andreas de Harkeleye* occidit Comitem *Herfordiæ* in ipso ponte xvij. kalendarum Aprilis, Comitem *Lancastriæ* cepit cum multis aliis nobilibus, qui pro majori parte in diversis locis sunt suspensi, set & ipse Comes apud proprium castrum de *Pontefracto* xj. kalendarum Aprilis decapitatus est. De cujus viri meritis an inter sanctos sit annumerandus crebra in vulgo disceptatio est, aliis quidem asseverantibus quod sic, eo quod elemosinis indulsit, quod religiosos honoraverit, quod pro justa querela ut videbatur usque ad mortem certaverit, quod etiam ejus insectatores parvo post tempore duraverunt, immo dira morte perierunt: Aliis vero in contrarium sentientibus, hominem videlicet conjugatum neglecta uxore sua generosa innumeras mulierculas polluere, Offendentes vel leviter in eum morti mandare, Ordinum fugitivos legisque transgressores ne lege plecterentur pertinaciter fovere, Cuncta denique agenda sua ad nutum unius secretarii sui passim committere, Tempus quoque certandi usque ad mortem pro justitia defensanda inermiter fugere non debere sanctum censeri, præsertim cum invitus comprehensus passus fuerit: set oblationum donaria & miraculorum simulacra quæ in loco suæ decapitationis in præsentiarum celebrantur qualem in posterum habebunt exitum secula videbunt post futura. Ab hoc igitur tempore usque in sextum postea annum cœpit *Dispensatorum* fortuna invalescere & reginæ conditio ancillari, quousq; rex *Franciæ* pro homagio *Vasconiæ* non exhibito regem *Angliæ* plurimum molestaret. Circa ascensionem Domini rex tenuit Parliamentum apud *Eboracum* ubi erexit *Hugonem Dispensatorem* seniorem in Comitem *Wyntoniensem*, *Andream de Harkeleye* in Comitem *Carliolensem*.

Leycestriæ fit. Comes *Lancastriæ* cum Baronibus egressus est de castello in campum, credens se sublevari de potestate hominum per dominum *Robertum de Holande* et alios qui sibi auxilium promiserant, prout antea inter eos promissum fuerat; Nam *Robertus de Holande* promiserat se venturum cum forti expeditione virorum fortium, set decepit eos. Cumque Comes percepisset se esse deceptum, divertit vultum in partes boriales, & rex semper sequebatur à dorso, pede post pedem. Inter cæteros regis viros erat quidam *Robertus Tyrannus* qui ferocius cæteris insequebatur Comitem, set postea turpem mortem quam in isto viagio meruerat per *Dispensatores* incurrit, Nam et cæteri quilibet Comitis persecutores violentam mortem nacti sunt. *Robertus de Holande* cum audisset fugisse Comitem, reddidit se regi apud *Derbeyam*, missusque est in custodiam ad castrum de Dover, quem omnes habebant exosum pro eo quod deceperat sic dominum suum qui eum nimis dilexerat, et quasi de nichilo in magnum virum erexerat. Perrexerunt igitur Comites *Lancastriæ* & *Herfordiæ* cum Baronibus et aliis apud Borowbrigge, ubi occurrit eis dominus *Andreas de Harkeleye*, et pugnare cœperunt fortiter ad pontem. Et cum Comes *Herfordiæ* staret pugnans super pontem, quidam perrexit sub ponte et lancea Comitem *Herfordiæ* percussit, statimque ibidem occubuit ut supradictum xvij. kalendarum Aprilis. Ibique interfecti sunt duo strenui milites, dominus *Rogerus de Berfelde* et dominus *Willielmus de Suthleye*, et plures alii, similiterque multi alii graviter vulnerati. Comes *Lancastriæ* redyt cum suis

Edw. II. suis in villam de Borowebrigge sub treuga usque in crastinum. In crastino vero captus est et missus cum suis per dictum *Andream de Harle* apud *Eboracum* ad regem. In cujus adventu gavisi sunt nimis *Dispensatores*, Et est notandum quod cum dictus *Andreas* comprehendisset Comitem *Lancastriæ*, dictus Comes prædixit ei turpissimam et vilem mortem infra annum sequentem sibi eventuram; sicque evenit, prout infra patebit. Cumque venissent apud *Eboracum*, statim Justiciarii assignati sunt qui sederent super eos, et hoc multum per excitationem *Dispensatorum*. Sicque adjudicati sunt omnes primo trahi et sic suspendi, excepto Comite *Lancastriæ* qui ob reverentiam regii sanguinis decollatus est apud *Pontefractum* ubi rex interfuit eodem tempore, scilicet in crastino sancti *Benedicti*, videlicet xj. kalendarum Aprilis anno Domini M. CCC. xxj. sepultusque est in Prioratu ejusdem villæ. Decollatus est in quadam planicie extra villam, ubi nunc in Dei honore & dicti Comitis memoria fabricata est ecclesia mira structura apud *Eboracum*. Ante mortem Comitis tracti sunt & suspensi videlicet dominus *Johannes Moubray*, dominus *Rogerus de Cliffordc*, dominus *Goscellinus Deyvilt*; Et pro majori tormento nobilis Comitis fecerunt trahere & suspendere sex nobiliores & secretiores milites, scilicet dominum *Warinum de Tle*, dominum *Willielmum Tochet*, dominum *Thomam Manduth*, dominum *Willielmum* filium *Willielmi*, dominum *Willielmum Charnell*, dominum *Henricum Wradburne* & unum valettum Comitis qui omnes penderunt longo tempore super furcas pro majori opprobrio. Hii apud *Pontefractum* & alii apud *Eboracum*, nec sinebat eos rex & *Dispensatores* evelli aut sepeliri usque in longo tempore postea.

An. Dñi 1321.

OCcumbente igitur Comite, ut superius dictum est, pro justitia ecclesiæ & regni, prout vulgaris communitas mente concepit, occurrunt undique populi turbæ cum muneribus oblationum ad exhibendum honorem & obsequium corpori Comitis pro modulo suo, non cessantes donec rex per excitationem *Dispensatorum* misit viros armatos qui eis introitum prohiberent in ecclesiam, Et præcepit sub pœna carceris ne quis intraret in ecclesiam ad exhibendum corpori honorem vel obsequium; Cumque vidissent populi se taliter regali potentia ab ingressu ecclesiæ præpeditos, diverterunt præcordia devotionis suæ ad locum ubi Comes occubuit, & eo frequentius accurrebant, quo & acrius regis rigor erga peregrinos efferbuit, donec eliminata omni spurcitia campestri facta est ibidem ecclesia capellanis Deo servientibus non mediocriter dotata. Deinde infra breve cæteri magnates tracti sunt & suspensi singillatim unusquisque in propria patria sub testimonio regis & *Dispensatorum* qui terminus vocatur *Le Roy Recorde*; scilicet dominus *Bartholomeus de Baddismere*, & dominus *Bartholomeus de Aychebarnham* apud *Cantuariam*, dominus *Franciscus de Aldham* apud *Wyndesoram*, dominus *Iohannes Gyffard* & dominus *Rogerus de Elmesbrigge* apud *Gloverniam*, dominus *Henricus de Wylinton Emond* & dominus *Henricus de Montford* apud *Bristolliam*, dominus *Thomas Colpeir* apud *Wynchilse*, dominus *Henricus Tyeys* apud *Londonias*, dominus *Rogerus Dammery* mortuus est pulcre in lecto suo apud Tuttebyry in castello, dominus *Hugo Dandeleye* ad rogatum & instantiam uxoris suæ sollicite prosequentis habuit gratiam à rege & vitam concessam, fuit tamen in carcere apud Notyngham in castello usque ad reditum reginæ de transmarinis. Post hæc factus est dominus *Andreas de Harle* Comes *Carleolensis* pro isto negotio sic prosecuto, factusque est Gardianus borialis marchiæ contra *Scotos*. Notandum quod isti fuerunt consentientes neci Comitis, qui omnes postea morte turpi perierunt. Primo ipse rex, duo fratres ejus, scilicet *Thomas* Comes Marescallus & *Edmundus* Comes *Cantiæ*; isti promoti & erecti per excitationem & instantiam dicti Comitis *Lancastriæ*: Comes *Warenna*, Comes *Arundell*, dominus *Hugo Dispensator* pater & dominus *Hugo* filius, Comes *Rychemundiæ*, Comes de *Penbroke*, dominus *Omerus de Valencia*, sed inter eos non extitit quisquam qui sine laudabili vitam finivit, neque quisquam eis adhærentium, ut infra patebit in suo processu. *Edw. II.*

Eodem anno circa festum sancti *Petri* ad vincula rex adivit *Sociam*, & quamvis non haberet obsistentiam, multos de suis fame & morbo amisit. Ipsum tandem regem circa nativitatem beatæ *Mariæ* remeantem *Scoti* à tergo insequentes ceperunt castrum de *Norram*, et postmodum circa festum sancti *Lucæ* prandentem regem apud monasterium de *Bella landa* super Blakhamore pene comprehendissent nisi fuga sibi consuluisset, verumtamen regis thesauris amissis Comitem *Richemundiæ* ceperunt. *Cistrensis l.7.c.42.*

Anno gratiæ M. CCC. xxij. circa translationem sancti *Thomæ* intraverunt *Scoti* in *Angliam* per medium *Fornesiæ*, & comitatum *Lancastriæ* devastaverunt undique absque aliquo dampno suorum, colligentes immensam prædam auri & argenti, animalium, ornamentorum, ecclesiasticorum lectualium, mensalium, abducentes onustas carectas de omnibus bonis patriæ ad suum placitum. Audiens rex *Edwardus Scotorum* adventum & mala quæ fecerant festinavit cum grandi exercitu occurrere eis circa festum decollationis sancti *Iohannis Baptistæ*, & *Scoti* se retraxerunt cum innumerabili præda, & adeo patriam sunt deprædati quod *Anglici* venientes nil alimenti repererunt, propterea perierunt; & cum rex *Edwardus* cum exercitu suo appropinquasset ad abbathiam de Menrose nil mali suspicans de *Scotis* sic retractis, *Scoti* subito irruerunt secrete super eos venientes de montanis, & occiderunt de *Anglicis* trecentos viros & plures; & abierunt antequam exercitus appropriaret, & cum rex vidisset quod *Scoti* nollent publicum bellum committere, per consilium *Dispensatorum* fecit redire exercitum suum in *Angliam* & hoc sine aliqua expeditione, & sic, ut supradictum est, moriebantur sparsim in campis, vicis & villis in autumno circiter xvj. millia, in magnum dedecus regis graveque detrimentum regni. Circa natale Domini rumor cœpit succrescere ubique in regno de Domino *Andrea de Harkeleye* qualiter seditiose foverat *Scotos* contra regem suum *Edwardum*, & qualiter *Scotos* adierat & reduxerat in *Angliam* proditorie contra fidelitatem suam, & qualiter nobilis & sanctus Comes *Lancastriæ Thomas* quando dictus *Andreas* cepit eum, prædixit ei quod infra annum sequentem vili morte plecteretur, & sic evenit; Nam dictus *Andreas* per mandatum regis captus est apud castel- *Leycestrensis.* An. Dñi 1322.

Edw. II.

castellum suum Carlyell quod habuit ex dono regis, & per proceres boriales ablatum est ab eo primo cingulum militare, capta ob eo lancea, abicisique sunt tali ejus cum calcaribus.

Cistrensis lib. 7. c. 42.

Eodem anno in crastino sancti *Ceadde*, *Andreas de Harkeleya* tanquam proditor apud Karleil captus est, distractus, suspensus & decapitatus; visceribus combustis demembratus est, & caput ejus super pontem *Londonensem* positum est. Ad vincula sancti *Petri*, *Rogerus de Mortuo mari* junior nuper incarceratus evasit de turri *Londonensi* custodibus suis per potionem somniferam soporatis.

Leycestrensis.
An. Dñi 1323.

Anno gratiæ M.CCC.xxiij. Dominus *Rogerus de Mortuo mari* evasit de turri *Londoniensi* per auxilium cujusdam *Girardi de Alspaye* qui sub domino *Stephano de Segrave* custodiam ejus habuit ut supra, & fugit in *Franciam*, ibique moram traxit cum multis aliis qui fugerant à facie regis *Edwardi* præ timore regis & *Dispensatorum* qui esuriebant alienis terris & possessionibus saturari.

Cistrensis l. 7. c. 42.

Circa medium quadragesimæ regina *Angliæ* missa est ad fratrem suum regem *Franciæ*, qui magna ex parte *Vasconiam* invaserat ad pacem procurandam. Circa nativitatem beatæ *Mariæ* rex misit in *Franciam* filium suum *Edwardum* ut homagium faceret regi *Franciæ* pro Ducatu *Acquitaniæ* sibi dato, Quem fecit rex *Franciæ* morari cum matre sua in Comitatu *Pontivo*. Set matre & filio in transmarinis sic demorantibus nec redire volentibus, aut certe propter metum *Dispensatorum* remeare non audentibus, rex *Angliæ* de consilio duorum *Dispensatorum* exlegavit & bannivit publice in foro *London.* uxorem suam & filium, tanquam regni proditores.

Leycestrensis.
1324.

Anno sequenti orta est discordia inter regem *Franciæ* & *Angliæ* eo quod rex *Angliæ* noluit facere homagium regi *Franciæ* pro terris suis in *Vasconia*, unde rex *Franciæ* misit fortitudinem magnam in *Vasconiam* seisire terram in manum suam, & rex *Angliæ* anno gratiæ M. CCC. xxiiij. misit ibidem pro defensione terræ plures nobiles regni, scilicet Comitem *Kanciæ* fratrem suum, Comitem de *Asseles*, dominum *Radulfum Basset de Drayton*, dominum *Ricardum Groye de Codenoure*, dominum *Nicholaum* fratrem ejus, dominum *Iohannem de sancto Iohanne*, dominum *Johannem de Segrave*, dominum *Stephanum* filium ejusdem, & dominum *Iohannem* fratrem ejus. Conceperat namque rex indignationem contra *le Segraves* pro evasione domini *Rogeri le Mortimer* qui evaserat de turri *Londoniensi*, & ideo misit eos pro eorum interitu & plures alios de regno, qui ipsi moriebantur ibidem, & pauci qui remanserant post diutinam infirmitatem cum magna difficultate vix sanitatem adquirebant. *Franci* multum fecerunt contra *Anglicos*, & ipsi viriliter restiterunt & potenter seipsos defendebant, tandem capta treuga inter reges, rex *Angliæ* misit uxorem suam *Isabellam*, & filium suum *Edwardum de Wyndesoure* ad regem *Franciæ* fratrem *Isabellæ* reginæ pro pace reformanda,

1325.

scilicet anno gratiæ M. CCC. xxv. *Edwardus* filius fecit homagium regi *Franciæ* avunculo suo pro Ducatu *Vasconiæ*, dederat enim ei pater suus prædictum Ducatum, & sic pax reformata est. Regina *Isabella* dum moram traxit in *Francia* attraxit sibi contubernium domini *Rogeri le Mortymer* & aliorum *Anglicorum* exulum qui per instigationem *Dispensatorum* exulabant ob cupidinem certarum suarum, & cum audissent *Dispensatores* reginam & filium ejus *Edwardum* cum aliis exulantibus sic fore conjunctos, suggesserunt regi secludere eis ingressum regni, ut supradictum est, & misit ad Papam pro una bulla ad excommunicandum si quis attemptaret ingredi regnum *Angliæ* nisi prius adepta licentia regis & ejus voluntate. Quæ sententia promulgata erat *Londoniis* in ecclesia sancti *Pauli* per episcopum *Excestriæ* & alios de consilio regis. Cum igitur intellexisset malitiam prævalidam *Dispensatorum* & regem fore sic deceptum per malivolum consilium eorum & aliorum confinatorum perversorum, & magnates regni sic per eos morti adductos, ut superius patet, & super hoc vigilabant ipsam reginam & filium suum hæredem scilicet regni excludere penitus à regno, ita quod nunquam ingrederentur *Angliæ* terram, nec statum suum adipiscerentur, statim cum consilio coexulum cœpit regina disponere pro suo regressu, collegit gentes, arma & cuncta necessaria itineris paravit, navalem classem asscivit, in portu de Ypeswiche applicuit x. kalendarum Octobris anno gratiæ M. CCC. xxvj. scilicet *Isabella* regina, *Edwardus de Windesovre* filius suus qui ibidem contractum fecerat ducere filiam Comitis *Hunaldorum* in uxorem, nomine *Philippam*, pro majori fortificatione suæ partis, dominus *Edmundus* Comes *Canciæ*, dominus *Rogerus de mortuo mari*, dominus *Thomas Rosselyne*, dominus *Willielmus Trussell*, dominus *Johannes de Crambewell*, dominus *Johannes de Ros*, dominus *Simond de Berforde*, dominus *Johannes de Henand*, Comes de *Tylers* & multi alii. Et statim cum regina applicuisset in terram *Angliæ* cum filio & aliis, omnes fere majores regni occurrerunt eis læti in auxilium propter odium quod gerebant erga perversos consiliatores regis; & rex audito adventu reginæ fugit *Londoniis* cum sua potestate, set qui ad regis auxilium accesserunt in die, retraxerunt se ab eo in sequenti nocte. Regina procedit *Londonias*, rex dirigit iter versus *Bristolliam*, regina cum magno exercitu sequitur; rex fugiens tandem aquam ascendit cum *Hugone Spenser* filio & magistro *Roberto de Baldoc* Cancellario & duobus aliis militibus, set ventus contrarius sicut Deo placuit iter eis subripuit ne abirent viam versus *Walliam* ad castellū de *Neeth*, vagantes hic illucq; quasi gentes convictæ & fugitivæ atque confusæ. Cumque venisset regina apud *Bristolliam* cepit cum suis qui intus erant, scilicet dominum *Hugonem Dispensatorem* Comitem *Wyncestriæ* patrem, quem fecerunt distrahi, suspendi & decollari viij. kalendarum Novembris: & notandum quod eodem anno scilicet iiij. kalendarū Febr. occisus est dominus *Rogerus Beler* in comitatu *Leycestriæ*. Iste *Rogerus* fundavit Cantariam secularium sacerdotum apud Kyrkeby Beller in comitatu *Leycestriæ*, quam post multos annos uxor ejusdem *Rogeri* cum consensu *Rogeri* filii eorum transtulit in usus Canonicorum regularium, instituens ibidem primum Priorem loci de abbathia de *Oleeston*. Hic *Rogerus* occisus est à quodam *Eustachio de Folvyll* & fratribus suis quibus prius minas ingesserat & injurias; & interfectus est à tribus fratribus habens secum in familia 50. & plures in quadam valle juxta Rerisby. Hic oppressor fuerat religiosorum & aliorum vicinorum pro cupidine ecclesiarum & aliarum possessionum quas cupierat ad dotationem Cantariæ suæ. Eodem anno scil-

Edw. II.

An. Dñi 1326.

cet

Edw. II. An. Dñi 1326.

cet M.CCC.xxvj. die sancti *Barnabæ* videlicet iv. idus Junii, combusta est abbathia de **Croxton** sequenti modo. Quidam plumbarius detulit ignem in vase super ecclesiam pro reparatione defectuum ejusdem ecclesiæ, & casu accidit negligentia comitante quod igne paulisper ibidem dimisso & aura flante attigit quandam celluram & excrevit in flammam & combussit ecclesiam cum claustro & omnibus domibus annexis, nec erat qui in tanta necessitate succurrere posset Et unus de Canonicis ejusdem domus combustus fuit in dormitorio eadem hora.

Cistrensis l.7.c.43.

Hoc anno regina *Angliæ* cum primogenito suo *Edwardo* ac *Rogero de Mortuo mari* nuper elapso necnon & cum parva manu *Hunaldorum* circa festum sancti *Michaelis* apud **Orwell** in *Angliam* applicuit, & versus *Londonias* ubi rex tunc erat, tetendit. Et quod mirandum fuit, terra undique tranquilla sine sanguine & strepitu regem à *Londoniis* mature fugitantem usque in **Westwa'e** pedetentim insequitur. Interim in crastino sancti *Calixti* decollatus est Episcopus *Oxoniæ* Thesaurarius Regis de consilio civium *Londonensium* extra boriale hostium ecclesiæ S. *Pauli*. Et die sequenti capta est turris *Londoniensis* per cives ad opus reginæ & filii sui. Et cito post in vigilia Apostolorum *Simonis* & *Judæ* captum est castrum *Bristolliæ* per reginam & suos; ubi *Hugo Dispensator* senior distractus & suspensus est & caput ejus *Wyntoniam* transmissum est. Eodem anno die sancti *Hugonis* Comes de *Arundele* apud partes *Salopiæ* captus est, set apud **Herford** decollatus. Eadem ebdomada rex *Angliæ* captus est apud castrum de **Neeth** in *Westwalliæ*, set apud castrum de **Kenylworth** custodiendus demandatur. Junior autem *Hugo Dispensator* qui cum rege captus fuerat, distractus, suspensus ac decollatus est apud **Herforth**, corpore quadripartito, set caput ejus ad pontem *Londoniensem* transmissum est.

Leycestrensis.

Tercio idus Octobris *Londonienses* surrexerunt cum regina & filio ejus contra regem, abierunt ad ecclesiam sancti *Pauli* & extrahentes episcopum *Oxoniæ* eo quod fulminaverat sententiam excommunicationis super quemcumque intrantem regnum contra voluntatem regis, & hoc in præjudicium reginæ & filii ejus & suorum, ac eciam pro mala voluntate quam gerebant erga regem pro malis consiliis suis. Duxeruntque episcopum in **Schepe** & despectuose decollaverunt, ibique spoliatum veluti latronem aut homicidam in vico diviserunt. Tres quoque viros de suis interfecerunt. Deinde idibus Octobris cives *Londonienses* ceperunt Turrim *Londoniensem* ad usum reginæ & filii, & quos ibi invenerant duxerunt ad palacium episcopi *Londoniensis*, videlicet dominum *Johannem de Elthamfilium* regis *Angliæ* & uxorem *Hugonis Dispensatoris*, quæ ut regina habebatur in regno dum regina in remotis agebat. Et hæc linguam suam nimis ad sinistra contra reginam & alios relaxaverat; & duos filios *Rogeri de mortuo mari*, dominum *Rogerum de Clyfforde*, dominum *Thomam de Byrleye*, dominum *Bartholomæum de Burwaus*: & fecerunt dominum *Johannem de Eltam* gardianum civitatis *Londoniensis* quod quotquot invenire poterant de hiis qui de consilio & assensu fuerant ad denunciandum sententiam contra reginam & filium & alios coexules, ut supradictum est, morte plecterentur si qui inventi essent in *Londoniis* ea hora, scilicet archiepiscopus *Cantuariensis*, episcopus *Londoniensis* & plures alii, set non sunt inventi. Eodem anno quinto non. Octobris venit dominus *Johannes de Vaws* miles cum thesauris domini *Hugonis de Spenser* Comitis *Wyncestriæ* cum armis preciosis & indumentis nobilibus, magnis equis, dextrariis, curtariis & aliis equis de melioribus regni & aliis innumeris diviciis ad Abbathiam *Leycestriæ* versus dictum Comitem dominum suum, qui proposuerat auxilium præbuisse regi contra reginam & filium ejus; & homines *Henrici* Comitis *Lancastriæ* qui tunc fortuitu apud *Leycestriam* convenerant cum magna potentia venerunt noctanter apud Abbathiam & obsederunt illam. Cum dominus *Johannes de Vaws* vidisset se non posse prosequi negotium domini sui de prædictis bonis, abiit ad Comitem *Lancastriæ* mane apud Castrum *Leycestriæ* degentem: Abeunte illo, isti intraverunt in Abbathiam & sibi rapuerunt de bonis quis quicquid tollere posset, sortem non mittentes, scilicet aurum argentum, vasa preciosa lectualia, mensualia, ornamenta & quæcumque delectabilia equos & arma, cunctaque abduxerunt ad castrum *Leycestriæ* ad Comitem *Lancastriæ*. Infra triduum festinavit Comes cum omni potentia quam potuit congregare occurrere obviam Reginæ apud *Dunstapulam*. Eo tempore omnes de regno læti facti sunt de adventu reginæ & filii sui, & gratiabantur Deo de ejus graciosa expeditione ut falsi consiliares regis enervarentur, & cæteri per eos dolorosi & angustiati & exhæredati redderentur ad suam justitiam & hæreditatem. Eodem anno captus est rex *Edwardus* xviij. kalendarum *Decembris*, ut supradictum est, anno gratiæ M.CCC.xxvj. & cum eo *Hugo Dispensator* junior, & magister *Robertus de Baldoc* Cancellarius suus. Rex traditus est in custodiam *Henrici* Comitis *Lancastriæ*. Cito post captus est dominus *Edmundus* Comes de **Arundell** per dominum *Johannem de Charleton* in **Schropschyre**, & ductus est apud **Herford** ubi Regina cum magnatibus regni convenerat. Et quia dederat filium suum hæredem filiæ *Hugonis Dispensatoris* & secretus in consilio & malum procuraverat Reginæ ut dicebatur in sua absentia, & eciam procuraverat mortem nobilis Comitis *Lancastriæ Thomæ*, cum domino *Aymero de Valenciis* Comite de **Penbrok** qui subito moriebatur in transmarinis agens Et sic dictus *Edmundus* morti adductus est, distractus & suspensus xv. kalendarum *Decembris* cum armigero suo nomine *Johanne Danyell* qui ipsum consilio suo in multis seduxerat. Statimque tractatum est apud *Herefordiam* de morte *Hugonis Spenser*, & quomodo extingui posset tota ejus posteritas, ne ad aliquem honorem, gradum vel statum quis eorum deveniret in regno *Angliæ* pro perpetuo. Et idem *Hugo* & magister *Robertus Baldoc* & Prior de *Herfordia*. ducti sunt apud *Herfordiam*. Et cum prope villam appropinquarent occurrit tanta multitudo populorum undique quod omnes mirabantur de visu, & omnes qui poterant cornu sufflare vel vocem hutesii emittere seu aliquam despectionem inferre, pro suo modulo cum conviciis & contumeliis intulerunt *Hugoni*, adeo quod retroactis temporibus tam horridus sonus de quocumque sublimi homine non est auditus. Et primo vestierunt eum uno vestimento cum armis suis reversatis missa corona de urticis in capite ejus. Simili modo vestierunt *Robertum Baldoc* simili vestimento. Et super vestimentis eorum scripti sunt vj. versus

Edw. II.

versus

Edw. II.

versus de psalmo, *Quid gloriaris in malitia?* derisoriori modo quo possent; dictus *Robertus* adjudicatus est perpetuo carceri apud Newgate; ibique anno sequenti moriebatur sub magna miseria; Antedictus Prior missus est in carcerem apud *Herefordiam* eo quod male se gesserat contra pacem Regis. Dominus *Hugo Spenser* ductus coram domino *Willielmo Trussell* Justiciario areniatus est coram eo ad barrum in forma quæ sequitur:

Hugo le Dyspenser. En parlement nostre seignour le Roy que ore est tenue a Westminstre lan quinzisme per examinement dez Prelates, Contes, Barones, & tote la commune de Realme fuist notoriement trove que vostre piere & vous Hugh fuistez agardez traytoures & enmys del realme pur quel par assent & commandment nostre seigniour le Roy, vostre piere & vous Hugh fuistez exules del realme sanz james revenir, si ceo ne fuist par lassent & commandment nostre seigniour le Roy, & ceo en playne parlement duement al ceo somonnez; Contre quele agarde e exil vostre piere & vous Hugh estez trove en courte sanz garraunt; E vous Hugh en retornant en realme dezpoillastez felonnesment deux dromandes de lour avoyr, a la value de xl M. livers; a grant deshonoure nostre seignour le Roy & de tut son realme, & a grante peril dez cez marchanz que repairent sovent en estrange pays. Hugh, apres cest felonye par vous fait, vous approchatez nostre seignour le Roy, & luy faitez chivacher a forcement ove gens dez armes sur lez pieres de realme, & altrez sez ligez gentz, pur eux destruere & desheriter, encontre la grant chartre; Et ensi chivachent a force & armes purpernant real pouare, vous Hugh & vous eydantz desrobastez felonnosment lez bones gentz de realme, & par Andrewe de Harkeleye & atreys traytoures vous aerdancez, faitez mordrere le bone Conte del Hereforde, monsir William Sullee, monsir Roger de Berfelde; Et faitez prendre mon treshonourable Seignour le bone Cont de Lancastre Thomas, que estoit cosyne germayne a nostre Seignour le Roy & de sez frerez, uncle a treshonourable de France & de sa soere madame Isabelle Roigne Dengletere, si luy faitez faucement emprisoner & despolier & touz lez sonz en sa sale proprement deinz sa chastele de Pontfraite par vostre real pouare que vous avez purpris sur nostre seignour le Roy; Et luy faitez juger par une fauce recorde encontre leye & resone & la grans chartre; Et ensi faitez mordrer, martirizer & morir de dure mort & pitouse; Et ceste malveys cruelte & tirantie faistez al si digne persone ne vous poez sauler del sank dez cristenez espandier. Ency faitez en mesme tiele journeye pur mon dit seignour plus turmentyr sez baronz sez chyvalers se enaux venauncez trayner & pendre, & puis juger al morte par cel faus recorde, encontre laye & resone, & pendre dyspitnosement sanz mercy, Come monsir Warene del Lyle, monsir William Tochet, monsir Thomas Maydut, monsir Henry de Bradburne, monsir William Chornel, monsir Bertholomewe de Aisshebume a Londres, monsir Henry Tyeis a Windesoure, monsir Franceys de Aldham a Glouceestre, le seignour Gyffarde, & monsir Roger de Elmesbrigge a Brystoll, monsir Henry de Wylyngton, & monsir Henry de Monfort a Wynchelse, monsir Thomas Colpeyre & plusours grantz; et altre grantz feistez mettre en dure prisone pur lez mordrer sanz cause pur coveytise de lour terez, sicome le seignour le Mortymer le cosyne & le uncle, le seignour de Kyrkeleye, monsir Hugh Dandeleye le pere & le fitz, lez enfantz le Conte de Hereforde nevoutz nostre seignour le Roy; Et loz grandes dames femmes a sez seignours e lours enfantz emprisone e en orphanye puis la mort lour seigniours: E lez veuz dames, come la dame Barettet que vont ensuye pur grace avoire. Et vous contiraunt la feistes batre de vous rybaudes, & debryser bracez & jaumbes trope dispitnosement encontre lorder de chivaler e encontre leye & resone; Par quoy la bone dame est a touz joures afolee & perdue; & plusours de ycels avez fait sure la courte a pee e au grant poverte sanz pite & mercye, que solent estre dames de grant honour. Et tous jours eaux usez en si grant vilte tenu, ne fuist que Dieu pur sa mercy envoya nostre bone dame & son filz en terre, & lez bonez gentz que sont venuz en lour ayde, par quey le realme est succurra. Hugh; apres cele destruccion dez noblez gentz vous Hugh, vostre piere & mestre Robart de Baldoc qe aviez entre vous pris embrace reale pouare sur nostre seignour le Roye, si ly menastez & son peple en Escoce sur cez enmys, one vous Hugh par vostre traytours mener luy faistez perder plus de xx M. dez persones de son peple, que morirent pitousement pur defalte, a grant deshonour de Roye, & damage de realme, & sanz esployte faire retornere. En retornant vous Hugh, vostre pere & Robart de Baldoc faucement & traytrousement consallatez nostre seignour le Roy a lesser madame la Royne en grant peryl de corps en la Priore de Tynmuth en la marche de Guerre, si menastez nostre seignour le Roy ensuye de luy, tanque en la more de Blackholme one sez enmys dez Scoce par vostre trayterouse mener luy suspristrent a grant deshonour & damage, sicome appagust bien a la journe par lez prisez & lez morz. Et a si grant meschiefe ma dame la Royne ust este perdue au perpetuel dishonour, si dieu ne luy ust envoye socoure par meare par la la, covynt adventurer pur sa vie & sonn honure sauver, al si grant mischief du corps que unke nule bone dame de son state ne de sa noblesse ne fuist ensy. Hugh, cest trayson ne cest tyrancye ne vous point sufficer, enz faistez par vostre real pouare, que vous avietz purpris sur nostre seignour le Roy destruer lez Franchises de seynt esglise, & lez pralates, sicome Herforde, Nychol, Hely, Northwyche felonnesment desrobber de lours biens deinz seint esglise, & dor & de chyvaux, des vessaux, & de loure harneys, si lez faitez aler au pee, Et lours terrez et lours possessiones lour faitez toler sanz leye & reson. Mes vous ne suffistez mye tant soulement davoir guerre as ministres de seynt esglyse, uncore lempreystez cum faux expenser contre dieu et sez seyns. Que par la ou vous savietz que dieu fist grace & vertue pur mon dit seignour que vous avez mordre si cruelment contre leye et reson, vous mettez gentz dez armes, et faitez clore et fermer les us, de monstrer que nule fuist si hardyse dentrer la esglise pur aourer dieu et cez seynz, Par quoy merit en despyte de vous dieu fist grace & vertue. Hugh, apres cele maveiste, vous consellastes nostre seignour le Roy en dezheretaunce de sa coronne a doner vostre piere, que fuist faux traytour, le Conte de Wyncestre, & Andrewe de Harkeleye traytoure notorye et attaynte le Conte de Cardoyle. Et a vous Hugh, la

Edw. II.

[L] terre

Edw. II.

terre de Cantermaure *et altres terres que furont proprement appurtenancez a la coronne. Et ensi feistez ouster ma dame la Roigne de sa terre que luy fuist done et assigne par nostre seignour le Roy la meytee dez terres pur son certayne douerment a la journe contre lestate de sa noblesse. E a ceo abetant et procurant touz jours discorde solonc trestute vostre pouare perentre nostre seigniour le Roy et luy.* Hugh, *la ou ma dame la Royne & sonn fitz passeront la mere par assens et commandment nostre seignour le Roy pur sa terre de* Gyenne *salver, que fuist en poynt devoyr este perdue par vostre traytoures consayle, vous envoyastez pardela mer une grant somme dargent as ascunes malveys gentz vous aerdancz pur la reyne destruere et son fitz qest droit heire del realme, et pur destourber lour revenir enforciastez ceo affaire.* Hugh, *vostre pere et* Robart de Baldoc *et lez altrez faux traitourez vous aerdancz par mer et terre si alastez par my le realme purpernant real pouare, fesauncez le grant et le petyte par destresse jurer et asseurer a vous de vous mayntenyer en vous faux quereles, sanz avoire regard que tiels confederations estoient faucez et traitouronses, e encontre la lyaunce et lestate du Roy et de sa corone. Et qy a vous malveistez mayntener ne voleit jurere ne asseurer, vous luy faistez mettre en griefe prisone, com mon seignour* Henry de Bealmont, *et altres que ne voillent faire, ne as vous malveistez estre assentantz. Et quant vous* Hugh, *et lez altres traytours vous aerdancz savoient que ma dame la Royne et son fitz furent arryvez en cest terre, vous faitez nostre seignour le Roy par vostre malveys consayle aloyner de eaux, si luy menastez hors de realme en perile de son corps et dishonour de luy et de son people, menant felonnousement le tresoure del realme ovesque vous, encontre la grant chartre.* Hugh *contraytour estez trove, par quoy vous agardent touz lez bonez gentz de realme, meyndrez et greyndres, ryches et pourez par commune assent, que vous come larone estes trove par quey vous serrez pendue. Et contreytour estez trove par quey vous serrez treynez et quarterecez, et envoye par my le realme. Et pur ceo que vous fuistez utlage par nostre seignour le Roy et par commune assent, & estez revenue en contre sanz garraunt, vous serrez decollez. Et pur ceo que vous abbestatez & procurastez discorde entre nostre seignour le Roy & la Royne & lez altrez del realme, si serret enbouellecz, & puis ils serront ars. Retrayez vous traytour, tyrant reneyee, si alez vostre Injse prendre. Traytour malveys & attaynte.* Et sic statim morte plexus est scilicet viij. kalendarum *Decembris*. Cujus caput in altum fixum est super pontem *Londoniensem*.

Cistrensis l.7.c.43.

Quo eciam anno in octavis Epiphaniæ factum est parliamentum apud *Londonias*, ubi de communi ordinatione missi sunt solempnes Nuncii ad Regem incarceratum, scilicet tres Episcopi, duo Comites, duo Barones, duo Abbates, duo Justiciarii, ut Regi detento homagium quondam sibi factum resignarent, ipsumque pro domino ulterius non haberent. E quibus dominus *Willielmus Trussell* miles & procurator totius Parliamenti vice omnium dixit regi ista verba:

Ego Willielmus Trussell *vice omnium de terra* Angliæ *& totius Parliamenti procurator tibi* Edwarde *reddo homagium prius tibi factum, & extunc diffido te & privo omni potestate regia & dignitate, nequaquam tibi de cætero tanquam Regi parituros.*

Edw. III.

Istud eciam fuit publice proclamatum apud *Londonias*. Eodem anno in vigilia Purificationis beatæ *Mariæ Edwardus* filius regis factus est miles.

Leycestrensis.

Vera series Procuratorii. *Ieo* Willam Trussell *Procuratour dez Prelatez, Contez & Barons, & altrez gentz en ma procuracye nomes eyant al ceo playne & suffysant pouare, lez homages & fealtez au vous* Edward *Roy* Dengleterre *come al Roy avant ces oeuvres depar lez ditz persones en ma procuracye nomes, renk & rebaylle sus a vous* Edward *& deliver & face quitez lez persones avantditz en la meillour manere que ley & costome donnent, E face protestacion en non de eaux qils ne voillent desormes estre en vostre fealte, ne en vostre lyance, ne cleyment de vous come de Roy riens tenir. Encz vous tiegnent desorse priveye persone sanz nule maner de reale dignite.*

Cum rex hæc audisset multum de suis malefactis doluit, rugitus & lamenta emittens eo quod per falsos & proditiosos consiliarios sic omni suo tempore ductus fuerat. Verumtamen in se tandem post multos ejulatus reversus, nimis gratulabatur quod filium suum *Edwardum* post se regnaturum elegissent, & ei assensum suum in quantum potuit attribuit. Ejus mores & actus supra in suo primordio per *Cistrensem* describuntur.

Cistrensis l.7.c.44.

Edwardus filius *Edwardi* post conquestum tercius adolescens xv. circiter annorum vivente adhuc patre suo sub custodia, in festo Purificationis beatæ *Mariæ* coronatus est in regem apud *Westmonasterium*. In cujus primordiis grata augebantur auspicia. Nam & tunc terra recepit ubertatem, aer temperiem, mare tranquillitatem, & ecclesia libertatem.

Explicit historia *Leycestrensis* anno gratiæ M. CCC.xxvj. Nunc *Cistrensis* imponit finem Cronicæ suæ. Set postea quædam adjecit ei videlicet de morte antiqui *Edwardi* regis cum quibusdam aliis eventibus in tempore regis *Edwardi* tercii, prout infra patebit in suo loco per singula.

Cap. XVI.

Nunc sciendum est quod iste *Edwardus* de *Wyndesoure* tercius à conquestu coronatus est apud *Westmonasterium* dominica proxima ante festum Purificationis beatæ *Mariæ* pridie kalendas *Februarii*, & *Londonienses* atque magnates mutuo juraverunt & fecerunt securitatem quod mutuo foverent & sustentarent regem & reginam matrem suam secundum totum posse suum. In quo loco videndum est qualiter claudicat *Cistrensis* dicens regem *Edwardum* die Purificationis fore coronatum. Verumptamen cronica *Westmonasteriensis* dicit eum coronatum in Conversione sancti *Pauli* scilicet viij. kalendarum *Februarii*; sicque istæ tres Cronicæ inter se variant. Set potest forte dici quod dominus *Willielmus Trussell* reddidit sursum homagium in Conversione sancti *Pauli* ex quo jus regni statim eodem die devolutum est ad istum *Edwardum* regem, & forte pridie kalendas *Februarii* coronatus, set die Purificationis solempnitas celebrata est. Tunc *Hugo Dispensator* filius *Hugonis* junioris reddidit regi castel-

Edw. III. castellum de **Karfylp** quod à morte *Hugonis* patrui sui tenuerat, & misit se in gratiam regis; qui ei concessit vitam & membra. Abbathia de **Abyndon** spoliata est à civibus ejusdem villæ.

Cistrensis l.7.c.44. Et cito post hoc iij. nonas Aprilis translatus est rex antiquus de **Kenelworth** usque Castrum de **Berkeleye**, ubi tamen cum multi conspirarent ad ejus liberationem, circa festum beati *Mathæi* Evangelistæ cum veru ignito inter celanda confossus nepharie peremptus est. De cujus meritis an inter sanctos annumerandus sit, frequens in vulgo sicut quondam de *Thoma* Comite *Lancastriæ* adhuc deceptatio est. Set revera nec carceris fœditas nec mortis vilitas cum ista sceleratis debeantur, nec eciam oblationum frequentia aut miraculorum simulacra cum talia sint indifferentia, quemquam sanctum probant nisi corresponderet sanctimonia vitæ præcedentis. Bene namque cum unoquoque agitur si talia cum contritione culpam in eo diluant aut pœnam debitam imminuant, quamvis inmediatam avolationem animæ non efficiant; set præsumptio flagitiosorum inpunitatem sibi & sui similibus inaniter sperantium, Ambitio quoque matronarum circumgirare affectantium rumorem talis venerationis multum amplificat & dilatat, donec ædificatio super arenam fundata decidat & labescat.

In Parliamento apud *Wyntoniam* decollatus est *Edmundus* de **Wodestoke** avunculus hujus Regis Comes *Canciæ* pro eo quod conspiraverat contra istum regem ut dicebatur.

Leycestrensis. *An. Dñi 1327.* Anno Gratiæ M.CCC.xxvij. *Edwardus* quondam rex *Angliæ* missus est ad castellum de **Berkeleye** moram trahere ibidem sub custodia domini *Thomæ de Berkeleye* & domini *Iohannis Mantravers*; qui apud *Londonias* deputati sunt ad ejus custodiam. Comes *Lancastriæ* noluit ulterius habere custodiam illius quia, ut rumor spargebatur, quidam de secretis antiqui regis nitebantur per machinamenta, dum Comes aliunde circa sua facienda occupatus esset, furari & latenter eum abducere de castello de **Kellyngworth**. Eodem anno post Ascensionem venit rex *Edwardus* cum multis magnatibus de regno apud *Novum castrum super Tynam* ad tractandum de pace inter *Anglicos* & *Scotos*, set *Scoti* renuerunt tractatum propter quandam conventionem initam inter illos & matrem regis *Isabellam*, & *Edmundum* Comitem *Canciæ*, & *Rogerum de Mortuo mari* dum starent in transmarinis contra coronam *Angliæ*. Et dum rex esset in partibus borealibus eodem tempore venit dominus *Johannes* dux *Hunaldorum* cum ij. millibus virorum armatorum in auxilium regis *Angliæ*. Et cum venissent apud *Eboracum* orta est discordia gravis inter *Hunaldos* nimis magistraliter se gerentes & *Anglicos* hoc multum exacerbantes. *Hunaldi* vero noctanter se levantes insperate occiderunt de *Anglicis* circiter CCC. personas de comitatibus *Lincolniæ* & *Northamptonæ* favente regina & suis dictis *Hunaldis*; statimque in eodem tempore nunciatum est regi *Scotos* advenisse & fuisse apud **Stanhop-parke**. Ex quo rex lætus multum effectus absque mora tendit iter versus eos. & equitavit eo die præ lætitia xxx. leucas, & in crastino fecit milites circiter CCC. sperans cito cum *Scotis* offendere. Et fecit moram ibidem xv. diebus. Et tunc per invidiam quam aliqui magnatum gerebant erga *Hunaldos*, tum per falsitatem & proditionem quorundam de regno *Scoti* evaserunt absque malo ubi steterunt circumdati undique, adeo quod illinc nunquam abirent nisi mediante falsa proditione quorundam *Anglicorum*. Et antequam *Scoti* recederent, dominus *Jacobus Douglas* per subtilitatem quorundam *Anglicorum* ductus est in una nocte explorandi gratia in *Anglicanum* exercitum dum *Anglici* pausarent in suis tentoriis quiete sompni soporati. Et accidit ut cum à quibusdam *Anglicus* perciperetur, cœpit *Anglica* voce clamare dicens, **Ho warde a seynt Jorje**, bina voce aut trina, acsi *Anglicus* esset; set tandem occisis capellano suo atque camerario, vix ipse cum magna difficultate evasit. Tunc rediit rex cum magna desolatione & mœrore pro eo quod melius ei non evenerat in suo primordio, & nimio pudore percussus multum indoluit. Et venit *Lincolniam* ubi celebravit parliamentum suum; in quo divulgata est mors antiqui regis. *Isabella* regina mater regis, *Rogerus de Mortuo mari*, & plures alii consiluerunt regi ut in illo parliamento rex à clero subsidium peteret, asserentes omnes gazas & thesauros post mortem *Dispensatorum* & aliorum proditorum repertos, in guerra *Scotiæ* & aliis regni necessariis fore jam exhaustos. Et sic erant consumpti sicut dixerant per novos traditores regis, qui eum secundum suum velle ut juvenem regebant. Episcopi vero petebant diem deliberandi de responso usque in festum omnium Sanctorum apud *Leycestriam*. Et fecerunt solempne pro anima regis antiqui *Edwardi* qui moriebatur, ut supradictum est, undecimo kalendarum Decembris, & modo qui sequitur; Quidam ad hoc scelus faciendum procurati cum rex *Edwardus* in lecto recumberet quietis gratia nil mali ab aliquo suspicans sibi inferri, accesserunt ad eum, & vestes à pedibus excutientes, super caput ejus subito deplicuerunt, & fistulam æneam in posteriora ejus apposuerunt, ignitumque veru per fistulam in ventrem ejus submiserunt, ne exterius plaga aliqua cuiquam intuenti locum daret, dicentes, non mortem naturalem set subitam ei evenisse. Eodem tempore *Hunaldi* & cæteri alienigenæ reversi sunt in patriam suam, in immensum remunerati & de auro & argento multiformiter ditati per reginam *Isabellam*, *Rogerum Mortymer*, & alios de eorum assensu, in grave onus communitatis regni, prout inferius describetur. Tunc venit domina *Philippa* filia Comitis *Hunaldorum* in *Angliam* ad maritandum regi *Edwardo* juveni nuper coronato. Et fuit recepta cum magno tripudio honoris *Londoniæ* à civibus in vigilia natalis Domini. Et apud *Eboracum* in Conversione sancti *Pauli* viij. kalendarum Februarii cum magna solempnitate desponsata. Eodem anno concessus est regi de temporalibus vicesimus denarius, de spiritualibus autem decimus denarius. Et hæc concessio facta est apud *Leycestriam* ad instantiam Comitis *Henrici Lancastriæ* filii *Edmundi*. Post hæc rex tenuit parliamentum suum apud *Eboracum*, ubi veniunt nuncii ex parte *Scotorum* pro pace habenda inter regna: & rex *Angliæ* misit nuncios suos in *Scotiam* ad regem *Scotiæ*. Sicq; evenit ex una parte & alia quod pax facta est & proclamata, eo pacto quod filius & hæres *Roberti Brus* regis *Scotiæ* duceret in uxorem dominam *Johannam de Turri* sororem regis *Edwardi*. Et ita factum est Dominica proxima ante festum sanctæ *Margaretæ* virginis. Illis diebus regina *Isabella* &

Edw. III. & *Rogerus de Mortuo mari* unanimi assensu appropriaverunt sibi regalem potestatem in multis & regni thesaurum, & subpeditaverunt regem, in tantum quod non erat quisquam qui pro regis aut regni commodo loqui auderet; quod si quis faceret, in magnam ignominiam sui persecutus est ab eis. Multa & gravia onera patriæ intulerunt, & semper simul in uno hospitio hospitati sunt, unde multa obloquia & murmura de eis suspectuosa oriuntur. In tantum isti duo regina & *Rogerus* asciverunt sibi potestatem, quod Comes *Lancastriæ Henricus* qui deputatus & ordinatus est capitalis custos & supremus consiliarius regis in tempore coronationis per communem assensum procerum & magnatum regni, pro meliori gubernaculo regis & regni, non potuit ei appropinquare nec quicquam consilii dare. Inde nimis motus & consilio archiepiscopi *Cantuariensis*, & quorundam episcoporum & aliquorum procerum regni excitatus est prosequi ad emendas. Et eciam multum obloquium percrepuit in populo de pace quam iidem fecerant inter *Angliam* & *Scotiam* absque consilio & assensu communitatis regni & procerum; volebantque quod rex de suo viveret absque exactionibus & extorsionibus in depauperationem populi ut solite abreptis. Unde parliamentum apud **Salusbury** summonitum est, set absque facto. Nam partes obviaverunt sibi super planam de **Salusbury** ad parliamentum tendentes, ibique se ad pugnam paraverunt, set per alios de regno impediti sunt, sicque parliamentum dilatum est apud *Westmonasterium* ad festum Purificationis celebrandum. Rex antiquus *Edwardus* x. kalendarum Octobris occisus, & xiij. kalendarum Januarii tumulatus est apud *Glouceſtriam*, set absque mœrore populi propter errores quos foverat in suo tempore dum regnaret. Hic habuit tot filios, *Edwardum* qui regnavit post ipsum, *Johannem* Comitem *Cornubiæ*, *Elyanoram* Comitissam de **Gerl.** *Johannam* reginam *Scotiæ*. Eodem anno mortuus est *Carolus* rex *Franciæ* frater *Isabellæ* reginæ. Quo ad concordiam factam inter *Angliam* & *Scotiam* hæc forma fuit: *Isabella* regina cum *Rogero de Mortuo mari* tantam potentiam & regalitatem usurpavit, quod absque consensu & assensu procerum & magnatum regni, absolvit & acquietavit ab omni jugo servitutis, & subjectionis, & omnimodis actionibus versus regnum *Angliæ* & reges ejusdem deinceps venturos, & regina *Isabella* reddidit *Scotis* omnia munimenta & omnes cartas & indenturas quæ confectæ fuerant per bonum *Edwardum* filium regis *Henrici* usque ad præsens tempus, regnum *Scotiæ* libere tenere absque omni exactione vel demanda.

An. Dñi 1328. Anno Gratiæ M.CCC.xxviij, anno regni regis *Edwardi* tercii secundo apud *Bedfordiam* rotunda tabula tenetur per *Rogerum de Mortuo mari*. Eodem anno creatus est novus papa apud *Romam Nicholaus* nomine per Ducem *Bavariæ* qui se fecit Imperatorem contra voluntatem papæ *Johannis* apud *Avinoniam* demorantis. Iste *Johannes* Papa excommunicari fecit Imperatorem & alium Papam per totam Christianitatem. Eodem anno captus est dominus *Robertus de Holand* in uno bosco citra *Londonias*. Iste *Robertus* erectus est de paupere milite in sublimem & divitem Baronem per Comitem *Lancastriæ Thomam*. Eo tempore quo discordia increvit inter dominum suum Comitem *Thomam* & Regem, ipse *Robertus Holand* in summa necessitate domini sui quando dominus suus maxime confidebat de ejus adventu cum auxilio populi promisso, relicto domino suo in sua angustia inevitabili reddidit se regi, decipiens dominum suum; quam ob infidelitatem omnes proceres & magnates regni odio eum habebant; & cum maximo vituperio caput ejus abscisum est, ad Comitem *Lancastriæ Henricum* apud **Waltham** sanctæ crucis transmissum est per quendam militem *Thomam Wyther* nomine, & alios secretos *Thomæ* Comitis *Lancastriæ*. Apud **Salusbury** regina *Isabella* & *Rogerus de Mortuo mari* fecerunt novos Comites, scilicet *Johannem de Eltham* Comitem *Cornubiæ*, *Rogerum de Mortuo mari* Comitem de *Marchia*, *Edmundum Botoler* Comitem de *Ormund*. Qui omnes cum suis adhærentibus congregaverunt magnum exercitum ad *Isabellam* reginam contra Comitem *Lancastriæ Henricum* & alios magnates de regno qui non fuerant eorum nephariis operibus consentientes. Et equitaverunt viribus & armis super terras dicti Comitis & venerunt *Leycestriam* cum magno exercitu *Anglicorum* & *Wallanorum* pridie nonas Januarii, & morabantur in *Leycestria* & in circumjacenti patria octo diebus, & spoliaverunt undique patriam, & boscos, parcos, vineas, stagna, piscinas, & secum abduxerunt quicquid preciosum aut vile manus eorum invenire potuerunt, aurum, argentum, blada, utensilia, lectualia, mensualia, arma, vestimenta, bestias feras & domesticas, oves & boves, ancas, gallinas, & ornamenta ecclesiastica, nichil in ecclesiis inventum vel alibi relinquendo, acsi esset in tempore guerræ inter regna. Et hoc totum in opprobrium Comitis *Lancastriæ* qui tunc fuerat in veniendo de partibus australibus cum potestate magna volens eis obviasse, habens in comitatu suo magnates qui fuerant cum *Thoma* Comite *Lancastriæ*, scilicet Comitem *Marchiæ*, *Edmundum* Comitem *Canciæ* fratrem suum & avunculum regis, episcopos *Londoniarum*, *Wyncestriæ*, dominum *le Wake*, dominum de *Bealmont*, *Hugonem Dandeleye*, dominum *Thomam Rosselyne*, & multos alios. Et cum isti magnates parati essent ad invadendum, ut suspicabantur *Rog. Mortymer*, cujus consilio & excitatione rex conceperat indignationem contra quosdam legios suos fideles regni, duo avunculi regis *Thomas* & *Edmundus* reliquerunt Comitem, & se dederunt matri regis & *Rogero Mortymer*, procurantes Comiti *Lancastriæ* malum seditionis in quantum poterant. Hic Comes *Henricus* sub spe fiduciæ suorum ceperat locum suum in campo juxta **Bedforde** fixis tentoriis proponens bellum committere cum *Rogero de Mortymer* & aliis suis adhærentibus: set per supradictam proditionem suorum humiliter se subjecit regi in campo coram toto exercitu. Et fuit concordatum ibidem coram *Simone* archiepiscopo *Cantuariensi* & aliis episcopis & multis de magnatibus regni, quod omnes errores emendarentur in proximo parliamento sequenti; & hoc ne forte omnes surgerent Communes in hac communi causa cum Comite; set ab ista concordia quædam personæ fuerunt exceptæ quas *Rogerus le Mortymer* noluit ut rex quoquo modo admitteret in præfata concordia, scilicet dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas Rosselyne*, dominus *Willielmus Trussel*, dominus *Thomas Wyther* qui occiderat dominum *Robertum de Holande*. Isti quatuor

Edw. III. quatuor profecti ſunt ultra mare in *Franciam*, ibique manſerunt donec *le Mortymer* captus eſſet apud **Notyngham**, ut infra patebit, quia non audebant propter metum mortis faciem ſuam oſtendere in terra *Angliæ* dummodo *Mortymer* floreret.

An. Dñi 1329. Anno Gratiæ M.CCC.xxix. rex *Edwardus* perrexit in *Franciam*, ad regem *Franciæ Philippum*, & fecit ei homagium pro *Vaſconia*. Et facti ſunt amici ſecundum vultum exteriorem. Sed rex *Philippus* pro eo quod non habuit bonum titulum ad coronam *Franciæ*, eo quod rex *Angliæ Edwardus* eſſet propinquior in linea generationis, diſpoſuit comprehendiſſe regem *Edwardum* & arreſtaſſe eum; quod non latuit *Henricum Borowaſch* epiſcopum *Lyncolnienſem* ductorem regis *Edwardi* & gubernatorem; qui latenter receſſit cum *Edwardo* a facie *Philippi* regis *Franciæ*, & quaſi ſubito remeavit in *Angliam* neſciente rege *Franciæ*, ſet in hac parte deluſo. Eodem anno obiit *Robertus Brus* qui ſe regem *Scotiæ* fecerat, & ſepultus apud **Dounfermelyne**, & regnavit xx. annis. Nunquam fuerat in retroactis temporibus aliquis rex in *Scotia* qui tanta mala exercuit in *Anglicos* ſicuti iſte temporibus ſuis. Nam in tantum ſubpeditavit *Anglicos* in tempore ſuo pro defectu gubernaculi regni *Angliæ*, quod duo *Angli* vix valebant debilem *Scotum*.

1330. Anno Gratiæ M.CCC.xxx. & regni regis *Edwardi* quarto, rex celebravit parliamentum apud *Wincheſtriam*. In quo impoſitum eſt per *Iſabellam* matrem & *Rogerum Mortymer*, & alios de eorum conventu, quod *Edmundus* Comes *Canciæ* avunculus regis contra fidelitatem ſuam procuraverat, & ſummam diligentiam adhibuerat, ad liberationem *Edwardi* quondam regis *Angliæ* fratris ſui de caſtello de **Berkeleye** in præjudicium & gravamen coronæ, unde dictus *Edmundus* captus eſt & attachiatus, & ad pœnam decollationis condempnatus, ſicque ſtetit extra portam caſtelli mortem expectans uſque ad horam veſperarum, quia nemo voluit eum decollare, propter pietatem quam habebant de eo, nam dampnatus erat abſque communi conſenſu. Tandem venit unus ribaldus ſceleratus de Marchalſia, & pro ſua vita inde habenda decollavit eum die Lunæ in vigilia ſancti *Cuthberti*. Eodem anno Comes *Lincolnienſis* & plures alii attachiati ſunt per *Iſabellam* & *le Mortymer*, & per manucaptores dimiſſi. Tunc rumor cœpit crebeſcere per totam terram *Angliæ* de malignitate & crudelitate *Iſabellæ* matris regis & *Rogeri Mortymer* de multis ſeditionibus. Primo, quod fovebant *Scotos* in magnam derogationem & dedecus regis & regni *Angliæ*, & quomodo exterminaverat regem *Edwardum* quondam maritum ſuum, & quanta mala eorum conſilio & auxilio exercebantur in regno, quantaque mala opera eorum fomento velabantur. Quam ob cauſam rex per ſecretum concilium amicorum ſuorum diſpoſuit conſorcium eorum abinvicem ſegregare, ne deterius deinceps vel ſimile quid eorum factione vel conſilio quandoque oriretur. Nam in tantum invaleſcebant in terra, quod totum regnum in periclitando labi videbatur. Deinde rex tenuit concilium ſuum apud **Notyngham** in quindena *Michaelis* cum pene omnibus magnatibus regni. In quo rex ſaniori conſilio de eorum fraude & malicia ſalubrius edoctus, videnſque periculum tam præteritum quam in poſterum jam in præſenti per dictos *Iſabellam* & *le Mortymer* evidenter imminens graviter in corde condolens ſuſcepit; ſicque die Veneris in craſtino ſancti *Lucæ* rex cum electa comitiva in obſcuro noctis perrexit per quandam viam ſubterraneam de villa *Notynghamiæ* uſque in caſtellum, & venit ad cameram matris ſuæ *Iſabellæ*, & invenit ibi prope eam in alia camera *Rogerum* de *Mortymer* & epiſcopum *Lincolnienſem Henricum*. Et ſtatim rex juſſit *Rogerum* apprehendi, & in ſecuram cuſtodiam uſque in craſtinum poni. In craſtino fecit apprehendere omnes ſuos adhærentes per totam villam diſperſos. Et ſtatim miſit omnes *Londonias*, videlicet *le Mortymer*, & duos filios ejus, ſcilicet *Galfridum* & *Edmundum* milites, & dominum *Oliverum de Byngam*, dominum *Simonem de Berforde*. Et in captione *Rogeri Mortymere* occiſus eſt dominus *Hugo de Tryplington* miles & ſeneſcallus familiæ regis per dictum *Rogerum Mortymer* in ingreſſu regis in cameram eorum. *Iſabella* mater regis adjudicata eſt perdere omnes terras ſuas, & cum difficultate evaſit dampnationem ad mortem, eo quod erat mater regis, & ob reverentiam regis dilata eſt hæc ſententia. Et ordinatum eſt quod ſingulis annis caperet de ciſta domini regis ad ſuſtentationem ſuam tria millia marcarum, & maneret in uno certo loco ubi rex pro ea diſponere vellet. Magnates regni impoſuerunt contra *Rogerum Mortymer* articulos ſequentes.

Primerment que par la ou ordenee fuiſt al parliment de *Londrez* proſcheyne apres la coronnement noſtre ſeignour le roy, que quatres Eveskes, quatre Contes, & vj. Barones duſſent eſtre pres du roy pour luy conſeyller, iſſint que tote foith quatre y fuiſſent; Ceſt aſſavoire une Eveske, une Conte, & dieux Barons, a meynez, & que nule groſſe boſoigne ſoit faite ſanz loure aſſente, & que cheſcune reſpondiſt dez ces fetz pur ſon temps: le dit *Roger* nyent eyant regarde al dit aſſent accrocha a luy real pouere & le governement del realme ſur leſtate le roye, ouſta & fiſt ouſtre & mettre miniſtres en louſtele le roy & aillours par my le realme a ſa volunte de ceux que furent de ſon acorde. Et myſt *John Wyarde* & altres entour le roy deſpyer cez faitz & cez ditz, iſſint que le roy fuiſt en tiele manere envyrone de cez enmys qil poet riene faire de ſa volunte, mes auxi come une homme deſouth altre garde.

Enſy par la ou le piere noſtre ſeigniour le roy feuſt a **Kenilworthe** par ordinancez dez pieres de la terre a demorer illoeqes a ces eſes pur eſtre ſervi come afferoit un tiele ſeigniour le dit *Roger* par real pouare a luy accroce ne leſſa tant qil leuſt devers luy a ſa volunte. Et ordyna qil fuiſt mande au chaſtiel de **Berkeleye** oue par luy & par les ſones fuiſt fauſement, traytourouſment & felonneſment mordre & tue.

Enſy le dit *Roger* fiſt defendre par briefe le roy ſouz le grante ſeale que nule veniſt al parliment de **Saluſbury** a force & armes ſour quan qil poet forfere devers le roy. Et la vynt le dit *Roger* & altres de ſa covygne al force & armes al dit parliment contre la dite defenſe. Par quoy pluſours de la terre come le Conte de *Lancaſtre* & altres ſachans la manere de ſa venue ne vyndrent poynt. Et come par la ou lez prelatz eſtoyent aſſemblez al dit parliment en uno meaſon pur conſeiller ſour lez boſoignez le roy, & de realme, le dit *Roger* debruſa les eos de la meaſone ove gentz dez armez ſour lez

Edw. III. dizez pclarez, & lez manassa de vye & de membre sils fuissent si hardys a dire oue faire riene encontre sa volunte & ordinancez. E en mesme le parliment fist tant que le roy luy fist conte *de la Marche*, & luy dona plusours terres & tenementz en desheritance de sa coronne. E puis mena le dit *Roger* e ceux de sa covygne nostre seigniour le roy armez sur le conte de *Lancastre* & altres pieres de la terre tanque a *Wincestre* la oue yls estoient venancez devers le roy, au dit parlement de Salusbury. Parquay le dit conte & lez altres pieres de la terre pur eschewere le peryl que poet avenir, a la reverence du roy departirent & aillerent envers lour pays dolons qils ne poyent ove lour seigniour lige parlere ne conseiller come ils deveront.

Ensy le dit *Roger* fist le roy chivacher forciblement sour le conte de *Lancastre* & altres pieres de realme que estoient ordeignes davoyre estre pses du roy pur luy conseiller. Et en tant les enchasa par force que le dit conte & altres grantez del realme que voilerent profite au roy se mistrent a la grace le roy sauve a eous vie & membre, et qils ne fussent disherites ne al trop grant ransone; Mes ils furent mys au trop grante ranson que lours terres vendront a tous jours. Et les altres fit enchacer hors de la terre a leiser lours terres contra la fourme de la grante charte & leye de terre.

Ensy par la oue le dit *Roger* savoit biene qe le piere nostre seigniour le roy estoit morte e enterre, il par altrez de sa covigne en desceyvance maner fist entendre al *Edmund* conte de Kent qil fuist en vye, par quey le dit conte fuist moult desirous de savoire la verite. E fist espier par totez lez bonez voies qil savoit, tanke le dit *Roger*, par real powere a luy accroche fist prendre al parliment de Wincestre le dit cont de Kent, procura qil fuist illoeques mys a la mort.

Ensy le dit *Roger* fist le roy doner a luy sez enfantz e a sez alies chastieles, viles, maners & franchesies en *Engleterre*, *Irland*, & *Gales* en degresse de sa coronne.

Ensy le dit *Roger* en deceivaunce manere fist les chivalers dez contez al dit parliment al roy de chescune vile *Dengleterre* que respont par quatre & le provost en eyre une homme de armes a lour costages en sa guerre de *Gascoyne* par une an; la quele charge le dit *Roger* avoit compasse a tourner scol avoyre en altre profite pur luy & altres de sa covygne, en destruccion de people.

Ensy le dit *Roger* par real pouare a luy accroche fist maundere lettres suth la grante chartre au plusours grantz chivalers & altres qe ils venesont al roy queu part qil fust, & a lour venue le fist chargere qils se adressent daler en *Gascoyne* oue qils feissent fyn oue ranson a sa volunte; Dez queuz ascunez fyront fyn grevous, & tut le pluis est venuz au profite le dit *Roger*.

Ensy le dit *Roger* fausement & maliciousment fist le discorde entre le piere nostre seigniour le roy & la reyne sa compaigne, & la fist entendre qe si ele out venuz a luy, qil la out tue de cotele oue altre arme oue altre manere de mordre, & par ticle cause altres sotilleres si fist il tant que la reyne ne vint pas devers son seigniour, al grant dishonour du roy et de tote realme, et damage par cas en temps avenir qe dieu deffende.

Ensy le dit *Roger* sy ad pris et faire prendre devers luy et les altres de sa companie de tresore le roye a sa volunte sanz noumbre en deners et juagus en destruccion du roy; issint qe le roy nad rien de paiere pur son viure. *Edw. III.*

Ensy le dit *Roger* si ad fait prendre devers luy et devers sez alliez les xx. mille marz queux sont venus hors dez *Scotez* par la fourme de la pees, et rien est venue al profite du roy.

Ensy le dit *Roger* cez prises par my le realme auxi come roy et seigniour de tutte, et entre luy et lez altres de sa covigne merent al double dez gentz et chivalez en la companie le roy qe le roy ne fist, en destruccion del people sanz faire payment altre qe a lour volunte.

Ensy le dit *Roger* par son real pouare fist le roy granter a la montance del CC. chivalers a ceoux *Dirland* que avoune tuez lez grantes et altres de la terre que furent de la foye le roy en cellez partyes, Par la oue le roye devoit pluis tost par reson avoyre vengee loure mort qe pardonee contre fourme de parlement.

Ensy le dit *Roger* compassa davoyre destrue lez noryes le roy et lez secrettez le roy de queux il se pluis affya. Et susmyt al roy en presence la reyne sa miere et dez eveskus de *Nichole* et de Salisberye et altres de consaile le roy qe lez avantditez secretez le roye luy exciterent destre la covygne dez enmys par de la, en destruccion de sa miere et del avantdite *Roger*; La quele chose il afferma tant sour le roy que le parole le roye ne poet estre creu. Et cele vendurdy deinz la nute qils estoient prisez, a la myt nuyt suant donke pur lez causez susescriptes et molt dez altrez chosez que ne sont ore a dyre si fist le dit roy prendre en la manere par eide et avisement dez priveez et nurricz.

Tunc propter causas subscriptas & multas alias quæ jam non sunt recitandæ ad præsens Rex præcepit Comitibus, Baronibus, & cæteris magnatibus regni justum judicium ferre super prædicto *Rogero Mortymer*. Qui omnes adinvicem consulentes venerunt, dicentes, quod omnes & singuli articuli superius de dicto *Rogero* attestati veri sunt & notorii, & omni populo terræ cogniti, & præcipue articulus tangens mortem regis apud Berkeleye; unde respiciatum est & adjudicatum, quod prædictus *Rogerus* ut proditor & inimicus regis & regni distractus sit & suspensus tercio kalend. Septembris apud *Londonias*. Cujus corpus duobus diebus & duabus noctibus nudum pendebat super furcas. Deinde traditum est corpus ejus sepulturæ apud fratres *Minores Londoniæ*.

Post hæc Comites & Barones una voce omnes dixerunt in eodem parliamento quod *Simon de Bereforde* extiterat omni tempore consulens, adjuvans, & assentiens dicto *Rogero Mortymer* in cunctis seditionibus, & proditionibus, & feloniis, & malignitatibus, & principalis fautor in omnibus sceleribus. Quam ob causam ibidem distractus est & suspensus xvj. die Januarii. Eodem tempore supra nominati venerunt *Londonias*, scilicet *Thomas Wake*, *Hugo Dandeleye*, *Henricus Bealmont*, *Thomas Rosselyne*.

Natus est novo regi *Edwardo* primogenitus suus *Edwardus* quartus post conquestum ex regina sua filia Comitis *Hanaldorum* xvij. kalendarum Junii. Eoque anno in crastino sancti *Lucæ* captus est *C.9. infra l.7.c.44.*

Edw. III. est apud **Notyngham** *Rogerus de Mortuo mari* qui se Comitem *Marchiæ* fecerat appellari. Indeque *Londonias* missus, judicio parliamenti distractus & suspensus est in vigilia sancti *Andreæ*. *Edwardus le Baliol* filius *Johannis de Baliol* quondam regis *Scotiæ* cum modica manu *Anglorum*, id est, duobus millibus intravit *Scotiam* ut regnum recuperaret circa vincula *Petri*, & occidit lx. mille *Scotorum* apud **Gledesmore**. Venit rex *Angliæ* in auxilium regis *Scotiæ* & obsedit *Berwicum* iiij. idus Julii, cui miles quidam *Scoticus Willielmus de Keth* promisit quod ad certum diem adduceret exercitum *Scotorum* ad pugnandum cum eo & ad obsidionem illam removendam; quod nisi faceret urbs *Berwyci* regi redderetur. Interim *Scoti* subdole combusserunt in partibus *Northumbraniæ* & obsederunt castrum de **Bamburgh** ubi regina *Angliæ* tunc morabatur, si sic forsan obsidionem *Berwici* solvere possent. Tandem die præfixa, hora nona, pelago pleno advenerunt *Scoti* contra *Anglos* in iiij. aciebus, omnes pedites distincti xiiij. kalendarum Augusti prope *Berwicum* in loco qui dicitur **Benthull** juxta **Halydon**, qui oppressi sunt à sagittariis *Anglorum* & insecuti ab equitibus *Angliæ* usque ad noctem, ita quidem quod ceciderunt ex *Scotis* octo Comites cum mille CCC. equitibus & de plebeis xxxv. mille, quo viso opidam reddiderunt *Berwicum* regi *Angliæ*, & quod mirabile est dictu, non ceciderunt ex parte *Anglorum* nisi unus miles, unus armiger; & xij. pedites. In festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii Edwardus le Balyol* verus rex *Scotiæ* fecit homagium *Edwardo* regi *Angliæ* pro regno *Scotiæ* apud *Novum castrum super Tynam* in præsentia trium Episcoporum, Comitum, Baronum, & copiosæ plebis. Et cito post *Scoti* rebellaverunt. Quam ob rem rex *Angliæ* sub gelida yeme *Galwodiam* intrans, totam patriam usque ad mare *Scoticum* devastavit, castrum de **Rokesburgh** reparavit, ubi se & suos per totam yemem tutavit.

Leycestrensis. An. Dñi 1330. Eodem anno *Henricus* Comes *Lancastriæ* cœpit construere novum Hospitale juxta castrum *Leycestriæ*, scilicet anno Gratiæ M.CCC.xxx. & Comes cœpit oculis caligare in cæcitatem & senescere. Eodem anno commissum est bellum in *Armenia* super planam de *Lyas* in festo sanctæ *Katerinæ* inter Christianos & Paganos, ibique occisus est rex *Tharsis Cassanus* nomine, & vij. mille de Christianis, & lviij. mille de Paganis. Eodem anno in æstate factum est bellum apud *Frontem Bernarde* inter Christianos & Paganos, & ibi occisus est dominus *Jacobus Duglas Scoticus*; qui in tempore suo multa mala intulerat *Anglicis*, & præcipue post prælium de **Stryvelin**. Nam quemlibet sagittarium quem capere poterat aut dextram manum abscidit aut oculum dextrum eruit, & adeo se crudelem erga *Anglicos* gerebat propter arcus suos & sagittas quod quantulamcunque enormem & intollerabilem vindictam capere posset de personis *Anglicis* minus brevem & levem excogitavit non habens de aliquo pietatem. Et ideo *Anglici* magis eum timebant quam cunctos alios de terra *Scotiæ*.

Anno Gratiæ M.CCC.xxxj. sederunt Justiciarii
1331. super *le Trailbaston* per totum regnum *Angliæ*, & exulabant multi ubique in regno. Quam ob causam *Ricardus de Wilenghby* Justiciarius regis captus est post natale Domini itinerando versus **Grantham** per *Ricardum de Foleyle* rectorem ecclesiæ de **Tyg** in *Rotolandia*, qui ferus & audax & ad proterva pronus fuerat; & ductus est in quendam boscum adjacentem ad quendam socialem convivam, ibique coactus solvit nonaginta marcas pro capitis sui redemptione, juramento præstito eorum consilium semper observare.

Anno Gratiæ M.CCC.xxxij. & regni regis *Edwardi* iij. nono, post festum sancti *Georgii* rex tenuit An. Dñi 1332.
parliamentum suum apud *Londonias*; in quo data est commissio magnatibus cujuslibet comitatus inquirere de malefactoribus, & eos capere & custodiæ mancipare; similiter & sententia excommunicationis lata est per archiepiscopum & alios episcopos qui affuerant ex præcepto regis super eos qui bona dicti *Ricardi de Wylonghby* tulerant, rapuerant, vel assensum præbuerant. Eodem anno nata est *Isabella* filia regis apud **Wodestoke**. In æstate sequenti *Elionora* soror regis maritata est apud *Abbontam* domino *Galfrido* Comiti de *Gerle*; in cujus maritagium concessa est quintadecima de temporalibus & decima de burgis. Eodem anno convenerunt quidam magnates *Angliæ* qui clamaverant habere terras in regno *Scotiæ* jure hæreditario, & rex *Edwardus* hoc sustinuit, non tamen eos aperte juvare potuit; nam mater ejus *Isabella* & *Rogerus de Mortuo mari* obligaverunt eum curiæ *Romanæ* in ij. mille libris argenti in maritagium *Johannæ* sororis regis, ut si quis duorum regum, *Angliæ* scilicet & *Scotiæ*, à die hujus concordiæ & deinceps inquietaret alium per extorsionem, solveret curiæ *Romanæ* prædictas ij. mille libras argenti. Et istam obligationem rex *Edwardus* multum abhorruit, eo quod ante prædictam pactionem omnes reges *Scotiæ* subesse debuerant ditioni regum *Angliæ*. Tunc isti domini clamantes terras in *Scotia*, scilicet dominus *Edwardus le Baliol* qui jure hæreditario clamavit regnum *Scotiæ*, comes de *Athedell*, dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas de Wake*, dominus *Fulco le fitz Waryne*, Baro de **Stafforde** nomine domini *Willielmi la Zouche*, dominus *Henricus de Ferrerys*, dominus *Ricardus de Talbot*, & plures alii cum trecentis armatis & tribus mille de omni genere peditum applicuerunt in *Scotiam* vij. die Augusti in comitatu de **Fyth**-**folk** juxta quandam parvam villam nomine **Kyngtorne** ubi nunquam navis applicuerat ante idem tempus; & *Scoti* occurrerunt eis parati in aciebus dispositi ad summam x. millium repellere eos cupientes ne terram adirent, & pauci pedites de *Anglicis* qui exierant & terram ceperant commiserunt pugnam cum *Scotis*, & antequam armati plene de navibus exierant vicerunt *Scotos*, & ad fugam coegerunt, & de *Scotis* circiter nongentos occiderunt; & *Anglici* manebant in eodem loco nocte, & in crastino post prandium perrexerunt ad abbathiam de **Donfermlyn**, ubi repererunt plenitudinem victualium; manseruntque ibidem donec omnes magnates regni *Scotiæ* congregarent potentem exercitum armatorum & peditum venire ad eos in prælium; & *Scoti* venerunt ad locum qui vocatur **Galkmore** in vigilia sancti *Laurentii*, & *Anglici* se dederunt apud **Fernymouth** super aquam de **Erne**. Et quidam de *Anglicis* attoniti sunt & vecordes præ paucitate suorum, nam toto numero fuerunt ij. mille & quingenti & non plures *Anglici*, & *Scoti* annumerati sunt, ut dicitur erat, xl. mille. *Anglici*

manserunt

Edw. III.

manserunt toto illo die super rivum aquæ prædictæ, videntes prope oculo ad oculum inimicos suos; set *Scoti* noluerunt transire aquam versus *Anglicos*. Circa mediam noctem *Anglici* præteribant aquam super *Scotos*, & interfecerunt ex eis in magna summa, & reliquos posuerunt ad fugam; Et cum *Anglici* redirent mane de fuga *Scotorum* credebant armatam multitudinem *Scotorum* fugisse, nam fugientes *Scoti* multi erant nimis, & volebant viam capere versus villam sancti *Johannis*, & videntes plenum exercitum *Scotorum* ante eos, festinaverunt ascendere montem ubi *Scoti* hospitati sunt in sinistra parte, Et sic *Angli* præoccupaverunt magnam moram, & statim acies miscuerunt; *Scotique* ultra modum mirantes qualiter *Angli* moram surripuerant, clamaverunt statim ad Arma ad Arma, & præliari ferociter cœperunt exceptis xl. hominibus armatis qui venerant de *Almania* in auxilium *Anglorum*, qui se à latere continebant ascensis equis suis. Et sic se gerebant *Anglici* divina clementia mediante qui victoriam non in numero hominum set in justitia & humilitate æquitatis solet exercere, quod *Scoti* in tanta multitudine adunati, superati sunt, mortui sunt & cæteri in fugam versi. Mortuique sunt in eodem prælio de *Scotis* dominus *Dunaldus* Comes de *Murreff*, Comes de *Menteth*, Comes de *Assels*, dominus *Robertus Bruz* Comes de *Kafyng*, dominus *Nele de Bruz*, dominus *Alexander de Bruz*, cum xij. Baronettis, & plusquam C. milites. Pugnaveruntque ab ortu solis usque ad altam primam diei. Et secundum quod dictum est non evaserunt de *Scotis* armatis vix xiv. quin capti sunt aut mortui. Summa *Scotorum* ij M. armatorum, pedestrium xiij M. CCC. De *Anglicis* mortui sunt ibidem in bello dominus *Johannes Gurdon*, dominus *Reginaldus de la Beche*, & circiter xxxiij. nobiles armati, set nullus sagittarius aut pedestris. Victoria prædicta facta est die Mercurii proxima post festum sancti *Laurencii*. In crastino *Angli* remeabant ad villam sancti *Johannis* & ceperunt illam sine vi, multaque victualia invenerunt in ea, & manebant aliquamdiu ibidem, & fortificaverunt villam cum larga fossura & de palo, supponendo se infra breve habituros indigentiam defensionis; & sic evenit eis, nam Comes *Patrik* & *Archibaldus Duglas* venerunt coram villa *sancti Johannis* cum omni genere hominum terræ *Scotiæ* xl M. hominum, & miserunt apud Berwyk pro *Johanne Crabbe* marinario *Scotiæ* & quam tocius veniret sine dilatione ducens secum totam classem navigii quam posset quolibet aduniare, & quod intraret aquam de Teye ubi classis dictorum *Anglicorum* manebat, & naves incendio subito consumeret, & sic cum navigio ad villam *sancti Johannis* properaret obsidionem villæ super *Anglos* inclusos facturus ex parte aquæ; unde dictus *Johannes Crabbe* venit cum x. navibus de *Flandria* omni stoffura quæ ad guerram pertinet bene refertis; & subito venit in aquam Teye, & irruit super naves *Angliæ* inprovisas & non armatas, & primum insultum fecerunt super bargiam *Bealmont*, & quosque in ea inventos vi comprehenderunt, & omnes occiderunt qui inibi fuerunt, & simile quidem cæteris navibus facere crediderunt, set spes eorum fefellit eos, nam pauci gentes qui in navibus relicti fuerant viriliter se defendendo restiterunt, *Scotos* in mari devicerunt, & majorem partem eorum interfecerunt & vulneraverunt, & naves eorum incendio conbusserunt; sicque *Anglici* cum navibus Dei gratia succurrente salvi facti sunt præter eos qui bargia primo occisi sunt. Et ipse *Johannes Crabbe* cum magna difficultate vix evasit, per terram fugiens venit *Berwycum* nuncians eis dolorosum eventum suorum & infortunium *Scotorum* insperatum. Fortuna ista evenit per Dei gratiam in die sancti *Bartholomæi*. Deus enim cuncta operabatur pro *Anglicis* in illo itinere. Cum igitur Comes *Patrik* & *Archebaldus Douglas* cum cæteris qui in obsidione steterant, ista nova audissent, abierunt viam suam obsidione relicta. *Anglici* autem post parvam moram tradiderunt villam Comiti de *Fyth* qui se post victoriam *Anglicis* reddiderat. Set *Anglicis* ulterius in partes terræ progressis, idem Comes se *Scotis* contulit, villamque illis proditiose tradidit. Et *Scoti* qui remanserant vivi temptaverunt iterum insultum contra *Anglicos* juxta Muskburgh, set cum *Anglos* viderent, se retraxerunt. Tunc *Edwardus le Baliol* protinus coronatus est apud Scone rex *Scociæ* per socios suos *Anglicos*. Et cum *Scoti* coronassent Comitem *Patrik*, post paululum *Archebaldus Douglas* & alii magnates *Scociæ* miserunt *Edwardo Baliol* per *Anglicos* regi facto, petentes treugas usque ad purificationem, quod rex *Scociæ* posset bene & pacifice tenere Parliamentum ad uniendum & concordandum *Scotos* in unam gentem. Rex *Edwardus Baliol* nichil mali suspicans in illis, annuit petitioni, & amovit à se populum suum, & plures redierunt in *Angliam*. *Scoti* fallaces bene armati venerunt apud *Anandiam* ad Parliamentum quod ipsi ibidem assignaverunt, & statim ceperunt interficere quotquot poterant capere de parte *Edwardi de Baliol*. Et ipse rex *Edwardus Baliol* vix evasit quin captus esset & male-tractatus. Fueruntque occisi ibidem dominus *Walterus Comyne*, dominus *Johannes Mombraye*. Rex perrexit apud *Karliolum*, ubi cum honore receptus est per dominum *Radulfum de Acre* qui eo tempore gerebat custodiam illius villæ. Deinde perrexit in comitatum *Leycestriam* ad dominam de *Geynes* apud Morholme degentem, ubi moram traxit per unam ebdomadam cum parva comitiva sua viva qui evaserant à *Scotis*; Et illa domina respiciebat eum de equis, vestibus, jocalibus, auro & argento, nam ipse perdiderat omnia sua per *Scotos*.

An. Dñi 1333.

Anno gratiæ M.CCC.xxxiij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum suum apud *Eboracum*, & plures magnates *Angliæ* paraverunt se pergere in *Scociam* solidam in auxilium *Baliol* regis *Scociæ*, & secunda ebdomada quadragesimæ intraverunt terram *Scociæ*. Et transierunt multa loca & mala plura *Scotis* fecerunt: Et domini le *Montagu*, le *Percy*, le *Nevyll* filius Comitis *Lancastriæ*, Comes *Arundell* ceperunt unam forsulam, in qua invenerunt dominum *Robertum de Colvyll* cum x. armatis cum multis dominabus & feminis de patria, & plures alios homines, atque plenitudinem magnam victualium & summam habundanciam, Quæ omnia secum adducentes forsulam funditus everterunt; Deinde perrexerunt *Berwycum* & obsederunt eam tam per mare quam per terram. Et dum ipsi obsiderent *Berwycum*, *Archibaldus Douglas* dominica post festum Annunciationis intravit marchiam *Angliæ* cum iij M. hominum, & morabatur in *Angliæ* iv. diebus, & incendebat in Gylleslande terras domini *Radulfi de Acre*, in longitudine xv. leucarum & in latitudine

tudine xvj. leucarum. Et redierunt tamen cum parva præda. Dominus *Antonius Lucy*, & *Willielmus Longhmaban* intraverunt in *Scociam* cum octingentis viris & equitaverunt in illa nocte xx. leucas de terra, & die Mercurii in Annunciatione *Mariæ* ceperunt dare incendio & gladio quicquid invenerunt, & ceperunt prædam magnam animalium. Et in ingressu eorum *Willielmus Dowglas* qui Custos fuerat fortulæ de Loughmaban cum magna multitudine hominum circa horam nonam occurrit *Antonio Lucy* & suis, & diu congressi sunt in pugnam nimis fortem, & victi sunt *Scoti* & *Willielmus Douglas* captus, & *Willielmus Warde* & circiter centum alii. Et dominus *Humfredus de Sardyne*, *Willielmus Carlelyll* & alii ad summam centum xl. de valettis ibidem occisi, & dictus *Antonius Lucy* dire vulneratus; & sic redierunt in *Angliam* cum magna præda virorum & animalium plurium. Quidam *Anglici* associati perrexerunt in *Scotiam* ad nundinas apud Haddyngton, & deprædati sunt nundinas de animalibus & mercimoniis, & quicquid preciosum inventum secum tulerunt, & occiderunt quot expectare voluerunt. Tunc Comes de *Olnester* Gardianus *Aquitaniæ* paravit se cum pulcra comitiva properare apud Berwyk in auxilium *Anglorum* villam obsidentium; set falsi *Aquitanici* qui se ultro dederant confederatos regi *Scociæ*, videntes propositum Comitis, finxerunt se amoris causa proficisci velle cum illo in relevamen fortitudinis suæ. Set cum simul proficiscerentur cum Comite de *Olnester* versus *Berwycum* colloquentes de materia itineris, quidam *Ibernicus* extracto subito gladio viscera Comitis penetravit in equo suo, & interiit.

Isto anno statutum *lex estaples* lanarum *Anglicarum* in uno certo loco ad venditionem alienigenis coadunari, ut petra lanæ venderetur ad ij.s. set mercatores non observaverunt statutum.

Dominica post Translationem sancti *Thomæ* venerunt *Scoti* & monstraverunt se ex altera parte aquæ de Twede, ad summam per æstimationem quater viginti M. hominum. Et manserunt in ora Twede illa nocte, & *Anglici* noluerunt ad eos accedere, set se continuerunt in loco suo. *Scoti* prætereuntes exercitum *Anglorum* die sequenti adierunt *Angliam*, rapientes, incendentes, occidentes & quicquid poterant destruentes, ut *Anglicos* ab obsidione retraherent. In vigilia sanctæ *Margaretæ* rediit tota fortitudo *Scotorum* in tribus aciebus distincta & bene arraiata coram villa de Berwyke, & pugnaverunt fortissime cum *Anglicis*, & *Scoti* armati sæpius temptaverunt villam intrare set rex in ea parte existente præpediti sunt & quasi omnes occisi. Et *Anglici* sagittarii viriliter se habentes coercuerunt *Scotos* ad fugam; Et fuerunt ibidem occisi ad summam xxxvj. mill. hominum, scilicet Comites, Comes de *Strayerne*, Comes de *Scotherland*, Comes de *Leneaux*, Comes de *Caryk*, Comes de *Menteyth*, Comes de *Asselles*. Baronetti, dominus *Walterus Styward*, dominus *Johannes de Graham*, dominus *Humfredus de Boys*, dominus *Johannes de Striveline*, dominus *Willielmus Tedy*, numero M. & C. De communibus non armatis M. DCCC. summa omnium occisorum *Scotorum* xl. mill. Isti fuerunt capti Baronetti, dominus *Willielmus Keth*, dominus *Jacobus Duglas*, dominus *Johannes de Kyrketon*, dominus *Archebaldus Duglas* Gardianus *Scociæ*, dominus *Willielmus Duglas* ut supra. Dominus *Willielmus de Lyndiscon*, dominus *Johannes de Scherlynghowe*, dominus *Rogerus de Kyrkepatrik*, dominus *Rogerus Boys*, dominus *Robertus le Warde*, *Alysander Frysell*, *Michael de Wymes*, dominus *Jacobus Stywarde*; numero xvj. In prima acie; Comes de *Moryf* adhuc juvenis. Et cum eo *Jacobus Frysell*, *Symon Frysell*, *Walterus Styward*, *Reginaldus Clene*, dominus de *Patrik* de *Grahamsenech*, dominus *Johannes Grant*, dominus *Johannes de Carlyl*, dominus *Patricius Careter*, dominus *Robertus de Caldecote*, dominus *Patricius de Meldrome*, dominus *Willielmus Gartyne*, dominus *Thomas Toker*, dominus *Gylbertus Wyjman*, dominus *Adam de Cordon*, dominus *Jacobus Grantgranche*, dominus *Alanus Graunte*, dominus *Robertus Boyth*. Et cum eis trecenti viri armati & ij M. ducenti communes. In secunda acie; Senescallus *Scociæ* cum vexillo, dominus *Jacobus* avunculus ejus cum vexillo, dominus *Maclinus* filius *Andensis* cum vexillo, *Willielmus Douglas* filius *Jacobi Duglas*. Ejus *David de Lyndeshey* ad vexillum, dominus *Ducanus Cambell* ad vexillum. Baronetti, dominus *Jacobus Styward* de *Daldon*, dominus *Adam Styward*, dominus *Willielmus Trsskin*, dominus *Willielmus Abrenythy*, dominus *Willielmus Moresth*. dominus *Walterus Fitz Gilbert*, dominus *Johannes de Grettone*, dominus *Willielmus Moresth*. de *Glawlton*, cum trecentis viris bene armatis, & trecentis de communibus armatis. In tercia acie, scilicet le Rerewarde; Comes de *Carryk*, dominus *Archibaldus Douglas* cum vexillo, dominus *Alexander Larneys* cum vexillo, Comes de *Kenenaux* cum vexillo, vexillum Comitis de *Fyth*, dominus *Johannes Clavelle*, qui se clamat Comitem de *Asseles*. Baronetti, dominus *Robertus le Wysher* filius, dominus *Jocus de Scherlynghong*, dominus *Willielmus de Veson*. dominus *Willielmus de Lyngiston*. dominus *Johannes de Lyndesleye*, dominus *Willielmus de Frysleye*, dominus *Bernardus Frysell*, dominus *Alexander de Lyndesleye*, dominus *Alexander de Gray*, dominus *Willielmus de Umfranwe*, dominus *Patricius de Yleward*, dominus *David de Wymes*, dominus *Willielmus Scot*, dominus *Willielmus de Land*, dominus *Rogerus de Mortemer*, dominus *Thomas de Veys*, dominus *Willielmus de Cambowe*, cum CCC. armatis de communibus armatis, cum Comitibus de *Rosse*, Comite de *Southlande*, Comite de *Stratherne*. Barones, Dominus *Walterus de Kyrkeby*, dominus *Johannes de Cambrey*, dominus *Gilbertus de Saye*, dominus *David de Marre*, dominus *Gristinus de Hardy*, dominus filius de *Bremming*, dominus *Oliverus de Saint Clere*, cum CC. viris armatis, iv M. de communibus armatis. Isti non venerant ad bellum, Dominus *Alexander de Mowers*, dominus *Willielmus de Prendersoit*, dominus *Robertus de Condre* pater, dominus *Robertus de Keth*, *Edwardus de Keth*, dominus *Patricius de Britbine*. Eodem die opidani & villani reddiderunt castrum cum villa regi *Angliæ*. Et dedit eis rex *Edwardus* inducias xl. dierum exeundi & redeundi & bona sua ad placitum alienandi. Et hiis qui manere volebant libenter licentiam dedit, & fecit eos jurare ei fidelitatem & ejus ligios fideles devenire, scilicet Comitem *Patryk*, dominum *Alexandrum de Ramesheye*, dominum *Robertum de Myners* & alios majores de villa. Deinde rex *Edwardus* fecit Comitem *Patrik* & dominum de *Percy* Gardianos de tota terra *Scociæ* citra mare, & omnes citra mare *Scociæ* vene-

Edw. III. venerunt ad pacem regis *Edwardi*. Deinde post festum sancti *Laurentii*, *Edwardus Baliol* rex *Scociæ* cum quæstoribus & aliis qui se dederant ad pacem regis perrexit ultra mare *Scociæ* circiter xxvj. mille hominum bene arraitorum vastando & deprædando, & ad libitum quicquid volebant capiendo; & morabantur ibidem per totam yemem totam patriam habentes in quiete.

An. Dñi 1334. Anno gratiæ M. CCC. xxxiv. & regni regis *Edwardi* viij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Eboracum*, ubi venit rex *Scociæ Edwardus Baliol* & fecit homagium suum regi *Angliæ* pro omnibus terris ultra mare *Scoticum*: Et exinde rex *Scociæ* processit cum antedictis quæstoribus quos eo tempore *Anglici* vocabant *le Querelers*, in *Scociam*, & *Scoti* interim fecerunt congregationem magnam populi; & associaverunt sibi Comitem de *Assellles*, & fecerunt eum Capitanium suum & ductorem, & proposuerunt capere regem *Baliol* si moram traxisset apud **Strybelyne** prout proposuerat. Eodem tempore captus est dominus *Ricardus Talbot* qui fuerat Gardianus ultra montes, & post paululum dominus *Henricus de Bealmont* captus est & plures de suis per *Scotos*. Rex *Baliol* rediit apud **Berwyk**. *Scoti* adunati in magna potentia venerunt citra mare *Scoticum* versus marchiam, & multa mala fecerunt. In autumpno sequenti rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Londonias* vocato Clero; & concessa est regi de temporalibus quintadecima, de Clero & Burgis decima in subsidium guerræ *Scociæ*. Et circa festum omnium Sanctorum venit rex *Edwardus* apud **Berwyk**, & tetendit iter versus mare *Scoticum*. Eodem tempore dominus *Edwardus de Boun* consanguineus regis submersus est in **Sulwath**. Rex venit apud **Rokysburgh** & fortificavit castrum & villam.

Cistrensis lib. 7. c. 44. Obiit papa *Iohannes* xxij. in adventu Domini. Et cito post in eadem ebdomada successit *Benedictus* xij. monachus prius & Abbas *Cisterciensis* ordinis. Deinde in propria diocesi episcopus, tandem Cardinalis, & demum Apostolicus. Qui mox ad professores diversorum ordinum Constitutiones edidit regulas eorum concernentes.

Leycestrensis. Iste papa *Iohannes* vocatus fuerat Cardinalis blancus, id est albus. Iste papa *Iohannes* libenter Clericos promovit, & ordinavit quod nullus Clericus teneret duo beneficia curata, & reservavit Curiæ omnes primos fructus vacantium Ecclesiarum sive per mortem sive per resignationem; & semper contendebat cum Duce *Bavariæ*, & eum excommunicavit cum omnibus suis adhærentibus. Post Purificationem rediit & rex *Angliæ* apud *Novum castrum super Tynam* ad consulendum & responsum dandum nunciis regis *Franciæ*, qui se dederat contra regem *Angliæ* cum *Scotis* ad perturbandum regem *Angliæ* ne guerram exerceret super *Scotos*; & circa medium Quadragesimæ habuit rex *Edwardus* secretum Concilium apud **Notyngham**, In quo Concilio responsum est *Francis* & *Scotis* mere & plane regem *Edwardum* nolle concordare in illa parte cum eis. Eodem anno pars Universitatis ivit apud *Stanfordiam* propter discidium inter scolares australes & boriales apud *Oxoniam*. Eodem anno yemps valida & frigida ultra mensuram, eo quod multi *Anglici* in exercitu regis in *Scocia* moriebantur.

1335. Anno gratiæ M.CCC.xxxv. rex *Edwardus* cum populo suo exiit de *Carliolo* pertransiens vadum **Sulwath** scilicet xj. die Julii. Et die Martis sequenti dominus *le Montagu* & plures alii magnates *Angliæ* abierunt versus partes de **Carlanerok** prædantes animalia in magna plenitudine. Et die Mercurii redierunt ad exercitum cum præda multa. Die Jovis transierunt vacuum *Anandiæ*, & rex prodiit vexilla & fecit milites plures. Eodem die Comes *Hunaldorum* destinavit per *Enendum* militem unam galeam preciosam, cum apparatu, quam idem Comes solebat in capite suo gestare. Et rex dedit eidem militi pro sua præsentatione C. li. sterlingorum. In eodem viagio rex dedit domino *Montagu* **is crest with Egle** cum uno dextrario strato cum Armis de *Montagu* cum reversione manerii de **Wetton** & **Merschewodenale** cum pertinenciis in comitatibus **Somersehede** & **Dorsete** & **Wiltschyre**. Quam reversionem dominus *Iohannes Mantravers* perquisierat de domino *Roberto Fitz Pain*. Dominus *Montagu* exercuit multa incendia & devastationes in terra *Scociæ* eodem tempore, & prædas multas & miras ad exercitum regis adduxit cum multis aliis victualibus. Dominica post festum *Magdalenæ* Comes *Warenna* & rex *Scociæ Baliol* ceperunt unam forsulam Comitis de *Asselles*, quam vocabant **Combrenouth**, quæ nimis fortis erat ad capiendum; set per infortunium ignis per eos qui inibi erant aut extra coacti sunt se reddere cum cibis suis; In qua captus est dominus *David* Mareschallus cum uxore sua, uxor domini *Archebaldi Duglas*, uxor domini *Philippi Moubray*. Et transierunt *Anglici* abinde per villam sancti *Iohannis*; Et rex *Scociæ Baliol*, & Comes *Cornubiæ* tenderunt iter apud **Donbretane** ad firmandum Castrum; Et quidam de *Scotis* se dederunt ad fidem regis *Angliæ*, scilicet dominus *Alexander Moubraye*, dominus *Galfridus Moubraye*, dominus *Galfridus de Roos*, dominus *Willielmus Bulloc* clericus, dominus *Eustachius de Loreyne*, habentes ad hoc plenam potestatem de domino *David de Strabulgy* Comite de *Asselles*, & *Roberto* Senescallo *Scociæ*.

Primo quod Comes de *Asselles*, & omnes magnates & cæteri omnes de Communitate qui vellent venire ad pacem regis *Angliæ* haberent vitam & membra, terras & tenementa, feoda & officia in *Scocia* quæ habere deberent de justicia vel jure hæreditario, præter eos qui excipiendi erant per communem assensum. Ita eciam quod omnia delicta & mala facta quæ fecerant in regno *Angliæ* à principio mundi usque ad datam præsentium absque incarceratione vel alia molestatione pardonarentur.

2. Eciam quod Comes de *Asselles*, & dominus *Alexander Moubraye* haberent terras & tenementa & feoda in *Anglia* quæ habebant in recessu suo de *Novo castro* super *Tynam* quando fecerant homagium regi *Angliæ*.

3. Eciam quod libertates Ecclesiæ *Scociæ* foveantur secundum antiquum suum usuagium. Et quod leges *Scociæ* in burgis & villis vicecomitibus infra terras regis *Scociæ* utentur secundum antiquas consuetudines sicut usitatæ fuerant tempore regis *Alexandri*; & quod officia regni *Scociæ* ministrentur per homines ejusdem nationis, Ita quod rex *Scociæ* possit de sua regalitate præficere Officiarios omni tempore ad placitum de quacumque natione voluerit; Et quod omnes illi qui sunt sub condi-

tione

Edw. III. tione Comitis de *Asseles* qui habent terras & tenementa infra terras regis *Angliæ*, retineant easdem terras & tenementa & possessiones feoda & officia sicuti habuerant in suo recessu post prædictum homagium factum apud *Novum Castrum super Tynam*, præter eos qui excipientur de communi assensu. Et quod omnes prædicti si sint in placito attemptati possint habere suam defensionem in qualibet curia secundum jura.

4. Quantum ad manerium suum vadiatum pro CC. li. qua hora Comes *Atheles* veniat post datam præsentium & facere voluerit solutionem, rex faciet eum habere manerium suum.

5. Et quoad castellum & terras de **Chilkham** concordatum est, quod idem Comes in eodem puncto sit sicut steterat in suo recessu &c. & habeat recuperationem per legem, rex ei promisit quod faceret eum habere legem regni sui absque favore ad partem.

6. Et etiam quoad terras quas idem Comes clamabat in **Northfolc** rex annuit ei, quod visis Cartis suis per Consilium regis *Angliæ* rex faceret ei justitiam. Et etiam quod in casu quod aliquis imponere vellet proditionem aliquam dicto Comiti, quod posset habere corporalem defensionem secundum usitationem *Scociæ* & super marchiis &c.

Et cum ista concordia foret de ambabus partibus firmata & solidata quod homo nisi bonum attenderet, & omnes facti essent ligii homines & jurati regi *Edwardo Baliol*, tunc redierunt in *Scociam* ad refrænandum rebelles per præceptum regis *Angliæ*. Et statim fregerunt pactum, & falsi facti sunt: et convenerunt simul & conjunctim abierunt apud **Kyldrommy**, & occiderunt proditiose Comitem de *Atheles* super obsidione ubi rebelles *Scociæ* fuerant inclusi. Eodem tempore quinginti sagittarii cum aliis pedestribus redeuntes in *Angliam* occisi sunt per Comites de *Morryf* & *Patrik* & dominum *Willielmum Duglas*. Deinde x. mille *Scotorum* perrexerunt apud **Bamburgh** ad obsidendum reginam *Angliæ*, & occurrerunt eis per viam de *Anglicis* v. mill. & occiderunt de eis xix. milites & v C. de aliis, & ceperunt Comitem de *Murryf*, & secum adduxerunt ad castellum reginæ, cæterique fugerunt; Et occisi sunt ibidem de *Scotis* v. mill. & de *Anglicis* CCCC. venerant enim isti *Scoti* in *Angliam* ut regem *Angliæ* retraherent de *Scocia*. Rex *Franciæ* subtiliavit viis & modis quibus potuit qualiter deturbaret regem *Angliæ* & repatriare faceret ne in tantum destrueret & debellaret regnum *Scociæ*. Et per suggestionem quam papæ fecerat, venerunt nuncii ex parte Papæ & ex parte Regis *Franciæ* ad Regem *Angliæ* pro pace facienda cum *David Bruz*, & attrahendo regem *Angliæ* iter capere cum rege *Franciæ* in terram sanctam. Rex *Franciæ* adquisierat à papa *Iohanne* colore deceptorio unam decimam sexennalem, fingens se velle proficisci in terram sanctam, Papa credidit eum fuisse in firmo proposito prosequendi dictum negotium, & fecit eum capitaneum dicti passagii, & in quantum potuit subvenit, set Rex prætermisit totum propositum; Veruntamen Rex *Angliæ* respondit ei quod sufficiens esset de suo, laudetur Deus, absque ejus auxilio in aliquo pro merito animæ suæ si videret tempus oportunum, si non fuisset impeditus per ipsum & ejus adhærentes. Et ad *David de Bruz* ita provise respondit, quod per rationem culpa non deberet imputari ei in aliquo responso, Et inter alia quod non posset nec vellet exire terram suam dummodo inimici sui ita rebelles essent contra eum quos rex *Franciæ* foverat contra eum, qui jure consanguinitatis potius deberet ei cum suo juvamine adhærere quam inimicos suos capitales contra eum fortiter educare. Edw. III.

Eodem anno M. CCC. xxxv. in festo decollationis sancti *Iohannis* combustum fuit manerium nostrum de **Cokerham** cum capella in eodem, cum libris & munimentis aliis ejusdem manerii. An. Dñi 1335. Et circa nativitatem beatæ *Mariæ* omnes *Scoti* venerunt vi oppressi ad pacem regis *Angliæ*, & fecerunt securitatem per juramentum quod omnes magnates *Scociæ* venirent & *David Bruz* cum uxore venire facerent ad festum *Michaelis* apud *Londonias* ad Parliamentum Regis *Angliæ* & stare ordinationi Regis *Angliæ* & Concilii ejus, Ita quod idem *David* & uxor ejus demorarentur in *Anglia* usque ad mortem *Edwardi Baliol*; & medio tempore *Scoti* facerent debitam subjectionem Regi *Angliæ*. Set Rex *Franciæ* cum hæc intellexisset in tantum malitiose fecit & procuravit, quod *Scoti* se continuerunt, & ad Parliamentum statuto tempore non venerunt. Quam ob causam Rex *Angliæ Edwardus* anno gratiæ M. CCC. xxxvj. cum grandi exercitu iterato transivit in *Scociam* 1336. & fortificavit cum fossa villam *sancti Johannis* & castellum de **Strivelyne**, **Bodenyll**, & **Rokesburgh**, & alias forsulas, & instauravit ea & posuit custodiam in eis. Tunc infirmatus est *Johannes de Eltham* frater Regis Comes *Cornubiæ* apud villam *sancti Iohannis* & mortuus est ibidem. Et causa hujus viagii Regis *Angliæ* hæc fuit, nam dabatur regi intelligi quod rex *Franciæ* juraverat *Scotis* ipsos fovere & suum auxilium præbere eis, & multos de *Francia* in *Scotiam* contra regem *Angliæ* præmisisse. Ex qua re rex *Edwardus* multum lætus effectus, credebat ipsos velle in bellum contra se procedere, set hoc non audebant, set sæpe tam nocte quam die populum *Anglicum* acclamabant, & semper de longe steterunt; & rex *Edwardus* circuivit de patria in patriam prædando, devastando, & depauperando undique patrias, & non erat qui ei resisteret; & cum neminem invenisset impedientem rediit apud **Notyngham** ubi concessa est regi nova contributio scilicet de temporalibus vicesima, de burgis decima, de spiritualibus vj. de mercatoribus *Angliæ* xl. s. ad saccum; de alienigenis ad saccum lx. s.

Circa festum beati *Gregorii* in quadragesima *Cistrensis* Rex *Edwardus* in pleno Parliamento apud *Londonias* *l. 7. c. 44.* de comitatu *Cornubiæ* fecit Ducatum; quem contulit *Edwardo* primogenito suo una cum comitatu *Cestriæ*. Ordinavit etiam ibidem quinque Comites, unum ad *Derbeyam*, alium ad *Northamptoniam*, tertium ad *Huntindoniam*, quartum ad **Salisbury**, quintum ad *Gloverniam*.

Rex *Edwardus* fecit *Henricum* filium *Henrici* *Leycestrensis.* Comitis *Lancastriæ*, Comitem *Derbeyæ*; *Willielmum de Boun*, Comitem *Northamptoniæ*; *Willielmum Montagu*, Comitem de **Salusbury**; *Hugonem de Anseleye*, Comitem *Glocestriæ*; *Robertum de Dufforde*, Comitem de **Suthfolc**; *Willielmum de Clynton*;

Edw. III. *Clynton* Comitem de *Huntyngdon*, *Hugonem de Courteneye*, Comitem de **Devenschyre**.

Cistrensis ubi supra. Orta est grandis discordia inter reges *Franciæ* & *Angliæ*, ex eo quod rex *Franciæ* multas terras & opida in *Vasconia* improbe usurpaverat. Qua de causa rex *Angliæ* oblationes plures humiles regi *Franciæ* fecerat si saltem sic terras suas recuperare posset; set cum nil proficeret, collectis undique pecuniis mare transire disposuit. Circa festum beatæ *Margaretæ* rex *Edwardus* transiit in *Flandriam*, inde *Coloniam* adiit, ubi Imperatorem *Bavarinm* sibi conciliavit, *Brabanos* & *Flandrenses* sibi sociavit, de quorum consilio arma *Franciæ* suis immiscuit armis. *Boriales* partes *Franciæ* usque ad *Ternacum* incendit & vastavit. Circa festum Purificationis, rex *Edwardus* *Angliam* rediit, uxorem tamen suam cum liberis in ea parte progenitis, apud **Andewarp** in **Brland** dimisit quasi in assecurationem reditus sui. Celebratoque apud *Londonias* parliamento aliisque negotiis dispositis, induxit *Angligenis* tributum quintæ partis bonorum, lanas omnium occupavit, nonamque garbam de omni gleba *Angliæ* suis expeditionibus deputavit, de quarum proventu dominos villarum vicinarum respondere fecit. Hoc etiam anno tanta fuit rerum copia & æris inopia, quod quarterium frumenti *Londoniis* ad duos solidos venderetur, & bos pinguis ad dimidiam marcam. Rex *Edwardus* in vigilia *Johannis Baptistæ* cum ducentis navibus mare ingressus est versus *Flandriam*, set juxta maritima *Flandriæ* classem *Francorum* copiosam & instructam obviam habuit. Qua de causa per totum diem illum cum suis deliberans, in crastino superveniente in ejus auxilium valente milite *Roberto de Morleya* cum boriali classe *Angliæ* commissum est navale bellum fortissimum quale circa oras *Angliæ* nusquam est visum, ubi Deo favente *Franci* & *Normanni* acriter sagittati per *Anglos* sunt devicti, partim cæsi, partim gratis submersi, partim capti, navibusque eorum exceptis paucis quæ affugerant totaliter occupatis; Inde rex *Angliæ* *Flandriam* attingens adunato exercitu copioso borialem partem *Franciæ* vastavit, urbem munitissimam *Tornacum* diusculc obsedit, set tandem ob defectum pecuniæ quam sui segnes Procuratores ab *Anglia* non miserant contractis treugis & induciis inter reges utrimque discessum est.

Explicit liber 7. *Cistrensis*.

Finito 7. & sic ultimo libro *Cistrensis* solus procedit *Leycestrensis* prosequens inceptam materiam.

Liber quartus.

Cum rex *Franciæ* ut supradictum est, occuparet terras regis *Angliæ* in *Vasconia*, rex *Edwardus* misit nuncios ad regem *Franciæ* petens ab eo terras suas in *Vasconia* quæ sibi jure hæreditario incumbebant, & quas progenitores sui de generatione in generationem juste occupabant, & pro quibus ut supra patet, ipse homagium regi *Franciæ* eidem fecerat. Brevi responso accepto, nuncii nichil in hiis profuerunt. Nam rex *Franciæ* *Philippus* juraverat & votum voverat, quod aut regem *Angliæ* penitus destrueret, aut ipsum ditissimum regem Christianitatis efficeret aut pauperrimum redderet, & hoc totum pro causa quod rex *Edwardus* tantum insudaverat ad humiliationem *Scotorum*; & ideo miserat rex *Franciæ* gentem robustam in *Vasconiam*, & destruxit & occupavit quasi totam terram paucis castellis exceptis; set idem rex *Franciæ* multos perdidit de populo suo. Tunc fuerat Senescallus *Vasconiæ* dominus *Oliverus de Dygham* probus miles, elegans & audax, & secundum suum posse bene se habens erga *Francos*. In æstate sequenti rex cepit lanas de tota terra *Angliæ* per tallias corulinas & parvula brevia scripta imposito precio ix. marcarum ad saccum per manus mercatorum in quolibet comitatu; & de domo nostra *Leycestriæ* habuit xviij. saccos, & circa festum omnium Sanctorum rex misit *Henricum de Borongwas* episcopum *Lincolniensem* & Comitem de *Northamptona* & Comitem de **Suthfolk** cum x. mille saccis lanæ in *Brabanciam* pro retentione facienda de alta *Almania*, & vendiderunt ibidem quemlibet saccum pro xx. l. Quinto die ante natale Domini venerunt duo Cardinales in *Angliam* pro concordia facienda inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, & quolibet die ceperunt de ecclesia *Anglicana* l. marcas pro suis expensis, unde levata est summa iiij. denariorum de qualibet marca totius ecclesiæ *Anglicanæ* tam exemptæ quam non exemptæ. Post Epiphaniam fecit rex obsidere castellum de **Donnbarre** per Comites de **Arundell** & **Salisbury**, set post longam moram in obsidione ibidem factam relicta obsidione recesserunt abinde in eorum opprobrium non modicum. In eodem tempore episcopus de **Glascone** venit de *Francia* cum apparatu multo de armis, equis, auro & argento in auxilium guerræ *Scotiæ* ex providentia regis *Franciæ* ad valorem xv. mille librarum. Et captum est totum super mare per dominum *Iohannem Ros*, & ductum ad portum de **Sandewyche**, & idem episcopus cito post mortuus est præ dolore. Eodem anno rex cepit omnes thesauros per totam terram de alienigenis religiosis & similiter de secularibus. & fecit attachiare bona eorum, terras & tenementa donec facerent gratum regis. Itaque terras eorum fecit extendi ad valorem; Et ipsi dederunt regi certam summam de anno in annum prout potuerunt concordare. Rex rogavit de auxilio ex toto regno de quolibet qui habebat xl. s. in bonis & catallis; Et quæsitum est à singulis per ministros regis præstito sacramento quantum possent bene dare. Et cum rex multa in hunc modum recepisset tam de ecclesiasticis personis quam de secularibus, rex celebravit Parliamentum apud *Londonias*, & tractaverunt de adventu Cardinalium pro pace habenda & de aliis negotiis regni. Sicque responsum est Cardinalibus in principio quadragesimæ, quod rex non se concordaret cum rege *Franciæ* nisi sub conditione quod redderet ei terras suas quas ultra mare nequiter & injuste ei detinuerat & adhuc occupaverat. Unde cito post *Normanni* intraverunt cum magna potentia in **Portusmuth**, & miserunt in flammam ignis totam villam, & multos *Anglorum* interfecerunt, & ceperunt quicquid invenire potuerunt, & subito sine mora abierunt. Nam intraverunt sub armis *Angliæ* & sic deceperunt illos de villa, set tamen supervenerunt quidam *Angli*, & in recessu eorum multos ex eis ecciderunt.

Anno gratiæ M. CCC. xxxviij. rex *Edwardus* fecit capere de quolibet comitatu certam summam quar- An. Dñi 1338.

Edw. III. quarteriorum frumenti, avenarum & baconum in qualibet villa prout exciterat major vel minor. Deinde de abbathiis vestimenta, vasa argentea, & alia ornamenta in auxilium passagii sui ultra mare. Ex qua re ortus est ingens clamor in populo, & majus malum exinde provenisset si sanius consilium rex non accepisset.

Citra festum Pentecostes misit rex *Iohannem* episcopum *Cantuariensem* & episcopum *Dunolmia* cum Cardinalibus ad regem *Francia* pro pace habenda si bene posset adipisci. Eo tempore capta est treuga inter *Angliam* & *Scotiam* per unum annum duratura. Et tunc soluta est obsidio de **Dannebarre**, & rex *Edwardus* medio tempore misit ultra mare dominum *Willielmum Bowne* Comitem *Northamptonia*, & dominum *Galfridum Schorp* Justiciarium capitalem *Anglia* & plures alios, & applicuerunt apud *Andewerp* in *Brabantia*, & die translationis sancti *Thoma* cunctis rebus dispositis & provisis quæ ad passagium pertinent, rex se misit in mare cum grandi potentia, habens secum Comites & magnates regni, scilicet Comites *Derbeja*, de **Salysburye**, & **Northfolk** & multos proceres cum eis & copiosam multitudinem sagittariorum & *Wallensium*, et applicuit apud *Andewerp* ad uxorem suam et filios, in festo sancti *Kenelmi*. *Flandrenses* læti de ejus adventu promiserunt ei auxilium suum; Nam satisfecerat eis pro quibusdam navibus quas *Angli* ceperant de eis & destruxerant. In crastino sancti *Jacobi* Dux *Cornubia* tenuit Parliamentum apud *Northamptoniam* per commissionem regis cum cæteris magnatibus regni, ubi ordinatum est, quod rex in subsidium guerræ suæ haberet de qualibet villa ubi taxa se extendebat de vicesima ad xx. s. Rex haberet x. petras lanæ, et sic per totum regnum de qualibet villa secundum suum posse, et sic rex habuit de comitatu *Leycestria* CCC. & xj. saccos, de comitatu *Lincolnia* DC. saccos, de comitatu *Northamptonia* CCC. saccos, summa totalis saccorum trium comitatuum M. CC. xj. sacci. Et præter hæc rex habuit auxilium de Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Rectoribus, Vicariis, Justiciariis & aliis magnatibus qui non poterant proficisci cum eo in guerra sua, de quibusdam C. li. de aliis CC. li. prout poterant effundere. Ad festum sancti *Michaelis* sequentis concessa est regi decima biennalis à cleró ad lanas tertii anni donec se extenderet ad decimam unius anni ultra scilicet ubi ante non ceperat lanas. Et cum rex venisset in illas partes non invenit in quo confidere posset, excepto Duce de *Gerle* solo, & exinde dixit *Lyncolniensi* episcopo & aliis secretis suis, non sibi bene consultum fuisse. Et capitose cepit iter versus Ducem *Bavaria* qui se Imperatorem fecerat, qui habitavit in alta *Almania* per vij. diætas à *Colonia*. Et cum Imperator intellexisset de adventu regis *Edwardi*, movit se de loco suo rediens in occursum regis, per iiij. diætas occurrens ei, & ad quandam villam nomine *Colonence*, & ibi recepit regem cum magno honore, ubi parata est una cathedra Imperatori, et alia regi, et ditissime strata in communi foro extra omne domicilium; ubi Imperator sedebat & rex *Edwardus* juxta eum; & assistebant eis iiij. Duces, iij. archiepiscopi & vj. episcopi, & xxxvij. Comites, de Baronibus & Baronettis & militibus & aliis advenientibus bene ad æstimationem *dez. heroudes* xvij. mille. Imperator tenuit in manu sua dextra septrum imperiale, & in sinistra manu pilam auream rotundam quæ totius mundi denotat gubernaculum. Quidam miles ultra caput suum unum gladium evaginatum & ibidem Imperator coram omni populo congregato ostendit & notificavit omnibus innaturalitatem & inobedientiam ac improbitatem quam rex *Francia* ei fecerat, & ibidem regem *Francia* diffidebat, & in forisfactura ipsum & omnes suos adhærentes promulgavit. Deinde Imperator fecit regem *Edwardum* suum vicarium & dedit ei plenam suam potestatem de *Colonia* & citra. Et super hoc dedit ei cartam suam vidente omni populo. In crastino vero convenerunt ad matricem ecclesiam Imperator & rex *Anglia* cum cæteris magnatibus & archiepiscopis *Colonia*, celebrarunt missam, & post missam statim juraverunt tam Imperator & omnes cæteri magnates regis *Anglia*, quod ipsum juvarent & manutenerent contra regem *Francia* ad vivere & mori per vij. annos proxime integraliter sequentes si guerra inter dictos reges tanto tempore duraret. Et similiter fuerunt jurati omnes regi *Anglia* quod omnes magnates de *Colonia* & citra cito venirent ad regem *Anglia*, & semper debent esse parati venire ad eum omni tempore quo fuerint præmuniti contra regem *Francia* cum eo seu in quo loco rex *Anglia* ipsos voluerit assignare. Et si contingeret aliquem illorum regi *Anglia* non obedire in præmissis, cæteri omnes de alta *Alemania* insurgerent contra ipsum & eum destruerent. His itaque contractis & stabilitis rex cepit licentiam ab imperatore & rediit in *Brabaniam*. Et deinde infra breve rex *Edwardus* fecit vocare omnes magnates à *Colonia* & citra ad unum concilium apud *Malyns*, ubi convenerunt dux *Brabania*, Comes *Hunaldia*, Comes de *Gerle*, dominus de *Facunberge* & cæteri magnates omnes, excepto episcopo de *Legys*; & rex ibi ostendit eis cartam Imperatoris quam ei Imperator confecerat & cætera Imperatoris in hac parte promissa. Et omnes annuerunt ei obedire secundum illud quod ligius eorum dominus in hac causa ordinaverat, & etiam eos libenter velle vacare ejus negotiis secundum suum posse. Rex *Edwardus* celebravit aliud concilium in marchia super terras episcopi de *Legys*, & fecit summonere episcopum de *Legys*, set noluit venire, & sic pro ejus inobedientia et aliis negotiis rex *Edwardus* misit episcopum *Lincolnia* ad Imperatorem conquerens de episcopo de *Legys* & petens ejus auxilium; Et dictum erat quod Imperator in propria persona voluit venisse ad regem *Anglia* in ejus auxilium, quia credebatur quod magnum campestre bellum foret futurum inter reges *Anglia* & *Francia* circa festum Pentecostes proximo sequens. Eodem tempore *Flandrenses* fugaverunt dominum suum Comitem *Flandria* extra terram suam, et plures affines suos et consanguineos acriter peremerunt.

Infra breve post rex *Edwardus* misit archiepiscopum *Cantuariensem* et episcopum *Dunelmensem* ad parliamentum regis *Francia* apud *Compyn* celebratum, et iterum ad aliud Parliamentum apud *Aras* pro pace habenda; set rex *Francia* pacem renuit, set cum intellexisset contractum inter Imperatorem et regem *Edwardum*, statim viis et modis quibus potuit se dedit Imperatori, et clam concordatus est cum eo, et super hoc congregavit populum multum et adunavit classem undique non modicam, præcipiens eis terram *Anglia* cum omni audacia attingere,

Edw. III. et malum quod possent tam per terram quam per mare absque ulla pietate exercere. Et sic applicuerunt apud *Suthamptoniam* et interfecerunt in ea quos repererunt et rapuerunt et plures de nobilioribus villæ in domibus propriis suspenderunt, et in flammam ignis totam villam in circuitu immani crudelitate dederunt; set accurrentibus compatriotis naves ascenderunt et altum mare petierunt. Eodem anno post Purificationem filius regis *Edwardi* Dux *Cornubiæ* tenuit Parliamentum apud *Londonias*, et ibi ordinatum fuit habere securam custodiam in quinque portubus, scilicet lx. naves de viris armatis ad plenum stuffatas. Comes de *Huntyngdonia* Constabularius *Angliæ* factus est Gardianus de **Southfolk**, et dominus *Robertus de Morleya* gardianus de **Northfolk**. Eo anno fuit hiems dura et aspera, gravis et ultra mensuram perlonga. Iterum circa Pascha sederunt *Normanni* cum xij. galeis et viij. spinachiis cum manu bene armata circiter iiij. mille virorum, et petierunt villam de *Suthamptonia* ad opus Ducis *Normanniæ*, et cum vidissent audaciam *Anglorum* sic paratam et defensionem resistibilem, non audebant terram *Angliæ* pede suo attingere, set altum mare tenuerunt præ timore ne *Anglici* eis insequerentur. Nam *Anglici* proferebant eis opportunum ingressum in terram *Angliæ* ad refocillandum se et suos per duos dies, eo pacto quod post biduum pugnarent x. cum x. vel xx. cum xx. aut aliquo alio modo per assensum partium; & noluerunt set absque opere abierunt. Isto anno quarterium frumenti valuit xl. d. & aliquando minus, ordeum x. d. fabæ & pisæ xij. d. avenæ x. d.

An. Dni 1339. Anno gratiæ M. CCC. xxxix. circa festum Trinitatis venerunt inimici ad portum de *Hastyngges* et incenderunt magnam partem villæ; *Scoti* per excitationem regis *Franciæ* remiserunt treugas & convenerunt in marchiam *Scotiæ* parati intrare terram *Angliæ*, set supervenerunt *Angli* & plures illorum ceperunt cum præda etiam mille bestiarum. Rex *Franciæ* videns se frustratum de malo sic inferendo in terram *Angliæ*, misit exercitum in *Vasconiam* ad destruendum confinia ejus; ibique perdidit de suis; & ceteri redierunt vacui absque expeditione sicut Deus voluit. Circa festum sancti *Iacobi* iterum venerunt *Franci* cum grandiori potentia ad portum de **Sandewyche**, scilicet cum xxxij. galeis & xx. magnis navibus & xv. minoribus navibus, set non audebant egredi in terram propter *Anglicos* paratos, set diverterunt aciem ad portum de **Rye** & ibi multa mala fecerunt, & *Anglici* de mare supervenerunt, ac *Franci* consuluerunt sibi de fuga, & *Anglici* insequebantur eos usque *Boloniam de nostre dame* & posuerunt in flammam ignis magnam partem villæ, & suspenderunt laqueo xij. de capitaniis navigii, & redierunt in *Angliam* cum navibus captis apud *Boloniam*. Eodem tempore rex *Angliæ* movebat se cum exercitu suo versus *Franciam* de *Hunaldea*, & *Willielmus de Pole* morabatur in hostagio apud *Andewerpe* medio tempore pro expensis regis non solutis. Dominus *Walterus de Mawnee* cum multis aliis *Anglicis*, & etiam cum multis *Flandrensibus* arripuit iter versus *Picardiam* cum magna potentia, et villam *Morteyneye* incenderunt & ceperunt unum castellum ad iij. leucas de *Cambreye*. Comes *Salisbury* intravit partes de *Legys* mille stipatus militibus, rex *Edwardus* morabatur in *Valencia* quasi per v. leucas de marchia *Franciæ*.

Eodem tempore *Robertus de Morleye* marisarchus Edw. III. perrexit in *Normanniam* cum classe sua & cum classe quinque portuum & incenderunt v. villas, scilicet tres portus, videlicet *Austr. Rye*, *Rynels*, & alias tres quarum nomina non habeo, scilicet unum portum & duas alias villas, et incenderunt de classe *Normanorum* ibidem scilicet lxxx. naves

In festo sancti *Mathei* apostoli rex *Edwardus* cum duce *Brabaniæ* cum grandi fortitudine intravit in *Franciam*, vendicans jus regni sibi incumbere jure hæreditario ex parte matris suæ *Isabellæ* filiæ regis *Franciæ* qui masculum non habuerat, et ideo de jure consanguinitatis hæreditas coronæ *Franciæ* regi *Edwardo* debebatur. Et est notandum quod rex *Franciæ* duas habuit filias, quarum seniorem rex *Naverniæ* duxit in uxorem, et rex *Angliæ Edwardus* secundus nupsit juniorem, de qua genuit istum *Edwardum* tercium. Et quia iste *Edwardus* primo posuit clameum in regno *Franciæ*, et tale regnum non debet dividi inter sorores, ideo totum jus coronæ *Franciæ* cecidit super secundum, *Edwardum* regem *Angliæ*. Ingressus rex *Edwardus* in *Franciam* in festo scilicet sancti *Mathei*, eodem die misit in flamma & igne tantam patriam de *Chambrezyne*, & tota ebdomada sequente non cessabat ab incendio & flamma undique in illis partibus, ita quod illa patria fuit omnino destructa de bladis, bestiis et aliis quibusque similibus bonis. Sabbato sequenti venit rex *Edwardus* apud *Markonnam* quæ est inter *Cambrezyne* et *Franciam*, et præcepit populo suo flamma comburere et dare incendio illas partes *Franciæ*. Et datum est intelligi *Edwardo* quod *Philippus* rex *Franciæ* disponeret se obviare illi apud *Peron*. antecedens illum. *Edwardus* tendit iter rectum versus eundem locum, semper præcedens populum suum destruendo et inflammando undique patriam ad spacium xij. ad minus vel xiiij. leucarum in die. Et sabbato ante festum sancti *Lucæ* transierunt aquam de *Osze*, et hospitati sunt ibidem die Dominica sequenti, semper habentes alienigenas coram eis. scilicet marchiatum de *Branburgh* filium imperatoris, et marchiatum de *Mysa* filium suum legalem cum v C. armatis, ducemque *Brabaniæ* marescallum de *Iulers*, et dominum de *Facumberge* ducem *Gerle*, et multi alii. Et hii omnes dixerunt regi *Edwardo* quod eorum victualia fuerunt quasi fere consumpta et expensa et tempus appropinquans esset aspera, nec se posse in tanto frigoris algore demorari; et ideo eos oportere se retrahere super marchias pro recuperatione victualium cum forent eorum victualia expensa: nam pauciora victualia secum sumpserant credentes celerius bellum ingruisse cum *Philippo de Valois* qui se prætendebat regem *Franciæ*; Quia quociens rex *Edwardus* miserat nuncios ad parliamentum regis *Franciæ* pro pace offerenda, aliud responsum reportare non poterant nisi hoc unum, Quod rex *Angliæ Edwardus* nunquam gauderet spacio bipedali de toto regno *Franciæ*; propterea credebant omnes ipsum *Philippum* bellum campestre eis voluisse obicere; set non ita evenit. Et sepius nunciis juraverat, quod rex *Edwardus* non moram faceret per spacium unius diei infra terram regni *Franciæ* cum suo exercitu quin ei occurreret in bellum. Die Lunæ sequenti magister albalistarum *Franciæ* misit literas domino *Hugoni de Geneve* facientes mentionem quod diceret regi *Angliæ* ex parte regis *Franciæ* quod eligeret sibi talem locum

Edw. III. locum campestrem qui non esset vallatus bosco, marisco aut aqua, & procederet ei in bellum citra diem Jovis proximo sequentem. Deinde venit nuncius ad dictum *Hugonem* ex parte regis *Boemyæ* & ducis *Loryngiæ* habens literas sigillis eorum pendentibus munitas & continentes, quod quicquid dictus magister albalistarum ei nunciaverat ex parte regis *Franciæ* quoad bellum promissum, ipse rex *Franciæ* servaret conventionem. Igitur rex *Edwardus* videns dictas literas, statim mane in crastino cepit iter versus *Flenymgerie*, ubi moram traxit tota die Veneris. Et circa vesperam capti sunt tres exploratores *Franci*, & sigillatim examinati dixerunt, quod die Sabbati sequenti *Philippus* rex *Franciæ* daret eis bellum in campo. Et quod hospitatus est ab eis nisi per unam leucam & dimidiam. Die Sabbati rex *Edwardus* elegit locum suum in campo sibi & suis multum habilem in quo pugnaret; & mane eodem die capti sunt quidam discoperatores *Francorum*, Qui dixerunt *Francos* in aciebus dispositos in campo, & ad congrediendum cum *Anglis* paratos. De quo nuncio multum læti facti sunt *Anglici*, & inmensa voluntate ad pugnandum exhillarati. Et medio tempore quidam de nostris discooperatoribus capti sunt, inter quos miles quidam de *Almanya* qui arrayamentum & concupibilem voluntatem *Anglorum* pugnare desiderantium *Francis* per ordinem retulit; qui statim primam aciem se retrahere compulerunt, & fixerunt tentoria & circumcluserunt exercitum cum fossura & magnas arbores coram eis succiderunt ad tollendum viam *Anglicis* ne eis accederent; *Anglici* vero tota die in campo steterunt ad pedes semper expectantes licet frustra adventum *Francorum* in aciebus dispositi. Appropinquante vero vespere videbatur sapientioribus nostris quod satis de die expectaverant inimicos, & salubrius fore per lumen diei locum hospitii quærere. Sicque equos ascenderunt & iter ceperunt versus *Davaneys* ad unam leucam & dimidiam à rege *Franciæ Philippo*. Et rex *Edwardus* misit regi *Franciæ* nuncians ei quod tota die Dominica sequenti ipsum expectare vellet moram faciens in eodem loco. Quod & fecit. Et alios rumores *Anglici* non habuerunt de *Francis* quin quod die Sabbati quando *Angli* ceperunt equos suos recedentes de loco suo ad petendum nocturnum hospitium, crediderunt *Franci* ipsos velle se invadere, propterea cum tanta festinatione ad securiorem locum cum veloci cursu se dederunt, quod una vice in suo transitu per unum mariscum irrecuperabiliter unam magnam partem exercitus perdiderunt, altero super alterum irruente. Die Dominica *Anglici* ceperunt quendam magnum dominum dominum de *Flanyelys*. Die Lunæ sequenti nunciatum est regi *Edwardo* quod *Franci* dispersi sunt & recesserunt cum celeri transitu singuli ad propria festinando. Tunc Marchiatus filius imperatoris cum suis sociis & dux *Brabantiæ* cum suis repedare se disponunt ad propria propter yemis asperitatem. Et rex *Edwardus* cum suis redit ad *Andewerk*. Eodem tempore nunciatum est regi *Edwardo* de *Vasconia* quod dominus *de la Bret* & alii proceres terræ qui se dederant regi *Franciæ*, jam pro defectu auxilii redierant ad fidem regis *Angliæ*, & equitaverant super terras regis *Franciæ* usque ad portum *Tholose*. Eodem tempore omnes galeyæ de confinibus *Franciæ* cum reliqua classe convenerunt apud *Swyne* in *Flandria*, & coram *Flandricis* ibidem juramentum præstiterunt cum solempni voto adjecto, quod ad propria prius non redirent quam centum naves de *Anglicis* caperent, & quingentas villas in *Anglia* incendio conflagrarent; set Deo negotium aliter disponente evanuerunt in cogitationibus suis. Nam die Sabbati proxima post festum sancti *Michaelis* arripuerunt alta maris itinera, & superveniente tempestatis molestia perpessi sunt immoderata discrimina, confractisque navibus eorum & pro majori parte populis submersis, reliqua pars reagitata est ad partes terræ *Flandriæ*. Et sciendum quod rex *Edwardus* non habuit secum in illo tempore de *Anglicis* nisi mille ducentos de viris armatis, & octingentos viros armatos, & ij. mille sagittarios. Deinde post breve, scilicet rex & regina anno Domini M.CCC.xxxix. cum cæteris *Anglicis* venerunt in *Flandriam*, ubi propter nobilitatem & audaciam regis ac ferocitatem, locutum inter *Anglos* & *Flandros*, mediante quodam vassallo nomine *Iacobo de Artyngfeld Flandrico*, rex *Edwardus* cepit arma *Franciæ* & cum armis suis *Angliæ* immiscuit. Et statim post hæc *Flandri* homagium ei fecerunt sicut domino suo recto regi *Franciæ*, & reddiderunt ei totam terram *Flandriæ*. Et Comes *Flandriæ* cum cæteris omnibus suis se dedit regi *Edwardo*. Sicque regina moram fecit in *Flandria* apud *Gaunt*, & rex redit in *Angliam* cum suis, & celebravit parliamentum suum post Pascha apud *Londonias*. *Edw.* III.

Anno Gratiæ M.CCC.xl. ubi in subsidium guerræ regis concessa est taxa per ij. annos duratura, scilicet nonus agniculus, nonum vellus, nona garba, de civibus & burgensibus veram nonam de omnibus bonis suis & catallis. Et verisimiliter de mercatoribus forinsecis qui non morantur in civitatibus & burgis; etiam de hiis qui morantur in forestis & vastis, & omnibus aliis qui non vivunt sub labore agriculturæ quintadecima, solum exceptis mendicis, & cottariis, & laborariis ad prædictam quintamdecimam non taxatis. Proceres regni rogaverunt regem annuere & stabilire quod deinceps non caperetur de custuma pro uno sacco lanæ nisi dimidia marca; nec de plumbo, stanno, coriis, pellibus, lanis, nisi antiqua consuetudo; verumptamen non obstante eorum rogatu, ad instantiam regis ex unanimi consensu parliamenti concesserunt regi de quolibet sacco xl. s. & de quolibet tricentenario numero pellium lanearum xl. s. & de qualibet lasta coreorum iiij. li. & de aliis mercationibus quæ mare transferebantur secundum suæ mensuram proportionationis, incipiendo ad festum Paschæ in anno regni regis *Edwardi* iij. præsentis xiiij. & usque ad festum Pentecostes anni sequentis duratura. Et sic rex concessit quod a prædicto festo & deinceps, nec ipse, nec hæredes sui peterent, sumerent nec sumi permitterent de custuma magis quam duas marcas ad saccum lanæ de *Angligenis*, & de pellibus, coriis, & aliis mercationibus secundum antiquam consuetudinem. Et saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra vero xiiij. li. Et quod quilibet *Angligena* vel alienigena egrediens *Angliæ* fines in transmarinas partes inveniat bonam & sufficientem securitatem ad custumas solvendas ante eorum egressum, scilicet secum reportare platam argenti vel auri ad valorem duarum marcarum pro quolibet sacco lanæ, & sic pro reliquis prætactis in suo primo reditu. Et eandem platam ferre deberet ad escambium regis, & An. Dñi 1340.

Edw. III. ibi recipere suos denarios. Pro hac autem concessione rex vicissitudinaliter ad eysiamentum communis populi multa concessit, scilicet delicta forestarum, & catalla felonum, et multa alia quæ in hac Carta ibidem de his facta continentur condonando.

Rex *Franciæ* medio tempore imaginatus est quomodo regem *Edwardum* præpediret et refrænaret, et à suo proposito veniendi in *Flandriam* finitus defalcaret. Insuper venire fecit maximam et nobilissimam copiam navium, qualem nemo superstes viderat retroactis diebus, et nobiliter instuffavit de viris armatis et albalistis, et applicuerunt in *Flandriam* in portu de *Swyn*, ut regem *Edwardum* advenantem ad uxorem suam reginam tunc degentem apud *Gaunt* absque ulla impeditione raperent. Super quo idem rex *Franciæ Philippus* miserat papæ certificans ei, quod rex *Angliæ Edwardus* mare non transmearet nisi occideretur, vel saltem à suis caperetur; insuper etiam ex alia parte excitavit *Scotos* surgere & bellare in *Anglia*, Similiter in *Flandriam* circiter xxx. mille virorum armatorum & xl. mille peditum nobiliter arraiatorum destruere insulam *Flandriæ*, quia nobiles *Flandriæ* juraverant fidelitatem regi *Edwardo*. Eodem tempore Comes de **Salusburgh**, & Comes de **Suthfolc** fuerunt custodes *Flandriæ* nomine regis; qui se propter nimiam strenuitatem suam & audaciæ nobilitatem in tantum se ultro interposuerunt super inimicos, quod pedem cum honore retrahere non poterant; iccirco ambo capti sunt & *Parisius* abducti, in magnam desolationem regis *Angliæ*. Interim *Flandrenses* mandaverunt regi *Angliæ* quod cum omni celeritate subveniret eis cum forti auxilio; sin autem, oporteret eos se reddere regi *Philippo* & comiti *Flandriæ*, & sic caperetur regina *Angliæ Philippa* cum liberis suis quæ moram traxit illis diebus apud villam de *Gaunt*.

Medio tempore *Scoti* venientes in *Angliam* victi sunt, capti, & plures occisi. Igitur rex *Edwardus* intellecto proposito regis *Franciæ*, sub omni festinatione fecit accelerare classem in expeditionem itineris sui versus *Flandriam*, sicque congregato navigio, rex iter maris arripuit cum *Henrico de Borughwas* episcopo *Lincolniensi*, viro utique nobili, & sapienti consilio, eleganti audacia, præpotenti viribus, & retentione virorum fortium perspicuus. Aderat quoque nobilis *Henricus* juvenis Comes *Derbeyæ*, qui postea factus est primus Dux *Lancastriæ*, Comes *Northamptoniæ*, Comes *Glouceſtriæ*, Comes *Huntyngdoniæ*, cum multis magnatibus regni; & in vigilia sancti *Johannis Baptistæ* circa horam terciam, die scilicet Veneris, rex *Edwardus* cum suis applicuit super oras *Flandriæ* apud *Blancburgh*. & ibi viderunt omnes naves classis *Franciæ* in portu de *Swyn* quiescentes; & rex *Edwardus* misit dominum *Reginaldum de Cobham*, dominum *Johannem de Cundy*, & dominum *Stephanum de Laburkyn* ad explorandum & videndum de arraiamento dicti navigii; qui per terram equitantes ita prope venerunt ad dictas naves quod de earum apparatu discernere bene ad visum possent, & viderunt ibi præstantiores naves & grandiores quales non prius viderant circiter xix. quarum una *Christofora* vocabatur præ sua excellentia. Similiter viderunt CC. naves de guerra prope terram in aqua in tribus aciebus distinctas, cum aliis minoribus navibus & bargiis; & in crastino scilicet in die sancti *Johannis Baptistæ* *Edw.* III. prædictum navigium divertit se de portu de *Swyne* apud *Grongue* per acies dispositum, ut supra dictum est. Et rex *Edwardus* captato oportuno tempore eodem die sancti *Johannis* circa horam nonam cum suo navigio cœpit sulcare maris ardua, tendens versus dictum navigium *Franciæ*, non veritus eorum ferocitatem aut popularem nimietatem. Commissoque navali bello & hinc inde egregie & fortiter pugnato, tandem *Christus* concessit victoriam *Edwardo* regi, sicque *Franci* protriti sunt quod fugerunt in magnas naves vocatas sanctus *Dionisius*, & sanctus *Georgius*, cum domino *Hugone Cyret* qui fuerat mariarchus navigii, & domino *Nicholao Bychet*, eodem die facto milite & occiso cum prædicto *Hugone*. Et ut dicebatur, interierunt de *Francis* cum suis complicibus inimicis nostris circiter xxv. mille. Et circa mediam noctem sequentem evaserunt xxiij. naves à nostris gentibus & bargiæ de classe *Normandorum* quæ nondum victæ fuerant à nostris. Interea rex *Edwardus* cum *Flandricis* & toto exercitu suo divertit se ad villam de *Turneye*, & viriliter eam obsedit. Et tamdiu in obsidione laboravit quod in magnam penuriam omnes inhabitantes villam præ defectu victualium quasi penitus adduxit. Et *Philippus* rex *Franciæ* cum exercitu suo approximavit quasi per iiij. leucas ab obsidione, & cum rex *Edwardus* cum suis se disponeret ad pugnam cum rege *Franciæ* & exercitu suo, venit comitissa *Hunaldiæ* ad regem *Angliæ* genu flexo rogans quatinus vellet ad sui instantiam sustinere tractatum de concordia & pace inter ipsum & regem *Franciæ*. Set durum erat revocare animum ejus ab inceptis ad prætacta. Verumptamen quia plenam fiduciam erga ducem *Brabaniæ* qui se fidelem amicum regi *Edwardo* finxerat eo tempus non gerebat, cum idem dux quasi medius staret inclinatus ad partem *Francorum*, ac etiam non esset ei ministratum de pecunia de communibus regni *Angliæ* illi hactenus concessa, præ defectu ministrorum suorum in sua absentia, tandem cum magna difficultate concessit treugas usque ad festum S. *Johannis Baptistæ* proximo sequens, sub forma quæ sequitur.

A touz ceux que cestez presentez lettres verront oue oierount *John* par la grace de Dieu roy de *Beawme* & conte de *Lexenburgh*, *Adulf* eveske de *Leges*, *Roynels* duc de *Loreine*, *Annes* conte de *Sanvese*, *John* conte de *Ermingnant* saluz. Savoire faconis a touz que lez trewes sont donez & outroyez entre lez halx princes & puissances lez roys de *France* & de *Engleterre* pur cous & lour amis totez par assent dez lez haltez hommez & puissancez le duc de *Brabane*, le duc de *Gelare*, le marchis de *Iulier*, e my sire *Iohan de Henaude*, sir de *Beawmont* dune parte, & nous & chescune desuz dys dakre parte par pouare a nous & a coux desouth nomez done par lez dys roys, issint que nous attroiames affiancalmes par noz sors de maine & de par lez deux roys lour amis & le lour allies queux qils soient chescune de sa partie de jour de huye dekes la nativite seint *Iohan la Baptistre* procheine envenant & le jour tote lendemaine jeskes a solail levant en ceste manere, cest assavoire,

Primerment que durant la dite trewe nule mauveolte ne mesprestiure se face dun parte ne de autre en prejudice de dit trewe & respite.

Ensy

Edw. III. Ensy lez ditz seigniours lours aherdancz coadjutours & lours alliez queux qils soient demouront en tiele possession & seisine qils soient al dit jour de huye dez touz lez bienz, terrez & possessiones qils teignent & ount conquis en quecunque manere que se soit lez trewes durantz.

Ensy accorde est que lez trewes duranz lez ditz seigniours lours coadjutours & alliez purront aler saufement del un pays en lautre, & tous marchantz ove touz lour marchandes & tote manere de lours gentz ove lours biens & purviancez tant par terre come par mere & par ewe franchement come ils soleint venir a temps dez anauntiers de diz royz en paiant le passage de viage au coustomes auncienement horpris lez banys qe sount banyz des diz realmes oue ascune de eux pur altre cause que pur la guerre de diz roy. Mes lez le barons de *Gascoine*, de la duche de *Gyenne*, & altrez parsonez de *Gascoine*, & de la dite duchee que sont bannys ou altres soient compris en lez diz trewes, et purront aler & venir del une pays en lautre durantz lez ditez trewez.

Ensy accorde est qe lez deux rois ne procuront ne ferront procurer par eaux ne par altrez qe nul novealte ne grevance se facent par leglyse de *Rome* oue par altres de seint eglyse queux qil soient sur ascunez dez diz roys, coadjutours oue aliez, ne sour lour terrez oue de lours sugettez pur laccacion de la dit guerre, oue par altre cause, ne pur servicez qe lez ditz alliez oue coadjutours eient faitez al ditz rois oue a ascune de yceux; Et si nostre seint piere la pape oue altre le voet faire, lez deux roys lours destourbeont a lour pouare sanz male engyne, lez ditz trewez endurantz.

Ensy maintenant soient criez en lez deux citees touz qe lez savoire purront oue oyront serront tenuz de lez tenir & garder.

Ensy accorde est qe dedeinz lez vynt jours, de acomencer le jour de huy, chescune dez roys lez fra crier en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaigne*, en la terre qils tiegnent, et issi soient sceux et conuz.

Ensy accorde est qe si par ascune dez roys, par lours gentz, oue lours alliez, oue coadjutours ascunes soient misez en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaine* oue en altres yles de mier, en *Gernesseye* & en *Gersseye* oue aillours, lez segez se leverount si tost come lez trewez vendront a lour conisance. Et quattrusze persones, cest assavoire seepx par chescune de ditz viles entront en viles, chasteles oue forcelettes oue lez sieges serront, & verront lez garnisourz tanuz dez gentz come dez vitailles qe deenz serront al fyn qe le jour de ceo trewes faile, issi qe ditz viles, chasteaux oue forcelettes qe serront assigneez demorrent & soient myses en tiele nombre & quantite dez viuers e dez persounes come ils serront trovez par lez ditez quatrusze personez.

Ensi est accorde qe lez bannyz & futifs del pais du *Flandrez* qe ont este de la partye le roye de *France* deinz le realme & son piere en affray de luy serront forfetz touz cez biens qil avera en *Flandrez*.

Ensi accorde est qe durantz lez ditez trewees touz les prisones pris en cest guerre serront relessez de lour prisons a revenire en y ceoles sour lours foith & sermencz. si ensi ne furst qils fusent rechatez devant la date dez cestez presentez trewez. Sauve ensi qe lez ditez prisones renent pur lours foitz recreanncer de revenir en lour prisone, lez ditz trewes faillance, & sil avynt qe ascunez dez prisonez furt rebell de venir in lour prisone, le sir de **Southfolc** luy constrenderont de venir al prisone. *Edw.* III. Ensi qe lez leves qels qils soient faitz devant lez ditez trewes en temps de guerre cut soient ils dez benez espirituels oue altrement demourent sanz faire restitucion, la trewe durant.

Ensi accorde est qe une trewe se pregne meintenant entre lez *Engleys* & lez *Escozs* lours aerdauncz & alliez tanqe a la feste seint *Iohan* susdite. Et qe certeines persones soient deputeez par lez ditz parties destre al certeine jour sour lez marches *Dengleterre* & dez *Scozse*, pur lez trewes affermer, issint qe durant la trewe ils ne serront enforcez en nule manere par lez *Franceys*.

Ensi accorde est qe cestez trewes serront notifies en *Engleterre* & en *Escoce* deinz lez xxvj. jours apres la date dez cestez lettres.

Ensi accorde est qe cestez trewes soient compris ly *Espaynol*, ly *Chastelayne*, le *Genevoysse*, le *Provincial lesveke* du chapitre de *Cambretye*, luy chastels en *Cambresine*, & auxi ly sire de la *Brette*, le visconte de *Fronsake*, *Gascon* le *Lyle*, & le seigniour de *Triculeem*, *Iohan* de *Vernyll*, le seigniour de *Rye*.

Eodem tempore facta est concordia inter imperatorem & regem *Franciæ*; quam ob rem imperator misit regi *Angliæ* petens ab eo & rogans quatinus faceret sibi sufficientem commissionem cum plenaria potestate inire concordiam inter ipsum & regem *Franciæ*: quod rex *Edwardus* renuens, rescripsit imperatori, dicens, Se nolle jus suum tanta efficacia veracis claritatis effulgens sub dubio alienæ arbitrationis supponere; pluraque imperatori de conventionibus superfactis & effractis opposuit. Eodem tempore *David le Bruz* cum xl. mille *Scotorum* intravit in *Angliam* prope *Novum castrum* & etiam *Dunelmum*, & exercuerunt multa mala, & in regressu eorum perdiderunt sex milites & xj. alios valentes. Eodemque tempore Imperator revocavit potestatem quam contulerat regi *Angliæ*, ut esset vicarius imperatoris, prout superius patet anno Domini M.CCC.xxxviij.

In æstate scilicet anno Gratiæ M.CCC.xl. accidit quædam execrabilis & enormis infirmitas in *Anglia* quasi communis, & præcipue in comitatu *Leicestria* adeo quod durante passione homines emiserunt vocem latrabilem acsi esset latratus canum; & fuit quasi intollerabilis pœna durante passione. Exinde fuit magna pestilentia hominum. Rex *Edwardus* transivit in *Scotiam* circa festum sancti *Andreæ*, & celebravit natale Domini apud **Menrose**; & *Henricus* nobilis comes *Derbeya* apud **Rokesburgh** Interea venit *Willielmus Duglas* cum tribus aliis *Scotis* militibus ad hastiludiandum sub foro guerræ cum Comite *Henrico* prædicto & suis. Qui letali vulnere attriti in *Scotiam* sine honore redierunt. Interim capta est treuga inter regem *Angliæ* & regem *Scotiæ*. Post treugam captam statim venerunt xij. optimi milites de *Scotia* electi ad hastiludiandum apud *Berwicum*. Quorum duo occisi sunt, & similiter unus miles comitis *Darbeya Iohannes Twyforde* nomine. Comes *Derbeya* ita gratiose in omnibus operibus humanitatis se gerebat, quod omnes de eo audientes gloriam & honorem defferebant. Anno isto papa *Benedictus* edidit no- An. Dñi 1340.

Edw. III. vas constitutiones de statu religiosorum, scilicet canonicorum regularium & monachorum; quas constitutiones *Benedictinas* vocant.

An. Dñi 1342. Anno Gratiæ M.CCC.xlij. data est regi decima ecclesiæ. Mortuus est papa *Benedictus*. *Robertus Bruz* redit in *Scotiam* qui subductus fuerat in *Franciam*. Papa *Clemens* papa creatus est, qui fuerat episcopus *Rotomagensis*. Eodem anno rex *Edwardus* misit *Walterum de Moan* in *Britanniam* cum centum xx. armatis & mille sagittariis in auxilium *Britonum* contra regem *Franciæ* qui eos oppresserat. Cumque dictus *Walterus* venisset in *Britanniam*, audivit quod dominus de *Lyons* qui post ducem *Britanniæ* major extiterat totius terræ manebat in quodam forciletto parvo nomine *Tresgalentenk* & distat à villa de *Brest* quasi per xxiiij. leucas. Idemque *Walterus* equitavit tota nocte & circa solis ortum applicuit cum suis ante dictum forcelettum quasi omnibus inibi in lecto dormientibus præter duos vel tres; & fuerunt l. viri armati in prædicto forciletto. Statimque *Anglici* insultum fecerunt, & alii se fortiter defenderunt & ignem ad portam miserunt; & cum una porta combusta esset, quidam *Anglici* introgressi per medium ignis in castrum, eos omnes bene armatos cum elegantibus dextrariis bene coopertis ceperunt, qui capere proponebant iter per medium ignis opprimere nostros qui pedibus laborabant sub conculcatione pedum equorum suorum. Interim dictus *Walterus* cum cæteris suis intravit & cepit prædictum dominum de *Lyons*, & fratrem ejus, & plures milites, & xxx. armatos viros cum prædicto loco. Interim marescallus *Franciæ* & *Carolus de Bloys* qui se ducem *Britanniæ* nominavit cum CCCC viris armatis obviam se dederunt *Anglicis* & in fugam attriti sunt. Et in toto isto itinere & aliis multis quæ medio tempore contigerunt, quæ propter brevitatem reticentur, *Anglici* non perdiderunt nisi duos sagittarios & unum pagettum. Isti fuerunt capti in dicto forciletto, dominus *Henricus de Lyons*, dominus de *Lyons*, dominus *Alardus* frater ejus, dominus *Oliverus* consanguineus, dominus *Eimerus de Pownte*, dominus *Eimerus de Charnelles*, dominus *Eimerus de Plontplanttoit*, dominus *Radulfus de Rosemadek*, dominus *Iohannes de Ioye*, & multi armigeri & alii pedestres. Quorum vij. nobiliores prædictus *Radulfus Moan* secum duxit in *Angliam*, & posuit in turri *Londoniensi* custodiendos. Eodem anno orta est discordia in *Scotia* inter *David* regem qui se regem præfecerat & *Iohannem de Orgaile* & plures alios de regno. Set rex *David* se aptavit eorum voluntati, quod si non fecisset regnum perdidisset. Eodem anno ordinati sunt custodes de marchia *Scotiæ* comes de **Arundell** & comes de **Huntyngdon**, et capta est treuga per annum duratura. Post festum sancti *Iohannis Baptistæ* missi sunt in *Britanniam* mandato regis Comes *Northamptoniæ*, Comes de *Arteys*, Comes de **Devenschyre**, *ly Courtenaye*, dominus *Radulfus de Stafforde*, qui postea factus est comes *Staffordiæ*, senescallus regis, dominus *Iohannes Darcy* camerarius regis, dominus *Willielmus de Gaddesby* clericus regis, cum multis aliis magnatibus; et obsederunt quandam villam cum castro; et nunciatum est ei quod dominus *Carolus de Bloys* cum xx. mille viris apropinquaret ad removendum obsidionem. Et videns paucitatem *Anglicorum* reliquit obsidionem, et tota obscura nocte dedit se in occursum inimicorum suorum. Et mane ceperunt locum suum quasi per unam leucam ab inimicis prope unum boscum, et foderunt foveas et fossas circa eos, et cooperuerunt eas de feno et herbagio; et post solis ortum paraverunt se ad bellum. Et inimici se paraverunt in tres acies divisas. In quarum prima fuit dominus *Galfridus Charnis* cum multis galeris; qui statim victi sunt ab *Anglicis* et missi in fugam: et cæteri inimici in pace steterunt consulendo quid facere vellent. Tandem videntes *Anglicorum* paucitatem et suorum multitudinem, ferocitate animi ducti, opprimere *Anglia* gentes moliti sunt; & equorum suorum validorum pedibus conculcare volentes capitose irruerunt in eos, set antris decepti obturatis, ut prædictum est, ceciderunt quilibet super alium in foveis abinvicem confusi. Et prædictus dominus *Galfridus Charnys* captus est cum multis valentibus. Et occisi sunt ibidem l. milites cum magna multitudine ejusdem populi. *Anglici* autem absque mora se receperunt in quendam boscum prope adjacentem propter metum multitudinis inimicorum qui undique catervatim accurrebant, & *Anglici* ibidem aliquamdiu obsessi magnam penuriam præ defectu victualium sustinebant. Cumque prædicta ad aures regis *Edwardi* pervenissent, statim se misit in mare cum suis apud **Portesmouthe**, & applicuit apud portum de *Breste* in *Britannia* ante festum omnium Sanctorum. Medio tempore archiepiscopus *Cantuariensis* celebravit concilium cum clero apud *Londoniam*, in quo concessa est regi una decima de spiritualibus; in quo tempore archiepiscopus *Eboracensis* & episcopus *Lincolniensis* venerunt de curia *Romana* consecrati à papa.

Comes de *Arteys* mortuus est de infirmitate antequam rex applicuisset apud *Breste*. Dominus *Walterus de Mawne* venit ad regem apud *Breste*, ducens secum episcopum de **Cornewaple**. Et prædictus episcopus fecit fidelitatem regi *Edwardo* die Lunæ sequenti. Recepit se rex *Edwardus* in quodam manerio ducis *Britanniæ* situato infra parcum quendam ad spacium xv. leucarum muro lapideo in circuitu munitum, & ibi moram traxit per dies feris & damis pro se & suis habundanter affluens. Deinde rex misit dominum *Walterum Mawne*, dominum *Iohannem de Striveline*, dominum *Willielmum de Warenna* filium, & alios ad explorandum villam de *Vanys* si esset captibilis per insultum; qui redeuntes referebant regi, dictam villam esse valde habilem & multum dispositam ad capiendum per insultum. Tunc rex disposuit se mittere insultum ad villam de *Vanys*; & eodem tempore Comes de **Northampton** fecit insultum ad villam de *Rowan* bene muratam, cives vero ejusdem villæ cum vidissent ejus fortitudinem & se ei resistere non posse ullatenus crederent, in fugam se ex adverso direxerunt; & sic cepit villam, & spoliatam dedit flammæ & incendio; & idem Comes cepit aliam villam quæ vocatur *Pommenerye*; quæ ambæ villæ fuerunt vicecomitis de *Rowan*. Eodem tempore reddita sunt regi duo castella fortissima, videlicet *Franc.* & *Richeperone*, & duæ villæ, videlicet *Plaromelle* & *Malegraner*. Eodem tempore fuit dominus *Lodovicus de Priters* gardianus in villa de *Vanys* habens secum CCC. Et rex *Edwardus* disposuit se insultum dare ad prædictam villam; & cum præparasset machinas & cætera quæ in tanto negotio requirebantur,

Edw. III. tur, & ipse cum suis præsto esset insultum facere ad villam de *Vanys*, statim supervenere duo Cardinales missi à latere papæ, & tantam instantiam supplicando fecerunt penes regem *Edwardum*, quod concessit eis treugas triennales, scilicet inter reges *Angliæ*, *Franciæ*, & *Scotiæ*. Et exinde multi Angligenæ & Francigenæ transierunt ad *Spruciam* ad bellum campestre assignatum die Parasceves proximo sequenti inter regem *Hispaniæ* & Paganos. Rex *Edwardus* redit in *Angliam* & patiebatur maris fluctus per quinque septimanas quasi tempestatibus inevasibilibus circumpulsus, adeo quod solum mortis metas sibi & suis imminere repentino fine præstolabatur, & multos perdidit de populo suo. Et agitatus est super maritima *Hispaniæ*, ibique classis *Hispaniensis* occurrit obviam regi *Edwardo* ad rapiendum eum, ignorans quis esset; set viso ejus vexillo submiserunt se in ejus gratiam; & hoc evenit super fluvium de *Unglancia*. Tandem vero per Dei gratiam per multa pericula & innumera dampna populi sui, armorum atque victualium venit in *Angliam*, & celebravit parliamentum apud *Londonias* xx. die post Pascham proximo sequentem. Eodem anno xv. die Februarii quasi in meridie fuit terræ motus magnus per universas plagas regni. Cum nobilis *Henricus* Comes *Derbeyæ* moram traxisset super obsidione de *Calgeserz*, & bis pugnasset cum paganis & strenuissime se haberet, in *Angliam* rediit anno Gratiæ M.CCC.xliij. circa festum omnium Sanctorum, & statim mittitur in *Scotiam* pro treuga firmanda inter *Anglos* & *Scotos*.

Eodem anno rex *Franciæ* misit in *Britanniam* & magnates terræ qui adhæserant regi *Angliæ* in sua guerra & ipsum foverant, fecit distrahi & suspendi, videlicet dominum de *Clyssones* & alios plures. Eodem anno papa institit habere de provincia *Cantuariensi* mille marcas pro sustentatione unius Cardinalis, & similem summam de provincia *Eboracensi*, in grave præjudicium & oppressionem totius regni. Unde de communi consilio regni missum est papæ, gentem *Anglicanam* deinceps nolle talia onera quoquomodo de curia *Romana* subire; & si quis aliquod beneficium ecclesiasticum auctoritate curiæ *Romanæ* possideret in regno *Angliæ*, ad beneficium suum repedaret & super eo viveret, cujuscunque conditionis esset vel gradus, nec thesauros regni extra mare asportaret in depauperationem, set ubi bona ecclesiæ perciperet ibidem eadem expenderet; super quo rex misit in singulos comitatus regni, ne quis ab eo tempore & deinceps admitteretur per bullam ad aliquod beneficium, nec reciperetur sine licentia speciali regis. Insuper magnates & proceres regni *Angliæ* obloquti sunt & minati; quod si papa conferret beneficia ecclesiæ talibus provisoribus, sive indigenis, sive alienigenis, quæ quidem beneficia antecessores sui contulerant viris religiosis & ecclesiasticis in elemosinam ut pro ipsis & animabus suis orarent: ipsi ea beneficia in manus proprios reciperent sicuti antecessores habuerant, & de eis ad placitum disponerent. Unde Papa cum curia multum sibi timuit de tali responsione; & quædam alia grandia quæ in regno *Angliæ* attemptare proposuerat, absque detentione prætermisit; veruntamen regem *Franciæ* in quantum potuit, prout dictum est, secreto tamen modo, fovebat & auxiliatus est.

An. Dñi 1328. Anno Gratiæ M.CCC.xliij. nobilis *Henricus* Comes *Derbeyæ* transivit in *Franciam*, & Comes de Arundell cum eo. Eo tempore dominus *Carolus de Bloys* venit cum fortitudine grandi in *Britanniam*, & cepit dominum *Johannem de Hardeshull*, & duxit eum *Parisius*: & occisus est ibidem filius ejus *Johannes*, & multi de sagittariis nostris ibidem perierunt. In ebdomada Paschali occisus est *Johannes de Alssheweri* clericus apud *Leicestriam* in domo propria per *Emmam* uxorem suam & famulum suum, & alios de eorum conventione, & portatus est et positus sub abbathia super ripam *Sore*, et dicta *Emma* combusta est, et famulus suspensus, et cæteri evaserunt. In festo sanctorum *Prothasii* et *Gervasii* grandinis habundantia. Rex *Edwardus* tenuit parliamentum apud *Londonias*, in quo concessæ sunt duæ quintædecimæ de communibus, et de civitatibus de decimis, et de burgis, ad levandum modo simili quo ultima decima levata fuit, et solvendum ad duos annos, videlicet ad festa omnium Sanctorum et Paschatis pro primo anno, et in casu quod rex transeat mare, ad solvendum quintas decimas et decimas ad eosdem terminos in secundo anno, et non aliter; ita quod pecunia levata sit expensa ad profectum regni per avisiamentum procerum certorum ad hoc parliamentum assignatorum; Et quod fortitudo virorum bellatorum ultra *Trentam* sit missa in auxilium contra *Scotos*. Eodem tempore *nobile*, et *obolus*, et ferthing de auro cœperunt florere in regno: unde in eodem parliamento ordinatum est quod nullus de communibus artaretur capere de nova moneta auri quod rex ordinaverat de novo transire per medium, in quacunque solutione, citra solutionem et summam xx. s. Et quod moneta auri et argenti fiat consimili modo, et forma, et pondere apud *Eboracum* & alias civitates ubi solet fieri, sicut ad turrim *Londoniensem*; & quod excambium monetæ esset in magnis civitatibus & villis. Rex tenuit concilium apud *Londonias* circa festum sancti *Laurentii*, ubi ordinavit DC. viros armatos & ij. millia sagittarios ire in *Scotiam* cum *Edwardo de Baliolo* ad tuitionem marchiæ pro *Scotis*. Ad festum sancti *Andreæ* fuerunt hastiludia apud *Leicestriam* per *Henricum* Comitem *Derbeyæ* pro maritagio filiæ suæ *Matildæ* quam duxit in uxorem. Nec prætereundum arbitror quod *Gilbertus* Comes *Gloucestriæ* qui moriebatur apud bellum de Strivelyn habuit tres filias hæreditatem patris consequentes, quarum primam *Theobaldus de Verdon* duxit in uxorem. Post cujus mortem Comes de *Olnestre* duxit eandem; de qua genuit *Edmundum de Olnestre*, qui postea duxit uxorem filiam Comitis *Lancastriæ*, *Isabellam* nomine, qui genuit unam filiam, quam *Leonellus* filius regis *Edwardi* duxit in uxorem. Secundam filiam *Hugo le Despenser* duxit in uxorem. Tercia filia data est domino *Petro de Gaviston*, & post ejus mortem *Hugo de Audeleye* accepit eam uxorem, qui postea factus est Comes *Gloucestriæ*, de qua genuit unam filiam postea conjugatam Baroni de Staffforde, qui genuit ex eadem filium qui desponsavit Comitissam de Arundell. In Quadragesima sequenti papa misit regi *Angliæ* duos episcopos, precipiens ei dimittere arma *Franciæ*, & sustineret alienigenas, videlicet religiosos viros præbendarios & provisores promotos à curia *Romana* pacifice gaudere suis beneficiis, nec eos quoquo modo perturbaret qui promoti fuerant per sedem apostolicam & magnates regni *Angliæ*; & petiit à rege mirabilem summam

pecunias

Edw. III. pecuniæ de regno *Angliæ*, ut dicebat, curiæ *Romanæ* ab antiquo debitam. Quibus sub brevitate responsum est, & redierunt ad propria. Post Pascha dux *Britanniæ* evasit de carcere regis *Franciæ*, & venit in *Angliam* ad regem. Circa festum sancti *Johannis Baptistæ* idem Dux *Britanniæ*, & Comes *Northamptoniæ*, & Comes *Oxoniæ* cum multis aliis transierunt in *Britanniam*. Similiter Comes *Derbeyæ Henricus*, & Comes de **Penbroke**, cum pluribus aliis eodem tempore pertexerunt in *Vasconiam*; & post festum sancti *Michaelis Johannes de Monfort* Dux *Britanniæ* obiit in *Britannia*. Post hæc *Henricus* Comes *Derbeyæ* cœpit congregare populum in *Vasconiam*, & fecit xl. milites *Anglicos* & *Vasconicos*, & vastavit patrias, & cepit villas, civitates & castella ad summam lvj. Cepit etiam bonam villam de *Briggerake* per vim, & infinita pretiosa quæ in ea erant; dicebatur namque ipsum de dicta villa unam pipam plenam auro præter alios innumeros thesauros triumphaliter reportasse; cepit etiam per fortitudinem villam & castellum de *Langbon*. Deinde sequebatur Comitem de *Armenak* usque ad villam de *Paragos*, set Comes recepit se in castello, & sic evasit. Eodem tempore Comes *Hunaldiæ* cum duobus aliis Comitibus & multitudine populi occisus est in *Frigelande*. *Henricus* Comes *Derbeyæ* cum paucis viris perrexit ad villam de *Alberoche*, ubi invenit xxx. mille *Francorum* quos debellavit, & per Dei gratiam devicit, & in ipsa victoria cepit iij. Comites, & iij. Barones, vij. Vicecomites, & xij. Baronettos. Eodem anno venerunt rumores ad Comitem de morte patris sui qui apud *Leicestriam* occubuit.

An. Dñi 1346. Anno Gratiæ M.CCC.xlvj. rex *Edwardus* multavit omnes alienigenas, præbendarios, rectores, vicarios, religiosos, & sumpsit de quolibet secundum quod possent dare, & secundum suum statutum. Eodem anno post Pascha rex habuit unam decimam de clero. Eodem tempore rex *Edwardus* fecit congregare frumentum, brasium, avenas, bacones, & carnes bovinas salsas, vina, equos, & alia guerræ necessaria, ad magnam summam. Et circa translationem sancti *Thomæ* rex *Edwardus* transfretavit in *Normanniam* cum mille C. magnis navibus & D. minoribus navibus. Medio tempore orta est magna discordia inter magnates *Scotiæ*, unde nostri boriales cum magna audacia intraverunt in *Scotiam* circiter xv. mille hominum, & cito post dominus de *Percy*, & dominus *le Nevyll*, & alii magnates patriæ borialis ceperunt treugas usque ad festum sancti *Michaelis*; *Scoti* vero inde sumentes audaciam, intraverunt per partes *Carlioli*, & devastaverunt patriam, & miserunt in ignem & flammam ubique in circuitu. Rex *Edwardus* applicuit in *Normanniam* in portu de *Hogges*, videlicet xx. anno regni sui, ubi invenit xxx. magnas naves & galeas, quas cepit, & villas de *Hogges* & *Harflete* cepit, & de eis fecit quod voluit. xij. die Julii arripuit iter suum versus *Camodum*, & transivit per bonas villas *Valoyens*, *Carantan*, *sancti Leonis*, & plures alias villas. Et in *Camodo* erant Comes de *Ewe* Constabularius *Franciæ*, Camerarius *le Tankurvill*, & multitudo magna militum & virorum armatorum, civium & compatriotarum, qui disposuerant se tenuisse civitatem contra regem *Edwardum*, set quando viderunt regem cum exercitu suo coram civitate, retraxerunt se ultra unum pontem qui est quasi in medio civitatis, & ibidem se tenuerunt; & cum appropinquarent prope civitatem sagittarii nostri insultum eis fecerunt per terram, & medio tempore quidam de armatis nostris hæc videntes accesserunt ad eos, & sic fortem insultum inimicis ingesserunt, & pontem de eis adquisierunt. Nam rex credens nullos armatos cum sagittariis esse, & sic infirmiores tantum onus subire, misit Comitem *Warchiæ*, ad revocandum sagittarios ne detrimentum paterentur. Qui inveniens eos agiliter oppugnantes civitatem, & ipse se immiscuit eis, & viriliter pugnavit ad barrea cum eis; tandem *Angli* pontem adepti super eos, intraverunt villam *Camodi*, & victoriam de eis optinentes prædati sunt civitatem ad placitum. Antedictus Constabularius *Franciæ* reddidit se domino *Thomæ de Holande* cum militibus suis, & cæteris suis viris armatis in grandi numero. Camerarius de *Tankervyll* captus est per quendam militem principis *Walliæ Edwardi* filii dicti *Edwardi* regis. Capti sunt ibidem & mortui centum milites, & de viris armatis plures. De Burgensibus vero, & communibus, ac plebeis capti sunt & mortui circiter v. mille absque detrimento *Anglicorum*, excepto uno valente scutifero, qui vulneratus erat ibidem & post biduum obiit. Eodem anno, modico ante ista facta orta est gravis discordia inter episcopum de *Legys* & capitulum et communes patriæ; capta est dies amoris inter eos cum magna fortitudine ex utraque parte; set orta lite inter partes, cœperunt fortiter pugnare, set remansit victoria cum capellano & communibus; et occisi sunt ex parte episcopi xl. millia virorum. Inter quos occisus est unus filius regis *Boemiæ*, unus de filiis ducis *Brabaniæ*, & frater ducis bastardus, dominusque de *Fankemont*, et v. mille de viris quos rex *Franciæ* miserat in auxilium episcopi. Primo die Augusti *Flandrenses* intraverunt in *Franciam* in auxilium regis *Edwardi* cum lx. mille virorum armatorum, set ante eorum introitum fecerunt concordiam cum bonis villis *Tutronicæ* et sancti *Omeri* ne dampnum *Flandriæ* inferrent, nec *Flandrenses* illis villis, et sic arripientes iter fecerunt mala quæ potuerunt. Capitaneos habuerunt *Anglicos* assignatos, scilicet dominum *Hugonem Hastyngys*, dominum *Johannem Moleynes*, dominum *Johannem Mantravers*. Comes *Huntingdoniæ* duxit captivos quos ceperant apud *Camodum* in *Angliam*, positique sunt apud turrim *Londoniensem* et in aliis locis regni sub secura custodia, ad numerum CCC. virorum et amplius. Nec prætereundum est quod nisi rex *Edwardus* transfretasset et meliorem expeditionem in remotis optinuisset, *Franci* proposuerunt in *Angliam* pervenisse, et parati erant adventasse ad summam iiij. mille virorum armatorum, v. mille peditum, et v. mille alblastarum, quorum capitaneus *Johannes Francus* vocatus, scilicet filius regis *Philippi de Valoys*, qui ad hoc deputatus fuerat per parliamentum *Franciæ*, ac etiam nomen reportasse conquestoris. Similiter ordinatum est in eodem parliamento, quod donaret terras *Angliæ* adquirendas magnatibus qui ituri erant cum eo, cuilibet secundum statum suum; et sic terras *Angliæ* obfirmasse Francigenis imperpetuum. Set Deus incussit eis tantum tremorem per gratiosum regis nostri adventum in suas partes, quod in toto ab hoc proposito destiterunt; et sic distractum est eorum consilium ipsa vice. Ab ea hora qua rex *Edwardus* abivit de *Camodo* cepit castella et *Edw. III.*

Edw. III. & villas ad magnum numerum per fortitudinem, nec ei resistere poterant quæque partes. *Philippus de Valoys* rex *Franciæ* semper lateraliter approximabat & sequebatur nostrum exercitum, & sæpius non distabat per unam leucam *Anglicanam* a nostro rege & suis, habuit namque grandem & mirabilem fortitudinem exercitus. In vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ* rex *Edwardus* venit per villam *Melloney*, & multos ibidem occidit set villam non cepit; tetenditque iter suum ad villam *Possye* ad vij. leucas de *Parisio*. Rex *Philippus* fecit infringere omnes pontes in circuitu in patria, adeo quod rex *Edwardus* non potuit ulterius transire versus *Parisium*. Rex *Edwardus* cepit pontem & villam de *Poyse* per vim, & interfecit ibidem viros ad summam CCCC. virorum armatorum & magnam multitudinem communium, rege *Philippo* adjacente cum suo exercitu, & abinde fugit apud *Parisium*. Rex *Edwardus* fecit pontem ita quod sagittarii nostri cum paucis viris armatis transierunt, & custodes quos *Philippus* rex destinaverat ad custodiam passagii interfecerunt ad numerum centum & plurium virorum armatorum & aliorum; Cumque *Philippus* intellexisset passagium *Anglorum* & ruinam suorum, carpsit iter versus *Amyas*, fecitque elidi omnes pontes in circuitu inter ipsum & regem *Edwardum*, ita quod non patuit iter *Angligenis* nisi inter *Cretoye* & *Abville*, ubi antea incolis dictæ terræ vel compatriotis nunquam claruerunt viam, & sic transierunt per unum whassium maris ad longitudinem unius leucæ, in vigilia sancti *Bartholomæi*; & ex altera parte wassiu inimici fuerant parati ad prælium iij. mille virorum cum capitaneis *Pontiniaco* & Comitissa de *Armarle* in campo cum *Angli* terram capere debuerant; set *Anglici* proripuerunt terram super eos cum agili fortitudine; & Comes *Warwych*, & Comes *Northamptoniæ*, & dominus *Reginaldus de Cobham* exierunt de aqua, & antequam rex *Edwardus* terram arriperet, devicerant inimicos & ij. mille virorum armatorum cum plurioribus de communibus occiderant, & reliquos fugaverunt usque ad villam de *Abvill*; *Philippo* rege in eadem villa cum suo pleno exercitu existente. Rex *Edwardus* mansit ibidem in campo cum exercitu suo toto illo die & nocte & in crastino usque ad horam Completorii. Et tunc quia *Philippus Valoys* se movebat de illo loco cum exercitu, rex *Edwardus* cum populo suo recepit se in forestam de *Cressy*. Et circa horam nonam venerunt novi rumores ad regem *Edwardum*, quod rex *Philippus* paratus erat & arraiatus in iij. distentis aciebus. Rex *Edwardus* ex hoc lætus effectus, paravit populum suum, & venit ad pontem de *Cressy*; & circa horam vesperarum & parum ante prospexit *Edwardus* inimicos appropinquare, *Anglici* jejuni adhuc erant præ longa mora *Francos* expectando ut semper possent esse parati in eorum adventu. Statimque clanxerunt clarriones & tubæ, inundatioque pluviarum comitabatur, tonitruique magni horribilitas, & in brevi cessavit illa mirabilis tempestas. In anteriori acie erat *Edwardus* princeps *Walliæ* primogenitus regis *Edwardi*, Comes *Northamptoniæ*, & Comes *Warwych* cum suis qui expugnaverunt primam aciem *Francorum* divino adminiculo subfulti; deinde similiter & secundam absque pausatione aliquali, in qua erant duo reges & unus dux, videlicet rex *Boemiæ*, rex *Malogriæ*, & dux *Loryngiæ*, & multi alii proceres. Deinde tercio congressus est princeps *Walliæ* cum tercia acie, in qua rex *Philippus Valoys* fuit & rex *Almoniæ*, & cominus *Johannes de Hunaldia*, & ipsos Dei gratia fretus prostravit & devicit. Rex *Franciæ Philippus* percussus est in facie cum una sagitta, dextrariusque ejus occisus est, ascenditque alium compotem & fugit, nec quisquam *Anglicus* scivit unde devenit. Similiter & multi alii fugerunt; & interfecti sunt ij. mille virorum armatorum militum & scutiferorum, & quasi innumerabilis multitudo pedestrium. Numerus virorum venientium cum rege *Franciæ Philippo* xij. mille galliarum, l. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. De quibus in illis tribus præliis interfecti sunt ij. mille virorum armatorum & xxxij. mille aliorum armatorum; nam pugnaverunt usque ad profundam noctem in campo de *Westglyse* juxta *Cressy*. Comites xvj. occisi sunt ibidem, duo Reges, *Boemiæ* & Rex *Malogriæ*, & Dux *Loryngiæ*, archiepiscopus *Senensis*, & episcopus *Neirensis*, & magnus magister Hospitalis *Franciæ*, & abbas de *Corbella*. Rex *Edwardus* tota nocte cum exercitu suo stetit in campo, & *Franci* xvj. vicibus dederunt eis insultum antequam dies illucesceret; Nam luna clare lucebat, sicut Deus voluit, per tres partes noctis. In ortu solis venit exercitus *Francorum* versus *Anglos* in campum, set sicut Deo placuit congredi non audebant, & cum *Angli* versus eos procederent, fugerunt, & *Angli* eos insequentes multos eorum occiderunt; de *Anglicis* occisus est unus scutifer ante prælium, et in prælio iij. milites, reliquos Deus reservavit. Facti sunt multi milites pauperimi de *Anglicis*. Toto isto tempore *Henricus* Comes *Lancastriæ* fuit in *Vasconia* cum suo exercitu, nam mortuo patre suo Comite *Lancastriæ* iste *Henricus* qui ante vocatus est Comes *Derbeyæ* jam vocatus est Comes *Lancastriæ*. Rex *Edwardus* divertit iter suum versus *Calesiam*, destruens et devastans patriam undique in circuitu per viij. leucas, et suburbia *Boloniæ* usque ad muros, *Seint Richere*, *Staples*, *Chastele neof*, donec veniret ad *Calesiam* cum exercitu suo quasi incolumis et sano, Deo dante, scilicet die Jovis ante nativitatem beatæ *Mariæ* virginis. Rex *Edwardus* fixit tentoria circa villam *Calesiæ* pro se et exercitu suo, et hospitatus est in modum civitatis per terram, et posuit navigium forte in portu maris, ita quod nullum subsidium potuit civibus occurrere nec per mare, neque per terram, per *Anglicos* sic in miseria inclusis. Deinde rex *Edwardus* fecit afferri machinas et alia instrumenta magistralia de *Anglia* quæque ad talem obsidionem pertinentia, ad infringendum muros. Statim post hæc Comes *Warwych* cum pluribus aliis perrexit ad nundinas de *Tyrwan*, et invenerunt multos viros armatos deputatos ad custodiam fori, videlicet episcopum de *Tyrwan* cum suis ad summam x. mille armatorum, quos *Angli* devicerunt et quamplures occiderunt. Episcopus vero quasi letaliter vulneratus vix evasit cum vita. Comes *Warwych* cum suis tali modo prædatus est forum et spoliavit, et quæque preciosa duxit in carrectis et equis usque ad regem apud *Calesiam*: et valde ditati sunt omnes diversis mercimoniis quasi innumeris. Tunc *Flandrenses*, *Brabanni*, *Hunaldi*, et multi *Almanni*, et de *Francia* aliqui cœperunt inclinare et adhærere regi *Edwardo* propter gratiam Dei quam viderunt in eo. *Johannes* primogenitus regis *Philippi*

ante

Edw. III. ante adventum regis *Edwardi* in *Normanniam* posuerat obsidionem fortem ad villam *Agwylona*; Dominus *Radulfus* Baro *Staffordia* qui postea factus Comes *Staffordia* tunc erat in *Agwilona* & defendebat; Et quia dicta villa in una parte nec muro nec palo munita, posuit in tali parte dolia vinacia vacua set lapidibus impleta pro palo; & idem *Johannes* habuit secum electiores, nobiliores & strenuiores tocius *Francia*, scilicet Ducem *Burgonia* multosque proceres electos de regno, ad summam viij M. virorum armatorum ad pedes & tibias, & xl M. de viris armatis, sæpeque dederunt insultum ad villam, & semper perdiderunt tociens de suis tam de majoribus quam de minoribus; & in tantum angustiatus est præ pudore & dolore amissionis suorum, quod jurejurando asseruit, se nulla causa ab illa obsidione recessurum donec de dicta villa ad placitum triumpharet, quia juvenis & elatus erat; set gratia Dei mediante tantum inerat robur defensionis & resistentiæ quod ipsum mentiri oportuit præ necessitate in caput suum. Nec quisquam potuit de tanto exercitu pro necessariis victualibus perquirendis patriare quin esset captus & occisus, Nam *Henricus* Comes *Lancastria* illis diebus ibidem compatriota erat; Et in brevi tempore in tantam destructionem devenerunt præ defectu victualium & inde corruptionis alterius ad alterum, quod sparsim moriebantur ultra numerum xv. mille, & summopere cupiebat abinde exilire, set tam stricta erat custodia super eum per *Henricum* Comitem *Lancastria* quod abinde multo tempore exire non potuit quoquo modo; Tandem tamen sentiens se frustratum à suo proposito de captione civitatis, regemque *Angliæ* fines intrasse *Normannia*, subtraxit se de exercitu, & fugit in *Franciam* exercitu suo desolato ductore. Exercitus etenim opportunitatem capiens sequebatur fugiendo. *Henricus* Comes *Lancastria* sequebatur fugientes, & cepit eorum equos & victualia, tentoria & quæque preciosa, multosque fugitando interfecit; Et sic contigit quod compatriotæ de marchia *Francia* ipsos fugientes spoliaverunt in eorum adventu. Sicque ante per suos proximos ipsos denudantes, & à retro per Comitem *Lancastria* & suos ipsos acriter insequentes in nimia miseria positi sunt. Et antequam dictus *Iohannes* ad patrem suum devenire potuit tergum verterat ab *Anglicis*. Post prædictum prælium de *Crecy Philippus* rex *Francia* nunciavit regi *Scotia* quod tota fortitudo *Anglicana* militiæ apud *Calesiam* convenerat, & quod non sibi timeret super partes boriales equitare, asserens quempiam non esse qui sibi usquam resistere posset; & hoc ei facere mandavit sub quadam confederatione affinitatis inter eos prius confecta, ut superius patet. Ob quam rem *David* rex *Scotia* post plures equitationes & gravamina quæ in absentia regis *Edwardi* exercuerat super partes aquilonales *Anglia* in deprædationibus & occisionibus multorum *Anglorum*, in grave scandalum magnatum borialium, qui à multis credebantur complices in hiis malefactis fuisse & eorum consentaneos extitisse; Tandem idem *David* in orientali marchia venit in *Angliam* anno Domini M.CCC. xlvj. cum grandi exercitu ad summam xxxvj. mille virorum bene in armis arraiatorum ad modum et formam *Francorum*; et iter ceperunt directe versus *Dunolmiam*, treugamque omnino respuebant, nec volebant pro

An. Dñi 1346.

quocunque supplicatu aures auditrices ad treugas *Edw. III.* vel misericordiam apponere, nisi haberent de quolibet capite & quolibet pede unum denarium de singulis compatriotis usque ad aquam *Trenta*, Nam suggestum erat eis quod non remanierant in *Anglia* quin omnes forent ad obsidionem *Calesia*, nisi solum agricolæ ac pastores et capellani imbecilles & decrepiti. Unde episcopus *Eboracensis* dominus *Willielmus le Sowche*, dominus de *Percy* et cæteri omnes de illis partibus milites armigeri, capellani et clerici, omnes unanimi assensu parati, vivere et mori pro salvatione regni convenerunt in unum diem die lunæ proxima ante festum sancti *Luca* per iiij leucas citra *Dunolmum*, et *Scoti* fuerunt modico spacio ultra eos in ingenti fortitudine et elata manu. Dominus *Willielmus Duglas* cum suis præcesserat exercitum *Scocia*, & *Anglici* inopinate supervenerunt super eum, & captus est per unum armigerum domini *le Deyncourte*, & multi de suis ibidem interfecti sunt. Quod cum rex *Scocia* intellexisset cum festinatione paravit se ad bellum, distrinxitque exercitum per acies, repleverunt terram in sonitu tubarum & clarionum, & direxerunt aciem in occursum *Angligenarum*. *Anglici* vero spem suam totam in Deo ponentes, & juris titulum morti suæ præponentes, & in signo Crucis quæ ante eos cum aliis vexillis ferebatur plenam fiduciam habentes, divinæ clementiæ à qua nullus fallitur se totum commendaverunt, & se conflictui cum summa audacia fortiter dederunt, sicque miscuerunt se exercitus quasi tercia & pugnaverunt usque ad horam [illegible] Tandem mediante divina clementia concessa est *Anglicis* de hostibus tripudialis victoria apud *Beal repair* per tres leucas juxta *Dunolmum* in vigilia sancti *Luca*. Monachi existentes in campanili Ecclesiæ suæ & videntes fugientes *Scotos*, levaverunt vocem nubesque repleverunt sonitu clamoris, clamantes & Deum laudantes, flebilibusque lacrimis præ gaudio dicentes, *Te Deum laudamus*, quam vocem *Angli* audierunt acsi à tergo eorum prope adessent, & fortiorem audaciam in Deo inde sumentes inimicos acrius insecuti sunt & fortius eos protriverunt. Nam monachi *Dunelmenses* finem fecerant cum *Scotis* pro se & maneriis suis & suis tenentibus in patria in crastino sequenti pro mille libris solvendis absque ulteriori mora, & sic liberati sunt ab ipso jugo. *Scoti* proposuerant iter dirigere ad *Beverlacum* & abinde apud *Eboracum*, Crediderunt namque nullos esse in patria eis resistere valentes quin omnes essent ad obsidionem *Calesia*. Isti sunt capti in bello. *David* rex *Scocia*, Comes de *Fyth*, Comes de *Meyntifs*, Comes de *Wygton*, Comes de *Carryk*, dominus *Willielmus Duglas*, & frater ejusdem *Willielmi*, dominus *Willielmus de Kemyston*, dominus *Willielmus de Ramesaye* & filius, dominus *Malcolmus Flemyng*, dominus *David Banande*, dominus *Johannes Seyntclere*, dominus *Willielmus Moubraye*. Isti fuerunt occisi in bello *Dunelmensi*. Comes de *Moryf*, Comes de *Suthlande*. Comes de *Stratrnh*. Dominus *Philippus de Mildron*, dominus *Umfridus de Bloys*, dominus *Robertus Mantalent* & frater ejus, dominus *Johannes Styward* frater ejus, dominus *Alanus Styward* frater ejus. dominus *Alanus Styward*, dominus *Iohannes Styward*, dominus *Mauricius de Morref*, dominus *David de la Haye*, dominus *Edwardus de Keth*, dominus *Iohannes de Cranforde*, dominus *Iohannes*

Edw. III. *hannes de Lymesseye*, dominus *Adam de Nytson*, dominus *Alexander Stragy* & frater ejus. Item occisi in bello dominus *Willielmus de la Haye*, dominus *Johannes de la Morre*, dominus *Thomas Boyde*, frater *Edmundus* domini de *Keth*, dominus *Willielmus de Ramesseye* pater, dominus *Johannes Seinthiller*, dominus *Adam Mosgrave*, dominus *David Fyth Roberd*, dominus *Willielmus Monbray*, dominus *Reginaldus Kirkepatrik*, dominus *Willielmus de Halyburton*, dominus *Patonus Heryng*. Et præter illos ultra centum milites meliores totius *Scotiæ*, Et de communibus plusquam xx M. Ex parte *Anglorum* occisi sunt quatuor milites & quinque armigeri. Rex *Scotiæ* fugit de prælio & vulneratus est de una sagitta in capite & captus apud **Meryngton** per unum valettum *Johannis Coupelande*, & ductus apud castellum de **Bamburgh**, ibique aliquamdiu moram traxit sub custodia domini de *Percy*, pro eo quod non potuit laborare, cum multis aliis magnatibus, quoadusque ex jussu regis ducti sunt *Londonias*. Interim rex *Edwardus* mandavit omnibus vicecomitibus & singulis aliis quod nullus *Scotus* captus liberaretur pro quacumque redemptione, set omnes *Scoti* capti detinerentur sub salva custodia, & rex satisfaceret singulis captoribus pro redemptione omnium & singulorum: Et hoc mandatum generaliter exiit in omnes & singulas partes regni *Angliæ* sub pœna forisfacturæ vitæ & membrorum. Deinde statim post bellum intraverunt *Angli* in *Scotiam*, & ceperunt magnam prædam animalium & aliorum bonorum, & duxerunt in *Angliam*. Referebat quidam se hæc vidisse & testatus est quod cum sacerdotes partium borialium advocarentur adversus *Scotos* in prælium, vidit magnam turbam eorum apud *Beverlacum* congregatam, qui ad finem villæ convenientes discalciaverunt se, & discoopertis capitibus habentes gladios & sagittas sub femore, arcus sub brachio, parati in expeditionem ad quam vocati fuerant sic procedebant processionaliter, pulsantes Dei aures & Sanctorum ejus, inclamantes ejus misericordiam & gratiam ad prosperandum negotium itineris sui in liberationem *Anglicanæ* gentis de suis inimicis se funditus exterminare cupientibus. Populares vero videntes eorum inedicibilem devotionem, in admirabilem contritionem converti cum lacrimabili vultu & ejulatu flectebant genua, Salvatoris pulsantes clementiam, ut eis in tanta necessitate manus adjutrices efferret. Nec in cassum, nam Deus adjutor eorum eis ad plenum affuit. O mira devotio! cui mirabilior & inedicibilior toto mundo in perpetua memoria commendabilis, à Deo qui salvos facit sperantes in se, subvenit exitus, quod tanta superba elatio protervorum *Scotorum* à paucis armatis rudibus & ad bellum indoctis Christi adminiculo protrita est. Unde apostolus, *Si Deus nobiscum quis contra nos?* Idem dicebatur fieri à sacerdotibus & plebe tam in *Eboraco* quam in aliis multis locis.

Eodem tempore *Hibernici* levaverunt se in *Hibernia* contra *Anglicos* per excitationem & consilium tam *Francorum* quam *Scotorum*. Set protriti sunt & in magno numero occisi ab *Anglicis* ibidem degentibus. Concessa est regi de clero decima biennalis, De populo quintadecima biennalis, De feodo militis xl. s. Eodem tempore nunciatum est regi in obsidione *Calesiæ* occupato quod Comes *Lancastriæ Henricus* ceperat in *Centoma* per fortitudinem villam *sancti Johannis Evangelistæ* quam compatriotæ vocant *Seynt John Dangelyn*, & villam *Tanchanlays*, & cæteræ villæ de patria reddiderant se ei; Deinde cepit per vim castrum de *Lysmay*, quod quidem castrum reputabatur fortissimum castrum *Franciæ*. Deinde cepit civitatem de *Peyters* sub tali modo. In civitate erant plusquam mille viri armati qui processerunt in campum cum magna multitudine peditum, & inierunt cuneos, & mixti intraverunt portas cum illis; & cum intrassent occupaverunt portas apertas, donec universi *Anglici* intrarent; deinde ad placitum occiderunt, spoliaverunt, abstulerunt aurum, argentum & quæque preciosa innumera. Circa Epiphaniam ductus est *David Bruz* rex *Scotiæ* apud *Londonias*, & missus in turrim sub custodia, cum quo de mandato regis *Edwardi* venerunt xx M. *Anglorum* bene arraiatorum. Ipse vero rex *David* sedebat super uno nigro dextrario omnibus aliis eminente, ita quod super omnes alios videri posset à populo; Sicque ductus est de strata in stratam cum magno tripudio honoris, postremoque ad turrim procedens subsequente populo & quolibet artificio per se in propria secta vestitus honorifice distincto. In yeme sequenti *Henricus* Comes *Lancastriæ*, & Comes de **Penbroc** redierunt de *Vasconia* cum populo suo; & in vigilia Conceptionis beatæ *Mariæ* passi sunt mirabile periculum subitæ tempestatis in mari, set Deus liberavit eos. Eodem anno obiit *Eustachius de Felvyle* qui *Robertum Bellere* interfecerat. In Quadragesima sequenti *Johannes* Comes de *Meyntys* fuit distractus & quarterizatus; Eodem die Comes de *Fyth* judicatus ad mortem apud *Londonias* de ordinatione Regis *Edwardi*.

POST Pascha anno gratiæ M.CCC.xlvij. venerunt xxx. naves & galeæ & atrociter sine impedimento regis *Edwardi* vel suorum intulerunt victualia in villam *Calesiæ*, & absque dampno recesserunt cernente populo *Anglicano*. Et ab ea hora fecit rex obturare viam introitus navium in villam. Et Comes *Warwych* cepit custodiam maris cum lxxx. navibus. Ad festum Pentecostes sequentis misit rex *Edwardus* per totam *Angliam* ad Abbathias & Prioratus pro auxilio habendo de lanis sicut idem quod quælibet domus potuit supportare. Eodem anno ipse *Baliolus* transivit in *Scociam* cum CCC. mill. hominum per *Carliolum* pro adquirenda hæreditate regni *Scociæ*, & dominus de *Percy* per *Berwycum* cum xx. mill. virorum; & cum venissent ad mare *Scoticum Scoti* redierunt ad pacem *Balioli*, & integre se dederunt ei ut regi suo. Deinde *Anglici* direxerunt iter suum versus villam *sancti Johannis* in proposito ulterius progredi in devastationem terræ *Scociæ*. Set *Scoti* tantum instabant, quod concessa est eis treuga usque ad festum nativitatis beatæ *Mariæ*, & darent regi *Baliolo* ix M. libras sub illa conditione. Ordinatumque est quod ipse *Baliolus* moram traheret medio tempore apud castellum de *Lanerok* in *Galweya* in salva custodia pro timore *Scotorum*, cæteri vero *Anglorum* magnates redirent in auxilium regis *Edwardi* apud *Calesiam*. Modicum ante festum sancti *Johannis Baptistæ*, *Johannes de Francia* primogenitus *Philippi Valoys* venit prope *Calesiam* cum fortitudine militiæ quasi totius *Franciæ*, & *Henricus* Comes *Lancastriæ* cum retentione videlicet viij C. virorum armatorum & xvj C. sagittario- Edw. III. An. Dñi 1347.

rum,

rum, cum forti manu processit in occursum ejus, æstimans campestre bellum inguere; set *Franci* se retraxerunt & inire congressum renuerunt ad patriam repedantes. Eodem tempore Comes *Oxonia* Baro *Staffordia* factus postea Comes *Staffordia* & dominus *Walterus de Mawne* cum grandi classe ingressi sunt mare. & sic obviaverunt navigio *Francia* cum victualibus ad instaurandum *Calesiam*, & ceperunt de dicto navigio xx. naves & multitudinem galearum cum magna plenitudine victualium, occiderunt et submerserunt quos volebant, & quæ volebant secum duxerunt ad regem apud *Calesiam*. Eodem tempore captus est quidam nuncius in mari habens literas de capitaneo *Calesia* ad regem *Francia Philippum* sub tali tenore, brevitate de tota litera excerpta.

Sachez tresdoute seignieur qe vous genz en Caleys *ont mangé lour chivals, chens & ratz, & nest remys rien pur lour vivre sy non chescune mange altre; Par quey treshoneurable seignsour si nous ne eyms hastif socoure, la vile est perdieu. Et nous sumes tous accordes, si nous ne eyms eyde, de yssir & morir sur nous enemys a honour plus tost qe dedeins morire pur defalte, Et Dieu vous doygne grace de rendre al nous & noz heyrez nostre travayle.* Cum igitur rex *Edwardus* intellexisset literas, fecit eas muniri suo sigillo, & misit eas regi *Francia*, mandans ei accelerare subsidium populo suo *Calesia* pro amore suo fame periditanti. Eodem tempore ejecti sunt de *Calesia* de communibus minoribus circiter quingenti viri, qui venerunt ad regem *Anglia* quærentes gratiam: Quos rex jussit redire in villam; verumtamen qui in villa erant introitum ipsis negaverunt. Et sic moram traxerunt inter exercitum & villam, & fame ac frigore pereuntes spissim de die in diem mortui sunt. *Iohannes de Francia* filius *Philippi* cum potestate *Francia* venit prope exercitum *Anglia* diversis vicibus, quandoque ad duas leucas, quandoque ad tres leucas, set non habentes victualia unde diu moram trahere valebant, ac etiam quia patria circumquaque destructa fuerat per *Anglos*, in *Flandriam* se receperunt. & magnam multitudinem gentium suarum perdiderunt.

Die Mercurii ante festum sancti *Iohannis Baptista* percussum est bellum apud *Roderayn* in *Britannia* tali forma. Dominus *Carolus de Bloys* jacebat in obsidione de *Rochedarrayn* cum xxx M. viris strenuis. Et *Thomas* capitaneus *Britannia* nomine regis *Anglia* capta oportunitate quod mane subito irruerunt super eos ex una parte, & cives de civitate exierunt ex altera parte, congrediebantur & fortiter pugnabant, tandemque protriti sunt ab *Anglicis* & multi capti. *Carolus de Bloys* qui se Ducem *Britannia* intruserat captus est, & dominus de *Rochefordia*. Dominus *Leybihak* & cum eo xxxvj. milites, dominus de la *Vagien*, *viscont de Rowhan*, dominus de *Durvayl* & filius ejus. Dominus de castello *Bryant*, dominus de *Knyghton*, dominus de *Maletrett*, dominus de *Rongy*, dominus *Radulphus de Montforde*, & occisi sunt plusquam D. de viris armatis. Die Mercurii proxima ante festum sanctæ *Margareta*, *Henricus* Comes *Lancastria* fecit viagium in *Francia* ab obsidione *Calesie* ad x. leucas de terra *Francia*, & habuit secum in comitiva DCCC. virorum armatorum, & xx M. sagittariorum: Et fuit in proposito ivisse ad capitales nundinas prope *Amyas* die sanctæ *Margareta*; & interim nunciatum est ei quod *Philippus* de *Valoys* rex *Francia* erat veniens versus *Calesiam* cum innumerabili populo: Nam illi de *Picardia* & *Artosia* nunciaverant regi *Philippo*, nisi citius veniret eis succurrere ac etiam *Calesia*, de necessitate compulsi oporteret eos se dare regi *Anglia*, & auxilium suum ei præstare. Et Comes hiis auditis cum festinatione ad regem venit apud *Calesiam*, set prædatus est patriam in circuitu, & duxit secum ij M. lx. boves & vaccas & plusquam v M. de ovibus: Quæ exercitui magnum refrigerium præstiterunt. Et idem Comes *Lancastria* equitaverat nisi per unum diem & unam noctem, & statim narratum est, quod rex *Philippus* venit versus *Calesiam* cum ij M & lx. de viris armatis & de albalistis gentes sine numero, & quod cepit locum suum inter *Whitesande* & *Calesiam* super sabulum maris paratus ad prælium: Et eodem tempore venerunt Cardinales ad Regem *Edwardum* tractare de pace inter reges. & sic data est treuga inter partes per iv. dies ad tractandum de pace inter reges; & inter cætera *Franci* profferunt regi *Edwardo Vasconiam*, & *Pontyf*. & maritagium filii sui *Iohannis*, sub alia via submitterent regi *Edwardo Calesiam* & eam sibi reservarent salvis civium vita et membris. Ad quod breviter responsum est. Quod villa & ea quæ in ea erant, erant & esse deberent ad voluntatem regis *Anglia*, & nichil de dono *Philippi de Valoys*. Cotidieque *Franci* venerunt ad cautelam inire hastiludium cum *Anglis* cum guerræ malum suum inutiliter luentes. Et cum vidissent *Franci* quod concordia non posset ex tractatu provenire, petierunt quod jus utriusque regis per discrimen quinque vel sex ex una parte & totidem ex alia parte discideretur, & locus discriminis per *Francos* assignaretur. Ad quod respondet Comes *Lancastria*, Locum assignari debere per *Edwardum* regem *Anglia* & *Francia* naturalem & rectum heredem utriusque, nam ad *Philippum de Valoys* jus nullum suppetit. Tandem cum discordia inter eos dispareret, sine spe pacis abinvicem ad loca sua discedebant, bellum campestre habere sperantes absque impedimento. Rex *Edwardus* obtulit se sumptibus propriis ad implendum omnes foveas & infringendum omnia obstacula circa obsidionem, ita quod *Franci* possent habere liberum ingressum & passagium cum suo exercitu ad bellum congrediendum sine impedimento qualicumque: Et crediderunt *Angli* bellum habuisse die Jovis vel Veneris proximo sequenti post festum ad vincula sancti *Petri*, set *Franci* nocte ante diem Jovis trussaverunt quæcumque sua quæ cariare voluerunt, & retraxerunt se loco suo, & miserunt incendio & flammæ tentoria sua cum magna plenitudine victualium, surripientes fugam tanquam gentes confutatæ. Igitur cum vidissent cives *Calesia* vecordiam *Francorum* subtraxerunt de muris vexilla *Francia*, & vexilla regis *Anglia* quartilata de Armis *Anglia* & *Francia* elevantes, Feceruntque ejulatum magnum & voce lugubri clamaverunt ad regem *Edwardum* pro misericordia tanquam gentes fame pereuntes sine subsidio; & reddiderunt villam, se & cuncta sua ad gratiam regis *Edwardi*, scilicet iv. die Augusti anno Domini M.CCC.xlvij. sub tali forma Venerunt de *Calesia* reddere se & villam regi *Edwardo* dominus *Ioannes de Vienna* capitanius cum aliis pluribus. Milites villæ custodes veniunt distinctim cum discoopertis capitibus habentes gladios transversos in manibus, Quorum unus gladius

Edw. III. significavit quod rex vi & annis villam conquisierat: alter vero, quod subiciebant se ad voluntatem regis mittere eos ad mortem, vel aliter de eis faceret votum suum. Burgenses vero procedebant cum simili forma, habentes funes singuli in manibus suis, in signum quod rex eos laqueo suspenderet vel salvaret ad voluntatem suam; & voce altisona regi clamabant, quod false & proditiose villam tenuerant & defenderant contra eum. Rex vero misericordia motus suscepit eos in gratiam suam, & gratiose eos tractabat; statimque misit victualia in villam ad recreationem populi, set illi erant adeo famelici & fame affecti & adnichilati ac debilitati, & tantum sumpserunt de victu & potu, nocte proxima sequenti moriebantur in dicta villa plusquam CCC. personæ. Eodem tempore venerunt ad *Calesiam* de *Flandria* in auxilium regis *Edwardi* lx M. armatorum credentes bellum futurum inter duos reges. Set quia villa reddita fuit nec ea vice opus habuit de eis, regratiabatur illis datis muneribus, & redire fecit ad propria, ea conditione quod si ei opus aliquando instaret, ipsi præmuniti parati adessent. Incepta est obsidio *Calesiæ* anno Domini M. CCC. xlvj. die septimo Septembris, & capta est quarto die Augusti anno gratiæ &c. xlvij.

Statim post hæc Princeps *Walliæ Edwardus* fecit equitationem in *Francia* ab exercitu bene ad xxx. leucas de terra, & misit igni & flammæ totam patriam in circuitu, cepitque prædam magnam, & duxit *Calesiam*. Interim rex misit clericos suos per regnum *Angliæ* ad Abbathias & Prioratus cum literis regis precatoriis quantum auxiliari regem de lanis suis vellent de suo dono de saccis lanarum; sicque habuit de domo nostra *Leycestrensi* iij. saccos de prece, & alios iij. saccos cum communi collectura, ut infra patet. Isto tempore misit rex in *Angliam*, & habuit lanas ubique, videlicet viginti mille saccorum. In comitatu *Leycestriæ* CCC.xxxiij. sacc. In comitatu *Derbeyæ* CC. lij. saccos. Simili modo fiebat de singulis Comitatibus. Concessa est regi eodem tempore decima biennalis de clero. Et præter hæc per breve regis summoniti sunt venire *Londonias* coram Rege & Concilio suo omnes Mercatores regni, & de qualibet civitate & burgo x. aut xij. potentiores burgenses, & taxati sunt secundum illud quod possent supportare. In Augusto sequenti Comes *Warwych* fecit viagium ab exercitu regis ad villam sancti *Omeri*, & perdidit multos armatos & sagittarios ad numerum C. lxxx. virorum, pro eo quod inconsulte nimis præcedebant exercitum. Eodem tempore per totum mensem Augusti extitit tanta caliditas quod *Anglici* super obsidione *Calesiæ* præ defectu dulcis aquæ spissim moriebantur tam majores quam minores ad magnam summam. Rex *Edwardus* fecit congregare omnes thesauros & alia preciosa villæ *Calesiæ* in unam securam domum, & ponit super eis custodiam. Dominus *Iohannes de Vienna* cum xij. de majoribus custodibus villæ missi sunt *Londonias* in turrim ad carcerem. In crastino sancti *Laurencii* proximo præcedenti accidit apud *Calesiam* in exercitu dolorosum infortunium ignis subitanei, & consumpsit tentoria nullo remedio prævalente. Et cum ad tentorium regis ignis excandisset, quasi loco parcens transsaltavit ad alia tentoria concremando, regiæ mansioni non lædens, set cætera victualia irremediabiliter consumens cum auro & argento atq; aliis jocalibus & necessariis, vino, arcubus & sagittis, unde oportuit eos facere novam providentiam de victualibus & aliis necessariis. Quapropter Comites & alii magnates redierunt in *Angliam* ad providendum sibi de necessariis, set rex *Edwardus* semper stabat in obsidione miles stabilis & immobilis nulla necessitudine vincibilis. Eodem tempore per mensem circa festum sancti *Petri* ad vincula fuit magna caristia bladi in regno *Angliæ*, set non duravit nisi per mensem novis fructibus se emergentibus. Concessa est regi decimaquinta per regnum. Post festum sancti *Michaelis* facta est treuga inter reges *Angliæ* & *Franciæ* usque ad festum sancti *Barnabæ* proximo sequens. Rex *Edwardus* ordinavit custodiam super villam *Calesiæ*, scilicet trecentos viros armatos, vij C. sagittarios. Comes *Derbeyæ Henricus* habuit de retentione sua viij C. armatorum & duo millia sagittariorum usq; ad treugam captam, de quibus xxx. ad banerium, & tantam tenuit hospitalitatem quod quolibet die fundebat in expensis centum libras & ultra per octo, vel ix. marcas. Et in recessu Comitis post treugam captam inventum est per compotum ipsum expendisse plusquam xvij. millia librarum sterlingorum de proprio ærario ultra stipendia de rege capta. Post festum omnium Sanctorum redeunt omnes Magnates de *Calesia* in *Angliam* & magnum dispendium passi sunt in mari, & multi naufragium. Nam multi milites, armigeri, sagittarii & mercatores passi sunt ruinam submersionis in mari cum equis & victualibus ac aliis divitiis. Post festum Epiphaniæ rex *Edwardus* celebravit Parliamentum, *Londoniis* & prætermisit illud usque ad medium Quadragesimæ. Toto illo tempore papa procuravit totis nisibus facere filium regis *Boemiæ* qui occubuerat in bello de *Cressy* Imperatorem *Romanum*, pro vindicta mortis patris sui.; et hoc totum præter & contra voluntatem eorum qui fuerant ordinati electores ad id implendum; Et misit *Carolum de Hispania* cum bulla papali ad archiepiscopum *Coloniæ* ut ipsum consecraret in Imperatorem, & sacravit eum post festum Purificationis prope *Coloniam* per iv. leucas; Quam ob causam plures magnates de Imperio ex communi assensu miserunt Nuncios in *Angliam* ad regem *Edwardum*, & ipsum promovere cupiebant in Imperatorem velut dignissimum, strenuissimum, & validissimum militem sub Christianismo. Lagena vini vendebatur ad xvj. denarios. Eodem anno defertur in *Angliam* per alienigenas & indigenas mercatores falsa moneta quæ *Lussheburne* appellata est; unde apud *Londonias* multi mercatores & alii plures tracti sunt & suspensi, et quidam magno precio vitam redemerunt. *Edw.* III.

Anno gratiæ M.CCC.xlviij. in Parliamento *Londoniensi* concessa est regi *Edwardo* quintadecima triennalis et decima de Burgis solvendæ in ij. annis. An. Dñi 1348. *Iohanna* filia regis maritata est filio regis *Hispaniæ* et ibidem deducta. Cito post dominus *Thomas de Dagworth* adduxit ad turrim *Londoniensem Carolum de Bloys* de *Britannia* prisonarium, qui *Carolus* usurpaverat Ducatum *Britanniæ*, Captique sunt cum eo triginta de majoribus *Britanniæ*, & circiter v C. occisi per dictum *Thomam*. Rex *Edwardus* concessit treugas triennales ad instantiam papæ et rogatum. Tunc nobiles regni cœperunt se dare jocis hastiludiorum ex omni parte regni. Prisonarii vero *Francigenæ* strenue se miscuerunt nostris. Eodem tempore *Almanici* elegerunt regem *Edwardum* in Imperatorem, et miserunt solennes nuncios in *Angliam* ad regem:

gemq Quod cum regina audisset anxia ex hoc effecta multum lamentabatur. Rex misit consanguineum suum Comitem *Northamptoniæ* in *Hispaniam* ad sciscitandum de prædictis, et compertum est procuratum fuisse per inimicos regis ut sic eum frustrarent ab prosequutione juris hæreditatis suæ in regno *Franciæ*, ut guerra *Franciæ* postposita occuparetur in guerra contra filium regis *Boemiæ* quem papa erexerat in Imperatorem, hac de causa ut credebatur ut patrem suum occisum apud *Cressi* vindicaret. Veruntamen *Almannici* concionati sunt regem *Edwardum* meliorem Principem sub Christianismo. Rex totaliter renuit Imperium, dicens se malle prosequi jus suum. *Marchens de Iulers* adhuc expectat responsum à rege, et rediit multum dolens in *Hispaniam* frustratus à suo velle et proposito. Tunc venerunt *Scoti* redimere *David* regem suum; Quibus breviter responsum, se oportere satisfacere pro dampnis quæ intulerant regi *Angliæ* et regno, toto præcedenti tempore, & deinde procedere possent ad redemptionem regis sui. *Scoti* vero absque mora repatriaverunt, & populum congregantes venerunt in *Angliam* multa facientes, patrias vastando, incendendo villas, populum occidendo, & multos in lectis suis dormitantes in *Scociam* prisonarios abducendo, & quasi sub importabili redemptione concludendo. Quam ob causam proclamata sunt hastiludia apud Berwyk, ut *Scotos* sic provocarent venire in *Angliam*; Et cum *Scoti* cum solita magna fortitudine ad hastiludia adventarent, boriales se obviam eis dederunt, oppugnatisque illis quamplures occiderunt. Deinde quidam magnates boriales intraverunt in *Scotiam*, & comitatum de *Caryk* prædantes vastitati dederunt. Eodem tempore viij C. viri armati de *Francia* intraverunt in *Vasconiam*, & multa mala exercuerunt gentes sine capite ut dicebatur, volebant subdere terram suo proprio dominatui. At *Thomas Cok* Senescallus *Vasconiæ* nomine regis *Angliæ* congregatis *Vasconicis* & *Anglicis* se ultro dedit eis obviam, & repentino insultu eos compulit in fugam, & cepit de melioribus xxxv. & occidit circiter CC. Eodem tempore natus est regi filius nomine *Thomas de Wyndesore*. Illis diebus ortus est rumor & ingens clamor in populo, eo quod ubi hastiludia prosequebantur quasi in quolibet loco dominarum cohors affuit quasi comes interludii in diverso & mirabili apparatu virili, ad numerum quandoque quasi xl. quandoque l. dominarum de preciosioribus & pulcrioribus non melioribus tocius regni, in tunicis partitis, scilicet una parte de una secta & altera de alia secta, cum capuciis brevibus & liripiis ad modum cordarum circa caput advolutis, & zonis argento vel auro benè circumstipatis, etiam ex transverso ventris sub umbilico habentes cultellos quos *daggerios* vulgariter dicunt in powchiis desuper impositis; & sic procedebant in electis dextrariis vel aliis equis bene comptis ad locum hastiludiorum; & tali modo expendebant & devastabant bona sua, & corpora sua ludibriis & scurrilosis lasciviis vexitabant ut rumor populi personabat. Et sic nec Deum verebantur nec verecundam populi vocem erubescebant, laxato matrimonialis pudicitiæ fræno. Nec hii quos sequebantur animadvertebant quantam gratiam & præfulgidam expeditionem Deus omnium bonorum largitor *Anglorum* militiæ contulerat contra omnes inimicos undecunque eis adversantes, & quasi privilegio triumphalis victoriæ in omni loco illos prætulerat. Set Deus in hiis sicut in cunctis aliis affuit mirabili remedio, eorum dissipando dissolutionem, nam loca & tempora ad hæc vana assignata imbrium resolutione, tonitrui & fulguris coruscatione & variarum tempestatum mirabili ventilatione præoccupavit. Eodem tempore duo Cardinales qui venerant apud *Calesiam* pro concordia facienda habuerunt viij.d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus. Episcopus *Lincolniensis* ex gratia Papæ habuit vj.d. ad marcam in diocesi sua.

Isto anno & anno sequenti erat generalis mortalitas hominum in universo mundo. Et primo incepit in *India*, deinde in *Tharsis*, deinde ad *Saracenos*, postremo ad *Christianos* & *Iudæos*, ita quod in spacio unius anni videlicet à Pascha usque ad Pascham, ut rumor in Curia *Romana* percrepuerat, mortui sunt in illis remotis regionibus viij M. legiones præter *Christianos* quasi subita morte. Rex *Tharsis* videns tam subitam & inauditam stragem suorum, iter arripuit cum multitudine copiosâ nobilium versus *Avinoniam* ad papam, disponens se Christianum fieri & baptizari à papa, credens vindictam Dei populum suum enervasse propter eorum malam incredulitatem: Igitur cum fecisset viginti diætas, itinerando audivit quod lues mortaliter invaluit inter Christianos sicut inter alias nationes, verso calle ultra non progreditur in illo itinere, set repatriare festinavit; Christiani vero à tergo eos insequentes occiderunt de illis quasi duo mille. Mortui sunt *Avinoniæ* uno die M. CCC. xij. personæ secundùm computationem factam coram papa; Item alio die CCCC. personæ & ultra. De fratribus prædicatoribus in regione *Provinciæ* in Quadragesima mortui sunt CCC. lviij. Item apud *Munpelers* de centum xl. non remanserunt nisi vij. fratres. Apud *Magdalen.* de C. lx. remanserunt vij. fratres, & tamen satis. Apud *Marsilliam* de C. xl. & x. minoribus non remansit solus unus qui nunciaret cæteris; bene quidem. De *Carmelitis* mortui sunt *Avinoniæ* lxvj. antequam cives casum eventus perciperent, Credebant namque quod alter alterum peremisset. De Heremitis *Angliæ* non remansit unus in *Avinonia*; nec cura. Eodem tempore eadem pestis invaluit in *Anglia* incipiens in autumpno in quibusdam locis, & discurrens per patrias finivit eodem tempore anno sequenti. Eodem tempore apud *Corinthum* & *Achaiam* plures civitates obrutæ sunt & terra operuit eas. Castella & opida fracta & frustata & obsorpta sunt. Montes in *Cipria* in unum coequati sunt, ita quod cursus aquarū impediti fuerunt & sunt, & multæ civitates submersæ & villæ destructæ. Similiter cum frater quidam prædicaret apud *Napiles*, tota civitas destructa est terræ motu & tempestate, & subito operta est terra sicuti solet lapis jactus in aqua; & mortui sunt omnes cum fratre prædicante, excepto uno fratre qui fugiens evasit in unum ortum extra villam; Et hæc omnia operabatur terræ motus.

Tunc misit papa literas pro pace reformanda inter regna, ut sic evaderent vindicem Dei dexteram, asseverans hæc omnia propter peccata hominibus evenisse: Quam ob causam rex misit Comitem *Lancastriæ* & Comitem de Norfolk cum aliis magnatibus apud *Calesiam* tractare de pace. Proceres *Franciæ* morabantur apud sanctum *Omerum*. Set medio tempore Comes *Flandriæ* cum *Francis* & quibusdam *Flandris* cum fraude venerunt apud *Brygges*, & decollaverunt & suspenderunt *Flandros*

quos

Edw. III. quos repererunt tenuisse cum rege *Angliæ*. Rex *Edwardus* congregavit populum volens adire *Flandriam* ut destrueret viros desertores, iterque arripuit, set Comes *Lancastriæ* occurrit ei dicens, Universos *Flandros* ad regem conversos sub certis conventionibus, sicut infra patebit. Concordatum est etiam quod certæ personæ de *Anglia* & *Francia* deberent tractare de pace inter regna ab eo tempore usque ad mensem Septembris, Quo tempore si concordia non se caperet, Corona *Franciæ* afferri deberet ad certum locum regni *Franciæ* per consensum partium, & ibi per bellum campestre absque ulteriori rebellatione nancisci.

Tunc pestis dolorosa penetravit maritima per *Southamptonam* & venit *Bristollam*, & moriebantur quasi tota valitudo villæ quasi subita morte præoccupati, nam pauci erant qui lectum occupabant ultra iij. dies vel duos dies aut dimidium diem; deinde mors ipsa sæva prorupit circumquaque secundum cursum solis. Et moriebantur apud *Leycestriam* in parva parochia sancti *Leonardi* plusquam CCC.lxxx. In parochia *sanctæ crucis* plusquam CCCC. In parochia sanctæ *Margaretæ Leycestriæ* plusquam vij C. Et sic in singulis parochiis in magna multitudine. Tunc episcopus *Lincolniensis* misit per totum episcopatum, & dedit generalem potestatem omnibus & singulis sacerdotibus tam regularibus quam secularibus audire confessiones, & quosque absolvere plena auctoritate & integra episcopali excepto solo casu debiti; In quo casu, si potens esset per se dum viveret satisfaceret, aut certe alii de bonis suis post mortem ejus id implerent. Similiter papa concessit plenam remissionem de cunctis peccatis cuilibet in periculo mortis existenti una sola vice esse absolutus, & concessit hanc potestatem durare usque ad Pascha proximo sequens, & cuilibet liceret eligere sibi Confessorem ad placitum. Eodem anno fuit magna lues ovium ubique in regno, adeo quod in uno loco moriebantur in pastura una plusquam v M. ovium, & in tantum putrescebant, quod nec bestia nec avis tangere volebat. Et erat leve precium de cunctis rebus præ mortis timore, Nam valde pauci erant qui de divitiis vel quibuslibet rebus curam agerent; Nam homo posset habere unum equum qui ante valuerat xl.s. pro dimidia marca, j. bovem crassum & pinguem pro iv.s. j. vaccam pro xij.d. j. Juvencam pro vj.d. j. multonem pinguem pro iv.d. j. ovem pro iij.d. j. agnum pro ij.d. j. magnum porcum pro v.d. j. petram lanæ pro ix.d. Et oves & boves per campos & inter segetes vagabant errantes, & non erat qui eas agendo fugaret aut colligeret, sed in sulcis deviis & sepibus morte perierunt numero incomputabili per universas regiones præ defectu custodis, quia tantus defectus extitit servorum & famulorum, quod non erat quis qui sciret quid facere deberet; nam non occurrit memoria tam rigidæ mortalitatis & tam sævæ à tempore *Vortigerni* regis *Britonum*, in cujus tempore ut testatur *Beda* de gestis *Anglorum*, vivi non sufficiebant sepelire mortuos. In autumpno sequenti non potuit quis habere unum messorem minori precio quam viij. d. cum cibo, unum falcatorem quam xij.d. cum cibo. Quam ob causam multæ segetes perierunt in campis præ defectu collectoris; set in anno pestilentiæ, ut supra dictum est, de aliis rebus tanta habundantia erat omnis generis bladorum quod nullus de eis quasi curavit. *Scoti* audientes de crudeli peste *Anglorum* suspicati sunt de manu Dei vindicti hoc eis evenisse, & sumpserunt in juramentum prout vulgaris rumor aures *Anglorum* personuit sub hac forma quando jurare volebant, *Per fœdam mortem Anglorum*, Anglice, **be the foul deth of Engelond.** Et sic *Scoti* credentes vindictam Dei horribilem *Anglos* obumbrasse, convenerunt in foresta de **Selschirche** in proposito invasisse totum regnum *Angliæ*. Supervenit sæva mortalitas, & ventilavit *Scotos* subita & immanis mortis crudelitas; & moriebantur in parvo tempore circiter v. millia, Reliqui vero, quidam debiles, quidam fortes, repatriare se disponebant, set *Angligena* eos præoccupaverunt insequentes, & occiderunt ex eis multos nimis. Magister *Thomas de Bradwardyn* consecratus est à Papa in Archiepiscopum *Cantuariensem*, & cum rediret in *Angliam* venit *Londonias*, & infra biduum mortuus est: Hic erat famosus præ cæteris clericis totius Christianitatis, in Theologia præcipue, similiter & in cæteris scientiis liberalibus. Eodem tempore tanta penuria erat sacerdotum ubique, quod multæ Ecclesiæ viduatæ erant carentes divinis officiis, missis, matutinis, vesperis, sacramentis & sacramentalibus. Vix posset homo habere unum capellanum infra x.li. vel x. marcas ministrare alicui ecclesiæ. Et ubi homo posset habere unum Capellanum pro v. aut iv. marcis vel pro ij. marcis cum mensa quando copia extitit sacerdotum ante pestilentiam, vix erat in isto tempore qui acceptare vellet unam vicariam ad xx. li. aut xx. marcas; set infra breve confluebant ad ordines maxima multitudo quorum uxores obierant in pestilencia, de quibus multi illiterati & quasi meri laici nisi quatenus aliqualiter legere sciebant licet non intelligere. Coria boum sub vili precio scilicet ad xij.d. & per sotulares ad x.d. xij.d. vel xiv.d. unum par ocrearum ad iij.s. & iv.s. Interim rex misit in singulos comitatus regni quod messores & alii operarii non plus caperent quam capere solebant sub pœna in statuto limitata, & ex hoc innovavit statutum. Operarii tamen adeo elati & contrariosi non advertebant regis mandatum, set si quis eos habere vellet oportuit eum eis dare secundum suum velle, & aut fructus suos & segetes perdere, aut operariorum elatam & cupidam voluntatem ad vota implere; Quod cum notum Regi fuisset, eo quod mandatum ejus non observassent, & majora stipendia operariis dedissent, levavit gravia amerciamenta de Abbatibus, Prioribus, & de magnis militibus, & minoribus, & aliis tam majoribus quam minoribus de patria; de quibusdam C.s. de quibusdam xl.s. & de quibusdam xx s. de quibuslibet secundum quod poterant dare. Et cepit de qualibet carucata per totum regnum xx.s. & nec eo minus unam quintamdecimam. Deinde Rex fecit attachiare laboratios quamplures, & misit eos in carcerem, & multi tales retraxerunt se, & abierunt ad silvas & boscos pro tempore, & qui capti erant graviter sunt amerciati; Et majores sunt jurati, quod ultra antiquam consuetudinem stipendia diurna non caperent, & sic sunt liberati de carcere. Simili modo fiebat de aliis artificiariis in burgis & villis. Eodem anno fit Translatio sancti *Thomæ Herfordiæ* viij. kalendarum Novembris. Post prædictam pestilenciam multa ædificia tam majora quam minora in omnibus civitatibus, burgis & villis collapsa sunt & ad terram penitus diruta præ defectu habitatoris; similiter multæ villulæ & hamletæ

Edw. III. lettæ desolatæ sunt nulla in eis relicta domo, sed mortuis omnibus qui in eis habitarent, & verisimile erat quod multæ tales villulæ non essent habitandæ pro perpetuo. In yeme sequenti tanta erat penuria servorum in omnibus agendis quod vix ut homo credebat retroactis temporibus tanta carencia fuerat, nam bestiæ & universa pecora quæ homo habebat circumquaque vagabant absque pastore, & singula quæque quæ homo habebat sine custode. Et sic cuncta necessaria adeo cara devenerunt, quod id quod retroactis temporibus valuerat unum denarium, jam isto tempore valuit iv.d. aut v.d. Jur. & magnates regni & alii minores domini qui tenentes habebant pardonarunt redditum de redditu ne tenentes abirent præ defectu servorum & caristia rerum, Quidam medietatem redditus, quidam magis & quidam minus, quidam per ij. annos, quidam per tres, & quidam per unum, prout poterant cum eis convenire. Similiter qui habebant de tenentibus per diætas tocius anni ut assolet de nativis, oportebat eos relaxare & remittere talia opera, & aut penitus pardonare aut sub laxiori modo in parvo redditu ponere, ne nimia & irrecuperabilis ruina fieret domorum, & terra ubique totaliter remaneret inculta. Et omnia victualia & omnia necessaria devenerunt nimis cara.

An. Dñi 1349. ANno gratiæ M.CCC.xlix. incepit generalis absolutio *Romæ* & multi se paraverunt *Romam* adire; set Rex prohibuit passagium eis propter guerram *Franciæ*; Quam ob causam papa misit nuncios Regi *Angliæ* principaliter pro passagio. *Primo videlicet ne Rex impediret sanctum passagium visitare sancta loca apostolorum volentium. Item quod concedere vellet unam treugam ne Comes* Lancastriæ *equitaret in* Aquitania *in perturbationem volentium loca sancta adire. Similiter ut rex impediret aut impediri permitteret promotos à Curia per Bullas acceptare beneficia sibi taliter incumbentia.*

Et primo articulo responsum est, *Quod occupatus est in guerra & ideo indiget adminiculo sui, ac etiam necesse erat ei providere de thesauro regni sui ne in prajudicium sui & suorum duceretur extra regnum quam diu guerra duraret; Et super hoc Rex fecit proclamare, quod omnes* Angli *tam* Romæ *quam alio loco ultra mare existentes repedare festinarent quantocius sub pœna forisfacturæ corporis ac omnium bonorum. Ad ij. articulum quoad provisores* responsum est, *Quod Rex bene acceptaret provisos clericos qui essent bonæ conditionis, & qui digni essent promoveri, & alios non. Ad iij. articulum de treuga habenda* responsum est, *Quod Rex* Franciæ *sæpius equitaverit sub tali treuga super terras Regis* Angliæ *traditiose in destructionem populi sui & contra conventiones in treuga contentas.* Et cum tali responso repatriaverunt nuncii papæ.

Comes *Lancastriæ Henricus* equitavit cum *Vasconicis* medio tempore ad numerum xxx. mill. super inimicos decem diebus & amplius, & misit igni & flammæ totam patriam in circuitu per x. leucas ex omni parte, & conquisivit plusquam xlij. villas & castella; Et venit *Tolosam* cum exercitu suo, & petit villam nomine regis *Angliæ*, vel aliter egrederentur dimicaturi cum eo. Et qui inibi fuerunt promiserunt ei bellum si expectare vellet per v. dies; At ille concessit eis inducias iv. dierum, & tamdiu moram traxit ibidem coram villa *Tolosa*. Et cum vidisset quod nollent pugnare, omnia suburbia villæ incendit igni, & quæcumque potuit vastavit & igne succendit, & abiit devastando & deprædando cunctas patrias in regressu suo, adeo quod omnibus inimicis suis incussit magnum timorem. Eodem tempore *Hispanici* redierunt de *Estlandia* cum forti classe & gente robusta, habentes gazas innumeras & mercimonia infinita, & quieverunt apud le *Sclusse* in *Flandria*. Et prædati sunt in mari quæcunque potuerunt, & multos *Anglos* occiderunt & multa mala fecerunt, & in eorum adventu apud le *Sclusse* obviaverunt *Anglicanæ* classi tendenti versus *Vasconiam* pro vino quærendo, bona eorum rapuerunt & occiderunt de *Anglis* ad magnam summam sub maritima *Britanniæ*: Unde rex *Edwardus* misit in *Flandriam* ut eos amoverent à finibus suis ad instantiam suam, & statim rex *Edwardus* congregavit populum suum pro eo quod *Hispanici* tanta mala intulerant *Anglicis* incendendo portus *Angliæ*, deprædando & occidendo. rex *Edwardus* dedit eis obviam in mari & eis acriter insultum fecit, & ipsi se nobiliter & fortiter defenderunt longo tempore, & tandem subacti sunt & multi submersi, & tulit rex bona eorum per Dei gratiam, & adduxit secum in *Angliam*, scilicet Dominica proxima ante festum Assumptionis.

Anno gratiæ M. CCC.l. annus Jubilæus *Romæ*. An. Dñi 1350. Et incepit in festo Annunciationis gloriosæ virginis *Mariæ*. *Henricus* nobilis Comes *Lancastriæ* factus est dux *Lancastriæ*: Hic erat primus dux *Lancastriæ*, & ante ipsum non occurrit fuisse ducem in *Anglia* nisi solum in *Cornubia*. *Johannes de Gaunt* filius regis *Edwardi* factus est Comes *Richemundiæ*. Dominus *Radulfus* Baro *Staffordiæ* factus est Comes *Staffordiæ*. Dominus *Robertus de Ufforde* factus est Comes de **Suffolc**. Et concessa est regi in parliamento quintadecima. Eodem anno *Johannes de Valoys* filius Regis *Franciæ* coronatus est in regem *Franciæ*.

Anno gratiæ M.CCC. lj. concessa est regi decima biennalis. 1351. Dominus *Thomas de Dagworthe* nobilis miles peremptus est per fraudem *Francorum*. Concessa est regi quintadecima triennalis & decima triennalis. Captum est *Gynes* per *Johannem de Lancastre*. *Matildis* filia nobilis Ducis *Lancastriæ Henrici* desponsata est *Willielmo* Duci de *Seland*. Dux *Lancastriæ* transiit de *Calesia* versus *Boloniam*, & succendit igni omnia suburbia villæ usque ad muros, & igne cremavit omnes naves in portu, et exinde transiit apud *Staples* & prædatus est villam similiter & *Alnet* prædatus est, & cepit multos thesauros & multos prisonarios, & exinde tendit iter suum versus *Trowan* & rapuit quæ in villa erant, villani fugerant ad ecclesiam & defenderunt eam & vulneraverunt multos de *Anglis*: Tandem potitus victoria rediit cum præda magna de bestiis absque numero. Dominus *Iohannes de Beawchamp* capitaneus de *Caleys* cum CCC. virorum armatorum & ij. sagittariorum perrexit de *Calesia* in *Franciam*, & prædatus est patriam ad x. leucas, & cum redirent cum præda sua dominus de *Bealren* cum ij.mill. virorum armatorum surrexit de insidiis, & fortiter pugnavit cum *Anglis*, tandem *Iohannes de Beauchamp* occidit dominum de *Bealren* et cæteros vicisset, set subito supervenit alia fortis acies *Francorum* in equis et ceciderunt super *Anglos* lassos et læsos, et debellaverunt eos,

Edw. III. eos, & ceperunt dominum *Johannem de Beauchamp* capitanium cum xx. militibus, & cæteros omnes occiderunt; & cito post redempti sunt & venerunt in *Angliam*. Tunc capta est treuga inter reges *Angliæ* & *Franciæ* sub tali conditione, quod quandocunque placeret uni regi vel alteri treugam infringere possent. Et super hoc *Henricus* dux *Lancastriæ* transivit versus *le Sprusiam* cum multis viris in sua comitiva de majoribus regni. Et cum pervenisset in altam *Almaniam* arestatus est cum aliis multis de sociis suis, & fecit redemptionem pro se & suis de iij. mille scutis auri. In hoc itinere mortuus est Dominus *le* [illegible].

An. Dñi 1352. ANno Gratiæ M. CCC. lij. rex *Scotiæ David Brus* adhuc prisonarius missus est in *Scotiam* sub custodia cum fidelitate jurata ad revocandum *Scotos* in fidelitatem regis *Angliæ*, sicut solebant esse, & sicut idem rex *David* juratus fuerat esse legius homo regis *Angliæ*, & sicut reges *Scotiæ* solent esse. *Scoti* vero unanimi assensu sub una voce responderunt, se velle regem suum redimere, set se subdere regi *Angliæ* nequaquam velle: unde rex *David* reversus est ad turrim *Londoniensem*. Post Pascha rex tenuit parliamentum apud *Londonias*, ubi concessa est regi xv^ma. triennalis & decima una de ecclesia. Tunc captum est castellum de *Gynes*. Dum igitur dux *Lancastriæ* tenderet versus *Spruciam*, dux *Selandiæ Willielmus* venit in *Angliam*, & de consilio reginæ desponsavit *Matildam* seniorem filiam ducis *Lancastriæ* cum magna nobilitate honoris in capella regis apud *Westmonasterium*, & duxit eam secum in *Selandiam*.

Cum igitur dux *Lancastriæ* venisset *Coloniam*, nunciatum est duci *Lancastriæ* per quendam militem, quod Dux de *Bronneswyk* habuit in mandatis de rege *Franciæ* ut caperet ducem *Lancastriæ* sic peregrinantem versus inimicos Christi; ipse tamen tenuit iter suum quo tenderet, et securus ductus fuit per diversas comitivas; set ante adventum suum in *Spruciam*, treuga per plures annos capta est inter Christianos et Paganos; quod multum ei displicuit. At ille inde reversus venit *Coloniam*, et ibi narravit coram multis magnatibus qualiter dux *Oto de Bronneswyk* ymaginatus fuerat capere eum et ipsum impedire de sua sancta peregrinatione; et tam ipsum quam suos socios, cum non deliquerit versus eum prout noverat, nec aliquam notitiam de eo habuit. Et dixit ultra, quod non decebat talem ducem usurpare de tali milite extraneo peregrinante, qui nil male ceperat penes eum, et si cuperet habere aliquid facere cum eo reperiret eum paratum in hiis quæ ad militis gradum pertinent. Cum igitur ista recitarentur coram duce de *Bronneswyk*, statim absque mora quasi capitose misit literas suas in *Angliam* ad ducem *Lancastriæ* sub hac forma. Othes *par la grace de deu duc de* Bronneswik, *seinour de* Torynge, *Fitz al grant duc de* Bronneswyk, *al excellent prince e noble duc de* Lancastre, *Sachetz qe les paroles qe vous deystes personalment de vostre propre bouche en la soverayne eglise de* Coloyne *a mon seynt* Pere, *le vendredy procheyn apres la Pasche passee, devant le noble prince* Markes de Julers *e moltz des honestes chivalers e esquyers en presence des citisenez de mesme la citee malveisment ledment & deshonestment furent mentuz e de mal maner de voit. Queles choses nous meintroms par nostre corps propre e biens contre vostre propre cors sicom bon & leal seignieur est tenuz e obligee de monstrer devers un malveis e deshoneste e mal homme. Ceste chose ferroms entre le chastel de* Gynes *e la seynt* Omer, *on la ou nostre seignour le roy de* France *certein leu monstra. Car illeques a vous e les vous seour condist de lavantdit seignour ordeiner ne targeroms, sour qel chose prioms qe respons nous soyt escryt soth vostre seal par le portour de cestez. Donee al* Qerougaron *&c.* Dux *Lancastriæ Henricus* rescripsit ei Quod certo die ad hoc assignato paratum se fore futurum, & per Dei gratiam ea quæ veritas requirit suo proprio corpore defensurum. Et paravit se & perrexit *Calesiam* cum l. militibus & multitudine strenua. Et cum appropinquaret prope *Gynes* occurrit ei dominus *Johannes Clermont* marescallus *Franciæ* cum pulchra multitudine virorum armatorum, & recepit eum cum honore, scilicet in quindena ante natale Domini, & fecit ei conductum cum magno honore usque ad *Heddyng*; ubi occurrit ei dominus *Jacobus de Burbon* cum valida comitiva, & conduxit eum usque *Parisius*, & exhibuit ei quantum potuit honoris & reverentiæ & omnibus suis. Et in adventu suo *Parisius* occurrit ei multitudo magna procerum & magnatum, cum honore eum recipientes. Et tanta affuit multitudo extraneorum civium & communium quanta nunquam illis diebus visa fuerat in illa civitate, & omnes ei summum honorem exhibuerunt in suo modo. Statimque rex *Franciæ* misit pro eo ut veniret ad ipsum in palatio suo, & recepit eum cum magno honore. Et rex *Navernyæ* cognatus ducis super omnes alios grato modo se habuit penes eum, & sapienter pro eo in omnibus agebat. Ante diem prælii proceres tractaverunt inter partes, sed minime profuerunt de concordia. Venit dies prælii & intraverunt listas vidente rege *Franciæ* & cunctis congregatis; addictoque sacramento Dominico sacramentum præstiterunt de veritate causæ suæ, ut moris pugnantium. Tunc ascendunt dextrarios quasi parati ad pugnam. Et ut dicebatur non videres elegantiorem aut ferociorem militem quam dux de *Bronneswyk* extitit ante præstitum juramentum, quo facto contabuit & inpalluit vultus ejus. De quo conviciari sunt plures querelam suam non esse veram, aut nimis præsumptuosam. Et equum tulit vultu pallido & tristi, &, ut dicebatur, non habuit hillaritatem nec potestatem gratiose se habere in carpendo gladium, scutum, & lanceam, & cætera quæ ei attinebant, set quasi attonitus & perturbatus defesse cuncta palpitat, & trina vice scutum suum evertebatur in accipiendo. Tandem de consilio amicorum suorum remisit querelam suam, & exuit se omnino de causa sua, committens se in alto & imo sub ordinatione regis *Franciæ*. Dux *Lancastriæ* semper astabat in loco suo hillari vultu & eleganti expectans congressum sicuti decet militem pro veritate concertantem. Et mirabantur omnes de ejus stabili gestu. Et omnino recusavit dimittere prælium; & dixit, quod ante ingressum in listas forte potuit ad concordiam inclinari per tractatum de consilio amicorum suorum; sed postquam ingressi sunt locum certaminis, equis ascensis, & cæteris paratis quæ tale negotium requirit, rege & magnatibus cunctisque populis congregatis pro veritate causæ discidenda, dedecus & opprobrium esset duci *Lancastriæ* absque re facta de loco recedere in delusio-

Edw. III. nem totius gentis *Anglorum*. Et dixit, se nolle locum exire pro quocunque tractatu aut concordia nisi haberet prælium, nec alio modo velle prælium dimittere nisi salvo honore suo, & sanguinis sui, & legii domini sui regis *Angliæ*, & totius regni *Anglorum* in toto in quantum saltem in eo est, ita quod gens *Anglorum* per ipsum non incurreret crimen pudoris, sed salvus esset honor ejus in toto, vel aliter gratiam expectaret quam ei conferre vellet Deus. Tandem *Oto* dux de *Brouneswyk* utut homo victus se subegit dispositioni & ordinationi regis *Franciæ*, asserens se nolle certamen inire nec insultum duci *Lancastriæ* inferre & clamium suum remittere absque aliqua conditione honoris sibi reservata, in summum honorem ducis *Lancastriæ* & suorum. Consiliarii ducis *Lancastriæ*. Rex *Navernia*, Dominus *Egidius* frater ejus. Comes de *Pontyf*. Comes *Flandriæ*. Comes de *Tankirvyle*. Comes de *Salysbyry*. Dominus de *Clermont* marescallus *Franciæ*. Dominus *Lodovicus de Navernia*. Dominus *Lodovicus de Harecourt*. Dominus *Johannes de Chastelcyn*. Dominus *Gauterius* filius ejus, & plures alii. Tunc rex *Franciæ* fecit convivium & fecit concordiam inter duces. Deinde rex *Franciæ* duxit ducem *Lancastriæ* huc atque illuc, demonstrans ei multa delectabilia quæ ei conferre proposuit, & nil horum voluit nisi solam spinam quæ fuerat de corona *Jesu Christi*, quam idem dux reliquit in ecclesia sua collegiali quam fundaverat sub castro *Leicestriæ*. Deinde cepit dux *Lancastriæ* licentiam de rege *Franciæ*, & venit in *Angliam* ad regem apud *sanctum Albanum*, ubi idem rex tenuit natale Domini, qui congratulatus est nimis de ejus adventu & gratiosa expeditione.

Eodem anno papa reservavit vacationem omnium beneficiorum ecclesiasticorum & dignitatum in omni Christianitate, & mortuus est apud villam sancti *Nicholai* per intoxicationem, ut dicebatur. Et electus est *Innocentius*. Hic erat multum favorabilis regi *Franciæ* contra regem *Angliæ*. Æstas erat nimis sicca, adeo quod pro defectu aquæ bestiæ multæ perierunt in suis pasturis, & marisci devenerunt ita sicci quod via patuit ubi non occurrit viam patuisse. Et circa festum omnium Sanctorum contigit magna tempestas ventorum discooperiens domos, ecclesias, molendinos evertens, arbores eradicans; & multa mala perpetrans. Eodem anno dominus *Walterus de Benteleye* gardianus de *Britannia* devicit multos *Francos* venientes contra eum; quosdam occidit, quosdam cepit, & reliquos in fugam vertit: qui postea ibidem occiditur per fraudem & seditionem uxoris suæ, sicut infra plenius patebit.

Eodem anno editum est statutum de servientibus, & ab eo die pejus servierunt magistris suis de die in diem quam ante fecerant; sed per Justiciarios & alios ministros emolumentum regi semper accrevit, & dominigerium ad populum. Isto anno dux *Henricus* dedit licentiam abbati & conventui ad includendum boscum suum & inparcandum, & idem dux fecit instaurare prædictum parcum de feris defensæ *Leicestrensis*. Nam fecit de suo mero motu infringere palos tam de parco suo quam de dicto parco abbatis ex utraque parte viæ quæ ducit versus villam de **Anystey**, & claudere viam prædictam cum retibus, & sic fugare feras de parco ducis in parcum abbatis, feno & avenis in via ad alliciendum feras projectis. Fecit etiam idem dux capere feras in dicto parco suo, videlicet defensa *Leicestrensi*, cum retibus, & mittere in parcum abbatis donec ad plenum instauraretur. Eodem anno appropriatæ sunt per dictum ducem ecclesiæ de **Humberston** & **Hungurton** ad abbathiam nostram *Leicestrensem*, ipso duce penes papam in propria persona mediante. Eodem anno ordinatæ sunt stapulæ esse *Londoniis* ad magnum emolumentum regis, & magnum dampnum alienigenarum & mercatorum; nam emolumentum regis per tale incrementum, ut dicebatur, continebat summam M. Cij. li. ultra quam aliquis rex habuerat ante.

ANno Gratiæ M.CCC.liij. sederunt Justiciarii apud *Cestriam* super *le Eyre* magno tempore; An. Dñi 1353.
& in defensionem eorum ne conpatriotæ eos nocerent assistebant prope in patria princeps *Walliæ*, *Henricus* dux *Lancastriæ*, Comes *Warwych*, Comes *Stafford*, pro timore patriæ. Justiciarii, dominus *Ricardus de Wylughby*, dominus *Willielmus de Scharshull*. *David* rex *Scotiæ* transit apud *Novum castrum* super *Tynam* tractare de concordia inter *Anglos* & *Scotos*; *Scoti* vero refutarunt regem suum nisi se in toto exuneret de consilio *Anglorum* & similiter de eorum subjectione. Et minati sunt ei se nolle ipsum redimere nec redemptionem pro eo facere, nisi pardonaret eis omnes querelas & gravamina per eos facta cunctaque delicta à tempore captionis ejus, & de hoc eis securitatem faceret. Sin aliter, minabantur se velle alium regem super se erigere.

Jam redeamus ad ea quæ facta sunt apud *Cestriam* priusquam ulterius procedamus de *Scotis*. Illi de patria *Cestriæ* videntes enormitatem delictorum suorum, & se non posse pro tempore in judicio pro fortitudine adversa contendere, finem fecerunt cum principe *Walliæ* domino suo pro v. mille marcis & lx. solvendis infra iiij. annos proxime sequentes, & fecerunt securitatem qualem princeps petere voluerit, ea quidem conditione quod *le Eyre* non transiret super eos. Cumque se crederent esse quietos & liberatos in toto, Justiciarii sederunt de novo super *Traylbastons*, & levaverunt pecuniam ultra mensuram, & multæ terræ & tenementa seisita in manus principis, & fines multas fecerunt quasi sine numero. Et in redeundo venit princeps per abbathiam de **Dewlencros**, & vidit ibi miram structuram fabricæ ecclesiæ quam inceperat rex bonus *Edwardus*, & contulit eis de mera elemosina sua in subventionem operis prædicti D. marcas. Homo credebat sub tali summa ipsum decimasse perquisitum suum de comitatu *Cestriæ*. Tunc ordinatum est de consilio regis *Londoniæ* quod domini de plaga boriali cum Comite *Northampton* & cum omnibus qui terras clamant in *Scotia* intrare deberent cum rege *David* in *Scotiam*, & Comes *Stafford* pergere deberet in *Vasconiam*. Dux *Lancastriæ*, Comes de **Arundell**, episcopus **Norwych**, dominus *Bartholomeus de Borogwas*, dominus *Michael de Northborg*, & archiepiscopus *Cantuariensis*, cum multis aliis missi sunt apud *Calesiam* ad tractandum de concordia inter regna *Angliæ* & *Franciæ*. Tunc concessa est treuga usque ad Pascha sequens.

Nec oblivioni tradendum arbitror quod cum Comes de *Ewe* qui captus fuerat apud *Camodum*, cum diu moram traxisset in *Anglia*, licenciatus est sub redemptione xx. mille scutorum adire patriam suam

Edw. III. suam pro redemptione sua quærenda; & cum pervenisset coram magnatibus *Franciæ* commendavit *Anglos* de tanta humanitate, honore, & urbanitate quæ in eis repererat, quod rex *Franciæ* & plures magnatum habuerunt eum suspectum, & apprehensus est & malitiose interemptus absque alia causa. Et rex *Franciæ* dedit terras ejus *Carolo de Spayne*, & fecit illum senescallum *Franciæ* qui ante fuerat miles simplex & pauper.

Anno Gratiæ M.CCC.liij. isto anno fuit hyems longa, dura, & frigida. Incepit ad festum sancti *Nicholai* & duravit usque ad festum sancti *Gregorii* continue; & supervenit tempestas magna & valida ventorum dilapidans coopertura ecclesiarum, molendinos, & magnas arbores, & multa mala faciens; talis tempestas diebus nostris visa non fuerat. Eodem tempore viginti milites de *Francia* optulerunt hastiludiare contra xx. de *Vasconia*, & assignaverunt locum in marchia inter *Vasconiam* & *Franciam*, & fecerunt securitatem altera pars ad alteram locum non dimittere dummodo esset unus qui vellet adversarium hastiludiando occupare; & tam fortiter & diu officium suum exequuti sunt quod de parte *Francorum* non remanserunt vivi nisi tantum tres: ex altera parte multi vulnerati sunt, & nobilis miles dominus de *Pomers* etiam mortuus est. Dominus *Carolus de Bloys* qui captus fuerat in *Britannia* per dominum *Thomam de Dagworthe* transivit in patriam suam sub hostiagiis quærere pecuniam redemptionis suæ, & venit ad insulam de *Tristrem* cum securitate facta causa repausationis, & spaciatus est, & cum vidisset infirmiora patriæ postea supervenit cum CCC. viris armatis, & clam occiderunt quosque inibi invenerunt, quasi miles perfidus & infidelis & ibi se tenuit.

An. Dñi 1354. Anno Gratiæ M.CCC.liiij. filius *Rogeri de Mortuo mari* factus est Comes de *Marchia*; & rex redonavit ei terras patris sui quas contulerat Comiti de Salisbury post forisfacturam *Rogeri de Mortuo mari* & ejus mortem. Eodem tempore Comes de Warwyk clamavit dominium terrarum de Gower in *Wallia*, quas dominus *le Moubray* possederat toto tempore à conquestu *Walliæ*, unde orta est lis & discordia inter partes. Tandem rex de favore fecit inquisitionem *Londoniis* de militibus & serjanciis dictæ patriæ; & per inquisitionem prædictam datæ sunt terræ Comiti de Warwyk. Eo tempore capta est treuga inter *Angliam* & *Franciam*, *Vasconiam* & *Britanniam* usque ad Pascha proximo sequens, ad tractandum medio tempore de pace competenti; & missi apud *Avinionem* ad papam Dux *Lancastriæ*, Comes de Arundel, episcopus Norwych, & plures magnates. Cum autem ambassiatores *Franciæ*, videlicet Dux *Burboniæ*, Comes de *Armenak* & alii, dedixerunt cunctos articulos ad quos assensum præbuerant & convenerant apud *Calesiam*, & sub brevi eloquio, nullam concordiam amplecti volebant nisi ad suam propriam voluntatem, & dixerunt, « Se paratos & satis potentes ad « tuendam partem suam contra *Anglicos* cunctis « diebus seculi, & sic abinvicem recesserunt. Nam primo petierunt *Franci*, *Quod rex* Angliæ *omitteret arma* Franciæ. *Item, quod rex* Angliæ *faceret homagium regi* Franciæ *pro* Vasconia. Respondit Dux *Lancastriæ*, *Quod arma* Franciæ *quæ tulerat de consilio hominum suorum legiorum de* Francia *non omitteret pro quoquam vivente. Item, rex* Angliæ *non faceret homagium homini de quo clamat superior esse jure hæreditario ex parte matris suæ. Quod si aliam viam pacis rationabilem capere vellent, rex* Angliæ *tanquam pacis amator amplecti desiderat.* Edw. III. *Henricus* Dux *Lancastriæ*, & cum eo Comes de Arundel & cæteri venerunt *Avinionem* in vigilia natalis Domini cum CC. equis, de quibus fuerunt xxxij. cum hernesiis cooperti, & moram traxit ibidem per vj. septimanas cum pleno honore, & eo appropinquante ad civitatem, occurrerunt ei de episcopis, proceribus, civibus, & communibus ad numerum ij. mille equorum, & tanta exstitit turba obviantium, quod ab hora diei tertia usque ad horam vesperarum vix potuerunt pontem villæ pertransire. Et cum intrasset civitatem regratiabatur cunctis, & direxit iter suum usque palacium papæ. Quo cum pervenisset extra portam, descendit ab equo, & ingressus ad papam cum reverentia debita, prout bene sciebat, salutavit eum; & ut brevitas temporis exigebat mutuo colloquentes, abiit ad hospitium suum. Hillaritas dapium & poculentorum omnibus venire volentibus & refici cupientibus semper parata erat quamdiu ibi moram traxit, & talem providentiam ibi fecerat quod tota curia mirabatur. Providentia vini ante adventum suum in cellaria sua erat C. doliorum. Et tantam humanitatem omnibus exhibuit, & præcipue Papæ et Cardinalibus, quod dicebant, Non esse ei parem in toto mundo. Post recessum suum de curia *Franci* circumvenerunt eum insidiis ut eum caperent, sed Deo adjuvante per multas cautelas evasit, et venit in *Angliam* cum honore. Eodem anno natus est regi filius *Thomas* de Wodstoke qui postea factus est dux *Glouceftriæ*, et duxit uxorem filiam Comitis *Herefordiæ* seniorem: Comes vero *Derbeyæ*, ut infra patebit, duxit alteram sororem juniorem, inter quas divisa est hæreditas.

An. Dñi 1355. Anno gratiæ M.CCC.lv. rex *Franciæ Johannes Valoys* misit marescallum *Dondena*. cum viij C. viris armatis in *Scotiam* in nocumentum *Anglorum* et subsidium *Scotorum*, et ordinati sunt manere certo loco super marchia; sed nescientes vivere secundum morem patriæ, cito repatriaverunt. Post Pentecosten rex tenuit concilium apud *Londonias*, et misit in *Vasconiam* contra *Francos* principem *Walliæ* filium suum, Comitem de Warwyk, Comitem *Oxoniæ*, Comitem de Suffolk cum viij C. viris armatis, M. iiij C. sagittariis, et applicuerunt in portu de *Geronde*; et magnates terræ tam episcopi quam alii occurrerunt eis obviam læti de adventu eorum, et receperunt eos cum honore, et optulerunt se principi tanquam domino suo legio cum bonis et catallis in omnibus suis agendis vivere et mori cum illo si tamen moram trahere vellet cum eis ad eorum defensionem, et erant parati cum eo. In æstate sequenti apparuerunt duo vexilla in firmamento, unum rubium et aliud azurium, et in multis partibus regni videbantur à pluribus, et congrediebantur simul alterum adversus alterum rebellando; tandem vexillum rubrum debellavit azurium et prostravit ad terram sub se ut videbatur. Ad translationem sancti *Thomæ* rex *Edwardus* transiit cum xxxviij. magnis navibus de *Londoniis* per *Tamesiam* ad *les Downes*. Dux *Lancastriæ Henricus* erat cum eo, et habebant secum xv. mille virorum armatorum, de sagittariis ij. mille. Et in eodem loco fecerunt

fecerunt xxvij milites, videlicet ij. filios regis, *Leonellum* et *Iohannem de Gaunt*; ij. filios Comitis *Warwych*, *Guidonem* et *Thomam*, filium Comitis *Oxoniensis*, dominum *le Mowbray*, et alios plures filios Dominorum regni. Deinde transierunt in *Franciam* per maritima *Normanniæ* remigantes in mari volentes loqui cum rege *Navernia* prout ante promiserunt duci *Lancastriæ* obviare eis in aliquo certo loco et tenere cum eis. Nam rex *Navernia* ea de causa venerat ad castellum suum in *Normannia*, & rex *Franciæ* exploraverat eum ut eum caperet propter mortem *Caroli de Hispania*. Sed quando rex *Franciæ* cognovit quod rex *Navernia* percepisset propositum suum, misit ad eum reginam *Franciæ* & alios magnos de regno qui eum excusarent, & promisit regi *Navernia* quod nunquam eum impechiaret pro morte dicti *Caroli de Hispania*, nec de aliqua alia felonia sibi & suis illata, sed gauderet & teneret libere & quiete quicquid haberet in *Normannia*, sive castella, sive quæcumque alia, sine impedimento vel contradictione regis *Franciæ*, vel nocumento suorum; & ipse fidem adhibens eorum blandis promissis nequiter deceptus est, ut infra patebit. Eodem tempore *Scoti* & *Hibernici* adunati intraverunt *Anglicam Hiberniam*, & cœperunt destruere patriam in circuitu per x. leucas. Et boriales *Hibernici* qui de rege *Angliæ* tenent congregati dederunt eis prælium, & occiderunt de illis ij.M. DCCC. & reportaverunt de illis prædam magnam & lucrum de his quæ rapuerunt de *Anglis*. Eodem tempore congregati sunt *Scoti* in iij. aciebus, & proposuerunt intrare quidam per *Carliolum*, quidam per *Berwycum*; *Anglici* paraverunt se obviare eis in prælium. Et cum percepissent quod *Angli* disponerent se pugnare cum eis, cœperunt tractare de treuga, & concessa est usque ad festum sancti *Johannis Baptistæ* proxime sequentis. Et plures magnates aquilonares transierunt cum rege apud *Calesiam* ad festum sancti *Michaelis* sequentis. In ista æstate grassavit quædam enormis infirmitas ac si esset de temptatione malorum spirituum, Nam gentes insanierunt & facti sunt dementes toto ubique regno in villis & campis; & sic amentes cucurrerunt ad silvas & loca densosa abscondere se tanquam feræ fugientes consortia hominum, & quidam currebant in campis ad villas & de villis ad campos, nunc hic, nunc illuc, quasi de se non curantes, & vix potuerunt comprehendi: & quidam cultellis vulnerabant & dentibus laniabant ipsos capere volentes. Et multi capti ducti sunt ad ecclesiam & ibi vincti jacebant donec à Deo relevationem acciperent; & in quibusdam ecclesiis videres x. aut xij. alicubi plures, alicubi pauciores, quod gravis dolor erat intueri passionem eorum.

Nunc redeamus ad regem *Franciæ* qui congregavit grandem exercitum & disposuit se venire usque *Calesiam* multum elatus & audacior, eo quod subtraxerat regem *Navernia* & ejus potestatem morantem in *Normannia*.

Nec prætereunda arbitror quæ eodem tempore in curia *Romana* acciderunt. Erant quidam fratres de ordine *Minorum* in illis partibus qui sæpius prædicabant & pronunciabant papam *Johannem* xxij. hæreticum & excommunicatum, & omnes successores suos, & quod nullum jus haberent nec potestatem sancti *Petri* edere constitutionem contra ordinem sancti *Francisci* aut in præjudicium. Deinde capti sunt, & quæsitum est ab eis, Utrum Papa posset mutare habitum eorum & transferre eos ad ordinem *Prædicatorum*. Responderunt, Quod non. Item Si Papa posset dispensare cum eis habere granaria & cellaria pro stauro reservando. Respondent, Quod non. Item, Si crederent quod Papa *Johannes* antedictus caput esset ecclesiæ Christi. Dixerunt, Quod non. Item, Si crederent Decretalem quam Papa *Johannes* edidit quæ incipit, *Quorundam &c.* esse bonam, & rationabilem, & fidei orthodoxæ convenientem. Dixerunt, Quod non. Sed dixerunt illam Decretalem voluntarie factam in destructionem pauperum fratrum, & in condempnationem iiij. fratrum arsorum apud *Marsiliam*, & in despectum paupertatis *Jesu Christi* & sancti *Francisci*. Item, Si crederent quod illi quatuor fratres meruerunt per mortem suam. Dixerunt ipsos gloriosos sanctos coram *Jesu Christo*, & sancto *Francisco*. Et plures tales opiniones prædicabant & asseverabant contra papalem dignitatem & manutenebant usque ad mortem, unde adjudicati sunt ignis supplicio; sed ante combustionem unus eorum palam emisit talem confessionem.

Ego Johannes *indignus servus* Jesu Christi *& sancti* Francisci, *profiteor & assero papam* Johannem *hæreticum & sanctæ ecclesiæ inimicum pro hæresibus quas fecit in* iiij. *Constitutionibus & fovebat. Prima incipit*, Ad conditorem. *Secunda*, Cum inter nonnullos. *Tercia*, Quia quorundam. *Quarta*, Quia ubi reprobus. *Quæ sunt aperte contra sacram Scripturam & sanctam vitam Apostolorum. Et ego* Johannes *confiteor & assero credere & tenere cunctis Christianis* Benedictum *papam* xij. *&* Clementem vj. *&* Innocentium vj. *successores antedicti* Johannis, *qui dictas hæreses foverant & pronunciaverant, vixisse hæreticos & excommunicatos, & de omni gradu dignitatis privabiles, & dignos pœna omnibus talibus ordinata. Et idem dico de omnibus prælatis & omnibus aliis qui ordinati sunt defendere veritatem sanctæ matris ecclesiæ & fidem orthodoxam, & de omnibus aliis cujuscumque status, gradus, dignitatis vel conditionis fuerint.* Et in tali confessione vitam finierunt per combustionem ignis, ad laudem & honorem sui ordinis ut credebant. Nam illi tenuerunt & adhuc superstites tenent quod nullus Papa deberet eligi nisi de ordine fratrum *Minorum*.

Ad regem *Angliæ* redeamus. Cum igitur rex *Edwardus* longo tempore alta maris palpitasset, nunciatum est ei quod rex *Navernia* concordatus est cum rege *Franciæ*, ideoque disposuit se redire ad *Calesiam*. Et ibi fuerunt *Franci* congregati & jacebant ex omni parte ultra numerum expectantes eum: & dicebant se velle inire cum eo bellum quandocunque veniret & vellet. Die Animarum rex transivit cum iij. mille viris armatis, & mille sagittariis, & sic de omni genere populi x. mille, & venit ad *Gynes*, et inde ad sanctum *Omerum*, deinde ad *Hetyn*. Rex *Franciæ* recessit et fugit *Parisius*, et fecit prosternere omnes pontes post eum, et victualia et cætera bona delata sunt ad civitates et castella, et ita defuerunt victualia *Anglis*. Tunc necesse erat redire ad *Calesiam*. Quo cum pervenisset, nunciatum est regi quod villa de Bertwyk capta esset per *Scotos*, sed in redeundo *Calesiam* dederunt patriam flammæ et incendio.

Qualiter capta sit Bertwyk extat narratio. *Scoti* abscon-

Edw. III. absconderunt se in uno bosco, et fugare fecerunt unam prædam bestiarum prope villam de **Berwyk**, et illi de villa exierunt rapere prædam ab illis et sequebantur; et subito venerunt super *Scotos*, qui ex utraque occurrentes, ceperunt eos et occiderunt paucis de minoribus valentibus reservatis. Et in crastino cum custodes murorum sopori se dedissent, miserunt scalas ad muros et subito introierunt, et invenerunt eos improvisos, invaserunt, et occiderunt quos invenerunt. Rex igitur festinavit et venit ad *Novum castrum*. Princeps *Walliæ* nunc est in *Vasconia*, et peragrat fines *Franciæ* cum l. mille virorum armatorum, de pedalibus absque numero de *Anglicis* et *Vasconicis*. Et capit villas et castella ad placitum suum, et patriam sub tributo et subjectione ex omni parte subjecit; *Vasconia* manet lætabunda, quia non est qui eam inquietet. Cum igitur rex *Edwardus* venisset *Berwicum*, tanta potestas *Anglorum* occurrit ei undique. quod hii qui in villa fuerunt, videlicet C.xxx. viri, rogaverunt regem quod possent reddere villam, et habere vitam et membra, et rex concessit. Die Epiphaniæ *Edwardus Baliol* qui clamavit jus coronæ *Scotiæ* donavit totum jus suum *Leonello* filio regis *Angliæ Edwardi* cunctis qui aderant intuentibus. In crastino conversionis sancti *Pauli* rex *Edwardus* intravit in *Scotiam* cum iij. aciebus. Qui cum venisset apud **Rokesborg**, multi de magnatibus *Scotorum* venerunt et habuerunt colloquium cum rege *Edwardo* quasi vellent venire ad fidem regis, et super hoc assignatus est dies de responso. Et rex cum populo suo quievit in pace per viij. dies, at illi medio tempore cariaverunt bona sua ultra mare *Scoticum*, Tunc *Willielmus Duglas* misit responsum per literas suas regi *Edwardo* se nolle omnino venire ad pacem ejus; et super hoc rex cepit iter versus **Edynysborg** cum iij. aciebus et destruxerunt patriam per viij. leucas in circuitu, & succenderunt igni & flamma. *Scoti* abstulerant cuncta victualia ita quod *Angli* non habuerunt potum nisi solum recentem aquam per totam quindenam, & iccirco redierunt. *Scoti* autem semper affuerunt à latere & tergo capientes & interficientes quotquot de exercitu foriare exibant. *Henricus* dux *Lancastriæ* præibat ulterius in *Scotiam* & intellexit *Scotos* se parare ad prælium, & nunciavit regi, Qui regressus est festinanter cum paucis de *Mewrose* ubi *Angli* hospitati fuerant, & cæteri qui *Angliam* petebant capti sunt in foresta de **Etryk** per *Willielmum Duglas*.

An. Dñi 1356. Anno Gratiæ M.CCC.lvj. rex habuit concilium *Londoniis*, & petiit de clero decimam sexennalem ad solvendum in iij. annis, sed non concessit ea vice nisi unicam decimam. Post Pentecostem dux *Lancastriæ* & dux *Britanniæ* cum populo grandi perrexerunt in *Britanniam*. Sed primo transierunt in *Normanniam* super terras regis *Navarniæ*, quem rex *Franciæ* per fraudem carceri mancipaverat eo quod antea adhæserat regi *Angliæ*. Et primo apud *Mountebrygge* in insula *Constantyn*, & inde usque ad *Carantan*, & circuivit terram undequaque ad placitum & ad castellum quod vocatur *ponnt Dondemer* regis *Navarniæ*, quod erat obsessum grandi numero *Francorum*. Qui cum audissent ducis adventum, dimissis machinis & multis aliis necessariis fugerunt. Et instauravit illud victualibus, & viris, & aliis necessariis. Et inde transiit ad *Bretelliam* regis etiam *Navarniæ*, quæ erat obsessa à *Francis*, *Edw.* III. & amovit obsidionem & victualibus ditavit. Exinde processit ad civitatem *Vernolliam* quæ dicitur una clavis *Normanniæ*, civitas robusta & fortis, cujus una pars est in *Normanniæ*, altera in dulci *Francia*, & cepit eam per insultum eodem die. Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem, & die secundo & die tercia usque ad terciam & tunc reddiderunt illud; habuit namque unum hordicium forte & bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum. In crastino nunciatum est ei quod rex *Franciæ* appropinquaverat & prope erat ad v. leucas. Et continuo exivit de villa in campum, & disposuit populum suum in acies paratus ad prælium. Et moram fecit in campo donec audiret quod rex *Franciæ* appropinquare nec pugnare vellet. Interim rex *Franciæ* misit ad eum duos clarigarios armorum dicens, Quod multo tempore gravaverat terras suas devastando, & multa gravamina populo suo inferendo, videbatur regi quod idem dux quæreret bellum, & libenter impleretur. Ad hæc dux *Lancastriæ* respondit, dicens, Se & suos socios ad illas partes pro quibusdam negotiis adventasse, & bene pro parte, regratietur Deus, prosequutos fuisse, & jam erat regrediens illicubi quo eciam habebat aliqua facere per viam, & si rex *Franciæ* vel aliqui suorum ipsum impedire conarentur ipse paratus erat ipsos vi repellere & negotia itineris sui continuare. Et in abscondito nil facere proposuit, sed ut rex *Franciæ* qua via ipse tenderet scire posset ipse lucernam post se accenderet. Et rex quievit illum persequi quia consultus est ut ejus regressum expectaret & eciam donec voluntatem suam de principe *Walliæ* adimpleret, credidit namq; ambos subpeditasse. Et sic rex regressus tetendit iter suum versus principem. Dux *Lancastriæ* movit se versus *Argentam*, usque *Turri*, & usque ad abbathiam sancti *Fremundi*, ubi transivit aquam nimis periculosam, *Franci* vero pontem destruxerant. Positique erant viri qui locum pontis custodirent lxvij. viri armati cum pluribus aliis; quibus occurrerunt antequam exercitus *Anglorum* adveniret xviij. viri *Angli* & occiderunt & vulneraverunt, ita quod nullus eorum abire valuit. Abinde movit se dux ad *Caraan*, deinde ad *Montebourgh*. Et nullus dies pertransiit in quo non caperent forciletta & prisonarios. Medio tempore rex *Franciæ* divertit aciem versus principem *Walliæ*, & subito tenuit se cum exercitu suo, quasi per unam leucam ab exercitu principis. Cardinales venerant pro concordia, sed rex *Franciæ* renuit pacem vel treugam habere nisi princeps redderet prisonarios quos ceperat iterando. Princeps *Walliæ Edwardus* primogenitus regis *Edwardi* tercii in crastino decollationis sancti *Johannis* in autumno movit se de *Burdegalo* in *Vasconiam*, & equitavit per *Ageneys*, *Lymosine*, *Halnerne*, *Beryn*, & super aquam de *Leyre* in *Nomers* quæ est inter *Dalneys* ex una parte, & venit juxta *Peyters*, ubi initum est bellum xix. die Septembris. Die Sabbati ante bellum isti capti sunt, Comes de *Inny*, Comes de *Usur*. Marescallus *Burgoniæ*, & CC.xl. viri armati capti & interfecti. Captum est castellum de *Romerentyn* xv. die ante bellum; in quo captus est dominus de *Brun*, dominus *Brussegardus*, & xl. viri armati. Victualia cœperunt deficere in exercitu principis in tantum quod oportebat eos congredi in bello

bello aut præ vecordia tergum inimicis vertere. Et hæc inter se videntes firmaverunt sibi cor validum ne quis eorum se redderet regi *Franciæ*, sed pocius elegerunt mori una die pro jure domini sui regis *Angliæ* una voce & unanimi assensu compacti sunt. Et signaverunt se signaculo sanctæ Crucis Deo se & causam suam commendantes parati in bellum. Et diviserunt se in tres acies. Comes de Warwych habuit primam aciem: & ex parte *Francorum* duo Marescalli *Franciæ* habuerunt primam aciem. Secundam aciem dominus *Dolfynus de Vienna* cum fratre suo Duce de *Orlyens* cum majori fortitudine. In tercia acie erat rex *Franciæ* cum ij. mille de electioribus armatis totius *Franciæ*. Dominus *Galfridus Charneys* bajulavit vexillum rubium quod erat mortis signiferum, Rex *Franciæ* edidit preceptum ne quis *Anglicus* vitæ reservaretur solo principe excepto. Cardinales ante prælium ascenderunt in quendam montem prope ut viderent eventum belli. Jam prima acies *Franciæ* congreditur cum Comite *Warwych*, set cito per sagittarios subpeditati sunt. Et Marescallus *Clermont* occisus est & multi alii, ut infra dicetur. Comes de Warwych insequebatur fugientes, & quosdam occidit & quosdam cepit prisonarios. Medio tempore venit secunda acies *Francorum* & miscuerunt cum principe *Walliæ*, et pugnaverunt nimis acriter infra unam sepem, et *Anglici* devenerunt multum lassi præ gravedine certaminis, et arma eorum nimis lacerata. Et tam fortis et dura extitit pugna quod sagittarii præ defectu sagittarum sustulerunt lapides, et cum gladiis et lanceis, et quicquid possent arripere pugnaverunt, et sic se corde sagaci mirabile dictu defenderunt; sed tandem sicut Deus voluit *Franci* fugam arripuerunt, et dum *Anglici* starent lassi se refocillantes et sperantes victoriam reportasse de suis inimicis omnibus, supervenit *Johannes* rex *Franciæ* cum ingenti fortitudine aciem dirigens versus principem qui paucos ea hora secum habebat, quia laborabant super inimicos fugientes. Dum igitur cepissent *Franci* aciem miscere supervenit Comes de Warrewych rediens de fugatione inimicorum cum integro exercitu suo, et opposuit se à latere exercitus regis *Franciæ* et strenue pugnaverunt, et sic per gratiam Dei et non humana virtute victoria cessit principi et prælii reportavit principatum, et rex captus est et filius ejus *Philippus*, junior Comes de *Peyters* et magnates plurimi.

Regales.

Dominus *Johannes de Valoys* Rex *Franciæ*.
Philippus filius ejus adolescens.
Comes de *Pountyf*.
Dominus *Jacobus Burbon*.
Comes de *Eawe*.
Comes de *Tankirvyll*.

Comites.

Comes de *Aunservill*.
Comes de *Ventadurn*.
Comes de *Baleferroynagg*.
Comes de *Vendoyn*.
Comes de *Russye*.
Comes de *Wandemont*.
Comes de *Aumartyn*.
Comes de *Nesowe*.

Clerici.

Episcopus de *Geyus*.
Chastell de *Empeste*.
Vicecomes de *Nerbon*.
Marescallus *Dondena*.
Filius Comitis de *Alsur*.
Filius Comitis de *Wendemer*.
Comes de *Bealmont*.
Dominus de *Richeflaundres*.
Dominus de *Mountagu*.
Dominus de *seynt Agar*.
Dominus de *Auleneye*.
Senescallus de *seynt Omer*.
Dominus *Ricardus Dars*.
Dominus *Mauricius de Maynet*.
Capitanus de *Peyters*.
Dominus de la *Tour*.
Dominus de *Bewall*.
Dominus de *Mangeleyre*.
Dominus de *Blaunceo*.
Dominus de *Alnoye*.
Dominus de *Dyvelyn*.

Et præter istos ij. mille personæ de quibus mille homines armati.

Nomina occisorum in bello.

Dux de *Bulloun*.
Dominus *Robertus de Aras*.
Dux de *Cateneys*.
Constabularius *Franciæ*.
Vicecomes de *Talouns*.
Marescallus *Clermont*.
Vicecomes de *Brusse*.
Vicecomes *Lychedard*.
Dominus *Reginaldus de Pomeez*.
Dominus *Galfridus Charneys*.
Dominus *Eustachius de Rippelmond*.
Dominus de *Lyle*.
Dominus *Willielmus Johar*.
Dominus *Robertus Chamgger*.
Dominus castelli *Seylem*.
Dominus de *Mounlaon*.
Dominus *Argention*.
Dominus *Johannes Saunfover*.
Dominus *Lodowycus Brok*.
Filius domini *Mountagu*.

Et præter istos ij. mille virorum armatorum mortui, & de aliis CCC.

Sabbato ante bellum capti

Comes de *Iuny*.
Comes de *Usur*.
Marascallus de *Burgoyn*.
Et de viris armatis mortui & capti CC.xl.

Die xv. ante bellum castellum de *Romorentyn* captum est, Dominus de *Broun*, Dominus *Bricius Gaurh*, & xl. viri armati.

Summa occisorum in bello ij M. CCC.
Sum. prisonariorum captorum ij M. D.

Anglici se receperunt prope locum in uno bosco, & ibi hospitati sunt illa nocte. In crastino numeraverunt mortuos quos spoliatos & nudos reperierunt. Deinde redierunt cum prisonariis suis versus *Burdegalum*, laudantes & glorificantes Deum qui tanta miracula operatus est in eis. Concussum est hoc prælium

Edw. III. prælium circa festum S. *Mathei* apostoli. In exercitu principis *Walliæ* M. DCCC. de viris armatis. Sagittarii M. CCCC. In exercitu regis *Franciæ* de omni populo xl M. Post festum sancti *Michaelis* videns dux *Lancastriæ* quod non posset inimicos equitando perturbare yeme superveniente, descendit cum exercitu suo ad villam de *Reynes*, & circa festum omnium Sanctorum cœpit obsidere eam ad magnum detrimentum populi sui; nam multum dampnum propter yemis algorem ibi perpessi sunt. Tunc cœpit papa tractare de concordia inter reges cum effectu.

An. Dñi 1357. ANno Gratiæ M.CCC.lvij. *Edwardus* princeps *Walliæ* venit in *Angliam* ducens secum *Johannem* regem *Franciæ*; & applicuit apud **Plimmouths** in vigilia sancti *Johannis* ante portam Latinam. Et exinde ductus est *Londonias* per mediam civitatem. Et tantus apparatus arcuum, & sagittarum, & de omni genere armorum monstratus est in qualibet strata *Londoniensi* ubi rex *Franciæ* adventare deberet, quod mirum est dictu, nec ab antiquo tale quid visum aut auditum. Civesque obviaverunt ei ultra mille equestres suo meliori modo, quodlibet artificium simul vestiti in una secta. Facta sunt hæc die Mercurii proxima ante festum Pentecostes. Concessa est regi quintadecima biennalis. Et rex relaxavit & condonavit omnes felonias, evasiones, & fugitiones. Eodem tempore orta est discordia inter clerum & fratres *Minores* de quibusdam opinionibus; & utraque pars appellavit ad curiam *Romanam*: unde magister *Ricardus* episcopus *Armachanus* transivit cum pluribus aliis clericis ad curiam in defensionem cleri. Et idem *Ricardus Armachanus* habuit subsidium de clero, & abbas S. *Albani* erat procurator ejus. Et quia papa semper favebat *Francis*, & eos fovebat in quantum potuit contra *Anglos*, & propter miraculum quod Deus tribuerat victoriam tam paucis viris contra tantam multitudinem *Francorum*, scriptum erat in pluribus locis in *Vienna* & in multis aliis locis, *Ore est le Pape devenu* Franceys e Jesu *devenu* Engleys. *Ore serra veou qe fra plus, ly Pape ou* Jesus. Et scriptum erat in derisionem. Die Lunæ ante festum sancti *Johannis Baptistæ* venit unus Cardinalis ad regem *Londonias* sub magna festinatione, & dixit ad regem, Domine consensum erat apud *Burdegalum* quod dux *Lancastriæ* amoveret obsidionem de villa de *Reynes*, quæ jam extat in magno periculo, & cuncta quæ in ea sunt. Nunc autem si tractare debeamus de concordia faciatis amoveri obsidionem. Rex igitur misit literas ad ducem *Lancastriæ* sub forisfactura vitæ & membrorum & quicquid forisfacere posset, ut desisteret ab obsidione & domum remearet quam citius posset; similiter rex *Franciæ* misit ad suos ut omnia sustinerent in pace. Et dum ista sic tractarentur venerunt *Londonias* duo alii Cardinales, scilicet Cardinalis *Pagorensis*, & Cardinalis *Rouensis*, & ille alius Cardinalis. Qui cum venissent ante regem apud *Westmonasterium* quasi in apparatu imperiali & fero vultu tanquam leonis, adoraverunt eum proni in terram, & sic mutuo alterutris salutatis, regeque in cathedra residente, unus eorum sumpto themate cœpit prædicare. thema, *Honor regis judicium diligit*. Et post sermonem cœperunt loqui de negotio itineris sui, videlicet Quod rex *Edwardus* haberet omnes terras antecessorum suorum dum tamen pax & concordia inter Edw. III. reges mediaret. Respondit rex breviter, Quod licet ipse perdiderat terras antecessorum suorum pro tempore, ipse ea recuperaret cum Deus voluerit, & dixit eis ut loquerentur de corona *Franciæ* quam ipse vendicavit. At illi responderunt, Commissionem suam ad tam ardua negotia non extendere. Et sic dilatum est negotium usque ad decollationem S. *Johannis*, donec mitteretur papæ pro dicto negotio. Et habuerunt iiij.d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus per totum regnum de ecclesia. *Johannes* rex *Franciæ* moram traxit apud *Wyndesoram*, & *David* rex *Scotiæ* apud turrim *Londoniensem*.

Jam redeamus ad ducem *Lancastriæ*. Cum igitur *Henricus* dux *Lancastriæ* ix. menses fecisset super obsidione & patriam circumquaque devastasset, dominus *Carolus de Bloys* venit cum mille viris & dux paravit se ad pugnam: sed cum appropinquasset non audebat accedere, set recessit; Illi vero de villa hæc videntes magis timuerunt & captaverunt oportunitatem qualiter inirent colloquium cum duce. Et miserunt unum episcopum cum vj. militibus per conductum ducis reconciliare unam ecclesiam extra muros per mortem unius occisi pollutam. Dux vero compulit eos secum manducare. Et inter epulas colloquebantur de redditione villæ, eo quod nullus veniret in eorum auxilium. Dux vero durus erat ad inducendum ad hoc nisi sub tali conditione quod se & sua cuncta ei redderent in sua gratia. Sed tandem convenerunt dare duci C. mille scutorum pro suis costagiis, & redderent ei villam, sic tamen quod ipsi haberent bona sua. Et fecerunt securitatem quod quandocunque dux vellet petere villam ad opus regis *Angliæ* ipsi redderent ei villam, dare vel assignare cuicunque ei placeret, & dux ordinavit unum capitanium quem voluit; & quia noluit quod deprædaretur villa, assignavit certos viros qui ingrederentur & seisinam caperent in ea ejus nomine. Et ipse moram traxit extra villam & noluit intrare. Eodem tempore die Veneris proxima post festum sancti *Johannis Baptistæ* delatæ sunt literæ regis *Angliæ* ad ducem ut amoveret obsidionem, post concordiam & redditionem factam, sicut Deo placuit. Eodem tempore erant nonnulli armigeri & sagittarii qui manserant in *Britannia* & *Vasconia* ad custodiam castellorum & opidorum, & hii convenerunt in unum ad numerum DC. virorum, & perrexerunt in *Normanniam*, & per subtilitatem comprehenderunt villam de *Honyflet* & tenuerunt eam, & supervenit Marescallus de *Flandria Robertus Clermont* cum DCCC. viris armatis & v. mille pedestrium, & impetierunt villam, set *Angli* strenue defenderunt se ad muros, & occiderunt de illis circiter v C. Et dum sic pugnaverunt ad muros supervenerunt *Robertus Cnolles* & *Randulfus* socius suus cum sua comitiva à tergo, & percusserunt *Francos*, occiderunt plusquam mille personas, & plures ceperunt prisonarios, & Marescallum & cæteros miserunt ad fugam.

Eodem anno orta est lis inter abbatem nostrum *Leycestrensem* & *Johannem Larence* de **Belgrave**, & *Laurencium Larence* fratrem ejus, & communitatem ejusdem villæ. Et sic incepit. Communes de **Belgrave** quadam nocte prostraverunt furcas libertatis abbatis *Leycestrensis* in quodam angulo campi qui vocatur *le* **Stokking**. Tandem per sententias

Edw. III.

tentias latas in patria recognoverunt malefactores factum suum. Similiter fecerunt fossas in quodam vado super aquam *Sore* ubi via de Fosse solet habere cursum suum, ad impediendum cariagium victualium nostrorum de maneriis nostris cum carectariis, et munierunt pontem ad alteram finem villæ cum pessula et serra ut undique nos gravarent. Super quibus Abbas noster *Leycestrensis* habuit breve regis de placito transgressionis ad Justiciarios ad hoc assignatos, scilicet dominum *Robertum de Herle* et dominum *Johannem de Folvyll* milites, et *Simonem Pakeman* et *Laurencium Haubark*. Et fuerunt addictati xxxv. de Belgrave et sic oportuit eos finem facere parti. Primo *Johannes Larence*, in cujus confidentia cæteri hæc mala fecerunt, et idem *Johannes* vadiavit Abbati xl.li. in gratia sua, et solvit centum solidos; reliqui vero de villa quia simpliciores erant, ad instantiam magnatum patriæ solverunt tantum x. li. et reliquum pardonatum est eis ea conditione quod repararēt viam de Fosse in vado de *Cowesswath* et prosternerent arbores crescentes in dicta via versus pontē, nam dicta via extendit se à *Cowesswath* per pratū et sic inter les Wylmes ad finem pontis usque ad *le* Penygrene, et eciam dictū pontem paratum patere facerent omni transire volenti. Et antedictus *Laurencius* frater senior relaxavit si quid juris habuerat vel habere videbatur in illo loco ubi furcæ nostræ prius erectæ fuerant. Eodem tempore *Scoti* navigabant super mare huc atque illuc cum tribus navibus bene stoffatis cum CCC. viris armatis electis. Et explorabant *Anglicos* transeuntes cum suis mercimoniis et bona eorum rapuerunt et eos occiderunt, et sic diu multa mala operati sunt. Et circa festum sancti *Michaelis* ortus est ventus validus et fugavit eos cum multis aliis navibus *Anglorum* in portum de Jarnysmoth, et ibi capti sunt sicut deo placuit per *Anglicos*. *David* rex *Scotiæ* xi. anno à captione sua liberatus est et redemptus per xxx mil. li. et venit apud *Berwycum* in die sancti *Michaelis*, ubi venerunt quidam de *Scotis* cum medietate dictæ summæ, et cum certis viris hostiagiis mansuris in *Anglia* donec altera medietas solveretur. Et facta est proclamatio de una trewga x. annorum inter *Anglos* et *Scotos* sub pœna forisfacturæ corporis et catallorum, et post x. annos lapsos eligerent *Scoti* utrum vellent pacem vel guerram. Ad festum sancti *Michaelis* iterum Cardinales habuerunt iiij. d. ad marcam de clero tam de spiritualibus quam temporalibus. et non eo minus Papa misit per Bullam quod quilibet Episcopus faceret visitare episcopatum suum autoritate Papæ, et solverent procurationes Cardinalibus, et dictum est quod hæc summa data est per papam ad sustentationem regis *Franciæ*. Et Papa eodem tempore petiit de regno *Angliæ* mil. marcas per annum per regem *Johannem* Curiæ *Romanæ* concessas et ab ejus tempore debitas jam plenarie solvendas, et hæc omnia facta sunt ut per talem terrorem regis *Edwardi* animum ad eorum voluntatem magis inclinarent: et rex providus provide et breviter respondit, se nullum tributum velle cuidam dare, quia regnum suum tenuit et libere tenere voluit absque subjectione cujuscunque.

An. Dñi. 1358.

ANno gratiæ 1358. Rex fecit proclamationem in omnibus partibus regni, quod omnes alienigenæ de quibuscunque partibus mundi, qui advenire vellent ad solempnitates sancti *Georgii* haberent liberum conductum ingrediendi regnum *Angliæ* & regrediendi ad placitum per iij. septimanas absque impedimento vel nocumento cujuscumque ad hastiludia cuilibet volenti in suo gradu prosequi generalia. Venit ibi Dux *Brabanniæ* & multi *Vasconii*, Regina quoque *Scotiæ* affuit cum multis aliis dominabus. Nobilitas hujus solennitatis multa erat nimis, nec est nostræ facultatis ejus gloriosa facta evolvere. Post solennitatem peractam transierunt omnes *Londonias* tractaturi de concordia inter *Anglos* & *Francos*, & multo tempore tractaverunt sine expeditione. Tandem pro eo quod Princeps promiserat *Francis* apud *Burdegalum* quod pax & concordia se tenerent in quantum procurare posset patrem suum regem, & Rex cupiebat promovere filium suum in honore sicut multum tenebatur atque ejus finistra pro suo posse devitare, assensum præbuit concordiæ & pacis visœra amplexatus est. Et sic facta est redemptio regis *Franciæ* pro x. mill. centenis marcis & darent xiiij. hostiagios de melioribus totius regni *Franciæ* ad demorandum in *Anglia* donec tota summa solveretur. Sed dux *Lancastriæ Henricus* quando rediit in *Angliam* dimiserat gardianos in *Normannia* dominum *Jacobum de Pype*, *Robertum de Cnolles* & multos alios qui associaverant eis de melioribus viris armatis & sagittariis electioribus in numero sufficienti & mirabile dictu qui auxiliarentur regi *Navernie*, & crevit tam fortitudo regis *Navernie*, quam *Anglorum*, quod sic adunati devastaverunt cunctas patrias in circuitu, & divites facti sunt nimis & locupletati sunt, adeo quod potius viderentur domini regni quam stipendiarii. Et multi qui egressi sunt illuc garciones vel valetti facti sunt milites validissimi ac ditissimi regressi sunt, & omnes terræ ad lx. leucas circa Parisius factæ sunt eis tributariæ, ne in toto exterminarentur. Ipsa quoque Civitas *Parisiensis* promisit eis fidem, & super hac fide dominus *Jacobus de Pype* cum xxx. viris ingressus est *Parisius* videre civitatem spaciandi gratia. Cumque aliquandiu moram traxisset ibidem, surrexerunt quidam de civitate & interfecerunt omnes illos xxx. viros. Dominus *Jacobus* vero evasit adminiculo unius de civitate suffultus sicut deus voluit. Et supervenit Rex *Navernie* cum exercitu suo, & stetit coram civitate *Parisiensi*, & dominus *Dolfinus de Vienna* venit à tergo per 2 leucas appropinquans. Et cum nostri viderent quod accedere nollet ad pugnam, direxerunt se versus illum, & coercuerunt eum ad fugam, et occiderunt plusquam CCC. viros de illis et multos valentes milites et armigeros, et unum Episcopum ceperunt. Tunc Cardinales disposuerunt se repatriare, et habuerunt conductum ad *Calesiam*. Eodem tempore mortua est *Isabella* regina mater regis *Edwardi* et sepulta *Londoniis*, apud fratres *minores*. Post recessum Cardinalium quidam de *Francia* venerunt *Londonias* cum xij. centenis millibus marcatum in partem solutionis pro rege suo. Sed rex noster recusavit pecuniam pro eo quod non adduxerunt secum hostiagios prout Concordia se præhabuit. At illi responderunt, Magnam partem *Franciæ* fore per *Anglos* destructam contra formam Concordiæ, adeo quod *Franci* non audebant ad proprias domos redire. Rex respondit quod *Angli* qui remanserant in *Francia* post habitam concordiam exlegati homines fuerunt, cum felones scilicet, homicidæ, fures & latrones & tales delinquentes contra

Edw. III.

Edw. III.

tra jura regni sui, & extra protectionem suam, nec ipsos potuit justificare. Eodem anno post festum omnium Sanctorum venit rex *Scotiæ* per communem assensum regni sui ad regem, *Londonias*, & optulit se pergere cum eo ubicumque sibi placeret in guerra sua, si forte talis oblatio posset cedere in alleviamen regni sui de tanta summa redempcionis suæ solvenda. Et supplicavit regi quod Mercatores *Scotiæ* possent libere intrare regnum *Angliæ* & exire, & mercatores *Angliæ* simili modo terram *Scotiæ* tanquam una gens & unus populus absque detrimento vel calumpnia alterius ad alterum. Similiter quod moneta eorum posset currere cum moneta nostra & nostra moneta transire cum moneta sua, & filii eorum vacare Universitatibus *Angliæ* discendi gratia cum facere solebant. Cum igitur rex *Edwardus* vidisset tantam humilitatem annuit ejus petitioni. Et rex *Scotiæ* cum regina moram traxit apud fratres prædicatores *Londoniis*. Et sciendum est quod rex *Angliæ* concordatus est cum rege *Franciæ*. in octabis sancti Hillarii, sicut supra notatum est, sub ista forma. * * * * * Et forma Concordiæ missa est ad Curiam *Romanam* ad ratificandum & confirmandũ, & dum nuncii essent in redeundo expleto negotio, inventũ est quod rex *Franciæ* contra sacramentum suum juratum miserat literas in *Franciam* quod nunquam fuit in voluntate dimittere unum pedem terræ regi *Angliæ* de terra sua *Franciæ*. Et captus est nuncius ad mare qui portavit has literas secreto sigillo suo munitas. Quam ob causam rex *Franciæ* missus est ad castellum de *Somertun* sub custodia domini de *Deyncort* & domini de *Solvyll*, & *Philippus* filius ejus missus est ibidem cum eo. Post festum Purificationis quidam tunc valettus postea per processum temporis miles magnus & validus dominus, capitanius multorum castellorum, opidorum fortilettorum atque villarum in *Francia* tam ex assignatione ducis *Lancastriæ* quam ex propria adquisitione, collecta multa fortitudine *Anglorum* perrexit in *Franciam* & venit ad villam de *Aurilions* & posuit suburbia ad flammam ignis, & occidit quos voluit & tulit secum multa bona & quæque preciosa inventa, Cives vero non audebant exire contra eum, tanta florebat fama divinæ gratiæ *Anglorum*. Exinde perrexit versus *Amisium* & per cautelam muros ascendit, portas aperit, omnes *Angli* intrant & in medio stratæ se ad bellum parant & multos cives necant, & cives in tantum attoniti redduntur quod multi ad muros fugerunt, saltant & colla frangunt, & multi se submerserunt præ timore, sicque factum est quod multo plures occiderunt terrore quam gladio. Et ipsi abstulerunt, rapuerunt & asportaverunt bona innumera & ibi divites sunt nimis. Et non erat ibi *Anglus* tam pauper quin de auro & argento & aliis jocalibus & preciosis ad plenum ditatus est. Et inde venit dictus *Robertus Cnollis* ad xij. leugas ab *Avinonia*. & tantam virtutem secum duxit quod Papa & Cardinales non audebant extra palatium moram facere, & quasi deludentes intra se dicebant,

Roberte Cnollys parte fit Francia mollis,
Ipsius tollis prædas, dans vulnera collis.

Deinde in redeundo cepit prisonarios & villulas multas & divitias ad plenum, et sic venit ad suum hospitium. Tunc *Robertus Cnollys* misit in *Angliam* ad regem quod quæcunque adquisierat in regno *Franciæ* castella, villas, catalla & quæcunque alia bene voluit omnia esse ad voluntatem legii domini sui regis disponere de eis ad suum placitum. Et rogavit regem de suo dominio & bona sua voluntate, & multum placuit regi cunctisque filiis suis. Sed post festum sancti *Michaelis* idem *Robertus* captus est per insidias. Et dum deberet abduci supervenit *Randekyn* socius dicti *Roberti* qui prope erat in illis partibus & ceperat eodem die circiter xl. prisonarios de *Francis*, devicit hostes, & liberavit socium suum *Robertum*. Interim redeunt nuncii de Curia Papæ dicentes Papam & totam Curiam lætam fore de Concordia & suum assensum præbuisse. Similiter attulerunt secum unam Bullam Papalem ad absolvendum Justiciarios regis qui fuerant excommunicati ad suggestionem & procurationem Episcopi *Heliensis* sic. Parum ante hæc tempora orta est discordia inter fratrem *Thomam de Lyle Heliensem* Episcopum & dominam *la Wake*; nam homines Episcopi succenderant unum manerium Dominæ *la Wake* & homines ejus interfecerant, et domina conquesta est regi de suo gravamine. Et Justiciarii missi sunt ad inquirendum in causa, scilicet dominus *Henricus Grene*, dominus *Willielmus de Schardeshul* et alii, et Episcopus venit coram eis, et compertum est quod fuit in toto culpabilis. Unde attachiatus est per temporalia sua sicut lex dictat, et traditus est Episcopis qui eum custodirent et pro eo ad legem responderent, et ipse statim transivit ad Curiam *Romanam* et dedit Papæ intelligere quod rex incarceraverat eum et tulerat ab eo sua temporalia contra jura Ecclesiæ. Quam ob causam missa est sententia per Bullam papalem super Justiciarios et omnes suos fautores et eis adhærentes ac coadjutores vel consiliatores in hac causa. Et missa fuit Bulla ad *Johannem de Kynwelle* Episcopum *Lincolniensem* ad puplicandum populo et exhumare corpora eorum si mortui essent et proicere extra cimiterium. Qui continuo perrexit ad quendam *Simonem de Draython* et exhumavit eum et fregit parietem Ecclesiæ et extraxit corpus per foramen et ejecit extra cimiterium. Et Episcopus *Lincolniensis* mandavit Abbati de *Burgo* idem faceret de corpore Domini *Johannis de Engan* militis, sed impeditus est per virtutem à filio dicti militis. Cum igitur rex ista audisset graviter tulit, et mandavit Papæ quod nil actum contra Episcopum citra leges et consuetudines regni. Et sic tandem cum difficultate tamen et auxilio Cardinalium habuit pro eis absolutionem. Ad festum Epiphaniæ quando magis credebatur pacem habuisse inter regna *Angliæ* et *Franciæ* cives *Parisienses* totaliter recusaverunt, et despectuose omnes unanimi assensu insurrexerunt contra *Anglos*. in civitate, quorum multi morati fuerant ibidem tota vita sua, et eos omnes occiderunt et bona eorum sibi rapuerunt. Similiter et *Flandrenses* ex sua parte fugaverunt mercatores nostros in *Brabanniam* et mercatores *Estyrlynges* tenuerunt extra fines *Flandriæ*, & omnes illos cives de *Brydgges* qui mercatores foverant exlegabant, ceperunt, & multos de mandato Comitis *Flandriæ* detruncaverunt. Et idcirco rex fecit proclamare ubique in regno quod omnes aliengenæ cujuscunque conditionis essent, solis firmariis regis exceptis, parati essent ad mare exire regnum citra festum sanctæ *Margaretæ* proximo sequentis sub pœna vitæ & membrorum absque ulteriori dilatione.

Edw. III. An. Dñi 1359. Anno gratiæ 1359 rex fecit retentionem similiter & cæteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam nostris anteactis temporibus pro aliquo passagio ultra mare faciendo, & præparavit se transire in *Franciam* ad nativitatem beatæ *Mariæ*. Et medio tempore venit dominus *Walterus le Mawne* cum M. D. viris bene arraiatis de *Almania* & *Hunaldia* & aliis locis in auxilium regis, & venerunt ad *Calesiam* & cum introissent villam tractaverunt villam ad suum placitum. Acceperunt hospicia & ejecerunt *Anglos* & quosdam occiderunt & ultra mensuram multa magistralia exercuerunt, sicque propter ista & propter alia nova quæ ad aures regis devenerunt rex noluit pro tempore in *Franciam* transire, & sic passagium illud dilatum est, sed ordinavit *Henricum* ducem *Lancastriæ* in *Franciam* pergere & applicuit apud *Calesiam* post festum sancti *Michaelis* cum fortitudine grandi, & hoc contra voluntatem multorum magnatum de regno qui secretas inimicitias gerebant erga eum. Et equitavit per *Picardiam* & *Artoys*, et destruxit patrias in circuitu. Et tunc supervenit rex *Edwardus* cum omnibus aliis magnatibus, & diviserunt se in tres turmas & acies, & abinvicem se dividentes singulæ acies ceperunt iter suum, Nesciebat una acies de cætero ubi altera devenit usque in diem Jovis ante festum sancti *Andreæ*. Quo casualiter duæ acies transeuntes occurrerunt regi ad unam villulam ad x. leucas de *Reynes* in *Campania*, ubi rex tenuit unum magnum Concilium cum duce *Lancastriæ* & aliis magnatibus suis in vigilia sancti *Andreæ*, & die sequenti, & exinde ceperunt iter suum versus *Reynes* in tribus aciebus sicut prius fecerant, ita tamen quod singuli possent scire ubi essent & reliqui, nec aliquis exercitus eorum aliquam patiebatur adversitatem aut dispendium, nec quandoque ab adversariis acclamatus est in toto hoc itinere, sed omnia prospera eis evenerunt nisi quod unus *Baldewynus Bartyn* xxvi. die Novembris venit cum lx. viris super Comitem *Staffordiæ* hospitatum in una parva villula prope Principem, et acclamavit eum, at ille exiens in primo insultu unum occidit et alium ad terram jecit, sicque omnes capti sunt vel occisi, nec unus quidem evadit et ipse *Baldewynus* captus est. Et notandum quod in toto illo viagio non periit quisquam nostrorum nec dampnum sustinuit præter quod dominus *Thomas de Morrens* percussus est medio de una gunna. Xviij die Decembris venit rex cum omnibus suis ad villam de *Reynes* & recipiebant se hospitio ex omni parte villæ, & quieverunt pacifice nulli malum aut molestiam inferentes. Et fecerunt convivia unusquisque dominus cum alio acsi in proprio solo fuissent in *Anglia*. Die sancti *Thomæ Cantuariensis* ad noctem dux *Lancastriæ*, Comes *Richemundiæ*, Comes *March*, dominus *Johannes Chandos* qui nominatissimus miles his diebus habebatur, exierunt ad inscalandum villam de *Cerney* in *Dormoys* quæ erat villa fortissima duplici fossa & ingenti muro munita, plena turribus & instaurata viris armatis, In crastino antequam appropinquarent ad villam per unam leucam illi de villa perceperunt eos & eos acclamabant, At dux & cæteri Comites non obstante illo clamore equitaverunt donec venirent bene prope villam, & tunc descendit dux de equo ut videret fossuras & illarum, & statim cæteri videntes eum ad pedes descenderunt de equis, & absque consilio inito aut aliquo proposito inde capto unanimiter se dederunt ad insultum improvise, & sine dilatione unam fossuram adquisierunt, deinde absque mora adepti sunt aliam, tunc cum gravi pœna ad muros ascenderunt & ibi militanter & strenue pugnaverunt donec aliqui eorum muros adquirerent, & sic ascensis muris villam intraverunt & miserunt ad mortem qui eis restiterunt, & multi illorum fugientes se submerserunt in aqua & marisco, deinde direxerunt se ad castellum ut insultum facerent, sed castellani præpediti timore sine dilatione se reddiderunt cum Castello duci *Lancastriæ*, & eodem die antequam inde abirent posuerunt villam incendio & flammæ, & hospitati sunt eadem nocte in una villula bene prope Comitem de *March*, & in crastino die scilicet Circumcisionis dux *Lancastriæ* & plures alii tetenderunt viam ad quandam villam vocatam *Autry* in *Dormoys* quæ distat per iij. legas de *Cerneye*, & erat hæc villa bene munita & fortior quam *Cerneye*, posita super aquam vocatam *Dayne*. Sed antequam illuc venirent villani reliquerunt villam & fugerunt præ timore, nec erat qui eis resisteret. Eodem die dux *Lancastriæ* perrexit ad villam fortem & bene munitam vocatã *Menram* in *Campania*, de qua simili modo villani ante eorum adventum fugerant, & villã flammæ & incendio supposuerant, et exinde rediit cum exercitu suo ad Regem *Edwardũ* sanus & incolumis cũ omnibus suis, laudetur deus. Et præter hæc dominus *Bartholomeus de Borgwahs*, dominus *Baldewynus de Buttore* cum multis aliis de familia principis et familia Comitis *Richemundiæ* 20 die Decembris direxerunt se ad villam nomine *Sourmussy* quæ erat munita duplici fossa et bene murata et fortissima præsidio, et virili audacia inscalaverunt eam eadem nocte et prendiderunt eam, et in medio villæ erat unum pulcrum castellum cum turri una quasi inexpugnabili, et hoc castellum per suffossionem et varios insultus adepti sunt in die Epiphaniæ, et hii qui fuerunt in castello fugerunt in turrim indilate, sed vi coacti reddiderunt se eodem die, scilicet dominus de *Clermont* et multi valentes milites armigeri et burgenses de villa. Tercia die post Epiphaniam prædicta turris dilapidata est ad terram, dictaque villa data incendio combustionis et penitus destructa. Eodem tempore *Dalfinus* de *Vienna* filius regis *Franciæ* et alii proceres regni congregaverunt multitudinem virorum fortium et classem magnam nimis ut in *Normannia* adunati in *Angliam* applicarent in diversis locis, ut sic regem *Edwardum* revocarent ac eciam de *Anglicis* se vindicarent; Et quidam eorum occurrerunt domino *Thomæ Fogges* ad numerum CC. XL. lanceati, ac dictus *Thomas* occurrit eis juxta *Honsfles*, cum xxvij. lanceatis et circiter C. sagittariis, et fortiter pugnaverunt, et capti sunt in eodem congressu CXX. personæ armatæ, videlicet dominus *Lodovicus Harecourt* gardianus *Normanniæ*. Dominus *Johannes Bygot* Marescallus. Dominus *Baldewynus* de la *Huse* cum 2. fratribus. Dominus de *Brakemont* et frater ejus, *Ballivus* de *Caux* et unus Baro cognatus ejus. Dominus *Willielmus Marteb*. Die sancti *Mathiæ* Apostoli in Quadragesima *Franci* applicuerunt apud Winchelse ad summam xx mill. armatorum virorum et interfecerunt xxxv. homines de villa. Sed infra breve tempus tanta multitudo *Anglorum* compatriotarum quod antequã *Franci* possent navigio suo se munire in tantum se proripuerũt ad aquã quilibet super alium quod per- Edw. III.

Edw. III. perdiderunt tam necatos quam submersos plusquam CCCC. Et sumpserunt secum ix. mulieres speciosas de villa quas tam turpiter violaverunt quod horribile est recitare. Et dum sic occupati essent *Franci* ex una parte quidam marinarini nostri navigio venerunt & ceperunt xiij. naves cum vino & aliis victualibus bene onustas, & eas abduxerunt. Eodem tempore missus est *Iohannes de Valoys* Rex *Franciæ* de Castello de **Somerton** ad turrim *Londoniensem*.

An. Dñi 1360. ANno gratiæ M.CCC.lx. omnes laici cujuscunque conditionis erant inter xvj. & lx. annos arraiati sunt. Et de illis meliores armati sagittarii missi sunt ad marisarchos ad mare in defensionem regni. Unus Marisarchus erat *Iohannes Wesnam* Prior Hospitalis, & alii assignati per regem. Navigium inimicorum super mare dicebatur nimis validum.

Archiepiscopi & episcopi per episcopatus suos concesserunt grandes indulgentias omnibus transeuntibus ad mare contra inimicos in defensionem regni, & quod unusquisque posset eligere sibi confessorem ad placitum. Episcopi quoque, Abbates & Priores, Rectores, Vicarii & capellani & omnes viri ecclesiastici parati erant prout Abbates fuerant, Quidam esse viri armati, quidam sagittarii, et electi erant per mandatum episcoporum. Et beneficiati qui non potuerunt in propria persona supplerent per bona sua in aliis personis, si *Franci* in terram intrarent & necessitas eis occurrere suppetisset. Tunc marisarchus cũ C.lx. navibus de *Londoniis* per *Temisiam* mare petiit. Et primo sulcavit maris alta usque *Boloniam*, deinde usque ad *Honyflete* ad reprimendum inimicorum audaciam qui terram *Angliæ* infestare proposuerant. Et sic nostri fecerant multa mala *Francis* in ista peregrinatione. Cum igitur Rex jacuisset apud *Reynes* vij. septimanas transivit ad *Chalounnes*, deinde perrexit in *Burgoniam*. Et venit dux *Burgoniæ* & tractavit cum rege, & rex concessit ei treugas per iij. annos pro se & omnibus suis pro CC. mill. **Motonns** regi solvendis. In quadragesima sequenti rex *Edwardus* habuit tractatum cum *Francis*, aderantque unus Cardinalis & unus legatus; sed non cepit effectum. Unde rex movit exercitum usque *Parisius* incendendo, occidendo & undique devastando. Et ibi propter festum Paschæ fixit tentoria ad ij. leucas de civitate. Die Lunæ post diem Paschæ rex disposuit exercitum suum in iij. aciebus coram civitate clangentibus tubis & clarionis & aliis instrumentis musicis personantibus. Rex erat in secunda acie cum suis, dux *Lancastriæ* & Comites *Northamtoniensis* & *Salusburiensis* cum suis in prima acie. In tercia acie Princeps & Barones cum reliquo vulgo expectantes prælium de hiis qui in civitate *Parisiensi* erant sicuti eis ante promiserant. Sed nemo exiit de civitate occurrere illis. Unde rex *Edwardus* inde graviter motus jussit dare incendio magnam partem suburbiorum ut eos provocaret ad pugnam. Et tamen non erat qui eis resisteret. Tunc xxx. milites de novo ordinati cum lanceis suis perrexerunt ad portam *Parisiorum* petentes ab eis opera militaria secundum legem Armorum. Et exierunt de civitate lx. cum hastis, & pugnatum est fortiter ex utraque parte, sed per gratiam Dei quæ semper præsto erat *Anglis* in omnibus suis agendis *Angli* vicerunt *Francos* & refugaverunt eos in civitatem quosdam mortuos, quosdam letaliter vulneratos; sed nostri, laudetur Deus, evaserunt absque gravi vulnere. Tunc movit se rex in alias partes & tradidit custodiam castellorum quæ sunt in partibus de *Orlions* & *Catenesia* duci *Lancastriæ*. Eodem tempore Comes de *Armenak* in *Vasconia* pugnavit cum amico regis *Angliæ* Comite de *Foys* pro eo quod adhærebat regi *Angliæ*. Et mortui sunt ex parte dicti Comitis xv. millia virorum & ex nostra parte nullus nominatus, laudetur Deus. In isto viagio obierunt in *Francia* multi nobiles *Angli*, scilicet Comes de *March* Marescallus exercitus, *Gydo de Warwyk* primogenitus Comitis miles nominatissimus, Dominus *Robertus de Morle* & filius ejus, & multi alii nobiles milites & armigeri atque valetti, Nam in eorum reditu de civitate *Parisiensi* versus partes de *Orlions* in *Bevosina* subito supervenit horribilis tempestas tonitrui, fulguris deinde grandinis & occidit gentes absque numero & plusquam vj. millia equorum, Ita quod cariagium exercitus defecit fere in toto, & oportuit necessario redire versus *Angliam*, sed Deus transtulit miseriam necessitatis in honorem regiæ majestatis; nam papa misit nuncios solempnes cum literis ad regem *Angliæ* ad tractandum de pace & concordia. Et tractaverunt apud *Morens* prope *Chartres*, & continuatus est tractatus quinto die Maii quando rex disposuit se redire versus *Angliam* tum propter necessitatem tum propter formam tractatus, quæcunque habebant miserunt flammæ & incendio præ defectu cariagii, tentoria, utensilia, currus, sellas & cætera quasi cuncta. De dicta concordia dicetur infra. Eodem anno rex concessit libertates *Leycestriæ* de nundinis & aliis ad instanciam ducis *Lancastriæ*. Et dux obligavit dominium de *Wrangill* sub warantio dictarum libertatum pro se & hæredibus suis. Eodem anno quidam miles dominus *Johannes de Ardena* implacitavit Abbatem nostrum *Leycestriæ* & nos de manerio nostro de **Berewode** & advocatione ecclesiæ nostræ de **Crudworthe** quam per multa tempora in proprios usus habueramus, Qui quidem dominus *Johannes* per favorem & auxilium multorum majorum de patria & per consilium vicecomitis qui pro eo tempore fuerat, portavit unum breve quod continet, *Faciatis venire sex tales*; & hii erant gentes incognitæ nobis, quæ duxisse debuerant totum negotium ad suum placitum. Sed cum divulgatum esset jus nostrum, ac eciam præ timore unius literæ per Regem ad Justiciarios missæ quod non sinerent Abbatem injuriam pati prout respondere vellent in posterum coram rege & ejus concilio, facti sunt nimis dolentes & tristes, Sicque nostra justitia declarata, transivit negotium ad nostrum placitum & recuperavimus manerium cum ecclesia ut prius habuimus. Acta sunt hæc die sabbati proximo ante festum sanctæ *Margaretæ* apud *Warwicum* coram Justiciariis domino *Johanne de Mowbray*, & *Thoma de Hyngylby*. Circa translationem sancti *Thomæ* transiit *Johannes de Valoys* rex *Franciæ* & alii prisonarii ad *Calesiam*, & tractaverunt cum proceribus *Franciæ* de concordia & finali pace inter regna *Angliæ* & *Franciæ*. Et concordatum est sub tali forma.

Rex Angliæ *habere debet totam* Aquitanniam *&* Vasconiam *pro perpetuo absque reverso, civitatem quoque de* Peyters *cum castello, cum toto comitatu & patria de* Peyters: *Item totum feodum de* Durward: *Item totam terram de* Belvill: *Item civitatem cum castello de* Saintona *cum tota patria de* Saintona *tam ultra aquam de* Charent *quam citra aquam: Item civita-* Edw. III.

Edw. III. *civitatem* Andegaviæ *cum castello cum tota patria* Andegaviæ: *Item civitatem cum castello de* Paragors *cum tota patria in circuitu*: *Item civitatem cum castello de* Caours *cum patria de* Caoursina: *Item civitatem & castellum & terram de* Tarke: *Item civitatem & patriam de* Wygornesia: *Item civitatem & castrum & terram cum patria de* Caurs: *Item civitatem & castellum cum patria de* Angelmosia: *Item civitatem & castellum de* Rodesya *& patriam de* Vergia: *Item homagia, servicia & honores Comitum de* Foys & Armenak *& de* Paragorensi *& vicecomitis de* Lyngesia; *Et servicia de dictis dominio pro terris quas habent in antedictis patriis*: *Item* Mostrellum *super mare cum suis pertinenciis*: *Item integrum comitatum de* Pountif: *Item castellum cum villa de* Calesia *cum dominiis & castellis* Merk, Sandegate, Colne, Hammes, Wald, Sex, *cum terris, mariscis, boscis, rivulis, redditibus, & cum vestituris ecclesiarum & omnibus pertinentiis. Item omnes insulas appendentes antedictis dominiis. Item castellum cum toto comitatu de* Gynes *cum suis pertinentiis. Item castellum & villam de* Rochell *cum omnibus suis pertinentiis.* Et ad ista firmiter & inviolabiliter perpetuis temporibus observanda juraverunt utrique reges super sacramento corporis *Iesu Christi*. Simili modo juraverunt magnates utriusque partis pro se & hæredibus atque successoribus suis coram iij. archiepiscopis et viij. episcopis cum Indenturis per sigilla ambarum partium munitis, Et pro redemptione regis *Franciæ* darent.

An. Dñi 1361. ANno gratiæ M.CCC.lxj. Cum igitur reformaretur pax inter regna, in quadragesima sequenti obiit æterna memoria dignus *Henricus* nobilis dux *Lancastriæ* apud *Leycestriam*. Eodem tempore crevit quædam societas virorum fortium vocata *Societas fortuna*, & per quosdam vocata est *La grant companye*. Et adunati sunt de diversis partibus non habentes unde vivere nisi de suo labore post initam pacem inter regna. Isti erant viri fortes & bellicosi, elegantes & strenui & vivebant de suo perquisito per guerram. in pace nil habentes. Et erant de diversis nationibus congregati. Isti venerunt de *Lumbardia* versus *Avinoniam* & petierunt licentiam proficisci per *Savey*. Sed Comes de *Savey* negavit eis progressum, et congregavit multitudinem populi ad resistendum eis. Et illi captaverunt opportunitatem et noctanter proruperunt super muros civitatis in qua ipse Comes manebat, et interfecerunt homines illius et prædati sunt civitatem et tulerunt quæcumque in ea invenerunt. Et ipse Comes cum magna difficultate dimissus per murum vix evasit.

Eodem anno obiit magister *Ricardus fitz Rauf* episcopus *Armacanus* qui causam manutenuerat contra fratres mendicantes in curia *Romana* apud *Avinoniam*. Eodem anno *Matildis* filia ducis *Lancastriæ*, ducissa de *Seland*, scilicet uxor *Willielmi* ducis de *Seland* venit in *Angliam* ad clamandum hæreditatem suam. Et tunc divisa est hæreditas inter dictam *Matilden*, & dominam *Blanchiam* filias ducis *Lancastriæ*. Dominus *Iohannes de Gaunt* filius regis *Edwardi* duxerat in uxorem prædictam *Blanchiam*, qui postea factus est dux *Lancastriæ*. Eodem anno nobilis dux *Lancastriæ Henricus* tumulatus est in ecclesia Collegiali et hospitali extra portam australem *Leycestriæ*, quam ipse construxerat et quam præfecerat uno decano et xij. Canonicis præbendariis et totidem vicariis ac aliis ministris sufficienter requisitis, et centum pauperibus debilibus et decem fortibus mulieribus quæ debilibus deservirent et procurarent in esculentis et poculentis et aliis corporis necessariis jugiter die ac nocte, dictamque hospitalitatem pauperum cum Collegio Canonicorum sufficienter dotavit, ubi jacet sepultus. Eodem anno xvj. kalendarum Februarii, scilicet in die & nocte sancti *Antonii* orta est horribilis & nimis valida tempestas ventorum qualem nunquam retroactis temporibus non creditur à plebe fuisse visam, nam ultra quam dici potest, boscos, pomeria & omne genus arborum prostravit & multas ultra quam crederet cum radicibus evertit; ecclesias, molendina, campanilia, muros, domos dilapidavit; Apud *Londonias* mala innumera de campanilibus & aliis domibus & ecclesiis exercuit. Eodem anno *Edwardus* Princeps *Walliæ* duxit uxorem filiam *Edmundi* Comitis de *Cantia* quam ante Comes de *Salusbaria* duxerat in uxorem, & divortio inter eos per dictam mulierem facto dominus *Thomas de Holond* duxit in uxorem, pro cujus concupiscentia ut dicebatur divortium factum est. Tercio duxit eam Princeps *Walliæ* antedictus. Eodem anno mortalitas generalis oppressit populum quæ dicebatur *pestis secunda*. Et moriebantur tam majores quam minores & maxime juvenes & infantes. Et de congregatione nostra xj. Canonici mortui sunt.

ANno gratiæ M.CCC.lxij. obiit *Matildis* Ducissa de *Selond* & Comitissa *Leycestriæ*, quam vulgaris opinio dicebat veneno intoxicatam propter hæreditatem reintegrandam. Eodem anno sederunt Justiciarii de *Traylbastons* apud *Eboracum*. Eodem anno quidam valens homo de boriali plaga scutifer elegans & audax nomine *Iohannes de Coupeland* occisus est. Iste cepit *Davidem* Regem *Scociæ* in bello *Dunolmiæ*. An. Dñi 1362.

ANno gratiæ M.CCC.lxiij. ad festum *Michaelis* Rex ordinavit stapulas lanarum esse apud *Calesiam* & ordinavit xxvj. mercatores de valentioribus regni habere custodiam villæ & eam manutenere cum stapulis per iij. annos. Et cum quolibet mercatore vj. viros armatos & iv. sagittarios de sumptibus regis. Ordinavit etiam ibidem duos Majores, videlicet unum pro villa, & alium pro stapulis. Et rex caperet pro mala captura quæ vulgaliter dicitur *Maletorth* xx. s. & prædicti mercatores Gardiani de villa xl d. de quolibet sacco lanæ. Princeps *Walliæ* & Comes *Warwych* transierunt in *Vasconiam*. Eodem anno *Willielmus de Clown* humanissimus abbas *Leycestriæ* adquisivit vacationem Abbathiæ *Leycestrensis*; quando aliquis Abbas ibi obierit Escaetor Regis intrabit in Abbathiam & capiet ibi simplicem seisinam in nomine regis, & tenebit se ibi per unum diem & unam noctem, non tamen faciet ibi aliquod magisterium, & in crastino exibit. Et si forte sponte exire noluerit, licitum eis est eum vi expellere. Nec quisquam Escaetor se intromittat ulterius in aliis maneriis, terris vel tenementis dictæ Abbathiæ nisi solum ut dictum est in Abbathia tantum; Et pro isto privilegio & pro primis quatuor vacationis mensibus pro electione privilegiatis dabunt regi iv. marcas. Et si contingat ulterius vacare, 1363.

Edw. III. care, pro quolibet mense quamdiu vacaverit dabunt regi unam marcam. Hoc privilegium rex *Ricardus* ij. in suo primo anno confirmavit. Eodem anno venit in *Angliam* rex *Cipriæ*, qui in reliquis regnis laboraverat pro auxilio petendo. Et petiit à rege auxilium contra Paganos qui ei tulerant & detinuerant regnum & hæreditatem suam *Ierosolymam*. Et rex noster valde regaliter eum muneravit, & cæteri domini magnum honorem ei exhibuerunt. Eodem tempore rex *Scociæ* venit in *Angliam* pro abbreviatione pecuniæ quam debuit regi *Angliæ* de redemptione sua, sed rediit negotio non expedito. Rex *Franciæ* venit *Londonias* post Purificationem & moram traxit apud Savoye scilicet in manerio Ducis *Lancastriæ* tunc pulcherrimo manerio *Angliæ* ut dicebatur. Hoc quidem manerium *Henricus* Dux *Lancastriæ* construxerat de sumptibus iij. millibus marcarum quas adquisierat apud villam de Brygge-rake. Rex *Franciæ* attulit secum medietatem millenarii in partem solutionis redemptionis suæ. Et rogavit regem pro liberatione hostiagiorum *Franciæ*. Sed rex noluit annuere petitioni ejus. Sicque evenit uno eodemque tempore quatuor reges convenire *Londoniis*, scilicet regem *Angliæ*, regem *Franciæ*, regem *Scociæ*, & regem *Cipriæ*. Eodem anno rex congregavit Comites & Barones & cæteros proceres *Angliæ* & habuit secum omnes hostiagios *Franciæ*. Et fecit solennem fugationem ferarum in forestis de Rogyngan, Clyne, Schyrewode & pluribus aliis forestis & silvis & parcis. Et hoc fecit pro anno L. ætatis suæ. Et ut dicebatur effundebat expensas diurnales vicissim uno die C.li. secundo die C. marcas toto illo tempore fugationis. Et multas gratias fecit *Angligenis* illo anno, & condonavit multa delicta. Eodem anno quidam *Walterus Wynkeburne* suspensus in furcis *Leycestriæ* per insequutionem fratris *Iohannis Dingleye* magistri de *Dalby* de ordine Hospitalium. Et cum dimissus à furcis duceretur ut mortuus ad cimiterium sancti *Sepulcri Leycestriæ* sepeliendus cœpit reviviscere in carecta, & ductus est in ecclesiam sancti *Sepulcri* per Clerum, & ibi diligenter custodiebatur à Clero *Leycestrensi* ne forte raperetur iterum suspendendus. Cui rex *Edwardus* in Abbathia *Leycestrensi* fecit gratiam & concessit Cartam, ita inquiens me audiente, *Deus tibi dedit vitam & nos dabimus tibi Cartam*. Eodem anno mortua est Ducissa de *Clara* uxor *Leonelli* Ducis *Clarensis*. Eodem anno *Iohannes de Bokyngham* episcopus *Lincolniensis* de novo creatus habuit viij.d. ad marcam de Clero per totum episcopatum *Lincolniensem*. Et gelu magnum & frigiditas insolita isto anno fuit, & duravit usque ad festum sancti *Gregorii* & ultra. Et obiit *Edwardus de Baliolo* quondam rex *Scociæ* juxta *Dancastriam*.

An. Dñi 1364. ANno gratiæ M.CCC.lxiv. *Iohannes de Valoys* rex *Franciæ* obiit *Londoniis* apud Savey vj. idus Aprilis, & ductus est in *Franciam* & tumulatus apud sanctum *Dionisium*. Hic à primo suo adventu in *Angliam* habuit homines suos secretos apud *Londonias*, & in aliis locis, qui secretiori modo congregaverunt electum aurum regni & fecerunt in platas & miserunt in barellos ferratos ad abducendum in *Franciam*. Et emerunt arcus & sagittas & posuerunt in saccis lanarum ad summam mille arcuum, & congregavit magnam plenitudinem Armorum ad ducendum in *Franciam*. Et etiam rogavit regem *Edwardum* condonare sibi de redemptione sua, sed noluit; Cum igitur ægrotaret & mortem approximare intelligeret, misit pro *Edwardo* rege & recognovit coram eo omnes proditiones antedictas & causas pro quibus attemptatæ fuerunt, ac etiam quod inique & injuste regnum *Franciæ* occupaverat usque ad concordiam initam apud *Calesiam*. Et petiit ab eo veniam de omnibus. Rex *Edwardus* benigne condonavit ei omnia prædicta. Et rex *Edwardus* fecit arestare cuncta quæ sic collegerat, & *Anglicos* quosque hujus rei consentaneos rex graviter punivit. Eodem tempore invaluerunt fures & latrones in regno & spoliaverunt ecclesias, feretra sanctorum, & reliquias asportaverunt, scil. Abbathiam de Thornthon, imaginē de Domina apud Pirtwale, in capella sua, & imaginem de Domina apud Ponkysfkirkeby, & pluribus aliis locis, & multi eorum capti sunt & suspensi. Caput quoque sancti *Hugonis Lincolniensis* furati sunt, & captis argento & auro lapidibusque preciosis caput projecerunt in quodam campo. Et quod mirum est dictu, quidam corvus prout fama laboravit custodivit illud donec cognitum esset per eosdem latrones & *Lincolniam* deportatum. Latrones prædicti abierunt *Londonias* ad vendendum sua prædicta latrocinia, & vendiderunt ut dicebatur pro xx. marcis, & redeuntes in patriam suam spoliati sunt de dicta pecunia, postea de dicto scelere predientes se ipsos capti sunt & apud *Lincolniam* suspensi. Ecclesiam quoque Abbathiæ nostræ *Leycestrensis* per quandam fenestram super altare sancti *Iohannis* Evangelistæ intraverunt fures, set cito per sacristam percepti sunt & absque dampno illato fugerunt. Eodem anno dum dux *Britanniæ* vacaret obsidioni de *Orroy* in *Britannia* prope *Vanes* supervenit *Carolus de Bloys* qui vendicavit Ducatum *Britanniæ* cum xx. millibus virorum armatorum & pugnavit cum eo; Et occisi sunt ex parte ejus ix C. personæ, & ipse *Carolus* ibidem occubuit, & ceciderunt de parte nostra miles unus, armigeri quinque: In crastino Castellani reddiderunt Castellum Duci *Britanniæ*. Dominus *Bertrannus de Cleykyn* famosissimus guerrator *Francus* captus est ibidem per dominum *Iohannem Chandos* qui habebat primam aciem in dicto bello.

An. Dñi 1365. ANno gratiæ M. CCC. lxv. *Isabella* filia regis desponsata est domino de *Cousy* de *Francia* apud *Wyndesoram*. Et Rex fecit eum Comitem de *Aumarle*, si forte genuisset filium masculum, sibi & hæredibus suis in perpetuum habere dictum comitatum. Eodem anno fecit rex arrestare Justiciarios, sc. dominum *Henricum de Grene*, & dominum *Willielmum Schypwith*, & plures alios propter eorum enormes infidelitates &c. nota tu. Et se redimentes fecerunt finem Regi.

1366. ANno gratiæ M.CCC.lxvj. *Nicholaus Dagworthe* cum sua societate pugnavit cum *Francis* in Ducatu *Andegaviæ* & devicit eos Erant enim *Franci* xv. mille victi & occisi. Et capti sunt de *Francis* ibidem v C. capitanii *Francorum* fuerunt dux de *Orliens*, & dux de *Angeres*, & plures magnates. Eodem anno Princeps *Walliæ* et frater ejus *Iohannes de Gaunt* jam dux *Lancastriæ* perrexerunt in *Hispaniam* ad instanciam *Henrici* regis *Hispaniæ* contra *Petrum* fratrem suum bastardum. Nam idem bastar-

Edw. III. bastardus per potentiam & consilium & auxilium papæ fecit se coronari in regem, & expulit fratrem suum regem à regno suo, seipsum intrudens; *Johannes* dux *Lancastriæ* semper præcessit itinerando cum exercitu suo, & princeps sequebatur eum cum suo exercitu. In prima acie erat dux *Lancastriæ* & dominus *Johannes Chandos* capitanius de exercitu suo. Dominus *Stephanus de Cosynton* Constabularius. Dominus *Gychardus Dangill* Marescallus cum M. DCCC. lanceis, sagittarii quasi sine numero. Princeps *Walliæ* cum suis habuit mediam aciem. Rex *Malogiæ* & Comes *Derræ* cum suis habuerunt tertiam aciem. Rex *Hispaniæ* & rex *Navernie* cum duabus aciebus à latere principis semper prosequendo. Et xx. die Aprilis venit bastardus cum sua potentia quæ grandis erat nimis & bene arraiata in quodam pulcro campo prope *Nazaris* in regno *Castella*. Et statim congredientes pugnaverunt fortiter; & cessit victoria principi *Walliæ* & suis. Et mortui sunt ex parte, bastardi in prælio de viris nominatis præter inferiores & minores v. mille. Deinde in fugatione de eisdem iij. mille, ipse bastardus & unus de fratribus ejus fugerunt, & cæteri capitanii mortui sunt aut capti. Post hæc periit populus *Anglicanus* in *Hispania* de fluxu ventris & aliis infirmitatibus quod vix quintus homo rediit in *Angliam*. Istud erat maximum bellum quod in diebus nostris actum est. Ex parte bastardi venit magna multitudo Paganorum, & Saracenorum, & incredulorum. Et antequam princeps *Walliæ* rediret ille bastardus fuerat in *Vasconia* et destruxerat magnam partem terræ; quo princeps perrexit, sed ipse abivit et rediit in *Hispaniam*. Et cœpit dolose tractare cum rege *Hispaniæ* de concordia donec conveniret eum in certo loco cum dolo, et nacta opportunitate scidit guttur ejus et occidit eum. Et sic invasit potius quam rexit regnum *Hispaniæ* pacifice et quiete, donec *Johannes* dux *Lancastriæ* in xix. anno sequenti posuit clamium in regno *Hispaniæ* pro jure hæreditatis uxoris suæ; nam idem *Johannes* dux post mortem primæ uxoris suæ duxit *Constanciam* filiam regis *Hispaniæ* seniorem, et frater ejus *Edmundus* duxit juniorem, ut infra eodem loco patebit. Eodem tempore venit *le grant Companye* in *Franciam*, et fecit multa mala prædando et destruendo patrias, et ceperunt castella multa et civitates. Postremo cum multa audacia præsumpserunt obsidere civitatem *Parisiensem*. Eodem tempore *Leonellus* dux *Clarensis* filius regis desponsavit filiam *Galia* domini de *Meleto*; Et ibi aliquandiu moram trahens intoxicatus veneno interiit. Eodem tempore *Edmundus* filius regis transiit in *Vasconiam* cum v C. viris armatis et sagittariis multis ad fratrem suum principem *Walliæ Edwardum*.

Desiderantur decem anni.

Liber quintus.

ANNO Domini M.CCC.lxx.vij. obiit illustrissimus rex *Edwardus* iij. anno scilicet regni sui lj. xj. kalendarum Julii, & iij. non. ejusdem apud *Westmonasterium* regaliter cum honorificentia est sepultus. Isto enim regi *Edwardo* regina sua *Philippa* peperit *Edwardum* filium suum primogenitum, scilicet in festo sanctorum *Viti* & *Modesti*, regni sui anno iij. *Ricar.* II. Hic flos mundanæ militiæ, sub quo militare erat regnare; confligere, triumphare; cui jure maternali linea recta descendente regnum cum corona *Franciæ* debebatur. Pro cujus regni adipiscenda corona quæ maris evasit pericula, quos bellorum devicit impetus, quas belligerorum terruit audacias, scriptor enarrare desistit, suæ relationis veritatem adulationis timens obumbrari velamine. Hic vero *Edwardus* quamvis in hostes terribilis extiterat, in subditos tamen mitissimus fuerat & gratiosus, pietate & misericordia omnes pene suos antecessores præcellens. Iste vero *Edwardus* primogenitus princeps *Walliæ* fortunatissimus & miles in bello audacissimus inter validissima gesta militaria magnifice ab eodem peracta apud *Cressy* in *Francia*, bellum habuit contra *Philippum* regem *Franciæ*, qui *Philippus* associaverat sibi duos reges, scilicet *Boemiæ* & *Malogiæ*. Et isti duo reges ambo in eodem bello à prædicto principe *Edwardo* interfecti sunt; regem vero *Franciæ Philippum* in fugam vertit, magnamque stragem inimicorum fecit, captivosque plurimos de magnatibus *Franciæ* in *Angliam* secum adduxit. *Johannem* quoque regem *Franciæ* similiter apud *Peyters* debellavit, & pluribus tam nobilibus quam aliis de regno *Franciæ* captis & aliis interfectis, eundem regem *Johannem* captivavit & ipsum potenter in *Angliam* patri suo *Edwardo* ductum præsentavit. *Henricum* eciam *Hispaniæ* intrusorem potentissime in bello devicit, & *Petrum Hispaniæ* regem dudum à regno suo per dictum *Henricum* expulsum potentiæ virtute in regnum suum restituit; unde propter ingenitam sibi probitatem & actus ipsius triumphales memoratum principem inter regales regum memorias dignum duximus commendandum. Hic enim ante patrem suum moriens apud *Cantuariam* in ecclesia Christi est sepultus.

Anno Gratiæ M.CCC.lxxvij. xvij. kalendarum An. Dñi 1377. Augusti apud *Westmonasterium* coronatio *Ricardi* ij. regis filii *Edwardi* principis memorati. Hic avo suo regi *Edwardo* jure hæreditario ac eciam voto communi singulorum in regnum successit *Anglorum*, anno ætatis suæ xj. Hic duxit uxorem *Annam* sororem regis *Boemiæ* imperatoris.

XI. kalendarum Februarii *Willielmus de Clowne* abbas mortuus est, qui monasterium beatæ *Mariæ* de *Pratis Leycestriæ* luculenter circiter per xxxiij. annos cum laude virtutum & incremento temporalium bonorum tramite inviolabili gubernavit. Hic quantæ pietatis & patientiæ quantæque discretionis & moderaminis erga subditos suos suoque auxilio & consilio indigentes, seu ejus subsidium in causa verisimili petentes lingua tabescit evolvere, mens ebet advertere, manus pigrescit scribendo, memoriæ commendare voluntas tepescit, excogitare timens relationis veritatem apud audientium aures sub adulationis obumbrasse velamine me forte posse. Hic pacis & tranquillitatis amator erat, hic discordiarum & injuriarum in patria sua & ubique reformator fuit, quas suis temporibus ubique motas pro suo posse pro labore vel expensis non omittens reformare & pacificare totis viribus elaborare studuit, sanguinis semper abhorrens & pertimescens effusionem. Hic bonorum operum sectator incessabilis; subditis & minoribus mitis & affabilis; majoribus & magnatibus regni indicibiliter amabilis;

vultus

Ricar. II. vultus ejus & præsencia divitibus & pauperibus omnibus inenarrabiliter desiderabilis. Hic piæ memoriæ pussimus abbas in evidentiam & signum quod totus Dei servus fuerit & pacis atque quietis amator, pacis tempore & hora quietis, scilicet media nocte diei Dominicæ inter brachia & manus contratrum suorum ejus decessum plangentium & animam ejus Deo commendantium ab hac luce migravit ad Dominum, qui ut verisimile erat in omnibus operibus ejus dilexit eum. Quid plura? In temporibus illius de ejusdem laudabili collegio talem pastorem commendabilem imitante duo postulati sunt in abbates, scilicet ad abbathias de *Myssyndena* & Wellowe juxta Grymmysby. Et duo in Priores, scilicet apud Torkyngton & Hatsonde. Duo convolarunt ad anacoriticam vitam, scilicet apud *Cestriam* & *Leycestriam* in ecclesia sancti *Michaelis*, Et duo migraverunt ad beneficia ecclesiastica curata. Ejus etiam temporibus duæ ecclesiæ sunt appropriatæ, scilicet ecclesiæ de Hungurton & Humburston. Duoque maneria adquisita, Ingwardeby & Kyrkeby malsoure. Similiter quoque redditus & possessiones in Hertyshorne, Houseleve, Brymeswelle. *Leycestria*, Humbarston, Belgrave, Dalby, Burstalle. Cartam quoque de non veniendo ad parliamentum pro se & successoribus suis de rege adquisivit. Vacationem quoque abbathiæ post mortem cujuscunque abbatis ejusdem similiter adquisivit, ita ut cum contigerit aliquem abbatem ab hac luce discedere, Escaetor domini regis solum in abbathiam intrabit, & ibi simplicem seysinam pro omnibus possessionibus abbathiæ capiet nomine regis, sicque ibidem moram faciet per unum diem & noctem tantum, non tamen intra vel extra in aliquo gravando vel se intromittendo, & tunc exiet, & si noluerit bene licebit eum inde expellere licet invitum, per Cartam regis *Edwardi* iij. quæ quidem Carta fuit ratificata per regem *Ricardum* proximo sequentem, sic quod nullus escaetor regis in aliquo manerio vel loco dictæ abbathiæ se intromittet nisi solum in abbathia tantum. Isti benigno abbati *Willielmo* Deus tantam gratiam in oculis omnium tam dominorum quam aliorum contulit, quod vix erat aliquis qui ei quod petebat negaret. In tantum enim affabilis erat domino regi, quod burdando petebat à rege nundinas sibi concedi pro leporariis & aliis canibus cujuscunque conditionis essent emendis & vendendis. Rex vero credens ipsum nundinas affectuose petisse, ei concessit quod petebat, abbas vero noluit instare circa negotium. In venatione leporum inter omnes regni dominos famosissimus & nominatissimus habebatur, ita ut ipse rex. & princeps filius ejus *Edwardus*, & plures domini de regno cum eo retenti erant sub annua pensione leporare. Ipse tamen sæpius voluit asserere in secretis, se non delectasse in hujusmodi frivolis venationibus nisi solum pro obsequiis dominis regni præstandis, & affabilitate eorum captanda, & gratiam in suis negotiis adipiscenda. Viij. die mensis Aprilis electio *Urbani* papæ vj. anno Domini M.CCC.lxxviij. EXEMPLUM epistolæ quam cœtus Cardinalium transmisit imperatori de electione *Urbani* papæ sexti, & quam idem imperator fecit sigillari sigillo suo cum aliis xv. sigillis aliorum dominorum; & transfigi fecit *Romæ* ad ecclesiam sancti *Petri* in testimonium & fidem præmissorum omnibus intuentibus.

An. Dñi 1378.

Serenissime Princeps, Quia plerumque, immo plurimum, præsertim in rebus arduis fama loquacitas veritatem quibusdam coloribus adulterinis obnubulat, ideo quod hiis diebus in Romana *ecclesia gestum sit, vobis præsenti scriptione nunciamus. Et ut hiis qui vobis rem aliter factam narraverint seu scripserint non credatis, & mens vestra hac nostra insinuatione clarificata in tranquillo & sereno veritatis liquore conquiescat; Regia igitur celsitudo cognoscat, quod sanctæ felicisque recordationis domino & patre nostro* Gregorio *papa x. vicesimo septimo die mensis Marcii nuper elapsi viam universæ carnis ingresso, & sicut de largissima Dei pietate confidimus post labores ad præmia evocato. tantique patris prout juris & moris est cum debitis honore & reverentia exequiis celebratis die vij. mensis Aprilis nuper præteriti conclavi palatii apostolici in quo præfatus dominus noster abierat, ne dicamus obierat, juxta sanctiones canonicas decrevimus introire, set ex certis causis ad id nostrum inducentibus animum, hujusmodi nostrum introitum ad diem immediate sequentem duximus differendum. Qua quidem die, videlicet* viij. *die mensis Aprilis primitus gratia Spiritus sancti invocata conclavem intravimus de electione & substitutione futuri pontificis tractaturi. Sequentique die Luciferi nescientis occasum ut pie credimus illustrati, circa illam diei horam qua Spiritus sanctus ille qui paraclitus est sanctorum discipulorum corda descendit, ad personam reverendi in Christo patris domini* Bartholomæi *archiepiscopi* Barrenni, *viri utique meritorum claritate conspicui & multiplicium virtutum lampade refulgentis, libero & unanimiter direximus vota nostra eum ad celsitudinis apostolicæ specula concorditer evocantes, & hanc nostram evocationem seu electionem in conspectu maxime Christianæ plena multitudinis nunciavimus. Ceterum die nona ejusdem mensis Aprilis idem dominus noster electus in throno dignitatis apostolicæ sublimatus sibi* Urbani vj. *nomen ascivit. Ac die qua* Christus Jesus *summus pontifex vitam nostram resurgendo reparavit, coram turba fidelium copiosa sicut in* Romana *ecclesia consuetudinis est, in basilica principis apostolorum de Urbe cum ingenti tripudio & lætitia innumerabilis populi Christiani pontificali regno magnifice & solempniter extitit coronatus. Quæ quidem serenitati vestræ ideo nunciamus, ut sicut obitus memorati domini* Gregorii *vobis amaritudinis & tristitiæ calicem propinavit, ita in præsentis patris concessione nobis cœlitus facta gaudii & exultationis spiritum assumatis; in illo enim cujus vicem idem dominus noster gerit in terris firmam spem fiduciamque tenemus, quod sub ejus felici regimine status* Romanæ *ac universalis ecclesiæ reflorebit, & orthodoxa fides felix optatumque suscipiet incrementum. Dat.* Romæ *die* viij. *mensis Maii.*

Eodem anno quidam de Cardinalibus prima inductione *Urbanum* papam reliquerunt, & abierunt *Avinoniam*, ibique erexerunt *Robertum* episcopum *Cibbonensem* in summum pontificem, quem vocaverunt *Clementem* papam, unde scisma maxima orta est in ecclesia Christi, quibusdam regibus & regnis uni adhærentibus, quibusdam vero alteri.

Concessa est regi una grossa quæ continet iiij.d. de quolibet viro & muliere, religiosis, mendicantibus,

Ricar. II. bus, & pauperibus solum exceptis. Dominus *Thomas* de Wodestoke, Comes de Bokyngham perrexit in *Britanniam* in auxilium ducis *Britanniæ* contra Francigenas. *Henricus* Comes *Derbeyæ* desponsavit filiam minorem Comitis *Herfordiæ*, dominus *Thomas* de Wodestoke desponsaverat sororem seniorem; & divisa est comitatus de *Bowne* connomine.

Concessa est domino regi de episcopis, de abbatibus, de mercatoribus certa taxa de quolibet viro cum uxore ij. s. De aliis non conjugatis singulis xij d. De religiosis possessionatis vj.s. viij.d. De singulis beneficiatis vj.s. viij. Et tamen ista taxa non se extendebat in scaccario regis per magnam summam ad taxam præcedentis anni, scilicet iiij.d. De quo ministri regis admirantes multum conquesti sunt, dicentes, Rem in collectione non se habere bene gestam, nec fideliter taxam fore collectam. Unde quidam *Johannes Leg* cum tribus aliis sibi associatis impetravit à rege commissionem ad inquirendum de collectoribus hujus taxæ in *Cancia*. Northfolc, & aliis patriæ confinibus, & pacti sunt magnam summam pecuniæ domino regi pro sua adquisitione se daturos; consiliumque regi ad sui perniciem, proh dolor! spospondit. Unus eorum cum esset ad aliquam villam ad faciendum inquisitionem de dicta taxa, convocari fecit tam viros quam mulieres, & puellulas, quod dictu horribile est, sursum impudice elevavit, ut sic experiretur utrum corruptæ essent & cognitæ à viris, ut sic more artaret amicos & parentes pro eis solvere taxam; & plures potius elegerunt solvere pro suis filiabus quam videre eas tam turpiter attractari. Hæc & hujusmodi dicti inquisitores facientes maxime provocaverunt populum. Cumque vidissent communes de *Cantia* & finitimis locis erga eos rem sic graviter peragi, & nova ac nova quasi importabilia onera eis indefinenter absque remedio imponi; istiusmodi oppressionis gravamen ulterius ferre non valentes, conferebant adinvicem quam remedii vel subsidii cautelam inde reperire valerent. Cumque hæc & hujusmodi unusquisque in animo revolveret, nec manum incepticem apponere auderet ne sui dampni irremediale detrimentum pateretur, tandem quidam *Thomas Baker* de Fobbyngges ab artificio sic vocatus, animum fortiorem sibi assumens, cœpit hortari & associare sibi quosdam de villa sua, & sic alios ac alios sibi associaverunt, & sic miserunt unusquisque ad amicos & cognatos suos, & sic ulterius de villa in villam, & de patria in patriam, rogantes & petentes consilium eorum & auxilium ad ea quæ communis utilitatis & necessitatis eos tam graviter urgentis erant, eis ferre indilate. Qui maximo tripudio suo more gaudentes catervatim ruere cœperunt, læti admodum effecti quod diem viderent quo sibi invicem succurrere possent in tanta ac tali necessitate.

An. Dñi 1381. Anno Domini M.CCC.lxxxj. & regni regis *Ricardi* ij. secundo.

Sequenti igitur anno supradicto mense Maii feria iij. quarto post festum Trinitatis cœpit convenire plebs ista nephanda de *Cantia*, de Sotherepe, & de multis aliis locis scilicet confinibus. Apprenticii quoque relictis magistris suis illis accurrebant. Sicque congregati sunt super *le* Blakeheth, ubi præ multitudine seipsos obliti & causa pristina non contenti neque minoribus sceleribus pacati, majora

Ricar. II. inexquisita mala meditati sunt immisericorditer, nec à suo nephando proposito desistere disposuerunt quoadusque omnes proceres regni & magnates funditus exstirparent; sicque primo direxerunt aciem suæ nequitiæ ad quandam villam archiepiscopi *Cantuariensis* vocatam Maydestoke, in qua erat carcer dicti archiepiscopi, & in prædicto carcere erat quidam *Iohannes Balle* capellanus, qui prædicator famosissimus habebatur apud laicos, qui per plura retroacta tempora verbum Dei insipienter sparserat, lollium cum tritico immiscendo, laicis nimis placens, & libertati juris ecclesiastici & status quam maxime derogans, atque multos errores in ecclesiam Christi inter clerum & laicos execrabiliter introducens, multis annis provinciam sic obnubulavit, ob quam causam à clero fuerat auditus & de jure convictus, atque in eodem carcere pro suo perpetuo mancipatus & adjudicatus. Dicti vero populares carcerem fregerunt, & eum extraxerunt, atque abire eum secum fecerunt, nam in archiepiscopum eum sublimare proposuerunt.

Die vero Mercurii ante festum Consecrationis venerunt in Sowthreye ad carcerem regis de *Marchellya*, & carcerem absque mora fregerunt, & omnes incarceratos in eorum auxilium secum abire coegerunt, & quoscunque invenerunt sive peregrinos seu alios cujuscunque conditionis secum ire conpulerunt.

Die Veneris in crastino Consecrationis intraverunt per pontem in civitatem *Londoniensem*, nec erat qui eis resisteret, & tamen, ut dicebatur, cives *Londonienses* de eorum adventu longo ante tempore intellexerunt; sicque ad turrim iter direxerunt ubi rex erat cum grandi cœtu militum, armigerorum, valettorum, & aliorum hominum stipatus. Erant ibidem in turri, ut dicebatur, circiter C.l. milites, secundum quosdam centum octoginta, cum matre regis & ducissa de *Britannia*, & multis aliis dominabus. Et *Henricus* Comes *Derbeyæ* filius *Iohannis* Ducis *Lancastriæ* adhuc juvenis ibidem erat. *Symon* quoque de *Suthbyry* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & Cancellarius *Angliæ*, & frater *Robertus de Halys* Prior Hospitalis *Angliæ* & Thesaurarius Regis. *Iohannes* quoque *Leg* & quidam *Iohannes* de ordine *Minorum* in armis bellicis strenuus, in Physica peritissimus, domino *Iohanni* Duci *Lancastriæ* familiarissimus cum aliis tribus ad turrim cucurrerunt causa refugii sub alis regis latitaturi. Communes vero disposuerunt se interficere archiepiscopum & cæteros prænominatos cum eo, & ad hoc ibidem venerunt, & postea votum suum impleverunt. Volens igitur rex archiepiscopum & socios suos de ore luporum liberare, misit ad communes, mandans eis, ut ad locum qui *Myltres* vocatur extra civitatem convenirent cum rege locuturi, & de eorum proposito tractaturi. Milites vero qui ituri erant cordis strenuitatem quasi tabescentes vecorditer amiserunt, & mentis audaciam quod dolendum est sub calle dederunt, nec egredi quasi timore femineo percussi ullatenus audebant, sed se in turri continebant; rex vero perrexit ad locum assignatum, & multi de nephanda plebe sequebantur eum. Plures vero remanserunt in eodem loco. Ubi cum venissent conquesti sunt regi se multiplici & intollerabili servitute & vexatione graviter oppressos, nec posse nec velle ulterius sustinere. Unde rex pro bono pacis & temporis ingruencia ad petitionem eorum

Ricard. II. eorum concessit eis Cartam sub magno sigillo, Quod omnes homines in regno *Angliæ* liberi essent, & liberæ conditionis, & ab omni jugo servitutis & villenagii exuti pro se & hæredibus suis imperpetuum permanerent. Quæ quidem carta eodem anno post festum sancti *Michaelis* in parliamento apud *Westmonasterium* per regem & magnates regni quassata fuit, & adnullata & irrita & inanis judicata. Dum hæc sic agerentur, ecce degeneres filii remanentes patrem suum archiepiscopum cum sociis antedictis absque vi vel impetu, absque gladio vel sagitta, vel quacunque alia oppressione, set solum verbis minacibus & clamore turbido evocaverunt, & ad mortem invitaverunt, qui spontę non reclamantes, non reluctantes tanquam agni coram tondente se nudipedes, capite discooperto, cingulis abjectis, acsi homicidio vel furto rei, & sic vindictam meriti essent, libere se morti indebite optulerunt. Et sic, heu pro dolor! duo luciferi regni indigni cum dignis antequam rex reveniret super *le* **Tourehill** decollati sunt, septem in numero. Nam *Iohannes Leg* & iij. socii ejus, ut antedictum est, causa fuerunt istius irrecuperabilis dampni. Capita vero illorum in lanceis & baculis transfixerunt ut à reliquis sic dinoscerentur. Inde autem progredientes & inexquisita malicia invalescente iterum viam direxerunt usque ad manerium ducis *Lancastriæ* vocatum **Savoye** miro structuræ tabulatu paulo ante ædificatum, Quod quidem nobilissimus *Henricus Lancastriæ* dux primus cujus filiam dominam *Blanchiam Johannes de Gaunt* desponsaverat, & sic in hæreditatem successerat, de fundamento construxit, in regno *Angliæ*, ut credebatur, non habens sibi simile. Quod quidem manerium isti servi diaboli subverterunt, combusserunt, & in cinerem redigerunt cum omnibus in eo inventis præter unum lectum & pauca alia quæ fuerunt per custodem abstracta quasi in eorum adventu. In illo namque manerio erant omnes thesauri dicti *Johannis* ducis, cum lectualibus & aliis ornamentis, cum gazis innomerabilibus, & ferencia bona sua quæ possent cæteri à communi cotidiano usu cum cartis & munimentis, quæ omnia, quod dolendum est, eorum fuerunt simul perierunt. Et sciendum quod custos dictæ gardropiæ asseruit oreque suo retulit & juravit, quod credidit quod non esset aliquis rex Christianus habens meliorem gardropiam, nec aliquis vix talem; nam ut dixit tanta copia erat vasorum & jocalium de argento, absque aliis deauratis & de auro puro, quod vix v. carrectæ ea vehere sufficerent; unus autem illorum nephandorum sumpsit unam pulcram peciam argenteam, in gremioque abscondit, quod videns alius & sociis referens, ipsum cum pecia in ignem projecerunt, dicentes, Zelatores veritatis & justitiæ, non fures aut latrones. Fertur quosdam intrasse cellariam vini ibidem, & tantum de dulci vino bibisse quod egredi quidam non sufficiebant, set jocis, & canticis, ac aliis illicebris ebrietatibus vacantes, donec hostium obturatum fuit igne & lapidibus quod egrediendi facultas denegata fuisset licet sobrii essent, usque ad mortem. Per septem dies post hæc clamor eorum à multis ad locum accedentibus & de enormitate sceleris dolentibus auditus est, nec erat qui eos adjuvaret vel consolaretur ex omnibus caris suis. Et sic se de vino inebriaverunt, vinumque consumere venerunt, & in vino perierunt. Numerus eorum, ut postea dicebatur xxxij. ferme erat.

Cum hæc & alia mala fecissent redierunt ad novum templum quod erat Prioris de **Clerkunwell**, & ibi plures domos subverterunt. Cistas in ecclesia sive in cameris apprenticiorum inventas fregerunt, & libros quoscunque inventos, sive ecclesiasticos, sive cartas & munimenta in cistis apprenticiorum securibus scindebant, & in cibum ignis dederunt. Domos quoque juratorum in civitate subverterunt, quas senes & quasi decrepiti, quod dictu mirum est, tanta agilitate ascenderunt, acsi essent ratones vel spiritu aliquo vecti. Quod quidem credibile esse potest, quia spiritus malignus quem sequebantur & serviebant, ipse gressus eorum dirigebat. Eodem die processerunt inde ad **Clerkunwell** ubi præter ecclesiam pauca reliquerunt non destructa de mansione Prioris. Manerium quoque de **Hyberg** extra *Londonias* distans per ij. leucas quod prædictus *Robertus de Halys* Prior de novo quasi alterum paradisum delicate construxerat, funditus destruxerunt. Juratos quoque civitatis & juris regni apprenticios quoscunque invenerunt sine mora interfecerunt. Si quis ante aliquem haberet exosum vel inimicum, tales maxime requirebant & indilate decollabant. Plures quoque apprenticii civitatis decollatis magistris suis abierunt cum illis; Nec aliter quosque interficiebant nisi solum capitis obtruncatione. *Ricardum* quoque *Lyonnes* famosum Burgensem de domo sua extraxerunt, & in sepe decapitaverunt. Qui tempore regis *Edwardi* iij. in quodam parliamento convictus fuit multiplici fraude regi & reginæ, ac aliis dominis & dominabus regni facta in lapidibus preciosis & aliis jocalibus, unde judicio parliamenti perpetuo carceri adjudicatus est, stipendio diurno xij.d. ex curialitate regis ei concesso, set postea gratiam consecutus liberatus est, sicque peremptus. Hæc & alia quam plura enormia faciebant nullo gradui vel ordini parcentes, tam in ecclesiis quam in cimiteriis, tam in plateis & stratis quam in domibus & campis; in quem ante dirigebant clamosum sonitum mox accurrebant cæteri, scientes eum decollandum, nec Deum timentes, nec honorem matris ecclesiæ verentes. Cum igitur hæc & alia quam plura execrabilia per totum illum diem perpetrassent, tandem tanto labore fatigati & inmoderamine vini insoliti inebriati, die quoque advesperante, viros eorum jacentes sparsim in plateis & sub muris soporatos veluti porcos interemptos: nocteque illa plures illorum sumptis viribus ebriosis socios suos occulte interfecerunt quos ab antea in odio habuerunt; sicque in illa nocte strages magna tam ab invicem quam ab aliis facta est. Die vero sequenti, scilicet Sabbato, iterum adunati sunt in **Smythfeld**, ubi rex venit mane ad eos, qui licet ætate juvenis tamen animi sapientia prudenter doctus. Cui apropinquavit Ductor eorum proprio nomine *Watte Tyler*, set jam nomine mutato vocatus est *Jakke Strawe*. Hic regi adhærens & ipsum pro aliis unus alloquens, & cultellum evaginatum quem **Dagger** vulgus vocant in manu gerens, de manu in manum jecit quasi pueriliter ludens, & opportunitatem capiens, si rex ei petita negaret qua ipsum subito ut credebatur percuteret, unde maxime timuerunt qui regi assistebant quid in facto eveniret. Petunt à rege ut omnes warennæ tam in aquis quam in parco & boscis communes fierent omnibus, ita ut libere posset, tam pauper quam dives, ubicunque in regno in aquis & *Ricard.* II.

& stagnis piscariis & boscis & forestis feras capere, in campis lepores fugare, & sic hæc & hujusmodi alia multa sine contradictione exercere; Cumque rex de hujusmodi concessione cum deliberatione tardaret, *Jakke Strawe* propius accedens & regem minacioribus alloquens, frenum equi regis quo ausu nescio manu arripuit; Quod *Johannes de Walworth* Burgensis *Londoniensis* intuens, & mortem regi imminere pertimescens, arrepto basillardo transfixit *Jakk Straw* in gutture. Vidensque hoc alius Armiger nomine *Radulfus Standyche* cum alio basillardo penetravit latera ejus. Et sic corruit resuppinus, aliquamdiu manibus & pedibus desiliens interiit. Inde clamor ingens & ululatus factus est multus, Ductor noster mortuus est. Igitur sic mortuo, & in Ecclesiam sancti *Bartholomæi* quæ prope erat manibus & pedibus viliter tracto, multi de illis se subtraxerunt, & quasi evanescentes in fugam se subito dederunt, numero ut credebant circiter x. millia. Tunc rex dicto *Johanni de Walworth* & *Radulfo de Standiche* vicem rependens ipsos cum aliis iiij. burgensibus de Civitate militari cingulo sublimavit, scilicet Dominos *Johannem Philipote*, *Nicholaum de Brembre*, & *Johannem Lande*, *Nicholaum Twyford*. His militibus sic à rege ordinatis jussit rex ut cæteri qui remanserant de nephanda turba secederent & abirent in campum, & ibi convenirent, ut ibidem posset cum illis de concordia tractare. Illis ibidem constitutis, ecce processit interim de civitate multitudo armatorum duce domino *Roberto Knollys* cum aliis militibus, & circumvallabant cohortem miseram in campo quasi oves desolatas sine pastore. Tunc rex pius qualis fuissent conditionis misericordia motus noluit miseros interire, parcens stultæ multitudini, jussit eos abire unumquemque in domum suam, multis tamen interim recedente rege dampna mortis perpessis. In illa misera multitudine recensebantur xx. mille. Isti fuerunt ductores eorum, *Thomas Baker* primus motor sed postea principalis ductor, Jakke Strawe, Jakke Mylner, Jakke Carter, Jakke Trewman. Jakke Mylner alloquitur socios sic.

Jakke Mylner asket help to turne his mylne aright. He hath grounden smal smal the kings sone of heven he schal pay for alle. Loke thy mylne go a ryȝt, with the foure sayles, and the post stande in steadfastnesse. With ryȝt and with myȝt, with skyl and with wylle, lat myȝt helpe ryȝt, and skyl go beforne wille, and ryȝt before myȝt, than goth oure mylne aryght. And if myȝt go before ryght, and wylle before skylle; than is oure mylne mys a dyȝt.

Jak Carter.

Jakke Carter [redacted] ȝowe [redacted] that ȝe make a gode ende of that ȝe hane begunnen, and doth wele and ay bettur and bettur, for at the even men heryth the day. For if the ende be wele, than is alle wele. Lat Peres the Plowman my brother duelle at home and dyȝt us corne, and I will go with ȝowe [redacted] helpe that y may to dyȝte youre mete and [redacted] drynke, that ȝe none fayle. lokke that Hobbe robbyoure be wele chastysed for lesyng of ȝoure grace. for ȝe have gret nede to take God with ȝowe in alle ȝoure dedes. For [redacted] is tyme to be war.

Jak Trewman.

Jakke Trewman doth ȝow to understande that falsnes and gyle havith regned to long, and trewth hat bene sette under a lokke, and falsnes and gyle regneth in everylk flokke no man may come trewthe to, bot he syng *si dedero*. Speke, spende and spede, quoth Jon of Bathon. and therefore synne fareth as wilde flode, trew love is away, that was so gode. and clerkus for welthe worche hem wo. God do bote, for nowe is tyme.

Exemplar epistolæ Johannis Balle.

Jon Balle gretyth ȝow wele alle and doth ȝow to understande, he hath rungen youre belle. Nowe ryȝt and myȝt, wylle and skylle. God spede every ydele. Nowe is tyme Lady helpe to Jhesu thi sone, and thi sone to his fadur, to make a gode ende, in the name of the Trinite, of that is begunne, amen amen pur charite amen.

Prima epistola Johannis Balle.

John Balle seynte marye prist gretes wele alle maner men and byddes hem in the name of the Trinite, Fadur and Sone and holy Gost stonde manlyche togedyr in trewthe, and helpez trewthe, and trewthe schal helpe ȝowe. Now regneth pride in pris, and covetys is hold wys, and lecherye withouten schame and glotonye withouten blame. Envye regneth with tresone, and slouthe is take in grete sesone. God do bote, for now is tyme amen. In Esex Southfolc and Northfolc.

Northfolc similiter surrexerunt communes in quibusdam locis in magna multitudine, & multa mala fecerunt & plures probos homines decollaverunt. Et sciendum quod in omnibus locis habebant eundem modum jugulandi. Dominum *Johannem de Candyche* Justiciarium regis capitanium trucidaverunt. Dominum quoque *Robertum Salle* militem in armis strenuitate famosum decollaverunt, sicque inaudita & enormia mala à seculo non audita non solum in una patria set in multis partibus regni irrecuperabiliter perpetrata sunt. Similiter apud Peterburgh compatriotæ & tenentes Abbatis ejusdem surrexerunt contra eandem domum scilicet Abbathiam, & eam exterminare cupiebant atque proposuerunt, quod & irremediabiliter fecissent nisi Deus manum resistricem eis inopinate immisisset; Nam auxilium eorum à Domino *Henrico le Spenser* Episcopo *Northwycensi* divina mediante superna clementia, Qui cum forti manu armata supervenit, ipsosque malefactores ab incepto proposito perturbavit, & ipsosque persecutus turbam eorum dispersit, & eis reddens prout meruerunt, scilicet aliis mortem, aliis carcerem & vincula, nemini parcens; & dum plures eorum fugam caperent ad ecclesiam pro præsidio, in foveam perditionis ceciderunt quam Ecclesiæ paraverant, nam Ecclesiæ immunitatem non meruerunt qui valles Ecclesiæ destruere non metuebant. Nam quidam eorum juxta altare & ad parietes Ecclesiæ tam intra Ecclesiam quam extra lanceis & gladiis confossi sunt. Et sicut illi in sua ferocitate positi nemini parcebant set ultionem furiosam exercebant: sic nec oculus Episcopi cuiquam eorum pepercit, sed digna

Ricar. II. digna pro dignis rependens, & eadem mensura qua mensi fuerunt remetiebatur illis: nam ecclesiam & viros Ecclesiæ destruere venerunt, & in ecclesia & ab ecclesia ut ita dicam, immo quia ita dicere audeo quia ab ecclesiastica persona perire meruerunt; nam manus ejus in ultionem eorum valde laxata et erat extensa, & absolutionem gladialem episcopalis dignitas eis impendere in extremis non dedignabatur pro suis delictis, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam, *Reges eos in virga ferrea & tanquam vas figuli confringes eos.* Similiter faciebat ille valens episcopus in diversis locis in comitatibus *Cantibrigiensi* & *Hontyngdonensi*; & in quibuscunque locis de talibus audiebat, sine mora eis occurrebat, illos dispergens superbiam eorum funditus quassavit.

Apud sanctum *Albanum* communes de villa & multi a finibus illis egressi obliti bonorum ad Abbathiam confluebant, Abbatemque & Conventum petitionibus eorum adquiescere & eis petita concedere, atque de multis libertatibus in non modicum dispendium domus & gravamen; Et hæc tenentes Abbatis sibi fecerunt pro suo perpetuo habitum. Sed Rex infra breve superveniens Cartam frangi fecit, & malefactores puniri. Similiter in multis locis cœperunt tenentes contra suos dominos invalescere, unde scriptum est,

Asperius nihil est humili cum surgit in altum,

Nam seipsos ignorabant, suam conditionem non attendebant, nec de fine perpendebant, set facti sunt velut stulti sicuti qui prius saltant quam lapsum suum considerant; sicque in illis nephariis impietum est quod de sanctis Apostolis scriptum est, *In omnem terram exivit &c.* Nam corda hominum tam in remotis & extremis partibus quam in propinquis & vicinis ubicumque in regno a timore eorum contremuerunt, & ubique tremuli & conterriti credebant eos statim absque mora inopinate singuli in suis partibus affuturos. In *Leycestria* venit nuncius vespere ad Majorem villæ asserens eos prope esse apud Harberough approximantes cum idem prophani essent *Londoniis*, & in crastino circa horam primam diei in villam *Leycestriæ* fore venturos ad destruendum manerium ducis *Lancastriæ* ibidem, & omnia bona ejus ibidem inventa dilaceranda & evertenda atque comburenda, nam quædam habebat ibidem de cotidianis suis necessariis quia sæpius ibi fovebat familiam suam, tamen in tempore istiusmodi conflictus in marchia erat cum *Scotis* de negotiis regni tractaturus. Quid plura? Major inde maxime conturbatus et conterritus, & quid in casu sibi ipsi contrario faceret contremiscens. Si eis resistere disponeret forte deficeret, & sic cum suis occumberet: si eos cum pace reciperet, postea eorum consentaneus dijudicaretur. Salubri usus consilio convocavit vicinos suos juratos & alios peritiores; Quorum consilio eadem nocte fecit proclamationem ad altam crucem villæ, & ad iiij. portas sub nomine regis, quod unusquisque paratus esset mane seipsum & proximos defensurus. Similiter sub certa pœna regi danda, quod omnes & singuli de villa tam divites quam pauperes, tam magistri quam servientes, meliori modo quo se armare possent & se defendere scirent, omni excusatione postposita extra villam super montem vocatum Galtrehill armis suis taliter stipati mane convenirent, si forte possent divina eos adjuvante gratia & patria eis similiter succurrente contra inimicos tam subito supervenientes occurrere resistendo. Quo in loco cum convenissent numerati sunt circiter mille ducenti tam de bonis & aliis. Altera quoque die fecerunt similiter ostendentes se in eodem loco, & eventum rei cum magno timore exspectantes; nam exploratores emiserant & ad explorandum de operibus eorum & eos certificandum ubi essent, & quando ad istas partes diverterent, & qualiter se disponerent ad recipiendum eos sive cum pace sive cum pugna, nec erat aliquis eorum qui rediret nunciare eis sive bonum sive malum; Propterea magis timuerunt. Interim custos garderobæ domini Ducis redit de *Londoniis* similiter metuens ne supervenirent ad destruendum si quid invenirent in castello *Leycestriæ* ducis, unde cum festinatione qua potuit ea quæ invenit in castello, oneratis carrectis fecit deduci ad Abbathiam *Leycestriæ* pro salva tuitione habenda a prædictis inimicis; Cumque ibidem venissent die martis sequenti circa meridiem, Abbas nimio terrore percussus, sicut & cæteri regni, non audebat ea hospicio recipere, ne forte hujusmodi rei occasione tota abbathia detrimentum intolerabile exterminii pateretur, quia idem Communes pacificum ducem *Lancastriæ* super omnes mortales in illo conflictu magis exosum habebant, & si ipsum invenissent absque mora ab eis periclitaretur; sicque redierunt carrectæ onustæ prout venerant, & in area ecclesiæ sanctæ *Mariæ* de Castro bona illa exposita sunt, divinam gubernationem sine cujus adminiculo nichil superest expectando. Ricar. II.

In illis diebus ut jam ante dictum est, erat præfatus pius dux *Lancastriæ Johannes* in marchia *Scotiæ* ad tractandum cum *Scotis* de negotiis regni. Quod ut credibile fieri potuit ex divina dispositione ei accidit, quod procul ab illis partibus absens esset ne in manus nephandorum caderet sine matura occidendus. Domina *Constantia* ducissa *Lancastriæ* talibus auditis timore magno percussa cordis est, malignorumque rabiem declinare volens, & pro refugio sub alas domini sui volare desiderans, cum festinatione qua potuit iter arripuit, venitque ad *Pontemfractum* ad Castellum suum pro subsidio habendo quasi in domo propria secura. Et qui sibi erant ipsam hospicio & salvo custodire nullatenus voluerunt, set recusaverunt ipsam cum castello sub securitate custodire, Dicebant namque se non audere: sicque desolata & quasi a propria domo cum pudore in lassitudine repulsa, eadem nocte cum lumine ceræ antequam dilesceret viam septem leucarum peregit, & absque quietis refocillatione apud Knaresburgh pervenit, & ibi moram fecit, donec cessante procellosa tempestate rabidi cursus serenitas tranquillitatis & pacis superluxit, & pius dux pacis & misericordiæ de *Scotia* cum honore reverteretur.

Jam præcesserunt detrimentosa cum lamentatione dolorosa, nunc succedunt lacrimosa cum diligenti amaritudine compassiosa. Igitur pio duce non sui scilicet set regni negotiis sic se in remotis habente, rumor hujusmodi rapacitatis ad aures ejus pervenit. Quo subito turbatus & licet perturbatus nimium non esset, & inde non ex arrepto set cum summa deliberatione sapientissimo usus consilio non motus ira quia non prodesset, non concussus vecordia quia in aliquo delicto non reus, set qualis fuerit in omnibus actibus suis ostensus, scilicet pius & mitis, hillari vultu audita quasi motus non esset secrete conservavit & usque ad tempus aptum occultum absque revelatione quacunque silenter conservari mandavit, nec cuidam revelari per-

Ricar. II. permisit. Set finem negotii sui pro quo ibidem venerat cum festinatione qua potuit totis nisibus acceleravit, nam prope finem erant ex utraque parte de tractatu suo. Fine igitur habito, & hinc inde Indenturis sigillatis, tunc primo petiit à *Scotis* licentiam in *Scotiam* intrare, & ibidem pro certo tempore si vellet moram facere, atque quando ei placeret absque impedimento sui vel alicujus suorum licenter redire & abire, nondum enim innotuit *Scotis* necessitatis causa. Hiis itaque ad votum patratis, tunc demum convocavit consilium suum atque familiam, & intimavit eis calamitatem gentis *Anglorum* australis plagæ. Et ecce ploratus & ululatus multus lacrimantium atque plangentium. Tunc ille, cum omni mansuetudine & pietate dedit licentiam suis omnibus, & rogavit ut unusquisque rediret ad propria, ne detrimentum paterentur de bonis suis; At illi ab eo, veluti discipuli à Christo, relicto eo omnes fugerunt, paucis admodum cum eo remanentibus. Similiter ei relatum est quod duæ turmæ nephandorum luporum discurrebant per duas partes regni, & qualibet turba continebat decem millia electorum ad rapiendum eum, una turma per orientalem partem, & alia turma per occidentalem partem. Similiter quoque omnia quæ habebant *Leycestria* destructa erant, & castellum de **Tuttebery** everberatum & multa alia perpetrata, quæ de facto falsa erant. Unde non mirum esset licet cor ejus hæc horrida frangerent. Comes quoque de *Northambria* invitaverat eum ad cœnam & cum eo pernoctandum. Cumque accessisset ad locum, ecce quidam miles dicti Comitis cum aliis Armigeris venit ei obviam in medio itineris, nuncians ei, dictum Comitem dominum suum nec audere nec velle ipsum Ducem hospitio recipere, nec aliquid humanitatis ei impendere, nec in aliquo castello seu villa suæ custodiæ deputatis intrare permittere, donec sciret utrum dominus rex ei benivolus esset an non. O casus super omni parte supra modum dolendus! pacis amator & reformator à pace sine delicto deicitur & perturbatur. Quo se divertat, quo caput suum inclinet? Si ad castrum de **Banburgh** gressum dirigat ubi familiam suam pro tempore quo in marchiam moram facere disposuerat, dictus Comes eum prævenit ingressumque prohibuit; victualia quoque quæ pro se & familia sua ibidem paraverat secum abducere denegavit, unde orta est magna discordia, nec immerito, inter eos. Videns igitur pius dux innocentissimus quomodo prædictus Comes super cæteros rumores adversabatur, magis sibi timuit ne rex ab aliquibus æmulis ejus sub sinistro consilio ductus ad istiusmodi luporum rabiem inconsulte præberet assensum; Et ut verum fatear, in multis locis regni divulgatum fuerat, regium assensum intervenisse in hiis quæ contra eum fiebant. Quod quidem à nonnullis credebatur licet vane, qui tamen forte ut assolet linguæ habenas à cordis radice laxabant, cupientes quod ore fatebantur in effectu durius evenisse: nam plures habuit æmulos & inimicos divites simul ac pauperes, qui potius sinistra quam bona de eo loquebantur, male de eo sencientes, injusta contra eum cum non esset eorum meritus sæpe meditabantur. Set Deus semper adjutor ejus versucias omnium inimicorum vertebat in bonum, & omni tempore compescuit maliciam eorum, & ipsum eripuit de manibus eorum. Spretus igitur sic pius Dux à dicto Comite & ex omni parte sic agonizatus, & ab hospicio suo atque victualibus tam horribiliter seclusus, recessit nec mirum corde mœrore repletus, gressumque suum sub conductu præhabito in *Scociam* direxit, ab amicis & cognatis repulsus, inter inimicos & ignotos hospicium quæsiturus. Ad villam de **Edneburgh** domino eum protegente in omnibus viis suis cum pervenisset, quos antea habuerat adversarios & inimicos tunc invenit eos amicos familiarissimos, nam *Scoti* humanissime eum receperunt, & donis, magnificentiis, exenniis honorificentiori modo quo sciebant ipsum glorificaverunt, & victualia ad plenum ei ministraverunt, & quicquid posset honoris vel solacii excogitari ei impendere sollicite curabant. Ricar. II.

Comes de *Duglas*, & Comes de *Dunbarre* cum aliis duobus Comitibus venerunt ad eandem villã in ejus solacium & confortationem, ibique expensis propriis aliquamdiu moram fecerunt ad ejus consolationem. Quid plura? Similiter ex alia parte ad memoriam deduxit actus suos præcedentis vitæ suæ, et de singulis operibus suis si in aliquo delicto transgressus fuerat clam vel palam erga regem vel regnum quo tale quid mereretur ex sua culpa. Sicque librata conscientia cum animo suo, et in se non reperiens modicum vel grande quo posset juste accusari vel quid contra eum juste obici, Hiis et hiis similibus cum sapienti deliberatione excogitatis in seipsum rediens, confortationem aliqualem inde sumpsit, in transacta justicia sua fiduciam habens, et in Deo fixit cor suum, cui se et causam suam cum omni attentione commendavit, animadvertens quod scriptum est, *Multæ tribulationes justorum & de hiis omnibus liberabit eos Deus.* Inter cætera tamen in memoriam retorquebat quomodo sæpius ac sæpius audierat tam à viris ecclesiasticis quam à suis domesticis, qualiter fama ejus quasi in omnibus partibus regni multo tempore denigrata fuerat, et qualiter ipse pro nullo duxerat quicquid ei dictum fuerat concupiscentia excæcatus, nec Deum timens nec homines erubescens, Habebat namque quandam dominam *Katerinam de Swynforde* alienigenam in familia cum uxore sua, unde suspicio sinistra maxime de eo oriebatur. Et hiis excogitatis in seipsum Deo gratiam sibi inspirante statum reversus est, et se totum divinæ misericordiæ committens, et emendationem vitæ Deo promittens, votum vovit Deo, quod quam citius posset dictam dominam à familia sua amoveret cum effectu, ulterius non offensurus. Cumque ad propria redisset oportunitate nacta ipsam à domo sua statim amovit ulterius in familia sua non mansuram. Quid plura? Cumque ad aures boni regis *Angliæ* perstrepisset de tanta angustia ejus & calamitate inaudita atque tristitia intollerabili pii ducis avunculi sui, atque opprobriosa ejus repulsione minus juste ei objecta, maxime condoluit, & mox indilate literas consolatorias quam citius potuit ei transmittere festinavit. Et sic literis novis ac novis supervenientibus animum regis ei benevolum cognoscens, ad plenum consolatus est, & quasi pro nichilo duxit tantam injuriam & irrecuperabilia dampna bonorum suorum. Similiter & fratres sui in quantum potuerunt eum consolari nisi sunt. O eventus quam variabilis! Nam unde maximum opprobrium illi oriebatur inde læticia primi honoris provenit, & ideo cum redeunt consolationis mirabilia redit pio duci & ejus dilectoribus lætitia.

Igitur hiis ita transactis rex benevolus mandat Comiti

Ricard. II. Comiti *Northumbriæ* regias literas, ut quærat Ducem *Lancastriæ* ubicumque fuerit cum omni honoris alacritate, & ipsum salvo pro suo posse ab inimicis custodiat, & fortitudine qua potuit armata ipsum adducat, & per partes suas salvo transducat ne detrimentum patiatur. Sicque accidit quod qui primo repulsionis opprobrium ei intulit, primæ reductionis honorem illi impendebat; Cumque idem Comes cum fortitudine armatorum ei obviam fecit, & ei obsequium honoris optulerat, pius dux regi gratias egit, set ipsum cum comitiva sua repulit, dicens se non indigere ejus obsequio; Sicque abinvicem recesserunt absque pluri, pius dux viam suam graditur, Comes vero in domum suam revertitur.

Mandavit eciam rex omnibus & singulis dominis borialis plagæ ac eciam vicecomitibus & burgensibus omnibus & singulis præcipiens, quod quilibet eorum cum fortitudine sufficienti secundum vires suas ipsum salvo transducant per partes suas. Sicque factum est quod aliis recedentibus in suo comitatu aliisque succedentibus in alio comitatu cum honoris tripudio venit per *Eboracum*, *Notyngamiam*, *Leycestriam*, aliquando mille comitatus lanceatis ut dicebatur, & quandoque numero majori stipatus, quandoque minori, exceptis sagittariis & aliis. Tandem vero venit ad regem apud **Redynges**. Rex vero in ejus adventu admodum lætus effectus, cum magno honore eum suscepit, atque cum omni diligentia eum confortabat, donisque largifluis prout decuit regiam magnificentiam ad suum avunculum, hilariter honorificavit.

Ne cuiquam cedat in mirum quare ipsum tociens pium ducem vocitavi, diligens Lector attendat & auditor veritatis amicus intelligat, quod iste pius dux pietatis tanto robore fundatus extitit, quod in omnibus tribulationibus suis & in omnibus angustiis atque injuriis sibi malitiose illatis non vindictam quæsivit, non ultionem per suos mandavit, set æquanimiter tollerans cuicunque petenti delicta condonavit. Cum autem thesaurus argenteorum vasorum ejus per quosdam de familiaribus suis sæpius ad magnam summam furtive ablatus fuisset, & ministri ejus per juris rigorem contra eos captos tandem vellent procedere eos suspendendo. tantæ pietatis spiritu repletus erat, quod ipsos prohibuit dicens, se nolle aliquem hominem perire pro bonis suis, præcipiens semper tales dimitti sub abjuratione, quod se abstinerent à familia & domo regis, & domo sua, & domo fratrum suorum.

His itaque gestis & quietis tempore succedente, aderat tempus quo rex puniri faceret delinquentes. Missus est igitur dominus *Robertus Tresylyon* Justiciarius præcepto regis ad inquirendum de surgentibus contra pacem & puniendum; Qui ubique discurrens & nulli parcens fecit stragem magnam. Et ut illi malefactores inimicabiliter insidiabantur adversus Justiciarios, scilicet dominum *Iohannem de Candyche* & alios quos invenire potuerunt, mortem eis inferendo capitalem, atque contra omnes legis regni peritos quos invenire poterant, nec cuidam eorum pepercerunt capitali sententia puniendo, sic nec ipse cuiquam pepercit vicem pro vice rependens; Nam quicunque accusatus fuerat coram eo in causa supradicta sive juste sive ex odio, statim ipsum mortis sententia plectebat. Et alios quidem decapitari præcepit, alios autem suspendi, alios vero trahi per civitates & suspendi per quatuor partes civitatum, alios autem eviscerari, visceraque concremari coram ipsis viventibus, postea que decollari & in iv partes dividi ac suspendi per iv. partes civitatum secundum delicti & meriti quantitatem. Dominus *Iohannes Balle* vero captus fuit apud **Coventre** & ductus apud *sanctum Albanum*, ibique præcepto regis tractus fuit & suspensus, atque in iv. partes divisus, quæ ad iv. loca sunt missæ & suspensæ. *Ricard. II.*

Eodem anno apud *Westmonasterium* rex *Ricardus* desponsavit *Annam* filiam regis *Boemiæ* sororem Imperatoris, & dedit Imperatori ut dicebatur pro maritagio decem mille libras præter alias expensas in quærendo eam & adducendo eam sumptibus suis propriis.

Anno proximo sequenti M CCC lxxxij. regis *Ricardi* v. dominus rex ad specialem rogatum *Annæ* reginæ & aliorum magnatum regni & specialiter pii ducis *Lancastriæ* condonavit generaliter omnibus antedictis insurgentibus malefactoribus unientibus & adhærentibus & consentientibus eisdem, & concessit Cartas eisdem prosequi volentibus; & mediante divina clementia dicta rabies sic sopita est. An. Dñi 1382.

Xij. kalendarum Junii terræ motus generalis mala multa faciens in regno quasi prima hora post nonam feria quarta. Item die Veneris sequenti quasi in ortu solis terræ motus non multum nocens. Sabbato sequenti aquæ motus quasi hora tercia mane. Naves vacillabant in portubus ab aquæ motu.

In istis temporibus floruit magister *Iohannes Wyclif* Rector ecclesiæ de **Lutturworthe** in comitatu *Leycestriæ*, Doctor in Theologia eminentissimus in diebus illis. In Philosophia nulli reputabatur secundus, in Scolasticis disciplinis incomparabilis. Hic maxime nitebatur aliorum ingenia subtilitate scientiæ & profunditate ingenii sui transcendere, & ab opinionibus eorum variare. Hic multas dicitur introducere in ecclesia opiniones quæ a catholicis ecclesiæ doctoribus reprobantur, quæ in suo loco pro parte patebunt. Hic habuit præcursorem *Johannem Balle* veluti Christus *Johannem Baptistam*, qui vias suas in talibus opinionibus præparavit, & plurimos quoque doctrina sua ut dicitur perturbavit, De quo superius mentionem feci. Hic magister *Johannes Wyclif* Evangelium quod Christus contulit clericis & Ecclesiæ Doctoribus ut ipsi laicis & infirmioribus personis secundum temporis exigentiam & personarum indigentiam cum mentis eorum esurie dulciter ministrarent, transtulit de *Latino* in *Anglicam* linguam non angelicam, unde per ipsum fit vulgare & magis apertum laicis & mulieribus legere scientibus quam solet esse clericis admodum literatis & bene intelligentibus, & sic evangelica margarita spargitur & à porcis conculcatur, & sic quod solet esse carum clericis & laicis jam redditur quasi jocositas communis utriusque, & gemma Clericorum vertitur in ludum laicorum, ut laicis sit commune æternum quod ante fuerat Clericis & Ecclesiæ Doctoribus talentum supernum. Sicque sponsus Ecclesiæ conqueritur & cum propheta potest clamare, *Sedebit honor Ecclesiæ solitarius, & tacebit quia levavit se super se.* Et sic adimpletum est quod prædixit *Willielmus de sancto Amore* longo ante tempore, & potest applicari congrue de eodem populo, sic inquiens, *Aliqui laborant ad mutandum Evangelium Christi in aliud Evangelium quod dicunt fore perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium æternum sive Evangelium Spiritus*

sancti. *Æternum congrue dici potest, quia jam vulgare & commune in materna lingua, & sic in æterna memoria.* Hic prædictus *Willielmus* composuit libellum de adventu talis populi, de conversatione, de vita & moribus eorum satis expresse, & incipit sic. Willielmus de sancto Amore *anno Domini* M.CC.lv. cap. viij. *Nos sumus in quos fines seculorum devenerunt, scilicet in ultima ætate seculi. Post istam vero sextam ætatem quæ est pugnantium cum qua currit septima ætas quæ est quiescentium, non est ventura alia nisi octava quæ est resurgentium. Igitur nos sumus in ultima ætate hujus mundi, & ista ætas jam plus duravit quam aliqua aliarum quæ currerunt per millenarium numerum annorum, quia jam duravit per* M. CC. lv. *annos. Verisimile est igitur quod nos sumus prope finem, igitur propinquiores sumus periculis novissimorum temporum quæ ventura sunt ante adventum* Antichristi. Ista probat ibidem per plures auctoritates sacræ Scripturæ. *Relinquitur igitur quod in novissimis temporibus sumus aut illis valde propinqui, quod ostendemus per octo signa quod jam pericula instant.* Primum enim est, *Quod aliqui laborant ad mutandum Evangelium* Christi *in aliud Evangelium quod fore dicunt perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium æternum sive Evangelium Spiritus sancti, quo adveniente evacuabitur, ut dicunt, Evangelium* Christi, *ut parati sumus ostendere, in illo Evangelio maledicto. Hoc signum manifestum est quod prope est tempus* Antichristi, *de quo in Psalmo,* Constitue Domine legis latorem super eos. Glossa. *Antichristum* pravæ legis latorem. Secundum signum est, *Quod illa doctrina quæ prædicabitur tempore* Antichristi, *videlicet Evangelium æternum prædictum, ubi viget Scriptura sacra studium jam publice positum fuit exemplandum, unde certum est quod jam prædicaretur nisi esset aliquid quod eam detineret. Quid autem detineat scitis, scilicet imperium* Petri *& eorum qui loca apostolorum, scilicet episcoporum.* Nisi enim venerit dissensio primum non revelabitur filius perditionis vel iniquitatis, *unde caveant episcopi ne prædicti prædicatores pseudo procurent eorum percussionem, id est, ablationem potestatis eorum; sicut significatur in Evangelio æterno.* Tercium signum est, *Quod sicut in* Babilone *reproba postquam visa est manus scribens,* MANE TECHEL PHARES, *cito secuta est subversio ejus,* Danielis 5. *Sic in* Babilone *dilecta Domini,* Ysa. 21. 1. *In ecclesia cum jam visa sit dicta Scriptura, constat quod prope sint pericula ejus. Set ista tria verba jam visa sunt scripta in ecclesia. Scripta sunt enim in illo maledicto libro quem appellant Evangelium æternum quod in ecclesia jam propalatum est; propter quod timendum est de subversione ecclesiæ.* MANE *ut exponitur* Danielis 5. *numeratur regnum ecclesiæ, scilicet Evangelium* Christi, *& concluditur in certo numero annorum.* TECHEL *inventum est minus habens perfectionis & dignitatis quam Evangelium æternum. Quanto minus lucet Luna quam Sol, quanto minus valet testa quam nucleus, & multa tales scripta sunt ibi comparationes quibus probatur minus valere Evangelium Christi quam Evangelium æternum.* PHARES *ibi invenitur quod regnum ecclesiæ dividetur post prædictum tempus ab illis qui tenent Evangelium Christi, & dabitur illis qui tenent Evangelium æternum.* Quartum signum est, *Quod propinquante fine seculi & adventu* Antichristi *quidam qui apparebunt in ecclesia* Christi *sanctiores & tamen facient quod displicet* Christo, *corrigentur per aliquos juxta visionem beati* Johannis *de correctione ecclesiarum,* Apoc. 23. *Ipsi autem correctionem sustinere nolentes, suos correctores tradent in tribulationem, & procurabunt ut ab omnibus odiantur vel odio habeantur, & ut eciam aliqui ex eis occidantur.* Quintum signum est, *Quando propinquante consummatione seculi illi qui videntur in ecclesia sanctiores reprehendentur de falsa sanctitate & de sua præsumptione, propter quod multi, tam ipsi quam scilicet eorum fautores scandalizabuntur.* Sextum signum est, *Quod propinquante consummatione seculi surgent quidam in ecclesia prædicatores commendantes semetipsos ultra mensuratum à Deo sibi populum, quia gloriabuntur in prædicando plebibus vel populis non suis. Et isti sub specie pietatis multos seducent,* id est, *à consiliis prælatorum ad consilia ducent.* Septimum signum est, *Quod propinquante consummatione seculi quidam qui videntur in ecclesia magni zelatores fidei & maxime amare* Christum, *dimittent Evangelium* Christi *& adherebunt Evangelio æterno quod ex toto absorbet fidem* Christi, *unde refrigescet caritas qua sermo Dei custoditur.* Octavum signum est, *Quod propinquante consummatione seculi annunciabuntur in ecclesia signa propinquæ consummationis, ut sic intelligant metuentes* Christum *prope consummationem seculi & dolorem qui erit tempore* Antichristi. Hæc ibi in octavo capitulo & multa alia cum allegationibus sacræ Scripturæ; quæ quidam applicant ad fratres mendicantes, magis tamen congruunt istis novis populis *Lollardis* qui mutaverunt Evangelium *Christi* in Evangelium æternum, *id est,* vulgarem linguam & communem maternam; & sic æternam quia laicis reputatur melior & dignior quam lingua Latina. Idemque *Willielmus* ostendit capitulatim in libro suo de verbo ad verbum, *Quod in ecclesia* Christi *multa & magna pericula sunt futura secundo capitulo, & per cujusmodi homines sunt futura.* 3°. *Quam habiles & ydonei erunt ad pericula inducenda.* 4°. *Cujusmodi erunt illa pericula.* 5°. *Qualiter procedent in periculis producendis.* 6°. *Quod qui non prævidèrint illa pericula aut prævisa non præcaverint peribunt in illis.* 7°. *Quoniam & ipsi parantes aliis pericula in multis periculis seipsos constituerunt: similiter in quibus periculis erunt constituti.* 8°. *Ne dicat quis de prædictis periculis nondum esse curandum utpote adhuc remotis, ostendit per quædam signa illa non esse remota longe set satis propinqua.* 9°. *Ostendit, Quorum est illa pericula prævidere & prænunciare, & à fidelibus repellere.* 10. *Ostendit, Quam pœnam incurrent hii qui pericula tenentur prævidere, & prænunciare, & ab ecclesia repellere, si non fecerint.* 11°. *Ne videatur inpossibile illa repelli eo quod sunt prophetice prædicta, ostendit quod repelli poterunt ad tempus.* 12°. *Ostendit, Qualiter sunt repellenda & possunt repelli.* 13°. *Quia repelli non possent prædicta pericula nisi cognoscerentur illi qui pericula procurabant, ostendit ubi possunt prædicti periculosi viri inveniri.* 14°. *Ostendit, plurima signa quædam infallibilia, quædam vero proba-*

Ricard.II. *probabilia per quæ possunt dicti homines cognosci.* Ista ostendit cum auctoritatibus sacræ Scripturæ luculenter. Et incipit liber. Prædictus magister *Johannes Wyclyf* tenuit ut prædictum est, singulares opiniones & conclusiones, & in tantum in eis delectatus est & sedens, quod sæpius asserebat se velle & paratum esse ire in carcerem, & ignem atque mortem subire pro defensione earum si necessitas temporis illud ab eo postulasset; similiter & cæteri sui hæresistæ discipuli & complices atque fautores arridente sibi prosperitatis quiete omnes se esse paratos affirmabant. Interim occidit eis lux audaciæ, & tenebræ eos vecordiæ comprehenderunt. Nam idem magister *Johannes* citatus fuit & vocatus mandato domini papæ ad comparendum coram archiepiscopo *Cantuariensi* & multis aliis ecclesiæ doctoribus in ecclesia fratrum prædicatorum *Londoniis* ad respondendum super hæretica pravitate, ubi habuit præcipuum adjutorem pium ducem *Lancastriæ*, qui semper ei & suis in omnibus necessitatibus invincibili præsidio affuit, & aliter ipse & sui in foveam interitus viliter cecidissent. Cumque die statuto ad objecta respondere deberet omnem præjactitatam cordis audaciam sine mora dimisit & induit vecordiæ loricam, fantasticosque errores dedicere suos esse molitus est, atque opiniones & conclusiones suas esse vel fuisse firmiter negare conatus est, & eas ab aliis inventas & nomine ejus prædicatas & doctas, & illi ascriptas fuisse protestatus est. Cum tamen ipse & sui eas omni nisu foverant retroacto tempore & puplicaverant veras fuisse, & antiquos libros de solida fide ecclesiæ scriptos raserant literalique doctrina novæ opinionis in pluribus locis rescripserant. *Thomamque Alquinum* in suis scriptis novis opinionibus eorum contrariant, & quia frater erat, concludebant, igitur mendax est. Sicque dejectis armis totius non divinitatis, immo vanitatis affugit. Idem magister *Johannes Wyclyf* sub alas maternæ disciplinæ pro refugio mortem evadendi quam à matre didicerat à cunis sub forma quæ sequitur.

I knowleche that the Sacrament of the autar is verry Goddus body in fourme of brede: but it is in another maner Goddus body then it is in hevene. For in heven it is sene fote in fourme and figure of fleshe and blode. But in the Sacrament Goddus body is be myracle of God in fourme of brede, and is he nouther of sene fote: ne in mannes figure, but as a man leeres for to thenk the kynde of an ymage whether it be of oke or of asshe, and settys his thougt in him of whom is the ymage: So myche more schuld a man lere to thenk on the kynde of brede, But thenk upon Christ. for his body is the same brede that is the Sacrament of the Autere, and with alle clennes, alle devocion, and alle charite that God wolde gif hym, worschippe he Crist, and then he receyves God gostly more medefully than the Prist that syngus the Masse in lesse charite. For the bodely etyng ne profytes nouth to soule, but in als mikul as the soule is fedde with charite. This sentence is provyde be Crist that may nougt lye. For as the Gospel says, Crist that night that he was betraiede of Judas Scarioth, he tok brede in hise hondes, and blesside it, brak it, and gaf it to hise disciplus to ete. For he says and may not lye, *Ricard.II.* This is my body.

Opiniones & Conclusiones magistri Johannis Wyclyf.

Hæresis 1.

Quod substantia panis materialis aut vini manet post consecrationem in sacramento Altaris.

Hæresis 2.

Quod accidentia non manent sine subjecto post consecrationem in eodem sacramento.

Hæresis 3.

Quod Christus non est in sacramento Altaris idemptice, vere, & realiter in propria persona corporali.

Hæresis 4.

Quod episcopus vel sacerdos si existat in mortali peccato, non ordinat, conficit, nec baptizat.

Hæresis 5.

Quod si homo fuerit debite contritus omnis confessio exterior est sibi superflua vel inutilis.

Hæresis 6.

Quod pertinaciter asserere non est fundatum in Evangelio quod Christus missam ordinaverit.

Hæresis 7.

Quod Deus debet obedire diabolo.

Hæresis 8.

Quod si Papa sit præscitus & malus, ac per consequens membrum diaboli, non habet potestatem supra fideles Christi ab aliquo sibi datam nisi forte à Cæsare.

Hæresis 9.

Quod post *Urbanum* sextum non est aliquis recipiendus in Papam, set vivendum est more *Græcorum* sub propriis legibus.

Error 1.

Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo.

Error 2.

Quod sic excommunicans ex hoc sit hæreticus vel excommunicatus.

Error 3.

Quod prælatus excommunicans clericum qui appellavit ad regem & consilium regni, eo ipso traditor Dei est & regis & regni.

Error 4.

Quod illi qui dimittunt prædicare, seu audire verbum Dei, seu Evangelium prædicatum propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur.

Error 5.

Asserere quod est contra sacram Scripturam, quod viri ecclesiastici habeant possessiones temporales.

Error 6.

Asserere quod liceat alicui eciam diacono vel presbitero prædicare verbum Dei absque auctoritate sedis apostolicæ, vel episcopi catholici, seu alia de qua sufficienter constat.

Error 7.

Asserere quod nullus est dominus civilis, nullus est episcopus, nullus est prælatus dum est in mortali peccato.

Error 8.

Quod domini temporales possunt ad arbitrium auferre bona temporalia sibi ab ecclesia habitualiter delin-

Ricard. II. delinquente, vel quod populares possunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

Error 9.

Quod decimæ sunt puræ elemosinæ, & quod parochiani possunt propter peccata suorum Curatorum eas detinere, & ad libitum eas aliis conferre.

Error 10.

Quod speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos non plus prosunt eidem personæ quam generales orationes eidem personæ cæteris paribus.

Error 11.

Quod eo ipso quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

Error 12.

Quod Sancti instituentes religiones quascumque privatas, tam possessionatorum quam mendicantium in sic instituendo peccaverunt.

Error 13.

Quod religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

Error 14.

Quod fratres mendicantes teneantur per laborem manuum suarum & non per mendicationem victum suum adquirere.

Error 15.

Quod fratres mendicantes post sermones suos eo ipso sunt simoniaci, vel quod conferentes eis elemosinam sunt excommunicati & dans & recipiens.

Istis & aliis ab archiepiscopo & consilio ejus consideratis, noluit archiepiscopus ea vice plenarie procedere in causa donec deliberaret plenarius cum consilio coepiscoporum suorum, & tunc assignavit dicto magistro *Johanni Wyclyf* alium diem ad comparendum coram eo apud *Oxoniam*, ut cum consilio cleri Universitatis posset luculentius procedere & finem imponere in præmissis. Igitur die statuto convenit apud *Oxoniam* archiepiscopus cum coepiscopis *Lincolniensi*, *Northwycensi*, *Vigorniensi*, *Londoniensi*, *Salysbyriensi*, *Herfordensi*, cum Cancellario Universitatis, cum multis Doctoribus & pluribus aliis de clero & de populo ibidem congregato. Similiter affuit magister *Johannes Wyclyf* ad respondendum super hæretica pravitate ut prius de prædictis Conclusionibus sive opinionibus. Qui eis omnino renuncians, nec eas tenuisse, neque tenere se velle protestans, ad maternalis virgæ documentum quod ei antea pro refugio prællo fuerat, advolavit iterum, sub forma quæ sequitur.

We beleve, as Crist and his Apostolus han taught us, that the Sacrament of the Auter white and rounde and like tyl oure brede or ost unsacrede is verray Goddus body in fourme of brede, and if it be broken in thre parties os the Kirke uses, or elles in a thousand, everylk one of these parties is the same Goddus body, and right so as the persone of Crist is verray God and verray man, verray Godhede and verray manhede ryth so as holy Kyrke many hundreth wynter has trowyde, the same Sacrament is verray Goddus body and verray brede: as it is forme of Goddus body and forme of brede as techith Crist and his Apostolus. And therefore seynt Poule nemyth it never but when he callus it brede, and he be oure beleve tok his wit of God in this: and the argument of heretykus agayne this sentens, lyth to a cristene man for to assolve. And right as it is heresie for to trowe that this Sacrament is Goddus body and no brede, for it is bothe togedur. But the most heresie that God sufferide come tyl his Kyrke, is to trowe that this Sacrament is an accident with a substance and may on no wyse be Goddus body: for Crist sayde be witnesse of John, that this brede is my body, and if the say that be this skylle that holy Kyrke hat bene in heresie many hundred wynter, sothe it is, specially sythen the fende was lousede that was be witnesse of Angels to John Evangeliste after a thousande wynter that Crist was stenenyde to heven. But it is to suppose that many seyntes that dyede in the mene tyme before her detz were purede of this erroure. Owe howe grete diversite is betwene us that trowes that this Sacrament is verray brede in his kynde, and betwene heretykes that tell us that this an accident withouten a subiecte. For before that the fende fader of lesyngus was lowside, was never this gabbyng contryvede. And howe grete diversite is betwene us that trowes that this Sacrament that in his kynde is verray brede and sacramentally Goddus body, and be tyme heretykes that trowes and telles that this Sacrament may on none wyse be Goddus body. For I dar sewrly say that yif this were soth, Crist and his seyntis dyede heretykus, and the more partye of holy Kyrke belevyth nowe heresie, and before devoute men supposene that this consayle of Freres and Londone was with the herydene. For they put an heresie up on Crist and seynts in hevyne: wherefore the erthe tremblide faylande maynnus voys ansueryde for God als it dide in tyme of his passione whan he was dampnyde to bodely deth. Crist and his modur that in grounde had destroyde alle heresyes kepe his Kyrke in right beleve of this Sacrament, and meue the king and his rewme to aske sharply of his clerkus this offis that alle his possessioneres on paine of lesyng of alle her temporaltes telle the king and his rewme with sufficient groundyng, what is this Sacrament, and alle the orders of Freres on paine of lesyng of her legians telle the king and his rewme with gode groundyng what is the Sacrament. For I am certaine of the thridde partie of clergie that defendus thise doutes that is here saide, that they will defende it on paine of her lyf.

Cumque hæc & hujusmodi sic agerentur, archiepiscopus cum consilio coepiscoporum, ac doctorum & aliorum clericorum sibi assistentium fecit deliberationem de antedictis opinionibus seu conclusionibus, libratisque singulis decisis atque discussis, cum assensu atque consensu totius concilii, puplicavit eas falsas esse, & pronunciavit eas dampnandas & dampnatas, quasdam scilicet ut hæreses, quasdam vero ut errores, sicut patet de singulis in suo loco; & omnes & singulos defensores earum in posterum sententia excommunicationis innodatos fore publice declaravit. Et in evidentia hujus rei feria sexta in ebdomada Pentecostes proximo sequenti facta fuit

processio

Ricard. II. processio generalis per civitatem *Londoniensem*, & omnes tam clerus quam cæteri laici cujuscumque gradus essent nudis pedibus incedebant pro statu. Et præsens ecclesiæ fuit episcopus *Londoniensis* cum pluribus aliis valentibus; & post processionem prædicavit unus frater & doctor in Theologia de ordine *Carmelitarum* qui vocabatur *Kynyngham*; in qua prædicatione ex præcepto & commissione archiepiscopi *Cantuariensis* ibi ostensa pronunciavit publice omni populo conclusiones illas falsas fore & dampnatas, quasdam ut hæreses & quasdam ut errores, & ex præostensa commissione denunciavit omnes illos excommunicatos qui eas in posterum docent & tenent, ac prædicant, vel favent & eis adhærent, Et omnes audientes in posterum illas prædicatas vel doctas. Et in isto sermone præsens fuit unus venerabilis miles, nomine *Cornelius Clonne* qui istis conclusionibus & eas tenentibus ac docentibus maximus fautor fuerat, nec voluit pro quocumque aliter credere de sacramento Altaris nisi quod ibi esset verus panis materialis secundum opinionem *Wyclyf*. In crastino, scilicet in vigilia sanctæ Trinitatis iste miles ivit ad Conventum fratrum prædicatorum in civitate *Londoniensi* pro missa audienda; & accidit quod audivit missam unius studentis de Conventu illo, & in elevatione corporis Christi nichil vidit nisi sicut prius videre solebat; ita quod firmiter credidit quod ibi fuit verus panis materialis. In fractione vero hostiæ miles respexit & vidit oculo suo corporali in manibus fratris celebrantis veram carnem, crudam, & sanguinolentam divisam in tres partes; Admirans vero & stupefactus, vocavit armigerum suum ut ipse videret, qui tamen nichil vidit nisi sicut prius solebat. Miles vero in tercia particula similiter quæ in calicem mitti debuit, vidit eundem colorem albedinis quæ prius erat, set tamen vidit in medio ejusdem particulæ hoc nomen *Ihesus* scriptum literis carneis, crudis, & sanguineis, quod admirabile erat aspectu. Ex in crastino in festo sanctæ Trinitatis idem frater prædicans in cruce *Pauli* sancti pronunciavit istud toti populo. Et in fine sermonis idem miles ibidem præsens narravit ore tenus totum processum publice & aperte ad confirmationem fidei nostræ, & promisit se ibi pugnaturum & moriturum in causa ista, quod in sacramento Altaris est verum corpus Christi & non panis materialis solum, ut ipsemet prius credidit. Hæreses supradictæ & errores quæ attribuuntur magistro *Johanni Wyclyf* dampnatæ in domo fratrum prædicatorum *Londoniis* feria quarta ante festum Pentecostes à decem episcopis & xvij. doctoribus in Theologia, & xvj. doctoribus Juris, & pluribus aliis bachulariis tam Theologiæ quam etiam Juris & in præcedenti patent.

Sequitur copia Commissionis qualiter archiepiscopus scribit coepiscopis de dampnatione hæresum; missa aliis episcopis prout episcopus *Lincolniensis* recepit sub hac forma.

JOHANNES *permissione divina* Lincolniensis *Episcopus, dilectis in Christo filiis universis & singulis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconatus* Leycestriæ, *& ejusdem loci Archidiacono nostri officiali seu Commissario cuicumque, necnon Decanis ecclesiarum, Rectoribus & Vicariis perpetuis, ac eorum Capellanis parochialibus & aliis quibuscumque divina celebrantibus per ipsum Archidiaconatum ubilibet constitutis salutem, gratiam, & benedictionem.* « Literas reverendi in Christo patris « domini *Roberti* Dei gratia *Londoniensis* episcopi « salutem & sinceram in Domino caritatem. Man« datum venerabilis in Christo patris &c. Domini, « domini *Willelmi* Dei gratia *Cantuariensis* archi« episcopi totius *Angliæ* primatis & Apostolicæ se« dis legati, venerabili fratri nostro domino *Roberto* « Dei gratia *Londoniensi* episcopo salutem & frater« nam in Domino caritatem. *Ecclesiarum prælati circa gregis Dominici sibi commissi custodiam eo vigilantius intendere debent quo lupos intrinsecus ovium vestimentis indutos ad rapiendum & dispergendum oves noverint fraudulentius circuire. Sane frequenti clamore & divulgata fama, quod dolentes referimus, ad nostrum pervenit auditum, Quod licet secundum canonicas sanctiones nemo prohibitus vel non missus absque sedis Apostolicæ vel Episcopi loci auctoritate sibi officium prædicationis usurpare debeat publice vel occulte, quidam tamen æternæ dampnationis filii in insaniam mentis producti sub magna sanctitatis velamine auctoritatem sibi vendicant prædicandi, ac nonnullas propositiones & conclusiones infrascriptas hæreticas atque falsas ab ecclesia Dei dampnatas & determinationibus sanctæ ecclesiæ repugnantes statumque totius ecclesiæ nostræque provinciæ* Cantuariensis *& tranquillitatem regni enervare nituntur, tam in ecclesiis quam in plateis, & quam pluribus aliis locis prophanis dicta nostra provincia non verentur asserere, dogmatizare, & publice prædicare; illis nonnullos Christi fideles inficientes, & à fide Catholica sine qua non est salus facientes flebiliter deviare. Nos itaque attendentes quod tam perniciosum malum quod ad plurimos serpere poterit eorum animas letali contagione necando, non debeamus sicuti nec debemus sub dissimulatione transire ne sanguis eorum de nostris manibus requiratur, sed illud quantum nobis ex alto permittitur extirpare volentes, de quam plurium fratrum suffraganeorum nostrorum consilio & assensu convocavimus plures sacræ Theologiæ Doctores, ac Juris canonici & civilis Professores, & alios clericos quos famosiores & peritiores de regno credidimus, ut super dictis conclusionibus vota sua dicerent & sentirent. Verum quia præmissis conclusionibus & assertionibus in nostra & eorundem confratrum nostrorum ac dictorum convocatorum præsentia patentibus expositis & diligenter examinatis finaliter est compertum, nostroque & eorum omnium communicato consilio declaratum, quasdam Conclusionum illarum hæreticas esse, quasdam vero erroneas atque Determinationibus ecclesiæ repugnantes, prout inferius describuntur; Fraternitati vestræ committimus & mandamus, in virtute sanctæ obedientiæ firmiter injungentes, quatinus omnibus & singulis fratribus nostris, coepiscopis nostris, & ecclesiæ nostræ* Cantuariensis *suffraganeis cum ea celeritate qua poteritis injungetis, prout eis & eorum singulis ac vobis injungimus, ut eorum singulis in ecclesiis suis & aliis civitatum suarum & diocesum vosque in vestra & cæteris vestræ civitatis & diocesis moneant & inhibeant, moneatis & inhibeatis, prout nos tenore præsentium monemus primo, secundo, & tertio, & districtius inhibemus, pro prima monitione unum diem, pro secunda alium, & pro tertia monitione canonica ac peremptoria unum alium diem assignando, Ne quis de cætero cujuscumque status*

Rich. II.

aut conditionis existat hereses seu errores prædictos, vel eorum aliquem teneat, doceat, prædicet, seu defendat; aut aliquem prohibitum non missum vel alium de cujus potestate non constiterit ad prædicandum admittat, aut hereses seu errores hujusmodi vel eorum aliquem prædicantem audiat vel auscultet, seu ei faveat vel adhereat publice vel occulte; set statim quasi tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & evitet sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles & nostris monicionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora culpa & offensa suis precedentibus & id fieri merito exigentibus, exnunc prout extunc ferimus in hiis scriptis, & per singulos confratres nostros & suffraganeos nostros in suis civitatibus & diocesibus, ac per vos in vestra civitate & diocesi, quatinus ad eos & ad vos pertinet ex habundanti præcipimus fulminari. Dictos nostros confratres insuper omnes & singulos per vos hortari volumus & mandamus per aspersionem Jhesu Christi, *& similiter vos hortamur, quod cum juxta sacrorum canonum instituta quilibet eorum in suis civitatibus & diocesibus hæreticæ pravitatis Inquisitor existat, ac in vestris similiter existatis, de hujusmodi præsumptoribus sollicite & diligenter inquirant & inquiratis, Ac contra eos & juxta officii sui debitum cum effectu procedant, similiter procedatis ad laudem & honorem nominis Crucifixi & salvationem fidei orthodoxæ. Conclusiones hæreticæ & determinationibus ecclesiæ repugnantes, de quibus fit mentio de verbo ad verbum supra, quæ vocantur* Conclusiones Wyclyf, *similiter & Conclusiones erroneæ recitantur ibidem. Dat. in manerio nostro de* Ottefordе *penultimo die mensis Maii anno Domini* M.CCC.lxxxij. *& nostra consecrationis primo.* « Cujus auctoritate mandati vobis reverende pater cum ea quæ decet reverentia firmiter injungendo mandamus quatinus omnia & singula in mandato prælibato contenta quatinus vos in civitate & diocesi vestra aut personas earundem concernunt, juxta formam & tenorem ejusdem executioni plenarie demandetis & faciatis effectualiter demandari; vos eciam eadem quatenus personam vestram contingunt curetis diligentius adimplere. Et insuper ex parte dicti venerabilis patris vos hortamur per aspersionem sanguinis *Jesu Christi*, quod cum juxta sacrorum canonum instituta in vestris civitate & diocesi inquisitor existatis hæreticæ pravitatis, de præmissis præsumptionibus diligenter & sollicite inquiratis, ac contra eos juxta officii vestri debitum procedatis effectualiter ad laudem & honorem nominis Crucifixi & salvationem fidei orthodoxæ. Dat. *Londoniis* die quinta Junii anno Domini &c. & nostræ consecrationis primo. *Volentes igitur omnia & singula in dictis scriptis contenta quatenus nos, & civitatem, & diocesim nostras ac personas earundem concernunt executioni debita demandare, vobis firmiter præcipiendo mandamus quatinus in singulis monasteriorum vestrorum ecclesiis, ac in singulis parochialibus ecclesiis dicti archidiaconatus prout ad quemlibet vestrum pertinet vos Abbates, Priores, Archidiacone officialis singulisque quibus præsentes nostræ literæ diriguntur publice mandatum reverendi patris & domini, domini* Cantuariensis *archiepiscopi prædicti, omniaque & singula contenta in eodem cum omni celeritate clero ac populo archidiaconatus & ecclesiarum earundem fideliter exponatis & exponi faciatis, & eis ac eorum cuilibet inhibeatis & moneatis eosdem prout & tenore præsentium nos eciam inhibemus & monemus, quod mandato hujusmodi & omnibus quæ in eodem mandato eis injunguntur pareatis & pareant cum effectu, Cæteraque faciatis & faciant, & ab hiis quæ mandato hujusmodi prohibentur abstineatis & abstineant juxta ejusdem mandati exigentiam & tenorem sub pœnis & censuris in eodem latis, quas monitione supradicta in omnes & singulos in hac parte rebelles & monitionibus hujusmodi non parentes præsentium serie fulminamus & per vos præcipimus solempniter fulminari. Et ut nulli pateat ignorantia præmissorum, vobis præcipimus & mandamus quatinus post publicationem & executionem prædictorum per vos fiendas, præsentium literarum seriem sub vera copia valvis ecclesiarum prædictarum affigi faciatis & dimittatis affixam ad extirpationem heresum & errorum prædictorum, & exaltationem fidei orthodoxæ. Dat. apud parcum* Lotone *sub sigillo nostro xij. die mensis Julii anno Domini* M.CCC.lxxxij. *& nostra consecrationis vicesimo.* An. Dñi 1382.

« *Willielmus de Berton* Cancellarius Universitatis *Oxoniæ*, Omnibus dictæ Universitatis filiis ad quos præsens nostrum mandatum pervenerit salutem, & mandatis nostris firmiter obedire. Ad nostrum non sine grandi displicentia pervenit auditum, quod cum omnium hæresium inventores, defensores, seu fautores, cum eorum perniciosis dogmatibus sint per sacros Canones sententia majoris excommunicationis dampnabiliter involuti, & sic à cunctis Catholicis rationabiliter evitandi; nonnulli tamen maligni spiritus repleti consilio in insaniam mentis producti, molientesque tunicam Domini, videlicet sanctæ matris ecclesiæ scindere unitatem, quasdam hæreses sufficienter ab antiquis patribus reprobatas, & per ecclesiam solempniter condempnatas hiis diebus, proh dolor! innovant, & tam in ista Universitate quam extra publice dogmatizant. Duo inter alia sua documenta pestifera asserentes, *Primo, In sacramento Altaris substantiam panis materialis & vini post consecrationem realiter remanere. Secundo*, quod execrabilius est auditu, *In illo venerabili sacramento non esse corpus Christi & sanguinem æqualiter, nec substantialiter, nec eciam corporaliter, sic quod Christus sit ibi in sua propria præsentia corporali.* Ex quibus documentis fides Catholica periclitatur, devotio populi minoratur, & hæc Universitas mater nostra non mediocriter diffamatur. Nos igitur advertentes quod assertiones hujus partis se deteriores haberent si diutius in hac Universitate sic tolerarentur, convocavimus omnes sacræ Theologiæ Doctores, & Juris canonici professores quos ad hoc aptiores credidimus & in Universitate præsentes reperimus, & præmissis assertionibus in eorum præsentia patenter expositis ac diligenter discussis, tandem finaliter est compertum atque judicio omnium declaratum, ipsas esse erroneas, fidei orthodoxæ contrarias, & determinationibus ecclesiæ repugnantes, contradictoriamque earundem esse veritates catholicas determinationibus ecclesiæ & dictis Sanctorum consonas firmiterque credendas, viz. Quod per verba sacramentalia à sacerdote rite prolata

Rich. II.

Rich. II.

“prolata panis & vinum in Altari in verum corpus Christi & sanguinem transubstantiantur seu substantialiter convertuntur, sic quod post consecrationem non remanent in illo venerabili sacramento panis materialis & vinum secundum suas substantias & naturas, set secundum species earundem. Sub quibus speciebus verum corpus Christi & sanguis continentur non solum virtualiter seu figuraliter, set essentialiter, substantialiter & corporaliter, sic quod in illo venerabili Sacramento est Christus licet indivisissime in sua propria præsentia corporali. Hoc credendum, hoc docendum, hoc contra omnes homines viriliter defendendum. Auctoritate igitur nostra monemus primo, secundo & tertio, ac districtius inhibemus pro prima monitione assignando unum diem, pro secunda alium diem, pro tertia monitione canonica & peremptoria unum alium diem, ne quis cujuscumque gradus, status aut conditionis existat præmissas assertiones erroneas vel earum alteram publice tenentem, docentem seu defendentem quovismodo audiat vel auscultet, set statim cum perceperit tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & abscedat, sub pœnis in jure expressatis & sub pœnis incarcerationis & suspensionis ab omni actu scolastico, eciam sub pœna excommunicationis majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles & nostris monitionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora culpa & offensa præcedentibus & id fieri merito exigentibus, ferimus in hiis scriptis, Quorum omnium & singulorum absolucionem & absolvendi potestatem præterquam in mortis articulo nobis & successoribus nostris specialiter reservamus, Insuper ut homines quamvis non per timorem latæ sententiæ, saltem propter defectum audientiæ à talibus doctrinis illicitis retrahantur & eorum opiniones erroneæ sopiantur, auctoritate eadem qua prius monemus primo, secundo & tercio, ac districtius inhibemus, ne quis de cætero aliquem publice docentem, tenentem seu defendentem præmissas assertiones erroneas in scolis vel extra scolas quivismodo audiat vel auscultet, set statim sic docentem tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & abscedat sub pœna excommunicationis majoris in omnes in hac parte rebelles non inmerito fulminandæ & sub pœnis aliis superius annotatis.”

Hic magister *Johannes Wiclyf* in suo adventu habuit *Johannem Balle* suæ pestiferæ inventionis præmeditatorem, ecclesiasticæ unitatis validum cissorem, discordiarum inter clerum & laicos suscitatorem, illicitorum dogmatum indefessum satorem, & Christicolæ ecclesiæ perturbatorem, de quo plenius infra patebit.

In the name of God Amen, Wytes alle cristen men that we Nichol of Herforde & my felow pristus unworthy in presence of oure gostely fader the Erchebishop of Cantirbery the nyngtende day of Juny jeer of grace a thousand thre undred fourscore and two in the hous of the Freres prechoures at London whan we weren requirred to sayne what we felyde of diverse Conclusiones we mayden this protestation and jit we maken, That oure entent was, and is to be trewe sones and meke of holy chirche and jif happe as God schilde that we erren agaynes this entent in wordus or in werkus we submytte us mekelyche to the correction of oure forsayde fadur the erchebishop of Cantirbery, and of alle other to whom it longyth to redresse them that erren and afturwarde to wam were requirede to say oure beleve of the sacrament of the autere, as to joure understondyng onth the peple we knowlechene fyrst that the prist takus in his hondes thorowe the vertue of the sacramental wordus is made and turnyde veralyche into Christus body, tho same that was taken and ben of the mayden Marye, and that sufferide deth on the crosse for man kynde, and that lay in the sepulcre, and that ros fro deth to lyve the thridde day and stey up into hevene, and syttes in joye in the blysse of the fadur, and that schal come at the day of dome to dome the quikke and the dede, and the wyne is also turnyde veralyche into his blode so that leves aftur the consecration of brede and wyne non other substance than that ilk that is Cristus fleshe and his blode, And furthermore we beleve that the hole body of Christ is hole in the sacrament, and hole in everyche partie of the sacrament of the autere. And also we beleve that Crist is veralyche in the same sacrament in his bodely presence to savacion of alle hem that worthelyche receyven that same sacrament, to hem that unworthelyche recepten to her dampnation, and this oure beleve and in this we bene thorou grace of God, we wille dye in remission of oure synnes. And therfore we pray alle cristen men to whom this confession schal come to that je bere us witnes of this beleve at the day of dome before the heyest juge Jhesu Crist and pray for us for charite.

In the name of God Amen, I John Aston prist unworthely required of my Lord the erchbyschop of Canturbery the nyntene day of June in the jer of grace &c. ut supra, in the hous &c. to say what I felyde in the matyr of the sacrament of the autere I have knowelechyde and jit I do that the selfe bred that the priste holdes in his hondes is made thorou the vertue of the sacramental wordus verely the self Cristus body that was borne of the mayden Marye and takun and suffrede deth on the crosse and thre days lay in the sepulcre, and the thridde day ros fro deth to the lyve and steyede up into heven and syttes on the ryght honde of God, and in the day of dome schal come to dome the quikke and the ded, and over this I beleve generaly alle that holy writte determynet in worde and in understonding or what ever holy kyrke of God determynes of alle this. Whan I was requirede specyaly to say what I felde of this proposition. Materiale brede leves in the Sacrament aftur the Consecration. I make this protestation that I never thoujt ne taujt ne prechide that proposition, For I wote wele that the mater and the speculation thereof passes in heyjte myn understondyng, and therefore als mykele tel'ys openly for to leve in this mater I beleve and of this mater or of any other touchyng the right beleve of holy kyrke, that is noujt expresside in holy writte I beleve as oure modur holy kirke beleves, and in this belyve I will dye, and of this thing I beseke alle men and alle wymmen

to

Richar. II. **to whom this confession come to, to bere me witnesse before the hyghest juge at the day of dome.**

Cumque hæc ita agerentur videns prædictus *Nicholaus Herford* sic se mortis acerbitatem cum *Lancastrensis* Ducis juvamine & verborum subtilitate evasisse, & ulterius in suis superstitiosis prædicationibus & doctrinis inanibus se non posse proficere, viditque quod non posset opiniones sive conclusiones prætactas in *Anglicana* Ecclesia cum honore suo defendere, cum Archiepiscopus *Cantuariensis* cum consensu & assensu coepiscoporum suorum & cleri sui eas pro falsis dampnaverit, atque omnes eas faventes excommunicationis vinculo innodaverit, pedem erigit, gressum dirigit, *Romamque* petere disposuit, & sic tandem viam arripuit. Cum igitur venisset *Romam* in Consistorio coram Papa, Conclusiones antedictas proposuit, & se ab itinere longinquioris terræ fatigatum asserebat ut eas veras & irreprehensibiles contra quoscunque, cum protestatione præhabita ut usque ad mortis periclitationem defenderet. Igitur Papa fecit convocationem de cœtu Cardinalium & de clero, & cum consilio eorum in tam arduo negotio fecit plenam deliberationem & crebram discussionem & summam diligentiam ut veritatem investigaret in negotio tam sublimi. Discussis omnibus & articulatim discisis invenit eas à sanctis patribus damnatas, & in præsenti dignas dampnari. Et sic cum consensu Consistorii fecit eas dampnandas & dampnatas promulgari, & quasdam ut hæreses, quasdam vero ut errores omni populo puplicari. Et quia gens *Anglicana* dicto *Urbano* Papæ favebat & ipsum ut verum Papam amplectebatur & colebat, Papa quasi vicem rependens in hac parte noluit *Angligenam* licet hæresis defensorem ignis flamine consumere; set quasi aliqualiter indulgens ob reverentiam quam genti *Anglorum* gerebat remissius cum eo licet merito agere voluit, perpetuo carceri tamen irremissibiliter ipso adjudicato & publice coram omni populo condempnato. Nam *Clemens* Papa scismaticus illis diebus adhuc florebat; Cumque plures magnates in processu temporis penes Papam instarent pro misericordia remissionis & liberationis pro dicto *Nicholao*, Papa fertur taliter respondisse, Sufficit ei vitam habere ut animum suum pœnitens revocet ab errore. Aliquantulo temporis pertransiit & Papa proposuit *Romam* exire & versus *Naples* natale solum visitandi gratia *Romanis* inde non consultis tendere. Cumque proficiscens ad quandam villam in suo progressu veniret, & ibi moram aliquamdiu traheret, obsidionis a rege detrimentum de *Naples* perpessus est. *Romani* igitur videntes quod Papa sine consensu eorum ab eis recesserat, & sic in domigerio positus esset, ira moti & in seditionem versi palatium Papæ invaserunt, carceremque Papæ confregerunt, & inibi incarceratos liberos abire fecerunt, inter quos *Nicholaus de Hereforde* à dampno carceris solutus est & in *Angliam* reversus est. Set infra breve post per Archiepiscopum *Cantuariensem* perpetuo carceri mancipatus, ut infra patebit.

Opiniones unius alterius quas audivi prædicatas.

Quod, si persona ecclesiastica deliquerit & se non emendaverit, licitum est dominis secularibus hujusmodi radere per scapulas scilicet caput auferre licet corona ejus de novo rasa sit & larga.

Similiter, quod si dominus temporalis deliquerit & non se emendaverit, licitum est popularibus ipsum corrigere.

Die quadam palmarum prædicavit, *Quod multiplicare voces labiorum in oratione scilicet* **blaber with thi lyppus** *Anglice, nichil est.*

Quod dare denarios pro psalteriis dicendis nichil est.

Quod, dare denarios pro missis celebrandis nisi bene vixerit nichil est; quod si bene vixerit semper orat, & quod sufficit ad orationem bene vivere.

Similiter ibidem prædicavit, *Quod pœna Christi quam sustinuit in passione fuit major quam tota pœna inferni.*

In eodem Sermone, *Quod Christus nunquam mandavit aliquem mendicare.* Item, quod prædicavit in aliis locis.

Item, *quod Christus nunquam expressit in sacra scriptura quod voluit quod homo relinqueret omnia sua temporalia nichil sibi retinendo.*

Item, *omne Christi consilium est preceptum.*

Item, *nullus debet dare elemosynam alicui qui habet meliores pannos & meliores domos quam sic conferens.*

Item, *nullus est vere Prælatus nec habilis ad Prælaciam nisi sic Doctor & prædicator.*

Item, *quilibet absolutus à peccato est in gratia, & in tanta gratia quod non est capax majoris.*

Item, *quod iste habuit auctoritatem confessandi & communicandi parochianos ecclesiarum Leycestriæ sine licentia vicariorum ratione Rectoriæ dictarum ecclesiarum.*

Item, *denarius Confessionum est maledictus, & tam conferens quam recipiens excommunicatus.*

Item, *nullus debet dare elemosinam alicui quem noverit esse malum.*

Item, *nulli viri ecclesiastici plus habere debent quam nudum victum & vestitum.*

Item, *propter peccatum noviter commissum omnia peccata prius dimissa redeunt.*

Item, *prædicatores saculos portantes sunt falsi prædicatores cum Christus in Evangelio oppositum præcipiat, nec veri prædicatores Christi discipuli hoc fecerunt.*

Item, *mendicitas valentium laborare est reprobata in jure civili, & non invenitur à lege evangelica approbata.*

Item, *Christus multos de diversis statubus convertit ad fidem, set non invenitur in scriptura sacra quod unquam convertit sacerdotem.*

Similiter, frequenter asseruit in prædicationibus suis, *quod populus fuit deceptus istis ducentis annis postquā ista nova secta intraverūt per falsos prædicatores adulatores, Antichristi discipulos, set ipse eundē populum reformaret per suam veram prædicationem.*

Similiter, frequenter dixit in suis prædicationibus, *quod isti prædicatores nituntur falsificare sacram scripturam, dicentes & concedentes, ut ipsemet sæpius audivit publice Oxoniæ,* quod *ipsa est plena de hæresibus. Et causa istius falsæ Assertionis ut dixit, quia sacra scriptura fuit contra vitam illorum, & ideo ad defendendum vitam illorum malam hoc asseruerunt.*

Item, solet quoque idem frequenter asserere, *quod vix quilibet decimus homo salvus erit.*

Item, magister *Johannes de Aston* nominatissimus, qui refocillamen corporis postponens vehiculum equorum non requisivit set pedestris effectus cum baculo incedens ubique ecclesias regni cum veneni ampulla indefesse circuiendo visitavit, ne equi paratio aut tempus pastus impedimentum itineris aut

Ricard. II. aut tardationem inceptæ voluntatis quandoque ei miniſtraret, ſet ſicut canis de accubitu reſiliens paratus ſub parvo ſonitu ad latrandum: ſic expedite ipſe viam carperet velut apis argumentoſus prompte ad dogmatizandum. Opiniones quoque magiſtri ſui *Wyclyf* modo audaci pro ſuo poſſe ad menſam ſimplicium cordium dedit, ut cum uſuris inſanæ doctrinæ & incrementis ſectæ ſuæ poſtea exigere poſſet tali blandicie eciam ſeductos. Nec de magiſtri ſui Concluſionibus talibus ſeductivis contentus, immo utique de ſua nova ſubtili adinventione quampluplures alias adicere non erubuit; & ubique in eccleſiis regni prædicans lollium cum tritico ſeminavit. Hic ſeipſum & ſectæ ſuæ fautores frequenter & ſæpius veros prædicatores nominando maxime commendavit, & omnes quoſcumque alios prædicatores falſos prædicatores totiens recitavit. Et quaſcunque opiniones aliquis hujus ſectæ adinvenerit, reliqui hujus ſectæ illas approbaverunt & pro veris prædicaverunt, & latius divulgaverunt. Idemque magiſter *Iohannes* quadam die palmarum apud *Leyceſtriam* prædicavit multas opiniones magiſtri *Iohannis Wyclyfe*, & inter cæteras iſtas.

Quod nullus debet aliquem excommunicare niſi ex caritate, & pro ſalute animæ ſuæ.

Item, Excommunicatio quæ datur ad impediendum homines audire verbum Dei eſt excommunicatio Antichriſti & non boni Chriſtiani.

Item, Quod prælati eccleſiæ adquirunt beneficia ſua per aurum, & ſic ſunt ſimoniaci & hæretici.

Item, Nunquam eſt bona pax & plenaria in regno iſto quouſque iſta temporalia auferantur ab eccleſiaſticis, & ideo rogabat populum manibus extenſis, ut unuſquiſque adjuvaret quantum poſſet in iſta materia.

Item, Viri eccleſiaſtici dummodo vixerint in diviciis & voluptatibus ſicut jam vivunt, ſunt inhabiles ad orandum pro populo pro quo fine fuerunt principaliter inſtituti.

Item, Si rex haberet in manu ſua temporalia virorum eccleſiaſticorum non oporteret eum tunc accipere tallagia nec communitatem regni ſpoliare.

Item, Quod iſtæ novæ ſectæ quaſi heſterno die venerunt, aſſerunt vitam ſuam & religionem perfectiorem quam religionem Chriſti communem & Apoſtolorum.

Item, Beatus *Paulus* adquiſivit manibus ſuis victum pro ſe & diſcipulis ſuis, & ſic deberent religioſi manibus ſuis laborare & non publice mendicare.

Item, Quod ſacramento Altaris poſt conſecrationem eſt verus panis & verum corpus Chriſti, & illa rotunditas quæ videtur & albedo & hujuſmodi ſunt panis: & hæc eſt ſententia Apoſtoli & Doctorum antiquorum & Sanctorum; & in iſta materia Doctores novelli vel contradicunt inter ſe vel non dant ſufficientem iſtius ſacramenti deſcriptionem.

Item, Religioſi prædicantes qui nolunt dicere populo & ſcribere veram deſcriptionem iſtius ſacramenti, & fidem fundatam in Evangelio & in ſacra Scriptura ſunt excommunicati & hæretici: & ſi quis talibus elemoſinam ſuam dederit ipſe eſt fautor illorum & cum ipſis excommunicatus.

Item, Fratres verecundantur dicere fidem ſuam de ſacramento Altaris, & pro confirmatione omnium dictorum ſuorum dixit quod hæc eſt fides quam deberet habere ex Evangelio & dictis Apoſtolorum; & ſi quis oppoſitum prædictorum diceret vel prædicaret, quod nullo modo eſſet ei credendum. Ricard. II.

Hæc & multa alia erronea dixit publice & prædicavit in detrimentum eccleſiæ & ſubverſionem fidei orthodoxæ. Item, quod prædicavit in *Gloceſtria* in feſto ſancti *Mathæi* apoſtoli, *Quod epiſcopi accipientes pecuniam pro peccatis ſunt filii diaboli.*

Item, *Quod inter omnia facta quæ unquam fuerunt reputat ſtatum cruciatæ maligniſſimum.* Nam illis diebus epiſcopus *Norwycenſis* habuit cruciatam in *Flandriam* contra Antipapam.

Item, *Promoventes cauſam cruciatæ ſunt fures.*

Item, *Promoventes cruciatam inducunt Chriſtianos ad conferendum bona ad occidendum homines.* Nam illis temporibus epiſcopus *Norwycenſis* habuit cruciatam conceſſam ſibi à papa *Urbano* in regnum *Franciæ* contra Antipapam *Clementem*. Nam *Franci* eidem *Clementi* adhærebant, & duxit cruciatam in *Flandriam* & non ulterius ſet rediit.

Item, item in eodem loco & tempore, *Quod concedentes participationem omnium bonorum ſuorum ſpiritualium ſunt blaſphemi.*

Item, *Quod Chriſtus natus fuit in ſtabulo & mortuus in cruce ad reprobandum caſtra* Gayni, *ſcilicet eccleſias & domus altas religioſorum & eccleſiaſticorum.*

Quartus hæreſiarcha dominus *Johannes Purneye* capellanus ſimplex, in geſtu vultuque maturus & formam ſanctitatis prætendens præ cæteris ſuis, in veſtitu & habitu homo communis, corporis quietem excuciens ad itineris laborem operam dabat ut ſectæ ſuæ populorum corda prædicationibus deceptoriis viiſque & modis quibus potuit adducere indefeſſe ſtuduit. Et ſimiliter in quantum valuit moribus & vita exempla reliquorum de ſua ſecta imitatus ſe conformavit magiſtri ſui dogmatibus invincibilis diſcipulus, Doctrinamque magiſtri ſui *Johannis Wyclyf* per omnia & in omnibus executor pervalidus intrepide roboravit; nam magiſtri ſui dum adhuc viveret commenſalis extiterat, & ſic majus de ejus documentis debriatus, copioſius mente hauſerat, atque uſque ad mortis metas comes individuus ipſum cum doctrinis & opinionibus ſuis concomitabatur indefeſſe laborans. Iſte *Johannes Purneye* ſicut cæteri, ſectatores ſuos ſemper in omnibus prædicationibus ſuis permaxime commendavit, alienos vero ſemper & ubique, & præcipue mendicantes perniciosis detractationibus palam ſpernabatur, & quaſi in qualibet tercia propoſitione cujuſcumque prædicationis ſuæ, æmulatores ſectæ ſuæ inſinuans, veros prædicatores commendavit, & tam viros eccleſiaſticos quam mendicantes, cæteros prædicatores ſubintelligens, falſos prædicatores latranter commemoravit. Similiter & cæteri de ſecta illa frequenter & abſque taciturnitate in ſuis ſermonibus & ſermocinationibus inexquiſite clamitaverunt, **Trewe Prechoures, Falſe Prechoures**, Opinioneſque mutuas & communes ſicut unus ita & omnes. Et ita connexæ erant atque concathenatæ opiniones eorum, quod qui iſtas habuit, habuit & alterius; & qui alterius opiniones habuit, habuit & opiniones iſtius. Iſte dominus *Johannes Purneye* prædicavit in **Bryſtowe** & publice docuit,

Quod celebratio miſſæ eſt traditio humana & non evangelica, nec Chriſtus eam ordinavit.

Similiter, Quod Chriſtus patiebatur in apertione lateris & cordis.

Item, Quilibet ſacerdos magis debet dimittere matutinas,

matutinas, missam, & vesperas, & cæteras horas canonicas quam prædicationem verbi Dei, eo quod solum traditione humana ordinantur.

Item, Quilibet sacerdos potest ex lege divina prædicare verbum Dei alia licentia non optenta.

Item, Episcopi & alii qui impediunt prædicationem verbi Dei faciunt hoc ne peccata eorum videantur.

Item, Ingredientes religionem privatam quamcumque ex hoc redduntur inhabiliores ad observantiam mandatorum Dei.

Item, conferens elemosynam fratri prædicanti evangelium propter ejus sermonem est symoniacus & excommunicatus, & dans & recipiens.

Item, Fratres non sub hoc nomine set sub nomine Pharisæorum tenentur, victum suum non per mendicationem sed aliunde per laborem manuum adquirere.

Item, nullus sacerdos debet dimittere prædicare evangelium, nec aliquis debet dimittere audire evangelium prædicatum propter excommunicationem cujuscumque.

Item, Nullæ religiones privatæ sunt in aliquo ita perfectæ sicut æstimant quod sunt.

Item, Quilibet Curatus est perfectioris status quam quicumque religiosus cujuscumque religionis privatæ.

Item, Episcopi litterati & bonæ vitæ hortantur nos ad prædicandum verbum Dei ne eorum peccata videantur.

Item, Episcopus nolens consecrare ecclesiam pauperimæ parochiæ absque xl. solidis ubi tota parochia non sufficit solvere, & si xl. denarii sufficiant, per xl. dies eandem ecclesiam suspendat, & sic parochiani per tantum tempus à missa & omni sacramento sunt suspensi, est symoniacus & excommunicatus.

Willielmus Smith principalis colator ab artificio sic vocatus, persona despicabilis & deformis, qui cupiens ducere in uxorem juventulam quandam, set ab ea spretus, in tantam prorupit sanctitatis ostentationem, quod omnia mundi concupiscibilia despexit, muliebrem amplexum perpetuo abdicavit, lineis renunciavit, carnes & carnea, pisces & piscina nullatenus admisit, vinum & servisiam quasi venenum recusavit, nudis pedibus per plures annos incedens, medio tempore abecedarium didicit & manu sua scribere fecit. Erant etiam milites, dominus *Thomas Latymer*, dominus *Johannes Trussell*, dominus *Lodowycus Clyfforde*, dominus *Iohannes Pecche*, dominus *Ricardus Story*, dominus *Reginaldus de Hylton*, cum Ducibus & Comitibus. Isti erant præcipue eis adhærentes & in omnibus eos faventes. Isti erant hujus sectæ promotores strenuissimi, & propugnatores fortissimi; erantque defensatores validissimi & invincibiles protractatores. Qui militari cingulo ambiebant ne à recte credentibus aliquid opprobrii aut dampni propter eorum prophanam doctrinam sortirentur; nam zelum Dei habuerunt set non secundum scientiam: crediderunt namque vera fuisse quæ à pseudodoctoribus audiebant, & sic vani facti sunt in cogitationibus suis, & eis similes in voluntatibus suis, factique sunt cives & domestici eorum. Cumque aliquis pseudoprædicator ad partes alicujus istorum militum se diverteret prædicationis causa, incontinenti cum omni promptitudine populum patriæ convocare & ad certum locum vel ecclesiam cum ingenti sollicitudine congregare satagebat ad audiendum voces eorum licet invitos resistere tamen vel contradicere non audentes, acsi cum propheta clamaret & diceret, *Si eum audire nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Nam assistere solent juxta sic inepte prædicantes gladio & pelta stipati ad eorum defensionem ne quis contra eos aut eorum doctrinam blasphemam aliquid temptare vel contradicere quandoque auderet. Et sic dejecto humilitatis flore, quos non potuerunt ratione, gladii timore sæpissime adquisierunt. O Christi doctrina mitis, humilis, & mansueta! O repugnans nephandorum disciplina superba, gladiata, invidiæ & detractionis plena! Christi namque doctrina est, *Si quis vos non audierit, exeuntes excutite pulverem pedum vestrorum in testimonium illis.* Istorum *Lollardorum* sive *Wyclyvianorum* disciplina longe aliter se habet. Si quis vos non audiet, vel contra vos aliquid dixerit, eximite gladium & eum percutite, aut lingua mordaci famam ejus vulnerate. Nam solent isti nephandi hujus sectæ doctores dicere, quod nulli eis contradicunt nisi solum peccatores & maligni seu viciati.

Quidam dominus *Ricardus Waytestathe* capellanus, *Willelmus Smyth* antedictus moram adinvicem traxerunt in quadam capella sancti *Iohannis Baptistæ* extra *Leycestriam* prope mansionem leprosorum, ubi cæteri de illa secta sæpe convenerunt conventiculaque fecerunt, & consilia de suis nepharis cogitationibus communicaverunt; ibi enim erat hospicium & diversoriorum omnium talium adventantium, & ibi habuerunt gignasium malignorum dogmatum & opinionum, & errorum hæreticorumque communicationem. Capella quæ olim Deo dedicata est, jam blasphemis, & ecclesiæ Christi inimicis atque hæreticis receptorium & sedes facta est. Hii duo, *Ricardus* capellanus & *Willielmus Smyth*, quadam vice olerum esuriem passi sunt. Cumque caules adessent set focale ad coquendum olera non haberent, prospiciens alter eorum in quendam angulum capellæ, vidensque quandam ymaginem vetustam quondam in honore sanctæ *Katerinæ* formatam & depictam ibi stantem, En, inquit, mi karissime socie, jam Deus nobis providit de focali pro caulibus nostris coquendis ut esuriem nostram sedemus. Hæc sancta ymago certe jam erit nobis focale sanctum, Et sic per securim & ignem novum patietur martirium; si forte per immanitatem novorum tormentorum venire aliquando poterit ad regnum cœlorum. Hæc erat condicio *Lollardis* hujus sectæ quod ymagines oderunt & insidiabantur eis, & eas ydola prædicabant & velut simulacra aspernabantur. Cumque quis nominasset sanctam *Mariam* de *Lincolnia*, vel sanctam *Mariam* de **Walsyngham**, vocabant eas epialtes, hoc est in materna lingua **wiche of Lincolle, and wiche of Walsyngham**, & hujusmodi. Sicque alter eorum securim arripuit, alter autem ymaginem tenuit. Sine, inquiens, experiamur certe utrum hæc vera sancta sit. Nam si capite percussa sanguinem emittat, amodo à nobis ut sancta adoranda erit: sin autem sanguinem non eliciat, cibus erit ignis nostris coquendis oleribus ut tanta saturetur nostra esuries. Sicque cum exissent propriam verecundiam celare non valuerunt; set quasi de ludo de hoc jactando seipsos nec impune pluribus detegerunt. Nam cito post de hospicio suo ejecti sunt.

Olim

Ricard. II.

Olim quippe viri fuerant duo valde nephandi,
Facta modum sciri quorum fero carmina fandi,
Quæ fecerant triste; cancella gesta Johannis
Sancti Baptistæ *nostris volventibus annis*
Esuriem passi caularum corde maligni,
Ambo dolent cassi quod privarentur & igni.
Cum decimarent simul olera cumque sedissent,
Nec patet unde parent ignem sibi set doluissent,
Angula cancella teritur mox unus eorum.
En, inquit, velle nostrum plit scriba deorum,
Hic super altare Katerinæ *restat ymago,*
Absque vetusta pare qua putret ut Eva *virago,*
Cur ita pensamus? Scindatur inepta figura.
In cineres flammis frustra, lassi prece pura,
Prævidit caris sanctis Deus ipse focale,
Olera quo laris coquemus ea speciale,
Nostri post finem quibus esuriem faciemus
Hæc nova martiria dolabro patietur & igne,
Per qua suspiria capiet regnum sine fine.
Tunc unus cepit securim præsto figuram,
Alter eo clepit: pœnam ejulans sibi duram,
Iam sine docentes, Utrum fuit experiamur
Vera per arsentes. Hæc alma vel ea violamur,
Sanguis percussa si manat vera vocetur,
Si non, per jussa nobis cibus ignis habetur,
Caulæ quo citius mendici scrude coquentur,
Esuries facius & eis fames fugit.

Crevit populus credentium in ista doctrina, & quasi germinantes multiplicati sunt nimis, & impleverunt ubique orbem regni, & adeo domestici facti sunt acsi essent de uno die procreati; audacesque ad plenum facti sunt nec in aliquo erubuerunt, set quasi inverecundi tam in occultis quam in publicis locis inpudice latrantes veluti canes indefessis vocibus. De quibus quidam metricus sic canit dicens. ****

Sicque à vulgo *Wyclyf* discipuli & *Wyclyviani* sive *Lollardi* vocati sunt. Ad sectam suam plures ac plures lucrifacerent sic inaniter deceptos. Principales pseudo *Lollardi* prima introductione hujus sectæ nephandæ vestibus de russeto utebantur pro majore parte, illorum quasi simplicitatem cordis ostendentes exterius, ut sic mentes intuentium se subtiliter sibi attraherent, & laborem docendi atque seminandi insanam doctrinam securius aggrederentur. De talibus enim loquitur Dominus in evangelio docens suos cavere ab eis, ait enim, *Attendite a falsis prophetis qui ad vos veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; à fructibus eorum cognoscetis eos.* Acsi diceret, Cavete à talibus qui sub quodam pietatis tegumento tecti venient, speciem sanctitatis sub simplici vestimento prætendentes, venenato animo nocendi & intentione seducendi lupi vobis erunt rapaces. Exterius ostensione simplicis vestis & interius corrumpendo suavitate seductivæ doctrinæ. *Vestimentum ovium* congrue dici potest quod ab ove tonditur & sub alio colore non intingitur; unde vestimentum ovium similitudo innocentiæ & justiciæ quam prætendebant dici potest. set *a fructibus*, hoc est ab operibus, manifestis doctrinis scilicet errorum & invidiosis detractionibus, sanctitatis dulcedinem & veritatis suavitatem exterius superinduunt, & detractionum acerbitate eis non adhærentes indesinenter lacerant & cruentant. Simulare quidem poterunt, set fructum bonitatis non attulerunt: finxeruntque se integre fidei & doctrinæ, cum tamen eorum doctrina erroribus plena turpiter repugnaret fidei Catholicæ. In tantum namque in suis laboriosis dogmatibus prævaluerunt quod mediam partem populi aut majorem partem suæ sectæ adquisierunt. Quosdam autem ex corde; quosdam vero præ timore & verecundia eis adhærere compulerunt. Nam adhærentes eis & sectæ suæ omni laude dignos & bonitate perspicuos magnificabant, asserentes eos bonos & inmaculatos omni honore conspicuos, licet essent tam occultis quam publicis viciis pluribus hominibus notandi. Et in contrarium opinio multorum bonorum virorum perstrepebat, quod tales viciati pro parte majori & quasi ubique & pauci alii eis adhærebant. Ex alia parte non eis adhærentes vel eis non faventes, set antiquam ecclesiæ solidam & firmam doctrinam observantes, impios, pravos, malignos atque perversos, & omni vituperio dignos, atque legi Dei contrarios affirmabant ubique; docebantque & prædicabant quod boni homines & Deo digni omnes eis adhærebant, & doctrinam eorum acceptabant secundum legem Dei quam docebant & prædicabant, solum autem eos moribus eorum & doctrinæ rebellare qui maligni erant & peccatores pessimi, & nullum esse justum & Deo dignum qui non custodiret legem Dei quam prædicabant; talem enim habebant terminum in omnibus suis dictis semper prætendendo legem Dei, Goddislawe. Et sic quamplures simplices pervertebant, & sectæ eorum adhærere compellebant, & hoc ne viderentur à lege Dei & divinis præceptis alieni; & multi infirmiores sic seducti sunt, alii timore, alii verecundia, ne ab eis per opprobriosa verba peterentur. Sicque mellis suavitatem in capite eloquii gerebant, in cauda venenum. Nam doctrina eorum in quibuscumque loquelis in sui principio dulcedine plena apparuit & devota, in fine quoque invidia subtili & detractione plena defloruit. Et licet de novo conversi vel subito & recenter hanc sectam imitantes unum modum statim loquelæ & forma concordem suæ doctrinæ mirabiliter habuerunt; & Doctores Evangelicæ doctrinæ tam viri quam mulieres materno ydiomate subito mutati effecti sunt. Et hoc acsi essent de uno gignasio educati & doctrinati ac eciam de unius magistri scola simul referti & nutriti. Quod credibile haberi potest: nam credi absque ambiguitate potest quod qui eos sibi in servos & malorum dolorum iniciatores & nundinarum inter Christicolas propinatores adoptavit, idem ipse eos eadem ydemptitate spiritus sui simul aptavit, & conformitate unius loquelæ cum fervore desiderii in suum obsequium inspiravit; & sic à diebus ingressionis eorum in regnum *Angliæ* vim discensionis patitur, quia ipsi violenti intoxicaverunt illud. Et incitaverunt filium adversus patrem, & patrem adversus filium, & socrum adversus nurum suam, & domesticos familiæ adversus dominum suum, & quod dolendum est, quasi quemlibet hominem contra proximum suum. Et vix invenires quemquam fiduciam habentem in quoquam, eciam in fratre suo uterino, quin crederent alteratos mutuo se decepturos. Et verisimile est quod post stabilitam ecclesiam tanta diffidentia, discordia & dissensio in illis partibus numquam audita vel visa est. Sicque *Wyclyf* discipuli ubique à cæteris vocati sunt. Et nomen non incongrue sibi asciverunt. Nam sicut magister eorum *Wyclyf* potens erat et validus in disputationibus super cæteros, & in argumentis nulli credebatur secundus: sic isti licet recenter ad sectam

sectam illam attracti nimis efficiebantur eloquentes, in omnibus versutiis atque verbosis colluctationibus cæteris prævalentes; validi in verbis; in garulis fortes; in sermocinationibus præpotentes, in litigiosis deceptationibus omnes superclamantes. Et sic quod non poterant recta ratione quasi pugnati impetuositate cum voce clamosa & turbida & altisonis verbis supplebant. Adeo ut non Christi servi humiles, mansueti, mites et patientes, immo potius *Machumeti* suspicarentur discipuli qui legem suam discutere prohibuit suis sequacibus, set certius bellaci fortitudine eam defendere præcepit et pro ea pugnare. *Alcorani azoara quarta.* Isti *Wyclyviani* sectam suam maxime commendabile publicabant, & omnem populum ubilibet tam virorum quam mulierum adortabantur ad eam, doctrinasque & prædicationes cæterorum omnium ut respuerent incitabant, nec prædicationibus fratrum mendicantium quos falsos prædicatores nominabant quoquo modo interessent, tam publice quam occulte ferventi studio indesinenter edocebant, semper eis insidiabantur falsos fratres vocantes, seipsos veros prædicatores & evangelicos eo quod evangelium in *Anglicam* linguam habebant translatum vociferabant. Et sic per publicam detractionem & invidiosam reprehensionem seipsos commendabant hominibus licet non Deo, & fratrum mendicantium statum in multis maxime denigrabant, nam fratres per istorum doctrinam & exortationem illis diebus exosi multis habebantur, & *Wyclyviani* ex eo audaciores inde effecti innitebantur avertere magis animos populorum ab eis & ipsos impedire ne prædicarent & ne mendicarent, asserentes tam dantes quam accipientes esse excommunicatos, set eos debere manuum labore more Apostoli *Pauli* victum & vestitum adquirere. Plebs ista inepta & reproba adeo callida erat & perniciosa, adeo perfida & ærumpnosa, adeo retrograda & spurcissiosa, quod si ejus conditiones describi deberent, vel forte posset scribere adesse mens, tamen satisfacere voluntati nec excogitare ad plenum sufficeret; & licet omnium hominum linguæ verterentur in unam, ejus perversitatem retexere non valeret & malignitatem promere. Et nisi Deus citius abbreviasset dies asperitatis illorum, & cum tanta nequitia eorum proventum faceret, ipsum regnum *Angliæ* non arbitror posse supportare versutias eorum atque maliciam, unde versus.

Si totum membrana solum, calamus nemus omne,
Et Tibris incaustum, scriptor & omnis homo,
Istorum facinus scribere non poterunt.

Maledictus Conventus eorum quoniam pertinax. Propterea Deus destruet eos, in finem evellat, & emigrare faciat de tabernaculis fidelium suorum & radicem eorum de terra regni. Et hoc videant justi & lætentur ut dicere possint, *Ecce populus qui se exaltavit super electos doctores Dei, & speravit in multitudine vanitatis suæ, confundantur & pereant cum doctrina eorum in æternum.*

Erat quoque illis diebus apud *Leycestriam* quidam sacerdos *Willielmus de Swynderby*, quem *Willielmum* heremitam vulgus vocabant, eo quod heremiticam vitam aliquamdiu ibidem colebat. Hic unde venerit aut ubi originem duxerit non occurrit. Set hoc unum notabile quia inconstans vita & moribus repertus est, nam multos gradus vivendi temptavit, & de gradu in gradum salutavit, nullusque ei placabilis repertus est satis. In primo adventu suo vitam communem in villa ducens inter homines conversatus est, Cœpitque prædicare & inicium prædicationis suæ de mulierum defectibus & superbia sumere. Nam ornatum mulierum multum despiciebat, superbiamque & actus earum aspernabatur, lacunasque earum detestabatur; & quamvis bene agebant tamen nimis importune de hac materia tractabat quia finem facere nesciebat, sicuti nec in quacunque alia materia quam in prædicatione tangebat. In tantum namque mulieres villæ tam bonas & graves quam alias per improbitatem prædicationis & reprehensionis in iram provocaverat, ut ipsum lapidibus impetere & de villa lapidare proposuerunt. Videns igitur quod sic prædicando nichil profecit, nec grates reportabat set magis seditionem excitabat, cessit materiæ, & ad mercatores & divites stilum prædicationis vertit, frequenter asserens in suis prædicationibus, *Neminem posse habere divitias hujus seculi & affluentiam temporalium bonorum & consequi posse regnum cœlorum*: sicque frequentius materiam istam libravit quod quosdam probos viros de villa, nisi mediasset divina clementia, in errorem desperationis demisisset. Tunc vitam communem voluit mutare in vitam solitariam, quia prædicatio ejus nichil ei profuit ad laudem heremitorium quia in bosco domini ducis pecⅰit, ibique domum hanc aliquanto tempore coluit, discurrendo quandoque in villam, quandoque in patriam. Cumque devoti *Leycestriæ* sperantes ejus sanctitatem victualia ei ex more transmittere curaverunt, ipse sanctitatem prætendens, & quasi de suo proprio si quid sibi in seculo reservaverat contentus, hujusmodi exennia & dona recusavit & remisit, & dixit, sibi sufficere ad sustentationem paucula quæ habebat cum juvamine domini ducis. Nam dominus dux eum juvabat ad sustentationem. Cumque ibidem moram per modicum tempus traheret & panis alimonia in sistarchiis deficere cœpisset, similiter & ipse de tali vita insolita de die in diem tepesceret, de vita sua eum fastidivit, & ad villam unde venerat præ pudore redire non valuit. Medio tempore honestiori modo quo potuit procuravit ut in abbathia ibidem pro tempore susciperetur. Quod & factum est; nam canonici ipsum Christum Domini credentes, in quadam camera infra ecclesiam ipsum receperunt propter sanctitatem quam sperabant in eo; & ei ex more aliorum sacerdotum procuraverunt victum cum pensione. Illo tempore ecclesias in patria ubique non in villa prædicando visitavit; sicque inconstantiam mentis ostendens de mora sua lassus vix calefactis lateribus abire ut aliam vitam ducere posset cupiebat. Associavit sibi quendam *Willielmum Smyth*, de quo superius fit mentio, cum quo ad quandam capellam S. *Johannis Baptistæ* prope mansionem leprosorum abiit, & ibi alios de secta *Wyclyf* sibi associaverunt. Nam secta illa in maximo honore illis diebus habebatur, & in tantum multiplicata fuit, quod vix duos videres in via quin alter eorum discipulus *Wyclyffe* fuerit. Videns prædictus *Willielmus* quia ex solito modo prædicandi grates populi non habuit, nec laicis & secularibus non placuit neque fructum augmentationis ad sectam suam adduxit, direxit sermonem contra libertates Ecclesiæ & contra ecclesiasti-

cas

Ricard. II.

cas personas, & innitebatur quantum potuit vel ymaginare potuit viros ecclesiæ & eorum famam denigrare, *Asserens eos impudice vivere & bona Ecclesiæ male sumere & pejus expendere*; & frequenter prædicabat, sicuti & cæteri de secta sua faciebant, ut superius patet, *quod parochiani non tenentur dare decimas suas & oblationes suis Curatis si caste non viverent cum aliis moribus compositis sicut decet Dei sacerdotes, ac eciam si in parochia moram non trahant, & ibi bona Ecclesiæ expendant ubi ea assumunt. Similiter si insufficientes essent in scientia vel lingua impeditiores, quod prædicarent vel parochianos competenter docere non possent, set possent parochiani decimas & oblationes retinere & quibuscunque ad libitum dare.* Docebant enim cæteri discipuli *Wyclyf, quod decimæ sunt mera elemosina, & ideo possent dare elemosinam cuicumque vellent. Et si non subtraxerint decimas ab hujusmodi male viventibus, eciam fautores criminis essent & consentientes eorum malis operibus.* Item prædicabat, *quod homines possunt debita sua cum caritate petere à suis debitoribus, set nullo modo aliquem propter debita inplacitare, incarcerare.* Item, *quod Curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione, pecuniam ab eis indebite & male extorquet.* Item, *nullus vivens contra legem Dei est sacerdos qualitercumque fuerit ab Episcopo ordinatus.* Hæc & hujusmodi quamplura erronea prædicans & docens atque hæretica, quorum quædam infra patebunt, affabilitatem vulgi captavit, & eorum familiaritatem sibi adquisivit in tantum, ut dicerent, Nunquam vidisse aut audisse talem qui veritatem eis exponeret, & sic colebatur ab eis ut alter Deus.

Cumque rumor hujusmodi ad aures *Iohannis Bukkyngham* episcopi *Lincolniensis* personuisset, mox absque dilatione misit, & eum ab omni prædicatione in dicta capella seu alia ecclesia vel cimiterio suæ diocesis de cætero suspendit, & populo inhibuit ne quis eum prædicantem præsumeret audire vel ei prædicanti faveret sub pœna excommunicationis majoris quam in scriptis ferebat & latius fieri mandaverat ab aliis in diversis ecclesiis. Stabat autem unum par molarum ad vendendum extra capellam in alta strata, & dictus *Willielmus* ibidem inter illos lapides paravit sibi pulpitum, & convocavit populum, atque ibi pluries in contemptum episcopi prædicavit, dicens, *Se posse & velle in strata regia invitis dentibus episcopi prædicare, dum tamen benevolentiam populi optineret*; Tunc videres populorum turbas ex omni parte tam de villa quam de patria copiosius solito quasi in duplo ad ejus prædicationem ruere post talem inhibitionem & sentenciæ excommunicationis fulminationem, quam ante solebant quando magis licite poterant, Nam fulminata erat sententia excommunicationis tam in abbathia quam in multis aliis Ecclesiis. Interim dominus episcopus *Lincolniensis* eum citavit ad comparendum in ecclesia cathedrali *Lincolniensi*. Qui die statuto ibidem comparuit, & objectis ei conclusionibus quas prædicaverat, dies plures habuit ad deliberandum & ad objecta respondendum. Tandem super diversis hæresibus & erroribus publice convictus, pabulum ignis digne effici meruit; Tunc flebant sui & palmas & capita ad parietes cum voce lacrimosa jecerunt. Nam plures de villa *Leycestrensi* qualibet vice comitabantur eum ad ferendum ei auxilium, licet incassum. Nam in illo casu nichil proficere potuerunt. Set casu affuit *Lincolniæ* eodem die pius dux *Lancastriæ* qui *Lollardis* omnibus semper affuerat cum subsidio. Credidit namque eos sanctos Dei propter blandiciem sermonis & vultus, tamen deceptus sicut & multi alii. Hic intervenit apud episcopum pro prædicto *Willielmo* ut pœnam ejus transferret in aliam pœnam, Et concessit episcopus sub forma quæ sequitur, *Quod ipse in quibuscumque Ecclesiis tales Conclusiones prædicaverat publice diebus festis inter missarum solempnia elevata voce recognosceret se falsa prædicasse & docuisse, & hæreses atque errores quas prædicaverat & super eis convictus fuerat revocaret, asserens determinationibus sanctæ matris & sanctorum Doctorum repugnare, Et quod in posterum non prædicaret in diocesi* Lincolniensi *nisi prius habita licencia Diocesani.* Et hæc omnia postea infra breve adimplevit & in Ecclesia cathedrali *Lincolniæ* primo, postea *Leycestriæ* in ecclesiis sanctæ *Crucis*, sanctæ *Margaretæ* & *Novæ hospitalitatis*, deinde in ecclesiis de Melton, Loughtborowe, & multis aliis, comitante semper eum magistro *Stephano de Syresham* vicario de Barowe sequestratore tunc episcopi, & ad hoc opus supervidendum specialiter ab episcopo deputato.

JOHANNES *permissione divina* Lincolniensis *episc. dilectis filiis Officiali archidiaconi nostri* Leycestrensis, *magistro* Stephano Syresham *perpetuo vicario Ecclesiæ de* Barowe *sequestratori nostro in Archidiaconatu prædicto, singulis decanis ecclesiarum parochialium, Rectoribus, Vicariis perpetuis & eorum capellanis, parochialibus, & aliis quibuscumque divina celebrantibus per dictum archidiaconatum ubilibet constitutis, salutem, gratiam & benedictionem. AD extirpandum in varios errores prorumpendos temporibus modernis qui molientes scindere tunicam Domini inconsutilem, ecclesiæ videlicet sanctæ & fidei catholicæ veritatem, prædicationis, quin verius prævaricationis officium temere usurpantes per loca varia nostræ diocesis discurrendo nonnulla hæretica blasphematice scismatica sacrisque canonibus & decretis repugnantia docere & publice prædicare nequiter præsumpserunt, Status & gradus ecclesiasticos à sanctis patribus institutos conficta materia quæ veritate non poterant suis conviciis & contumeliis lacerantes, Cura nostri regiminis perurgente specialiter insurgentes, nuper* Willielmum de Wyndurby *dictæ nostræ diocesis se presbiterum prætendentem super præmissis & cæteris Conclusionibus infrascriptis hæreticis, erroneis atque falsis graviter nobis suspectum & clamosa insinuatione ac fama publica referentibus denunciatum & delatum, fecimus coram certis nostris Commissariis certis die & loco ad judicium legitime evocari, Quibus objectis eidem* Willielmo *per eosdem Commissarios coram eis comparenti Conclusionibus & articulis memoratis, petitoque termino per eundem* Willielmum *ad deliberandum super Conclusionibus & hujusmodi articulis & ad respondendum eisdem, iidem Commissarii terminum hujusmodi præfixerunt competentem, in quo comparente dicto* Willielmo *coram eis, ac medio suo juramento, responso Conclusionibus & articulis antedictis eisque per eum omnino negatis, cum contra eum vehemens fama super hiis laboraret, Commissarii nostri antedicti eidem* Willielmo *canonicam super hiis purgationem indixerunt certum ad hoc diem statuentes et locum, salvo*

Ricard. II. *jure prosequi volentium super præmissis et se opponere intendentium contra purgationem sic inductam. Quibus in genere vocatis et præmunitis comparuerunt judicialiter coram Commissariis antedictis Reverendi discretionis viri Fratres* Rogerus de Frysby *de ordine* Minorum, Johannes de Hynkeleye *de ordine* Augustini, *&* Thomas de Blacston *de ordine* Prædicatorum, *sacræ paginæ professores, offerentes se ut denunciatores ad probandum præmissorum per dictum* Willielmum *negatorum; Eisque in forma juris admissis, ac testibus nonnullis per eos productis juratis et examinatis, nos una cum Commissariis nostris memoratis in Ecclesia nostra* Lincolniensi *in causa hujusmodi pro Tribunali sedentes, ad instantiam Fratrum denunciantium prædictorum depositiones testium in causa hujusmodi productorum fecimus puplicari. Eis nec omnibus et singulis in causa eadem actis et habitis et productis, visis, intellectis et debite recensitis præfatum* Willielmum *tam per probationes testium quam alias legitime super objectis sibi ut præmittitur et per eum negatis convictum reputantes, et ibidem à suis erroribus divertentem ac ordinationi dispositioni sanctæ matris Ecclesiæ atque nostris se super omnibus antedictis humiliter submittentem, eum ad gremium sanctæ matris quod claudi non debet redeunti misericorditer admisimus juxta formam et modum sacris canonibus constitutos, unde injuncta sibi pœnitentia seculari pro commissis, eum fecimus præstare, prout præstitit, ad sancta Dei Evangelia tactis sacrosanctis corporale juramentum, quod nunquam de cætero dictos articulos et Conclusiones sibi tunc ibidem publice recitatas et expositas nec earum aliquam prædicabit, docebit, tenebit vel affirmabit publice vel occulte sub pæna relapsus in eadem, quodque dictas Conclusiones et earum quamlibet publice revocabit locis et diebus infrascriptis coram populi multitudine adunata, et sub ea forma verborum quæ inferius describetur. Videlicet in Ecclesia nostra* Lincolniæ *die Dominica proxime futura dum missarum solempnia celebrantur, ac in Ecclesia prebendali sanctæ* Margaretæ Leycestriæ, *ac in ecclesia parochiali sancti* Martini, *et etiam in Ecclesia* novi operis Leycestriæ beatæ Mariæ, *necnon in Ecclesiis parochialibus de* **Melton Moubray, Halughton, Hareburgh, &** **Lointburgh** *proximis diebus dominicis juxta numerum & ordinem locorum prædictorum proximo & successive futuris & captandis ad præmissa adimplenda.* Forma vero Revocationis publice prædicto *Willielmo* fiendæ de quo supra fit mentio statuimus in hæc verba:

EGO *Willielmus* de *Wynderby* presbiter licet indignus *Lincolniensis* diocesis cognoscens veram catholicam & apostolicam, & sanctæ *Romanæ* Ecclesiæ fidem, omnem hæresim & errorem determinationi sanctæ matris Ecclesiæ repugnantem de quibus fui hactenus infamatus, et præsertim Conclusiones ac articulos subsequentes & eorum quemlibet per Commissarios Reverendi in Christo patris domini mei *Lincolniensis* episcopi judicialiter michi objectos abjuro, & omnes ac quemlibet eorundem revoco, aliquas ut hæreticas, & aliquas ut erroneas atque falsas, & tales eas assero atque credo, & nullam earum de cætero prædicabo, docebo vel affirmabo publice vel occulte. Nec sermonem faciam ad populum nec prædicabo in posterum infra diocesim *Lincolniensem* nisi licentia Reverendi patris & domini mei *Lincolniensis* episcopi petita primitus & optenta. Quod si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, facere, asserere, seu prædicare præsumpsero, severitati canonum subjacebo prout judicialiter juris necessitati juravi & nunc juro. *Ricard. II.*

Conclusiones quoq; per dictum *W.* abjuratæ per eum ut præmittitur revocandæ, in hæc verba sequuntur:

Prima heresis, Quod puer non est vere baptizatus si sacerdos baptizans compater vel commater fuerint in peccato mortali.

Secunda heresis, Quod nullus vivens contra legem Dei est sacerdos qualitercunque fuerit ab aliquo episcopo ordinatus in sacerdotem.

Primus error, Quod homines possunt debita ex caritate petere, set nullo modo propter debita aliquem incarcerare. Et quod sic incarcerans est excommunicatus.

Secundus error, Si parochiani sciverint Curatum illorum esse incompetentem & malum debent ab eo subtrahere decimas, & alias sunt fautores criminis & consentientes ejus malis operibus.

Tercius error, Quod decimæ sunt puræ elemosinæ. Et in casu quo Curati mali, possunt eas licite aliis conferre.

Quartus error, Quod Curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione non est nisi ab eis pecuniam indebite & male extorquere.

Quintus error, Quod nullus Prælatus potest aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo. *Nota quod episcopus in isto loco & serie posuit ante scripta[illegible] hereses & inter errores numeravit ut sequitur.*

Octavus error, Quilibet sacerdos potest habita contritione quemlibet peccatorem absolvere, & non obstante prohibitione episcopi tenetur Evangelium populo prædicare.

Nonus error, Quod sacerdos recipiens aliquid pro annuali ex pacto, eo ipso Symoniacus est & excommunicatus.

Decimus error, Credit firmiter ut asserit quod quilibet sacerdos existens in mortali peccato si ponat se ad conficiendum corpus Christi, potius committit idolatriam quam conficit.

Undecimus error nimis diffamatorius, Nullus sacerdos in aliquam domum intrat nisi ad male tractandum uxorem, filiam aut ancillam, & ideo rogabat ut mariti caveant ne sacerdotem aliquem in domum suam intrare permittant. Quocirca ne veritas gestorum in hac parte perversorum versutia & loquacitate pallietur set potius dampnatam hujusmodi hæreticarum & erronearum conclusionum iniquitas & confusio eas asserentium veniant in publicam notionem, Vobis omnibus & singulis præcipimus & mandamus quatinus in locis supradictis prout ad vos &, quemlibet vestrum pertinebit præmissa omnia & singula populo & clero ad hoc congregandis publice nuncietis, & ea exequamini & exequi faciatis cum effectu. Dictumque *Willielmum Swynderby* admittatis & inducatis ac per censuram ecclesiasticam si oportuerit compellatis ad ea quæ sibi ut præmittitur pro suis excessibus sunt injuncta efficaciter peragenda, Nos reddentes de modo & forma executionis vestræ præsentium ac omni eo quod memoratus *Willielmus* faciendum duxerit in præmissis plenius certiores literis vestris patentibus, habentibus hunc tenorem sigillo auctentico consignatis. Dat. in domo nostra capitulari Ecclesiæ nostræ *Lin-*

Ricard. II. An. Dñi 1382.

Lyncolnia xj. die mensis Julii anno Domini millesimo CCC. octogesimo secundo, & nostræ Consecrationis vicesimo.

Hus itaque transactis antedictus *Willielmus* heremita mansit apud *Leycestriam* apud prædictam capellam tristis & mœrens, eo quod hii qui aliquando dum prospera succederent videbantur ejus amici, jam quasi desolatum eum dimittebant non visitando nec consolando, neque ei solitam annonam ministrando. Quia sic eo à prædicatione solita cessante fragor & favor populi erga eum cœpit tepescere, & de die in diem magis ac magis frigescere, & inde ipse de vita sua fastidire. Sicque infra breve in se reversus fugam de villa occulte iniit, & ad villam de *Coventria* abiit, ubi infra breve à laicis in majori honore quam antea fuerat ibidem habebatur, circiter per annum prædicans, sicut & prius docens, & plures ad sectam execrabilem subvertens, donec lustrata ejus fama & pestifera ejus seductione per diocesanum & clerum, de diocesi illa ridiculose dejectus est cum maximo rubore.

Dominus *Henricus le Spenser* episcopus *Norwicensis* perrexit cum cruciata contra adhærentes papæ *Clementi*, nam *Francia*, *Scocia*, *Flandria*, & multæ aliæ nationes favebant & adhærebant antipapæ prædicto. Collegerat namque dictus episcopus innumerabilem & incredibilem summam pecuniæ auri & argenti, atque jocalium, monilium, annulorum, discorum, peciarum, cocliarium, & aliorum ornamentorum, & præcipue de dominabus & aliis mulieribus, nam dicebatur quod unica domina ei contribuit C.li. Et sic aliæ, quædam majus, aliæ minus. Et quamplures ultra suum posse ut credebatur, ut beneficium absolutionis consequerentur pro se & suis benivolis amicis. Et sic secretus thesaurus regni qui in manibus erat mulierum periclitatus est. Et sic faciebant tam viri quam mulieres divites & pauperes secundum facultatem bonorum suorum & ultra, ut sic tam amici eorum defuncti quam ipsi à suis delictis absolverentur. Nam aliter non absolvebantur nisi tribuerent secundum posse suum & facultatem suam; Et multi inveniebant viros armatos sumptibus suis, multi sagittarios propriis expensis, & multi ibant in propriis personis & sumptibus; Habuit namque prædictus episcopus indulgentias mirabiles cum absolutione à pœna & à culpa pro dicta cruciata à papa *Urbano* sexto ei concessas, Cujus auctoritate tam mortuos quam vivos ex quorum parte contributio sufficiens fiebat, per se & suos Commissarios à pœna & culpa absolvebat; Dicebatur enim quod quidam de Commissariis suis asserebant, quod ad eorum præceptum angeli de cœlo descenderent, & animas in purgatoriis locis positas de pœnis eriperent, & ad cœlos absque mora deducerent. Episcopus igitur primo aciem exercitus sui direxit in *Flandriam*, ubi cum venisset debellavit villas de *Grafhinde*, *Burborgh* cum castello, *Barwe*, *Dunchirche*, castellum de *Dryngham*, castellum de *Casselys*, *Nuport*, *Diesmyt*, *Popryne*, ecclesiam sancti *Georgii* munitam, *Forne* & multas alias non munitas, & cepit eas & tenuit. Cum igitur esset apud *Dunchirche*, congregati sunt viri ad eum in pugnam, & pugnavit cum eis & devicit & in fugam vertit, & plures cepit. & circiter tria milia occidit; & obsedit villam de *Ypres* magno tempore. & oppugnavit eam & multos insultus ei fecit set semper reverberatus erat; Tandem ipso inconsulto & nesciente exercitus ejus recessit ab obsidione & defluxit ab eo, posuerat enim unam machinam magnam & unum trepget cum una magna gunna vocata gunna *Cantuariensis* contra unam turrim super unam portam, & hiis ibidem relictis cum duobus curriculis onustis cum utensilibus & aliis necessariis suis, ipse secutus est suos, subclamante populo villæ qui inibi erat super eum, & clamore magno perstrepente. Igitur Episcopus sic recedens ab obsidione, recepit se in villam de *Dunchirche* cum multis aliis de populo suo. Dominus *Thomas Tryvet* hospitatus est cum multis aliis in villa de *Burborgh*, & fortificaverunt villam cum palo & fossa. Insuper subito supervenit rex *Franciæ* cum regali potentia, & accessit ad villam de *Burburgh* & tentoria fixit ad obsidionem; Et ignem sagittavit in villam, & involvit eam incendio. Villa vero cremante fiebat insultus ad palum usque ad vesperam; set bene reverberati recesserunt *Franci* vice illa. In crastino misit rex *Franciæ* ad eos qui inibi erant ut redderent villam, & fertur dominum *Thomam Tryvet* talem dedisse responsum, Si rex *Franciæ* continuare vellet insultus contra eos per se & suos ut prius cœperat per xiv. dies sequentes, invenire deberet paratos paucul os *Angligenas* ibidem quasi in parvo clausulo positos ipsum & suos more *Anglicano* potenter repulsuros; Et ipsum regratiabatur eo quod tam nobilis rex tam grandi potentia paucos viros *Anglicanæ* nationis tanto honore prædonaverat, bellandi gratia visitando. Cumque sub tractandi forma tempus per aliquot dies tardarent, & se non posse cum tanta multitudine contendere nec valere considerarent, reddere villam concesserunt sub conditione eis à rege concessa, quod libere abire possent absque dampno suorum cum equis & armis & aliis bonis suis. Dux *Britanniæ* ibidem cum rege *Franciæ* fuit qui fidelissimus amicus genti *Anglorum* pro suo posse in occulto extiterat; Qui in quantum potuit apud regem procuravit ut eis absque dampno talem concederet conductum; & aliter non evasisset nec unus quidem *Anglus*, nam pauci de eis remanserant; & tunc forisfecit suum comitatum erga regem *Angliæ* quia venit cum rege *Franciæ* contra *Anglos*. Dux *Britanniæ* habuerat in *Anglia* comitatum *Richemundiæ*. Mense Junii intravit episcopus cum cruciata versus *Flandriam*, & post festum sancti *Michaelis* repatriare cœpit de *Flandria* in *Angliam* frustratus ab effectu cruciatæ propositæ.

Carolus rex *Franciæ* venit in *Flandriam* & intravit in villam de *Dampe* cum dolo, & decapitari fecit omnes magnates villæ, volens funditorie exterminare linguam *Flandricam* de villa illa. Nam post recessum episcopi *Northwycensis* de *Flandria* omnes villæ de *Flandria* reddiderunt se regi *Franciæ* præter villam de *Gaunt*, quæ jam anno isto præcedenti devenit *Francigena*, miserunt namque cives de *Gaunt* ad regem *Angliæ* pro auxilio contra regem *Franciæ* qui obsidionem posuerat ad villam de *Gaunt*, & rex cum consensu parliamenti sui concessit eis auxilium virorum armatorum & sagittariorum ad expensas vj. millium marcarum, set in defectu Cancellarii *Michaelis de Pole* defraudati sunt. Nam distulit solutionem donec coacti fuerunt de necessitate reddere villam, sub conditione tamen quod vivere possent sub legibus suis propriis antiquis. & quod rex non intraret villam nisi cum certo numero virorum armatorum.

Ricard. II.

Ordinationes Episcopi pro Cruciata publicanda.

EN primes ordines est en lonour de Dieu & establisment de seint eigleyse & en salvation de roialme que prechourez sufficiantz soient envoyes en chescune pays si bien de la miere come de cea pur declarere & pupplier la Croyserye & le droit estate de seint esglyse & de nostre tressaynte piere le pape *Urbane*, quæ Dieu put sa benigne grace doyne pyte & redresse quant luy plest.

Item que a chescune prechoure oue confessoure que va par my en Engletiere soit une clerke assigne que serra receyvoure & registroure dez lez nonnes, & de la moneye dez lez gentz penauntz, & lez ditz confessoures soient contrerollours a eaux.

Item qe les ditez confessoures publessent en lour sermones que nule femme soit si hardy de passer en le dite viage si non par especial licence del Eveske de Norwyce en escript desouth son seale.

Item que lez ditez confessoures facent proclamacion que nule home soit si hardy par le chemyne de robber ove prendre par ascune extorsione oue tortuose manere biens de nuly tanqils entrent la dez enmys, qils puissent gaynere par droit de guerre, sur payne qils naveront parte del pardon ne de absolution. Et sils soyent convictes de ceo, qils soyent avoyes & jettes hors del host tanne qils ount fait restitution.

Item qe lez ditz prechoures priont & conseyllont le pepul pur faire processiones & altres priers a Dieu, en salvacion del estate de saint eiglyse de le realme & de la vyage & de lez peregrynes. Et qils conseylont chescune homme qe voet en le vyage pur faire mesme le manere devant son passage. Et qe chescune qui demourt al hostiel comence de le faire en tout le hast durant tout le vyage pur sez amys qi vount en le vyage pregnaunt pur lour greo grant pardon graunte per le pape & altres plusours de seynt esglyse.

Item que chescune confessour bayle le nonne de chescune confesse a le receyvour a luy assignes oveske la somme qe le dit receyvour receyvera del le confesse en escripte, & dez ceux qi sont enjoynez pur penaunce del alere en le voyage, qe le dit confessoure delyvere en escript al dit receyvoure lez nones & lez termes a luy enjoynes pur servyr Dieu en le dit voyage.

Item lez ditz prechoures publieront en lour sermones lez articules southsewantz.

EN PRIME qe nul homme soit si hardy de passer en le voiage si ne soit mys en registre delle dit Eveske sur payne destre jette hors de host & de la graunt excommunication sur luy done en le fait.

Item lez ditz receyvours & commissaries soyent chargez de receyvere devers eaux pur loure faire lymytours & prechoures dez touz les ordres dez mendynantz pur a eux aydere & conseylere, & pur loure rewarde de lour travayle chescune de eux prendra vj.d. de livere de touz lez deners que vendront par lour procurement oveske la absolucion.

Item lez commissariez & receivours amonestront tyels lymitours & prechoures sur payne de la excommunication done en le fait, que bien lealment & diligentment ferront & procureront a faire lour charge al eyde de dit croyserye sanz fraude oue nule engyne.

Ricard. II.

Item lez ditz receyvourez & commissariez enduceront en le meillour manere qils purront & monestront sur payne de lez grauntz censurez & excommunication done en le fait, a touz lez Curates en chescune parochie oue ils vendront qils enduceront & treteront lour parochienes ove tout lour poyare en le manere come lez prechoures & commissaries eux enfourmeront, pur doner & aydere al dit croserye en salvacion de lour almes & pur receyver la grant absolution done en le fait.

Item qils appelleront a chescune parochie iij. oue iv. persones dez pluis sufficiauntz pur loure eyder & procurere touz lez habitauns illoeques tam laboreres que menagerers pur eydere & sustener a loure pouare la dite Croserye.

Item chescune que voet alere en propre persone oue a sez costagez propres pur absolutione, devant qil pregne absolucione soit jure & asseure en presence dez collectours & contrerollours de venir a le dit eveske oue a sone depute pur faire sez endentures pur le temps qil servera la dite croserye.

Item lez ditez prechoures publieront en lour sermones que celuy que voille trover ascune en son none & pur ly alere en la croserye a sez costages, qil ordeyne que celuy qi irra soit able & sufficeant combatour qil ne soit refuse a la monstre affaire devant lour passage, oue altrement paye a dit Eveske ceo qil voile doner en la voiage, si qil puisse allowere sufficiant combatour.

Item chescune que envoye ascune combatour pur luy, qil face enrollere en le registre de dit Eveske le none de son soudiour & son none propre devant qil pregne absolucione, ove altrement ils naveront partne de la pardon ne de labsolucion.

Scoti intraverunt in *Angliam*, & spoliaverunt nundinas de **Penrith**, & succenderunt quandam partem villæ, et approximaverunt versus **Carlele**, et sagittaverunt ignem in villam, et succenderunt quandam stratam infra villam. Die Lunæ in crastino Paschæ pius Dux *Lancastriæ Johannes* intravit in *Scociam* in magna potentia persequens *Scotos*, et plures villulas et domos succendit igni, silvasque succidit et dedit igni. Fertur enim posse ibidem audiri sonitus simul quater viginti millium securium succidentium ligna silvarum, et in pabulum ignis ligna interea dederunt; Et inaudita mala de talibus perpetraverunt. Et superveniente nive et frigore gravi detrimento oppressi sunt, et plures tam de *Scotis* quam de *Angligenis* hinc inde capti sunt. Dominus *Johannes Fawconer* cepit dominum *Henricum Dowglas* militem. Die Mercurii in festo sancti *Andreæ Johannes Walysse* de **Grenesby** pugnavit infra lystas cum *Martyletto de Vynelef* de *Navarria* scutifero apud *Westmonasterium* in præsentia regis *Ricardi* et pii Ducis *Lancastriæ Johannis*. Et idem *Johannes* interfecit adversarium suum, et jussu regis factus est miles et multis donariis locupletatus est tam à Rege et Duce quam ab aliis magnatibus regni. Dictusque *Martilettus* postquam interfectus est, statim fuit tractus, suspensus et decollatus. Rex tenuit parliamentum apud *Westmonasterium* post festum omnium Sanctorum, et habuit de temporalibus quindenam et dimidiam, et de spiritualibus decimam et dimidiam.

Dominus *Johannes* Dux *Viennæ* mense Junii venit de *Francia* cum CCC. navibus bene onustis arma-

Ricard. II. armatorum manu in *Scociam* in auxilium *Scotorum* contra regem *Angliæ*, Manfitque ibi usque post festum sancti Michaelis; *Ricardus* vero rex *Angliæ* credens eos nolle recedere absque re belli cum tam fortes essent tam de *Scotis* quam de suis, præmisit pium Ducem *Lancastriæ Iohannem* et alios Commites, & dominos ad custodiendum partes Marchiæ usque ad adventum suum. Venit igitur rex per *Leycestriam* in festo Translationis sancti *Thomæ* martyris & regina cum eo, quem comitabatur, præcesserat & sequebatur flos militiæ *Angliæ*, Comitum, Baronum, Militum, Armigerorum, valettorum, neque suæ ætati neque suæ paupertati respectum habentes pro expensis, set hoc solum desiderantes ut tantæ diei eventui in bello interessent, in cassum, nam hostes videntes tam floridum populum contra se venire, subtraxerunt se, à latere se elongantes; rex vero insecutus est eos in *Scotiam*; fugando de patria in patriam circiter per viginti dies in terra *Scotiæ*. Et villam de **Edenesburgh** succendit igni & villulas multas & domos, boscos quoque & forestas succidit & ignis pabulum fecit. Abbathias quoque de **Melrose** & de **Edyngburgh** cum villa destruxit & succendit; & non sine merito. Nam rex misericordia & reverentia erga Dei Ecclesiam motus, tum pietate erga Deum tum quia primo tunc arma contra hostes tulerat; ecclesiasticæ libertati favere studuit, & Ecclesiæ dampna inferre noluit. Set in signum pacis omnibus suis misit vexillum, & poni jussit super portas abbachiarum **Melrose** & **Newbotyl**, pacem & clementiam omnibus prætendens. Unde *Anglici* audacius & sine trepidatione ingrediebantur & egrediebantur; nec dampnum intulerunt nec malum timuerunt. Postea autem multitudine *Anglicorum* recedente, retro manserunt quidam *Anglici* & ibidem interfecti postea inventi fuerunt. Quod rex intelligens iracundia nimis motus est. Et pacem mutavit in iram & misericordiam in vindictam, tuncque jussit utrasque abbathias destrui & igne succendi. Et dum rex sic ageret in marchia orientali intraverunt *Scoti* in marchia occidentali, & incenderunt partem villæ de **Pennerythe** & ad villam de **Carleyl** insultum fecerunt, set ut dicebatur & credebatur miraculo territi fugerunt. Nam occurrens mulier nunciavit regem *Angliæ* venire cum exercitu suo, at illi prospicientes, videbatur illis vexillum regis prodire, & sic pertæsi relictis scalis ad murum & machinis fugerunt. Mulier autem illa credebatur gloriosa virgo *Maria* patrona de **Carleyl** quæ sæpe parata est colonis de **Carleyl**.

In ingressu regis in terram *Scociæ* duos avunculos suos fecit Duces, videlicet dominum *Edmundum de Langeleye* seniorem Comitem *Cantubrigiæ* fecit Ducem de *Eboraco*, & dominum *Thomam de Wodestoke* fratrem juniorem Comitem de *Bokyngamia*, fecit Ducem de *Glovernia*, eosque regaliter dotavit possessionibus & redditibus, aliisque donariis. Comitem quoque de *Oxonia* fecit *Marchenum* de *Dunelmia*. Dominum *Symonem de Burle* fecit Comitem *Huntyngdoniensem*. Dominum *Michaelem de Pole* fecit Comitem de **Southfolk**; & eos omnes regaliter dotavit muneribus, fecitque milites incomparabili multitudine, & in proximo parliamento ratificavit hæc prædicta. Ea tempestate scilicet ij. die adventus regis in partes Marchiæ dominus *Johannes de Holande* frater regis uterinus juxta *Eboracum* versus **Bysshopthorp** interfecit filium primogenitum Comitis *Staffordiæ*. Quem rex fecit addictari & exulare per leges regni; Et omnia feoda & officia quæ ei rex antea donaverat ab eo eripuit, aliisque donavit. Postea per interventum pii Ducis *Lancastriæ* & aliorum dominorum regni gratiam regis consecutus est & indulgentiam Comitis *Staffordiæ*. *Ricard.* II.

Rex tenuit parliamentum in crastino Animarum apud *Westmonasterium*. Concessa est regi quindena de temporalibus; de spiritualibus decima. Pius dux *Lancastriæ Johannes* in parliamento petivit licentiam à Rege, Proceribus & Communibus adire terram *Hispaniarum* pro hæreditate regni sibi concernente ex parte uxoris suæ. Duxerat autem uxorem *Constanciam* filiam primogenitam *Petri* regis *Hispaniarum* qui expulsus fuerat à regno per *Henricum* fratrem suum bastardum & sub dolo occisus. & dominus *Edmundus* frater ejus Comes *Cantubrugiæ* alteram filiam juniorem duxerat in refugium contra hostes. Rex vero concessit cum consensu parliamenti, & in subsidium dicti negotii xl. millium marcarum summam ei promisit. Dominus *Willielmus de Bewechamp* frater Comitis *Warwychiæ* capitanius de *Calesia* cepit xlviij. naves per se & suos per vices, quarum duæ onustæ cum speciebus, & quædam cum allece albo ad summam quatringentarum lastarum & reliquæ cum aliis providentiis regis *Franciæ* directis versus le *Sclus*. Similiter & mercatores de portubus ceperunt plures naves, & quasdam earum miræ magnitudinis & altitudinis, & unam navem de *Clyssons* quæ appreciabatur ad xx. mille florenas. Dominus *Baldewinus* de *Radynthon* cepit duas tarctas bene onustas. Sicque captæ sunt in diversis partibus regni anno isto naves magnæ & parvæ octogınta & plures.

M.CCC.lxxxvj. die Paschæ pius dux *Lancastriæ* *Johannes* venit cum uxore sua ad regem pro mutuo valefacere. Cui rex dedit coronam auream. Similiter & regina dedit uxori suæ aliam coronam auream. Et rex præcepit omnibus suis ut ipsum regem *Hispaniarum* vocarent, honoremque regium in omnibus impenderent; Sicque solempnibus peregrinationibus regni ab eo itineratis, tandem direxit se ad portum de **Plummowthe** in *Hyspanias* cum exercitu suo secundum voluntatem Dei profecturus. In quo exercitu recensiti sunt viginti mille virorum electorum, De quibus in rotulo Marescalli ij. millia armatorum, & sagittariorum octo millia. Pridie kalendarum Julii applicuerunt se in eundem portum decem naves mirabilis magnitudinis & staturæ, & vj. galeæ magnæ & robustæ & virorum fortium manu bene refertæ. Quarum quædam cum CCC. remigibus, & minima earum cum centum octoginta remigibus, missæ à rege de *Portingallia* in subsidium pii Ducis *Lancastriæ* & suorum. Vij. idus Julii paratis omnibus, & circa horam vespertarum diei Dominicæ pio duce cœnante & *Henrico* Comite *Derbeyæ* filio suo & hærede cum eo, videres ventum validum rectum venientem in nubibus quam gaudissimum, & elevaverunt vela in navigium Nec mora, sibi invicem valedixerunt, & sic abinvicem discesserunt. Comes cum suis rediit ad terram, pius dux cum suis eadem nocte cum omni celeritate se dedit ad navigandum in nomine Domini. In illo exercitu dominus *Iohannes de Holande* frater uterinus *Ricardi* regis ex parte matris erat Constabularius. Dominus *Ricardus de Burle* Marescallus. Dominus *Iohannes de Marmyon* Camerarius. Dominus *Thomas de Percy* Amerayle. An. Dñi 1386.

Fueruntque alii domini, scilicet dominus *Iohannes Camwe*, Dominus *le Fitz Water*, & dominus *le Ponyngus* cum multis aliis Baronibus & militibus & aliis magnatibus. Habuit autem idem pius dux in comitatu suo uxorem suam *Constanciam* filiam regis *Petri Hispaniarum* & *Katerinam* filiam ejus quam genuerat de eadem *Constancia*. Duas eciam alias filias quas genuerat de domina *Blanchia* priore uxore sua filia & hærede *Henrici* Ducis *Lancastriæ*, scilicet dominam *Philippam* non conjugatam, & dominam *Elizabet* Comitissam de *Penbrok* dimisso viro suo juvene in *Anglia*. Qui Comes post recessum uxoris suæ fecit divorcium, & desponsavit sororem Comitis de *Marchia*. Dominus vero *Iohannes de Holande* primo dictam *Elizabet* desponsavit sibi in uxorem. Domina *Philippa* maritata est Regi de *Portingallia*. *Katerinam* filiam suam maritavit filio regis *Hispaniæ*, & sic concordati sunt dux *Lancastriæ* & rex *Hispaniæ*, et rediit dux *Lancastriæ* in *Angliam* mense Novembris anno Domini

1389. millesimo CCC. octogesimo nono sequenti cum immensa summa auri et thesaurorum. Retulit enim michi quidam de familia pii Ducis qui cum eo fuerat in illo viagio, quod Rex *Hispaniæ* misit quadraginta septem mulas cum auro in cistis onustas pro secunda solutione. De prima solutione non quæsivi, et misit Duci hospites de majoribus *Hispaniæ* pro annuo tributo xvi. millium marcarum ad totam vitam ducis. Si vero uxor Ducis superviveret xij. milia marcarum annuatim perciperet ad totam vitã suam. Erat eciam cum eo Prior sancti *Iacobi* de *Galecia*.

Eodem tempore Dux *Britanniæ* obsederat tam a mari quam à terra quandam villam in *Britannia* ab antiquo regi *Angliæ* subjectam quæ vocabatur *Brest*, cum ingenti multitudine *Francorum* & *Britonum*. Et xij. kalend. Julii cœpit ædificare unum bastile coram dicta villa de *Brest* muræ magnitudinis in spissitudine murorum x. pedum cum vij. turribus. Et operabatur cotidie cum mille operariis, & habuit in defensione dictorum operariorum decem milia pugnatorum ne impedirentur a civibus, sicque ædificatum est dictum bastile in decem & novem diebus, & vocatum est nomen ejus *le* Dufhous quia columbare in eodem loco ante fuerat. Et instauravit illud omnibus necessariis, victualibus, armis, gunnis & machinis. Et posuit in eo bellatorum capitanium quendam Dominum qui vocatur dominus *Iohannes Maletret* cum centum quinquaginta viris armatis & totidem aliis, trecentis in numero omni. Pius Dux hæc intelligens, direxit navigium suum versus portum de *Brest*. Quo cum applicuisset fugerunt omnes ab obsidione tam à mari quam à terra, solis his qui in bastili erant remanentibus. Prior vero sancti *Jacobi* rogabat pium Ducem ut ipse posset facere primum insultum contra bastile, & bene reverberatus cum suis quievit. Similiter & plures alii, feceruntque insultum per duos dies & amplius. Et suffodientes murum sub una turri, cecidit turris super Dominum *Robertum de Swynarton* militem strenuum de comitatu *Staffordiæ* cum multis aliis & *Johannem de Bolton* strenuissimum armigerum de comitatu *Eboraci*. Et qui inibi erant super turrim simuliter ceciderunt & statim occisi sunt. Interea misit dominus le *Malatret* de bastili ad ducem ut redderet ei custodiam, sub conditione quod ipse & sui omnes libere possent abire cum armis bonis & caballis ac victualibus inibi repositis, & pius dux ut pius semper erat concessit, sub conditione quod antequam recederent, bastile à fundamentis diruerent, & ei eciam pro sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, viginti milia scutorum auri exsolveret. Tunc videres ex omni parte patriæ affluere viros cum feretris & grabatis atque carectis ad abducendum mortuos suos & vulneratos. Nec quispiam inibi erat quin aut ipsum mortuum aut letaliter vulneratum se ejulabant sui. Et ipse dominus *Malatret* adeo vulneratus est quod in recessu suo pedestre fulcimentum duorum ex utraque parte eorum scapulis innixus expetebat, & dicebatur quod absconderunt plures mortuos in sale, ne *Anglici* gauderent super multitudine occisorum. Mortui sunt centum quinquaginta & eo amplius. Deinde dirigit Dux iter navigii in opus inceptum. Et quia frequenter de bono principio melior speratur finis, cum in *Galeciam* applicuisset, cives villæ sancti *Jacobi* se reddiderunt ei, & à conditione si regnum subjugaret, ei subderentur. Simili modo & cives *de la Groyne*. Interim prospexerunt eminus naves & unam galeam navigantes, quas quidam cum navigio insecuti, apprehenderunt eas in portu de *Pontlyon*, & inconsultis civibus irruerunt in villam, & ceperunt eam & tenuerunt. Et in prædicta galea capta invenerũt duos mercatores de *Londoniis* cum suis mercimoniis captive abductos. Et cum ea, navem pii Ducis *Lancastriæ* quæ onusta erat & plena frumento et farina et cæteris quæ ad officium pistoriæ conveniunt, quæ, dum tenderent ad portum de Plummouthe parata ad viagium, capta fuerat et abducta ab *Hyspanicis*, jamque inopinata fortuna plenarie recuperata. Jam de pio duce taceo donec alia nova audiero.

Dominus *Henricus Percy* primogenitus Comitis *Northamhymbrorum* in festo sanctæ *Petronillæ* virginis exivit de *Calecia* cum admodum paucis viris versus *Boloniam* & incidit in manus inimicorum, & capti sunt & mortui de ejus comitiva de viris armatis circiter xl. de sagittariis circiter octoginta, & plures vulnerati. Eadem nocte sequenti idem *Henricus* & dominus *Willielmus Bewchamp* capitaneus de *Calesia* & dominus *le Bowsers* & dominus *Degarius de Sees* alienigena exierunt eadem via, & mane venerunt super magnam comitivam *Francorum* inprovise, & quos voluerunt vivos captivarunt, & reliquos interfecerunt. Mense Junii dominus *Baldewynus de Radyngton* cepit duas caretas satis plene opulentas, quas dominus *Michael de Pole* Comes de *Southfolc* & Cancellarius *Angliæ* accepta magna summa pecuniæ dimisit capite proprio per warentum sigilli Cancellariæ. Et de illo in proximo Parliamento accusatus fuit per communes. Eodem mense dominus *le Dersy* Amarellus maris cepit quatuor caretas & vi. magnas naves non mediocriter onustas, & applicuit eas in portum de Sandewyche. Undecimo kalend. Julii sederunt Justiciarii apud *Lincolniam* in speciali causa deputati, Comes *Northumbhymbrorum*, dominus *Robertus Beleknap* & dominus *Willielmus Skypwyth*. Et coram illis convicti sunt vij. falsarii monetæ, qui unum nobile extenderunt ad decem solidos facientes inde vi. quadrantes, qui vij. simul tracti sunt & suspensi. Et quidam vicarius de *Wintringam* obmutescens adjudicatus est ad pœnam mutorum; Quidam Rector de patria promotus ad valorem ut dicebatur octoginta marcarum causa affinitatis quam digniorem & altiorem habebat non

Ricard. II. est morti adductus, set *Londonias* missus in Turrim sub voluntate regis, & sic quievit. Et de cooperatoribus eorum & fautoribus addictati fuerunt circiter lx. de diversis partibus regni.

Karolus Rex *Franciæ* congregavit exercitum magnum & copiosum & præfecit eis dominum *Johannem* Ducem *Vyennæ* & dominum *le Clyssons* & alios plures dominos de regno *Franciæ*. Et fecit jurare super sacramento altaris & similiter de sacramento communicare, quod infra certum diem terram *Angliæ* si ventus eos sineret absque alio impedimento intrarent, & de ea vivi non redirent donec aut depopulata aut subjugata saltem finem guerræ imponerent inter regna, vel mortem ibidem sustinerent. Et ad hoc supportandum & perficiendum concessa est regi per totum regnum *Franciæ* taxa inaudita, videlicet tertia pars bonorum sive catallorum. Rex *Franciæ* fecerat quendam palum miræ structuræ cum turribus & munitionibus, quem palum secum veherent, & intrata terra *Angliæ* quasi in tribus horis super terram, mirabile dictu, erigerent; Et dicebatur continere in circuitu quasi spatium septem leucarum de mensura terræ *Angliæ*. Et circa festum sancti *Michaelis* dominus *Willelmus Bewchamp* capitaneus de *Calecia* cepit duas naves, unam onustam cum parcella dicti pali, in qua erat magister carpentarius dicti pali, & aliam navem cum machinis & gunnis & pulvere & aliis instrumentis bellicis. Et post paululum temporis captæ sunt duæ aliæ naves onustæ de dicto palo, sicque captæ sunt tres naves de dicto palo onustæ. Statimque fecit rex erigere prædictum palum circa villam de **Wynchelse**. Interim mense Septembris venit exercitus antedictus in *Flandriam* apud portum de *Sclus* volens in *Angliam* dirigere gressum suum. Ibique moram traxerunt sub magna indigentia. Nam dicebatur panem *Angliæ* denarialem vendi ibidem pro xviij. denariis, & ovum gallinæ pro denario, & in fine mensis Novembris redierunt in *Franciam* de proposito frustrati. Quorum adventu apud *le Sclus* audito rex *Angliæ* proxima ebdomada ante festum sancti *Michaelis* misit celeriter in universas partes regni *Angliæ* & *Walliæ*, & infra decem dies congregavit industriam multitudinem virorum bellatorum de Ducibus, Comitibus, Baronibus, militibus, scutiferis & sagittariis. Nam de comitatu *Cestriæ* habuit mille sagittarios, de comitatu *Leycestriæ* centum quinquaginta de stipendiis Comitatus donec ad regem venirent, præter eos qui cum magnatibus ibant, sicque factum est per totum regnum secundum possibilitatem plagæ. Præcepitque rex quod omnes Communes hospitarentur infra triginta leucas per circuitum *London.* & ne apropinquarent per x. leucas ad *Londonias*. Simili modo mandavit de reliquis qui venerant cum dominis & magnatibus, Ipsi tamen concursum habere poterant ad regem & Parliamentum apud *Londonias* cum solita familia. Interim inimici se continuaverunt apud *le Sclus*, nec alicubi apropinquaverunt aliqui eorum, erat enim eventus venti contrarius illis.

Magister *Radulfus de Skyrlowe* Episcopus *Lychefeldensis* nondum installatus set consecratus translatus est in Episcopum *Batonensem*. Magister *Ricardus Strope* factus est Episcopus *Lychefeldensis*. Unde rex mandavit omnibus suis ut redirent singuli in patriam suam, set stipendia pro expensis nulla illis dedit. Ipsi vero qui à *Wallia* & comitatibus *Cestriæ*, *Lancastriæ* & aliis remotis partibus venerant & expensas pro redeundo non habuerant, spoliaverunt ubique in via sua de equis ad equitandum & pro victu de porcis, porcellis, ovibus, aucis caponibus gallinis & cæteris quæ ad eium pertinuerunt. Dicebatur enim in spacio iiij. leucarum sexaginta duos fuisse expoliatos de pauperibus mercatoribus & aliis communibus de patria in comitatu *Warwychiæ*. Venit etiam quidam in campo de **Sapcote** in comitatu *Leycestriæ* & tulit unam equam de quadam caruca, cujus possessor insequebatur eum cum vicinis suis et equam eripuit, raptoremque ad plenum verberavit. Raptor vero dicto tempore rediit cum centum quadraginta sociis cum arcubus et sagittis de comitatu *Cestriæ*, voluit prædictum villanum occidisse et villam incendisse, unde villani necessitate coacti finem cum illis fecerunt & eis ad certum diem se daturos decem libras obligaverunt; quod & impleverunt. Sicque in diversis partibus regni per tales infinita mala perpetrata sunt.

Post festum sancti *Michaelis*, *Karolus* rex *Franciæ* simulavit se velle solempnizare festum natalis Domini in villa de *Gaunt*, quasi volens honorem impendere civitati et civibus ejus. Et præmisit ministros suos prævisores ad providendum de victualibus et cæteris aliis necessariis quæ regium honorem et magnificentiam decerent, veneruntque ad villam de *Gaunt* quasi octingenti viri cum magno cariagio doliorum acsi esset vini. Quod videntes prudentiores villæ mirabantur quod tam tempestive cœpit facere providentiam suam, & præcipue in tali villa ubi omnis habundantia habebatur. Similiter quod tantam copiam ministrorum præmiserat, et quod magis timore advertendum erat, verebantur enim ne forte rex circumveniret eos lapsu mortis sicuti fecerat compatriotis suis viris videlicet de villa de *Dampe*. His et aliis consideratis, miserunt quendam incurium qui occulte et quasi incaute et insipienter, set accidit sapienter, penetraret dolium unum vel plura, ut eos certiores redderet an dolus interfuisset. Qui jussa implens et nullum liquorem inibi reperiens, nunciavit magistris suis dolia à liquore vacua set maxima ponderositate plena. Convenerunt igitur cives Civitatis à minimo usque ad maximum, et se velle videre et gustare de vino regio dixerunt. Orta est igitur lis magna hinc inde, set prævalentibus civibus fregerunt plura dolia et ea plena armorum invenerunt, sicque demum extorquebant ab illis quod illi octingenti viri cum aliis qui sic sparsim venturi erant more ministrorum captata oportunitate irruerent super cives Civitatis, & depopularent funditusque delerent omnem progeniem in ea inventam. Igitur *Flandrenses* in seditionem versi & iram, reddiderunt eis prout meruerunt vicem pro vice, & decapitaverunt omnes, nec evasit unus quidem.

Rex tenuit Parliamentum apud *Westmonasterium* die lunæ in crastino sancti *Jeronimi* & finivit in festo sancti *Andreæ*. Comes *Oxoniæ* qui & Marcheus *Dunelmiæ* factus dux *Hiberniæ* in festo sancti *Edwardi* regis & Confessoris. Rex traxit moram tempore parliamenti apud **Eltam** pro majore parte. Proceres igitur regni & Communes de communi assensu nunciaverunt regi, oportere amoveri Cancellarium & Thesaurarium ab officiis suis, quia non erant ad commodum regis & regni, ac etiam habebant talia negotia tractare cum *Michaele de Pole* quæ non possent tractare cum eo quamdiu staret in

officio

Ricard. II. officio Cancellariæ. Rex inde motus mandavit eis ut de hiis tacerent, & de negotiis Parliamenti procederent atque ad expeditionem festinarent, dicens se nolle pro ipsis nec minimum garcionem de coquina sua ammovere de officio suo. Pecierat enim Cancellarius ex nomine regis à Communibus quatuor quindenas solvi in uno anno & totidem decimas à clero, dicens regem adeo indebitatum quod non posset aliter à suo debito & aliis oneribus sibi incumbentibus tam de guerra quam de familia & de aliis relevari. At illi communi assensu Dominorum & Communium remandaverunt regi, se non posse nec omnino velle in aliquo negotio Parliamenti procedere, nec minimum quidem articulum expedire, donec rex veniret & seipsum in propria persona in Parliamento eis ostenderet, dictumque *Michaelem de Pole* ab officio ammoveret. At rex remandavit eis, ut quadraginta milites de peritioribus & valentioribus Communibus ad eum transmitterent, qui ei vota aliorum omnium indicarent; Tunc illi majus timuerunt unusquisque de propria salute. Nam occultus rumor aures secretius asperserat, quod eorum interitus per insidias imaginaretur. Nam ut postea innotuit eis, dicebatur, illis sic ad regis colloquium accedentibus turba armatorum eos invaderet & interficeret, vel ad regis convivium invitatos scelesti viri armati in eos irruerent & necarent, vel in hospiciis suis *Londoniis* subito interficerentur, set renuente & ad tantum scelus nullô modo consentiente *Nicholao de Exon* Majore villæ *Londoniensis*, istud flagitium dilatum est & nephandum consilium successive denudatum est. Salubri igitur usi consilio miserunt de communi assensu totius Parliamenti dominum *Thomam de Wodestoke* Ducem *Glouceſtriæ* & *Thomam de Arundelle* Episcopum *Helyensem* ad regem apud Eltham, qui salutarent eum ex parte procerum & communium Parliamenti sui sub tali sensu verborum ei referentes vota eorum.

"Domine Rex, proceres & domini atque totus populus communitatis Parliamenti vestri cum humillima subjectione se commendant excellentissimo regalis dignitatis vestræ, cupientes prosperum iter invincibilis honoris vestri contra inimicorum potentiam, & validissimum vinculum pacis & dilectionis cordis vestri erga subditos vestros in augmentum commodi vestri erga deum & salutem animæ vestræ, & ad inedicibilem consolationem totius populi vestri quem regitis. Ex quorum parte hæc vobis intimamus, Quod ex antiquo statuto habemus & consuetudine laubabili & approbata cujus contrarietati dici non valebit, quod rex noster convocare potest dominos & proceres regni atque communes semel in anno ad Parliamentum suum tanquam ad summam curiam totius regni, in qua omnis æquitas relucere deberet absque qualibet scrupulositate vel nota, tanquam sol in ascensu meridiei, ubi pauperes & divites pro refrigerio tranquillitatis & pacis & repulsione injuriarum refugium infallibile quærere possent, ac eciam errata regni reformare & de statu & gubernatione regis & regni cum sapientiori consilio tractare, & ut inimici regis & regni intrinseci & hostes extrinseci destruantur & repellantur quomodo convenientius & honorificentius fieri poterit cum salubri tractatû in eo disponere & prævidere, qualiter quoque onera incumbentia regi & regno levius ad ediam communitatis supportari poterunt. Videtur eciam eis quod ex quo onera supportant incumbentia habent eciam supervidere qualiter & per quos eorum bona & catalla expendantur. Dicunt eciam quod habent ex antiquo statuto quod si rex à Parliamento suo se alienaverit sua sponte, non aliqua infirmitate aut aliqua alia de causa necessitatis, set per immoderatam voluntatem proterve se subtraxerit per absentiam temporis xl. dierum tanquam de vexatione populi sui & gravibus expensis eorum non curans, extunc licitum omnibus & singulis eorum absque domigerio regis redire ad propria & unicuique eorum in patriam suam remeare. Et jam vos ex longiori tempore absentastis, & qua de causa nesciunt, venire renuistis. *Ad hæc rex*, Jam plene consideramus quod populus noster & Communes intendunt resistere atque contra nos insurgere moliuntur, & in tali infestatione melius nobis non videtur quin cognatum nostrum regem *Franciæ* & ab eo consilium et auxilium petere contra insidiantes, et nos ei submittere potius quā succumbere subditis nostris. *Ad hæc illi responderunt*, Non est hoc vobis sanum consilium set magis ducens ad inevitabile detrimentum. Nam rex *Franciæ* capitalis inimicus vester est et regni vestri adversarius permaximus. Et si in terram regni vestri pedem figeret, pocius vos spoliare laboraret et regnum vestrum invadere, vosque à sublimitate regalis solii expellere, quam vobis aliquatenus manus adjutrices cum favore apponere; Si, quod absit, ejus suffragio quandoque indigeretis. Ad memoriam igitur revocetis qualiter avus vester *Edwardus tertius* rex & similiter pater vester *Edwardus* Princeps nomine ejus in sudore & angustiis in omni tempore suo per innumerabiles labores in frigore & calore certaverunt indefesse pro conquisitione regni *Franciæ*, quod eis jure hæreditario attinebat, & vobis per successionem post eos. Reminiscamini quoque qualiter domini regni & proceres atque Communes innumerabiles tam de regno *Angliæ* quam *Franciæ*, regis quoque & domini de aliis regnis, atque populi innumerabiles in guerra illa mortem & mortis periculum sustinuerunt, bona quoque & catalla inæstimabilia & thesauros innumerabiles pro sustentatione hujus guerræ Communes regni hujus indefesse effuderunt. Et quod gravius dolendum est, jam in diebus vestris tanta onera eis imposita pro guerris vestris sustinendis supportaverunt, quod ad tantam pauperiem incredibilem deducti sunt, quod nec redditus suos pro suis tenementis solvere possunt, nec regi subvenire, nec vitæ necessaria sibi ipsis ministrare, & depauperatur regia potestas, & dominorum regni & magnatum infelicitas adducitur atque totius populi debilitas. Nam rex depauperari nequit qui divitem habet populum, nec dives esse potest qui pauperes habet communes. Et mala hæc omnia redundant non solum regi set & omnibus & singulis Dominis & proceribus regni, unicuique in suo gradu. Et hæc omnia eveniunt per iniquos ministros regis qui male gubernaverunt regèm & regnum usque in præsens. Et nisi manus citius apponamus adjutrices & remedii fulcimentum adhibeamus, regnum *Angliæ* dolorose attenuabitur

tempore

Ricard. II. “tempore quo minus opinamur. Set & unum aliud de nuncio nostro superest nobis ex parte populi vestri vobis intimare. Habent enim ex antiquo statuto & de facto non longe retroactis temporibus experienter quod dolendum est habito, si rex ex maligno consilio quocunque vel inepta contumacia aut contemptu seu proterva voluntate singulari aut quovis modo irregulari se alienaverit à populo suo, nec voluerit per jura regni & statuta ac laudabiles ordinationes cum salubri consilio dominorum & procerum regni gubernari & regulari, set capitose in suis insanis consiliis propriam voluntatem suam singularem proterve exercere, extunc licitum est eis cum communi assensu & consensu populi regni ipsum regem de regali solio abrogare, & propinquiorem aliquem de stirpe regia loco ejus in regni solio sublimare. Quæ forte dissensio aut error gravis in populo oriatur, & populus regni novo aliquo dissidio dolendo & inimicis regni placibili in diebus vestris per insanum consilium ministrorum vestrorum subruatur, regnumque *Angliæ* tam honorificum & in toto orbe terrarum præ cæteris regnis tempore patris vestri hactenus in militia nominatissimum, nunc vero diebus vestris per divisionem malæ gubernationis improperiose desoletur, regnique tanti dampni titulus pro debili gubernatione sub perpetua memoria personæ vestræ scandalosæ quam regni vestri atque populi, & animum ab inepto consilio revocetis & eos qui vobis talia suggerunt nec solum non audiatis set etiam de consilio vestro penitus amoveatis; nam in eventu vario parum aut nichil vobis prodesse poterunt in effectu.

Hiis & aliis talibus loquelis rex ab ira semotus animum de malencolia revocavit, sicque pacificatus promisit se venire ad Parliamentum post triduum & eorum petitioni cum maturitate se libenter adquiescere velle. Venit igitur rex ad Parliamentum ut promisit, & tunc dominus *Johannes de Forham* Episcopus *Dunelmensis* amotus est de officio Thesaurariæ & Episcopus *Herfordensis* factus est Thesaurarius. Dominus *Mychael de Pole* Comes de **Southfolk** depositus est cum ingenti rubore de officio Cancellariæ, & *Thomas de Arundell* Episcopus *Helyensis* per consensum Parliamenti factus est Cancellarius. Post hæc dictus *Michael de Pole* accusatus est de multis transgressionibus, fraudibus, falsitus & traditionibus factis in grave præjudicium & dampnum regis & regni, convictusque in mirabili numero articulorum prædictorum noluerunt ipsum morte plectere neque nomen Comitis ei auferre, & hoc propter honorem gradus militaris, set judicaverunt eum ad carcerem in castello de **Wyndesore**. Set statim Parliamento finito & universis ad propria regressis Rex eum à custodia revocavit, & abire ad libitum libere permisit donec providerent qualiter disponerent aliter de eo. Redditusque et possessiones quos perquisierat dum steterat in officio Cancellariæ ad annuam summam mille librarum ad perpetuum profectum regis confiscati sunt et adjudicati per Judicium Parliamenti, et multas alias summulas quas nequiter et fallaciter lucratus fuerat in tardando negotia populorum donec cum eo primo finem facerent antequam eos expediret, videlicet ad summam xij. millium librarum condempnatus est reddere regi in relevamen Communitatis regni. Articulos fraudis et fallaciæ ejus pro parte referabo sub forma quæ sequitur. Ricard. II.

Lez empechementz faitz par lez communes en le playne Parlyment sur *Michaele de Pole*, Cont de **Southfolk** jadys Chauncelere Dengletiere en terme de seynt Mychele lan de Roy disme. Et les judgementez sur ycels ensement de poynt en poynte.

PRimerment *qe le dit Conte esteant Chauncelere & jurez de faire le profite le Roy, purchasa de nostre seigneur le Roy terrez, tenementz & rentes a grant value, come pert par recordes rolles del Chancerye, encontre son soerment la oue il navoit taunt deservys, nient considerez la grant necessite du Roy & del realme, & outre ceo a cause qe le dit Cont fuist Chauncelere au temps de dit purchas fast lez ditez terrez & tenementz furent extendus a mayndre value qils ne vaylent par an par grant summe en deceyt du Roy.*

Et pur ceo qil purchasa lez ditez terez quant il fuist Chancelere contre son serment, le roy avera les terrez Merman, & le dit Cont fra fin & ranson au Roy oue lez issuez prisse a temps de purchace.

Item, *la oue ix. seigneurs furent assignez au derreyne Parlyment pur veyere & examiner lestate du Roy & del realme & dyre lour avys coment il purra estre meultz amendez & mys en meliour governance & disposition, & sur ceo le examynement fait au Roy si biene par bouche come en escript, le dit nadgares Chanceller disoit en pleyne parlement qe lez ditez avisementz & ordinance deussent estre mys en due exsecution. Et ceo ne fuist fait & ceo en defaute de luy qalors fuist principal officer. A cest article & a la tierce & a la septisme le dit qe le dit Conte respoundera si ascune verra dire devers luy en speciale.*

Item, *la oue charge fuist graunte par lez communes au darreyne Parlyment pur estur despenduz en certeyne forme demande par lez communes & assentuz par le Roye & se seigneur & non pas autrement, Lez deners ent provenantz furent despenduz en altre manere si qe la miere nestoit gardez en manere come fuist ordenez peront plusours meschiefs sont avenuz al realme & verray semblable est du venir, & ceo en defaute de dit nadgers Chauncelere.*

Item la oue Tydeman de Lymbergh *qe avoit a luy & a sez eyres du done le Roye layel l. livers annuels del custome del* **Kyngeston** *sur* **Hull**, *le quele* Tydeman *forfist devers le Roy, & auxint le payment de ditz l. livers annuels feust discontinue par xxxv. anz & plus, le dit Chauncelere ceo sachaunt purchasa a luy & a sez eyres de dite* Tydeman *lez l. livers annuels, & fist taunt qe le Roy lui conferma la dit purchace, la oue le Roy deust aver ewe le profite. Et pur cele purchase le dit Cont fuist ajuge fin & ramson a Roy & lez l. li. a Roy & a sez heyres ensemblement oveske lez manere de* Flaxflete *& x. mars de Rent queux avoit enchange &c. oveske lez issuez &c.*

Item, *la oue le haut mester de seynt* Antoyn *est sismatyk & par cele cause le Roy deut avoyre le profite qe a luy pertenoit en realme Dengletiere, le dit nadgers Chauncelere qe deust aver avauncez & procurez le profyte du Roy prist a ferme le dit*

Ricard. II. *dit profite du roy pur xx. mars par an. & ent prist a son oeps propre bene entour mille mars, Et al heure que le dit mestre de seynt* Antoyne *en* Engletiere *qe ore est dent avoyre possessione & livere du dit profite il ne poust aver avant qll & deux persones ove luy se avoyent obligez par reconysaunce en la Chancelerye & per instrumentz en trez millez livers de payere annuelment au dit nadgares Chauncelere &* John *son firz* C.li. *par an a terme de lour deux vyes; Et pur cele cause le roy avera touz les profites du dit seynt* Antoyn *a temps du purchasse; & pur cele reconyssance ensi fais le dit Conte fuist agarde a prisone & a la volunte le roy fin & ranson &c.*

Item, qe en le temps le dit nadgares Chancelere furent grantes & faitez diversez charters & patentes dez murdres & tresonnes felonies rasoures dez rollez vent des loyes, & puis la commencement de ceste present parlyment fuist fait & enseyle une chartre dez certeynez franchisez grauntez a chastiele du Douvere *en dezheretysonne de la coronne & en subversion de touz lez placez & courtes du roy & dez suz leyes.* Le roy regarde qe ceux chartres soient repelles.

Item, per la ou ordinaunce fuist fait au darreyne parlyment pur la vyle de Gaunt *qe x. mille mars deisent este chevix & pur cele chevaunce deusent estre perduz mille mars, la en defaute du dit nadgares Chancelere la dite vile est perduz & nient menz lez ditz mille mars pur la chevaunce furent perduz come de suz est dite, de touz queux articles lez ditz communes demaundent jugement du parlyment.*

Item, est fait une estatute qe nully perentre le roy & lez seigneurs apres en le commissione dite face desturbance oue impediment perentre le roy & lez seignurs sur grevous payne de perdre sa vye & forfeture dez sez terres & possessiones au roy, & qe mesmes les seigneurs facent execution dez totez poyntes compris en la dite commissione. Et a ceo lez seignurs voilent faire lour diligence a lour costage de mesme per ceste an a durere.

Videntes interea domini & magnates parliamenti quod per cupidinem officiariorum regis bona regni adeo quasi inaniter consumpta essent, rexque nimis deceptus & populus regni per gravia onera depauperatus, redditus & emolumenta dominorum & magnatum multum debilitata, & agriculturæ pauperum tenentium in multis locis in desolationem derelictæ, & in hiis omnibus officiarii regis supra modum locupletati sunt, elegerunt quatuordecim dominos regni qui gubernaculum totius optinerent; de quibus tres erant de novis ministris regis per parliamentum electis, videlicet episcopus *Helyensis* qui erat Cancellarius, episcopus *Herfordensis* Thesaurarius, & dominus *Johannes de Waltham* custos secreti sigilli, Et undecim de aliis dominis regni, scilicet archiepiscopus *Cantuariensis*, archiepiscopus *Eboracensis*, *Edmundus de Langleye* Dux *Eboracensis*, *Thomas de Wodestoke* Dux de *Glouc estria*, Episcopus de *Wynchestria*, Episcopus de *Excestria*, Abbas de **Waltham** sanctæ Crucis, Comes de *Arundele*, dominus *Johannes Cobham*, dominus *Ricardus le Scrope*, & dominus *Johannes de Enrose*. Et dederunt eis licentiam & potestatem ad inquirendum, tractandum, diffiniendum, & determinandum de omnibus negotiis, causis, & querelis emergentibus à tempore *Edwardi* tercii avi regis *Ricardi* usque in præsens, tam in regno quam extra regnum in remotis. Similiter de expensis regis & ministris, & de omnibus quibuscumque aliis pro tempore sibi assignato emergendis; feceruntque dictos consiliarios dominos jurare ad sancta Dei evangelia juste & fideliter regulare omnia onera & negotia incumbentia regi & regno, & justitiam facere cuilibet petenti secundum gratiam & scientiam à Deo sibi datam. Similiter & rex sacramentum juramenti præstitit stare ordinationi eorum & eos fovere in suis agendis, & nullum articulum potestatis eorum revocare; set firmum & stabile habere quicquid prædicti consiliatores fecerint & ordinaverint durante tempore illis assignato. Et si contingat quod omnes simul in quocumque negotio adesse non poterunt aliunde occupati, saltem vj. eorum cum tribus officiariis regis prædictis audire poterunt inquirere, tractare, & determinare quamcunque causam contingentem sive citra mare sive extra quocunque titulo emergente ubicunque rex facere habuerit, sicut ad plenum infra patebit. Similiter ordinatum est quod si quis regem consuluerit aliquid de potestate eorum revocare in tempore succedente, licet rex nichil revocaverit, si super eo verisimiliter convinci poterit, omnibus bonis & possessionibus privabitur; & si secundo tale quid attemptaverit, tractus per civitatem tanquam traditor publicus regis & regni suspendetur, sicut infra patebit in ordinatione. Et ut rex majorem benevolentiam & favorem adhibebit in præmissis concesserunt ei dimidiam decimam de spiritualibus, & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum Purificationis proximo sequens, sub conditione tamen quæ infra patebit. Similiter concesserunt regi dimidiam decimam de spiritualibus & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum sancti *Michaelis* proximo sequens, si necesse fuerit per visum prædictorum consiliatorum si cætera concessa non sufficerent ad supportandum onera incumbentia medio tempore regi & regno. Similiter concesserunt regi de quolibet dolio vini intrante regnum *Angliæ*, & de quolibet dolio exeunte de regno tres solidos. Item, de libra cujuscumque mercimonii intrante regnum vel exeunte de regno xij.d. tam de indigenis quam de extraneis, solum exceptis lanis, coriis, & pellibus.

Sequitur Commissio de antedictis articulis &c.

« REx *Ricardus &c.* A touz ceux que cestez « lettres verront oue oyront saluz. Nous « avoms certeingment conceux de la grevous com« playnt dez seigneurs, communes de nostre realme « en cest present parliament assemblez qe noz pro« fites, rentes & revenues de nostre realme per sin« gulere & non suffisaunt conseile & male guver« naile sibien dascunes nadgars noz grandez officers « come diversez altres persones esteaunt entour no« stre persone sunt en taunt sustrez degastez & esloi« gnez donez grantez & alienez destruez & male« ment despenduz, que nous sumes taunt enpoverez « voidez & nuez de tresoure & davoire & la sub« stance de nostre corone a taunt amenuse & destrut « qe lestate de nous et de nostre hostiele ne poet ho« nurablement estre sustenuz come affiert, ne lez « guerres que se abundent tout environ nostre realme « de joure en altre maintenuz ne governez sanz tres-

« grandez

Ricard. II. « grandez et outraiouses oppressiones et inportablez chargez de nostre dit poeple. Et auxint qe lez bonez leyes, estatutz et customes de nostre dit realme as queux nous sumes astrictz et obliges de tenir ne sont ne ont este duement tenuz ne execuz, ne plein justice ne droit faitz a nostre dit poeple, perount plusours desheritysons et aultres tresgrandez meschiefs et damagez sont avenuz si bien a nous come a nostre dit poeple et a tut nostre dit realme. Et nous al honour de Dieu & pur le bien de nous & de nostre dit realme & pur le quiete & relevacion de nostre dit poeple qont este grantement chargez en plusours maners devaunt sez oeures voillauntz ove la grace de Dieu contre tieux meschiefs mettre bone & due remedie, Si avons de nostre franche volunte & a la request dez seignours & communes suisditz ordeignez & assignez noz grantz officers, cest assavoyre noz Chauncelere, Tresorer, & Gardeyne de nostre privey seale teles come nous tenoms bonez & foiales & sufficiauntz pur le honour & profit de nous & de nostre dit realme. Et outre ceo de nostre auctorite real certeine scienes bone gre & franche volunte & per avys & per assent dez prelatz seigneurs communes suiduz, en pleyne parliment en eyde de bone governaunce de nostre realme & bone due execution de nous ditez lieges & en relevement del estate de noz & de nostre poeple en temps avener confyantz pleinement de le bone avysement scen & discretion de lez honurablez pieres en dieu *William* ercevesk de *Canterburz*, *Alysaundre* erceveske *Deverwyk*, noz treschers uncles *Edmond* duc *Deverwyk*, & *Thomas* duc de *Gloucestre*, les honurables pieres en dieu *William* eveske de *Wyncestre*, *Thomas* eveske de *Excestre*, & *Nycol* abbe de *Walsham*, noz chiers & foialx *Ricard* count *Darundell*, *John* seigniour de *Cobbeham*, *Richard le Scrope*, & *John Devereux*, yceux avoms ordeinez assignez & deputez ordeignoms assignoms & deputoms destre en nostre grant conseile & continuele per un an entiere proschen apres la date de cestez a surveire & examiner oveske noz ditz grandes officers si bien lestate & governaile de tut nostre realme & de tutz noz officers & ministrez de quequonkes estate degre oue condicion quils soient deinz nostre hostiele come hors, & de enquerre & de prendre informacion per touz lez voyes qe mult meillour semblera dez toutz lez rentez revenuz & profitez qe nous appertenent, & sont duez & dussent apertinere estre duez si bien deins nostre realme come dehors en quecumque manere oue condicion. Et de toux maners de donns grantz alienacions & confirmacions per nous faitz dez terres tenementz rentez annuitez profites revenuz gardez mariages eschetez forfactours franchises libertees, voidaunces de erceveskes eveskes abbaties & priouries, fermes dez maisons & possessiones dez alienes & de touz altres possessiones communes dez jurez biens & chateux & dez altrez choses quequonkes & a queux persones & per quele cause & coment & en quele manere & nomement dez queux persones qe sont pris sanz desert. Et auxint dez revenuz & profites qeconques si bien de nostre dit realme come lez terrez seigniories citees vylez chasteux forceressez & queconques noz altres possessiones si bien de cea la miere come de la, et de

« lez profitez et moloumentz de noz moneyz et billions, et de la prise de prisonners villez lieux niefs caraks biens et ransons per miere et per terre, et dez beneficez et altres possessiones dez Cardinalx rebelx et touz altres aliens et auxint de asportes de monoye hors de nostre realme per les collectours de Pope procuratours dez cardinals *Lumbardez* et altres persones queconques si bien alienz come deniszeins, et dez lez emolumentz et profitez provenantz et sourdantz de customes et subsidez dez leynes quirs et peals lanuz et de lez petitz customez et altrez subsidez dez draps vinez et touz altrez marchandises et dez dymez quinsimez et touz altres subsidez et charges grantz per le clergie et de le commune, et auxint de lez profitez et payments del hampere de nostre Chancelerye et dez qeconqes noz altres rentez de temps de nostre coronement tanqe encea. Et dez feez gages et rewardus dez officers et ministres greindrez et meindres, et auxint de annuites et altres rewardus grantez et donnz faitz as ascunes persones per nous et per noz powere et ayele en fee oue a terme de vye ou en ascune altre manere. Et si gree ou payment lour ent soit faite et per queux et en quele manere, et comebien ils ont relessez oue donez as officers et altres pur avoire lour payment; et as queux persones, coment et en quele manere. Et dez terrez tenementz rentez revenus et forfaitours bargainez et vendez a prejudice damage de nous et de nostre corone; per queux et as queux et coment et en quele manere, et de vent oue bargaine de tailez patentez pur singulere profite si bien en temps de nostre dite aiel come de nostre temps per queux persones. Et ensement dez lez jocalx et biens qe furent a nostre dit ayel en temps de son morant, et queux et de quele pris ou value et oue y sont devenuz, et coment et en quele manere, et de touz chevaces a nomement faitz a nostre oeps per qeconques persones. Et de touz lez perdez damages qe nous avoms eux et sustenuz per yceles. Et per queux persones et coment et en quele manere; Et de chartres et de perdons generales; Et auxint dez le communes paymentes et manere dez dispenses si bien de nostre dit hostiele come pur la salvacion de noz realme terrez seigniories villes chasteulx forceresses et altres lieux de cea la miere, et de la faitz et rescus per qeconques persones si bien soldiers come altres et per qeconqe voye, coment et en quel manere et come bien ils ont donez pur avoire loure paymentz et de cousement de noz droitez profites et per queux coment et en quele manere. Et de maintenours de querellez et dustres denquestes et dofficers et ministres fait per brocage et de lours brogours, de ceux qont pris le brogage et comment et en quele manere. Et de touz lez defautes et mesprisons faitz si bien en nostre dit hostiele et noz altres courtes places et leux susditz come en touz altrez lieux deinz nostre realme per qeconques persones perount lez profites de nous et de nostre corone ount este espeires et amenuses ou la commune leye destourbez et delayez, ou altrement damages a nous avenus. Donauntz et comettanz per yceste de nostre auctorite et per avys et assent dessuiditez a noz ditez conseillers, sys de eaux, et a noz grandez officers avantditez plein pouare et auctorite generale et especiale dentre nostre dit hostiele et touz lez officez *Ricard.* II.

« des

Ricard. II. « de cel et touz noz autres courtes places leux a « tant de foit come lour plerra, et de faire venere « devant eaux ou et a tant et quant lour plerra rolles « et recordes et altres minumentz et evidencez teux « come lour semblera, et touz lez defautes gastez et « éxcessez troverez en dit hostiele, et auxint touz de- « fautes et mesprisones troverez en les altres courtes « places et leux officers et ministers susditz, et en « touz lez altres articles & poyntes dessuse nomez « & chescune de cell, & auxint touz altres defautez « mesprisons & excesses faucynes doceytes extorci- « ons oppressions damages & grevaunces, faitz en « prejudice damage & destresse de nous & de nostre « corone & lestate de nostre dit realme en general « & en special nient expresses ne specifies pernmont, « amendre corrigere reparere redressere reformere « & mettre en bone & due estate & establissement, « & auxint doyere & receiver touz maners dez « playntes & quereles de touz noz leages qe vorront « suyr & se pleyndre si bien pur nous come pur lour « mesmes devaunt noz ditez officers consellours, & « de touz manerez dez dures oppressiones & de in- « juriez tortz & mesprisonez queux ne purront bo- « nement estre amenduz ne termines per la courte de « la commune lay de la terre avant usee, & de ent « doner et affaire bone & due remedie & recovere si « bien pur nous come pur noz lieges suddits, & a « touz lez choses avaunteditz & chescune de eaux « pleynement discutere & finalment terminere & de « en faire pleyn execution solone ceo que lour sem- « blera meulx pur le honour & profite de nous & de « nostre estate & renditegracion dez droitez & pro- « fitez de nostre dite corone & meillour governance « de la paix & lois de nostre terre & relevement de « nostre people dit. Voilaunt auxint qe si diversite « oue variance de oppinions sourde oue aveigne en- « tour noz dit conseillours & officers qe jugement « oppinion de grendre partie eit force certeine leux. « Comandantz & chargauncez a touz Prelates, « Ducs, Contes, Barones, Senescalles, Tresorere & « Controllour, & touz altres officers de nostre ho- « stiele, Justicez de Bank & del altrez officers mi- « nistres & liges queconques, qe a noz ditz conseil- « lours & officers en la manere avaunt soient enten- « dantz obeysauncz conseillauntz & aydantz si so- « vent & per manere come noz ditz conseillers & « officers lour ferront assavoire deper nous. En te- « moignance &c. Don soutz nostre grande seale « xix. jour de Novembre.

« Sur quoy nostre seignour le Roy voillant qe « corrections & redresses dez defautes & mesprisons « dessusditz puissent estre pur son profite de son « realme en ceste parliment la forme desusditz mys « en due execution sanz estre enfrentz oue desturbez « per ascune; de lassent de seigneurs & de la com- « munalte de son dit realme en cest present parly- « ment ad ordyne & estable, qe chescune de lez « lieges greindre & meindre de quele estate oue con- « dicion qil soit soit entendant & obeisant en quanke « toche lez articlez susditz & chescune dependantz « du cellez a lez avantditz counseillers & officers « en la forme susdite. Et qe chescune qe serra ajuge « devant eaux come convict de ascunez defautz oue « mesprisons susditz prigne & receyve sanz debate « et faire tiele correccion come luy serra per lez « conseillers et officers avantditz en la forme susdite « ajuge; et qe nulle persone de quele estate nacion « oue condicion qil soit greindre ne meindre ne don- « ne a nostre seigneur le Roy en prive oue en apert « conseille excitation oue mocion peront qe nostre « seigneur le Roy repele lour pouare deinz le temps « susdit en ascune poynte oue face riens contrariez « de son dit graunt oue de ascune dez articules sus- « ditz. Et si ascune persone greindre oue meindre « de quele estate ou condicion qil soit face con- « trarie lez ordinance et establement dessusditz, oue « procure oue face chose queconque en ascune ma- « nere peront lez ditz conseillers et officers soient « desturbez en ascune poynt sur le exercite de lour « pouare avantdite, ou qe excite oue procure nostre « dit seignur le Roy a faire oue comandere chose « queconke peront le pouare dez ditz conseillers of- « ficers oue le execution de lour jugement et agar- « dez en ycelles soit defaite en ascune poynt, et ceo « soit duement prove per bones et veroies tesmoignes « qe soient notoirement de bone fame et condicion « nyent suspectes covenablement examines devant le « Roy et lez conseillers et officers dessusditz, prisez et « a eux ascunes dez Justicez du lune Banc oue de « lautre oue altres sages pris de la leye tieux come « plerra as ditz conseillers et officers, eit tiele pe- « nance; cest assavoire, a primer foith quil serra is- « sint convicte forfaite touz sez biens et chatieux a « Roy et nyent meyns soyt en prisone a la volunte « de Roy. Et si ascune persone soit duement atteint « en la forme susdite de conseile excitacion oue mo- « cion donne a Roy de faire la contrarie de son « grante come desus est dite tout ne face le Roy ri- « ens per tiele conseyle excitacion oue mocion, un- « core il avera tiele penance come dessus est dit. Et « si il aveyne qe dieu defende qil se porte en apres « qil soit autre foith atteynte come dessuse dascunes « dez defautes oue mesprisones avantditz, adonques « eit la dit persone al seconde foith issount convictez « oue atteynte la penance de vie et de membre, sa- « veth totefoith dignitees pontificales et privilegees « de seynt esglise et clericale oue totez lez chosez « avantditz. Et que cest estatute teigne force et ef- « fecte durant la dite Commissione tout soulement. Ricard. II.

RIcardus Dei gratia rex *Angliæ* et *Franciæ*, et dominus *Hiberniæ*, Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint salutem. Sciatis quod domini magnates et communitates regni nostri *Angliæ* quædam subsidia nobis in præsenti parliamento nostro concesserunt sub certis modo et forma in quadam cedula nobis in eodem parliamento per communitatem prædictam liberata contentis, Cujus quidem cedulæ tenor sequitur in hæc verba. *AL HONOUR de Dieu & pur le honour & bien de nostre seigneur le Roy, & pur le bien commune & en defense du realme* Dengleterre *lez seignieurs et les communes du mesme le realme esteantz en cest present parlement ount grauntes a nostre dit seigneur le Roy une demye disme & demy quinsyme a lever dez leis gentz du realme a* Chandiliere *proscheyn venant per maner come ad este acustumez a estre a lever avaunt cez oeures, & aux ils ont grantez pur lez causez susditz & pur deffense de la miere & salvacion dez marchaundyses, de chescune tonelle de vyne entrant en mesme le realme ou issaunt hors du cel iij.s. & de la livre de touz altres maneres de marchandyse entrant en la realme oue issaunt hors du ycell, hors pryse leyns quirs & peaux lanutz, sibien de forens*

come

Ricard. II. *come de deins mient contre esteaunt ascune chartre one patent fait a contraryε* xij.d. *Et per la ou a parlyment tenuz a* Westmonstier *lan du reigne nostre dit seignur le Roy neofisme certeyne subside dez leyns quirs & peaux lanutz estoite grantez per lez seignurs communes a prendre de le feste de sayne* Piere *ad vincula darreyne passez tanqe a le fest de saynt* Piere *ad vincula proscheyne avener, ore lez ditz seignurs & communes en cest present parlyment grantent la dite subsidye a durere de le dit fest de seynt* Piere *ad vincula proscheyne venant tanqe a le fest de seynt* Edmonde *le mart,r proscheyne ensuant, & de mesme le feste de seynt* Edmonde *tanqe a le fest de* Nowell *lors proscheyne ensuant si ne soit nule parlement tenuz en le mesme temps. Et outre ceo lez ditz seigneurs & communes ont grantes per lez ditz enchesons une autre demy disme & demy quinzime a lever dez lez lays gentz a la quinzisme de seynt* Michele *proscheyne venant sur certeyne condicion, cest assavoire, qe si lez ditz grauntez saunz la dit darrayne demy disme & demy quinzisme oveske autres biens le Roy purront suffiere pur lez chargez & defensez du realme per une an proscheyne a vener per la diligence & bone ordinaunce dez lez honurables pieres en dieu* William *erchevesk de* Canturbiers, Alysaundre *erchevesk* Deverwyk, *& les uncles le Roy* Edmond *duc de* Everwyk, Thomas *duc de* Glocestre, *& lez honurables pieres en dieu* Wil. *evesk de* Wyncestre. Thomas *evesk de* Excestre. *&* Nichol *abbe de* Walcham, Richard *cont de* Arundell, Johan *sire de* Cobham, Richard le Scrope *chivaler, &* John Devereux *Chivaler, &* iij. *officers le Roy, cest assavoire Chauncelere, Tresorere, & Gardeyne de privey seale, ordeynez & assignez per nostre dit seignour le Roy per sa commission enseale soutz son grante seale de sa auctorite real certeyne science bone gre & franche volunte & per avis dez prelatez seignurs & communes en cest present parlyment, en eyde de bone governaunce du realme & bone & due execution dez leys & en relevement del estate du Roye & de son poeple en temps avener destre de continuele conseylle de nostre dit seignur le Roy: Jadunques mesme la darreyne demy disme & demy quinzisme ne soyent pur nule qeconqe voye ascunnement coyllez ne levez ne nule commissione faite pur lez coiler ne lever, & qe nule altres soyent associes one assignez a lez ditz seignurs forsque ceux que sont ore nomes en la dite commissione. Touz lez quelez grauntez les avaunt ditez seigneurs & communes ount faite a ceste foith sur lez condicions ensuantz; cest assavoyre qe si la poar done a ditz seignurs per la commissione susdite ordeignez destre del continuele conseyle tote desus soit en ascune manere repelletz ou defaitz; one si mesme les seignurs de dit conseile soient per ascuny qi qe si soit ou en ascune manere desturbez qils ne purront franchement usere ne faire pleyne execution de poer a eux comiz, per la dit commissione & chescune poynt de ycele, sicome meulx lour plerra & meulx lour semblera pur le honour & profite le Roye & son realme, peront ils surseyent & cessent outrement de la faire, qe del hors la leve & demande de tut ceo qe adonques remandra a lever per force ou colour dez ditz grantez cessent outrement pur touz jours, & en ceo case briefs soyent mandez per my tote la realme en chescune counte as coyllours de touz lez ditz choses ensi grantez qils surseyent de queqonke leve ent affaire per vertu dez grantes avantditz qe per mesmes lez briefs ils enoynt lour finale descharge en leschekere. Et que lettres patentes soyent faitez a chescune conte desoutz le grante seal sanz rien payere pur le fee du seale one scriptoure de cell, recitantz la cause, le maner & lez condicions de touz lez grauntz avantditz. Et qe lestaple dez leyns quirs & peaux lanutz soit ordeigne en la haste que purra bonement per lez seignieurs & officers susditz pur la greindour profite du Roy & du realme.* Ricard. II.

Nos autem tenorem cedulæ prædictæ ad instanciam dictæ communitatis tenore præsentium duximus exemplificandum. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud *Westmonasterium* vicesimo octavo die Novembris anno regni nostri decimo.

Dominus *Willielmus Bewchamp* post natale Domini cepit xiiij. naves regis *Franciæ* tendentes versus *le Selus*, quarum una onusta erat pro magna parte cum ferrura equorum, & una alia cum cera facta in torchiis, cereis, & talibus, & reliquæ cum aliis necessariis quæ rex *Franciæ* paraverat pro ingressu suo in terram *Angliæ*, sicut plenius patet supra. Eodem anno post principium apud *Leycestriam* centum quarteria ordei vendebantur pro centum solidis. Rex venit juxta *Leycestriam* per pratum episcopi & portam abbathiæ, & regina cum eo in crastino sancti *Valentini*, & pernoctavit cum domino *le Bewmont* apud Bewmaner, & tendebat versus *Eboracum* ad sedandam quandam discordiam ortam inter archiepiscopum *Eboraci* & cives civitatis. Causa igitur hujusmodi cum luculento consilio ad plenum regaliter discisa, reddidit rex civibus quasi in omnibus votum suum. Fuerat autem & magna discordia longo tempore inter dictum archiepiscopum *Alexandrum Nevyll* & collegium cathedralis ecclesiæ *Eboraci*, & inter ipsum episcopum & collegium *Beverlacii* ecclesiæ; quod quidem collegium quasi funditus per malitiam exterminaverat, & canonicos inde ejecerat fructusque & proventus ecclesiæ cum armatorum manu longo tempore sibi usurpaverat: sed quia lis mota ab utraque fuerat, rex noluit in causa ecclesiæ ea vice se intromittere. *Ricardus* Comes de Arundell marearchus associato sibi Comite de Devenschyre & Comite de *Notyngamiæ* tunc juvene, circa festum Annunciationis beatæ *Mariæ* audito quod navigium *Franciæ & Flandriæ* diverteret se de *la Rochel* cum vino, festinato classe exivit in occursum eorum, & magnanimiter debellans in fugam vertit, & cepit lvj. naves cum vino. Et istis navibus in *Angliam* sub custodia transmissis, ipse cum sociis insequebatur inimicos & iterum fortiter pugnavit cum eis, expugnatisque illis cepit sexaginta decem naves cum vino. Summa navium captarum centum viginti sex. In quibus æstimabatur de vino de *Rochel* quasi inter duodecim & tresdecim milia vasorum. Similiter in prædicto conflictu captus est marearchus *Flandriæ* cum multis aliis. Interim redit marearchus in *Angliam* cum sociis suis ad refocillandum se & suos letaliter pro magna parte læsos & vulneratos, & post paululum redit ad mare reingoratus pluribus novis hominibus, & direxit aciem navigii sui versus *Britanniam* ad villam de *Brest* jam secundo per ducem *Britanniæ* obsessam. Dux *Britanniæ* fecerat unum bastile de meremio à parte maris ad retrahendum eis subsidium victualium ex parte aquæ, & duo bastilia de

lapide à parte terræ ad retrahendum eis subsidium ex illa parte. Veniens igitur ibi dictus Comes de **Arundell**, primo cepit bastile super aquam, fregit & funditus subvertit, & unum bastile super terram cepit & funditus dilapidavit, villamque de victualibus quæ in eis erant pro biennio sequenti luculenter instauravit, & præcipue de sale. Comes de *Notyngamia* non erat cum eo ista vice. Rediens igitur dictus Comes de **Arundell** in *Angliam* cepit plures naves; perrexerat etiam in *Flandriam* in portum de *le Selus*, & ibi cepit naves de *Flandria* & quasdam de *Scotia* quæ ibi applicuerant. Et ascendens in terram spoliavit, vastavit, & incendio tradidit quasi per decem leucas regionem. Interim dominus *Hugo le Dyspenser* volens ulterius in portu conscendere in navi cum suis & refluente aqua & deficiente quasi infortune captus est, ductusque est *Parisius* ad regem *Franciæ*. Sicque captæ sunt inter festum Annunciationis & festum sancti *Johannis Baptistæ* circiter centum sexaginta naves opulenter refertæ.

Mense Julii dominus *Robertus Tresilien* venit ad villam de **Coventre**, seditque ibi de banco regis per mensem, & addictati sunt coram eo circiter duo milia de patria. Priorque de *Coventria* passus est magnum detrimentum de uno mesuagio ad redditum viginti quatuor marcarum, quod construxerat in villa de *Coventria* sine licentia regis; set non amisit hac vice quia ponebatur in respectum ad consilium regis. Eodem tempore venit rex & regina ad villam de *Coventria*, ibique aliquandiu moram trahens, adeo placatus est quod ratificavit duas cartas de antiquis libertatibus villæ de *Coventria*. Et de novo concessit eis, quod Major villæ possit habere hominem portantem gladium cum ornatu aureo coram eo ad modum *Londoniensium*, cum aliis pluribus libertatibus de novo gratiosis. Apud *Leycestriam* quarterium frumenti vendebatur pro ij.s. quarterium ordei ij.s. quarterium siliginis xij.d. quarterium pisarum xij.d. lagena vini rubei pro vj.d. lagena vini albi de *le Rochel* pro iiij.d. murrena damarum ferarum.

Rex & regina pernoctabant apud **Groby** xiij. kalend. Septembris. Eodem tempore venit rex apud **Schrewesbery**, & ex præcepto regis convenerunt ibi quidam de Justiciariis regni. Quos interrogaverunt antedicti seductores regis, scilicet *Alexander* archiepiscopus *Eboracensis*, *Robertus Ver* dux *Hiberniæ*, *Michael de Pole*, *Robertus Tresylyen*, & cæteri socii eorum; si posset stare cum jure regni quod rex posset obviare & resistere ordinationibus de rege & regno in ultimo parliamento constitutis per proceres & communes regni cum regis assensu, tamen, ut dicebant, in hac parte coacto. At illi responderunt regem posse tales ordinationes adnullare & mutare ad libitum pro meliori factione quia supra jura. Et dixerunt, Plura fuisse per ipsos in eodem parliamento decreta & per judicium suum declarata, quæ si jam non essent judicata, per ipsos de cætero non forent judicanda nec eis assensum juris præberent. Tunc jussi sunt omnes Justiciarii convenire apud **Notyngham** ad consilium regis ibidem in proximo celebrandum. Tunc rex adiit in partes boriales, & tandem rediit in Augusto visitatis pluribus locis.

Post hæc rex venit per **Notyngham** rediens de partibus borialibus, & tenuit apud **Notyngham** concilium in crastino sancti *Bartholomæi*. In quo affuerunt quinque nephandi seductores regis, scilicet *Alexander* Archiepiscopus *Eboracensis*, dominus *Robertus Ver* Dux *Hiberniæ*, *Michael de Pole* Comes de **Suthfolk**, *Robertus Tresylyen* Justiciarius, *Robertus Brembylle*, Justiciarii quoque omnes regni jussi sunt ibidem accurrere, dominus *Willielmus Skipwith* non erat cum eis infirmitate detentus. Tunc jussi sunt Justiciarii sigilla sua apponere ad infrascriptas quæstiones, ut exinde seductores sæpedicti caperent occasionem occidendi ducem *Gloverniæ* & omnes reliquos qui in ultimo parliamento constituti sunt ad gubernationem regis & regni, & omnes in parliamento eis consentientes in hac parte. Quidam de Justiciariis renuerunt sigilla sua apponere, set hoc facere artati sunt. Dominus *Johannes Belknappe* Justiciarius cum multa instancia renuit. Set Dux *Hiberniæ* & Comes de **Suthfolc** compellebant eum ad hoc faciendum, nam si non fecisset minabantur ei mortem, & manus eorum ut sibi videbatur non evasisset. Cumque sigillum suum apposuisset, ait, Jam, inquit, michi non deest nisi ratis, equus & funis, ut dignam mortem sustineam: si vero hoc non egissem, mortem manus vestræ sustinuissem. Et quia voluntatem regis & vestri jam adimplevi, mortem proditionis erga magnates regni merui; unde in proximo parliamento sequenti cum sociis morti adjudicatus est, ut patebit.

Quæstiones propositæ Justiciariis.

MEmorandum, quod vicesimo quinto die mensis Augusti anno regni regis *Ricardi* secundi xj. apud castrum de **Notyngham** coram dicto domino rege *Robertus Tresylyan* capitalis Justiciarius *Angliæ*, & *Robertus Bealknappe* capitalis Justiciarius de communi banco domini nostri regis prædicti, *Johannes Holt*, *Rogerus Fulthorp*, & *Willielmus de Burgh* milites, Justiciarii socii prædicti *Roberti Belknappe*, & *Johannes de Lokton* serviens dicti domini nostri regis ad legem, in præsentia dominorum & aliorum testium subscriptorum personaliter existentes per dictum dominum nostrum regem requisiti in fide & legeancia quibus eidem domino nostro regi firmiter sunt astricti, quod ad certas quæstiones inferius designatas & coram eis recitatas fideliter responderent scilicet & super eis secundum discretionem suam legem dicerent.

Inprimis, Quærebatur ab eis an illa nova statutum & ordinatio atque commissio facta & edita in ultimo parliamento apud Westmonasterium *celebrato derogaret regaliæ & prærogativæ dicti domini nostri regis.* Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, quod derogant præsertim eo quod fuerant contra voluntatem &c.

Item, Quære ab eis qualiter sunt illi puniendi qui statutum, ordinationem & commissionem prædictam procuraverunt. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, quod pœna capitali puniri merentur, nisi rex in ea parte voluerit eis indulgere.

Item, Quære ab eis qualiter sunt puniendi qui regem præfatum excitarunt ad consentiendum statuti, ordinationis, & commissionis hujusmodi factioni. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod nisi eis gratiam rex fecerit sunt pœna capitali merito puniendi.

Item, Quærebatur ab eis qualem pœnam merentur illi qui compulerunt regem sive artarunt ad consentiendum

eadem confectioni dictorum statuti, ordinationis & commissionis. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod sunt ut proditores merito puniendi.

Item, Quære ab eis quomodo sunt puniendi qui impedierunt regem quo minus poterat exercere quæ ad regaliam & prærogativam suam pertinerent. Ad quam quidem quæstionem responderunt unanimiter, Quod sunt ut proditores puniendi.

Item, Quære ab eis an postquam in parliamento congregato negotia regni & causa congregationis parliamenti de mandato regis fuerint exposita & declarata, & certi articuli limitati per regem super quibus domini & communes regni in eodem parliamento procedere debeant, si domini & communes super aliis articulis velint omnino procedere & nullatenus super articulis limitatis per regem donec super articulis per eosdem expressatis fuerit per ipsum regem primo responsum, non obstante quod fuerat eis injunctum per regem in contrarium, nunquid rex debeat in ea parte regimen parliamenti habere & de facto regere ad effectum quod super limitatis articulis per regem primo debeat procedere, an domini & communes primo debeant habere responsum à rege super articulis per eosdem expressis antequam ulterius procedatur. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod rex in ea parte haberet regimen, & sic seriatim in omnibus articulis tangentibus parliamentum usque ad finem ejusdem parliamenti; & si qui contra hujusmodi regimen regis fecerint, tanquam proditores regis sunt puniendi.

Item, Quære ab eis, nunquid rex quandocunque sibi placuerit poterat dissolvere parliamentum, & suis dominis & communibus præcipere quod ab inde recedant an non. Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod potest; & si quis tunc contra voluntatem regis procedat ut in parliamento, tanquam proditor existat puniendus.

Item, Quære ab eis ex quo rex potest quandocunque sibi placuerit removere quoscunque Justiciarios & officiarios suos & ipsos pro delictis eorum justificare & punire, nunquid Domini & Communes possunt absque voluntate regis justiciarios ipsos & officiarios impetere super delictis eorum in parliamento an non. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, Quod non possunt; & si quis in contrarium fecerit est ut proditor puniendus.

Item, Quære ab eis qualiter est ille puniendus qui movebat in parliamento quod mitteretur pro statuto per quod Edwardus *filius* Edwardi *regis proavi regis nunc erat alias adjudicatus in parliamento, per cujus statuti motionem & impositionem nova statutum ordinatio ac commissio supradicta fuerint in parliamento concepta.* Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod tam ille qui sic movebat quam alius qui prætextu hujus motionis statutum illud portavit ad parliamentum sunt ut proditores & criminosi merito puniendi.

Item, Quærebatur ab eis, An judicium in ultimo parliamento apud Westmonasterium *celebrato redditum contra Comitem de* **Suthfolk** *fuit erroneum & revocabile an non.* Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod si illud judicium esset modo reddendum, illi Justiciarii & serviens prædicti illud reddere nollent, quia videtur eis quod illud judicium revocabile tanquam erroneum in omni sui parte, *In quorum omnium testimonium justiciarii & serviens prædicti sigilla sua præsentibus apposuerunt. His testibus, Reverendis dominis* Alexandro *archiepiscopo* Eboracensi, Roberto *archiepiscopo* Dublinensi, Johanne *episcopo* Dunolmensi, Thoma Cicestrensi *episcopo*, Johanne Bangorensi *episcopo*, Roberto *Duce* Hiberniæ, Michaele *Comite* de **Suthfolk**, Johanne Rypon *clerico*, & Johanne Blake *scutifere. Dat. loco die mense & anno prædictis* &c.

Dum rex tenuit concilium suum apud **Notyngham** in crastino sancti *Bartholomæi* marchalsia regis apud **Lughteburgh** Dominus *Henricus Percy* primogenitus Comitis *Northumbriæ* factus est marisarchus in autumpno. Hic *Henricus* vocatus est à *Francis* & *Scotis* **Harre Hatespore**, quia intempestæ noctis silentio aliis quieti sompnii vacantibus ipse supra inimicos indefesse laborabat quasi calcaria calefaciens, quod nos dicimus **Hatespore**. Hic *Henricus* direxit navigium suum versus villam de *Brest* in *Britannia* obsessam, & liberavit eam ab obsidione, & unum bastile de meremio ex parte aquæ de novo constructum funditus exterminavit, & unum aliud ex parte terræ de lapide conquisivit, & ejectis inimicis instauravit illud de hominibus villæ. Et rediens passus est detrimentum suorum per tempestates maris. Xvj. kalend. Octobris rex & regina pernoctabant apud abbathiam *Leycestriæ*, & cum eis Dux *Hiberniæ*, Comes de **Suthfolc**, archiepiscopus *Eboracensis*, episcopus Cicestriæ. Die Mercurii & die Jovis dominus *Willielmus Skipwith* Justiciarius sedebat apud **Melton Mowbray** ad instantiam domini *le Bewmont* ad audiendum & determinandum de parco suo fracto ut dicit, & addictavit dominum *Thomam de Erdyngton*, dominum de *Barowe* super *Soram* de transgressionibus factis de feris & aliis dampnis, & multi alii cum illo addictati sunt de patria. Et taxatum est dampnum per inquisitores pro domino *le Bewmont* contra prædictum *Thomam de Erdyngton* & suos ad mille & centum marcas. Et xiiij. mensis Octobris in comitatu *Derbyæ* apparuit quædam nubecula quasi hora sexta, ut dicebatur, & pluit sanguinem ad spacium quantum est jactus sagittæ in circuitu.

Dominica in quarta idus Novembris rex *Ricardus* venit *Londoniis* cum ingenti honore, comitantibus eum auricularibus suis reprobis, videlicet *Alexandro* archiepiscopo *Eboracensi* cum Cruce erecta præcedente, & domino *Roberto Veer* Duce *Hiberniæ*, *Michaele de Pole* Comite de **Southfolk**, domino *Nicholao Brembulle* de *Londoniis* milite subsequentibus. Cui Major *Londoniarum* obviavit cum innumerabili multitudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, viz. in gownis albi coloris & rubii. Et conduxerunt regem & reginam ad ecclesiam sancti *Pauli*, & deinde ad palatium suum *Westmonasterii*. Nec occurrit aliquem regem *Angliæ* cum honore tantæ multitudinis aliquando receptum fuisse in aliqua civitate *Angliæ* tempore pacis. Et dicebatur regem obviasse quinque episcopis cum solempni processione de *Westmonasterio* obviam ei procedentibus, & nec crucem nec clerum considerans sustulit viam suam. In crastino scilicet in festo S. *Martini* audivit rex & prædicti auriculares de adventu Ducis *Gloucestriæ* & Comitum de **Arundell & Warwych** prope partes *Londoniarum* cum fortitudine armata advenisse: dicti auriculares conticuerunt ymaginantes qualiter eos exterminare possent, & timuerunt valde; nec videres per totam

diem, ut fertur, aliquam naviculam vel bargiam super aquam *Thamesiæ* laborare. Set omnes in *Londoniis* quasi attoniti continuerunt se sub silencio, quia causa adventus dictorum Ducis & Comitum Regem & seductores suos prædictos latebat, exspectantes eventum rei. Die martis in crastino sancti *Martini* facta est proclamatio per totam civitatem per præconem & duos sergancios regis equitantes, ne quis civitatis sub pœna forisfacti ausus sit vendere Comiti de **Arundell** arma, arcus, sagittas, nec victualia seu aliquid aliud quod ad fulcimentum potestatis suæ posset provenire, & causa videlicet quia convenerat Dominos & Communes regni contra regem *Ricardum*. Interea dum rex sic se disponeret venire *Londonias*, *Thomas de* **Wodestoke** Dux *Gloucestriæ*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas de Bewchamp* Comes de **Warwyk** videntes quod non possent procedere in gubernatione regis & regni secundum ordinationem præcedentis parliamenti ad utilitatem communem, impedientibus antedictis fautoribus archiepiscopo *Eboracensi*, *Michaele de Pole*, *Roberto Ver* Duce *Hiberniæ*, *Nicholao Brenbulle*, *Roberto Tressylien* Justiciario, qui regem subduxerant & alienare se fecerant à consilio dictorum dominorum, in magnum gravamen regis & regni; unde circuire fecerunt partes regni per gyrum ne prope esset consilio dominorum ne forte eorum consilium caperet effectum. Revera non est auditum quod aliquis rex giraverit fines regni in tam brevi tempore sicuti ille fecit illis diebus per eorum nephandum consilium; unde convenerunt isti domini tres prænominati cum magna stipatione militum, armigerorum, sagittariorum, & bono apparatu, & apropinquaverunt prope *Londonias* apud **Bysschopestwode**, apud **Waltham**, apud **Hakeney**, & in diversis locis se moventes. Interim miserunt ad regem archiepiscopum *Cantuariensem*, dominum *Johannem Lovell*, dominum de *Cobham*, dominum *Johannem de Eurose* & alios. Et petebant seductores regis & proditores regis & regni, qui seduxerant regem & perturbabant totum regnum tam divites quam pauperes, & seminabant discordias & rancores inter regem & suos proceres, & dicebant se ad commodum & honorem regis & regni ad hoc solum venisse, ut punirentur traditores regis, ne regnum tam citra mare quam extra per eorum ineptum consilium honore gubernaculi privetur. Protestantes se in nullo velle cogitare, vel facere seu aliquid attemptare quod posset derogare profectui aut honori regis vel regni sui, set solum ut traditores ammoverentur à latere regis & digne pro meritis punirentur ad terrorem omnium succedentium. Fertur insuper prædictos quinque fautores suggessisse regi, quod isti domini qui consilium & gubernationem regis & regni in præcedenti parliamento acceperant intendunt regem subpeditare, & ad voluntatem eorum ipsum subicere nisi principiis eorum obstaret. Et ideo consiluerunt eum ut cum rege *Franciæ* amicitias provocaret, faceret pacem in tanta necessitate, & pro bono pacis redderet regi *Franciæ Calesiam*, *Gynes*, & *Picardiam*, & omnia quæ habebat rex *Angliæ* in regno *Franciæ* præter *Aquitaniam*, Ut sic rex *Franciæ* cum manu forti veniret in *Angliam* ad castigandum & subiciendum inimicos regis, indomitos dominos. Et similiter dicebatur, quod quidam valettus mittebatur eodem tempore à rege *Angliæ* ad regem *Franciæ*, de quo nuncio quis erat nondum publicatur, set dicebatur ipsum reportasse in donis sibi datis valorem mille marcarum. Similiter dicebatur quod quidam miles *Angliæ* mittebatur domino *Willielmo Bewchamp* capitaneo *Calesiæ* cum literis signetto regis signatis, ut redderet ei villam *Calesiæ*. Etiam dominus *Johannes Gelofre* miles missus est à rege ad regem *Franciæ* cum literis. Set *Willielmus Bewchampe* capitaneus *Calesiæ* abripuit ab eo literas, & remisit in *Angliam* ad Ducem *Gloucestriæ*. At ille respondit, quod custodiam villæ & gubernationem sibi traditam in præsentia & auctoritate regis & dominorum regni publice & palam, & ideo se nolle reddere villam in occulto donec ad eorum præsentiam adveniret. Ad priorem historiam redeamus. Fertur quendam de hiis qui adhærebant regi dixisse, Domine surgamus & irruamus inimicos vestros & circumvallemus eos tanquam gregem ovium, & verberabimus eos quod diabolus lambat coria eorum. Fertur eciam regem interrogasse à Majore villæ, quot armatos in brevi tempore paratos possent habere in civitate. Qui respondens, dixit, Se credere posse habere circiter quinquaginta millia in brevi sa hora. Vade, inquit rex, & quam cicius valebis adduc ad me quot poteris sine mora. Cumque venisset in Civitatem Major in executionem negotii, responderunt pro majori parte quasi una voce & unanimi assensu, Se non posse nec velle procedere in pugnam contra amicos regis & regni, & veritatis defensores, & pauperum in instanti negotio, Deo adjuvante, fortissimos tutores; set contra inimicos regis & regni nunc & semper esse paratos. Fertur eciam dominum *Radulphum* dominum *le Basset* respondere regi. Domine sciatis quod ego semper fui, sum, & semper ero vester legius homo fidelis, & corpus meum & catalla mea vestra erunt & sunt in justicia vestra & veritate; set si contingat me in campum venire, sciatis me velle trahere absque ambiguitate ad partem veracem & veritatis sectatricem, nec intendo me opponere ad fracturam capitis mei pro Duce *Hiberniæ*. Fertur eciam Comitem *Northambriæ* dixisse regi, Domine Rex, isti domini in campis semper fuerunt vobis fideles, & jam sunt & semper esse intendunt, nec in aliquo statui vestro vel commodo, seu honori obviari proponunt, set senciunt se flebiliter gravatos per nequissimam imaginationem & falsam oppressionem quorundam vestrorum. Et hoc unum sciatis absque vacillatione aliqua, quod totum regnum vestrum turbatum est cum eis in ista causa & inedicibiliter motum, & hoc tam majores quam minores, tam proceres quam communes, & exponere se volunt cum eis usque ad mortis metas.

Rex hiis auditis attonitus expavit. & Comes adjecit, Domine Rex, Vos jam statis in principali loco regni vestri & in sede coronationis vestræ, nunc igitur agatis sapienter & regaliter, & mittatis eis ut veniant ad vos in publico loco solii vestri ad intimandum vobis causam adventus eorum cum tanta multitudine virorum ad partes istas: & cum eos audieritis audeo dicere quod habebitis eos plenarie excusatos. Similiter & archiepiscopus *Cantuariensis*, & episcopus *Helyensis* Cancellarius, & alii episcopi & domini instabant penes regem, ut delinirent & mitigarent melancholiam ejus erga dominos. Tandem rex favebat voluntati eorum, & cohercuit seipsum ab ira concepta, quia in tantum subductus

ductus erat quod totaliter cauſa ſuæ perſonalis ſubverſionis dominos ſic veniſſe autumaverat.

Feria quarta poſt feſtum ſancti *Martini* Dux *Glouceſtriæ* & duo Comites ſentientes quod rex faceret cauſam actam contra v. traditores quaſi ſuam propriam perſonalem per ſeductionem eorundem, ſupponunt quod leviter cives *Londonenſes* per regem ſic allectum & v. traditores ad partem illorum inclinari poſſent. hii qui veritatis tramitem penitus ignorantes & cauſæ cognitionem minime intelligentes, & in præcedenti die audierant in Civitate proclamationem factam, nequis ſub pœna foriſfacti aliquid Comiti de *Arundell* venderet vel miniſtraret unde poſſet confortari vel relevari; ſicut ſupra oſtenditur: Idem domini diſponunt ſe certiorare eoſdem Cives per literam ſuam cauſam congregationis eorum & gravamen plenius continentem, petendo eorum conſilium & auxilium pro juſticia totius regni & conſervatione veritatis.

Copia literæ quam miſerunt.

Thomas Duc de *Glouceſtre* Conſtable *Denglietere* & *Ricard* Count de *Arundell* & de — & *Thomas Bewchamp* Counte de *Warwyk*, as Maire, Viſcont, Aldermen, Cyteienez & touz lez bonez communes de la cyte de *Loundrez* ſalutz.

Vous faceoms aſſavoire, qe nous avoms eſte ſumes & totediz ſerroms obeyſanz & leaux lieges a noſtre treſredoute ſeignur le Roy, & qe vous ne merveylez de la cauſe de noſtre aſſemble en ceſte manere. Pur ceo qil fuſt ordeigne per noſtre dit ſeigneur le roy a ſon darreyne Parliament qe certeyne ſeignurs illoeques ordeignez & jurez pur le honour de dieu & le bien du roy & del realme deverent avoyre la governance de ſon conſayle & del realme & de lors per une an entiere, la quele governance ad eſte & eſt grauntment deſturbez per Alyſaundre *le Erchevek* Deverwyk, Robert Ver *Duc* Direland, Mychele de la Pole *Conte de* Southfolk, Robert Treiylyan *fauce Juſtice*, Nichol Brambulle *fauce chyvalere de* Loundrez, *fauz & traytoures touz & cheſcune de eaux traytoures a Roy & al realme, queux fauſement & traytorouſement ount aloignes le roy & per lour engynes conſeil & menez la honurable perſone de noſtre dit ſeignur le Roy en diverſez partiez longes de ſoun conſeyle en arreryſment de luy & de ſon realme, & luy ount fauſement conſeyllez encountre ſon ſerment faire diverſez choſez en diſheretyſon & dezmembrance de ſa coronne en poynt de perdre ſa heritage perdela le miere a grant honte & deſtruccion de tut le realme, & fauſement faitez diverſez diſſentez entre noſtre dit ſeignur le Roy & lez ſeignurs de ſon conſayle, ſi qe aſcunez de eux furent en doute & peril de lour vyes, ſi come nous avoms en partye declarez a noſtre treſredoute ſeignur le Roy per lez treſreverentz pieres en dieu lercheveske de* Canturbery, *le Duc* Deverwyk, *leveske de* Wynchestre *& de* Ely, *& diverſez altrez ſeignurs grandez del realme, & pluis ferroms ſi dieu pleſt, a tote le realme. Pur queux choſez redreſſere & deſore reſtreynere & lez traytours avant ditz duement puniere come le ley voet, nous ſumes aſſemblez. Vous requiroms & chargeoms par vertue de voſtre legienance qe vous ent facez pleyne proclamation per my tout la cyte queſt noſtre entent & nule altre qe pur lonour profite in ſalvacion du Roy & du realme & dez touz ſez loiaux lieges, & qe vous ſoiez eydantz & confortanz ove tote voſtre devoire & poiare nient faverantz ne en eydantz as traytours avantditz ne a nuly de eaux, ſicome vous voillez le honour de dieu & du Roy & du realme & la ſalvacion de voſtre cytre avant dite. Ceo ne leſſez come vous voillez eſchuere le perille qent purra a vener en temps a venir. Et qe vous nous certifiez de voſtre entente dez ceſtez matyrez y ceo vendredy en tote manere.*

Die veneris proximo ſequente venerunt archiepiſcopus *Cantuarienſis* & Cancellarius, Epiſcopus *Elyenſis* & aliis domini, Quibus juſſum eſt nuncium hoc facere, miſſi à latere Regis, quærentes Ducem & Comites. Et tandem invenerunt eos, & ſalutatis utriſque, fertur tam Ducem & Comites quam Archepiſcopum & ſocios ſuos fidem facere ad crucem Archiepiſcopi *Cantuarienſis* cauſam incumbentem non remittere donec finem congruum & communitati regni utilem inde quandoque optinerent, & ad hoc omnia bona ſua uſque ad ultimum denarium ſe expoſituros promittebant, ac eciam ſi exigentia temporis idem expeteret, corpora ſua uſque ad mortis periculum prodire non formidarent, & ſi aliquis eorū ab hac vita vel plures ab hac vita diſcederēt, reliqui viventes bonis eorū & catallis gauderent in communi donec commune negocium ad finem congruū perducerent. Præterea Archiepiſcopus & ſocii ſui negocium adventus eorum eis declarantes, & inde qualiter & quomodo in acceſſu ſuo ad regem ſub humillimo vultu & geſtu ſe haberent mutuo conſulerunt. Ventumque eſt ad conſenſum, ut ad regis ſe offerant dominica ſequente præſentiam, & ſe erga Regem de malencholia erga eos concepta integre & plenarie excuſarent, & cauſam gravaminis ſui contra v. ſeductores regis & proditores regni plenius exponerent, & remedium inde ſecundum leges regni ab eo peterent effectualiter aſſequendum.

¶ Dominica igitur ſequenti venit rex in aulam Weſtmonaſterii & ſedit in ſolio regali, & tota domus erat repleta dominis magnatibus & Communibus, & rex exſpectabat eorum adventum quaſi per ſpacium fere duarum horarum. Nam relatum erat Duci & Comitibus quod inſidiæ poſitæ eſſent per viam apud *le* Mewes & in hoſpicio archiepiſcopi *Eboracenſis* ut eos raperent, & ideo luſtratis hiis & aliis locis ſuſpectis tandem venerunt ad præſentiam regis comitantibus illos multis dominis magnatibus & Communibus. Cumque intraſſent in atrium videntes regem flexis genibus ſalutaverunt eum, & cum veniſſet ad pedem graduum iterum genu flexo adoraverunt eum. At ille innuit eis manu ut accederent, tunc aſcenderunt ſummum graduum & tunc tercio genu flexo ſalutaverunt regem. Rex vero reverenter aſſurrexit eis, & ſingulis manu ad manum receptis ut moris erat illo tempore in adventu amici ad amicum, iterum reſidebat. Tunc illi ſe integraliter excuſabant erga regem & perſonam regis nichil mali imaginaſſe vel excogitaſſe, cauſamque gravaminis ſui erga quinque proditores regi referebant. & in ſcriptis indentatis plenarie de materia regi tradiderunt. Inde rex publice promiſit eis, quod faceret illos quinque comparere in proximo Parliamento ſequenti & ſtare judicio legum

regni, & præfixit eis diem Parliamenti, & vocatur Parliamentum istud *Parliamentum sine Misericordia* nec alicui misericordiam faceret sine consensu dominorum. Et surgens adduxit eos secum in cameram, & biberunt cum eo, & sic discesserunt. Præterea die Martis sequenti videlicet xiij. kalend. Decembris præcepit rex fieri proclamationem per mediam Civitatis *Londoniensis* in excusationem Ducis *Glocestriæ* & sociorum ejus Comitum de *Arundell* et *Warwychiæ* sub hoc sensu licet non plena forma verborum.

Ricardus Rex &c. *Notum facimus omnibus legiis & fidelibus nostris per totum regnum nostrum Angliæ dispersis, quod cum* Thomas *Dux* Gloucestriæ, Ricardus *Comes de* Arundell, Thomas *Comes* Warwychiæ *diffamati fuerint per quosdam nostrorum secretorum fuisse proditores nobis & regno nostro, qui veritatem minus bene sapiebant, nos igitur ut decuit causam hujus diffamationis cum summa deliberatione & diligentia non modica librantes & diligentissime pro posse nostro veritatem sub omni integritate consilii nostri ad plenum investigantes nichil in eis invenimus actum quod suspicionis nævo vel evidentia scripulo foret dignum, unde prædictam diffamationem falsam, iniquam, reprobam & omni veritate vacuam integraliter decrevimus declarare. ipsosque Ducem & Comites bona famæ dignos esse & omni suspicione hæsitationis innocuos fore testificamur, & in quantum in nobis est & possumus sic esse approbamus, prædictosque Ducem & Comites in nostram specialem protectionem deinceps acceptamus. Insuper & diffamatores eorundem prout suscepimus volumus omnibus innotescere per præsentes. Dominus* Alexander *Archiepiscopus* Eboracensis, Robertus Ver *Dux* Hiberniæ, Michael Comes de Suthfolk, Robertus Tressylyen *Justiciarius*, Nicholaus Brembulle *miles de* Londoniis; *Quos utique usque ad proximum Parliamentum nostrum in quo habent hiis & aliis sibi obiciendis respondere, suscipimus in nostram protectionem. Præcipimus insuper ne quis prætextu prætactorum, ut supradictum est, istis vel præantedictis Dominis palam vel occulte, verbo vel opere aliquid molestiæ vel gravaminis seu obsequii inferat usque ad tempus præfixum Parliamenti nostri.* Interim quidam istorum nephandorum prædonum accesserunt ad regem ingenti audacia dicentes se in maximo vacillo vitæ et mortis non pro se set pro regis comodo positos erga magnates et dominos regni, cum rex promisisset se producturos eos et alios in proximo Parliamento tam prope præfixo, quia illud fieri non posset cum honore regis pro cujus amore talia pericula subire deberent; nam dicebant se non audere nec posse nec velle exponere corpora sua ad tam evidentes mortis metas. Rex ista considerans retraxit se à consilio suo quod tunc *Londoniis* assignatum erat pro Parliamento et hiis quæ ad Parliamentum necessitantur prævidendis, sicque consilium istud cum proposito habendi Parliamentum dilatum est et quassatum. Interea prædones isti à latere regis cum maximo pavore recesserunt, et in diversas partes fugerunt. *Alexander Eboracensis* relicto cariagio et omnibus aliis bonis suis cum paucis viris in forma simplicis sacerdotis, ut dicebatur, partes boriales quam magna festinatione petiit. *Robertus Veer* Dux *Hiberniæ*, ut fertur, cum arcu et sagittis in pharetra in forma valetti cum quinque aliis valettis simili scemate *Cestriam* fugit, *Michael de Pole* Comes de Suthfolk *Caleciam* petiit, et ut dicebatur barbam et caput à capillis per rasuram denudavit, simulans se *Flandricum* pultarium cum caponibus in calatho, id est a paynen, cum quibus accessit ad portas Castelli *Calesiæ* quasi volens in castello vendere capones suos. Cujus causa erat quia frater dicti *Michaelis* scilicet *Johannes de Pole* capitaneus fuit eodem tempore prædicti Castelli, set præcognitus à quibusdam captus est per *Willielmum Bewchamp* capitaneum *Calesiæ*, qui statim absque mora reduxit eum ad regem *Londonias*. Ob quam causam Rex motus est contra *Willielmum Bewchamp* et misit eum in custodiam, set postea quorundam ductus consilio dimisit eum ne videretur id fieri ob causam quia noluit liberare villam *Calesiæ* ad jussum Regis, ut præmittitur. Et *Michael de Pole* licentia regia abiit viam suam versus partes de *Holle*. Igitur Rex sic viduatus à consortio suorum auricularium et præcipue Ducis *Hiberniæ* graviter tulit, nec diu potuit sustinere, set cito misit ad Ducem ut se festinaret ad eum, misitque ad *Thomam Molynens* qui magnæ potestatis erat illo tempore in comitatibus *Lancastriæ* et *Cestriæ*, et ad vicecomitem *Cestriæ* sub secreto sigillo rogans, et misit eis etiam Commissionem præcipiens ut populum congregarent et consanguineum Regis et amicum specialissimum conducerent sub omni securitate ad Regis præsentiam, pro labore vel expensis nullatenus omittens. Tunc iste *Thomas Molynens* congregavit populos ex omni parte, et ut fertur, qui noluerunt secum ire pro zelo Ducis *Gloucestriæ* et sociorum ejus mancipavit eos in carcerem, præcipiens custodibus eos vinculis artari, et ut eos uno die parco pane nigro alerent, et altero die tanquam penitus mortis crudelitati adductos sola aqua contentos facerent, donec de viagio rediret. Mandavit quoque Rex dominum *Radulfum Vernon* et dominum *Radulfum de Radeclyffe* cum omnibus aliis magnatibus patriæ, ut assumpta fortitudine Ducem regi salvo transducerent. Qui collecta multitudine circiter quinque millium virorum ire cœperunt. Quo audito Dux *Gloucestriæ*, Comes *Derbeyæ*, Comes de *Arundell*, Comes *Warwychiæ*, Comes de *Notyngham* miserunt in omnes partes regni congregare populum suum. Tunc videres ex omni parte regni tam majores quam minores catervatim sub omni celeritate festinare ad eos nulla occupatione impediente. Factique sunt quasi una persona majores et minores plebei et communes contra antedictos regni prædones, clamantes et dicentes, Deleantur de vita ne honor egregius *Anglicanæ* gentis per tales proditores viduetur. Videres quoque orationes mirabili aspiratione incessanter ab omnibus domi remanentibus fundi, processiones ab ecclesia devotissime frequentari, & tam senes quam juvenes ac mulieres quasi lacrimabili voce pro pace & tranquillitate regni Christi aures solicite personare. Timebant etenim ne rex brachium auxilii sui pro duce *Hiberniæ* opponeret contra Dominos & Communes, Quod & ante, ut supra patet, fecit per commissiones, Et postmodum multiplici juvamine pro suo posse faceret si se in illo proposito prodesse ullatenus videret. Nam voluntas *Londoniensium* stetit cum Dominis & Communibus, ut supra notatum

notatum est. Denique *Robertus Ver* dux *Hiberniæ* cum omni populo suo numero quasi inter quatuor & quinque mille pugnatorum venit in vigilia sancti *Thomæ* Apostoli in comitatum *Oxoniæ*, tendens iter versus pontem de **Rauecote** quæ distat ab **Chepyng Norton** per iv. leucas. Quem pontem si forte pertransisset securus ab omni timore fuisset de omnibus inimicis suis; set interceptus est à proposito suo. Nam Comes *Derbeyæ* posuerat Custodes ad caput pontis viros armatos & sagittarios qui transitum Duci prohibuerunt, & pavimentum pontis interruperunt in tribus locis, adeo quod non potuit nisi solus eques simul pertransire, ac etiam pro majori securitate pontem in tribus locis pessulis munierunt. Cumque dux *Hiberniæ* sic festinaret iter suum versus pontem prædictum, non longe prospexit *Henricum* Comitem *Derbeiæ* cum grandi caterva stipatum veloci gressu proximare. Statim pedem fixit, vexillum regis quod ibi paratum habuerat expandere jussit & super lanceam erigere, alacri vultu & quasi læto animo fecit tubis clangere aliisque instrumentis musicis in altum concrepare, & jocunda voce hortabatur suos paratos esse ad pugnam imminentem; Quidam vero ex eis pugnare volebant, set quidam renuerunt, dicentes, se non posse quia numero pauci respectu adversariorum, nec audere offendere certamine contra tot dominos & nobiliores totius regni, nec velle se tanto periculo mortis quoquo modo immiscere ex injusta causa. Dux *Hiberniæ* hæc considerans urgens equum semper antecedebat omnes festinato pede, proposuit primus pontem pertransire, & sequebantur eum populi sui. Cumque tendisset ad pavimentum pontis & vidisset illud sic fractum & armata manu sic munitum clamavit. Decepti sumus, & rediens exiluit de equo in quo sedebat, ascendit alium cursarium volens effugere adversarios per ripam fluminis *Thamesiæ*. Et ecce occurrebat ex adverso dux *Gloverniæ* cum caterva sua multa nimis, & dux *Hiberniæ* sic inclusus ex una parte de aqua *Thamesiæ* & ex parte altera ab adversariis suis undique, & Comes *Derbeyæ* prope aderat ad capiendum eum, commisit se fortunæ vitæ vel mortis. Et calcaribus urgens equum rejectis à se cirotecis suis & gladio & aliis quæ equum suum à gravitate forsan expeditiorem redderent, immisit se in aquam *Thamesiæ*, & sic mirabili ausu evasit ab eis. *Thomas Moleyns* volens eum sequi retractus est per dominum *Thomam Mortymer*, à quo & interemptus est. Quidam frater de ordine *Minorum* confessor ejusdem ducis ibidem in quadam palude submersus est, cujus equus salvatus est & captus, cujus famulus captus est. In cujus mantica repererunt octingentas libras de nobilis auri exceptis obolis & quadrantibus ut dicebatur. Fertur in eadem palude circiter octingentos viros submersos fuisse de populo dicti ducis, scilicet de viris Comitatuum *Cestriæ* & *Lancastriæ*. Captus est etiam ut dicitur unus equus dicti ducis onustus cum iv. millibus librarum auri. Et hæc retinuerunt sibi in expensas populi sui. Quatuor dicti domini quoque currus ceperunt bene onustos cum preciosis vasis aureis, argenteis aliisque, vestualibus, lectualibus, mensalibus, utensilibus aliisque bonis necessariis, quæ omnia nostri domini sibi & suis reservabant. Insuper & nostri homines irruerunt in reliquum vulgus & invaserunt eos tanquam hostes publicos, *Cestrenses*, *Lancastrienses*, *Wallenses*, quos quasi omnes suppresserunt, nudaverunt & armis, arcubus & sagittis, equis, auro, argento & vestibus usque ad verecundam nuditatem inverecunde spoliaverunt, & sic egentes, angustiatos, afflictos fame, frigore & nuditate inanes & miseros illos in propriam patriam absq; verbere vel vulnere illæsos remiserunt; Nam non occurrit plures ibi interfectos fuisse quam *Thomam Molyners* & unum valettum & unum puerũ, quamplures tamen propria stultitia, ut antedictum est, submersos fuisse. Igitur nostri domini antedicti sic à captione ducis *Hiberniæ Roberti Veer* dolenter frustrati, redierunt apud *Oxoniam*, ibique inierunt consilium de suis negotiis agendis. Inde progressi sunt ad sanctum *Albanum* & ibi moram traxerunt vigilia natalis Domini & die cum populo suo. Die sancti *Stephani* iter dirigunt versus *Londonias*, & ibi se monstraverunt coram civitate in campo prope **Clarkenwell** cum delectabili & incredibili armata manu, ordinatique sunt in tribus aciebus fulgentibus, unde resplenduit aer à claritate refulgoris armorum, & miserunt in civitatem duos milites & alios scutiferos ad Majorem & alios potentiores ut venirent ad nostros dominos antedictos ad certiorandum eos, utrum vellent stare cum eis & cum communibus regni, cum duce *Hiberniæ* & proditoribus regis & regni. Venit igitur Major nomine *Nicholaus de Exton* cum majoribus civitatis, & traditis clavibus portarum civitatis submiserunt se illis, & obtulerunt eis ingressum cum omnibus gentibus suis. At illi miserunt duos milites cum aliis scutiferis ad explorandum ne forte insidiæ occultæ laterent in aliquibuscunque munitionibus ad expugnationem eorum, & cognita veritatis securitate intraverunt cum omnibus suis in *Londonias*, & manserunt ibi. Interim conventum est inter regem & nostros dominos, ut nostri domini venirent ad colloquium regis apud Turrim tunc degentis. Quod & factum est. Nam die Veneris sequente venerunt ad regem sedentem in papilione apud Turrim in quadam vinea regaliter cum indumentis aureis strata. Set non est prætereundum quod rex misit eis claves portarum & omnium munitionum Turris ante ingressum eorum. At illi miserunt milites & scutiferos qui lustrarent omnes munitiones præter occultas insidias. Et sic tandem cum securitate intraverunt *Thomas de Wodestoke* dux *Gloverniæ*, *Henricus* Comes *Derbeyæ*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas* Comes de **Warwyke**, *Thomas* Comes de **Notyngham**, traditis prius clavibus quibusdam viris securioribus de suis qui custodirent portas dum ipsi inibi essent, omni comitatu armatorum cum reliquo vulgo foras extra Turrim in loco plano exspectante; Cumque isti quinque domini venissent amplexatis mutuo brachiis coram rege, eo ut decebat salutato, breviter de negotio suo eum allocuti, at rex concessit se velle favere votis eorum; Et surgens duxit eos secum in cameram suam, ubi prolixe tractabant mutuo de negotiis eorum, & rex videns iminentia pericula favebat petitioni eorum. At illi petebant à rege, quod omnes de curia regis qui de proditione & falsitate suspecti habebantur caperentur et mitterentur singuli in singulis custodiis castrorum regni. Et annuit rex petitioni eorum; quod factum est ut infra patebit. Interim Comes *Derbeyæ* alexit regem murum turris petere, et populum congregatum pro salvatione regis et regni aspicere. Quem cum rex vidisset mirabatur de tanta tamque præclara multitudine et fortitudine in regno suo. At dux *Gloverniæ*, Hic, inquit,

Ricard. II. quit, populus non est decima pars populi volentium nobiscum accedere ad destruendum et exterminandum falsos proditores regis et regni ejus. Et talibus sermonibus mulcebant animum regis. At rex rogabat quinque dominos secum cœnare et pernoctare. Set dux *Glovernia* volens securius se et suos socios habere, excusabat se dicens, Ne forte eorum populi in tali absentia eorum male se haberent inter se aut erga cives Civitatis, & ideo se non posse ab eis quomodocunque pernoctare. Set instante rege Comites *Derbeyæ* & *Notynghamiæ* cum rege & reginâ ea nocte demorati sunt. Denique rex *Ricardus* ad instantiam prædictorum dominorum jussit suspectos de curia & familia sua mitti ad diversa loca regni, ut infra notatum est. custodiendos, in proximo parliamento pro suis demeritis responsuros, scilicet dominus *Symon de Burle*, dominus *Willelmus Elman*, dominus *Nicholaus Dagworth*, dominus *Johannes Golofre*, qui *Johannes* nondum redierat de *Francia*, ut supradictum est, isti sunt milites. Quidam cognomine *Clyfforde* & alius *Slake* clerici, deputati sunt ad castrum de **Notyngham**. Ad castellum de **Dovere** deputati sunt dominus *Johannes Bewchamp*, dominus *Thomas Tryvet*, dominus *Johannes de Salisbery*, & alius nomine *Lincolne*. Ad castrum de **Bristowe** quidam *Jacobus Bernyters*, quidam *Medeforde* clericus. Ad castrum de *Rowchestria Alexander Nevylle* archiepiscopus *Eboracensis*, set ipse evaserat ut antedictum est, *Michael de Pole* Comes de **Southfolc** qui similiter evaserat. Ad castellum de *Glouceßtria*, dominus *Robertus Tresylyen* Justiciarius capitalis *Angliæ*, set nondum erat inventus, dominus *Robertus Brembyl* de *Londoniis* amasius regis, qui invenit manucaptores stare juri regni. Isti sunt amoti de curia regis, scilicet dominus *Johannes Fortham* Episcopus *Dunolmiæ*, dominus *le Bewmont*, dominus *le Sowche*, dominus *le Burnelle*, dominus *le Lovele*, dominus *Thomas Camoys* & filius domini *le Clyfforde*, dominus *Baldewynus Berforde*, Episcopus *Cistrensis* Confessor regis, domina *le Monne*, domina *le Ponjngus*, domina *le Molynews*.

Quædam forma in specie ignis in multis locis regni *Angliæ* apparuit nunc in una forma nunc in alia quasi singulis noctibus, in diversis tamen locis, per menses Novembris & Decembris. Et sæpe quando quis solus gradiebatur, cum illo ibat, & cum stante stabat. Et quibusdam apparuit in forma rotæ volubilis ardentis, aliis autem in forma barelli rotundi flammam ignis superius emittentis, aliis vero in forma longi tigni ardentis, & sic aliis in una forma, aliis vero in alia forma per multum tempus yemis, præcipue in comitatibus *Leycestria* & *Northamptonia* apparuit. Cum vero plures simul gradiebantur non se eis approximavit set quasi de longe eis apparuit.

Orta est gravis discordia *Oxoniæ* inter scolares, videlicet inter Australes & *Walenses* ex una parte & boriales ex alia parte iij. kalend. Maii. Et in tantum increvit illa dissensio quod pro majori parte scolares recesserunt singuli in suas patrias, quibusdam tamen primo occisis. Quam ob causam Cancellarius Universitatis per consilium regis in parliamento jam instante depositus est, & magister *Nicholaus Bryxewell* decanus novi operis *Leycestriæ* per cœtum Universitatis *Oxoniensis* eodem tempore scilicet in æstate electus est. In præcedenti quadragesima factum est quoddam caput de cera opere nigromantico ut dicebatur, quod quidem caput tempore statuto loquendi hæc tria verba protulit & amplius loqui desiit. Ista sunt verba: *Primo caput decidetur. Secundo caput elevabitur. Tercio pedes elevabuntur super caput.* Rex *Ricardus* celebravit Parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino Purificationis scilicet iij. non. Februarii, & duravit usque pridie nonas Junii ubi finivit, intermissis tamen duabus ebdomadis videlicet à vigilia Palmarum usque in octabas Paschæ. Et quidem primo die parliamenti arestati sunt omnes Justiciarii excepto domino *Willelmo Skypwith*, scilicet dominus *Rogerus Fulthorp*, dominus *Robertus Bealknappe*, dominus *Johannes Care*, dominus *Johannes Holte*, dominus *Willelmus Borowe*, *Johannes de Lokton* serviens Regis ad legem. Isti omnes capti sunt sedentes in officio suo judiciali, & ducti sunt apud Turrim, & separatim positi sunt in custodiam sub hac causa. In ultimo namque præcedenti parliamento commissa fuit gubernatio regis & regni & omnium arduarum causarum emergentium tam infra regnum *Angliæ* quam in omni loco dominii regis ut supra plenius patet, per communem assensum regis & procerum, cum consilio Justiciariorum legem in hac parte regulantium, Factaque inde fuit quædam indentura tripartita pro majori securitate. Cujus prima pars remansit penes regem, & altera penes electos gubernatores sive Consiliarios antedictos, & tercia penes Justiciarios, Qui postea, ut supra patet, contrariaverunt suo decreto apud **Notyngham**, propterea, ut infra patet, perierunt. In principio parliamenti per plures dies secundum consuetudinem legis in parliamento dominus *Robertus Veer* dux *Hiberniæ*, dominus *Alexander Nevyll* archiepiscopus *Eboracensis*, dominus *Michael de Pole* Comes de **Southfolc**, dominus *Robertus Tresylyen* capitalis Justiciarius *Angliæ* vocati sunt ad respondendum domino *Thomæ de Wodestoke* duci *Gloverniæ* & domino *Ricardo* Comiti de **Arundell**, & domino *Thomæ* Comiti de **Warwyk**, & sociis suis, domino *Henrico* Comiti *Derbeyæ*, & domino Comiti de **Notyngham** super articulis supra notatis de alta proditione regi & regno per ipsos facta. Qui non comparentes exlegati sunt. Statutumque est communi judicio parliamenti quod deinceps pro suo perpetuo non daretur eis gratia redeundi, bonaque eorum mobilia & immobilia, terræ & tenementa forisfacta sunt & seysita in manus regis tam ab his quam ab hæredibus suis. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur. In præsenti parliamento quatuor milites *Franciæ* miserunt & clamaverunt iv. milites *Angliæ* ad hastiludiam apud *Calesiam* in forma guerræ. Inter quos dominus *le Bewmont* primo hastiludiavit cum Camerario regis *Franciæ*, & strenue & nobiliter se habuit. Dominica sequenti dominus *Petrus de Courtenay* cum suo clamatore, & sic singuli cum suis clamatoribus nomen grande inde reportando. Mense Aprilis draco ardens visus est in multis locis per *Angliam*. Ricard. II.

Adhuc his diebus florescunt & increscunt *Wyclivians* qui & *Lollardi* dicti sunt, & erroribus suis habundant & ineuicibiliter in eis vitescunt nec in eis adhuc erubescunt, set tamen impetuositate clamosa aliqualicumque tabescunt. Insuper novos errores antiquis immiscent. Quidam eciam eorum ad

Ricard. II. ad parliamentum submonentur, opprobria eciam & objurgationes multiplices in parliamento & domi inter proximos passim patiuntur, nec adhuc ab inceptis desistunt set tamen errores suos & opiniones ubique prudentius solito indefesse evomunt, & eis addunt. Quorum quidam hic inferuntur, quidam quoque supra notati hic iterum recitantur.

Opinio prima, Quod papa modernus *Urbanus* sextus non gerit vices beati *Petri* in terris set est filius *Antichristi*, nec erat verus papa à tempore sancti *Silvestri:*

2. *Item*, Quod papa non potest concedere aliquas indulgentias nec episcopi quicumque, Et quod omnes confidentes in hujusmodi indulgentiis sunt maledicti.

3. *Item* Quod papa non potest condere Canones decretales seu Constitutiones, & si quos condiderit nullus tenetur eos observare.

4. *Item*, Quod ex sola cordis contricione deletur omne peccatum absque oris confessione, nec requiritur oris confessio eciam ubi copia sacerdotum haberi poterit.

5. *Item*, Quod ymagines crucifixi, beatæ virginis aliorumque Sanctorum nullo modo sunt venerandæ, immo ipsas vel picturas aliquas quomodolibet venerantes peccant & ydolatriam committunt, & quod Deus non facit aliqua miracula per illas, & quod omnes facientes peregrinationes ad ipsas vel eas aliquo modo adorantes, lumen vel alias devotiones coram ipsis ymaginibus exhibentes, sunt maledicti.

6. *Item*, Quod non tenet neque ligat excommunicatio Papæ vel Episcopi.

7. *Item*, Quod non est supplicandum Sanctis orare pro viventibus, nec dicenda est letania, Affirmant enim Deum omnia facere, ipsos nil facere posse quos Sanctos vocamus. Set multos eorum prædicant esse in inferno quorum festa celebrantur.

8. *Item*, Quod non est decimandum Rectori existenti in mortali peccato. Nec oblationes aut donationes pecuniales sunt faciendæ in Purificationibus mulierum, nec in celebrationibus missarum pro defunctis.

9. *Item*, Quod presbiteri & diaconi quicunque tenentur & debent populo publice prædicare ratione ordinis suscepti, licet populum non habeant nec curam animarum.

10. *Item*, Quod Papa, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Decani, Officiales, utique omnes personæ majores ecclesiæ sunt maledicti.

11. *Item*, Quod nullus intrabit regnum cœlorum nisi omnibus renunciaverit ea dando pauperibus, solum Deum sequendo modo ipsorum.

12. *Item*, Quod vir vel mulier offerendo sacerdoti denarium petendo pro ipso missam celebrari, tam ille quam sacerdos sic recipiens sunt maledicti.

13. *Item*, Quod omnia inter clericos debent esse communia.

14. *Item*, quod est contra sacram Scripturam quod clerici habeant possessiones temporales.

15. *Item*, Quod divina officia non sunt cantanda cum nota, & quod Deus non delectatur in hujusmodi cantu.

16. *Item*, Quod non licet aliquo modo jurare. *Nota ibi isti firmandis, nam sequela cujuslibet dicti eorum talis erat.* **I am syker It is soth**, *vel sic*, **withoute doute it is so.**

17. *Item*, Quod illud quod fuit panis ante consecrationem in sacramento altaris, post consecrationem non est corpus Christi, set signum rei, non ipsa res. *Ricard.* II.

18. *Item*, Quod quilibet presbiter existens in peccato mortali non conficit neque baptizat nec confert aliquod sacramentum.

19. *Item*, Quod non pocius orandum est in ecclesia quam alibi.

20. *Item*, Quod festa Sanctorum, scilicet *Stephani*, *Laurencii*, *Margareta*, *Katerina*, & aliorum Sanctorum non sunt colenda neque celebranda, eo quod nescitur ut dicunt utrum sunt dampnati vel non, nec credendum est neque standum eorum canonizationi & approbationi dictorum Sanctorum factæ per Curiam *Romanam* in hac parte.

21. *Item*, Quod sancta Trinitas nullo modo est figuranda, formanda nec depingenda in ea forma qua communiter depingitur per totam Ecclesiam.

22. *Item*, Quod nullus Rector vel vicarius aut Prælatus aliquis excusatur à personali residentia facienda in suis beneficiis commorando in obsequiis Episcoporum, Archiepiscopi seu Papæ.

23. *Item*, Non licet presbitero locare operas suas.

24. *Item*, Quod Rectores & Vicarii non celebrantes nec ministrantes sacramenta ecclesiastica eciam removendi & alii loco eorum instituendi, quia indigni sunt & dissipatores bonorum ecclesiæ.

25. *Item*, Quod viri ecclesiastici non deberent tam validis incedere equis, nec uti tantis jocalibus, vestibus preciosis aut prandiis delicatis, set omnibus renunciare & dare ea pauperibus, pedibusque incedentes accipientesque baculos in manibus formam pauperum suscipientes aliis dando exempla per conversationem.

Videntes igitur proceres & communes regni navem Ecclesiæ istis & aliis innumeris erroribus atque nephandis opinionibus quasi undique de die in diem incessabili impulsione quassari, petierunt a rege in præsenti parliamento de istis remedium apponi ne forte archa tocius fidei Ecclesiæ talibus impulsionibus in illius temporibus præ defectu gubernaculi irremediabiliter quateretur, & gloriosum regnum *Angliæ* per fidei depravationem in desolationem gratiæ & honoris paulatim duceretur; Rex vero sano consilio tocius parliamenti in hac parte utens, jussit archiepiscopo *Cantuariensi* cæterisque Episcopis Regni ut officium suum singuli in suis diocesibus secundum jura canonica acrius & ferventius exercerent, delinquentes castigarent, librosque eorum *Anglicos* plenius examinarent, errata exterminarent populumque in unitatem fidei orthodoxæ reducere studerent, ecclesiamque urticis, vepribus defloratam liliis & rosis ornarent, fulcimentumque regiæ potestatis ut audacius & fortius agerent eis annuit. Et jussit rex statim absque dilatione literas suas patentes in singulos comitatus regni velocius mitti, & in quolibet comitatu certos inquisitores de hujusmodi libris & eorum fautoribus instituit, præcipiens eis ut remedium celerius apponerent, rebelles proximo carceri manciparent donec rex eis mitteret. Set executio tarda & quasi nulla affuit quia nondum hora correctionis advenit.

Copia

Copia regiæ Commissionis sequitur in hæc verba.

RIcardus *Dei gratia rex* Angliæ *&* Franciæ *& dominus* Hiberniæ, *dilectis sibi magistro* Thomæ Bryghtwell *in Theologia Doctori Decano* Collegii *Novi operis* Leycestriæ *&* Willielmo Chesulden *Prebendario prebendæ ejusdem Collegii; Ac dilectis & fidelibus nostris* Ricardo de Barowe *Chivaler; &* Roberto Langham *salutem. Quia ex insinuatione credibili certitudinaliter informatur quod ex insana doctrina magistrorum* Johannis Wyclyf *dum vixit,* Nicholai Herforde, Joh. Aston, *& suorum sequacium quamplures libri, libelli, cedulæ & quaterni hæreses & errores manifestos continentes in fidei Catholicæ læsionem & sacræ doctrinæ derogationem expresse & palam & notorie redundantes frequencius compilantur, publicantur, communicantur, & conscribuntur tam in* Anglico *quam in* Latino, *ac exinde opiniones nephariæ sanæ doctrinæ contrariantes oriuntur, & accrescunt, ac manutenentur, & prædicantur dampnabiliter & inique, in fidei orthodoxæ enervationem ecclesiæque sanctæ subversionem, & ex consequenti, quod absit, quamplurium incredulitatem eorumque animarum periculum manifestum: Nos zelo fidei catholicæ cujus sumus & esse volumus defensores in omnibus ut tenemur moti salubriter et inducti; nolentes hujusmodi hæreses aut errores infra terminos nostræ potestatis quatenus poterimus oriri seu quomodolibet pululare, Assignamus vos conjunctim et divisim ad omnes et singulos libros, libellos, cedulas, et quaternos hujusmodi doctrinam dictorum* Johannis, Nicholai, Johannis *& sociorum sequacium seu opinionem aliquam minus sanam continentes, ubicumque & in quorumcumque manibus, possessione seu custodia inveniri poterunt, infra libertates vel extra investigandos, capiendos & arestandos, & penes consilium nostrum cum omni celeritate possibili deferri faciendos, ut tunc ibidem de eisdem ordinare valeamus prout de avisamento consilii nostri prædicti fore viderimus faciendum. Ac eciam ad proclamandum & ex parte nostra firmiter inhibendum ne quis cujuscunque status, gradus seu conditionis fuerit sub pœna inprisonamenti & forisfacturæ omnium quæ nobis forisfacere poterit, aliquas hujusmodi pravas & nepharias opiniones manutenere, docere, pertinaciterque defendere clam vel palam, seu hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos detinere, scribere, vel scribi facere, aut emere, vel vendere præsumat quovismodo. Set omnes & singulos hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos secum habitos & inventos ad mandatum vestrum vobis reddat seu reddi faciat indilate; & ad omnes illos quos post proclamationem et inhibitionem prædictas contrarium inveneritis facientes & hujusmodi nepharias opiniones manutenentes, coram vobis præfato* Thoma *decano et* Wilhelmo *evocandos et diligenter examinandos, et cum inde legitime convicti fuerint, per ministros nostros proximis prisonis committendos, in eisdem detinendos quousque à suis erroribus, hæresibus, et pravis opinionibus resipiscant, seu nos pro deliberatione eorundem aliter duxerimus ordinandum. Et ideo vobis mandamus quod circa præmissa cum omni diligentia et efficacia intendatis et ea faciatis et exequamini in forma prædicta. Damus autem tam universis et singulis viris ecclesiasticis, quam vicecomitibus, majoribus, ballivis, ministris, et aliis fidelibus et subditis nostris, tam infra libertates quam extra, tenore præsentium firmiter in mandatis, quod vobis et cuilibet vestrum in præmissis faciendis assistentes sint, consulentes et auxiliantes prout decet. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud* Westmonasterium xxiij. *die Maii anno regni nostri undecimo.*

Magnates & communes regni videntes oppressiones inmanes & sceleratissima facta quorundam consiliatorum regis tam erga majores quam minores, & de die in diem in suis maleficiis invalescere sentientes, in præsenti parliamento unanimi assensu suggesserunt regi pro emendatione & reformatione habenda, sub hac forma.

A Nostre tresdoute seignur le roy et a touz noz altres seignurs du roialme monstrent lez humblez communes de vostre dit roialme lez causez & damagez advenuz en displesaunce du dieu & de seint esglise, en deshonour de vous & de vostre coronne, & de tous voz noblez & gentiles & a touz estatez du dit roialme per la leve & rumour ore tarde advenuz per lez petitez gentz de vostre dit realme ensemble ove lez perilles & damages qe de jour en altre apierent sils ne soient hastiment redressez, en destruccion de seint esglise deinz vostre realme en disheritance & dishonour de vous & de vostre corowne, & damages de touz ceaux de vostre realme, riches & pouers; dez queux perilles vous ne lez voz gentz de vostre terre ne poient eschapiere si pluis hastyve remedie per ascune mentz dez Prelatis, Conntez, Baronez, & dez pluis sagez de vostre realme ne soit ordeigne.

Primez a cause qe le peas & droite justice en vostre tere a quele vous estez tenuz a maigtenere nad este sustenuz egalment perentre ryches & ryches, poures & poures, & nomement perentre ryches & poures sicome dieu & droit demanderont, vostre poure peple ount este anyntez per extorcions de voz officers en paiis come eschetours & autres commissours dez officers & ministres de seint esglise, per officers dez altres seignurs en pays come seneschalles & clerkes dez courtes de Byron & nomement per iij. oue per iiij. en chescune Conte appellez seconde Royez qe au pigne vostre poure peple ne purront vivre ne porter lour charge en eyde de vous & de vostre realme quant bosoigne y fuisse, per quelez defautez vous & vostre realme ont este mys en grant disclaundre en chescune terre. Et outre ceo voz grandez juggez dez lez loyes de vostre terre nient cessantz en touz temps ne as touz persionez egale execution solonc lez voz loyez ordeignes, eins sont endlynes deschuere loffence dez maundementz per prive seale oue per grant seale encontre voz bonez loyes & lez priers dez altres seignurs ove queux ils sont de retenuz qils ne sont persaite lour devoire a queles ils sount jurrez, tout outrement en destruction de vostre dit poure commune sil ne soit pluis hastyment redresse.

Item, tresdoute seignur per la oue vostre dit poure commune ne solont en temps de voz nobles progenitours porter tantz ne tallages ne altres chosez especiales deinz iiij. oue v. anez une si ont cestez v. anez perdevant de an en ane mys mes a diversez tallagez nient egalment adgistez a chescune persone solonc

ſolonc ſoun eſtate davoire mes totedys & continuelment la pluis grant quantitate dez ditez taxes tortuoſement turmys a voſtre poure commune & nientmyens a nule eſploite ne petiſſe dez voz guerrez & en deffence de voſtre realme per la coſters de miere en contre la choſe grauncies. Eins ount eſtez ſur lez coſtiers du miere en divers parties de voſtre roialme lez mayſones de lez poures communez arſez, lez villagez & lez perſonez raunſones, & la nave tote outrement deſtruytz & la terre tote voyde & poure de tote maner de treſoure qe vous navez dont vous poiez voſtre terre defendre ne voſtre eſtate reale tenere, a grant doloure & poiſſance de toux vous ſagez pur le peple qe ſe leva ne ſaveyt altre choſe faire forſque a retter governours de voſtre counſayle appellantz lez pluis graundez de voſtre conſayle traytours a vous & a la roialme come gentz qe bien ne ſavoyent ne reſon.

Et pluſours altres encheſones treſredoute ſeignur purroit homme declarere a voſtre hauteſſe pur queux lez ditz communes leveront, ſil a fuiſſe pur long tariance de vous noſtre ſeignur & noz altres ſeignurs en ceſt preſente parlyment eſperaunce en Dieu qe ſi bone remedie ſoit ordeigne pur lez deffautez ſuſdites come apperteient, lez ditz defoutez & teuz altres qe buſoignerent a penſer ſerrount redreſſez en pleſaunce du dieu, honour & profite a vous & de tous noz altrez ſeignurs & communes du roialme. Pur quoy ſeignur vous bonez gentz vous preent humblement pur ſalvacion de vous, & dieu, & de le coronne, la quele ils ſont tenuz a maigtener par lour ligienance qe vous pleſe aſſentiere as eux qe les deffautes & perilles avanditez & aultrez que purront advener puiſſent eſtre ouſtez & redreſſez par ordinaunce de voz noblez & pluis ſagez au preſent aſſemble. Sembilantz au voſtre dit commune treſdoute ſeignur qe ſi ſage & perſite remedye ne ſoit mys en ceſt preſent parlyment lem doute de ceil perille venaunt a pres qe homme ne ſerra de puiſſance pur lamender, la quele ne voile dieu pur ſa mercy Amen. Et queux defautez remedier treſdoute ſeignur ſibien de ceux come per lez damages & perilles ſemblables advenere il ſemble a vous humblez communes per conge & per commaundment de vous qe primerment qe eſt boſoigne de mutere la governayle de vous & de voſtre terre qe vous noſtre liege & naturele ſeignur permy voſtre terre dehors & en touz voz altres ſeigniories fuiſſe honure & doutez & perſytement amez de peple pur bon & juſtice governayle, ceſt aſſayvoyre treſhonure ſeignur en droite juſtice feſauntz as tieux perſones ſi biene as poures come as ryches egalment ſolonc lour deſert ſi bien en voz hautez courtes come ayllours en cheſcune pays cheriſancez lez bonez & vaylantz de touz lez eſtates de voſtre realme ſolonc lour degree & deſert, & nomement le honurable chyvalrye de touz voz ſeigniories endonantz la corage a lez bonez pur ſuſtiner voſtre honour & deffendre voſtre realme dez damagez en puiſſaunce tortes extorcions & touz oppreſſiones faitez & affaire devers poures de voſtre terre en touz pays riches ne vaylaunce eſpernes qe fuiſſe ent atient & a ſontomes quelle ne fuiſſe prunes ſanz pardone ſolonc la deſerte de treſpas ſi biene de gentz eſpirituele come dez lanes mittant payn ſil vous pleſt en ceſt preſent parlyment come il ſemble a vous & a nous voilauncez ſeigniories & baronage ſur voz hautys juſticez & touz vous autres officers & commiſſours quecunqes pur faire droite & dieu juſtice en tous caſes ſi bien as poures come as riches ſaunz donne oue fee prendre daſcune autre de vous ſanz vendre lez loyes pur doute oue pur hayne oue pur donne ou pur couitiſe, ouſtantz le poure en cheſcune pays de meiſtymours de querell & touz ceux qe ſont appellez ſecondes royes extorcions; au confort & le relever de voz poures communes, per quele remedie & ordinance lealment teneux & executez en tut temps quant boſoigne ſoit vous noſtre ſeigniourez de dieu ameez & per my tote voſtre realme honourez pur drotture, qe dieu le voille ottroiez pur ſa mercy &c.

Tredoute ſeignur derechiefe a voſtre haute noblie ſoverengment en pleſaunce de dieu & de ſeynt eſgliſe pur honour de vous & de voſtre corone longment continuere pur eaſe & tranquillite de tut voſtre commune ordeigner per vous noſtre ſeignour & voz nobles a vous appellez de teux et tauntz come vous pleſt appelliere leſtate de vous & de voſtre coronne, & de voz guerrez regardere & deſtreitement examiner a tiele entent qe le honour de vous noſtre ſeignur & de voſtre coronne ſoient honeſtenement ſuſtenuz ſanz enbleſſement de voſtre roialte en touz choſez appendantz, qe per vous & voz ditz nobles ſil vous pleſt ore a ceſt parlyment lez cauſes dez taxus autres grevances chargez portes perdevauns de voſtre commune per defaute de ſage avyſement qe ſont la terre poure & anientz tut voide de treſoure, puiſſent eſtre ceſſez & appeties en ſupportacion de voſtre dit commune taunqe ils puiſſent lour meſme relever de lour poverte & la realme enricheſſer per ſage governaill. Entenduz a voſtre hauteſſe noblye noſtre treſhonoure ſeigneur ſil vous pleſt, qe lez guerrez devant ſuſtenuz ne lour biens peravant donez & degaſtez ne altres chargez aſſetz purront eſtre eſpecityez a voſtre dit realme & importable & ſuſtener taunz outrement la deſtruere, qe dieu ne voille; ſuppliauntz humblement a voſtre haute & royal nobleye qe pur dieu & voſtre honour la dit mater deſtrement & effectualment purroit eſtre determys au preſens au ſoverdigne pleſancez de dieu, encreſe & renomes de voſtre bone governement ſi bien dehors come dedeinz voſtre dit realme en perfait eaſe & proſperite de tut poure commune: per leſployte de quele article treſdoute ſeignour vous purrez purchaſſer de dieu & de voſtre poeple perfitement lours amours en tote lour pouare & corage, qe dieux coe voille per ſa gracious petie amen. Et pur la gracious eſploite de bon governement ſovereynement pur perfourmer lez requeſtez avount requies & declariez ſupplient lez ditz humblez communes a vous treſdoute ſeigneur & a touz noz altres ſeigneurs ore aſſemblez, qe de pluis ſage de voſtre realme & de pluis vertuoſe de quele eſtate qils ſoient vous pleſt faire eſtre nomez vj. viij. oue taunt de noumbre qe vous pleſt & lour faire chargere enſi touſt come ceo poet eſtre diſtingment & per bone payne & ſurement, qe endroit dez damagez & perillez avaunt nomez & pluſours altres qe nous ne ſavoms ne poemes pencer enſemble & des lez remediez avaunt nomes & de touz altrez purvyauncez & remedies qe enboſoignent pur lonour & bien de vous noſtre ſeigneur & tut le commune ils diligentz ſoient en tout lour pouare de ſuſtener voſtre honour & roialte & la proſperite de tut voſtre roialme eſpi-

ranez

Ricard. II. rancz en dieu & lour seen & travayll que nulle de ditz meschiefs ne nule tiele semblabez jammes navendra en vostre dit realme einz per leyde de dieu & per lour remediez & purvyance en temps qils ent serront chargez de ent ordeigner & occupiere sils facent loure devour vous nostre seigniour & vostre coronne serrez honurablement governez en totez honourez & honestez plesance & tut la poeple en quietz ; per quelez governementz enterres vous nostre seigneur de dieu chierez, & de vostre poeple perfytement ameez & doutez, & tut la roialme quietz, qe voille dieu coe ottroire Amen.

Mense Junii *Flandrenses* venerunt ad parliamentum petentes à rege & magnatibus regni pacem & concordiam inter *Anglicos* & *Flandricos*, promittentes se velle *Anglicis* obsecundare, & obsequium eis præstare, atque in omnibus eis adhærere pro suo posse. Tunc misit rex viros apud *Calesiam* tractare cum *Flandrensibus* de concordia & pace. Et *Anglici* plura petierunt ab illis & concesserunt petita. Et inter cætera petierunt ab illis, quod ejicerent omnes *Francigenas* de finibus suis deinceps cum illis non moraturos, & annuerunt hoc facere. Similiter petierunt ut castellum de *Gravelyng* quod in multum nocumentum & gravamen *Angligenis* extiterat, penitus destruerent & funditus dilapidarent. Nam *Anglici* in illis partibus degentes & mercatores illuc transeuntes multa mala & pericula per illud castellum perpessi sunt. Et verisimile est adhuc per dictum castellum talia sustinere & idcirco firmam pacem haberi inter regna non posse quamdiu dictum castellum staret vel etiam per *Flandros* gubernaretur. *Flandri* vero dictum castellum evertere aut in manus *Anglorum* liberare renuerunt, sicque discordes abinvicem abierunt. Interea, ut fertur, quasi infra proximum mensem orta est gravis dissensio in *Flandria* inter *Flandros* & *Francos* inter eos cohabitantes, adeo, ut dicebatur, quod uno die & uno tempore diei quasi in tribus horis occisi sunt de *Francis* & *Flandris* eis faventibus circiter xvj. milia virorum in tribus civitatibus, videlicet *Gaunt*, *Yprys*, & *Andewerpia*. Eodem tempore Dux *Gerlya* misit avunculum suum cum aliis magnatibus ad regem *Angliæ*, qui nomine dicti Ducis optulerunt homagium regi atque fidelitatem ex ejus nomine ei fecerunt in eodem parliamento publice coram omnibus congregatis. In exordio hujus parliamenti dominus *Thomas* de **Wodestoke** Dux *Glovernia*, & *Henricus* Comes *Derbeye*, *Ricardus* Comes de **Arundell**, *Thomas* Comes de **Warwyke**, & *Thomas* Comes Marescallus in pleno parliamento accusaverunt prout prius appellaverant de falsa proditione & seditione dominum *Alexandrum Nevyll* fratrem domini *le Nevyll*, archiepiscopum *Eboracensem*, & *Robertum Veer* Ducem *Hiberniæ* & Comitem *Oxoniæ*, & *Michaelem de Pole* Comitem de **Suthfolk**, *Robertum Tressylyane* capitalem Justiciarium regis, & dominum *Nicholaum Brembul* militem & civem *Londonensem* quem sæpius rex fecerat Majorem præter & contra voluntatem multorum civium; & accusaverunt eos de alta proditione in multis falsitatibus regi & regno per eos factis; & ad hoc probandum se optulerunt in forma quæ sequitur.

A Tresexcellent & tresredoute seignour nostre seignour le Roy, & son consayle, en cest present parlyment monstront *Thomas* Duc de *Gloucestre* Conestable *Dengletere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyke*, & *Thomas* Cont Marescall, qe come lez avantditz *T.* Duc de *Gloucestre* Conestable *Dengletere*, & *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, & *T.* Cont de *Warwyke*, come loialx lieges nostre seignur le Roy pur profite du Roy & realme le xiiij. jour de Novembre darreyne passe a **Waltham Crosse** en le conte de **Hertford**, devant le tresreverent piere en dieu *William* lerceveske de *Cantebrus*, *Edmund* Duc *Deverwyk*, reverent piere en dieu *William* eveske de *Wyncestre*, *Thomas* eveske de *Ely*, alors Chancelere *Dengleterre*, *John de Waltham* alors Gardeyne du prive seale nostre seigniour le Roy, *John* seigniour de *Cobham*, mes seigniours *Ricard le Scrope*, & *John Denros* adonqes Commissioners nostre seigniour le Roy ordeignez & faitez en le darreyne parlyment, appelleront *Alexander* lerceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressiliane* faux Justice, & *Nichole Brembul* faux Chivalere de *Londres* de hautes tresons per eux faitez encontre le Roy & son realme, & soy offeront de se pursuere & mayntener & sufficeant seurte trover. Et prierent as ditz seignurs dez cestez certefiere a lour dit seigneur leage ; Quele chose estoit certyfie a mesme le jour a nostre seignur le Roy per lez ditz seigniours Commissioners a *Westmynstre* ou pleuseurs dez ditz appellez estoient present pleinement ensonnes & certifiez du ditz appelle. Et puis per asent du Roy & son conseyll lez avantditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Dengletere*, & *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk* le dysmeygne le proschein ensuant viendrent a *Westmynstre* in presence du Roy & de son consayle illeqes pur profit du Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk* & aultres traytours sez compaignons appellez dez hautez tresons per eux faitz contre le roy & son realme come traitours enmys du Roy & du roialme en affirmance lour appelle avantdit, & soy offeront de ly pursuere & maintener come devant est dit. La quele appelle nostre seignur le Roy accepta, & sur ceo assigna jour as ditz parties a son primere parliment qe serroit tenuz a *Westmynstre* lendemayne del Chaundelere proscheyn ensuant, de prendre & receyver adonqes sur la dit appelle pleyn justice. Et en le temps mysme prist en sa sauve & trespecial protection lez ditz parties ove touz lour gentz biens & chatieux, & coe fist proclamere & publiere en sa presence en mesme le temps. Et puis le lundy proscheyne apres le jour de la natyvite nostre seigniour *Ihesu Crist* proscheyn ensuant lez avauntditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Dengletere*, *Ricard* Conte *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk* ensemblement ove lez avantditz seignurs *Henry* Cont de *Derby*, & *Thomas* Cont Marescall en presence du Roy en le toure de *Londres* come loiale lieges nostre seigniour le Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veer* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justicer, & *Nichol Brembul* faux Chyvaler de *Londres*, dez hautez tresonez per eaux faitz encontre le Roy & son realme *Ricard. II.* come

come traytours enmys du roy & du roialme & soy offerent de purfuere & maintener & suffisant seurte trover, come de suis, & sur ceo le roy lour assigne jour a son proicheyne parliment a pursuere & declarere la dit appelle. Sur quoy le roy per avys de son consaile fitt proclamer en touz lez contees Dengliterre per briefs de son grant seale qe touz lez ditez appellez serront au dit Parliment a y respondre sur appelle suisdite. Et quele appelle lez avanditz, *Thomas* Duc de *Gloucestre Constable* Dengleterre, *Henry* Conte de *Derby*, *Richard* Counte *Darundell*, & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, *Thomas* Cont *Marchall* appellantz sont prestez a pursuiere maigtener & declarere & come loialx lieges nostre seignour le roy pur profite du roy & realme appellount lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* &c. dez hautez tresons per eux faitz encontre nostre seignur le Roy & son roialme come traytours & enmys du roy & du realme. Quelles appellez & tresons sont declarez appointez & specifies pleynement si come est contenuz en diverse cedules annexes a y cestez, & prient qe lez ditz appellez soyent demands & qe droit & justice ent soit fait en cest pesent parlyment avantdit.

Articl. 1. Primerment *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglieterre*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Count de *Warwyke*, *Thomas* Cont *Marchall* appellont & dyont qe *Alysander* ercevesk *Deverwyk*, *Robart* de *Veer* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Count de Southfolk, faux traytours & enmys au Roy & a realme veantz le tendurnes del age nostre dit seignur le roy & la innocencie de sa royal persone luy firont entendere come pur verite tantz dez faucez choses par eaux outre lealte & bon foy ymagines & controvez qe entierement en luy fyrent de tut a eux doner son amour & ferme foy & credens & hayer ses loiax seignurs & lieges per queux il duist de droit pluis aver & estre governe. Et auxint accrochans a eaux real pouare endeffranchissant nostre signeur le roy de suevereigte enblemyssance & amenusaunz sa royale prerogatyve & regalye luy firent si avant obeysere qil fuist jure destre governe conseylle & meine per eux. Per vertue de quele serment eux luy ont silongement tenuz en obeisaunce de lour faux depensemet ymaginacions & faitz qe lez meschiefes enconvenienes deseux & destruccions contenuz as articles si apres ensuant sont avenuz come sont overtement en partye a monstrer & desclarer pur profit du roy & du roialme.

2. Item la oue le roy nest tenuz de faire nule serement envers nules de ses lieges si noun le jour de son coronement oue pur commune profite de luy & de son realme lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart* de *Veer* Duc *Dyrlande*, *Mychele de la Pole* Count de Southfolk, faux traytoures du roy & du royalme ount faitz luy jure & assenter envers ceux qe les mayntendra & sustendra a vivre & morere oue eux & issint la oue le roy doit estre de franc condicion pluis qe nule altre de son roialme ils luy ont mys pluis en servage encontre son honoure estate & regalie, encontre lour ligeance come Traytours a luy.

3. Item lez avanditz *Robart* de *Veere* Duc *Dirland*. *Mychele de la Pole* Count de Southfolk, *Alexander* Ercevea *Deverwyk* per assent & consayle *Robart Tresilian* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundres*, per lour faux covyn ne soffe- ront pas lez grantz du roialme ne lez bones conseyllours le roy parler ne aprocher au roy pur luy bien conseyllere ne le roy parler a eux forsque en la presence & en la oyere dez ditz *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole* Count de Southfolk, *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* per assent & consayle *Robart Tressylyan* faux Justicer, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en presence dascune deux a meyns a lour volunte & solonc lour sayle & choses qils vaylorent en rebottant lez grantz & lez bonez conseylers le roy de lour bone volunte vers lour seigniour liege & encrochanz a eux royal pouere seigniorye & soeverraat sur la persone le roy a grant dishonour & peril du roy & du coroun de son roialme.

4. Item, les avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychele de la Pole*, Cont de Southfolk, *Robart Tressylyan* faux Justicer, *Nichol Brembul*, faux chivaler de *Loundrez*, par lour faux covyn & acrochement de lour faux malvestez maneront & male conseyleront nostre seignur le roy, si que sa presence qil doit de son deverere monstre a lez seigneurs grauntz & a son people leige & a lez grants & droit queux requiterent respondre ne le fist poynt forsque & a la taylle lez ditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Mychel de la Pole* Cont de Southfolk. *Robart Tressylyan* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en oustount le roy de son devoyre contre son serement & lez coieres dez grantz seigneurs & de people de son seigniour liege, en compassance de eloignet le coer nostre seignur le roy dez pieres de la terre pur avoire entre eux soul le government du roialme. *Item*, per le dit accrochment lez avanditz, *Robert* de *Veere* Duc *Dirlande*, & *Mychele de la Pole* Cont de Southfolk per assent & conseylle du dit *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* ont faitz qe nostre seigniour le roy sanz assent du roialme ou deserte deux lour ad done per lour abette moult diversez seigniories chastelle vylles manoyrez sibien annexes a sa corone come autres, si come la terre *Dirlande* & *Okam* oue la forest dycell & grantez terrez qe furont al seigneur *Dandelegh* & autres grantz terres as dit Duc *Dirland* & as autres diversement, peront ils sont grauntment enriches & le roy est devenez en poure et nad dont il se purra sustener et portere lez charges du royalme si noun per imposicions taxus oue tributes mettre et prendere sur son poeple en disheriteson de sa corone et en defesance du royalme.

5. Item, per le dit encrochment lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Cont de Southfolk, per assent et conseyle de dit *Robart Tressylyane* faux Justicer, et *Nichol Brembulle*. faux chyvaler de *Loundrez* ont faitz qe nostre seignur le roy ad done divers manoyres terres tenementz offices et baylifes as diverses altres persones de lour affyance et as auteres persones dez queux ils ount prisesgrantz douns per brogages pur ycellez causes et auxi per cause a tener ovesk eux en loure faucez quereles et purposes en deffesance du roy et du realme sicome est de sir *Robart Mansel* Clerc, *John Blake*, *Thomas Uske* et altres diversment.

Item, *Robart de la Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de Southfolk, et *Alysander* Ercevesk *Deverwyk*, per assent et conseyle de *Nichol*

Ricard. II. *Brembulle* faux chivaler de *Loundres* encrochant a eux roial pouare ount fait qe nostre dit seignur le roy lour ad done tresgrantz donnes dor & dargent sibien des biens joialx propres come des biens & tresoures du roialme sicome des dymes quinzymes & aultres taxes a diverses parliments grantez pur estre esploites en defence & savegarde du roialme & altrement, quel some amont a C. mill. marcz & pluis, sicome au dit Duc *Dirland* & autres diversements. Et outre ceo plusoures bones ordinances & purposez faitz & ordeignez en parlyment sibien pur lez guerres come en deffence du roialme, ont ils desturbez en grant arerelment du roy et du roialme.

7. Item, per le dit encrochement & per grantz donnes & brogagez quils ont pris lez avantdit Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* ont faitz qe diverses persones nient sufficiantz & nient covenables ont lez garde & governance des diverses seigniories chastellez & paiis en guerre come en *Gueyene* & aillours si bien de cea la miere come de la peront le poeple & paiis dy celles parties lieges & loialx au roy pur grendure partie sont destruez & grantz seigniories des novellez rendutz as maynes & possessiones des enmys sanz assent du roialme, queles ne furent unques en maynes des enmys puis le conquest du cell sicome il est en la marche de Scoce & ayllours en desheriteson de corone du roy & grant arerelment du roialme sicome en *Harpeden* & *Craddok*, & aultres diversementz.

8. Item per le dit encrochement lez avantditz *Alexander* Ercevesqe *Deverwyk* & sez compaignons traitours susditz ont faitez qe diverses gentz ount desturbes de le commune ley *Dengliterre* & mys a grantz delays perdes & costages, & estatutez & Jugementz droiturelement sur causez necessariez faitz & renduz en parliment reverses & adnullez per procurement dez ditz malfesours & traitours, & ceo per cause dez grantz donnez & brogages per eaux recevy du cell parties en grant arerelment du roy & du roialme.

9. Item, lez avantditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, & lez altres traitours au roy & au roialme ont faitz & conseylle nostre dit seignur le roy a granter chartres de pardon dez horribles felonies & tresons si bien contre lestate du roy come du partie, la quele chose fuist encontre le roy & le serement le roy.

10. Item, la oue lez avantditz seigniories de la terre *Dirland* sont & ont estez du temps dont memorie ne court parcel del coroun *Dengliterre* & lez gentz de cell terre *Dirland* per tote le temps avantdit ont este liegez sanz mesne au roy nostre seigneur & ses roialx progenitours roys *Dengliterre* en toutz lour chartres breves lettres patentz & auxi en lour sealx en augmentacion de lour none & de lour roialte lez qunt fait nommez seigneur *Dirland*, les avantditz *Alexander* Erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, & *Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, come faux traitours au roy per le dit encrochement ont fait & conseille qe nostre seignur le roy en quanqe que luy est ad grante & assente plenement & soy accorde qe *Robart de Veere* Duc *Dirland* soit fait roy du dit terre *Dirland*, & pur complere cest malveys purpos lez avanditz traytours ount counseylle execyte qe nostre seignur le roy ad envoye sez letters a nostre seint piere le Pope de grantiere ratifiere & confermer lour traitoroule purpos sanz science oue assent de son roialme *Dengliterre* & de la dit terre *Dirland* en desceverance de la liegiance du roy perentre le dit realme *Dengliterre* & la dit terre *Dirland*, en descresse del honurable none du roy nostre seigneur avandit, & en overte dishereteson de sa corone du roialme *Dengliterre* & pleine destruccion dez lealx lieges du roy nostre seignur & la dit terre *Dirland*. *Ricard. II.*

Item, la ou per la grant chartre & autrez bonez leyes & usagez du roialme *Dengletere* qe nul homme ne serra pris ne prisonez mys a mort sanz due proces de lay avantdit *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londrez* per le dit encrochment prist per rioet certeins prisouns deis de prisone de **Newgate** chapeleins & autres jesqe le noumbre de xxij. ascunes endictez appelles de felonie & ascunz provours en cas de felonie & ascunez prisez & prisonez illoeques per cause de suspecion de felonie, & lez amesnoit hors de *Lounndrez* en la conte de **Kent** a un lieu qest appelle **Foulehoke**, & illoeqes encrocha a luy roiale pouere come traitour au roy sanz garante oue processe du ley les fist estre decollez toutz sanz un qestoit appelle de felonie per un provour le quele il lessoit aler a large mesme le temps. 11.

Item, lez avantditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Cont de **Suthfolc**, *Robart Tressylyane* faux Justicer & *Nichol Brembre* faux chivaler de *Lounndrez*, traitours au roy et au roialme ont prisez en meinez causes grantz donnz en noun du roy dez diverses parties pur maintenance dez querelez et ascune foith dez ambideux partiez si come pluis a pleine serra monstre quant mester serroite. 12.

Item, per le dit encrochement lez avanditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de **Suthfolc**, et touz cez autres compaignons ont fait que per la ou ascun dez seignurs altres loialx lieges nostre seignur le roy as diversez parlimentz eyantz grant pouare et doute le perde du roy et du roialme per cause lez ditz mesfesours meschiefs moveront davoire bone governance entour le roy pur eschuiere les perilles avantditz, qe nostre seignur le roy se mova tut et si durement encontre eux qe commanda ascunez que departieront de son conseille et de parliment, ensi quils serront pluis parler de cest mater ne touche bone governance du roy et du roialme pur prioure de mort en grant arerelment du roy et du roialme. 13.

Item, per le dit encrochment les avant ditz *Alexander* Ercevesk *Deverwyk* et touz lez autres traitoures ont fait qe la ou le darreine parliment touz les seignurs et autres sages illoeques assembles veantz le perde du roy et de son realme esmuz tantz pur les perilles et meschiefs susditz & qe le roy estoit dupartie de consaile du roialme et se tenoit tut a conseile de lez ditz mesfesours et traitours come per cause qe le roy Franceys estoit eskyppes ou son roial pouare en la meere prest pur avoyr arriver en Engletere et destruere tut le roialme et la lange *Dengletere* et nul ordeignance ne governãce estoit aillours fait pur savite du roy ne du roialme, mes ne sovieront de ceo autres remedyes mes monstront au roy tut pleinement coment il estoit malement governe conseillie et demenee per les avantditz traitours et mesfesours en declaranz a luy lour malves condicions et luy requi- 14.

Ricard. II. quirerunt moult humblement come ſez loialx lieges pur ſavite de luy & de tut ſon realme, & pur eſchuire touz lez perillez avantditz leſſer & ouſtiere lez ditz meſfeſours & traitours hors de ſa preſence & companie, & qe ne ſerroit en apres lour malveis conſaille mes apres lez ſagez loialx & diſcretes du roialme. & ſur ceo les ditz traitours meſfeſours veantz ceſt bone & honurable opinion de parliment & pur deſturbere cel bon purpos par lour faux conſeille firent qe noſtre ſeignur le Roy commanda a Maire de *Londres* de faire ſodeignement lever un grant pouare dez gentz de *Londres* docciere & mettre au mort touz les ditz ſeignurs & communes hors pris ceux que furent de lour covin, al ſeiance de quele male fait lez greindres meſfeſours & traitours ſuiditz ſerroient partie & preſents en deffeſaunce du Roy & du roialme ſuiditz.

15. Item, Quant lez ditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk* & touz les altres traitours & meſfeſours au Roy & au roialme perceveront qe lez ditz Maire & lez bonez gentz de *Londrez* avoient overtement refuſez en preſence du Roy dacompliere lez ditz malveis purpoſez & prodicion touchant le mourdre dez ditz ſeignurs & communes, par lour dit traiterouſe acrochement faucement conſeleront le Roy et tant fyront qe noſtre ſeignur le Roy ſoy eſloignaſt hors du dit parliment per pluſours jours et ſiſt certifiere qe ne voloit unqes approcher le dit parliment ne communer ove lez ditz ſeigniours & communes du boſoignes du roialme pur nule perile perde ne meſchieſe que purroient aſcunement avener a luy et ſon roialme ſi ne fuiſſe primerment aſſurez per lez avantditz ſeigneurs et communes qils ne duiſſent riens dier ne faire en le dit parliment encontre aſcunez dez ditz meſfeſours, ſavant qils duiſſent alere et procedere avant touchant la proceſſe qe fuiſt lors comence envers *Mychel de la Pole*; a grant arereſment du Roy et du ſon roialme, et encontre lez auncicns ordeignance et libertes du parliment.

16. Item, Lez avantditz ſeignurs & communes du roialme apres qils avont entenduz qe la volunte le Roy per les malves excitacion et conſeile de ditz *Alexandre* & touz lez altres eſtoit tiele qil ne voloit ſuffrere aſcune choſe eſtre comence purſue oue fait encontre lez ditz maliſeiours & traytoures come deuis, ne voleront ent pluis parlere ne procedere encontre la volunte le Roy, Et puis en le dit parliment ewes lez conſeillez & aviſementz dez touz lez ſeignurs juſticez & aultres ſagez communes du dit parliment coment leſtate du Roy & de ſon roialte purront meulx eſtre ſavez encontre lez perillez & meſchiefs ſuiditz. Et ne ſceiront trover ne troveront altre remedie mes de ordeigner qe xij. de loialx & ſages ſeignurs de la terre ſerront de conſeille du Roy pur une an entiere alors prochein enſuant, & qe lours ſerroit fait tiele eſtatut & commiſſion per meſme le temps per queux ils avoient plin & ſuffeſant poiar de ordeigner pur la governance du Roy & du roialme & quanqe appertenoit a Roy de ſea la miere & de la, & de repellere repayerer & redreſſer quant qeſtoit malment fait encontre leſtate honour & profit du Roy & de realme, & de faire altres choſez diverſez & neceſſariez du Roy & du roialme, come eſt contenuz en la commiſſion ent fait quele eſt de recorde en la Chancelerie. Et qe nule perſonn ne deveroit conſeillere le Roy ne luy mover aſcunement encontre la dit ordeignance & ſtatute, & ſi le ſerroit, a primer foit perdiroit touz ſez bienz & chatieux, & al ſeconde defaute il porteroit penance de vie & de membre. Et cellez ordeignancez & remedie ſerroit ent fait ſil pleroit au Roy & nient aultrement. A quele ordeignance touz lez juſticez du roialme eſtoient accordes & lour conſeile a ceo doneront ſibien en preſence du Roy come dez ditz ſeignurs, Et auxint noſtre ſeignur le Roy ſey aſſente pleinement a ycelle ordeignance. Et ſur ceo lez ditz ordeignance eſtatutz & commiſſion furent faitz & accordauntz al aſſent du Roy & dez ditz ſeigneurs & juſticez, & altres ſagez & communes aſſemblez au dit parlyment pur ſavere le Roy, ſa regalie, & ſon realme, Et apres le finiſſment de dit parliment lez ditz traitours & meſfeſours par lour ditz malves encrochementz faucement & tratriouſement enfourmeront le Roy qe lez ditz ordeignancez eſtatute & commiſſion eſtoient faitz en deſeſance de ſa regalie, & qe totez ceux que procureront oue conſeleront lez ditz ordeignancez eſtatut & commiſſion deſtre fait & qe touz y ceux qe exciteront le Roy daſſenter a ceo ſont dignez deſtre mortes com traitours au Roy.

Item, apres ceo lez ditz meſfeſours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyke*, *Robart de Veer* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Treſſylian* faux Juſticer. & *Nichol Brembre* faux Chivaler de *Londres*, ont faitz le Roy aſſemblere conſeille dez certeins ſeignurs juſticez & altres pluſours faitz ſanz aſſent ou preſence dez ſeignurs de grant conſeille, & lez ont faitz diverſez demaundes & moult ſuſpecionouſe dez diverſez matiers. Pur quoy le roy lez ſeignurs & le commune poeple ont eſtez en le pluis grant trouble & tut le realme auxi & lez coers dez pluſours retrays du Roy ſavant loure liegeaunce. 17.

Item, Pur acompler la dit haut treſon les ditz meſfeſours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per aſſent & conſeille *Robart Treſſylian* faux Juſtice, & *Nychol Brembulle* faux Chivaler de *Londres*, firent le roy alereoveſqe aſcunez dez eaux per my ſon roialme per le greindoure partie en parties de *Calis*, & firent le roy faire venir devant luy lez ſeignurz, chivalers, eſquiers et altres bonez gentz dez ditz parties ſibien dez citees et boroughez come dez altres lieus, et lez firent eſtre liez aſcunes per lour obligacions et aſcunez per lour ſerement a noſtre ſeignur le Roy deſtre oveſqe luy encontre touz gentz, et dacompler la purpos du Roy qeſtoit a celle temps de acomplere lez voluntez et purpos dez lez avantditz meſfeſours et traitours et per faux imaginacions covins et crochemētz ſuiditz. Queux ſeurtez et ſerement eſtoient faitz encontre lez bonez loyes et uſages de la terre et contre le ſerement du Roy a grant arereſment et diſhonours du Roy et du roialme. Item per force tielez liens et ſerementz tout le roialme eſt movee en grant murmour et truble per lez ditz meſfeſours et traitours *Alexandar* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Vere* Duc *Dirland*, *Michele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Treſſylyan* faux Juſtice, *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, et en perille davoire ſuffert diverſez meſchiefs emportables. 18.

Item, pur aforcer lour purpoſes lez ditz *Alex. &c.* ove touz ſez compaignons ſovent firent le Roy ſoy eſſoinere en lez pluis longez partiez du realme a cauſe 19.

qe lez seignurs assignez per lez ditz ordeignancez & statutez & commission nie purroyent conseillere ovesqe luy du busoigne du roialme, en desturbance & deffence le purport & en effect del ordeignance estatutez & commission avantditz en grant arerement du roy & du roialme.

20. Item, Les avantditz mesfesours & traitours *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robart Tressylian* faux Justice, apres quellez estoient sustraiez lez corps & bien volunte le roy dez ditz seignurs qe senteront de faire lez avantditz ordeignauncez estatutez & commission en darreine parliment, & qe le roy les tenoit sez enmys & sez traitours & ovesqe ceo qils estoient seurs qe lez opinions dez justicez estoient accordantz a lour malveis purpos suisditz & qascunes dez ditz justicez estoient de lour assent & covine aillours pur faire imaginacion & pur attendre lour faux & traiterous purpos avantditz per faux compassements entre eus ordeigneront qe ascunez dez ditz seignurs & communes serront primerment arrestez, puis per faux enquestz endittez atteintes dez certeins tresons per eux fauxment imagines tut mesmez lez seignurs & communes & issint estre mys in malveis & honitouse mort & eux de lour sank perpetuelment disheritez, & qe ceux faux arrestez enditesmentz & attiendrez serront faitz a *Londrez* & en *Middlesex*. Et pur celle cause firent un malveis & faux persone de lour covine *Thomas Uske* destre south viscont de *Middlesex* qe perlaunce & assent procurement & commandment enpristz qe lez faux enditesmentz & attiendrez serront faitez & acomplez per le maner susdit, & a plener complessement de mesme la treson lez dits traitours firent nostre seignur le roy envoiere sez lettres du credence per *John Rypon* faux clerk qe estoit de lour faux covine, directez a Maire de *Londres*, quele credence estoite qe le dit Maire duist mettre le dit *Thomas* Duc de *Gloucestre* & aultres certeins persones queux il nomma a cell temps. Et apres qe le dit Duc & lez altres fuissent ensi arrestez ils duissent estre enditez de certeins tresons en maner come le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* qestoient de ceo pleinerment enformes duissent enformere le dit Maire. Et puis le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* per force du dit lettre de credence porteront al dit Maire une bille questoit enformacion de la dite fauce enditement commandant & chargeant deper le Roye au dit Maire qil a son pouare duissoit faire lez avantditz arrestez enditementz & atteindres estre faitez per le manere suisdit. Le fait de quele bille ensuit. *Semble par le meilr qe certeins* &c. ut en confession *Blake* &c. Outre ceo lez ditz mesfesours & traitours ordeigneront qe bone espie serroit fait sur la arrivall de mon seignur Duc de *Lancastre* & qil serroit arestee maintenant sur sa arivall.

21. Item, apres qe lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, mesfesours & traitours au roy & a roialme avoient ensi traiterousement enformes nostre seignur le roy qil croya seurment qe lez ditz ordeignancez estatutz & commission furent faitz en derogacion de sa regalie & prerogative du roy, & luy ensourmeront de croicre auxi forteinent qe toux ceux qe ordeigneront lez ditz ordeignance estatuz & commission destre faitz furent en finall purpos a degradere & deposere nostre dit seignur le roy. Et qils ne voillent en nule maner cessere de lour purpos tanqe averont ceo perfait, peront le roy lez tinet come sez enmys & traitours.

Item, Apres cell faux & traitorouse informacion quant lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylian* fauce Justice, & *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres* perseveyront qe nostre seignur le roy lez loialx seignurs tenoit come sez enmys & traitours, lez ditz mesfesours & traitours luy conseilleront qe per chescune voie possible luy serroit sibien per pouare dez sez gentz liegez come per pouere de sez enmys *Franceys* & altres a destruere & mettere a mort lez avantditz seignurs & touz altres assentantz al feisaunce de dit ordeinance estatutez & commission, & qe ceo serroit si privement qe nully ent saveroit tanqe y fuist mis en fait. 22.

Item, pur acompler cest haut treson lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per lour conseile ils firent le roy sez lettres de credence maundere a son adversarie du roy *Franceys* ascunes per *Nichol Suthwell* vadlet de sa chaumbre & ascunez per altres persones de petite estate sibien alienz come denizeinz, requerant & enpriant le dit roy *Frannceys* qil verroit estre ove tut sa pouare & counseil eidant & enforceant a nostre seignur le roy a destruere & a mort mettre lez ditz seigneurs & aultres *Englys* lez queux le roy lors tenoit sez enmis & traitours come desus, a tresgrant disease & trouble de tut le roialme. 23.

Item, Lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de Pole* Cont de *Suthfolc* acrochantz a eaux roial poiare firent le roy promittere a roy *Franceys* per sez ditz lettres & messagez pur eide & forcement avoire du dit roy *Franceys* & de sa pouare pur acompliere cest haut treson de prodicion & murdre, de doner & suffrendre au dit roy *Franceys* la ville & le chastell de *Calys* & touz altres chastiellez, forcellettes en la marche de *Pycardie* & a *Troys* lez chastielles & villes de *Chirburgh* & de *Brest*, a tresgrante dishonour & trouble & arrerissment du roy & du roialme. 24.

Item. Apres lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, estoient surez davoire eide en forcement du roy *Franceys* per manere come desuse, lour estoit accorde perentre nostre dit seignur le roy & le roy *Franceys* per excitation & fesaunce dez ditz traitours *Alexandre* &c. & touz cez compaignons qe parlance serroit faite en lez marches de *Calys* de trewe per v. anz perentre lez ditz dieux roialmes *Dengliterre* & *France*, Et a quele parlance serront lez ditz deux royes & auxi lez ditz seignurs *Engleys* queux le roy tenoit allors sez enmis & traitours a la treson mesmes lez seignurs *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Dengleterre*, *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & altres serront mis amort. 25.

Item, pur acompleysement de ceste haute treson 26.

Alexandre

Ricard. II. *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, firent le roy envoier pur avoire certens savecunditz du roy *Fraunce* ascunez pur le roy meisme, ascune pur le Duc *Dirland*, & ascunes pur *Iohn de Salusbury*, et *John Lancastre* chivalers ove certeine noumbre dez gentz ove eux pur alere en *France* en acomplissement de lour dit malveys purpos & treson. Lez queux sont prestz a monstrere.

27. Item le avantdit *Nychol Brembul* faux chivaler de *Londrez* per assent & conseil des dits *Alisandre* Erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland* *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice acrochantz a eaux roial pouare come devant fist qe ascuns des eux vendrent a *Londrez* en propres persones, & sanz assent oue savoire du roy illeques overtement en non du roy fist touz les craftus du dit Citee de *Londrez* estre jurrez a tenir & persourmere diverses matieres nient honestez sicome est contenus en le dit serment quest de recorde en la Chancelerie, & entre autres, qe la volunte du roy & le purpos du roy tiendront & sustiendront a lour pouare encontre tieux ceux qe sont oue serront rebelles oue contrariantz encontre sa persone oue son regalie, et prestez serront a vener & demourere oue nostre dit seignur le roy pur destruere toux ceux que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seignur le roy en ascune maner, & qe prest serront & prestment vendront a lour maire qe lors estoit oue qe apres cel temps serroit quanqe a quele coure serroient requis pur resister tanqe come la vie lour dure a touz que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seignur le roy en ascune maner, & qe prest serront & prestment vendront a lour maire qe lors estoit oue qe apres cel temps serroit quanqe a quele coure serront requis pur resister tancqe come la vie lour dure a touz que purposent oue purposeront encontre nostre seignur le roy liege oue ascunes des points suldits. A quele temps le roy per malves information des dits messesours & traitours & per faux respons des dits Justices fermement tenoit les dits seignurs & altres qe estoient de lassent de faire les avantdits ordeignances estatus & commission estoient rebelles a luy ses enmys & traitours & quele informacion allors estoit disconez as gents des *Londres*; Et auxi per tieles paroles obsaires en le dit serement continues, le entent des dits messesours & traitours estoit de exciter les avantdits gents de *Londres* de sterre et de faire lour pouare a destruere les seignurs loialx susdits.

28. Item lez avantditz *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundres*, *Alexandur* Erceveske *Deverwyk*, *Robart Veer* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Traytours de Roy & du roialme accrochant a eux royal pouere de lour auctorite demesme sanz garrante du roy oue de son grant conseile firet faire proclamer per my la Cite de *Loundres*, qe nul des lieges nostre seignur le roy ne duissent sustener ne conforter ne eider *Richard* Count *Darundell* & de *Surre* piere de la tiere un des seignurs de grant conseille nostre seignur le Roy durant la dit commission, ne armour ne vitailles ne autres choses necessaries luy vendre ne nul aultre manere luy desportere, & qe touz ceux questoyent entour luy dussent luy voidere come rebelle du Roy sur peine de quanque qils purront forfaire vers nostre dit seignur le Roy, monstrant & portant une patent nostre seignur le Roy dautre tenure en compassant du dit faux proclamation en aloignement du loialx lieges nostre dit seignur le Roy. Ricard. II.

29. Item les dits *Nicholl Brembull* faux chivaler de *Londres* per assent & conseille de les avantdits *Alexandur* Ercevesk *Deverwyke*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfole* fist crier & proclamer en la dite Citee de *Londres* qe nul persone soit si hardie parler ne parole ne mot soner de male des dits messesours, traitours ne des ascuns deux sur paine de forfeture de quanque qils purront forfaire envers nostre dit seignur le roy encrochantz a eux roial pouare.

30. Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Deverwyke*, *Robart de Veer* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* traitours au roy & au roialme ont faites le roy maundere a son counseile de faire certeins persones per my *Englieterre* viscontz queux estoient a luy nummez per les dits messesours & traitours al entent de faire tieles chivalers des Contes veniere al parliment come ils voillent nummer, en defaute de bons seignurs & loialx & bones Communes du roialme & auxi des les bones leyes & customes de la terre.

31. Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Deverwyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* faux traitours au roy & al roialme durant le temps de la dit proteccion en anientissment de la dit pelle fauxment conselleront & firent le roy commaundere per ses lettres as diversez chivalers & esquiers, viscontz & altres ses ministres de diversez Contees de lever & assembler tut la pouare qils purront pur vener ove le dit duc *Dirland* encontre les avantdits troys seignours appellantz pur eux sodenement guerrer & destruer.

32. Item durant le temps de la dit proteccion les avantditz *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Alexandur* Erceveske *Deverwyk*, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* firent le roy per ses lettres notifiere au dit Duc *Dirland* coment il & autres estoient appelles de treson per les dits *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Richard* Cont de *Arundell* & de *Surre*, *Thomas* Count de *Warwyk* coment il avoit de se done jour au dits parties tanqe a proschein parliament, & coment il ad pris en sa especiale proteccion ambideux parties oveqe touz lour gents & biens & chatieux; Et outre estoit contenuz as dits lettres du roy qe si le dit Duc *Dirland* avoit sufficant pouare qil ne serroit aler oveqe le dit pouare & de vener au roy. Et tost apres firent le roy escriver au dit Duc *Dirland* qil prendroit le champ oveqe tut la pouare qil purroit assemblere, & qe le roy luy encontreroit oveqe tut son pouare, et qe le roy mettroit en aventure son corps roiale. et qe le roy estoit en grant perille de luy meisme et tut son roialme sil ne fust eide ne socoure per le dit duc *Dirland*, et qe le dit duc *Dirland* devoit soy monstrer a tous les gents qestoient assemblez ove luy qe le roy paieroit tous les gages et costages de dit Duc *Dirland* et de tous lez gentz per luy assemblés. Par fors des quelles lettres et malveis et traiterouse excitacion si bien du dit Duc *Dirland* come de ses adherentz & come les altres messesours & trai-

 traitours le dit Duc *Dirland* assembla grant noumbre des gents des armes & des archiers, & si bien des countes de *Lancastre*, *Cestre*, & *Gales* come des altres lieux du roialme a destruere & mettre au mort les avantdits seignurs qe furent al sent de fesaunce de dits ordeignaunces, estatutes & commission en defensance du roy & du roialme.

33. Item le dit *Robart de Veere* Duc *Dirland* faux traitour du roy & du roialme assembla grant noumbre des gents des armes & darchiers si bien des Contees de *Lancastre*, *Cestre*, & *Gales* & de plusours altres lieux al entent davoire destruere traitorousement tut la roialme, lez ditz *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & *Thomas* Cont Marchal & altres lieges loialx nostre seignur le roy, si bien en defessance & anientesment nostre dit seignur le roy & tut son realme issint chivacha le dit duc *Dirland* ove grant pouare & force dez gentz dez armes & archiers de Conte de *Cestre* per my le roialme tanque qil vient a un lieu qest appelle *Ratecotebrygge* qest pres le *Cotteswold* accrochant a luy roial poiare il fist displaiere le baner le roy encontre lestate du roy & de sa coron. A qele temps le dit duc *Dirland* & sa compaignie per la grace de Dieu furent de lour male purpos destourbes.

34. Item le dit *Robart de Veere* duc *Dirland* per conseille & abette dez ditz mesfesours et traitours *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc* *Robert Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* acrochant a luy roial pouere sanz commission usuele du roy oue altre garrant suffisant si fist Justice de *Cestre*. per luy & sez deputz tenoit illoeques touz maners dez pleez de la corone, & sur ceo renderont jugement & firent ent execution. Et auxi fist diversez lettres de originalez & judiciels estre ensealez ove la grant seale le roy en celles partiez uses, & issint per tieles encrochmentz du pouare roiale il fist sourdre & lever ovesqe luy grant party dez gentz de tut la pays ascunes per tieles lettres mout hidouse & manassables, ascunez per prisonement de lour corps, ascunez per seison de lour terre & altremenz en moultz maners nient honestez per colour du dit office, & coe tut pur guerrere & destruere les ditz seignurs & autrez loialx lieges nostre seignur le roy & ove defesance de tut son roialme.

35. Item lez ditz traitours *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* erceveske *Deverwyke*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc* par conseille & abbette du *Robart Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* acrochantz a eux roiale pouare firent deliverere *Iohn Bloys* heire au *Bretaine* que fuist prisonere & tresour a nostre dit seignur le roy & a son roialme sance assent de son parliment oue de grant conseille & garrantie oue grant afforcement del adversary du *France*, en grant arreresment du roy & du roialme encontre lestatute & ordeignance avantdit faitz en darreine parliment.

36. Item les ditz traitors *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice de *Londres* firent le roy du faire grant retenance de novell de diversez gentz & doner a eux diversez signez aultrement qil ne solbit estre de auxien temps per ascunez dez roies sez progenitours, al effect pur avoire pouere pur persfourmere lour faux treson avantdit.

37. Item les avantditz mesfesours & traitours *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, *Nichol Brembull* faux chivaler de *Londres* en plener accomplessement de tut lour treson avantz & autre. & pur faire le roy de creyer a euax & en lour conseille & lez tient pluis loialx a luy & pluis sagez qe nulez altrez de son roialme, & sur ceo pluis colorere lour faux treson & fautz suiditz, firent le roy faire vener devant luy as diversez lieux deins le roialme diversez Justicez & gentz du ley, cest assavoire *Robart Tressylyan*, *Robert Bealknappe*, *Iohn Care*, *Iohn Holte*, *Roger Fulthorp*, *Will. Burgh* sez Justices, *Iohn de Lokton* serjant de la leye & ovesqe eux *Iohn Blake* opposez & demandez per lez avantditz mesfesours & traitours si lez avantditz ordinance estatut & commission furent faitz en derogation de sa regalie & prerogative ou nient, & des altres diverses questions, as queles lez ditz Justices serjant & *Iohn Blake* responderont en manere come ensuit. Prædicta responsio prædictorum Justiciariorum patet hic col. 2694. in hac forma. *Memorandum quod vicesimo quinto die mensis* Augusti *anno regni regis* Ricardi *secundi xj. apud castrum de* Notyngham *coram dicto Domino Rege &c.*

Tunc medio tempore dominus *Robertus Veere*, dominus *Alexander Nevill* archiepisc. *Eboracensis* & dominus *Michael de Pole* Comes de Suthfolc fugerant ut supradictum est & ad parliamentum non venerunt, & ideo exlegati sunt & omnia bona eorum redditus & possessiones bona mobilia & immobilia in manus regis seisita pro se & hæredibus suis imperpetuum, exceptis hiis feoffamentis quæ sub tallia ad hæredes provenirent. Set dominus *Robertus Tressylyan* capitalis Justiciarius regis absconderat se in domo cujusdam Apothecarii prope portam *Westmonasteriensem* ut sic videret dominos & magnates regni intrantes ad Parliamentum & egredientes & explorarer quid ageretur in parliamento, quia in tota vita sua semper cautelose egerat, set jam cautela ejus vertitur in summam stultitiam. Nam die Mercurii xj. kalend. Marcii proditus à proprio famulo & circa horam xj. ante nonam captus est & per ducem *Gloucestria* in parliamento præsentatus. Eodem die post nonam distractus est de turri *Londoniensi* per medium civitatis usque ad Tyburne ad furcas & suspensus est, gutturque ejus cæsum est, nam antea ad judicatus fuerat ad eandem mortem in eodem Parliamento. Hic prædictus *Robertus* diffiguraverat seipsum fingens se pauperem debilem in tunica hispida & dilacerata & debili, Feceratque sibi barbam prolixam & longam artificiose, Quam barbam barbam *Parisiensem* vocabant, et faciem suam exterminabat ne agnosceretur; adeo diffiguratus fuerat quod nullus eum agnovit nisi ex sola loquela.

In crastino scilicet die Jovis dominus rex ipsum *Nicholaum de Brembul* sæpius promoverat antea in Majorem civitatis contra voluntatem multorum de civitate. Hic multas oppressiones & seditiones fecerat in civitate. De quo fertur quod dū fuerat in sua plenaria potestate majoratus fieri fecit unam stipitem cōmunem & unam securim communem ad amputandum colla sibi insurgentium & sibi adversantium. Et fertur de eo quod addictari fecerat de talibus suis adversariis potentioribus de civitate *Londoniensi* octo mille quingentos & plures; Quos omnes ut dicebatur nisi Deus restitisset proposuerat decapitandos, & ut dicebatur

Ricard. II. batur cum eisdem instrumentis idem *Nicholaus* apud Tourchi'l decapitatus est; pro quo rex rogavit & institit penes dominos Parliamenti ne distraheretur aut suspenderetur. Hic si vixisset dux *Troia* factus per regem fuisset. Nam ab antiquo civitas *Londoniensis Troia* minor vocata est; et sic dux de *Londoniis* esset, mutato nomine *Londoniarum* in nomen *Troia*. Item iv. non. Marcii *Thomas Uske* subvicecomes de *Londoniis* et alius de familia regis nomine *Iohannus Blake* distracti sunt à turri *Londoniensi* usque ad Tyburne, & ibi suspensi & decapitati. Caput vero *Thome Uske* positum est super portam de Newgate causa opprobrii parentelæ suæ quæ in illis partibus civitatis morabatur. Tercio non. Maii dominus *Symon de Burlee* dampnatus est de proditione ut cæteri supradicti, set rex dispensavit cum eo de distractione & suspensione. Hic apud le Tourhill decapitatus est. Qui de patrimonio hæreditario expendere non valuit ultra xx. marcas, set in paucis annis in obsequio prædicti regis crevit ad ultra valorem trium mille marcarum annui proventus. Et fertur de eo dedisse ad natale Domini in liberationem militum armigerorum valettorum & aliorum tam de curia regis quam suorum & ubi sibi placuit quandoq; centum quadraginta pannos, quandoque centum sexaginta, quandoq; CC.xx. magni precii, scilicet quosdam pannos deauratos & quosdam de scarleto. Item iv. idus Maii dominus *Iohannes Bewchamp* condempnatus est distrahi suspendi & quarterizari, set gratia regis translata est ejus dampnatio in decapitationem; & sic apud Tourhill decollatus est. Dominus *Iacobus Bernerys* miles de curia regis de proditione & seditione eodem die eodemq; modo accusatus & condempnatus in eodem loco capite plexus est. Dominus *Iohannes Salusbery* miles distractus est à turri usque ad Tyburne et ibi suspensus est. Summi proditores evaserunt de regno fugiendo, videlicet *Alexander Nevill* archiepiscopus *Eboracensis*, *Robertus Veere* dux *Hibernie*, & *Michel Pole* Comes de Suthfolc. Isti de judicio parliamenti exlegati sunt, & de hoc editum est quoddam statutum, quod deinceps gratiam redeundi in terram *Anglie* nulla mediante conditione consequerentur. Similiter exhæredati sunt & forasfecerunt omnia tenementa terras & possessiones pro se & hæredibus suis imperpetuum, hiis exceptis quæ sub tallia provenerunt, Sicut supra plenius patet ante principium hujus parliamenti. Simili modo de cæteris qui morte plexi sunt de forisfactura tam bonorum suorum et terrarum atque possessionum pro se & hæredibus suis statutum est. Post hæc producuntur Justiciarii scilicet pridie non. Marcii qui in principio parliamenti arestati sunt & mancipati sub custodia tenebantur apud Turrim videlicet dominus *Robertus Belknappe*, dominus *Iohannes Caare*, dominus *Iohannes Holte*, dominus *Rogerus de Fulthorp*, dominus *Williel. de Burgh*, et *Iohannes de Locton* serjancius ad legem. Qui omnes pro suis demeritis sicut supra patet ante præsens parliamentum & similiter supra in ultima accusatione proditorum plenius continetur, videlicet in præcedenti, dampnati sunt ad distractionem & suspensionem & mortem. Set interveniente *Anna* regina *Anglia* cum archiepiscopo *Cantuariensi* & aliis episcopis, rex cum consensu dominorum in quos deliquerant condonavit eis vitam. Set exhæredati sunt sicut cæteri pro se & hæredibus suis; Et exlegati sunt in *Hiberniam* sub statuto edito nunquam redituri. Assignatiq; sunt bini & bini ad certa loca pro suo perpetuo mansuri, & intra certas limites & bundas non progressuri; Et assignata est certa summa pecuniæ singulis eorum de archa regis ad eorum sustentationem, videlicet domino *Rogero de Fulthorp* xl.li. & progredi circa locum sibi limitatum per iij. leucas, & domino *Willielmo de Burgh* socio suo xl.marcæ & progredi & regredi circa locum sibi limitatum per ij. leucas. Item domino *Roberto Bealknappe* xl.li. & egredi & regredi circa se per iij. leucas. Et domino *Iohanni de Holte* socio suo xl. marcæ & egredi & circumgredi per ij. leucas, domino *Iohanni Caare* & *Iohanni Locton* cuilibet eorum xx. libræ & exire & redire circa se per ij. leucas. Inhibitumque est illis omnibus ne uxores eorum ad eos accederent in terra exilii sui aut filii eorum ne forte eos de lege regni instruerent. Inhibitumque est eis ne cuiquam auxilium aut consilium vel favorem verbo aut scripto vel quoquo alio modo aliquatenus ministrarent. Cautum quoque est contra eos quod si quis quemquam illorum bundas illis limitatas transgredientem inveniret, transgressorem statim arrestaret *Londoniasque* ad regem duceret prima mortis dampnatione videlicet distractione & suspensione prout ante addicti fuerant sine remissione plectendos. Hiis ita gestis rex facit generalem gratiam domino *Iohanni Golofre* qui de proditione accusatus fuerat set in transmarinis illis diebus agens, & omnibus & singulis de proditione notatis aut in seditione delinquentibus; nec quisquam ultra molestatus fuit de illo crimine. Sicque finivit parliamentum pridie non. Junii & inceperat in crastino Purificationis præcedenti. Et sic patet quod *Robertus Tressylyan* capitalis Justiciarius *Anglie* distractus est & suspensus & gutture cæsus. *Willielmus Skipwyth* Justiciarius evasit solus sine culpa quia non erat cum illis apud Notyngham quando malum illud proditionis fecerunt. Cæteri quinque ad eandem dampnationem addicti sunt. Set vita eis sic condonata, pro perpetuo suo taliter exlegati sunt ut supradictum est.

Scoti intraverunt in *Angliam* in occidentali marchia prope Carliull & dederunt patriam prædæ & incendio, & multa mala exercuerunt. Et ceperunt de patria circiter CCC. viros & eos secum abduxerunt, & ceperunt dominum *Petrum Tyrioll* vicecomitem *Carliolensem* & alios milites de patria & evaserunt absque magno dampno suorum. Item in orientali marchia iij. die Augusti intraverunt *Scoti* cum plena potestate *Scocia*, videlicet Comes *Duglas*, Comes *Fyf*, dominus *Alexander de Exteris insulis*, Comes *Marchia*, Comes *Straernie*, Comes de *Murryf*, Comes *Orkeneye*, dominus *Archibaldus Duglas*, & deprædati sunt patriam & incendio tradiderunt et quamplures partes borialis plagæ devastaverunt, adeo quod multis retroactis temporibus tanta mala in regno *Anglia* per hostes non sunt audita. Quibus occurrit dominus *Henricus Percy* filius et hæres Comitis *Northumbria* quem *Scoti* vocabant *Henricum* Hotespurre propter suam probitatem, eo quod aliis sopori deditis ipse super hostes evigilare consueverat, et hic *Henricus* pugnavit cum eis juxta Zo'ston prope *Novum castrum* super *Tynam*. Et hic manu sua interfecit Comitem *Duglas*, et Comitem de *Murryf* ad mortis metam vulneravit. Et idem *Henricus* ibidem captus est cum fratre suo juniore et aliis xxj. militibus et multis aliis armatis et sagittariis, et in *Scociam* abducti sunt. Set et de *Scotis* multi capti sunt, inter quos *Iacobus de Lynseye* frater reginæ *Scocia* vir potentissimus. Factaque est pugna die

Ricard. II.

die Mercurii proximo ante festum sancti *Laurencii* in vespere. Et numerati sunt occisi mille & C. prope **Carlinil** eodem tempore numero xxx. mil. set in fugam coacti sunt capientes aquam.

Dominus *Thomas de Arundell* Episcopus *Elyensis* post exlegationem *Alexandri Nevyll* factus est archiepiscopus *Eboracensis*. Dominus *Iohannes Fortham* translatus est de Ecclesia *Dunelmensi* ad Ecclesiam *Helyensem*. Dominus *Walterus Skyrlowe* translatus de Ecclesia *Batonensi* ad Ecclesiam *Dunelmensem*. Magister *Radulfus Argum* translatus est de Ecclesia *Salysbiriensi* ad Ecclesiam *Batoniensem*, & dominus *Iohannes Walton*, factus est Episcopus *Salysbiriensis*. Magister *Walterus Skyrlowe*, primo creatus fuerat Episcopus *Cestrensis*, set antequam installaretur translatus est ad sedem *Batonensem*, deinde post paululum translatus est ad sedem *Dunelmensem*; eodem scilicet anno magister *Ricardus Scrope* creatus est Episcopus *Cestrensis*. Hæc omnia eodem anno. In autumno proximo sequenti in crastino nativitatis beatæ *Mariæ* virginis Rex celebravit aliud Parliamentum apud *Cantubrugiam* scilicet eodem Anno gratiæ M. CCC. lxxxviij. & regni sui xij. incipiente, in quo concessa est ei de Ecclesia dimidietas decimæ & à populo medietas quintodecimæ pro guerra in *Scocia* anno sequenti facienda. Et edita sunt nova statuta pro utilitate communis populi, & plura statuta quæ edita fuerant in tempore avi sui *Edwardi* iij. innovantur scilicet de laborariis, operariis de servientibus, de ballivis, de singulis officiariis de vicecomitibus, de provisoribus ad curiam Romanam tendentibus & de multis aliis gradibus, communi populo necessaria. Nam tanta elatio in inferiori populo illis diebus in habitu & apparatu & diversis guysis pullulabat & crevit, quod vix quis de populo dinosceretur ab alio per splendorem vestitus aut apparatus. Non pauper à potente, non egens à divite, non servus à domino suo, non sacerdos ab alio de populo, set unusquisque imitabatur alium & nitebatur inducere noviorem gysam & transcendere in elatiori apparatu & habitu suum potentiorem, super quo magnates instabant apponere remedium & errata defalcare & ad meliorem formam reducere, sicque rex statuta sequentia cum assensu Parliamenti confirmavit, et in singulis comitatibus regni puplicari et conservari inviolabiliter districtè mandavit, sub formâ quæ sequitur.

An. Dñi 1388.

Pur commune profite & universele bien de tut le roialme nostre seignur le Roy a son parlyment tenuz a Cantebrugge lendemayne de la nativite de nostre dame lan son regne duzasme del assent des seigneurs & communes illoeques assembles ad fait certeins estatutes & ordinaunces en la fourme que suit.

PRIMERMENT accordes est & assentes qe seynt esglyse eyt totes ses liberties & fraunchises & qe la grant chartre & chartre de la forest & touz altres estatuz & ordenaunces avant ces oeures faites, & nyent repelles soyent dewment tenuz & firmement gardes.

Item, accordes est & assentes qe le Chauncelere Tresorere, Gardeyne de le prive seale, seneschal del hostiele le roy, Chaumburleyne du roy, Clerk du rollez, Justicez del unebank & de lautre, Barons del eschekkere & touz altres qe serront appelles du ordeigner nomer oue faire Iustices de la pees, Viscont, Eschetours, Customers, Contrerollours, oue ascune altre officer oue mynistre du roy soient firmement jurrez & serments qils ne ordeignent noment ne facent Iustice de la pees, Viscont, Eschetour, Customer, Contrellour ne nulle altre officer ne mynistre du Roy pur nulle maner donne ne brogage ne favour ne affection, ne qe nulle qe pursue per luy oue per altre en prive oue en apert de les pluis loialx & les pluis sufficiants a lour escience & lour conscience.

Ricard. II.

Item, accordes est & assentes qe touz les estatutz de artificers & laborers servaunts & vitayllers faitz sibien en temps nostre seignur le roy qore est come en temps de son noble ayele qe dieu assoyle nyent repellez soyent fermement tenuz & gardes & duement executez, & qe les ditz artificers loborers servants & vytaillers soyent duement justices per les justices de la paix si bien a suit du roy come a suite du partye soloinc le exigence des ditz estatutz & qe le Mayre baylifs & seneschalles des seignurs & seneschalles des villes facent duement lour office touchant tieles artificers, servants, laborers, & qe ceppes soyent en chescune ville a justifiere mesmes les servants & laborers come ordeigne est en le statute susditz; & en outre est ordeigne & assentuz qe nule servant oue laborer soit il homme oue femme ne departe au fyn de son terme hors del hundrede Rope oue wapentake oue il est demorant pur servire oue demorere ayllors oue per colour dalere loynes en pylgrymage sil ne porte lettre patent contenant la cause de son aller & le temps de son retourner sil doit retournere desouth le seale du roy qe a ceo serra assigne & lyvere en garde dascune prodome del hundrede ou hundredez Rope oue wapentake, cite ou burgh, solonc la discrecion des justices de la paix a gardere & loyalment faire tiels lettres quant il bosoigne & nemye en altre manere per son serement, & qe entour le dit seale soit escript le non del counte, & atraverce du dit seale le non del dit hundrede Rope wapyntake cyte oue borough, & si ascune servant oue laborer soit trove en cyte burgh oue ayllors venant de ascune lieu vagarant sanz tiele lettre, soit maintenant pris per lez ditz mayre baylifs seneschallez oue Constables & mys en cepps & gardez tanqe ils eyent trove surtees de retourner a son servys oue servyre oue laborere en la ville dont il vient tanqe il eyt tiele lettre come desuys. Mes nest mye la entencion du cest ordeignance qe servanntz qe chivachent oue allent en bosoignez de lour seignours oue meystres soyent compris deynez cestez ordeignance pur temps de qe le bosoigne. Et si nule porte tiel lettre qe poet estre trove forge oue faux, eit la prison de quarrant jours pur la fauxyne & outre tank il eyt trove surte de retournere & server & laborer come devant est dit. Et qe nule receyt servant ne laborer allantz hors de lour hundrez rope wapentake cite oue burgh sanz lettre tesmoynale ne oue lettre outre un noet sil ne soit per cause de maladye oue altre cause resonable ou qe il Oule oue puisse servere & laborere illoeques per mesme le tesmoygnance sur payne a lymystere per Iusticez de pees, & qe si bien artificers & gentz de maystyer come dez servantz & apprentys qe ne sont de grant avoyre & de quele artifice & mystere len nad pas bosoigne en temps daust soyent artez de servyr en aust de cyere coslere & entyellere lez blerz, & cest estatute soit duement execute per mayres & baylyffes seneschallez & constables de vyles sur payne.

peyne a lymiter & ajuger per lez ditz Iusticez de la pees en lour sessions. Et qe nule prigne outre une denere pur la dit lettre faire & ensealere & delyverere. Et en outre a cause qe lez servantz & laboreres ne voillent per long temps ount voluz servere & laborere sanz outrageouse & excessyve lowere & molt greindre qe nad este done as tiels servantz & laboreres en ascune temps passe, si que pur chierte dez ditz laboreres & servantz lez husbondes & terre tenantz ne poyent payer lour, rentes ne a payne vivre sur lour terre, a tresgrant damage & perde sibien dez seignurs come de tut le commune & auxint a causes qe lez lowers dez ditz laboreres & servantz nont este mys en certeyne devant cez oeures, accorde est & assentuz qe le Baylif pur husbondrye pregne per an xiij. s. iiij. d. & sa vesture un foith per an au pluis, le maystre hyne x. s. Charretter x. s. Berchere x. s. Boner vi. s. viij. d. Vachere vi. s. viij. d. Porchere vi. s. Feme laborerere vi. s. Deye vi. s. Chacer descharowe vij. s. a pluis, & chescune altre laborere & servant solonc son degre, & meyns en pays ou meyns solesut estre donez sanz vesture curtesye oue altre regarde per covenant, & qe nule servantz dez artificers ne de vytayllers deynz Cite, burgh ne altres villes ne pregnent pluis qe le laboreres & servantz desuz nomez solonc lour estate sanz vesture curtesye ne altre regarde per covenant come desuz est dit; & si nul pregne oue donne per covenant pluis qe nest especifies peramont, qe al prime foith qils serront eut atteyntez payent sibien lez donors come lez pernors la value del excesse issint donee oue pris, & a la seconde foith de lour atteindre la double value dez tieles excessez, & a tierce foith la treble value dez tieles excessez, & si le pernour issint atteynt neyt rienz dont payere lez ditz excessez eit la prison de xl. jours.

Item, ordeigne est & assentuz qe ceux oue celluy qe use de laborere a charewe & chares oue altre labour oue servyse de husbondrye tank soit del age del xij. anz qe dehors en avant il demourge a tyele labour sanz estre mys au mystiere oue artifice, & si covenant en de apprentyce soit fait desore en avant a contrarye soit tenuz pur nul.

Item, accordez est & assentez qe nul servant de husbonderye oue laborere ne servant de artificyere ne de vytaillere ne porte desore en avant bastarde dagger ne espey sur payne du forfeture du cyelle si non en temps de guerre pur deffence du roialme, & ceo par survewe dez arrayours pur temps esteantz, oue travayllant per pays oveske lour meystrez oue en lez messagez de lour mestrez mez eyent tieles servantz & laboreres arkes & setez & lez usent lez dismengez & jours dez festez & lessent tut outrement lez jewes as peltes sibien a mayne come al pie et lez altres jewes appellez coytes dyces gettere du piere kayles & altres tielez jewes importunez, & qe lez viscontz mayrez baylyffes & constables eyent poware darester & arestont touz lez contraventanncez, & les baselardus daggers & espeyes suisditz, & lez ditz baselardes daggers & espees seyser, & gardiere tanqe ad session de Justicez de la pees & lez presentent devant lez ditz Justicez en lour sessions ensemblement oue lez nons du ceux qe lez porteront. Et nest pas lentencion du roy qe prejudice soit fait as franchisez dez seignurs touchant lez forfaytures a eux dewes.

Item accorde est & assentuz qe de chescune qe va mendynant & est able a servyre oue laborere soit fait de luy come de celuy qe departe hors dez hundrez & altrez lieux susditz sanz lettre tesmoynayle come desuis est dit forpris, gentz de Religion heremytes approves eyauntz lettres testemonals dez ordeynaryes, & que lez mendinantz impotentz de servyre demorgent as Cytees & villez oue ils sont demorantz al temps de proclamacion du cest estatute. Et si les gentz del ditz Citeez oue villes ne voillent ne poyent suffrere de les trover, que les ditz mendinantz soy trayent as altres villes deinz le hundrede Rape oue wapentake oue as villes oue ils furent nees, deinz xl. jours apres la dit proclamacion fait & la demourgent continuelment pur lour vyez. Et qe de touz ceux qailleut en pylrynage come mendynantz & sont puissantz a travellere soit fait come dez ditz servantz & laboreres sils neyent lettres tesmoynallez de lour pilrynage desouth le ceale avantditz, & qe lez clerkz de universitez qe vont auxi mendynantz eyent lettres de tesmoyner de lour Chauncielere sur mesme la payne.

Item, accorde est & assentuz qe ceux qe ceo faynent homez travellys hors du roialme & illoeques est enprisonez portaunt lettres tesmoynals de capytaine ou ils ount demourez oue dez Mayrez & bayliffes oue ils facent lour arryvayle, & qe mesmez les mayrez & baylifs enquergent dez tiels gentz oue ils ont demoure & ove qui & en quele lieu lour demourere est en Engletere, & qe mesmes les mayrez & baylifs les facent lettres patentez desouth le seale de lour office tesmoygnant le jour de lour arrivayle & ou ils ont este a ceo quils ont dit, & qe lez ditz mayrez & baylifs les facent jurere qils tendront lour drost chymyne vers lour pays si non quils eyent lettre patent desuys la grant ceal le roy dalterement faire, & si ascune tiele home travaylez soit trove sanz tiele lettre, soit fait de luy come dez servants laboreres susditz, & cest ordeignance serra entendu des homes travaylles qe vont mendynant per le pays apres lour arryvaille.

Item ordeigne est & assentuz qe lez ordinaunces susditz des servantz & laboreres mendynauntz & vagrantz tienent lieu & soyent executez sibien as cytees & burghes come as altres villes & lieux deinz la roialme sibien deinz franchise come dehors, & qe les viscont mayres & gardeyns des gaioles soyent tenuz & chargiez de resceivere les ditz servantz laboreres mendynantz & vagarantz & les detener en prison en la fourme avantdit sanz les lessere a maynprise ou en bayle & sanz fee oue altre wierz prendre deux per eux mesmes oue per altres tanqe come ils soyent ensy en prison ou al entre oue al issue des mesme la prisone, sur payne de payere C. s. al Roy.

Item ordeignez est & assentuz qe en chescune Commission des Justicez du pays ne soyet assignez que sis Justicez outre les Iusticez dassysez, & qe les ditz syz Iusticez tiegnent lour sessions en chescune quarter del an au maynes, & ceo par treys jours si meyster soit, sur payne destre punys solonc ladvis de consejl le roy a suyte de chescune qe se vorra pleyndre. Et enquergent diligeaument entre altres chosez touchant lour offices si les ditz mayres baylyffes seneschalles Constables & auxint gayolers ont deument faitez execution des ditz ordeignaunces & estatutz des servantz & laboreres, mendynantz & vagarantz, & punyssent ceux qe sont punissables

Ricard. II. nissables per la dit payne de C. s. per mesme la payne qe ceux que sont troves en deffaute que ne sont punyssables per la dit payne de C. s. punissent per lour discrecion. Et pregne chescune des ditz Iustices lour gagez iv. s. le jour pur le temps de leur dit sessions & lour clerkes ij. s. le jour & ceo dez fines & ammercyments susdytez & provenantz de mesmes les cessiones per mayner des viscontez, & qe les seignours des franchisez soyent contributours as ditz gages solonc afferant de lour parte des fines & amercymentz susditz, & qe nul seneschall de seignour soit assigne en nule de ditz commissions & qe nulle associacion soit as Iustices de la pees apres lour primer commission & nest pas lentention de cest estatute qe lez Iusticez del un banc & del altre ne les sergeauntz de leye en cas qils soyent nomez en les ditz commissions soyent tenuz per force du cest estatut de tener les ditz cessions quatre foith per an come sont les altres commissioners que sont continuelment demourant en pays mes quils le facent quant ils a ceo poyent bonement entendre.

Item, come contenuz soit sibien en lestatute de Westmynstre primer come en lestatute fait a Gloucestre nostre seignur le roy qore est secunde que nul soit si hardy de controvere oue countere ascune faux novelle mesonge oue ascunez tiels fauxez eschosez dez Prelates Ducs Contes Barons & altres noblez grantz du roialme, & du Chaunceliere, Tresorere, Clerk du prive seale, Seneschal del hostiele nostre seignur le Roye, Iusticez de lune banc & de lautre, & daltres grant officers du roialme, & qe le fra soit pris & emprisonez jesquez a tant qil trove celuy dont la parole serra movez: Accordez & assentuz est en cest parlyment quant ascune ticle soit pris & emprisonez & ne poet altre trover dont la parole serra movez come devant est dit qil soit punys per le dit consayl niem consteantz lez estatutez avantditz.

Item, en droit de la leyres dez Chivalers venantz as parlymentz pur lez communez des Contees accordes est & assentuz qe le dit leeve soit fait come ad este use avant cez oeures nouste aycell qe si ascune seignur oue altre home espiritnele oue temporele eit purchacez ascunez terrez oue tenementz, ou altres possessiones que soloyent estre contributores as tielez dispences devant le temps du dit purchace, mesmez lez terrez, tenementz & possessions, & lez tenant du ycell soyent contributores as ditz dispencez come les ditz terrez, tenementz & possessions, & lez tenantz du ycelles soilent faire devant le temps de mesme le purchase.

Item, pur ceo qe tant dez fymes & altres ordurez dez issuez entrailles sibien de bestez tuez come dez altres corruptions sont gettez & mys en fosses ryvers & altres ewes, & auxint plusours altres lieux dedeyns & entour & pres diversez citees, burghes & villes du roialme & lez suburbes du celles, qe lyre illeoques est grantment corrupte en estee & plusours altres maladiez & altrez dyseasez nient suffrablez aveignont de jour en altre sibien a lez enhabitanz & conversantz as ditez cytees, burghes, villez, suburbes, come al altres illeoques repayrantz & passantz suisditz, Accorde est & assentuz qe proclamation soit fait sibien en la cyte de Londres come en altrez cytees, burghs, villes, & permy le roialme ou il bosoigne si bien deyns franchisez come dehors, que toux ceux qi tils ausfancz fymes, issues, entrailles & altres ordurez ont gettez Ricard. II. & mys en fossez & ryvers, ewes & altres lieux suisditz, lez facent oultrement remover oustere & emportere perentre cy & la fest de seynt Mychell proscheyn avener apres la fyne de cest parlyment, chescune sur payne de xx li. a payers al Roy. Et qe lez Mayers & baylifs de chescune tiel cyte, burgh & ville, & auxint lez bayliffes dez franchesez lez compellons de ceo faire sur semblabull payne. Et si ascune soy sent greve que ceo ne soit presait en maner susdit, & soy vuls enpleyndre en la Chancelerie apres la dit feste de seynt Mychel, eyt brief de faire vener celuy de qi il vult ensi plendre en la Chancelerye a monstrere par quoy le dit payne ne serra leeve de luy, & sil ne poet ent dewment excusere, soit mesme la payne leeve de luy, Et en outre soit proclamacion fait si bien en la dyte cytee de Londres come en altres cytees, burghes & vylles come desuys qe nul de quele condicion qil soit ne faite mettre ne gettre en avant tiles ainysans issuez fymes entrailles & ordures en lez fosses, ewes, ryvers & altres lieux susditz. Et si nul le face soit appelle per brief devant le Chancelier al suit de celuy qi soy vorra pleyndre. Et si y soit trove coupable soit punys solonc la discrecion de Chaunceliere.

Item, accordes est & assentuz qe les draps de Ray & de colonre assayrez & aceneres a Bristont & ez countez environe soyent de la mesure altre foythe ordeignee par estatut fait a Westmynstre lan du regne le Roy Edward ayel nostre seignur le Roy qore est xlvij. Cest assavoyre lez drapez de Ray de la longure vynt & oept auz mesures per le list et synk quarters de leaure, & le drape de colour de xxvj. annez de longure mesure per les doos & vj. quarters de laeure au meyns. Et qe demy drape soit il de Ray oue de colour tiegne en longure solonc lafrant en laeure come lez drapes de colour & du Ray sur la payne a lymitiere en mesme la estatut.

Item, qe nulle liege du Roy de quele estate oue condicion qil soyt greyndre oue meyndre passe le miere newvoy hors du roialme Denghetere per lycence oue sanz lycence sanz especial conge du Roy mesmes pur soy provsdre oue purchacere ascune benefice du seint esglise ove cure oue sanz cure en la dit roialme, Et si ascune le face & par vertu de tiele provision accepte oue per luy oue per lautre ascune benefice en mesme la roialme, qe a cele temps mesme le provisour soit hors de proteccion du roy et mesme la benefice voyde si qe bien lise a patrone du mesme le benefice sibien espiritnele come temporil presentere a ycelle un clerc able a sa volunte.

Ensement est assentuz et ordeignez qe lestaple soit remewes du Mydburgh a Caleys, et qil soit a Caleys le primere jour de Decembre proscheyne avenir.

Eodem anno in Quadragesima intraverunt *Scoti* in occidentali plaga & tam occidendo quam incendendo multa mala exercuerunt, insuper pueros parvulos lactantes ad ubera, mulieres in puerperio & prægnantes, ac viros debiles et decrepitos in patria Gylleslond in dominio domini de *Dacres* in domos colligentes concluserunt et clausis hostiis ad numerum, ut dicebatur, circiter CC. et amplius irremissibiliter et absque misericordia igni combusserunt.

Anno Gratiæ M.CCC.lxxxix. incipiente die Jovis ante Pascha, dominus *le Bewmont* Gardianus de Carliol in occidentali marchia intravit in *Scociam* per An. Dñi 1389.

Ricard. II. per xl. leucas, et spoliavit forum de *Fowyk*, et prædatus est ad placitum et multos *Scotos* secum abduxit. Eodem anno statim post Pascha quidam mercator de **Dermouth** conduxit classem de *Portink* proprio stipendio, et cepit xxxiij. naves, ut fertur, onustas cum vino de *Rochell* circiter M. v C. doliorum.

In Quadragesima orta est dolorosa discordia in *Oxonia*, discordia anni præcedentis ad plenum nondum sopita, set semper partes adhuc irritante. Nam *Wallani* scolares semper inquieti adhærentibus sibi australibus scolaribus insurrexerunt contra boriales scolares, & hinc inde multa mala mortis inter eos evenerunt. Et in tantum increvit istud dicidium quod dies campestris prælii in campo præfixus est inter partes. Set Deo mediante & *Thoma de* **Wodestoke** Duce *Gloucestria* se intromittente cum minore dampno conquievit, & multi de *Wallanis* banniti sunt ab Universitate *Oxonia*; & in recedendo per alios scolares boriales ad hoc paratos ad portas villæ in recedendo oscula offerre compulsi sunt.

Mense Maii rex tenuit concilium apud *Westmonasterium*, & in festo inventionis sanctæ Crucis rex veniens in concilio ammovit omnes majores officiarios inopinate ab officiis suis & ad placitum suum subrogavit alios quos voluit, scilicet ammovit Cancellarium archiepiscopum *Eboracensem* & loco ejus promovit episcopum *Wyntoniensem*, & Thesaurarium episcopum *Hertfordensem* & in loco ejus alium imposuit, & clericum de privato sigillo & omnes alios. Similiter & Justiciarios de utroque banco. Set ne negocia regni medio tempore obfuscarentur, jussit Justiciarios legis requisita sicut solito prosequi donec sibi de aliis Justiciariis consultius provideret. Comes quoque de **Arundell** cui commissa fuerat Parliamenti gubernatio & custodia maris & marisarchus fuerat similiter ab officio suo amotus est, & Comes *Huntyngdona* in loco ejus subrogatus. Similiter faciebat rex de cæteris officiariis dicens, « Se non debere inferioris aut minoris conditionis quam quicumque alius hæres regni *Angliæ*, cum lex & consuetudo regni *Angliæ* asseverant quod quisquis hæres in warda cujuscunque domini positus cum vicesimum primum annum ætatis suæ pervenerit statim de paternali hæreditate gaudebit, & liberam disponendarum facultatum & rerum suarum legitime possidebit. Set jam contigit quod ego per plures annos sub consilio vestro & gubernatione degebam, & nunc primum Deo, deinde vobis gratiarum actiones multiplico quia me & hæreditatem meam atque regnum meum *Angliæ*, tam infra quam extra, & præcipue contra inimicos nostros undequaque gubernastis & subportastis, salvo semper nobis & regno nostro honoris & laudis tripudiali organo. Nunc autem Deus ita pro nobis disposuit quod legalem ætatem supplevimus, & jam vicesimum secundum annum in præsenti agimus. Icirco petimus & deinceps liberam facultatem regulandi & regendi nos & hæreditatem ac regnum nostrum habere volumus, & officiarios ac ministros ad nostrum placitum secundum quod nobis melius expedire visum fuerit per Dei gratiam volumus eligere & ad quæque officia promovere; officiarios vero jam incumbentes ad nostrum libitum penitus ammovere, & alios quos eligimus in loco eorum ubilibet subrogare. Et non erat quis qui regis voluntatem infringere conaretur, set omnes Deum glorificaverunt qui sibi talem regem sapientem futurum providere curavit. *Ricard.* II.

Mense Julii dum rex esset apud **Schene** convenerunt in curia sua multæ turmæ atomorum & muscarum, & in modum prælii congredientes fecerunt maximam stragem invicem, adeo ut scopis & pertis mundarent locum de interfectis. Captæ sunt treugæ inter regem *Angliæ Ricardum* & reges *Franciæ*, *Scotiæ*, *Hispaniæ*, *Portugalliæ*, *Naverniæ*, & istæ treugæ inceperunt primo die Augusti in propinquioribus partibus tam per mare quam per terram, & in remotioribus partibus quæ diuturniorem relationem expetebant xv. die mensis Augusti sole oriente.

Anno M.CCC.xcij. videlicet xvj. die mensis Augusti oriente Eodem anno magister *Willielmus Courteneye* archiepiscopus *Cantuariensis* frater Comitis *Deira* visitavit diocesem *Lincolniensem*. Et in festo sanctæ *Fidis* virginis visitavit dominum *Johannem de Bokyngham* episcopum *Lincolniensem* in ecclesia cathedrali *Lincolnia* cum capitulo & cœtum canonicorum. Et venit ad abbathiam *Leycestrensem* visitationis causa sabbato ante festum omnium Sanctorum, & ibi moram traxit usque diem Martis. Et hora vesperarum die omnium Sanctorum, scilicet die Lunæ, convocatis omnibus canonicis ejusdem monasterii cum capellanis de capella sua in singulorum manibus candelis accensis, Idem archiepiscopus firmavit sententiam excommunicationis super *Lollardos* sive *Wyclyvianos* cum fautoribus, qui errores & opiniones magistri *Johannis Wyclyffe* tenuerant, vel foverant, vel in posterum teneant vel foveant in diocesi *Lincolniensi*. In crastino scilicet die animarum iterum idem episcopus fulminavit sententiam excommunicationis in specie cum cruce erecta, candelis accensis, pulsatis campanis ut prius super novem certas personas villæ *Leycestrensis* quæ eandem villam cum patria nimis polluerant & infecerant. Archiepiscopus inde hora vesperarum recedens abiit ad ecclesiam sancti *Petri* ad quandam anachoritam *Matildam* nomine ibidem reclusam, quam arguens de prædictis erroribus & opinionibus *Lollardinis*, minus provide respondentem citavit quod coram eo compareret die Sabbati proximo sequenti in abbathia sancti *Jacobi Northamptoniensi* ad respondendum ad prædicta erronea prophana. Quæ ibidem statuto die comparuit, & renunciatis erroribus injunctaque pœnitentia salutari repatriavit. Set usque in secundum diem ante festum sanctæ *Luciæ* extra Reclusorium suum moram traxit, quo die iterum Reclusorium ingressa est. Quidam alii *Lollardi* citati comparuerunt apud *Oxoniam* & aliis locis prout archiepiscopus eis induxerat, & renunciatis suis superstitiosis erroribus atque abjuratis prophanis dogmatibus publicam pœnitentiam peregerunt. *Willielmus Smyth* de quo superius frequens fit mentio, forum *Leycestriæ* circumiit lineis tantum indutus in dextra portans crucem cum imagine Crucifixi, in sinistra imaginem S. *Katerinæ*, eo quod quondam imaginem sanctæ *Katerinæ* secaverat & incenderat pro oleribus coquendis in sua esurie, sicut superius plenius dictum est, Anno &c. octogesimo secundo. Libros eciam solempnes, quos in materna lingua de Evangelio, & de Epistolis & aliis Epistolis & Doctoribus conscripserat, & ut fatebatur per annos octo studiose conscribere

An. Dni 1392.

Ricard. II. scribere laboraverat archiepiscopo coactus tradidit; Prædictam pœnitentiam circa cimiterium ecclesiæ sanctæ *Margaretæ Leycestrensis*, Dominica sequenti antecedens & præcedens processionem adimplevit. *Rogerus Dexter* de *Leycestria* cum uxore sua forum Sabbati *Leycestriæ* tantum lineis induti ferentes cruces in manibus pœnitentiam agendo circuerunt. Et sic in magna parte publica audacia prophanæ doctrinæ *Lollardorum* sive *Wyclyvianorum* timore potius archiepiscopi quam amore Dei repressa est, cordis tamen perseverantia in antiquis delusionibus adhuc in occultis prout audebant pullulante nimis.

Dñi An. 1390. Anno Domini M.CCC.xc. circa festum sancti *Petri* ad vincula *Johannes* Dux *Lancastriæ* fecit magnam convocationem magnatum regni ad venandum apud *Leycestriam* in foresta & defensa & in omnibus parcis suis ibidem. Nam die Sabbati affuerunt ibi Rex et Regina, Archiepiscopus *Eboracensis*, Dux *Eboracensis*, *Thomas Wodestoke* Dux *Gloucestriæ*, Comes de **Arundell**. *Johannes de Hollande*, Comes *Huntyngdoniæ*, cum aliis Episcopis, Dominis et Dominabus plurimis. Die Jovis sequente rex inde recedens versus *Notyngamiam* pernoctavit cum domino de *Bewmonde* juxta **Lowhteborowe**. Eodem tempore ad festum sancti *Jacobi Henricus* Comes *Derbeyæ* primogenitus *Iohannis* Ducis *Lancastriæ* cum armata manu M. electorum militum, armigerorum et valettorum arripuit iter versus *Pruciam*, et mense Aprilis rediit cum magni honoris tripudio et omnibus Christianis excellenti gaudiflua expeditione.

Anno isto fuit magna egestas in omnibus partibus *Angliæ*, et ista egestas seu inopia bladorum incepit sub falce, et perduravit usque ad festum S. *Petri* ad vincula, scilicet ad nova grana. Ista inopia multum oppressit populum, et præcipue communes et pauperes; nam videres infantes et pueros in viis et domibus pro fame ejulantes et clamantes panem petentes, nec mater habuit unde eis frangere valuit. Set et tanta fertilitas et frugum habundantia per quam plures annos præcesserat, quod credebatur et dicebatur à multis yconomis et terræ colonis, Si semen non spargeretur super terram, habita & recondita in orreis & granariis sufficerent ad alimentum tocius populi per v. annos subsequentes. Set causa istius egestatis penuria pecuniæ multum credebatur esse apud plures, nam pecunia multum deffuit illis diebus, & hujus maxima causa fuit quia lanæ regni dormiebant apud quosdam per biennium, & apud quosdam per triennium absque emptore; nam statutum fuerat in quodam parliamento quod mercatores *Angliæ* non exirent regnum cum lanis & aliis mercimoniis, set ea adducerent ad duodecim loca infra regnum ad hoc negocium deputata, ut mercatores alienigenæ cum suis mercimoniis ad dicta loca confluerent, et sic per excambium nostra mercimonia abducerent suaque nostris dimitterent. Quam ob causam mercatores *Angliæ* ab emptione lanarum et aliis mercibus abstinuerunt, donec in proximo jam secundo parliamento concessum est eis cum suis mercimoniis transmeare quo volunt. Illis diebus lana exilis reputationis fuit, nam una petra bonæ lanæ de .collecta patriæ vendebatur pro iij. solidis, et in foro *Leycestriæ* quandoque pro ij.s. vel xx. denariis. Ista egestas annonæ maxime invaluit in comitatu *Leycestriæ* et mediis partibus regni. Et licet egestas esset magna, precium tamen bladorum non erat nimis excessivum. Nam quarterium frumenti in suo summo precio vendebatur *Leycestriæ* pro xvj.s. viij.d. una vice, reliquo tempore pro una marca vel xiiij. solidis. Apud *Londonias* vero et in multis aliis locis regni quarterium frumenti vendebatur pro decem solidis, vel paulo majus vel paulo minus; nam confluebant xj. naves onustæ cum copia alimentorum ad diversa loca regni in relevamen populi. Set et cives *Londoniarum* exponebant ij. milia marcarum in emptionem alimentorum de communi cista orphanorum. Et xxiiij. aldarmanni quilibet eorum apponebat xx. libras ad consimilem emptionem præ timore venturæ famis civitati, et reponebant in diversis locis commodioribus et aptioribus pro populo, ut indigentes venirent et emerent sub certo precio quantum sufficeret pro se et familia sua sustentanda, et qui non habebant pecuniam in præsenti solvere fidem facerent . solutionis infra sequentem annum, sicque relevati sunt ne quis præ fame periret. Ricard. II.

Anno Domini M.CCC.xcj. rex celebravit parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino animarum. In isto parliamento data est licentia mercatoribus *Angliæ* exire regnum et abducere sua mercimonia quo volunt. In isto parliamento editum est profanum statutum contra ecclesiam et ecclesiæ personas, videlicet, ne quævis personæ ecclesiasticæ possideant maneria glebas domos possessiones terras redditus quoscumque proventus per manus feoffatoris absque licentia regis et capitalium dominorum. Et istud statutum extendit se tam ad ecclesias parochiales, capellas, cantarias, quam ad abbathias, prioratus, seu quæcumque alia monasteria, similiter ad cives civitatum, et villicanos, atque burgenses burgorum et villarum hujusmodi redditus vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus qui volebant conferre redditus vel possessiones alicui ecclesiæ sive cuiquam communitati nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licencia regis & capitalium dominorum, solebant feoffare certos homines in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine et defensione ecclesiasticæ personæ vel hujusmodi communitas rei commodo gauderent et utilitatem eorum possiderent. Et cautum est in eodem statuto, quod omnes et singuli tam personæ ecclesiasticæ quam parochiales, et cives atque burgenses, et villicani seu quicumque alii habentes hujusmodi redditus, possessiones, maneria seu quoscumqe proventus in manibus talium feoffatorum sine licencia regis & capitalium dominorum, quod aut licenciam à rege et capitalibus dominis impetrarent in manum mortuam redigere vel venditioni talia exponere et suum commodum inde facere citra festum sancti *Michaelis* proximo sequens, vel illo festo peracto rex et capitales domini in sic non præordinatis et dispositis intrare et seisire, et ad suum placitum optinere. An. Dñi 1391.

Illis diebus erat quædam matrona in civitate *Londoniensi* quæ habebat unicam filiam quam instruxit ad celebrandum missam, & erexit altare in cubili suo secreto cum ornatu suo, sicque fecit filiam suam multis diebus vestire se more sacerdotis & ad altare accedere, & pro suo modo missam celebrare: set cum venisset ad verba sacramenti prostravit se ante altare & sacramentum non confecit, set cætera missæ surgens usque ad finem complevit

matre

Ricard. II. matre ejus eam juvante & suam devotionem agente. Iste error multo tempore duravit donec per quandam viginam ad talem missam secretius vocatam divulgaretur, & ad aures episcopi *Londoniensis* devenisset, qui eas ad præsentiam suam convocavit & de errore convenit, & sacerdotissimam tonsuram comæ publice monstrare coegit, cujus caput nimis glabrosum inventum est; episcopus plorans nimis & ejulans de tali errore in ecclesia suo tempore contingente, multa lamenta emisit, & finem cum illis injuncta pœnitentia fecit.

Dux *Geldriæ* misit regi *Angliæ* literas laudabiles, & ad guerram, & militares actus, & ad regiæ nobilitatis exercitium multum allectivas, quarum tenor sub sequenti forma patet.

MAGNIFICE PRINCEPS, Innata vobis probitas & prudentum consilia ut opinamur simul agerent in effectum quod singula hereditaria jura qua ex natalicio vestram magnificant regiam majestatem temporibus vestræ discretionis altissima providentia munirentur illæsa, & si quavis oppugnaret violentia clipeo militari studeat regalis industria fortiter defendere sua jura. Et quia vestram regiam personam contingamus in affinitate, non valet Deus ipse quin semper parati erimus vobis in vestris juribus defendendis assistere cum duobus milibus lancearum quando et quociens disponemini ad bellica convolare. Nec perire debeant jura propter verba aut promissa quomodolibet ad hoc laborat versutia Gallicorum. *Sane, serenissime princeps, in orbem volat fama nec ambigitur quod propter lanæ et innumerabilium vestra singularia commoda sine quibus non vivit oriens neque auster regna singula in pecuniis vos salutant. In comparatione igitur ad alios reges vobis confert Deus ipse divitias contemplatas. Probitas eciam militaris et arcuum asperitas sine pari taliter hucusque extulere gentem magnanimam occidentis, quod timor non parvus vestros invadit adversarios, et ad hunc diem impariter victoriose dimicavit cum* Gallicis Angliæ *gens austera. In pusillanimitate igitur, potentissime princeps, contra naturam non obdormiat cor leonis, set et quales vobis contulit vires natura ipsas applicare dignemini actibus bellicosis in defensionem reipublicæ, juris hereditaris sustentationem, augmentumque meriti et incomparabiliter chronicabilem probitatem cordis magnanimi tanti regis.*

In parliamento præfato concessa est domino regi una dimidia decima à clero, & una quintadecima à populo in obsequium expensarum domini *Johannis* Ducis *Lancastriæ*, qui in Quadragesima sequenti perrexit in *Franciam* apud civitatem de *Amyas* pro finali pace inter regna *Angliæ* & *Franciæ* tractanda; ubi occurrit ei rex *Franciæ* cum magno tripudio honoris & laudis, præmittens primo in occursum dicti Ducis cives equestres ejusdem civitatis numero pergrandi, deinde Comites & Barones quamplurimos, deinde avunculos suos Duces. Postremo ipse rex venit ei obviam salutans eum & prænominans dignissimam personam miliciæ totius Christianitatis, regali dignitate inuncta solummodo excepta; & idem dominus dux habuit xvij. dies ex conductu pro pacis forma tractanda. Deinde rediit habens in comitatu suo episcopum *Dunelmiæ*, & filium Ducis *Eboracensis* Comitem de *Rutlondiæ*, cum mille equitibus ut dicebatur, mirabili apparatus elegantia refertis.

Ricard. II. An. Dñi 1392. Anno Gratiæ M CCC. xcij. rex celebravit grande concilium in crastino Trinitatis apud *Stanfordiam* pro negotiis regni erga *Francos* tractandis. In quo convocavit omnem senilem miliciam regni, ut seniorum consilio quid agendum esset in præfatis duceret in effectum.

Item, Rex habuit grande concilium apud *Notyngamiam* ad festum sancti *Johannis Baptistæ*, in quo convenire fecit Majorem *Londoniensem* cum xxiiij. Aldermannis & duobus Vicecomitibus, & xxiiij. in secundo gradu potentioribus civitatis. In quo convicit eos forasfecisse contra quoddam obligatorium novem milium librarum & amissione privilegiorum suorum erga regem. Quod quidem obligatorium regi ante fecerant suis demeritis illud exigentibus. Rex autem novis delictis recitatis absolvit Majorem & duos Vicecomites cæterosque officiarios de officiis suis. Et misit Majorem & duos Vicecomites ad certa loca in custodiam exuens civitatem *Londoniensem* omni privilegiorum honore, ita quod magis non gauderet civis quam extraneus aliquo privilegio, præficiens dominum *Edwardum Baleryge* custodem ad custodiendum leges regis & populum in civitate *Londoniensi* donec disponeret aliter pro eis. Et præfixit eis diem ad respondendum regi & ejus consilio super objectis & objiciendis in festo sanctæ *Mariæ Magdalenæ* proximo sequenti apud *Wyndesoram*. Interim mediantibus quibusdam amicis mitigata est erga eos pro parte indignatio regis, & dimisit Majorem & Vicecomites cæterosque omnes in domos suas, præficiens tamen eis novum custodem civitatis, reservans in manu omnia privilegia civitatis. Interea Dominica proxima post festum Assumptionis beatæ *Mariæ* omnes potentiores civitatis venerunt ad regem & submiserunt se & omnia bona sua regi, & tunc primo recepit eos in suam gratiam. Die vero *Mercurii* sequenti rex disposuit se venire *Londonias*, & occurrerunt ei cives equestres multitudine quasi innumerabili; & qui non habebant equos dederunt ei obviam pedestres; mulieres quoque & infantes se ei monstraverunt. Episcopus quoque *Londoniensis* cum cœtu cleri totius civitatis nullo ordine vel gradu, aut conditione vel sexu ecclesiasticæ dignitatis excusato cum ingenti honoris tripudio, & regi & reginæ processit obviam. Fertur in illa processione plusquam quingentos pueros in superpelliciis extitisse. Insuper & cives ornaverunt facies domorum & camerarum suarum per omnes vicos, plateas, & stratas quo rex & regina transituri erant à sancto *Georgio* usque ad *Westmonasterium*, saltem in dignioribus ædificiis, vestibus cultioribus, aureis & argenteis, velvetis, syndonicis sicladibus, aliisque preciosis prout possibilitas cujuscumque attingere poterat ubique. aquæductu in *Chepa* vinum rubeum & album affluenter emanante. Puero quoque in vestibus albis in forma angeli cum cupa aurea desuper stante, & vinum regi & reginæ ad bibendum offerente. Interea offerunt regi unam coronam auream magni precii, & alteram coronam auream reginæ; & post pusillum procedentes conferunt regi unam tabulam auream de Trinitate ad precium octingentarum librarum. Similiter & reginæ aliam tabulam auream de sancta *Anna* quam ipsa in speciali devotione habebat, eo quod ipsamet *Anna* vocabatur; et tantos ac tales honores et mirabiles regi impenderunt quales nulli alii regi hujus regni retroactis temporibus meminimus impensos fuisse.

Ricard. II. Sicque progredientes perduxerunt regem & reginam in aulam *Weſtmonaſterienſem*. Rege vero ſedente in ſede regali et omni populo coram coſtante, quidam ex ore regis regratiabatur populo de innumerositate magnifici honoris et immenſæ munificentiæ ab eis regi impenſa; Et quoad ſua negotia incumbentia in proximo parliamento ſe debere habere finale reſponſum yeme ſequenti.

Redit curia regis, ſcilicet bancum de *Eboraco* et Cancellaria de *Notyngamia* uſque *Londonias*. Rex celebravit parliamentum apud *Wyntoniam*, in quo conceſſa eſt regi una dimidia decima de clero, et una dimidia quintadecima de populo pro expenſis pro futura pace tractanda inter regem *Angliæ* et regem *Franciæ*. In Quadrageſima ſequenti *Johannes* Dux *Lancaſtriæ*, *Thomas* Dux *Glouceſtriæ*, magiſter *Walterus Skirlowe* epiſcopus *Dunelmenſis* perrexerunt apud *Caleſiam* ad tractandum de pace, ut ſupradictum eſt, inter regna, et circa feſtum Paſchæ in *Angliam* redierunt.

An. Dñi 1393. Anno Domini M.CCC.xciij. *Johannes* Dux *Lancaſtriæ*, *Thomas* Dux *Glouceſtriæ* cum ſupradictis ſociis ſuis iterum ſecundo perrexerunt in æſtate apud *Caleſiam* pro pace tractanda; & ceperunt treugas cum *Francia* & *Scotis* pro quatuor annis & quatuor menſibus immediate ſequentibus tam in mare quam in terris.

1394. Anno Domini M.CCC.xcv. in iſto anno mortua eſt *Anna* regina, & ſepulta eſt apud *Weſtmonaſterium* in æſtate. Eodem anno mortua eſt *Conſtancia* Duciſſa & uxor domini *Johannis* Ducis *Lancaſtriæ* & apud *Leyceſtriam* Dominica proxima poſt feſtum apoſtolorum *Petri* & *Pauli* cum magno honore humata. Et in craſtino, ſcilicet die Lunæ ſequenti ſepulta eſt *Maria* uxor domini *Henrici* Comitis *Derbeyæ* filii Ducis *Lancaſtriæ* in novo Collegio apud *Leyceſtriam*. In autumpno ſequenti dominus *Johannes* Dux *Lancaſtriæ* perrexit in *Acquitaniam* cum grandi equitatu pro Ducatu optinendo, nam rex *Ricardus* ante fecerat eum Ducem *Waſconiæ* & *Acquitaniæ*. Ricard. II.

Rex reſtituit cives *Londonienſes* ad ſua priſtina privilegia in iſto parliamento. Circa feſtum ſancti *Michaelis* proximo ſequens rex *Ricardus* cum grandi exercitu perrexit in *Hiberniam* ad debellandum *Ibernicos* ſibi rebellantes. Et circa feſtum ſancti *Andreæ* rex *Ricardus* celebravit parliamentum in *Ybernia* apud *Dubliniam*, & poſt Epiphaniam rex *Ricardus* miſit dominum *Thomam Wodeſtoke* Ducem *Glouceſtriæ* in *Angliam* qui celebravit parliamentum nomine regis apud *Weſtmonaſterium*, in quo conceſſæ fuerunt duæ dimidiæ decimæ de clero ſolvendæ per vices. Eodem anno ſimiliter & de dimidio quintodecimo de populo.

Anno Domini M.CCC.xcv. circa menſem Maii rex *Ricardus* rediit de *Ibernia* ſubpeditata terra in *Angliam*. Et dimiſit in *Ibernia* Comitem *Marchiæ* cum multis aliis ad cuſtodiendum terram. Et poſt natale Domini ſequens dominus *Johannes* Dux *Lancaſtriæ* rediit in *Angliam* de *Vaſconia* & venit per *Franciam*. An. Dñi 1395.

Rex *Franciæ* fecit convocationem de clero *Franciæ* ad inveſtigandum poteſtatem duorum paparum quis eorum plenius jus haberet in cathedra *Petri*, nam ſciſma duorum paparum adhuc perſeverat. Clerus vero ſcripſit pro *Clemente* papa ſuo *Avinoniæ*, & ſcriptum munierunt ſigillo *Pariſienſis* Univerſitatis. Quod quidem ſcriptum rex *Franciæ Carolus* tranſmiſit *Ricardo* regi *Angliæ* ut in hiis dubiis deliberaret cum conſilio cleri ſui. Igitur rex *Ricardus* fecit Convocationem *Oxoniæ* de peritioribus Theologis tam regentibus quam non regentibus totius regni. Qui ſcripſerunt pro *Urbano* papa ſuo *Romano*, & ſcriptum ſignaculo Univerſitatis *Oxonienſis* fortificaverunt regiſque *Ricardi*, & tranſmiſerunt *Pariſius* regi *Franciæ*. Set nichil ultra actum eſt de præmiſſis utroque papa ſub umbraculo ſciſmatis prævalentis juſtificante.

FINIS.

ROTULUS PARLIAMENTI SUMMONITI & tenti apud *Westmonasterium* in festo Sanctæ *Fidis* Virginis, anno regni Regis *Henrici* quarti post Conquestum primo, membr. 20.

Les Record & proces del renunciation du Roy Richard *le Second apres le conquest & de lacceptation de mesme la renunciation ensemblement ove la deposition de mesme le Roy* Richard *ensuent cy apres.*

MEmorand. Quod die Lunæ in festo sancti *Michaelis* Archangeli Anno Regni Regis *Ricardi* secundi 23. Domini Spirituales & Temporales, & aliæ personæ notabiles: videlicet, Dominus *Richardus le Scrop*, Archiepiscopus *Eboracensis*, *Io.* Episcopus *Hereford*, *Hen.* Comes *Northumbr.* & *Radulfus* Comes *Westmorelandiæ*, Dominus *Hugo le Burnell*, *Tho:* Dominus *de Berkley*, Prior *Cantuar.* & Abbas *Westmonasterii*, *Williel: Thyrninge* Miles, & *Iohan: Markham* Justiciarii, *Tho. Stow*, & *Iohan: Burbache*, Legum Doctores, *Thom: de Erpingham*, & *Tho: Gray* Milites. *Will. de Feryby*, & *Dionysius Lapham*, Notarii publici: de quorundam Dominorum Spiritualium, & Temporalium, ac Justitiariorum & aliorum tam in Jure Civili & Canonico, quam in regni legibus peritorum, apud *Westmonast.* in loco consueto Concilii congregatorum assensu & avisamento ad actum subscriptum primitus deputati ad præsentiam dicti Regis *Ricardi* infra turrim *London.* existentis circiter nonam pulsationem horologii accesserunt, & recitato coram eodem Rege per prædictum Comitem *Northumbr.* vice omnium prædictorum, sibi ut præmittitur adjunctorum, qualiter idem rex alias apud Conewey in *Northwallia*, in sua libertate existens promisit Domino *Thomæ* Archiepiscopo *Cantuariensi* & dicto Comiti *Northumbr.* se velle cedere, & renuntiare Coronæ *Angliæ*, & *Franciæ*, & suæ regiæ Majestati ex causis per ipsum Regem ibidem de sua inhabilitate, & insufficientia confessatis, & hoc meliori modo, & forma quibus facere poterit, prout peritorum consilium melius duxerit ordinandum. Idem rex coram dictis Dominis & aliis superius nominatis, ad hoc benigne respondens dixit, se velle cum effectu perficere quod prius in ea parte promisit. Desideravit tamen habere colloquium cum *Henrico* Duce *Lancastriæ*, & præfato Archiepiscopo *Cantuariensi* consanguineis suis, antequam promissum suum hujusmodi adimpleret. Petivit tamen copiam cessionis per ipsum faciendæ sibi tradi, ut super illa possit interim deliberare; qua quidem copia sibi tradita, dicti Domini, & alii ad sua hospitia recesserunt. Postea eadem die post prandium, dicto rege plurimum affectante prædicti Ducis *Lancastriæ* adventum, & illum diutius præstolante, tandem idem Dux de *Lancastria*, Domini & personæ superius nominati, ac etiam dictus Archiepiscopus *Cantuariensis* venerunt ad præsentiam dicti Regis in turri prædicta, Dominis de *Roos*, de *Wiloghby*, & de *Abergeney*, & pluribus aliis tunc ibidem præsentibus. Et postquam idem Rex cum dictis Duce *Lancastria* & Archiepiscopo colloquium habebat, ad partem vultu hilari hinc inde inter eos exhibito, prout circumstantibus videbatur, tandem dictus Rex accersitis ad eum omnibus ibidem præsentibus, dixit publice coram illis, quod paratus erat ad renuntiationem faciendam, & ad renuntiandum & cedendū secundum promissionem per eum ut præmittitur factam: Sicq; incontinenti, licet potuisset ut sibi dicebatur ab aliis cessionem & renuntiationem in quadam schedula pergameni redactam per aliquem deputatum organum vocis suæ fecisse, pro labore tam prolixo lecturæ vitando, Idem tamen Rex gratanter, ut apparuit, ac hilari vultu schedulam illam manu sua tenens, dixit, semetipsum velle legere, & distincte perlegit eandem. Necnon absolvit ligeos suos, renunciavit, & cessit, & juravit, & alia dixit & protulit in legendo, & se subscripsit manu sua propria, prout plenius continetur in dicta schedula, cujus tenor talis est.

Resignatio Richardi *secundi.*

IN NOMINE DEI. *Amen.* *Ego* Rich. *Dei gratia Rex* Angliæ *&* Franciæ, *& Dominus* Hiberniæ. *omnium dictorum Regnorum, & Dominiorum Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunq; Ecclesiarum Secularium, vel Regularium Prælatos cujuscunq; dignitatis, gradus, status, seu conditionis exstant; Duces, Marchiones, Comites, Barones, Vasallos, & Valvassores, & Ligeos homines meos quoscunq; ecclesiasticos, vel seculares quocunq; nomine censeantur, à juramento fidelitatis & homagii, & aliis quibuscunq; michi factis, omniq; vinculo ligeantiæ, & Regaliæ, ac Dominii quibus obligati mihi fuerint, vel sint, vel alias quomodolibet adstricti, absolvo; Et eos, & heredes ipsorum, & successores in perpetuum, ab iisdem obligationibus, & juramentis, & aliis quibuscunq; libero, relaxo, & quieto, & liberos, solutos, & quietos ac immunes, quantum ad personam meam attinet, dimitto, ad effectum omnem juris qui ex præmissis sequi poterit, seu aliquo præmissorum, omniq; Regiæ dignitati, ac majestati, & Coronæ, necnon Dominio, & potestati dictorum Regnorum, & Dominii, aliisq; Dominiis, & possessionibus meis, seu mihi quomodolibet pertinentibus, seu competentibus quibuscunq;, quocunq; nomine censeantur infra Regna, & Dominia prædicta, vel alibi ubilibet constitutis, Omniq; juri, & colori juris, ac titulo, possessioni ac dominio quæ unquam habui, habeo, seu quovismodo habere potero, in iisdem, seu eorum aliquo, vel ad ea cum suis juribus & pertinentiis universis, seu dependentibus qualitercunq; ab eisdem, vel eorum aliquo;*

Necnon regimini, & gubernationi dictorum Regnorum, & Dominiorum hujusmodi, & eorum administrationi, omnibusq; & omnimodis mero & mixto imperio, ac jurisdictioni in iisdem regnis, & Dominiis mihi competentibus, vel competituris, nominiq;, honori, ac Regalia, & Celsitudini Regiis, purè, sponte, simpliciter, & absolutè, melioribus modo, via, & forma quibus poterit in his scriptis renuntio, & ea in totum resigno, ac re, & verbo dimitto, & iisdem cedo, & ab iisdem recedo in perpetuum. Salvis successoribus meis regibus Angliæ *in Regnis, & Dominiis, & cæteris omnibus præmissis in perpetuum, juribus in iisdem, seu eorum aliquo competentibus, vel competituris quibuscunq;. Meq; ad regimen, & gubernationem dictorum Regnorum, ac Dominiorum cum suis pertinentiis universis fateor, recognosco, reputo, & veraciter, ex certa scientia judico fuisse, & esse insufficientem penitus, & inutilem, ac propter mea demerita notoria non immerito deponendum. Et juro ad hæc sancta Dei evangelia, per me corporaliter tacta, quod nunquam præmissis resignationi, renuntiationi, dimissioni, & cessioni contraveniam, seu ea quomodolibet impugnabo facto, vel verbo, per me vel per alium, vel per alios, seu contraveniri, vel impugnari permittam quantum in me est publicè vel occultè; sed easdem renuntiationem, resignationem, dimissionem, & cessionem in perpetuum ratas & gratas habebo, & firmiter tenebo, & observabo in toto, & omni sui parte, sicut Deus me adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.*

Ego *Richardus* Rex antedictus propria mea manu hic me subscribo.

Et statim idem Rex renuntiationi, & cessioni prædictis, verbo tenus adjunxit; quod si esset in potestate sua, dictus Dux *Lancastriæ* succederet sibi in Regno; sed quia hoc in potestate sua non dependebat ut dixit, dictos *Eboracensem* Archiepiscopum, & Episcopum *Herefordensem*, quos protunc constituit suos procuratores ad declarandum, & intimandum cessionem, & renuntiationem hujusmodi omnibus statibus dicti regni, rogavit ut intentionem, & voluntatem suam in ea parte populo nuntiarent, & in signum suæ voluntatis, & intentionis hujusmodi, annulum auri de signeto suo, patenter de digito suo tunc ibidem extraxit, & digito dicti Ducis *Lancastriæ* apposuit. Desiderans hoc ipsum ut asseruit, omnibus regni statibus innotesci. Quo facto, valefacientes hinc inde omnes turrim prædictam exierunt ad sua hospicia reversuri.

In crastino autem, videlicet in die Martis in festo Sancti *Hieronymi* in magna aula apud *Westmonasterium* in loco ad Parliamentum tenendum honorifice præparato, dictis Archiepiscopo *Cantuariensi* & *Eboracensi*, ac Duce *Lancastriæ*, aliisq; Ducibus, ac Dominis tam Spiritualibus quam Temporalibus quorum nomina describuntur inferius, populoq; dicti regni tunc ibidem propter factum Parliamenti in magna multitudine congregato præsentibus; ac præfato Duce *Lancastriæ* locum statui suo debitum, & solitum occupante, ac sede regali cum pannis auri solempniter præparata, tunc vacua absq; præsidente quocunque, supradictus Archiepiscopus *Eboracensis* suo & dicti *Herefordensis* Episcopi nomine juxta dicti Regis injunctum cessionem & renuntiationem per ipsum sic fuisse ut præmittitur factam, etiam cum subscriptione regiæ manus, & traditione signeti sui publicè declaravit, eandemq; cessionem, & renuntiationem per alium, primo in Latinis verbis, postea in *Anglicis* legi fecit ibidem; & statim, ut fuerat interrogatum à statibus & populo ibidem præsentibus, primo videlicet ab Archiepiscopo *Cantuariensi* prædicto, cui ratione dignitatis & prærogativæ ecclesiæ suæ *Cantuariæ* Metropoliticæ, in hac parte competit primam vocem habere inter cæteros prælatos & proceres regni, si pro eorum interesse, & utilitate regni vellent renunciationem, & cessionem hujusmodi admittere: statusq; iidem, & populus reputantes ex causis per ipsum Regem in sua renuntiatione, & cessione prædictis significatis, hoc fore multum expediens, renuntiationem, & cessionem hujusmodi singuli singillatim, & in communi cum populo unanimiter, & concorditer admiserunt. Post quam quidem admissionem fuerat publice ibidem tunc expositum, quod ultra cessionem & renuntiationem hujusmodi ut præfertur admissam, valde foret expediens, ac utile regno prædicto, pro omni scrupulo, & sinistra suspicione tollendis, quod plurima crimina, & defectus per dictum regem circa malum regimen regni sui frequentius perpetrata, per modum articulorum in scriptis redacta, propter quæ ut idem asseruit, in cessione facta per eum, esset ipse merito deponendus, publicè legerentur, quodq; essent populo declarata. Sicq; maxima pars articulorum illorum erat publice perlecta tunc ibidem; quorum omnium articulorum tenor talis est.

Sequitur forma juramenti soliti & consueti præstari per Reges *Angliæ* in eorum Coronatione quod Archiepiscopus *Cantuariensis* ab eisdem regibus exigere & recipere consuevit, prout in libris pontificaliũ Archiepiscoporum & Episcoporum plenius continetur.

Quod quidem juramentum *Ricardus* Rex *Angliæ* post Conquestum secundus in Coronatione sua præstitit & ab Archiepiscopo *Cantuariensi* erat receptum; & illud idem juramentum dictus Rex postmodum iteravit, prout in rotulis Cancellariæ plenius reperiri poterit de recordo.

Servabis ecclesiæ Dei & populo pacem ex integro & concordiam in Deo secundum vires tuas. *Respondebit*, Servabo. Facies fieri in omnibus judiciis tuis æquam & rectam justiciam & discretionem in misericordia & veritate secundum vires tuas. *Respondebit*, Faciam. Concedis justas leges & consuetudines esse tenendas, & promittis per te esse protegendas & ad honorem dei corroborandas quas vulgus elegerit, secundum vires tuas. *Respondebit*, Concedo & promitto. Adjicianturque prædictis interrogationibus quæ justa fuerint: Prænunciatisque omnibus confirmet Rex, se omnia servaturum Sacramento super altare præstito coram cunctis.

Sequuntur objectus contra regem de Depositione ejusdem.

IN*primis*, Objicitur Regi *Richardo* quod propter malum regimen suum, videlicet bona & possessiones ad Coronam suam spectantia, etiam personis indignis donando, & indiscrete dissipando, & ob hoc collectas, & alia onera gravia & importabilia populo sine causa imponendo, necnon alia mala innumerabilia perpetrando, alias de assensu, & mandato suis per totum Parliamentum ad gubernationem regni certi Prælati, & alii Domini temporales erant electi, & assignati, qui totis viribus suis circa justam gubernationem regni propriis sumptibus suis fideliter labo-

laborarent, tamen Rex facto per eum Conventiculo, cum suis complicibus, dictos Dominos tam Spirituales quam Temporales circa Regni utilitatem occupatos de alta proditione impetere proponebat, ac Justitiarios Regni ad suum nefandum propositum corroborandum metu mortis, & cruciatus corporis violenter attraxit, dictos Dominos destruere satagendo.

2. *Item*, Idem Rex nuper apud *Salopiam* coram se, ac aliis sibi faventibus venire fecit quamplures, & majorem partem Justitiariorum cameraliter, & eos per minas, & terrores varios, ac etiam metus qui possunt cadere in constantes, induxit, fecit, & compulit sigillatim, ad respondendum certis quæstionibus pro parte ipsius Regis factis ibidem tangentibus leges regni sui, præter, & contra voluntatem eorum, & aliter quam respondissent, si fuissent in libertate sua, & non coacti. Quarum Responsionum colore idem Rex proposuit processisse postmodum ad destructionem *Thomæ* Ducis *Gloucestriæ*, & Comitum *Arundell*, & *Warwicke*, ac aliorum Dominorum, contra quorum facta & gesta prædictus Rex erat quamplurimum indignatus maximè quia desiderabant eundem Regem esse sub bono regimine. Sed divino nutu obstante, resistentia & potentia dictorum Dominorum Rex propositum suum hujusmodi perducere non potuit ad effectum.

3. *Item*, Cum Domini Temporales ejus malitiæ ac dolositati seipsos defendendo restitissent, dictus Rex diem Parliamenti sui pro justitia eis, & aliis Regnicolis in hac parte ministranda præfixisset, dictiq; Domini Temporales in suis domibus sub spe & fiducia Parliamenti prædicti quiete, ac pacifice residissent: Rex clanculo Ducem *Hiberniæ* cum suis litteris, & vexillo ad partes *Cestriæ* destinavit, ibiq; nonnullas gentes ad arma commovit, & contra dictos Dominos, & magnates Regni, & Reipublicæ servitores insurgere fecit, vexillum ejus contra pacem per eum juratam publice erigendo; unde homicidia, captivitates, dissensiones, & alia mala infinita in totum regnum secuta fuerunt, qua re perjurium incurrebat.

4. *Item*, Licet dictus Rex omnem offensam dictis Duci *Gloucestriæ*, & Comitibus *Arundell*, & *Warwick*, & omnibus aliis sibi in hujusmodi factis assistentibus, & aliis in pleno Parliamento de assensu ejusdem perdonasset, pacisq; & amoris signa per plures annos eisdem Duci, & Comitibus, & aliis vultum hilarem & benignum exhibuisset; Idem tamen Rex semper & continue fel in corde gerens, tandem opportunitate captata dictum Ducem *Gloucestriæ* ipsius Regis Avunculum, necnon bonæ memoriæ *Edwardi* nuper Regis *Angliæ* filium, & Conestabularium *Angliæ* dicto Domino Regi cum processione solempni humiliter occurrentem, dictosq; Comites *Arundell*, & *Warwick* capi, & arestari fecit, & ipsum Ducem extra regnum *Angliæ* usq; ad Villam *Calesiæ* duci fecit, & ibidem incarcerari, & sub custodia Comitis *Nottyngham* unius ipsum Ducem appellantium detineri, & sine responsione & processu quocunq; legitimo occultè suffocari, strangulari, & murdrari inhumaniter, & crudeliter fecit, Comitemq; *Arundell*, tam cartam de dicta perdonatione generali, quam cartam perdonationis postea sibi concessam allegantem, & justitiam sibi fieri petentem, in Parliamento suo, viris armatis, & sagittariis innumeris vallato per impressionem populi per eum ad hoc collecti dampnabiliter decapitari fecit; Comitemq; *Warwick*, & Dominum de *Cobham* perpetuis carceribus mancipavit, eorum terras, & tenementa, tam in feodo simplici quam in feodo talliato de se & hæredibus suis contra justitiam & leges regni sui & juramentum suum expressum nequiter confiscando, & eorum appellantibus concedendo.

5. *Item*, Tempore quo idem Rex in Parliamento suo fecit adjudicari Ducem *Gloucestriæ*, & Comites *Arundell*, & *Warwick*, ut liberius possit exercere crudelitatem in eosdem, & voluntatem suam injuriosam in aliis adimplere, sibi attraxit multitudinem magnam malefactorum de Comitatu *Cestriæ*, quorum quidam cum Rege transeuntes per regnum, tam infra hospitium Regis, quam extra ligeos regni crudeliter occiderunt, & quosdam verberaverunt, vulneraverunt, & deprædarunt bona populi & pro suis victualibus solvere recusarunt, & uxores & alias mulieres rapuerunt, & violaverunt, & licet super eorum hujusmodi excessibus graves querimoniæ deferebantur ad audientiam dicti Domini Regis, idem tamen Rex super hiis justitiam, seu remedium facere non curavit, sed favebat iisdem gentibus in maleficiis eorundem, confidens in eis, & eorum præsidio contra quoscunq; alios regni sui, propter quod fideles regni sui magnam commotionis & indignationis materiam habuerunt.

6. *Item*, Licet dictus Rex per brevia sua proclamari fecerit per totum regnum suum quod Avunculum suum Ducem *Gloucestriæ*, & Comites *Arundell*, & *Warwick* capi fecerit, & arrestari, non pro aliquibus congregationibus, & equitationibus per eos infra regnum *Angliæ* factis, sed pro quampluribus extortionibus, oppressionibus & aliis contra Regaliam suam, & Regiam Majestatem postmodum factis et perpetratis per eos, quodq; non erat intentionis ipsius regis quod aliquis de familiâ prædictorum Ducis *Gloucestriæ*, ac Comitum *Arundell*, & *Warwicke* seu eorum qui in comitiva sua tempore congregationis, & equitationis prædictarum fuit, eâ occasione molestetur aliqualiter, seu gravetur: Idem tamen Rex tandem in Parliamento suo dictos Dominos non pro extortionibus, oppressionibus aut aliis prædictis impetiit, sed pro congregationibus & equitationibus supradictis eos adjudicavit ad mortem, & quamplures de familia eorundem Dominorum, & aliorum qui in comitiva sua tempore congregationis, & equitationis fuerunt, metu mortis compulit fines & redemptiones facere, utpote traditores, vel proditores, ad gravem destructionem quamplurium hominum de populo suo. Sicq; dictos Dominos & eorum familiares hujusmodi & populum regni sui callide, fraudulenter, & malitiose decepit.

7. *Item*, Postquam quamplures de personis illis facientibus fines & redemptiones hujusmodi impetraverunt à Rege literas suas patentes perdonationis plenariæ in præmissis, nullum commodum ex hujusmodi literis perdonationis poterant reportare, donec novos fines, & Redemptiones pro eorum vita conservanda fecissent, unde fuerant quamplurimum depauperati; in quo nomini, & statui Regis fuerat plurimum derogatum.

8. *Item*, In Parliamento ultimo tento apud *Salopiam* idem *R.* proponens opprimere populum suum procuravit subtiliter, & fecit concedi, quod potestas Parliamenti de consensu omnium Statuum Re-

gni sui remaneret apud quasdam personas, ad terminandum dissoluto Parliamento certas petitiones in eodem Parliamento porrectas, protunc minimè expeditas; Cujus concessionis colore personæ sic deputatæ processerunt ad alia generaliter Parliamentum illud tangentia, & hoc de voluntate Regis, in derogationem Status Parliamenti & in magnum incommodum totius regni, & perniciosum exemplum. Et ut super factis eorum hujusmodi aliqualem colorem & authoritatem viderentur habere, Rex fecit Rotulos Parliamenti pro voto suo mutari & deleri, contra effectum concessionis prædictæ.

9. *Item*, non obstante quod dictus Rex in Coronatione sua juraverit, quod fieri faceret in omnibus judiciis suis æquam & rectam justitiam & discretionem in misericordia & veritate secundum vires suas: Dictus tamen Rex absq; omni misericordiâ rigorose inter cætera statuit, & ordinavit sub gravibus pœnis, quod pro *Henrico* Duce *Lancastriæ* relegato, pro aliqua gratia sibi facienda nullus rogaret, aut intercederet apud eundem Regem; In quo facto idem Rex contra charitatis vinculum operabatur, juramentum prædictum temere violando.

10. *Item*, Quamvis Corona regni *Angliæ*, & jura ejusdem Coronæ, ipsumq; regnum fuerint ab omni tempore retroacto adeo libera, ut dominus summus Pontifex, nec aliquis alius extra regnum se intromittere debeat de iisdem: tamen præfatus Rex ad roborationem statutorum suorum erroneorum supplicavit Domino Papæ, quod statuta in ultimo Parliamento suo ordinata confirmaret, super quo Dominus Rex literas Apostolicas impetravit, in quibus graves censuræ proferuntur contra quoscunq; qui dictis statutis in aliquo contravenire præsumpserint. Quæ omnia contra Coronam, & dignitatem regiam, ac contra statuta, & libertates dicti regni tendere dinoscuntur.

11. *Item*, Licet Dominus *Henricus* nunc Dux *Lancastriæ* billam suam, statum & honorem Regis concernentem ad ipsius Regis mandatum contra Ducem *Norfolciæ* proposuisset, & eandem fuisset debite prosecutus, adeo quod juxta Regis ordinationem se ad duellum in omnibus paratum exhibuisset, præfatusq; Rex ipsum nunc Ducem *Lancastriæ*, debitum suum in hac parte honorifice quantum in ipso fuerat implevisse pronuntiasset, & declarasset per decretum, & hoc coram toto populo ad duellum hujusmodi congregato fuisset publice proclamatum; Idem tamen Rex prædictum nunc Ducem *Lancastriæ*, sine quacunq; causa legitima ad decennium exlegari fecit & mandavit, contra omnem justitiam, & leges, & consuetudines regni sui ac jura militaria in hac parte, perjurium dampnabiliter incurrendo.

12. *Item*, Postquam dictus Rex gratiose concessit per literas suas patentes Domino *Henrico* nunc Duci *Lancastriæ*, quod in ipsius absentia dum fuerat exlegatus generales attornati sui possent prosequi pro liberatione sibi facienda de quibuscunq; hæreditatibus, sive successionibus ipsum extunc contingentibus, & quod homagium suum respectuari deberet pro quodam fine rationabili faciendo, literas illas patentes injuriose revocavit, contra leges terræ perjurium incurrendo.

13. *Item*, Non obstante quod statutum erat, quod singulis annis Officiarii Regis cum Justitiariis & aliis de Consilio Regis Vicecomites per omnes comitatus regni eligant, & nominarent Domino Regi secundum quod eorum discretioni, & conscientiæ pro bono, & utilitate regni videbitur expedire: Idem Rex non nominatos aut electos hujusmodi, sed alios pro suæ libito voluntatis, quandoq; suos familiares, quandoq; tales quos scivit nolle resistere voluntati suæ in Vicecomites fieri mandavit, pro suo & aliorum commodo singulari, ad magnum gravamen populi sui, & contra leges regni sui, perjurium notorie incurrendo.

14. *Item*, tempore illo quo Rex prædictus petivit, & habuit à quampluribus Dominis & aliis de regno plures pecuniarum summas ex causa mutui, certo termino solvendas, Non obstante quod idem Rex per singulas literas suas patentes promisit bona fide singulis personis à quibus mutuo recepit pecunias illas, quod eis limitato termino prædicto resolveret hujusmodi pecunias mutuatas; promissionem suam hujusmodi non adimplevit, nec de pecuniis illis est hactenus satisfactum, unde creditores hujusmodi valde gravantur, & non tam illi, quam plures alii de regno ipsum reputant infidelem.

15. *Item*, Ubi Rex *Angliæ* de proventibus regni sui, & patrimonio ad Coronam suam spectante possit honestè vivere absq; oppressione populi sui, dummodo regnum non esset guerrarum dispendio oneratum, Idem Rex quasi toto tempore suo durantibus treugis inter Regnum *Angliæ* & adversarios ejus, non solum magnam immo maximam partem dicti patrimonii sui donavit etiam personis indignis, verum etiam propterea tot onera concessionis subditis imposuit quasi annis singulis in Regno suo, quod valde & nimium excessive populum suum oppressit, in depauperationem regni sui, ea bona sic levata, non ad commodum, & utilitatem regni *Angliæ* convertendo, sed ad nominis sui ostentationem, & pompam, & vanam gloriam prodige dissipando, & pro victualibus hospitii sui, & aliis emptionibus suis maximæ summæ pecuniarum in regno suo debentur, licet divitiis & thesauris plusquam aliquis progenitorum suorum de quo recolitur abundavit.

16. *Item*, Idem Rex nolens justas leges & consuetudines regni sui servare, seu protegere, sed secundum suæ arbitrium voluntatis facere quicquod desideriis ejus occurreret, quandoq; & frequentius quando sibi expositæ & declaratæ fuerant leges regni sui per Justitiarios, & alios de Concilio suo, & secundum leges illas petentibus justitiam exhiberet, dixit expresse vultu austero, & protervo, quod leges suæ erant in ore suo, & aliquotiens, in pectore suo, & quod ipse solus possit mutare, & condere leges regni sui; & opinione illa seductus quampluribus de ligeis suis justitiam fieri non permisit, sed per minas & terrores quamplures à prosecutione communis justitiæ cessare coegit.

17. *Item*, Quod postquam in Parliamento suo certa statuta erant edita, quæ semper ligarent donec authoritate alicujus alterius Parliamenti fuerint specialiter revocata; Idem Rex cupiens tanta libertate gaudere, quod nulla hujusmodi statuta ipsum adeo ligarent quin posset facere, & exequi secundum suæ arbitrium voluntatis prout non potuit, procuravit subtiliter talem petitionem in Parliamento suo pro parte Communitatis regni sui porrigi, & sibi concedi in genere, quod posset esse adeo liber sicut aliquis progenitorum suorum extitit ante eum; quarum

quarum petitionis & concessionis colore frequentius mandavit, & fecit idem Rex quamplura fieri contra statuta hujusmodi minime revocata; veniendo expresse & scienter contra juramentum suum in coronatione sua præstitum ut præfertur prout inferius declaratur.

18. *Item*, Licet statutum fuit & ordinatum quod nullus Vicecomes officium suum occuparet continue ultra annum unum, sed triennium haberetur antequam ad officium illud admitteretur de novo; Idem Rex *Richardus* quandoq; pro suo commodo singulari, & quandoq; ad prosecutionem aliorum pro eorum commodo & utilitate, quosdam Vicecomites stare & remanere permisit & fecit in eorum officiis continue aliquotiens per biennium, & aliquotiens per triennium, contra tenorem & effectum statuti prædicti, perjurium incurrendo; & hoc est notorium, publicum, & famosum.

19. *Item*, Licet de statuto, & consuetudine regni sui in convocatione cujuslibet Parliamenti populus suus in singulis comitatibus regni debeat esse liber ad eligendum & deputandum milites pro hujusmodi comitatibus ad interessendum Parliamento, & ad exponendum eorum gravamina, & ad prosequendum pro remediis superinde prout eis videretur expedire; tamen præfatus Rex ut in Parliamentis suis liberius consequi valeat suæ temerariæ voluntatis effectum, direxit mandata sua frequentius Vicecomitibus suis, ut certas personas per ipsum Regem nominatas ut milites comitatuum venire faciant ad Parliamenta sua, quos quidem milites eidem Regi faventes inducere poterat, prout frequentius fecit, quandoq; per minas varias, & terrores, & quandoq; per munera ad consentiendum illis quæ regno fuerant præjudicialia, & populo quamplurimum onerosa; & specialiter ad concedendum eidem Regi subsidium lanarum ad terminum vitæ suæ, & aliud subsidium ad certos annos, suum populum nimium opprimendo.

20. *Item*, Idem Rex ut liberius adimplere, & sequi posset in singulis suæ arbitrium voluntatis, illicite fecit, & mandavit, quod Vicecomites per totum regnum suum, ultra antiquum & solitum juramentum jurarent quod omnibus mandatis suis, sub magno, & privato sigillo suis, ac etiam literis sub signeto suo quotiescunq; eis directæ fuerint obedirent, & in casu quo iidem Vicecomites scire poterant aliquos de ballivis suis, cujuscunq; conditionis fuerint, aliquod malum dicere sive loqui publice, vel occulte, quod cedere possit in dedecus, aut scandalum personæ regiæ, ipsos arestarent vel arestari facerent, & prisonæ mancipari, in eadem salvo custodiendos donec aliud à Rege habuerint in mandatis, prout reperiri poterit de recordo. Quod quidem factum posset verisimiliter tendere ad destructionem quorumcunq; ligeorum dicti regni.

21. *Item*, Idem Rex nitens subpeditare populum suum & bona sua subtiliter sibi adquirere ut divitiis superfluis habundaret, induci fecit populum de xvij. comitatibus regni ad submittendum se Regi tanquam proditores per literas sub sigillis eorum, cujus colore optinuit magnas summas pecuniarum sibi concedi per clerum & populum comitatuum eorundem pro benevolentia Regis captanda. Et quamvis ad placendum populo idem Rex fecerat eis restitui literas illas obligatorias, tamen procuratores ipsius populi habentes plenariam potestatem eis concessam ad obligandum se & hæredes suos dicto Regi, idem Rex fecit obligari sibi sub sigillis eorum nomine ejusdem populi; sicq; decepit populum suum, & bona eorum subtiliter extorquebat ab eis.

22. *Item*, Quamvis idem Rex in coronatione sua juraverit de servando libertates ecclesiæ *Anglicanæ* concessas, tamen dictus Rex ratione viagii sui in terram *Hiberniæ* faciendi quampluribus viris religiosis videlicet Abbatibus & Prioribus regni sui per literas ejus districtè præcipiendo mandavit, ut eorum aliqui certos equos, & aliqui eorundem non solum equos set etiam quadrigas sive charectas, alioquin magnas pecuniarum summas eidem Regi pro dicto viagio suo transmitterent in eisdem literis expressatas, per quem modum scribendi plures hujusmodi Religiosos metu ductos artavit ad complendum voluntatem & præceptum ipsius Regis, unde graviter depauperati fuerant & oppressi in derogationem libertatis ecclesiasticæ manifestam, Cujus prætextu dictus Rex *Ricardus* perjurium incurrebat.

23. *Item*, In pluribus magnis Conciliis regiis quando Domini regni, Justiciarii & alii onerati fuerant ut fideliter consulerent Regi in tangentibus statum suum & regni sui, iidem Domini Justiciarii & alii frequentius in dando consilium juxta discretionem suam fuerant per Regem subito & tam acriter increpati & reprobati, quod non essent ausi dicere pro statu Regis & regni in consiliis suis dandis veritatem.

24. *Item*, Thesaurũ coronas reliquias & alia jocalia videlicet bona regni, quæ ab antiquo dimissa fuerant in archivis regni pro honore Regis & conservatione regni sui in omnem eventum, præfatus Rex exiens regnum suum versus *Hiberniam* abstulit & secum deferri fecit sine consensu statuum regni, unde regnum illud fuisset valde depauperatum nisi de recaptione bonorum hujusmodi contra voluntatem dicti Regis Deus aliter providisset; & præterea rotulos recordorum statum & gubernationem regni sui tangentium prædictus Rex deleri & abradi fecit in magnum præjudicium populi & exhæredationem Coronæ regni prædicti. & ut verisimiliter creditur in favorem & sustentationem sui mali regiminis.

25. *Item*, Idem Rex consuevit quasi continue esse adeo variabilis & dissimilans in verbis, & in scripturis suis, & omnino contrarius sibi ipsi, & specialiter in scribendo Papæ & Regibus & aliis Dominis extra regnum & infra ac etiam & aliis subditis ejus, quod quasi nullus vivens habens notitiam suæ conditionis hujusmodi poterit aut velit de eo confidere, ymmo reputatur adeo infidelis & inconstans, quod cedit ad scandalum non solum personæ suæ set etiam totius regni, & potissime apud extraneos totius orbis inde notitiam optinentes.

26. *Item*, Licet terræ & tenementa, bona & catalla cujuscunq; liberi hominis per leges regni ab omnibus retroactis temporibus usitatas capi non debeant nisi fuerint forisfacta, nichilominus dictus Rex proponens & satagens leges hujusmodi enervare, in præsentia quamplurium dominorum & aliorum de cõmunitate regni frequenter dixit & affirmavit, quod vita cujuscunq; ligei sui ac ipsius terræ, tenementa, bona & catalla sunt sua ad voluntatem suam absq; aliqua forisfactura. Quod est omnino contra leges & consuetudines regni sui supradicti.

27. *Item*, Quamvis statutum fuerit & ordinatum, ac etiam hactenus confirmatum, quod nullus liber

ber homo capiatur &c. nec quod aliquo modo destruatur, nec quod Rex super eum ibit nec super eum mittet, nisi per legale judicium parium suorum vel per legem terræ, tamen de voluntate, mandato & ordinatione d.cti Regis, quamplures ligeorum suorum malitiose accusati super eo quod debuissent aliquid dixisse publice vel occulte quod cedere poterit ad vituperium scandalum seu dedecus personæ dicti Regis fuerant capti & imprisonati, & ducti coram Constabulario, & Marescallo *Angliæ* in Curia militari, in qua Curia dicti ligei accusati, ad aliud responsum admitti non poterant, nisi respondendo se in nullo fore culpabiles, & per eorum corpora & non aliter, se justificarent & defenderent, non obstante quod accusatores, & appellatores eorum essent juvenes fortes & sani, & illi accusati senes & impotentes, mutulati vel infirmi; unde non solum destructio dominorum & magnatum regni, set etiam omnium & singularum personarum communitatis ejusdem regni verisimiliter sequi posset. Cum igitur Rex prædictus hujusmodi regni sui statuto voluntarie contravenerit, non est dubium quin proinde perjurium incurrebat.

28. *Item*, Quamvis populus regni *Angliæ* vigore ligeanciæ suæ satis plene Regi suo teneatur, & astringatur, ipseque Rex populum suum si quovis modo deliquerit, per leges & consuetudines regni sui corrigere valeat & punire; tamen dictus Rex cupiens subpeditare, ac nimis opprimere populum suum, ut liberius exequi, & sequi valeret suæ ineptæ & illicitæ voluntatis arbitrium, per literas suas ad omnes Comitatus regni sui directè indixit etiam & mandavit, ut ligei sui quicunque tam Spirituales quam Temporales certa juramenta præstarent in genere quæ eis fuerant nimium onerosa quæque verisimiliter causare possent destructionem finalem populi sui, & quod sub literis & sigillis eorum juramenta hujusmodi roborarent. Cui quidem mandato regio populus regni sui paruit & obedivit, ne ipsius indignationem incurreret aut offensam, ac etiam metu mortis.

29. *Item*, Cum partes in foro ecclesiastico, in causis mere Ecclesiasticis, & Spiritualibus litigantes prohibitiones regias ad imped endum processum legitimum in eisdem à Cancellario *Angliæ* impetrare laborassent, & idem Cancellarius ex justitia ad hoc rescribere recusasset; idem tamen Rex per literas sub signeto suo judicibus ecclesiasticis hujusmodi frequenter districte prohibuit ne in causis hujusmodi procederent, libertates ecclesiasticas in magna carta approbatas ad quas conservandas juratus extiterat, nequiter infringendo, perjurium & sententiam excommunicationis contra hujusmodi violatores à sanctis Patribus latam dampnabiliter incurrendo.

30. *Item*, Dictus Rex Dominum *Thomam* de *Arundell* Archiepiscopum *Cantuariensem* totius *Angliæ* Primatem patrem suum Spiritualem in Parliamento suo viris armatis hostili more vallato tunc de callido Consilio dicti Regis se absentantem absq; causa rationabili, seu legitima quacunque seu alio juris processu contra leges regni sui per ipsum ut præfertur juratas in exilium perpetuum adjudicavit.

31. *Item*, Per inspectionem testamenti dicti Regis sub magno & privato sigillis suis & signeto signati inter cætera continetur hæc clausula, sive articulus. ITEM volumus quod auri nostri residuum solutis tamen nostrorum hospicii, cameræ, & garderobæ veris debitis ad quæ persolvenda legamus viginti milia librarum, reservatis executoribus nostris quinque vel sex milibus marcarum, quas pro uberiori sustentatione leprosorum ac capellanorum coram eis celebraturorum per nos apud *Westmonast.* & **Bermondeseye** ordinatorum, volumus per dictos executores nostros expendi, nostro remaneat successori, dum tamen omnia & singula statuta ordinationes stabilimenta & judicia in Parliamento nostro decimo septimo die Mensis *Septembr.* anno Regni vicesimo primo apud *Westmonast.* inchoato & in eodem Parliamento usque *Salopiam* continuato & ibidem tento facta lata & reddita, necnon omnia ordinationes & judicia ac stabilimenta decimo sexto die *Septembr.* anno regni vicesimo secundo apud *Coventriam* postmodum apud *Westmon.* decimo octavo die *Martii* anno prædicto auctoritate ejusdem Parliamenti facta habita & reddita, ac etiam omnia alia ordinationes & judicia quæ autoritate ejusdem parliamenti in futurum contigerit fieri approbet, ratificet, & confirmet, teneat, & teneri faciat, ac firmiter observet; alioquin si prædictus successor noster præmissa facere noluerit, vel recusaverit, quod non credimus, volumus quod *Thomas* Dux *Surriæ*, *Edwardus* Dux *Daumarle*, *Johannes* Dux *Exoniæ* & *Willielmus Lescrop* Comes *Wilteshiræ* solutis prius debitis nostrorum hospitii, cameræ. & garderobæ, reservatis quinque vel sex milibus marcarum ut supra pro hujusmodi statutorum, stabilimentorum, ordinationum, & judiciorum sustentatione, & defensione, secundum eorum posse, etiam usque ad mortem si oporteat, residuum habeant & teneant memoratum; super quibus omnibus & singulis eorum conscientias prout in die judicii respondere voluerint oneramus. Per quem quidem articulum satis constare poterit evidenter, quod idem Rex illa statuta, & ordinationes, quæ sunt erronea, & iniqua, & omni juri & rationi repugnantia pertinaciter manutenere, & defendere nitebatur, non tam in vita quam in morte, nec de animæ suæ periculo, nec de dicti regni sui, seu ligeorum suorum ultima destructione curando.

32. *Item*, Anno undecimo dicti Regis *Richardi* idem Rex in capella manerii sui de **Langley**, in præsentia Ducum *Lancastriæ* & *Eborum*, ac aliorum quamplurium Dominorum personaliter constitutus, cupiens, ut apparuit, ut ejus avunculus Dux *Glocestriæ* tunc ibidem præsens de ipsius Regis beneplacito plene confideret, ad venerabile corporis Dominici Sacramentum ibidem super altare repositum sua sponte juravit, quod eidem Duci *Glocestriæ* pro aliquibus factis ejus quæ contra personam ipsius Regis dicebantur esse commissa nunquam extunc inferret dampnum aliquod vel gravamen, set omnem offensam illius, si qua fuerat, hillariter, & ex integro sibi remisit. Postea tamen juramento hujusmodi non obstante, dictus Rex præfatum Ducem prosic prætensis offensis horribiliter & crudeliter murdrari fecit, reatum perjurii dampnabiliter incurrendo.

33. *Item*, Postquam unus de militibus Comitatuum dicti regni, vocem habens eorum in Parliamento, dictum Dominum *Thomam* Archiepiscopum *Cantuariensem* super certis defectibus contra regiam majestatem, ut minus veraciter asserebatur commissis, impetiit publice coram Rege & omnibus statibus regni, Quamquam idem Archiepiscopus statim tunc ibidem optulit se paratum ad respondendum hujusmodi sibi impositis, & ad hoc petierit se admitti

per

per Regem, satis plene confisus, ut dixit, se posse suam in ea parte innocentiam declarare, idem tamen Rex machinans viis & modis quibus poterat eundem Archiepiscopum *Cantuariensem* opprimere & in nichilum redigere statum ejus, prout tandem rei exitus declaravit, benigne ac hillari vultu Archiepiscopum alloquens in sede sua regali, consuluit & attente rogavit eundem Archiepiscopum, quod illa vice taceret, tempus ad hoc magis aptum & congruum expectando: Quo die lapso de die in diem bene per quinque dies & amplius Rex præfatus ipsum Archiepiscopum fraudulenter & dolose decepit, consulens & suadens quod non veniret ad Parliamentum set apud hospitium suum intrepidus expectaret, quoniam, ut idem Rex fideliter sibi promisit, in ipsius Archiepiscopi absentia nullum sibi deberet inferri dispendium vel gravamen: Verumtamen dictus Rex in suo Parliamento prædicto ipsum Archiepiscopum ut præfertur absentem, ac ad responsum suum nullo modo vocatum, absque quacunque causa rationabili adjudicavit in exilium ad ipsius Regis beneplacitum duraturum, omnia bona sua contra leges regni ac omnem justiciam voluntarie confiscando, cujus prætextu perjurium incurrebat. Volens prætcrea dictus Rex suam in ea parte versutiam palliare, per ipsius blanda colloquia cum dicto Archiepiscopo frequentius habita, tantam sibi illatam injuriam à se prorsus excutere nitebatur & ad aliorum facta transferre; unde dictus Archiepiscopus habens cum eodem Rege & cum Duce *Norfolcie*, & aliis Dominis & magnatibus dicti regni colloquium, dixit aliqualiter lamentando, quod ipse non erat primus qui exilium pertulit, nec erit novissimus, quia putabat quod infra breve dictus Dux *Norfolcia* & alii Domini ipsum Archiepiscopum sequerentur; & constanter asseruit dicto Regi quod omnium præmissorum asperitas in caput ipsius Regis debeat finaliter retorqueri; Ad quod idem Rex vultu demisso acsi inde fuisset attonitus, incontinenti respondit, quod bene putabat illud accidere posse, quodque per ligeos suos à regno suo deberet expelli; Et ulterius dixit idem Rex, quod si illud forsan acciderit, vellet ad locum ubi idem Archiepiscopus fuerit se conferre; Et ut dictus Archiepiscopus huic assertioni fidem adhiberet indubiam, ostendit idem Rex Archiepiscopo memorato quoddam magnum auri monile juxta fimbriam tunicæ dicti Regis subtus vestem ejus exteriorem miro modo firmatum, intimans eidem Archiepiscopo pro constanti, quod cum illud monile sibi pro intersigno transmitteret, non differret illuc venire ubi dictus Archiepiscopus moraretur; Et ut idem Archiepiscopus majorem haberet materiam confidendi in eo, misit ipse Rex præfato Archiepiscopo, consulens sibi quod omnia jocalia sua & alia ad Capellam suam spectantia dicto Regi secrete transmitteret pro salva custodia eorundem, ne colore dicti judicii super ipsius exilio redditi quisquam ad bona prædicta manus injuriosas apponeret; Quo sub maxima confidentia facto, præfatus Rex bona hujusmodi visa per eum in quibusdam coffris reponi fecit, & coffras illas serari, ac per unum de clericis ipsius Archiepiscopi sigillari, Retentisque penes illum hujusmodi coffris, claves earum per eundem clericum Archiepiscopo memorato remisit; Et postmodum coffras illas dicto Archiepiscopo hoc penitus ignorante frangi mandavit, & de bonis hujusmodi mox dispcsuit pro suæ libito voluntatis. Promisit etiam idem Rex fideliter dicto Archiepiscopo, quod si pararet se ad portum de Hampton ut regnum exiret, saltem intercessione Reginæ protinus revocaret eundem. Et si contigerit ipsum Archiepiscopum regnum exire, citra Pascha proximo extunc sequens sine fallo rediret in *Angliam*, neque suum Archiepiscopatum amitteret ullo modo; & hoc fideliter promisit jurando super crucem dudum sancti *Thomæ* Martyris *Cantuariensis* Archiepiscopi per ipsum Regem corporaliter tactam. Quibus promissionibus non obstantibus, idem Rex dictum Archiepiscopum regnum exire coegit, & statim ad sedem Apostolicam pro ipsius translatione transmisit literas speciales; sicque & alias per fraudes & dolositates dicti Regis erat idem Archiepiscopus ut homo bonæ fidei callide circumventus.

Et quoniam videbatur omnibus statibus Regni superinde singillatim ac eciam communiter interrogatis, quod illæ causæ criminum & defectuum erant satis sufficientes & notoriæ ad deponendum eundem Regem, attenta eciam sua confessione super ipsius insufficientia & aliis in dicta renunciatione & cessione contentis patenter emissa, omnes status prædicti unanimiter consenserunt, ut ex habundanti ad depositionem dicti Regis procederetur pro majori securitate & tranquillitate populi ac regni cōmodo faciendam; unde status & communitates prædicti certos Commissarios, videlicet Episcopum *Assav.* Abbatem *Glastonie*, Comitem *Gloucestriæ*, Dominum de *Berkeley*, *Thomam Erpyngham* & *Thomam Grey* Milites, & *Willielmum Thirnyng* Justiciarium, unanimiter & concorditer constituerunt & deputarunt publice tunc ibidem ad ferendum sententiam depositionis hujusmodi & ad deponendum eundem *Richardum* Regem ab omni dignitate, majestate & honore regiis, vice, nomine & auctoritate omnium statuum prædictorum, prout in consimilibus casibus de antiqua consuetudine dicti regni fuerat observatum. Et mox iidem Commissarii onus Commissionis hujusmodi in se assumentes & ante dictam sedem regalem pro tribunali sedentes, præhabita super his deliberatione aliquali, hujusmodi depositionis sententiam in scriptis redactam vice nomine & auctoritate prædictis tulerunt, & per dictum Episcopum *Assaven.* Commissarium & Collegam suum eandem sententiam de ipsorum Commissariorum voluntate & mandato legi & recitari fecerunt, in hæc verba.

IN DEI NOMINE, Amen. *Nos* Johannes *Episcopus* Assavens. Johannes *Abbas* Glastoniæ, Thomas *Comes* Gloucestriæ, *Thomas* Dominus de *Berkeley*, Thomas *de* Erpyngham, *&* Thomas Gray *milites, ac* Willielmus Thirnyng *Justiciarius, per pares & proceres regni* Angliæ *Spirituales & Temporales & ejusdē regni cōmunitates omnes status ejusdem regni repræsentantes Commissarii ad infrascripta specialiter deputati, pro tribunali sedentes, attentis perjuriis multiplicibus ac crudelitate aliisq; quamplurimis criminibus dicti* Richardi *circa regimen suum in regnis & dominio supradictis pro tempore sui regiminis commissis & perpetratis, ac coram dictis statibus palam & publice propositis, exhibitis & recitatis, quæ adeo fuerunt & sunt publica notoria manifesta & famosa quod nulla poterant aut possunt tergiversatione celari, Necnon confessione prædicti* Richardi *recognoscentis & reputantis ac veraciter ex certa scientia sua judicantis se fuisse*

& esse insufficientem penitus, & inutilem ad regimen & gubernationem regnorum & dominii prædictorum & pertinentium eorundem, ac propter sua demerita notoria non immerito deponendum per ipsum Richardum *prius emissa, ac de voluntate & mandato suis coram dictis statibus publicata, eisque notificata & exposita in vulgari; prahabita super hiis & omnibus in ipso negotio actitatis coram statibus antedictis & nobis deliberatione diligenti, vice nomine & auctoritate nobis in hac parte commissa, ipsum* Richardum *ex habundanti, & ad cautelam ad regimen & gubernationem dictorum regnorum & dominii juriumque & pertinentium eorundem fuisse & esse inutilem, inhabilem, insufficientem penitus & indignum, ac propter præmissa & eorum prætextu ab omni dignitate & honore regiis, si quid dignitatis & honoris hujusmodi in eo remanserit, merito deponendum pronunciamus, decernimus & declaramus, & ipsum simili cautela deponimus per nostram diffinitivam sententiam in hiis scriptis; Omnibus & singulis Dominis Archiepiscopis, Episcopis & Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Vassallis & Valvassoribus ac cæteris hominibus dictorum regnorum & dominii, ac aliorum locorum ad dicta regna & dominium spectantium subditis ac ligeis suis quibuscunque inhibentes expresse, ne quisquam ipsorum de cætero præfato* Richardo, *tanquam Regi vel Domino regnorum aut dominii prædictorum pareat quomodolibet vel intendat.*

Volentes autem præterea dicti status ut nichil desit quod valeat aut debeat circa præmissa requiri, superinde singillatim interrogati, personas easdem prius per Commissarios nominatos constituerunt Procuratores suos conjunctim & divisim ad resignandum & reddendum dicto Regi *Richardo* homagium & fidelitatem prius sibi facta, & ad præmissa omnia hujusmodi depositionem & renunciationem tangentia, si oportuerit, intimanda.

ET CONFESTIM ut constabat ex præmissis & eorum occasione regnum *Angliæ* cum suis pertinentiis vacare, præfatus *Henricus* Dux *Lancastriæ* de loco suo surgens & stans adeo erectus quod satis intueri posset à populo, & muniens se humiliter signo crucis in fronte & in pectore suo, Christi nomine primitus invocato, dictum regnum *Angliæ* sic ut præmittitur vacans una cum Corona ac omnibus membris & pertinentiis suis vendicavit in lingua materna, sub hac forma verborum.

In the name of Fader, Sonne and holy Gost; I Henry of Lancastre chalenge this Rewme of Ynglonde and the Croune, with all the membres and the appurtenances, als I that am descendit be ryght lyne of the blode comyng fro the gude Lorde King Henry therde, and throghe that ryght that God of his grace hath sent me, with helpe of my kyn and of my frendes to recover it; the whiche Rewme was in poynt to be undone for defaut of governance, and undoyng of the gude Lawes.

Post quam quidem vendicationem & clameum, tam Domini Spirituales quam Temporales & omnes status ibidem præsentes singillatim & communiter interrogati quid de illa vendicatione & clameo sentiebant, iidem status cum toto populo absque quacunque difficultate vel mora, ut Dux præfatus super eos regnaret, unanimiter consenserunt. Et statim ut idem Rex ostendit statibus regni signetum *Ricardi* Regis sibi pro intersigno traditum suæ voluntatis ut præmittitur expressivum, præfatus Archiepiscopus dictum *Henricum* Regem per manum dextram apprehendens duxit eum ad sedem regalem prædictam; Et postquam idem Rex coram dicta sede genuflexus parumper orasset, idem Archiepiscopus *Cantuariensis*, assistente sibi Archiepiscopo *Eboraum* prædicto, dictum Regem posuit & sedere fecit in sede regali prædicta, populo præ nimio gaudio fortiter applaudente; Et mox dictus Archiepiscopus *Cantuariensis* vix facto silentio propter gaudium omnium circumstantium collationem modicam fecit & protulit, in hæc verba.

VIR DOMINABITUR POPULO, *Reg. ix. c. Hæc sunt verba summi Regis loquentis ad* Samuelem, *& docentis eundem qualem deberet instituere ad gubernandum populum quando petebat sibi dari Regem populus ille, & non inepte de Domino nostro Rege moderno dici possunt: quæ verba sinceme considerentur præbent nobis materiam magnæ consolationis. Non enim Deus nobis comminatur sicut quondam per* Ysai. *comminabatur populo dicens,* Ysai 3. Dabo pueros Principes eorum, *set ex sua misericordia qui cum irascitur misericordiæ recordatur, visitavit plebem suam, & non modo, ut prius fuerat in regno, pueri dominabuntur, set dicit dominus vobis quod* Vir dominabitur populo. *Poterat enim de Rectoribus istius regni sive eorum quolibet præteritis in persona parvuli non inconvenienter dici illud Apostoli* Cor. 13. Cum essem parvulus loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: *ecce 3. dicit Apostolus, loquebatur ut parvulus, sapiebat, & cogitabat. Quantum ad loquelam certum est quod parvulus inconstans est in loquendo, faciliter vera loquitur, faciliter falsa, faciliter verbo promittit, set quod promittit cito obliviscitur; hæc enim sunt inconvenientia & nimis molesta regno, nec possibile est regnum feliciter stare ubi hæ conditiones regnant; set ab istis defectibus liberatur regnum cum vir dominatur, ad virum namq; pertinet circa linguam servare custodiam. Modo autem non puer dominatur set vir, de quo spero dici potest illud* Eccl. ix. Beatus vir qui non est lapsus in lingua. *Post inquit Apostolus, sapiebam ut parvulus, parvulus enim non sapit nisi placentia & adulatoria, arguentem secundum veritatem non diligit, ymmo odit supra modum. Quondam autem veritas fuerat subpeditata ut nullus auderet loqui; satis constat, & per hoc patet quod ille qui regnabat sapiebat ut parvulus, vir enim non sapit talia, set sapientiam, unde per Dei gratiam dici poterit de isto viro quod scribitur* Eccl. ix. Beatus vir qui in sapientia morabitur; *sicut enim puer diligit vanitatem, ita vir sapit veritatem & sapientiam; veritas ergo intrabit, adulatio recedat quæ tot mala in regno nostro fecerunt, quia vir* dominabitur populo, *qui veritatem sapit, non qui vanitatem vel adulationem. Tertio dicitur,* Cogitabam ut parvulus, *parvulus enim solum studet facere omnia voluntarie non ex ratione, cum igitur puer regnat voluntas sola regnat, ratio exulat; ubi vero voluntas regnat & ratio recessit constantia fugata est, & ita imminet magnum periculum; ab isto periculo liberati sumus, quia* vir dominabitur, *ille*

scilicet

scilicet qui dicit non sicut parvulus set sicut ratione perfectus, Non veni facere voluntatem meam set ejus qui misit me, *scilicet Dei; & ideo de viro isto non solum dicemus quod in sapientia morabitur, set eciam ut vir & non ut puer in sensu cogitabit circumspectionem Dei, id est circumquaque diligenter aspiciet ut Dei voluntas non sua fiat, & ita loco pueri voluntarie lascivientis vir modo dominabitur in populo, & iste vir est talis quod dicetur, Regnabit Rex & sapiens erit & faciet judicium & justitiam in terra.*

Qua collatione completa, dictus Dominus Rex *Henricus* ad ponendum suorum subditorum animos in quiete dixit publice tunc ibidem hæc verba:

Sires, I thank God and zowe Spirituel and Temporel, and all the astates of the Lond, and do zowe to wyte, it es noght my will that no man thynk that be waye of conquest I wold disherit any man of his heritage, franches or other ryghts that hym aght to have, no put hym out of that that he has and has had by the gude Lawes and Custumes of the Rewme; Except thos persons that has ben agan the gude purpose and the commune profyt of the Rewme.

Et protinus hoc attento quod per prius vacante sede regali per cessionem & depositionem prædictas cessavit omnis potestas quorumcunq; Justiciariorum, Vicecomitum, & aliorum Officiariorum ubique per regnum, ne exhibitio justitiæ in gravamen populi dilationis incommodo subjaceret, suos officiarios principales ac eciam Justiciarios deputavit ibidem juramento consueto Regi præstito per singulos eorundem. Et fuit ilico de dicti Regis mandato publice proclamatum ibidem, quod die Lunæ proximo post festum sancti *Michaelis* Parliamentum ibidem teneri & celebrari deberet; quodque die Lunæ proximo extunc sequente, videlicet in festo sancti *Edwardi* Coronatio dicti Regis fieret apud *Westmonasterium*, & quod omnes illi qui vendicare voluerint aliquod servitium se in dicta Coronatione facturos, & eo prætextu aliquid sibi deberi, venirent ad Albam aulam palacii coram Senescallo, Constabulario & Marescallo *Angliæ*, die Sabbati proximo ante diem Parliamenti prædicti, quod in ea parte justum fuerit petituri, quibus plena justitia fieret in petitis. Quantum autem ad abbreviationem assignationis diei Parliamenti prædicti, fuerat pro parte dicti Regis protestatio talis facta, videlicet quod non erat intentionis suæ ut statibus regni sui præjudicium afferatur exinde, nec quod hoc trahatur de cætero in exemplum, quinymmo quod abbreviatio illa fiebat tantummodo pro commodo & utilitate regni, & specialiter ut quorumcunque ligeorum suorum parcatur laboribus & expensis, quodque super gravaminibus populi celere possit remedium adhiberi.

Quibus omnibus sic peractis, Rex de sede sua regali surgens, & populum vultu hillari & benigno respiciens abinde populo congaudente recessit, & in Alba aula prædicta convivium regni proceribus ac generosis illuc in multitudine maxima congregatis eodem die solempnissime celebravit.

ET POSTMODUM die Mercurii proximo extunc sequente dicti Procuratores ut præmittitur deputati ad præsentiam dicti *Richardi* nuper Regis infra dictam *Turrim* existentis, prout eis injunctum fuerat, accesserunt, & præfatus Dominus *Willielmus Thirnyng* Justiciarius pro se & dictis sociis & comprocuratoribus suis nomine omnium statuum & populi prædictorum admissionem dictæ renunciationis, ac modum, causam & formam sententiæ depositionis hujusmodi eidem *Ricardo* notificavit ac plenius declaravit; & statim homagium & fidelitatem eidem *Ricardo* nuper Regi ut præmittitur facta resignavit & reddidit, sub hiis verbis.

Les paroles qe *William Thirnyng* parla a monsire *Richard* nadgaires Roy *d'Engleterre*, a le Toure de *Londres*, en sa Chambre, le Mesqerdy procheyn apres le fest de Seint *Michell* larchaunchell sensuent.

SIRE, It is wele knowe to zowe, that ther was a Parlement somond of all the States of the Reaume for to be at Westmynstre, and to begynne on the Teusday in the morne of the fest of Seint Michell the Archaungell that was zesterday; by cause of the whiche Sommons all the States of this lond were there gadyrd, the whiche States hole made thes same persones that ben comen here to zowe nowe her Procurateurs and gafen hem full auctorite and power, and charged hem for to say the wordes that we sall say to zowe in her name and on thair behalve; that is to wytten, the Bysshop of Seint Assa for Ersbisshoppes and Bisshoppes; the Abbot of Glastenbury for Abbotes and Priours, and all other men of holy Chirche Seculers and Rewlers, the Erle of Gloucestre for Dukes and Erles, the Lord of Berkeley for Barones and Banerettes, Sir Thomas Irpyngham Chamberleyn for all the Bachilers and Commons of this Lond be south, Sire Thomas Grey for all the Bachilers and Commons by north, and my Felawe Johan Markham and me for to come wyth hem for all thes States; and so Syre these wordes and the doyng that we sall say to zowe, is not onlych our wordes bot the wordes and the doynges of all the States of this Lond, and our charge and in her name. And he answered and said, that he wyst wele that we wold noght say but as we were charged. Sire, ze remembre zowe wele that on Moneday in the fest of Seint Michell the Archaungell ryght here in this Chambre and in what presence ze renounsed and cessed of the state of Kyng and of Lordeschip, and of all the Dignite and Wyrschipp that longed therto, and assoiled all zour Lieges of her ligeance and obeisance that longed to zowe uppe the fourme that is contened in the same Renunciacion and Cession, whiche ze redde zour self by zour mouth, and affermed it by zour othe and by zour owne writing; upon whiche ze made and ordeyned zour Procuratours, the Ersbysshopp of York and the Bysshopp of Hereford, for to notifie and declare in zour name thes Renunciacion and Cession at Westmynstre, to all the States & all the poeple that was ther gadyrd bycause of the Sommons forsayd; the whiche thus don zesterday by thes Lordes zour Procuratours, and wele herde and understonden, thes Renunciacion and Cession

on ware pleinelich and frelich accepted and fullich agreed by all the States and poeple forsayd. And over this Sire, at the instance of all thes States and poeple ther ware certein Articles of defautes in your goverrance redde there, and tho wele herd and pleinelich understonden to all the States forsaid, hem thoght hem so trewe and so notorie and knowen that by tho causes and by mo other os thei sayd, & havyng consideracion to your owne wordes in your owne Renunciacion & Cession that ye were not worthy, no sufficient ne able for to governe for your owne demerites, os it is more pleinerlich contened therin hem thoght that was resonable and cause for to depose yowe and her Commissaries that thei made and ordeined, os it is of record ther declared and decreed and adjugged yowe for to be deposed and pryved, and in dede deposed yowe, and pryved yowe of the astate of Kyng and of the Lordeship contened in the Renunciacion and Cession forsayd, and of all the Dignite and Worschipe, and of all the administration that longed therto. And we Procuratours to all these States and poeple forsayd, os we be charged by hem and by hir autorite gyffen us and in her name, yelde yowe uppe for all the States and poeple forsayd, Homage. Liege and Feaute and all Ligeance, and all other Bondes, Charges and Services that longe therto; and that non of all thes States and poeple fro this time forward ne bere yowe feyth, ne do yowe obeisance os to thar Kyng. And he answered and seyd, that he loked not therafter: but he sayde, that after all this he hoped that is Cosyn wolde be goode Lord to hym.

Quoad examinatur per *Gulielmum Ryley* juniorem & *Radulfum Jennyngs* cum Recordo in archivis in arce *Londoniensi* remanente, & convenit cum eodem.

FINIS.

RESPONSIONES ADÆ QUONDAM *Wigorniensis* Episcopi modo *Wyntoniensis* Electi confirmati, ad Appellationem contra ipsum propositam, *Anno Domini* M.CCC.XXXIV.

AD detegendam falsitatem materiæ contra me propositæ in quadam appellatione frivola seu verius libello famoso, continente

1. Art. *PRIMO, Quod mandavi & feci ausu sacrilego manus inici temere violentas in magistrum* R. *de* Baldok, *ipsumque invitum capi mense* Novembris *anno Domini* M.CCC.xxvj, *in civitate* Herfordensi *&c.*

Resp. Dico & propono quod Dominus *R. de Baldok* dicto mense *Novembris* tanquam hostis publicus regis & regni & reus criminis læsæ majestatis cum quondam Domino *Hugone le Dispenser* per Pares dicti regni captus ductus fuit *Herfordiam* & ibidem coram Judice seculari una cum dicto *Hugone* per Pares dicti regni secundum legem convictus, michi tunc Episcopo *Herfordensi* juxta libertates Ecclesiasticas ipsum tanquam personam Ecclesiasticam ad forum Ecclesiæ repetenti fuit secundum consuetudinem liberatus & Ecclesiastico carceri mancipatus, & ibidem detentus usque ad Concilium Provinciale mense *Januarii* anno Domini &c. *Londonia* celebratum. Ad quod, de præcepto Domini Regis & Reginæ matris suæ, excitante & procurante potissime venerabili patre Domino *J.* nunc *Wyntoniensi* Episcopo & *Angliæ* Thesaurario, nunc vero *Cantuariensi* Electo, cumm aliis pluribus terræ optimatibus, præfatum *R.* adduci feci & bona fide sine dolo malo in hospicio meo Episcopali recipi & cum diligentia debita custodiri, donec præsentari commode posset eidem Concilio, ut per ejus Sententiam & Diffinitionem pro suis sceleribus quæ adeo sunt publica & notoria quod nulla poterunt tergiversatione celari, reciperet quod inique gessit. Et licet non esset verisimile quod Domino Rege, Prælatis, Comitibus ac aliis terræ optimatibus *Londoniæ* tunc congregatis & præsentibus pro justicia ibidem in Parliamento convocatis omnibus exhibenda (in quorum sacro comitatu nichil à quoquam timeri potuit vel debuit de jure) vim vel metum quispiam pateretur, tamen per quorundam armatorum potentiam invitis custodibus per me sibi per Cives *Londonienses* usque ad mortem inibi custoditus, ne dictus R. quem hostem regni publicum reputabant quorundam amicorum suorum & familiarium in Civitate *Londoniensi* præsentium ejus liberacionem ut asserebant prece & precio muneribus datis & promissis tractatum evaderet quovismodo.

2. Art. *AD SECUNDUM, Quod falso obicitur & in dicto libello continetur. Quod falso & maliciose pertinaciter asserui, predicavi & docui in villa* Oxoniæ *mense* Novembris *&c. quod bonæ memoriæ Dominus* Edwardus *erat Tyrannus &c. Et per hujusmodi predicationem & doctrinam corda vassallorum & subditorum ipsius Regis contra ipsum provocabam in tantum, quod quidam ipsius Regis subditorum in predictum Regem suum manus injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem detruserunt & detrusum tenuerunt.*

Dico & propono quod de mandato dicti Domini *Resp.* Regis qui nunc est & Dominæ Reginæ matris suæ præcepto, mense *Octobris*, præsente eodem Domino Rege, Comite *Lancastriæ*, cum aliis multis regni optimatibus in dicta villa *Oxoniensi* proposui & publicavi causam adventus dicti Domini Regis & *Isabellæ* matris suæ ad regnum *Angliæ* de partibus transmarinis contentam in eorum literis patentibus sigillorum suorum munimine roboratis, quarum tenor talis est. *ISABELLE par la grace de Dieu Reyne* Dengleterre, *Dame* Dirlande, *Contesse de* Ponntyf, *Et nous* Edward *ainsne fiz au noble Roy* Dengleterre *Ducs de* Guyenn, *Counte de* Cestre, *de* Ponntyf *& de* Monstroyl. *Et nous* Edmund *fiz au noble Roy* Dengleterre *Counte de* Kent, *a toux iceaux qe cestes lettres vendrient salutz. Por ceo qe conne chose est notoriement qe lestat de seint Eglise & del Roialme* Dengleterre *est en moult des maners durement blemy & abesce par mavoys counsail & abet* Hugh le Despenser, *qe pur orgoil & coveytise de seignurier & mestrier sur toux altres ad purpris roial poair countre droit & reson & sa ligeaunce, & en tele manere le aduse par le mavoys counsail* R. de Baldock *& autres aherdans a ly, qe seint Eglise est revile & mise hountosement a grant subjection, & les Prelas de seint* Eglise *de lour biens countre Dieu & dreiture despoilez, & en trops des maneres ledenges & deshonurez, & la Coronne* Dengleterre *destrue en divers maners, en desheritaunce de nostre seignur le Roy & de ces heirs, les graunts du Roialme par envie & mavoys crualte de dit* Hugh *plusours saunz coupe & saunz cause a hountouse mort liverez, Les uns desheritez les altres enprisonez, banniez, & exilez; vemes, orphanyns de lour droit a tort forjugiez & le poeple de la terre par diverses taillages & nonn dues exactions tropsovent reynez, & par divers oppressions saunz nulle mercy grevetz. Par queax mesprises le dit* Hugh *se monstre apert tyrant & enmy de Dieu & de seint Eglise, de nostre treschier seignur le Roy & de tout le Royalme. Et nous & plusours autres qe sount ovesqe nous e nostre compaignie qe loungement avoms este aloignez de la bone voillaunce nostre dit seignur le Roy, par la fause suggestion & mavoys procurement des avaunt dits* Hughe *&* Robert *& lour aherdaunts sumes venuz en ceste terre pur lever lestat de seint Eglise, & del Roialme, & le poeple de la terre del dits meschiefs, & grevouns oppressions garder, & mayntenyr a nostre poair lonur & profit de seint Eglise, & nostre dit seignur ly*

Roy, & de tout le Roialme, sicome est desutz dit. Pur qai nous vos maundoms & prioms pur commun profit de vous toux & cheschun de vous endroit de sey nous soietz aidaunt bien & leaument toutes les foitz que vous verretz lieu & temps, & par toutes les voies qe vous saveretz & pourretz a ceo qe les choses desutz dites puissent hastivement venir a effect & a bon fin, car soietz certayns qe nous toux, & toux iceaux qe sunt en nostre compagnie ne enpensoms a faire chose qe ne serra pur lonur & le profit de seint Eglise & de toute le Roialme sicome la verret & troveretz par temps si Dieu plest. Don a Wallyngeford *le xv. jour* Doctobre, *lan del regne nostre treschier seignur ly Roy vintysme.*

Ad introducendum publicationem & propositionem prædictam accepi quod in *Genesis* 3. *Inimicicias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, ipsa conteret caput tuum.* Et dictam auctoritatem de primo tyranno, de primo diabolo & aliis malis angelis qui dicuntur semen proper similitudinem naturæ & maliciæ expositam applicavi prædicto *Hugoni* qui tyrannice dominari præsumpsit Reginæ & Regno ut in dictis literis continetur. Ad cujus caput conterendum venit prædicta mulier domina videlicet Regina mater cum semine suo videlicet domino Rege qui nunc est filio suo. Quo mediante potestas dicti *Hugonis* cooperante Domino est contrita; nec possent præmissa verba patri domini mei Regis aliqualiter applicari judicio cujusque sane sapientis. Illud autem quod de innominabili vicio falso proponitur me dixisse, nusquam fuit à me dictum vel propositum deo teste. Et super hoc etiam invoco testimonium omnium tunc præsencium nullo excepto. Ea autem quæ de consilio & assensu omnium Prælatorum, Comitum & Baronum & tocius Communitatis dicti Regni concordata & ordinata fuerunt contra dictum Regem ad amotionem suam à regimine regni, contenta sunt in Instrumentis publicis Reverendo patre domino J. Dei gratia nunc *Cantuariensi* Electo tunc *Wyntoniensi* Episcopo & *Angliæ* Thesaurario conceptis & dictatis, & manu magistri *Willelmi* de *Mees* Clerici sui Secretarii & publici Notarii conscriptis & in publicam formam redactis. Quam quidem Concordiam ad mei excusationem duxi præsentibus inserendam, quæ talis est.

ACCORDE est qe sire Edward *fiz aisne du Roy ait le governement del Roialme & soit rou Corounne par les causes qe sensiwent :*

1. Primerement, *Pur ceo qe la persone ly Roy nest pas suffisaunt de governer. Car en toux son temps ad il este mene & governe par autres qe ly ount mavoisement consaillez a deshoneur de ly & destruction de seint* Eglise, *& de tout son poeple saunz ceo qe il le vousist veer ou counstre le quel il fust bon o mavoys ou remedie mettre, ou faire le vousist quant il fust requis par les graunts & sages de son Roialme, ou suffrir qe amende fuist faite.*

2. Item, *Par tout son temps, il ne se voloit doner a bon counsail ne le croire ne a bon governement de son Roialme meys se ad done toux jours as ouraignes & occupationes nient covenables entrelessaunt lesploit des bosoignes de son Roialme.*

3. Item, *Par defaute de bon governement ad il perdu le Roialme* Delcoce *& autres terres & seignuries en* Gascoygne *&* Hyrland, *les quex son pere li lessa en pees & amistie ly Roy du Roy de* Fraunce, *& dets moules des autres graunts.*

4. Item, *Par sa fierte & qualte & par mavoys consail ad il destruit seint Eglise, & les persones de seint Eglise tenuz en prisoun les uns. Et les altres en destresce, & auxint plusours graunts & nobles de sa terre mys a hountouse mort, enprisones, exuletz & desheritez.*

5. Item, *La ou il est tenuz par son serement a faire droit a toux il ne lad pas volu faire, pur son propre profyit & covetyse de ly & de ces mavoys counsailires qe ount este pres de ly, Ne ad garde les autres pointz del serement qil fist a son corounement, si com il feust tenuz.*

6. Item, *Il deguerpist son Roialme & fist taunt come en ly fust qe son Roialme & son poeple fust perduz & qe pys est, pur la crualte de ly & defaute de sa personne il est trove incorrigible saunz esperaunce de amendement, les quex choses sount si notoires qil ne poount estre desditz.*

5. ILLUD autem quod falso obicitur & in dicto libello continetur, *Quod ad prædicationem meam quidam ipsius Regis subditi in eum manus injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem detruserunt & intrusum detinuerunt*;

Notorie falsum est & maliciose propositum; quoniam publicum & notorium est, quod dictus Dominus Rex, capto dicto *Hugone le Despenser* qui ipsum Dominum Regem captivum tenebat, sponte venit ad Dominum Comitem *Lancastriæ* consanguineum suum, qui eum honorifice associavit sibi usque ad castrum suum de **Kenelworthe**, ubi in comitiva dicti domini Comitis in recessu meo de *Anglia* versus Curiam Romanam pro domini mei Regis qui nunc est & negociis regni sui, dictus dominus Rex pater suus sanus & incolumis dinoscitur remansisse. *Resp. cont.*

AD TERCIUM quod falso obicitur, In dicto libello continetur, *Quod per falsas & dolosas prædicationes & asserciones meas, Domina Regina mairs Domini nostri Regis apud* **Wallingford** *tantum timorem incussi quod ad prædictum Regem maritum suum accedere non audebat, Cujus occasione bonum matrimonii tam quoad sobolis procreationem quam in fide & Sacramento extitit impeditum*; 3. Art.

5. Dico eciam & propono, quod cum dicta *Isabella* Regina cum domino Rege qui nunc est filio suo apud **Wallingford** moram faciens, oblocutiones aliquas audivisset, de eo quod ad maritum suum personaliter non accessit, deliberato consilio cum reverendis patribus bonæ memoriæ *Waltero* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo ac *Johanne* tunc *Wyntoniensi* nunc vero *Cantuariensi* Electo, *Willelmo Norwycensi* Episcopo ac nobilibus viris Comitibus *Lancastriæ*, *Kanciæ*, & aliis nobilibus de consilio suo, cui quia ego tunc *Herfordensis* præsens interfui, injunctum fuit mihi, quod ad conservationem famæ suæ quasdam certas causas ex quibus dicti Regis sæviciam, quam sæpius fuit experta potuit & debuit merito formidare, publice proponerem, & ipsam contra oblocutiones hujusmodi excusarem. Quod juxta informacionem mihi super hoc factam, in præsencia domini *Cantuariensis* & nobilium prædictorum feci, nichil addens de proprio vel minuens de *Resp.*

de injuncto. Postea insuper, me extra regnum *Angliæ* agente, propter oblocutiones prædictas præfata Domina Regina fecit apud Stamford congregari dictos Prælatos & nobiles & alios multos Prælatos, Comites, Barones & nobiles dicti regni in multitudine copiosa; ubi post diligentem tractatum super hoc habitum, deliberatum fuit unanimiter & dictæ Dominæ Reginæ consultum, quod nullo modo permitterent eam ad dictum Regem accedere, licet ad id si hoc tute facere posset se paratam & voluntariam obtulisset. Hæc omnia adeo sunt publica & notoria in regno *Angliæ* quod nulli inficiacioni locus existit. Ex quibus apparet manifeste falsitas & malicia adinvenencium & confingencium ea quæ tercio loco continentur in dicta appellatione sive libello famoso.

§. Præterea præfata Domina Regina longe ante dictam prædicationem dum adhuc esset in partibus *Franciæ*, justum timorem habuit de sævicia Regis mariti sui. Prout patet per literas super hoc directas bonæ memoriæ quondam reverendo patri Domino *W.* Dei gratia *Cantuariensi* archiepiscopo continenciæ infrascriptæ. Nec cessavit causa dicti timoris per mortem dicti *Hugonis le Dispenser*, quem Rex immoderato & inordinato amore dilexit, & propter hoc magis fuit ejus sævicia accensa ad vindicandum ipsius mortem. Tenor dictæ literæ talis est.

§. *REVEREND piere en Dieu nous avoms diligealment veu vos lettres, par les quex vous nous requerretz qe nous retornoms a la compaigne de nostre treschier & tresdouche seignur & amy. Et nous signefietz qe sire* Hughe le Despenser *nest pas nostre manvoillant, ainz voudroit nostre bien sicome vous dites. De qai mouls nous mervailloms, car vous ne autre de seint entendement ne devetz crere, qe nous lessisoms la compaigne de nostre dit seignur sannz trep graunt cause & resonable, & si ceo ne fust pur le peril de nostre corps eschuver, & pur la doute de dit* Hughe *qad le governement de nostre dit seignur & de tout son Roialme, & qi nous vondroit deshonurer a son poiar sicome nous esmes bien certaings & bien lavoms esprove, coment qe nous lavoms dissimule longement pur le peril eschuver. Et certes nous desiroms sur toute riens, apres Dieu & le sauvete de nostre alme, estre en la compaignie de nostre dit seignur & vivre & morir en y cele. Si vous prioms tanqe nous poems qe vous nous ayes pur excuse de ceo qe nous ne poems faire ceo qe vous nous requeretz en ceo cas, car en nule manyre nous ne porroms retourner en la compaignie de nostre dit seignur sannz nous mettre en peril de mort, dount nous summes en plus graunt meschief qe escrivre ne poems, &c. Done a Paris Mesqerdy apres la Chaundelure.*

Ad hæc, ex tenore appellationis prædictæ & propositis in eadem manifeste patet, proponentem & appellantem esse perjurum. Dicit etiam & proponit in dicta appellatione seu crimine & libello famoso juratus, quod in civitate & diocesibus *Londoniensi, Herefordensi* & *Wyntoniensi*, ac aliis civitatibus & diocesibus *Angliæ* super omnibus & singulis præmissis per eum propositis laboravit & adhuc laborat publica vox & fama, quodque notoria per totam *Angliam* communiter reputantur. Et postmodum circa finem dictæ appellationis idem appellans juratus asserit, quod de dictis & propositis per eum supradictis ante secundum diem mensis *Aprilis* & ante horam primam ejus diei nichil sibi innotuit. Quæ tamen die hora tercia dictam appellationem interposuit, ut patet in Instrumento super dicta appellatione confecto. *Explicit hoc opus.*

Amanuensis Lectori.

DE utilitate variantium Lectionum ubi Authores ex antiquis Mss. codicibus eduntur aliquid hîc dicere non inidoneus esset locus, mihi autem magis congruum visum est præmonere, quod nec in Bibilopola sumptus requisiti, licet quidem prægrandes, nec à parte mea summa cura & industria (absit verbis jactantia) defuere; Advertas igitur lector (si placeat) qualiter à primo proposito & stadio ad operis calcem pedetentim progressi fuerimus.

Primò, Reverendissimo in Christo patre *Jacobo Usserio* Armachano, & *Johanne Seldeno* armigero, magnis rei literariæ luminaribus, necnon honorabili *Rogero Twysdeno* Equite & Baronetto, consilium & auxilium præstantibus, hæc Editio suscepta & absoluta est, Authores Historici Mss. exquiruntur, transcribuntur, & cum ipsissimis ex quibus exarati conferuntur originalibus; In collatione plurium ex illis præfatus *Rogerus* plurimum adjuvit.

Secundò, De exemplaribus quorundam ex his Mss. in Collegio Corporis Christi *Cantabrigiæ* (vulgò Sancti *Benedicti*) reconditis certiores redditi, ad *Cantabrigiam* proficiscimur; Ibidem *Brompton* & *Thorne* cum originalibus *Benedictinis* recensentur: Necnon in prædicto Collegio Historia *Simeonis Dunelmensis* de gestis Regum *Angliæ*, nonnulli etiam minuti tractatus hîc exhibiti exarantur & examinantur, M^ro^ *Plessis* & M^ro^ *Charles* ejusdem Collegii alumnis Transcripta nostra legentibus. Quot autem loca mendosa in nostris per illos Mss. *Cantabrigienses* fuerint correcta, defectusque suppleti, in seq. lectionibus suo loco apparebit.

Tertiò, Novis characteribus affabrè fusis papyroque nequaquam reprobanda præparatâ, examen tertium deliberatum est, conductusque typis *Flesherianis* operam præstiti, & cum ipsis membranis (exceptis *Benedictinis* Reclusis, quibus sub Magistri seniorumque trium Sociorum clavibus custoditis efferendi ultra ambitum Collegii provido inviolabilique Donatoris *Matthæi Parker*, quondam *Cantuariensis* Archiepiscopi, statuto licentia imperpetuum denegatur) schedas excusas examinavi.

Quot verò congessimus & usi sumus exemplaribus, & penes quos unumquodque remanet, ut sic quicunque voluerit propriis oculis fidem nostram, solertiamque obiter, experiatur, inferiùs in hisce lectionibus, & fusiùs in præfatione hujus voluminis curiosus lector intelliget. Vale.

Radulphus Jennyngs.

VARIANTES LECTIONES
IN
Simeonis Dunelmensis Historia de *Dunelmensi* Ecclesia.

Hujusce Historiæ Libros Mss. habuimus duos:

Unum exemplar in pergamena in quarto, vocatum *Liber S. Mariæ de Fontibus.*

Alterum in pergamena etiam, in folio, mutuatum ex Bibliotheca Publica *Cantabrigiensi* compactum cum plurimis aliis tractatibus.

Pag. 1. Lin. 1. *INcipit Historia* &c. Quæ præcedunt scilicet Apologia, Præfatio & reliqua desunt in Ms. de Fontibus.

p. 7. col. 2. l. 28, 29. *Eadbertus per decem annos, post quem Eadfridus per xxii, duo sancti,* In Ms. *Cant.* Publ. sic scribitur *per xxii.* & sic linea finitur, sequente linea incipiente *ii. sancti,* Ms. de Fontibus legit *per viginti quatuor, sancti.*

p. 8. col. 2. l. 10. *Ascensionis Dominicæ.* Totum quod sequitur usque ad finem libri primi deest in Ms. *Cant.* Publ. *l. 64. & alios tractatus qui,* sic Ms. C. Publ. Ms. de Fontibus enumerat libros per *Bedam* scriptos.

Col. 20. l. 16. *ejus populo ubinam* deest *populo* in Ms. *Cant.* Publ.

Et sciat lector quod hæc Historia à nonnullis Turgoto Priori *Dunelmensi* ascribitur.

Variantes Lectiones

In *Simeonis Dunelmensis* Historia de gestis Regum *Anglorum.*

Hujusce Historiæ librum Ms. habuimus

Unicum in Bibliotheca S. *Benedicti* Cant.

Altero tamen Ms. usi sumus scilicet *Mariani Scoti,* in quarto, in pergamena de *Oxonia* mutuato, qui fere ipsissimis verbis cum Simeone convenit.

Col. Lin.

101. 30. *INtra feretrum* Marianus *contra feretrum.*

105. 22. *Alcwith* Marianus *Alcluit.*

110. 25. *Botunne* Marianus *Sothwine.*

33. *& Corabrige* Marianus *apud Corabrige.*

111. 56. *confirmantum* Marianus *confirmatum.*

112. 1. *Aynburg* Marianus *Clynburc.*

113. 52. *Cobre* Marianus *Copre.*

115. 12. post *continet textus* quod sequitur usque annum 792. deest in *Mariano.*

119. 39. *regnum præsens* Ms. Ben. *regnum præsentem* Marianus *præsentem vitam.*

121. 66. *se abdentes* Ms. Ben. *se addentes.*

124. 49. *veritatis,* sic Ms. Ben. leg. *universitatis,* Marianus *defunctus est.*

63. *& Kenetan* Marianus *& Tintan.*

Col. Lin.

126. 10. *secundus* Marianus *secundarius.*

198. 23. *Healfilene,* sic Ben. Marianus *Healfdene.*

129. 40. *insibiles,* sic Ben.

131. 25. *Sigene,* sic Marianus. Ben. *Insigne.*

61. *qualiter* Ben. *qualibet.*

133. 36. *Cuthbertus* Marianus *Cuthered.*

134. 27. *Wendune* Marianus *Brunanburch.*

46. *Olilaf* Marianus *Anlafus.*

139. 62. *Heorternysse,* sic Marianus. Ben. *Heorternysse.*

140. 1. *Ceolwlfo* Ben. *Ceolfulfo.*

146. 31. *Mucel pudu,* sic Ben. lege Mucel wudu.

148. 60. *construitur* Ms. Ben. *constringitur.*

150. 4. *Sequana* Marianus *Sigena.*

152. 12. *Tuthred* Marianus *Cutheréd.*

41. *Kairleir* Marianus *Karlegion.*

57. *Teotenhale* Marianus *Cootenhale.*

153. 13. *Comwirthig* Marianus *Tamwirthig.*

154. 49. *Brinstane* Marianus *Byrnstane.*

156. 37. *Catesford* Marianus *Cesterford.*

157. 12. *proscriptus* Marianus *ascriptus.*

159. 60. post *Francis* addit Marianus *Arthurus Britanniæ.*

160. 50. *Cirding* Marianus *Kyrtling.*

162. 5. *defuncto Elffio* Marianus *defuncto Ethredo.*

164. 31. *Penho* Marianus *Penbo.*

166. 63. *Turkillus* Marianus *Kurkillus.*

167. 51. *Ringemere* Marianus *Regemere.*

51. *cognovere* Marianus *cognomen.*

169. 22. Ben. *securum.*

171. 58. *Fisburhgimtos,* sic Ben. Marianus *Fifburgenses.*

173. 38. *Gillingham,* Ben. Marianus *Sullingaham.*

174. 46. *minant,* sic ambo.

178. 43. *exigebatur* Ben. *exequebatur.*

180. pro qua lege 182.

ibid. 5. *abstulit* Marianus *attulit.*

183. 1. *sibi non modicum* Ben. *sibimet modicum.*

190. 32. *papa* 149. Marianus *papa* 169.

194. 34. *D. de Ebotaca* Marianus *C. L. de Eboraca.*

198. 26. *summa vi diluculo* Mat. *summo in diluculo*

200. 26. *præstolabantur* Marianus *postulabantur.*

202. 30. *Agelricus* Marianus *Agelredus.*

203. 39. *Leodicensis* Marianus *Laudoniensis*

207. 55. *fugaret* Marianus *fugeret.*

Col. Lin.
211. 13. *conſcium non* Marianus *conſilium non.*
214. 51. *Wigornam* Marianus *Wigeceſtre.*
216. ult. *crus* Ben. *crux.*
219. 60. *abſolutionem* Mar. *ad ſolutionem.*
220. 25. *pedonum* Mar. *pediſum.*
224. 10. *differta* Ben. *diſerta.*
33. *ignorantiam* Mar. *ignaviam.*
225. 34. *occiſionem* Ben. *occaſſionem.*
226. 42. *buthſecarlis* Mar. *buzecarlis.*
227. 16. *Comitis filius* Ben. *Comitis illius.*
229. 29. *Baiocas* Ben. *Baius.*
30,31. *Cadomum* Ben. *Cathum.*
230. 10. *de Moreteon*, ſic Mar. Ben. *Mor'*
243. 9. *in abbatem* deeſt *in* Ben.
250. 51. *& alabaſtarii*, ſic Ben. f. legendum *& alii baliſtarii.*

In *Simeonis Dunelmensſis* Hiſtoria continuata per *Johannem* Priorem *Haguſtaldenſem*,

Variantes Lectiones nullæ quia unicum tantummodo habuimus exemplar.

In *Ricardo* Priore *Haguſtaldenſi* de ſtatu & Epiſcopis *Haguſtaldenſis* eccleſiæ,

Variantes Lectiones nullæ ob præfatam rationem.

In Hiſtoria *Ricardi* Prioris *Haguſtaldenſis* de geſtis Regis *Stephani*, *&c.*

Variantes Lectiones nullæ cauſa qua ſupra.

Variantes Lectiones

In *Ailredo* de Genealogia regum *Anglorum*.

De iſta epiſtola *Ailredi* duobus uſi ſumus exemplaribus pergameneis;

Uno *Cottoniano* compacto ad finem Hiſtoriæ Ms. *Radulphi* de Diceto,
Altero venerabilis patris Domini *Armachani.*

Col. Lin.
350. 52. P*Referre*, ſic Armach. Cottonianus *perferre.*
351. 38. *Getam*, ſic Arm. Cot. *Genium.*
354. 5. *dedisset*, ſic Arm. Cot. *didiciſſet.*
356. 63. *potuit*, ſic Arm. Cot. *potui.*
362. 18. *verum omnium*, ſic Arm. Cot. *rexit omnium.*
363. 5. *pertaſus*, ſic Arm. Cot. *proceſſus.*
364. 62. *habitu*, ſic Arm. Cot. *habitu.*
366. 54, 55. *quidam Edgarum Edelyng cui regnum jure hæreditario debebatur*, ſic Arm. In Cot. deſunt.

In vita Sancti *Edwardi* Regis

Variantes Lectiones nullæ quia exemplar ſingulare.

Variantes Lectiones

In *Abbreviationibus Chronicorum & Imaginibus Hiſtoriarum* —— per Radulphum *de* Diceto.

Hujuſce libri quatuor nacti ſumus exemplaria

Exemplar in majori folio
Exemplar in minori folio
Exemplar mutulum in 4° } omnia ex Bibliotheca *Cottoniana.*
Exemplar quartum in folio ex Bibliotheca nuper Regis *Caroli* apud S. *Jacobi*, quod S. *Albani* nuncupamus, ad cujus monaſterium pertinuit.

Col. Lin.
433. 39. E*O loco* Cot. mi. *eam eo.*
42. *Et tibi Deus* Co. mi. *ei Deus.*
434. 41. *excelſus* Co. mi. *in excelſis.*
435. 14. *lene jugum* Co. mi. *lego jugum.*
63,64. *Romanorum Imperatoris ad Chriſtianam fidem corda Romanorum accenſa*, ſic S. Alb. Co. mi. *Romanorum accenſa.*
440. 27. *Heorthord* Co. mi. *Heorfford.*
441. 27. *cœtum ep:* Co. mi. *centum ep.*
443. 16. *exalavit* Co. mi. *exaltavit.*
36. *filius Pipini*, ſic S. Alb. tres Cot. *frater Pipini.*
444. 66. *diſcerent* S. Alb. *dicerent.*
449. 20. *pſalluntur*, ſic Co. ma. Co. mi. *palluntur.*
27. *Ducis Baioariæ*, ſic S. Alb. & Co. ma. Co. mi. *Ducis Bavariæ.*
34,35. *Valentinus Papa*, & ſic linea explicit, proxima incipiente *Gregorius* &c. ſic S. Alb. & Co. ma. Co. mi. *Valentinus Papa* qui & Leo papa quartus.
450. 42. *Nannetem*, ſic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *manentem.*
62. *excommunicavit*, ſic S. Alb, & Co. ma. Co. mi. *ex communi.*
451. 46. *Aelendim*, ſic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *Ebendim.*
54. *Atrebatum*, ſic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. *Atrebabum.*
452. 23. *Eadhidam* Co. mi. *Eadgytham.*
32. *nec epiſcopatum urbis ſua repetiiturum*, deſunt in Co. mi.
60. *Theodorus* Co. mi. *Theodericus.*
454. 35. *majorum* Co. mi. *majorem.*
36. *viderant* Co. mi. *viderat.*
46. *Oto* Co. mi. *Odo.*
455. 3. *patribus*, ſic Co. mi. S. Alb. *paribus.*
16. *Rothomagi*, ſic S. Alb. Co. mi. *Rodomi.*

21.

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

21. *Normannorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Romanorum*.
26. *Suessorum* Co. mi. *successorum*.
456. 30. *Rogo*, sic S. Alb. Co. ma. *Drogo* literâ D subscriptum habente punctum.
37. *Edwinum*, sic S. Alb. In Co. ma. locus rasus est & sic *Edwium*.
457. 60. *quem adhuc heredes*, sic Co. ma. Co. mi. *parumper haredes*.
458. 1. *Amudis*, sic S. Alb. Co. ma. & Ms. quarto *Hamudis*.
39. *Windigindus*, sic S. Alb. Co. ma. *Windichindus*.
459. 11. *Landonensi*, sic Co. mi. S. Alb. *Clandonensi*.
34. *Ethelredus* Ms. 4° *Edelthedus* Co. ma. *Edelthredus*.
56. *qui zonam* sic Co. ma. Co. mi. *qui & nonam*.
462. 6. *Ducis Baviariæ*, sic Co. mi. Co. ma. *Baioariæ*, vide lectiones antea, *col.* 449. *l.* 27.
463. 27. *densatim*, sic Co. ma. Co. mi. *densatum*.
467. 40. *Essendun*, sic S. Alb. Co. ma. *Assandune*.
469. 43. *minuendo domo*, sic tres Ms. Ms. in 4° *minuente domo*.
470. 48. *equitantem*, sic Ms. S. Alb. reliqui tres *equitem*.
471. 47. *præsignari* lege *præsigniri*.
473. 17. *regis Francorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Regis frater*.
46. *à Landiaco* sic S. Alb. Co. mi. *alanesliaco*.
53. *in ferrum*, sic S. Alb. Co. mi. *infernum*.
474. 30. *Georgii*, sic S. Alb. Co. mi. *Gregorii*.
476. 17. *Butsecarlis*, sic S. Alb. Ms. 4° *Butsecarris*.
50. *perdere* lege *prodere*.
477. 40. *Eadmum*, sic S. Alb. Co. mi. *Eadmundus*.
478. 18. *Vellensis*, sic S. Alb.
479. 27. *Tostius*, sic S. Alb. Co. mi. *tocius*.
480. 44,45. *Wlstanus Wigornensis & Walterus Herefordensis & de* sic Ms. S. Alb. Co. mi. *Wlstanus Herefordensis, & de*.
489. 3. *vivum*, sic S. Alb. Co. mi. *in annum*.
492. 16. *renovat*, sic S. Alb. Co. mi. *noverat*.
493. 39. *& manistra*, sic S. Alb. Co. mi. *& manifesta*.
495. 55. *fideliter*, sic S. Alb. Co. mi. *feliciter*.
496. 22. *consensit*, sic S. Alb. Co. mi. *consuevit*.
499. 52. *Moritonio*, sic S. Alb. Co. mi. *Moritorio*.
500. 21. *Colonia*, sic S. Alb. Co. mi. *Cecolia*.
62. *loquor loquens*, sic S. Alb. Co. mi. *loquor loquor loquendo*.
63. *meo jussu*, sic S. Alb. Co. mi. *in eo jussu*.
502. 39. *aperte*, sic Co. ma. Co. mi. *à parte*.
506. 38. *subfarcinatum*, sic Co. ma. Co. mi. *subfracinatum*.
508. 8. *Pisis*, sic Co. ma. Co. mi. *ipsis*.
511. 13. *de Burge*, sic Co. mi. S. Alb. *de Bruge*.
62. *invictissimus*, sic S. Alb. Co. ambo *invitissimus*.
512. 13. *Hemesford*, lege *Heintsford*.
25. *Bedeford*, sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. & Ms. in 4° *Hereford*.
514. 1. *Apostolatui*, sic S. Alb. Co. mi. *appellatui*.

Col. Lin.

24. *Montem Ferium*, sic S. Alb. alii *fer* cum abbreviatione f. *Ferandum*.
65. *munitiones* sic S. Alb. Co. mi *murationes*.
524. 5. *& Philippum* sic Co. mi. S. Alb. *& Baldewinum*.
525. 17. *Monasteriolo*, sic Co. ma. Co. mi. *Monasterio*.
529. *Beverlaci* Co. ma. *Beveklaci*. Co. mi. *Beverlaici* S. Alb. *Berierlaci* Ms. 4° *Beverlaci*.
530. 63. *in Imperatorem* deest *in* in omnibus.
532. 40. *Theobaldus Cantuariensis* &c. sic S. Alb. Co. ma. legit *Theobaldus Cantuariensis* Episcopus obiit, qui dum adhuc viveret dederat in mandatis, quatenus *Bartolomeum Exoniensem* Electum, & *Ricardum Cestrensem* Electum *Cantuariæ* consecraret *Walterus Rofensis* Episcopus, & licet morte mandatoris finitum fuisset mandatum, tamen quia *Ricardus Lundoniensis* Episcopus laborabat paralysi, *Rofensis* Episcopus memoratos consecravit Episcopos. Nec te moveat quod *Ricardus Peccatum Cestrensis* Episcopus consecratus filius carnalis fuerit *Roberti* quondam ejusdem sedis Episcopi, cum subjectis abundemus exemplis. Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum, *Felix* tercius, *&c.*
533. 11. *Thomas autem Cancellarius primus*, &c. sic S. Alb. sed deest in Co. ma.
40. *decernerent* seq. lin. Incipiente *Clero*, sic S. Alb. Co. ma. post *decernerent addit Rex Francorum super hoc præstitit Sacramentum, sed pœnitens absolutus est ab Alexandro papa. Clero*, &c.
534. dele in margine *magistro Arnulpho*, & cum Co. ma. contra lin. 14 pone in margine *magistrum Arnulphum*.
27. *qui dicitur Prothonotarius*, sic Co. mi. desunt in Co. ma.
49. *propria* deest in Ms. S. Alb.
53. *ratio fieri*, sic Co. mi. Co. ma. *id fieri*.
56. *Actum est de consilio, &c.* deest in Co. ma.
66. *Herefordensis* S. Alb. *Herdfordensis*.
535. 34. *per manum Regis*, sic Co. mi. Co. ma. & S. Alb. *permissu*.
55. *vestibus de Busru*, Ms. habet tantummodo initiales literas.
57. *calcantium in torculari*, Ms. habet tantummodo initiales.
66. *misericordia* Co. mi. *misericorditer*.
536. 9. *Resus Australium*, sic Co. mi. Co. ma. *Resus Catnr australium*.
18,19. *sic odium persona, &c.* desunt in Co. ma.
24. *Thomas archiepiscopus vacantem, &c.* Co. ma. sic leg. *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus *Willielmum* de Eineford parochianum suum sacrilegii reum à liminibus sanctæ Ecclesiæ sequestravit & præcepit ab omnibus evitari. Quod quia, *&c.*
537. 58. *Senonis*, deest in Co. ma.
539. 56. *Vicelaicum*, sic S. Alb. alii Mss. *Viceliacum*.

alt.

Col. Lin.
ult. *Johannis Neapolitani &*, sic S Alb. Co. ma. *Henrici Pisani &* Co. mi. *Johannus Neapolitani* in textu cum punctis, & in marg. scribitur *Henrici Pisani*.
540. 9. *prater principis voluntatem* desunt in Co. ma.
30. Sanctitatem.
33. *Scientia*, sic in tribus Ms.
543. 8. *qui vindicandi* S. Alb. *qui judicandi*.
32. *suo prastitnit*, sic S. Alb. Co. ma. *suo prafecit*.
ult. & 1. col. seq. *& hoc non*, deest *non* in Co. ma.
547. 1. *Felgenarum* Co. ma. *Felgeriarum* S. Alb. *Feligeriarum*.
548. 54. *appellabit*. l. seq. *Thomas* post *appellabit*. Co. ma. addit, In quo si Juri vel honori vestro præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui consilio correcturum in proximo juvante Domino pollicetur.
560. 53. *Carnotensem* S. Alb. *Cartonensem*.
563. 27. *consilio Joachim* S. Alb. *cum filio Joachim*.
566. 55. *Dei &* S. Alb. *cleri &*.
568. 47. *conferentibus Odo &c. nos Ricardum*, sic S. Alb. Co. ma. Conferentibus, monachi *Cantuarienses* commune bonum sicut dicebatur impedire volentes, inauditum quiddam & intolerabile de novo cœperunt constanter asserere, Quod & de suo Collegio surrogandus esset antistes, licet hoc in ea sede nullis contigisset temporibus, & quod esset ab ipsis in publico nominandus. Semotis itaq; duobus à multitudine monachorum, *Odone* scilicet Priore *Cantuariensi* & *Ricardo* Priore *Dovrensis* cœnobii, cum eos monachi Suffraganeis præsentassent, ad sui Prioris electionem obrepere molientes, *Gilebertus Lundoniensis* Episcopus consurgens in medium, de communi consilio fratrum ait, Nos *Ricardum*.
571. 64. *solicitudine* Ms. Alb. *solitudine*.
575. 21. *milites illi* Co. ma. *milites filii*.
579. 24. *Ansesiensis heredibus* Co. ma. *Ansesiensis primum Methensis ecclesia archidiaconum post haredibus*.
39. *patris cum* Co. ma. *patris patrissare non cessans cum*.
581. 61. *Quam enim* S. Alb. *Quid enim*.
586. 29. *ad eorum patientia* Co. ma. *ad eorum petitionis*.
591. 3. in margine, *tenet caput Antiochiq*; sic S. Alb. Co. ma. *ten. cap.* Sydonius excusus Hanoviæ anno 1617. *te non tenet, Antiochiq*;
693. 60. post *Tracia* Co. ma. addit, Optimus ab *Argardimia Frigia* in *Antiochiam Pisidia* transmutatus est.
595. 27. *Tirreno* Co. ma. *Mediterraneo*.
599. 22. *iij. kal.* S. Alb. *in kal.*
600. 39. *Britania* S. Alb. *Britonum*.
602. 57. post *cirothecas suscepit*, sic Co. ma. & quoniam ex eventibus hujuscemodi sæpe nascitur inter homines occasio litigandi, si plebs suburbana *Cantuariorum* jactando repetierit, Abbas noster inter Episcopos pontificalibus ornamentis insignitus incedit, & civitas tota *Dorobernensium* cum indignatione respondeat, & angelus Sathanæ sæpe se transformat in angelum lucis.

Col. Lin.
604. 16. *Illu in ingressu* Co. ma. *illum ingressu*.
605. 42. post *punirentur* Co. ma. legit *Invasores locorum*.
607. 40. *obnoxios animadversio* Co. ma. *obnoxios quibusdam animadversio*.
608. 57. *& apostolicam benedictionem* Co. ma. *& apud hac*.
611. 36. *duorum abbatum* Co. ma. *trium abbatum S. Victoris, &c.*
613. 46. *de Chuci* Co. ma. *de Cusci*.
622. 50. *Inspiret* Co. ma. *suspiret*.
625. 8. *habens socium* omnes Ms. *habens solatium*.
630. 60. post *Prior* in Co. ma. & S. Alb. est lacuna parvula in Co. mi. nulla est lacuna.
631. 31. *Alvredum* Co. ma. *Anfredum*.
632. 49. *cum filiali* Co. mi. *cum officiali*.
637. 19. *gratare velit* sic omnes f. leg. *significare velit*.
644. 57. post *castellum Radulfi*, sequitur in S. Alb. *Facta sunt autem*, quod vide *col.* 645. lin. 11. cæteri articuli omittuntur.
652. 4. *Pharaoni Nechao* S. Alb. *Pharaoni Vechao*.
653. 49. *Sancti Martini* S. Alb. *Sancti Martii*.
654. 3. *ante Aconem* S. Alb. *ante Acaronem*.
655. 18. *& Baruth* S. Alb. *& Maruth*.
661. 14. *proferremus* S. Alb. *preferemus*.
671. 50. post *duximus interserere* cætera usq; finem paragraphi, desunt in S. Alb.
56. *regni negotia specialis, &c.* Co. ma. post *regni negotia* legit *vocante rege*. & reliqua omittit.
674. 36. Co. ma. summo mane, *&c.* Fractam vallem repetit.
47. à Vernolio nocte recedens. Nota quod in Co. ma. in ora quasi hujus paginæ sunt carmina sequentia ad binam Regis *Francorum* fugam alludentia, authore *Galfrido*.

Gallia fugisti bis, & hoc sub rege *Philippo*;
Nec sunt sub modio facta pudenda duo.
Vernolium sumit testem fuga prima, secunda
Windocinum, noctem prima, secunda diem.
Nocte fugam primam rapuisti, mane secundam;
Prima metus vicio; viq; secunda fuit.

678. 15. Omissus & adiciendus in margine, *A. D.* 1195.

Variantes Lectiones

In Chronica *Johannis Brompton.*

Binis exemplaribus uſi ſumus; *Cottoniana* uno;

Altero Bibliothecæ Corporis *Chriſti*, alias S.*Benedicti*, Cantabrigienſis.

Col. Lin.

726.41. *ERuendi* Cot. *erudiendi.*

727.66. *Interſcii*, ſic ambo.

728.20. *cum dicit*, ſic ambo.

46. *in mirum*, ſic Cot. Cant. Ben. *nimirum.*

730.35. *Anglorum*, ſic Cant. Ben. Cot. *Angelorum.*

731.36. *immutari*, ſic Cot. Cant. Ben. *imitari.*

732.51. *ſolita*, ſic Cot. f. *ſollicita.*

734.66. poſt *meruiſſet* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *ipſi à librorum excuſſione deſiſterent, ſi vero mori non meruiſſet.*

749.66. poſt *morte Chriſti* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *apparuerunt, ante mortem hujus membri Chriſti.*

755.4,5. *Henricus*, ſic Cot. Ms. Cant. Ben. *Kenricus.*

28. *dominicum eadem* Cot. & Cant. Ben. *domini cum eadem.*

757.23,24. poſt *longe* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *à ſuis cum xij. tantum militibus irruit prædaturus ubi inopinata.*

758.26. poſt *plenius habetur* diverſimode per tranſpoſitionem narratio procedit in duobus Ms.

762.43. *ſi fur capiatur vel*, ſic Cot. Ms. Cant. Ben. ſi fur capiatur *mortem patiatur vel.*

50. *Holp.* ſic Cot. lege *hlnh.*

763.12. *Regis germerat*, ſic ambo lege *geneat.*

19. *& ſolvatur ipſius* Cant. Ben. *& non ſolvatur ipſius.*

32. *ſi parentes habeat* Cant. Ben. *ſi parentes non habeat.*

764.24. *de carnis genitis* lege *de carins genitis.*

766.55. *pundpega* lege *pundwega*

767.37. caſei x. ſic ad mentem Sax. ſed numerus deeſt in Cot. & Cant. Ben.

768.6. poſt *weram* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *ſicut manbora facit erga dominum, ſi ſit filiolus Regis emendet ſecundum weram.*

780.35. *nollent*, ſic Ben. Cot. *vellent.*

783.19. poſt *alterum Epiſcopum* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *ex hac noſtra auctoritate, debeat ſubrogare; quod quidem tam pro*

786.61,62. *refertus* Ms Cot. *refectus* Ms. Cant. Ben. *refertus* ſed per raſuram.

787.33,34. poſt *tantum milite* iſta verba deſiderantur in Ms. Cot. *Condehere nomine, ſe abſcondit; à quo milite.*

796.5,6. poſt *intollerabiliter* iſta verba deſiderantur in Ms. *quam prius fuit, unde in principio ſecundi anni regni ſui.*

66. *& ſpe* Cot. *& ſæpe.*

Col. Lin.

814.52. *quod Erpwaldus Erpwaldus cancellatur* in Ms. Cant. Ben. & ſubſtituitur *Sigebertus.*

822.24. *libris Merciorum* ambo Ms. *merorum.*

43. *ſi adetni magis opus habeant* Ms. Cot. *ſi edatur majus opus habeat.*

823.18. *qui aurum* Ms. Cot. *qui aprum.*

824.5. *ſe purgare* Ms. ambo *pugnare.*

825.39. *impungatur* Ms. Cot. *impugnatur.*

43. *altius feratur* Ms. ambo *alterius feratur.*

57. *in publico*, ſic Cot. Cant. Ben. *in placito.*

826.50. *cum ſervo ſuo* Ms. Cot. *cum domino ſuo* Cant. Ben. *cum homine ſervo ſuo.*

830.24. *laſblite*, & ſæpius ſic Cot. lege *labſlite.*

833.34.35. cujus primus abbas fuit, ſanctus *Odo*, tercius ſanctus *Maiolus*, ſic ambo Ms. & quære de hoc loco (& vide poſtea *col.*864. l.50. ubi ita dicitur *floruit quidam* Otho *primus Abbas Cluniacenſis.*)

51. *pugnando, omnes fugavit*, deeſt *omnes fugavit* in Cot.

834.56. *Elfleda*, ſic Ben. Cot. *Elwyna.*

839.6,7. *contriſtans, me miſer, neſciens quid futura parierat dies*, ſic Cot. Ben. *contriſtas me miſer neſciens. quid futura periat dies.*

840.54. *fiat die* deeſt *ſolis* in ambobus.

841.36. *meis firmis* ut Sax. ambo Ms. *mithfirmis.*

40. *wite theowne* ut Sax. ambo Ms. *wited jowene.*

842.17. *bordera* ut Sax. ambo Ms. *hordea.*

61. *rimath*, ſic Cot. lege *Rim-ath.*

62. *cyreath* lege *cyr-ath.*

843.35. *In Exonia* ut B. & Sax., Ms. Cot. *In Oxonia.*

850.45,46. *butan cyre* Ms. ambo *butan ſyre.*

49,50. poſt *Dominus veſtigium* deſiderantur in Cot. iſta verba *illud extra terram ſi poſſit, & ſi non poſſit, ſtet ipſum veſtigium.*

852.36. *repetentis* Ms. Cot. *repentis.*

854.29,30. poſt *veſtigium illud* deſiderantur in Cot. iſta verba *vel indicetur Præpoſito, & ipſe tamen ſuſcipiat monitione ſua & minet veſtigium illud.*

862.50. *quem leviter acceperat, leviter abjecit* Ms. Cot. legit *quem leviter abjecit.*

864.12. *improperare*, ſic Ben. Cott. *imperare.*

868.54. *Uſcam fluvium Huntyngdon*, ſic Ben. Cot. *Uſcam fluvium Cantebrigia.*

876.37,38. poſt *mane* deſiderantur in Ms. Cot. iſta verba *cum ſompnium quod viderat.*

883.60. poſt *exigentibus* iſta verba Ms. Cot. deſiderantur *diſterminare propoſuerat, Britones peccatis ſuis exigentibus.*

889.17. *viriliter*, ſic Ben. Cot. *viriliter.*

898.10. *cum ovis 5 ova thelon*, ſic Cot. Ben. *cum ovis una ov. thelon.*

904.32. *clam noctis ſilentio cum*, ſic Ben. Cot.

Col. Lin.

Cot. *clam noctis crepusculo sine silentio cum.*

909. 22. *tunc exulantem*, sic Ben. Cot. *tunc exultantem.*

911. 9, 10. *facetiis declaratus est; Audiens*, sic Ben. Cot. *facessiis audiens.*

919. 60. post *cognati sui* ista verba desiderantur in Ms. Cot. *qui intra sextum geniculum pertineat ei, nec in cognatione uxoris suæ.*

920. 34. *oculus cera*, sic Sax. Ms. Cot. *oblata cera.*

921. 46. post *fidelis est*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. *qui domino suo recte fidelis est.*

924. 30. *Et nemo namium capiat* Cot. & Ben. legunt *Et nemo namii capiatur.*

925. 51, 52. *overhyrnessam*, sic Sax. Ms. ambo *oversetenessam.*

926. 46. *Thilac*, sic Cot. & Ben. lege *tihtlan* ut Sax.

935. 42. *accepta* Ms. Cot. *acceptas* Ms. Ben. etiam ante rasuram proculdubio *acceptas*, nunc autem nupera manu substituitur *accepta*. Inde nota convenientiam amborum exemplarium, Cot. & Ben.

943. 51. *de Wiht*, sic Ben. Ms. Cot. *de Whit.*

957. 29. post *-risdictione, hoc est* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *seurte en defens, Infangthef thelfind inward, est infra suum dt--*

965. 60. post *applicuerunt* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *quibus Edgarus Adelyng & Waltef Consul prope se junxerunt.*

967. 40. post *genuit Robertum*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. *& ille Robertus genuit Robertum.*

975. 15. post *& possedit*, Cot. leg. *Ex enim Comitis Leicestriæ Amiciam* Ben. *Et ex filia Comitis Leicestriæ Isabella Amiciam*

993. 9. *ei præstitit*, sic Ben. Cot. *præstavit.*

1025. 24. *concordiam inivit*, sic Ben. Cot. *concilium inivit.*

1030. 37. *per iter quo*, sic Ben. Cot. *pariter quo.*

1044. 66. post *--tionem si* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *tamen pœnitens fieret; fin autem obstinatus carne propria carnifex.*

1099. 55. post *daturus erat* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *de terris suis, & donationes terrarum quas dederat hominibus suis, vel daturus erat.*

1118. 22, 23. *advocatus Britanniæ* lege *advocatus Bitiniæ* cum Ben.

1125. 49. post *--quentium* M. *morabotinorum* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *& ad finem quatuor mensium tercio sequentium mille morabotinorum.*

1127. 1. *Reginaldus* Ms. Cot. *Reg.*

1158. 44. post *--raria Regis* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Et post illos veniebant 27. Comites & Barones portantes unum scaccarium supra quod posita erant insignia regalia & vestes.*

1195. 61. *putans per* Ms. Cot. *putans per.*

1242. 5. *usque Ramulam*, sic Ben. Cot. *usque famulam.*

1256. 28. *Cistercensis quoque* Cot. *Cicestrensis* Ms. Ben. vetus scriba scripserat item *Cicestrensis*, sed locus rasus est, & fit *Cistercensis.*

1263. 32. post *quem iste sanctus*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Augustinus ad lumen veræ fidei produxit, Cantuariensis vero Episcopus quem beatus.*

1268. 63. *tent. sed &c. accurrant*, sic Cot. *substituimus cum Neubrig. tent. si &c. occumbant.*

1272. 47. post *Beluacensis* desiderantur in Ms. Cot. ista verba *per suos castrum quod Melliacum dicitur expugnavit. Quod audiens Beluacensis.*

Variantes Lectiones

In Chronica *Gervasii.*

Mss. trium exemplaria contulimus,

1. Exemplar *Cottonianum* in quarto in pergamena.
2. Bibliothecæ publicæ *Cantabrigiæ* in folio in pergamena.
3. Bibliothecæ sanctæ *Trinitatis* ibidem in folio in pergamena.

Col. Lin.

1289. 46. *Ad sarta tecta* sic Cot. Cant. publ. *ad sacra tecta.*

49. *& pessulorum*, sic Cot. Cant. p. *pessulis.*

57. *cubitos quindecim*, sic Cot. Cant. pub. *cubitos xl.*

1290. 7. *in Dominum*, sic C. p. Cot. *in Domino.*

33. *in aula ecclesiæ*, sic Cot. C. p. *in navi ecclesiæ.*

63. *eos tamen*, sic Cot. C. p. *nos tamen.*

1291. 24. *ad lapides formandos*, sic C. p. Cot. deest *formandos.*

1292. 21, 22. *finem imbi*, sic Cot. Cant. p. *finem verbi.*

23. *in plaga aquilonali e regione*, sic Cot. C. Trin. *in plaga aquilonali regione.*

31, 32. *cujusvis*, sic Cot. C. p. *curvus.*

1293. 52. *partibus*, sic Cot. C. p. *patribus.*

1294. post *cessit* lin. 21, ad *successit* inclusive lin. 22. deest in Cot. sed habetur in Cant. pub.

1296. 10. *Eluricus*, sic Cot. Cant. Trin. *Elfricus.*

58. *dare cœpit lucem*, sic Cot. Cant p. *clare cœpit lucere.*

1297. 53, 54. *in brevi*, sic Cot. Cant. pub. *in orbem.*

1301. 24 *fornicem*, sic Cot. C. p. *criptam.*

1304. 12. *astare videtur*, sic Cot. Ca. p. *astat Honorio.*

1305.

Col. Lin.

1305. 45. *fatigamur opprobriis*, sic Cot. C. P. *& apporiamur opprobriis.*

1309. 10. *disciplinam regularium*, sic Cant. Pub. deest *disciplinam* in Cot.

1318. 58,59. *plangat ecclesiam*, post *hanc periodum totum quod intervenit usque ad columnam* 1334. Ingressus ad prologum, *&c.* desideratur in Ms. Cant. Publ. qui sic procedit post *plangat ecclesiam.*

Cum autem jam instaret tempus celebrandi Concilii, & prædictus legatus singulis personis *Angliæ* citatorias misisset literas de eligendo *Cantuariensi* Archiepiscopo, hanc *Jeremiæ* Priori & Conventui *Cantuariensis* Ecclesiæ clero quoque & populo epistolam direxit. §. *Albericus* Dei gratia *Hostiensis* Episcopus Apostolicæ sedis legatus dilectis in Christo fratribus *Jeremiæ* Priori totique Conventui, *H.* archidiacono, clero, nobilibus, populo *Cantuariæ* salutem & benedictionem. Susceptum Apostolicæ legationis officium nos constringit-- & sic prosequitur ad finem literarum quæ sic finiunt, *deliberare valeamus, valete.* Idus Decembris (v^e^ literas *col.* 1344. *lin.* 43.)

Ingressus ad prologum, *&c.*

Tria sunt, *&c.*

1335. 2. post *concludat* 8 lineæ, *videlicet* usque vermium esca inclusivè desiderantur in Ms. Cant. p. sed habentur in Cot.

34,35. post *hoc indicant Patriarcha* usque illustrarent luminaria. 46. *desiderantur* in Ca. pu. *habentur* in Cot.

1337. 2. *competistas*, sic Ca. pu. Cot. *compostitas.*

1338. 14. post *incipio* sequitur in Ms. C. P. Anni Domini colore rubeo notandi sunt, Decennovennalis vero Cyclus colore viridi; quod deest in Cot.

1339. 29,30. *eximperatricem*, sic Cot. Ca. pu. *& Imperatricem.*

62. *diei* sic Cot. Cant. pu. *Dei.*

1340. 7. *Boloniensis Comitis*, sic Cot. Ca. pu. *Blesensis Com.*

29. *sacr. conficeret*, sic Cot. C. p. *sacr. sumeret.*

1341. 27. *canonici seculares*, sic Cot. C. p. *clerici seculares.*

1342. 19. *dispositionem faciatis*, sic Cot. C. p. *depositionem fac.*

1344. 24. *nomine clepsedra*, sic Cot. Cant. pu. *nomine Ducillus vel clepsedra.*

1346. 24. *iratus*, sic Cot. Cant. p. *irritatus.*

43. *Albericus Dei gratia* deest tota epistola in Ms. Cant. pub. quia in eodem Ms. antea inseritur respice ad lectiones col. 1318. l. 58,59. Habetur hic in Ms. Cot.

1356. 56,57. *nec capere nec expellere*, sic C. p. Cot. *nec sic expellere.*

1370. 57. *Ricardum*, sic Cot. Cant. pub. *Focum*,

1371. 61. *repulsam vehementer*, sic Cot. C. p. *repulsam passus veh.*

1372. 16. *de Nuiberi*, sic Cot. Ca. p. *de Muberi.*

1378. 25. *plusquam pater*, sic C. p. Cot. deest *pater.*

1380. 43. *à Lodowico rege Francorum*, sic Cant. p. Cot. *à Lend.* rex *Angliæ* à Rege *Francorum.*

51. *Tearco*, sic Cot. Cant. p. *Arco.*

1384. 5. post *Londoniensis* Cant. p. interserit Hoc anno mense Febr. 14. Calend. Marcii primo Sabbato quadragesimæ suscepi ego *Gervasius* monachatum in ecclesia Christi Cant.

40. *& Hethe*, sic Cot. C. p. *& Bethe.*

1386. In Ca. p. in margine ad initium cujusque capituli ponitur quandoque, Toleratum quandoque, Dampnatum, non ita in Ms. Cot.

1388. 50. *Rogero*, sic Cant. Trin. Cot. *Roberto.*

1390. 57. *comminationem*, sic Cot. C. p. *communionem.*

1391. 41. *inexcusabilis sum*, sic Cot. In C. p. interlineatur nupera manu *non*, & legendum *inexcusabilis non sum.*

1396. 55. *procurationem*, sic Cot. C. p. *promotionem.*

1406. 43. *volutans*, sic Cot. C. p. *volvens.*

1410. 30,31. *aut canonicus aut clericus*, sic C. p. Cot. *aut canonicus* deest.

1411. 25. *& de singulis villatis*, sic C. p. ista verba desunt in Cot.

37. *attacaverint*, sic Cot. C. p. *tractaverint.*

43. *& quod rectum faciens*, sic C. p. ista verba desunt in Cot.

1412. 14. *infausto quidem auspicio sicut exitus declarabit*, sic Cot. desunt ista verba in C. p.

1418. 40,41. Anno gratiæ M.C.lxx. *&c.* Domini M.C.l.xxj. sic Cot. In C. p. Anno gratiæ M.C.lxxj. *&c.* Domini M.C.lxx.

50. post *computare solemus*, lin. 8. sequentes usque *non arguo sententiam* desunt in C. p. vice illorum hæc inseruntur. Unde felicis memoriæ *Willelmus Turbo Nordwicensis* Episcopus literis admodum eruditus volens beati martyris Thomæ annum passionis versificè designare, ait.

Annus millenus centenus septuagenus
Primus erat, Primas cum ruit ense Thomas.
Quinta dies natalis erat, Flos orbis ab orbe
Vellitur, & fructus incipit esse poli.

1420. 53. *Ducnensis*, sic Cot. C. p. *Cluniensis.*

1426. 66. Præcluserat enim Cancellarius Imperatoris in odium Papæ *Alexandri* omnium Cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam ex nostris valeret accedere sic C. p. sed desunt ista verba in Cot.

1429. 28. *legi fecit statuta*, sic Cot. C. p. legi fecit Benedicto ejus Cancellario solemniter legente statuta.

1437. 64. xix. annis, sic Cot. C. p. à novem annis.

1443.

Col. Lin.

1443. 49. omnes terras meas. Hæc autem suprascripta, sic Cot. C.p. terras meas. Et ego *H.* Rex *Angliæ* volo ex parte mea quod mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra Regis *Franciæ* Domini mei cum omnibus rebus suis sint securi & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem suprascripta.

1452. 33. *ubi lucrorum*, sic Cot. & Cant. p.

1456. 3,4. *evectionis* sic legendum Cot. & C. p. evertionis.

1459. 3. *justicias*, sic Cot. C. p. *literas*.

1462. 40. *eorum vel precepta*, sic C.p. In Cot. deest *vel precepta*.

1479. 51. *in terra*, sic Cot. Cant.p. *interea*.

1480. 14.15. *Willielmus de Northalle ad Wigorniensem Willielmus de Ver ad Herefordensem*, desiderantur ista verba in Cot. transcripsimus ex C.p.

66. *-fata puella*, sic C.p. In Cot. deest *puella*.

1482. 13. *quasi ceruleas*, sic Cot. C. p. *quasi cenaeas*.

1492. 47,48. nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus à sede apostolica impetratis obstantibus, sic C.p. In Cot. desunt ista verba.

1493. l. 7,8. Cot. legit *in ecclesia & consortio fratrum suscepit* Trin. Cant. legit *ab ecclesia & consortio fratrum separavit*; nota, quia pugnant ex diametro.

66. *in audientia*, sic Cot. C.p. *inaudita*.

1505. 34. post *subsistentibus* lin. 8. sequentes usque *erui viderentur* inclusivè desunt in C.p. habentur in Cot.

1506. 2. *vaniglorium*, sic Cot. Cant. Tr. *vanigerulum*.

1522. 40. *laceatos*, sic Cot. Cant. Tr. *laceratos*.

1545. 44. post *velitis mandatum* quæ sequuntur ad *fecisset mandatum* inclusive desiderantur in Cot. & addidimus ex Cant.p.

1554. 13. *non sustineret*, sic Cant. p. In Cot. deest *non*.

1557. lineæ quatuordecim priores incipientes *autem Angliæ*, &c. usque *Accon capta est* inclusive desiderantur in C.p. habentur in Cot.

1568. 2. *Cautenariam* deest in Cot. habetur in C.p.

26. *quod sic deberet*, sic C.p. *quod sic non deberet* in Cot.

1575. 33. *Mairrit*, sic Cot. C. p. *Maun*' cum abbreviatura in ultima litera.

1577. 47. *tractare non differemus* adduntur in margine in Cant.p. & desunt in Cot.

1578. *à regno* lin. 34. usque *regno* linea sequenti deest in Cot. supplevimus ex C.p.

1580. 32. *vel Bathoniensi*, sic C.p. Cot. *vel Baronia*.

1584. 10. *adduxistis*, sic C.p. Cot. *R. duxistis*.

56. notum tamen erat cunctis quod omnia superbe & impie, sic Cot. Cant. p. notus tamen erat & nothus & omnia superbo impetu.

1586. 9,10. *alii dicebant quod eorum esset intronizatio quorum esset*, ista verba desiderantur in Cot. & supplentur ex C.p.

1589. 15,16. cum vix medici vel cubicularii visitarent tandem medici de salute, sic C.p. Cot. ut cum viri medici de salute.

1591. 15. *forma*, sic Cot. Cant. p. *fortuna*.

59. Cot. *obicum* Trin. Cant. *obitus* C.p. *obiter*.

1595. 50. post *promovemus* deest in Cot. inclusive usque *conspicimus* l. 52.

56. post *vendunt* inclusive usque *redimunt* linea proxima deest in Cot. supplet in ambobus locis C.p.

1598. 58. post *vel dignitatem in* usque *de prabenda* deest in Cot. supplevimus ex C. p.

1599. *& omnes illos* lin. 8. usque *innodabant* l. 10. inclusive desunt in Cot. habentur in C.p. l. 27. ab *affectum* usque *affectum* inclusive lineæ 30. deest in Cot. supplevimus ex C.p.

1600. post *humilitate* l. 4. C. p. sic: fuimus, sumus & erimus obedientes, sed operi de *Lambethe* pro quo tot sustinuimus mala nunquam *obediemus*.

1604. 66. *vos habere*, sic C.p. Cot. *non habere*.

1606. 28,29. *effecti quia inseparabiles*, deest in Cot. habetur in C.p.

1615. 31. *majoremque turbato Rege suspicans destructionem* desunt ista verba in Cot. habentur in C.p.

Variantes Lectiones

In Chronica Pontificum Ecclesiæ *Eboraci*, Autore *Thoma Stubbs*.

Duo habuimus exemplaria,

Unum in folio ex mutuo *G. Moore* viri omnifariam doctissimi quondam alumni Coll. *Gonnelli & Caii* Cant.

Alterum in 4° nuper *Simonidis D'ewes* Equitis aurati & Baneretti.

Col. Lin.

1689. 13. *IN campo qui vocatur Hetfield*, ista verba desunt in Ms. in 4°

1692. 60. *multum singularis*, sic Ms. fol. Ms. in 4° *meriti singularis*.

1699. 7. *Eddredus*, sic Ms. fol. Ms. 4° *Ethilredus*.

1705. 62. *Baiocensi* Ms. fol. *Boiensis*.

1706. 66. *extorta*, sic Ms, 4° Ms. fol. *exorta*.

1712. 16. *optaret*, sic Ms. fol. Ms. 4° *oporteret*.

1727. 36. post *archiepiscopi* desiderantur in Ms. in fol. istæ tres lineæ & dimidia sequentes usque *archiepiscopi* inclusive.

1732. 19. *Gotherland*, sic Ms. 4° Ms. fol. *Sothland*.

Variantes

Variantes Lectiones

in *Thorn.*

Duo Exemplaria,

Twysdenianum & Exempl. in Bibl. S. *Benedicti* Cant.

Col. Lin.

1766. 31. POst *etiam confirmationem*, locus rasus est & novâ scripturâ in Ms. B. sic habetur, *sedis apostolica apostolici hujus monasterii apostolorum Petri & Pauli* optenturus.

1767. 28. post *Berta fuit filia* quæ sequuntur in Ms. *Twysdeni*, usque *lin.* 37. *gia*. desunt. In Ms. B. sic habetur, *Chilperici Regis Franciæ, cujus pater Clotarius, cujus pater Clodoveus primus Christianus*, & iste Letardus.

1770. 33. *& Ethelberti.* Ms. B. *& Ethelbricti.*

1776. 41. *quidam potens* usque *l.* 52. *anathema sit* quæ verba habentur in Ms. *Twysdeni* desunt in Ms. B. pro quibus Ms. B. sic habet, *Egbertus Rex occidentalium Saxonum dedit cuidam in hoc monasterio commoranti nomine Siadan & post vitam ejus monachis hujus loci terram unius aratri in loco qui nominatur* Onstirdun, *quæ terra ante pertinebat ad regalem villam* Cantuariæ. *Et pro hac donatione prædictus clericus dedit eidem regi centum mancusas in duabus armillis. Et nota quod mancusa est pondus* ij. s., vj. d. *Quæ sit ista terra de* Onstirdun *nullus modernorum commemorat, eo quod vicissitudo temporum antiqua nomina locorum non tam corrupit quam etiam mutavit. Facta est hæc donatio anno* 848.

1782. 29. post *defensores* quæ sequuntur usque *singillatim lin.* 33. desunt in Ms. *Twysdeni* & abraduntur sed habentur in B.

1783. 12. post *non* omisit B. sic habet, *At ille, O fili, pro certo scias quod Deus omnipotens juste abstulit à me esum carnium, tamen vade, & si quo modo poteris scire ubi delatum est diligenter investiga, sciendo pro certo alium cibum hodie me non sumpturum. Ad hominis verba puer mente turbatus dum fuit in eundo ad quærendum cibaria* mirum dictu.

1786. 58. *habita*, f. legendum *avita*.

1789. 41. *solidorum* B. *solingorum*.

1797. 42. post *approbatur* B. legit *ubi mensas columbas vendentium puniendo non evertit*, symoniacos.

1804. 63. post *–bibiti fuissent* desunt in B. reliqua columnæ impressæ.

1815. post *destructionem* lin. 26. sex lineæ sequuntur in Ms. sed cancellatæ, videlicet super confirmatione appropriationis de *Faversham* & *Middleton* per papam

Alexandrum tercium & scribitur ad eundem locum in margine Ms. B. sic *scribe inter ecclesias.*

1835. 46. post *apostolica authoritate* B. sic *à beneficii perceptione abbas suspendat, & donec antiquitus consuetam securitatem præstiterit.* Quæ desunt in Ms. *Twysdeni.*

1843. 10. post *Samuel* inserit Ms. B. *& Norman remanent in prisona quia tenuerunt se cum armis in Ecclesia.*

34. tota §. *Confederatio* &c. usq; *dependit l.* 57. deest in B. Et habet solummodo notulam marginalem *Confœderatio S. Edmundi.*

1856. post *consulendo* lin. 24. B. interserit *pro eis lædere. Immo ita vobis volumus consulere sicut fidem nostram ergo vos & conscientiam erga Deum cupimus salvare.* Quæ desunt in Ms. *Twysdeni.*

1872. 50. post *monachari* B. habet *prout ipsi asserebant de permissione Abbatis jam defuncti* admitteret.

1878. 22. post *messuagiis* B. habet *scilicet Ricardi Senescalli quod est ante portam S. Augustini cum aliis tribus*, abbati.

1892. 5. tota §. 2. usque *col.* 1893. *lin.* 25. *præmissorum* deest in B. & B. habet in margine. Quære in matricula Abbatis Carta W. Craspeys scilicet de alienatione Ecclesiæ de Stodmersh.

1897. 26. post *celebratur* B. habet *ad bonam conservationem vitæ suæ. Et in missa quæ cotidie celebratur* pro fidelibus.

1905. 66. Tota Historia de vita & origine S. *Mildredæ* diversimode enarratur in Ms. *Twysdeni* & Ms. C. C. Cant. sed ultimum sequimur.

1923. 2. post *benedictus est* Ms. B. habet ista verba. *Privilegia vero quæ quondam* Ricardus *archiepispopus* Cantuariensis *se commemorat ut superius dictum est arguisse falsitatis, tradita fuerunt comburenda.* Quæ verba concellantur & continuò sequitur, *Iste Nicholaus Abbas suæ opinioni singulari minus sapienter consulens, quasdam bullas absque conscientia apostolica precio comparavit, sperans per illas contra insurgentes sibi in posterum sufficienter muniri, cujus rei causa suam cessionem instanter procuravit ut suo in loco patebit.* Igitur rex *Edwardus.*

1931. 2. post *sustinebunt* B. habet *Et sciendum quod Abbas Sancti* Augustini *dedit prædicto abbati de Lesnes in auxilium ad prædictam Wallam construendam* ij. *Marcas*, desiderantur in Ms. *Twysdeni.*

1937. 20, 21. post *Item, quod* —hæc verba *fratres nostri ad venias sint domi in capitulo nisi rationabilis causa eos impedierit, & quod* desiderantur in Ms. *Twysdeni.*

Col. Lin.

1947. 1. post *domino feodi*, hæc verba *pars attemptans satisfaciat competenter, alioquin liceat domino feodi*, desiderantur in Ms. C.C. Cant. & habentur in Ms. *Twysdeni*. Quod nota.

1949. 18. post *pro fidelibus*, hæc verba *si vero ipsa die hæc fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2006. 39. post *talliati* ista verba *tunc levationi tallagii super ipsum Abbatem ratione tenementorum suorum in eadem civitate*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2015. 14. Allocatio libertatis, *&c.* In toto isto processu Ms. C. C. Cant. sequimur quia fusior quam Ms. *Twysdeni*.

2032. 9. post *rebus & bonis* ista verba *ad Abbathiam illam qualitercunque spectantibus, adeo plene & integre sicut abbates & conventus ejusdem loci abbatiam illam & temporalia ejusdem cum rebus & bonis*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*.

2038. 20, 21. se-cta *Item duo pottella unum de una secta, Item unum pottellum argenteum de alia & majori secta*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, & habentur in Ms. B.

2057. 53. post *seculari* ista verba *statim invitâ vobis caperetur & abduceretur. Et si inveneris eum in habitu monachali & rasum non audebit*, habentur in B. sed non in Ms. *Twysdeni*.

2065. 25. post *traherent se* ista verba *in partem, & tunc S. Prior hujus loci & alii dixerunt, quod si retraherent se* desiderantur in Ms. Domini *Twysdeni*, sed habentur in Ms. B.

2067. 48. post *terminandas* ista verba *quia habebat unum aliud expediendum quod erat sibi magis necessarium*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, & sunt in B.

2070. 16. post *ipsi religiosi*, ista verba *Ecclesias sibi appropriatas, portiones decimarum in parochiis alienis vel pensiones aut capellas*, desiderantur in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

2100. 61. post *& gratiam, quam vobis in hac parte duxit faciendam approbamus, & quantum ad nos pertinet ipsam*, desiderantur ista verba in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

2106. à prima linea *A. D. millesimo CC. xlj. &c.* usque finem columnæ 2108. habemus ex Ms. B. deest in Ms. *Twysdeni*.

2116. 8. -tes & pertinentes, *seu provenientes & proventuras ad ecclesiam antedictam necnon quæcunque legata relicta &* desunt in Ms. *Twysdeni*, habentur in B.

2117. 54. post *permaneat*, Ingenue fatemur nos festinantes omisisse. §. 1. Cap. xl. quam nunc damus sicut habetur in utroque exemplari.

Cap. xl. In Ms. *Twysdeniano*.

§. 1. *Sequitur de processu fratris J. Devenesch.*

Igitur anno Domini millesimo CCC. xlviij. die Sancti *Ricardi* Episcopi idem *Johannes* ut supradictum est Romanam Curiam pro suis negotiis iterum repetens post multos labores & expensas excessivè appositas videns quod non potuit penes Apostolicum beneficio Electionis Canonicæ, nec penes Anglorum Regem obtentu provisionis Apostolicæ ad suum pervenire votum, ex intimo condoluit, & spiritu consolationis desolatus, eodem anno in vigilia Sancti *Johannis Baptistæ* spiritum efflavit, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dexteram collocatus est. Et nota quod in & pro causa hujus miserimæ provisionis monasterium extitit indebitatum in M. libris & eo amplius. Et Translatio *T. Herfordensis*.

§. 2. De Electione *Thomæ Colwelle*, &c.

Cap. xl. In Ms. *Benedictino*.

§. 1. *De morte J. Devenesch Abbatis.*

Igitur anno Domini M. CCC. xlviij. die Sancti *Ricardi* Episcopi ipso *Johanne* ut supradictum est ad Curiam Romanam pro suis negotiis redeunte, Dominus Rex hujusmodi fatigationi obviando, & propter labores & enormes expensas evitandas ex habundanti concessit, ut si idem *Johannes* posset obtinere à summo Pontifice quod posset mutare stilum suæ creationis sive provisionis, scilicet non promoveri abbatia prædicta ratione donationis vel provisionis apostolicæ sed ratione electionis capituli hujus loci, illa vice annueret & suis temporalibus gaudere permitteret. Sed quidem hujusmodi causa coram ipso summo Pontifice proposita concludendo dixit, se malle cedere pontificio quam suum Decretum taliter revocare. De quibus verbis idem *Johannes* ex intimo condoluit, & angustiis & vanis cogitationibus circumventus eodem anno in vigilia S. *Johannis Baptistæ* diem suum clausit extremum, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dextram per fratrem *Radulfum Westmonest.* qui sibi datus fuit in capellanum decenter & cum magno honore sepultus est; Et continuo misit idem

Radulfus

Col. Lin.

Radulfus literas de obitu ejusdem *J.* Quibus inspectis, licentia Regis prius petita & obtenta, diem electionis futuri Abbatis constituerunt. Et nota quod in causa & pro causa hujus provisionis monasterium fuerat indebitatum tam quoad Regem quam quoad ipsam & Collegium cum expensis ejusdem *Johannis* hinc inde factis in M. libris & eo amplius.

§. 2. De Electione *Thomæ Colwelle*, &c.

55. §. 2. De electione *Thomæ* &c. cum columnis 2118, 2119, & parte col. 2120. usque *convivando* transcripsimus ex Ms. B. & desunt in Ms. *Twysdeni*.

2141. Eodem anno sc. M.CCC.lxv. &c, usque finem §. transcripsimus ex Ms. B. & desunt in Ms. *Twysdeni*.

2144. Titulum linea 31. *Consuetudines per Sandwic.* ad finem Consuetudinum transcripsi ex Ms. B. desunt in Ms. *Twysdeni*.

2149. 19. post *persolvatis* sequuntur ista verba in B. & Cedulam de qua superius fit mentio, brevitatis gratia in libro Thesaurariæ relinquo hic non subscriptam.

In Chronologia *Augustin.* Cant.

Nullæ variæ Lectiones quia exemplar singulare.

In *Henrici Knyghton* Chronica

Nullæ variæ Lectiones causa qua supra.

De Parl. 1° *H.* 4. de depositione Regis *Ricardi* secundi habemus

Singulare exemplar, è Ms. Cod. ant. in Bibl. Bodleiana transcriptum, extat Ms. ille L.6.7. Theol. quem Bibliop. mutuo accepit à M. *Tho: Barlow* Collegii Reginæ Oxon. socio, viro summæ affabilitatis eruditionisque.

Col. 2744. lin. 62. *constitutis, Omniq;* sic legit Rotulus in archivis Turris London. Ms. verò Bodl. leg. *constitutis*. Salvis terris & possessionibus pro me & obitu meo impetratis & emptis, *omnique*.

Apologia Adæ Orleton.

De ista Apologia unicum habuimus exemplar, hocque ex Bibl. D. *Rogeri Twysdeni*.

FINIS.

GLOSSARIUM:

IN QUO

Obſcuriora quæque vocabula, quæ toto hoc opere continentur, copiosè explicantur, & ad origines ſuas pleraque revocantur.

Guilielmo Somnero Cantuarienſi, Auctore.

A

ABaruatus.] 930. 62. *Corrige*, abarnatus: *quod à verbo* abarnare, *hoc eſt, rem clam & occulte geſtam probationibus manifeſtare. Unde*, murdrum abarnare, *in LL. Hen.* 1. (*quarum editionem V. Cl. & verè Philologo*, D. Rogero Twyſdeno, *eq. aurato & Baronetto, debemus:*) *ca.* 79. 91. *idem eſt, ac* murdrum (*id eſt, homicidii genus atrociſſimum*) probare. *Verbo ab eodem fonte hauſto, ac* æbere *in iſtis Anglo-Saxonum*, æbere-morþ, æbere-ðeof, &. æbere-horecwen. *i.e.* (*Bromptono noſtro interprete*) probatum murdrum, probatus fur, probata meretrix: *ſcil. à Sax.* abarian, *denudare; unde fortè Teutonicor.* **baeren**, *oſtendere, manifeſtare; uti & noſtratium* **bare**, *nudus. Adverte tamen differentiam, ut inter furem* apertum, & probatum; *ſic etiam inter homicidium* apertum, & probatum: *quemadmodum enim illum*, open-ðeof; *hunc*, æbere-ðeof; *ita & homicidium illud*, open-morþ; *hoc*, æbere-morþ, *Saxones vocabant: per* apertum, *notorietate facti jam convictum, utpote qui in flagranti crimine* (*quod dicitur*, æt openre ſcylde) *deprehenſus fuerit;* (*qualis* **hond-habend**, *vel* **bac-berend**:) *per* probatum, *non ita manifeſtum, ſed accuſationibus & probationibus judicialiter tandem criminis convictum, innuentes.*

Abbates.] 847. 50,51. ad iiij. abbates. *Locus planè mendoſus. Reſcribe* hebdomadas. *Vide LL. Edo. ſen. apud Lambard. cap.* 11. *& hic, col.* 837. *lin.* 38.

Abbatum.] 2348. 7. omnium liberalium artium peritus, abbatum præcipuè; lunarem compotum & curſum aſtrorum rimatus. *Ubi* abbatum *proculdubio pro aſtronomorum, & arithmeticorum* abacum. *Vulgò*, **a counting table.**

à Bel.] *Vide* Bel.

Acclamare.] 82. 15. *Verbum eſt forenſe, ut &* Clamare *alibi, quorum utrumque vendicare notat, ſive adſciſcere: vulgò.* **to claime**, *al.* **to lay claime unto**: *cui contrar.* Diſclamare.

Acquietare.] 900. 64,65. *abſolvere, vel quietum & ſecurum reddere. Vox etiam fori noſtri: vulgò*, **to acquite.**

Acra.] 765. 14. 767. 21. 910. 6. 1779. 60,63. *Latioris olim hoc quam nunc dierum ſignificationis. Certam enim terræ quantitatem, Latinis* Jugerum, *hodie notat: olim autem, agrum ſimpliciter; quomodo Anglo-Saxonibus* æcer, *quod à Latino* ager. *Plura qui cupit, doctiſſ. equitis Spelmanni Gloſſar. adeat.*

Actionari.] 2135. 25. *Poſtulari, in jus vocari. A Gallico*, actionner, *quod poſtulare, lite involvere, in jus vocare, vulgò*, implacitare, *ſonat. Hinc* Actionarius. 2211. 20. *pro miniſtro publico, actionibus, i.e. poſtulationibus, accuſationibus & ſimil. Fiſci nomine, præpoſito: vulgò*, Placitator. *Vide* Placitare.

Adcredulicet.] 764. 20. adcredulicet ſe quod eum non percuſſit. *Id eſt, ita ſe purget, vel jurejurando ſuſpicionem omnem ita dimoveat, ut alii juſtè adducantur ut credant eum non percuſſiſſe. Quod enim hic*, adcredulicet ſe, *Saxonicè habetur*, getrywe hine, *i.e. fidem faciat*: trywa *enim, ut &* treowe, *Sax. fides*: trywian, *ſeu* treowian, *fidem facere, aſſerere, aſſeverare, vulgò*, verificare: *per tranſlationem autem, purgare, culpâ eximere, vulgò*, juſtificare. *Vide* Idoneare, & Inveritare.

Addictare.] 2676. 1. *Unde* Addictatus. 2617. 12. *Forenſibus noſtris hodieque* Indictari, & Indictatus: *quæ à Gallico* endicter; *hoc autem (ita Spelmannus) à Græco*, ἐνδείκνυμι. *i. defero, & poſtulo in judicio. Hinc noſtratium* **to indict**, *verbum, &* **inditement**, *nomen; eo ſenſu.*

Addretiare.] 1410. 37. 1411. 44,45. *& alibi*: ad rectum faciendum & addretiandum ei & hominibus ſuis quod addretiare debuerunt. *Vox miniſtrare, vel exhibere ſignat; à Gall.* addreſſer, *al.* adreſſer, *i. dirigere.*

Adelyng.] 907. 63. Atheling. 141. 26. *Vox hodie obſoleta, cui alius atque alius debeatur locus, pro vario ſcribendi modo; nam &* Edeling, & Edling, *reperias. Generatim, quemcunque natalitiis, vel genere clarum ſive nobilem ſignat: à Sax.* æðel, *al.* eðel, *nobilis: unde exteris*, **adelſcalc**, *Germanis olim* **edil degin**. *pro miniſtro nobili, vel ſervo principis. Preſſe tamen, regis filium, primogenitum ſcil. regni hæredem, & regis futurum ſucceſſorem, ut quidam; omnes filios, ut alii; qui aliter* Clitones, & Clitunculi, *q. inclyti, dicti.*

Adjacentiæ.] 1789. 19. *Eodem planè ſenſu ac* Appendenciæ, *infrà: loca ſcil. vicina, eidem Domino parentia, vel ſubjecta. Nempe* adjacentia *ſingulari numero pro plurali; quomodo &* pertinentiam *dixere.*

Adlaterans.] 397. 57. *Vide* Allaterare.

Adlegiare.] 822. 30. 823. 38. 60. *Purgare, vel purgationis ope criminationem ita diluere, ut, phraſi forenſi*, probus & legalis homo, *jure habeatur vulgò*

a true-man: ꝥpipian *enim, al.* ꞇpeopian (*ut textu hic habetur Saxonico*) *idem est, ut jam monitum quod leguleiis nostris* verificare, *vel* justificare. *Hinc intelligendum, quid sibi velit illud in ca.* 41. *LL. Gul.* 1. *apud Illustriss. Selden. notis ad Eadmer.* Il ne poet aleier: *sed & illud ibidem, paucis intermediis:* Il alaier ne se pot, *i. nisi se poterit* (*phrasi legum Hen.* 1. *ca.* 41, 63, 66, 86.) allegiare, *jurejurando scil. se purgare, vel purgando culpâ se eximere. Idem quod infra,* Idoneare, *&* Inlegiare.

Admannire.] 872. 5. *Sax.* manian (*quod fortè, à Latino monere, vel admoneo*) *monere sonat, interpellare, citare: item judicis authoritate exigere, & tollere. Unde* admannire emendam *hic, idem est ac compensationem* (*forensium nostratium linguâ*) levare, *i. tollere. Vide plura in* Maninga, *& apud Cl. Vossium in* Mannire.

Admillus.] 1248. 62. Inter quos *admillum* quendam, cæteris eminentiorem, & insigni apparatu nobiliorem, unico sed admirabili vulnere interfecit. *Ubi, nisi proprium alicujus viri nomen sit,* Admillus *fortè pro* Admirallus, *de quo proximè. Sin autem neutrum, meliori vox Oedipo relinquenda.*

Admiraldus.] 998. 23. 1052. 54, 59. *ult.* 1181. 24. Admirallis. 1213. 22. Admiratus. 641. 50. 642. 54. 655. 16, 17. 1114. 28. *Omnia, doctorum omnium consensu, ab Arabico* emir, *vel* amira, *quod dominum signat, sive* (*ut Matthæo Parisio* Amiralius) *consulem:* Amiralius Joppensis (*inquit ille, ad ann.* 1272.) natione Sarracenus: quæ dignitas apud nos Consulatus vocatur. *De vocibus autem planè variis, & diversimode acceptis, cum nihil habeam quod à doctioribus jam adductis addam, vide doctiss. equit. Spelmann. Voss. Wats. alios.* Stolii verò Admiratus, *de quo supra,* 1114. 28. *Thalassiarcham, sive classis præfectum, ut opinor, significat. Vide* Stolium.

Adpropiare.] 1623. 52. *Vide* Appropiare.

Adterminari.] 836. 16. 848. 22. *De lite vel causâ dicitur, & diem dictam, vel dicendam notat, quâ in disceptationem veniat. Dies sic condicta Saxonibus,* andaga. *V. LL. Edo. sen. ca.* 11. *ubi, ut & alibi crebrò, sic occurrit. Huic affine verbum forense,* adjournare, *quod diem alicui dicere sonat. Anglo-Saxon.* andagian *utrumq; complectitur: de quo vide plura apud doctiss. equit. verbo* adjournare. *Hinc autem, ut verisimile est, quatuor illorum anni temporum apud nos litigiis dicatorum nomen adeo decantatum,* Termes.

Advocare.] 765. 47. 766. 14. 900. 58. Advocatio. 835. 61. 896. 58. *Verbum* advocare, *rem factam agnoscere, vel in se suscipere, sonat, unde forensium nostrorum* Abowry; *quin &* vocare (*ut loquuntur*) ad warrantiam, *hoc est, ad præstationem rei venditæ; forensium autem linguâ vulgari,* voucher al garantie, *quod Gallis,* appeller à garand, *aliàs,* sommer à garand; *quibusdam,* recours de garantie. *Videatur Spelmanni Glossar. in voce* Garandia; *item Lambards, in verbo* advocare. *Saxonibus autem,* advocare, *est* ꞇyman: advocatus, ᵹeꞇeaman: advocatio, ꞇeam. *Atque hinc capituli LL. Ethelredi decimi epigraphe,* be ꞇeamum, *apud Bromptonum* * *nostrum Latinè redditur:* De advocatione & termino guerrandi (*corrige,* warranti) inveniendi. *Præter hanc autem, aliam quoque præfert* Advocatio *significationem, col. scil.* 318. 54. *ubi pro* jure patronatus, *vel ipso præsentandi jure ponitur, nostratibus vulgò,* Advowson.

* col. 895. lin. 47.

Advolare.] 827. 55. *Mendosè pro* Avolare. *Sax.* ᵹiꝼ heo healꝼe on peᵹe ꝼleoᵹe, *&c. i.e.* si dimidia manus avolaverit; *vel,* (*ut Lambardus, pro more suo, magis politè*) si manum dimidiam absciderit.

Afferus.] 2024. 26. *Fletæ authori,* Affrus. *li.* 2. *ca.* 73. *Jumenta, vel caballi colonici, ab operando dicti, quod Gall.* ouvrer.

Affidare.] 1039. 22. 1182. 39. *Fidem suam alicui obstringere. Hinc causidicorum nostratium* Affidavit, *pro affirmatione jurejurando firmatâ.*

Afforari.] 2034. 24. *Æstimare, precium rei* (*uti magistratus solet in cibariis*) *imponere vel constituere, à Gallico* afforer, *al.* affeurer, *eo sensu. Atque hinc Forensium nostratium* Affeerors, *eorum Latinitate,* Afferatores, *de quâ voce multus Cowellus in* Interprete.

Affugare.] 770. 33. *barbarè, pro* fugare.

Agenfriga.] 765. 15. *Vox merè Saxonica, liberum vel ingenuum proprietarium significans; ab* aᵹen, *aliàs* aᵹend, *possessor; &* ꝼpiᵹea, *al.* ꝼpeo, *liber, ingenuus.*

Agilde.] 929. 13. *Vox ejusdem farinæ cum priore: aliàs* orᵹilde; *interdum* unᵹelde, *i.e.* inultus, insolutus, *vel, sine compensatione: virum adeo scelestum intellige, ut ob ejus interfectionem nulla omnino compensatio à cædis authore jure debeatur. In LL. Hen.* 1. *ca.* 88. *habetur* egilde, *mendosè pro* agilde. *V.* Botolos, Emenda, Insolutus, Orgilde, Ungeld.

Ailata.] 849. 23. si verbum non direxerit, ut *ailata* sit, *&c. Corrigendum fortè* aplata; *de quo in quodam statutorum codice MS. cap.* Expositio vocabb. juris, *sic habetur:* Aplata, *hoc est,* pro certo. *Ita Spelmannus noster in voce* Aplata. *Vox est, ni fallar, à Gallico* applater, *i.e. planum facere. Vulgò solemus dicere,* that's flat, *pro eo quod certum est, & indubitatum.*

Alabaltarius.] 250. 51. *Idem, ut verisimile est ac Spelmanno nostro* Arbalistarius, *id est, balistarius, vel arcubalistarius: à Gallico* arbalestier.

Alba.] 75. 11. 1273. 21. *Vestis linea sacerdotalis, vulgò* an Albe; *sic autem dicta à colore. Formam ejus, & cætera rem pleniùs illustrantia, vide apud doctiss. equit. & D. Wats. in Glossar. Mat. Paris. addito.*

Albalista.] 2574. 64. 2577. 13. *Idem ac* Alabaltarius *supra, quod vide.*

Albania.] 2484. 25. *De nominis origine, vide* Cambria.

Aldermannia.] 1927. 1. *Alibi* Aldermantia. *Est autem munus & ditio Aldermanni, de quo proximè.*

Aldermannus.] 759. 17. 765. 33. Aldremannus. 900. 40. *Voces Anglo-Saxonicæ, ex* ealdop, *al.* ealdpe, *senior, princeps; &* man, *homo, composita: cujus munus ditioque, Sax.* ealdopdom *dictum. De quibus, ne actum agam, plura dicere consulto supersedeo: antevertit enim me doctiss. eques; item Cl. Seldenus, Lambardus etiam, Cowellus, & alii.*

Alterum.] 856. 13. *Caldarium, calefactorium, hypocaustum. Vox est Saxonica, conflata ab* ælan, *al.* onælan, *accendere; unde nostratium* nealing, *eodem sensu: &* ꝼæꞇ, *vas, quasi calefactionis vas. Ad judicialem probationem pertinebat: in hoc enim,*

aqua

aqua bullientis plenum, criminis postulati manum cubito tenus immergebant & aliquamdiu detinebant; de reatu & innocentiâ, pro probationis exitu, decernentes: illæsum, insontem; læsum vero, aut æstum non ferentem, criminis convictum, habentes. Vide Lyd. Glossar. in voce Æneum.

Allaterare.] 534. 26. *Ubi*, sigillum allaterare, *idem est, ac sigillum à latere collocare. Hinc* adlaterans. 397. 57. *item* allateralis. 592. 21. *pro eo qui est vel incedit à latere.*

Allea.] 2010. 66. *pro* Allium. *Ita* Alleatum. 2112. 42. *pro* Alliatum.

Allocatio.] 1962. 1. 2011. 7. *Admissio, approbatio. Fortè, à Gallico* allouër, *i. approbare, admittere: unde nostratium* allowance, *item* to allow, *eod. sensu.* Allocari. 2508. 11. *pro* accipi.

Allodium.] 451. 47. 491. 20. 612. 34. 1658. 19. *Vide* Feodum, *infra.* Allodiarius. 2016. 65. *Qui* allodium *possidebat; idem (ni fallor) ac Saxonum* ðeȝen: *perinde enim ac si essent termini convertibiles, qui in Saxonicis cœnobii S. Augustini Cantuar. codicillis* ðeȝneꞅ, *in eisdem Latine facti,* Allodiarii *nuncupantur. De quo nos pluribus in tract. de* Gavelkind, *nondum edito.*

Almarium.] 1551. 58. *pro* Armarium.

Almucia.] 2057. 46. *Amictus, pallium sc. pellicenm, quo sacrificus caput humerosq; tegit. Vestis sacerdotum, vulgò,* Amusia *al.* amicia, *majoribus nostris*, an Amytte. *De quo videsis Kilian. Etymolog. in voce* Almutse.

Altaragium.] 1883. 66, 67. *Emolumentum sacerdoti proveniens ratione altaris, ex oblationibus sc. Vide Jo. de Athona in Constitut. legatin. Otho. ca.* Auditu. *in voce* Proventus.

Amabrevitas.] 2474 62. *Fortasse, pro* amabilitas, *vel* amicabilitas.

Amarellus maris.] 2678. 51. Amerayle. 2676. *ult. Thalassiarcha: præfectus maris. Vide* Admiraldus.

Amaricatus.] 2337. 20. *Acerbatus. Ab* amaricare, *quibusdam* amarizare, *quod, amarum reddere, sonat.*

Ambra.] 767. 35. 37. 841. 36. *Vas, seu mensuræ genus Anglo-Saxonicum, Latinè* amphora *dictum: cujus autem quantitatis, vide apud Lambard. & Spelm. in voce. In eundem sensum* Anfora, *infra,* 1804. *penult.*

Amerciamentum.] 1731. 22. *Mulcta.* Amerciatus. 1411. 53, 55. *Mulctatus. Quod ad originem attinet, vide* Misericordia.

Amortizari.] 2090. 40. *Est prædium transferre in manum mortuam. Vide* Manus mortua, *& Spelman. in* Amortizatio.

Analogium.] 1885. 23. *Pluteus,* lectrum, lectrinum, legium. *Durand. li. 1. ca. 1. de ecclesia & ejus partib. (Walafridum strabonem sequutus:)* Analogium dicitur, quia in eo verbum Dei legitur, & annunciatur. *Cætera, Spelmannus.*

Anbassiator.] 2607. 53. *Alii,* Ambassiator. *Legatus. Vulgò,* Ambassadeur; *item,* Embassadour. *Quod, quemadmodum* Ambactus, *ab eodem fortasse fonte ac Saxon.* embehꞇ, *i. ministerium: unde eorum* embehꞇian, *pro ministrare; item* embehꞇmon, *pro ministro. De quo plures pluribus.*

Anchorare.] 2498. 11. Anchoriare. 2456. 30. *Anchoram figere.*

Anfeldtyhde.] 856. 14. Et si *anfeltyhde* sit, *&c.* *Corrige juxta Sax.* Et si anfeald tihle (*rectiùs*, tyhtla) sit, *&c. i.e.* si simplex accusatio fuerit. *Accusationum enim erant apud Saxones duo genera: simplex scil. & triplex. Simplicem vocarunt, cùm reus adjunctis sibi duobus aliis interponeret juramentum: triplicem, quoties cum aliis quinque juraret una; nisi presbyter foret, qui simplicem unâ, triplicem autem binâ (ut vocant) manu absolvebat. Vide Lambard. in voce* Purgatio, *& Spelm. in* Lada.

Ansora.] 1804. *penult. Vide* Ambra.

Angaria.] *Sæpe. Coactio, exactio, gravamen, Idem forte quod Saxonibus* onꞅꞇinȝ, *de quo semel iterumque in Decretal. Epist. Agatho. apud Spelm. Concil. pag. 164. 165. Hinc,* angariatus. 887. 39. *pro gravatus, vexatus, territus: & ab eod. forte fonte nostratium* anger, & angry.

Angeniria.] 196. 46. *mendosè pro* Agensriga, *quod vide.*

Angildum.] 763. 27. 822. 58. 823. 16, 17. *Simplex, sive hominis, sive rei alicujus valor vel precium: compensatio, pro simplice rei vel hominis æstimatione: à Sax.* an, *una; &* ȝilo, *solutio, pretium, De quo pleniùs Spelman. & Voss. in voce.*

Annale.] 1894. 24. 1898. 7. Annuale. 1914. 40. *Idem quod* 1896. 21. Anniversarium: *dies sc. annua, quâ defuncti alicujus memoria celebratur. Patribus nostris, alias,* a yeares-day; *aliàs,* a yeares-mind.

Annuitas.] 2293. 48. *Annualis redditus vel pensio, alicui vel in perpetuum, vel ad tempus præstitutum concessa. Vulgò,* an Annuity.

Annus & Vastum.] 1928. 18. 50. *aliàs,* Annus dies & vastum: *quod (Cowello interprete) pars est Prærogativæ regiæ, quâ terrarum & tenementorum ad eos, qui feloniæ, aut* proditionis minoris *condemnantur, spectantium, fructus, contra dominum feudi ad annum & diem rex vendicat; & præterea, vastationem tam terrarum quàm tenementorum hujusmodi; nisi Dominus feudi eadem competenti pretio redemerit. V. Flet. li. 1. c. 28.*

Anologium.] 1885. 23. *mendosè pro* Analogium, *quod vide.*

Antul.] 2391. 36. *Idem fortè ponderis genus quod nostratibus* Auncell-weight *dictum. De quo Cowellus, in voce.*

Antejuramentum.] 924. 62. 64. *Sic vertunt prisci interpretes Anglo-Saxonum* ꞅoꞃaꝺ. *quod olim (instar juramenti de calumniâ) non ab accusato solùm, sed & accusatore quandoque exactum. LL. Hen. 1. ca. 66.* siquis [a] furtum, vel hujusmodi, periculosâ capitalium compellatione pulsetur, secundum legem Wessex, *antejuramentum* à compellante [b] habeat; & alter, se sexto decimæ suæ, purgetur, sicut accusator præcesserit, *&c. Vide etiam ca. 64. in princip. cum additione marginali, & ca. 92. Accusatore verò in hujusmodi antejuramento deficiente, accusatus liber evasit; juxta illud inter LL. Philippi Comitis Neoportuensis, anno Dom.* 1164. [c] *editas:* Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit: si culpabilis permanserit, suspendetur. Et si accusans in *antejuramento* defecerit, accusatus liber erit. *Tanto autem rigore usi sunt majores nostri in hoc ab accusato exigendo, ut vel ad* Ordaleum, *nisi eo prius præstito, non esset admittendus. Unde illud in LL. Æthelstani regis, apud Lambard. ca. 23.* ꞇ ꞅꞃiꞅiȝe ꝺone aþ. þ he ꞅẏ mid ꞅolcꞃihꞇe unꞅcẏldiȝ ꝺæꞃe ꞇẏhꞇlan. æꞃ ꝺe he ꞇo ꝺæm oꞃdale

[a] lege, *furti.*

[b] *for. habeatur.*

[c] *Greg. Tholos. Synt. ju. un. vol. li. 48 cap. 15. nu. 6.*

ordale gâ. *Et paulo postea:* ⁊ ofga ylc man his [a] tyhtan mid fore aþ. swa we ær cwædon. *Posteriora sic Latinè facio:* Et quilibet illatam accusationem exuat (*vel*, excutiat) præ-juramento: *ut nempe de accusato, non accusatore, (quomodo Lambardo visum) dicta.* Forath *etiam occurrit in LL. Foresta, cap.* 12.[b] *ubi juramentum alterius vice præstitum (cui illud simile,* in animam Domini, *Canonistis dictum) significare videtur. Veruntamen, si lex illa deprompta sit è LL. Canuti, par.* 2. *cap.* 20. *ut mihi quidem visum, quomodo etiam lex proxima ex ejusdem Canuti LL. cap.* 32. (*quod notandum pro mendosâ loci exhibitione corrigendâ*) Forath *hic, uti & illic, pro* ante-juramento *malim accipi: & eo concesso, pro* juramentum, *extremâ lege, reponendum reor* ante-juramentum, *vel* præ-juramentum.

[a] *lege* tyhtlan.

[b] *Apud Spelm. in voce* Foresta.

Antiphonarium.] 436. 16. *Antiphonarum codex, sive liber continens antiphonas.*

Antiqui Saxones.] 130. 43. *Horum, ut & provinciæ* antiqua Saxonia *dictæ, sæpius meminit venerabilis Beda, Histor. Eccles. præsertim verò lib.* 5. *cap.* 11. Duo quidem presbyteri (*inquit*) de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æternâ patriâ exulaverunt, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando, Christo acquirere possent, *&c. Sed &* antiquæ Saxoniæ *mentionem fecit S. Bonifacius, Epist.* 19. *ubi Serarius:* Sic vocatur (*inquit*) Germaniæ illa pars unde orta recentior in Anglia Saxonia. Nam sub Domini annum 409. cum ad opem contra hostes ferendum Saxones evocassent, iis etiam apud se habitandi locum dedere: quem & vi paulatim retinuerunt atq; amplificarunt illi. Hinc novi Saxones, vel Anglo-Saxones in Anglia, Saxones verò simpliciter, aut verò Altsaxones ut ep. 121. seu antiqui Saxones in Germania sunt. Beda l. 1. c. 10, 11, 15. hist. & lib 5. c. 10 11, & 12, &c.

Antithetarius.] 916. 7. *Sic se habet lemma cap. legum regis Canuti* 47. *quod* de antithetario *inscribitur. Lex autem ipsa, voce caret, nec occurrit mihi alibi: quid igitur significet, nemine, quod sciam, allucente, scitu difficile est. Legis autem sensu penitiùs inspecto, eum qui illatam accusationem, recriminatione, i.e. contrariâ intentatâ actione, sategerit repellere, intelligendum sentio; quod & ipsa vocis ratio suadet. In rem quoque facit, quod in eâdem lege, à rege Hen.* 1. *renovatâ, cap.* 34. *Saxonicum* wiþertihtlan (*i. recriminatio, vel ex adverso illata accusatio*) contrapositionibus *latinè redditur.* Contracautator *etiam occurrit in iisdem LL. ca.* 61. *hocce sensu.*

Apendicium.] 1576. 4. *Vide* Appendentiæ.

Aporiatus.] 700. 9. *Depauperatus, pauper factus: ex Græco fonte.*

Apostare.] 931. 38. *LL. Edo. Confess. ca.* 35. *tit. de Heretochiis*, qui leges apostabit weræ suæ reus sit apud regem, *&c. Idem propemodum totidem verbis in LL. Hen.* 1. *ca.* 12. *sed illic habetur* apostatabit. *Sensum legis pleniorem habes postea, ca.* 34. *ubi ea ipsa lex innovata:* qui prævaricator vel eversor conscriptæ legis extiterit, weræ suæ culpa sit prima vice, *&c.* Apostare *itaque hic pro* apostatare, *& à lege deficere, ipsam violando.*

Apostolicus.] 77. 9. 224. 9. 460. 57. 486. 8. *Papam, vel episcopum Romanum intellige, cui hoc nomen, olim omnibus episcopis commune, posteriori ævo proprium & peculiare: de quo pluribus illustriss. Seldenus in Eadmer. notis, pag.* 164. *item doctiss. Spelm. in voce. Hinc autem Curia Romana, hic,* 2194. 27. Apostolica *dicta.*

Apothecarius.] 2726. 36. *Pharmacopola. Gallicis* Apothecaire. *Anglis* **an Apothecary**: *ab apothecâ.*

Appares.] 659. 14. 29. *Socii, collegæ, consortes, comites, ejusdem potestatis vel dignitatis participes: à paritate dicti, quasi* ad-pares. *Titulus erat iis attributus, quibus Richardus rex ejus nominis primus, se absente, & apud terram sanctam agente, vices suas in administratione regni commiserat; quos Roger. Hoveden.* socios *vocat, ubi, ut & apud Mat. Paris. ad ann.* 1191. *eorum extant nomina, titulo tamen (apud posteriorem)* patrum *addito, pro* parium, *vel, uti hic,* apparium.

Appellare.] 937. 35, 37. Appellatio: *ead. col. li.* 46. Appellum, *ibid. l.* 44. *Voces sunt juris nostri forensis, quarum prior* (appellare *scilicet*) appellum, *vel* appellationem *prosequi sonat.* Appellum *autem, sive* appellatio, *est accusatio illa, sive illud prosequendi genus, quo quis, solenni verborum formulâ, suo nomine, non autem regio, alium eò postulat, ut reum comprobet* feloniæ. *Voces hoc sensu leguleiis nostris satis familiares, de quibus videatur doctiss. eques, & author Term. jur. in voce* **Appeale.**

Appendentiæ.] 139. 44. Appendiciæ. 9. 57. Appenticiæ. 290. 63. *His adde LL. Edo. Conf. cap.* 17. *epigraphen, quæ sic se habet:* De regis officio, & appendiciis coronæ regni Britanniæ. *Quibus in locis & similibus,* appendices *intellige. Quod autem hic* appenticiæ, *nos vulgò dicimus* **pent-houses.** *&* **pentices,** *q. appensa domui tecta, vel tectis appendices; puta minora ædificia à majori dependentia.*

Apprenticius.] 2633. 63. 2636. 24. *Tyro, discipulus: is nempe qui ediscendi alicujus artificii gratiâ, ex pacto servit ad tempus constitutum. Vulgò,* **an apprentice**: *à Gallico* apprendre, *i. discere. Unde nostrum* **apprenticeship**, *Gall.* apprentissage, *pro tyrocinio: sed &* apprentissage d'advocas plaidans, *pro tyrocinio jurisconsultorum. Apud nos (inquit) Spelmann.) usque dicuntur alii* apprenticii ad legem; *alii olim* apprenticii ad barras. *De his dictum hic,* 2636. 4. 6. 21. *ubi* juris regni apprenticii *nuncupantur: de quibus idem Spelm. pluribus, in voce.*

Appropiare.] 5. 6. 53. *Appropinquare, vel propiorem fieri.*

Approviamentum.] 2471. 26. *Emolumentum, fructus: vulgò,* proficuum.

Arattum terræ.] 1768. 9. 1770. 59. *&c. Idem quod* Carucata terræ, *infrà, quod vide. Alias,* Hyde. 2222. 62.

Archijusticiarius.] 516. 31. 606. 8. *Judex, vel (ut vocant)* Justiciarius *regni capitalis, vulgò,* **Lord Chiefe Justice**: *de quo pluribus doctissimus eques in de* Justitiariis *diatribâ.*

Arcisterium.] 89. 23. *alibi* Archisterium. *Intellige monasterium. De quo Voss. in voce.*

Arreniatus.] 2547. 8. *In reos relatus;* in crimen *vocatus, & judicio se sistere coactus. Vulgò,* **arrained**. *A Gallico,* arranger, *ut opinatur Cowellus, quod est (inquit) assituere, ordinare. Spelmannus verò aliunde, quem vide in verbo* Adhramire.

Arentari.] 1944. 3. 2019. 13. *Ad censum poni; elocari, à Gallico,* arrenter, *eopse sensu. Hinc* Arentatus, 2021. 40. *pro elocatus, ad censum vel redditum*

ditum positus. unde nostratium **Rent,** *&* **renting** **est.**

Arestare.] 1919.19. *Rectiùs* arrestare. *Vox forensis, idem significans, quod remorari, vel aliquem sistere usque dum legi respondeat.* Arrestum, *sistendi actus. Aliæ sunt vocis significationes à Spelm. exhibitæ, quem adi.*

Armigaisium.] 1762.57. *Scribendum fortè* Armilausum, *vel potiùs* armilausa, *thoracis genus: vel, ut Isidoro expositum,* scapulare monachorum. *Vox est composita, cujus pars prior* armus, *quòd* armos *i. scapulas tegeret: posterior autem obscurior, nisi, ut eidem Isidoro visum,* clausa *fuerit, quòd armos clauderet. Reynero,* Dalmatica. *Infra,* 2124.29. *habetur* Armiliasium.

Armorum exercitio.] 825.61. Si quis Folcmot, id est, populi placitum, armorum exercitione turbabit, *&c. Spelmannus*[a], armorum exercitatione: *meliùs autem Lambard.* armorum extractione, *juxta Saxonica,* mid pæpner bpýde: *de eo dictum qui gladium distrinxerit, vel (unde* exercitio *hic effictum) exeruerit.*

[a] *Gloss. in verbo* Aldermannus.

Arnaldia.] 1201.64. uterque regum Franciæ & Angliæ in infirmitatem, quæ dicitur Arnaldia, inciderunt, in quâ ferè usque ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt. *Id ipsum totidem verbis Hoveden. Qualis autem iste morbus, nemine, quod sciam, praeunte, divinare non possum, nisi forte fuerit alopecia: sed magis est probabile quòd vox sit loci vel regionis propria. Medici viderint.*

Arraiatus.] 2182.39. *Instructus, ornatus. vulgò* **arayed,** *à Gall.* arrayer.

Arrayamentum.] 2575.26. 2577.59. *Ordo, ornatus, instructio: Gall.* arréement. *Unde nostrum* **rayment,** *pro vestitu.*

Arreragium.] 1926.39. *Quod à computante debetur, ratiocinio subducto: Residuum, reliquum. Vox forensis apud Anglos, etiam & Gallos, à vernaculâ suâ* arriere. *i. retro.*

Artificiarius.] 2600.61. *Artifex. Vulgò,* **an artificer.**

Ascensorium.] 290. *penult. Vocem usurpat Pet. Blesen. Serm.*24. Brevis est (*inquit*) scala, non laboriosa, tribus tantùm distincta ascensoriis. Etiam quodlibet ascensorium trium est palmarum. *It. epist.* 102. Habes præ oculis, pater sanctissime, caritatis ascensorios gradus, scalam Jacob, *&c. Similiter Bernard. tract. de grad. humil. vocat* gradus ascensorios. Ascensorium *igitur est scala, scamnum, aut simile quid, gradibus constans, quo ascenditur.*

Assailiare.] 826.33,38,49.52. *aggredi, adoriri, assultare, sonat: quomodo Gallis* assaillir. *passiv* Assailiari. 861.9. *hinc nostrum* **assaile,** *&* **assault,** *eopse sensu.*

Assaltus.] 2016.60. *A Gallico* Assault, *pro* Assultus.

Assartari.] 1829. 52. Assartatus. 1829.47,55. Assartum. 1829 46. *Aliter* Essartum *&c. ut LL. Hen.*1 *ca.*17. *Vox forestarior. & saltuariorum: exteris quibusdam* disboscatio. Essartare *verò, à Gall.* Essarter *veniens, idem sonat ac sylvas succidere, dumetis purgare, loca rigida & inculta in culturam redigere. Plura vide apud doctiss. equit. & Cowell. Consulendus etiam eques Cocus, Institut. par.*4. *pag.* 306. *Vocem à Latino* Exertum *ducit Spelmannus; ego potius ab* Exaro, *unde* Exaratum; *aut saltem à* sarrire, *unde* sarritura, *& per contractionem* sartura, *quæ melioris & antiquæ latinitatis verba sunt.*

Assasini.] 1243.46. *& alibi. Vocabulum Turcicum; à quibus res ipsa. Sic autem dicuntur conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros principes, quorum mores describit Matt. Paris. hist. pag.* 83.26. *edit. Wats. quem vide, & Glossar. eid. additum, ut & illud doctiss. equitis, in voce.*

Assecurare.] 321.39. *Securum reddere: pignore puta, fidejussione, aut aliâ cautione adhibitâ: unde nostratium* **to secure,** *item* **to assure.** *Belg.* **asseeveren.** *i.e. cavere pro periculo, vel rei periculum in se recipere.* Assecurati. 649. 32. *passivè.*

Assessio.] 1759. 52. *Taxatio, impositio.* Assessus 1939. 34,56. *taxatus, ad censum positus. A Gallico* assis. *i.e. positum, statutum, definitum. Unde nostratium* **sesse** *&* **sessing,** *alias* **assesse,** *&* **assessing.** *Doctiss. equitem adeas in voce* Assisa.

Assisa.] 1173.40. 1177.40. *Varias inter vocis acceptiones apud Spelmann. & alios,* Statutum, *vel* Decretum, *significat; nec aliter hic: quòd unà assidentibus regni primoribus conderetur. Ita statutum illud de panis & potus pondere & mensurâ,* assisa panis & cervisiæ *vulgò dictum, de quâ hic,* 2016. 23. 2017.40.

Assisa.] 2519.12. *Curia per omnem Angliæ comitatum, bis in anno, h.e. in vacatione quam ita vocant quadragesimali, & æstivali, celebrata: iter ergo facientibus Justitiariis quos* Assisarum *vocant, & confluente undique insigni nobilium & plebis frequentiâ: curiâ sic dictâ, ab* assisarum *i.e. statutorum regni executione, justitiaque ad earum normam administratione judicibus illis à principe demandatâ.*

Assisa magna.] 1864.37. *Aliàs* grandis assisa: *quod (Spelm. interprete) solennior est illa* Jurata *quæ in* Brevi de recto *(quod omnium solennius est, utpote quo de merâ proprietate agitur) è militibus (equestris ordinis viros intellige) omnino constat, &c. Eum adi, & Cowellum in Indice expositorio Institut. addito. verbo* Grandis assisa.

Assnasari.] 825.39.41. *Sic enim scribendum, non* assuasari. *Vocabulum effictum à Sax.* onsnæsep, *&* asnæse, *in LL. Alfredi reg. apud Lambard. ca.*32. *ubi in hastam sic impingere sonat, ut occidatur impingens. Sic enim eadem lex denuo recensita, & Latine versa in LL. Hen.*1. *cap.*84. Si quis lanceam ferat super humerum, & inde quis occidatur, *&c.* Asylldan *autem oritur, quod incidere, & mactare sonat.*

Ath.] 894.9. *Vide LL. Canuti reg. col.*925. *ca.*51. *Sax.*27. *lin.*4. *ubi hæcce lex innovata; quod autem hic* Ath, *ibi est* juramentum; *& rectè: Saxonicâ voce* aþ, *unde nostrum* **oath,** *juramentum denotante. Talis igitur est loci sensus:* Quod in purgatione jurejurando absolvendâ non defecerit, vel ceciderit. *Porro* Ath, *unum erat inter explorationum genera Saxonica, de quo vide doctiss. equit. Glossar. in voce, & Concil. pag.*336.

Atheling.] *Vide* Adelyng.

Attachiamentum.] 957.30. *Est alicujus à lictoribus aut aliis ministris apprehensio & retentio, ut justitiæ respondeat, & judicio se sistat. Vocabulum forense, à Gallico* attacher, *veteribus* admallare. *Hinc autem nostrat.* **to attach,** *&* **attachment,** *illo sensu. Plura apud Spelmann. & alios.*

Attachiatus per temporalia.] 2620.27. *De episcopo dictum, homicidii & similium in foro seculari convicto; quem tamen illius ævi leges, in favorem ordinis,*

ordinis, manu laicali noluerunt apprehendi; bona verò ipsius quæ vocantur temporalia, prædia sc. & similia, ad eum & sedem ejus, Baroniæ nomine, pertinentia.

Attornatus.] 1928.37.1933. ult. Qui aliena negotia, ad mandatum Domini administrat. Vel is, qui ad turnum. i. ad vicem alterius constitutus, domini sui causas in foro promovet, ejusque nomine respondet. Procurator, Responsalis, Nuntius, Missus. De voce pluribus Spelm. & Voss.

Auditor contradictoriarum.] 1992.2,33. Quidam officialis sive judex in Curiâ Romanâ, cujus erat, ex mandato Papæ, eorum, qui diplomatum, rescriptorum, aut aliarum id genus literarum expeditioni contradicerent, allegationes audire & expendere: al. Auditor contradictarum dictus. De quo in Clementin. 1. tit. 2. ca. 3. & apud Pet. Gregor. Tholosan. de Rescript. li. 1. ca. 45. ubi officium ejus ex Westrio sic exhibet: Habet Cancellaria alios expeditores pro literis justitiæ propositos, quorum munus dicitur officium contradictarum: quia si inter impetrantes de loco judicii, de persona judicis, aliave re impetrationem concernente esset controversia, is qui se expeditioni opponit, solet in hac audientia audiri: & ideo hoc officium habet auditorem, qui contradictiones has audire & definire solet.

Avercorne.] 1912.24,29,43. Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opere, jumentis scil. vel plaustris, ad granarium vel horreum domini deferendum. A Gall. ouure, al. ouurage, labor, opus, (unde jumenta & alia operaria animalia, averia dicta) & corne, frumentum.

Averia.] 1796.57. Quid, vide Avercorne, & Spelm. in voce.

Aufugare.] Idem ac affugare, quod vide.

Avisamentum.] 2076.58, 2077.1. Avisiamentum 2584.24. Consilium, deliberatio, consideratio. à Gall. avisement, al. advisement, unde quandoque dicitur advisamentum. Hinc autem nostratium **Advisement**. Vide doctiss. equit. in voce Advisare.

Aula ecclesiæ.] 1293.8. Navis ecclesiæ ita eâ ætate dicta: unde illud de sepultura Radulphi Archiepiscopi Cantuar. apud Eadmer. extremo opere: —— defunctus est Cantuariæ, in Metropoli sede, Radulphus Archiepiscopus XIII. kal. Novemb. præsentibus filiis suis; glorioso scilicet agmine monachorum ejusdem loci, & tertio die abhinc, in medio Aulæ majoris Ecclesiæ decenter sepultus.

Aysiamentum.] 1950.39. Beneficium, commoditas. vulgò, **Easement**. à Gallico Aisement. V. Spelm. in Aisiamentum.

B.

BAccile.] 1684.10. Idem quod——

Baccinium.] 253.37.327.35. Patina, pelubrum, malluvium. Ital. Bacile, bacino: Gall. bassin: Hisp. Bucin: nobis **basin**.

Bacon.] 1724.20. 2571.1. Porcus ad lardum; adeo sc. saginatus, ut caro ejus lardo apta sit. vulgò, **a bacon-hogg**. à Gall. & Angl. **bacon**, i. lardum.

Bailivus.] 522.53.650.58. alibi, Ballivus. Administrator, vel negotiis procurandis præfectus; sive in provinciâ, sive in urbibus, sive in castellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Gallis & nobis vernaculè **bailiff**; à bailler, tradere, committere, quasi Commissarius: cujus officium sive munus; item territorium sive locus in quo exercetur, balliva olim dicta, ut hic, col. 662.59. item Bailie. 1670.6. al. Bailia. 1410.31. hodie vulgò **baylíwick**. Vocem, per omnes ejus acceptiones, pulchrè (ut omnia) explicatam habes apud doctiss. equit. & D. Wats. quos vide.

Ballum.] 1731.56. Locus custodiæ deputatus, ut in castro ille vulgò **keepe** dictus.

Balanx.] 2391.36. pro Bilanx: vulgò, **Ballance**.

Banarettus.] 2452.41.2493.25.2507.60. Miles vexillifer, sive vexillarius, & unde sic dictus: vexillum enim nobis **a banner**. De quo pluribus summus ille vir Johann. Seldenus. Tit. honor. par. 2. ca. 5. §. 39. eques etiam doctiss. Hen. Spelmannus, in voce.

Bancus.] 911.31. Scamnum sive sedile oblongum pluribus simul sessoribus aptatum, ut communiter ad murum domus locatum, & in hoc à cæteris, quibus utimur, sedibus, sive scamnis, quæ **formes** vocamus, planè diversum, quæ de loco in locum pro arbitrio mobiles. Hoc Gallis banc, nobis **bench**, quod ab abacus corruptum putat Cl. Voss. quem vide & Spelm. Saxon. bænce.

Bancus regis.] 2530.11. 2693.22. Bancus communis. 2694.36. Tribunalia illa totius regni celeberrima; olim mobilia, tandem verò, ut hodie, fixa, & in aulâ Westmonasteriensi constituta. Ad istorum prius, causæ capitales, criminales, aliæque quæcunque ad coronam seu hospitium regis pertinentes, disceptantur: ad posterius autem, placita communia, h.e. lites civiles ex jure nostro, quod commune vocant, inter subditos exortæ. Istud, **Common pleas**: illud **Kings bench**, vulgò vocitant. De utroque, multis Cambdenus, Spelmannus, Cowellus, alii.

Banerium.] 2596.18. Vexillum: vulgò, **a Banner**. Fortasse à Sax. fan, al. fana, illo sensu. Germani (inquit Spelmannus) hodieque vexilla fanen, & ab eâ similitudine nos etiam ferreas laminas quæ in fastigiis ædium versatiles eduntur, ad notitiam venti, **fanes**, aliàs **vanes**, appellamus.

Bannire.] 2543.32. Unde——

Bannitus.] 633.4. Profugus, proscriptus, relegatus, in exilium missus: item aquâ & igni, ut loquuntur, interdictus. A bannire venit, quod, inter alias ejus significationes apud Spelm. & Voss. proscribere, profligare, in exilium mittere, &c. significat. nobis **to banniſh**: unde exulem quempiam, **banniſhed** dicimus.

Bannum.] 205.60. 853.23. 844.23. Vox sanè multiplicis significationis, ut apud omnes ferè glossographos & feudistas videre licet. His autem in locis edictum sonat, mandatum, vel decretum, anathemate fortè (quod ex priori locorum citatorum verisimile) munitum. Quo quidem sensu, pro mandato scil. edicto, sed & proclamatione, Saxonibus ȝebann: unde eorum ȝebannian, pro proclamare, edicere, mandare; ut & nostratium **bannes**, pro nuptiarum fœdere publicato.

Barbacana.] 646.19. 695.20. Vox, Minshæi nostri pace, planè Arabica, castellum sive propugnaculum notans. De quâ plura Wats. in Glossar. Matt. Paris. addito: ut de illo apud Cantuarienses, (propugnaculo scil. castellum ibidem cingente, & turribus ad minus quatuor, fossâque profundâ, quondam undique munito) ipsemet in urbis illius Antiquitat. pag. 35.

Barellus.] 2627.63. 2705.49. Cadus: vulgò, **a bar-**

a barrell. De quantitate Cowellum consule in voce.

Bargganniare.] 837. 57, 60, &c. Emendo & vendendo negotiari: item, pacisci, contrahere, stipulari, licitari; seu potius, licitando cunctari, vel tricari, & ut veteres dixere, bovinari. A Gallico, barguigner, unde nostratium, to bargaine: item, a bargaine, pro pactum vel contractus. Hoc alibi, barcanniare, ut apud Voss. quem vide.

Bargia.] 2464. 23, 29. Navicula, scapha oneraria: aliàs barga, barca, & barcus. Differunt autem apud nos (ut Spelmanno bene monitum) barca, & bargia, (Anglicè, a barke, and a barge:) hâc enim (minori) in fluviis tantùm utimur: illâ verò (majori) maria trajicimus.

Baro.] 50.46. 62.44. 64.28. 66. 216.25. &c. Ut quid Romanus notet, transeam; baro, Germanis vir: particulatim verò sic dicuntur viri regis. h.e. qui regi bello inservirent mercede: quósque rex ob res fortiter gestas, terris ac jurisdictione (baroniam vocabant, ut hic col. 261. lin. ult.) auxisset; quique ob dignitatem acceptam essent regi obstricti, atque homagium (ut vocant) deberent. Ut duo in baronibus concurrant, & honos, quo praecellant alios; & homagium, sive clientela, quam ob beneficium, deberent regi suo. Praeter regem, habuerunt & episcopi, (ut ex aliquibus locis hic signatis pateat) & alii proceres, comites sc. & id genus optimates, suos quique barones. Plura tamen non apponam, quia, ut Cl. Vossii verbis utar, accurate, diatribâ suâ de Baronibus; potissima de iis quæque complexus est doctiss. eques Spelmannus: qui vocem derivandam censet à Latino vir, unde Anglo-Saxonum pepe, & pape, eopse sensu. Qui tamen cæteris Germanis baro dictus, Saxonib. erat þegn, þegen, þein; Latino-barbare theinus, thanus, & simil. de quibus infra, suo loco.

Barones de Sandwyco.] 1880. 10, 15. Oppidi scil. & portus illius municipes, qui cum sociis suis, de quatuor aliis praecipuis Angliæ portubus, scil. Hastings, Dover, Hith, & Romney, villisque aliis ad eosdem pertinentibus, propter antiquam nobilitatem, summamque gloriam quam in regni defensione ex marinis prælis reportarant; non solum (quod hodie nullis præterea in omni Anglia contigit) Baronum appellatione honestantur, sed amplissima illustrissimaque privilegia à priscis regibus adepti sunt. Ita Spelmann. qui rem pleniùs prosequitur: eum adi. Baronum de Dovoria, eopse sensu, mentio. 2140. 10. 2141.14.

Barones de Scaccario.] 1917.53. & alibi. Fiscalium causarum judices, qui vel hodie Barones dicuntur, quòd olim essent è majoribus baronibus regni. Doctiss. eques & de his omnino consulendus.

Baronettus.] 2480.29. 2561.29. Minor baro. Est enim diminutivum à Baro, quomodo Domicellus à Dominus. Illustriss. Selden. & Spelm. adi.

Baronia.] 1387.59. —habent possessiones suas de domino rege sicut baroniam, &c. Id est, sicut Barones regni, Postea, 1464.49. item 1729.35. uti etiam apud Bracton. fol. 427.a. pro dignitate, territorio seu patrimonio Baronis. Sic iterum 2144.9, 22. Quin & pro loco non libero vel exempto, sed ei ex diametro contrario: quippe Baronia, & Franchesia Forensibus nostris pro contrariis; quo sensu usurpata vox in Ordinatione Marisci apud Spelmann. ubi de Baronia, pro de Comitatu, vel eâ Comitatus parte, intra mariscum quidem, extra tamen liberi vel exempti cujusvis loci limites existente. Postea, 2321. 59. 2529.31. pro, Nobilibus regni majoribus: vulgò, the Baronage.

Barra.] 2068.26. Septum Curiæ, cancelli, auditorium: Gallis barreau, nobis a barre. Hinc juris nostri candidati, causas illic agentes, nobis vulgò Barresters dicti: Budæo Cancellarii, à cancellis quos barræ repræsentant. Hinc etiam barrea, 2586. 11. pro obstaculis scil. ad loci securitatem erectis; utpote invasionem impedientibus.

Barrera.] 1940.42. A Gallico barriere, repagulum, obex: unde barreræ hic cum pilis juncta; quæ ex palis, trabibus, & repagulis fistucâ adactis constant. vulgò, barres.

Basillard.] 2637.9, 11. De hoc etiam loquitur Statutum de anno 12 Ric. 2. ca. 6. item Chaucerus noster, cujus interpres pugionem, vel sicam vertit. Baselard autem (inquit Spelmannus, in voce Bizachius) aliis basterdus, in Catholicon clunabulum exponitur. Tu corrige clunabulum, quod apud Isidorum pro pugione: hoc alii scribunt clunaculum, ex Festo. De quo vide Turneb. Advers. li. 19. ca. 32.

Bassinus.] 2196.17. V. Baccinium.

Bastard.] 179.23. 195.61. 472.43. Bastardus. 906. 54. Vocem adhuc retinemus pro prole quavis ex illicito concubitu procreata. Hic tamen, ut alibi sapius, Gulielmo primo, Conquestori dicto, in cognomentum cessit: nec puduit eum eo uti, qui epistolam (ut alias plures) ad Alanum Britanniæ minoris comitem, sic orditur: Ego Wilhelmus cognomento Bastardus. Nec mirum, cum titulum sive nomen Bastardi à quibusdam per ea tempora (quod jam non unus observavit) ut honoris notam usurpatum constet. Quod mihi maximo est argumento, ut vocis derivationem Kilianam amplectar, scil. à best-aert: i. optima indoles sive naturâ: illegitimo enim (inquit) & furtivo concubitu procreati, animo plerunque sunt alacri & elato, ingenio sagaci, & judicio exacto: hanc, inquam, vocis originationem potiùs probarem, cum in cæteris nulla sit gloriandi causa. Vide tamen, si placet, doctiss. equitem, & tuo ipsius fruere judicio.

Bastile.] 2677.36, 41, 52, 54, 63, &c. A Gallico bastilde, al. bastile. i. propugnaculum, arx, castellum, munimentum. Vulgò, a bastile, & bastillion.

Bata.] 1258.24. Mensuræ genus apud Hebræos; de qua Spelmannus, in voce Batellus.

Batellus.] 1012 55, 56, 57. Batus. 897.61. Hoc, cymba, scapha; illud, cymbula, scaphula. Utrumque a Sax. bat, nobis hodie boate. i. navicula.

Bateria.] 2145.15. Vox forensis, percussionem, verberationem, sive fustigationem signans: à Sax. beatan. i. verberare, percutere, fustigare, priscis batuere; unde batte, fustis. Vulgò, Battery.

Batus.] Vide Batellus.

Batile.] 2374.37.—Quod prædictus Robertus deberet exoculari & excæcari cum batili ardenti, &c. Scribe batillo.

Bedellus.] 2140.37. A Saxon. byðel. i. præco, nuncius, apparitor. LL. Canuti reg. par. 1. ca. 26. Byscopas syndon byðelas &c. i. Episcopi sunt præcones &c. Luc. 12.58. Exactor, byðele dicitur. Plura apud Spelmann.

à Bel.] 131.55. Lege Abel.

Bellum.] 982.50. & alibi. Frequens hoc in LL. Hen. 1. ubi, uti & hic, idem significat quod Græcis, μονομαχία; Latinis, singulare certamen; Feudistis autem, duellum, cujus (inquit Hotomanus)

* Disput.de nus*) *vera definitio talis erit*: *Duellum* est duorum pluriumve concertatio, eâ lege instituta, ut ex ipsius eventu de re ambiguâ dijudicetur. *De quo, cum vix habeam quod addam prius dictis, ne plagiarius videar, vide doctiss. equitis Glossar. in voce* Campus, *& cæteros quos laudat authores D. Cowellus, in* Interprete, *verbo* **Battell, & Combat**: *quibus adde vetus Normanniæ Custumar. cap.68. & ult. Cujacium de feudis, li.1. tit.1. §.* Si autem controversia, *&c. Dempster. de juramento, ca.18. & Wormii Monumenta Danica, li.1. ca.10. Plura infra, in* Duellum.

Finl.c.45.

Bellum vadiare,] 937.55. *Est deposito quopiam pignore certare, saltem ad bellum vel certamen se astringere. Vulgò*, **to wage warre**. *Majores autem nostri, cum nihil pene facerent non armati, etiam lites armis decernebant. De quo plura in* Duellum.

Bemollis.] 1075.50. A bemolli incipiunt, *&c. Scribendum*, Ab molli *&c.*

Beneficium.] 450.20. 491.17. *Idem Feudistis & Canonistis, quod forensibus nostris* feodum, *vel* feudum. Allodio *hic opponitur, & meritò: cum, nomine alieno, & certis sub legibus* beneficium *possideatur*; allodium *autem secus*; *nomine nimirum proprio, & absolutè. De quo nos multis in tractatu nondum edito, de Consuetudine Cantianâ, vulgò*, **Gavelkind** *dictâ. Videatur etiam*, feodum *infra*. Beneficiari. 1243.53. *pro, beneficio affici, vel beneficium sustinere, promereri. Talisque planè sensus loci.*

Beregafol.] 766.55. *Locus equidem mirè mendosus, sic autem secundùm Saxonica restituendus*: Ðan sceal sýmle to beregafol agýfan ac anum pýþþan six pund swga, *i.e. Lambardo interprete*: hordei annui singulo quoque tempore tribuantor pondo sex, *&c.* heregafule *igitur hic, pro* beregafol, *quod tributum hordeaceum sonat: à* bere, *Sax. hordeum, &* gafol, *tributum, census, de quo nos alibi, in tract. scil. de* **Gavelkind** *supra memorato.*

Bernet.] 919.18. Quod est incendium: *à Sax.* býrnan, *incendium facere, comburere, cremare, vulgò* **to burne**. *Vide LL. Inæ apud Lambard. ca.43.*

Berton.] 1946.38,41,46. 2019.59. *Villa vel prædium frumentarium: cujusmodi illud vel hodie sic dictum, prope S. Martinum apud Cantuarienses, ad monachos Augustinenses olim spectans; cui simile illud extra portam illius urbis aquilonarem, ad monachos ecclesiæ Christi dudum pertinens: nec aliud illud olim extra portam occidentalem ejusdem urbis ad Archiepiscopum loci spectans, hodie* **West-gate-Court** *dictum, olim autem* bertona de Westgate: *quorum quodlibet Dominis suis & eorum familiis veluti in penarium sive promptuarium. Vox à* bere, *Sax. hordeum; &* ton, *villa, prædium: al.* berewica.

Beverina pellis.] 328.38. *Quod Latinis fiber, Saxonib. erat* beofor, *nobis* **bever**. *Hinc autem* beverina pellis, *pro, fibrina pellis.*

Bilage.] 1936.39. 2020.55. *item* 2001.24,25. *ubi vocem habes illustratam. Hinc nostratium* **By-lawes**. *i. leges quas villarum incolæ sibi constituerint observandas, præter & ultra juris publici, sive communis præscriptum, vel tenorem, q.* **By-lawes**, *id est, leges obiter, & pro re natâ condita, vulgò*, **by the by**, *nisi quis malit à Saxon.* byan, *i. habitare, q. ab alicujus loci habitatoribus de consensu statuta: quorum in eam rem conventus, majoribus nostris* Birthmiotum *dictus: quomodo in LL. Hen.1.ca.57. quod vicinorum super terram vel fundum conventum, ut opinor, significat, à Saxon.* eard, *nobis* **earth**, *terra; &* gemote, *contractè*, (ge *per aphæresin sublato*) mote, *conventus, consessus. Talis autem conveniendi mos (ad vicinorum sc. inter se discrepantium querimonias summariè audiendas & sedandas, arbitrio comparium Curiæ, vel convassalorum) viget adhuc, ut audivi, in Curiis quas hodieque* Letas *vocamus. Vide Glanvill. li.9. ca.13,14. Spelmann. in* Bellagines. *& Cowell. in* Bilawes.

Billa.] 2072.31. *Schedula, syngraphum, libellus. Correptum fortè à* libellus. *Unde libellus accusatorius, vulgò dicimus*, **a bill of complaint**. *Doctiss. eques, à Sax.* bille: *hoc autem sensu vocem an habuerint Saxones, viderint alii.*

Binna.] 1912.46. *Præsepe: quod Sax.* binne: *unde nostratibus* **binne**, *Gallis & Belgis* benne, *pro panario.*

Birratus.] 2463. 12. *Ex* birro, *vel* birreto, *de quo proximè.*

Birretum.] 1969. 28. *Lacerna, palliolum: item tegmen capitis, pileus. De quo pluribus Spelmannus.*

Bisantium, Bizantium.] 640.8,9,10. 642.9.655. 27,*&c. Nummus Bisantinus, sive Constantinopolitanus: secundùm Watsium, ducatum vel aureum valens. Vide Cotgrav. Dictionar. Gallico-Anglic. verbo*, Besant.

Bissa.] 1411. 35. *Cerva major, à Gallico*, biche: *Anglis*, **a hynde**.

Bladum.] 647.30. *Vocabulum à Saxonib. acceptum, ac semen, vel segetem designat; sæpe & fructum, etiam arborum ac vitium. Evangel. Saxon. Jo. 15.2.* he deð ælc twig æfeg on mé. þe blæda ne býrð, *i.e.* aufert omnem palmitem qui in me bladum, *i.* fructum non fert. *& Psalm.36.v.2.* olera dicuntur blæda. *Præcipuè tamen frumentum notat, ac quicquid in areâ teritur: Ita Gallis* bled, *seges, frumentum.*

Blanhornum.] 848.27. *Mendosè, ni fallor, pro* blauhornum, *i. buccina. Locum exhibet doctiss. eques in voce* Cenitus, *quem non minùs corruptum quàm obscurum ait: lumen tamen quale quale, in loci intellectum, accendere conabor infra in voce* Ticimium.

Blaserius.] 846 69. *Vocabulum effictum à Sax.* blæsere. *In textu, ut vocatur, Roffensi, post Alureds & Inæ RR. leges, quæ conjunctæ 121. capita conficiunt, postremi capitis argumentum Saxonicè sic se habet.* Be blæsepum ꝥ be morþslihtum. *Quinam autem ii hîc* blaserum *nuncupati, non est apertum: si fas sit divinare, iidem fortè qui in LL. Athelstani reg. apud Lambard. par.1. ca.6.* blysgepar *dicti, hoc est, eod. Lambardo interprete*, incendiarii. *Pro quâ est, quod fax, tæda, Saxon.* blýsa, *al.* blýsige: *flammam etiam hodieq; vulgò dicimus* **blase**.

Blodwithe.] 957.39 *Rectiùs* blodwite, *formâ Latinâ* blodwita, *i. mulcta effusi sanguinis: Latinobarbarè*, forisfactura sanguinis. *V. LL. Hen.1. ca. 39. à Sax.* blod, *sanguis, &* wite, *mulcta.*

Bocland.] 836.15,18. 923.55. *Terra codicillaris, sive ex scripto possessa. Unde autem sic dicta,* vide

vide apud Lambard. verb. Terra ex scripto, *& Spelmann. in voce: ubi, ni fallor, perperam ejusmodi terram eâ possidendi transferendiq; lege coerceri asserit doctiss. eques, ut nec dari licuerit, nec vendi, sed hæredibus necessario relinquenda fuerit; idque à LL. Alvredi, cap.36. (corrige, 37.) concludi posse: cum (salvâ ejus reverentiâ, & aliorum secus sentientium) loci id est, legis citatæ rectè intellecta, scopus atque sensus aliud planè velit: tali siquidem alienatione eo solummodo casu ibi prohibitâ, cum hujusmodi terra à primis donatoribus, tempore donationis, tali restringeretur conditione, ne sc. cognatis inconsultis & invitis alienaretur. Quæ quidem limitatio, quemadmodum exceptionis vim obtinet, quæ (ut loquuntur jurisperiti) firmat regulam in non exceptis: sic etiam juris civilis edicto prohibitorio aptè comparandam puto, quo quodcunque non prohibetur, permittitur. Fusius autem de hoc in tractatu nostro de* Gavelkind, *cap.4. ubi plura de aliorum etiam generum terra: inter alia autem de Feudistarum* Allodio, *nostratium* Bocland *(ac si esset idem alterum) consono, cujus etymon infra, in verbo* Feodum.

Bonda.] 930.35. *Occurrit iterum in ejusd. Canuti reg. LL. Saxon. apud Lambard. ca.74. sed & in LL. Hen.1. cap.14. ubi lex ista totidem fere verbis integrè recensita. Vox autem aliis, paterfamilias; aliis, habitator. De qua plura infra, in* Husbanda.

Bordlode.] 2140.32. 2141.3. *Servitium à quibusdam usufructuariis obitum, qui lege prædiorum, asseres vel tabulas sectiles de sylvâ in domum vel curtem domini deferre tenerentur. à Sax.* boɲðe, *tabula, asser; &* lode, *onus, sarcina.*

Borgha.] 2021.33,34,40. *al.* Burgha. 2033.57. *Ea comitatus sive provinciæ portio, olim* Decania, Decenna, Decuria, Decima, Friborga, *aliàs dicta: inhabitata sc. à sodalitio illo decemvirali, in quo singuli fidejussores erga regem extitere, de se bene gerendo, de quo infra in* Decima, Trithinga, *& alibi. Horum primarius,* borghealdir, borghesald. *al.* borghsald, burghessaldrus, burghessalius, *q. fidejussorum senior vel princeps, dictus. Vide* 2021.24. 2033.55, 2034.7,10. 2055.37. *& infra in* Geburscipa, *item equit. doctiss. in* Borsholder. *Hinc autem—*

Borgi fractura.] 765.32. *Spelmanno,* burgbrech, *al.* borgbrech, *i.e. (inquit) fidejussionis violatio; vel, ut forenses loquuntur,* plegii fractio. *Saxon.* boɲhbɲyce, *&* boɲgbɲyce: *à* boɲh, *al.* boɲg, *fidejussio, vas,* plegium: *Angl.* a borrow, *vel* surety: *&* bɲyce, *fractio. Angli omnes, ut jam monitum, decemvirali olim fidejussione pacem regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est,* boɲgbɲech *dicitur: ejusq; cognitio & vindicta, regiis chartis, plurimis credebantur, pro quorum dignitate, mulcta alias levior, fuit; aliàs gravior, ut vel iste locus indicat. Hinc, quid* borhgum *sit, de quo hic, 837.7. satis est apertum, vadimonium sc. Malè tamen illic à doctiss. equite confusa* burgbrech, *&* borgbrech. *Hoc enim, fidejussionis; illud, septi, vel cujuspiam alterius loci, ad salutem hominum muniti effractionem vel violationem sonat: unde seorsim de eis agitur in Alvredi reg. legibus. De hoc nempe, cap.3. de illo, cap.36. cui, me judice, respondet nostratium* burglaria: *huc q; fortè referendum Spelmanni* Burgheruth, *mendosè sic scriptum pro* Burgbrych.

Boscus.] 996.36. *A Gallico* bois, *vel Belg.* bosch, *pro sylvâ.*

Bostar.] 934.26. *Bubile.*

Botolos.] 308.44. *sed apud Anglos* botolos, id est, sine emendatione, vocatur. *Sic cum voce habemus ejus qualem qualem significationem, sc.* sine emendatione, *id est, sine compensatione. Mendosè tamen* botolos *pro* botleas, *ut in LL. Canuti politicis, cap.61. ubi eodem sensu occurrit. A Sax.* boτ, *venit, Belg.* boet, *compensatio (unde nostrum* to boote *i. in compensationem:* leas *addito, quod, ut nobis hodie* lesse, *terminatio est privandi potestatem habens, ut in* witlesse, senselesse, carelesse, *&c. i.e. insipiens, insanus, negligens, &c. Plura supra, in* Agilde, *infra, in* Emenda, Infolutus, Orgilde, Ungelde.

Bovata terræ.] 37.54. 957.46. *Quantum terræ uno bove arari potest. Vulgò,* an Oxgang, *vel* Oxgate, *Skenæi Scoti sententiâ 13. continens acras, sive jugera. De quo vide plura apud doctiss. equitem.*

Bovecta.] 2097.7,8. *Bucula, juvenca. Vulgò,* a Heyfer, *à Sax.* heahfoɲe.

Bovetum.] 1937.27. *Locus ubi stabulantur boves;* bubile.

Bracceca tunica.] 516.41. — coronam auream & *tunicam bracceam* misit, *&c.* (*corrigendum fortè* tunicam bracteam, *id est,* bracteatam, *aureis sc: bracteis ornatam: nisi malis, cum Gregor. Turonen. li. 2. cap.38.* blatteam.

Bracheta.] 1206.39. *Canis fœmina fortè, quæ leporem ex odore persequitur. Vulgò,* a Brach, *Gallis* Brachet.

Bracinum.] 1915.65. *Cervisiæ conficiendæ locus. à Gallico* brassin, *i. confectio cervisiæ. Unde* Brassinum, *de quo Vossius in* Brasium.

Brannon.] 1183.24. *Mat. Paris.* brennium. *i. furfur, Gallis* bran, *nobis hodieq;* branne: *forsan à colore fusco, quod Saxonibus, Gallis hodie,* brun, *nobis* browne.

Brasium.] 1777.3. *Hordeum maceratum ex quo cervisiam conficiunt. Ita potifex,* brasiator *olim dictus. Vide Spelmann.*

Brede.] 925.16. *Vox Saxonica, dolum significans, vel fraudem. LL. Edo. senio. cap.1.* butan bɲæde ɲ beɲɲice. *i. sine fraude & circumventione: Bromptono autem interprete,* sine fraude & seditione; *pro seductione. Is autem Sax.* bɲegðen *in LL. Canuti. par.2.c.22. per* brede *hic exhibet: nec incongruè, cum apud Sax.* bɲegðen *&* bɲæðe *synonyma sint, quibus etiam astutia* gebɲegðaɲ, *astus* gebɲægnyɲɲe.

Brenna.] 1393.63. *Fortean abramus; piscis genus: vulgò,* a breame, *Gallis* bremme, *al.* brame, *Belgis* braeme.

Breve.] 1160.45. Misit rex *brevia* sua per omnes comitatus *Angliæ, &c. Vox lata quidem significationis: hic autem edictum regium sonat, sic appellatum quòd Imperatoriâ, ut aiunt, brevitate regis voluntatem notam faciat. Sermone patrio,* a Writ, *à Sax.* geɲɲiτ, *h.c. scriptum: ge, tractu temporis eliso. De voce consulend. doctiss. equit. Glossar. quin & Cowelli.* Interpres, *verbo* Brief, *ac Besold. de naturâ pop, cap. 18. verbo* brevet. *V. Flet. li. 1. cap.13.*

Breve de recto.] 1962.47. *est actionis formula quâ quis super causâ proprietatis in jus vocatur. De quo pluribus Cowell. in voce* Recto.

Breve de Warranto.] 1962.47. *Idem, ut opinor, quod aliàs,* quo warranto *dictum: quo quis regalia usurpans jura, in jus vocatur, quo jure talia vendicet ostensurus: ut idem Cowell. in voce.*

Breve regis de replegiari.] 2057.52. *Est Breve regis, quo quem captum & incarceratum, è custodiâ libe-*

liberandum præcipit, dato apud præfectum vade de stando juri. Vulgo, a Repleyn, q. Replegium. Sunt vero Replegium, & Replegiare, à plegius, vel plegium. Plegius, vas sive fidejussor. Plegium vero, vadimonium.

Bridgunium.] 861.49. Idem quod bridgunia (pro bridguma) ead. col. li.56.57. Sponsum intellige, ut postremo locorum, interpretatione addita, vox Latine redditur. Hinc nostratium bridegroome, corrupte pro bridegume. Vox Saxonica, composita à bꞃyde. sponsa, & guma, quod, an à ꝫyman sit, curare sonans, (Belgis olim goomen, Græcis κομέω,) q. sponsæ curator: an à Græco, γαμέω, i. uxorem duco, unde forte Sax. ꝫymunꝫ, nuptiæ: an à Germ. gome, homo: q. sponsæ factus homo: an deniq; ab cor. goman, al. gomman, (unde fortè nostratium good-man, nisi quis malit à Belg. godeman, per syncopen god-man, mendicum, quibus etiam gode-wyf, god-wyf pro mendica; quales sunt ii, saltem è plebe, quos ita nominamus:) maritus, paterfamilias, considerent alii. Advertendum hic, integrum hoc De Sponsalibus contrahendis institutum, à doctiss. equite inter Concilia Saxonicè exhibitum, non paucis, nec levibus inquinatum erratis: quæ tamen hic annotare, ne nimius sim prolixus, consultò supersedebo, præsertim cum alibi à me jam sint observata, tract. sc. de Gavelkynd sæpius memorato, ca.3.

Brigbota.] 923.38. 929.24. Pontis refectio vel restauratio. Sax. unde acceptum, bꞃicꝫbote, conflatâ voce à bꞃicꝫ, nobis hodie bridge, avis nostris brigge, pons; & bote, reparatio, restauratio, emendatio, quod à betan, al. ꝫebettan. i. restaurare, emendare, meliorare: unde nostratium, houseboote, hedgeboote, ploughboote, &c.

Britannia.] 728.57. Erant tunc in Britannia, sic à Bruto rege dicta, &c. Britanniæ nomen vel vocem ita Bromptonus, ita & alii, nec pauci quidem, derivarunt. Sunt tamen qui aliunde petunt: rectè, ut opinor, nemo. Brevitati consulens, eorum omnium hac de re sententias vel recensere, nedum refellere, supersedebo, præter illam Cl. Cambdeni; (à quo priorum omnium vocis notationes satis, ni fallor, convulsæ:) quam, cum cæteris ab eo justè damnatis, haud genuinam censeo. Mihi tamen ab eo hac in re dissentienti veniam datum iri spero; cum nequaquam hoc, aut contradicendi pruritu, aut ullo alio quam veritatis indagandæ studio, quæ vel amicis omnibus mihi magis amica, facturus sim. Cum autem (inquit) Britannos se glasto depinxisse gravissimi quiq; authores, Cæsar, Mela, Plinius, &c. docuerint, eos à depictis corporibus sic dictos fuisse conjectat: quicquid enim (ut addit) depictum & coloratum, brith patriâ & antiquâ linguâ appellant, &c. tania (ut ibidem ipse, paucis intermediis) à Græcis brith addito, quos apud, saltem in Glossariis, regionem significat: unde Britania, i.e. Britonum regio, conflata. Sic ille. Num autem olim Britanni se pingere, saltem depingere soliti, quicquid alii sentiant, bonâ cum eorum veniâ, justè dubitandum censeo, altiori saltem indagine haud indignum. Cæsaris enim, unde hoc collectū, verba ritè intellecta, rem, ni fallor, non evincunt, morem haud probant. Omnes verò (inquit) se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit, atq; hoc horribiliore sunt in pugnâ aspectu, &c. Nota, glasto inficiunt inquit, non pingunt, depingunt, aut ejusmodi quid. Simili usus voce Pomponius Mela: Britanni (inquit) incertum ob decorem, an ob quid aliud, vitro [a] corpora infecti, &c.

[a] Sic Camb. & Salmas.

cui respondet Plinii oblitæ. Hist. li.22. cap.1. Simile (inquit) plantagini glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes. Verùm inter inficere & pingere, item depingere, haud mediocris planè differentia: siquidem inficere nihil aliud sonat quàm oblinire, illinere, tingere, intingere, colorare, decolorare, imbuere, inquinare, contaminare: pingere verò, præsertim depingere, est lineamentis formare, vel formam alicujus rei ductis lineis repræsentare. Quamvis igitur Britanni se glasto infecerint, haud tamen hinc sequitur, quod se pinxisse, nedum depinxisse, jure dicantur. Vide Salmas. Exerc. Plin. p.258. c.d. & Boltoni nostri Elemen. Armor. p.26. Sin autem rectè sic dicantur, brith tamen in lexico Britannico-latino, non pictus, depictus, coloratus, &c. Latinè habetur: sed diversicolor, maculosus, maculis respersus, varius, variegatus, &c. quemadmodum ibidem britho (verbum) non pingo, depingo, coloro, &c. sed maculis respergo, variego; nec (quod notandum etiam) in lexico Latino-britannico, inficere, Britannicè habetur britho; sed LLiwo, &c. Imo guadum quod idem ac glastum, Britannicè vertitur yLiwioglas. Britanni insuper olim cærulei dicti: si autem cærulei, (à colore sc. non autem à Cærulo, nomine oceano indito) tunc non picti, non variegati, aut variis infecti coloribus, sed uno solummodo colore, cæruleo sc. Atqui fac Britannos olim se pinxisse, (notis compinxisse fateor, quod & aliis gentibus antiquitus solenne[b]:) sic enim ab Herodiano traditum, præter quem picturam ullam, nisi quod ferro sit (unde fortè Britannorum stigmata Tertulliano memorata[c]) nemo veterum, quod sciam, commemorat: fac, inquam, se Britannos pingere solitos, sed & brith ita Britannicè significare: qui aut quales (mi Cambdene!) hi Britanni sic pro more patrio picti, depicti? ii solùm, quod sciam, qui insulam hanc, Albion dictam, Britanniarum nisi unam, licet maximam, incoluere. Cæsar enim, qui primus omnium hunc Britannorum ritum commemorat, & a quo, ut verisimile est, omnes alii idipsum acceptum referunt, cæteros non invisit Britannos, eos sc. qui sororem insulam, Hiberniam[d], aut alias hic illic in oceano Britannico longè lateq; sparsas (quæ omnes uno & eodem nomine Britannicæ dictæ) inhabitarunt insulas, de quorum simili corporum pingendorum more nusquam legimus. Nec quidem putandum est, apud Hibernos hunc morem unquam invaluisse: cum ii (ut taceam altum de hoc apud Strabonem, Melam, Solinum, Giraldum, aliosq; rerum morumq; Hibernensium scriptores, silentium) non, ceu Britanni, qui pleriq; corporis nudi, saltem ad umbilicum[e], (quo pictura corporum innotescat[f]) sed vestiti, sed induti, incedere sint soliti, olim, hodieq;. Quod cum ita se res habeat, num est probabile, universam Britannorum gentem, omnes sc. per quascunq; Britanniarum insulas (quarum multæ præter Albionem) habitatores, à quodam pingendi, aut quovis alio more vel usu, solum (quod hactenus compertum) inter Albionicos obtinente, denominatum? Minimè, meo quidem judicio; præsertim cum alia vocis originatio, in se multo hac simplicior, & quæ Albioni, Hiberniæ, ac cæteris omnibus eis adjacentibus insulis, communi Britanniarum nomine notis, magis quadret, in promptu sit, saltem haud difficile (ni fallor) inveniatur. Quam prinsquam in medium adducam, advertendum est, plures esse hodie, ut olim, insulas marinas sub Britanniarum nomine comprehensas,

[b] Cluver. German. antiq. li. 1. cap.16.
[c] V. Cambden.
[d] Quæ Ptolemæo, Britannia minor; aliis, Britannia parva, dicta.
V. RR. Armachan. pag.724.
[e] Cl. Seld. not. in Polyolb.
[f] Herodian.

prehensas, (multitudinis enim numero, Britanniæ vocantur, item Britannides, & insulæ Britannicæ) Albionem scil. Hiberniam, Orcades, Acmodas, Hebrides, Monam, Vectim, aliásque à Plinio & aliis memoratas, nominibus autem propriis insignitas, & invicem distinctas: omnes oceano, qui Britannicus dicitur, circumvallatas, & veluti cingulo [a]*complexas: oceanum etiam hunc eà præsertim ex parte quà Angliam & Galliam, quà etiam Angliam & Hiberniam interluit, mirum in modum semper, hyeme præsertim, æstuare, intumescere, fervere, fremere,* (Oceanus barbaris fluctibus fremens. *Paulin. apud Cambden. in Cantio) attolli, & q. finium, h.e. litorum angustorum quibus clauditur impatientem, supra modum irasci & concitari. Hinc de freto Gallico Cambden. ex Marcellino loquens:* Horrendis (*inquit*) hoc fretum attollitur æstibus, rursúsque in speciem complanatur camporum bis inter duos Lunæ exortus affluens, bísque remeans. *Hanc rem suo cum damno nonsemel expertus est Cæsar, licet à Venetis, ex adverso Britanniæ ad mare positis, edoctus, non nescire, longè aliam esse navigationem in concluso mari atque in vastissimo ac apertissimo oceano. His similia prædicantur de mari Hibernico, quod scil. Hiberniam & Angliam interluit, ac supra omnem modum sævire solet. Audi enim quid de hoc Solinus Polyhistor. ca. 35. vulg. 22. Salmas.* Mare (*inquit*) quod Iberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum, toto in anno, non nisi [æstivis[b]] pauculis diebus est navigabile *&c. Totidem ferè verbis Girald. Cambrensis, topograph. Hibern. distinct. 2. ca. 1.* Hibernicum igitur mare concurrentibus fluctibus undosissimum, ferè semper est inquietum. Ita ut vix etiam æstivo tempore paucis diebus, se navigantibus tranquillum exhibeat. *Plura si quis cupiat, Cambdenum adeat in suo peculiari de Oceano isto tractatulo, Insulis Britannicis præfixo. Oceanus autem iste (utpote tam impetuosus, æstuosus, periculosus) innavigabilis olim fuit exteris habitus. quod (ut taceam Britanniæ tantam apud accolas, Cæsare*[c] *teste, inscitiam, hinc, ut verisimile est, quadantenus exortam:) satis firmant, tam ex Julio Firmico, quàm ex Ambrosio per Cambdenum allata: quibus addenda, præter Libanii ἀπλωτον, S. Clementis verba, in suâ ad Corinthios epistolâ, à Cl. Patricio Junio ex bibliothecâ regiâ nuper & publici juris factâ, & Latinè versâ; ubi de oceano loquitur non navigabili, Britannicum hunc intelligens, ut magno quo pollet judicio, conjectat idem eruditiss. editor, quem sequitur ejusdem epistolæ interpres Anglicus, multis in medium adductis testimoniis conjecturam plusquam probabilem reddentibus, in suis ad epist. annotatio. pag. 59. De fervente verò, turbidâ, æstuosâ, & inquietâ hujus oceani qualitate hæc dixisse sufficiat. Hinc autem, hinc inquam, (ò Britanni!) & nostratium, & patriæ nostræ toto terrarum orbe longè celeberrimæ, nominis (ni fallar) petenda est origo: à litoribus nempe ferventibus, & mari vel oceano circumfluo tam mirè semper æstuoso: quemadmodum vulgò creditur*[d] *Albionem sic vocari ab albis litoribus.*

[a] *Hinc fortè Britannia, Insula Cæruli dicta: V. Cambden. de Britann. nom.* Quam inter undas latentem superior ætas ignoravit. *Sueton. in Jul. Cæsare. Hinc etiam Britanniæ figura in Romanor. numismatis reperta; scil. mulieris, pallâ seu suppara induta, nunc rupibus, nunc globo in Oceano insidens cum signo militari, hastâ, scuto; uti ex æreis Antonini pii nummis apud Cambdenum habetur depicta. Hinc denique Britanni, Prospero Rhetori (ut ibi nuncupantur) æquorei dicti. De quo vide Bed. Histor. ecclesi. lib. primo, cap. 10.*

[b] *Deest Salmasio.*

[c] *De Bello Gallic. 4.*

[d] *Priscæus.*

Britannia (*inquit Isidorus*) à vocabulo suæ gentis[e] cognominata. *Esto. nec refragatur, ut vidimus, Cambdenus. Quodnam autem vocabulum? num* brith? *malim* brydio, *quod Britannis fervere, fervescere, æstuare, calefacere, calefieri, concalefacere, infervere, infervescere, infervefacere, percalescere*[f], *significat. Unde haud dubie eorum* brydaniaech, *pro Latin. iracundia, fervor, ardor, calor, caldor, excandescentia, &c. Et, quod Britonum ac Britannorum nomen, linguâ ut habetur Britannicâ,* Brython, (*Sax.* Bryton, *plur.* Bryttas: *quemadmodum etiam eorum* Brydain (*Sax.* Bryttene, *Anglis* **Britaine**) pro Britannia, *ut &* Brithoneg *pro linguâ Britannicâ, hinc dimanaverint, cur dubitemus non video. Re quidem serio pensatâ, & penitiùs inspectâ, ita mihi videtur, hæcque mea demum est in quâ acquiescam sententiâ; meque in verâ vocis origine investigandâ diu multúmque versatum, votî jam tandem factum compotem existimo. Britanniæ verò, vel potius plurali Britanniarum nomen, (ut ita addam) omnibus oceani Britannici insulis commune reor: modernâ Britanniâ interim* **Albion** *dictâ, dum cæteræ huic adjacentes insulæ sua etiam sibi propria habuerint nomina: Hibernia scil. Orcades, Acmodæ, Hebrides, &c. Britanniæ nomine insulâ huic Albionicæ præ reliquis adhærente, quasi Britanniarum quæ planè maxima sit, principe, & celeberrima*[g]. *Cujus illud alterum nomen,* **Albion**, Britannia (*ni fallor*) *aliquanto recentius, non ab albis rupibus, ut quidam volunt, seu Latinè ortum, quod (ut Buchananus jam monitum) haud est verisimile: sed quemadmodum Scotorum* Albania, *à voce Celtica* Alpen, Alben, *aut ejusmodi, pro monte, colle, mole, loco edito, quibus non solùm ora maritimâ*[h], *sed & regionis interiora abundare noscuntur, dimanasse malim. De literæ autem* d. *in* t. *mutatione, vel literæ* n. *geminatione; cum res sit in omnibus linguis usitatissima, non est quod lectorem pluribus moremur.*

[e] *Quid nobis igitur cum tania Græcor. unde postero rem totam par omnino tam: ubi Cambdenus?*

[f] *Huc facit, calorifica hujus oceani ex fluctuum motu qualitas, de quâ Cambd. Speed. alii.*

[g] *V. Casaub. et Salmasium Flav. Vopisc. notas.*

[h] Hinc, Additus insulæ muniti sunt mirificis molibus. *Lucio.*

Brithbrice.] 822.24. *Mendosè pro* Bothbryce, *de quo supra in* Borgi fractura.

Brokum.] 1886.50, 54, *&c. Rivulus, fluviolus, torrens: Saxonib. olim* broc, *nobis hodie* **brooke.**

Brothbrece.] 826.8. *Corrige* burhbrece, *de quo supra,* Borgi fractura.

Brudatus.] 2008.60. *Acu-pictus, quod* **browdered, vel imbroydered,** *Anglicè dicimus. Chancerus autem* **browded.** *à Gall.* brodé. *Hoc, cum* aurifrigiatus *perperam confundit D. Watsius in Glossar. Matt. Parisio addito, quem interim planè fugit,* aurifrisia, *vera vocis ætiologia. Per* aurifrigiatam *enim, vestem intelligit* acu-pictam aureis filis, & opere phrygionico. *In eandem sententiam Cl. Vossius, Gloss. in voce; item Joannes de Woweren à Martinio in Lexico philologico citatus.* ex aureis filis *rectè; non tamen, ut sequitur,* opere Phrygio *vel* Phrygionico. *Quamvis enim vestes acu-pictas Phrygias & Phrygiones nuncuparint veteres; item Acu-pictilia, ob acu-pingendi artem à Phrygibus inventam: auri tamen intexendi modus ab Attalo Asiæ rege, non à Phrygibus originem traxisse testantur Plinius, et eum qui sequuntur Isidor. Hispal. Polydor. Vergil. aliique: unde vestes ejuscemodi* Attalicæ *dictæ, quemadmodum et istæ, potius quam* Aurifrigiatæ, *dicendæ. modò vox vel nomen inventionem aut inventorem saperet. Ut mea fert sententia, posterior compositi pars ejusdem est originis ac nostratium* **fringe,** *Gallorum* frange, *Italorum* frangia,

frangia, Hispanor. franza, Belgar. frengie, formâ Latinâ frigia, eliso cæterarum linguarum, n. vocis fortè emolliendæ gratiâ: quomodo etiam in naufragium, saxifragium, collistrigium, & similibus. Unde & Italis, misso. n. (ita eis preso, pro prenso; represo, pro reprenso) alias fregi dicitur. Rectè igitur Spelmannus noster, & ad vocis explicationem satis: Aurifrigia, (inquit) fimbria aurea. Chaucero nostro, sed & Cotgravio, in Dictionar. Gallo-Anglico, Orfrayes. Quandoque scribitur aurifrisium, quod aurifrigio paulo mollioris pronunciationis. Vide eundem Voss. in voce Phrisium. Vocabular. vetus Anglo-latin. Orfrey of a Westiment, Aurifrigium.

Bruera.] 2203.19,21. Vox fori nostri, (à Gallico bruyere. i. erica.) ericetum significans: Anglis Heath, & Heath ground.

Brullatus.] 1915.16. ——iij. albas brullatas, vij capas brullatas, &c. Idem forte ac brudatus, quod vide. nisi quis dimanasse malit à Gallico pourfilé. i. intertextus, Anglicè purfled.

Brunus.] 898.6. Pannus scil. colore fuscus, subniger; Sax. & Gallis brun; nobis hodie brown. Burnettus apud Matt. Paris. de quo in Glossar. eidem addito, corrigendum fortean Brunettus: quod à Gallico brunette, pro puro panno nigro. Cotgrav.

Bucca.] 661.16. Buccia.1174.3. Bucea.657.37. Buscia. 1164. 13. Navis magnitudine notabilis, quandoque bussa, al. burcia dicta, ut apud Spelmannum, cui est navis grandior ad similitudinem pixidis, panda alvo & obtusa prora. Quòd panda alvo sit, nomen, ut ego conjicio, sumpsit à Belg. bucken, pandare, curvare, incurvare, quod Saxonibus buzan, unde eorum boza, hodie nobis bow, arcus: bozeht, nobis bowed, arcuatus, vel flexus in modum arcus: nisi malis à Belg. buyck. i. e. venter, alvus, uterus; quasi, ob alvi sive ventris amplitudinem, aliis navibus longè nobilior notabiliórque. Amplum hodie Anglis big. Naves autem has grandes fuisse constat, unde Neubrigensi onerariæ dictæ.

Buccellus.] 854.9. Sic cum buccellorum impletione, fit aliter, sicut potetimus, &c. In Textu (ut vocant) Roffensi Saxonicè sic: * ʃpa mid býte ʃcýllinge. ʃpa elleʃ. ʃpa uʃ to anhagie? Locus utrobique, ut fallor, corruptus, nec, quod videam, facilè restituendus. Conati quidem sumus, sed frustra; peritioribus igitur relinquo.

* Fortè: sive collimitiâ stipe, sive aliter; sicut nos decet.

Bulla.] 1108.47. 1114.7. 1458.59. 1717.66. 1718.2, &c. Vulgò, a Bull. Vox, ut Watsio jam monitum, neque recens, neque rara, sed his diebus pro diplomate papali, vel literis pontificiis plumbeo signo notatis, tantùm ferè usurpata, quemadmodum hîc, in locor. priore: olim autem sigillum significans, ut in posteriore. quod enim ibi bulla aurea nostro typario (typum intellige, vel signum, cujus exemplar apud Roger. Hoveden. in Hen.2.) impressa; infra, ead. col. lin. 43. Sigillum aureum regis Siciliæ nuncupatur. Hinc etiam Privilegium S. Augustini, de quo hîc, 1764.64. bullâ plumbeâ dicitur sigillatum, ac munitum. De voce plura & pulchra apud doctiss. equitem, quem vide.

Bundæ.] 1916.35,47. Limites, termini, metæ: vulgò bounds, al. boundaries. Vox fortè (ut & nostratium bundle. fasciculus) à Sax. bindan. ligare, vincire; cujus particip. est gebunden, nobis bounden: siquidem termini agro sunt in vinculum, sive ligamen.

Bungellus.] 2056.47. Mendosè pro Bundellus. i. fascis, fasciculus: vulgò, a bundle, de quo jam dictum in Bundæ.

Burans.] 1915.54. Erroneè, for. pro Birrum, al. Birretum, quod vide.

Burbreche.] 898.31. Sax. bunhbnyce; de quo supra in Borgi fractura.

Burdare.] 2631.46. Nugari, ludere. à Gallico bourder, illo sensu.

Burgagium.] 2197. 22. Servitus est quam qui Burga inhabitant pro domiciliis suis præstant, & plerumque constat in denariis; quibus solutis, burgensis ab omni aliâ liberatur servitute, atque inde est quod hîc dicatur liberum. Vulgò dicimus, Free-burgage.

Burgaria.] 2020. 54. Mendosè fortè pro Burglaria. i. (inquit eques ille doctiss.) nocturna diruptio habitaculi alicujus, vel ecclesiæ: etiam murorum portarumve civitatis aut burgi, ad feloniam aliquam perpetrandam. Nocturna (inquit) dico, recentiores sequutus; veteres enim hoc non adjungunt. Vulgò, Burglary: quomodo fortè corrigendum Bourgulary, de quo idem eques ex Statutis (inquit) pro plateis Londinen. impressis anno 1573. art. 45. Casting any corrupt thing appoisoning the water is bourgulary and felony. Sensus est, ut ego capio: Facinus istud eâdem omnino ac burglaria & felonia pœnâ plectendum est, capitaliter scil.

Burgbota.] 929.24. Idem quod Burhbota, infra.

Burgenses.] 674.16. 704 18. &c. Saxonibus bunhpanu, bunhʃætan, bunhleoda: Germanis, Belgis, Anglis, hodie burgers: cives scil. vel urbium, arcium, oppidorum, burgorum denique habitatores sive incolæ. A bunh, al. bunz, & byniz, quod ut Latin. burgus. urbem, arcem, & quemcunque locum munitum denotat: à beonzan, quod munire, defendere, tueri, in tutum recipere, salutem dare, significat. Plura petas apud equitem doctiss. & Vossium.

Burgha. Burghessaldrus. Burghessaldus.] Vide Borgha.

Burgmotum.] 872.14. al. burgmotus. Sax. bunhzemote. i. e. urbis sive oppidi (civium scil. vel oppidanorum) conventus, congregatio, vel consessus. à bunh, al. bunz, de quo in novissimis, & zemote, conventus: quod à zemetan, obviare, convenire, Belgis ghe-moeten, nobis hodie to meet: ut conventus aliàs gemeting olim, hodie meeting, dictus. Hoc exteris, Mallus. De burgmoto, cum reliquis ejusmodi conventionum olim apud nos generibus, videatur doctiss. eques in voce Gemotum: unde fortè Causidicorum nostrorum Mooting, ut & Scotor. Mote, pro actione, & causæ disceptatione: placitum vulgò vocant.

Burgus.] 833.35. 834.33.34. &c. Sax. bunh, ut in Chronologia Sax. unde hæc deprompta. De voce supra in Burgenses: pleniùs autem apud Spelmann. & Voss.

Burhbota.] 923.38. Urbis vel arcis restauratio. vox composita a Sax. bunh, & bote. De priore supra in Burgenses. De posteriore in Brigbota. De utroque Spelm. pleniùs.

Burhmannus.] 898. 4. De cive Londinensi dictum, & idem significans ac burgensis, civis scil. vel oppidanus: burgi vir, vel homo, vulgò a burger. vox à bunh, & man efficta. quorum illud, urbem, oppidum; istud, hominem vel virum notat. Talis Saxonibus aliàs bunhpape, plur. bunhpapu, al.

burgwarii, quomodo Londinenses olim a Gulielmo primo Conquestore dicto, nominati. de quo Spelmann. in voce Burghware.

Burnetum.] 1904.51. Vocem habes etiam apud Matt. Paris. quam effictam puto a Gallico brunette, quod purum pannum nigrum signat.

Buscia.] Vide supra Bucca.

Bussellus.] 1887.36. 1912.39. Mensuræ genus, octo continens galones. Modius. vulgo, Busshell. V. Galo.

Buthsecarlus.] 186.9,25. 193.60.226.49. 476.17,&c. Idem forte qui, tum apud Florent. Wigor. & Roger. Hoveden. ad eundem annum, tum apud Bromptonum, infra, col.998.37. marinarius dictus: nam qui hic, ultimo & penult. locis, buthsecarli, postea, col. ut dixi, 998. 37. bis vocantur marinarii. Vox plane composita: cujus pars posterior, carlus, à Sax. ceorl venit. h.e. tum mas, homo masculus, (unde hodie karl-cat, pro cato masculo;) tum, ut Belgis kaerle, vir, fortis, robustus & strenuus, eoque servitio aptus: atque hinc nomen eis qui alius fuerunt à servitio vel operibus attributum. E.G. qui domino à re rustica vel agraria, colonus scil. villanus, glebæ ascriptitius, Sax. æcerceorl: qui à re vel opere domestico, famulus scil. domesticus, hurceorl; ut qui hic a navigio, servus nauticus, butsecarl. Churle adhuc nobis mansit pro viro rustico, inurbano & agresti. Prior autem compositi pars tam variè scribitur, ut cui referatur origini juste ambigendum. Quandoque occurrit botsecarlus: nonne autem huic affine Domesdei Batswein, de quo apud Spelmannum, quod navis, saltem naviculæ, servum signat? quandoque, & sæpius, Buccecarl. Buccecarlus: tunc autem ab eodem fonte fluere videatur ac bucca, bucia, de quibus supra, navem notantibus grandiorem, q. navis ejusmodi servus.

Butor.] 2010.59. Ardea stellaris; Gallis butor, item bittore; Belgis butoor; Anglis a bittour.

C.

CAballus.] 20.58. 164.35. 1343.53. & alibi. Equus: ut Reda caballaria, 2372.59. pro rheda equis tracta. Latinis tamen equus non quivis, sed vilior, cujus usus (inquit Vossius) in pistrino, agricultura, ac vecturis mercium. Sed de verbo hoc, & ejus origine, plura reverendus ille, & doctiss. amicus meus, Meric. Casaub. Is. filius, in suo de Lingua Anglica vetere, tractatu, pag.291. Duplices meminit S. Bonifacius, Epist.122. agrestis scil. & domestici.

Cabilliaus colennus.] 898.7. —— & in sancto Natali —— duos cabillinos colennos aceto plenos, & totidem, &c. Locus parùm sanus. quoddam vasis genus intelligendum, quale tamen nesciens ipsemet aliis investigandum relinquo.

Cacepollus.] 898.22. 2153.46. 2154.46. Satelles, lictor: nobis vulgò hodieque a Catchpoll: quo quidem nomine, ut videtur, tum in diebus illis, tum hodie, lictores Londinenses insigniti. Vox composita à Græco κατέχειν, occupare, firmiter tenere, aut amplecti: inde nempe, ut me docet doctiss. ille Casaubonus, nostratium to catch, pro apprehendere; & πόλος, capitis vertex, cranium, calvaria; unde, ut ab eodem didici, nostratium pole, & polle, pro capite. Facit, quod tributum capitulare, vel in capita impositum, Juristis capitatio, unde Gallicum capitation, nobis hodie dicitur Polle-money: Belgis hooftgelt. Lictores autem, ut verisimile est, sic dicti, quod capiendos per capita apprehenderent.

Cacherellus.] 1936.20. —— & quod pauperes tenentes nostri defendantur contra cacherellos quantum de jure possent. Spelmann. in vocib. Furca & Fossa, ex monumentis eccles. Roffen. de ann.1200. Et Paulus de Stanes fuit tunc Cacherellus de hundredo de Actane. Ballivum intellige, sic enim hic infra, lin.50. inquirant de injuriis per ballivos vel cacherellos vicecomitis, &c. Vocis origo eadem (ni fallor) ac Cacepolli.

Calcetum.] 1940.43 45. alibi Calsa, Calceata, Calcetum. Agger, via strata. vulgo, a Causey. Non a calcando dicta, (inquit Spelmann.) sed a calceando, quod vel lapidibus vel dura alia materia, quasi calceo muniatur contra injuriam plaustrorum & itinerantium. Qualibet enim via calcata est non autem calceata. Sic ille. Potius, ut opinor, a calce, Sax. cealc: quod pavimentum ejusmodi ex calce fit plerunque.

Caliburne.] 1195.14. De gladio sic dicto plura scire desiderans, adeat Florilegum, ad ann. Christi 520.

Calumpnia.] 196.16. 238. 1. 312.65. Vox his in locis vendicationem, sive juris postulationem, signat; nobis, nostris præsertim forensibus, claime, & forensi Latinitate clamium, quomodo clamator est pro vendicator, item clamare pro vendicare, cui contrar. disclamare.

Camberlanus.] 1193.27. Anglis hodie Chamberlaine. i. camerarius, cubicularius, sive, à cubiculis; à Gallico chambrier, al. Chambellan.

Cambiare.] 840.18. pro cambire. i. permutare, commutare; ut Cambitio. 843.1,4. pro permutatio, commutatio: vulgo, excambium, al. escambium; Gallis Eschange, Anglis Exchange. Hoc Sax. gehwyrfe; illud, hwyrfan, & gehwyrfan, quod transferre, permutare, vulgò to chop and change: item fluctuare, volvere, volutare, fluere & refluere, ut aqua ad ripas illas fluvii Thamensis, inde Wharfes dictas.

Cambria.] 2484.27. Brutus —— regnum suum tribus filiis suis divisit, videlicet Locrino &c. Et Cambro minori filio partem illam, quæ tunc à nomine suo Cambria, nunc verò Wallia vocatur, &c. Regionem istam quidam hinc, alii verò à Cimbris, Gomeri, Japheti filii, ut ferunt, progenie, ita nominatam existimant. Horum posteriores nomen illud (Cimbrorum) non solùm Gallis & Germanis, sed & Britannis etiam olim asserunt commune. Britannos insuper à supervenientibus Saxonibus, & regno & sedibus avitis tandem orbatos, ac in Walliam effugatos, nomen illo una secum detulisse, ubi inter eos, veluti Cimbrorum Britannicorum reliquia, adhuc manet inextinctum, ejusdem regionis indigenis propria lingua, Cumero, & Kumeri dictis. Sic illi. Admonendi tamen hi, gentem illam Europæam, Cimbrorum dictam, à Gomero, Japheti filio, haud esse prognatam: siquidem Gomerus ille cum suis, non Europæas, sed Asiaticas, sortitus est sedes; quod autem in locis pluribus ostendit (magnum Germaniæ decus) Philippus Cluverius, German. antiquit. li.1. ca.4. Quinetiam, si Cambri iidem sint qui Cimbri; Cimbrorum autem nomine Britanni intelligendi; mira

admodum res erit, ° à Britannorum gente Cambro-Britannos tantùm hoc nomen retinuisse, cæteris suis in Galliam atque Cornubiam trajicientibus contribulibus nunquam sic dictis. Vocabulum insuper, & nomen, Cimbri, pro Britannis, modò sit antiquum, & unà cum ipsâ Britannorum gente (quòd utique ab his assertum) conditum, mirari satis nequeo, cum eodem Cluverio, Romanos, qui 300. circiter per annos insulam hanc sub præsidiis atque imperio tenuerunt, nunquam hoc nominis in eâ gente exaudivisse, aut si exaudiverint, nusquam in literarum monumentis reliquisse: quum interim haud semel de Cimbris Germaniæ, eorumq; in peninsulâ sede, mentio exstet: altum autem de Cimbris Britannis ubiq; silentium, nisi posterioribus demum seculis, postquam Britanni ab Anglo-Saxonibus in eas quas nunc tenent compulsi fuerunt sedes, Wallicas scilicet, Romanis omni Britanniâ jam egressis, haud ultrà reversuris, de quo vide sis eundem Cluverium, ut supra, item li. 3. cap. 37. Nonne autem (roges fortè quis) manet Cimbrorum & vox, & nomen, in nostratium Cumberland, comitatu scil. (ut vocant) sic dicto, Mariano Scoto, & Florentio Wigorniensi, ad ann. 945. Cumbrorum terra? Ita fateor quibusdam visum; quorum pace, nihil aliud (ni fallor) sonat illud nomen nisi terra impedita: cujusmodi, quæ hic curvus, asperis, & acuminatis montibus; (unde regionis quædam pars Copeland dicta: montes autem ejusmodi, Cambdeno teste, Britanni Kopa vocant) quæ illic torrentibus, stagnis & paludibus cœnosis totius tractus ejus facies, veram quidem labyrinthi speciem & imaginem præ se ferens. Verbo autem cumber, (al. to cumber) nobis hodieq; impedire, molestare, angustiis premere, significanti, nomen land, i. terra, hic præponitur, eâdem de causâ ac Westmore, in contermini pagi nomine, Westmoreland dicti, de quo pluribus infra; terra nimirum ut exprimat qualitatem. A Cimbris itaque, bonâ cum doctorum veniâ, Cambriæ nomen haud petendum censeo. ¶ Num igitur à Cambro, de quo supra, Bruti filio? Nec inde quidem, ut opinor, cum de numero sim eorum, Johannis Twini sc. & aliorum à Cambdeno & Spedo enumeratorum, qui historiam illam Brutinam (ut quibusdam dicta, ipsiq; Giraldo Cambrensi fabulosa habita:) ceu posterioris ævi somnium & commentum, suspectam habent. Nec temerè fortean: quisnam enim (ut alia taceam argumenta) inter antiquos, qui jam extant probatæ fidei, historicos, præter eundem mendaciorum patrem, (ut Twino dictum) fabulatorem, (ut Neubrigensi, Galfridum Monemuthensem intellige:) ejusve sequaces, aut Brutum hujusmodi, aut Cambrum ejus commemoravit filium? Ne vel unus quidem, quod uspiam legi, inquit Cambdenus, de quo vide Twini Commentar. li. 2. pag. 66. Verùm ut dicam, uti Walliæ, sic itidem & Cambriæ nomen quodammodo novum est: neque per aliquot sæcula post excidium Britannicum in literarum cujuscunq; generis monumentis opinor occurrit. Gildam adi, Ninium, Asserium, (homines autem ipsi omnes natione Britanni) Bedam, Ethelwerdum, Ingulphum, Ordericum Vitalem, Florentium Wigorniensem, Gulielm. Malmesburiensem, omnes denique rerum Britannicarum scriptores ante Galfridi illius, Bruti assertoris, ævum; Cambriam autem si quæras, aut Cambrum, oleum prorsus & operam perdes: neutrius enim apud eorum aliquem aut vola, ut aiunt, aut vestigium: ut nec inter alia illorum temporum monumenta quævis literaria, præterquam Leges Hoeli Dha, circa ann. Dom. 940. latas; ubi vox (Cambria) nescio quâ fide, (cum nusquam alibi in diebus illis, quod sciam, reperiatur) haud semel occurrit. A Cambro igitur, Bruti filio, nomen tam sero usurpatum, tot seculis incognitum, & inauditum, dimanasse haud est verisimile. Domi tamen ortum credo, nec aliam quam gentis propriæ vocem esse. In cujus meliorem investigationem, (ut non unâ manu diruam, nisi & alterâ ædificem:) repræsentanda hic imprimis loci, quò Britanni, modo quo supra fusi fugatiq; migrare sunt coacti, apud Gildam descriptio: Nonnulli miserarum reliquiarum in montibus deprehensi acervatim jugulabantur. Alii fame confecti accedentes manus hostibus dabant in ævum servituri: si tamen non continuò trucidarentur; quod altissimæ gratiæ stabat loco. Alii transmarinas petebant regiones; cum ululatu magno, ceu celeusmatis vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: ° Dedisti nos tanquam oves escarum, & in gentibus dispersisti nos. Alii montanis collibus (minacibus præruptis vallatis) & densissimis saltibus, marinisque rupibus, vitam suspectâ semper mente credentes, in patriâ licet trepidi perstabant. His addendum duxi Walliæ situm adhuc pleniorem ex Neubrigen. li. 2. ca. 5. quem vide in Proœm. Cum autem (inquit) gens Britonum à supervenientibus Anglorum populis exterminium pateretur, qui evadere potuerunt, refugerunt in Wallias contra irruptionem hostium naturæ beneficio tutas, ibiq; hæc natio perseverat usque in præsentem diem. Regio quippe illa tractu propensiori ad prospectum Hiberniæ super mare Occidentale jacens: alio latere regionibus Anglicis jungitur, & ferè tota vel Oceano vel vivis saltibus aliisque difficultatibus cingitur. Ideoque difficillimos habet accessus sive ingressus. Introrsus autem inextricabiles quosdam noscitur habere recessus, ita ut quàm periculosum est potenti cuilibet eam cum exercitu ingredi, tam impossibile sit eam interius cum exercitu pervagari, &c. Consulamus jam Cambriæ tum Itinerarium, tum descriptionem per Giraldum, Cl. etiam Camdeni ejusdem regionis in Britanniâ suâ topographiam, necnon tabulas Spedi geographicas. His autem & similibus inspectis, regionem hanc Cambrensem, quod ad oram spectat maritimam, quæ sinibus, æstuariis, crepidinibus, angulis, promontoriis, rupibus, &c. quod autem ad tractum attinet terrestrem, quæ montibus, silvis, saltibus, paludibus, stagnis, saxetis, dumetis, &c. mirum in modum incurvam, sinuosam, inflexam, cameratam, arcuatam, lunatam, ambagiosam, distortam, tortuosam, resimam, obliquam, camuram, verrucosam, gibbosam, laciniosam, hispidam, inæquabilem, &c. deprehendemus: longè secus ac regiones vicinæ, & magis mediterraneæ, quæ multo sunt æquabiliores, planiores, & agriculturæ aptiores. Hinc autem, ni fallar, Cambriæ vocis & nominis fons & origo. Cam enim & Cambe, Britannis, quemadmodum Latinis, saltem posterioribus, Camus, & Cambus Gallis etiam Cambre, curvum sonat, incurvum, sinuosum, camurum, distortum, inflexum, &c. Cam etiam, linguâ Hibernicâ curvum denotat, uti me docuit summus ille vir, ac undequaque doctiss. Jacob. Usserius, reverendiss. Armachanus Archiepiscopus, & universæ Hiberniæ primas. Quæ omnia fortasse, ceu Latinum Camelus, Camera, (Asserio Menevensi

° Psal. 44. 11. al. 43.

venſi Cambra, *tectum ſc. teſte Nonio, in curvitatem formatum) & id genus alia; orta à Græco* κάμπτω, *i. curvo, flecto, deflecto, &c. unde* καμπύλος, *i. inflexus, curvus, aduncus. Utcunq;* **Mor-cambe**, (*Cambdeno teſte*) *mare ſinuoſum ſignificat: atque hinc* (*ut idem opinatur, vir quidem longè doctiſſimus*) Cambo *in* Camboritum, *apud Icenos, ut &* Camb *in* Camb-alan, *aliàs* Camel, *apud Danmon. Nec aliunde proculdubio tum auſtralium Saxonum, ad mare ſitum, prope Rie & Winchelſea oppida, tum Vectenſium,* **Camber**; *quorum ſi inſpicias apud Spedum & alios typum, utrumque curvitate ſatis notabile offendes. Hinc præterea ipſi Cambri, Giraldo Cambrenſi teſte, eorum linguam à* Cam, *&* Græco, *hoc eſt, diſtorto Græco, dictam dicunt:* Curvus Græcus ſermo Britannicus. *Ita Galfredus Monemuthen. li. 1. Hinc etiam Epiſcoporum pedum paſtorale,* Cambuca *olim dictum, nobiliſſ. Spelmanno teſte, in voce: ubi* Camoc, *priſcâ noſtrâ linguâ, curvum & camurum ſignificare perhibet. Quod ſi verum ſit, herba Latinè* remora aratri *dicta, (quod ſuo ramorum & radicum implexu aratra ſæpius remoretur) hinc fortè* **Camock** *nobis hodieque dicta. Hinc inſuper naſus aquilinus, nobis vulgò,* **a camber noſe**: *naſus recurvus,* **a camoyſe noſe**. *Præterea, hinc ſtare vel incedere brachiis ad latus flexis, (quomodo is quem anſatum vocant) vulgò dicimus,* **to ſtand or walke with the armes a kembo**. *Hinc denique (ne in exemplis recenſendis infinitus videar) noſtratium* **kim kam**, *pro re quavis curvâ, diſtortâ, obliquâ, vel inversâ.* Cambria *itaque (ni valde fallor) originitus, aut à ſimplici voce,* camber; *aut à compoſitâ,* cam *ſcil. curvus, &* bro, *quod Britannis, ut olim Gallis, patria, regio, tractus, ora, plaga: quaſi tractus, regio, &c. curva, camura, diſtorta, &c. aut* bre, *Britannis mons, collis: ac ſi univerſa regio una quaſi conſtaret monte: ſive (quod eòdem recidit) à Græco* κύμβος, *i. cavus receſſus; unde cymba navigii genus, conchæ ſimile. Talis autem Cambrenſis ora maritima (ut terra cavos hic illic obvios taceam receſſus perfugium quærentibus, ut olim Britannis[a], appriméutiles) ad occaſum facies, lunata ſcilicet. Unde illud Pauli Jovii in Britann. deſcript.* Contrario autem ad occidentem ſolem inſulæ littore, ubi *Wallia* duobus magnis ſinibus excavata peninſulæ ſimilis, rotundam frontem in Oceanum extendit, duo ſunt emporia, Gallicis ac Hiſpanicis negociationibus opportuna: in intimo ſinu terminoque Wallicæ ditionis, urbs *Ceſtria*, præterlabenti Deæ fluvio appoſita. Et *Briſtollium* in adverſo pariter ſinu, quo *Cornwallia* terminatur. *Si tamen rectiùs dicenda ſit* Cumbria *quàm* Cambria, *quod per me licet, tum petendum fortè nomen à veteri noſtratium, de quâ ſuprà, voce ſive verbo,* **to cumber**, *i.e. impedire, moleſtare: quod, inſtar Cumberlandiæ ſupra memoratæ, Cambria regio ſit montibus abruptis, terrarum arduis, ſaxetis, ſilvis, ſaltibus, ſtagnis, paludibus, &c. impedita, inacceſſa, & impervia, ſaltem viantibus quàm moleſta, Weſtmorlandiæ ſimilis, regiuncula huic contermina inter montes altè pertingentes ſita, eóque ſic dicta. Loca ſiquidem montoſa Angli Septentrionales hodieque, ut Saxones olim (quibus terra montana* moplanð *dicta)* **Mores** *vocant. Nec talis ſolùm Weſtmorlandicæ regionis, Cumberlandiæ proximè, conditio, ſed & illius paulo remotioris, multo amplioris,* Caledonia *dicta, apud* *Pictos*[b] *olim, Scotos hodie; regio quidem (inquit Buchananus) inter Britannorum clariſſimas, ſic autem, ut fertur, dicta à montibus, vel collibus duris.* Caled *enim Britannis, Cambdeno interprete, durus, item moleſtus, difficilis, clivius, arduus:* Don *autem (unde noſtratium* **downe**) *mons. Terra verò illa, eo teſte, tota horridis & confragoſis montibus attollitur: atq; inde fortè fuerit aliàs* Albania *dicta; nomine (Buchanano Scoto teſte) ejuſdem proſapiæ ac* Alpium *illo, quos potius ab altitudine quàm a candore ita nominatos arbitratur. Cui ſuffragatur & Paulus Merula, Coſmograph. par. 2. li. 4. cap. 5. & Philipp. Cluverius, German. Antiq. li. 1. cap. 8. quorum poſterior Alpium incolas olim Tauriſcos inde appellari probat, à ſitu ſcil. regionis, Alpibus ſuperſtratæ montibus, quos illi ſuâ linguâ appellabant,* Thi Tauren: *quemadmodum alio vocabulo,* Thi Alben, *&* Alpen, *&c. Sic ille, li. 5. pag. 4. ubi* alpen, *&* bergen *idem ſignificare notat:* berg *autem Teutonicis mons. Hinc (non autem ab Albanacto Bruti filio ſecundo genito, ut quibuſdam viſum) Scotia olim hodieq;* Albin, *&* Albaine *dicta, quod nomen adhuc, quaſi jure ſingulari, manet inter alta incolentes, qui vulgò,* **High-land-men**, *aliàs* Albinich. *Nec mirandum interim locum vel regionem aliquam à ſitu, vel figurâ nomen ſortiri: quum nihil ſit hoc ſolennius. E. G. noſtratium* Cornubia, *à cornu dicta, ut & alia loca a Cambdeno memorata, in ejuſce loci nominis ratione explorandâ, quem velim conſulas, & ibi, & in Cantio, quod à ſitu & formâ ejus angulari* (Cant *ita, inquit, ſignificante*) *nomen ſuum ſortitum exiſtimat idem author. Hinc etiam (uti me docet Buchananus, homo Scotus)* Skia *inſula apud Scotos nomen, priſco Scotorum ſermone (inquit ille)* Skianacha: *ſic autem dicta à figurâ ejus alatâ, quòd promontoria inter quæ mare ſe infundit, velut alæ ſe obtendunt.* Skia *enim Scotis, ala. Sic ille. Porro hinc provinciæ nomen apud ipſos Cambros à Giraldo memorata,* Deugledhew *dicta: ſic autem appellata (inquit ille) quòd duobus fluviis, quaſi duobus gladiis, cingatur & terminetur. His adde (quod quidem magis hic appoſitum, maximiq; videatur momenti)* Camerinum *Piceni urbem præclaram, à curvitate ſitus (inquit Iſidorus) ita appellatam. Sed de his ſatis. Quæ (ut & ea de Wallia, infra) ſcripſi, non ut loci vel gentis gloriæ aliquid detraherem; ſed tantùm ut veritas in vocum rectâ derivatione eluceſcat, ſalvâ interim per me ſuâ unicuiq; ſententiâ. Enimverò tantum abeſt me moleſtè laturum hæc refelli ab aliis, ut ſi quis certiora doceat, ac de errore me deducat, ei maximam gratiam ſim habiturus.*

Camerarià.] 1807.18 1864.49. *Munus vel officium camerarii. Is autem inter monachos unus, qui cæteris à veſtitu: prædiorum & redditutum in eam rem aſſignatorum curam habens, atque inde monachis in re veſtiariâ miniſtrans: quemadmodum* Cellerarius (*de quo infra*) *in re cibariâ, vel victu.*

Campio.] 1173.32. *Athleta, pugil, monomachus, bellator: ſic dictus à campo ſive circo decertantibus definito. Gallis & Anglis,* **Champion**. *De quo vide* Duellum *infra, & Skennæum Scotum de verbor.*

Albania.

[a] V. Cambden. Britan. in Caermarden-ſhire.

[b] *Sic, ut fertur, à Romanis dictos, à corporibus pingendis: ſi verò hi gentis & gente iam fuerint Britanni, (ut quidam cenſent:) Britanni autem ſic dicti à ſimili pictura; cur non hi cum contribulibus ſuis, cæteris ſcil. Britannis, Britanni potius dicti quàm Picti? Hinc (ut alia mittam argumenta) mihi videtur, aut Pictos non fuiſſe Britannos; aut ſi Britanni, Picti utcunq; à pingendo dicti, Britannos nomen ſuum à pingendo haud adeptos.*

V. Tacit. in vitâ Agricolæ: item Annal. li. 12. & Gir. Cambren.

verbor. signific. in voce Campiones. *Item Lindenbrog. Glossar. Schedium etiam, de Diu German. Syngr. 2. ca. 46. Interim autem, ut à verbo ad rem transeam*, tonsuram *scil.* Latro autem de furto convictus tondeatur ad similitudinem *Campionis. Hanc tondendi formam exhibet vetus Normanniæ Custumarium, cap. 68. (ubi duelli modus satis accuratè descriptus) in hæc verba:* Et uterque debet habere super aures capillos rotundè adæquatos: *quæ Gallicè sic, cap. 67.* Et chascun doit avoir les cheveulx rongnez dessus leis aureilles.

Cancellaria.] 1377. 17. 1385. 18. 1728. *penult. Munus & officium, dignitasque Cancellarii, quod, quale fuerit, & quotuplex, vide apud doctiss. equitem.*

Canevasium.] 2011. 3. *Cannabinum. Gallis* Candvas, *nobis* Canvas.

Canfara.] 843. 29. Si inculpatio sit, & se purgare velit, eat ad ferrum calidum, & adlegiet manum ad *canfaram*, quod non falsum fecit. *Ubi canfaram pro* candens ferrum. *Locus Saxonicus in Latinum perperam redditus:* ᵹif hit ðonne tyhtle ry, ⁊ he hine ladian wille, ðonne ᵹa he to hatum irene ⁊ ladie ða hand mid ðam mon tyhð þ he þ facn worhte, *i.e.* Sin autem accusetur, & se purgare velit, adeat ferrum candens, & purget manum illam quacum fraudem illam fecisse accusabitur.

Canonia.] 1481. 20. 1484. 46. *Canonicorum collegium pensiones percipientium, quas præbendas pro* præbenda *vocant: unde* Canonia, *Ludovico de la Cerda*, Præbenda.

Canonica.] 1308. 12. *Portio vel pensio illa Canonicis data, quam* præbendam *nuncupant, quod vide. Item, Canonici munus. Hinc autem* canonicare, *lin. prox. pro Canonicum, vulgo.* Præbendarium, *facere.*

Cantaria.] 1879. 10. 1913. 30. *Ædes sacra: ideo instituta, & dotata prædiis; ut missa ibidem cantaretur pro animâ fundatoris, & propinquorum ejus. Ita Spelmann. vulgò*, a Chantary.

Cantredus.] 1074. 3. *Rurus portio centum continens villas. Vox Cambro-britannica & Hibernica, Saxonicorum* hundredo *respondens: in quorum imitationem. pagorum divisionem ejusmodi priores excogitasse bene conjectat doctiss. eques, quem vide.*

Capa.] 531. 16. *Tunica: quod enim hic* capa salvatoris *appellatur. apud Matt. tum Paris. tum Westmonaster. ad eundem annum, ut & apud Brompton. hic infra, ad ann. 1157. col. 1047. 48.* tunica salvatoris nostri, & tunica Christi *nuncupatur. Hinc autem nostratium* Cope, *pallium sacrum, poderis: fortè à cooperiendo. Spelm. adi.*

Capellaria.] 1705. 65. *Officium vel munus Capellani.*

Capellus.] 1108. 23. *Galea, vel galerus, à capite sic dictus: nisi ferreus hic subintelligendum, de quo in* Mandato super Juratis ad Arma, *post Adversaria Matt. Parisio addita, & apud Hoveden. fol. 350. a. quod in statuto 13 Ed. 1. cap. 6. interpretatur,* A breast-plate of iron, *Thorax ferreus.*

Capitale.] 763. 8. 764. 43. *Vide infra,* Captale.

Capitaneus.] 526. 31. 605. 60. *Vulgo idem qui Anglis nostris hodie* Captaine, *al.* Chieftaine; *Gallis* Capitaine. *Estq; vel minor. qui tertiam aut aliam ducit agminis partem, ut* Centurio: *vel major, ut qui totum ducat exercitum, cui* Capitanei generalis *nomen: cujusmodi sunt Barones regni atq; alii, scil. de rege terras & prædia sua tenentes (ut vocant) in capite, uti horum locorum priori vox explicatur: quæ ortu Gallica, de quâ plenius Spelm. Vossius, alii.*

Capitellum.] 575. 22. *Rem gestam sic Walsingam. in* Ypodig. Neustriæ. *ad eund. annum:* Cum audisset (*Hen. 2.*) Richardi filii sui militiam, urbem Sanctonicam occupasse, sumptis secum Pictavensibus, ad eam liberandam cucurrit, & primum præsidium subjugavit, deinde majus præsidium, *s. capitellum.* Ad ultimum accessit ad majorem ecclesiam, *&c.* *Præsidia hæc Roger. Hovedenus* Turres *vocat:* Sanctonensem civitatem (*inquit*) & duas turres in ea, quarum una vocabatur turris Mayor, (*lege* major) *&c. Quod autem hic Hovedeno* turris major, *illic Walsinghamo* præsidium majus *s.* capitellum *dictum, idem fuit (ni fallor) ac Gallis* Dongeon. *arx scil. vel munimentum interius, quò, exteriore effracto. obsessi se recipiant: nobis vulgò,* a Keepe; *an autem à* caput, *q. munitionis caput, sive pars præsidii principalis, viderint alii.*

Capitolè.] 2683. 12. *Præcipitanter.*

Cappa.] 61. 52. *Monachale capitis tegumentum vulgo* a Cappe, *quod à* caput: *unde &* capitium *similiter dixere posteriores; quin &* capucium, *ut hic infra, quibus etiam* caputiari, *pro cucullo monachali indui, de quo apud Pet. Blesen. Serm. 50. ad Monachos. Hinc Fratres inter mendicantes, ut vocantur, illi vulgò,* Capuchins *dicti, nomen suum mutuati, q.* capitiati, *sive cucullati.*

Captale.] 764. 61. 765. 9. 54. 58. *aliter* Capitale, *ut supra. Voce utitur Hen. 1. in LL. cap. 29. 59. quæ latè sumpta, uti Saxonum* ceape, *&* ceapgild, *rem quampiam venalem, & ejus pretium significat: particulatim verò, & usitatius, bona vel bonorum illam speciem, quæ forenses nostri* Catalla, *nos autem vulgò,* Cattells, *al.* Chattells *dicimus: in animalibus enim (quorum præcipua, pecudes scilicet,* cattell *vulgò dicta) olim propriè consistebat: quod pecus antiquorum (quibus rarior esset auri & pretiosiorum supellectilis usus:) maxima divitiæ: unde fortè nominis origo; ab animalium scil. vel pecudum capitibus, ut doctiss. Spelmanno jam observatum. Sensu verò quo* Captale *hic, occurrit* viva pecunia *in LL. Gul. 1. ubi ad* viva pecunia *in textu, Lambardus notat in margine,* pecudes. *Similiter, quod nomine* vivæ pecuniæ *in LL. Edo. Confess. cap. 10. apud eundem Lambardum in eisdem LL. a Cl. Seldeno, notis ad Eadmerum exhibitis, cap. 18. Gallice habetur,* aver champester, & aveir champestre: *Latinè verò,* averia campestria. & campestria animalia, *intellige operaria animalia, jumenta scilicet, quæ Saxonibus* nytenu, *unde nobis mansit* neate *pro bove.*

Capucium.] 1227. 60. *vide supra,* Cappa.

Carcannum.] 926. 46. *Carcer, ergastulum, à Sax.* carcerne, *inquit Spelmannus. Non placet. Vocem* carcerne *Saxones usurpasse non diffiteor, uti etiam* cweartern, *pro carcere:* weorcerne *autem pro ergastulo, q. operandi loco. Hoc autem nihil ad* Carcannum. *quod proculdubio ortum a Gallico,* Carcan. *pro catenâ ferreâ, sive collariâ, Saxonum* healsfang *simile, quâ constringuntur colla maleficorum captorum, &, ignominiæ ergò. publicè expositorum.* Carcannum *itaque hic malè pro* Carcer:

Carcer: *quomodo vertendum Sax.* henzene, *al.* henczen.

Carcosium.] 2010.48. *Cadaver. vulgò,* a Carcasse. *Fleta authori* Carcosium. *li.2.cap.76. extremo: à Gallico,* Carquasse.

Carecta.] 806.41. 10,7. 49, 55. Caractata. 1810.7. *Vehiculum, plaustrum, a Sax.* cpet, *unde nostrum* Cart: *nisi malis à Gallico,* Charette, *diminut. à* Char; *atque hoc à Latino* Carrum. *Hinc autem* Carectarius. 1097.51. *pro auriga, carrucarius, vulgò,* a Carter.

Cariare.] 1940.66. 1941. *pen. Portare, vehere, bajulare, præsertim carro; unde & vox; ut &* Cariagium, *pro carri onus, item vectio, vel vectura. Gallis* charier, charrier. *&* chariage, *ut nobis* carry, *&* carriage. *eodem sensu.*

Caristia.] 2034.18. bladi *caristia, &c. id est, frumenti caritas.*

Carruca.] 213.21. *al.* Caruca. 843.43. *Aratrum, a Gall.* Charrué.

Cartum.] 1776.35. *Pro* Carrum, *vel* Carecta, *quod vide.*

Carvannia.] 1245.39. *Hovedeno* Carvana. *Caterva militaris, mercatoribus per terram iter facientibus à conductu, vel tutelâ. Gallis,* Caravane.

Carucarum elemosyna.] 920.1. *V.* Elemosyna pro aratris.

Carucata terræ.] 37.51. *Quantum terræ uni sufficit aratro. vel uno aratro commodè per anni spatium coli potest: unde alibi* Colonia, Colonica, *vulgò,* a plough-land: *olim quandoque* hida. *quomodo in libro Angliæ censuali sæpius: quandoque* familia. *ut venerabili Bedæ dicta; quod ad alimoniam unius familiæ designata sit. Ubique tamen non eadem, ejusdem scil. quantitatis, sed varia, hîc major, illic minor, prout solum levius fuerit aut operosius. De quo vide Coci Notas in Littleton.*

Casale.] 1163.53. 1164.5. *Habitaculum; item villa quandoque munita. A* Casa *venit, quâ de voce multis Spelmannus, ut & de proximâ.*

Casamentum.] 451.39. *Idem quod forensibus nostris* tenementum, *aut simile quid: habitaculum scil. vel prædium quod quis nomine & beneficio possidet alieno. V.* Cassata.

Casea.] *Vide* Cassetum.

Casellum.] 667.61,62. *Idem fortè quod* Casale, *supra.*

Cassata.] 166.41. *Habitaculum cum terrâ idoneâ ad unam familiam alendam, alias* Casamentum: *Saxonib. nostris,* hide: *Beda,* familia: *ut planè liquet ex collatis authoribus: quod enim hîc, quemadmodum apud Floren. Wigorn. & Rog. Hoveden. ad ann.* 1008. Rex Anglorum Ethelred de trecentis & decem *cassatis* unam trierim, *&c. apud Hen. Huntindon. sic se habet:* Fecit rex parari per totam Angliam ex 310. *hidis,* unam navem, & ex octo *hidis* loricam & galeam. *Hida* autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. *Prisci quidem hîc uni familiæ alendæ designabant; ideoque Beda* familiam *vocat. De vocis etymo supra in* Casale, *& apud doctiss. equitem pluribus. Alibi,* Cassatus. 1776.33. 1778.38.

Castellania.] 537.31,33. 630.15. *Castellani, castri sc. præfecti, munus: quandoque, castri territorium, & ditio.*

Casula.] 61.53. 75.11. *aliter* Casubula, *vel* Planeta; *Minshæo nostro.* Chasuble; *Poderis, sacrum pallium, à* Casa *dictum. Isidor. li.19. Orig.* 24. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem à *Casa*; quod totum hominem tegat, quasi minor casa. *Quemadmodum autem* Casula, *à* Casa, *sic & Gall.* casaque, *Belg.* casacke, *Angl.* Cassocke. *Plura vide apud Voss. in* Casubula, *& Serar. not. in Epist.8. Bonifac. p.*298.

Catalla.] 1087.34. 1088.48. *Olim, ut videtur, (sic enim utriusq; loci sensus planè vult) bona merè mobilia, quomodo* Chatell, *Cotgravio teste, Normannis: ad immobilia tamen, bona nimirum, quæ vocant, realia cujuscunque generis, præter* feudum; *&* liberum tenementum. (fee, *&* freehold *vulgò*) *à nostris posterioris ævi forensibus vox extenditur. Cujus etymon & origo, eadem fortè cum* Captale, *supra.*

Catholicus.] 1258.47. *Christianus.* Statuit inter *Catholicum* & Judæum, *&c.*

Causea.] 2594.28. *aliàs,* Calcetum, *quod vide.*

Caya.] 1940.3. 1941.42. *Area (inquit Spelmann.) in litore onerandarum atque exonerandarum navium causâ, è compactis tabulis trabibusq; (clavium instar) firmata. Saxonicè* cæz: *unde Anglis (*z. *in* y. *liquescente)* a key *dicitur. Sic ille. Vide tamen Scaliger. in Auson. cui* cajare, *idem quod* cohibere[a]. *li.2.cap.22. molibus autem ejusmodi aqua cohibetur, & veluti clave & repagulo includitur. Unde* Caya, *aliàs* Waterlocke *dicta. Vide* 2217.18. *ubi talis locus* Ceage *vocatur.*

[a] Verberare. *Salmas. in Treb. Pollion. notu.pa.*335.

Ceage.] 2217.18. *Vide* Caya.

Ceapgildum.] 853.38. *Vide supra,* Captale. *Vox a* ceape, *merx, mercimonium, res, bona; item (quod mercatura veterum pecude præsertim consisteret) pecus: &* zylo, *solutio, restitutio, pretium, æstimatio.*

Ceathgildum.] 847.58. *perperam pro* Ceapgildum, *de quo postremò.*

Celarium.] 1227. *ult. Mendosè pro* Cellarium.

Celaria.] 1548.9. *Munus Celerarii, de quo proximè.*

Celerarius.] 1119.22. *Rectiùs, ut* 1344.19. Cellerarius, *seu potius* Cellarius. *Is autem* Cellarius. *sive cellæ præfectus. In cœnobiis promus condus, sive procurator peni; ut qui vini, tritici, & cæteror. ad victum monachorum spectantium dispensationem sub cœnobiarcha administraret: cujus officium sive munus a monasticis,* Celleraria *dictum. Vocem effictam existimo à Gall.* Celerier. *i. Cellarius: hoc autem à Latin.* Cella. *De re & nomine plura nos in Antiquit. Cantuar. p.*201.

Cella infirmorum.] 414.39. *Locus in monasterio infirmis & ægrotis assignatus, in quem dum sanarentur, ne sanis essent molesti, removebantur.* Nosocomium. *Posterioribus,* Infirmarium; *item,* Infirmitorium. *Ingulphus Saxo.* Fecit ipse de eodem meremio, plurima pulcherrimaq; ædificia; scilicet *infirmitorium* monachorum, longitudine & latitudine decentissimum. *Ubi, ad* meremio, *Vossius in margine,* F. heremio, *vel* heremitorio, *&c. Rectiùs autem* meremio; *adhuc tamen emendatiùs* mæremio, *de quo Matt. Paris. tam in Histor. quam in Vitis, locis à Glossographo signatis: item Bracton. à Spelmanno exhibitus, in voce* Deodanda, *quod lignum significat ædificandis domibus aptum; Watsius: Struendis navibus materiam; Seldenus. Idem fortè quod eidem Parisio* Lignamen. *Ad* Cellam *redeo, quæ prisco apud nos vocabulo,* a Fermary;

ry; ex quo fratres ejuſdem Friers of the fermary olim nuncupati, Latinè Infirmarii. Quorum curator ſive cuſtos, monachus ſcil. qui loco præeſſet, Infirmarius etiam dictus. Apud Cantuarienſes olim talis locus, ex aulâ, cameris, & aliis receptaculis & appendicibus neceſſariis, cum capellâ contiguâ, conſtans, de quibus omnibus tractatum nobis in loci Antiquitat. p.196,197.

Cellura.] 2545.7. Fortaſſe pro Cellula.

Cenninga.] 847.7. alibi Kenninga. Quod Spelmanno noticia; perinde ac ſi à Sax. cnapan veniat, quod ſcire, vel noſcere ſignificat: & bene, ſi eam intelligat notitiam, quæ ab emptore venditori datur, de re emptâ à quodam tertio vendicatâ, ut compareat, & venditionem præſtet, quod Juſtinianiſtæ & Feudiſtæ authorem laudare dicunt, Saxones autem team cennan, i. authorem advocare, citare, producere, proferre, appellare. Vide Lambard. in verbo Advocare. Senſus itaque loci eſt hujuſmodi: niſi fide dignum habeat teſtimonium (de pecore ſcil. bonâ fide empto) pecus ipſi adimatur, omni authoris laudandi, advocandi, citandi, appellandi, producendi, beneficio ceſſante, & ſublato: juxta illud in LL. Canuti politicis, cap.21,22. ⁊ ne beo ænig man teamer pyrðe, buton he geƿitnyſſe habbe, hƿanan him come þ him man æt befehþ. i. Lambardo interprete: Porro autem nemini fiat advocandi poteſtas, ni prius ampliſſimis indicarit teſtimoniis, à quo ſit rem quæ illum penes eſt deprehenſa, adeptus. Cui illud ſimile in lege ſequenti: ⁊ gif hit man þonne befo, ⁊ he ƿillice geƿitneſſe næbbe, ne beo ðær nan team, &c. i. Atqui ſi quis teſtibus non adhibitis quicquam fuerit mercatus, idemque alter uti ſuum ipſius proprium vendicarit, emptori nulli ſiat advocandi poteſtas, &c. Vox à Sax. cennan, parere, parturire, parentem edere: & per tranſlationem, advocare, citare, producere, patefacere, & in medium proferre.

Centonizare.] 436.17. Ex variis deſcribere, & centones ſarcire vel conficere.

Ceol.] 897.57. Navis: tamen, nec exigua, ut Spelmanno. nec brevis & anguſta, ut Celox, quod navigii actuarii genus, à celeritate dicti, unde cum aliis ipſe Ceol derivandum exiſtimat. Ceol enim navis, & longa, & lata: alioqui copiis transferendis quam eſſet idonea? Cerdicium autem, qui Britannis victis, regum Weſt-Saxonicorum primus evaſit, in Britanniam cum quinque Ceolis copias trajeciſſe narrat monachus ille Malmesburien. de geſt. RR. li.1. cap.2. Ceolorum inſuper antea meminit idem author. Saxonum primum in Britanniam invitationem & adventum deſcribens, his verbis: Placidoque ventorum favore tribus longis navibus, quas illi Ciulas (ad marg. al. Ceolas) vocant, Britanniam allabuntur Germani. Idem totidem verbis multo antiquius Gildas. Ceolæ igitur naves longæ: quin etiam quod latæ eſſent, & grandes, ex Bromptono noſtro, loco hic citato, luce clarius eſt, ubi navigium triplex. 1° Navicula. 2° Navis major vela habens. 3° Ceol vel ulcus, cum thelonio ſive vectigali cuique pro ſuo modulo analogo. Porro, explanationis ergò, Ceolæ Ulcus hic adjungitur. Ulcus autem idem ut conjicio, quod Græcis ὁλκάς, Belgis hulca, nobis hulck, Saxonib. modernis holck, i.e. Kiliano interprete, holkas, navis oneraria, gravis, frumentaria, ſlata, navigium latum vaſtumq;.

Ceol autem, an ex ὁλκάς, literis inverſis, ortum, quod veri ſatis ſimile, (cum lingua Saxonica planè Græciſſet, ut doctiſſ. Caſaubono ſatis oſtenſum, in De Linguâ Anglicâ vetere, &c.) conſiderent alii. Ceol adhuc nobis manſit, in vulgari noſtro Keele, pro carinâ, cujus etymon apud eundem Caſaubon. eod. lib. p.264.

Ceorlman.] 846.6. Idem qui, & Ceorlus. 764.19. 765.2. & Cirliſcus. 763.7. 764.4. 766.28. ſcil. homo ruſticus, paganus, villanus: is qui eſt à re ruſtica, agriculturam exercens, unde Sax. aliàs æcer ceorl. Ita Ceorles King, 907.19. pro ruſticor. rex. Quemcunque præterea ignobilem, & qui tum rure tum urbe è plebe fuerit, vox complectitur, ac Eorl, qui nobilis, ex diametro contrarius: unde Saxonum eorl ⁊ ceorl, Comes, ſc. & villanus, pro ſummo & infimo hominum apud eos ordine vel gradu. V. LL. Aluredi Regis, apud Lambar. cap.4. ubi ge ceorle, ge eorle, pro viro tam ignobili quàm nobili: atque hinc eſt quod ægþer georliſce, ge ceorliſce in Judiciis Civit. Lond. in Textu Roffenſi, apud Bromptonum noſtr. hic. 852.26. Comites & villani Latinè dantur. Vide Lambardum, in voce Paganus. Quandoque tamen Ceorl, Saxon. pro marito, ut hic 764.47. item in Evang. Sax. Jo.4. verſ.16,17,18. unde etiam ceorlian, pro nuptum dari. Matt.22. ver.30. Hujus uxor, Cirliſca dicta, ut hic. 823.28. Churle, ut & Churliſh, nobis adhuc pro ruſtico, agreſti, inurbano, illiberali. Vide Ruſticus.

Ceorlus.] Vide Ceorlman.

Cercella.] 666.24,26. 1078.15. A Gallico Cercelle, Cercerelle, & Cercereulle, ſcil. avis aquatica, quæ nobis Teale: corruptâ forſan voce à Latin. querquedula. Hæ Giraldo Cambrenſi anates minores, de quibus ipſe miranda quædam narrat. Topog. Hibern. ca.31.

Chacea.] 1940.64. al. Chaſea. ead. col. l.54. al. Chaſia. 1947.11. Via per quam aguntur ad paſcua animalia. Anglis, a Drove, al. a Drove-way, à Sax. drifan. i. fugare, pellere: quo ſenſu, Gallis chaſſer, unde Latino-barbarè, Chaſeare; quin & Chacia, 2134.15,34. pro ſaltu, & ipſâ ſtatione quâ venandi gratiâ aluntur feræ. Vulgò, a Chace.

Charnellus.] 2254. col.4. hoc, ut & Charnellatio. 2278. col.4. à Gallico, Carneau. i. pinna: vulgò, the battlement of a wall. Ita Carnalé, Gallis pro pinnatum, imbattled. Unde verbum Karnellare, al. Kernellare, quod frequens in antiquis regum noſtrorum diplomatibus; ubi rex firmandi muniendique caſtellum ſive ædes privilegium alicui concedit. Nam alioquin nemini hoc licet. De quo vide Spelmann. in Kernellare.

Charner.] 1942.42. Idem quod Gallis Charnier, id eſt, locus mortuorum hominum corporibus reponendis, vulgò, a Charnell houſe, q. carnis repoſitorium. Tale hodie viſitur in chori cryptâ templi Hithenſis in agro Cantiano, ubi ejuſmodi oſſium accurate congeſtorum acervus ſpectabilis. De quo Lambardus in Itinerar. Cantii.

Chiminum.] 2293.43. Chiminus. 2357.34. Via, iter. à Gallico, chemin.

Chriſtianitas.] 54.50. It. 55.4. 227.65. De juribus Chriſtianitatis, Hen. 1. in LL. ſuar. ca.7.21. Quâ vero ratione, juribus ibi, cura hic, Chriſtianitatis nomen impoſitum, diſce mecum à viro maximo

Jo.

Jo. Seldeno, Notis ad Eadmerum, pag. 208. *Christianitas* (*inquit*) & ea quæ ad *Christianitatem* pertinent passim, apud Eadmerum atque alios illius ævi scriptores, functionem Episcopalem, atque Fori sacri actionem & administrationem seu officium Episcopale, ut usitatius appellatur, denotant. ——Hinc apud nos Fora sacra, quibus, jure nempe communi subnixis, aut Episcopi præsunt, aut ii qui eo nomine Episcopos, utpote quos provocare licet, suspiciunt, *Curia Christianitatis* etiamnum vocitantur. *Huc etiam pertinet illud apud doctiss. Spelmann. Concil. pag.*311. *ex Ms. de vitâ regis Offa.* Dominabatur etiam Snotingensi provinciæ, cujus *Christianitas* ad Archiepiscopum spectat Eboracensem. *Historia Abbatum S. Albani per Matt. Paris. in vitâ Guliel. Abbatis* 21. *prælatorum Christianitatis sic meminit*: Aderat tempus quo omnes *Prælati Christianitatis* generaliter ad Concilium sub Innocentio tertio Papa celebrandum convocarentur. *Vide plura in Urbis Cantuar. Antiquitat. pag.*362, 363. *ubi de* Decano Christianitatis; *ut & apud Brianum Twynum antiquitatis Academiæ Oxon. assertorem; hujus autem vocis prorsus expertem, ut ibi plenius ostensum.*

Ciborium.] *Vide* Cyboreum.

Ciffus. 614.29. *pro* Cyphus: *rectius* Scyphus.

Ciricsceattum.] 761. *ult. alias, & rectius* Cyricsceattum, *quod vide.*

Cirlisca, Cirlicus.] *Vide* Ceorlman, *supra.*

Cirpus.] 2903.28. *pro* Scirpus.

Cisara.] 2093. *penult. pro* Cicera, *leguminum genus, vulgò,* Vetches.

Cisera.] 948.28. *Mendosè pro* Sicera. *i. potus vel vinum ad inebriandum potis.*

Clamare.] 478.37. Clamator. 2469.10, 27. *Vide* Calumpnia, *supra.*

Clangarius armorum.] 2612.18. *Feciales, à clarigando dictus.*

Clario.] 2623.48. Clarrio. 2587.58. *Lituus. A Gallica* clairon: *hoc autem a claro quem edit sono. Vulgò,* a clarion.

Clausura.] 2139.20. *alibi* Clausura. 2088. 35. 2089.34. *Inclusio: item* Clausum *vel Septum. Vulgò,* an enclosure.

Clausula.] 2217.[illegible] *Parvum clausum, vel parva area septo incincta. vulgò,* a small Close.

Clausum Paschæ.] 1090.31. 1166.55. Dominica in Albis, *sive dominica prima post Pascha: nobis* Low-Sunday. *Sic autem dicta, quod Pascha claudat, & festi solennis finem ponat. Claudere, ut & finire, nobis* to close: *finis,* the close.

Cleia.] 1931.6. *a Gallico* Claye. *i. Crates. Fleta authori,* Glaga.

Cleptor.] 156.11. *Fur, latro: al.* cleptes, & clepta. *omnia à Græco* κλέπτω.

Clito.] 122.33. 141.26. 157.6, 22. 472.46. *id est,* Atheling, *ut hic,* 141.26. His diebus Elfredus, id est, clito Atheling, &c. *mendosè, pro* Elfredus Clito, id est, Atheling. *De voce, cum diminutivo* Clitunculus. 176.53. *supra in* Adelyng.

Clocarium.] 2440.10. 2453.23. *Campanile, campanarium: à Sax.* cluʒʒa, *Belgis* klocke, *campana. Unde nostratium* Clocke *pro horologio.*

Cnipulus.] 587.8. *Gladius. Quod enim hic, Radulpho de Diceto* Cnipulus, *est Matt. Paris. ad ann.* 1176. gladius: Eodem anno (*inquit*) Willielmus de Bransia multitudine Wallensium in castello de Bergamini callidè convocatâ, prohibuit, ne quis gladium ferret viator, vel arcum, &c. *Vox est* (*ut fateor*) *ejusdem originis ac nostratium* knife, *veteribus Belgis* (*inquit Kilian.*) kniife. *i. culter, gladius.*

Codicella.] 1815.45. *pro* Codicillus. *Ita siquidem eo ævo vocarunt donationum tabulas, vulgò,* Landbocs. *quæ Normannis* Chartæ *dictæ. Vide* Landboc.

Cœlum.] 1289.29. 1704.53. *Concameratio cælata, & ex eo, hic cœlum dicta; nisi malis ab eo cœli sensu quo tectum significat: siquidem ut ait Poeta:* tegit omnia cœlum. *Vulgò,* a Seeling.

Cofra.] 1461.5. Coffra 2755 60. &c. *Cista, arca, capsa, scrinium. vulgò,* a Coffer, *à coperiendo dictum.*

Collectura.] 2595.35. *Collecta.*

Collificium.] 825.33. Si eum reddat in contumeliam ad *collificium* x. s. emendetur. *Corrige,* Si eum radat in contumeliam. *Pergit Saxon.* to homelan, *id est, Lambardo interprete,* mononis in morem: *authore autem nostro, ut supra,* ad collificium. *sed quid sibi velit* collificium, *aut unde sit petendum, ignarus ipse peritioribus investigandum relinquo. Interim, à Sax.* homelan, *fortè nostratium* homely. *i. squalidus, incultus, fordidus: non autem ab* ham, *vel ut hodie* home, *domus, quasi familiaris, ut Minsheo visum.*

Colpus.] 849.46. Et si *colpis* alicui fallat ter, verberetur & ipse ter. *Ubi* colpus *illum signat, Gallis* coup, *It.* colpo. Colpus *igitur alicui* fallere, *vel* (*ut in L. Salic. tit.*29. *de vulnerib.* § 1.) fallire, *idem est quod* de ictu falli; *nobis* to misse or faile of his stroke. *Huic affine* Colpo. *i.e. frustum, de quo Spelmann. ex Hovedeno, cujus etymon procul dubio à Græco* κολοβόω, *decurto, minuo, mutilo, unde nostratium* Collops. *V. doctiss. Casaub.* de linguâ Anglicâ vetere, *p* 279.

Combaro.] 1919.52. *Municeps. De Abbate S. Augustin. Cant. dictum, qui cum Baronibus, i. municipibus sive burgensibus Sandwicensibus litigans, ejusdem cum illis municipii se asserit participem.*

Comitiva.] 1112.35. *Societas, sive comitatus viæ. Anglis* company. *Genus etiam dignitatis alibi notat. de quo Voss.*

Commerciones.] 762.36. *Fines, limites, confinia. vulgò,* marcæ, marchiæ, marchæ, *nobis* marches, *quomodo Angliæ partes Walliæ & Scotiæ proximantes vernacule* the Marches *dicimus; aliàs cum Gallis* Frontiers. *Hinc in Germania* Marcomanni *dicti, quasi gentes* Marcham, *collimitium, vel confinia incolentes, nobis olim* Marchisii, *vulgò,* Marchers. *i. conterm ini. Hinc etiam limitis Comes, sive præfectus limitaneus, Germ.* Marcgrave *dict. Latine* Marchio, Marchisus, *etiam* Marchisius, *Gallis & Anglis* Marquis. *Voces omnes à Germ.* marc, *Anglosaxonib.* meapc, *limen, termini signum, nota: unde, quorundam opinione,* Merciorum *apud nos olim, Heptarchiâ Saxonicâ adhuc florente, regni nomen; Saxonicè* myꝛcnapic. *a* meapc *scil. terminus, finis: utpote cum* Mercia *reliquorum omnium regnorum esset confinis, ac limitanea. Plura de vocib. apud Hotoman. Voss. alios. Ad* Commerciones *redeundum: quo vocabulo usus iste author pro Sax.* ʒemæpum, *quod idem sensu, limites scil. vel confinia. quomodo* lanð-ʒemæpa *in Fœd. Aluredi & Guthr. RR. cap.*1. *pro* terræ fines. *Unde,* (ge. *hic* *ut in sexcentis aliis, tractu temporis extrito*) *nostratium*

tium hodie **meares**, *al.* **meeres**, *eopse sensu.*

Commissionatus.] 2046.26. *Commissione. i. mandato delegatus, assignatus: vel cui quid potestatis ab altero demandatur, vel committitur.*

Communa.] 664.55. Omnes prædicti magnates juraverunt *communam* London. *De Gulielmi, Eliensis Episcopi, Ricardi reg. Cancellarii, depositione hic agitur: quod Hovedenum apud fusius sic:* Placuit ergo Johanni fratri regis & omnibus Episcopis, & Comitibus, & Baronibus regni, & civibus Londoniarum, quod Cancellarius ille deponeretur, & deposuerunt eum, & in loco illius instituerunt Rothomagensem Archiepiscopum, qui nihil operari voluit in regimine regni, nisi per voluntatem & consensum sociorum suorum assignatorum, & per consilium Baronum Scaccarii. Et eodem die Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & alii regis Justiciarii concesserunt civibus Londoniarum habere *communam* suam. Et eodem anno Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & ferè omnes Episcopi & Comites, & Barones regni juraverunt *communam* illam firmiter, & inconcussè se servaturos, quamdiu domino regi placuerit, &c. *Ubi* Communa (*ni fallor*) *pro associatione, confœderatione, compacto: ita ut* concesserunt civibus Londoniarum habere *communam* suam, *idem sit, ac* cives Londinenses in fœdere vel pacto ab eis inito sibi associarunt, *vel ejusdem fœderis socios secum* & participes esse voluerunt, *quo decretum vel consultum illud, de Cancellario deponendo, communi omnium consensu factum, debitum sortiri valeat effectum. Hoc aliis* Communia, *ut multis probat doctiss. Vossius. quo quidem sensu sæpius occurrit in* Stabilimento (*ut vocatur*) *Communiæ* Rothomagi, & Faleisiæ, & Pontis Audomari, *inter Chartas Ducum Normanniæ, p.* 1066. *Vox autem, præter hanc, aliam olim tulit significationem, ut hic* 704.30. *item* 1276.34. *ubi, ut apud Matt. Paris. hist.* 261.21. *item, quomodo* Communes *hic*, 2429.55. *pro plebe, vulgo, populo, turba, nobis* **the Commons**; *alias, (à Gallico* Communaute) **the Communalty.** *Similiter apud Roger. Hoveden. in Ric.* 1. *fo.*410.*a.* Communia Londoniæ, *pro urbis illius plebe vel civibus. Hinc Comitiorum Angliæ domus inferior, ubi plebis procuratorum consessus, vulgò audit,* **the house of Commons.** *Alio tamen sensu vox postea,* 1941. 60. *ubi jus ad rem aliquam communne vel indivisum signat, in quo sc. quis cum uno aut pluribus aliis communicat vel participat, ut in loco illic intellecto, ad ferendum sc. & agendum. Unde illud,* 1947. 14. *ubi de eodem loco agitur:* remaneat *communis* Abbati & Priori ad cariandum & chasiandum quociens necesse habuerunt. *Vulgò,* **a Common.** *de quo vide Cowell. in voce.*

Companagium.] 854.46. *Quicquid cibi præter panem & potum. à Gall.* campanage.

Compassiosus.] 2640. 56. *A* compatior *fortè: unde &* compassio, *pro misericordia: Gallis & Anglis,* **compassion.** *Plura apud Vossium in vocib.* Compassio, *&* Compatior.

Compellativum.] 845. 13. *pro hoc, & Foxus in Act. & monument. tom.* 1. *pag.* 193. *& Spelmann. Concil. pag.* 405. compellationum *exhibent. subintelligendum fortè* negotiis. *i.e. causis vel litibus accusatione motis. Sensum loci talem arbitror, scil. ut Episcopus (cui & hic & alibi*[a] *onus hoc impositum) purgationum curam habeat, ut quid iniquum fiat. sicut enim hoc in loco* compellatio, *accusationem;* *sic, (ut alibi ostensum)* adlegiatio, *purgationem sonat.*

[a] LL. Edw. Confess. cap. 9.

Completorium.] 1877.4. *Preces & cantus vespertinus: divinorum officiorum de die celebratorum complementum; à complendo dictum; quod ultimum, vel extremum. vulgò.* **the Compline.**

Concambium.] 1820.39,44,52. *Idem quod* Escambium, *infra.*

Condos.] 2142. 44. 2143. 30. *Mendosè fortè pro* Condot, *al.* Condol, *quod Gall. dorsum terræ, porca. vulgò,* **a Ridge.**

Confessio.] 1291.63. *Martyrum cubiculum, ut quibusdam dictum. Illa sc. pars ecclesiæ ubi condita sunt Martyrum reliquiæ sub altari: nec tamen* martyrium, *ut multis probat Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. in voce. Locum hunc in ecclesiâ Cantuariensi vulgò* **Under-croft** *dicimus, de quo nos in Antiquitat. Cantuar. pag.* 175.

Confinator.] 2544.12. *Mendosè pro* Consiliator, *ut paulo infra, lin.*36.

Cogildones.] 763.19. 825.5,6. *alibi* Gildones. 825.10. *à Sax.* ȝeȝylðan, *quæ vox (ut rectè notat Lambardus) à* ȝylðan, *quod solvere sonat, fluens, unà pariter solventem significat. Nomen duabus de causis impositum: una, quod isti pecuniam interdum in unum conferrent, atque unà cum socio, cædis conscio, ad perempti corporis æstimationem explendam pro more contribuerent; interdum verò compensationis nomine, pro socio occiso æstimationis partem reciperent: altera, quòd pecunia quadam communis foret ad convivia publica, quæ certis temporis intervallis celebrarent. Tale, ut videtur, eorum contubernium sive collegium,* quorum (*ut est in LL. Hen.* 1. *cap.*88.) crocca cowellet, *id est, quorum olla simul bullit: à Sax.* crocca, *olla, &* pællen, *bullire; co præposito, quod, ut con, in compositis* simul *notat. E.G. in* **co-partner, co-operate, co-ordinate, co-incident,** *&c. Vox, ut verisimile est, cum more, hinc in Cambriam ivit; Cambris enim* gildio[b], *compotationum expensas exolvere, sonat. Vicani atque agricolæ (inquit Lindenbrog. in voce* Gildonia) *in Germania* Gilde *vocant convivia publica, quæ collatitiâ stipe quotannis semel iterumque celebrare solent. Sodalitium vel contubernium hujusmodi, Saxonibus* ȝebeorscipe, *&* ȝylðscipe, *Belgis* **ghild-schap,** *dictum: & ab eodem fonte fluxit nostratium* **Gilde,** *pro religiosorum olim aliquot societatibus, ut & mercatorum, mechanicarum artium, & opificum ordinibus, (***Companies** *hodie vocant:) ut &* **Gild-halle,** *pro prætorio, publicique consessus ejusmodi aulâ.* Congildo *igitur est contubernalis, contribulis, contributionum socius: Belgis* **ghilde-broeder.** *al.* **gulde-broeder.** *Monendum hic locorum supra signatorum priorem, ubi vox ista reperitur, (Legum sc. Inæ regis cap.*20.) *apud Lambardum male, hic autem multo pejus exhibitum. Ibi enim voces quædam Saxonicæ: hic autem plures Latinæ desiderantur. Priorem sic restituo: inter* to ꝥꝛoꝛianne, & oþþe to alyꝛanne, *inserenda hæc:* oþþe to ꝛleanne. *Vide Concil. Berghamsted. cap.* 28. *apud Spelmann. pag.*197. *Posteriorem verò sic:* ——nec cornu ionec, pro fure (*i. tanquam furti justè suspectus*) examinetur, (*ut, pro examinis exitu*) vel occidatur, vel liberetur. Si quis autem (*ita*) perempti corporis æstimationem exegerit, confirmet (*interfector*) se illum tanquam furem occidisse: nec solvatur ipsius occisi (*capitis æstimatio*) congildonibus, *&c.*

[b] Davis. in Dictionar. Britannico-Latino, in voce Gildio.

Conjectare.] 824. 3,62. Contribuere: *unde* Conjectum.

jectum. i. est, contributio, collatio de substantiis; pluribus puta debitoribus pecuniam in unum conferentibus, quod congildonibus supra solenne. Plura vide apud Lindenbrog. in voce Conjectum. & Buchel. Not. in Hedæ histor. Ultraject. ubi in Episcoporum Privilegiis (ut vocantur) vox frequens, & immunitatem illā, aut similem, ubique significat, cui nostratium Scot (a tributis excusationem intellige) planè respondet.

Conjuratio.] 918.63. Hic pro Adjuratio, Exorcismus. quod enim hic Latinè Conjuratio, Sax. est halsung, ab halsian, adjurare, exorcisare. Hinc nostrat. & Gall. Conjuration, pro Dæmonum, per incantationes, tum excitatione, tum ejectione.

Conquestio.] 912.38. Conquestus. 725.58. & sæpe. Vulgo, Conquest. Omnia, ni fallor, a Gallico conquester, hoc est, vincendo acquirere, & imperio addere, vel finibus ditionis adjicere; quo quidem sensu verbum conquirere hic. 468.29 472.44. Hinc Gulielmus Nothus, Britanniâ subactâ, Conquestoris nomen adeptus, ut hic, 725.38. vulgò, the Conquerour.

Conquestor.] Vide Conquestio, supra, in novissimis.

Consideratio Curiæ.] 927.42,63. 938.7,8. 1920.1. Pro Judicium, vel Consultum Curiæ, sive tribunalis: quibusdam olim Exguardium. Constit. Sicul. li. 3. tit. 17. (à Spelm. partim exhibit. in voce Exguardium) de vassallo delinquente in dominum, (sc. ratione feloniæ, vel servitii post tertiam submonitionem non præstiti, &c.) Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per exguardium dissaisire, &c. Id est, non suo proprio judicio, sed Judicis, super eâ re consulti, decreto vel sententiâ: causâ scil. judicialiter, & servatâ juris formâ, priùs cognitâ. Vocem enim exguardium idem signare conjicio, ac Gall. esgard, de quâ crebrè in veteri Normanniæ Custumario. E.G. a lesgard de la court, i. (secundum exemplar Latinum) ad esgardum curiæ. Similis loquendi modus occurrit mihi in Cantii nostri Custumar. in re haud absimili, nimirum ubi agitur de fundi ademptione ob redditum tempestivè non solutum, sc. per agard de sa court, id est, judicio curiæ suæ, vel ut hic, per considerationem curiæ suæ. unde phrasis illa forensis vel hodie usitata, sicut curia consideraverit.

Consigillatio.] 856.34. — insigilletur manus ejus, & inquiratur die tertia si mulaminum sit intra consigillationem. Sax. (in Textu Roffen.) sic: ꝥ inseglige man þa hand. ꝥ sece man ofer ðæne þriddan dæge. swa hwæþer swa heo bið ful swa clæne binnan ðam insegle; i.e. manus (ordalio probati, projecto jam ferro ignito: è vestigio) obsignetur, & inquiratur die tertiâ si munda sit, vel immunda (injusta scil. necne) intra obsignationem.

Constabularius.] 574.59. 1213.18. & alibi. Vox (ut ostendit eques doct.) à diversis diversimodè scripta: efficta verò a Gall. Conestable, ut hoc à Latin. Comes stabuli, qui veteribus aliàs, Tribunus stabuli dictus, ut qui stabulo superiorum Imperatorum esset præfectus. Regino Prumiensis (qui floruit an. 1010.) Chron. li. 2. ad ann. 807. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam. Posterioribus autem seculis ad magistrum equitum, perinde mox ad omnem turmæ equestris, tandem & pedestris, præfectum (i. Centurionem) quem hodie Capitaneum appellamus, nomen transiit. LL. Edw. Conf. ca. 35. Erant & aliæ potestates —— per singulos Comitatus totius Regni prædicti (i. Angliæ) constitutæ, qui heretoches apud Anglos, — Latinè verò dicebantur ductores exercitus; apud Gallos capitales Constabularii, vel Mareschalli exercitus, &c. Hinc verò (ut rectè monet Spelmannus) liquet, non receptum tunc temporis à nostratibus hoc vocabulum, sed a Normannis postea introductum, & ad eos collatum, qui aut militem ducebant, aut rem militarem curabant, aut loco alieni præsidio dabantur. Sic Regni, Castri, Hundredi, Villæ, Constabularius, &c. Traducitur etiam ad officiales marinos: unde qui postea Admiralii dicuntur, sub Ricardo 1. Constabularii classis regiæ nuncupantur. Vocem itaque qui accersunt a Sax. cyning, Rex, & stable, stabilis, q. columen regis, & ejus statum conservans, planè nugantur. Vox autem huc ab Anglo-Normannis adducta; quàm variè & latè ab eis fuerit tandem usurpata & extensa, tractatu satis accurato, ostendit Spelmannus. quem imprimis vide.

Constamentum.] 1399. 38. Gallicè Coustemens, pro expensis, impensis, sumptibus: vulgò, Costs. Vide Custus. Venit, ut videtur, à Latino Consto, eâ vocis significatione quâ valere sonat. De quo vide Cl. Casauboni, Is. filii, Tractat. de Usu & Consuetud. pag. 111, 112.

Consuetudinarium.] 977.2. Librum illum ritualem; olim longè latéque celeberrimum, intellige, quem ab authore Osmundo scil. Sarisburiensi episcopo, Missale secundum usum Sarum appellabant; officiorum divinorum omnium & singulorum (Agenda vocant) ritus formulásque describentem.

Consulator.] 1230.53. Idem fortè qui apud Vossium ex Freculpho, Consularius. Utrumque, ni fallor, Consiliarium signat, vel Consiliatorem; unde nostratium, Counsellour.

Contenementum.] Vide Tenementum.

Continentia.] 544.55. 1394.25. 2767.22. Synopsis, argumentum. Hinc autem tractatus alicujus argumentum sive summa, nobis hodie, the contents, q. contentorum synopsis.

Contratenere.] 830.36. Sax. forhealdan, quod contra legis præceptum, ex contemptu tenere, vel detinere, sonat.

Contribunales.] 861.2. Tribules fortè, vel contribules. quod enim hic: & portet faidam erga contribunales mortui: in LL. Hen. 1. ca. 68. est: & portet factionem erga cognationem. Saxonicè verò sic: ꝥ wege ða fæhþe wiþ ða mægþe. i.e. Lambardo interprete, is jam cognatis interfecti pro inimico habetor. V. Weregildum.

Controversiones.] 1196.51. Controversiæ.

Conventionare.] 584.58. 1090.32. 1105.30. Est super aliquâ re paciscendo convenire, & id, de quo convenit, promittere. vulgò, to covenant.

Conus.] 898.39. Idem, ni fallor, quod Matt. Parisio, histor. p. 748. l. 14. Cuneus monetalis: sigillum ferreum scil. aut chalybeum, quo nummus cuditur. à formâ dictum. atque hinc fortè nummus ipse nobis vulgò, Coine: numarius, vel cusor monetarius, a Coiner. V. Spelm. & Wats.

Coppa.] 75.23. i.e. Cuppa, ut infra, ead. col. lin. 35. Alio tamen sensu postea. 1820. 62. ubi idem est quod nobis vulgò, Coppe, i.e. quorundam frumenti manipulorum sive fasciculorum acervus cristatus, vel in acutum editus. Hinc coppare pro acervos sic congerere. Nobis hodiéque, a copped crowne, pro rei alicujus capite cristato, vel ad cristæ modum edito.

Corabus.] 812.51. Corrige Carabus. Sic enim Florent. Wigorn. ad ann. 892. Occultè (inquit) de Hibernia fugerunt, carabumq; qui ex duobus tantum coriis & dimidio factus erat, intraverunt, mirúmque in modum sine velo & armamentis, post 7. dies in Cornubia applicuerunt. Rem gestam sic enarrat author Chron. Sax. ad ann. 891. Ðry Scottas comon to Ælfrede cy-

ninᵹe on anum bate butan ælcum ᵹereðun of Hibernia þonon hi hi bestælon. forþon ðe hi ƿoldon for Godes lufan on elþeodinesse bion, hý ne rohton hƿær ꝥ. se bat ƿæs ᵹeƿorht of ðriddan healfre hýde. ðe hie on foron. ⁊ hi namon mid him ꝥ hi hæfdon to ſeofon nihtum mete. &c. i.e. (*doct. editoris & interpretis veniâ*) Tres *Scoti* ad *Alfredum* regem venerunt in unâ naviculâ, omnibus deſtitutâ armamentis, de *Hibernia*, unde ſe clâ ſubduxerunt: volebant enim pro Dei amore peregrinari, de loco, quocunque ferrentur, non ſolliciti. Navicula ex duobis coriis & dimidio facta fuit: ſecum autem aſſumpſerunt unius ſeptimanæ viaticum, *&c. De naviculis hujuſmodi plura vide apud RR. Armach. Brit. eccl. Primord. pa.* 606. *in marg. Lund. Fragment. fo.* 31. *a. Twin. Comment. li.* 2. *pa.* 80. *Seld. Mare Clauſ. li.* 2. *c.* 2. *item Salmaſ. in Solin. Hiberni vocant* **Corroghes**, *à Britan. fortè* Corwg, Corwgl Cwrwgl *quod cymbam ſonat corio contectam. V. Dictionar. Britannico-Lat. Gallis* Carabe, *quod, uti* Carabus, *à Græco* κάραβιον.

Corepiſcopus.] 1650. *penult.* 651. 34. *Quaſi* χωρικός. *i.e.* ruſticus epiſcopus: *epiſcopi nempe vel archiepiſcopi in remotis agentis vicarius. de quo vide Duaren. de ſacr. eccl. miniſter. li.* 1 *ca.* 9. *& Spel. Huic affinis epiſcopus ille nobis* ſuffraganeus *dictus. De Corepiſcopo verò cujus heic mentio vide Antiquitat. urb. Cant. pa.* 65. 299.

Coriſcus.] 686 43. — *coriſco* cooperto, & ſcripto nobis ignoto &c. *Fortè legendum* : codicillo cooperto &c.

Corium perdere.] 761. 64. 830. 55. 927. 49. *idem quod* corio carere, *lin.* 61. *quæ vapulare ſive verberibus cædi ſignificant. Pœna corporalis ſervis propria, quæ quandoq; in pecuniariam mutata : unde Sax.* hýðᵹýlde, *al.* hýdeᵹild. *i. corii redemptio ; ab* hýde *corium, &* ᵹýld, *ſolutio. compenſatio. atque hinc* corio componere. 902. 19. *item* corium redimere. 927 61. *id eſt, virgarum metum pretio redimere. Hoc in LL. Hen.* 1. *c.* 78. pretium corii *dicitur, quod idem ac in L. Salica* 42. §. 2. ſolidos pro dorſo ſuo reddere. *Plura infra*, in Hidage.

Coronator.] 1916. *penult. Eſt officialis ſive miniſter coronæ regiæ, inquiſitioni homicidii aliiſque hujuſmodi ad coronam regis ſpectantibus præcipuè deſignatus. De quo pluribus Cowellus noſter, in voce. Vulgò*, **Coroner**, *ut hic*, 2145. 39.

Corporale.] 1850. 1. *Sindon vel linteum quo Corpus Domini. i. panem conſecratum tegunt : unde aliàs* Dominicale *dictum. quibuſdam*, pulvinar ſacroſanctum. *Gallis* Corporail, *nobis* **the Corporall.**

Corredium.] 767. 34. 1347. 45. 1872. 57, 61. Corrodium. 901. 11. 948. 25. *aliis* Conradium, Conredium. *vulgò*, **a Corody**. *Obſoniũ eſt, quod vel ſuperiori in ſubſidium penditur, vel in menſam alicui alii apponitur. Cibus menſæ apparatus. Item* Convivium. *Rei quale quale veſtigium (ni fallor) adhuc in hoſpitio quo eccleſiarum cathedralium & collegiorum Firmarii (prædiorum ſc. conductores) dominos ſuos, prædia inviſendi gratiâ adventantes accipiunt, quod vulgò*, **Entertainment**. *cujus redemptio pecuniaria*, **Entertainment-money**, *vocant. Vox autem amplioris eſt ſignificationis, ut apud doctiſſ. equitem videre licet. Sæpe occurrit ſcriptum cum* r. *ſingulari*, coredium *ſc. unde vocem à* con, *&* edo *conflatam reor* : N. *enim &* R. *literæ in veteribus libris crebrò mutantur, ut Cl. Salmaſio in not. Plinian. obſervatum.*

Corſned.] 919. 16, 25. *Anglo-ſaxonibus erat in more poſitum, panem certis quibuſdam deſtinatiſq; ſententiis conſecratum reo guſtandũ offerre. habebant enim penitus inſitam opinionem, non poſſe quenquam mali conſcium panem hoc modo dedicatum glutire.* Offam judicialem *dixerunt. Ita Lambard. qui panem vocat execratum.* Copſ (*inquit*) execratum *ſonat*, ned *a* neod, *id eſt neceſſitate ductum*, panem *ſignificat. Mallem ipſe* offam execratam : *ab eodem* copſ, *&* ſnæd, *vel* ſnid, (*à* ſnidan, *Belgis* **Snilden**, *quod ſcindere ſonat*) *particula, bolus. fruſtum, offa.*

Coſinus.] 1684. 17. *Gall.* Couſſin, *Pulvinus. Origo fortè à* Coxa : *quod ſedentium coxis ſupponatur. Latinis* coxim *adv. pro* coſſim ſedendo, *vel* in coxis nitendo. *Item Hiſpanis* Cuxin, *&* Coxin, *pro pulvino.*

Coſtagium.] 2616. 32. *Idem quod* Conſtamentum, *ſupra, &* Cuſtus, *infra : quæ vide.*

Coſtera.] 1218. 6. *Litus, ora maritima. Mat. Pariſ.* Coſta maris. *hiſt.* 258. 28. *unde noſtr.* **Coaſt**, *&* **Sea-coaſt**, *eodem ſenſu. Vocum poſterior à Gal.* Coſte *i. latus. unde aliàs nobis dict.* **the ſea-ſide**: *prior fortaſſe ab eorũ* Coſtier, *obliquus, quemadmodũ plerumq; ora maritima.*

Coterelli.] 706. 28. *Nam ſingulari nuſquam occurrit numero : plurali verò quandoque ſic, quandoque* Cotarelli. *qui quidam è plebe apud Gallos, ex prædâ & rapinâ (exlegum inſtar) viventes, nobilibus & eccleſiaſticis viris olim oppido infeſti. Gallis* Cotereaux, *&* Coſtereaux, *vulgo dicti. V.* 1451. 22.

Cottarius.] 2576. 39. *Cota. i. tugurii habitator. Vulg.* **a Cottager**: *à Sax.* cote *ſpelunca, latibulũ. Vide Spel.*

Craſpiſcis.] 897. 64. *Idem proculdubio quod alibi* Craſpeis; *Spelmanno noſtro* Grampois, *piſcis grandior. Vox compoſita, cujus prior ſyllaba in unâ, à Gall.* grand; *in alterâ, à Latin.* craſſus. *Bractono*, Craſſus piſcis. *li.* 2. *ca.* 24. *fo.* 55. *b. folio verò* 120. *a.* Groſſus piſcis.

Cremabilis.] 980. 21. *Quicquid facilè cremetur. Ulpiano* cremialis.

Crocardus.] 2493. 65. *Reprobum nummi genus, aliàs* Cocodones *dict. Vide Walſingham. hiſt. ad. an.* 1301.

Croftum.] 2089. 33. 2090. 32, 39. *Prædiolum (inquit Spelm.) pone habitaculum ruſticum, à latioribus campis ideo diſtinctum, ut animalia ruſtica ſubitis uſibus exhibeat. Angulus campi, idemque fortè Saxonibus quod nos hodie (Normannos ſequuti)* Clauſum *dicimus*. **a Cloſe**. *Vide Cowell.*

Cruciata.] 2660. 8, 9, 11, 12, 15 18. 2671. 23, 46. 2672. 45, 48. *Litera pontificia, quibus auxilium imploratur adverſus hoſtes eccleſiæ, in primis Saracenos & infideles, (quibus ſignum crucis ludibrio eſt :) quo tamen pontifices Romani contra ipſos etiã Chriſtianos, inimicos ſuos, (uti heic Urb.* 6. *contra Clement. Antipapam) interdum uſi ſunt. Vulgò*, **a Cruzada** : *à crucis ſigni in veſtibus opem ejuſmodi ferentium geſtatione.*

Culvertagium.] *Vide* Fridwita.

Cuneus monetæ.] 1816. 6 10. *Monetæ cudendæ vel percutiendæ jus. vulgò*, **Coynage**. *Vide LL. Æthelſtani reg de quibus hic*, 843. 32. *&* Conus, *ſupra.*

Cuppa mazerina.] 614. 29. *Idem quod nobis hodieq;* **a mazer**. *Belgis* maſer *eſt aceris arboris tuberculum, unde, ut fertur, vox orta ; quoniam (inquiunt) iſtiuſmodi pocula plerumque ſunt acerna.*

Curia Apoſtolica.] 2194. 27. *Vide* Apoſtolicus.

Curſaria.] 1164. 14. *Piratas, & latrones marinos, qui maria diſcurrunt, Galli vocant* Corſaires, *&* Courſaires. *Hinc, ut videtur*, Curſariæ *nomen, quod naviculæ genus* Celoci (*ni fallor*) *ſimile. utrumque à celeritate dictum, q.* curſoriæ, *quomodo Hovedeno dicta.*

Curtelagium.] 2090. 23. Curtilagium. 2029. 45. *Hortus olitorius, vel ubi leguntur olera. Vocabular. vetus Anglo-Latin.* **Curtilage or gardeyn**, Oleratium. *In eandem ſententiam Lindewod. Provincial. li.* 3. *tit. de decimis, cap. Sancta.* §. *omnibus.* Curtilagium (*inquit*) dicitur locus adjunctus curti ubi leguntur

guntur herbæ vel olera. *Vox est à Gallico* courtil; agium *addito in vocis productionem.*

Curtillum.] 764.59. rustici *curtillum* debet esse clausum æstate simul & yeme. Curtillum *hic idem quod alibi* Curticella. *i. parva curtis. Prædiolum intellige. Curtis enim, uti & Curia, habitaculum significat rusticum cum adscriptis prædiis, vel (ut Lindewodus*[a] *noster vocem explicat:) Curtis* est mansio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentib. *Idem Gallis, quod Italis* Mansus. *Pet. Benevent. Curtis vulgare est Gallicorum, sicut Mansus Italicorum. Item locus ille conclusus sub dio, ante ædes præsertim virorum principum. Vulgò,* a **Court.** *A voce ad rem: unde fortè Forensium nostrorum Breve,* de Curia claudenda, *ortum, de quo Cowell.*

[a] Provinciali. l. 3. tit. de decim. ca. Sanctæ. §. omnibus.

Curtis.] *Vide* Curtillum.

Custuma.] 1796.55. 2576.42,55. *Consuetudo: item vectigal consuetudine debitum. à Gallico* Coustume, *nobis* **Custome.** *Vide Cowell. in voce. in primis autem doctiss. Casaubon. Is. fil. de me studiisque meis optimè meritum, Tract. de Usu & Consuetud. pag.* 111, 112, &c.

Custus.] 1937.26. 1942.9. *Expensa, impensa, sumptus: vulgò,* **Costs**; *à Gall.* Coust.

Cyboreum.] 1019.7. *quandoque* Cyburium; *quandoque, & rectiùs,* Ciborium. *Arca, seu pixis, vel scriniolum super altare, apud Pontificios, in quâ sacramentum altaris conservatur. Gallis* Ciboire. *Vox à cibo, sacramentali scilicet, quem continet: & interdum ad eam tecti partem presbyteris sive chori translata, cui altare suppositum.*

Cynebot.] 845.62. *alibi* Cynegild, & Cenegild. *Lapsus hic doctiss. eques, qui voces expositurus eas cum* mægbote *confundit: quæ compensationis est pars illa interfecti cognatis debita; atque hic cognationi datur regia, sub* weræ *nomine, & tanquam natalis pretium, ut vocant. unde hæc Saxonica* pæpe belympaþ to ðam mægðe ðær cyne cynner. *i.e. weram* debent habere propinqui regii: *postea verò,* þam pæpe habbaþ ða mægar. *i.e.* ipsam *weram* debent habere parentes: (*intellige* propinquos, *ut infra in voce* parentes:) *cum quod sequitur,* cynebot, *omni populo debeatur, ob regem sublatum; juxta sequentia:* ⁊ þ cynebot to ðam landleod: *postea,* ⁊ ðam cynebot ſe landleode. *i.* ad gentem verò pertinet compensatio regia. *scil. quâ regia.*

Cyreath.] 842.62. *Cyreath.* i. jusjurandum electum, &c. *Juramentum scil. quod quis, cum quibusdam aliis conjuratoribus è majori numero selectis, præstaret: cui contrarium* Rimath, *quod nempe quis cum toto conjuratorum nominatorum cœtu vel numero daret. Prius à* cyre, *Sax. i. electum, &* að, *juramentum, nobis hodie* **oath**: *posterius à* rime. *i. numerus, & eodem* að.

Cyricsceattum] *Sic enim scribendū, quod* 761. *ult.* Ciricsceattum, *aliter,* (*ut in LL. Hen. 1. ca. 11.*) *sed perperam etiam,* Chericsceattum; *nec meliùs hic.* 469. 37. Syricsceat. *Vox est pura puta Sax.* cyricsceat *sc. quam Lambardus, legum Saxonicarum primus editor & interpres doctiss. sæpe Latinè reddit (quomodo etiam in verbor. explicatione eisdem LL. præfixâ)* primitiæ seminum, *ad verbum autem (inquit, & rectiùs)* vectigal ecclesiasticum. *quam quidem versionem, posteriorem sc. amplectitur doct. Whelocus*[b], *priorem, ut inconcinnam, nec immeritò, rejiciens. Primitiæ nempe Sax.* frumsceata. *aliàs* frumripa.

[b] Ad LL. Sax. Præfat.

In Gloss. sub finem Lambardi Glossar. Cyricsceat, *ecclesiæ census redditur; quomodo etiam vel apud Lambardum ipsum, LL. Canuti, par. 1. ca. 11. ⁊ bene quidem; cum re verâ census sit, sive in gallinis, sive aliis rebus, pro adinm decimâ, solvendus die S. Martini, de quo vide Gryphiand. de Weichbild. Sax. ca. 30. nu. 11. voce ductâ à Sax.* cyric, *ecclesia, &* sceat, *posterioribus* **scot** *census, vectigal, symbola, munus. Male interim* teoþan sceattas, pecuniarum decimas, *Latinè fecit idem Whelocus, Notis ad Bedæ hist. eccl. l. 4. ca. 29. seum dictio simpliciter, sive generatim, (quomodo Lambardo ibidem visum) decimas planè signet. Plura si cupias doct. Spelm. Glossarium adito.*

D.

DAggerius.] 2597.54. *Pugio, sica: vulgò,* a **dagger.**

Dalmatica.] 61.53. 441.64. 1159.13. *Vestis sacerdotalis, linea, longa, & candida,* Albæ *similis, vel* Superpelliceo; (*ut vocant, vulgò,* a **Surplice**:) *à Dalmaticis populis primò petita, de quâ pluribus Spel. & Watsius, qui* Dalmaticam *vestem etiam regiam fuisse notant, ac in regum nostrorum consecrationibus nondum exoletam.*

Danegild.] 942.30. 957.45. 1024.24. *Tributum Angliæ indictum, aliàs ob pacandos Danos, patriam infestantes, aliàs ob arcendos.* Tributū Danicum. *De quo justum habes tractatum apud doctiss. equitem.*

Dayworke.] 2203.26, 27. 28, 30. *Quantum terræ arabilis unius diei culturæ sufficiat: vel illud soli spatium quod uno die bonum jugo arari potest. ad verbum,* opus unius diei. *à vernaculo nostro* **Day.** *i. dies, &* **work,** *opus. Gallis* Journeaus, *à* jour, *dies: unde Latino-barbaror.* Jornale, Jornata, & *simil.*

De alto & basso.] 2526.51. *Idem quod infra,* 2604.54. In alto & imo. *Verborum formulâ, quâ facultas mutuo dissidentium consensu, arbitris conceditur, lites & controversias inter eos ortas, sursum deorsum; (quod Gallis* Haut & Bas) *pro suo arbitrio dirimendi, & componendi.*

Decania.] 59.13. *Dignitatem ejus hic intellige; qui in majori ecclesia, denis ad minùs Canonicis, sive Præbendariis (ut vocant) sub Episcopo præest.* Decanatum *aliàs nominant. De pluribus aliis vocis significationibus, Spelmannus.*

Decanus Christianitatis.] 1961.23. *Quem recentiores* Decanum ruralem, & *exteri* Archipresbyterum vicanum, (*de quo, ut & de* urbano, *Duaren. de sacr. eccl. minist. & benef. li. 1. ca. 8.*) *antiquiores Angli* Decanum Christianitatis *vocarunt: quare verò, jam ostensum in voce* Christianitas.

Decima.] 924.40. *Bractono nostro* Decenna. *Decuriam (inquit Lambardus in voce* Centuria) teoþung, *sive* tienmanntale, *id est decemvirale collegium appellarunt Saxones. Ac ne quis ignoret, decuriâ ex decem viris constabat, quorū singuli uniuscujusq; sistendi fidejussores erant, et quid eorum aliquis dedisset damni, id omne reliqui resarcire debebant. Sic ille, qui rem pluribus prosequitur. eum adi, item Wil. Malmesbur. de gest. reg. Anglor. li. 2. fo. 24. a.*

Decius.] 1522.33. *Gul. Neubrigensi, Rer. Anglic. li. 3. ca. 22.* Decius. *Vox est à Gall.* Dé, *al.* Det, *unde nostratium* **Die.** *pluraliter Gallis* Dets, *nobis* **Dice.** *Talus, taxillus, alea. Vide Spelm. in* Dadus.

Defalta.] 1933.62. *Vox fori. Defectus, negligentia, deliquium. A Gall.* defaut. *Bractono frequens. Vulgò,* **default.**

Defendere.] 311.9. *Prohibere. Videatur Spelm.*

Defensa.] 2605.60. 2606.1. 2737.17. *Roborarium: vivarium cervinum; sive locus conseptus vel inclusus, in quo feræ viva non pascuntur solùm, sed & defenduntur; eóque* Defensa *dictus, alias* Parcus. *quod vide. Sepem dicimus Angli, a fence.*

Defensabilis.] 2424.39. *Defensioni aptus. De nave dictum, ita ex omni parte habili & instructâ ut navali prælio inserviat.*

Defensivæ locorum.] 524.19. 528.12.703.61. *Vicecomites, ut secundo locer. hic significatorum:* Defensivæ locorum seu Vicecomitis. *quos Matt. Parisius ad ann.1153. p.86. l.37. ed. Wats.* Vicecomites *appellat, simpliciter. Sic autem nuncupati, quòd loca (i. Comitatum, vel Provinciam) eorum curæ & custodiæ sub Comite, commissa, tuerentur; vim & injuriam prohibendo, latrocinia compescendo, pacem regiam. i. publicam, non solùm legum tramite, sed armis etiam (si opus fuerit) promovendo; jura regia & vectigalia curando, colligendo, fisco inferendo.*

Dei judicium.] 942.2. 982.63. *Sic à veteribus dicuntur probationes & sortilegia, quibus ad reatus examen usi sunt:* Ordaleum *sc. & ejus species; quæ* Ferrum candens; Aqua fervida, *&* Aqua frigida; Symbolum Crucis, *& sacra ipsa* Eucharistia; Offa judicialis, *seu panis, item* caseus execratus, *(Saxonibus* corsned:) Duellum, *aliàs* judicium gladiatorium *dictum, &c. De quibus omnibus amplum satis, nec minus eruditum habes tractatum apud doctiss. eq.verb.* Judicium Dei. *De* Ordalio *nos infra, in voce.*

Delatura.] 763.5. *Pretium delatori constitutum. Saxonib.* melde feoh, *à* meldan, *prodere, detegere, deferre, &* feoh, *(unde nostr.* fee) *pecunia, stipendium, merces. V. Vossium, & LL. Hen.1. ca.64.*

Demands.] 1918.11. *Exactio, interpellatio, postulatio, vulgo,* Demaund: *à Gallico,* Demande.

Demanium.] 1113.51. *alibi* Domanium; *ex Gallico* Domaine, *quod à Latino* Dominicum. *Res significat dominicas, sive quas proprio quis jure possidet: ac κατ' ἐξοχὴν, quæ ad coronam regiam pertinent. Hinc* Domanium Franciæ (*Choppinum audis*) definitur illud quod nominatim consecratum est, unitum & incorporatum regiæ coronæ. *Hoc autem in loco,* demanium *priore usurpatur significatione, pro fundi scil. proprietate, hic. terris & prædiis quæ dominus hæreditariè (accipienti sc. & hæredibus suis) non tradidit suis (ut vocant) tenentibus, sed aut sibi retinuit, aut ad annos aliquot, sub certis etiam legibus elocavit. Vulgo,* Terræ Dominicales, *&* Demaine-lands. *Appositè igitur* Servitio *hic opponitur: cum* in dominico tenere, *&* in servitio, *è diametro sint contraria: posterius nempe terram sic, ut diximus, elocatam notat, sc. non possidentis propriam, sed quam eâ lege à Domino accepit ut aliquod servitium eidem exhibeat. Terras ejusmodi* tenementales *vocant. Illud, Saxones* inland; *istud,* utland, *al.* neatland, *vocârunt. V. Spelman. in voce* Inland.

Denariatus.] 1927.40. *Pretium rei quæ denariis æstimatur: puta mercis, redditus annui, &c. V. Spelm.*

Denarius S.Petri.] 469.32.802.24. *V.* Romepeny.

Denna.] 1776.16. *Locus sylvestris, asper, & incultus, porcisque pascendis accommodus: à* denn. *i. spelunca, cavea, ferarum latibulum vel cubiculum. Cogitandum tamen: interdum enim nec rarò,* Dena *scribitur, perinde ac si à* Dene *oriatur, quod Saxon. olim, ut nobis hodie, vallis. Spelman. vide in* Dena, *cui quandoque* Drof. *al.* Drove, *agmen vel armentum sonans, ex eo fortè præpositum, quòd porci pastum agminatim agantur: quarum agitator & curator, sive custos,* Drofmannus *olim dictus.*

Destrarius.] *V.* Dextrarius.

Desubitare.] 824.31. *Morsu de subito lacerare. De cane dicitur in hominem de subito irruente, & morsu lacerante, ubi de damno ejusmodi compensando.*

Dextrare.] 598.50,59. 671.41. 1130.20,26. *A dextris ire vel incedere; ut* Sinistrare. 671.42. *pro, à sinistris.*

Dextrarius.] 704.40. 1082.58. *Equus militaris, & bello aptus. Gallis* destrier, *&* dextrier; *Chancero nostro* destrer. *Sic autem (ni fallor) dictus à dexteritate: vulgò,* a ready horse. *Postea,* 2408.53. *pro Cataphractario.*

Diffacere.] 150.28. *Vox in LL. Hen.1. familiaris, sed* defacere *scripta: idem est quod alibi* difficere, *&* diffigurare, *sc. deformare, faciem sive formam, decus sive gratiam, adimere. Ut* hominem diffacere, *de eo qui oculum exsculpserit, vel nasum præciderit, aut simile quid egerit. Angli adhuc,* to deface; *item,* to disfigure, *hoc sensu. Ad intersectionem etiam significandam vox extenditur. Nempe ut opposita sunt* facilis, *&* difficilis, fateor, *&* diffiteor: *sic* facio, *&* difficio: *quasi dicas, facio, ut quis non sit. Similiter Sax.* doen *&* fordoen, *pro facere, & destruere: for enim hic, ut* dis *&* de *illic, privandi vel negandi est particula. Hinc autem* Disfactus. 831.6. *pro deformatus, mutilatus, ab eodem etiam fonte Gallorum* deffaict, desfaict, *ut & nostrum* defeate. *pro clades, strages: quod Gallis al.* Desconfiture, *a* desconfire. *Unde* Disconfituræ *vox apud Mat. Paris. cladem, cædem, stragem, significans, non diffidentiam, ut ibi explicatam habes. Hinc nostrum* Discomfiture, *eod. sensu, ut &* to discomfit, *pro devincere, superare, expugnare, &c.*

Diffidare.] 2549. *ult. Bellum indicere, vel hostem denuntiare, fide quæ ante fuerat renuntiatâ. Gallis* defier, *&* desfier, *Angl.* to defie. *a* dis, *negandi particula, &* fides: *cui contrarium* affidare, *de quo supra. Plura, Spelmann. Hinc* Diffidatus. 639.39.

Diffodere.] 896.65. *pro* Effodere. *De fure, saltem furti suspecto, dicitur, occiso sc. & sepulto, quem cognatus insontem probare conatur. Sax.* gif he clæne beo æt þam ordale. nime upp hine mæg. i. Si Ordalio probatus mũdus evaserit. tollat (*i. effodiat*) cognatũ.

Difforciare.] 830.41. 836.15,19. *Vox in LL. Hen.1. crebra, ut &* Deforciatio: *quarum posterior,* recti *(ut solet) adjuncto, denegationem sonat juris æqui, justitiæ sc. quando ab eo petitur, cujus interest ut rectum fiat. Sax.* rihtes wirnung. *Talis recti à Judice inferiori (Domino puta manerii, & ejusmodi) requisiti denegatio, jurisdictionem suam ei adimit, altiùs provocandi causam præbet, & in aliorum forum & potestatem jurisdictionem transire facit. De quo vide LL. prædict. ca.22,33,59. exemplo fortè ducto à LL. Edgari, par.2. ca.2. & Canuti, pa.2. ca.16. Quasdam alias vocis acceptiones, eam Forensibus nostris meliùs notam reddentes, vide apud Cowell. & author. Term. Jur. verbo* Deforciour.

Diraciocinium.] 1799.44. *Vide* ——

Dirationamentum.] 2130. 15,42. *Utrumque à verbo* ——

Dirationare.] 308.55. *al.* Disrationare. 850.28. *Sic etiam in LL. Hen.1. cap.2.29. Ubi. ca.48.* Disratiocinatio. *Hoc Normannico-Latinâ linguâ* Deraisnia, *quod ad facti sive criminis objecti negationem, & ejusdem negationis præstationem* (justificationem

vocant) restringunt Normanni; à probatione hoc modo distinguentes: Sciendum est (*ita vetus loci quod vocant Cutumtrium, cap.125.*) quod probatio semper habet fieri ad factum suum probandum. *Deraisnia* verò ad factum suum denegandum. Nemo enim tanquam actor ad factum alienum probandum debet admitti; nec etiam ad alienum factum *deraisnandum. Ut rem, & vocis etymologiam plenius pernoscas, audi cap. insequentis principium:* *Deraisnia* autem est lex quæ jam in Normannia constituta, per quam in simplicibus querelis insecutus, factum quod à parte adversa ei objicitur se non fecisse declarat. Et quoniam facti proprii unusquisq; præsumitur scire melius veritatem, *deraisnia* de facto quod ei objicitur conceditur insecuto, unde est quod homo *desrainat* id quod proponitur ab adverso, id est *disrationat* & demonstrat extra rationem vel sine ratione. Et sic per *deraisniam* irritat quod contra ipsum propositum est ab adverso. *Appositè doctiss. eques in voce:* manifestam mihi videtur (*inquit*) ipsa vox originem prodere à Latino ratiocinari; adjecto *dis*, quod in compositione contrarium sæpe notat, ut δὺς creberrimè apud Græcos. Sic *discordare, dissentire, dissuadere, &c. Disrationare* igitur est contrarium ratiocinando asserere, vel quod assertum est ratiocinando destruere. *Hoc Forensibus nostris hodie,* traversare. *Plura siquis cupiat, adeat velim eund. doctiss. equitem in voce, & Cowelli* Interpr. *verbo* Dereyne.

Disclamare.] 2027.38. *Vox fori nostri. V.* Acclamare, *&* Calumpnia.

Disclausus.] 764.60. *Sax.* unτyneδ. *i. minimè clausus, apertus; quomodo ager sepe carens, vel septo. A Gall.* desclos, *unde & nostratium* disclose.

Discooperiri.] 1216.40. *Activè* discooperire, *id est, inquit Vossius, operire, tegere, celare. Contrarium potiùs, ex adversativâ particulâ,* dis, *præpositâ. unde nostratium* to discover, *Gall.* descouvrir, *It.* discoprire, *Hisp.* discubrir, *pro revelare, detegere, quod tectum erat aperire. Hinc* Discoopertus. 1151. 25. *pro, detectus. Hinc etiam* Discooperator. 2575. 19,25. *pro, Explorator.*

Discredere.] 53.7. *it.* 60.36. 595.14. *Non credere, fidem derogare. Unde (ni fallor) & Gall.* descrier, *& nost.* discredit.

Disfactus.] *Vide* Diffacere.

Disparagiatus.] 1864. 26. *Connubio dispari vel incongruo junctus: cum fœminâ scil. natalitiis vel dote viro inferiore, vel è contra. quod* Disparagatio *dictum: unde verbum* disparagare, *vulgo,* to disparage. *Omnia à Gall.* Desparager, *eod. sensu.*

Dispensa.] 930.65. 1191.54. *Penaria, promptuarium. à Gall.* despence. *Vulgò,* a Spense.

Disrationare.] *Vide* Dirationare.

Dissaisire.] 1166.37. *al.* Disseisiare. 1231.28. *Bonis deturbare, vel possessione suâ exuere; quod in jure feudali* devestire. *unde* Dissaisina, *pro privatione possessionis vel dignitatis. quorum contraria* saisire, *&* saisina, *aliàs* seisire, *&* seisina, *pro possidendum dare, & missione in possessionem. atque hinc Forensium nostror.* to seize, *&* seisin, *item* to disseize, *&* disseisin, *quod hodie non dicitur nisi de prædiis: olim autem, saltem apud exteros, utique de bonis.*

Districtio.] 1934.40. *Pignoris captio: item bona ipsa pignoris nomine capta. vulgò,* a Distresse, *Vox juris nostri. V.* Namium, *& Spelmann. in verbo* Distringere.

Disvadare.] 2252. *col.*4. *Rem oppigneratam redimere, & recuperare: cui contrarium* invadiare, *quod vide.*

Divisa.] 657.2. 1459.48. *Vox fori, testamentum signans. forte à Gallico* deviser, *disponere, ordinare. Alio tamen occurrit sensu infra, 765.3. ubi terræ partem sive portionem notat, Sax.* ȝeδale-lanδ, *quemadmodum etiam supra, 611.11. & alibi, nisi quis agrorum limites intelligendos malit; quo quidem sensu plurics in LL. Hen.1. ut & apud Bracton. fol.180.b.*

Diusculè.] 1163.20. 1269.63. 1271.1. *Aliquandiu, aliquantisper.*

Domes-day.] 1864. 48. *Codex Angliæ censualis, totius regni descriptionem, duobus voluminibus exaratam, continens, tempore Guilielmi primi, Conquestoris dicti, & de ejus mandato scriptus, & Westmonasterii inter Scaccarii. i. Fisci archiva repositus. unde autem sic dictus, inter alia plura, ostendit Spelmann. in voce. Vulgò,* Domes-day-booke.

Domicella.] 884.10. *à Domina, q.* dominula. *i. junior domina. Huntindon. ad ann.* 1000. *Dominam vocat, quæ hic* Domicella: *appellatio (inquit Cotgrav.) Galliarum regis fratrum minorum filiabus peculiaris: hic autem ad Normanniæ Ducis filiam extensa, tractuque temporis amplioris adhuc significationis; & tandem apud nos, ut hodie, puellam vel virginem omnem nubilem, adhuc tamen innuptam significans, vulgò,* a Dam'ell.

Domicellus Abbatis.] 1784. 28. 1980.52. *Eodem sensu fortè, ac Gall.* Damoisell, *scil. pro nobili juvene gladio militari nondum accincto.* Valettus *fortè, quod vide.*

Domigerium.] 2657.53. 2682.14. Dominigerium. 2605.57. *Damnum, jactura, detrimentum: vulgò,* dammage, *Gallis* dammage.

Dominicum.] 453.37. 6[illegible].19,27. 1046,36. 1168 35. *Idem quod alibi sæpius* Dominium, *ut* 305.18. 306.27. 641.25,28. *quandoque* demanium, *ut supra, quod vide. Nec ius in aliquo dissimiles terræ illæ* dominicales, dominicatæ, *&* indominicatæ *alibi dictæ, ut Spelmanno jam monitum in voce. unde* dominicatus, dominicatura, *& similia, olim efficta, de quo Voss.*

Dominium.] *Vide* Dominicum, *&* Demanium.

Domnus.] 115.6. 191.21. *alibi* Dompnus. 370. 47. *Crebrum ævo sequiori pro* Dominus: *sed de ecclesiasticâ dignitate fungentibus plerumque dictum.*

Dormitorium.] 1897.20,22, *&c. Monachorum commune cubiculum. vulgò,* a Dormitory, *usitatius autem,* a Dorter.

Dorsale.] 61.51. *Matth. Parisio. & aliis* Dossale. *Pallium sive aulæum à tergo mensæ dominicæ, in maceriâ sive pariete, ornatus gratiâ, suspensum, aliter,* Frontale *dict.*

Doruvernia.] 184. *penult.* Paucis *Doruverniam* applicuit navibus. *item lin.*30. Castellum in *Doruberniæ* dominio. *Locum Florent. Wigorn.* Dorverniam *vocat, Malmesburiensis verò* Dovoram, *al.* Doveram, *Westmonasteriensis* Doveriam, *qui* burgum *vocat, incolas autem,* burgenses: *quò, cum authore nostro, Eustachium Boloniæ Comitem navibus applicuisse scribunt, de Castello in loci clivo mentione addità. Ex quibus omnibus veri satis est simile, oppidum illud in agro Cantiano ad mare positum, arce munitum, Romanis* Dubris, *posteris* Dovera, Dovoria, *dictum; non autem* Dorobernìæ *urbem,* Cantuariam

scil. à Saxonib. dictam, hic intelligendam: eosque erroris arguendos qui rem Cantuariæ gestam volunt; qui quidem locus, nomine à Romanis, seu potius Britannis, eorum praecessoribus, imposito, recte Dorobernia *dictus, ut nobis alibi ostensum: alter autem nunquam sine errore. cujus arguendus est Thomas ille Walsinghamus in Ypodig. Neustriæ, ad ann.* 1067. *gesta quadam Dorobernie castello assignans, quæ, si Guiliel. Pictaven. & Order. Vitali illius ævi scriptoribus fidem habeamus, ad arcem spectant Doverensem, sive Dubrensem. Hæc autem obiter, ut utrique locorum rectum restituamus nomen.*

Dosserum.] 898.8,9. Corbis (*ut vocant*) dossuaria. *à Gall.* dos, *i. dorsum: utpote à tergo equi gestatum. Gallis,* Panier, *à panis, q. corbis panaria. Vulgò hodieque,* a Dosser, *al.* a Pannier.

Dotalicium.] 86.8. *Quicquid Sponsa à Sponso datur: ἀντιφέρνη: doti contrarium, quod φερνὴ, id scil. quod maritus accipit cum uxore. De priore Hotomann. sic: Dotalicium* ususfructus partis bonorum mariti, quam uxori propter nuptias dat, ut eo post suam mortem alatur. *Alibi hoc* & Morgengabe *confert: Morgengabe (inquit)* videtur idem apud Germanos fuisse, quod Germano-latini scriptores dicere solent *Dotalitium,* nonnulli *Doarium,* Græci *hypobolon:* hoc est, unde se tueri mulier mortuo marito possit, qua de caussa *Vitalitia* quoque appellantur, quasi quæ utenda fruenda mulieri in omne vitæ suæ tempus attribuuntur. *Huic, ni fallor, respondet Sax,* ꝼoꝛꞇeꝼlean, *de quo infra.*

Dotarium.] 1113.47,48. *Idem quod* Dotalitium, *supra.*

Dressorum.] 2011.4. *Abacus, vasarium, repositorium, Gallis,* Dressoir, *nobis* a Dresser, *al.* Dressing-board. *Vocabular. vetus Anglo-Latin.* Dressur or Dressing-boord: Dressorium, Directorium. *Hoc Belg.* Tritsoor, *al.* Tresoor. *atq; hinc, aut ego fallor, Refectorii ornamentum illud,* Trisorium *dictum, de quo, ex Magno Chronico Belgico, Vossius: quod ipse, affinitate soni, ut videtur, deceptus, gazophylacium sive ærarium (quod Belgis,* Tresoorie) *interpretatur.*

Dretum.] 896.62. *Mendose pro* Hundretum. *Sic enim Saxon. in Textu Roffen.* And ᵹiꝼ hpa ꝥeoꝼ clænꝛian pille, lecᵹe an C. ꞇo peꝺꝺa, *&c. Versionem ita corrigo:* Et si quis furem purgare velit, unum *hundredum (centum solidos intellige)* in vadio ponat: dimidium apud terræ dominum, dimidium apud præpositum regis intra portum, & adeat triplex *Ordaleum.* Si mundus sit in *Ordalio,* effodiat cognatum suum: si verò sit immundus, jaceat ipse fur ubi jacebat, & centum (*solidi scil.*) pendantur, *pignore sc. deposito mulctetur.*

Drinclean.] 931.35. *Tributum potus, ut hìc: Lambardo verò,* dona potionis honoraria. *Idem fortè quod alibi* Scotale. *de quo infra. Vox composita à Sax.* ꝺꝛinc, (*quod nobis mansit*) *potus, &* lean, *stipendium, merces, tributum; unde nostratium* Loane, *pro lucro ex usurâ, & simil.*

Dromundus.] 624.24,27. *Ingens navigii genus. Matt. Paris. in Hen.* 1. Apparuit ei navis quædam permaxima, quam *dromundum* appellant. *A Gallico* dromant: *hoc autem à Græco, δρόμος, cursus. Ethelwerdo Saxoni,* dromon, *&* dromonus.

Duellium.] 122.18. *Corrige,* Duellum. *Singulare certamen intellige, quod genus examinis cum in Anglo-Saxonum monumentis, quod sciam, non occurrat, Normannis eorum successoribus, ut verisimile est, debemus, à quibus è Normannia, post conquestum (ut vocant) huc adductum* [illegible]. Hoc genus——à Normannis (cum Anglis illis antiquioribus antea ignotum erat) invectum est. *Sic author Antiquitat. Britannic. pag.* 103. *Truculentum morem in omni ævo acriter insectarunt theologi, & ab eo, principum clementiâ, excusantur plures: inter alios, cives Londinenses, ut in chartâ libertatum eis ab Hen.* 1. *concessâ, legibusque suis insertâ: similiter cives Cantuarienses, Henrici* 2. *diplomate, in hæc verba:* Concessi etiam eis——quod nullus eorum faciat *duellum,* & quod de placitis ad coronam pertinentibus, se possint disrationare secundum antiquam consuetudinem civitatis, *&c. Regale quidem privilegium, duelli casus (ne dicam impietates) vitandi gratiâ civibus indultum; cui illud simile Cantianis omnibus, in terris quas possident (ut loquuntur) in* Gavelkynd, *olim erogatum, de quo in agri illius ut vocant Custumaria apud Lambardum, non procul à fine. Vide Glanvil. li.* 2. *ca.* 3. *li.* 14. *ca.* 1. *Plura autem videas apud doctiss. equit. verb.* Jurata. Lex apparens. Assisa. Adhramire. Judicium Dei. *Item Tholosan. Syntag. jur. lib.* 48. *ca.* 15,16. *Quercetan. Not. ad Bibliothecam Cluniacen. pag.* 160,161. *Lindenbrog. verb.* Campio. Duellum. Pugna. *Superest apud nos hodie in solennioribus juris actionibus, licet rariùs in usum veniat, ut fusiùs ostendit doctiss. eques, verb.* Campus, *&* Lex apparens; *cujus ibidem, ut & alibi, conjecturæ assensum meum facilè præbeo, de* Juratarum *scil. nostrarum, (judicii nempe apud nos duodecemviralis) si non origine, saltem resuscitatione, & frequentiori deinceps usurpatione, ab Henrico ejus nomine secundo, quo tempore (Glanvilla teste, li.* 2. *ca.* 7.) Duellum *in tanto, licet non in toto sustulit is; cum utique temporibus anterioribus rei, rarum, nominis autem (duodecemvirale judicium intellige) nullum apud nos extet vestigium, quicquid alii somniarint in contrarium. Vide* Bellum.

Duploma.] 604.64. 620.32. *Pro* Diploma; *eâ nempe vocis significatione, quâ apud jurisconsultos accipitur pro itineris festinatione, quum per dies singulos duo itinera conficiuntur.*

E.

EAhtayn.] 900.33,35. *Octo homines, vel numerus hominum octonarius.*

Ealahus.] 826.10. *Vox Saxonica, cauponam significans, vel popinam: ab* eale. *i.* cervisia, *veterum Anglorum potu, &* hus, domus; *unde nostratium* Ale-house, *pro compotationis domo. Simile habes in LL. Inæ reg. ubi de rixâ inter convivas, & ejus animadversione: quemadmodum etiam in LL. Hen.* 1. *cap.* 81. *Ad pleniorem autem rei noticiam, quædam de veterum Germanorum (à quibus tum Normanni, tum Saxones oriundi) moribus paulo altius petenda sunt. Audiamus igitur, qui de illis ut luculentissime ita fidelissimè scripsit, Cornelium Tacitum, insignem illum Historicum, in peculiari tractatu de morib. Germanorum:* Diem (*inquit*) noctemque continuare potando nulli probrum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ, raro conviciis, sæpiùs cæde & vulneribus transfiguntur. Sed & de reconciliandis

liandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus, & adsciscendis principibus, de pace denique & bello plerunque in conviviis consultant: tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. *Hoc, in parte, & de aliis quoque nationibus tradit Quintil. in Declamat. his verbis:* Ut severa nobis antiquitas tradidit, infestos animos placavere mensæ, & homines qui inter se armis atque exercitibus constiterant, tuti tamen jacuere mediâ cœnæ fide. *De hoc autem pluribus Cluver. German. antiq. li. 1. ca. 42. Schedius de Diis German. ca. 35. Id hodieque durare inter Germanos testatur vir doctus in libro Anglico nuper edito, cui titulus:* **A Discourse concerning the Lords Supper by R. C.** *quibus (inquit)* **Den friden trinchen**, *pro pacem bibere. Potationum hujusmodi quædam (ni fallor) umbra adhuc manet nobis in* Alis, *ut vocantur; ubi, quemadmodum etiam in* Vigiliis, *(vulgò,* **Wakes**) *convenitur, non solùm convivii causâ, sed & ut jurgia, lites & controversiæ inter vicinos ortæ audiantur & componantur. Vide Caræi Notitiam Cornubiæ, pag. 68. & Chaucers Interpretem, in voce* Vigils.

Eastintus.] 837.24. *A Sax.* eapꞇ inne. *i. orientalis plaga vel regio: ab* eapꞇ; *oriens, &* inne, *cubiculum, cella, caverna; & per translationem, plaga, regio; quidvis nempe loci limitibus inclusi, & ab alio disterminati.*

Ebdomadarius.] 953.15. *Rescribe* Hebdomadarius: *quomodo vocarunt eum ad quem vices devenere, sive in ecclesiâ sacra faciendi, sive in monasterio res familiæ necessarias administrandi, quis ordo hebdomade quaque variabat.*

Eberemurder.] 929.20.1. probatum murdrum. *Vide* Abarnare.

Ecclesia commendata.] 456.49. 593.29. titulata. 439.39. 456.49. *Prior est quæ plerunque ad certum tempus custodienda regendaque collatione revocabili, alicui, tanquam fidei commissario, concreditur, absque titulo, ut dicunt; quo titulo qui donatus, nomine & jure proprio, quoad vixerit, possidendam ecclesiam obtinet. Hinc in jure Canonico, ecclesia in* Commendam, *& ecclesia in* Titulum *collata, ubi semper, ut & hic, instar contrariorum, opponuntur. Vide Histor. Concil. Trident. li. 6. pag. 500. & Duaren. de benefic. lib. 5. cap. 7.*

Ecclesiæ rusticus.] *Vide* Rusticus.

Edeling.] 366.40,65. *Vide* Adelyng.

Edia.] 2682. 4. ——qualiter quoque onera incumbentia regi & regno levius ad ediam communitatis supportari poterunt. *Ubi* ediam *fortasse pro* esiam, *vulgò*, **ease**. *i. levamen.*

Elargatio.] 2276. *col. 4. Augmentum, ampliatio. Vulgo.* **enlargement**. *A Gallico* elargir, *ampliare, dilatare.*

Elemosina regis.] 150.39. *Nummi Romæ pendendus. Denarius sc. ab Ina occiduorum Saxonum rege, primò; postea verò ab Offa Merciorum rege, ex singulis regni sui domibus sive familiis Romæ collatus: unde* Denarius S. Petri, **Romescot, Romepeny, Romescoh, Harth-peny**, *&c. aliàs dictus, de quibus suis in locis.*

Elemosina pro aratris.] .469.31. 901.62. Carucarum. 920. 1. *Arationis elemosyna, Lambardo: Sax.* ꝩulhælmeꞅꞅe. *à* ꝩulh, *aratrum, &* ælmeꞅꞅe, *nobis* **almes**, *eleemosyna. Denarius fuit in singula aratra impositus, pauperibus eleemosynæ nomine erogandus, & ab Ethelredo rege (ut quidam existimant) institutus: sed falluntur, cum in LL. Edo. senio. nominatim occurrat.*

Elemosinaria.] 1799. 39,57. *Munus Eleemosynarii. Item domus monasterio contigua, ubi pauperes quidam, monachorum eleemosynis sustentati, simul habitarent, vulgò,* **the Almnery**. *Cui quidem loco, sive domui, tum in adium reparationem, tum in pauperum ibi hospitio donatorum victum & vestitum, prædia quædam olim attributa, vulgò,* appropriata: *quorum omnium cura alicui loci monacho commissa, qui ideo* Eleemosynarius *dictus, vulgo,* **the Almner**, *al.* **Almoner**.

Eleemosinata possessio.] 658.10. *Prædium scil. vel terra, eleemosinæ titulo possessa, atque possessori eo nomine originitus concessa: cujusmodi sunt Monasteriorum, xenodochiorum, & locorum iis similium, prædia; in puram scil. & perpetuam eleemosynam plerunque collata.*

Emenda.] 308.45. *& sæpe,* Emendatio. 42.44. *Videatur doctiss. equit. Glossar. in voce; ubi* emendam, *&* emendationem; *per id exponit quod in restaurationem damni tribuitur; à Gall.* amende, *&* emende. *Unde nostratium* **amends**. *In hoc (inquit) à mulctâ differt, quod mulcta judici, emenda verò parti læsæ datur: laudato hoc fine speculo Saxonico, cui convenit quod è Judicio Saxon. art. 53. l. 3.* Landrecht, *per Gryphiandrum, in suo de Weichbild. Saxon. tractatu, cap. 58. nu. 21. allatum,* **Wette gibt man dem Richter, Buße aber dem klager.** *i. (memetipso interprete)* Mulctam judici dato, emendam habeat actor. *Distinctio quidem hodie observata, nec nuper inducta, licet initio fortè secus res habuerit. Olim enim mulctâ sub emendationis voce comprehendebatur, quæ Sax.* boꞇe *dicta: unde causas distinguit Hen. 1. cap. 12. in* emendabiles, *&* inemendabiles. *i. mulcta pecuniariâ redimendas, vel non: quarum posteriores, Saxonum linguâ* boꞇleaꞅ *dicta, hæc enumerata col. 929. 18. 19. 20. 21. Ex scelerum inexpiabilium genere sunt, aut similium, quæ Teutonicis* **Ondaet**, *de quo vide Buchel. Not. in Heda Histor. Ultraject. p. 238. & Kilian. in voce. Plura adhuc in* Agild, Botolos, Infolutus, Orgilde, Ungeld.

Emunitas.] 1576. 48. *& alibi. Pro* Immunitas.

Encennia.] 731.41. ——& religionis *encenniis* solempnitatem celebret. *Lege* religiosis encæniis; *quæ Bedæ, lib. 1. cap. 30.* religiosis conviviis *dicta.*

Eodorbryce.] 826.13. Ceorli *Eodorbryce.* i. rustici sepis fractio. *ab* eoꝺop, *sepes, &* bꞃyce, *fractio, effractura.*

Equilocus.] 129.65. *Elfred* rex *Saxonum* audacissimus, ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse *equilocus* duas poteqti virtute naves exuperavit, *&c. Ubi quid significet* equilocus *anceps ipse, aliis explicandum relinquo. Forte, sibi non favens, cavensve; nec periculum fugiens: sed ad omnem eventum paratus; quasi æquo nunc cum suis commilitonibus contentus loco. Nisi potiùs* equilocus *hic, monachicâ (ut ita dicam) licentiâ, pro* æquiloquus. *Rex autem iste ab æquitate & justitiâ longè latéque fuit celeberrimus, & ab Asserio, qui vitam ejus descripsit,* veridicus *appellatur.*

Erminius.] 642.53. *Idem forte, qui doct. Spelmanno*

manno & Vossio, Arimannus, sive Erimannus, quam vocem conflatam existimant a Sax. Here, quod non solùm exercitum, sed etiam dominum significat: & man, h. e. vassallus, sive cliens. Ut posteriorem vocis partem, de quâ minimè dubitandum, mittam, priorem videamus. Nondum equidem mihi occurrit vox Here, pro Domino, monumenta inter Saxonica, ut nec vel equiti ipsi doctiss. quem in hanc rem vide in voce Here. Vox si sit Saxonica, ductam mallem ab eorum are, honor, & man; q. arimannus sit, qui honorem domini conservare & promovere teneretur, qualis ille qui Fidelis ministerialis dictus, de quo idem doctiss. eques in voce Fideles. Ubi, ultra id quod à vassallo communi requiritur, de domini sui honore custodiendo jurat. Tales autem aliàs dicuntur Familiares & Domestici, utpote è familiâ dominicâ. Hinc, inquam, fortè vox petenda; nisi, quod mihi quidem magis arridet, quis malit à Sax. hyran, obedire, subjacere, auscultare: unde hyreman, pro subditus, vel subjectus, quomodo apud Spelmann. Concil. p.601, 602. formâ Latinâ hiremannus, ut hic, 855.42.

Erthmiotum.] Vide Bilage.

Escaeta.] 659.21. 1099.61. A Gallico escheoir. i. cadere, accidere, vel contingere. Significat bona, terras scil. vel prædia, quæ Domino feudi obtingunt ob delictum feudatarii, aut defectum hæredum; feudatario sc. decedente sine hærede: aut alias nonnunquam sumitur pro ipsâ confiscatione. Atque hinc officiales vel ministri escaetis, in usum fisci, exquirendis accommodati, Escaetores dicti. Vulgò, Eschetours: res autem, Escheats. Justinianistis, bona caduca.

Escambium.] 702.60. 703.34. 1776.3. pro Excambium, h.e. permutatio. Unde Excambiatores. 654.31. pro trapezitis, numulariis, argentariis, & similibus.

Escapium.] 1917.8. Fuga, evasio. Vulgò, an Escape. Vox Gallica.

Escarletum.] 1149.24. Coccum signat, vel Coccocinũ, fortè à Gall. Escarlate, unde nostratium Scarlet.

Esiamentum.] 2143.39. Vide Aysiamentum.

Essoniare.] 2034.22. Est (inquit eques doctiss.) excusare aliquem in foro, qui indictâ die non comparuerit submonitus; causamque impedimenti apud judicem promovere. Aliàs Exoniare. A Gallico, Essonnier, Essoyner, Exonier, eo sensu. Hinc etiam Essoniator, 1933. ult. pro eo qui alterius absentiam sic excusat. Gallis Exoniateur, nec aliunde Forensium nostratium Essoine; eorum Latinitate, Essonium: quod quidem multiplex, ut apud eundem equitem videre licet.

Esterlingus.] 1155.38. Denarius Anglicanus, olim sic, hodie sterling, dictus. Vocis (ni fallor) origo à Sax. steore[a]. i. lex, canon, regula: quòd ejusmodi numus legi vel canoni numario (de quo Spelmannus in voce) sit conformis, numus scil. formâ pariter & pondere legalis, sive regularis; unde nostratium bona & legalis moneta Angliæ: ling addito, in vocis productionem, ut quibusdam visum: potius, ut opinor, cum Butlero[b] nostro, (quemadmodum in Dearling, Wearling, Fondling, Hireling, Shaveling, Stripling, Worldling, Changeling, Suckling, &c.) ut verbi cui adjungeretur notaret subjectum. Parum interim me movet quorundam objectio, qui de tantâ vocis antiquitate, nimirum Saxonicâ, ancipites, altum de eo in monumentis illius ævi silentium huic etymo obstare volunt; cum quidem inter vocabula apud nos antiqua, nondum penitus obsoleta, quædam sint, quæ licet ante Normannorum adventum, in monumentis nostris, sanæ saltem fidei, nusquam, quod sciam, occurrant, Saxonicæ tamen originis esse alibi[c] sat planè indicatum existimem: qualia Gavelkind, Gavelmannus, Socmannus, Socmanria, Socagium, Scotale, cum sexcentis aliis. ¶ Præterea demus vocabulum apud Saxones non extare; vix tamen ante subacti erant à Normannis, quàm verbum à nostratibus usurpatum. Eodem enim ævo, nummi sterilensis mentio, sc. apud Orderic. Vitalem, Uticensem Cœnobitam, natum ann. Dom. 1075. qui in Histor. ecclis. li. 5. sub anno 1082. Rogerium de monte Gomerici in fundatione Scrobesburiensis monasterii sic à quodam compellatum refert: In primis advenientibus monachis cum cementario, ad jacendum monasterii fundamentum; ad inchoationem ejusmodi porrigam xv. lib. sterilensium. Nec minùs (imò magis adhuc) hic appositus ille locus ex eodem authore ab ornatiss. LL. Hen. 1. editore[d], in suâ ad lectorem præfatione, pag. 154. adductus: Regi (Conquæstori) ut fertur mille & sexaginta libræ sterilensis monetæ, solidiq; triginta, & tres oboli, ex justis reditibus Angliæ per singulos dies redduntur, &c. Adde his ipsissima Conquæstoris verba in chartâ quadam Uticensi monasterio concessâ, & ab eodem Orderico, pag. 602. exhibitâ: Mabilia verò ejusdem Comitis filia, de reditibus suis in Anglia lx. solidos sterilensium pro decimis suis dedit S. Ebrulfo per singulos annos ad luminaria ecclesiæ, &c. Posteris remansit eadem vox, usurpata siquidem temp. Guilel. 2. & Hen. 1. eod. Orderico teste, pag. 768, 786, 788. Nec longè postea, sub Hen. sc. 2° occurrit iterum, mutata tamen in sterlinum. Robertus enim de Betuna, advocatus Atrebati, chartâ suâ super eo confectâ[e], ad feudam firmam (ita MS.) concessit Abbati & conventui S. Salvatoris de Feversham totam terram suam de Messewella cum omnibus pertinentibus in perpetuum, pro decem libris sterlinorum: eodem abbate & conventu, compensationis ergò, concessori & suis centum marcas sterlinorum retribuentibus. Tandem, nec longè posthac[f], ad formam pervenit vocabulum quâ nunc vulgò scribitur, sterling scil. variatâ tamen interdum formâ illâ in Esterling: occasione inde quibusdam tributâ, nec paucis iis, nec indoctis, nomen illud quibusdam, ab orientali hinc situ, Esterlings vocatis, ascribendi, quos asserunt huc aliquando venientes, artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi, celebrem reddidisse, nomenque suum facto deinceps reliquisse. Cum autem horum Esterlingerum adventum ad Johannis regis ævum referant, fidem rei labefactant, utpote cum longè antea (sub ingressu sc. Normannorum, temporibus etiam Gul. 2. Hen. 1. & 2.) vocabulum istud, formâ quâ priùs, sat planè occurrat. Quinimò, forma hæc scribendi Esterlingorum cum E sc. sterlingo præposito, ut verisimile est, Gallicismum[g] sapit. Gallis enim (cum Hispanis) in more fuit, & est, pluribus vocibus Latinis, ut & Anglicis, quibus ab S. literâ initium, E. præponere suasq; facere: quod quidem accidisse sterlingo nostro nihil mihi verisimilius visum, ubi tandem, occasione & cohabitationis & commercii, nobiscum, in usurpatione vocabuli, Galli communicarunt. ¶ Quod ad illud argumenti corum

[a] Quod à steoran regere, gubernare: unde steoperman, pro. navarcho.

[b] Grammat. Anglic. Cap. 3. §. 1. pag. 36.

[c] Tract. de Gavelkind.

[d] D. Rog. Twysden. eq. aur. & baronett.

[e] In archiv. Archiep. Cantuar.

[f] Jo. Saresbur. enim sterlingorum meminit. Epist. 31.

[g] V. Merulæ Cosmog. par. 2. li. 3. c. 1. Besold. de nat. pop. c. 18. verb. Escarlatte. Vossii Gloss. verb. Sunnis, & Esterling.

rum adminiculum attinet, qui Esterlingis *illis vocabulum hoc, ut diximus, attribuunt.* (*nempe quod in transmarinis regionibus vox recepta sit, ut è Jure canonico non semel liqueat, in cap. sc. 3. de Arbitris, & cap. Constitut. 12. de Procurator.*) *hoc verum fateor. Advertendum tamen, decretales illas Epistolas ad loca spectare, vel nostra (regis scil. nostri) eunc temporis subjecta ditioni, ut Lexovium in Normannia; aut commercio nostro (ut vicinitatem taceam) celebria, ut* Calais; *talia nimirum loca, quorum incolæ, ut in mercibus, sic etiam in vocibus, mutuo saltem commercio (qualis hæc præ aliis) necessariis, nobiscum communicarunt. Adde his, quod exteri vocem non agnoscunt, sed planè abdicant, ut Anglis propriam, inter alios, (præter Polydor. Vergil. Hist. li. 16. & Covarruviam, in veter. collatio. numismat. cap. 2. nu. 22. ubi, ex eodem Polydoro, Anglicanam indicat:) Buchelius, Notis ad Beka Chronica Ultrajectl. pag. 51.* Sterlingorum moneta (*inquit*) Anglicana est. *Kilianus etiam, de variis variar. regionum libris, exponendi ergò, verba faciens,* libram sterlingorum, *Teutonicis* **pond sterlincks**, *Anglicanam appellat. Quibus concordant Henschius, in tractatu de Asse, & partibus ejus pag. 225. Sterling (inquit)* est commune monetæ nomen in Anglia, &c. *& Paulus du Maii, Notis ad Innocentii 3. Epist. p. 236. Freherus etiam, de re monetariâ, cap. 3. Sterlingus (inquit)* in Anglia, Scotia. & Hibernia. *Quâ quidem voce sic domum revocatâ, ad reliqua pergamus.*

Evidentiæ.] 2207.31. *Illa donationum tabulæ, sive codicilli, quæ Saxonibus* **Landbocs**, *q. prædiorum libri; Normannis* Chartæ *dictæ. Vulgò, (quia rem faciunt evidentem)* **Evidences**.

Ewice.] 859.9. *Corrige,* Ewbryce. *i. adulterium: ab æw, conjugium, &* bryce. (*nobis hodie* **brech**) *violatio: quòd conjugium adulterio violetur. Hinc fidem tori frangere, Germanis est* **ehe-brechen**, *Belgis*, **ec-breken**: *adulterium*, **ehe-brech**, **ec-breke**.

Examinatio coporis & sanguinis Domini.] 451.8. *aliàs probatio, vel purgatio per Eucharistiam, de quâ consulendus doctiss. eques in* De priscis suspectorum examinibus, *Judicium Dei nuncupatis; ubi Lotharii regis hic memorati examen istiusmodi nominatim exhibitum.*

Excaeta.] 1938. *V.* Escaeta.

Exenium.] 1307.17. 1478.20. *& alibi sæpe. Vide* Præsentia.

Eximperatrix.] 1339.29,33. 1346.14. *& alibi. Imperatoris vidua. De Matilde, quondam Henrici imperatoris uxore, dictum.*

Exitus.] 1941. 1. *Fructus, redditus, proventus.*

Exlegare.] 186. *penult.* 187.64. *Exlegem reddere, vel beneficio legis exuere, adeò ut lege agere non valeat. Talis, Forensibus nostris* Utlaga, *vulgò*, **an Outlaw**.

Exoccupare.] 500.15. 565.64. *De possessione dejicere, pellere, vel removere. Aliam invenias vocis significationem apud Voss.*

Exordinare.] 824.20. *Sacerdotali gradu spoliare, vulgò,* degradare, *i. de gradu dignitatis suæ dejicere. Sax.* unhadian: *ab* un, *particulâ privativâ, &* hadian, *sacris initiare, vulgò,* ordinare.

Ex possibili.] 837.67. *Ita,* possibilitatis accusari. 825.41. *hoc est, de malo vel damno aliquo datâ operâ, & voluntariè, facto; cui contrarium* ex impossibili; *sc. non datâ operâ, sed invitè. Huc pertinet illud.* 929.56. Et si quisquam agat aliquid *impossibiliter*, non est omnino simile ac si voluntariè faciat. *Ubi Lambardus.* Neque verò ejus rei quam quis invitus, ac voluntarius fecerit, una eademque habenda ratio. *Hæc Saxonibus* ȝepealdeſ, *&* unȝepealdeſ. *Mitiùs tamen licet hoc in casu agendum sit, & in tanto, ut dicunt, authorem excuset, non tamen in toto, vel ex integro. Unde proverbium illud Saxonicum in L.L. Hen. 1. cap. 90.* Brech ungewealdes, bete gewealdes. *i.* **Unwittingly offend, wittingly amend.** ȝepeald *enim Sax.* possibilitas, unȝepeald, impossibilitas. *Monendum hic, locum in LL. Sax. unde voces istæ haustæ, Edo. sc. senio. cap. 8. ab authore nostro perperam hic Latinè versum*, ex possibili, vel impossibili: ne ƿulnaþþaþ ne ƿriþian ne ƿeoþmian, ƿilleſ ne ȝepealdeſ. *i. (ut Lambardus probè)* Nemo cum sceleris damnato pacem habeto, neve eam sciens volensque hospitio excipito.

Extolneare.] 897. *penult. Teloneo (quod vulgò nobis* **Tol**) *liberare.*

Extorpari.] 860.6. Et de servis, si qui furentur, senior ex eis capiatur, & occidatur, vel suspendetur: & aliorum singuli verberentur, & *extorpentur*, & truncetur minimus digitus in signum. *Fortè reponendum,* extorqueantur; *nisi malis* extirpentur, *de terrâ sc. vel patriâ: i. exterminentur.*

Extracta.] 2181.15. *Sic vulgus leguleiorum, pro* Excerpta. *Angliè,* **Estreats**. *Heic autem substantivè ponitur, & significat verum archetypi alicujus exemplar integrum,* (copiam *vocant:*) *aut notas inde sumptas, puta mulctarum in actis curiæ conscriptarum; ut per Ballivum, aut alium ejusmodi ministrum ab eis quibus fuerint imposita exigantur.*

Exulatus.] 923. *penult. Exul factus.*

Exuperare.] 129.66. 859.56. *pro superare, subjugare; item capere vel prehendere. Quod autem hic, loco poster.* Exuperent, *&* 830.28. exsuperetur, *Saxonicè habetur* ȝepylde, *quod idem est ac prehendito, vel in potestatem redigito, vulgò,* capias, (*unde Forensium nostrorum Breve,* **Capias** *dictum*) *à* ȝepylדan, *al.* ȝepealdan, *regnare, dominari, imperium tenere. Hinc nostratium,* **to weild the scepter**, *quod de rege dictum imperium tenente.*

le Eyre.] 2605.15.40. *Vide* Iter.

F

FActio.] 763.61. 767.61. *Sic interdum Latinè fecerunt Saxon.* ƿæhþe; *quod idem signat ac alibi* faida, feida, guerra, *Angliè*, **feud**; (*unde nostratium*, **deadly feud**) *sic, opinor, dictum à Saxonico* ƿah, *quod nobis hodie* **foe**. *i. hostis vel inimicus; &* hade, *junioribus* **hode**, *&* **hood**, *Teutonicis* **heyd, heit, hat**, *quod in ejusmodi vocum terminatione, conditionem, qualitatem, naturam, signat: & sic* **feud**, *q.* fah-hade, fah-hode, *& simil. i. qualitas inimica, vel hostilis, pura puta inimicitia. De posteriori compositi parte, pluribus infra in voce* feudum, *ut & in tractatu nostro de* **Gavelkind**, *cap. 4. De* faidis *operæ erit adire Lambard. verb.* Capitales inimicitiæ, *& doctiss. equitem in voce, &* Guarra. *Videatur etiam Glanvill. li. 9. cap. 8. ad*

cujus

cujus usque tempora savus iste mos (ut videtur) duravit. Hac enim ejus sunt verba: Utrum verò ad *guerram* suam manutenendam possint domini hujusmodi auxilia exigere quæro, *&c. Hujus autem (ut quidam existimant) umbram tenet Forensium nostrorum*, **Appeal de mort.**

Fagatum.] 2007.13. *Fascis, quod Gallis & Anglis*, **Fagot.**

Faida.] 861.2. *Vide* Factio.

Falangus.] 1075.31. ——— & vice palliorum *falangis* nigris utitur. *Girald. Cambren. Topog. Hibern. distinct. 3. cap. 10.* phalingis laneis. *i. Cambdeno interprete*, fagis sive lacernis villosis. *Vulgò*, **Jackets.**

Fallum.] 2756.5. ———sine *fallo* rediret in Angliam, *&c. i.e. planè: vulgò*, **without faile.** *à Gallico* faillir, *ut hoc à Latino*, fallo.

Falsare accusationem.] 872.11. *est accusationem tanquam falsam refellere, & arguere.*

Falsitia.] 2683. 49. *Perfidia: Vulgò*, **falsitie.**

Familia.] 92.16,31. 7588 57. 790.8. *Terræ portio uni familiæ alendæ sufficiens, & in eam rem destinata. Sax.* hide. *Unde fit, ut ubi Beda* familiam, *Saxonicus ejus interpres constanter. passim* hyde *redderet. Anglo-Normannis* Carucata terræ, *quod vide.*

Fehthe.] 766.24. *Vide* Factio.

Felo.] 1964.51. *Vide* ——

Felonia.] 1104.41.47. *Apud nos sonat omne crimen capitale infra* læsam Majestatem. *Est autem à* felo, *ut hoc fortè à Germanico* **faelen**, *vel* **feelen**, *Sax.* feollan, *h.e. errare, delinquere, cadere; unde nostratium* **fall**, *quibus Adami, primi hominis, lapsus, peccatum, error*, **Adams fall** *dictum. Quotuplex autem* felonia, *multis ostendit doctiss. eques in voce. Vox forensis, & vulgò notissima.*

Feodarius.] 2418.35. 2419.40. *Aliàs*, Feudatarius, *qui sc.* feudum *a domino vel patrono concessum, accepit. Vulgò*, Vassallus.

Feodatus miles.] 979.39. Feudatus miles. 213. 21. *Feudum, vel feodum, qui possidet militare; quale id (inquit Spelmannus) quod nec à principe, nec à capitaneis regni, sed à mediis (qui vocantur) dominis, nimirum Baronibus, Valvasoribus, Castellanis, suis erogatur militibus: de cujus quantitate non convenit: quum angustior aliàs sit; propter terræ bonitatem; extensior aliàs propter sterilitatem. Sic ille.*

Feodi firma.] 1863.39,48. *Prædiorum est possessio, quæ quis, ex dono vel concessione alterius, tenuerit sibi & hæredibus suis, reddendo vel dimidiam, vel tertiam, vel ad minus quartam partem veri valoris, absq; aliis servitiis quàm quæ in ipsâ chartâ continentur. Vulgò*, **Fee-farme.**

Feoditas.] 1932.9. 1933. 31. *pro* Fidelitas, *voce (ni fallor) effictâ à Galler.* Féaute, *illo sensu.*

Feodum.] 536.5. 553.8,9. Feodus. 651.2. Feudum. 262.3. 1114.2. Feudus. 650. *penult. Vox olim variè, ut videmus, scripta: hodie vero apud nos ubique* feodum. *Eâ significatur genus clientelæ, quo vel prædium, vel dignitas, vel vectigal, cuiquam datur, ut & ipse, & posteri, beneficii auctorem agnoscant pro patrono, ejusque caput, honorem, ac fortunas, defendant. Prædiatores Angli vocem dupliciter accipiunt: pro terris sc. vel prædiis* (tenementa *vocant) quæ quis perpetuo jure sibi & suis, sub domino feudi possidet: item pro circuitu integro, terræ siquidem portione, quæ ad talem dominum spectat, & inter diversos feudatarios distribuitur. Quia verò feudum omne alicubi subjacet oneri & servituti*, allodio *opponitur; quod è contrario prædium est liberum, nulli servituti obnoxium. Utriusque vocis & etymon habeas in tractatu nostro de* **Gavelkynd**, *cap. 4. ex quo paucula è vernaculâ quâ describuntur linguâ huc ascribere opera pretium duxi. Vocabulorum prius*, Feudum, *Feudistarum turba à* fide *ductum volunt: quidam autem a* faida, *vel* feida, *bellum: alii, à* fœdere: *quidam, a Germanorum* **fueden**, *q. à fungendo. i. pascendo, vel (Gryphiandri sententiâ) à Sax.* **foden**. *i. nutrire: à* **vogthumb** *quidam, h.e. præfectura. Posterius autem*, Allodium, *ab* a, *particulâ privativâ, &* laudare, *vel* laudatio; *quippe cujus nomine laudatio non debeatur: alii, ab ead. privativâ, &* **lodes**. *q.* sine lode, *id est, vassallo: alii, ab* **alleud**, *quasi quis dicat, universæ plebi competens: ab* **ein anlod** *alii; quòd familiæ veluti coagmentatum sit & conjunctum, h.e. inseparabile à familia: à* **lot** *quidam; quòd Gallis sumitur pro sorte, vel etiam hæreditariâ possessione, aut quotâ: Germanis est* **loss**, *Saxonibus* **lott**: *alii denique, à memoratâ particulâ privativâ*, **a**, & **leod**, *Gallis* leud. *i. vassallus, q. sine vassallagio, vel sine onere. En quantum, inter interpretes, de utriusque vocis derivatione, dissidium! Nostrum nunc si fas sit adhibere judicium, utramque vocem, quod ad originem attinet, reor esse Teutonicam, ex duabus syllabis compositam, quarum posterior in utrâque eadem (nec alia quàm quæ in terminatione non paucarum dictionum Teutonicarum apud Kilianum passim obvia) scil.* **heyd**, **heit**, **hat**, *Anglo-Saxonibus* **hade**, *nobis eorum successoribus*, **head**, **hode**, **hood**: *quod statum, ordinem, qualitatem, conditionem, genus, naturam, &c. significat. Hinc equestris, masculinus, fœmininus, puerilis, paternalis, maternalis, fraternalis, presbyteralis, vicinalis, virginalis, status, &c. Anglice audit.* **Knight-hode. Man-hode. Woman-hode. Child-hode. Father-hode, Mother-hode, Brother-hode, Priest-hode, Neighbour-hode, Mayden-head.** *Posteriorem sic habes in utroque composito syllabam. Prior autem in priori*, Feudum, **Feoh**. *i. salarium, stipendium, &c. in posteriori verò*, **Al**[1], **All**, *Sax.* eal, *omnis, totus, integer: quibus cum syllabis posterioribus, in hujusmodi Feudi & Allodii vocabulis, junctis, hoc* **All-hode**, *illud* **Feo-hode**, *prodit, id autem satis appositè; cum hoc*, feudum, *stipendiario more possideatur, rei proprietate penes dominum remanente, dum illius tantum ususfructus (utile dominium, vocant jurisperiti:) idque servitii præstandi gratiâ, ad accipientem transeat: illud*, allodium, *è contrario, ex integro, vel totaliter, atque in avum* (**for all**, *ut linguâ dicimus vernaculâ*) *teneretur, pleno sc. jure, cujus nomine nulla neque gratia, neque merces, neque opera, deberetur; dominio & utili & directo (ut vocant) transeunte. Fusiùs autem de his in tractatu quo supra; ubi* Feudi *vocem, vel nomen, in nullo, mihi saltem non suspectæ fidei monumento, ante annum Christi millesimum, reperiendum commonui.* Feodum *autem, in* simplex, & talliatum, *nostratibus olim hodieque divisum, ut hic*, 2748.4,5. *de quo vide* Tallia.

[1] Al, *particula perfectionis.* Worm. Literat. Run. cap. 3. qui Allodium *Danis priscis*, Odal *dictum ait.* Monum. Dan. *li. 6. p. 507.*

Feofare.]

Feofare.] 1930.45. 1934.57. *Nostratibus est* feodum *dare, aut in aliquem conferre. Jus prædiorum concedere, possessionem tradere, investire, donare. Vulgò,* to enfeoffe. *Hinc* Feoffamentum, 2078 44. *pro actu* feofandi. *Vulgò,* a Feoffment. *Item* Feoffator. 2738. 30,51. *Ille sc. qui alium feudo donat seu investit. Is autem qui sic investitur appellatur* feoffatus.

Feria.] 1796.35,50. *Nundinæ: Vulgò,* a faire. *Gallis,* foire. *Doctiss. equitem omnino consule.*

Ferrum judiciale.] 846. *ult. Ferrum candens, vel ignitum, suspectorum probationi aptatum. De quo vide doctiss. equit. in* Judicium Dei, *& Lambard. in* Ordalium. *Normannis antiquis, hoc genus examinis* Ygnise *dictum. Vide magnum leur (ustumar. ca.77. in exemplari Gallico, in Latino verò,* 76. *Danis autem* Jerntegn, *id est, (inquit doctiss. Wormius)* signum ardentis ferri, *quasi* Iron-token.

Ferthing.] 2584.27. *In nummo argenteo notissimè dicitur de quarta denarii parte: heic autem accipitur pro aureo quodam quartam* Nobilis *partem valente. hoc. viginti denarios veteres, qui hodie quinque solidos argenteos excedunt. Statut. secund. anni 9. Hen.5. ca.7. Vox est à Sax.* feorþ, *quartus: unde* feorþling *Saxonibus, pro quadrante. Nobis,* farthing.

Festum duplex.] 2081.51. 2119.51. *Festum aliquod principalius sive solennius, in quo divinum officium duplicatur; vel quod duplici celebratur officio. De quo vide Lindewod. nostr. Provincial. de Feriis, cap.* Ineffabilis, *ver.* Officio duplici.

Festum mandibile.] 2197.38. *Festum, eâ vocis significatione quâ apud nos convivium, vel epulum sonat: hic fortè* mandibile *dictum à manducando, & distinctionis gratiâ à* sacro, *quæ magis propria & antiqua vocis significatio.*

Feudum. Feudus.] *Vide* Feodum.

Fidelis.] 454.15. 506.49. 986.34 Fidelitas. 45 33. 211.33. *Quid* fidelitas, (*nobis vulgò,* Fealty) *quot* fidelium *&* fidelitatum *genera, cæteraq; & rem & vocum utramque ad plenum illustrantia, petat cui placeat apud doctiss. equitem, & Hotoman. in vocibus. Hoc solum hic addendum duximus, sacramentum scil. fidelitatis Anglo-Saxonicum, quemadmodum habetur in Textu Roffensi, fol.*38.*b. inter plures alias ejusmodi formulas:* On ðone drihten þe ðes haligdom is fore halig, ic wille beon N. hold, ⁊ getrywe, ⁊ eal lufian ðet he lufað, ⁊ eal ascunian ðet he ascunað, æfter godes rihte, ⁊ æfter worolo gerysnum, ⁊ næfre willes ne gewealdes, fordes ne weorces owiht don ðes him laðre bið, wið þam ðe he me healde swa ic earnian wille, ⁊ eall þæt læste þæt uncer formæl wæs þa ic to him gebeah, ⁊ his willan geceas. *i.e. (ut Latinè habetur sub finem LL. Eadmundi Regis, in libro regio MS. ad S. Jacobi prope Westmonasterium asservato:)* In illo Deo pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse domino meo N. fidelis & credibilis, & amare quod amat, & absoniare[a] quod absoniet, per Dei rectum & seculi competentiam, & nunquam ex velle vel posse, verbo vel opere, quicquam facere quod ei magis displicet, ut me teneat, sicut deservire volo, & totum mihi compleat, quod in nostrâ prælocutione fuit, quando suus deveni, & ejus elegi voluntatem. *V. LL. Edo. sen. ca.* 1.

[a] *i. devitare, à Sax.* ascunian, *unde,* to shunne, *nobis.*

Fihtewita.] 861.12. *al.* Fyhtwita. 923.60. 957. 39. *Mulcta ob commissam pugnam, in perturbationem pacis publicæ: à Sax.* feoht, *nobis* fight, *pugna, &* wite, *mulcta.*

Filacium.] 2006. 43. *Filum quoddam* brevibus, *trajectum, quò suspendantur. A Gallico,* filace. *Vulgò,* a file. *Talium custos Forensibus nostris,* a filazer *dictus. De utroque Cowellus, in* Interprete.

Filaterium.] 305.58. *al.* Philacterium, *&* Philaterium, *ut in capitis argumento. Idem, ni fallor, quod* Phylacterium: *quæ vox est multiplicis significationis; hic autem* Conservatorium *signans; theca sc. vel vasculum, de argento, auro, crystallo, vel ebore, & hujusmodi, in quo Sanctorum cineres, vel reliquiæ aliæ reconduntur. A Græco* φυλάσσω, *custodio, præservo: unde Græcè* φυλακτήριον.

Finis.] 1881.44. 2148.25. *Plures habet significationes, sed hanc præcipuam, cum pro judiciali illâ transactione* (Finalis Concordia, *Forenses vocant) sumatur, quâ quis, ad majorem facti authoritatem, coram Judicibus regiis (Justiciarios nominant) terras vel prædia ad alium transfert. Mulctam etiam pro delicto aliquo impositam designat. Utroque sensu vulgò dicitur,* a Fine. *Cætera, Spelmannus.*

Firdfare.] 929. 25. *In exercitum profectio: à* fyrd, *Saxon. exercitus, &* fare, *iter, profectio.*

Firma.] 235. *ult.* 311.30. 821.14. 889.5. Firmare. 765.38. *Vocabula a Sax.* feorme, *quod victum sonat, vel cibaria: unde pascere, vel cibum aut victum suppeditare, eis* feormian. *Propriè, & ab origine, censum tantum in cibariis* Firma *notat: commutatâ verò & redactâ postea* firmâ *victualium in denarios, verbo retento, ad reditum sive censum pecuniarium transferebatur, quo quidem sensu* Farme *hodie utimur. Plura videas apud doctiss. equitem, in voce, & Lambard. verb* Terra ex scripto. *Ubi autem horum posterior* cyninges feorme, *in LL. Aluredi, ca.*2. villam Regis *interpretatur; mihi magis arridet vetus illa versio apud Bromptonum nostr. scilicet* firmam *(i. victum, vel mensam,* Regis. *Huic astipulatur ipsius Lambardi versio horum verb. in LL. Canuti, par.*2.*c.*67. ic beode eallum minum gerefan þ hig on minan rihtlic tilian, ⁊ me mid ðam feormian. *i.e.* Præfectis meis omnibus mando, ut ex prædiis meis propriis, quæ mihi fuerint ad victum necessaria suppeditent. *Ubi etiam idem Lambard. citata legis Aluredi partem memoratam sic exhibet,* ðe ne cyninges feorme to belimpe; *& pariter Bromptonus Latinè,* quæ ad firmam Regis non pertinet; *neutrius lectio probanda: cum, ni fallor,* ne, *in Saxonicâ, (quod in Textu Roffensi planè omissum)* non, *in Latinâ loci exhibitione, omninò delendum sit. V. LL. Eadmundi, ca.*2. *& doctiss. Spelmanni Concil. pag.*372. *ubi,* vel alteri commodo (*in impresso,* modo) deserviat, & venialis sit, *juxta Saxonica, ita corrigenda:* vel alterius liberæ domui, *vel* familiæ, quæ honorabilis sit. ¶ *Idem eques doctiss. alterius de verbo agens, phrasin* firmæ dealbandæ *explicandam exhibet. Ex locis autem per eum eâ occasione adductis, quid sit* firmam dealbare *se non posse conjicere fatetur. Si verò per* firmam *hic, census in pecuniis numeratis intelligendus sit, quod veri satis simile, rem ego (si vel ipse non halluciner)*

ner) inveni apud Mat. Parisium ad ann. 1248. *pa.*747. *de moneta per regem Hen.*3. *mutatione, verba facientem* : Ipsius quoque temporis (*inquit*) curriculo, domini regis diversa præcepta, voce præconiâ, per civitates Angliæ præcisè promulgata, super receptione monetæ, adeo populum angebat*, quod mallet ut summa frumenti pretium viginti solidorum superaret. Escambium enim paucis civitatibus exercebatur. Et cum illuc perventum fuerat, pondus veteris monetæ pro pondere novæ dabatur trutinatū, & præterea pro opere aurifabrili, id est, monetationis, quam vulgariter *dealbationem* vocabant, pro qualibet libra tredecim denarii solvebantur, *&c.* Dealbatores *hosce vel hodie* **Blanchers** *vocitant. Vide D. Cowells* Interpr. *in voce* Mint. Firmam *itaque* dealbare, *est monetam* firmæ *nomine solutam* dealbare, *vel potiùs dealbationis pretium solvere.* ¶ *In vitis Abbatum S. Albani per Matt. Paris. pag.* 56. *de tot illius loci* firmis *legimus, quot sunt in anno septimanæ. Ubi* firmæ, *nec prædia denotant elocata, nec reditum vel censum annuum à colono, prædiorum sic elocatorum nomine, domino fundi solutum ; sed tot in pecuniis portiones, summas scil. tot* 46. *sol.* (*talem enim summam* firmam *vocabant*) *ex monasterii proventibus ad monachorum victum assignatas, quot ad eundem victum comparandum, & monachos inde pascendum, septimanatim competere compertum fuit.*

* *l.* angebant.

Firmatio.] 764.4. *Ad mensam admissio, cibariorum suppeditatio, vel exhibitio. à Sax.* feorman, *supra.*

Firmitas.] 992.3. 1039.17. *Vox utrobique locum munitum, arcem scil. aut aliud simile propugnaculum, sonat. Tale Saxonib.* fæsten, *&* fæstnesse, *dictum ; nobis hodie,* **a fastnesse.** *à* fæstnian, *nobis* **to fasten,** *firmare, munire.*

Firthe.] 923.11. *Mendosè pro* fyrhte, *rectiùs autem* fyrhtu. *i. e. terriculamentum, phantasma, spectrum terrorem incutiens ; unde nostrum* **fright,** *&* **affright,** *pro terror, stupor : item* **affrighted,** *&* **frighted,** *pro territus, attonitus. Vox interim ab altero,* ardentibus tædis, *ab altero,* accensis tædis, *perperam Latine reddita, perinde ac si à* fyre. *i. ignis, accersenda.*

Firthunga.] 923. 39. *Correctiùs* Fyrthunga, *aliàs* Fyrdung, *quod Sax. expeditionem sonat, sive profectionem militarem : quæ duplex, terrestris sc. & navalis. Hanc,* scypfyrd, *al.* scipfyrdunga ; *illam,* landfyrd, *al.* fyrdunga, *simpliciter appellarunt Saxones. V. LL. Canut. par.*2. *ca.*10. 62.75. *& Spelmanni Concil. p.*520. *ca.*22. *Erroris hic obiter arguendus author noster, & qui eum sequitur, Lambardus, vocem hanc* expeditionis apparatum *Latinè facientes. Id eis* Heregeat, *quod vide. Harum autem vocum loco, Hen.*1. *in LL. suis, ca.*10.13.66. Fyrdfare *utitur, quod idem signat. Cum hac doctiss. eques malè confundit vocem* Herefare ; (*quam etiam alicubi malè scribit* Herdfare, *quæ vox est nihili:*) *cum inter* here, *&* fyrd, *notabilem planè differentiam in Chronologiâ Saxon. nuper editâ deprehendas : ubi priore, exterorum, & hostium agmina, prædandi causâ terram invadentium ; posteriore verò, indigenarum, vel civium principis authoritate, (expeditionis ergò in tales prædatores) armatorum exercitus semper, & ubique significantur. quarum vocum hæc à* faran, *ire, proficisci : illa ab* herian, *al.* hergian, *vastare, spoliare, prædam facere, veniunt.*

Flemene fermthe.] 2224.31. *Vox planè Saxonica, sed aliquantulum corrupta ; rescribe* Flymena fyrmthe, *quod fugitivorum sustentationem significat. à Sax.* flyma. *i. fugitivus. &* fyrmþe, *susceptio, admissio, sustentatio. De quo vide LL. Ine. ca.*29. *&* 47. *LL. etiam Æthelstani, ca.*2. *item LL. Hen.* 1. *ca.*10,12. *Heic autem pro illo ponitur jurisdictionis articulo, quo quis in alios delicti ejusmodi reos animadvertere potest.*

Fletum.] 1889. 16,19,*&c. Æstuarium, fluentum, seu canalis quem aqua fluens & refluens occupat. à Sax.* fleotan, *quod est, fluere, vel natare. Unde & Classis hoc nomine appellatur. Utrumque vulgò,* **a Fleet.**

Flima.] 897.13. *Vox Saxonica, fugitivum significans. Vide Spelmann.*

Flitwite.] 957.37. *Mulcta ob rixas & jurgia excogitata. Vox composita, à* flit, *contentio, lis, jurgium, rixa : &* wite, *mulcta, pœna. De quâ idem Spelm. plura.*

Florenus.] 2037.60. *Mox sequitur* florenum *bis, pro* florenum. *Numi genus, sed multiplex, & pro ratione loci varium. De quo,* 2194. *sæpe. Nummus aureus, inquit Vossius, primitùs à Florentinis cusus, ac floris signo insignitus ; unde & nomen. Cætera, Spelmannus.*

Focaria.] 506.19. *Quæ focum curat. Culinaria. Hic de concubinâ sacerdotis dictum. Vide Decreta Eboracen. Concilii apud Rog. Hoveden. in Ric.* 1. *ad ann.*1195.

Fodrum.] 590.54. 767.38. XX. podia fodri. *Corrige,* xx. pondo fodri. Fodrum *autem, ut Sax. olim* fodre, *pabulum, alimentum, sonat. Eodemq; sensu* foda, *&* fode, *unde nostratium* **foder,** *&* **foode.** *Sed hoc de omnium animalium, illud de brutorum victu intelligimus, inquit eques ille doctiss. qui* foderi *meminit, quod in libris occurrit feudalibus inter regalia tributa, pro* annonâ militari, *hoc est, regio exercitui impendendâ. Huic non absimile (ni fallor) illud olim* **gavel-fother** *dictum, hoc est, pabulum censuale, de quo in tractatu nostro de* **Gavelkynd** *nondum edito.*

Folcland.] 836.15,16,18. *Terra sine scripto possessa : ad verbum,* terra vulgaris, plebeia, *sive* rustica. *Fundum (inquit Lambard.) veteres aut ex scripto, qui* **Bocland** ; *aut sine scripto, qui* **Folcland** *dicebatur, possidebant. Quæ fuit ex scripto possessio, commodiori erat conditione, hæreditaria, libera, atque immunis : fundus sine scripto, censum pensitabat annuum, atque officiorum servitute quadam erat obligatus. Priorem viri plerumque nobiles, atq; ingenui ; posteriorem rustici ferè & pagani possidebant. Illam nos vulgò,* **freehold,** *&* per chattam ; *hanc* ad voluntatem Domini *appellamus. Sic ille. Mihi, idem est omnino ac* gafolland. *i. terra censa. Fœd. Aluredi & Guthr. RR. ca.*2. butan ðæm ceorle þe on gafollande sit. *i.* præter rusticum terram occupantem censitalem. *Vide plura, infra, in* Neat-land, *&* Rusticus.

Folcmot.] 825.61. Si quis *folcmot*, i. populi placitum, armorum exercitione turbabit, *&c. Corrige,* armorum extractione. *Populi placitum hic, pro* conventus populi : *voce conflatâ à Saxon.* folc, *populus ; &* mote, *al.* gemote, *conventus, de quo pluribus Spelman. in voce, & in* Gemote.

Folgare.] 623.49. 851.12. *Saxonibus, pro sistere*

se

se in aliquo contubernio; tradere se alicui in clientelam; servire, sequi, sectari; à folȝian *hac significante, unde vernaculum nostrum,* to follow. g. (*ut sæpe*) *in* u. *vel* w. *mutato. Hinc*——

Folgarius.] 924.44. *pro cliente, sectatore, famulo: unde ductum nostratium,* Follower. *De quo plura apud Spelmann. & hic infra, in* Heordfeste.

Foragium.] 1880.40,46. *Pabulum, vulgò,* Forrage. *à Gall.* fourrage. *Hinc alibi* forrari, *pro pabulatum ire, vulgò,* to forrage.

Forbannitus.] 822.6, *alias* Forisbannitus. 764, 4. *Proscriptus, relegatus: Forensibus nostris* Utlagatus. *Vocabulum, ut videtur, ortu Longobardicum. De quo vide Hotomanni Dictionar. item doctiss. equit. & Vossii Glossaria.*

Forbator.] 824.9. *Politor, polio, armamentarius, sic autem dictus à Gall.* fourbir, *unde Anglic.* to furbish. *i, polire, purgare, mundificare; arma in nitorem redigere: sed &* fourbisseur, *Angl.* Furbisher, *pro politore. Lambardo,* machæropius.

Forceletum.] 2581.19. *Idem quod aliis* Forcalitium: *aliis autem* Forceletum: *locus scil. munitus, castellum, propugnaculum. Vulgò, a* fort, or fortresse. *Cætera, doctiss. Vossius in voce* Forcalitium.

Forcheapum.] 898.4. *Rectiùs* forecheapum. *A Sax.* fope, *i. præ, prius, ante, priusquam; &* ceapan, *nundinari. Priorem itaque nundinationem sonat, vel in rebus vendendis prioritatem, quod mercatoribus alienigenis hic prohibitum, in gratiam domesticorum: nisi malis* for *hic idem figurare ac in* forligre, forwyrhtan, forsweare, formarriage, forconsiliare, forisfactus, *&c. contra scil. vel malè: & sic* Forcheapum, *nundinatio, vel mercatura vetita, illicita; ob merces jure regni interdictas venditioni expositas; nobis hodie,* prohibited goods.

Forciatus.] 1099.49. *Hovedeno* Inforciatus. *i. munitus: ut* inforciare, *pro fortiùs vel munitiùs reddere; à Gallico* enforcir.

Forciletum.] 2581.15.21. *Vide* Forceletum.

Foresta.] 450.4. 1828.32. Forresta. 225.8.23. *Exteris, sylva, saltus: Anglis verò, latifundium, vel ampla ruris portio, deserta plerumque & nemorosa, alendis feris regiis exposita; nullo sepimento, at certis terminis, legibus, judicibus, & ministris satis insignita & communita. Vox hodie decantatissima; huc autem à Normannis, ut videtur, adducta: Saxonibus enim & Danis pro ea* buc-holt. *i.* saltus cervinus, *al.* deor-falo, *vel* deor-falo. *q.* ferarum stabulum. *Dubium interim, an origine sit Latina, ex eo dicta, quòd foris esset, sive extra urbem & agros; an potius Galli (quibus* forest *pro sylva) & alii, acceperint à Normannis. Mediis ævi scriptoribus* forasticus *pro extraneum, vel id quod foris est. V. S. Bonifac. Epist. 3. & Serar. ibid. A* Foresta *verò*——

Forestarius.] 450.4. 811.61. *Præses vel custos forestæ; de quo, ut & de* Foresta, *justus extat apud doctiss. equitem tractatus, ut cætera ejus opera, lectu digniss.*

Forfang.] 847.8,10,15,17,21. *al.* Forisfangium. 760.62. *al.* Forisfangum. 761.30,36. *Interdum pecudis errantis, interdum autem, & sæpius, rei clam subductæ, vel furto sublatæ prehensio, & è manibus latronis, aut alterius eam injustè possidentis, in usum veri domini, liberatio. Rei vestigium adhuc apud Anglos occidentales, quibus* the forefeng of a stray beast, *pro pecudis errantis comprehensione, & ejus pretio, bene notum. Vox, ni fallor, à* for. *i. pro, (nisi malis* foris) *&* fangian, *prehendere. Sensu vero, huic longè alieno, quo apud doctiss. equit. & Flet. li.1. cap.47. vox occurrit, à* fore *petenda est, quod præ; &* fangian, *capere, prehendere: q. anticipare, ante capere, prævenire. Hoc autem sensu in LL. Anglo-Saxon. vocem nusquam inveni. Priori verò, quodammodo respondet* Forcapium *illud apud Spelmann. ex Capitular. li.4. tit. 36.*

Foriare.] 2611.44. *Vide* Foragium.

Forisbannitus.] *Vide* Forbannitus.

Forisfacere.] 311.43. 822.40. 837.28. 927.32. *Unde* Forisfactum. 311.35. 887.59. *item* Forisfactura. 38.47. 496.62. *Voces Fori, a Gall.* forfaire, forfaict, forfaicture, *unde nostratium,* to forfeit, a forfeit, & forfeiture. *Forisfacere verò, est delinquere, peccare, transgredi, injuriam inferre; cujus ergò quis rem, quandoque libertatem quandoque vitam, amittit suam: unde* forisfactus *hic,* 927.4. *pro reo mortis. Ubi quem morte (vitâ potius)* forisfactum *occidere, est eum interficere, cui ex legis sententiâ, vita esset adimenda. Generatim autem, pro mulctam incurrere, & confiscare. Hinc* forisfactum. *&* forisfactura, *pro crimine, delicto, transgressione, injuriâ, mulctâ, ut apud Spelmann. & alios videre est. Vocem autem ductam puto, non a* foris, *q. cujus causa quis foris esset; sed à* for, *quomodo in Gall.* formariage, forparler, forconseiller, forjuger; *in Sax.* forligȝan. forsprecan, fordæman, forlæan. forsponan; *in Angl. denique,* forsweare, *&c. malè sonat, vel pravè, illicitè, injustè. a* for, *inquam, hoc sensu, &* facere, *q. male facere, aut quid in contemptum juris agere. Cui quidem ad amussim respondet Sax.* forpyrcan; *quod à* for, *&* pyrcan. *compositum. male facere, & per translationem, malè agendo mulctam incurrere, significat. Atque hinc est, à vocum nempe concordiâ, quòd Sax.* forpyrce, *in LL. tum Edo. senio. ca.9. tum Canuti, par.2. ca.40. &* forpyrhtne, *ca.42. Bromptonus noster hic,* forisfaciat, *&* forisfactus, *Latine exhibuerit.* V. Cowel in For.

— plenaria regis Forisfactura.] 2581.46,64. *Mulcta ad omnia ejus cui imponitur, præter vitam, bona scil. quæcunque, & fortunas, ni fallor, extendens: quo sensu non semel in Statutis:* he shall forfeit all that he hath.

Forisfactus servus.] 841.40. *Forisfacere, ut jam diximus, est male faciendo, quandoque libertatem suam amittere. Talis autem servus hic; Sax.* pite-þeop, *de quo mentio, tum hic, tum in LL. Inæ Reg. apud Lambard. ca 23.55. qualem ipse* libertate mulctatus *Latinè reddit. Liberum intellige, furti convictum, & eo nomine libertate mulctatum, ac in servitutem datum. De quo velim consulas earundem LL. Ino, ca.7. & Edorfelio. ca.9. apud Lamb. & Athelstani hic,* 851.5.67.

— Forisfangium, al. Forisfangum.] *Vide* Forfang.

Forsteallum.] 860.15. *Idem quod postea* Forstall. 957.27. *Viæ obstructio, itineris interceptio: ut quando quis rem annonariam in viâ intercipiens, eam ibidem mercatur, aut aliter impedit quo* minus

minus ad forum rerum venalium adducta publicæ exponatur venditioni: quod nobis hodie dictum, **forestalling.** *à Saxon.* ꝼoꞃe, *præ, ante; aut* ꝼoꞃ, *contra;* & ꞅꞇal, *al.* ꞅꞇeall, *statio, status.*

Forjugare.] 2356. 2. ——ablatione restituta *forjuget*, & redeat. *Locus planè mendosus, sic autem restituendus:* ablatione (*i. re furto sublatâ*) restituta, provinciam *forisjuret*, nec redeat. *Ubi* forisjuret pro abjuret. *Vide LL. Edw. Confess. apud Lambard. & Whelocum, cap. 6. Nonnulla etiam præter hoc, in præcedentibus & subsequentibus errata corrigere si quis cupiat, earundem Legum apud eos exemplar velim consulat, à cap. 1. usque ad 16.*

Forprisa.] 1940 57. *Quod in donationibus, cessionibus, & hujusmodi, excipitur.* Exceptio, exceptum, reservatum. *à Gall* for. *i. extra: &* prise, *captio.*

Forragium.] *Vide* Foragium.

Forresta.] *Vide* Foresta.

Forspecen.] 925. 38. —— habeat totum hoc *forspecen. i. e. hoc ei sit penitus interdictum: à Sax.* ꝼoꞃ, *quod hic, ut in nostratium* **forbid.** *i. interdicere, negandi vim habet: &* ꞅpecen *dictum. Quidam vocem in cassum vertunt; nec incongruè, cum quod sic juratum dicendum quis dixerit, frustra id dixisse judicetur.*

Forstall.] *Vide Foristeallum.*

Forsula.] 2562. 54, 60. 2563. 9. 2566. 24. *Idem quod* Forcelettum.

Fortia.] 1846. *extremâ col. Vis, potestas. Vulgò,* **Force.**

Forulus.] 1587. 42. *Theca, vagina.*

Fossa.] 1511. 5. Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet, *ferrum, fossam, furcas,* & similia. *Horum primum,* (Ferrum *sc. de quo vide* Ferrum judiciale) *de criminibus suspectorum ad probationem: reliqua, reorum & convictorum ad supplicium illud quod ultimum vocant; nempe submersionem, si* Fossæ; (*ut olim hic & apud Scotos, fœminæ:*) *suspensionem verò, si* Furcis, *ut viri, adjudicati. Ita ut per* Fossam, & Furcas (*Anglis,* **Pit and Gallowes**) *suspendii & submersionis judicia intelligenda: quibus insignibus jurisdictionis in fures territorium olim cognobile. Hunc autem submersionis ritum, ut verisimile est, Germanis antiquis debemus; sic enim Tacitus in eor. moribus:* Distinctio pœnarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus suspendunt: ignavos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injectâ insuper crate, mergunt. *Plura vide apud doctiss. equit. in vocibus* Furca & Fossa; & *Skenæum Scotum, in* Fossa. *Incertum tamen an hoc, an alio* Fossa *heic occurrat sensu. Non semper enim ad pœnam; interdum autem ad probationem,* Fossam *habuere veteres; in quam aquâ gelidâ probandi, uti rustici & plebeii, pro more detrusi, & immersi. Talem autem* **Ordel-pit** *vocarunt. q.* Ordaleo *probandorum puteus: cujusmodi, ni fallor, illa, de quâ hæc,* 1590. 25, 27, 34.

Fossatura.] 2139. 10. *Loci ex fossâ circumductâ munitio.*

Fosterlean.] 861. 55. *Idem fortè quod Hotomanno* Vitalitia, *de quo supra in* Dotalitium. *Vocem ductam arbitror à Sax.* ꝼoꞅꞇeꞃ, *victus, cibaria; unde hodiernum nostrum,* **to foster**, *nutrire, & similia: ac* lean, *exhibere.*

Franchesia.] 2293. 41. *Libertas, immunitas: item locus tali libertate honestatus. Vulgò,* **a Franchise.**

Francus plegius.] *Vide* Visus franci plegii.

Francus tenens.] 1103. 20, Liberè tenens: *qui terras vel prædia sibi à Domino concessa liberè tenet vel possidet. Unde nostratium,* **Freeholder.**

Fridgild.] 852, 26. 855. 2. *rectiùs* Frithgild: *quod idem ac alibi* Gildscypa, *exteris* Gildonia, *collegium scil. vel sodalitium quorundam, pacis sive consociationis inter eos aut ineundæ, aut firmandæ gratiâ, convenientium, initamque collatitiâ stipe conservantium. à Sax.* ꝼꞃiꝺ, *pax, &* ꝣẏlꝺ, *unde* ꝣẏlꝺan, *quod solvere, vel pendere sonat. V.* Congildones.

Fridstol.] 308. 39. *Asylum, Sanctuarium. A Saxon.* ꝼꞃiꝺ, *pax, &* ꞅꞇol, *nobis hodie* **Stoole**, *sedes, cathedra. Unde hic exponitur* Cathedra quietudinis, *vel* pacis. *Cætera, Spelmannus.*

Fridwita.] 766. 7. Cirlisceus xxx. s. pro *fridwita. Malè, pro* fyrdwita. *Textus Roffen.* ꞇo ꝼẏꞃꝺpiꞇe. *quæ voces in impressis codicibus desiderantur.* Fyrdwite *autem militiæ, sive detrectata, sive derelicta, mulctam significat: à* ꝼẏꞃꝺ, *expeditio, &* piꞇe, *mulcta. De quo in LL. etiam Canuti, par. 2. cap. 12, 14, 61, 75. Exteris* **Herefilt.** *Cui convenit Gallorum & Anglorum* Culvertagium, *apud Mat.* Culvertagium.
Parisium, ad ann. 1213. quam vocem ego compositam reor à Gallico cul. *i. cauda, podex,* (*quod à Latino* culus, *pro ano:*) & verto. *Nisi quis dimanasse malit à Gall.* levez le cul, *inverso scil. vocum ordine; quod de eis dictum qui obsidione absistunt. Hinc autem facit ludi nomen nostratibus hodieque,* **Level-coyl** *dicti, aliàs* **Hitch-buttocke**, *ubi sc. ludentes vicissim assurgunt, & alii cedunt aliis. Utut sit, hinc sc. an illinc, res eòdem redit: ita ut* Culvert *hic, idem planè fuerit ac tergiversator, is nimirum qui tergum dat, exercitum deserendo: vulgò,* **a Turn-taile or Flincher**: *nec alius fortè quàm qui apud eundem Parisium alibi* caudatus *dicitur. i. e. ni fallor, formidolosus, pusillanimis, is qui ex formidine caudam vertit. i. tergum dat:* agium *hic addito, de more, terminationis gratiâ, vel in vocis productionem.* ¶ *Paucis post diebus quàm ista scripseram,* D. Roger.
viri longè doctioris in rem & vocem annotationes, Twysden.
quas literis suis inclusas mihi perhumaniter transmisit, eq. aur. & baronett.
lætus accepi. Quibus haud mediocriter me confirmatum fateor. Præter enim rei notitiam quam aperit ampliorem, in nostram hanc de vocis etymo sententiam & ipsum ire comperi. Viri verò tam docti, tam dilecti, munus hoc chartaceum, bone lector, tibi non invideam: hic igitur mecum fruere: » *Matt.* « *Paris. Hist. p 233. l. 33.* Rex Francorum omnes « cum equis jussit sub nomine *Culvertagii* convenire, « ne crimine læsæ majestatis damnum exhæredationis incurrere viderentur, *&c. pag. 234. 5.* Rex Jo« hannes brevi suo ad vicecomites, jussit ut nullus re« maneat qui arma portare possit, sub nomine *Cul*« *vertagii*, & perpetuæ servitutis. *Et ibid. lin. 15.* ni« hil magis quam opprobrium *Culvertagii* metuen« tes, *&c. Verbum ignominiam quandam denotare* « *videtur, à paucis (quantum reperi) usitatum, & à* « *nemine (quod scio) explicatum. Ego derivatum* « *censeo à duabus voculis,* culum, & vertere, *ita ut* « *opprobrium culvertagii idem sit ac dedecus, quo la*«

« berant ii qui in bello terga dederint, ac si Anglicè « diceres: the disgrace of being Turntailes. *Apud* « *nos enim semper rex, ut loquuntur leges Canuti,* « detrectatæ vel devitatæ militiæ mulctam petebat. « *Leg. Canut. par.2. cap.12.14. Et legibus Inæ.cap.* « 52. *admodum severè in eos agebatur, ut* qui mili- « tatem subterfugerit profectionem, prædiis mulcta- « tus, 120. solidos dependat. *Et Concilium*[a] *Ænha-* « *mense adhuc magis rigidè, cap.24.ut* qui se subtra- « xerit de profectione militari cui Rex interfuerit in « detrimentum corruat omnium fortunarum. *Leges* « *quæ Confessoris esse dicuntur, cap.* De heretochiis, « & *Hen.1. ca.13. sic statuunt*: qui in bello cam- « pali vel navali pro timiditate fugiet à domino vel « socio suo perdat omne quod habet, & vitam suam, « & manus mittat Dominus ad pecuniam suam, & « terram quam ei dedit, & si *bocland* habet in jus re- « gium cadat. *Neq; hæ pœnæ omnino in desuetudinem* « *abiere rege Johanne & Henrico tertio apud nos im-* « *perantibus. Sic enim Mat. Paris. ann. Dom.1242.* « *p.596.31.* Significavit (*Rex*) etiam districtius præ- « cipiendo Archiepiscopo (*Eboracensi*) ut terras & « possessiones ipsorum, quasi proditorum, qui eum in « transmarinis partibus reliquerunt, & fortuitis casi- « bus indefensum exposuerunt, infiscaret, præcipuè ta- « men Wilhelmi de Ros & quorundam aliorum no- « bilium de partibus Angliæ borealibus, qui propter « hoc magnum postea incurrebant jacturam. *Atq;* « *hinc absque dubio fit, quòd juris nostri periti as-* « *firmant, athletam in brevi*[b] *quod dicitur* de recto, « *prælium fugientem, adeo inde infamem reddi, ut* « *pro idoneo teste in nulla causa sit imposterum ad-* « *mittendus. Coc. Institut. par.1. fol.6.b.*

[a] Concil. Spelm. p. 521. ann. 1009.

[b] a Writ of right.

Frithmannus.] 900.9.11. *al.* Frithimannus. *Idem quod infra, lin.19.* Frithman. *i. (ut ibi)* homo pacis, *illius sc. sodalitii vel societatis particeps, de quo supra in* Fridgild. *Vide LL. Sax. Ethelredi reg par.2. cap.3. apud Lambard. ubi etiam* unfriþman. *i.e. authori nostro*, pacem non habens: *eum intellige in confœderatorum ejusmodi consortium non admissum. Vocem prior à friþ, pax; & man, homo. Hinc autem* un, *privandi vim habens, præpositum, contrarium signat.*

Frithsoken.] 957.28. *Frithsoken.* i. tuitatio in jurisdictione, hoc est, seurte en defens. *Spelmannus, & meliùs, & luculentiùs*: tuendæ pacis jurisdictio: *à* frið, *pax, &* socne, *jurisdictio.*

Frussura domus.] 1590.36. *Effractura domus. à Gallico* Froissure, *fractio, ruptio.*

Fugitio.] 2615.29. *pro* Fuga.

Furca.] *Vide* Fossa.

Furigildum.] 894.13. 896.40. 925.61. *Vox hybrida, utpote composita à Latin. fur, & Sax.* gylo. *Mulctam signat, furti nomine solutam: sc. in damni dati compensationem, & furis redemptionem. Sax.* ðeof-gylo: *à* ðeof, *nobis hodie* theefe, *&* gylo, *solutio, pensio: aliàs* ðeof-bote.

Fumesium.] 2011.2. 2104.16. *Fornax. Gall.* Fournaise. *Angl.* a Furnace.

Furragium.] *Vide* Foragium.

Furtum habens in manibus.] 850.17. *Idem qui* fur inter manus habens. 849.3. *Talis Sax.* ðeof æt hæbbendre hand gefangen: *ævo sequiori, Bractono sc. & ejus sequacibus,* hondhabend; *latro sc. manifestus, utpote qui in flagranti crimine deprehensus, quod Sax.* æt openre fyloe, *uti in LL. Inæ, apud Lambard. cap.37. ut qui rem furto sublatam in manibus habuerit. Huic omnino similis* bacberend, *furtum sc. à tergo deferens. De quo Spelm. in voce. Vide* Abarnatus *supra*: & Latro cum manu opere captus, *infra.*

Fyhtwita.] *Emendatiùs* Fihtwita, *quod vide.*

Fyrthwite.] 923.61. *Mendosè pro* Fyrdwite, *de quo in* Fridwita.

G

GAblum.] 762.13. 763.35. Gablium. 2074.10. *Alibi* Gabulum. 1788.42. 2078.42,48. *A Sax.* gafol, *al.* gafel. *i. census, tributum, redditus. Ita* gyfan, *al.* gyvan, *quod Belgis* gheven, *Germanis* geben, *pro dare, reddere, tribuere, præbere, &c. Hinc autem Cantianorum* Gavelkynd, *quod fundum signat, non (quemodo Lambardo, & sequacibus ejus expositum) omnibus cognatione proximis datum, q.* gife-eal-cyn: *sed censualem, tributarium, reditui annuo, cæterisque plebeiorum prædiorum servitutibus & oneribus obnoxium; ac Sax.* gafolland *respondentem, de quo in Fœdere Aluredi & Guthr. RR. cap.2.* butan ðæm ceorle þe on gafollanð sit. *i. (authore nostro interprete)* præter rusticum qui in terrâ censâ manet. *Sic autem dictus, distinctionis ergò à fundo planè contrario,* militaris dicto, *sub servitio sc. militari elocato, cujus præstatione, fundum ejusmodi tributis, censu, redditu, & cæteris servitutibus, quibus alter oneratur, solutum & immunem, adversus feudi dominum, sibi & suis vassallus defendit. Fusiùs autem de hoc in Tractatu nostro de* Gavelkynd, *cap.1. Plura etiam apud Spelmann. in voce* Gabella.

Gabulum.] 1915. *pro* Gabalum. *Anglicè,* a Gable-head, *Belgis* Gheevel, *al.* veur-gheevel, *frontispicium, frons ædificii, q.* ghe-hevel *(inquit Kilianus) i. elevatio sursum, sive in altum, ab* heven, *sive* heffen. *Hoc Chaucero nostro* Gable.

Gachum.] 2010.65. De scopis & *Gachis* — viij[d] —iiij s. *ubi quid sibi velit* Gachis, *aliis dispiciendum, quibus plus otii, relinquo.*

Galea.] 624.23. 628.61. 642.36. 646.5. & *alibi. Navis longa, remis acta, eóque actuaria dicta. Vox notissima: nobis* a Galley. *Videatur doctiss. eques. item Vossius in voce. Hinc autem*———

Galeota.] 1183.63. *al.* Galiota. 1192.5.20. *Remex in tali navi aut consimili, quæ vulgò* Galeota *dicta.*

Galletum.] 2582.8. In quorum prima fuit dominus Galfridus Charnis cum multis *galletis, &c. Ubi* galletis *fortasse pro* galeatis, *militibus scil. galeatis, vel galeis armatis.*

Gallia.] 2588.13. Numerus virorum venientium cum rege Franciæ Philippo xij. mille *galliarum*, i. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. Galliarum *hic, ni fallor, pro* galeatorum, *militum sc. ut jam dictum, galeis armatorum.*

Galo.] 1258.25. *Mensura genus apud Anglos, octo continens pintas; ut modius cor. octo* galones. *Vulgò,* a Gallon.

Ganea.] 1366.37. —— telo gracili quod *ganea* dicitur, &c. *Telum hoc Gul. Nubrigensis, Rog. Hovedenus, & Mat. Westmonast.* Sagittam *vocant.*

Gaola.] 2022.25. Gayola. 1945.34. *Carcer. à Gallico* Geole, *eodem sensu: unde nostratium* Gaole, *al. & vulgatiùs,* Jaile.

Garba.] 1884.27. 1892.39. *Spicarum, sive frugum fasciculus. A Gall.* garbe. *Vide Spelmann.*

Garcio.] 1326.46. Voci, quo hic occurrit sensu, valde est appositum illud Johannis de Athona, Gloss. in Constitut. Othoboni de citationibus faciendis: Garciones (inquit) id est, pedites, & sequentes equos, quos vulgus expertum est, pessimos esse ribaldos. Eopse sensu Gallis Garcon, al. Garson; licet generatim & usitatiùs puero aptetur.

Garderoba.] 2753. ult. 2754.27. Vide Gardropia.

Gardianus.] 2465.39. 2468.50. 2542.7. Defensor, custos: is cujus fidei quid committitur. Vulgò, aliàs a Gardian, aliàs a Warden; pro variâ Gallorum & Germanorum dialecto. Vox notissima, de quâ pluribus Spelmannus & Vossius.

Gardinum.] 2088.35.49. Vulgò, a Garden. à Gallico Gardin, al. Jardin. i. hortus; quod fortè à garder. i.e. conservare, quia ibi conservantur herbæ & olera. Nisi malis à Sax. ᵹẏꞃdan. i. cingere, quòd, in frugum conservationem, hortus septo undique incingatur. Vide Cluver. German. antiq. li.1. ca.13. pag.112.

Gardropia.] 2635.44.47. Vestiarium: locus ubi adservantur vestes. Hic autem potius ipsæ vestes. Ad verbum, custodia vestium: à garde, custodia. & robbe, vestis. Vox Gallica. Anglis, a Wardrobe.

Gavelgilda.] 762.13. Gablum. i.e. censum reddens; fundum sc. qui possidet censualem vel tributarium, Ceorl puta. V. Gablum. Vox à ᵹavel, census, & ᵹẏldan (nobis hodie, to yeild) solvere, pendere, reddere, tribuere.

Gavelkende.] 1785.63. al. Gavelkynd. i. Terra, vel fundus, sui naturâ censualis, vel tributarius; à Sax. gavel, census, tributum, pensio. & kind, natura, genus, conditio. De quo plura in Gablum, supra.

Gayola.] Vide Gaola.

Geburscipa.] 836.2. Lambardo Vicinia: nec malè; vicinorum enim sodalitium illud erat apud Saxones, qui singuli fidejussores invicem extitere erga Regem de sistendis semetipsis, & de damno ab eorum quolibet illato resarciendo: aliàs ᴛeoðunᵹ: posteris decuria, friborga, & similiter dictum; vulgò, Frank-pledge: quorum primarius boꞃᵹheꞃ-ealdoꞃ, (unde nostratium Borsholder) & ꝼꞃiboꞃᵹeꞃheaꝼod, vocitatus. Vox est à Sax. ᵹebuꞃe. id est, colonus, rusticus, villanus, paganus, (Belgis hodie boer, & bouwer, hoc sensu:) & ꞅcip, (adjectitia particula apud Sax) quod posteri mutarunt in ship. Belgis schap.

Geburus.] 762.14.15. Sax. ᵹebuꞃe, de quo satis dictum in novissimis: quæ vel hinc firmantur, quod in LL. Alured Reg. cap.35. Ceorlè. i. rustico, par omnino compensatio datur, ob pacem in domo suâ pugnâ violatam, ac hic Geburo. Vocis autem origo à Sax. buan, Belg. bouwen. arare, colere agrum, exercere solum.

Geldabilis.] 2140.50, 51, 59, 60. Tributarius. De fundo dictum geldis. i. impositionibus obnoxio; qualis illa Suthfolciensis agri pars apud Cambdenum nostr. vulgò, the Geldable dicta, quòd extra cœnobiorum quorundam territoria, à vectigalibus libera, sita fuerit, qualis etiam fundus ille apud Ingulphum sæpe, ad Geld dictus.

Geldum.] 311.56. 1006.40. Solutio, redditus, vectigal, tributum, pensio, mulcta: quandoque compensatio, à Sax. ᵹeldan, solvere, reddere, tribuere, quod nobis hodie, to yeild, g. in y. ut crebrò, mutato. Hinc tandem Gelt, pro pecunia. De voce pluribus doctiss. eques & Voss.

Gemotum.] 837.37. 931.27. Conventus publicus, Concilium, Conciliabulum, Concio, Mallus, Placitum. Vox à Sax. ᵹemeᴛᴛan, convenire, unde nostratium, to meete, Belg. ghe-moeten, i.e. obviare, obviam venire. Quàm varia verò sint gemotorum genera, eques doctiss. in eruditissimo suo Glossar. ostendit.

Genectum.] 2112.41. Genista fortè, quod quandoque Genesta scriptum. Gallis Geneste. Hinc genet in quorundam Regum nostrorum antiquiorum cognomine, Plantagenet. Vox enim planta genistæ sonat. Cujus etiologiam multis observatam vide per Geo. Buck, in vitâ Ricardi regis ejus nominis tertii, pag.4, 5, 6. & alibi.

Geniculum.] 929 61. Generatio, sive gradus generationis. Sax. cneoꞃeꞅꞅe, quod à cneop, (unde nostratium, knee) genu. Lydio Genuculus. Vide Concil. Aenham, ca.8. apud Spelm. p.516.

Gerneteat.] 763.12, 25. Perperam pro Geneat, i.e. colonus, inquilinus, villanus. Talium forsan est terra illa Sax. neatland dicta, de qua in LL. Eadg. regis apud Lambard. cap.1. quæ, autore nostro interprete, terra villanorum; ubi hæc & ðeᵹneꞅ inland planè opponuntur, quæ terram Thainorum propriam signat, utpote sibimet à domino retentam, nec colonis elocatam, vulgò hodie, Demeaneland. Vide Demanium supra. Neat-land autem fortè à Sax. nẏᴛ, utile, commodum, quòd ejusmodi terra, quemadmodum & ᵹaꝼolland, quæstus causâ, Firmariis, ut vocant, elocetur. V. Gavelgilda: nisi quis malit à Sax. neaᴛ, jumentum, quòd jumentorum ope teratur, & colatur.

Gewipeda.] 896.5. Corrige (juxta Saxonic. in Textu Roffensi) ᵹeþincþa: Wincwa etiam, lineâ sequenti rescribendum þincþa: Sax. þ. i. th. in w. utrobique per errorem mutato. Thinctha autem hic, & Gethinctha illic, idem significant, ᵹeþinᵹ scil. quod (ni fallor) idem est ac in LL. Alured reg. cap. 34. ᵹemoᴛe. i. Mallus, Placitum, Judicum consessus, quorum forum Sax. ðinᵹꞅᴛop, (i. causarum agendarum locus, à ðinᵹ, causa; & ꞅᴛop, locus) Belgis ding-bancke, & dingstoel. Nisi quis derivandum malit à Sax. ᵹeþincþ, honor; unde ᵹeþunᵹene, honoratus. q. honoratorum consessus.

Gewitnessa.] 896.20. Vox etiam Sax. testimonium significans, de quo supra, lin.13. ubi statuitur, ut id quod testimonio, puta testibus legitimè juratis, comprobabitur, firmum foret, & irrefragabile.

Gignasium.] 938.29. 968.61. Vocem advertit & exhibet D. Watsius in Glossario Mat. Paris. addito, nullâ tamen explicatione adhibitâ. Hic (ni fallor) occurrit pro Gymnasium, (quod Italis Ginnasio) aut simile. Quod enim de Editha reginâ priori loco hic assertum: in cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat gignasium; apud Florilegum, ad ann. 1066. verbis paululum mutatis. sic se habet: in cujus pectore omnium liberalium artium repositum est magisterium. Ut mittam ea quæ de mulieris insigni eruditione tradita per Ingulphum, & alios. Quod ad Lanfrancum attinet, de quo locorum posteriori, valde appositum est illud, 970.23. Cui Lanfranco Romam venienti, propter doctrinæ & sapientiæ suæ famam, idem Papa dig-

nanter

nanter assurrexit, protestans, se non pro illius Archiepiscopio, sed literatum *magisterio*, hoc fecisse.

Gildare.] 841.59. wera sua *gildet* eum, *&c. quod idem est ac paulo supra. lin.*50. persolvat ipsum furtum secundum weram suam, *&c. Sax.* ꝼoꞃ-ȝẏlde. *Sensus itaque loci :* furis consideratâ capitis æstimatione, compenset; *vel* capitis (*ejus*) æstimatione mulctetur. *Voce ductâ à* ꝼoꞃ, *pro ; &* ȝyldan. *solvere.*

Gildo.] 825.10. *Idem qui aliàs* Congildo, *quod vide.*

Gilcwithe.] 957.41. Emenda pro transgressione. *Sic author noster. Corrige,* Giltwite : *per* emenda, *intellige* mulcta, *Sax.* ƿite : gilt *vero, vel hodie, reatus, peccatum.*

Gingnasium.] 2662.32. 2664.42. *Vide* Gignasium.

Gleba.] 2090.37. 2093.52. *Passim in jure canonico pro solo & dote ecclesiæ : heic autem, ut & nostratibus usitatiùs, pro fundo ad ecclesiam parœcialem attinente. Vulgò,* the Glebe, *al.* Glebe-land. *Vide Spelmann.*

Glicywa.] 854.44. Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in nostram *gliscywam* vadium dedit, *&c. Pro* gliscywam *doctiss. eques* gildscyram *exhibet. Concil. pag.*407. *Tu corrige.* Gildscypam, *juxta Sax. in Textu Roffen.* Anꝺ ƿe cƿæꝺon eac be ælcum ƿaꞃa manna ƿe on uꞃum ȝeȝẏlꝺꞅcẏpum hiꞅ ƿeꝺꝺ ȝeꞅealꝺ hæꝼꝺ. *i.* Diximus etiam de quolibet qui in nostram *gildscypam* pignus suum tradiderit. Gildscypa *autem tribulium est collegium, de quo sæpius supra. V.* Congildones, Frithgildum.

Gowna.] 2696.52. *Toga. Vulgò hodieque,* a Gowne. *Vide Spelman. in* Guna.

Grangia.] 1857.54. 1972.54. *Provincial. Angl. tit. de judiciis, ca. Item omnes :* De domibus, maneriis, *grangiis,* & aliis locis ad Archiepiscopos, Episcopos —— pertinentibus, *&c. Ubi Lindewodus :* Dicuntur *grangiæ,* domus sive ædificia, non solùm ubi reponuntur grana, ut sunt horrea : sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria sive præsepia pro bobus & aliis animalibus : caulæ pro ovibus : porciteca pro porcis : & sic de aliis quæ pertinent ad œconomiam : ut sunt loca deputata servientibus, ad agriculturam, & opera rustica, *&c. Quandoque* Horreum *tantùm : ut hic, infra,* 2533.38. *Gallis & Anglis,* Grange.

Gratiare.] 851.4. *Gratias agere vel habere. Ita* regratiari. 860.42. *Gall.* regratier, *al.* regracier.

Gravatio.] 897.39. *Ita in LL. Hen.*1. *ca.*20, 27. gravatus, *quandoque* curvatus, *ubi etiam* curvare, *&* curvatio. *Rectiùs autem* cravare, cravatus, cravatio. *Omnia à Sax.* cƿaꝼian, *quod, uti* graven op te manden *Belgis*[a], *postulare, expostulare, petere, imo & impetere, lite sc. motâ, significat. Unde illud in LL. Canuti secularib. ca.*70. Anꝺ ꝺeꞃ ꞅe bonꝺa ꞅæꞇ uncƿiꝺ, ꞇ unbecƿaꝼoꝺ, ƿiꞇꝺe ꝥ ƿiꝼ, ꞇ ꝺaꞇilꝺ on ꝺam ẏlcan unbeꞅacen. *sic ab authore nostro (eisdem fere verbis ac in LL. Hen* 1. *ca.*14.) *Latinè exhibetur :* Et ubi bonda, *i.* paterfamilias manserit sine compellatione & calumnia sint uxor & pueri in eodem sine querelâ. *Hinc hodieque rogare, Anglicè dicitur,* to crave, *& rogatum aliquid,* craved, *Saxon.* cƿaꝼoꝺ, *quo etiam impetitum, atque in reos relatum intelligebant, eoque sensu non semel occurrit vox in Chronologia Saxon. ann.* 1070. *De quâ nos plurib. in Glossar. LL. Hen.* 1. *addito, nondum edito.*

[a] Kilian. Etymolog.

Greglada.] 814.59. Ante ista tempora fuerunt duo studia in *Anglia,* unum de *Latino,* & aliud de *Græco,* quorum unum *Græci* posuerunt apud Greglade, quæ modo dicitur Kirkelade, & ibidem linguam *Græcam* pro tempore docuerunt. Aliud verò *Latini* posuerunt apud Latinelade, quæ modo vocatur Lecchelade juxta *Oxoniam,* linguam ibi *Latinam* docentes. *Ex nugis hæc, à majoribus nostris, ex ignorantiâ linguæ suæ vernaculæ, i. Saxonicæ, sæpius inculcatis & avidè devoratis. Locorum enim unum,* Crecelade, *Saxonibus* cƿecca-ȝelaꝺe ; *alter* Leccelade, *rectè nuncupandus. Utrinsque nomen est compositum : illud a Saxon.* cƿecca, *posterioribus* Creeke, *zelandis* Kreke. *i. amnis, torrens, in majorem fluvium labens; vel in maris brachium cadens : hoc autem à Sax.* leccian, *quod rigare, irrigare, sonat, cui vicinum Teutonicor.* lecken. *i. stillari, derivari, unde* Lecka. *Hollandiæ rivuli, Rheni brachii nomen*[b], *ut & apud Saxones.* leacƿeaꞃꝺ. *i. hortulanus, olitorius, sic dictus, quia hortum irrigat ; item nostratium,* to leake, a leake, *&* leaking : *utrique voci Saxonicorum* laꝺe (*quod à* laꝺian *ortum, purgationem, exonerationem, evacuationem, sonat*) *ideo addito, quod eo loci (circa Oxonium scil.) amnes quidam exonerando se purgent, & purgando se exonerent, decidantque in alium (Thamisis nimirum) fluvium. Hinc etiam, ut obiter notem, celebris illius Londinensium portæ, vulgò,* Ludgate *dictæ, nomen. Quadam ex parte ortum. Sunt qui dictum volunt à* Lud, *rege nescio quo, & urbis & portæ (ut somniant) conditore : alii autem à* leoꝺ. *i. populus, ob numerosam populi turbam in & extra urbem per portam illam transire solitam : tum re verâ, aut à* Flutta, (*ut Lelando visum*) *fluviolo sc. subjecto, sicut Romæ porta* Fluentina *diceretur ; aut à* Lada *potius,* (*quam* Fletam *vocant*) *cloaca scil. porta vicinâ colluviei purgatoriâ, cum per ejus subterraneos canales sordes urbis egerantur, nomen illud sortita sit, scil.* Lade-gate : *quod vulgus non advertens, & historiæ (fabulæ potius) gentis nostræ originis Trojanæ nimiùm deditus, in* Ludgate *tandem corruperunt.*

[b] V. Hedæ Histor. Ultrajectin. cap.1.

Grisengus pannus.] 898.5. *Idem fortè quod* ——

Grisetus pannus.] 459.17.20. *Pannus scil. colore* griseus. *i. cinereus, vel cineraceus, Gallis* grise, *Anglis,* Gray : *quo vestiti Fratres (quos vocant) minores, nobis ex eo* Gray-Friers *vulgo dicti. Hinc autem, a colore scil.* ———

Grisia pellis.] 328.37. *sed &* Cuculla grisea *apud Bekam, in Othone* 2. *episcopo* 34.

Grithbrece.] 923.62. 957.23. *Pacis violatio, à Sax.* ȝꞃiꝺ, *pax ; unde forte Chaucero nostro* grith *pro concordia ; &* bꞃece, *violatio.*

Gronna.] 180.43. 474.47. *Locus palustris ; atque hinc loca ejusmodi* gronnosa *olim dicta. Asser. Meneven. in vita Ælfredi regis, ad ann.* 878. Ælfredus cum quibusdam militibus & vassallis per sylvestria & *gronnosa* Summertunensis pagæ loca, in magna tribulatione, inquietam vitam ducebat. *Hæc autem in Chronologia Saxon. sic se habent :* ꞇ he lẏꞇle ƿeꞃeꝺe unyꝺelice æꝼꞇeꞃ ƿuꝺum ꝼoꞃ. ꞇ on moꞃꝼæꞅꞇenum. *i.e.* & ipse (*Alfredus*) parvo stipatus comitatu, molestè per sylvas transiit & loca paludosa (*sive paludibus munita vel firmata.*) *Vide* Athelney *apud Cambden. nostr. in agro Somersetensi.*

seten. & *Matt. Westmonaster. ad eund. annum. Adde Asserium ipsum, pag.* 18. Duo (*inquit*) monasteria construere imperavit (*Alfredus Rex,*) unum monachorum in loco qui dicitur Æthelingaeg, quod per maxima *gronnia* paludosissima, & intranimeabilia (*sic lego*) & aquis undique circumcingitur, *&c. Plura vide apud eund. Cambden. in Cantabrig. & Grantcester. Insula illius apud Cantianos,* **Graine** *dicta.* (*quæ situ humilis & naturâ palustris*) *hinc forte nominis origo; quod cum* Gronna *forte à Sax.* ȝren, *Belg.* **groen**; *utpote cum ejusmodi loca plerumque quà graminea, eò sint viridia.*

Grossa.] 2632. *penult. Drachma. Vulgò*, a **groate.** *Nomen à magnitudine respectu denarii; 4. enim continet denarios.*

Grossus.] 823.38. 827.63. *Crassus, magnus: unde* grossitudo *pro crassities, magnitudo. Adeundus est Vossius.*

Guagium.] 1827. 55. *Idem, ni fallor, quod alibi* guadium. *i. pignus.*

Guerra.] 583.23,25. *& sæpe. Bellum non solùm illud publicè susceptum, nostratibus hodie,* **Warre**; *sed etiam quod privatim geritur à familiis inter se dissidentibus: majoribus nostris* **feud**, *de quo supra in* Factio. *Vocem alii à Sax.* ȝar, *telum: alii verò à Germanor.* **werre**, *dissidium, inimicitia, bellum, accersunt: ego verò, doctiorum pace, vocem puram putam Gallicam existimo; atque uti à Normannis in Angliam (ubi antea* ȝefeoht, *unde nostr.* **fight.** *pro bello) advectam, sic in alias orbis terrarum partes è Galliâ tandem delatam. Hinc quod Gallis* guerre, *est Italis* guerra, gara: *Hisp.* guerra: *nobis autem cum Germanis, Gallorum* g. *&* gu. *in* w. *mutare solitis*, **werre.** & **warre.** *A* guerra *verò*, guerrare, *pro bellare, Gall.* guerroyer: *Ital.* guerreggiare: *Hisp.* guerrear: *Germ.* **werren**: *Angl.* **to warre, or make warre.**

Guerrare.] 697.22. *Vide* Guerra, *supra.*

Guerrator.] 2028.42. *Bellator, à* guerra, *quod vide. Vulgò*, **a warriour.**

Gulfus.] 1365.22. Gulphus. 1215.31,61. *Gurges, vorago: Gallis* golfe. *Germ.* golpe, *Anglis hodie.* **gulfe**, *quibus* **to gulpe**, *ut Belgis* **golpen**, *pro ingurgitare, avidè haurire. Vox etiam pro sinu maris usurpata. Unde author noster, loco posteriori: Gulfus* dicitur, ubi aqua protenditur inter duas terras, & sinum facit. *A Græco* κόλπος.

Gunna.] 2641.48. 2672.3. 2677.45. *Tormentum, bombarda, scloppus. Vulgò*, **a gunne.** *Quod ad ortum attinet; quid si dixerim ab illâ superioris ævi machinâ bellicâ ubique memoratâ,* Manganum, Mangonellum, *& similiter dictâ; primâ vocis syllabâ tractu temporis truncatâ? Ita sanè mihi videtur: nec aliunde forte nostratium & aliarum gentium* **Canon.** *i. sclopus, vel bombarda major, ad muros sc. diruendos inventa. Si quis probabilius quid habet, ei libenter assentiar.*

Guttera.] 1930. 60. *Canalis, colluviarium, stillicidium. Vulgò*, **a Gutter.** *Dubium sitne à Sax.* ȝeotan, *sive* aȝeotan, *fundere, effundere: an à Lat.* gutta, *quòd guttatim aquam accipiat, ac reddat: unde* guttare, *pro stillare: an denique à* guttur. *i. jugulum, quod Plinio, anima canalis.*

Guysa.] 2729.35. Gysa, *ead. col. l.* 40. *Mos, modus, forma. Nobis cum Gallis*, **guise.** *Saxonibus olim* piſe, *ut & nobis hodieque, eodem sensu.*

H

HAderunga.] 903.9. Judicia debent esse sine omni *haderunga*, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico, jus publicum recitari. *Eques hic doctiss.* Odium, malitia. *Sax.* hatunȝa. *Cujus veniâ, vocis scripturam probo. Hæc enim, &* hatunȝa *mihi pro diversis: quarum posterior rectè*, odium, malitia: *prior autem (ni fallor)* personarum acceptio, *ab* hade, *quod Saxonib. persona. Vide Evangel. Sax. Matt.* 22. *vers.* 16.

Hæresista.] 2647.10. *pro* Hæreticus.

Haga.] 1777.51. 1780.41. *Domus in urbe, vel oppido. Ita D. Cocus. Not. in Littleton. Inde forte dicta, (inquit Spelmann.) quòd ex complicatis viminibus, instar cratis vel sepis, fabricata:* haȝ *enim Saxonicè, propriè sepes est; unde Gallis* hay, *g. ut solet, in y. converso. Vide Cluver. German. antiq. lib.* 1. *pag.* 112.

Halimotum.] 1820. 60. 1827. 38. *Conventus aulæ, hoc est (inquit eques ille doctiss.) curia dominicalis, Manerii, vel Baronis, in villis & dominiis: seu tribuum, wardarum, & societatum, in burgis & urbibus. A Sax.* heal, *nobis* **hall**, *aula, &* ȝemot, *seu* mot *simpliciter. i. conventus. De voce plura ibi.*

Halsfagium.] 861.39. *mendosè pro* Halsfangium, *vel, ut* 926. 61. Healsfang. *Vocabulum in LL. Hen.* 1. *semel iterumque obvium, & ibi cap.* 76. *sic explicatum:* Est autem verbum Anglicum, quod Latinè sonat apprehensio colli. *Alias dicitur* Collistrigium, *pœna sc. quâ alicui collum stringitur. Vox est à Sax.* halſ, *collum, (mutato hic Latinor. c. in h. quod veteribus Anglis usitatissimum, ut doctiss. Casaubono*[a] *jam observatum) &* ſanȝ, *prehensio. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria, in com-* [illegible] *hujusmodi pœna Regi, vel loci domino debita.* Halsfang. 929.3. 930.19. *idem.*

Hamellus.] *Vide* Hamletta.

Hamfare.] 957.26. *Hamsoken* vel *Hamfare* est insultus factus in domo. *Idem esse* Hamfare *cum* Hamsocna (*de quâ infra*) *vel hinc plane liquet, quod hic, ut in LL. Hen.* 1. *ca.* 80. *tanquam synonyma, copulentur. Nec aliud est, ni fallor,* Hamfare *hic, quàm alibi* Hamfare, *aliàs* Heinfare: *quod si est, cum* Hamfare *hic* Hamsocnam *sonat. Huic autem suffragatur paritas emendationis* Heinfaræ *in Domesdei libro*[b], *&* Hamsocnæ, *in LL. Hen.* 1. *cap.* 12. *utraq; enim* 100. *sol. emendatur. Inter Anglo-Saxones vocem non reperio: effictam tamen puto ab* ham, *domus, mansio; &* fri, *vel* frith, *pax, quies; quo* Hamsocnæ *ad amussim quadrare quis non videat? Nisi malis* fare, *sensu quo in* Herefare, *&* Fyrdfare, *acceptum, q. profectio in domum.*

Hamletta.] *al* Hamellus. 1931 43. 1956. *penult. Viculus, de aliâ villâ dependens: vulgò*, **a Hamlet.** *ab* **ham**, *vicus, habitatio, & terminatione diminutivâ* **let.** *V. Spelmann. in* Leta. *Alibi* Hamelettum. 2092.44.

Hamsocna.] 861 28. 898.26. 957.26. *Vox in LL. Hen.* 1. *familiaris, de cujus significatione supra in* Hamfare. *& hic.* 923.62. *ubi* Invasio mansionis *dicitur. Propriè tamen, domus, seu habitaculi, privilegium, & immunitas. A Sax.* ham, (*unde nostrum* **home**) *domus, habitatio; &* ſocne. *libertas, immunitas. Cætera, & rem, & vocem plenius*

[a] De linguâ Angl. vetere pag. 170,206.

[b] *V. Spelm. in voce.*

njùs explicantia, vide apud doctiss. equitem. Vocem reperio apud Scotos, opere, quod a primis verbis. Regiam Majestatem, *inscribitur. li.4. ca.9.10. ubi etiam de ejus significatione per Skenaum. V. L. Wisigoth. li.8. tit.2. ca.4.*

Hanaperium.] 2038. 19, 32. *Fiscus, vel sporta grandior. vulgò,* a Hamper.

Regis Handgrith.] 829.63. *LL. Hen. 1. ca.13.* Hæc mittunt hominem in misericordia regis. Infractio pacis quam per manum suam dabit alicui. *Hanc pacis speciem* cyninᵹeſ hanð-ᵹꞃiþ, *&* cyninᵹeſ honð ꞅealð ᵹꞃiþ. *Anglo-saxones nuncuparunt, de quâ vide Fœd. Ed. & Guthr. RR. ca.1. item LL. Canuti saculares, ca.2. sed & LL. Edv. Confess. ca.12. & 13. Cl. Seldeni Tit. hono. par.2. ca.5. §.3. quibus adde Chartam Gul.2. Abbati Rames. datam, de quâ apud Spelm. verbo* Honor. *Huic autem (ni fallor) responzet Germano-Saxonum* Handfrid, *cujus meminit Gryphiand Tract. de Weichbild. Sax. ca.66. uti etiam Latino-Barbarorum* Mundiburdium, *de quo Hotoman. de verbo feudal. in voce* Mamburgus, *& Vossius in* Mundium. *Hinc fortè* Protectionum *apud nos origo. de quibus D. Cowellus, in voce* Protection.

Handhabenda.] 849. 21. *V.* Furtum habens in manibus, *&* Abamatus.

Haya.] 2460. 24. *Septum, sepes. A Gallico* haye. *Anglis,* a hedge: *à Saxonico* heᵹe, *aliàs* heᵹᵹe. *Unde sepire vulgò dicimus,* to hedge: *Saxones* heᵹian. *Vide* Haia *apud Spelmann.*

Healsfang.] *Vide* Halstagium, *supra.*

Heastingenses.] 283. *penult.* Hestingorum gens. 207.5. *Sic atas ea Normannos, al. Danos vocitabant: ab* Hasting. *al.* Hasten *eorum Duce primario, de quo in Annalibus nostris passim. Vide Quercetan. Not. in Bibliothec. Cluniac. pag.39. & 167.*

Herenames.] 828.39. *Idem quod,* 7'9.40. heretaynes, *&* 761.56. herethaynus. *Omnia perperam pro Sax.* heꞃeꞇeameꞅ. *de quo LL. Ina apud Lambard. ca.15. ubi exercitus illicitè coacti, vel conducti participem significat. ab* heꞃe. *al.* heꞃᵹe, *unde &* heꞃᵹian, *quod grassari, prædam facere, sonat; sed & nostratium,* to harrie, *illo sensu: &* ꞇeam, *sequela. Affine (ni fallor) exteror.* Heriteita, *quod Spelmanno,* caterva militaris.

Heordfeste.] 924.44. *Idem mihi videtur cum Bractoni* Husfastene; *nec minùs convenit priscorum* Bondæ, *recentiorum* Husbando, *patrifamilias, scil. In Glossar. sub finem LL. Hen.1. Lambardi Glossario medio,* heordfest, *interpretatione additâ, redditur,* astro astrictus: *quod luminis quid accendit intellectui illius loci in Consuetudinib. Cantii:* le astre demorra al puisne. i, astrum remanebit juniori: *Cl. Seldenus, Notis in Hengham. pag.158. de astro disserens, locum adducit. Pleniùs autem ut verbum & locus intelligantur, advertendum est, quod ut veterum Lar familiaris, ab Anglo-saxonib. inter alias ejus appellationes, (quales* Hus, Ham, *& simil.) frequentiore vocabulo* Heorth, *a posterioribus autem, Anglo-Normannis sc.* Astre *nuncupabatur: sic etiam Larem ejusmodi fovens, pater-familias scil. apud priores, quandoque* Husfastene, *quandoque* Hamfastene, *non rarò* Husband, *crebriùs autem* Heorthfæst; *apud posteriores verò* hominis astrarii *nomen sortitus est. Sub hoc nomine latifundiorum domini tantùm, & possessores terrarum pracipui, plerunque intelligebantur: aliis, nempe inferioribus* (Folgarius *dictis, q. dominis suis a sequelâ) aut domibus, focisque propriis carentibus, aut sub stipendio, & servitii alicujus præstatione possidentibus, quod diversimode, pro more loci, vel in pecuniis vel in operibus servilibus pendebant. Prius* Harth-peny, Heorth-silver, Smoke-silver, Bern-peny, *(promiscuâ verborum usurpatione) vocitabant. Posteriùs autem in membranâ quadam (Rotulum vocant) computor. manerii de Harwe (nunc* Harrow*) anno 21 Ric.2. inter opera autumnalia sic occurrit:* Magna Precaria. Et de 199. operibus magnæ precariæ provenientibus de omnibus Tenentibus Domini, tam liberis quàm nativis infra dominium domini residentibus, quorum quilibet domum habens de quo fumus exit, inveniet unum hominem ad magnam precariam, si ad hoc summonitus fuerit, *&c.* Precaria *verò servitium sonat à quibusdam inferioris nota fructuariis debitum, dominorum suorum frumentum metendi, quando ad id rogati fuerint, & in auxilium acciti: aliàs* Benerípe *dicitur, de quo nos alibi plurib. Tali servitio obnoxius, alibi, in maneriis sc. quibusdam intra Cantium, in diebus illis* Herdemeter, *i.* Heorth-meter, *appellabatur; perinde ac si ad id obligatus ob larem sive focum proprium sibi à domino indultum. quod, ni fallor, intellectum illustratumq; reddit illud LL. Ina ca.66.* ᵹiꝼ he him nan boꞇle ne ꞅẏlþ. *i.* nisi ei dominus *domum* concesserit: *antiquum (fortè) vestigium hoc domuum vel focorum eâ lege à dominis hominibus suis concedendorum.*

Hoc Tenend. dict. Hansgang, Haudh-gelt, Herde-schilling: V. Serarii Not. ad Ep. Bonifac. pag.322.

Heordpeni.] 871.42. *Alio sensu hic ac in novissimis, scil. pro nummo Roma domesticatim pendendo: Sax.* heoꞃþ-peninᵹ, *vulgò,* Rome-scot, *quod vide. Vox est ab* heoꞃþ. *Belg.* herd, heerd, *i. domus, item focus, unde nostratium* harth; *&* peninᵹ, *denarius, vulgò,* Peny.

Herbagium.] 2582.4. *Idem quod Gallis* Herbage, *unde vox orta: terra sc. vestura quæ dentibus animalium decerpitur. V. LL. Ina apud Lambard. ca.40. ubi quod hic,* 765.2. herbagium, *Sax.* ᵹæꞃꞅ-ꞇun *dicitur, quod agrum vel prædium compascuum sonat. à* ᵹæꞃꞅ, *gramen, unde nostratium* grasse, *&* ꞇun, *hodie* towne *prædium, villa.*

Herciare.] 2140. 28. *Est dentatâ crate glebas comminuere; Vulgò,* to harrow. *à Gallico* hercer, *eopse sensu.*

Here.] 827.37. *Hostium cœtum, vel exercitum hostilem hic signat, quorundam scil. ad prædam faciendam collectionem. Vox pura puta Saxonica, in malam partem plerunque usurpata; quibus interim exercitus legitimè coactus, puta jussu principis, aut aliorum superiorum, in hostes ejusmodi, sive advenas, sive indigenas terram infestantes, (ut ex Chronolog. Sax. facilè appareat)* Fẏꞃð *nuncuparunt. Vide* Firthunga, *supra. Alio tamen sensu vox exteris nota, scil. pro exercitu simpliciter, sive hostium, sive civium: unde eorum* Herefliz. *pro exercitus deserti, ut &* herebannum *pro militiæ detrectatæ, & culpâ & pœnâ, quibus vocibus Anglo-Saxones nunquam usi, sed* Fyrdwite, *quod vide.*

Hereget.] 930.6. Here, *ut jam diximus, armatorum cœtum, vel exercitum, illicitum sonat.* Heregett *autem, rectiùs* Heregeat, *est muneris quid à novo vassallo Patrono suo præstiti, fortean ob prædones ejusmodi arcendos: armamenta sc. sive belli instrumenta, quæ varia, pro vassalli dignitate. LL. Canuti, par.2. ca.69. Hæc enim (ni me fallit conjectura mea)*

mea) instituti vera ratio. scil. ut vassallorum ope hujusmodi, patroni, & se, & suos in pradones & grassatores ejusmodi patriam infestantes, meliùs tuerentur, & defenderent. Pro quâ est, quod Hereotum, & Relevium pro diversis habita, de quo vide Relevium. Posterior interim vocis pars geat, à Sax. ȝeotan, fundere, & metaphoricè, reddere vel erogare, unde Scoto-Britannis Herezeld, q.d. heregeld, g. in z. (ut illis sæpe) transeunte. Vulgò hodie Heriot, de quo plurib. Spelmannus.

Heremina pellis.] 328.38. Pellis est mustelæ Alpinæ, sive albæ, pretiosa, quæ Belgis armeltin, Gallis armelin, vel hermine, Ital. armeline, Hisp. armino, Anglis Ermin.

Heremitorium.] 2666.28. Cella monachi eremitæ: eremitæ habitaculum. Vulgò, an Hermitage.

Heretagium.] 2436.34. Patrimonium: bona hereditaria. Gallis & Anglis Heritage.

Heretaynes.] 759.40. Herethaynus. 762.56. Vide Heerenames, supra.

Hermerus.] 851.4. Mendosè, ni fallor, pro Heremanni, vel Hiremanni. V. Erminius.

Hernesium.] 1084.13, 15. & alibi. Ephippium, equorum apparatus. à Gall. harnoys, al. harnas de cheval, eo sensu; Anglis Harnesse, aliàs horse-harnesse.

Hersia.] 2152.27. Cenotaphium. Vulgò, a Hearse. fortè à Saxon. are. i. honor: vel ab herian. i. laudare, laudibus efferre, virtutem prædicare: quem in finem cenotaphium erectum, in laudem sc. & honorem defuncti. Præter hoc autem, ornamentum signat super tumbam defuncti collocatum: quod, quia illam velat & palliat, Pallam vocant: unde nostratium Pall, pro panno sc. ornatus ergò, mortui alicujus tumulo vel loculo instrato.

Herthamon.] Vide Mundbrece.

Hida.] Vide Hyda.

Hidage.] 957.44. Hidage vel taillage est tallagium de hidis terrarum. Tributum intellige quod ex singulis hidis colligitur. Quid autem hida sit, vide supra in Familia. Plura apud doctiss. equitem, in voce. Malè tamen ibi Hidgildum & Hidagium confundit. Hidagium (inquit) tributum quod ex singulis hidis colligitur: aliàs Hidegild. Hidegild autem illo sensu nusquam, quod sciam, occurrit: & quid significet, vide supra in Corium perdere.

Hidgildum.] 830.56.62. Vide Hidagium, & Corium perdere.

Hinda.] 767.34. De x. hindis ad corredium debent reddi x. dolia mellis, &c. Corrige hidis. Vide Hyda.

Hindenus.] 853.9. item hindenus homo, ut ibi, & 854.8. rectiùs autem hyndenus, & hyndenus homo. Sic enim habetur Saxonicè, in Textu Roffensi. Ab hẏndene est, quod bis in LL. Inæ apud Lambard. ca.55. ubi, authore nostro interprete, societatem signat. Classem hominum intellige, contubernio similem, de quo Lambardus in voce Contubernalis. Saxonibus enim erat in more positum; ut omnem hominem non solùm æstimarent, ac pro natalis sui ratione capite censerent; sed etiam, secundùm cujusque valorem, in classem (vel collegium) parium suorum, quam hẏndene nuncuparunt, referrent; trium sc. sequentium unam; infimam, mediam, summam. ' Infima classis fuit, quorum singuli valerent 200. sol. talis inde Latinè dictus vir ducentenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, tpẏhẏndne-mon. ' Media, eorum quorum singuli valerent 600. sol. talis inde Latinè dict. sexcentenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, ſixhyndne-mon. ' Summa autem, eorum quorum singuli valerent 1200. sol. talis inde Latinè dictus duodecies centenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, tpelfhyndne-mon. Pariterque uxores eorum Cyrliscam, (i. Twyhyndam: nam Twyhynde-man idem erat qui ceorlicus, & sic quandoque dictus, quandoque villanus:) Syxhyndam, & Twelfhyndam, nominarunt. Consimilem statum hominum tripartitum commemorat Lindenbrog. in Glossar. verb. Mediocris persona. De quo infra, in mediæ Manus homo.

Hiremannus.] 854.51. 855.42. 901.64. Vide Erminius.

Hlafordscona.] 849.13. Corrige Hlafordsocna, & vide capitis inscriptionem: Ne Dominus libero homini jus prohibeat. i. (fortè) jus æquum ei ne deneget. Hlafordsocna vero signare videtur Domini protectionem, vel tutelam, aut simile quid, nisi erratum sit pro——

Hlasocna.] 851.14. Ut id pro lasocna. q. legis beneficium dixeris.

Hloth.] 762.53. Saxonibus pro turma, cohort. à laþian, al. ȝelaþian, h. e. convocare, congregare. Vide Spelman.

Hlothbota.] 824.52, 55. Ejus qui turmæ illicitæ interfuerit mulcta, sive compensatio. à hloþ, ut diximus, turma; & bote, compensatio, mulcta.

Hluttres] 767.36. —xij. ambræ cervisiæ Waliscæ, xxx. hluttres, duo boves, &c. hluttre Sax. simplex, purum, lucidum. Sensus igitur loci: xij amphoræ cervisiæ Wallicæ, (hoc est, potentioris) xxx. tenuioris (vel, debilioris.)

Hoberarius.] 2140.53. paulo infra, lin. 63. Hobilarius. Qui lege prædii sui (inquit doctiss. Casaubonus, Is. filius, Caballi vocis ortum explorans, in De linguâ Anglicâ vetere, pag. 192.) equum cursorium ad publicos usus alere teneretur. Eum velim adeas, & equitem Spelmann. in voce Hobellarii; Cambdenum etiam in Hantonia; item Cowell. in voce Hoblers.

Homagium.] 237.25. 506.48. al. Hominagium. 481.49. 641.36. al. Hominium. 230.43. 486.1. Quæ, ut & alibi Hominatus, & Hominiscum, pro clientelæ genere: & ab eâ hominis significatione veniunt, quâ quis dicitur alicujus homo, h. e. vassallus, sive cliens beneficiarius, vel feudalis. De omnibus opera erit adire Spelmannum, qui, inter alia, homagii ligii meminit, cujus etiam hic mentio. 1038.63. Illud (inquit) sic dicitur, quod solummodo Regi debetur, ratione supremi dominii: à ligando venit, quòd ab hoc nemo se potest liberare, ut (renuntiando feudo) ab aliis homagiis. Sed ipsum velim adeas, & Flet. li. 3. ca. 16.

Hominem furari.] 823.21. Sic author noster: mendosè tamen, ni fallor. Ad Saxonica recurramus: hpilon pær ȝolðeoꝼ. ⁊ ſtodðeoꝼ. ⁊ beoþeoꝼ. ⁊ maniȝ pitu mapan ðonne oþru. nu ſynd ealle ȝelice butan manðeoꝼ. hund tpelftiȝ ſcill. Ubi manðeoꝼ authori nostro, ut dixi, Latinè, qui hominem furatur. i. e. plagiarius. In eandem sententiam Lambardus: qui hominem clam surripuerit. Male, me judice, uterque. man enim hìc, quomodo postea in S. C. de Monticolis Walliæ.

apud

apud eundem Lambard. ca. 7. quod de jumentorum æstimatione inscribitur, non hominem, *sed* mannum, *sonat. Anglis*, a Nagge, *Holland. & Fris.* Negghe. *Medull. Grammat.* a Palfrey.

Homines decimales.] 848.5. *Decemviri, vel decem illorum hominum cœtus & collegium, Saxonicorum* teoðung, *al.* tenmantale, *posterioribus* decimam, decuriam, *al.* friborgam *constituens, de quibus in LL. Canuti, par. 2. c. 19. item Edv. Confess. ca. 20, 32. & supra in* Decima.

Homo.] 203.56. 457.3. *& crebrò. Vocabulum planè Latinum, falsâ tamen & barbarâ significatione hic usurpatum; pro eo sc. qui accepto feudo domino teneretur militare, homagiúmque & servitia ejusmodi præstare: al. Vassallus, Cliens beneficiarius, vel feudalis, Tenens (ut loquuntur) per servitium militare. Dicitur etiam de quovis prædiorum licet ignobilium Tenente, sive Fructuario: sed & de eo, qui nullo accepto feudo, nullo prædio, se in alterius tradidit militiam, servitium, obsequium, clientelam; & generatim de omni famulo, ministro, subdito. quæ quidem omnia exemplis plenè probat doctiss. eques, in voce, quem vide. De hominibus* mediæ, inferioris, & infimæ manus, *vide quid infra, in* Manus *dictum.*

Honor.] 262.31, 32, 33. 274.11. 277.57. 309. 25, 32. 553.6. 1413.10. *& alibi. Vox* Honor *hic, non ut Romanis olim nota, sed quomodo Anglo-Normannis accepta; sc. majoris Baronis, (ut vocant,) feudale patrimonium, seu* Baronia; *ut est apud Spelmann. quem omnino consule.*

Hora.] 830.17. *Mendosè pro* Ora, *quod vide.*

Horas dicere.] 1935.41.42. *Diei & noctis temporibus Canone statutis, divina celebrare: quæ tempora* horæ canonicæ *inde dicta. Ea verò quæ fuerint, vide apud Spelmann. Concil. p. 577.*

Hordarius.] 842.65. *Idem quod ibid. lin. 17* Hordera, *Quæstor scil. A Sax.* hordere, *quod etiam ab* hord, *thesaurus. Hinc insuper* Hordetium. 930.64. *Sax.* hordern, *ab eod.* hord, *&* ern, *locus (plerunque secretior) pro penario, cellario; & simil. Eod. sensu nobis adhuc* hord, *&* horder.

Hordera.] *Vide* Hordarius.

Horderium.] *Vide* Hordarius.

Hordicium.] 2612.10. *Idem quod supra*, 1189. 49. 1201.43. Hurdicius: *machina scil. bellica muros diruens. Ita sanè vocem hoic accipiendam reor. Quandoque tamen contrarium significat; quomodo* hurditius, *&* hurditium *apud Spelmannum & Vossium: qui tegumenti genus ex cratibus factum vocant, quo muri obteguntur, ut cedendo magis, quam resistendo, vim missilium moreentur, atque infringant. A Saxon.* hyrdel, *Anglis* hurdle. *i. crates: nisi quis malit à Gallico* hurter, *alias* heurter. *i. impellere, ferire, impingere, (unde nostratium* to hurt:) *nec fortè incongruè; sive activè, sive passivè vox sumatur: pro diverso nimirum rei usu; offensionis sc. & defensionis.*

Hospitalitas.] 2346.41. *pro* Hospitale. *i. Nosocomium. vulgò*, an Hospitall.

Hostiagius.] 2472.17. 2481.24. *Obses: vulgò*, Hostage. *Vox Gallica.*

Hostilarius.] 2371.52. *Hospitum receptor. à Gallico* Hostelier; *unde nostratium* Hostler, *pro stabulario.*

Hredige.] 855.18. *Mendosè pro* Hrædinge, *juxta Saxon. in Textu Roffensi:* Nigoþe ꝥ þe cwæden be þyrum þeofum. Þe man on hy gedinge fule geaxian ne mæg, &c. *i.* Novò diximus de latronibus quos in præsens (*vel*, in promptu) reos invenire nequeant, &c.

Hulsgeogag.] 763.15. *Malè sic; nec meliùs* Hulsgonges, *ut* 762.59. *Corrige, juxta Saxon.* Huslgenga. *i. Lambardo interprete, Paterfamilias; nostro autem authore,* Husbanda: *D. Wheloco verò, &, ut opinor, rectiùs, Eucharistiæ perceptor: voce, ut videtur, compositâ à Sax.* husl, *eucharistia, &* genga, *al.* ganga, *quod à* gan, *al.* gangan, *Belgis* goen, *ire, adire: unde* to husl gan *Saxon. pro, eucharistiam adire.*

Hundred-setena.] *Vide* Hundredum.

Hundredum, Hundredus.] 314.60. 1186.4.956. *ult. al.* Hundredh. 3c8.32. *& alibi. Comitatus vel provinciæ pars, centum continens villas; ut author noster, Bromptonus: ut alii verò, in quâ habitarent centum pacis regiæ fidejussores. Vox est à Saxon.* hundred, *Belg.* hondert. *h.e. centum: unde* Centena, Centuria, *Latinè: de cujus origine & instituto, ut & de* Centenariis, *vulgò*, Hundredariis, *eorúmque jurisdictione, imprimis consulendus eques doctiss. in voce: operæ etiam erit adire Cowellum, & Lambardum in* Centuria. *Ubi verò (ut hic obiter moneam) eques doctiss. in voce, pro* Hundred-setena, *rectiùs reponendum autumat* Hundred-sceatena, *planè fallitur: cum rectè habeatur* Hundred-setena, *quod utique vocabulum Textus (ut vocatur) Roffensis* constitutionem hundredi *Latinè exhibet, his verbis:* ——— debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt, hundred setene.

Hunscum.] 608.25. Vestræ quoque dilectioni misimus unum gladium, *Hunscum*, & unum balteum, &c. *Matt. Paris. in Vitis, habet* Hunniscum: *Malmesburiensis* Huniscum, *quod legendum monet Watsius* Unnicum; *quo etiam interprete, gladium ancipitem signat. Eum adi, & Ludovic. de la Cerda. Adversar. sacr. ca. 95. nu. 9.*

Hurdicius.] *Vide* Hordicium.

Husbanda.] 763.15. *Idem, ni fallor, ac supra,* Heordfeste. *i. paterfamilias. Ita eo ævo* Huswifa, *materfamilias. Hodie nobis* Husband, *pro marito; Scotis autem pro agricola, qui nobis* husbandman, *ut pro agricultura,* husbandry. *Vide* Bonda, *& Spelmannum in* Husbandus.

Husbrece.] 929.18. *i. (ita author noster)* infractura domus. *rectiùs*, effractura domus. *Vox est à Sax.* hus, *nobis* house, *domus, &* brece, *Sax.* bryce, *nobis* breach, *fractura, effractura. Vulgò hodie,* Burglary. *Vide* Burgaria.

Huscarla.] 181.13, 23. 192.65. *& alibi. Vir alteri è familiâ; Minister vel Famulus domesticus. A Sax.* hus, *ut jam dictum, domus, &* carl, *al.* ceorl, *homo masculus, robustus, fortis; de quo supra in* Buthsecarlus. *Adeatur etiam Spelmann. in voce.*

Hustengum.] 1197.63. 2199.6. Antiquissima, (*inquit eques Spelmann. in voce*) & celeberrima Londoniarum civitatis Curia suprema: à loco (ut Prytaneum Athenis) nuncupata. hus enim domus; ðing, causa: quasi domus causarum, vel ubi causæ aguntur. *Sic ille, quem sequutus est D. Ed. Cocus, Instit. par. 2. pag. 322. & par. 4. pag. 247. Et per me licet. Liberè tamen ut dicam quod ego sentio, haud placet derivatio. Quamvis enim partes compositi ita sonent,* hus *sc. domum, &* thing, *causam: taliter tamen copulata, causarum domum, forum sc.*

juridi-

juridicum ut significent, nihil video quod suadeat; saltem nisi hysteron quoddam preteron sit in syllabis. Experiundi gratiâ, ad alias fas sit voces provocare. Patrifamilias, vel habitatori, Saxones husband, husfæstene, *Teutonici* **huys-heer, huys-man, huys-vader, huys-weerd**: *Angli hodie* **house-holder**, *nomina indiderunt: ut famulo domestico* huscarle *Saxones;* **huys-knecht**, *Teutonici. per* husband, husfæstene, huscarle, *&c. domum patrisfamilias, domum habitatoris, domum famuli, &c. nequaquam intelligentes:* hus *hic naturam nominis adjectivi potius, quàm substantivi præferente, & epithethon, nominis cui preponitur qualitatem sive subjectum prædicante, potius quam nomen ipsum sapiente. Ad alia ut transeam verba. Cum de domo publicâ, (privatas ut mittam) gymnasio sc. libero, prætorio, domo eleemosynariâ,* hospitale *vulgò dictâ, vel hodie loquimur, loca hæc* **School-house, Towne-house, Almes-house**, *dicimus, non syllabis inversis,* **House-school**, *&c. Adde, quod curiam municipalem, puta prætorium, domum senatoriam, Teutonici* **Stad-huys**, *&* **Raedhuys** *nominant: quemadmodum etiam (propiùs ut accedam ad* Husteng) *locum judicii publici, (Saxonibus* domerne, *al.* spræcerne, *item* moterne) **Ding-statt**; *tribunal* **Ding-stuel**, *&* **Ding-bancke**; *diem litigiis dicatam (i. diem Martis)* **Dingsdagh**, *judicem* **Ding-grave**, *non autem* **Statt-ding**, *&c. cujusmodi scriptioni planè obstat idiomatis nostri (paris cum Teutonico originis) canon ille grammaticalis, de quo Butlerus in Grammaticâ Anglicanâ, ca.3. §.2. pag.35.* Notandum hic *(inquit)* genitivum *(nomen sc. casus genitivi)* semper esse præponendum nomini à quo regitur, *&c. Præterea demus* Husting *causarum domum, vel locum signare juridicum; quare, quæso, hoc nomen non cæteris omnibus ejusmodi locis commune, sed è contrario Londinensium, & paucorum aliorum locorum curiis proprium? Aliam itaque vocabuli originem, doctorum veniâ petendam puto.* ¶ *Curiarum tantùm superiorum genus nomen illud (ut opinor) respicit, nec alibi fortè reperitur; quas & regias, (à placitis nimirum regiis, sive ad coronam domini Regis jure spectantibus, ibidem tractari solitis) &* Recordi *curias, (ut sunt omnes regiæ: curiæ sc. quarum acta adeo sunt authentica, ut probationem contrarii non admittant:) Forenses vocant. Ad supremæ scil. (ut ita idcam, respectu Regis cujus sunt) judicia nomen spectat: quod fortè vocabulum potiùs sonat, quàm (quod derivatio adhuc recepta vult) causarum domum: cum (ni fallar) ductum sit ab* **Highest**, *vel (ut antiquius scriptum)* Hyhsta, *i. supremum, &* **Thing**, *judicium: simul,* **Hyst-thing**, *unde quorundam* **Histing**, *aliorum* **Hoystings**[a]: *cujus prior syllaba eadem, ut sono, sic itidem fortè & sensu, ac nautarum vela dantium,* **Hoise**. *Ad rem est, quod hujus nominis tribunal apud Londinenses à doctiss. equite & aliis memoratum, & inter alta loci tribunalia descriptum,* supremum *audit. Nec hic transeundum, quod apud quosdam exteros, judicium summum* **Al-thing**, *q.* Alt-thing, *ut ego capio, nuncupatur. Vide Johan. de Laet. de orig. gent. American. li.1. pag.160. de Islandis.* ¶ *Nomen hoc quinque portuum curiam apud* **Shipwey** *in australibus non (ut omnes*[b] *hac de re scribentes) apud* **Shepey**; *insulam sc. in borealibus Cantii partibus, inter alia quædam loca obtinuisse sat planè constat ex Fleta lib.2. ca.55. ubi, ut etiam ca.54. pro* **Shepey**, *legend.* **Shipwey**, *quemadmodum loci nomen rectè exhibet Bracton. li.3. tract.2. ca. 2. & li.5. tract. 5. cap.14. item eques ille Cocus, Institut. par.4 ca.42.*

[a] Stow. Nott. London. pag 207.

[b] Cowell. Spelman. Coke.

¶ *Absolutâ* Hustingi *curia, pauca nunc addamus, nec importunè, de* Hustingi *pondere, cujus fit mentio in doctiss. equitis de voce tractatu, è charta scilicet antiquiss. libri Ramesiensis. Iterum autem occurrit mihi in charta etiam pervetustâ, nimirum Saxonicâ, ecclesiæ Cantuarien. per Eadsinum al. Eadsinum presbyterum data anno Dom: 1032. in hæc verba:* And he gaun eac ðær landes æt Oppedingtune on his dæge for his saule into cristes cyrican ðam godes ðeowum to scrude-lande. þe he geboht mid hund eahtigan marcan hwites seolfres be hustinges gewihte, *&c. Id est,* Dedit etiam terras illas apud Orpedingtune per dies suos, pro animâ suâ, ecclesiæ Christi, Deo illic servientibus in fundum vestiarium, quas emit octoginta marcis argenti albi *Hustingi* pondere, &c. *Quale autem pondus hoc adhuc incertum. LL. Ethelredi regis apud Venetingum, de quibus hic, 895. ca.30. ponderis meminit mercatorii huc fortè pertinentis:* ——— & ipsi qui portus custodiunt efficiant super overhymessam meam ut omne pondus ad mercatum sit pondus quo pecunia meá recipitur, & eorum singulum signetur, ita quod xv. oræ libram faciant, & custodiant omnes monetam, sicut vos decere præcipio, & omnes eligimus. *Venia igitur si sit conjectura,* Hustingi *hoc, statutum pondus puto commercio inserviens, ipsum sc.* Standardum *(ut vocant)* Regis, *(quod pondus signat originale & canonicum, ad quod alia pondera ejusdem speciei debent examinari, & cum eo concordare:) aut talis Standardi exemplar; atque inde fortè nomen hoc obtinuisse, ductum à supra memorato* hyhsta, *supremo, &* ðing, *Teutonicis* **Dingh**, *nobis hodie* **Thing**, *res: quasi dicas pondus regium, de quo vide 2. Samuel. ca.14. ver.26. vel pondus quo supremæ res sc. regiæ appensæ trutinantur, sive (phrasi legis Ethelredi jam citatæ)* quo pecunia Regis recipitur. *nisi pondus hoc in diebus illis in* Hustingo, *fori nempe juridici loco sic dicto, quemadmodum olim Romæ in Capitolio*[c], *ex usu conservatum, & inde nomen illud sortitum malis. Nec aliud fortè pondus hoc, Saxonum ævo* Husting *appellatum, quàm illud à posteris, & in hunc diem, omnium ore,* Troiæ, *&* Troianum *(ac si inde huc allatum) dictum, credat autem Judæus apella. Melius interim ut ostendam unde (ut verisimile est) nomen illud ortum sit, ponderum apud nos in usu duo esse genera advertendum est: quorum unum vulgò,* **Troy-weight**; *alterum,* Avoir de pois, *q.* habere pondus, *aut justi esse ponderis, ut vulgarus fert opinio, nuncupatum. Prius, instar libræ quam Romanam vocant, 12. tantum uncias in libra continet: posterius autem, libra simile quam mercalem, civilem, zygostaticam nominant, 16. uncias. Priore, gemmæ, lapides pretiosi, electuaria, medicinalia, aurum, argentum, & panis ponderantur: posteriore vero omnia alia quæ pondere mercari solent homines. Posterius hoc usu magis receptum, quàm lege fundatum, cum nunquam adhuc lege aliquâ stabilitum, sed potius prohibitum, quomodo statuto anni 27. Ed.3. ca.10. apparet: sumpto nomine, non (ut communis fert opinio) à* pondus habendo, *sed à Gallico* Avoir, *substantivè posito, (perperam scripto* Aver) *unde nostratibus* Averia. *i.e.* (Cot-

[c] V. Casaub. Not. in Jul. Capitolin. pag. 139. nu. 14.

(*Cotgravio teste*) *bona, facultates, res: cui apponitur* de pois, *bonorum qualitatem designandi gratiâ. Atque hoc modo* Avoir de pois, *ut verbum verbo reddam,* bona ponderis *est, sive bona quæ pondere venduntur, potius quàm valore: nomen obtinens à bonis tali libratis pondere; cujusmodi sunt, ut diximus, omnia præter panem, & quæ venundant aurifices, medici & pharmacopolæ: res nimirum pretiosiores, ideoque fortè illo altero ponderum genere librata,* **Troy-weight** *vulgò dicto, cujus quidem vera origo non à Troia, ut Troianum; sed à vocabulo quodam antiquo; Fletæ authori* Trona, (*corrupto fortè aut à Latino* trutina, *aut à Græco τρυτάνη, à ῥέω fluente*) *unde nobis ortum* **Tronage,** *Latino-barbarè* Tronagium, *i. vectigal quoddam pro mercibus ponderatis pendi solitum, de quo in Statuto Westmonast. 2. ca. 25. anno sc. 13. Ed. 1.* Trona *enim statera est ponderandi gratiâ excogitata, teste D. Cowello nostro in* Interprete, *quem vide etiam in voce* Weights, *ubi conjicis ipse* Tronæ *&* Troiæ *pondus idem esse. Cui quidem conjecturæ suffragatur altum de Troiano vel Troia pondere silentium inter omnes eâ de re scriptores exteros, ut & domesticos, antiquitate saltem celebres. Adde, quod nostrum* **Troy-weight** *Lexicographis nostris* trutina campana *Latinè redditum.*

V. Cl. Seldeni Tit. honor. ed. 1. par. 2. pag. 199.

Huthesium.] 1919.17. 2022.66. *Est strepitantium clamor & ejulatio, quibus fugientem latronem, & rei capitalis sontem, omnes obvii tenentur prosequi, donec maleficus deprehendatur. Angl.* **Hue and Cry**: *à Gall.* huyer, *ejulare, exclamare. De quo pluribus Spelmannus.* Hutesium, 2546.59. *Idem.*

Hyda.] 487.55. *al.* Hida. 212.62. 767.34. (*ubi* hindis *pro* hidis) 802.18. 979.36. *Hida* Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. *Sic author noster, Bromptonus sc.* 887. 20. *Beda* Familia, *ut supra in voce. Cum doctiss. Spelmanno vocem ortam puto à Sax.* hẏdan. *i. tegere, protegere, quod Belgis* hoeden, *unde eorum, & Gallorum* hutte, *pro casa, tugurio, taberna, tentorio, Kilian. Cætera, Spelmannus. Operæ etiam erit adire Lambardum, apud quem in voce* Purgatio, *invenies quid sibi velit* jusjurandum, *vel* purgatio, per 12. 24. 30. hidas, *& similia.*

I.

Idoneare.] 872. 10. — si accusatus se de hoc non *idoneaverit,* &c. *Hic, ut & in L. Langobard. Capitular. & alibi,* Idoneare se, *idem denotat ac insontem se comprobare, & secundùm legis ordinem, à crimine illato se liberum reddere, vulgò* purgare. *Idem quod supra,* Adlegiare.

Ignis Græcus.] 656. 18. 661. 26. 939. 49. *al.* Sylvaticus. *Sævissimum ignis genus, ex stupa, sulphure, naphthâ oleisque illitâ, & accensa, quod ne aquâ extinguatur: at insanâ quadam velocitate omnia rapit & devorat. Vulgò,* **Wyld-fire**: *unde fortè* Sylvaticus *diceretur, utpote cum sylva nobis olim* **wealo**. *Ita hodieque* **wild,** *pro ferus, sylvestris, immanis, &c. Malè tamen hic, locor. ultimo, ignem hunc & aëreum confundit author noster, quomodo etiam Florentius Wigorn. ad ann. 1048. ubi* sulphur sacrum, *vel* fulmen (*ni fallor*) *intelligendum. Ignis enim Græcus non est aëreus: siquidem in aëre, vel æthere accensus, & inde decidens vel descendens, sed hominum arte & ingenio modo quo supra compositus. Cum tamen effectu similis sit aëreo, eò, ut videtur, nomen extendere quidam non dubitarunt.*

Illegitimitas.] 2374. 20. *Natales illegitimi. Vulgò,* **Bastardie.**

Illuminare.] 976. extrem. *Pingendo ornare. Vulgò,* to limne. *Gallis* enluminer. *Ita arte hac peritum, a* **Lymner** *dicimus.*

Impechiare.] 2609.17. *Impetere; eo sensu, quo Forensibus nostris, accusare, appellare, criminari, significat. Vulgò,* **to impeach,** *Gallis* empescher.

Implacitare.] 1024.29. *In jus vocare, lite involvere. Ab ea* placiti *significatione, quâ conventum ad judicandum indictum significat. Unde similiter* placitare. *Gallis* emplaider. *quod nobis,* **to implead.** *Hinc autem* ———

Implacitatio.] 246.65. *In jus vocatio: actus implacitandi.* **Impleading.**

Imprisonare.] 1019.20. *In carcerem conjicere: incarcerare. V.* Prisona.

Improperatio.] 936.42. *pro* Improperium.

In alto & imo.] *Vide,* De alto & basso.

Inbreviare.] 1411.39. 1615.7. *Est in instrumentum illud publicum quod Forenses nostri* Breve *vocant, referre. Hinc* Inbreviamentum, 1615.7. *pro tali instrumento.*

Inbullare.] 1991.44. *In bullam transire vel referri: ut id dicatur, quod à Papa impetratum, & scriptis mandatum,* bulla. *i. sigillo Papali, firmatur, & impetranti traditur.*

Incredentes.] 1103.40. Infideles. *A Christianis de Saracenis & Ethnicis dictum, qui nobis vulgò,* **Infidels.**

Incredibilis.] 872.17. *Infidus.*

Inculpare.] 680.46. *Culpare, culpâ arguere, accusare, criminari. Inde* ———

Inculpatio.] 822.22. *pro accusatione, incusatione, nominis delatione. Item* ——

Inculpatus.] 764. 42. *pro culpatus, accusatus, &c.*

Incustodia.] 930.3. *Incuria, negligentia.*

Indentura.] 1864.8. *Est syngrapha, vel scriptura conventionalis, alii quæ idem continet quasi parallela. Ideoque utraque pars in latere vel summitate similiter scinditur in morem dentium, ut invicem collatæ pares esse cognoscantur; indéque nomen sumpsit. Chartarum autem* Indentationem (*inquit Spelmannus*) *apud nos non reperio ante ætatem Henrici III & tunc quidem rariùs. Vulgò,* **Indenture.** *Ita* Indentatus, 2700.4. *de scripto dictum* Indenturæ *formam habente.*

Indicibilis.] 385.39. 412. 55. *Idem quod* Inedicibilis. 1206.69. *id est, Ineffabilis, inenarrabilis.*

Indictatus.] 1759.56. *In foro nostro is dicitur, qui libello accusationis* (*quem* billam *vocitant*) *à 12. ad minus inquisitoribus juratis ad judicem delato, de maleficio aliquo vel in regem vel in rempub. solenni formâ postulatur. Vulgò,* **Indited.** *Vide* Addictari.

Indisciplinatus.] 268.15. *Adversus legum morúmque disciplinam.*

Indorsatus.] 1954.64. *In dorsum, (epistolæ puta, vel scripti cujuscunque partem aversam sive exteriorem) positus; sigillatus. Vulgò,* **indorsed.**

Inedicibilis.] *Vide* Indicibilis.

Inemendabilis.] 918.33. 929.22. *Vide* Botolos, *&* Emenda.

Inevir ei-

Inevincibilis.] 86.28. *pro* Invincibilis.

Infaidare.] 859.58. Faidam. i. *graves inimicitias exercere, gerere, suscipere, habere, denuntiare. De eo dictum qui à causâ furum staret adversus eorum insecutores. Vide* Factio.

Infangentheof.] 22.40. Infangenthef thelfind inward. 957.29. *Jurisdictionem notat domino manerii concessam in quemcunque, sive hominum suorum, sive aliorum, furti reum, & intra limites dominii sui prehensum. Ab* in. i. *intus,* fangan, *capere, prehendere, (unde & digiti, hodie* fingers. *quibusd.* fangs, *dicti :) &* theof, *fur. De quo pluribus Spelmannus, quem velim adeas. Quod autem hic* thelfind inward, *Ranulf. Cestren. in Polychron. li.* 1. *ca.* 50. *habet* pelfinde inwarde. *Corrigendum fortè utrobique* þeof finde in warde, *quod idem, ut videtur, sonat, ac* fur intrinsecus inventus. *h. est, intra jurisdictionem domini prehensus. Huic autem contrarius* Utfangtheof. *i. jurisdictio in latronem extraneum, sive aliunde venientem, (quod* ut *sonat) intra tamen dominium illius prehensum, qui tali donatur jurisdictione.*

Infeodare.] 1168.40. *Est feudum, vel feodum, prædium scil. beneficiar. alicui dare vel conferre : terram vel prædium in feudum, more scil. beneficiario possidendum, alicui tradere vel concedere. Gallis* infeuder, *nobis* to enfeoffe.

Infideles.] 986,34. *Hîc, ut alibi sæpe, dicuntur, qui* fidelitatis *sacramentum domino feudali juratum violarent.* Fidelibus *hîc opponuntur : eos intellige* fideles feudales *dictos, qui scil. accepto à domino feudo, omnia munia ad feudum pertinentia adimplere tenentur : etiam fidei interposito sacramento. Hinc* Infidelitas erga Dominum, *de quâ* 929.21. *Sax.* hlaforðswice, *quod vide in* Lafordswice.

Infirmaria.] 1728.4. 1799.56. *Munus* infirmarii, *monachi scil. qui tum infirmorum in nosocomio, tum ipsius nosocomii, ut sartum tectum sit, sed & prædiorum ac redituum eisdem usibus assignatorum, curam sustineret. Item interdum nosocomium ipsum, locus sc. in monasterio valetudinariis loci concessus. De quo vide* Cella infirmorum.

Infirmitorium.] 2012.42. *Vide*——

Infirmorum cella.] *Vide* Cella infirmorum.

Inforciatus.] 583.24. *Vide* Forciatus.

Infraclusus.] 969.46. *pro* Inclusus.

Infractio plegii.] 764.11. *Vide* Borgi fractura.

Infractura.] 822 9,10. *pro* fractura, *vel violatio.* 929.18. *pro* effractura.

Infugatus.] 923.58. *pro* Fugatus, *vel in fugam conjectus.*

Ingenium.] 1166.2. *Machina, instrumentum, à Gallico* engin; *apud quos machinarum inventores, qui machinas sc. antea non visas, & à se excogitatas conficiunt, dicuntur ab ingenio* Enginiers, *Anglis autem* Engineers.

Ingravatus.] 860.25. *Idem quod* gravatus, *de quo supra, in* Gravatio.

Inlegiare.] 918.38. *Idem quod alibi* inlagare. *à Sax.* inlagian, *h.e. exlegem restituere patrocinio legis : uti* exlegare, *est exlegem reddere. De eo hîc dicitur, qui licet ob homicidium in templo commissum, ab omni compensatione penitus alienum se reddiderit, quædam tamen hîc injuncta perimplendo, compensationis compotem se reddat & capacem, vel facti compensandi beneficiorum indignum.*

Inmelioriari.] 86.6. *Aliquid melius fieri. cujus contrarium* inpejorari : *Gallis* empirer, *unde fortè nostratium* to empaire, *eo sensu. V. tamen doctiss. Casaubon. de Linguâ Anglicâ vetere, p.*247.

Innoxiare.] 896.62. *Innocentem reddere, purgare, culpâ liberare. Sax. est* clænsian, *unde nostrum* to cleanse, *pro purgare : purgatio,* cleansing.

Inparcare.] 2605.59. *Fundum anteà patentem & pervium claudere, & in* parcum, *roborarium sc. vel vivarium redigere. Vulgò,* to imparke : *ab* in, *& Gallico* parquer. *i. vallo, fossâ, vel alio septo circundare.*

Imprisonamentum.] 2182.33. *Incarceratio. vulgò,* Imprisonment, *à Gall.* Emprisonnement. *Vide* Prisona.

Inrotulare.] 2478.10. *In rotulum referre. Hinc*--

Inrotulatus.] *al. Irrotulatus. In* rotulum. *i. album relatus, vel inscriptus. Vox ab* in, *&* rotulus, *quod à Gall.* roule, *al.* roulet, *nobis* roll, *&* rowle, *i.e. catalogus, indiculus, volumen : quòd* rotuli *hujusmodi, non in libros digesti vel compacti, sed in membranis vel schedis fluxis, pro more tamen manu involutis, & in orbem tortis, maneant repositi. Vide Cowellum. Vulgo,* enrolled.

Inscalare.] 2621.58. *Muro scalis conscenso locum ingredi. Ab* in, *&* scalare, *quod muros scalis conscendere significat. Vulgò,* to scale.

Insellatus.] 930. 13.15. *Sine ephippio. Vulgò,* unsadled, *à Sax.* ungesadolode. *De equo dicitur.*

Insibilis.] 129.40. *Fortasse* risibilis : *à Gallico* risible, *pro ridiculus.*

Insigillare.] 856.33. *A Sax.* insegliam, *quod* sigillare *sonat. Vide supra* Consigillatio.

In silentium.] 1012.57. *Mendosè pro* insilientium.

Insilium.] 165.12.174.55. 185.13.186. *penult.* 2117.43. 293.42. *Consilium malum, pravum, noxium, vel sinistrum, accipienti damnosum : quod qui dederit* insiliarius *olim dictus. Flor. Wigorn. ad ann.* 855.——filius regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, imò *insiliariis*, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut regem à regno proprio repellerent. *Talis,* consilii expers, *Spelmanno : unde fortè nostratium,* silly, *pro imprudens, rationis expers. Consilium ejusmodi dare, Gall.* forconseiller *dictum, unde effictum Latino-barbarum* forconsiliare, *eod. sensu.*

Insolercia.] 1194.34. *pro* Insolentia.

Insolutus.] 900. 20. *Vide* Agilde, Botolos, Emenda.

Installare.] 989.27. 1163.3. *Stationem, locum sc. in choro pariter & capitulo, (quod nobis & Gallis* stalle,) *assignare; in* stallum, *ut vulgò loquuntur, inducere, Angl.* to install.

Instauramentum.] 647.31. *Penum. vulgò,* store. *à Latino* instauro.

Instirpare.] 935.27. *Inserere, plantare, incorporare, in stirpem admittere.*

Instuffare.] 2577.13. *Farcire, infarcire, replere. Vulgò,* to stuffe, *&* stuffe in : *quod Belgis* stoffen, *Gallis* estoffer. *Hinc* stoffatus, 2617.30. *item* stuffatus. 2573.13. *pro refertus. vulgò,* stuffed.

Insuetus.] 940.36. *pro* Assuetus.

Intendentia.] 1944.6. *Ita ex adjectivo* intendens, *formarunt substantivum : quod idem ac submissio, auscultatio, obedientia.*

Intertiari.] 763.46. 765.47. 766.12,14. Intertiari *(cujus verbi veram significationem nemo, quod sciam, adhuc bene vidit) dicitur, quod quis penes alium deprehensum sibi vendicat à possessore, ut suum ;*

suum; qui rem à quodam tertio sibi bonâ fide venditam asserit, & ut eam in se suscipiat, eundem tertium advocat; quod Forensibus nostris est vocare ad warrantiam, *vel*, ad warrantum provocare, *vulgò*, **to vouch**; *juris autem Cæsarei & feudistici peritis*, authorem laudare. *Vide* Advocare. *&* Cenninga. *Hinc autem* Intertiatus, 766.18. *quod de fure dicitur sic vendicato, quem is penes quem deprehenditur, à quodam tertio sibi venditum esse affirmat, ad quem in rei præstationem provocat. Vox, ut videtur efficta à Gallico* entiercir, *quod apud sequestrum deponere, vel tertiò tradere significat.*

Inchingi. 897. 28. *Mendosè pro* Nithingi. *quod nequam sonat. V. nostras ad vetera verba German. Lipsiana notas, doctiss. Casauboni, de Linguâ Anglicâ vetere tractatui additas.*

Intrare mariscum.] 1930. 58.59. *Est mariscum, locum sc. paludosum, & maris inundationi obnoxium, aquâ aggeribus, muris, & id genus obstaculis, exclusâ, pecudibus pascendis, vel culturæ, aptum & idoneum reddere. vulgò*, **to inne**, *dicimus. item* **inning** *nobis, illo sensu.*

Invadiare.] 658.27.880 *penult. Vadio supponere, oppignerare: Longobard.* inwadiare; *ab* in, *&* wed, *pignus.*

Inveritare] 762 65. 763.3. 765 57. *Idem signat quod probare; vel, ut loquuntur juridici*, verificare, *vulgò*, **to justify, or verify**: *unde eorum* **Averment**. *Sax.* ȝeſoþian. *Hinc illud in LL. Gul. 1. apud Cl. Selden. ca. 71.* & hoc super eum inveritare velit, *&c. Saxonice sic se habet in Textu Roffen:* 7 ƿille hiꞇ þonne on hine ȝeſoþian, *&c. E contrà, refellere, confutare, Saxonib.* ȝeunſoþian. *LL. Canuti, par. 2. ca. 15.* ȝif ðonne ſe oþeꞃ ꝥ ȝeunſoþian mæȝe. *&c. i.* tum si alter id refellere, vel coarguere poterit, *&c.*

In verum mittere.] 768. 1. *Idem ac* Inveritare, *quod vide.*

Investitura.] 224.22,23. 228.21,28. *& alibi. Est confirmatio, non in* feudis *modo, sed etiam episcopatibus, quæ fit per inductionem, vel missionem in possessionem de quâ Spelm. Vossius, Hotoman. alii.*

Jocalia.] 954.33,34. *Collapsâ Latinitate sic vocarunt monilia, aliaque id genus pretiosa, luxui & ornatui inservientia. Vulgo*, **Jewells**. *Gal.* Joiaulx.

Irrecta lex.] 218.4. *Lex minus recta, prava, injusta, iniqua. Idem quod Sax.* unlaȝa.

Irreplegiabilis.] 2143.21. *De pignore capto dictum; quod, dato licet apud præfectū vade, redimi vel dimitti nequeat. Vulg.* **Irreplegiable**. *Vox forensis.*

Irrotulatus.] 1843.21. *V.* Inrotulatus.

Iter.] 1928.21. *al.* Itineratio. *Majoribus nostris (inquit eques doctiss.) idem fuit quod hodie* Circuitus Justitiariorum, *designatos sibi Comitatus ad justitiam exequendam itinerantium. Alias* **Eire**, *i. pro more Gallico, eliso. Plura apud eund. equitem in voce, & in Diatriba de* Justitiariis.

Judicium Dei.] 942. 2. 983. 63. aquæ frigidæ. 844.31. ferri candentis. 878.18. 942.2. gladiatorium. 455.1. *Vid. sup.* Dei Judicium *& inf.* Ordalium.

Judicium vadiare.] 844.24. *Pignore deposito judicio se supponere.*

Juramentum plenum.] 983.2. ——defendat se Francigena *pleno juramento*, non in verborum observantiis. *Ubi* pleno, *perperam pro* plano; *quomodo habetur in regio ad S. Jacobi MS. Eadem omnino juramentorum distributio reperitur in LL. Hen. 1. ca.* 64. *in* planum *sc. &* observatum, *ubi etiam, ut hic, de eo dictum* qui verborum jurat observantiis. *Quo, juramentum intelligo tam strictè præstandum, ut ne vel in minimo à verborum quâ defertur formulâ, præstanti liceat recedere, ne causâ cadat. Adstipulatur vetus Normanniæ Custumar. Latinum, ca. 85. ubi hæc:* Notandum etiam est, quod si derainator verba dimiserit vel mutaverit [[a] & juraverit] quæ ei in derainatione fuerint escariata, (*i. proposita*) ejus derainatio reprobatur. Et similiter si quis coadjutor defuerit, vel verba escariata dimiserit, vel mutaverit, vel etiam ad derainam oporteat evocari, vel compelli, vel attrahi. *Idem autem rigoris requiri videtur in duello, vel in causâ duello terminandâ, Glanvilla teste, li. 14 ca. 1.* Sciendum (*inquit*) quod ex quo fuerit duellum in hujusmodi placitis vadiatum, non potest alterutra partium verbis in ipsius vadii datione propositis, aliquid adjicere, vel diminuere, vel aliquatenus à proposito declinare vel resilire, quin pro victo habeatur, & lege victi censeatur. *Sic ille, quem vide li. 2. ca. 3. Porro, juramentum in verborum observantiis præstitum, idem esse reor, quod in eisdem Hen. 1. LL. juramentum, vel (quod idem sonat) sacramentum, non fractum pluries dictum; & juramento quod ita vocant plano contrarium. Sanè, ubi in fine legis Gul. 1. 62. edit. Seldenianâ, legislator voluit Francigenam purgare se* sacramento non fracto[b], *postea; in lege, sc. 71. idem instituit, ut defendat se Francigena* plano (*sic enim, ut dixi legendum est, non* pleno) juramento, non in verborum observantiis. *In eundem effectum idem Hen 1 LL. ca. 64.* Francigenæ quoque vel alienigenæ in verborum observantiis non frangunt. *i.e. plano, non autem quod in verborum observantiis consistit juramento utuntur. Quod autem hic planum & observatum, idem est, ni fallor, ac solenne & non solenne juramentum alibi dictum: e.g. apud Gregor. Tholosan. Syntag. ju. univer. li 50 ca. 8. nu. 2. & 3.* Quoddam (*inquit*) *solenne* juramentum, quoddam *non solenne* dicitur. *Solenne* dicitur, quod habet certas solennitates præscriptas & dictatas, vel à partibus deferentibus, vel à judice, vel à lege, cum certâ verborum conceptione, à quâ varietate juranti non recedere liceat, vel si recedatur ratum non erit. *l. 30. & l non erit ratum, 5. l. jusjurandum & ad pecunias, 34. §. qui jusjurandum, de jurejur.* Juramentum *non solenne* est, quod summariè, & de plano præstatur sine delectu verborum aut locorum, *&c. Plura (si placet) vide apud Annæum Robertum. Rer. judicat. ca. 11. & Dempster. de Juram. li. 1. ca. 8.*

[a] *Desunt hæc* [& juraverit] *in exemplari Gallico; at sensum loci planè vitiant.*

[b] *Apud Hoveden. basilus, sacramento* non ferro, *perperam. Ad fidem exemplaris Saxon. in Textu Roffen.* (unꝼoꞃeꞃan aþ) *cum Lambardo legendum censeo, sacramento* non fracto.

Juramentum unius libræ.] 925.65. *Sax.* pundeſ peoꞃþne aþ. *Jusjurandum sc. (Lambard. interprete) quod uni libræ æquali proportione respondeat. Sic (ni fallor) dictum, quod infamatus, qui ad purgationem simplicem juratoriam puta, admissus, in tali suâ purgatione deficeret, eámque ad effectum non perduceret, tali summâ, librâ scilicet, ære mulctaretur, uti qui in triplici purgatione (judicium tripondii audit in LL. Hen. 1. ca. 64.) deficeret tribus libris vel 60. solidis.*

Jurare secundum Witam.] *Vide* Wita.

Jurati.] 2680.8,60. *Fortasse pro* Juristæ, *vel* Juridici. *In eos enim imprimis saviebat turbidus ille rusticorum grex.*

Juratione dignus.] 926.54. *Saxon.* aþeſ ƿyꞃþe. *Instituto convenit illud Bractoni nostri, li. 4. tract. 1. ca. 19. nu. 2.* Repellitur autem (*inquit*) à sacramento infamis, scil. qui aliàs convictus fuerit de perjurio, qui legem amittit, & ideo dicitur, quod

non

non est ulterius dignus lege, quod Anglicè ; He ne es othes worthe that es cnes gylty of oth broken. *Quò tendunt etiam tradita per eum postea, li.4.tract. 5 ca.5.nu.1. Advertit locum Cl. Seldenus, Notis ad Fortescutum, ca.26.*

Jusjurandum viij. liberorum.] 894.17. *Mendosè pro* Jusjurandum unius libræ. *Sic enim Sax.* punder pupþne aþ. *Quid autem hoc vide supra,* Juramentum unius libræ.

Justa.] 1684. 14. *Scyphus, ampulla, aut aliud vas stata & justa mensura, aliàs* Justitia *dictum. Vetus quoddam (ut vocant) Custumarium in Archiv. eccles. Cantuar. Justa* cervisiæ continet unam lagenam & dimid. secundum standardum Regis. *Plura vide apud Ludovic. de la Cerda, Adversar. sac. ca.168. nu.3. & Clement. Reiner. Onomastic.*

Justicia.] 698.16, 1387.20. *& alibi. Sic olim dictus, qui postea* Justitiarius, *quod vide.*

Justiciabilis.] 852.52; *Idem qui postea,* 1156.2. Justicialis ; *is nempe qui in jus vocari posset, & judicium subire (quod jurisperitis* Judicio sisti *dictum) prestò sit.*

Justiciare.] 1933.52. *V.* Justificare.

Justiciaria.] 1171.9. 1172.48. 1275.59.64. *In Constitut. Neapol. sive Sicul.* Justiciariatus. *Pro munere ac dignitate judicis, quò Latino-barbaris* Justitiarius *dictus, de quo proximè.*

Justiciarius.] 487.53. 517.31. *Vox ortu Normannica, ac posterioribus pro judice, sive justitiæ administratore, valde familiaris, qui multiplex, quorum summus,* Capitalis Angliæ Justitiarius *nobis dictus.* 669.36. 670.18. *qui omnino idem ac spe*cialis Angliæ Justitiarius. 671.56. *de quo cum reliquis ejusmodi judicum speciebus, eorúmque origine, antiquitate, munere, doctiss. eques in Diatriba, quam inprimis adi.*

Justificare.] 1106. 33, 43, 44. *Sensu quo hic acceptum, significat, quod faciendum sit, judicis authoritate, exequendum curare, aliàs* justitiare, *Gall.* justicier. *i. judicare, jus reddere, vel jurisdictionem exercere. Videatur Hotomannus de verb. feudalib. in* Facere justitiam, *cui respondet vulgare nostrum,* to do justice.

K.

KYnkeshand Senalgid.] 2357.30. *Mendosè, pro* Kyninges hond seald gifth. *Vide* Handgith.

L.

LAboratus.] 2576.39. 2600.55. *Operarius. Vulgò,* a Labourer.

Lacopum.] 896.20. *Vide* Lagam emere.

Lactum.] 898.56. *Idem quod nobis hodie* Allay, *Gallis* Aloy : *nummi scil. sive aurei sive argentei defectus, ex vilioris metalli mixturâ. De hoc (ni fallor) Roger. Hoveden. in Johanne rege;* Præterea idem Rex (*Francorum, Philippus*) dedit nobis 30000. marcarum argenti ad pondus & *legem* in qua facta fuerunt, scil. 13. solid. & 4. denarios pro marca. *Vide Spelmann. in* Lacta. *Defectus nobis hodie* Lacke ; *deficere,* to lack : *hinc, fortè vocis origo. Quam tamen alii* Ligam *scribunt, & Italicam esse volunt, significantem vinculum & copulam quandam, quâ ut aliàs alia, ita in hac materia duo vel plura metalla certâ lege, & quasi fœdere invicem junguntur, uniuntur, & quasi colligantur.*

V. Flutam. li.1. c.22.

Lada.] 894.29, 36. 897.23. *& alibi. Criminis purgatio : à Sax.* ladian, *quod, ut* Laidare, 894. 28, 35. *purgare, excusare, culpâ liberare, sonat. Hæc autem apud Saxones, simplex, triplex, plena : pro delicti sc. ratione, & capitis purgandi æstimatione. De quo Spelmannus & Lambard. pluribus. Obiter monendum,* laga plena *hic*, 927.30. *juxta Saxon. corrigendè,* lada plena.

Lafordswice.] 929.21. *i. (ita locus)* infidelitas erga Dominum. *Est è numero scelerum inexpiabilium, nullo sc. pretio redimendorum, sed authoris morte plectendorum. Vox à Saxon.* hlaford, *dominus, &* ſpice, *proditio.*

Laga.] 311.51, 61. *Lex : à Sax.* lag, *nobis hodie* Law, *g. in w. ut sæpe, mutata. Hinc* Westsaxenalaga, Dene-laga, Merchena-laga. *i. West-Saxonum, Danorum, Merciorum, Lex. De quibus in equitis doctiss. Synopsi LL. antiquar. verbo* Lex. *Cl. Seldeni Jan. Angl. li.2. pa.62. & Lambardi Archaionom.*

Lagam emere.] 896.34. Et omnis emat sibi *lagam* xij. oris. 897.5. Et omnis monetarius qui infamis sit redimat sibi *lagam* xij. oris. *Id est, ut alibi,* adlegiet se, *h. est tali pretio legis compotem se reddat, idoneum sc. qui ad purgationem legitimam admittatur, etiamsi fuerit infamatus. Atque hinc fortè* Lacopum, *supra, quod legis emptionem (ni fallor) significat : à Sax.* lag, *(g. hic extrito) lex ; &* cope, *rectiùs* ceape, *(*lahceap *enim est apud Spelm. Concil. pa.502.) emptio. nisi per* Lacopum, *al.* Lahceap, *pactiones de litibus redimendis, vel componendis intelligendæ sint : ut per* Landcopum, 896.19. *Spelmanno* Landceap, *contractus vel transactiones prædiatoria, de terris scil. aut venditioni expositis, aut ad censum vel emphyteusin elocatis.*

Lagedayum.] 1927.46, 48. *Idem quod vulgò nobis* Law-day, *dies sc. juridicus. à Sax.* lag, *lex, &* dæg, *dies. De quo vide Spelm. in voce* Leta.

Lahslithe.] 924.8, 15. *Malè : pejus autem* Lashlite. 830.1, 24. *nec meliùs* Lashlyte. 830.6, 16. *Omnino reponendum* Lahslite, *vel* Lahslyte, *quod & legis ruptionem, sive violationem significat, (ab Anglo-Danorum* lah, *lex ; &* slite, *ruptio, violatio :) & legis violatæ pœnam, sive mulctam. Vox (ut diximus) Danica. Quænam autem erat* Lahslitæ *pœna, quanti sc. æstimata, (cum doct. Spelm. in voce) non definio : nisi (ut in Fœdere inter Edo. & Guth. RR. ca.3.) duodecim æstimetur oris : sic enim legendum, non horis, ut hic.* 830.17. *Sed non evincit (inquit doct. eques) hic locus ut tantundem esse* Lahslitarum *omnium compositionem censeam, licet sic nonnulli intelligant, &c. Mihi si liceat quod sentio liberè dicere, Danorum* Lahslite, *& Anglorum* Wite, *eatenus pares haberi pronuntiarem, ut cum earum altera occurrat, mulcta modo non adjecto, simplex intelligenda esset : quænam autem illa, licet hodie ignoretur, illo tamen ævo procul dubio secus. Altera autem,* Lahslite, *fortè eadem quæ, ut supra,* 12. *æstimatur* oris: *(nec aliter in Glossar. sub fin. Lambardi Glossar. nuper edito : ubi* Lahslyte, duodecim horæ, sive Oræ, *exponitur :) altera verò,* Wite, *eadem quæ in LL. Hen. 1. ca.38.* xxx. solid s. *sic enim, non* denarius, *legendum in Scholiis monui. Plura de his apud Lambard. in* Mulcta, *& Spelm. in* Lahslit.
¶ *Post hæc scripta, quædam reperi in Textu Roffensi, quæ me & alios mecum hic hærentes quadantenus expediant.* Lahslitæ *enim mulctam fuisse multiplicem, utpote pro personarum discrimine variatam, cujusque hominis qualitati spectatam ex eo planè doceamur. Sic enim liber ille in LL. Canuti reg.*

Latinè

Latinè exhibitus, ubi (ut in illar. LL. par. 2. ca. 14.) de judicis perperam judicantis mulctâ : In lege Danorum erit reus forisfacturæ, quam Dani vocant **Lahslit**. In lege cor. liberalis hominis **Lahslit** vocant decem dimidiæ marcæ, hoc est quinque marcæ. Hominis alodium (**bocland**) habentis, vj. dimid. marcæ, hoc est tres marcæ. Villani **Lahslit**, quem Angli vocant **Ceorlman**, xij. oræ. *Sic, ni fallor, habes* Twelfhindi, Sexhindi, Twihindi, *hominis* Lahslitæ *mulctam apud Danos. De quarum omnium computatione vide infra, in* Mancusa, Marca, Ora. *Interim*, decem dimid. marcæ, *&* vj. dimid. marcæ *hic, secundum Saxonic. computandi rationem, de quâ in voce* Marca, *corrigenda*, novem marcæ & dimid. *&* v. marcæ & dimid.

Laidare.] 894. 28. Ladiare. *ibid. lin.* 35. *Quid autem sit, vide* Lada, *supra.*

Landboc.] 2214. 44. *Prædiorum tabula : ad verbum autem*, terræ (*vel fundi*) liber. *Nempe sic vocarunt Anglo-Saxones chirographa illa quibus prædiorum & hujusmodi ratæ fierent cessiones ; quod Anglo-Normannis (Ingulpho teste)* Charta *dictum. De quo vide doctiss. equit. hic, & in voce* Charta.

Landcopum.] 896. 19. *Quid significet, vide* Lacopum, *supra.*

Landefricus.] 896. 35, 48. *Mendosè pro* Landesricus, *id est, ut loco posteriori*, terræ dominus : *Sax.* landrica : *voce compositâ à* land, (*casu genitivo* landes) *terra, ditio* : *&* rica, (*unde Sax.* ric, *German.* riick, *regnum*) *rector, dominus* : (ricus *in* Theodoricus, *hinc, non à* dives, *ut quibusdam visum, q.* populis dives : *potius, populi præses* :) *Idem quod alibi* Landgravius, *de quo proximè.*

Landegrave.] 654. 25. 655. 25. 28. Landagravius. 1191. 51. *Comes provincialis. à* landa, *quod Germanis, Belgis, Anglis, terra, ditio* : *& eorundem* graef, grave, gerefa, *i. e. Comes, Præses, Præfectus. Spelmannum adi, & Vossium.*

Landmannus.] 900. 51. *Terricola* : *Saxonicè* landerman. *à* land, *terra, &* man, *homo.*

Laniarius.] 1073. 28. Degeneres falcones quos *Laniarios* vocant. *Falcunculus est, qui Gall.* Lanier, *Anglis* **Lanner**, *aliàs* **Lanner-hawke.**

Larderarius.] 227. 62. *Penoris præfectus : à* lardum, *unde effictum* Lardarium *pro loco in quo lardum conservandum repōnitur. Vulgò*, **a Larder.**

Lasta.] 2676. 25. *Ponderis genus. E. G.* coriorum, *supra*, 2576. 48. *Cujus autem quantitatis, vide apud Spelmann. in voce. De origine mox, in* Lastagium.

Lastagium.] 1934. 31. *De navibus dictum ; & onus signat quod navi imponeretur : tributi etiam & vectigalis genus est eo nomine exacti. Gallis & Anglis* **Lastage**, *Belgis* **Lastagie** : *quæ, ut &* **Lestage**, *de quo infra, fluxerunt omnia à Saxon.* hlæstan, *al.* behlæstan. *i. onerare, unde etiam nostratium* **Ballace**, *Belg.* **Ballast**, *pro sabulo quo naves onerari solent.*

Lastum.] 2034. 18. *quandoque* Læstum, *&* Lestum. *Anglis hodie* **Lath** ; *fortè à Saxon.* laþian. *i. convocare. Est autem portio comitatus major, tres vel plures interdum* Hundredos *continens : interdum tamen nisi unum.* Sandwicus *enim (oppidum Cantianum) in Domesdei quem ita vocant libro dicitur esse* Leth & Hundredus in seipso. *Plura Spelman. in* Læstum.

Latinelade.] 814. 61. *Vide supra*, Greglada.

Latro cum manu opere captus.] 1935. 35. *Idem qui* Furtum habens in manibus, *supra. Forensibus nostris*, **a thiefe taken with the manner**. *i. e. non* cum manu opere, *ut hic perperam, sed* main-aver. *i.* manu (*furtum*) habens : *à Gallico* avoir, *habere ; non* ouvrer, *operari.*

Laudare.] 2527. 5. *Arbitrare, vel sententiam ferre arbitralem. Ita* Laudator, 2526. 47, 67. *& alibi, pro arbiter, vel arbitrator. item* Laus, *ead. col. lin.* 62. *pro arbitrium. Voces, hoc sensu, forenses & feudisticæ.*

Lectrinum.] 857. 4. *al.* Lectorium *&* Legium : *pluteus sc. ecclesiæ unde populo legitur ; vel locus in quo pluteus consistit, è quo S. Scriptura ad populum legitur. Vulgò*, **the reading deske**, *Saxon.* ræd-ſcamol.

Legacia.] 1130. 47. 1138. 11. *Tractus terræ ubi munus suum legatus exercet. Item munus ipsum vel officium legati.*

Legalitas.] 924. 7. —— & dignitatem suæ *legalitatis* semper amittat, si non eam redimat erga regem sicut ei permittetur. *De judice corrupto, & injustè judicante, dictum. Legem recensuit Hen. 1. ca. 34. ubi d' gens cypes, juxta Sax. rescribendum* ðegen ſcype, *quam vocem verba proximè sequentia sic illustrant*, judiciaria dignitate, *&c.* Legalitas *autem hic, et* judiciaria dignitas *illic, ut meliùs intelligantur, monendum est, quòd judices, saltem judicis primarii assessores, qui sc.* grafioni, *vel comiti, tanquam in partem muneris asciti, in judicio assiderent, Saxones appellarunt* ðegnas. *Ethelredus Rex, legum (quas frequenti apud Vanatingum senatu sancivit) capite quarto*[a] : ⁊ ꝥ man habbe gemot on ælcum wæpentake. ⁊ gan ut þa yldestan xii. þegnas. ⁊ se gerefa mid. ⁊ swerian on þam haligdome þe heom mon on hand sylle. ꝥ hig nellan nænne sacleasan man forwregean. ne nænne sacne forhelan. *&c. Id est, (ut hic, 896. 23. &c.)* Et habeantur placita in singulis wapentakis, & exeant seniores xij. thayni, & Præpositus cum eis, & jurent super sanctuarium quod eis dabitur in manus quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare. *Thainis iis (ni fallor) similes ii qui in S. C. de Montic. Wallia apud Lambardæa. 3.* lahmen *vocantur, Normannico-Latinè*, Lagamanni. *i. Judices, ut Spelm. in voce. Horum autem munus Saxonicè dictum* ðegenscipe, *quod Latinè quandoque* liberalitas, *quandoque* judiciaria dignitas, *quandoque* judicandi potestas ; *Normannicè verò* franchise, (*ut in L. L. Gul. 1. ca. 41.*) *i. jurisdictio ; hic autem* legalitas, *legis sc. vel juris dicendi potestas. Nec tacendum interim, quòd præter hos, alii fuerunt apud Saxones* Thaini, *ut apud Normannos*, Barones, *liberas quasdam habentes jurisdictiones, quas vel hodie* **Court Barons** *dicimus. Horum autem omnium, aut similium, quivis, judicium judicans injustum*, legalitatem. *i. e. jurisdictionem amittit, nisi apud Regem eam redimat. Et sic habes sensum loci. Hinc autem fortè, qui vel hodie in foro nostro à* Juratis *sunt, de facto, ut dicunt, ab alterutrâ partium allegato, an verum sit, necne, ut inquirant, & judicent*, probi & legales homines. *& similiter, (ut qui tales esse debent) appellantur.*

[a] In Textu Roffen.

Legantia.] 1111. 58. *Hic fortè pro* Legatia, *de qua voce suprà : non autem* Ligantia, *vel* Ligeantia, *de qua infra.*

Legatarius.] 57. 37. 381. 44. *Pro* Legatus *vel* Nuncius.

Legius.] 2318.12,20. Legeancia. 2694.43. *Eadem ac* Ligius & Ligantia. *De quibus infra, in* Ligantia.

Legoteca.] 1114.31. Ego Ricardus sacri regii palatii *Legoteca. Pro* Logotheta. *i. Cancellarius, aut qui Principi est à rationibus. De quo vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. ca. 58. nu. 3.*

Leporarius.] 1206.39. *Canis sic dictus. Gallis* Leyrier. *Leporariorum autem duo genera, de quib. Spelm. in voce* Canis.

Lestage.] 957.48. Est consuetudo exacta in nundinis & mercatis. *ob onera forsan, aut pondera, res scil. quæ onere aut pondere constant, eò adductas, & ibi depositas. Alias* Lastagium. *Vox à Saxon.* hlæst, *Teuton. & Belg.* last, *onus, sarcina, pondus. V. Spelmann. & Cowell. in voce; item supra,* Lastagium.

Lestum.] 1435.46. 1777.59. *Ut* Lastum, *quod vide.*

Leta.] 2120.40. *Est quædam jurisdictio quam vicecomes de certis minoribus criminibus & aliis causis intra Comitatum ut officialis regius exercet. Sed & hanc jurisdictionem alii quoque habent intra limites sui, ut vocant, manerii, dummodo eam vel chartâ Regis, vel præscriptione, ad se pertinere ostendant. Ita Cowellus in voce. Vulgo,* a Leete, *aliàs,* a Court-leete; *quod, ut* Lath, *à Sax.* laþian. *i. convocare, venire conjicio. Anglo-Normannis aliàs* visus franci plegii *dicitur, quod conscribi heic solent liberiores villæ (seu designatæ stationis) homines, pacis regiæ fidejussores. de quo pluribus Spelmannus in voce.*

Letherwithe.] 957.40. Est emenda pro corruptione nativæ. *Corrige* Legerwite, *& stupri sive concubitus illiciti mulctam intellige: A Sax.* leger, *concubitor; &* pite, *mulcta. Ne huc trahatur* Legergildum *in LL. Hen. 1. ca. 12, monendum hic vocem ibi perperam irrepsisse pro* Weregildum.

Leva.] 781.22. *Mendosè pro* Læna. *V. Bed. hist. li. 2. c. 10. prope fin.*

Levare.] 8863.60. 1934.39. *Exigere. Vulgò,* to Levy: *sed & attollere, ac allevare: Vox fori. Vide Cowell.*

Leuca.] 662.40. Leuga. 456.13. *Certa viæ mensura; sed incerta tamen. Amm. Marcellino, pro mille passuum & dimidio; quod milliare Gallicum vocant: Ingulpho, pro duobus passuum millibus: Anglo-Normannis, (ut in Domesdei libro) pro mille passibus: Nauticis, pro tribus passuum millibus, vulgò,* a League. *Habebatur etiam apud Anglos olim alia vocis ratio, de qua Spelmann. quem adi. & vide infra.* 1384.43. 1670.5.

Lex communis.] 956.6. 957.17. *Hac de lege, (inter alias) plura & (ut omnia) perpulchra doctiss. eques in Synopsi LL. antiquar. pa. 435. Ubi etiam* de Lege Regis Edwardi, *de quâ hic,* 226.4.

Liberatio.] 305.14. 1209.21. *Liberationes (inquit eques ille doctiss. in voce)* dicuntur res necessariæ, quæ vel ex debito, vel honoris gratiâ, magistratui, hospitibus, seu peregrinantibus ministrantur. Livery: *quomodo vestis discolor, sive gestamen illud insigne à dominis servis vel famulis datum, vulgò nobis dictum.*

Liberum burgagium.] *Vide* Burgagium.

Liblacum.] 859.17. Liblacus. 842.30. *A Sax.* lyblac, *quod artem veneficam vel maleficam sonat, non tamen omnem generatim, sed speciem ejus quæ fascinatione constat. Id genus scil. incantationis, quod fit certis ligaturis, liciis vel fasciis; quasi* fascino *(ut Græcam vocis originem vulgò receptam taceam) fit à* fascia. *Ita* incantationem & ligaturas *Fabius Victorin. 1. rhetor. Cic.* obligamentum magicum *Eutropius lib. 3.* Phylacteria & ligaturas *S. Bonifacius, epist. 132. item Capit. 6. tit. 72. Ita* nectere *magicum verbum dicitur. Virg. ecl. 8.* Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores. *Ex antiquâ (inquit Turnebus, li. 19. ca. 22.) veneficiorum & cantionum consuetudine id scriptum est. nam in his numerabant nodos, vincula, & necessitates. quem vide lib. 26. ca. 6.* Ligare *etiam impiæ significationis vox est, in veneficiis. Isid. lib. 8, 9. quod est de magis:* Ad hæc omnia pertinent & *ligatura* execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, sive in præcantationibus, sive in characteribus, sive in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestiferâ societate hominum & angelorum malorum exorta. unde cuncta vitanda sunt à Christianis & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. *A fascinatione igitur, ut diximus, Sax.* lyblac, *ortum: voce compositâ a* lyb, *quod est* obligamentum, *&* lac, munus. *q. munus ligandi vim habens. Apud S. Augustin. sermone de tempore 241. citante illum S. Bonifacio, epist. prædictâ, vox quædam est,* Caragus. *quæ viros quosdam non mediocriter doctos non parùm torsit:* Et sanctus Augustinus dixit, nam qui prædictis malis, id est *caragis,* & divinis, & aruspicibus, & phylacteriis, & aliis quibuslibet auguriis crediderit: etsi jejunet, etsi oret, etsi jugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciaverit, nihil ei prodent, quando sacrilegia illa non dereliquerit. *Ita S. Bonifacius. ubi Serarius.* Caragis.] Fortè vox fuit Punica, cum ea in vulgari illo sermone semel ac iterum utatur S. Augustinus. Apud Græcos quidem [illegible], Hesychio teste, sonus est magnus & stridulus, qualem edere solet serra. An fortè *caragi* [a] sunt, qui [illegible], id est, gravem hominibus soporem & gravedinem incantationibus quibusdam inferunt? Caroticam enim habent vim herbæ, carminaque nonnulla. *Sic ille, quem sequitur Ludovic. de la Cerda, in voce. Et ad rem, ni fallor. Utut sit, Sax.* lyblæcan, *mihi Latinè redditum occurrit* Caragios, *proculdubio pro S. Augustini* caragos. *i. (ut Capitular. 1. tit. 64.)* obligatores: *sed &* lybbesterpan carios, *pro* caragas. *i.* obligatrices. *Adde quod* lustramentum. *Sax.* lybsyn *dicitur. & vide Lindenbrog. & Lydium in voce* Obligatores.

[a] *A characteribus, ducit Voss. quem vide.*

Librata redditus.] 1084.47. — dedit mille *libratas* redditus. *Ibid. lin. 53.* concessit ei L. *libratas* redditunm. *Intellige redditus tot libris annuatim æstimatos. Ita 70.* libratæ terræ. 1038.38. *tantum scil. terræ, quantum 70. libras annuatim valeat. Vide tamen Sirmondi Notas ad Goffridi abbatis Vindoc. Epist. li. 3. epist. 10. cui, ab aliâ planè dissimili vocis ratione,* Librata terræ, *idem quod integrum jugerum, aripennis, aut simile.*

Ligantia.] 578.12. 583.12. Legeantia. 1060.16. *Principis (inquit Vossius) colligatio cum ligiis suis. Vinculum arctius (ita Spelmannus) inter Subditum & Regem, utrosque invicem connectens: hunc, ad protectionem & justum regimen; illum ad tributa & justam subjectionem. Dicuntur igitur utrique* ligii. *Princeps nempe* ligius dominus; *subditi verò* populus

lus ligius, & homines ligii. **Alle-eance** *nunc dicimus, & soli Regi debitam agnoscimus: olim secus. Adi doctiss. equit. in voce, & in* Fidelitas. *item Watf. & Voss. Hinc autem*——

Ligia fidelitas.] 1104. 24. *Fidelitas scil. quâ quis domino proprio sic obligatur, ut eum obstrictius sit tueri adversus quemlibet, ne Rege quidem excepto. Sic olim: hodie verò, Principum duntaxat subditi, supremo gaudentes domino,* ligii *vocantur; unde* fidelitas *ejusmodi de eis, nec de aliis, accepta.*

Ligiamentum.] 2396. 50. *Idem ac* Ligantia, *&* Ligia fidelitas, *supra.*

Ligium homagium.] 1038.63. *Vide* Homagium.

Ligius Dominus.] 533.59. 584.22. 1786. 5. Ligius homo. 584.20. 1038.28. *Vide* Ligantia; *quæ cum his, & cæteris intervenientibus, à* ligando *venit.*

Liguritor.] 923.19. *Assentator, adulator, à Sax.* liccepa, *al.* liccetepe, *illo sensu; quibus* liccetunge, *pro adulatione, hypocrisi, simulatione, &c.*

Liripium.] 2597.51. — cum caputiis brevibus & *liripiis* ad modum cordarum circa caput advolutis, &c. *Scribe* liripipiis *i.e. epomidibus: unde Belg.* **Litre-pijpe.**

Listæ.] 2604.37.60. *aliàs* Lystæ. 2674.54. *Peribolus, vel repagula arenam cingentia: meta vel limites certaminis loco designata. A Saxon.* lyſt. *i. fascia, limbus, ora: unde & nostratium* **List** *hodiéque pro panni limbo.*

Literæ provisoriæ.] 1970. 9, 10, 20. *Vide* Provisio.

Litteratorie.] 1195. 24. 1.92. *penult.* 2005.2. *Idem quod Fulberto Carnotensi* Literatim, *i. in scriptis, per literas scil. sive epistolam.*

Locutio.] 854.62. *Vide* Loquela.

Loegria.] 1155.44. Post hæc ipsum Careticum cùm gente suâ Britannicâ usque in Wallias, ultra Sabrinum mare detruserunt, & *Loegriam*, id est Britanniam, sive modò Angliam, ferro & flammâ vastaverunt, &c. *Nomen hoc, unde derivetur, mihi nondum est compertum. Quod à Locrino, Bruti (sic aiunt* [a]*) filio natu maximo, dimanet, ut vulgo est receptum, credat cui placet. Ego verò, cum neque de Locrino hoc, neque de Loegria, ulla, quòd sciam, mentio facta sit ante Galfridi Monemuthensis ævum, (qui, ni fallor, primus mortalium, Latine saltem loquentium, utrumque celebravit, in suâ Britannorum historiâ, logis quidem & nugis nimiùm refertâ:) vix mihi persuadeam quòd inde ortum sit. Interim, cum in lingua Wallica nullam inveniam vocem aut Loegriæ aut Locrini nomini consonantem, quave eorum alteri quovismodo respondeat, vocem haud Britannicè, à linguâ scil. Britannicâ, sed aliunde ortam autumare cogor. unde tamen unà cum ignarissimis, & ipse quidem ignarus, ab aliis erudiri paratissimus. Quid interim si dixero, per metaphoram, à Locris, Locrinis vel Locrensibus, populo magnæ Græciæ, violati fœderis ergò ad adagium usque infami? iis enim Anglo-saxones in hanc insulam à Britannis invitati, ut eis adversus Pictos & Scotos auxilio essent, in fœderis violatione & perfidiâ (absit invidia verbo!) nimium affines. Hæc mea quidem est de vocis origine conjectura, facilè tamen mutanda, si quid probabilius vel invenero, vel audivero.*

[a] *V. col.* 2484. *l.* 23.

Lollardi.] 2646.36. 2662.16. 2663.38. *Nomen in Anglia sub excessu Edw.* 3. *exortum, atque his qui Wiccliffiana dogmata amplexi sunt impositum. A* lolio *perperam ductum: Tritemius enim in Chron.* *ostendit eos à* Gualtero Lolhard, *Germano quodam, qui floruit circa annum Dom.* 1315. *originem traxisse.*

Londonia.] 735. 15. ——quorum Metropolis est *Londonia*, multorum terra & mari venientium civitas, & refugium populorum. *Simile habes postea.* 743.22. *Rectius* Londinum. *Hoc autem nomen explicaturus, ut rem paucis expediam, quascunque vocis originationes à viris tam eruditis quam aliis, antehac, pro suo cujusque ingenio, excogitatas, quæ pene sunt innumeræ, consultò prætermittam. Procul dubio tam vetustum loci Britannici nomen aliam quam Britannicam sapere nequeat originem: nec illud aliunde, ut opinor, haustum, quam à re, loci nimirum qualitate. Londinum autem copiâ civium & advenarum, inter omnes Britannicis orbis urbes tantum eminet, quantum, ut ait ille,* inter viburna cupressus. *Quod non minus olim, quàm hodie verum; imò & per omne ævum ab antiquissimâ loci, aut in nostratium, aut in exterorum annalibus mentione. In re verò tam notoriâ, imò vel lippis, ut aiunt, & tonsoribus notissimâ, supervacaneum erit pluribus uti testimoniis. paucis igitur rem expediam. Et primò velim consulas Fitz-Stephanum apud* Cambdenum [b], *qui Londinum urbem vocat* multo habitatore populosam. *Perge, & ante eum ejusque ævum, scriptorem vitæ Emmæ, Anglorum reginæ, Londinum offendes* terræ Metropolim, & populosissimam, *appellantem. In eandem sententiam, qui ante horum utrumque, venerabilis Beda: is enim (ipsissimis ferè verbis ac Bromptonus noster hic) Londinum vocat, Provinciæ orientalium Saxonum* Metropolim, & multorum emporium populorum terrâ marique venientium. *Nec aliter, qui primus omnium loci meminit, Cornelius Tacitus, Annal. li.*14. *Londinum (inquit)* cognomento quidem coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum, & commeatuum maximè celebre. *Sic ille. Hinc autem, à frequentiâ sc. loci, nomen hoc, ni fallor, ortum, conflatum à Britannicâ voce* Llawn. *i. e. frequens, plenus; (unde* Llawniad. *plenum, plenitudo; sed &* Llawn pobl, *populosus:) & vel* dyn, *homo, plural.* dynion: *& sic* Llawn-dyn, *(Latine* Londin. *uno l. extrito, &* aw. *verso in* o. *pro more) q. locus hominibus frequens, sive plenus: aut (quod eòdem recidit) à* din, *quod idem ac* dinas. *i. e. urbs, civitas, (unde* Llysdyn, *al.* Llyldin, *aulica urbs, civitas curialis, aula, q.d.* Llys dinas:) *& sic* Llawndin, *q. urbs, vel civitas, frequens, populosa: quemadmodum* Populonia, *urbs Hetruriæ juxta Pisas, de quâ Mela, lib.*2. *quam sic appellatam aiunt, à populorum multitudine quæ in ejus agro est: quemadmodum etiam Londinum ipsum, (inquit Pris. Britannica histor. defens. pa.*68.) *quia Romani frequentes eo loci indies confluebant,* Augustæ *nomen postea sortitum esse verisimile est. Etymon autem hoc Londini adeo simplex est, & in omni ævo qualitati loci tam consonum, ut nullis omninò unde firmetur indigeat argumentis. Quod si verum sit, & dignum cui credatur, optimum hinc erit argumentum pro venerandâ urbis antiquitate. Nam licet ante Neronis ævum nominatim haud occurrat, si tamen à memoratis fontibus id nominis in diebus illis sortita sit, luce clarius erit locum esse eo ævo longè antiquiorem, diu scil. antea inhabitatum. Nomen enim istud haud dubiè non priùs obtinuit locus, quàm præ aliis evaserat frequentiâ*

[b] Britannia in Middlesex.

 notabilis.

notabilis. Ut autem hoc elogium meritò reportaret, plura requiruntur annorum, ne dicam seculorum, curricula. unde & ante Julii Cæsaris avum Londinum extitisse adducor ut credam, cum ut in hanc celebritatem assurgeret, hocque eâ de causâ nomen obtineret, multò longius certè temporis spatium, quàm illud inter Julii Cæsaris & Neronis avum medium, concederetur necesse sit. Num autem Metropolis fuerit, saltem eo nomine notum, Claudii tempore, ut Neronis vitam nuper Anglicè scribenti [a] *firmiter persuasum, justè dubitandum censeo. Argumenta ejus ab illo Britannici, Claudii filii, numismate, & ejus à tergo inscriptione, ducta, meo quidem judicio rem non probant, mihi saltem minime satisfaciunt. Inscriptio autem est hujusmodi:* ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΤΙΜΙΝΑΙΟΥ ΒΑ:..... *Deest hic* ΛΘ. *quod, ex consimili nummo apud Stradam, iste supplet. hoc autem sic addito, inscriptionem sic Latine exhibet:* Metropolis Etiminæi Basileos Londinum. *Atqui nummus hic, ne ad Londinum nostrum referatur, plures sunt in promptu rationes. Ejus nominis rex inter Britannos, nullus, aut in nostratium aut in Romanorum historiis occurrit. Si quis dixerit; imò* Adminius, *de quo Suetonius in Caligula: respondeo,* [b] *hunc fuisse Cunobelini Trinobantum regis filium, cujus quidem regni urbs primaria, sedésque regia, haud Londinum erat, ast Camalodunum. i. ni fallor,* **Colchester.** [b] *Adminium hunc nunquam fuisse regem salutatum, aut patris regnum adeptum, nec ullo alio regali titulo vel insignibus ornatum, sed à patre pulsum in Galliam Belgicam ad C. Caligulam transfugisse, ibidémque ipsi se dedidisse. de quo postea ne verbum quidem uspiam. Demortuo verò Cunobelino patre, Catacratus, filius ejus secundo genitus, patri successit in regno, & post eum Togodunus, filius natu minor. Nec etiam est probabile, nummum hunc, aut Londini, aut in quavis aliâ Britanniarum urbe, signatum esse, ex Græcâ ipsius inscriptione, cujusmodi nullum, quod sciam, reperitur inter nummos in Britannia percussos. Missis igitur his, numisma hoc* Locris (*Achaiæ regiuncula, ad sinum Corinthiacum, Romano imperio subjecta*) *fuisse percussum arbitror: imo* Naupacti, *urbe illius regionis primariâ, sive Metropoli; quod (ut taceam characteres in ejus apud Stradam aversa partis imo:) hinc facile conjiciendum, quòd dimidiata navis ibi figuretur. Naupactum autem sic dictum volunt à compactis navibus, quod ibi Heraclidæ primùm navem construxerint. Inscriptionem igitur in circumferentia nummi illius apud Stradam, aversâ parte, sic legendum existimo:* Metropolis Etimindii Basileos Locrωn (*vel* Loкrensiωn) *i. regis Locrorum sive Locrensium. ad Locros enim, vel Locrenses hujusmodi, non autem ad Londinum, ut dixi, hic nummus omnino, meo quidem judicio, referendus.*

[a] Ca.25. §.19. p.133.

Longellus.] 2011. 27, 29, 39. *Vestis vel panni genus quoddam longius.*

Loquela.] 688.48.957.23.1838. *ult. Vox Latina, sed hic forensi sensu usurpata, ut & apud Glanvill. li.2.ca.3. videatur etiam* Magna *quam ita vocant* Charta, *ca.*28. *Quandoque* Locutio, *ut in I. L. Hen.1.ca.64. & hic* 854.62. *Respondet autem Saxonum vocabulo* ꞅpꝛæc, (*quod à Bromptono nostro, quandoque* placitum, *quandoque* causa, *quandoque* locutio, *Latine factum:*) *pro juris actione, interdum accusatione. unde fortè ille loquendi modus, in eisd. LL. ca.*56. Si præposituram dimisit, & alterius dominii sit, qui postea loquitur. (*i. litem movet*) in his super eum, &c. *cui similem habemus ca.*42. Unde si damnum ei evenerit, loquatur inde cum homine suo. *i. in jus vocet hominem suum. Haud absimilis ille, ca.* 74. Emendet unusquisque cxx. sol. qui super hoc loquebatur. *i. litem movebat de eo. Hinc etiam fortè locutionum ejusmodi locus, forum scil. juridicum, à litigantium hinc inde loquutionibus sive altercationibus, accusantium etiam & accusatorum criminationibus, & recriminationibus, non sine sermocinationis copiâ, Saxonibus* ꞅpꝛæcern, *Cantuariensibus olim* **speech-house,** *dictus. Vide Antiquitat. urb. Cantuar. pag.*126. *Sunt qui ab eadem origine* Parliamenti *vocem ducunt, sensu quo exteris sonat fori juridici locum: ab advocatorum scil. altercationibus. De quo plura apud doct. Vossium, in voce* Parliamentum.

Lot & Scot.] 1916.57, 58. Sint in *Lot* & *Scot*, & Tallag. &c. *Id est, oneribus sive impositionibus publicis, æquè atque alii cives, obnoxii sint. Vide Spelm. in voce* Lot.

Lushburne.] 2596.49. *Alibi, & fortasse rectiùs,* Lushburgh, *quomodo in Statuto 4. de anno 25. Ed.3. ca.2. Reprobum nummi genus in partibus transmarinis ad similitudinem Anglicani effictum, atque in diebus illis in Angliam adductum; fortè sic dictum à feriendi loco, quodam scil. illius nominis oppido vel urbe, puta* **Lutsenborgh** *apud Germanos inferiores.*

Lysta.] *Vide* Lista.

M.

MAgna assisa.] *V.* Assisa magna.

Mainad.] 764.35. *Mainad.* i.e. perjurium. *Aliud exemplar habet* Mainath. *Saxonicorum* mænan að. *al.* mæne að, *intelligendum, quod falsum juramentum sonat. Vide LL. Canuti apud Lambard. par.1. ca.5. & par.2. ca.33.*

Major.] 1919.28. *Prætor, Præfectus, Præpositus. Vulgò,* **Mayor:** *cujus munus* Maioratus *dictum, vulgò.* **Maioralty.** *utrumque aut à Latino* major, *aut à Sax.* mæꞅe, *quod idem.*

Major domus.] 430.19.443.40, 43, 49. & *alibi. Idem qui, voce hybridâ,* Megadomesticus *aliàs dictus, interdum autem* Magnus domesticus, *de quo multis eques doctiss. in voce* Domesticus, & *Hotomann. in Francogall. ca.*12.

Mala tolta.] 2492, 60. Mala tolla. 2523.31. Male tolth. 2626.51. *Malum vel indebitum telonium:* **Evill tolle**; *quomodo in Magnâ quam ita vocant Chartâ Anglicanâ vertitur.* **Tolle** *enim nostratibus, telonium, vectigal, exactio.*

Malefactor.] 900.38. *Gall.* malfaicteur, *quod maleficum denotat. Vulgò,* **a malefactor.** *Saxon.* bana, *quod Lambardus hoc meliùs vertit* homicidam. *Ita nempe vox sonat. unde illud in Chronologia Saxonica, sub ann.* 755. ⁊ hý næꞅꞅe hiꞅ banan ꞅolᵹian nolдan. *i.* quod nunquam interfectori ipsius deservire vellent. *Unde etiam* Dædbana, & Redbana, *in LL. Hen.1. ca.*85. *ex Canuti LL. par.1. ca.5. excerpt. quorum utrumque* homicidam *signat; hunc consilio, illum re, vel actu, qui aliàs Saxon.* hanд-дæдa. *V. LL. Eadm. par.2. ca.1. & LL. Ethelr. par.2. ca.5.*

Mallard.] 2010.59. *A Gall.* Malard, *pro anate masculo. Anglis* **Mallard.**

Malvey-

Malveysyn.] 992.10. ——quod cum armis inexpugnabile Rex videret, aliud castellum ante illud paravit quod *Malveysyn* appellavit: *quasi malum vicinum dicas. A Gall.* mal. *i. malus, &* voisin, *vicinus.*

Manbota.] 767.30. 768.8,9. *Perempti hominis illa æstimationis pars, quæ cæsi domino, compensationis ergò, debetur. A* man, *homo; &* bote, *compensatio.*

Manca.] 853.44. *Vide* Mancusa, *quod proximè.*

Mancusa.] 221.36. 240.29,35. *& alibi. Idem quod in LL. Hen. 1. sæpe* Manca, *al.* Marca, *dictum: Saxonicè,* mancuſ, *&* meanc. *Dicitur autem* Marca (*inquit Martinius, in voce*) quasi dicas limitata pecuniæ summula. *Henischius autem, de Asse, pag.* 103. quod sit terminus mensuræ ponderum apud aurifices & metallarios. *Alterum,* Mancusam *scil. ita dictum lego q.* manu cusam. *Sic enim Caius de Antiquit. Academ. Cantabrig. li.* 2. *p.* 209. *quod Watsio & aliis placuit. Derivatio fortè nimis generalis, utpote quæ ad omnia numismata extendat. Quinimo,* marcam, *aut* mancusam, *monetæ percussæ speciem haud existimo; sed auri aut argenti quid, certo quodam pondere constans: & ubi simpliciter*
[a] V. Var. Lection. in col. 1776. 44. *nominatum*[a], *apud Anglo-Saxones argenteos* 30. *quæ valeret denarios. Ita quidem Lambardus, & rectè. Aelfrico siquidem in extremo fine Grammaticæ suæ Saxonicæ:* Libra on leden iſ pund on engliſc. ꝼiꝼ peneȝaſ ȝemacigað ænne ſcillinge, ⁊ xxx peneȝa ænne mancſ. *Cui quadam ex parte convenit quod in Judiciis Civitatis London apud Brompton. nostrum, cap.* 6. *sic habetur:* & bos una manca. i. xxx. denar. & ovis v. denar. (*Sax. habet* ſcyll.) persolvatur: *cui par est ut addam illud in LL. Hen.* 1. *ca.* 69. triginta solidi—— id est hodie v. mancæ. *quinis nimirum denariis ad solidum, sex autem solidis ad mancam, pro more Saxonum, computatis. Aurea* mancusæ, *sive* marcæ *valor, Saxonum ævo, qualis fuerit, me adhuc latet: Normannorum autem ex sequentibus colligendus:* Ebrardus Dapifer Willielmi de Albamara reddit compotum de ii. marcis auri, ne sit amplius Dapifer Willielmi: in Thesauro vi. lib. pro i. marca, & de-
[b] Ut à venerando literatura viro, & studiorum meor. fautore humaniss. D. Rog. Twysdeno, pridem accepi. bet i. marcam auri. *Sic*[b] *in Rot. mag. Pipa.* 1. *Hen.* 2. *rot.* 3. *memb.* 1. *in tergo. Cui fas sit addere quod è chartà quadam Johannis regis dat.* 7. *Junii, anno regno sui primo, excerptum:* Capiatur (*charta loquitur*) una marca auri vel decem marcæ argenti ad opus Cancellarii. *Ita Johann. Sarisburiensis, Epist.* 31. *pag.* 104.——decem quoque marcas pro marca auri domino Boloni per dominum Cant. transmittit. *Atque hanc eandem proportionem auri ad argentum apud Romanos in usu fuisse ex pactis cum Ætolis apparet. Sic enim Livius, li.* 38. *fo.* 312. *a.* pro argento si aurum dare mallent, darent, convenit: dum pro argenteis decem aureus unus valeret. *Quam quidem analogiam omnium justissimam secundùm vulgarem opinionem affirmat Budæus, de Asse, lib.* 4. *De his autem fusiùs in Glossar. nostro Legib. Hen.* 1. *addito, in voce* Manca. *Ubi etiam de* xxx. manna *in Chronolog. Saxon. ann.* 694. *pro* xxx. ðuſend mancoſ *vel* mancuſ. *Vide* Marca, *quæ Anglo-Normannis, ex* 13. *solid. &* 4. *denar. constat, ut hîc,* 2107.29.

Mandibulus.] 2297.38. *Vide* Festum.

Manela.] 1827.55. *perperam pro* manus.

Manens.] 1770.54,56,62, *&c. Inquilinus, colonus. Quandoque pro* mansio. *i. prædio quod occupat. V.* Manerium, & Mansum.

Manerium.] 490.1. 537.15. *& sæpe. Frequens hoc in LL. Hen.* 1. *habitationem signans cum certâ agri portione. Sic Voss. Cowellus autem nostras,* unius feudi circuitus, sive tractus. *Dictio videtur derivata à Gallico* manoir, *i. mansio, à manendo dicta: quia dominus feudi intra cancellos feudi sui plerunque manet, atque ædes habet, quæ capitalis maneris domus appellantur. Vide Coc. Institut. par.* 1. *fo.* 58. *a. b. Ante Normannorum tempora, vox apud nos, in chartis aut aliis nostris bonæ fidei monumentis, frustra quæritur. Egfridus (fateor) filius regis Offæ donasse dicitur ecclesiæ S. Albani terram quinque maneriorum, ut in Vitis Abbatum ibid. per Mat. Paris. pag.* 36. *Ipsa vero donationis charta, pag.* 239. *habet, terram quinque* manentium. *Nec in toto legum antiquarum gentium exterarum codice,* manerii *vocabulum reperitur. A Normannis (inter alia ejusdem farinæ verba) è Gallia huc adductum conjicio, quorum in Angliâ prædecessoribus,* Hida, Familia, Villa, Sulinga, Casata, Mansura, Manens, (*ut* Mansus, Mansio, Mansum, Colonica, *& eis, & exteris simul*) *idem significarunt, ac ipsis & aliis posterioris ævi populis* Manerium: *quod quomodo differat à* Mansione *vide Flet. li.* 6. *ca.* 51.

Mangonare.] 898.11,38. *Pro mercari, nundinari. à Latino* mango, *pro mercatore: unde Saxonum, ut & nostrorum* manger, *al.* monger, *in* Iron-monger, Wood-monger, Flesh-monger, Butter-monger, Fel-monger, *&c.*

Maninga.] 850.42. *A Sax.* monunge, *al.* manunge, *i. Jurisdictio, vel potius judicium justitiæ administrandæ causâ consessus, vel sessio: conventus ad causas disceptandas indictus. Vide* Admannire.

Manipulus.] 1227.20.——pannum lineum quasi ad vendendum in manu sinistra pro *manipulo. Intellige* mappulam, *vel* mantile, *linteamen scil. sive sindonem, quâ sacrificuli lævâ tegitur, aliàs* Fanon *dictum. Hoc autem sensu hodieque Gall.* Manipulon. *Affine fortè,* Sudarium *quod ad tergendum sudorem in manu gestatur. Alcuin. de divin. offic. cap. de singulis vestibus.*

Mansum. Mansus.] 307.39. 913.12,55. *Pro mansionis loco, sive domo: domicilium puta, alio tamen sensu,* 121.32. *ubi* mensis *perperam pro* mansis. *Fundum intellige, vel prædium, unde quis se & familiam alere potest: à manendo dictum. Unde quod est* mansis *hîc, Florent. Wigorn. habet* manentibus: *Matt. Westmonaster. verò,* hydis *vel* mansionibus. *Vide* Manerium *supra, Spelman. Glossar. in* Hida, *& Lindenbrog.*

Mansura.] 1806.28. *Domus, ædificium, habitaculum, à* manendo *dictum, q. manendi locus, vel in quem quis se contulerit ibi mansurus.*

Mantellum.] 60.6. 456.11. 1150.61. 1159.17. *Pallii genus est, quod Gallis & Anglis,* Mantel.

Manu capere.] 1039.38. *Juris forensis nostri est vocabulum, & significat quid in se suscipere, præsertim verò pro alio delicti suspecto vadem se præbere, ut judicio se sisteret, & juri staret. Talis autem stipulatio vel fidejussio eis* manucaptio *dicta, al.* meinprisa, *ut hîc,* 1099.3. *vitiosè pro* meinprisa,

sa, *vulgò*, **mainprise**: *quibus etiam* **mainpernors**, *pro vadibus ejusmodi, quales ii, ni fallor, al.* **hand-borowes** *dicti. Vox a Gallico* main. *i.e. manus, &* pris, *captus, susceptus. Vide Cowell, in* Mainprise. *Hinc* Manucaptor. 2555.46. *pro tali susceptore.*

Manupastus.] 828.54. *Vocabulum & familiam sonat, & famulum domesticum, domino saltem vel patrifamilias à mensâ. Est à Gall.* Mesnie, *i. familia*[a], *&* Past, *quod a Latino* Pastus *corruptum, refectionem, cibum, (unde nostratium,* **Repast***) significat: aut forteau à* Manus, *&* Pastus: *quia tales, cum sint sub manu. i. potestate domini, pascuntur ab eo; qui cum à tali potestate dominicâ liberentur,* manumissi *dicuntur, q. è manu missi, ad instar eorum qui sui juris facti,* **to live at their owne hand,** *Anglicè dicuntur. De* manupastu *verò alicujus (secundùm Bracton. li.3. fo.124.b.) est ille, & familiâ, qui est ad victum & ad vestitum, vel ad victum tantùm cum mercede, sicut sunt famuli vel servientes, & domus mercenarii. V. Cl. Selden. Jan. Angl. li.1. pag. 51. §.35. & Orderic. Vital. hist. eccles. p.553. Hinc autem edisces, quomodo linguâ vernaculâ rectè exprimenda sint hæc apud Manwod. nostrum in suo de LL. Foresta tractatu ca.16. nu.6. fo. 112.a.* Erit (*inquit*) culpabilis tanquam de manupasto, *&c. Anglicanam enim ibi versionem sic corrigendam arbitror:* **he shall be culpable as of a thing done by one of his family,** (*or,* **under his charge:**) *id est,* culpabilis erit (*Dominus*) perinde ac si id fecisset famulus ejus domesticus, *vel alius ipsius curæ & regimini suppositus, pro quo respondere (i. rationem reddere) teneretur, secundùm illud Brittoni nostri, ca.12. fo.19.b.* En droit de clers, & de chivallers, gentz de religion, & femes, volons que chescun que meyne tient soit respoinaunt pur touts ses *meynpastes* que ovesque luy sient en chiefe, & ceux respoynient de lour subjetz. *V. Flet. lib.1. cap.27.*

[a] *Hinc servi illi domestici, menial servants, dicti.*

mediæ Manus homo.] 570.26. 632 10. 656.24. 669.53. inferioris Manus homo. 506.49. infimæ Manus homo. 626 49. *Nimirum (inquit Lindenbrogius) hic erat status hominum, ut alii nobiles vel primi, alii mediocres, alii minores vel minimi dicerentur. Glossar. in verb.* Mediocris persona, *quem vide in* Homo. *Hinc autem similis olim apud nostrates hominum distinctio, ut supra, in* Hinderus.

Manus mortua.] 1941.28. 1949. 51. *Vulgò,* **Mortmaine.** *Usurpantur autem de iis (cœnobitis scil. & similibus, qui perpetuâ successione porriguntur in secula) quorum possessio, ut ita dicam, immortalis est: quia nunquam hæredem habere desinunt, quâ de causâ res nunquam ad priorem dominum revertitur. Nam* Manus *pro possessione dicitur, &* mortua *pro immortali. Vel quòd res talibus data, tanquam apud mortuos hæreant: nec vel casu, (hoc est, per* Eschaetam, *ut loquuntur) aut ad dominum feudi redeant, aut ad ipsum Regem. De quo pluribus Spelmannus noster in* Amortizatio, *& Hotoman. in* Manus mortua.

Manutenere.] 632.42. 837.14. *Defendere, tueri, protegere, sustentare, q.* manu tenere: *ut Latini dicunt,* liberali manu asserere. *Gallis,* maintenir. *Hinc autem* Manutentor. 847.40. *pro Patrono vel protectore. Ita etiam alibi* Manutenementum, *pro patrocinio, protectione, tutelâ, nobis* **Maintenance.** *Forensibus autem nostris* Manutentores *sunt illi, qui vel pecuniis suis vel aliâ ope litem alterius judicialem, in quâ ipsi justum interesse non habent, promovent aut fovent. Ita Cowellus.*

Marabontinus.] 598 4. *& sæpe. Infra,* 1125. 45, *&c.* Marabotinus. *Similiter Matt. Paris fo. Idem forte quod Gallis* Marabais; *vilioris sc. nummi genus. Cotgrav. Aliàs* Marevedinus, *Hispanicus nummus scil. cujus mentio in cap.14. De privilegiis:* duo millia marabatinarum. *De quo multa Didacus Covarruvias in collat. veter. numism. cum hodiernis.*

Marca.] 180.49. auri. 214.16. 216.59. argenti. 222.54. Marcata. 547.34. *Vide* Mancusa. iij. dimid. marcæ. 830.12. vj. dimid. marcarum. 897.28,33. *& alibi. Quibus in locis, & similibus (tam apud Lambardum, quàm Spelmann. in Concil. aliosque) lectio justè reprehendenda; numerandi ratione Saxonicâ, non bene, ut videtur, intellectâ. Quædam enim latet hic Saxonismus, sive linguæ Saxonicæ idiotismus: quippe vox ista,* healf *(dimidium scil.) in his & similibus ad rem numerariam attinentibus, non auget numerum, cui apponitur, seu postponitur; sed tantum de eo demendum docet; i.e. dimidium: quod quidem dimidium, prout majoribus, aut minoribus summis additur, & vel ad integram summam, vel singulares numeros refertur, plus minusve valet & comprehendit: quod exemplis fiet manifestius.* Oþþe, *iis secundus:* oþþe healf, *unum cum dimidio; sive sesquialterum. Vide LL. Ina regis, cap.65. & Beda Histor. li.4. ca.26. prope finem: item li.5. ca.2. Jam, quod* 150. *Episcopi, quibus synodus Constantinopolitana constabat, (Spelmanno referente, inter Canon. Aelfrici, in Concil. p. 581.) Saxonice dicuntur,* oðer healf hund biscopa. *Interdum tamen additâ voce* læs. *Ita tempus regiminis Alfredi regis, (de quo in Chronolog. Saxonicâ, sub ann. 901.) scil.* oþþum healfum læs þe xxx. wintra, *(i. anno sesquialtero minus 30. annis) apud Malmesburiensem Latinè exprimitur:* 28. & semis annis. *& apud Huntindon.* viginti octo annis & dimid. *Sed pergamus. Saxonum* þreo healf, *al.* þridde healf, *Latinè valet* 2. *& dimid.*[b] *Unde quod in Chronolog. illâ, sub ann. 891. Saxonicè legimus:* of þriddan healfre hyde, *Florent. Wigorn. sub ann. 892. Latinè exhibet:* ex duobus coriis & dimidio. *Deinde Saxonum* feorþe-healf *Latinè valet* 3. *& dimid. unde* feorþe healfe hund scipa, *in Chronologiâ quâ supra, sub ann. 851. apud cæteros Annalium nostrorum scriptores Latinè habentur:* trecenæ & quinquaginta naves. *Et sic deinceps per omnes numeros. Hinc autem quæ in scripturâ Saxonicâ in Textu, ut vocatur, Roffensi, de opere pontis ibidem, à Lambardo in Cantio suo, pag.386. exhibitâ, Saxonicè leguntur:* þridde healf gyrd, feorþe healf gyrd, fyfte healf gyrd, *in Latinâ scriptura illius veteri versione annexa sic se habent:* 2. virgatas & dimid. 3. virgatas & dimid. 4. & dimid. virgatas. *Ita tempus regiminis Edmundi Regis, de quo in Chronologiâ sæpe memoratâ, sub ann. 946. sc.* seofeþe healf gear, *apud Malmesburien. Latinè habetur,* annis sex & semis: *apud Huntindon.* sex annis & dimid. *Sic etiam tempus regiminis Edredi regis, de quo in eapse Chronolog. sub ann. 955. sc.* teoþe healf gear, *apud eundem Malmesb. Latinè exprimitur,* annis 9. & dimid. *Alia in promptu sunt exem-*

[b] *V. col.* 2215. *lin.* 54.

exempla; hæc autem ad præsens sufficiant. Haud tacendum tamen est, eandem numerandi rationem posterioribus Saxonib. mansisse, ut in speculo Saxonico (libro, ut summùm, circiter duodecimum à Christo nato seculum inceptum, & non ante, Gryphiandro[b] teste, conscripto) videre licet, ubi (lib.2. art.26.) quartus dimidius nummus occurrit. Sed & eadem etiam numerandi ratio apud veteres Ripuarios invaluit, ut pluribus legum ipsorum locis comprobatur. E.G. tertii dimidii solidi sitgenteso, tit.24. quinti dimidii solidi, tit.20. octavi semisolidi, tit. 34. §.3. octavi dimidii solidi. tit.58. § 9. Quæ nimirum loca à Frid. Lindenbrog. (viro quidem perspicaciss.) in Glossar. suo ejusdem LL. addito, animadversa, nullam apud eum invenerunt explicationem. Veruntamen, eo quo supra disserebamus modo, intelligenda esse, octavi semisolidi in dicto tit. 20. memorati (hoc modo computati, viz. vij.s. vj.d.) proportio quam habet ad præcedentes summas, si perpendatur, sat planè evincet. Sicut enim mulcta quantitas in primo §. raptorum principi irrogata, in secundo §. dimidio minor evadit, sic etiam, ut adjutorum vel participum omnium ultra tres, mulcta in dicto tertio §. instituta, proportionem habeat ad illam in dicto primo §. similibus participibus irrogatam, dimidio minor illa sit necesse est. Hæc de Saxonicâ numerandi ratione; quam tamen originè potius Græcam quam Saxonicam jure optimo censeamus. Ita enim & Græci τρίτον ἡμιωβόλιον dicebant pro duobus obolis & semis: ἕβδομον ἡμιτάλαντον pro sex talentis cum dimidio, & id genus alia: ut me docuit magnum illud sæculi sui ornamentum Isaacus Casaubonus in Commentar. ad Theoph. Charact. Ubi etiam discrimen docet inter τρία ἡμιτάλαντα, & τρίτον ἡμιτάλαντον, &c. quod discrimen non observatum viris alioqui doctissimis in Græcis vertendis (ut ibidem docet summus ille vir) sæpius impingendi occasio fuit. Hinc etiam viri itidem doctiss. Merici Casauboni, Is. filii, sententia non leviter confirmatur de lingua Saxonica ex Græca origine; de quâ videatur eruditissima ipsius de vetere linguâ Anglicâ sive Saxonicâ Commentatio, quæ nuper in lucem prodiit.

[b] De weichbild. Sax. cap.48. nu. 24.

Marca.] 856.10. Vide Scaca.

Marca.] 849. 8. 851. 11. Idem quod Marchia.

Marchalsia.] 2555.42. 2696. 10. Carcer curæ & fidei Mariscalli domus regiæ apud nos commissus: qualis ille in suburbiis Londinensibus, vulgò, the Marshalsy dictus.

Marchia.] 562. 5. 574. 64. 575. 54. 594. 51. 607.15. 703.61. Unde Marchio. 462.6. 571.36. 607.37. Marchisius. 680.40,46,49,66, &c. Marchitius. 1242. 8,54,57. Marchiatus. 2574.41,42. Vide Commerciones.

Marearchus.] 2692. 44, 58, 59. Marisarchus. 2574. 1. 2578. 14. 2696.12. Thalassiarcha, vel præfectus maris. Vulgò, Admirall. Vox hybrida: à Latino mare, & Græco ἀρχός.

Marescaldus.] 270. 48. Rectiùs Marescallus. 659.13. 1158.28,33. 1183.14. Molliùs sic, sed integriùs Marescalcus, ut quod sit (si non idem ac Major domesticus, quod dubium mihi) ex mare, vet. pro equus (quod nobis mansit pro equa, Sax. myre:) & scalc, h.e. servus. Olim enim, aiunt, vilis fuit muneris nomen, equorum custodem sive servum significans. Postea verò præclara dignitatis nomen evasit: sic enim vocarunt eum qui Latinis aliter Comes stabuli; magister, sive præfectus equitum; Græcis, protostrator. Ita Marestalla, pro equili: à prædicto mare, & stal, h.e. stabulum. De utroque pluribus Vossius, quem vide & Hotomann.

Marinarius.] 998.37,44. 1182.57,60. Nauta. Matt. Parisio Marinellus. Nobis hodie, Mariner. V. Buthsecarlus.

Marisarchus.] Vide Marearchus.

Mariscus.] 1089.45. Locus paludosus, vel terra palustris. Gallis Marescage. Talis in agro Cantiano tractus ille satis celebris, Romney-marsh vulgò nuncupatus. à Sax. mersc, i. palus; unde ejusdem tractus incolæ, nipere viri palustres, Sax. merscwaru dicti, ab eodem mersc, & waru, viri.

Maritagium.] 706.63. 1027.57. Dos quæ ex uxoris patre marito confertur. Petrus de Vineis epist. lib.3. cap.5. Aggressus est eos in lecto nudos: & surgere non permisit, donec eos in manibus ejus omnem dotem & jus de quibus tenebatur eis pro maritagio, respondere oportuit necessario remisisse, & alibi. Vox apud Mat. Paris. frequens. Watsius Matrimonium vertit. Parum rectè: lucrum enim ibi, ut alibi sæpe, signat, quod dominus feudi è nuptiis minoris, ut vocant, de se, per servitium militare dictum, tenentis, conficere potest. Cowell. Indice Institut. addito.

Maritatio.] 311.14,17 1021.65. alibiq;. Quod donatio propter nuptias, id scil. quod sponsæ à sponso datur: aliter. Dotarium, & Dotalitium dictum; quæ supra.

Marterina pellis.] 328. 37. Pellis animalculi Martes dicti, Gallis Marte, Martin, Martre, Belg. Marter. Est autem mustela quoddam genus nobili pelle insignis. Unde Martial. Venator capta marte superbus erit. Sabellus aliàs dicitur, ut pellis ejus sabellina. Belg. Sabel-vellen. Nobis, Sables. Vide Cowell. nostr. in voce Furre.

Mastivus.] 2417.50. Molossus. Vulgò, a Mastiffe: fortè à Gall. Mestif.

Matricula.] 1568.9. Nominum indiculus, catalogus, index. In Academiis matriculam appellant codicem, in quem referuntur nomina omnium Academicâ fruentium libertate. Cui cum inscribuntur, studiorum gratiâ in Academiam missi, dicuntur immatriculari. De quo & vocis latiori adhuc acceptione vide Vossium.

Maulceal, &c.] 766.54. Lex est Saxonica, ab interprete, ut videtur, minus intellecta; eóque Latinè non facta, neque Saxonicè rectè exhibita: quomodo autem & restituenda & intelligenda, vide supra in Beregafol.

Meda.] 356.63. al. Medo. 948.27. 949.48. Hydromeli, sive aqua mulsa, melicratum, aqua mellemista. Belgis & Angl. Meat: Cambro-Britannis Metheglin: Saxonib. olim medu: Ne bið ðær nænig ealo gebrowen mid estum. ac þær bið medu genoh. i. Ibi nulla est cervisia ex fæce (vel crassamine) confecta; est autem medonis (i. hydromelis) satis.

Memprisa.] 1099.3. Vide Manu capere.

Menestrallus.] 2011. 7. A Gallico Menestrel, pro tibicine, fidicine, citharœdo, Anglis, Minstrell.

Mensura regalis.] 1912.29. Ea scil. quæ nobis vulgò;

vulgò, the Standard, *mensura scil. originalis & canonica, ad quam alia mensura ejusdem speciei debent examinari, & cum eâ concordare. Wats. Vide* Pondus, *infra.*

Mentiri vadium.] 761. 46. *Vide* Vadium mentiri.

Mercandisare.] 819.27. *Mercari, nundinari, negotiari, mercaturam exercere. Ita* Mercandisa, *pro mercatura. Hinc nobis,* Merchandise, *&* to make merchandise. *Vox Gallica.*

Mercationes.] 1576.49.57. *Merx, vel res venales. Vulgò,* merchandise.

Mercimoniatus Angliæ.] 2320. 64. *Emolumentum illud ex mercaturis Angliæ fisco obveniens: vectigal sc. vel tributum à mercatoribus exactum, & regi pendi solitum, pro mercibus importandis & exportandis. Vulgò,* Custome.

Meremium.] 1940.7. 1964. 53. *Vide* Cella infirmiorum.

Merketum.] 1997.34. *Forum rerum venalium. Vulgò,* a Market: *à mercibus dictum.*

Meschenninga.] 314.57. *Malmesburiensi* Mescheninga. *Vox, ut videtur, injuriam sapit, cum inter exactiones & injustitias, à rege Stephano damnatas, utpote malè inductas, locum sit sortita: cujusmodi fortè injusta illa implacitatio. i. in jus vocatio, quam idem Rex se abrogaturum spondet, col.* 1024. *lin.*29. & quod neminem, *&c. Plura infra, in* Myskenning.

Mesuagium.] 1878. 22. *Domus habitationi idonea. Forte à Gallico* Mesnage, *i. familia, aut* Maison, *domus. Vox fori, & à forensibus amplius sumpta, ut apud Cowell, Cocum, & alios videre licet.*

Miles.] 322.61. *alibique. Miles & Villanus opponuntur. Illum per servitia militaria, istum per plebeia tenentem (Anglis,* Base tenant) *intelligo. Vide Lambard. in* Paganus. ¶ *Infra,* 985.49. *item* 1136. *ult. miles pediti opponitur. Ibi equitem intelligo, militem scil. in bello equo insidentem. Vocem aliter usurpant Feudistæ, scil. pro Vassallo: quos apud* Miles, *&* senior, *ut relata, opponuntur. Hotomann.*

Milites vavassores.] 473.62. Capitaneos. *i. duces exercitus intelligo. Vulgò,* Captaines, *de quibus Spelm. & supra,* Capitaneus.

Militia.] 337.50. Cum quo universæ terræ suæ militia, *&c. Id est, militum copia, vel potestas militaris, bellica, castrensis. Vulgò nobis hodie,* the Militia.

Minare.] 848.10. 854.27. *Ante se agere, propellere: item prosequi. Gall.* mener. *V. Freheri Script. Franc. p.*151. *Verbum tamen vetus & probum, etsi minùs notum.*

Minigunga.] 854. 4. *Sax.* mẏnegunᵹ. *i. admonitio.*

Minister.] 166.49. 167.55,59,61. 170.14. *Sic is Latinè quandoque dictus, quandoque* Ministerialis, *qui Saxon.* ðeᵹn, *Barbaro-latinè,* Thainus, Thanus, *Normannicè,* Baro. *Ita qui* Ministri regii *hic, alibique, Saxonicè* cininᵹeſ ðeᵹnaſ, *& Comiti proximos dicuntur. L.L. Canuti, par.*2. *ca.*69. *aliter interdum* Pueri Regis, *quod idem. V. Lindenbrog.* Puer Regis, *&* Ministerialis.

Minor.] 825.63. *Idem fortè hic ac* Junior *alibi, unde formatum* Junioratus, *ut apud Ivonem legas, epist.* 286. Super hæc dedimus *junioratum* ecclesiæ de Ponte Godonis, cum omnibus domibus nostris. *Vicariam potestatem intelligo.* Juniores *enim Spelmanno,* Judices *sunt* subordinati, *&* potestatis ministri. *Eadem acceptione Saxonibus. Vide Bedæ Hist. li.*4. *ca.*23. *& L.L. Aluredi reg. ca.*34. *ubi Saxon.* ealdoꞃmanneſ ᵹinᵹꞃan, *hic* minore *(supple* Aldermanni) *Latinè redditur. Vide etiam proœmium Fœd. Aluredi & Guthr. RR. ubi* ᵹinᵹꞃan, *pro successoribus; nisi malis subditis, vel gradu inferioribus. Plura potes apud Spelman. Lindenbrog. & Ludovic. de la Cerda in voce* Juniores.

Minutio.] 413. 61. *alibi,* sanguinis diminutio, 415.30. *Est apertio vel insectio venæ ad minuendum sanguinem, quod monachis & viris ejusmodi sedentariis repletioni aptis apprimè utile & necessarium. Ita,* 996.59. Sanguine minutus, *pro sanguine diminutus ex phlebotomiâ.*

Misbota.] 918. 43. *Mendosè, pro* Mægbota; *Saxon.* mæᵹbote, *quod compensationem cognatus occisi competentem signat. Plura infra,* Weregildum.

Misdocere.] 830.10. *Malè docere, falsò instruere, haud rectè instituere, ita docere ut auscultantem decipias, & in errorem ducas. Sax.* miſꞃiſꞃan. *à* ꞃiſꞃan, *al.* ᵹeꞃiſꞃan, *instruere, docere, instituere, &* miſ, *quod malè, iniquè, sonat.*

Misericordia.] 311.45. 928.17. 1022,26. 1102. 52. 1103.16. *Vox Latina, sed novatâ significatione hic reperta, & idem significat ac Forensibus nostris* Amerciamentum. *Utriusque vocis ratio hæc, quod nulla certa pœna eâ de re jure definita sit, ita ut persona censenda judicis relinquatur misericordiæ, qui majorem vel minorem pro suo arbitrio animadversionem in eum exercet. Reus enim in hoc casu Gallicè (unde verba hæc) dicitur,* à mercie. *i.e. forensi Latinitate,* in misericordia, *item* amerciatus. *Nos de voce pluribus in Glossar. L.L. Hen.* 1. *additâ.*

Misevenire.] 928. 37, 55. *Malè evenire, vel malè succedere. Sax.* miſꞇidan *à* miſ, *malè, &* ꞇidan, *hodie,* to betide, *evenire. De eo dictum, qui de* murdro. *i. homicidio accusatus, seque purgare, & culpâ liberare satagens, non valeret, sed in purgatione deficeret.*

Missurium.] 1762.55. *& al. Vasis genus (Frehero, patina ingens) ex eo vocatum, quòd dono missum. De quo fusiùs Ludovic. de lâ Cerda, & Voss.*

Modulo.] 845. 26. *Perperam pro* Populo.

Monagium.] 2478.6. ——ratione *monagii* seu retentionis vestræ, &c. *Rectiùs Walsinghamus in Hist. pag.*66. *lin.*53. ratione menagii seu retentionis vestræ. *Id est, ratione familiæ vel sequelæ vestræ.* Menagium *enim, (à Gallico* mesnage: *unde nostratium* meynie, *&* menial servants) *familiam:* retentio, *sequelam (unde Gallor. & nostratium,* retinue) *significat.*

Monetagium.] 311.23. Jus & artificium cudendi monetas. *Ita Watsius. Tributum potiùs reor, aut vectigal; id fortè, aut consimile, de quo in veteri Normanniæ Custumar. cap.*15. *Monetagium* autem est quoddam auxilium pecuniæ in tertio anno Duci Normanniæ persolvendum, ne species monetarum in Normannia decurrentium in alias faciat permutari. — *Focagium* solet nuncupari, quia illi principaliter illud persolvebant qui focalem residentiam obtinebant. *Apud nos (ut videtur) plerisque*

in

in locis vel hodie manet sub nomine, Smoke-money, smoke-silver. *& simil. Gallis*, Fouage. *Cotgrav.*

Monetare.] 843.26. *monetam cudere. Saxon.* mýnetian, *unde nostratium*, Mint, *&* to mint.

Mongestre smere.] 898.10. *Per hysteron proteron, pro* Smere-mongestre. *i. ut ibi sequitur*, qui mangonant in caseo & butiro. *à* smepe. *al.* smÿpe, *&* smeppe. *unguen, adeps*, (*unde nostr.* smeare) *&* mangepe, *vocabu* monger, *mango, mercator. de quo supra in* Mangonare. *& notis nostris ad vetera verba German. sæpius memoratis.*

Monothelitæ.] 410.65. Monochilitæ. 441.3. *Id est, heretici. qui* (*ut apud Bedam legas*, Hist. *li.* 4. *ca.*18.) unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant.

Mora.] 1886.50,56, *&c. Palus, stagnum : hodie* Moze : *Sax.* mop, *unde nostrum* mire. *quod Belg.* moer, *cœnum palustre, limus, lutum. Locum etiam montanum quandoque significat, quomodo hic infra*, 2561.13,15. *quo sensu Saxones etiam olim, uti aquilonares Angli hodieque voce usi. V. Bed. hist. li.* 4. *ca.*27.

Morabotinus.] 1125.45,47,49,50. *Vide* Marabontinus.

Moracum.] 948.28. *Merum fortè, vel vinum meracum, i. purum, non mistum.*

Morgagifa.] 930.33. *Rectius* Morgangifa. *Dos à marito profecta. q. d. donum matutinum, quod maritus, datis nomine, uxori suæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium. Dotem enim* (*ut olim de Germanis Tacitus*) *non uxor marito, sed uxori maritus affert. A dote tamen distinguit Greg. Turonen. lib.*9. *ca.*20. Tam in dote (*inquit*) quam in *Morgengabe. h.e.* matutinali dono. *Plura cupis? adi Hotomann. in voce* Morganatica. *Lindenbrog. in* Morgengeba. *Kilian. in* Morghengabe. *Saxonibus hoc dictum* mopgangyfe. *LL. Canut. par.*2. *ca.*71.

Morose.] 1588.34. *pro* morigerè.

Mota.] 1039. 10, 16. *Fossa, fossatum, quo castrum, aut aliud propugnaculum cingitur & munitur. a* mote *fortè, quod Gall. humidus, madidus : ut hoc à Græco* μυδάω. *i. madeo, nimio madore putresco, unde nostrum*, mudde, *lutum.*

Mulaminum.] 856.34. *Vide* Consigillatio.

Mulctones.] 1804.65. Multones. 1909.20. *Sic etiam Fletæ authori, li.*2. *ca.*79. *Vervex, petro, aries castratus, Gallis* mouton : *unde nostratium* mutton. *ipso sensu, & pro carne ejusmodi. Origo fortè à* multo, *vel* mutilo; *quod aries fit coleis sive testiculis multatus sive mutilatus.*

Mundbrece.] 861. 37. Mundbrice. 823. 25. Mundbriche. 918.41. Mundebriche. 957.20. *Malè apud Cowellum* Mindbruch. *Lenonem majestatis, vertit Bromptonus noster. Violationem pacis, Lambardus. Sonat etiam* (*inquit ille*) *læsæ dignitatis crimen : & hæc fortè, &* (*præterea*) *munimini, protectionis, tutelæ, patrocinii, defensionis, septi, clausi,* (*Saxonum* mund, *&* mundbyrde[*], *hæc omnia sonante*) *violationem, læsionem, fractionem; uti* gemundian, *protegere, patrocinari;* mundbora, *patronum, defensorem, advocatum. Teutonicis* mombor. *Unde* mon, *pro* mond, *in* Herthamon, *de quo in L. Frison. tit.* 22. §.28. Si præcordia, id est, *herzhamon* gladio tetigerit. *Vera* (*inquit Lindenbrog.*) *videtur lectio* —Præcordia, id est, *harta*

[*] *V. Not. in Bed. hist. p.*459. *& hist. ipsam li.*5. *ca.*23.

wond *gla.* tetig. *Germ.* herte, cor; wund, vulnus. *Sic ille. Me judice, verior lectio, & omni exceptione major*, hertemon, *vel* hertemond, *quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma sc. vel, ut hic, præcordia : voce, ut videtur, composita ab* herte, *Sax.* heopt, *cor ; &* mond, *Sax.* mund, *tutela, defensio, munimen. In hunc diem Middelsexii nostri prædiorum munimina* Munds, *&* Meunds, *appellant. Hinc fortè ortum Forensium nostror. Breve*, quare clausum fregit, *dictum. Vide plura apud Hotomann. Lindenbrog. & Vossium. Nec abs re forsan fuerit hic subjungere quæ de hoc in Textu* (*ut vocant*) *Roffensi reperta :* In lege Cantia (*ita MS.*) ecclesia Christi, & Rex, & Archiepiscopus habent similem & æquè charum despectum, quod Angli dicunt Mundbrece. *Sensus loci talis : Cantiana lege mulcta, contemptus ergò, irrogata valor, ecclesia Christi, Regi, & Archiepiscopo competentis, omnino idem est vel consimilis.*

Mutatio.] 1039.7. *Pro munimento, vel propugnaculo, muris succincto, vel incluso.*

Murdrator.] 2358.29. *Sicarius. Vulgò*, a murtherer. *Idem quod* Murdritor, *de quo proximè. Ita* Murdratus. 2358.1 : *. is sc. qui à tali fuerit occisus; quem vulgo*, murthered *dicimus. Sic etiam* murdrari. 2754.57. *pro taliter occidi.*

Murdritor.] 846.65. *Illius homicidii reus quod vocant*——

Murdrum] 311.48. 823.9. *Quid murdrum, & ab homicidio quomodo differat, vide Glanvill. li.*14. *ca.*3. *Bracton. lib.*3. *ca.*15. *nu.*1,2. *Cowelli Interpr. in voce. Videatur etiam Legum Hen.*1. *ca.*92. *Vocabulum est in LL. nostris crebrum, ductum à Sax.* mopþ. *i. cædes, occisio. Matt. Paris. Hist. pag.*283. pessimo mortis genere quod Angli *murdrum* appellant. *Ad omnia enim homicidiorum genera significanda vox non trahitur, odiosiora tantum sonat : quæ sc. & occultè, & cogitatè, ex præcogitatâ sc. malitiâ, perpetrantur. Decalogi igitur præceptum illud :* Non occides, *Sax.* ne sleа þu, *nimis angustè versum puto in vetustioribus bibliorum nostrorum translationibus :* Thou shalt do no murder. *Plura apud Voss.*

Murrena.] 2693.40. *Lues : tabifica lues : vulgo*, Murraine. *A Græco* μαραίνω. *i. tabefacio, ut præstantiss. Casaubono in Commentatione sæpius laudatâ jam observatum.*

Mutorum pœna.] 2678.63. *Felonia nempe, ut nostrates vocant, accusatus, ex contumaciâ mutus, carceri unde ad tribunal eductus est, committitur, cujus in loco aliquo infero & tenebricoso constituitur : nudus super nudâ terrâ, pudendis tantùm tectis, brachiisque & pedibus fune in quatuor domunculæ angulos tractis, supinus extenditur. In hunc autem modum ligatus, tanto ferri saxive pondere pectori imposito oneratur, quantum sine contusione ferre potest. Die sequenti tria panis hordeacei frusta sine potu sumit : ad diem tertium totidem aqua haustus quantoscunque, dummodo non profluentis, quæ proxima carceri reperitur, sed sine pane : atque ita per vices pane & aquâ istiusmodi quotidie vescitur, donec oneris, frigoris, atque famis cruciatu extinguitur. Pœnam hanc fortem & duram dicimus : vulgò*, pein fort & dur. *De quo vide Cowelli Interpretem in voc.*

Myskenning.] 957.23. *Idem quod supra*, Meschenninga. *Vocem habes in LL. Hen.*1. *cap.*22. cuò

cui præcedit ibi Mislocutio, *quod, ut fallor, idem signat.* Locutio *autem est in jus, vel in quæstionem vocatio: cui* mis, *adversativa particula, (quæ ut nostratibus,* amisse, *Gall.* mes, *Belg.* mis. *malè sonat) præponitur, ut compositum, iniquam vel injustam quæstionem, vel in jus vocationem significet. Similiter* myskenning, *quod ab eod.* mis, *& Saxon.* cenning, *ut hoc à* cennan, *citare, vocare; appellare, proferre. Vide* Cenninga. Myskenning *itaque, iniqua, vel injusta in jus vocatio. Quandoque tamen hoc fortè per errorem accidat; quo viso, loquelam. i. actionem vel accusationem alter mutat, & novam intentat; quod quibusdam, ut authori nostro hic,* variatio loquelæ *dicitur.*

N

NAmium.] 924.30. *Vocabulum forense, & leguleiis nostris satis notum, licet quodammodo antiquatum, ut ab eis in verbum nunc dierum usitatius,* distresse, *paris significationis (pignoris enim captionem signat) mutatum. Est autem à Saxon.* name *i. pignus, vel pignoris prehensio; ut illud à* nyman, *capere, prehendere. A Saxonibus ad nos transmissum Galli videntur esse mutuati, apud quos olim[a] hodieque sæpiùs usurpatum. Vide Lambardi Glossar. verbo* Pignerati, *Cowelli Interpr. in* Withernam, *& equit. Smithi tractat. de Repub. Anglic. lib. 3. ca.10. Ordo, sive procedendi modus, apud veteres in* Namiis *capiendis, qualis sit observandus, è LL.Gul.1. cap.42. ediscas licet. Cum verò Latina legis illius versio adhuc in nonnullis imperfecta sit, lector inter legendum hærens, adeat LL. Canuti par. 2. ca.18. (unde illa Gulielmi lex desumpta) & se facilè expediat.*

[a] V. Orderic. Vital. Hist. pag.553.

Nobile.] 2584.26. 2678.60. *Nummi apud nos aurei genus, sex solidos & octo denarios valens: ex auro scil. nobilissimo; unde & nomen. Hinc etiam nostratium hodieque,* Noble, *pro tali nummi argentei summâ. Vide Spelmannum in voce* Florenus.

Normicta.] 943.60. Villa regis de Middelton. per quosdam eorum aggressus combusta, classis per *Normictam,* versus *Londoniam,* quia cives eorum ad eos allexerant, tendens, *&c. Ubi* Normictam, *pro* Normutham, *rectiùs autem & integriùs* Northmutham: *Henrico Huntindon.* Nordmutam. *Intellige ostium fluviorum Swalæ, & Medweiæ apud Cantianos, Sheppiam & Gratnam insulas interfluentium, & in Thamesin ibi labentium, juxta quasdam tanias,* Nowrehead *hodie vulgò dictas.*

Northintus.] 837.24. *Vide* Eastintus.

Notorius.] 1991. 59. *pro* Notarius. *i. Tabellio.*

Nunna.] 823.65. 859.7. *Monacha, sanctimonialis; vulgò,* Nunne.

O

OBedientia.] 1450.58. 1504.36,58, *&c. Ejus officium sive ministerium, qui* 1897.31. Obedientiarius *dictus, monachus scil. qui aliquod officium ipsi ex mandato prælati commissum exercet: cujusmodi* Secretarius, *alias* Sacrista, Camerarius, Cellerarius, Infirmarius, Eleemosynarius, *&c. quorum omnium & singulorum apud Benedictinos munus & officium descriptum vide apud Clement. Reyner. Apostolat. Benedictin. in Append. pag.* 236, 237.238.

Oblata.] 1035.49. *Panis eucharisticus. Saxon.* oplete. *Vide Lindenbrog. Glossar. in voce.*

Oblella.] 1224.60. *Si rectè sit scriptum, vocabuli sensum non teneo: fortè* Capella *reponendum; quod vulgò,* a Coffer.

Occasio.] 535.44. 619.30. *pro* querela: *ab eâ nempe* occasionis *significatione, quâ Forensibus nostris olim* Encheson, *pro causa sc. item accusatione, sive querela; unde in eorum libris (ut & hic,* 1950. 4. *& ult.)* occasionari, *crebro pro causari, accusari. Galli hodieque* achoisonner, *pro accusare, discordiæ occasionem quærere. V. Cl. Seldeni Tit. Honor. ed.1. par.2.ca.7. Alio sensu in codice LL. antiquar. de quo Lindenbrog. in Glossar.*

Offertorium.] 1159.30. *Sindonem sericeum, sive linteamen, significat, in quo populorum oblationes reponebantur; ab offerendo dictum: à quo etiam ea missæ pars quæ dicebatur tempore oblationis,* Offertorium *vocatur. Ludovic. de la Cerda.*

Officiare.] 2089.2. *& alibi, pro* deservire.

Officium.] 484. 25. ——ecclesiam Christi Cantuarien. cum omnibus *officiis,* quæ infra murum ipsius Curiæ sunt, cum ipso muro ædificavit. *Per* officia *hic, cum Gervas. Dorobern. & aliis, officinas intellige, domos scil. & ædificia monachorum usibus & officiis deputata.*

On strande & streame, on wude & feld.] 1224.29. *Voces Anglicæ veteres, & in antiquioris ævi chartis crebrò repertæ; privilegium sapiunt, seu potius privilegii latitudinem sive amplitudinem, & sic Latinè legantur:* in litore, & fluvio; in sylva, & campo.

Opentheft.] 929.19. *Apertum furtum, ab* open, *apertum, vel manifestum; &* þeoꝼt. *furtum. Vox Saxonica. Furtum autem hoc, ut tum hic, tum in LL. Hen.1. ca.12. nullo fuit pretio redimendum. Secùs, si occultum. Unde Sax.* þeoꝼgyld-ðeoꝼ, *pro fure redimendo, de quo infra in* Weregelthef, *&* werigildus fur.

Oppa.] 848.27. Pecoris ticimium, & canis *oppa,* & blanhornum, *&c. Locus miré ænigmaticus, & meliori Oedipo relinquendus.*

Opperatus.] 1922.7. *pro* Apparatus *fortè.*

Ora.] 830.51. 896.11. 899.16, *& alibi. Vox est à Sax.* ore, *quod metallum signat. Ve. Beda hist. li.1. ca.1. De* oris *crebro in libro Anglor. censuali, ubi cum doctiss. equite uncias intelligo, quarum 12. libram faciunt sterlingorum: neque moneta percussæ genus oram unquam significasse compertum mihi, (quod fortè dicendum etiam de veterum* Solidus, Thrimsa, Marca. Libra) *sed ponderis potius; unde uti de Libris, sic etiam de Oris denariorum, crebra mentio in libro illo censuali, ut in Spelm. Glossario, in voce* Libra, *videre est.* Ora *autem, i.e. ut dixi,* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur, major sc. & minor: hæc 16. continens argenti denarios; illa (sicut uncia in Statuto* Compositio mensurarum *inscripto*) 20. *quarum posterior in libro illo censuali ubique ferè obvia, pluribus inde ductis exemplis ab eod. Spelmanno, ut supra, quem vide in vocib.* Denarius, *&* Esterlingus. *In regesto monasterii Burton. (observante Cl. Cambdeno in Wiltonia)* 20. *oræ dicuntur valere 2. argenti marcas. Hoc ut verum sit, per marcam hic intelligenda marca temporum posteriorum, 13.*

valens

valens argenti solidos, & 4. denarios: ut per oram, ora minor, 16. scil. denariorum. Hac enim computandi ratione, 20. ora duas faciunt argenti marcas, viz. xxvj. s. & viij. d. Obiter hic notandum, lora apud Matt. Paris. Hist. pag. 208. lin. 28. per errorem irrepsisse pro in ora. Hac igitur ibi: de viginti lora, tu corrige, de viginti in ora. i. e. de viginti denariis in unciâ. De Ora plura apud Skenaeum Scotum, in De verbor. signification.

Orarium.] 10. a. 34. Vox est tam variæ significationis, ut quomodo hic accipienda sit timidè dixerim. Fortè, ut apud Petrum Blesen. pro stolâ sacerdotali: eo magis adductus ut ita credam, quòd venerabilis Bedæ presbyteri supellectilis pars fuerit. De eo fusè Voss. quem omnino consule.

Ordalium.] 830. 64. (890. 11. sed mendosè pro hordarii. Vide 842. 65. quid autem hordarius quære suo loco:) Ordel. 894. 9. Criminis purgandi modus antiquus, nec pridem obsoletus, scil. per aquam gelidam vel fervidam, aut ferrum candens, de quo justum habes tractatum (inter nostrates) apud Lambard. in voce; Parkeri (seu potius Jocelini, qui ei ab epistolis) Antiquitates Britann. in vitâ Roberti xxxj. archiepiscopi; Verstegannum in tractatu cui titulus Restitution of decayed intelligence, &c. ca. 3. equitem Spelman. verb. Judicium Dei; & Cl. Seldenum, notis ad Eadmer. pag. 203. ut taceam Text. Roffensem, quia nondum divulgatum: inter exteros autem, apud Skenaeum, de verb. significat. in Machamium; Hotoman. disput. de Feudis. ca. 44. Cuiac. de Feud. li. 1. tit. 1. 5. Si autem controversia: Codicem LL. antiquarum, opere ad calcem Marculfi Formulæ: Kilian. Etymologic. verb. Vier Ordeel, & Waeter Ordeel: Quercetani Notas ad Bibliothec. Cluniac. pag. 156. Lindenbrog. Glossar. in Judicium aquæ: vetus Normann. Custumar. ca. 67. glossâ additâ Gallicâ & Latinâ: Dempster. de Juramento ca. 18. Worm. Monument. Danic. li. 1. ca. 11. Pithoeum in Glossar. ad Capit. Caroli magni, & Juretum in Observatio. ad Ivonis Epist. ac plures alios. Quod ad vocis originationem attinet, puram putam Anglo-Saxonicam existimo, nec aliunde quærendam, cum in toto LL. antiquar. gentium exterarum codice (ubi istiusmodi criminum explorandorum genus, cum variis ejus speciebus ritibusque, satis obvium) nisi semel, (alibi autem ne semel quidem, quod sciam) occurrat, in lege scil. Baioariorum, inter decreta Tassilonis, §. 9. ubi Urtella nuncupatur. Quamvis enim apud Teutonicos modernos (ut ex eorum liquet Lexicis) vox illa reperiatur, hic Ordeel, illic Urthepl (pro variâ gentium Germanicarum dialecto) scripta; id tamen nostratium imitatione factum puto, talem sceleris investigandi modum, quem habebant nobiscum communem, ita appellare solitorum. Vocabulum autem illud ampliorem tandem accepit significationem: ad judicium enim generatim id postea extenderunt, atque ex eo alia fabricarunt, ut Ordeeler, & Urtheiler, pro Judice; Ordeelen, & Urtheylen, pro judicare, & id genus alia. à Saxonibus interim planè recedentes, quibus licet Ordale in criminibus quibusdam explorandis judicium valeat & de reatu vel innocentia partis accusatæ decisorium esset, (unde fortè sumpta verbi ampliandi à Teutonicis occasio) judicium tamen generatim apud eos neque signavit, nec ex eo aliæ voces, Teutonicorum more, derivata, in scriptis ipsorum reperiuntur. Iidem enim Anglo-Saxones, uti etiam veteres Dani[a], sive de judicio, sive de examine generatim agentes, alio in eam rem usi sunt vocabulo: dom scil. ut & demian, pro judicare, sententiam dicere: atque hinc (inter alias voces Anglo-Saxonicas inde fluentes) dema, Judex; dom-boc, Liber judicialis; dom-ern, Forum judiciarium; dom-setl, Tribunal; domesdæg, Dies judicii, & id genus alia. Ordalei autem vocem nomenque ad ea solummodo judiciorum sive examinum genera applicarunt, quæ in causis criminalibus, non item civilibus, scil. in criminibus investigandis, nec tamen omnibus, sed duntaxat atrocioribus, & inter ea solùm eis quæ claris perspicuisque probationibus indigebant, eis denique in quibus accusato, ob fidem ejus labefactatam, purgatio canonica (suo ipsius sc. & conjuratorum juramentis) interdicta, erant in usu[b]. Si quis enim criminis suspectus, vel suo testimonio, vel testibus, aliisve claris & perspicuis probationibus convinci poterat, aut adeo erat fide dignus ut ad purgationem canonicam jure esset admittendus; qui Saxonibus aþerpod, haud ullus eo casu Ordalei usus: eis autem deficientibus, & quovis alio veritatis indagandæ modo ordinario, ad Ordaleum recurrebatur: minimè tamen priusquam accusatus de innocentiâ suâ solenniter jurasset[c]; quo quidem juramento sic præstito, ac consequenter re jam magis dubiâ factâ, ne diutiùs laboraret sub lance dubiâ, sed ut omnis in ea parte dubitationis occasio auferretur, suspectum ad Ordaleum, tanquam ad Lapidem Lydium, adigebant, ut sic judicio divino (Ordalio ab eis sic dicto) rei veritas elucesceret. In istiusmodi enim olim examinibus adeo magna erat fiducia, ut ne vel in minimo de certitudine eorum ambigerent, aut disputarent; sed de reatu vel innocentia accusati, pro examinis exitu, absque omni hæsitatione censerent & pronuntiarent. Unde illud Concil. Rhemen. ca. 11. pag. 19. Heic si quisquam vestrum aliter esse putat, neque indignum cui credatur, credat igni, ferventi aquæ, candenti ferro: faciant fidem tormenta, quibus non sufficiunt mea verba. Nec mirum, cum (ut diximus) Dei ipsius Judicium Ordaleum hoc & nominarent & reputarent. Judicium autem Dei rectum, verum, justum, æquum, certum, nec errori, aut personarum acceptioni (ut humanum) obnoxium: quod etiam olim hoc examine usis plenè persuasum. Unde illud formulâ conjurationis ferri & aquæ, in LL. antiquar. Cod. pag. 1302. Deus judex justus, fortis & patiens, qui es author & amator justitiæ, qui judicas æquitatem, judicas Domine quod justum est, quia recta tua judicia sunt, &c. & id genus alia. Hinc autem est quòd judicium sive examen hujusmodi, ut nomen rei conveniat, Ordale vocarunt, Latinè Ordaleum sive Ordalium: vocabulo composito ab or, quod Saxonibus, & negationis, & privationis particula, (unde eis ormod, amens; orpite, impunis; orgild,

[a] Worm. Literat. Runic. pag. 152.

[b] V. Antiquit. Britan. in vita Rob. 31. archiep. item Canut. Constitut. de Foresta apud Spelm. in voce Foresta, cap. 11.

[c] LL. Æthelst. cap. 23.

opgilo, *insolutus*; opyorh, *incuriosus*; oppennýrre, *desperatio*; opτpýpiz, *perfidus*; opmæte, *immensus*; opceapunga, *gratuito*, &c.) & dale, *quod, quomodo* & todale, & gedale, (*extrito hic, ut in similibus compositis fieri solet*[a], ge, & to:) *distinctionem sive differentiam signat, quasi dicas*, sine differentiâ, *semotâ scil. partium. i. personarum distinctione vel acceptione, quâ judicium humanum nonnunquam redditur iniquum, atque minus justum*, & *sic* **Ordale** *idem ac judicium æquum, justum, indifferens, neutri partium plus justo favens, sed veritatem ostendens. Hæc sane mihi dictabam, cum in hujus decantatissimæ vocis enodatione aliquandiu hæsissem.* Ordaleum *autem aut* simplex *reperitur, aut* triplex. *De utroque vide doctiss. equitem in voce* Lada. ¶ *Modum hunc purgationis obsoletum dixi: reviviscit tamen hodie, quasi postliminio, idem mos ex quadam parte; examen scil. per aquam gelidam, etiamsi plane barbarum, & quâ tale, cum cæteris olim, nec immeritò damnatum, in veneficii scil. suspectorum vel suspectarum potius (cum mulieribus magis adhæreat) vulgari apud nos examine; quas manibus pedibusque vinctas, de facto, in aquam projiciunt, de reatu vel innocentiâ ipsarum judicantes, prout eas vel supernatare (velutì ab aquâ, ut volunt, protinus rejectas) vel sidere compertum fuerit: has (emersas) sontes; illas (submersas) insontes habentes & pronunciantes. Tam iniquum, & tam (meo quidem judicio) perniciosi exempli institutum, cum nullo omnino jure divino, aut (quod saltem hodie viget apud nos) humano, subnixum sit, silentio (occasione hic oblatâ) sine notâ præterire non potui, nec opinor debui.*

[a] *De quo nos in Tract. de* Gavel-kynd, ca. 2.

Orgilde.] 830. 48. *Ut vocis sensum melius assequaris, audi quid de* Forbatudus *in Formulis & alibi, ex Adversariis meis depromturus sum.* Ego hodie facio ipsum fordanno & forbatudo. *Ita Formul. solemn.* 160. *Item in Decreto Childeberti reg. cap.* 5. Judex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat forbatudus. Forbatudus & forbatudo *hic, (inquiunt viri docti) qui prior alterum percussit, quomodo autem hæc conveniant, vel voci illi* forbatudo *in Ripuar. L.* 77. *sive illi* forbatutus *in decreto Childeberti prædicto, quorum locorum neutro de occiso vel priùs, vel posteriùs feriente ne gry quidem? Hac itaque derivatione rejectâ, vox meo judicio idem signat, ac hic Anglo-Sax.* opzılo, *al.* azılo, *hoc est, insolutus, vel sine compensatione, ut qui inter malè faciendum occisus, solitam compensationem, mortis causâ, pro capitis sui æstimatione, irrogatam, perdere promeruerit, vel (phrasi Formul.* 119.) *cujus animæ mors non est requirenda. Unde in dictâ L. Ripuar.* de vita forisfactum *dicitur; id est, ob malefacta dignum cui vita adimeretur. Nec aliud (ni fallor) vox illa altera,* fordanno, *significat, scil. qui dum malè ageret, vita privabitur. Hæc autem meliùs, ut firmentur, sciendum, quòd sicut in utraque voce* (fordanno & forfactus) *prior compositi pars, una & eadem est, & sono & sensu; sic itidem sensu posterior:* danno *enim à Belg.* **doen**[b] *fluens, uti* **to doe** *nobis, facere sonat. Vox autem utraque integra*

[b] ꝼoꝛdoen, *Saxonibus interimere. V. Psalter. Latino-Sax. Psal.* 101. *v.* 21.

Saxonice ꝼoꝛpýꝛhτan *respondet, quod à* ꝼoꝛ & pýꝛhtan *veniens, Latino-barbarè* forisfactus *redditur. In vocum etiam utraque, item in* forbatutus, for, (*quomodo in* Forbannum, Forjudicare, &c.) *uti & Belg.* **ver**, & *Anglo-Saxon.* **for**, *in quàmplurimis compositis, negandi sive privandi est particula.* batutus *autem (posterior compositi pars) à Belg.* **baete**, *al.* **boete**, *venit, Saxon.* bote, *quod emendationem, correctionem, remedium, compensationem, satisfactionem, compositionem, notat. Facere itaque aliquem* fordanno *vel* forbatudo (*phrasi Formular.*) *idem est, ac probare vel ostendere ipsum (ob ejus malefacta) adeo justè peremptum, ut nullam omnino amissæ vitæ compensationem mereatur, &* jacere forbatudus *est, phrasi Lud. pii*, absque compensatione jacere, *sive ut in L. Boior. tit.* 7. *l.* 1. §. 2. (*ubi de eod. crimine agitur ac in L. illa Ripuar.*) sine vindictâ. *V.* Ungilda akere.

Ostensio.] 897. *ult. Idem hic quod infra* Scheauwing.

Othan.] 74. 18. Juro per Deos meos potentes **Thor** & **Othan**, quòd ab hac hora inimicissimus ero omnibus vobis. **Thor** & **Othan** *hic, Saxonum nondum conversorum erant Dii, Deastri potius, quorum posterior, aliàs* **Wodan** *dict. unde feria quarta, ut hic* 552. 35. *nobis* **Wednesday**, *q.* Wodans-day *dicta; ut a* **Thor** *isto, feria quinta,* **Thursday**; *utpote dies eorum nominibus & honori dicati. De his autem, & cæteris id genus Deastris satis apud Crantzium, Cluver. Voss. Worm. & Versteganum Anglum, aliosque.*

Overcythed.] 836. 25. *Vox Saxonica, convictum signans à* cýþan, *ostendere, notum facere, probare: &* oꝼeꝛ, *super, q. super eâ re convictus, vel reus factus.*

Overhernessa.] 828. 63. Overhimessa. 835. 60. 836. 20. *Vocabulum ejusdem labii ac prius, quod (ut apud Saxones* ꝼoꝛꝼepennýꝛꝛe, *al.* oꝼeꝛꝛepennyꝛꝛe, *in LL. Hen.* 1. Overseunessa) *significat tum obedientiæ debitæ ex contumaciâ, superbiâ vel contemptu detrectationem ab eo qui legem audire, juri scil. parere recusaret: tum forisfacturam, ut vocant. i. e. mulctam propterea debitam. Normannis hæc* Surfise, *formâ Latinâ* Superfisio: *nam* cýningeꝛ oꝼeꝛhýꝛnýꝛꝛe, *in LL. Canuti, par.* 2. *ca.* 26. *à Gulielmo primo postea recensito, lege nimirum* 48. la surfise le Rei *Gallicè redditur.* Overhimessam *Bromptonus Latinè verrit* subauditionem; *malè, pro* superauditionem. *Vox enim ita sonat; ab* oꝼeꝛ, *i. super, &* hýꝛan, *audire, auscultare.*

P

PAceatur.] 765. 15. ——recipiat agenfriga corium ejus & carnem, & *paceatur* de cætero. *Saxonicè autem sic:* ꞇ nime ꝛe agenꝼꝛigea hiꝛ ꝼlæꝛc. ꞇ ꝺolıge ꝺæꝛ oꝼꝛeꝛ. *qua sic interpretor:* & capiat dominus carnem ejus, & nihil amplius; *vel*, nec quid præterea; *vel*, residuum perdere contentus: *ac si*, paceatur *hic, pro* patiatur.

Paga.] 143. 21, 27. *pro* Pagus.

Pagettus.] 2581. 39. *Asseela, pedissequus. Vulgò*, a **Page**, *Vox Gallica.*

Palefridus.] 598. 60. 1150. 27. 1855 49. 51. *Insignis iis*

nioris equi genus, nempe qui ad pompam aut honorem vectorum manu ducitur. Vulgo, Palfrey: ex Gallicis verbis par le frain, ut pluribus probat vir longè doctiss. Mer. Casaubon. in De linguâ Anglicâ vetere, &c. pag. 186. Differt à Dextrario ut Cl. Vossio jam observatum, in voce Dextrarius.

Pallium.] 79.26, 38. Insignium unum (Crux, vulg. Crosier dicta, alterum) Archiepiscopis peculiarium, vulg. a Pall. Bene igitur vocem refert Baronius ad pallium Archiepiscopale. Alcuinus: Pallium Archiepiscorum super omnia indumenta est, ut lamina in fronte pontificis. Pallium nihil est aliud, nisi discretio inter Archiepiscopum & ejus suffraganeos. Iterum ipse: Pro rationali nunc summi Pontifices, quos Archiepiscopos dicimus, pallio utuntur, quod à sancta sede Romana Apostolica dante accipiunt. Innocentius 3. in lib. de Offic. Missæ: Pallium illud quo majores Episcopi (adverte Archiepiscops nomen) utuntur, est de candida lana contextum, desuper habens circulum humeros constringentem, & duas lineas ab utraque parte pendentes, quatuor cruces purpureas, ante, retro, à dextris & à sinistris, sed à sinistris duplex est, & simplex à dextris. Tres etiam acus aureæ infiguntur pallio, ante pectus, super humerum, & post tergum. Super dextrum humerum non infigitur, hæc quælibet acus preciosum continet lapidem. Sic ille ad rem satis explicatè.

Palmarius.] 2322. 56, 63, &c. Peregrinus ille, quem nostrates vulg. a Palmer vocitant. Nomen à baculis palmarum aut ramis quos gestare solent. Peregrinus autem & Palmarius, secundùm quosdam, in his signanter differunt: Peregrinus, certum habuit domicilium; Palmarius autem nullum: Peregrinus ad quendam certum & præfinitum proficiscebatur locum; Palmarius autem, non ad unum aliquem, sed ad omnem: Peregrinus, ire quibat sumptibus propriis; Palmarius, voluntariam profiteri tenebatur paupertatem: Peregrinus, suæ potuit renuntiare professioni; Palmarius autem, nunquam, nisi obtentâ prius palmâ, victoriâ scil. in hostes ejus spirituales, & vitâ per mortem.

Palmatia.] 641.63. Fortè palmarum locus. Palmatianæ Ludovico de la Cerda, dactyles.

Paneiculus.] 1804.64. parvus panis, q.d. paniculus.

Panigeria.] 509.48. Conventus rerum venalium. Ita siquidem locus: & panigeriam, id est, conventum rerum venalium. Vocabulum corruptum (ni fallor) à Græco πανήγυρις.

Pannagium.] 2007.9,10. Vide Pasnagium.

Pannus decisus.] 1522.39. laceatus. 40. Per priorem pannum intelligo incisum; per posteriorem verò, pannum limbis ornatum. Vulg. laced. Vide tamen: nam Hovedenus habet laceratus.

Pararium.] 1166.10. Idem proculdubio quod authori nostro alibi, ut & Rogero Hovedeno, Peraria; Radulfo de Diceto & Matt. Parisio petraria: machina bellica scil. petras sive lapides ingentes emittens ad muros diruendos. Forte à Gall. Perriere, al. Perrier.

Parcenarius.] 803.60. Particeps. Gallis Parconnier. Hinc Forensibus nostris cohæredes, Parcenarii dicti, vulg. Parceners, aliàs Coparceners.

Parcus.] 1435.41. 2116.17. Est locus (inquit Cowellus nostras) ad ferarum custodiam paliis aut aliter circumseptus. Parcus autem, & illud quod Parocum nuncupamus, Anglice Paroc, ut & Gall. Parc, ejusdem (ni fallor) sunt prosapiæ, nempe à Sax. peappuc, quod Saltum vertit Chronologia Saxonicæ eruditus editor & interpres, pag. 550. extremâ: Florentius autem Wigorn. sub ann. 915. Sepum, pro Septum fortè, quod (inter alia) idem sonat ac Anglis Parke, Teutonicis Parck, vivarium sc. cervinum, quibusdam theriotrophium, Sax. dzoppalo. Parcus autem apud Bractonum & Fletam crebro pro ergastulo pecorino, sive peribolo, vulg. a Pound, id est (inquit Cowellus) area in quolibet feodo seu manerio circumsepta, in qua animalia damnum frugibus aut fructibus terræ quibuscunque facientia includantur; donec de damno per dominum satisfiat, aut saltem cautio apud vicecomitem per dominum interponatur de stando juri. Hinc est quod in Registro (Forensium nostratium libro sic dicto) Breve habemus de Parco fracto, quod domino feudi competit in aliquem clausum suum vi rumpentem, & bestias ibidem, ob damnum alicui in terrâ suâ datum, inclusas, inde abducentem vel abigentem.

Pardona.] 1411.26. Condonatio, vulg. a Pardon. Ita Pardonare. 851.6. pro condonare. A Gall. Pardon, & Pardonner.

Parentes.] 767.55,58. 846.22. Vocem habes sæpissimè in LL. Hen. 1. Quod autem strictè aut propriè, ut apud veteres Romanos, accipienda sit, haud semper; verùm planè (ut verbis utar viri undequaq; doctissimi Isaaci sc. Casauboni[a]) quomodo in idiotismo Gallico, Hispanico etiam & Italico, pro quibuscunque sanguine vel affinitate junctis, usurpatur: potest addi, & in Feudor. libris, de quo vide Hotoman. de verb. feudal. & Lindenbrog. in voce.

[a] Comment. in Capitol. pag. 134.

Parliamentum.] 866.50. 913.59. 937.28. 1939.1. Curia apud nos suprema: magnum trium ordinum regni concilium, vel conventus, ut cum rege de rebus arduis consulant. Colloquium quandoque dictum, & propriè; nam à Gallico parler venit, quod loqui significat. Vox hæc à Normannis advecta, nec antea Anglis nota, quibus concilium illud interdum mycel ſynoð. i. synodus magna, interdum pιτꞇena ʒemoꞇe. i. sapientum conventus, & similiter nuncupatum.

Parochia.] 500.63. 542.45. pro parœcia, quæ hic & alibi creberrimè, ut Ludovico de la Cerda & Vossio jam notatum, sumitur pro diœcesi totâ. Sic expressè infra, 756.32.

Parocum.] 798.30. Malè pro Warorum. Beda Meanuarorum. Saxon. meanpapa maʒðe: in cujus (inquit) signum adoptionis, duas illi provincias donavit; Vectam videlicet insulam, & Meanuarorum provinciam in gente Occidentalium Saxonum. De provincialibus sic dictis vide Cl. Cambden. in agro Hantoniensi.

Parrio.] 150.2. Rex paganus Hesten cum lxxx. parrionibus, &c. Wigorn. & Hoveden. cum 80. paronibus: Florilegus autem, cum navibus 80. Intellige Myoparones.

Parvisium.] Vide Triforium.

Pasnagium.] 765.56.61. Ita corrigendum quod in Chart. Duc. Norman. à Cl. Vossio in voce Passagium exhibit. scribitur Pasnagium. Pannagium intellige, quod porcorum glandibus pastionem significat. Vulg. Pawnage, al. Paſt, à Saxon.

mæſtene, quercetum; *unde saginare, Belgis* mesten. *De voce plura apud Spelmann. in* Esca, *&* *Watsium in* Pannagium.

Passagiarius.] 1947. 22,23. *A Gallico* passager, *al.* passagier, *viator: hic autem is qui aquam transit vel trajicit. Vulg.* a Passenger.

Passagium.] 912. 51. 1069. 64. *Iter, transitus, trajectio: sed & tributum quod a viatoribus exigitur. Vulg.* Passage. *Vox Gallica. Vide Wats. & Voss.*

Paterini.] 2442. 22. *aliter* Patereni, *quomodo apud Matt. Parisium, ad ann. Dom.* 1236. *Hæreticorum genus, quarum præterea mentio in Concil. Lateran. sub Alex. 3. ca. 27. Constitutione Friderici 2. de statut. & consuet. ca. 5. unde sumpta est Authent.* Gazaros, *&c. C. de Hæret. & Manich. & C.* Excommunicamus 15. *Extra de Hæreticis.*

Pax manu (*Regis*) data.] 896. 4. 918, 30. *Vide* Handgrith.

Pecia.] 2101. 50. *A Gall.* Piece, *nobis* Peece, *i. pars, parcella.*

Pecunia.] 900. 52. *pro* pecude; *quomodo Saxon.* ætta *Lambardo Latinè versum: meliùs,* pecunia. *Licet enim vocem eatenus extendere non diffitear,*
V. LL. Æ- *utpote cum & pecudem, & cujuscunque generis*
thelredi *peculium, bona, & substantiam comprehendat:*
par. 2. ca. 4. *hoc tamen in loco (ni fallor) idem signat ac* feoh *in procemio LL. Aluredi apud Lambard. fol. 20. b.* forðon ðe hit wæs his agen feoh. *i. quoniam pecunia ejus est. De mancipio dictum Saxonicum* agan, *possidere, format* æht, *al.* aht, *in participio: unde* æhta *pro possessionibus, vel bonis ab aliquo possessis.*

Pecunia sepulturæ.] 920. 38, 42. *Idem quod alibi* Morticinium, *ut in diplom. Frid. 1. Imp. monasterio S. Emmerani Ratisbon. dato anno* 1153. *apud Hundium in Metrop. Salisburg. tom. 2. pa.* 377. Stabilimus etiam ei, ut *morticinia* quæ vendicantur (*sic enim lego, non ut ibi perperam*, vel dicuntur) de hominibus sæpedicti monasterii, ubicunque defuncti fuerint, monasterio salva sint & custodita, nec in eis alicujus loci libertate injuriam patiatur. *Ubi vox emolumentum vel tributum aliquod signat, eidem (ni fallor) simile, quod apud nostrates* Mortuarium; *Cambro-Britannos, à Latino abeo,* Obediw; *item à terra,* Daearawd, *&* Daered: *quædam scil. ex morientium bonis (ut dicunt) mobilibus obventio, proprio parocho debita, viz. secundum melius animal: sic autem dictum eo quod relinquitur ecclesiæ pro animâ defuncti, & quia cum mortuo, tempore sepulturæ, consuevit ad ecclesiam deferri. Lindewod. in Provinciali, tit. de Consuetud. cap. statutum, verbo* Mortuarii. *Hoc Anglo-Saxon.* sawlsceat, *quod, ut hic, Latinè redditur* pecunia sepulturæ: *nec incongruè: tametsi enim animæ symbolum (quasi in animæ defuncti salutem & subsidium, ut credebatur, erogatum) vox signet, sepulturæ tamen tempore, instar* Mortuarii, *pendebatur, ut ex LL. Canuti regis par. 1. ca. 13. & Lindewodo liquet: unde etiam* Corse-present *dict. De quo vide Cowelli* Interpretem.

Pedagium.] 1456. 36. *Idem quod alibi* Pedaticum: *tributum scil. quod domino loci persolveretur, etiam ab iis qui per terram ejus pedibus iter conficerent.*

Pedaticum.] 249. 44. *Vide* Pedagium.

Pedones.] 2136. 2120. 35. *Pedites.*

Peisa.] 2072. 46. *& ult. A Gall.* pois. *i.e. pondus. Unde nostratium* peis *nomen, eo sensu; item verbum* to peise, *h.e. ponderare.*

Pellicia.] 2011. 39. 45. *Idem quod* pelliceus, *&* pelliceum, *vestis scil. è pellibus, unde forte nostratium* Pilch.

Pelliparius.] 910. 45. *Coriarius, alutarius.*

Pentecomarchus.] 131. 63. *Scribe* Pentecontarchus.

Penypise.] 2068. 15. *Pondus quo pensantur denarii. a* peny, *denarius, &* pise, *quod à* pois *corrupt. pondus. V.* Peisa.

Peraria.] 1087. *penult.* 1097. *pen.* 1201. 43, 47. 1203, 29. *Vide* Pararium.

Perquirere.] *Sæpe hic, ut apud Forenses nostros, pro* acquirere: *unde nostratium* purchase, *&* to purchase: *atque hinc* Perquisitio. 1316. 9. 1503. 44. 59. *& alibi, pro* acquisitio: *item* Perquisitum, *quod (inquit Cowellus nostras)* significat possessiones pecuniis nostris coemptas. *Item* Perquisita curiæ, *de quibus hic* 1939. 53. *quæ sunt obventiones, sive emolumenta, feudi sive manerii domino, ratione curiæ suæ, accrescentia, ultra certum & ordinarium fundi sui censum vel reditum annuum. De quibus omnibus vide eund. Cowell. Interpr. in voce* Perquisita.

Persona.] 1191. 33. 1431. 6. 9. *Est apud nostrates rector alicujus ecclesiæ, quem vulgò* Parson *vocamus, sic dictus fortè, quasi personam sustineret ecclesiæ. V. Cowell. Interpr. in voce.*

Personatus.] 1057. 59. *Dignitas ecclesiastica. Item apud nos beneficium illud ecclesiasticum quod aliàs rectoriam dicimus, vulgò,* a Parsonage. *Quandoque domus sive habitaculum ad rectorem ejusmodi pertinens, ut hic,* 2097. 4.

Perticata.] 1940. 22. *pro* Pertica.

Pertinens.] 928. 14, 27. *Pro cognato, vel consanguineo. De eo hic dictum qui incestum commiserit: Sax.* sybleger; *à* sybbe, *cognatus, consanguineus; &* leger, *concubitus.*

Pertum.] 2736. 7. *Fortasse pro* verriculum, a Brush.

Petepagge.] 2152. 31. *Corrigendum fortè* Petibagge, *de quo Forenses nostri consulendi, & Cowellus, in voce* Clerke; *ubi, inter plures alios,* Clericum *memorat* parvæ bagæ, *vulgò,* Clerke of the petit bagge, *quem officialem vocat Cancellariæ; ejusque & sociorum, (tres enim, inquit, sunt eodem nomine noti, quorum primarius Custos Archivorum, sive Commentariensis, vulgo* Magister rotulorum *dictus) munus & officium describit, quem omnino consule. Dictio* sacculum *signat.*

Petra lanæ.] 2572. 35. *Lanæ pondus illud quod nobis vulgò,* a stone of wall. *Quantum autem hoc, explicatum habes postea,* 2576. 58, 59. Saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra verò xiiij. lb.

Petraria.] 623. 12, 13. 661. 57. *& alibi. Vide* Perarium.

Petrespeny.] 754. 25. *Vide* Romescot.

Pictantia.] *alibi* Pitancia. 1897. 12, 16. 1922. 4. *Vulg.* Pittance. *Gall.* Pitance. *Ferculum, (ita Watsius) prebenda, seu constituta portio quæ contingit cuique commensali in cibo & potu. Sic ille. Melius ferculum vel obsonium lautius, non*

communne

commune vel solitum, quod Generale *dictum. De quo idem Watsius, suo loco. Vox à* pietate *ducta: unde aliàs dicitur* Misericordia.

Pilarius.] 1291.12. *& alibi.* Columna. *Vulgò,* a **Pillar.** *Gall.* Pilier.

Piles.] 1940.43. *Ita Anglicè, pro Latin.* Pilæ. *V.* Barrera.

Pilorium.] 2021.52. *alibi* Collistrigium. *i. columbar, sive numella versatiles, quibus alicui collum stringitur; vulgò,* a **Pillory,** *à Gallico* Pilorie.

Pipa.] 2585.19. *Cadus. Vulgò, Gallis & Anglis,* a **Pipe.**

Pisa.] 1777.4. 1931.53. *Pondus. A Gallico* Pesser, *unde vernaculum nostrum* **to peise,** *pro ponderare, librare. V.* Peisa.

Pitancia.] *Vide* Pietancia.

Placea.] 1940.20,58. 2036.42. *Ut Gallis* Place, *i. e. locus, spatium, area, atrium: & quomodo Anglis in* **Market-place,** *& simil. Ruri etiam quod quibusdam* Curia, *aliis* Placea; *vulgò,* **the Place;** *prædii areâ intellectâ.*

Placitare.] 35.7. 56.26. 1025.20. *In foro litigare, judicio experiri, causas agere. Unde Gallicum* plaider, *Germ.* **pleiten,** *Angl.* **to plead.** *Ita* Placitator. 225.50. 1595.51. *pro litigatore, disceptatore, causidico, vulgo,* a **Pleader**: *item pro eo, qui, tanquam fisci procurator, placita forensia aliis intentat. Sic etiam* Placitatio. 920.51. *pro actione placitantis. i. disceptatione, caussæ actione, litigatione, vulgò,* a **Plea,** *&* **Pleading**: *quomodo etiam* Placitum *accepitum,* 35.7. *alià tamen sensu alibi, ut* 170.60. 171.48. 465.50. *pro concilio scil. conventu, vel consessu judicum ad jus dicendum. Quod igitur veteres conventum aut forum agere dicebant; id recentiores* placitum tenere *dixerunt. Vide Hotoman. Lindenbrog. Cowell. Voss. aliosque.*

Plagiare.] 827.54. *pro* Plagare, *i. percutere, vulnerare. Ita* Plagiari. 827.45,53. *passivè.*

Planeta.] 1227.18. *Vestimentorum sacerdotalium ultimum, & post stolam indutum. V.* Casula. *& Ludovic. de la Cerda. Adversar. sacr. cap.* 36. 12.

Plata.] 2576.64. *& ult.* 2627.62. *Aurum & argentum omnino planum; nec ab aurifice in vasa, neque à monetario in nummum adhuc conversum. Vulgò,* **Plate.**

Platellus.] 2030.64. Patina, *vulgò,* a **Platter,** *Gall.* Plat.

Platoma.] 113.31. *Lamina. Belg. & Angl.* **Plate.** *V. Voss.* Platomæ.

Plegiatio.] 921.12. *Fidejussio, vadimonium. Ita* Plegius. 586.44. 764.11. *pro fidejussore vel vade; eo scil. qui pro alio spondet & obligatur, seque pro illo supponit reum. A Gall.* plege, *al.* pleige, *eo sensu.*

Plumale.] 1824. *ult.* 1825.2. *Fortè pro* Plumatile; *nisi* Plumacium *malis, quod diversicolor vestis, pannus, aut stragulum acu pictum ad plumarum modum. De quo vide Voss. An verò* Plumacium *fuerit vestis ex veris plumis confecta, & mirificè variegata: de quo veterum artificio multa præclarè doctiss. Fullerus in laudatissimis Miscellaneis,* De significatione nominis *Plumacii* artisque ipsius antiquitate: *Misc. Sac. li.* 1. *ca.* 20.

Pœna mutorum.] *Vide* Mutorum pœna.

Pœnitentia.] 859.5. 920.11. *Pro* Pœnitentiarius, *ut* 1872.2,8,11. *parochus scil. vel alius sacerdos, cui jure canonico incumbit plebis sibi commissæ, aut alicujus singularis personæ, confessiones audire, & pro ratione delicti, juxta disciplinam ecclesiasticam, pœnas dare. Vulgò,* a **Confessor.**

Pollardus.] 2493.65. *Quoddam illicitum nummi genus, eo ævo sic dictum.*

Portarius.] 910.64. *Janitor, ostiarius. Vulgò nobis,* a **Porter.**

Portator.] 1121.25,31. *Bajulus, lator, nuncius; Angl.* a **Porter.**

Portireve.] 835.58. 843.18. 898.15. *Urbis sive Portus præpositus. Sic olim dictus est urbis Londinensis præfectus, quem hodie* Majorem *vocant. Vox hybrida: à Latino* portus, *& Saxon.* ȝereꝼ. *i. præfectus, præpositus, præses, de quo pluribus Spelmannus in voce* Grafio.

Posse.] 1032.43. *pro potestate, vel potentiâ; unde vulgare nostrum* Posse comitatus, *pro potentiâ, potestate vel viribus loci.*

Possessionatus.] 2159.56. *Possessionem nactus, vel possessione donatus.*

Possibilitatis accusati.] 825.41. *Vide supra,* Ex possibili.

Postillare.] 2435.36. *Textum explicare, vel interpretari. A* Postilla. *i. commentarius, scholia, vel annotationes. Nomen (inquit Vossius) ex eo, quia qui sua discipulis dictarent, identidem in ore haberent,* post-illa: *puta, ad hæc, vel ista auctoris verba adscribite.*

Potatio.] 762.17. *Vide* Ealahus.

Potellum.] 2038.20,21,22. *Diminut. à* Pot, *quod poculum, q. parvum poculum: lagunculа. Vulgò,* **Pottle.**

Powchius.] 2597.55. *Bulga, pera: vulg.* a **Powch,** *Gallis* Poche, *unde nostratium* **Poke,** *eo sensu.*

Præbenda.] 235.57. 240.46. 277.19. 307.12. 989.26. Præbendam *enim juniores dixere pro* Præbendæ, *numero plurativo. Portionem intellige monacho sive canonico, unde se sustentet, assignatam. Vulg.* a **Prebend.** *Inde*——

Præbendarius.] 989.27,30. 1222.32. *qui talem* præbendam *accipit,* a **Prebendary.**

Præjuramentum.] 844.36. 924.59. Præjurare. 924.64. *Vide* Antejuramentum.

Præsentia.] 1478.20. *Honoraria, dona hospitalia, xenia, vulgò* exenia, *e. præmisso, more Gallico. Anglicè* **Presents,** *quomodo etiam Gallicè. A* præsento, *quòd hospiti præsententur vel offerantur.*

Presbyterium.] 555.48. *Ecclesia vel templi chorus sive cancelli; sic dicti, quòd olim ibi nulli nisi presbyteri sederent.*

Prisa.] 1410.59. 1411.3. Exactio; *quicquid exactum, vel captum: quandoque vectigal ex consuetudine Regi debitum: quomodo hic,* 2510.59. *à Gall.* pris, *captum, prensum, vi occupatum: quemadmodum etiam*——

Priso.] 1096.31. *Captivus. Unde nostratium* **Prisoner,** *pro eo qui captivatur, & in carcerem, qui nobis & Gallis* **Prison** *dictus, conjicitur. Infra autem, viz.* 2499. 2. Priso *occurrit pro*——

Prisona.] 1089.12. 1155.53. *Item* 1917.3. *ubi* anathematum & prisonum, *pro* attachiamentum & prisonam. *Vide* Priso.

Prisonatius.] 2596.58 64. *Idem ac* Priso, *quod vide. A Gallico* Prisonnier. *Lapsus interim doctiss. Vossius, qui* Prisonerium *eum qui alterum in carcerem compingi curaret, interpretatus est.*

Privilegiare.] 2002. *penult. Immunem reddere; privilegio donare.*

Probare.] 925 14, 15, 17. *Sic author noster Latinè exhibet Saxon.* agnian; *rectiùs verò Lambardus:* uti suum ipsius proprium vendicare. *Sic enim vox sonat.* Probare *igitur hîc, ut & 836.12. pro* propriare. *i. proprium facere vel reddere, sibi uni vendicare, adsciscere. Ita* propriatio *pro adsciscendi actu.*

Processio.] 2089. *penult. quandoque additur* pentecostalis. *A procedendo. Eunt namque tum Clerici cum plebe per vicos & plateas, canentes, & Deum pro frugum suarum ubertate supplicantes. Ambarvalia vocant. Sax.* ᵹanᵹ-daᵹaſ: *vulgò à rogando, ut dixi,* **Rogation-weeks**: *à procedendo,* **Procession-weeke.**

Proclamare.] 202. 14. 483. 1. 484. 50. *Idem quod* Clamare, *supra. i. vendicare. V.* Calumpnia *& Hotoman. in voce* Proclamator. *Hinc autem* possessiones proclamatæ, 203. 9. *pro* possessiones vendicatæ.

Procurationes.] 327.35. *Pecunia, quæ à sacerdote quotannis Episcopo, vel Archidiacono ecclesiam visitanti solvitur: unde titulus ille Juris Canonici,* de censibus & procurationibus.

Proditionaliter.] 936. 4. 937. 37. *Proditorum more.*

Propor[t]ionatio.] 2476. 50. —— secundum suæ mensuram *proportionationis. Id est, pro ratâ parte.* proportionatio *nempe pro* proportio.

Propriare.] 836.12. Propriatio. 835.65. *Vide* Probare.

Providentia.] 2608.24, 25. 2676.16. *& alibi. Paratum, apparatus: victa necessaria providentiâ comparata. Vulgò,* **Provision.**

Provisio.] 1968. 48, 51. *Est Pontificis Romani diploma, quo præcipit beneficium ecclesiasticum cuilibet conferri in diem mortis illius sacerdotis aut alterius, qui ipso fruitur. Aliàs,* Gratia expectativa *nuncupatur. De quo vide Duaren. de sacr. eccl. minist. ac benef. li. 5. ca. 8. & Cowell. Interpr. in voce.*

Puer.] 887.29. *Vide* Minister.

Pullani.] 2088. 53. *Fortè pro* Pullini. *Vulgò,* **Pullein**, *Gall.* Poulaille.

Pulones.] 2010. 53. *Idem ac* Pullani, *quod vide.*

Pulsatio.] 1892.7. *& alibi sæpe. Campanarum scil. in signum honoris atque reverentiæ erga aliquem per illum locum transeuntem vel illuc adventantem.*

Purprestura.] 1936. 16.19. 2023.1. *A Gallico* pourpris, *i. invasum, vi occupatum, injustè obtentum. Cætera Watsius, in voce.*

Putacius.] 1073.31. *A Gallico* putois. *i. ictis, martes.*

Putativus.] 909. 63. *Sic Gallicum* putatif *Latinè fecerunt, idest, existimatum, nobis* **reputed.**

Putura.] 1915.56. *Idem (ni fallor) quod Gallis* Poutre, *al.* Poultre, *Trabs scil. vel tignum.*

Q.

QUarentena.] 897.45. *Stadium. Sax.* ꝼuplanᵹ: (*unde nostratium* **furlong**:) *Textus enim Roffensis locum hunc sic exhibet, Saxonicè:* Ðuſ ꝼeoꞃ ſceal beon þæſ cẏnᵹeſ ᵹꞃið. ꝼꞃam hiſ buꞃhᵹeate þæꞃ he iſ ſittende. on ꝼeoꞃeꞃ healꝼe hiſ. Ðæt iſ iii. mila. ⁊ iii. ꝼuꞃlanᵹ. ⁊. iii. æceꞃa bꞃæde. ⁊ ix. ꝼota. ⁊ ix. ſcæꝼtamunda. ⁊. ix. beꞃecoꞃna. *Legem recensuit Hen. 1. in LL. suar. ca. 16. ubi hæc:* ⁊ ix. ſcæꝼtamunda, *à Bromptono prætermissa, sic per eum Latinè facta:* & novem palmæ: *V. Spelm. in* Furlongus.

Quarterium.] 2078. *ult. Idem quod* summa; *sic enim infra:* 2094.10, 11. unam summam sive *quarterium* frumenti, & iij. *quarteria* sive summas ordei, *&c.* Summa *verò quid sit, vide infra, in* Sagmariis. *Hinc autem vernaculum nostrum,* **a quarter**, *pro eâ granorum quantitate quam aliàs dicimus* **a Seame**, *& ex octo modiis constat.*

Quartilatus.] 2594. 56. *De vexillis dicitur, insignibus Angliæ & Franciæ, in eodem scuto in quatuor partes distributo simul depictis, more fecialium insignitu. Vulgò,* **quartered.**

Quassatus.] 2635.7. 2701. 60. *pro* Cassatus: *à* cassare. *i. cassum reddere. vulgò,* **quashed.**

Quieta clamantia.] 656 65. 657.1. *al.* quieta clamatio. 657.15. *Juris sui tituli que in rem aliquam facta renuntiatio; ejusque in alterum, ab eo quietè & securè possidenda, translatio. Ita* quietum clamare. 613.48. 645.15. 657.12. *id est, juri & titulo suo renunciare, omni rei vendicatione in avum abdicatâ.* **quite claime** *vulgò dicimus. Huic affine* ——

Quietatio.] 688 49. *i.e. absolutio, relaxatio: à verbo* quietare, *quod quietum & securum reddere sonat. Unde nostr.* **to quite, & acquittance.**

Quintallus.] 1219.39 40. *al.* quintale. *i. centum pondo. Unde & hic:* & pondus *quintalli* est pondus centum librarum auri. *Hoc Gallus* quintal. *Cotgrav.*

Quorespondens.] 2011. 11. *& alibi. Mendosè pro* Correspondens.

Quotare.] 2430. *penult. Notare, signare. A Gallico* quoter.

R.

RAchymburgii.] 931.5. *Judices erant vel ministri, qui Grafioni sive Comiti ad judicandum, & rem judicatam, sive sententiam, exequendum, adsiderent. Lex Sal. tit. 52. §. 3.* Tunc grafio congreget secum septem *rachimburgios. Similiter paulo post:* Statim *rachimburgii* pretium adpretiatum, quantum debitum, quod debet, valuerit, de fortunâ illius tollant. *Alio nomine* Sagibarones *dicti; quam vocem Cl. Selden.*[a] Minister mulctarum, *sive* Judex causarum, vel mulctarum *vertit:* Sagibaronem *ei similem existimans, qui in L. Burgund. tit. 76. vocatur* Witiscalcus. *i.e. (inquit)* Minister sive præfectus ad irrogandas mulctas. *Hæc facit, quod qui hoc in loco* Rachimburgii, *Saxonicè dicuntur* ᵹẏtſeꞃaſ. *i. avari, quales plerumque ministri ejusmodi, ad infamiam usque: nominis sui rationis immemores interim, quod (ni fallor) à* **recht**, *Sax.* ꞃiht, [a]*Tit. Honor. edit. 2. pag. 261. 262.*

ꞃiht, *h.e. jus, æquum, rectum,* & **berghen**, *Sax.* beorgan, *servare, tueri, custodire, compositum rcor: quasi recti, vel juris æqui conservatores. Hinc fortè malit quis recentioris ævi Ministros,* Vicecomites *dictos, intelligendos, quorum quidem, in partem muneris, est rem judicatam sive sententiam latam, ut executioni demandetur, curare, & in eam rem judiciis interesse; pacem etiam publicam conservare; unde* Defensivæ locorum *nomen eis olim attributum, ut supra.*

Ratis.] 2694.21. Jam, inquit, mihi non deest nisi *ratis*, equus & funis, ut dignam mortem sustineam, *&c. Ubi, ni fallor,* ratis *pro* crates: *vulgo,* a **hurdle.** *Læsæ siquidem Majestatis condemnatus apud Anglos, cratibus vimineis stramine coopertis impositus, a carcere ad crucem supinus equo trahitur.*

Raton.] 2636.10. *Sorex minor, vel mus. Vox Gallica.*

Rechaciatus.] 2499.52. *Repulsus, retractus: à Gallico* rechasser. *i.e. repellere.*

Reclamare.] 237.*ult.* 1006.17. *Iterum sibi vendicare. Ita* Reclameum *alibi, pro actu reclamandi.*

Reclusorium.] 2736. 51,52. *Anachoritæ cella.*

Recognitio.] 658. 6, 9. *Eo ævo pro judiciariâ cognitione, sive examine forensi; Vulgo,* **Cognisance.**

Recordatio.] 1839.6. Recordum. 1793.43. *Actum sive munimentum Curiæ adeo authenticum, ut probationem contrarii non admittat. Hoc autem talis Curiæ (sive Tribunalis) actum aut munimentum esse debet, quam curiam de* Recordo *nominant Forenses: cujusmodi sunt illa tribunalia apud Westmonasterium, & alia quædam à Cowello nostro in* Interprete *memorata. Videatur etiam equitis Coci Institut. par.1. fo. 117. & 168. Iis adde quæ supra de* Husteng *dicta sunt. Hinc autem* recordari, *pro, in acta referri.*

Rectatus.] 1386.56. *& alibi. Vide* Retectus.

Rectitudo.] 218. 23,25. *pro* Justitia: (*Justitiam autem facere quid sit, vide Hotoman. de verb. feudalib.*) 830.32,41. (*ut alibi* Rectum, & Rectitudines) *pro* Jus, & Jura, *eâ sc. quandoque consuetudine debita, Sax.* ꞃiht, & ᵹeꞃihtaꞅ: *quo sensu nobis* **Right,** & **Rights.** Rectum *etiam apud Juris nostri peritos causam proprietatis significat; quibus etiam* Breve, *quod vocant,* de recto, *est vocatio alicujus in jus super causa proprietatis. De quo Cowellum consule.*

Redditus assisus.] 1939.36. *Dicitur certus ille & immobilis census qui domino solvitur ex prædiis liberis, unde &* liber *appellatur: estque mobili & nativo contrarius. Vulgo,* **Rent of assise.**

Refectorarius.] 2294.60. *Refectorii custos vel curator. In cœnobiis monachus ille cui refectionis onus incumbit.*

Refeoffare.] 2469.33. *Iterum* feoffare: *in feudum scil. denuo concedere vel elocare.*

Referendarius.] 1991. 34,45. *Medio ævo (inquit Vossius)* Referendarii *dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum: nempe qui Regi libellos supplices, & diplomata offerrent, ut subscriberet. Huic (ni fallor) respondet nostratium* **Master of the Requests,** *id est, à libellis, vel libellorum supplicum magister, de quo vide Cowell.*

Refutantia.] 2193.21. *infra, lin.*57. Refutatio. *Instrumentum vel munimentum, quo, vel cujus ope, quid alii arguitur, vel refutatur.*

Regalia.] 2694.51. 2695 7. 2744.48. 2748.36. *Substantivè nempe pro* regale, *vel* regalia. *h.e. regiâ dominatûs propria: vulgo,* regalitas.

Regardum forestæ.] 695.22. *Limites vel ambitus Forestæ, cujus cura quibusdam ministris,* Regardatores *dictis, commissa; quorum erat forestam obambulare, & circumire, ut ex visu & inspectione propria, inquirant de transgressionibus, si quæ sint, easque repertas Judicibus forestæ significent. A Gall.* regard, *i.e. visus, inspectio, consideratio.*

Registrare.] 1867.41. *est in acta vel libellum referre. Ita* Registrum. 1835.17. 1867.31. *pro actorum sive rerum gestarum indiculo sive catalogo. Vulgo,* a **Register,** *al.* **Registry.**

Relevare terram.] 311.2. —— non redimat terram suam, sicut faciebat tempore fratris mei, sed legitima & justa relevatione *relevabit* eam. *Quod hic* Relevatio, *aliis* Relevium. *i. (definiente Hotomanno)* Honorarium quod novus vassallus Patrono introitus causâ largitur: quasi morte alterius vassalli, vel alio quo casu feudum ceciderit, quod jam à nova sublevetur. Veteres (*inquit*) Introitum appellabant. *Vide Cowell. Institut. li.*2 *tit.*3. §§.17,19. *Hic infra.*506.48. 930.5,9. *ponitur pro Sax.* heꞃeᵹeaꞇe. *Sunt autem qui* Relevium & Heriotum *diversa censent. inter hos Bracton. de acquir. rer. dom. ca.* 36. *Flet. li.*3. *ca.*18. *Britton. ca.*69. *& doctiss. eques in voce* Heriotum.

Relevium.] 1878.21. *Vide novissima.*

Religiositas.] 498.50. *Pietas vel devotio erga Deum.*

Repausare.] 396.24,48. *Pausam facere, quiescere. Unde nost.* **Repose.**

Resaysire.] 1788 22. *alibi,* Reseisire. *i. denuò possidere, recipere, recuperare. V.* Dissaisire.

Rescussus.] 2066.16. *Est tumultuosa & violenta repetitio vel ereptio alicujus capti, è manibus ejus qui licitè eundem cepit. Vulgo,* **Rescue.** *Vox Gallica, de qua vide Cowell.*

Reseancia.] 2034.3. *Idem quod Fletæ* Reseantisa, *à Gallico* Resseantise, *pro* Residentia. *vulgò,* **Residance.**

Respectare.] 903.37. *prorogare, prolongare, ampliare, differre. Ita* respectuari, 27 ·p.62. *passivè sc. Sic etiam* Respectus. 1115.34. 1873.44. *quod alibi* Respectatio. *i. dilatio, prolongatio, induciæ, ampliatio, vulgò Gall. & Angl.* **Respit.** *Saxonibus* ꞅyꞃꞃꞇ. *unde* furst *in LL. Hen.*1. *ca.*46. *ubi, ni fallor, inducias sonat alicui concessas, vel deliberandi terminum, an ei sit placitandum necne: id fortasse quod nunc dicimus facultatem reo concessam* billam indictamenti traversandi, *nuncupant Forenses nostri, veteres autem,* disratiocinandi copiam. *De quo vide easdem LL. cap.*5. 48,49. *& Spelman. in verbo* disrationare. *Eopse autem sensu Teutonicis* **frist, virst, vorst.**

Respiciatus.] 2558.46. ——unde *respiciatum* est & adjudicatum, *&c. Id est, unde (habito ad culpam respectu) decretum est, & adjudicatum. Nempe* respiciatum *à respicio. i. rationem habeo.*

Retectus.] 760. 41. De homine de furto vel *retecto* culpato. *Mendosè pro,* De homine de furto *rectto* vel culpato. Retectus *autem hic idem quod alibi* rectatus, arrectatus, irrectatus, rectitus. *i. suspectus, accusatus, culpatus, à prisco Norm.* rette: *unde*

unde Chanceri nostri aret, & arett, *pro criminari, crimen inferre. Hinc etiam* retari. *Philippus Franciæ Rex in Charta Rhotomagensi*: Volumus etiam, ut nullus eorum possit retari de usura, nec jurea fiat super eum, vel super hæredes ejus. *Plura vide apud Cowellum in voce* Arretted.

Retenementum.] 1162.37. Retinementum. 699.4. *pro* retentio: *nempe quando quis sibi quippiam retinet ac reservat. Ut* sine retinemento: *quod valet, nihil retinendo.*

Retentio.] 2478.6. *Sequela. Vide* Monagium. *Occurrit iterum, sed mendosè, postea.* 2621.1. Anno gratiæ 1359. rex fecit *retentionem*, similiter & cæteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam, &c. *Ubi* retentionem *proculdubio pro recensionem: vulg.* a muster, *vel* mustering, *quod Gallis* recensement.

Retornatus.] 1.49. *penult.* Certificatus. *Ita Forensibus nostris* returnum brevis, *est ejusdem certificatorium, curiæ unde emanavit factum. Vox Gallica.*

Reversatus.] 2546.65. — vestierunt eum uno vestimento cum armis suis *reversatis*, &c. *id est, inversis, vel præposterè exhibitis: vulgò,* reversed. *Vox Fecialium: à verbo* reversare, *quod denuo versare vel circumagere significat.*

Reversio.] 2294.14. 2566.14,17. terrarum, &c. (*inquit Cowellus in dictionum obscurarum indice Institutis addito*:) si latè sumatur, est proxima successio post obitum ejus qui præsenter possidet. Sed si propriè, tum significat reditionem aut circumductionem ad feoffatorem aut ejus hæredes propter delictum feoffati, aut hæredum defectum. *Vulgo,* a reversion.

Revestitura.] 238.5. *Restitutio in possessionem.*

Rewardum.] 703.20. *Idem ac* Regardum, *quod vide.*

Ribaldus.] 1260.19. 2156.51. *Nebulo, nequam, vilis. à Gall.* Ribauld. *al.* Ribault, *unde* Ribalor, *item* Bawdery, *pro obscœnis & meretriciis confabulationibus. V. Watsium.*

* Riculus.] 1245.50. Multitudo vero *riculorum*, & asinorum onerariorum sub numero leviter non cadebant. *Ubi* riculorum *fortean pro* curriculorum.

Rimach.] 842.61. *Vide* Cyreath.

Ripator.] 666.25. *Messor: vulg.* a Ripper, *al.* Reaper, *Sax.* ripere, *quibus messis* rip, *metere* rippan. *nisi quis malit raptorem intelligendum, qui Sax.* reafere. *Vide Lindenbrog. Glossar. in*, Refsare messem.

Robaria.] 76.36,37. *Saxon.* reaflac *raptum vel rapinam signat, quod German.* Rooberie, *Anglis cum Gallis* Roberp, *unde effictum* Robaria, *al.* Roberia. *Hinc*——

Robatus.] 899.30. 900.22. *pro* spoliatus, *Sax.* bereafod; *unde nostratium hodie* bereaved. *Item*——

*Roborare.] 897.35. *rectius* robare, *al.* raubare, *pro spoliare, deprædari; Sax.* bereafian, *nobis* to bereave, *Germ.* rauben, *al.* rooben: *vulgò,* to robbe.

Roda.] 1949.38,40. *Idem quod* virgata. *Sic enim infra*, 2105.7. Roda sive virgata &c. *Vulg.* a Rod, *al.* a Rood. *V.* Virgata.

Rome-peny.] 754.15. Rume-peny. 1235 43. Rome-feoh 912.41. Rome-feoth. 450.19. *Vulgò,* Peter-pence. *i. nummus sive denarius domesticatim Romæ pendendus, de quo supra, in* Eleemosina Regis. *Consulendus etiam doctiss. eques, Concil. pag.* 230. 311. 312. *ubi denarium istum puram putam eleemosynam; non autem (quod Romanis suggestum) vectigal, sive tributum, rectè dicendum docet.*

Rosarius.] 2493.65. *Surreptitiæ illius & illegitimæ monetæ species una, quæ cum cæteris sui similibus* (Pollardus *sc.* & Crocardus) *ab Edo. rege ejus nominis primo damnatis, paulatim & latenter loco sterlingorum irrepserat: fortè rosæ signo insignita, & inde sic dicta.*

Rotulus.] 1928.26,28,32. *Vide* Inrotulatus. Rotuli de memorandis. 1928. 26. *Chartophylacii illius fiscalis archiva, quod Forenses nostri* Rememoratoris officium *vocant: vulg.* the Remembrancers office. Rememoratorum *autem hujusmodi triplex genus, de quibus omnibus Cowellus nostras inprimis consulendus.*

Rotunda tabula.] 2553.55. *Mensa à rotundâ figurâ sic dicta. Superioribus autem sæculis, cum virtutis bellicæ exercendæ gratiâ, militares decursiones* (Torneamenta *vocant*) *frequenter haberentur, hujusmodi mensis usi erant, ut quod discrimen inter nobiles ex ambitione existeret: & veteri sanè, ut videtur, instituto. Gallos enim antiquos circularibus mensis circumsedisse, armigerosque eorum scuta ferentes à tergo adstitisse, memorat in libro Deipnosoph 4. Athenæus. Ita Cambdenus in* Hantshire, *quem sequitur Watsius in* Mensa rotunda. *Fusius autem de hoc illustriss. Seldenus, Notis in Draitoni Polyolb. pa.* 70.

Ruchæ.] 1268.27. Eodem quasi tempore rex Ricardus per militiam suam stipendiariam, quas[a] *Ruchas* vocant, &c. *Gulielmus autem Nenbrigensis*[b] *sic*: Rex per stipendiariam militiam, quam *Rutas* vocant, &c. *Idem etiam, li.* 2. *ca.* 27. Rex — stipendiarias Bribantiorum copias, quas *Rutas* vocant, accersivit. *Intellige* Ruptarios, *al.* Rutarios; *quomodo (inquit Cambdenus noster in* Northumb.) *vocavit ea ætas externos & prædatorios milites, stipendio scil. conductos. Belg.* Rupter, *Gallis* Routier: *fortè à German.* rupten, *al.* reutch. *prædari, populari, destruere, vastare. atque hinc (ni fallor) Boior.* Herireita, *de quo Spelm. & nostrat.* Reute.

[a] *l.* quam.

[b] *Rer. Anglicar. li.* 5. *cap* 13.

Rume-peny.] *Vide* Rome-peny.

Rumfeih.] 830.37. *Corrige* Rome-feoh, & *vide* Rome-peny.

Ruscubardum.] 2112 48. *Quoddam rusci genus; fortè sylvestre.*

Russetum.] 2663. 41. *Ex Gallico* Rousset; *uti hoc è Latino* Russus, *vel* Russeus. *Vulgò,* Russet.

Rusticus.] 38.28. —— plures ecclesiæ *rusticos* interfecerat. &c. *Simile habes postea.* 198.23. *Rusticorum ejusmodi meminit Mat. Parisius in Vitis Abbat. S. Albani, pa.* 86. *lin.* 42,52. *Erant fortè quidam in prædiis ecclesiasticis agriculturæ deputati, vel ad agros ecclesiæ colendos pretio conducti; coloni sc. conductitii. nisi quis intelligi malit (quod, ni fallor, verisimilius) colonos quadam ecclesiæ prædiolâ rustica, & servitiis ignobilibus sive plebeiis obnoxia, occupantes; quos ætas illa, distinctionis ergò à militibus & aliis, qui feuda nobilia possidentes, servitia militaria præstarent, rusticos & agricultores nuncuparunt: juxta illud Gervas. Dorobern. hic.* 1311.24. Sibi (*Archiepiscopus*) etiam

reservaverunt Comites, Barones, & Milites, monachis verò assignaverunt *rusticos* & agricultores. *Horum autem terra sive fundus*, terra rusticorum *eo ævo dicta. Charta Amfridi de Dene, in Archivis eccles. Cantuar. de quadam terrâ eidem ecclesiæ donatâ, sic eam describit*: jacet inter terram quæ fuit Lucæ de Rya, & terram hæreditatis *rusticorum, &c. Terra autem hæc annuo censui, & servitiis, ut dixi, ignobilibus obnoxia*: *unde Saxonibus olim* ȝafollanꝺ *dicta*: butan ðæm ceople þe on ȝafollanꝺe ꞅit. i. præter *rusticum* qui terram occupat censualem. Gafolland *enim &* Folcland *iis, ut Thainis* Bocland, *eo ævo propria. Cætera, Choppinus, de Privileg. Rusticor. præsertim in princip.*

Ryparius.] 1993.12. ——ipse est de *Rypariis*, bene novimus eum. *Verba Papæ sunt de Roberto Winchelsey, Cantuar. Archiepiscopo, & eum de familiâ* de Ripariis *extractum, ut ego arbitror, demonstrant.*

S.

SAbellina pellis.] 328.37. Sabelum. 1522.35. *Vide* Marterina pellis, *supra.*

Saca.] 22.39.957.32. *quandoque* Sacca; *quandoque* Saka; *quandoque* Sacna. *Libertatem significat, sive potestatem alicui delegatam à domino rege, causas & querelas tractandi, & judicandi; forisfacturas etiam. i. mulctas exinde proventuras sibi capiendi intra* Socam, *vel dominium suum. Bromptono nostro,* Jurisdictio Curiæ. *Mala interim, me judice, & à sensu vocis valde aliena, saltem nimis angusta, expositio ipsius, vulgò nunc recepta, quæ in LL. Edo. Confessoris extat, ca.22. Sacha* est, quod si quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit, forisfactura probationis vel negationis (si evenerit) sua erit: *cum amerciamentorum. i. mulctarum commodum species tantùm sit una talis privilegii. Multò rectiùs (ni fallor) Clemens Reinerus in Onomastico Apostolatui Benedictinor. in Angliâ præfixo*: Sacca vel Saccha (*inquit*) est regale privilegium quo quis gaudet in suo manerio circa placita, & correctiones delinquentium. *Vox enim est à Sax.* ꞅace, *German.* Sach. i. *causa*[a], *lis, dissensio, accusatio. unde* ȝeꞅacen, accusatores. *Hist. Bed. Anglo-Sax. pag.*444. *item* unbeꞅacen *in LL. Canuti secularib. ca.*7?. *i.* sine controversiâ, *ut Lambardus*: sine querelâ, *ut alii vocem Latinè reddunt.*

[a] *Quo sensu voce utimur, cum dicimus,* for Gods sake, *vel,* for Gods cause, *i. Dei intuitu.*

Sacramentales.] 91.9,15. *A sacramento, id est, juramento, dicebantur ii, qui quamvis rei de quâ ambigebatur, testes non fuissent, tamen ex ejus cujus res agebatur, animi sententiâ in eadem quæ ille verba jurabant: ipsius videlicet probitate & innocentiâ confisi. Hos hodie in Foro ecclesiastico* Compurgatores *vocant: alibi olim,* Consacramentales, Conjuratores, Juratores. *Vide Hotoman. Lindenbrog. & (in voce* Lada*) doctiss. equitem.*

Sacristaria.] 1505. *ult. alibi* Sacristia. 1799. 36,41,42. *Officium sive munus* Sacristæ; *monachi sc. sive Canonici, qui Sacrarii cum prædiis eidem annexis curam haberet. Vulgò,* the Sextary: *ubi fundus eidem usui deputatus alicubi* Sextary-land *vocatus. Vide* Secretarius.

Sæpe Sithman., 764.6. *Mendosè pro Saxon.* ꞅe ȝeꞅiþman. *i.* Sithcundus homo, *de quo infra, suo loco.*

Saga.] 1904.50. *Panni genus, quod quibusdam* Levidense *dictum. Gallis* Sayete, *al.* Sayette, *Anglis* Say.

Sagmarius.] 750.33. *Corrige* Sagmarius: *equum intellige, à* σάγμα, *quod est onus jumenti sarcinarii, & quandoque* sauma *scribitur. unde est quod Galli dicant* une somme, *h.e. onus, sarcina, ac particulatim vini: item hinc eorum* sommier, *ut & nostratium* summer *in ædificiis, q. structuræ sustentaculum. Imò & Latino-barbari pro* sauma *dixere* summa. *i. Huntindoniense nostro interprete,* onus equi. *Mat. Parisius etiam sæpius dicit* summa bladi, *vel* frumenti, *pro mensura 8. modiorum: unde nostratium* seame *eo sensu. Cumque* summa *dicerent pro* sauma *sive* σάγμα: *nec* summarius, *ut infra, refugerunt, pro* saumarius, *vel* σαγμάριος. *i. equus clitellarius, sarcinarius, Gallis* sommier, *nobis* a Sumpter. *Imò &* Summagium *extulere pro* summa, *sive* sauma, *h.e. pro oneri quod à grandiori equo commode ferri possit. Est etiam ab eodem fonte* desagmare, *pro exonerare, sagma auferre mulo vel alteri animanti: Plura qui cupit adeat Voss. in voce, & in* sauma, *&* sameria: *item Besold. de Natura popul. ca.*18. *& Cowell. in* Sumage.

Sagittamen.] 2678.3. *Sagittandi materia.*

Sagittarius.] 595.53. 628.62. *Navigii genus: à velocitate fortè sic dictum. Idem fortè quod* Celox. *De quo vide* Spinachium.

Salina.] 1183.24. *Pro sale. Vide Matt. Paris. Hist. pag.* 208.26. *Hinc autem (ni fallor)* Saltcotes; 2116.16. *pro tuguriis sali conficiendo deputatis.*

Salvagius.] 1411.35. *alibi* Salvaticus: *ferus, agrestis, sylvaticus. vulgò,* Savadge, *Gallis* Saulvage. *Hisp.* Salvage.

Sanctuarium.] 896.25. *pro* Sancta, *ut infra,* 926. 51. *& in LL. Hen* 1. *ca.*11. *de eo dicitur qui inter jurandum sacra tenet vel tangit; sive sint Evangelia, sive sanctorum reliquiæ, quæ Sax.* halıȝꝺome *dicta, quam vocem Lambard. in LL. Canuti, par.*1. *ca.*4. sanctimoniam *vertit*: *perperam pro* sanctuarium, *ut author noster hic, sanctorum reliquias intelligens, quæ confugientibus ad ea pro asylo sive sanctuario, ut vulgo dicunt, & inde fortè sic dicta. Vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. cap.*42.13.

Sanguinis diminutio.] 415.30. Sanguine minutus. 956.59. *Vide* Minutus.

Sarciuncula.] 2516.23. *Mendosè pro* sarcinula.

Saxones antiqui.] 796.55. *Vide* Antiqui Saxones

Saxogonus.] 1073.17. *Sexangulatus.*

Saysire.] 1038.23. *Vide* Dissaisire. *Hinc autem* Saisitus. 835.13. *pro, missus in possessionem; vel, possessionem adeptus.*

Scaccarium.] 1101.34. 1567.20. *Fiscus regius, vel ærarium regium: quod quidam à German.* Schatz, *thesaurus: alii à Sax.* ꞅceatꞇ *symbolum, impositio, taxatio; alii aliunde venire conjiciunt: potius ut ipse autumo, à Teuton.* Schaecken, *rapere; unde Latino-barbaris* Scachum, *sive* Schachum, *pro raptu. Fisci enim est rapere: unde decantatum illud*: quod non capit Christus, rapit Fiscus: *nisi corruptum malis à Latino* Saccus. *quod, inter alia,* Fiscum *notat: quâ quidem significatione* Scaccarium *occurrit,* 1258.45. *item* 1245.59. *quomodo etiam apud Roger. Hoveden. & Matt. Paris. ordinem coronationis Ricardi regis primi describentes.* Sacci *autem*

autem supellectilis genus ærario valde necessarium. Vocem cum Normannis, à quibus accepimus, ad tribunal illud extendimus, quo res fisci tractantur, quod nobis vulgò, the Exchequer.

Scaldingi.] 69.43. 70.35,43. Dani: *fortè sic dicti à flumine* Scald, *ubi eorum exercitus navalis uno mansit anno. vide* 130.11.

Scapton.] 1762.55. 21,24,57. *mendosè pro* Sceptrum, *ut opinor: σκηπτοῦχος, Græcè*, Sceptuchus, *qui sceptrum gerit.*

Scarlatum.] 1522.35. *Vide* Escarletum.

Sceatta.] 846.19. *Vox Saxonica: est autem (observante Lambardo)* ſceatta, *ingens argenti summa; quippe quæ argenti quinque millia contineat. Sic ille. Si verum hoc, (nam in LL. Ethelberti regis Cantuarior. in Textu Roffen. ubi crebrò occurrit* ſceatta, *nummus videtur* solido *multò minor: & sunt qui per* ſceatta obolum *intelligunt:)* xxx. ſceattaſ, *de quibus hoc in loco, ex* 150000. *lib. constabant. quod quidem verisimile: cum enim regis* weregildum *(regis sc. capitis æstimatio) apud Mercios, Thanorum sex millium* weregilda *æquivaleret; (Thani autem* weregildum *duodecies* 1200. *solidos, id est,* 25. *libras, quinque nimirum denariis in solidum computatis, continebat: secundùm hanc computationem, xxx. sceata, & 6. millium Thanorum* weregilda *sese mutuò exæquarent, summam* 150000. *librarum seorsim faciendo: viginti quinque libris toties multiplicatis eatenus extendentibus. de quo nos pluribus alibi.*

Sceithmannus.] 900.50. *à Sax.* ſceiþman, *al.* ſcæɣþman, *quandoque* ſcæðman, *i.e. Pirata; à* ſcaða, *fur, latro. Vide* Scathan sal, *in nostris ad vetera verba German. Lipsiana notis doctiss. Mer. Casauboni,* De lingua Anglicâ vetere, *commentationi additis.*

Scentum.] 2010. 58. De *scentis* de Braun xvij, precii lxv.s. *Fortè* scentis *hic pro* scutis: *nam vulgò dicimus,* a shield of brawne.

Scheavwyng.] 957.24. *Author noster sic explicat:* i. mercimonii positio sive demonstratio. i. *despliaunce de Marchaundie. Alibi occurrit* Escewinga *scriptum. Charta Hen. 2. civibus Cantuar.* Hoc etiam eis concessi quod omnes cives Cantuar. sint quieti de Thelonio & Lastagio per totam Angliam & per portus maris, & de *Escewinga. Alibi autem* Ostensio, *ut hic,* 897. *extremâ. Forensibus nostris hodie* Scavage, *al.* Shewage, *quod vectigal esse dicunt ab urbium & oppidorum præpositis exactum ob merces publicè ostensas, & venditioni expositas. De quo vide Cowell. nostrum in voce* Scavage. *Est autem à Saxon.* ſceapian, *ostendere, monstrare, visum exponere.*

Schippeshere.] 2140,31. 2141.1. *Ovium tonsura. à Sax.* ſceap, *nobis* sheep, *ovis; &* ſceapan, *nobis* to sheare, *tondere.*

Schira.] 979.35. Sciria. 261.32,39,50. Scyra. 487.54. *Horum primum hic interpretatur,* comitatus; *postremum,* provincia. *Ferunt Aluredum regem Angliam primùm in Satrapias sive Comitatus distribuisse, quos (inquiunt)* ſcyraſ, *à* ſcyran, *quod partiri significat, nominavit. De quo Lambard. in* Centuria, *Spelman. in* Comes, Hundredus, *& alibi. De* ſcirmen *tamen mentio aliquanto est antiquior, sc. in LL. Inæ, cap* 8. *ut & de* ſcire *etiam ca.* 36,39.

Schirmannus.] 762. 28. *à Sax.* ſcirman, *al.* ſcirgeref, *quod satrapiæ, pagi vel regionis præfectus;* Lambardo Senator. *Componitur à* ſcire, *satrapia, regio, pagus; &* man, *hic, homo;* ȝeref *illic, præfectus.*

Schoppa.] 1956.18. Scoppa. 677.1. *Officina, opificina, artificina: Anglis,* a Shoppe, *Gall.* Eschope. *Et ut Officina q. Efficina; sic* Shoppe *fortè à Sax.* ſceapan, *formare, fabricare, vulgò,* to shape, *quasi fabricandi locus, unde aliàs* work-house *dicitur. i.* ergasterium: *Belgis* werck-huys.

Scitellum.] 1302.51. *Scalprum, vel scalpellum: Gallis* Ciselet, *nobis,* a Chisell.

Sclauma.] 2322. 4. *Equitantis, peregrinantis, aut alterius cujuscunque viatoris, pallium vel penula, longa & spissa, gestantem à pluviis defendens. A Gallico* Esclavine; *aut hoc, ni fallor, à Latino, vel potius Græco,* Chlamys: E, *pro more Gallico præposito.*

Sclavus.] 1052.58. *Servus, mancipium, Anglis hodie,* a slave, *Gallis,* esclave, *Hisp.* esclavo, *Germ.* slaef, & slave. *Censet Vossius, apud Germanos id primitus nomen habuisse eos, quos è fortè Slavorum gente captos in servitutem redegissent: inde latiùs extensam significationem ad cujusvis gentis captivos, vel servos.*

Scoppa.] *Vide* Schoppa.

Scot.] 957.42. i. cimbolum (*l.* symbolum) ad opus ballivorum domini regis, & inde dicitur *Scotale. Sic author noster. Majorem autem præ se fert ipsa vocis ratio significationis amplitudinem.* Scotum *enim, vel* shotum *dicitur,* quando homines faciunt collectam inter se ad aliquod obtinendum, seu evitandum. *Ita Cocus noster, Institut. par* 4. *pag.* 306. *Privilegio igitur vel diplomate excusari de* Schoto, *est quietum reddi de tali collecta. Ita author Terminor. jur. nostri:* Scot (*inquit*) hoc est quietum esse de quadam consuetudine, sicut de communi tallagio facto ad opus vicecomitum vel ballivorum ejus. *i. regis.* Scot *autem, & (quod alibi scriptum occurrit)* eschot, *al.* escot, *idem: posteriore, quod Gallicum, à priore quod Anglicum, orto. nostro enim* Scot, *Galli (ut aliquibus aliis verbis quibus ab S. literâ initium) E.* [a] *præponentes, summque facientes, de eo fecerunt* Escot, *& simil.* Scot *autem hujusmodi ex radice fortè Saxonum* ſceat, *portio, pars, uti Legum Saxonicarum secundæ editionis erudito adornatori notatum, in suâ ad Lectorem præfatione, quam vide.*

[a] *V. Merula Cosmog. par. 2. li. 2 ca. 1. Befold. de Nat. Pop. c. 18. & Voss. verb.* Sunnis. *Cambro-Britanni y. præponunt. V. Dictionar. eorum in voce* Sywidw.

Scotagium.] *Vide* Scutagium.

Scotale.] 957.43. *A* Scot, *ut in novissimis authorem vides vocem derivantem: quam quidam* Scotallam, *alii vero* Scotallum *scribunt, & à Saxon.* ſcot, (*potius* ſceat) *symbolum; &* ale, *cervisia, compositam volunt. nec dubito quin rectè, cum generatim vox cervisiam signet à quibusdam, seipsos exhilarandi gratiâ, collatitiâ stipe comparatam: particulatim verò & pressè, cervisiam quam quidam fructuarii sive convassalli, communibus expensis comparant, dominum suum, vel ejus vicarium suscipere obligati. unde illud in quodam vetere Consuetudinario* [b] *manerii de South-malling in agro Suffexiano:* Memorandum quod prædicti tenentes debent de consuetudine inter eos facere *Scotalium* de xvj. denar. & ob. ita quod de singulis sex denariis detur j. denar. & ob. ad potandum cum Bedello domini

[b] *In Archiv. Archiep. Cantuar.*

mini Archiepiscopi super prædictum feodum. *Vocis sensum habes, & verum & plenum. qui verò tabernam cervisiariam significare volunt, & ipsi decipiuntur, & alios decipiunt: talis enim domus* **Ale-house** *dicitur, nec alio fuit nomine Saxonibus nota. quod vide, in* Ealahus. *De Scotallo hujusmodi, aut censu simili, uti à monstris regiis nimio rigore exacto, querentem vide Petrum Blesensem, Epist. 95. ubi hæc:* quod undredo & alimoto defuerit, (*locus doctiss. Busæo obscurus*) *corrige*, quod hundredo & halimoto defuerit: *quid autem utraque vox significet vide supra in* Hundred, *&* Halimot.

Scotorum patria.] 626. 56. Hæc autem propriè patria Scotorum est. *De Hiberniâ dictum, quæ, ut infra* 1072. 13. dicta est etiam aliquando Scotia, à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenerunt &c. *Similiter venerabilis Beda, histor. li. 1. ca. 1. de Hibernia verba faciens:* Hæc autem (*inquit*) propriè patria Scotorum est, *quem vide lib. 2. ca. 4. item li. 3. ca. 19. & RR. Armachan. Eccles. Britann. Primord. pa. 579. 587. 593. alibique.*

Scottum.] 215. 5. *Vide* Scot.

Scutagium.] 1381. 3. 1905. 41. 1939. 54, 57. *al.* Scotagium. *Servitium à scuto dictum: unde aliàs à Gallico* escu. *i. scutum*, Escuagium. *Hoc autem dominis inferioribus æquè atque regi debetur, vassallum obligans dominum suum in bellum contra Scotos Gallósque ad certum numerum dierum propriis impensis sequi, saltem auxilium pecuniare, eo nomine, pro feudi sui quantitate conferre. Vulgò, dicimus* **Escuage.** *de quo pluribus Cowellus in Instient. & authores ibidem ab eo citati.*

Scyra.] *Vide* Schira.

Scyremotum.] 172. 14. 924. 26. *Conventus comitatus: à Sax.* ꞅcıꞃe, *comitatus, &* ꝣemoꞇ, *conventus; de quo vide Spelm. in* Gemotum.

Seapscip.] 900. 2. *Corrige* ceapꞅcıp. *i.* navis mercatoria.

Secretarium.] 3. 4. 38. 298. 10. 302. 40, 50. 734. 19. *Sacrarium, sanctuarium, adytum, cimeliarchium sacrum: locus scil. in templo ubi res sacræ reponuntur, quarum custos* Sacrarius *dictus; item mystagogus; quandoque, ut hic,* 1367. 16. *alibique* Secretarius; *sæpius autem & vulgariùs* Sacrista, *Teuton.* **Sacristian,** *Gall.* Sacristain, *unde nostratium* **Sarten,** *al.* **Sexton:** *munus ejus* Sacristia, *de quo supra: fusiùs autem in Antiquitat. urb. Cantuar. pa. 172. 202. ut Watsium taceam, cui Secretarii munus in ecclesiâ quale fuerit quadantenus ignotum.*

Secta.] 2592. 23. 2597. 50. 51. *Vestitus suo cujusque ordini conveniens; unicuique, scil. pro secta (i. professionis) suæ qualitate congruus: sive peculiaris cujusque hominum secta vestitus, ejusdem omnino formæ & coloris, sectam à sectâ distinguendi gratiâ institutus. Vulg.* **a Sute.** *Ita, pro vasculis quibusdam, paris & formæ, & quantitatis sc. vocem sæpius usurpatam vide supra,* 2038. 20, 21, 22, 24, 26.

Secta Curiæ.] 957. 33. 1886. 30. *Servitus quam vassalli vel feudatarii domino suo debent, de Curia. i. tribunali ejus frequentando: à sequor. unde in eundem sensum* sequela: *vulgò,* **Sutte of Court.** *Inde* Sectator, *pro eo qui tali curiæ interesse obligatur. A* **Suttor.**

Secundarius.] 142. 41. Venerabilis rex Elfredus, *secundarii* tamen tunc ordine fretus, uxorem de Mercia, &c. *In eandem sententiam Florent. Wigorn. & ante horum utrunque Asserius qui vitam ipsius Elfredi descripsit:* Secundarius *autem hic, idem (ni fallor) qui secundum obtinuit locum in regno: quomodo Alfredus iste, qui licet adhuc puer à Leone Papa in regem unctus esset, fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc viventibus imperare noluit, secundo post fratrem pro tempore regnantem loco contentus. Audi enim quid de eo iidem Asser. & Wigorn. ad ann. 871. annotarunt:* Eodem anno Ælfred supra memoratus, qui usque ad id temporis, viventibus fratribus suis *secundarius* fuerat; totius regni gubernacula, divino concedente nutu, cum summa omnium illius regni accolarum voluntate confestim, fratre defuncto, suscepit.

Sedes.] 47. 53. *Perperam pro* Cædes.

Seisire.] 893. 2. *Unde* Seisitus. *Vide* Saysire.

Selda.] *Vide* Stallage.

Sella.] 1855. 50. *Ephippium.* Sellatus, 930. 12, 15. *Ephippiatus. Vulgo,* **Saddle,** *&* **Sadled;** *à Sax.* ꞅadl, *&* ꝣeꞅadolode. ꝣe *hodie eliso.*

Senescalatus.] 2347. 26. Senescaria. 2320. 63. Senescatus. 2346. 31. *Ut* Senescallia, *de quo proximè.*

Senescallia.] 1842. 25. *& alibi. Officium vel munus ejus qui*——

Senescallus.] 473. 35. 505. 49. 659. *extrem.* 1045. 4. 1079. 18. *al.* Seniscalcus, *&* Siniscalcus, *Gallis* Seneschal, *Teuton.* **Sene-schalck,** *al.* **Sine-schalck.** *Oeconomus, architriclinus, magister domus, administrator rerum familiæ necessariarum. Dictio composita; cujus pars posterior proculdubiò est* **scalc,** *h.e. servus: prior autem an à* senior, *q. famulorum omnium senior, id est, primarius,* (major enim domus *quandoque dicebatur* [a]) *vel* Seniori, *i. domino, in re domesticâ curandâ, proximus: an à* **sind,** *al.* **ghe-sind,** *id est, familia, ut Kiliano visum: an à neutro, non definiam. Crederem potius à Teuton.* **sien,** *al.* **sehen.** *Saxon.* ꞅeon, (*unde nostratium* **to see**) *videre, inspicere, & eod.* **scalc**; *quasi servus fuerit, vel minister, cui familiæ, & reliquorum famulorum cura & inspectio imprimis concreditur.* Speculator familiæ. *Firmant hoc Hincmari verba à Cl. Vossio in voce allata:* quæ videlicet cura, quamquam ad Buticularium, vel ad Comitem stabuli, pertineret; maxima tamen cura ad Seneschallum respiciebat; eò quòd omnia cætera, præter potus, vel victus caballorum, ad eundem *Seneschallum* respicerent. *Ubi, pace doctiss. Vossii,* præter *pro* præterquam: *potus enim ad* Buticularium, *victus autem caballorum ad* Comitem stabuli *respiciunt, & a* Senescalli *curâ, ni fallor, resecantur.* Senescallus *itaque, ut dixi, Speculator fuerit familiæ; quo vel hodie munus ejus maximè consistit, atque ex eo* **Steward** *nomen obtinuit, quod loci custodem vel curatorem sonat, ut qui loci custodiæ invigilaret: conflatâ voce à Saxon. vel* ꞅꞇede, *vel* ꞅꞇop, *locus, &* peaꞃd, *curator, custos, conservator. Et in hoc quasi concinunt hæc vocis notatio ac illa à German* **sind,** *al.* **ghe-sind,** *familia.*

[a] *Spelm. in* Dapifer.

Sequentia.] 471. 1. 883. 47. Prosam & Jubilationem *vocant Liturgici. Cantari solet solennibus diebus; ut festo Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi. Gallis* sequences. *Robertum Francorum regem* sequentia *de quâ hic dictum, composuisse, præter authorem nostrum, tradunt & alii. De quo* vide

vide Durandi Ration. Diviner. cap. 22.

Sergancius.] 2697.8. *Satelles, lictor. Anglis, Gallis, Belgis,* Sergeant. *Heic autem fortasse talis, quem* Servientem ad arma, *nostrates; Galli verò,* Sergeant d'armes, *vocitant.*

Serjancius.] 2607.46. *Idem ac* Serviens, *quod vide.*

Servicium.] 1113.53,58. Concedimus etiam in servicio. *Quid hoc significet vide supra, in* Demanium.

Serviens.] 658.41. 673. *extrem.* 1181.57. *&c. Vox hic in locis, ut crebrò in similibus, armigerum, sive scutiferum, omnino denotat; quem Galli ab* escu. *i. scutum,* Escuier, *unde nostratium* **Esquire,** *nominant; & cui, ut nos hodie, majores nostri locum equiti proximum assignarunt. Servientem autem ideo nominarunt, quod stipendii causâ militaret; unde alias* Solidarius *dicitur. De quo vide Cl. Seldeni Tit. Honor. edit.*1.*pa.*335. *& Hotoman. in voce* Solidarii.

Serviens ad legem.] 2694.39. *Ex illo juris nostri professorum classe, sive gradu unus, quos vulgò vocant,* **Serjeants at Law**: *supremo scilicet; nec illo apud juris civilis professores,* Doctoratus *dicto, minus celebri aut solenni*[a]. *His autem, veluti doctissimis & juris peritissimis, peculiariter unum reservatur forum, quo soli, inferioribus exclusis, placitare. i. causas agere solent: illud sc.* Communium placitorum *vulgò dictum, ubi regni jus quod vocant commune accuratiùs observatur. Cætera, Cowellus in voce* Sergeant.

[a] Fortescut. de laudib. LL. Angl. ca.50.

Servitium militare.] 536.5. *Servitus est feudalis, quæ munus aliquod ad militarem disciplinam pertinens, vel alias honorificum domino præstat: & est duplex. Una, quæ soli debetur regi: altera, quæ cuicunque feudi domino, licet & ipse alteri domino superiori sit feudatarius. Vulgò,* **Knight-service.** *De quo vide Cowell. nostrum, tum in* Institut. *tum in* Interprete.

Servitorium.] 763.36. *Mendosè, pro* Servicorium; *Saxonicè,* pealeȝ hẏðe ?

Serura] 2038.33. *pro* Sera, *vel* Serula.

Servus testamentalis.] 845.44. *Servus est, ni fallor, pacto conductus; vulgò,* **a Covenant-servant.** Wita servus. 766.31. *idem ac* forisfactus servus, 841.40. *quod vide.*

Sexhindus.] 823.24. *Vide* Sixhinde.

Shavaldres.] 2535.10. ——— insultavit eos dominus Gilbertus de Mydelton miles cum aliis elegantibus *shavaldres, &c. Ubi* shavaldres, *ni fallor, pro Gallico* Chevaliers. *i. equites; nobis vulgò,* **Cavaliers**: *iidem forte qui Gallis aliàs* Sergens à cheval.

Siclades.] 1245. 53. *Corrigendum fortè* Cyclades. *Similiter,*2740.52.

Sidercundus homo.] 765.34. *Vide* Sithcundus homo.

Sigillarius.] 516.55. 609.*penult.* Sigillarius regis. *Sigilli regii custos. Vide Seriem Cancellarior. apud doctiss. equitem, & argumentum ejusdem.*

Sigla.] 897.57. *A Saxon.* reȝl, *Teuton.* **Seghel.** *al.* **Saeghel** *Saxonib. modernis* **Segel.** *i. velum: vulgò,* **a Saile,** g. *in* y. *ut solet, transeunte.*

Signettum.] 2698.5. *Signum, sigillum, à signando dictum. Gallis & Anglis,* **a Signet.**

Signum pulsare.] 32.10. 414.6. Signorum pulsatio. 1366.2. Signa *hic pro nolis sive campanis ecclesiæ; olim sic dictis,* quia eorum sonoritate (*inquit Walafrid. Strabo*) quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia. *Plura vide apud Lindenbrogium, in voce* Signa.

Silentiarius.] 556.60. *Qui est à secretis; vulgò,* Secretarius. *De quo vide Watsium, & Vossium.*

Silina.) 1183.60. ——— & lx. milia *silinas* de frumento, & totidem de ordeo, *&c. Hovedenus autem*: & sexaginta millia *salmes* de frumento, & totidem de hordeo. &c. *Quoddam mensuræ genus, sed quale mihi nondum compertum.*

Simenellus.] 937.10. *Panis similaceus, vulgò,* **Simnell-bread.** *Cui parùm abest nostratium panis ille,* Wastellus *olim dictus; vulgò,* **Wastell-bread.** *Utriusque meminit Hoveden. nostr. ad ann.* 1194. Cum autem (*inquit*) Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quamdiu ipse in curia regis moram fecerit, habebit quotidie de liberatione triginta solidos, & duodecim *wastellos* dominicos, & duodecim *simenellos* dominicos, & quatuor sextaria de dominico vino regis, *&c. Vide Statutum* panis & cervisiæ (*ut vocatur*) *editum ann.* 51. *Hen.*3. *ubi* (*ni fallor*) wastellus, *idem est quod in simili patris ejus edicto apud Matt. Paris. hist. pag.*208. albus panis *dicitur. Scribitur etiam quandoque* vastellus, *quomodo apud eund. Paris. in Vitis Abbat. S. Alban.* 141.39. ——— solus in refectorio prandebit supremus, habens vastellum. *i.e. panem optimum vel primarium, vulgò,* **Wastell** *nuncupatum. Lapsus interim & Watsius & Vossius, quorum prior,* umbraculum; *posterior autem* sedem fixam, *solum non portatile,* **vastellum** *hic fuisse conjiciunt. De* Wastello *plura adhuc in Statuto,* Judicium collistrigii *inscripto, de ann.* 51. *Hen.*3. *Vox autem unde veniat, non liquet. Fortè à Latino* Pastillus, *al.* Pastellus, (P. *in* V. & W. *ut sæpe, transeunte*) *de quo vide Martin. in* Pasta.

Similari.] 824.4. *pro* simul ire, *aut simile: Saxonicè est* ȝeromnian, *quod congregare, convenire, &c. sonat.*

Sinistrare.] 671.42. *Vide* Dextrare.

Sinositas.] 875.42. *Fortè* Sinuositas: *nisi malis quis* famositas.

Sira.] 1435.45. *pro* Scira. *Vide* Schira.

Sirath.] 898. *penult. pro* Cyrath, *quod vide.*

Sisara.] 2088. 56. *pro* Sicera. *Vide* Cisera.

Sistarchia.] 2666.41. *Sacculus vel cistella, quâ panis cibusve defertur: doctiss. Vossio* Sistarcia, *quem omnino consule.*

Sithcundus homo.] 765.35,65. 766.4,28. *Idem procul dubio qui Saxonibus* riþcund-man, *&* ȝeriþcund-man, *al.* riðcunda, *&* riðcunda cẏnner. *i. e. genere idem ac is qui eis* ȝeriþ *dictus:* cund *enim hic, ut in* ȝodcund, peopulocund, *& similibus, idem valet ac nobis hodie* **kind.** *i. genus. Quis autem aut qualis erat Saxon.* ȝeriþ, *quadantenus est incertum. Quòd è classe nobilium esset, vel hinc planè constet, quòd in LL. Anglo-Saxon.* Ceorlo. *i. rustico, vel plebeio sæpius opponatur, quomodo in LL. In. cap.* 52, 55. *Ex illâ etiam regis Æthelstani* de Weris (*i. singulorum capitum æstimatione*) *lege, Ceorlum Sithcundo gradu inferiorem esse satis liquet, ubi quidem* Thano *comparatur: eorum enim utriusque eadem est ibidem capitis æstimatio, viz.*2000. thrimsæ. *Vocem Lambardus* Custodem paganum *vertit; nomen à* riþian, *quod est proficisci, vel iter facere, extr-*

tum

tum existimans. Paulò verò postea armiferum esse, & ducem paganum autumat. Talium enim (ita pergit) muneris erat, atque officii, in profectione militari se prabere quàm paratissimos. Saxonicus Beda interpres vocem Comes, ubique reddit ȝeriþ, al. ȝeriþ-mon. Sanè Comitem sive Prapositum pagensem fuisse conjicio: puta centurionem, vulgò centenarium, al. centgravium, nobis hundredarium, centuria sc. vel hundredi dominum, aut similem; qui & suo foro & jurisdictione adornatus est, cui nomen riþer-roca, al. riðer-rocna, inditum; quam vocem quidam non intelligentes sipe-soca, al. sipel-socna quandoque scribunt. Sic in LL. Hen.1. (viri quidem ornatiss. D. Rogeri Twysdeni, eq. aur. & Baronetti, curâ nuper editis) cap.6. Sic etiam (ut ab amico meo digniss. Guil. Dugdalio, in Warwicensis agri descriptionem, fœlici utinam successu, modo incumbenti, jampridem didici) in membranis quibusdam (Pipe-rolles, vulgò) de tempore Hen.2. ubi (inquit) Sipe-soca dictum, quod Hundredus, hodie.

Sithercundus.] 765.65. 846.13. Sithercundus homo. 766.28. Vide Sithcundus.

Sixhinde.] 763. 43. Vide Hyndenus homo. Hic autem aliis dictus Radcniht. de quo vide Cl. Selden. Tit. Honor 1. ed. pa.334. & Spelm. in voce Casati. Nos etiam infra, in voce Waliscus.

Soca.] 1424 48. Socha, 1084 50. Socna. 22.39. 957.31,32. Vocabula sono & nomine varia, sensu tamen & re sceens: quorum quodvis simpliciter & generatim acceptum, libertatem, privilegium (franchisiam vocamus, à Gallico franchise) alicui à rege indultum significat. Ita soca placitorum potestatem sonat sive jurisdictionem, & jus tenendi curiam (ut loquuntur Forenses nostri) in aliquo dominio: quâ, ex privilegio regis, gaudet cujuslibet feudi vel manerii dominus in suâ (ut vocant) Baroniâ. Vocis igitur expositionem in LL. Edo. Confess. ca.23. (Socha est, quod si aliquis quærit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est justitia si inventum fuerit an non) ut nimis angustam, ne dicam incongruam, rejiciendam puto. Multo rectius (meo quidem judicio) Fleta. li.1. ca.47. Soka (inquit) significat libertatem curiæ tenentium quam Sokam appellamus. Cui convenit codex quidam MS. eccles. Cantuar. Soke. aver fraunche court de ses homes. i. liberam habere Curiam de suis hominibus. Nonne autem hinc confundantur Soca, & consors ejus, Saca? Minimè: cum in hoc, ni fallor, signanter differant, quòd territorium, præcinctum, in quo saca, & cætera privilegia exercentur, soca præcipuè sonat: saca autem, cum cæteris, sc. Tol, Team, Infangthefe, &c. ipsa sunt privilegia, sive privilegiorum species intra territorium ejusmodi exercendarum. A soca hac, sensu quo privilegium, immunitatem, libertatem, significat, venit terrarum illa apud nos possessionis species, sockagium, aliàs socagium dicta; sumpto hinc nomine, quod terra eo modo possessa, (sub certis sc. & nominatis servitiis in pacto inter dominum & ejus vassallum convento contentis) à quibuscunque aliis oneribus[a] immunis sit & libera. Derivatio fortè hæc nova, & nostratibus adhuc inaudita: qui à soc, quatenus vel aratrum, vel saltem vomerem signat, vocem derivare satagunt: quàm malè tamen, eorum veniâ, fusiùs à me jam monitum in tractatu de Gavelkind, cap.4.

[a] V. LL. Edo. Confess. apud Cl. Selden. Not. ad Eadmer. pa.184. c.33.

Soldarius.] 898.33. 943.43. Solidarius. 213.6. 220.2. 476.1. Miles alienigena mercede conductus, cujus stipendium solidata dictum; ut hic infra. 1180.33. vulgò, a Souldier. Nomen ex eo, quia solidus ei pro menstruo stipendio olim: unde aliàs soldatus, & solidatus quandoque dictus. Tamen alibi servientem dictum video, ut supra, in voce. Cæterùm soldutiorum Gallicorum mentio & descriptio apud Cæsarem in Commentariis, qui quamvis alii ab his nostris, non tamen tam diversi, si rem penitiùs inspicias, quin ab illis ad hos nostros appellationem transiisse suspicari quis possit.

Solidata terræ.] 1805.10. 1806.15.23. Tres solidatas terræ, &c. Terra sc. tres solidos annuatim valens, vel pendens.

Solinga. Solinum.] Vide Sulinga.

Somhwilne.] 763. 35. pro Sax. romhpylcne. i. quidam, vel aliquis.

Sonare pecuniam.] 89.852. Et præcipimus ne quis pecuniam puram & rectè appendentem sonet, moneretur in quocunque portu, &c. Sic locus distinguendus. ubi sonare pecuniam, pro pecuniam oblatam, cen reprobam, respuere. à Sax. rcunian, al. arcunian. i. vitare, unde nostr. to shunne.

Sortem dantes.] 842.30. Decrevimus etiam de sortilegis, & liblacis, & sortem dantibus, &c. Mendosè pro mortem dantibus, potiùs mortiferis: sic enim Saxon. morþdædum; à morð, id est, mors, & dæd, factum.

Sottus.] 148.36. à Gallico Sot. i. stultus, stolidus, fatuus, bardus, insulsus: nobis hodieque, a Sotte.

Sotular.] 1922.6. pro Soccus. Vide Voss.

Sparth.] 1075.6, 58. Securim Hibernicam sic appellarunt Angli: fortè hastæ similem quæ nobis Speare: nisi Sparth hic (quod timidè addo) pro Swarth. i. Sword, gladius. Chaucero nostro Sparth, pro hasta. Saxonib. rpreot, eodem sensu.

Spera.] 1330.28. pro Sphæra.

Spinachium.] 2573. 19. —redierunt Normanni cum xij. galeis & viij. spinachiis cum manu bene armatâ, &c. Navigii genus illud Gallis Pinasse, Anglis Pinnace dictum: diminut. (ut fertur) à pinus; quasi parva excavata pinus. Poetis enim pinus pro nave: vel Pinnace, q. pennata, ob celeritatem: unde Latinè celox dictum.

Spindula.] 1684.11. Spindulas iij. de auro, &c. Pro spinula, ni fallor, vulgò, a Pinne: Gallis espingle. Ita spindulatus. 1301. 49. pro spinulis firmatus.

Staca.] 856.10. Et sint mensurati ix. pedes à staca usque ad marcam, &c. quod paulò infra, lin. 29. explicatiùs sic: Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos. ubi staca, pro itineris incipiendi; marca verò pro finiendi termino. Per stacam intellige palum vel fustem eo fine terræ defixum (unde nostrat. Stake, à Sax. rcican, figere:) ut citerior esset limes: per marcam, quoddam aliud signum, pro ulteriori limite. à Sax mearc, nobis marke, signum, limes.

Staffa.] 598. 61. 1130. 28. alibi stapha. Subex pedaneus, pedestella, stapes, q. statio pedum. scansile: vulgò, a Stirrop. De quo Vossius, de vitiis sermo. ca.8. pa. 33.

Stagnum.] 1461.57. pro stannum.

Stallage.] 957.40. ubi vocem satis explicatam habes, his verbis: est exactio pro statione in plateis

tempore nundinarum. a Stalle, *Gallis & Anglis pro sede vel statione.* Cui *affinis vox pridem antiquata,* Selda *scil. quam vix alibi legi quam apud Matthæum Parisium in Richardo primo, arbitratur Vossius. Imò, apud Hundium in Metrop. Salisburg. to. 2. pa. 358. in chartâ Ottonis Palatini Comitis Rheni, datâ anno* 1294. Villam dictam Hall, item villam Pamatzaw, item Suckhenried quatuor *Seldas*, item villam Ploling cum piscaria & vineto ibidem, &c. *Iterum, & aliquantò clariùs in veteri quodam manerii, ut vocatur, de* Charing, *in agro Cantiano, Custumario*[a], *circa ann. Dom.* 1182. *conscripto*: Herebertus cisor (*scissorem intellige, quo nomine eo ævo (inter vestiarios apud nostrates vulgò notus*) tenet *seldas* in foro pro xij. denariis. *Vox est omnino Saxonica, ortu tamen Latina, sedile notans, vel scamnum, vulgò* bancum, *rerum venalium expositioni accommodatum: item illam in foro stationem, quæ vulgò nobis hodieque,* a standing. *Quo quidem nomine olim insignita statio illa regalis apud Londinenses, in vico sive foro vulgariter nuncupato* Cheapside, *ecclesiæ beatæ Mariæ de arcubus contigua, & ad aquilonem sita, in tabernariorum vel propolarum officinas hodie conversa, quam ideo regalem appello, quòd à rege Edwardo ejus appellationis tertio, spectandi gratiâ, hastiludiis præsertim visendis, ut fertur, erecta, & ab eodem rege, & successoribus suis, eorumque consortibus, aliquandiu postea occupata, eóque* Coronæ silda, *vel* selda, *nominata, de quâ pluribus Stow, in urbis illius descriptione, pa.* 270. 280. *&* 281. *edit.* 1633. *quem apud vox illa* silda *iterum occurrit, pag.* 271. *ubi, ut in cæteris locis,* sildam, *&* seldam, *per* Shed, *interpretatur, velabrum scil. velarium, attegia. Vocabular. vetus Anglo-Latin.* Bothe, chapmannys schoppe, *& simpliciter,* schoppe: Opella, propola, miropolum, *Selda.*

[a] In Archiv. Archiep. Cantuarien.

Stallarius.] 198.5. *Idem Anglo-Saxonibus (ait eques doctiss.) ac exteris* Comes stabuli, *vulgò* Constabularius, *dictus. quem vide, in voce.* à stall *(inquit) quod Sax. pro stabulo, quo quidem sensu vox in eorum monumentis mihi nusquam obvia, sed* horsern; *ut pro equisone,* horsþegen, *&* horswealh.

Stallum.] 507.21. *à Gall.* stalle, *quo & nos utimur, pro sede.*

Standard.] 262.19. 321.59. 322.26. 337.18. Standart. 262.4. *Vexillum statarium, à stando: vulgò,* Standard, *Belgis* Standaert, *Gallis, pro more in ejusmodi vocibus* E. *præponentibus,* Estandart.

Stapela.] 856.24. *Sic enim Saxonicum, ut habetur in Textu Roffen.* legge hit man syþþan uppan ðam stapelum. *i.* postea super stipitem reponatur. stapelas *enim Saxonicè, stipites Latinè. Per* stapelam *autem hic* stacam, *paulo & infra & supra memoratam, intelligo.*

Stapha.] 552.60. 717.1. *Idem quod* Staffa, *supra. Iterum occurrit,* 856. 24. *sed mendosè pro stapela, de quo postremò.*

Stapula.] 2606.7. 2626.43. *Locus stabulandarum mercium: pannorum, lanarum, coriorum, plumbi, stanni, & ejusmodi emporium, principis auctoritate & privilegio constitutum. Vulgò,* a Staple. *Vox descendit à Latino* Stabulum: *quòd nimirum merces importatæ eo loco stabulentur, & conquiescant, quò venum prostituantur. De quo vide Kiliani Etymologic. in* Stapel.

Staurum.] 2610.5. *Vide* Instauramentum.

Steorelman.] 900.23. *Navis rector, vel (ut hic) gubernator: vulg.* Steeresman. *à Saxon.* steopan, *regere, gubernare, &* man, *homo.*

Sterlingus.] 1167. *ult.* 1169.38. 1839.18. 2502.60. *Vide* Esterlingus.

Steffatus.] *Vide* Instuffare.

Stestura.] 2561.57. *Materia, res: vulg.* stuffe, *à Gallico* estoffe.

Stolium.] 1114.28. *Idem (ni fallor) ac* Storium *infra,* 1177.26. *ubi* navigium regis *interpretatur; quomodo etiam apud Hovedenum, fol.* 381. *b.* Storium (*inquit*) idem est quod navigium. *Rectior fortè scriptura* Stolium, *quod Lydio* classis: *à* στόλος, *inquit, quâ denotatur classis & navis quoque commeatus.* ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι, *quod est proficisci navigatione. Eum adeas.*

Storium.] *Vide* Stolium.

Strata.] 397.43. *Via, platea, vicus; Anglo-Saxonibus* stræt, *unde nostratium* street. *Belgæ habent* straete *&* strate, *It.* strada. *Derivatio placet à strata via.*

Strepare.] 1914.20. *vulg.* to strip. *Corruptum fortè ab extirpare.*

Stretgledwalh.] 151.64. *& alibi. Vide* Wallicus.

Stuffatus.] *Vide* Instuffare.

Sturgio.] 526.53. *alibi* Sturio. *Porcus marinus, suillus, Saxon.* styriga, *nobis* Sturgeon, *à* styrian *fortè, unde nostratium* to stirre, *movere, turbare: quia escam quærens, Isidoro teste, lutum ac vadum rostro fodit, atque ita aquas commovet, turbidasque reddit.*

Subartans.] 815.1. *Corrigendum puto* suberrans.

Subauditio.] 843.58. *pro* Superauditio. *quid autem significet, vide supra, in* Overhernessa.

Subboscus.] 2294.44. *Sylva cædua: viburna. à* sub, *&* boscus. *i. sylva. Vulg.* Underwood.

Sublegereus.] 830.17. *Rectiùs* Syblegereus, *pro eo qui fœdo se pollueret incestu, de quo supra in voce* Pertinens.

Subtiliare.] 2567.48. *Subtiliter agere: item machinari. a Gallico* subtilier.

Sulinga. Solinga. Solinum. Swollinga.] 1864.47. 2140.21, 24, 30. *alibique.* Sullyngata. 1931.21. *Voces Cantianis meis fere peculiares: ubi, libro Angliæ censuali,* Domesday *vulgò dicto, teste, sic vocabatur, quod alibi in eodem libro* carucata, *alibi autem* hida, *pro more loci, dictum. Vulgò,* a Plough-land. *A Saxon.* sulh, *aratrum. Quantitatem mitto, utpote incertam, & pro naturâ & qualitate soli, culturæ magis vel minùs idonei, variam. Hinc autem* Swollingland, 2140.16, 19. 2141.13. *pro terrâ* swollingatim, *sive per* sulingam, *i. quantitatem unius aratri culturæ deputatam, fructuariis elocatâ. Item* Swollyngman, 2140.47. *Cujus officium quale fuerit, disce mecum, ex quadam compositione*[b] *inter loci illius Abbatem & Conventum, ac Tenentes eorum de Menstre & Hengrave in insula Thaneti, anno 19. reg. Hen. 6. quæ sic loquitur:* Singuli tenentes omnium & singularum prædictarum *Swyllingarum*, & 38. acrar. terræ de Swyllinglond ad curiam dictor. Abbatis & Conventus de Menstre proximè

[b] In manibus ex-dam Ric. Norwood armig.

proximè post festum S. Michaelis Archangeli annuatim tentam seu tenendam, eligent & eligere debent de qualibet *Swyllinga*, unum de seipsis qui nominetur *Swyllingmannus*, qui in officio illo morabitur per unum annum integrum : & eundem *Swyllingmannum* sic electum Senescallo pro tempore existenti in eadem curia præsentabunt. Qui quidem *Swyllingmannus* coram eodem Senescallo corporale præstabit sacramentum ad levandum & colligendum ratam portionis tam denarior. quam granor. porcorum aucarum, & gallinar. in forma prædicta levand. & ad fidelem compotum Bedello dictor. Abbatis & conventus ibidem pro tempore existenti reddendum, & denarios ibidem per ipsum *Swyllingmannum* sic collectos præfato Bedello singulis annis persolvendum, &c. Swolingmannus *itaque*, *Tenentium erat unus*, *electus ad redditus intra limites suæ* Swolingæ *colligendos*.

Summa.] 1960.6. Summarius.572.65.1084.12. 1111.24. 1171.28 30,32. 1563.56. Summagium. 1959.39. Summarium bosci. 1575.18. *Vide* Sagimarius.

Superaudire.] 925 4. *Saxonismum sapit : Saxonibus enim* ofeplyfan, (*unde nostratium* to overheare) *pro auribus accipere, vel audire quomodo etiam eis* ofepfeon (*unde nostr.* to oversee) *pro videre, inspicere, oculis accipere.*

Superdicere.] 872.8. *pro accusare, criminari, postulare, insimulare. Sax.* forsecgan ?

Superexceptus.] 850.22. *Sax.* ofep-hefene. *i. spretus, contemptus, despectus. ab* ofep-hebban, *pro spernere, contemnere, despicere, contraire. V. LL. Edo. senio. ca.*8.

Superfodere.] 854.56. *pro* superfidere, *quomodo id quod Saxonicè habetur* ofeptrupan. *i. nimiùm vel plus justo fidere, Latino-barbarè hic exhibitum.*

Superhabere.] 837.17. 845.57. *Vide* Superexceptus.

Superjuramentum.] 850.50. *pro* Præjuramentum, *juxta Saxonicum* forað, *de quo supra in* Antejuramentum.

Superjurare.] 766.32. *Repone* jurare, *simpliciter, vel jurejurando se purgare. aliter autem infra*, 843. 10. *ubi, ut etiam in LL. Hen.*1.*ca.*74. superjurare, *est juramentum à paucioribus præstitum, juramento plurium præponderatum, superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere. De quo nos pluribus in Glossar. LL. prædictis addito.*

Superlabium.] 926.8. *pro* superius labium, *juxta Sax.* ufepan lippe ?

Superpellicium.] 2110.11. *Habitus sacerdotalis; vestis nempe linea, quæ superinduitur cæteris. Vulg.* a Surplice.

Superplus.] 852.38. *Idem est quod Anglicè (ut verbum verbo reddam)* Overplus *aliàs* Surplusage, *Gallis* surplus, *Latinis* auctarium, *Saxon.* ofepeacan ?

Supertenere.] 830.38. 898.16. *est debitum quid ultra tempus sive terminum solutioni præfinitum detinere. Saxon.* ofephealoan: *ab* ofep, *ultra*, & healoan, *tenere*.

Supervictus.] 897.27. *Anglo-Saxonismum olet, quibus vincere* ofepcuman ; *victus* ofepcýmene. *unde nostratium* to overcome, & overcome.

Supervidere.] 925.3. *Vide* Superaudire. *Hinc autem* Supervisor. 2139.21. *pro inspector, speculator, vulgò*, an Overseer. *It.* Supervisio. 2141.26. *pro inspectio. Vulgò*, Overseeing.

Supervivere.] 861 61. *A Sax.* ofeplibban. *i. altero diutiùs vivere. Unde nostrum* to survive.

Surcote.] 2479.15. *Vestimentum militare quod supra omnia vestimenta & arma sumitur ; unde & nomen :* sur *enim super*, & cote, *tunica, q. superior tunica. Vox hodie Fecialium propria.*

Susana terra.] 2202. 63. 2203. 26, 30, 40. *Est terra, Gallis* Susanné, *alias* Suranné, *dicta ; id est, terra defrugata, vel cujus status nimiâ & diutinâ culturâ prorsus exeditur, cujus etiam recuperandi gratiâ, necessario, ad tempus aliquid, requiescit. Vox est à Latino super, & annus : unde nostratium* superannated.

Suthdure.] 1292.17. Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, & in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis & nunc usque Suthdure dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis, vel comitatibus uno vel pluribus vel certè in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi sicut in curia regis summi sortiri debere discernitur. *Ad* Ordaleum *fortè respicit, quod & Dei judicium dictum, & in ecclesiâ semper absolutum. Ampliùs tamen inquirendum : utpote cum, ni fallar, locus sit (ex rei jam olim antiquatæ vestigiis hodie, quòd ego sciam, vix apparentibus) non obscurus modò, sed & Antiquariorum nostrorum omnium instructissimi, ipsius sc. Seldeni illustratione, si quis alius, haud indignus.*

Swollinga. Swollyngland. Swollyngman.] *Vide* Sulinga.

Symbolum luminis.] 920.33. *Luminarium census, sive pecunia ad lucernas in templis accendendas ter quotannis reddita, quam Anglo-Saxones* leoht-gesceot *vocarunt. De quo vide Concil. Ænhamen. apud Spelman. Concil. pa.*517. *ca.*12.

Syncseat.] 469.37. *Mendosè pro* Cyricseat. *V.* Cyricsceattum.

T.

TAbart.] 2479.15. *Ita nominarunt Angli vestimentum illud militare, nobilium olim, hodie fecialium proprium : colobium scil. vel sagum.*

Taillage. Tallagium.] 957. 44, 45. Hidage vel *Taillage* est *Tallagium* de hidis terrarum. Danegeld est *Tallagium* datum Danis, &c. *Tributum vel exactionis genus populo inditum, quod alibi*, 1452. 47. 1456. 11, 20. tallia *dicitur. unde factum* talliare, *activ.* 2026. 25. *hoc est tributum imponere, ac taxare : item* talliari, *passiv. pro taxari. Vox Gallica, & à* taille *venit, quod vectigal significat. De quo pluribus Petrus Gregor. Tholosan. Syntag. lib.* 3. *cap.* 7. *Quod autem hic* tallagium, *alibi quandoque* collecta, *quandoque* taxa, *dictum.*

Talea.] 1547.20. *Tessera illa quæ nobis vulgò*, a Taley, *al.* Talley, *Matt. Parisio* talia, *aliis* tallium, *heic infra*, 2570.11. tallia, corulina *addito, pro* corylina *fortasse, quòd fit ex corylo : tessera sc. lignea in duas partes scissa aut diffissa, quarum utraque debitum æquè continet : & altera per credi-*

torem, altera per debitorem, ad meliorem rei memoriam, custoditur. An autem à talis. quòd ut talis tali correspondeant: an ab eâ taleæ vocis significatione quâ surculum recisum notet: an denique à Gall. tailler, incidere, cogitent alii.

Tallia.] 2706.51. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, &c. Simile iterum, 2720. 33. item 2727.45. Ubi, sub tallia provenientes terræ, &c. eædem sunt ac nobis hodie, forensi vocabulo, intalliatæ dictæ; quæ sc. cuiquam & certis nominatim hæredibus, non autem hæredibus suis simpliciter & absolutè (sermone patrio, **in fee simple**) conceduntur: vulgò, **lands entailed**: quarum statum & possessionis titulum sive jus, Forenses nostri **estate taile**, al. **fee-taile** vocant. A Gallico tailler. i. scindere, rescindere, amputare. De quo vide Spelmann. in Feodum talliatum.

Tareta.] 2676.31. 2678.46,53. Thoma Walsinghamo, in Ypodig. Neustr. ad ann. 1386. Tarrita. Utrobique (vel ego fallor) mendosè pro Careca, al. Carrica, quomodo apud eundem Walsingham. in histor. sub eod. anno, Navis sc. oneraria grandior, Belgis **Barzacche** Gallis Carraque, Italis & Hispanis Carraca, Anglis **a Carrack**. q. caretta, vel carrum marinum.

Tassare.] 1863.60. In acervum exstruere, coacervare, accumulare. Belgis tassen; Gallis tasser, & entasser. Origo, ni fallor, a Sax. tar. i. acervus, cumulus, congeries, præsertim frugum & fœni. Non autem hinc Tassale illud apud Mat. Parisium, ut doctiss. Vossio visum, quod corrigendum puto Casale, villam signans cum propugnaculis, ut Watsio expositum. C. autem, lapsu facili, abit in T. Imò & solebat ætas ea in multis S. temerè geminare, ut ab eod. Vossio monitum in Mancusa. ¶ Lapsu plane simili, (t. scil. pro c.) tenseriæ vox apud eundem Parisium[a], & alibi, pro censeriæ, quomodo habetur apud Roger. Hoveden. in Ric. 1. fo. 424. a. Præterea (inquit) inquisitio, quà quærenda erat de prisis & censeriis omnium ballivorum domini Regis &c. Alibi censariæ: De censariis nativorum quod possint extra tenuram domini, ad laborandum & operandum extra, & statim post opera redire. Ita liber quidam vetus MS. ecclesiæ Cantuarien. Quibus in locis & similibus, vox (ni fallor) censum significat, nummos sc. aut aliam rem, census nomine, exactam. Vocem verò corruptam puto à Gallico censier, ut & illud à cens; hoc autem à Latino census.

[a] In vit. Ab. S. Alb. 328.32 & 329.7.

Taxa.] 1986.3. pro Taxatio vulgò, a **Tare**.

Techa.] 64.50. Scribendum forte Theca.

Tegnio.] 319.41. Tein. 80.32. 82.35. Idem qui infra, & in LL. Hen. 1. pluries, Thainus, Thaynus. Saxonicè dicebatur ðegn (à ðenian ductum[b], quod alicui ministrare signat:) ei qui servitutem servit oppositus: is enim ðeop, à ðeopian, servire vocabatur. Thainorum autem olim apud nos duo genera: ecclesiastici & seculares, Sax. mæssepegnas, & pepold ðegnas. hii etiam duplices. 1. majores, qui Comitibus gradu proximi, (uti Thainis Vavasores) quos Thainos Regis. (Sax. cyninges ðegnas) appellabant, nos hodie Barones Regis. 2. minores, vel mediocres; (Sax. les-ðegnas, al. medempa ðegnas; quibusdam **Under-Thanes**:) seu Thaini simpliciter, qui iidem erant ac Barones minores, h. e. maneriorum domini; nobiles minores, vavasores, & non nunquam liberi Tenentes, nuncupantur. De utrisque justum habes tractatum apud ampliss. Selden. Tit. honor. ed. ult. par. 2. ca. 5. §§. 24. & doct. Spelman. in voce Baro. Opera etiam erit adire Lambard. & Cowellum, in voce. Hinc Saxonibus ðegenscipe. pro dignitate, & munere Thaini, quibusdam Liberalitas, ut & Thainus eis Liberalis dictus. ¶ Post Normannorum in Angliam adventum, plures istius ordinis & appellationis viri, militari sive equestri titulo donati, Thainorum nomine deposito, milites sive equites deinceps dicebantur: qui quidem ordo, militaris sc. sive equestris, Anglis illis antiquioribus prorsus ignotus, tunc temporis primùm in Angliâ invaluisse ferunt. De quo nos pluribus in Tractatu de **Gavelkind**, ca. 4. ubi è quodam veteri libello MS. ecclesiæ Cantuar. de tempore Hen. 2. epistolam quandam eidem regi à loci monachis inscriptam, præmissa comprobantem, in appendice exhibui, Scripturâ 22. in quâ insuper fit mentio de ejusdem ecclesiæ Threngis, clientibus scil. illius loci sic dictis, paris, ni fallor, conditionis cum Thainis, de quibus præsens sermo noster, imò & cum Drengis apud Spelman. in voce Drenches.

[b] Hoc autem forte (ut linguæ Saxonicæ, doctiss. Casaubono, filio, teste, qui rem innumeris pene provat exemplis, sapegraecissat) à Græco διακονεῖν, i. servire, inservire ministrare.

Telon.] 148.12. 178.40. Teloneum. 249.44. Telonium. 355.56. Thelonium. 468.62. Hoc, more Anglo-Saxonum & Teutonicor. modernor. vulgò vocamus **Tol**: quod à Græco τέλος. i. vectigal. Tol autem alicui concessum, apud nostrates, regale innuit privilegium, idque duplex: alterum sc. immunitatis a gabellis pro rebus in nundinis & emporiis emptis & venditis; unde Forensium Breve illud, sive rescriptum, essendi quietum de telonio: alterum, tributum vel vectigal recipiendi pro mercibus (ut loquuntur) in terrâ suâ. De utroque vide plura per Cowellum & Vossium, in voce.

Telwork.] 2140.24. Opera quædam ad certum numerum quibusdam fructuariis imposita, dominorum terram, arandi sc. seminandi, & similia, q. **Tale-works**; a **tale**. numerus, & **work**. opus.

Templarii.] 1189.57. & sæpe. Aliàs fratres militiæ Templi. Ordo fuit militum juxta templum Domini Hierosolymitanum vitam ducentium regularem: quorum erat professio (inter alia) ut vias & itinera, ad salutem peregrinorum, sepulchrum Domini invisentium, contra latronum insidias, pro viribus conservarent. Vulgò **Templars**. De quibus Cassanæus, de Gloria mundi, par. 9. Consid. 4, 5. & Cowellus noster, in voce.

Tenementum.] 512.9. 1070.47. Est possessio cujuscunque generis, maximè domuum & latifundiorum; quam quis ad vitam, vel ad certos annos, vel sine termino, sub solis conditionibus certarum (ut loquuntur) consuetudinum, vel aliis quibusvis modis, tenet ab alio. Quandoque pro universo dominio sive feodo. uti 1827.32. item 1836.15. ¶ Eadem utique significatione, (pro prædio sc. aut simili rerum possidendarum specie) contenementum, in Magnâ quam ita vocant Chartâ Libertat. Angl. ca. 14. Liber homo non amercietur pro parvo delicto nisi secundùm modum illius delicti: & pro magno delicto secundùm magnitudinem delicti, salvo sibi contenemento suo: & mercator eodem modo, salva mercandisa: & villanus, salvo wainagio. Ubi contenementum, Spelmanno interprete, æstimatio & conditionis forma, quâ quis in Repub. subsistit. **His countenance**. In eandem sententiam D. Edo. Cocus, & Forenses nostri, temporum saltem posteriorum, ferè uni: i.e.

universi: Quorum pace, tenementum, sensu quo supra, potius intelligendum censeo; & de eo heic caveri, ut illæsum possessori maneat, & sine omni damno. Alioquin enim, cur hoc de libero homine magis dictum, quàm de cæteris, mercatore sc. & villano? nisi per liberum hominem heic mercator & villanus intelligendi; quod non est verisimile, cum nominatim, & per se, æquè ac libero homini, securitati eorum, peculiari formulâ cautum sit. Con autem hic præponi videtur, (quomodo etiam in Fleta[a] continentia, pro contenentia) quòd tenementum qualecunque sit, qui mulctandus est eo fruatur cum statu suo libero. Vide veterem istius Chartæ versionem, in editione de anno 1587. ubi hæc exceptionis formula sic Anglicè exponitur: saving to him his contenement or freehold: Cui convenit vocis explicatio apud terminorum juris nostri municipalis auctorem. Adstipulatur etiam quædam ejusdem equitis Coci glossa, in verb. Liber homo. Instit. par. 2. pag. 27. & Cowellus in Interprete, verbo Contenement.

[a] Lib. 1. cap. 48.

Tenens.] 957.4. Qui habet tenementum. Inquilinus, Fructuarius, Usufructuarius. Sic eti-
[illegible]

Tenentia.] 2020.6. item Tenuria. 314.30. al. Tenura. 1896.19. pro possessionis titulo, sive modo quo quid possidetur: Prædii lex, quandoque pro feudi vel dominii circuitu. Unde nostratium Tenancy, & Tenure, de quo vide Cowell. Interpr. in voce.

Tenementale.] Vide Decima.

Tenseriæ.] Vide Tassare.

Terra hæreditaria.] 826.21, 931.14. testamentalis. 923.54. Intellige (ut his in locis aliàs reperitur dicta) Bocland: quæ quà libera, & ex integro possessa, tum hæreditaria, tum testamentalis; ad hæredes sc. transitura, nisi à possessore testatò alienata. De quo vide Bocland, supra.

Terrarius.] 766.4. Fundum vel prædium occupans aut possidens: juxta Saxon. lanð-agenð, al. lanð-hæbbenðe; Idem, ni fallor, qui Spelmanno nostro Landgrande man, in Glossar. ubi viatorem vertit: potius, terræ vel fundi proprietarium; cui contrarius unlanðagenð, à privandi particulâ, un, præpositâ. Terrarius autem Forensib. nostr. Terretenent.

Textus.] 1584.24. 1765.55. 1770.6. 1864.14. Idem, ut opinor, ac alibi Registrum, al. Regestum; sic dictum verò, quod purum putum textum, (chartas sc. sive donationum tabulas, & similia) absque ullâ omnino commentatione contineret, secundùm eam vocis explicationem apud Martin. Scriptum sc. quod fundamenti loco habetur, ut cum textum & glossam. h.e. interpretationem opponimus. Atque hinc fortè Codicis illius nomen ab antiquitate jure optimo celeberrimi ad ecclesiam Roffensem pertinentis, ab Ernulpho, loci Episcopo, tempore Henrici reg. 1. ut fertur, conscripti, Textus Roffensis vulgò dicti: Tales etiam, ut mihi persuasum, duo textus illi apud Mat. Parisium in Vitis pa. 51. l. 34.

Thaynus.] 846. 16, 18. Regis. 765.34. 930.14. Secularis. 845.66. Vide Tegnio. Monendum hic, quod è LL. Canuti de Hereotis, apud Lambard. ca. 67. hic Latinè exhibitis, col 930. hæc omittuntur: ⁊ cyninges ðegnes heregeata inne mid Denum ðe his socne hæbbe. IIII. punð. i. & Thaini regii, qui liberam habuerit jurisdictionem, heretum apud Danos iiij. libræ. quæ post, & in Estanglia ij. l. inserenda.

Theam.] 957.35. quod al. Team, quandoque Theme dicitur. Est autem (uti hoc in loco illustratum) laudare auctorem, i. revoucher garant, & quandoque dicitur sequela nativorum. Duplicem vides vocis significationem; de quarum priore, satis supra in Advocare, & Cenninga. De posteriore Reynerus, & Cowellus explicatiùs sic: Regale (inquiunt) privilegium est, quo qui fruitur habet villanorum. i. servorum & mancipiorum intra feudum suum propaginem, & potestatem de illis, ut de cæteris suis, seu liberis seu bonis mobilibus vel immobilibus, pro libito disponendi. Vox utroque sensu a Sax. team soboles, propagatio, quod à tyman, propagare, parturire, partum edere; unde nostratium teeming. Per sequelam itaque nativorum, supra, intellige mancipiorum sobolem vel propaginem.

Thelonium.] Vide Telon.

Thesauraria.] 1946.58. & alibi. Officium sive munus thesaurarii vel quæstoris, item gazophylacium, sive locus ubi reponitur thesaurus. vulgò, a Treasurie.

Thor.] 74.18. Vide Othan.

Thrimsa.] 845. 59, 63, 64 65. A Sax. ðreo, quod tria sonat, effictum. Est igitur Thrimsa trium solidorum nummus. Sic Lambardus in voce. Cl. autem Seldenus tertiam solidi Germanici partem vult, Tremissi eorum respondentem. Cum autem duo thrimsarum millia, è quibus, jure Anglorum, Thaini capitis æstimatio constat, 1200. solidis respondeant, quibus Mercii Thainum æstimant, eâ saltem computatione quâ (quinque denariis, pro more Saxonum, in solidum computatis) 1200. solidi faciunt 25. libras, Thrimsa, si moneta percussa genus fuerit, mihi videatur esse trium denariorum nummus: in quo tamen planè non acquiesco, eo quòd in Lege Æthelstani regis de Weris, in Textu Roffen. sic legam: Ceorles wergyld is cc. ⁊ vi. ⁊ lx. ðrimsa. þ biþ twa hund scyllinga be myrcna lage. i. Villani wergildum est CCxvj. thrimsæ. h. e. ducenti solidi Merciorum lege.

Thumelum.] 765.62. A Sax. ðymel, nobis thumbe, pro pollice. De porco hìc dictum, cujus pinguedo ad pollicis latitudinem excreverit.

Ticimium.] 848.27. Pecoris ticimium, &c. Hoc Spelmanno, in voce Centtus, pecoris cinnitum. Malè, ni fallor, uterque: potius Pecoris tinnitus, quod quibusdam tintinnum, aliis tintinnabulum. Idem autem id quod aliis Skella, Skilla. voces omnes à sono factæ, & rem signantes, sonitus gratiâ, pecori impositam, campanulam puta. Verisimilius autem istud hinc videtur, ex verbis subsequentibus: & unumquodque reputatur melda. i. manifestatio, cui suffragatur illud Amoinii, à Cl. Lindenbrogio in Tintinnabula jumenti laudati: Mos quippe (inquit) antiquus inoleverat Francis, & maximè Austrasiis, ut pascentibus equis tintinnabula imponerent, quo si fortè longiùs in pascendo aberrassent, eorum sonitu dignosci possent.

Timberlode.] 2140.31. 2141.2. Servitutis genus, quo vassallus obligatur materiam sive lignum, de sylvâ ubi prosternitur ad domini sui domum deferre. à Sax. timbre, nobis timber, i. lignum, tignum; & lade, nobis load, onus.

Tiparium.] 1124.7. Vide Bulla.

Toftum.] 2142.31, 39. Est locus ubi aliquando

 stetit

ftetit ædificium. Ita Cowellus noſtras ex Weſti Symbol. Vel aliter, inquit Reynerius, eſt genus luci parvuli, ſeu loci conſiti arboribus minuſculis. Sanè eo ſenſu nobis hodie, a Tuft of trees, *Gallis* Touffe de bois.

Tolneum.] 949. 11. *Impoſitio, tributum, vectigal: idem, ut conjicio, ac* Teloneum, *al.* Telon.

Tonellus.] 2010.42. *Parvum dolium. A Gall.* Tonneau; *nobis,* a Tunne.

Torchia.] 2692. 22. *Fax, tæda: à torquendo. Ex funibus enim tortis, & cerâ circundatis conſtat: unde aliàs* Funale *dicitur. Gallis cum Anglis,* a Torch.

Tornamentum.] 1453.32. Torneamenta. 1261. 11, 22, 24. *Sunt haſtiludia, ſive ludicræ pugnæ equeſtres, Gallis & Anglis vulgò,* Tournaments. *à Gallico* tournoyer. *i. circuire, decurrere: aut ab Ital.* torniare, *quod idem. De voce multis Watſ. & Voſſ. quæ iterum occurrit col. 2408. l. 64. ubi hæc,* apud Turonem exercituum, *ſic eſſe corrigenda,* ad tyronum exercitium, *loca hæc priùs ſignata planè probant.*

Towagium.] 1941. 56. *Idem quod Gallis* Toüaige. *i. navis ductio per naviculas alligatas; ſive ejuſdem ad alterius navis puppim alligata. Vulg.* Towage. *Forte à Sax.* teon, *trahere, ducere; unde eis* toga, *dux;* hepetoga, *exercitus ductor, vel conductor.*

Trabs.] 979.9.—— de cujus eccleſiæ una *trabe* v. mille marcas argenti corroſit, unde regis manum impleret & papæ occupationes falleret. Ditaverat namque Leofricus locum illum auro & argento, gemmis & reliquiis. *Trabſella (ut Watſius conjicit) quæ criſtam muri ſeu* antemuralis, *(ut quidam vocarunt) altaris faciebat. Talis (ni fallor) ſtructura illa prænobilis, lignea quidem, ſed ſingulari operâ, artificioque ſculptili, perfecta, ac à fronte deaurata, quæ in majori eccleſiâ Cantuarienſi, retro ſummum altare, tranſverſo choro erecta, nuper ſtetit: & quâ de cauſâ ſublata, cum omnibus reliquiis, & id genus offendiculis fuerit olim repurgata, nec ipſe video, nec, ut opinor, quiſquam alius ad ſobrietatem ſapiens.* The skreene *vulgò vocabatur, quod reliquiarum ſcrinia olim ibi repoſita. Unde illud Gervaſii noſtri Dorobern.* 1289. 60. Scrinia reliquiarum de ſublimi *trabe* deorſum in pavimentum dejecta confracta ſunt, & reliquiæ diſperſæ.

Traditio.] 215.1. 222.21. 655. 23. *Proditio: vulgo,* Treaſon. *à Gallico* trahiſon. *Ita* Traditor, 460.19. 548.19. *pro proditor. vulg.* a Traytor, *Gall.* Traiſtre. *Hinc noſtrum* to betray, *pro prodere, inſidiari, Gall.* trahir. *Quid autem* Traditor *ſit ſermone eccleſiaſtico, vide apud Ludovic. de la Cerda, Adverſar. ſacr. ca. 35.3.*

Traditioſe.] 2601. 54. *Traditorum. i. proditorum more.*

Tranſverſum.] 912. 53. Traverſum. 468. 63. *Idem quod alibi* Tranſitorium, *quandoque* Paſſagium: *vectigal ſc. ſive cenſus ob veniam tranſeundi, ſive pecudes agendi, quidve portandi per terram alienam; quod nobis cum Gallis* Toll travers *dictum. De quo vide Cowell. Term. Juris, & Cotgrav.*

Traylbaſton.] 2494.49. 2530. 17. 2559.64. 2606.43. *Walſinghamo, in hiſtor. ad ann.* 1305. Traybaſton: *quod (inquit) ſonat* Trabe baculum. *Mat. Weſtmonaſterienſi, ad eundem ann.* Traylebaſton. *Inſtitutum ipſum, una cum nominis ratione, (ſiquidem ab eo cæteris omnibus hiſtoricis luculentius exhibitum) habe ipſiſſimis ipſius verbis:* Circa eadem verò tempora proceſſit in publicum novum inquiſitionis Breve, quod Angliće dicitur Traylebaſton, contra intruſores alienarum terrarum, qui propter timorem conquerentium, ipſas terras, vel prædia, in manus potentum alienarunt. Et contra conductitios hominum vapulatores, qui ab uno viro conducti, volebant, propter unam ſummam pecuniæ, alium vapulare, & iterum à vapulato propter duplum centum vel amplius, revapulare nequiter conductorem. Et contra conductitios, promptos ad capiendas ſeiſinas, contra juſtitiam, vi & armis, in eccleſiis, terris & aliis tenementis. Contra hujuſcemodi pacis infractores, raptores, incendiarios, murdratores, pugnatores, & falſos aſſiſatores, deputantur per Angliam diverſi juſticiarii per hoc Breve, ad faciendum vindictam in nationibus inopibus, increpationes in populis locupletatis. Per hoc quidem Breve, multi perempti, multi noxii; pauci innoxii ſunt inventi. Adeo quidem rigide proceſſit hujus coercionis juſticia, quod pater proprio filio non parceret, ſed increpans caſtigaret. Præ timore autem multi exterriti, ſpontaneè exulabant, & per fugam & redemptionem pecuniæ crevit fiſcus. *Sic ille. Vox eſt Gallica, compoſita (ni fallor) à* trailler. *i. venatorum more perſequi, inveſtigare, indagare, inquirere: &* baſton. *i. baculus, fuſtis: quaſi in percuſſores & pugnatores ejuſmodi præcipuè formata inquiſitio.*

Trepget.] 2672.2. *Machina bellica, ſaxa ejaculans ingentia, ad muros diruendos; Chaucero noſtro,* trepeget; *aliis,* trebuchettum; *Gallis,* trebuchet; *ab eorum* trebucher, *quod eſt ex alto aliquid deturbare. De quo pluribus doctiſſ. Voſſius & Watſius in voce, quos velim adeas. Nec hoc tantùm ſenſu vox iſta noſtratibus olim nota: nam & machinam ſignavit, quâ mulieres in vicinorum infeſtationem rixoſas, in fluvium vel puteum præcipitabant, & inde tandem extrahebant. Vetus liber in eccleſia Cantuar.* Hadlegh. Et *Trebuchettum* dicti manerii debet ſtare juxta ſtagnum molendini aquatici Dni Prioris in prædicta villa. Tumberellum *aliter nominarunt: de quo alius ejuſdem loci codex MS. ſic:* Middeltune. *Tumberellum* verò ſtat ultra quendam puteum ex oppoſito manerii, verſus auſtrum, in quodam loco vocato Suthmede. *Vide* Tumberellum.

Treſtella.] 2011. 4. *Idem ac Gallis* Treſteau. *i. Tripus.* a Treſtle *vulgo.*

Treugæ.] 522.39. 941.40. *Induciæ ad tempus aliquod, fide diſſidentium firmatæ. Vulgo,* Truce, *Gallis* Treves, *unde &* Trewiæ *eoſde ſenſu, quomodo* 506.27. 597.30, 50, 63. *Forte à German.* truewe, *Sax.* treope, *fides. Vox omnibus notiſſima.*

Trewiæ.] *De voce jam dictum in* Treugæ.

Triare.] 2068.15. *Vox juris noſtri forenſis, cauſam agere, rem probare, actione experiri, examen litis ſubire, notans; vulgò,* to try: *à terere, inquit Minſheus. Malim à Sax.* trpipian. *quod probationibus innocentiam ſuam oſtendere ſignificat: item, fidem ſuam injuſtè in dubium vocatam probare, ſeque dignum cui fides habeatur: fidum ſc. vel fidelem; qui Sax.* trype *dictus, Angl.* true: *atque hinc & fidum, & probatum amicum, vul-*

vulgo dicimus, **a true, or a tried friend.**

Tributarium terræ.] 2219. 34. Dedi etiam illi xc. *tributaria* terræ bipartita in duobus locis, &c. *Ubi* xc. tributaria terræ, *pro terris, forte, tot tributariis, hominibus sc. qui censum reddunt annuum, elocatis; vel ubi xc. homines ejusmodi inhabitant. Sed amplius cogitandum.*

Tricennalia.] 1879.28. 1885.19. *Vide* Tritenniarum officium.

Triforium.] 1294.50. *& alibi.* Supra quem murum via erat quæ *triforium* appellatur, & fenestræ superiores. 1298.43, 44, 58. *Imo in ipso muro, in modum claustri, per muri seu parietis interiora, eo fine ducta, ut transitum prabeat locum ambire sive perlustrare & circuire ex alto volentibus. Nobis hodie,* **a thorough-fare,** *pro loco pervio. i. via publica, à Sax.* ðuph, *per, &* faran, *ire: Belgis,* **deurvaeren.** ¶ *Eadem, ni fallor,* (Parvisium) *vocis ratio, de quo Mat. Parisius, histor. pag.* 798. 17. Cogebatur (*inquit*) ille pauperculus multis diebus scholas exercens venditis in *Parvisio* libellis, vitam famelicam protelare. *Quod ecclesia partem quandam inferiorem, à parvis pueris ibi edoctis ita dictam, autumat D. Watsius, in Glossario. In eandem sententiam Cl. Vossius, (parvulorum enim scholam, vel gymnasium, vertit:) ut & ante horum utrumque V. Cl. Isaacus Wakus, in* Musæ regnantes, *aliique. Quorum pace, vocem ortam, & Latinè factam conjicio à Gallico* Parvis, *aliàs* Pervis, *quod (Cotgravio teste) templi; magis autem proprie, palatii, aut alterius ejusmodi domus atrium exterius, significat. Priori vocis sensu vel notatione,* Parvisium *accipiendum puto apud Parisium, pro sacrarum ædium atrio scil. vel porticu: posteriori verò,* Pervisum *apud Fortescutum, de laudibus Legg. Angliæ, ca.*51. *&* Pervise *apud Chancerum, pro palatii nimirum atrio, vel areâ illâ à fronte aulæ Westmonasteriensis, hodie* **the Palace yard** *vulgò nuncupatâ, quem in locum diversoriis plenum, hodieque diebus juridicis clientes cum causidicis (quoties opus fuerit) consulturi, forum & aulam strepitu repletam exeuntes, solent se conferre. Et quòd ita etiam se res habuerit tempore Fortescuti, verba ejus satis arguunt:* Placitantes (*inquit*) tunc se divertunt ad *Pervisum* & alibi, consulentes cum servientibus ad legem, & aliis consiliariis, &c. *Quæ de loco eo nomine noto, non autem de quovis exercitio sic dicto (ni fallor) intelligenda. Ad vocem apud Oxonienses quod attinet, eam accipiendam arbitror alterutrâ notatione; quatenus sc. sive porticum signat, sive exterius atrium: quod exercitia ibidem sic vocata, cum quasi pravia sint & preparatoria, ad doctrinæ tantùm porticum vel exterius atrium, non ad penetralia vel adytum ejus, pertineant; peracta nimirum à nondum graduatis, talibus sc. qui nullo gradu scholastico vel Academico adhuc insigniti, liberales artes à limine duntaxat, vel ab atrio salutarunt; in domum ipsam transire, aut ædes intrare, nondum permissi.* Parvisium *itaque aliàs* Pervisum, *à Gall.* Parvis, *al.* Pervis, *pro porticu, vel atrio. Unde autem vox illa Gallica? Quòd à Latino* parvus *veniat, justè dubitandum censeo. Quid enim porticus aut atrium ejuscemodi ad parvos, parvulos, aut pueros: aut quâ tandem ratione parvulis censenda magis propria vel peculiaria quàm adultis? Præterea, refragatur vocis interdum scriptura per e,* Pervisum *scil. uti apud Fortescutum, & Chancerum. Si replicetur, disputationes illas Oxonienses,* Parvisias *dictas ita esse nominatas, respectu quarundam aliarum, quas* magnas *vocant: respondeo, disputationibus ejusmodi id nominis (olim penitus incognitis) recens datum, idque ab iis solummodo qui vocem à* parvus *trahere conantur. A* parvus *igitur vocem ortam affirmantibus assentire nequeo. Num itaque à* prævius; *quod per atrium & porticum in domum recto pede ducitur? Mallem, ut supra monitum, à* pervius, *quod ejusmodi loca pervia sint, non clausa, sed quæ liberum omnibus prabent ingressum: eodem planè sensu, at* forum *illud divi Nervæ, quod auctor ejus Lamprid.* transitorium; *Aurelius Victor autem,* pervium *vocant. De quo vide Cl. Casaub. & Salmasium.*

Parvisium. (margin)

Trigintale.] 1914. 40. *Vide* Tritenniarum officium.

Trinovantum.] 2484. 20. ——— & ædificavit (*Brutus*) civitatem quam *Trinovantum* nuncupavit, quæ modo dicitur London. *Historiam olent hæc Monemuthensem; quibus credat cui placeat. Mibi quidem, Lelandi* [a] *& aliorum pace, cum præstantiss. Cambdeno, & aliis, aliter visum. Locus autem unde illud aliud nomen,* **London,** *sortitus sit, jam ostensum in voce.*

[a] *Cygnea cantio.* in Trenovantum.

Trista.] 367.33. In quo Rex cum cæteris superior constitisset, secundùm legem venandi quam vulgus *tristam* vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obsessa undique bestia, ubicunque eligeret exitum, inveniret exitium. *Locum integrum exhibui. ut* Trista, *& hic & apud Matt. Parisium. quid sibi velit, in promptu sit. Servitium vel officium planè sapit, fiduciâ mixtum: & ad immunitatem à tali onere & fiduciâ significandam quandoque extenditur, de quo vide Manwodum nostrum a Cowello exhibitum in voce; quâ Chancerus utitur pro metâ, vel limite: nec, ut appareat, incongruè. Origo, ni fallor, à nostratium* **Trust,** *i. e. fides, fiducia. unde illud equitis Coci, Institut. par.*4. *pa.* 306. ¶ De Tristis, **anciently written** traistis, **and is derived of** traist, *i.* **trust, and signifieth,** ubi alii homines manentes in eadem foresta tempore quo dominus chaceaverit in eadem venire debent, & confisi sunt, Anglicè, **are trusted,** ad tenendum leporarios certis locis assignatis pro feris ibidem expectandis & capiendis. Quietum esse de hoc servitio.

Tristegum.] 2316. 63. ——— post prandium cum intraret cameram vidit unum *tristegum* cum imagine ad similitudinem unius sagittarii. &c. *Vocem usurpat etiam Greg. Turonen. hist. li.*8. *ca.*42. *item Mat. Parisius in histor. minori MS. unde hæc per illustrem illum genere & eruditione virum, Rogerum Twysdenum, equitem aurat. & Baronettum, nuper excerpta, mihique perhumaniter transmissa:* Anno Dom. Mclv. natus est Londoniis pridie kalend. Martii Henrico novo Anglorum regi ex Alienora regina sua filius legitimus, & vocatum est nomen ejus Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ prius fuerat Romanorum imperatrix, & postea comitissa Andegaviæ, quæ, ut prædictum est, clam concepit ab Stephano qui eam duxerat ad comitem Andegaviæ maritandam in nave, sc. in quodam *tristego* navis ipsis pro thalamo præparato, quæque ciò comiti sponso suo copulabatur. Latuit ille conceptus

 omnem

omnem hominem præter ipsam solam, sicut & ipsa confessa est quando rex Stephanus parabatur ad prælium apud Egelaw planitiem quæ in partibus Angliæ est occidentalibus. *Vox ortu Græca: Græcis enim τρίστεγον pro tertiâ contignatione. Act.* 20. 11. *τρίστεγον vertitur* tertium cœnaculum, *Anglicè*. **the third loft.** *Idem fortè quod Latinus* solarium: *vulgò*. **a Sollar.** Tristega *doctiss. Junio, & aliis, pro trium contignationum ædificio, quia singula sunt tecta suis tabulatis. Ita quod*, in tristego navis, (*uti nobiliss. ille Baronettus, in suâ de voce conjecturâ mihi simul apertâ*) *idem sonet ac, in quodam tertio navis tabulato.*

Tritenniarum officium.] 403. *penult. Officium illud pro defunctis, olim* Trigintalia, *atque inde* **Trentals**, *vulgò dictum, quod scil. ad unius mensis terminum, i. triginta dierum, à missifico pro animâ defuncti, ut dicunt, præstatur. Vulgò aliàs*, **a Moneths mind.**

Trithinga.] 818. 65. Centurias quas Hundredas dicunt, & Decurias quas *Trithingas* vocant, instituit, &c. *Aliàs, & fortè rectiùs*, Tithinga, *vel* Teothinga: *à Sax.* ꞇeoð. *i. decimus. Significat autem decem familias, pariter inter se obligatas, ac Regi sic obstrictas, ut quod unus erga eum peccasset, id necesse haberent præstare universa. Quique caput harum foret*, Teothingus, *aliàs* Teothung-mon, *vulg.* **Tithingman.** *i. Decurio, dicebatur. De quo pluribus Spelmannus in voce* Friborga, *& nos supra in* Decima. *Non tacendum interim vocem alio sensu quandoque usurpatam, sc. pro tertiâ comitatus vel provinciæ parte, quo sensu* Trithinga *rectè scribitur. De hoc autem vide LL. Edo. Confess. ca.* 34. *& Cowelli* Interpr. *in voce.*

Trivallis.] 2407. 14. ——imperator pactâ cum duce Austriæ tertia parte provenientis commodi, regem Ricardum dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in *trivallis*, ubi dicit Aristoteles, Bonum est occidere patrem. *Scribe* Trivallis: *Castelli nomen est, Mat. Parisio* Triballis *dicti, Hovedeno verò, qui carcerem vocat*, Trevellis.

Truffa.] 1278. 63, 64, 67. *Joci, sive lusus, ac nequitia eorum qui vulgaribus magis placere animus student, quam viris piis & gravibus. A Græco τρυφὴ, quod delicias ac luxum notat. De quo pluribus Vossius, quem vide. Gallus* truffe, *&* truffer, *eo sensu. atque hinc fortè nostratium* **trifles**, *&* **trifling**, *ut &* Trufeles *hic*, 2064. 60.

Truncus.] 547. 32. 1399. 57, 64. *Capsa, arca, cista, scrinium: vulg.* **a trunke**, *Gallis autem, sensu quo & hic* (*nempe pro pauperum cistulâ in templo positâ*), tronc; *à Latino* truncus, *eâ significatione quâ stipitem notat, quòd ex eo fieri soleat.*

Truffare.] 2594. 50. *Suffarcinare, convasare, vasa colligere. A Gallico* trousser, *unde nostratium* **to trusse**, *&* **trusse up**, *illo sensu.*

Tumberellum.] 2021. 52. *Instrumentum inventum ad pœnam mulierum rixosarum, quo in aquam dejiciuntur, immerguntur, & cum bene madidæ, & potæ tandem extrahuntur. Vulg.* **a Tumbrell**: *fortè à Sax.* ꞇumban, *unde nostrum* **to tumble**, *Gall.* tomber, *volvere, devolvere, volutare. Bractono* Tymboral, *&* Tumboral.

Tungravio.] 898. 15. Tungravius. 902. 21. *à Saxon.* ꞇun-ᵹereꞅ, *id est, villæ præpositus, à* ꞇun, *hodie* **towne**, *villa; &* ᵹereꞅ, *præpositus, præfectus.*

Turnum (*al.* Turnus) Vicecomitis.] 2021. 60. 2053. 26. 41. *& alibi. Ad verbum significat* Vicem vicecomitis, *id est, duo tempora in anno, quibus ille universi comitatus sui conventum celebrat. Idem, ni fallor, quod Saxonibus* ꞅcyꞃe-ᵹemoꞇe. *De quo vide Cl. Seldeni Not. ad Eadmer. pag.* 166. *& Cowell. in voce. Vox est à Gall.* tour, *quod nobis* **turne**, *i.e. vicis.*

Twelfhyndus.] 823. 23. 846. 24, 25. *Vide* Hyndenus homo. *Postea*, 854. 17. *occurrit* Twelfhindus, *sed mendosè, nec aliter locus ipse. Utrumque sic restitue:* Et si eveniat ut aliqua tribus adeo magna sit & fortis, intra terram sive extra terram, (*sive sit de classe*) twelfhyndorum, sive twyhyndorum, ut rectum nostrum difforciet, &c. *Sic enim Saxonicè habetur in Textu Roffensi*: Anꝺ ᵹiꝼ ꝺonne þ ᵹebyꞃiᵹe. þ ænıᵹ mæᵹþ ꞇo ðam ꞅꞇꞃanᵹ ꞅý. ⁊ ꞇo ðam mýcel. innon lanꝺeꞅ oððe uꞇon lanꝺeꞅ. xii. hýnꝺe oþþe ꞇꝩyhýnꝺe. þ uꞅ uꞃeꞃ ꞃıhꞇeꞅ ꝩýꞃnen. &c. *Hic autem aliàs* Thegen, *al.* Liberalis homo *dictus. LL. Canuti reg. Latinè exhibita in Text. Roffensi*: Si in domo liberalis, quem supra **Thegen** nominavimus, & quidam dicunt **Twelfhendman** hoc fit, &c.

Twyhindus homo.] 767. 30. *Præter hunc, sæpius in hoc opere occurrunt* Sexhindus, *&* Twelfhindus: *quorum singuli, qui & quales sint, superiùs dictum in* Hyndenus homo. *quibus adde Lambard. in voce* Æstimatio; *item in Itinerar. Cantii, in* Mepham: *doctiss. etiam Spelmann. in* Homo. *Dictiones planè sunt composita. Quod autem* hindus (*posteriorem compositi partem*) *à centum deductum volunt, suspectum hoc mihi; utpote cum non* hund, *sed* hind, *constanter scriptum occurrit. Ab* hyndene *potius petendum reor, ut supra fusiùs in* Hyndenus homo. *Hic autem al.* Ceorlman *olim dictus. LL. Canuti reg. Latinè descript. in Text. Roffensi*: Si quis per *Hloth* occiderit hominem quem quidam Angli vocant **Twihindæ** & alii **Ceorlman**, qui illum, &c.

Tyhtbysig.] 926. 41. i. accusationibus infamatus. *Potius*, implicatus. *Vox merè Saxonica, composita à* ꞇyhꞇ, *accusat. &* byꞅıᵹ, (*unde nostratium* **busy**) *implicatus, occupatus, versatus.*

Tyhtlan.] 894. 41. *Vox omnino Saxonica*, accusationem *signans.*

V.

VAcatura.] 1035. 10. 1358. 8. *Beneficium ecclesiasticum nondum vacans, sed vacaturum.*

Vadia.] 1209. 20. *Stipendium, salarium, præmium, merces. vulgò*, **Wages**, *Gallice* Gage.

Vadiare.] 821. 62. 844. 24. *Pignori supponere.* Bellum autem vadiare, 937. 55. *quid sit, vide supra, in voce* Bellum.

Vadium.] 658. 25. *Pignus. Saxonibus* ꝩeꝺ. *Vadium autem* mentiri. 762. 46. *est pignus depositum deserere; cautionem pignore firmatam negligere. Quod enim hic* mentiri, *Saxonicè habetur* aleoᵹe: *hoc autem ab* aleoᵹan *fluens, mentiri; & per translationem non curare, significat. cui contrarium* ᵹelæꞅꞇan, *quod implere, præstare, exequi, sonat. unde illud in LL. Aluredi, ca.* 1. *ubi de juramentis & pignoribus*: þ ıꞅ þonne ꞃıhꞇꞃe ꞇo aleoᵹanne. ðonne ꞇo ᵹelæꞅꞇanne. i. tunc justius est ut resiliat,

hat, quàm impleat. *Vel, (ut Lambardus) resiliat potius quàm cœpto insistat. Alibi,* ȝe hiom ȝeluȝon eoppe peðde ⁊ eoppe aðaſ. *i.* Pignus & juramenta eis non præstitistis. *Item,* heo hire ȝehat aleah. *i.* votum ipsa violavit.

Vadium ad remanens.] 1387. 4. *Vadimonium, forte, vel pignus, penes quem deponitur, tanquam confiscatum, remansurum; conditione, vel re de quâ cavetur non præstitâ.*

Valettus.] 2541.31. 2563.15. *& sæpe. Alibi occurrit* Valectus. *Vox satis diversæ significationis. Nobilem enim pupillum quandoque sonat, equitis scil. aut alterius viri nobilis defuncti filium & heredem, nondum maturæ ætatis, eoque alterius patrocinio & custodiæ mancipatum. Interdum ingenuum & generosum juvenem regi, aut magnô alicui viro à sequelâ & familiâ, puta a cubiculis, aut ejusmodi. Hsec autem ministrum militarem, juvenem bellicosum: talem, ni fallor, qui alibi, quandoque* scutifer, *quandoque* serviens, *quandoque* armiger *nominatur; equitis scil. (militem vulgò vocant) à servitio vel ministerio. Gallis* Valet, *apud quos hodie, ut & apud nostratium posteriores, vel equisonum & similium, nomen factum est, & in* Varlet *tandem transiit. De quo pluribus illustriss. Seldenus, Tit. Honor. par.2. ca.5. §.47.*

Vanga.] 1459.8. Unde factum est ut rustici imperiti *vangis* & fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti. *Ubi* fossoribus *pro* fossoriis. Fossorium *autem, ut &* vangam *Vossius vertit* ligonem. *Vocabular. Anglo-Latin. ann.1440. conscript.* Spade. Vanga. Fossorium. *Origo fortè à Saxon.* ƿanȝan, *quod Belgis* V. *pro* F. *amantibus,* vanghen. *i.e. capere, manu prehendere: nobis hodieq;* to fang, or fong. *unde &* fangs, *&* fingers, *pro manibus, & digitis: item & unguibus.*

Vassallus.] 1122.5,7,13,17, *&c. A* Vassus, *diminitivo vocabulo, cliens fiduciarius inferioris ordinis. Unde* Vassalagium, *h.e. Vassalli obsequium; quod, &* Homagium, *pro synonymis. Sunt qui & hoc &* Vassus, *à Latino* vas *deducunt: verùm si (ut Lindenbrogio traditum) vocabulum sit ortu Gallicum, mihi persuaderem ut veniat à Gall.* bas *al.* basse. *i.e. humilis, submissus, inferior: unde jurisdictio quam* bassam *vocant, altæ è diametro opposita. Talis etiam hominis ejusmodi conditio: siquidem qui* Vassus *factus, domino & patrono suo redditur devotus*[a], *addictus, ejusque potestati & dominio supponitur, servitium & voluntatem suam, tanquam homo ejus (ut loquuntur) subiturus. Huic astipulatur vocis* (bassus) *eopse sensu usurpatio in quibusdam LL. Aleman. & Longobard. locis à Lindenbrog. & Spelmanno in Glossar. suis jam signatis. Adde (quod me docuit Martinius in Etymologico)* B. *in* V. *consonum in scripturâ Longobard. (quibus ista vox mirè familiaris) mutari solitum. Item* B. *&* V. *Gothismo confunduntur. Idem Martin. in voce* Ovis. *Nec hoc Longobardis peculiare, ut Vossio monitum in voce* Scutia. *Hinc fortè* Ballivus *(i. præpositus) quandoque scribitur* Wallivus, *quomodo apud Hundium in Metrop. Salisburg. to. 2. pa.425. Hinc porro* Vandum *(vexillum aut signum militare notat) pro* Bandum. *Sanè* B. *&* W. *pro unâ literâ apud Germanos ferè haberi Besoldo observatum, in* De nat. Pop. *cap.18. pag.83.* Vassallus *autem quandoque scriptum occurrit* Wassallus. *Nec plus mirandum hic,* B. *in* V. *mutatum, quàm è contra* V. *in* B. *quomodo in voce* Baro, *quam à Latino* vir, *viri quidem doctiores, & judicio præstantiores corruptam existimant. Vide Aldi Manutii Schol. in C. Jul. Cæsar. Commentar. pag. 121. & Bonavent. Vulcan. not. in Jornand. pag. 180.*

[a] *Quâ de voce vide Hotoman. Disput. cap. 3. versus fin.*

Vastellum] *Vide* Simenellus:

Vastum.] 1887. 52. *Significat terrarum sive domorum devastationem. Vulgò,* Wast. *Vide* Annus & Vastum.

Vavasor.] 1399.47. Vavassor. 473.62. *Idem (uti censet Cl. Seldenus) ac* meomera ðeȝen. *i.* mediocris Thainus, *Saxonibus. Vide* Milites, *& Cowellum, in voce; inprimis autem eund. Selden: Tit. Honor. par.2. ca.5. sect.4. pag.625, &c.*

Velvetum.] 2741.52. *Sericum villosum: pannus holosericus. Vulgò,* Velvet.

Venarium.] 931. 32. *pro* venatione, *ferarum scil. sectatione, sive persecutione, quod Gallis* venerie, *Sax.* huntaþ, *al.* huntnoþ.

Venatio.] 803. 54. 1024.30. *Ferina; sic dicta quòd venatione capiatur: Gallis* venaison, *unde nostratium* Venison.

Venella.] 1921.14. 2143.18. *Viculus, angiportus, vulgò,* a Lane. *Hinc fortè Gall.* venelle du lict, *pro spatio inter lectum & murum. Vocem habes crebro in Antiquitat. urbis Cantuar.*

Venia.] 1937.21. ——quod fratres nostri ad *Venias* sint domi in capitulo, *&c. Ad veniam sc. pro delictis, regulæ nimirum monachicæ violationibus, petendam, & impetrandam.*

Veronica.] 1221.25,30. *Gallis* Veronique. *Chaucero nostro* Vernacle; *quod quibusdam œnopoliis, ut & aliis domibus urbanis olim pro insigni præ foribus appensa. Verbi amplior explicatio ex ipso loco petenda.*

Vestiarium.] 1300. 14. *In ecclesiâ locus sacris vestibus reponendis. Vulgò,* a Vestry.

Vestura terræ.] 767. 14. *Segetes quibus terra vestitur: unde & nomen. Monendum hic, quòd in lege Saxonicâ, ubi hæc habentur, quædam sunt quæ hac in versione planè desiderantur, viz.* ſe ðe hæfð tyn hyda. ſe ſceal tæcan ſyx hyda ȝeſettes landes. *i.* qui decem occupârit terræ hydas, is dimittat sex hydas segetibus satas.

Veterum cantuum codicellus.] 1389.43. *Ita hîc vocatur liber ille, quem Roger. Hovedenus, fol.283.a.* Toper *pro* Troper, *vel* Tropar, *nuncupat, Matthæo Parisio & aliis* Tropatium, *de quo vide Watsium, & Vossium in voce: item Cl. Selden. not. in Hengham, pag.141,142.*

Ussers.] 1195 17. Præterea rex Tancredus dedit regi Angliæ quatuor magnas naves quas *Ussers* vocant, & xv. galeas. *Naves has Hovedenus, fol. 391.b.* Usiers *nominat. Cur ita dicantur, non liquet. Fortè fuerit vox loci propria. Utcunque, iis similes fuisse conjicio quæ in annalib. monachi S. Pantaleonis apud Coloniam Agrippinam, ad ann. 1203.* Usariæ *dicuntur, & postea apud eundem, ad ann. 1224.* Usenæ: *quæ quidem, uti hæ, grandiores. V. Voss. in* Usaria.

Viagium.] 2540.48. 2566.12. *& sæpe. Iter, expeditio, profectio. Vulgò,* Viage. *Gallis* Voyage: *à via.*

Vi. hundus homo.] 767. 31. *Vide* Hyndenus homo.

Villanagium.] 1435. 44,45. *Propriè & pressè sumptum*

sumptum servitutem signat à villano, i. colonariæ conditionis viro, vel villæ adscriptitio, obita; quandoque tamen ponitur pro manerii vel feudi circuitu cui villani adscribuntur; quandoque pro villanorum cœtu; quandoque, ut hîc, pro terrâ sic à dominicâ distinctâ, ut cum hæc à domino sibi reservetur, illa colonis, villanis, & id genus fructuariis elocetur: ac eadem, ni fallor, est quæ Saxonibus, al. neat-land, *al.* utland, *quandoque* gafolland, *dicta. Unde est quod hic* dominia, *&* villanagia, *ut contraria, opponantur. Vulgò,* Villenage, *Gall.* fief roturier, *al.* heretage en roture.

Villata.] 1409.58. 1410.52. 1411.1. *& alibi. Pro* villa, *vel* villula. *Gallis* villette, *item (ut & Anglis)* Village.

Villenagium.] 2635.3. *Servitutis jugum: servorum ejusmodi status & conditio, quos* Villaines, *i. mancipia dicimus. Vulgò,* Villenage.

Virgata terræ.] 767.18. *Saxonice (inquit Lambardus)* gyrdland, *nunc vulgò,* Yard-land; *fundi nempe mensura quantitasque pro ratione loci diversa; nonnullis enim in locis ex 20. aliis ex 24. aliis ex 30. constat acris.*

Visibilis.] 147.11. ——visibiles hostes, *&c. mendosè pro* risibiles: *de quo vide* Infsibilis.

Visnetum.] 1387.13. 1917.56. *Quandoque* vicinetum. *Vicinia. Gallis* voisinage. *Quod apud Mat. Paris. Hist.* 100.50. *habetur* Insueto, *corrigendum, ut horum priori locorum,* Visneto. *Aliam vocis notationem vide apud Voss. pag.637.*

Visus franci plegii.] 2015.48. *Est inquisitio aut examinatio an omnes duodecim annos nati, ut ultrà, liberum plegium habeant, id est sponsorem vel vadem capitalem, quòd regis pacem conservarent. Hoc apud majores nostros in usu fuit. Sed hodie statur juramento cujusque qui annum duodecimum compleverit. Hoc autem præcipuum est, quod in Curiâ vel consessu quem* Letam *vocant, fit. Plura vide apud Spelm. in vocib.* Francus, *&* Leta.

Vitulinium.] 2037.19.21. In primis decreta mea in *vitulinio* scripta in asseribus nigro corio coopertis. Item Decretales in *vitulinio* in corio ligatas. *Pellis vitulina, illa nempe membrana, quam Galli* Velin, *nos* Velame, *al.* Veleme, *dicimus.*

Viva pecunia.] 213.23. *Idem quod* Vivens capitale. 841.1. *quid autem autem hoc, vide supra, in* Capitale.

Ulcus.] 897.57. *Vide* Ceol.

Unceases ath.] 764.28. *Sic enim, quod ibi ax, corrigendum. Voces sunt Saxonicæ, juramenti genus exprimentes, ab utroque interprete, authori nostro sc. & Lambardo, perperam explicati.* ⁊ ðæs deadan magas him swerian unceases aþ. *Text. Roffensis rectiùs,* unceas-tes aþ. *i.e.* cognati verò (*furis*) interfecti jusjurandum præstant (*cædem ejus*) se non vindicaturos. ceast *enim Saxon. lis, jurgium inimicitia; cui* un, *adversativâ particulâ, præpositâ, contrarium signat. Juramento huic illud affine in ejusdem Inæ regis LL. cap.*24. aþas unfæhþa *dictum, juramentum scil. de* faidâ *illâ deponendâ, quâ, pro more veterum Germanorum, (Tacito teste) quis propinqui sui inimicitias suscipere tenetur. De quo vide doctiss. equitem Spelmann. & Voss. in* Faida.

Unfrithmannus.] 900.16. *Vide* Frithmannus.

Ungebendro.] 898.28. Homo qui hamsocnam faciet intra portum sine licentia, & summam in fracturam agat de placito *ungebendro*, vel qui, *&c. Ubi quid sibi velit* ungebendro, *non est apertum: forte,* sine licentia. *Locus autem adeo corruptus est, ut vel conjectura vix locus.*

Ungeld.] 900.20. *Vide* Agilde. Botolos. Emenda. Insolutus. Orgild.

Ungilda akere.] 898.29. ——jaceat in ungilda akere. *De eo dictum (si sensum loci teneam) qui quid mali faciendo vitam amiserit, ideoque inter sui similes, compensatione & sepulturâ Christianâ mulctatos, forâs projiciendus est. Vide* Ungeld.

Unlage.] 924.1. *A Saxon.* unlaga, *quod iniquam legem significat. ab* un, *particulâ privitivâ, &* laga, *lex.*

Usuagium.] 2566.59. *Usus. Gallis & Anglis,* Usage.

Uthesium.] 1917.17. *Vide* Huthesium.

Utlagaria.] 982.64.66. *Quod hic* utlagaria. *Textus Roffen. Saxonice exhibet* utlaga ðinga. *i.e. delictum quid authorem reddens exlegem. Unde Forensium nostror.* Outlary, *illo sensu. ab* ut, *extra, &* laga, *lex. Idem est*——

Utlagium.] 923.53. Et qui opus *utlagii* fecerit, *&c. Saxonice* utlages weorce, *id est, maleficium, cujus causâ author omni legis patrocinio fuerit exclusus.*

W

WAlda.] 2140.32. *Sylva illa Cantianis pariter ac Sussexianis decantatissima, Ethelwerdo olim ob immensitatem & opacitatem immanis dicta, vulgò,* the Weald, *aliàs* the Weald of Kent; *de quâ Cl. Cambdenus, semel iterumque. Vox est à Sax.* wald, *al.* weald, *i. sylva, saltus, tractus sylvestris. De sylvâ sic dictâ, multis Lambardus in Cantio suo, pag.*209, *&c.*

Waliscus.] 764.17. Regis equi *Waliscus*, qui nuntiare possit ad eum, weregildum ejus est C.C. s. *In eundem sensum Lambardus:* equiso regis Wallus, *&c. Hæsito. Sanè* cyninges horswealh, equisonem regium *signat:* wealh *enim hîc, non* Wallum, *sed* servum (*Aelfrico* mancipium) *notat. Vide LL. Ethelred. apud Lambard. par.*2. *cap.*7. *ubi ipse, ut author noster hic, col* 900. *lin.*4. *Sax.* wealh, *Latinè* servum *vertit. Ita ut* hors-wealh *idem sit ac Saxonib. aliàs* hors-ðegn, *pro equisone, vel equorum custode; domino scil. à re equariâ. (ut (ni fallor) affine posteriorum* Rad-cniht, *al.* Rod-knight, *id est, ut opinor,* minister equestris, *vel qui domino est a servitio equestri, vel ab equitatu; ut qui, lege prædii sui, cum domino equitare teneretur. De quo vide Bracton. li.*2. *de acquir. rer. dom. cap.* 16. *&* 35. *& Flet. li.*3. *cap.*14.

Walla.] 1930.61.62. Wallia. 1937.26. Wallea. 2141.62,63. *Murus; vulgò,* a Wall. *à Saxon.* weal, *Belg.* Walle: *à cespitibus propriè: ex Latino* vallum. *Hinc murus ille, agger sc. mari objectus, apud Romneienses in agro Cantiano, vulgo,* Dimchurch-wall *dictus.*

Wallicus.] 725.8. Postquam contigit *Britones* modo *Wallicos*, à quodam duce eorum *Gwallone* sive à *Galaes* regunula sic vocatos, *&c. In eandem sententiam, Galfridus ille Monimuthensis, & ejus sequaces, non pauci. Quam ut mittam, utpote à doctis virpe satis jam convulsam, Giraldum illum*

Cam-

Cambrensem, ejusdem ævi scriptorem, audiamus: Wallia (*inquit*[a]) non à Wallone Duce, aut Wendoloena regina, sed à barbaricâ potius nuncupatione nomen accepit. Saxones enim regno occupato Britannico, quoniam linguâ suâ extraneum omnem *Wealh* vocant, gentes has sibi extraneas Wallenses vocabant, & regionem Walliam. *In eadem ferè verba Polydorus Vergilius, (hujus, ut apparet, assertionis non primus inventor, etiamsi sic glorietur, ut D. Powello ad Giraldi marginem & alibi, rectè observatum:) Histor. Angl. li.1. quem etiam vide lib.3. Hos sequuntur Paul. Jovius a Vito Basingstochio exhibitus, Notis ad Hist. Brit. li.9. cap.7. Humphr. Lhuyd. Descript. Britann. Fragmen. fol. 46.b. Guil. Lambard. verb. explicat. ante archaeonom. in voce* Walius, *prædictus etiam D. Powell. Descript. Walliæ, loco Historiæ præfixâ. Guiliel. Cambdenus, in Britannia sua, de Cambro-Britannis & Cornubiensibus verba faciens, & plures alii: quibus ipse potius assentior quam aut Monimuthensibus illis, aut aliis, qui vocem* Wallicus, Wallilcus, Wallus, *à Gallo ducunt; ut &* Wallia *à Gallia, quasi gens sic dicta originitus fuerit Gallica, & inter Gallos, Saxonum opinione, censenda, numerandaque. Sic inter nostrates Richardus Versteganus, Restitut. ca.5. quem in hunc finem citat Spedus nostras de Wallis agens, & alii quidam. Inter exteros autem, Buchananus, Rerum Scotic. li.2. (quem citat doctiss. Cambdenus, in Britann. cap.1. haud procul à fine) sed & Philippus Cluverius, in German. antiqua, lib. 1. ca.9. necnon Gerard. Vossius, de vitiis sermo. lib. 2. ca.20. pag.317. Inter utrumque etymon incertus hic incedit (inter alios) Spedus nostras, ut supra. Horum autem posteriores (qui scil. Walliam à Gallia, & Wallos à Gallis denominatos asserunt) gentem sic dictam putant à Saxonibus (Teutonica originis, & Teutonicam dialectum sequutis)* W. *pro* G. *usurpantibus. Britones autem sic (Gallos scil.) vocasse credunt Saxones, quia insulam hanc ingressi, populum non solùm Gallicè loquentem, sed & moribus cultuque Gallis fuisse adsimilem deprehenderunt. Iis autem assentiri non possum; siquidem vox ista* ƿealh, *pro Britanno, non à primo Saxonum in hanc insulam adventu, (ut assertionis illius authoribus allegatum) nec per aliquod temporis spatium postea, donec sc. Britanni in universum eversi, & in extera loca fugati erant, inolevit, imo nec à Bedâ, (datâ licet opportunitate quàm idoneâ, lib.5. ca.10.*[b]) *qui Historiam scripsit anno Christi 731. vocem Walli aut Wallia, nec ab Aluredo rege, ejus (ut fertur) interprete Saxonico, qui regnare cœpit anno salutis 871. & desiit ann 900. vocem* ƿeallaſ *hoc sensu usurpatam invenio: sed ejus loco* Britones, Britanni, Britannia, *Latinè; Saxonicè verò* Brytτas, Breoτene, Breoτon, Breτene, Bryτene, *aut simil. Gallia interim regno, non* Wallia, *sed ut hodie Latinè* Gallia; *Saxonicè verò* Gallia, Galhe, Gallaſice: *populo Gallico,* Galleaſ, Galliacynne, *aut similiter; non* ƿalleaſ, *per totum librum nuncupatis: uti, devictis tandem Britannis, qui in Gallia tractum Armoricanum transfretarunt* Galƿealaſ *nominarunt Saxones. Hoc autem quam incongruè, si Gallia & Wallia idem essent sensu; cum in patriam jam, quasi postliminio, reversi, & pristinis sedibus potiti,* Galleaſ *potius, saltem* Bryτ-Galleaſ (*uti & regionem & linguam illam Armoricanam, Brittonantem vocant) Saxonicè nominarentur, non autem* Galƿealaſ. *Quippe si Wallus Gallum, Wallia Galliam, apud Saxones significarit; cur ab eis mutaretur hic litera* G. *in* W. *retentâ interim ab eisdem eadem litera* G. *in vocibus Gallia, & Gallus? Regèret fortè quis Britwalorum, ut & Walorum mentionem in Chronologiâ Saxonicâ factam ante Britannorum plenum exterminium, & in partes Walliæ profligationem. Respondeo. Nil refert; nam & ante Saxonum in hanc insulam à Britannis invitationem utriusque mentio fit, quemadmodum & Britwalanorum in Annalib. Sax. a RR. Armachano citatis*[c], *vel Lucii regis ævo. Unde luce videtur clarius Chronologiam illam aliquamdiu post excidium Britannicum fuisse conscriptam, authoremque pro ætatis suæ more loquutum, cujus etiam rei argumentum dat, & Beda, & interpretis ejus (ut alios taceam illorum temporum historicos) altum de voce* Wallus, *aut* ƿealh *pro Britanno (ut jam monitum) silentium: quæ quamvis in LL. Inæ regis, Aluredi prædecessoris, non semel occurrat, hæ tamen non nisi longè, per centum scil. ad minus annos, post excidium Britannicum, latæ fuerunt leges. Præterea, nomen* ƿealh *Cambro-Britannis contumeliæ vel ignominiæ causâ datum perhibent Baleus, Buchananus; (ideoquè fortè Ninio, & Asserio, hominibus Britannis, omissum, quorum posterior Angliam vocat* antiquam Britanniam:) *quid autem contumeliæ, vel ignominiæ in illo nomine à Gallia vel Gallis ducto? Dicitur insuper nomen istud* ƿealh *Cambro-britannis in hunc usque diem penitus esse ignotum, qui aliud interim nomen haud agnoscunt quam* Cambrorum. *Estne autem verisimile nomen istud eos adhuc latuisse si (ut ista clamat derivatio) à voce Gallus, aut Gallia petendum sit? Hac igitur etiam rejectâ, restat ut alteram, à* ƿealh *scil. pro extero vel peregrino, pro virili corroboremus. Vel hinc autem sat planè liquet Wallos inter peregrinos apud Saxones olim habitos, quod in LL. Inæ regis Anglo-Saxonici, cap.22. ubi agitur de peregrino caso compensando, Walli, perinde ac si esset externus vel peregrinus, expressa mentio fit. Porro, peregrinæ sive alienæ linguæ peritus, sive interpres, Saxonum linguâ erat* ƿealhſτod, *al.* ƿalhſτod, *ut apud Bedam & alios videre licet. Falconum etiam apud Cambrenses quoddam genus est, quorum meminit Giraldus in suo loci Itinerario, egregios vocans & generosos; hoc addito, quòd apud regem Henricum ejus nominis secundum, maximi fuerunt æstimii, veluti reliquis omnibus in terrâ suâ nobiliores & præstantiores. Ii autem accipitrariis (Cambdeno teste) peregrini dicti: iidem fortè ac Gallis* Falcons Pelerins, *vulgo,* Passengers. *Falconi sic dicto respondet, ni fallor, Saxonum* ƿealhafoc: *voci enim simplici* hafoc, *quâ usi sunt pro falcone vel accipitre; ut peregrinitatem ejus exprimant, præposuere* ƿeal, *quod & factum in voce supra,* ƿealhſτod. *Hinc* ƿeallen *est pro peregrinari, migrare, iter facere, exulare. Unde illud Canon. Edgari reg. apud doctiss. equitem, Concil. to.1. pag.468. cap.46.* oððe of earde ƿeallige ſide ⁊ dædbote æfre þa hƿile þe he libbe. *&c. i.* vel à patriâ *peregrinetur* latè, & pœniteat semper dum vixerit; *ut & illud etiam ibid. pag.470. cap.10.* Deoplic dædbot bið þ læƿede man hiſ ƿæpna lecge. ⁊ ƿeallige beaƿfot ƿide. ⁊ *&c. i.e.* Profunda est pœnitentia (*illa*) cum laicus arma deponat & latè *peregrinetur* nudus pedes, &

[a] *In Walliæ Topograph. cap.7.*

[b] Unde (*Angli & Saxones*) à vicina gente Britonum corruptè Germani nuncupantur.

[c] Primord. ca.3. p.36.

& &c. Nec aliunde fortè nominis illius gentilitii fons, apud nostrates satis noti, **Waller,** *quo cum eruditiss. Cluverio, peregrinatorem intelligo, vulgò,* **a Wanderer, or Pilgrim**; *cujusmodi, ut videtur, erat ille qui nomen illud primus obtinuit. Hos inter peregrinatores, qui religiosarum expiationum gratiâ Hierosolymam, Romam, Compostellam, aut alia habita & credita sancta loca, superioribus seculis petierunt, nuncupari voluere* **Walbnder**[a]. *Hinc itaque, hinc inquam, (à Saxon. nimirum* pealh, *&* peallen) *ut mihi plenè persuasum, nomen illud, adulterinum, ut Giraldo; odiosum & ignominiosum, ut Balao; contumeliosum, ut Buchanano dictum,* pealh, *&* peallar, *Britannis ab Anglo-Saxonibus bello superatis, & peregrinari coactis, impositum: quorum pars in Walliam, id est Cambriam; pars altera in Cornubiam; reliqui verò in Britanniam Armoricanam commigrarunt. Primos* pealar, *proximos* Copn-pealar; *ambos autem quandoque* Bpit-pealar *nominarunt, ut à tertio Britannorum genere distinguantur, quos in Gallia sitos, inde* Galpealar *nuncuparunt Anglo-Saxones. Præter hos autem quosdam Britones in Scoticam provinciam,* **Galloway** *hodie dictam,* Pictorum *olim patriam, ut hic, 316.33. elapsos, & sedes ibi acquirentes, reperio dictos* Galwalenses, *de quibus Florilegus ad ann. 907.921, &c. ut & de rege Galwalliæ, ad ann. 974.* Stræcledwalorum *insuper nomen occurrit in Chronolog. Saxon. ann. 875. & 924. quos Asserius Meneven. & Florent. Wigorn. ad ann. 875.* Stratdutenses *vocant. Apud eund. Wigorn. ad ann. 901.* Streatgleduwalorum, *ut ad ann. 921.* Streatgledwalorum *mentio, quos Florilegus ad ann. 907, 921, 924.* Galwalenses *appellat. Hos Roger. Hoveden. ad ann. 899.* Stercglendwalos; *ad ann. autem 917.* Streeglendwalos *nominat. De his etiam sæpe in hoc opere, aliter atque aliter, ut & hic, scriptis. Hos fuisse Cambros quidam existimant. Cum autem & Cambros & Streatgledwalos, ut diversos, sub eodem anno commemoret Wigorniensis, ad ann. scil. 901. ut & Hoveden. ad ann. 899. mallem Britannos quosdam hic intelligendos, Gallovidiæ apud Scotos olim incolas; inde autem post annum Christi 870. à Pictis fortè pulsos in Cambriam ad contribules suos migrare coactos, sedemque capessentes apud Walliæ partes sive pagos illos aquilonares hodie* **Flint-shire, & Denbigh-shire** *vulgò dictos; ubi Cludæ fluminis ripas coluere, constituto ibi regno, quod (nomine à loco sumpto)* Stratecluyd *nominarunt, de quo ante memoratus Lhuydus in Descript. Brit. Fragmento, fol. 26.b. sic:* Constatque has regiones (*Cambrenses*) cum Gallovidia usque ad Cludam amnem ad annum nostræ salutis 870. à Britannis possideri, quo tempore à Scotis, Danis & Anglis multis bellis lacessiti, & tandem Constantino eorum rege ad Lochmabam in Anandra occiso, in Cambriam ad contribules suos migrare coacti sunt: regionemque omnem inter Conovium & Devam, pulsis Anglosaxonibus, qui majorem ejus partem occupaverant, sibi vendicavere; constitutoque ibi regno, quod à flumine Cluda, cujus ripas coluere, **Stratcluyd** à nostratibus, à Mariano Scoto corruptè **Streadiyclad** Walanorum dicebatur. *De hoc idem iterum postea, fol. 56.a.* Deinde verò à Britannis ex Scotia venientibus, pulsis Anglis, habitata cum valle Cluydæ Rhysoniaca & Rossia regnum constituit, quod Marianus **Streudglead**, nostri verò **Stradcluyd**, id est, Stratum Cluydæ dixere: nam Strat nomine fluvii addito, Cambri terræ tractum fluvio vicinum denominare solent, ut **Strad Alyn, Strad Towy**, & hujusmodi multa. *Sed Walliâ relictâ, ad reliqua pergamus.*

[a] *Reiner Reinec. Append. ad Chron. Slavorum. Adde & Walones, exteri scil. conscientiæ causa huc confugientes, hinc sic dicti, al.* **Strangers.**

Wapentakum.] 896.8, 23. 956.52. *& ult.* Wappentagâ. 1162.33. 1173.4. *Vocem explicatam invenias col. 957.2.* **Wapentake** Anglicè idem est quod arma capere, eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua. *Paulo infra:* **Wapentake, & Hundredus** idem sunt, quia procinctus C. villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua. *Hæc ad vocis sensum satis. Etymon autem à Sax.* pæpn, *telum; &* tæcan, *dimittere, seu potius* betæcan, *(unde nostratium* **to betake**) *tradere, committere. Sermo. Cathol. à doctiss. Wheloco, notis ad venerabilis Beda Histor. exhibit. pag. 238.* Ic þe betæce heofonan rıceſ cæge. *i.* Ego tibi regni cœlestis clavem trado. *Atque hinc fortè aquilonarium nostrorum* **Tacke** *pro firmâ, villâ scil. vel prædio elocato: quod ad censum vel redditum alteri colendum tradatur. Non me latet alios posteriorem vocis partem* **take**, *vel* **tac**, *à Sax. ut volunt* tac, *pro tactu, derivasse: sed falluntur;* tac *enim tali sensu Saxonibus prorsus incognitum.*

Warantus.] 900.61. *alibi* Warantus, *al.* Warrentus. *Qui alteri obstringeretur ad evictionem præstandam. Hinc verbum* warantizare. 699.35. *pro alteri accommodare suam in tuendo illo authoritatem, nec illud solùm sed & obligare se ad rei evictionem præstandam: hoc est, ut aliam ejusmodi æquivalentem ei tribuat. Hoc Forensibus nostris* Warantizatio, *de quo infra, 1879.1. Atque hinc (ni fallor) ortum nostratium* **Grant**, *pro concessione, & chartâ ejusdem: quòd ut plurimùm concessiones (rei præsertim venditæ) venditoris obligatione ad evictionem præstandam, firmentur. Fidem his facit Gallorum mos, qui semper g. utuntur, pro nostratium w. unde quod nobis* warrantum, warrantia, warrantizare, *ipsi habent* garandia, garantia, garantum, garantizare, *ut apud Spelm. Vocis origo, ut conjicio, à Sax.* pepian, *tueri.*

Warantum.] 2624.32. Warentum. 2678.50. *Ratihabitionis syngrapha; quâ scil. quid ratum & acceptum habetur. Vulgò,* **a Warrant.** *Vocis habes originem supra, in* Warantis.

Warda.] 1864.24, 31. 2019.65. 2197.61. *Primo locorum, pro servitute illâ reali feudi militaris, ut vocant, propriâ, quâ dominus tam curam feudi, idque in rem suam sine rationibus reddendis, durante minori ætate feudatarii; quàm etiam tutelam & educationem ipsius hæredis habet. Gallis hoc, nostratium, ut dixi, w. in g. mutare solitis,* Guardia, *id est,* Custodia. *Vox est, ni fallor, à Sax.* pepian, *tueri, defendere, Germ.* **waeren**, *al.* **waerden.** *Unde* Warda, *locorum hic secundo, & tertio, pro quadam urbis parte unius aut alterius Aldermannorum (i. Senatorum) curæ & custodiæ commendatâ. Vulgò,* **a Ward.**

Wardewithe.] 957.38. Wardewithe est sursise de garde. *Rectiùs* Ward-wite. *i. mulcta ob custodias neglectas, à* ward, *custodia, &* wite, *mulcta. Ad immunitatem etiam a tali onere vel servitio vox extenditur, ut apud author. Term.*

Jur.

Jur. in voce. Vide Flet. lib 1. cap. 47.

Wardpeni.] 1435.42. *Nummus sive denarius custodiarum causâ exactus: item immunitas à tali onere.*

Warenna.] 2134.10 15. Warennia. 2015.33. *Gallis* garenne. *i. vivarium. Hæc autem apud nos potestatem significat, vel chartâ regiâ, vel præscriptione obtentam, venandi sibi cuniculos, aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui. Vulgò,* a **Warenne.** *A Sax.* ƿeꞃian, *tueri, defendere; quòd talibus in locis, feræ & animantia sepis ope custodiantur.*

Wastellus.] *Vide* Simenellus.

Wealh.] 763.35 42. Wallus. *i. Cambro-Britannus. V.* Wallicus. *Nisi malis* Servus, *quem Saxones quandoque sic vocarunt, unde eorum* hoꞃꞅ-ƿealh *pro equisone. V.* Waliscus.

Wealreaf.] 897.48. *Mortui, maximè cæsi, sive tumulati sive tumulandi spoliatio: cujusmodi videtur furtum illud, de quo apud equit. Coc. Institut. par.3. p.110. quod inauditum vocat, viz. cadaverum effossio, & involucrorum sive linteaminum direptio. Tales sepulchrorum effractores Græcis* τυμβώρυχοι. *Adi Glossar. Lindenbrog. in voce* Walaraupa, *item* Wargus. Noffo. *Vocabulum plane est compositum: ductum fortè à Sax.* ƿæl, *i. strages, &* ꞃeaꝼ, *spoliatio, expilatio: q.d. strati & extincti spoliatio. Fusiùs autem de hoc in Tractatu nostro de* **Gavelkind,** *cap.3.*

Weif.] 2015.53. 2016.9. *Bona derelicta, cujus dominus non apparet. Forensi latinitate* Waivium, *à Gallico* Guaive, *al.* choses guaives, *illo sensu. Item animalia oberrantia, à Gall.* Estraires, *vulgò,* **Estrayes,** *al.* **Strayes,** *Latinâ formâ* Extrahuræ; *Anglico vocabulo, hodie obsoleto & sopito,* **Cumelings,** *al.* **Comelings,** *quòd Saxonibus olim pro advenis. Vide Spelm. in voce* Albanus. *Codex antiquus ecclesiæ Cantuar. MS.* **Weif.** Aver chatel ke homme weive par defaute de garant, ou kemeling. *V. Flet. li.1. cap 27.*

Wera.] 762.41. 926.23. *& alibi sæpe. Capitis æstimatio: pretium hominis. Anglo-Saxones enim (à quibus vocem accepimus) statutâ capitis æstimatione, quamplurima facinora mulctâ pecuniariâ plectere solebant: cujus gratiâ æstimabantur quique, & à summo ad infimum capite censebantur singuli, de quo supra in* Hyndenus homo. Wera *autem hîc,* κατ' ἀποκοπὴν *pro* Weregyldum, *quod vide.*

Weræ fractio.] 765.44. Omni homini liceat firmationem & *wera fractionem* negare si possit & velit. *Rectiùs, ni fallor, sic:* Omni homini liceat firmationem & *wera factionem* affirmare, si possit, & audeat. *Quid autem significet* firmatio, *vide suo loco.* Weræ factio, *est* faidæ, *inimicitiarum sc. propinqui mei susceptio pro ratione capitis æstimationis: nempe ut eatenus pro eo respondeam, & causam ejus præstem. Hoc etiam ex Sax.* onꞃacan *hic colligendum, quod* affirmare *signat, non, ut hic, & apud Lambardum,* negare: *unde vocem* onꞃaᵹu *in LL. Ethelredi, cap. ult.* affirmationem *malè vertunt ambo.*

Weræ lada.] 927.7. *Purgationem signat secundùm purgandi natale; cum tot sc. conjuratoribus, quot pro ratione natalis ejus (capitis nimirum æstimationis) qui purgandus est, jure requiruntur. Saxonibus enim, ut cujusque erat capitis æstimatio, sic ei facta est criminum, sive majorum, sive minorum, purgandorum copia. Veterum enim, ut & modernorum opinione, quo quis erat opibus affluentior, eo fuit fide dignior, & in jurejurando religiosior. Hinc illud in LL. Hen.1. cap. 64.* Thaini jusjurandum contra valet (*i. æquivalet*) jusjurandum sex villanorum. *Dictio est composita à Sax.* ƿeꞃe, *propriè, homo; tralatitiè, pretium vel valor hominis: &* laꝺe, *purgatio, emundatio. Hinc autem* secundum Weram negare 762.58. *i.e. secundi capitis sui æstimationem se purgare, tot scil. & talibus adhibitis conjuratoribus, quos & quales gradui, vel conditioni suæ conveniant.*

Weregildum.] 762.43.57. 764.18,22. *Interdum ipsam* Weram *significat; interdum autem & sæpius (ni fallor) illam partem ejusdem occisi cognatis pendi solitam, (quæ qualis fuerit & quanta, vide LL. Hen.1. cap 75.) residuo ejusdem, partim in* manbotæ, *partim in* witæ *compensationem converso. Vide easd. LL. cap.69. Vocabulum effictum conjicio ex Sax.* ƿeꞃe, *Latinè* wera, *de quâ supra (non, ut quibusdam[a] visum, à* werra, *quod pugnam & cædem notat:) &* ᵹylꝺ, *solutio, pretium, valor. Partem hujus dixi cognatis cedere, unde Saxonum* mæᵹboꞇe, *quibus institutum hoc à Germanis priscis traductum, de quo Tacitus in libro de German. moribus:* Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam amicitias, necesse est. Nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certa armentorum, ac pecudum numero; recipitque satisfactionem universa domus. *De hoc plura potes apud Cl. Selden. Jan. Angl. li.1. §.32. Voss. Gloss: verbo* Wirgild. *Martin. etiam in ead. voce, & Spelm. in* Cenegild.

[a] *Martin.*

Weregelthef.] 957.34. *Rectiùs* Weregelt-thef. *i.* (*inquit Fleta, lib.1. cap.47.*) latro qui redimi potest: *cujus vita scil. pretio, pro capitis sui æstimati ratione, persoluto, redimatur, puta occulti latrocinii reum; secus autem, si manifesti. Vide* Opentheft. *Quantum interim erraverit author noster in vocis explicatione, hinc satis est apertum. Est autem à* ƿeꞃe. *i. hominis pretium;* ᵹylꝺ, *solutio, &* ðeoꝼ, *latro, fur. Idem qui*——

Werigildus fur.] 767.45. *De quo etiam dictum, 762.43. Ubi (quod non tacendum) lex sic emendanda:* Si fur capiatur, morte afficitor, vel vitam suam werigildo redimat.

Werhades.] 858.59. ——sit *werhades,* sit *wifhades,* sit alterum, sit aliòquin, *&c. Lege:* sive virilis, sive muliebris generis fuerit, sive alterutrius. *De personis utriusque sexus qui sacris initiantur dictum. Vox illa à Sax.* ƿeꞃe, *vir; &* haꝺ, *ordo, sexus, genus, persona: ista à* ƿiꝼ, *mulier, fœmina, & eadem* haꝺ.

Werra.] 82.21. 246.36. 499.44. *Idem quod alibi* guerra. *i. bellum, dissidium, nobis hodie* **Warre.** *Vide* Guerra.

Westrum.] 2372.10. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de Cistercio forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum *westrum. Fortassè rescribendum* rastrum.

Wharfus.] 2293.43. *Ripa; crepido litoris, sinus; aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam. Vulgò,* a **Wharfe.** *Unde sic dictum vide in* Cambiare.

Whassum maris.] 2587.30,32. *Littus, sive terra illa*

illa litoralis, plana & plerumque arida, quam tamen interdum mare alluit, lavatque: qualis illa apud Norfolcienses nostros à Cambdeno memorata, vulgò, the Washes dicta. Nomen à lavando vel alluendo ductum, quod nobis to wash; à Saxonico ꝥarcan.

Wichencreft.] 923.9. Saxonum piccan-cpæꝼт. i. ars venefica. à picca, unde nostrum Witch, saga, venefica: & cpæꝼт, nobis hodie craft, ars. Vulgò, Witchcraft.

Withades.] 858.58. Vide Werhades.

Winewa.] 896.7. Vide Gewineda.

Wita.] 761.63. 763.50. Mulcta. Witarum autem varia olim genera. 1° Wita Regis, (vel regi debita) quæ aliàs capitalis wita, & wita plena, Saxonibus ꝼullpιтe, & ideo sic dicta quia witarum omnium præfinitarum maxima, viginti valens mancas, vel mancusas. 2° Episcopi & Comitis Wita, quæ Regis dimidio minor, decem scil. mancarum. 3° Thaini, vel Baronis wita, quæ Comitis dimidio minor, quinque sc. mancarum. Vide LL. Hen.1. cap.35, 69, 87. Regiam autem forisfacturam, & plenam witam idem esse, ex collatione cap.64. LL. Guliel.1. & LL. Hen.1. cap.51. facile constabit, quod enim in priori Regis forisfactura; in posteriori plena wita dicitur. ¶ Secundum witam jurare. 763.48. De furti suspecto dictum: & pro mulcta ratione, talis criminis reo imponendæ, se purgare sonat. ¶ Wita servus. 766.31. Sic enim, demptâ distinctione intermediâ, verba conjungo: juxta Sax. pιтe-ðeopne. De quo vide Forisfactus servus. ¶ Winterden apud Ingulphum Sax. fol 491.a. corrigendum Witereden, quomodo per Malmesburien. exhibitum, fol.22.a. Beda Interpreti, lib.3. cap.8. pιтe-ƿꝛæðenne, al. pιтe-ꝛæðenne. Sic autem puniciones ibi Saxonicè versum. Sanè, pιтe propriè sumptum, pœnam significat: unde pιтnepe pro tortore: ꝛæðenne addito, non autem, ut conjicio, compositionis ergò, vel ut vocem reddas compositam; sed, quemadmodum in ʒebeðꝛæðenne, ƿιꝛꝛæðenne, ʒeꝼeꝛꝛæðenne, þιnʒꝛæðenne, i.e. preces, familia, sodalitium, intercessio, & similibus, vocis explendæ sive producendæ gratiâ: quem in finem hoc & ꝼcype (unde productio nostra syllabica ship) promiscuè usurparunt Anglo-Saxones. E.G. ƿιꝛꝼcιpe, ʒeꝼeꝛꝼcype, &c.

Witersatan.] 923.1. Corrige secundùm Saxon. Withersacan. Ita nempe Saxones vocarunt apostatas, transfugas, & omnes qui leges aut divinas aut humanas refugerunt. à piþeꝛ, i.e. contra, adversus, (unde nostratium Withernam. i. ex adverso captio, in compensationem sc. cujusvis ab altero prius capti) & ꝼecȝan, dicere, loqui. Ita ut generatim quemvis contradictorem, sive oblocutorem comprehendat.

Witword.] 896. 20. Vide LL. Presbyteror. Northumbren. apud Spelmann. Concil. pag.502. ca. 56. ubi doctiss. eques vocem Latinè fecit Responsa prudentum: &, meo quidem judicio, feliciter; cum vox, ni fallor, sit composita ex pιт, al. pιтιʒ, Sax. sapiens; & poꝛð, dictum, verbum.

Wreccum maris.] 2015. 55. Wrech. 657. 12. Idem ac infra, 2016.15. Wreck, quod significat totum illud quod è naufragio ad littus appellitur, nisi animal aliquod ad navem pertinens, salvum superfit. Nam animal in navi superstes (fortè quod tunc non dicatur derelictum, quo nomine à rege, & jura habentibus regalia vendicatur[a]) facit ut naufragium in Wrecki causam non incidat, & ut bona quæ servari possunt, non fisco cedant, sed navis dominæ permaneant, si intra tempus limitatum vendicentur. Vulgò, Wracke, & Ship-wracke. Vocis origo dubia: num sc. à Gall. varech, al. vareique, unde Normannor. verifcum, eo sensu: num à Saxon. ƿꝛecca, miser, quod ultra modum miser sit qui naufragium passus: num a Sax. bꝛece, al. bꝛyce, unde nostratium breach, fractio, ruptio; b. in w. (quæ pro unâ literâ apud Germanos ferè habita, ut in voce Vassallus jam monitum) mutato. Sanè Belgæ naufragium vocant Schip-breke, Germ. Schiff-bruch. Imò & Saxones (si chartæ regis Edgari monachis Ramesiensibus datæ, apud Clementem Reinerum, Apostolat. Benedictinor. Append. par.2. p.48. Scriptura 41. fides sit adhibenda) ꝼŷpbꝛech, potius ꝼcŷpbꝛece. q.d. navis fractio. Verum tamen ut dicam, parum refert an vocem eo sensu habuerunt Saxones, necne: cum naufragium quandoque fit, quod in Wrecki causam non incidat, ut id quod acciderit longè à litore, puta in vasto mari, vel oceano; quod nihil ad Wreckum nostrum, non naufragium propriè, sed emolumentum ejus aut commodum fisco cedens, ex bonis sc. post naufragium, vi ventorum & fluctuum ad litora devolventibus, significans. Unde vocem à Gallico varech, ejusmodi res signante, mihi videtur corruptam, ac à Normannis huc adductam.

[a] V. Bract. fo.120.a.

Wriste.] 856.15. Carpus, quo sensu hodieque voce utimur.

Wykettum.] 2063. penult. 2064.5,12. Idem quod Belgis Wicket, Gallis Guichet. i. porticula, forula, ostiolum. Vulgò hodieque, a Wicket.

X

XII. hyndus.] 762.60. 763.15. 767.31. Vide Hyndenus homo.

Z

Zucara.] 1245. 60. ab Arab. Zuchar, unde Græc. Σάχαρ, Latin. Saccharum. Angl. Sugar, eopse sensu.

FINIS.

ADDENDA.

Bulch.] 2007. 13. *Fortasse legendum* busche, *quod Gallus, ligni sive arboris stipes, caudex, vel truncus.*

Childewite.] 1431. 42. *Ancillæ* (*quam aliàs* nativam *Forenses vocant*) *absque domini veniâ, gravidatæ, vulgò impregnatæ, mulcta: sive in ancillam ita delinquentem animadversio. à* child, *puer, proles; &* wite *mulcta, animadversio. Vide Spelmanni Glossar. in* Lairwite.

Emal.] 2038.17. *A Gallico* email, *quod nobis hodie* amell, *&* enamell, *encaustum.*

¶ P*Ræter has, amice Lector, si quæ hujus farinæ voces, nostram hic illic observationem omnino fugientes, tibi occurrant aliæ; quod in opere tam longo, & quasi ex tempore perlecto, neutiquam mirandum, cum maximè vel oculatissimum* Bernardum *omnia sciamus non vidisse, & bonus quandoque dicatur dormitasse* Homerus: *incuriam mihi ne objicias velim, qui ne unam quidem sciens prudensque præterivi. Voces autem phrasesque sic casu & festinatione prætermissas, si colligere, mihiq; transmittere tu augneris; eas omnes, pro virili explicatas, cum gratiarum actione, tibi, nec tardè, me spondeo remissurum: saltem in futuro nostrarum historiarum tomo, brevi (si præsens tibi gratus fuerit) emittendo, has à me (si Deo placet) expectes illustrandas. Hosce interim labores nostros, tuì causâ & commodo susceptos, æqui bonique consule.*

Q*Uasdam etiam alias ejusmodi voces in hoc opere non repertas, occasione datâ potius quàm petitâ, interdum exposuimus: Has autem, ut à cæteris meliùs discernantur, (cum locis ubi inseruntur) hic denuo recensendas duximus: viz.*

Aver de pois.] *Vide* Hustengum.
Aurifrisium.] *Vide* Brudatus.
Contenementum.] *Vide* Tenementum.
Culvertagium.] *Vide* Fridwita.
Erthmiotum.] *Vide* Bilage.
Exguardium.] *Vide* Consideratio Curiæ.
Firmam dealbare.] *Vide* Firma.
Forbatudus.] *Vide* Orgilde.
Furst.] *Vide* Respectare.
Herthamon.] *Vide* Mundbrece.
Hustingi pondus.] *Vide* Hustengum.
Ludgate.] *Vide* Greglada.
Loutgulary.] *Vide* Burgaria.
Parvisium.] *Vide* Triforium.
Selda.] *Vide* Stallage.
Taffale.] *Vide* Taffare.
Temmantale.] *Vide* Decima.
Tenseriæ.] *Vide* Taffare.
Troy-weight.] *Vide* Hustengum.
Vastellus.] *Vide* Simenellus.
Wastellus.] *Vide* Simenellus.
Witereden.] *Vide* Wita.

CORRIGENDA.

ARnaldia.] *post alopecia, dele quæ ibi, & eorum loco hæc substitue: quæ vox, cum à vulpe (quæ Græcè ἀλώπηξ) sit, fortasse* renaldia, *& per metathesin* arnaldia, *à Gallis interpretata est, qui vulpem* renard, *Angli verò* renald, *appellant. Hoc si non est, loci fortasse vel regionis nomen fuerit. Medici viderint.*

Buccellus.] ——mid bÿtt fÿllinge, *&c. Ita Textus Roffensis quo usus sum exemplar: codex autem ipse à me nuperrimè consultus:* mid bÿtt fÿllinge. *i.e.* cum doliorum (*vel,* utrium) impletione. bÿtt *enim Saxon. uter, dolium:* fÿllinge, *ut nobis hodieque, impletio.* Buccellus *itaque fortè à Gallico* bouteille, *quod Anglis* a bottle, *uter sc. sed & ab eodem* bÿtt, *nostrum* butt, *pro dolio.*

Grisia pellis.] *post* episcopo 34. *adde: Fortasse tamen vestis pretiosa, ex animalculo, Gallis* gris *dicto, intelligenda.*

E*Rrata cætera, sive nostra, sive typographica, candidi lectoris correctionem & patientiam expectant.*

Scriptura

Scriptura Saxonica, de Dunelmensis *urbis situ,* &c. *ad fidem codicis MS.* Simeonis, *loci monachi, col.*76. *exhibita, hîc denuò recognita, gravioribus à mendis repurgata, &* (*ad verbum*) *Latinè reddita.*

Is ðeos burch breome geond Breotenrice. steopa gestaþolad. stanas ymbutan ƿundrum geƿæxen; ƿeor ymbeornað. ea yðum stronge. ⁊ ðer inne ƿunaþ feola fisca cynne. on floda gemonge; ⁊ ðær geƿæxen is ƿuda fæstenne micel. ƿunað in ðem ƿycum ƿylda deor monige. in Deoperdalum deora ungerim; Is in þere byrie eac bearnum gecyþed ðe arfesta eadig Cutberht. ⁊ ðes clene cyninges heafud Osƿaldes Engle leo. ⁊ Aidan biscop. Eadberht ⁊ Eadfriþ. ⁊ eðele geferas; Is ðere inne mid heom Æþelƿald biscop. ⁊ breoma bocera Beda. ⁊ Bosil abbot. ðe clene Cuþberht on geogoþe lærde. lustum. ⁊ he ƿis lara ƿel genom Eardreþ. ⁊ mid ðem eadige inne þem mynistre unarymeda reliquia. ðe monia ƿundrum geƿyrcaþ. ðæs ðe ƿrit segcaþ. ðone drihtnes ƿer domes bydeþ;

EST *hæc urbs celebris per* Britanniam: *ascensu arduo stabilita: petras* [habens] *undique mirè immensas.* Weor [fluvius] *circumfluit: amnis* [quidem] *fluctibus potens: & in eo manet multorum piscium genus,* [vel, piscium copia] *inter fluenta. Et ibi succrevit saltus ingens: manet in illis receptaculis ferarum multitudo, in* Deoperdale *feræ innumeræ. Est in eâ urbe etiam filiis* [i. sc. civibus] *cognitus, pius beatus* Cutbertus, *& illius casti regis caput* Oswaldi, *Anglici leonis: &* Aidanus *episcopus,* Eadbertus *&* Eadfridus, *& nobiles* [quidam] *socii. Est inibi cum eis* Athelwaldus *episcopus & illustris scriptor* Beda, *&* Bosilus *abbas, qui castum* Cuthbertum *in juventute docuit, libens: & qui sapientem doctrinam bene imbibit,* Eardredus. *Et cum iis beatis, in illo monasterio innumeræ reliquiæ, (quæ multa miracula operantur, de quibus scripta loquuntur) Domini ibidem judicium præstolantur.*

In eorum gratiam qui Saxonicorum lectioni non assueverunt, Alphabetum Saxonicum hic adjiciendum duximus.

A b c ꝺ Є e ꝼ ᵹ h ı k l Ꝺ n o p q ꞃ ꞅ ſ ꞇ u ƿ x ẏ Ǽ æ
A b c d E e f g h i k l M n o p q r S s t u w x y Æ æ

Ð ð Þ ⁊ ꝥ ;
Th th th and that .

F I N I S.

INDEX *Rerum, Verborum, Personarum locupletissimus,* ab A. S. *digestus.*

A

historiis

 Arnulfus,

jure

Baronibus

Burgh

V.

Pedibus

[Ff3] Coventre

D.

Divortium

E.

Eadrithus,

Adeling

eclesia

Picta-

F.

G.

Godricus,

H.

junior

I.

Jannensis

K.

L.

dissipu-

M.

O.

P.

Piſcis,

seu

Simeon

Suanus,

T

Theodorus,

Thomas

Unfrithland,

excubat

ad

Y.

Z.

FINIS.

INDEX COGNOMINUM.

Amice Lector,

Baronum nomina asteriscis notavimus; nec tamen omnium, cum haud facile fuerit omnes internoscere: Quin & ex his quos stellatos vides nonnulli forsan honore tantum equestri ornabantur. Reges, Duces, Comites, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, &c. in majori Indice invenies suo quemque loco repositos: Illuc scilicet hæ literæ, V. L. R. te mittunt. Vale, & operam nostram æqui boni consule.

A. S.

Henricus

C.

* Johannes

D.

S. *Denis,*

E.

F.

I.

K.

Willielmus

M.

M.

Simon

P.

Q.

Robertus

T.

Johanne

V.

W.

Y.

Z.

FINIS.

INDEX AUTHORUM ET TRACTAtuum in hoc volumine.

SIMEONIS Dunelmensis

JOHANNIS Prioris Hagustaldensis

RICARDI Prioris Hagustaldensis

Serlonis monachi

AILREDI Abbatis Rievallensis

RADULPHI de Diceto Decani Londoniensis

JOHANNIS Brompton Abbatis Jornallensis

GERVASII monachi Dorobornensis

Thomæ Stubbs Dominicani

Guilielmi Thorn monachi S. Aug. Cant.

Henrici Knighton Canonici Leicestrensis

E R R A T A.

In Præfatione Rogeri Twisdeni *militis.* — Pag 1 *lin.* 12. amicorm, *lege* amicorum. *lin. ead.* sollicitationibus, *leg.* solicitationibus. *p.* 2. *l.* 26. & ille de Ecclesia, *leg.* & Simeonis ille de Ecclesia Dunel. *p penul. l.* 8. *ante finem.* Istiusmodi, *leg.* Hujusmodi.

Col. lin. lege
1, 9. relin.
5, 19. agenda doe.
7, 20. quinq.
43 monast.
14. 29. extrinsecus
34, 37. Sexhelmi
47, 53. cædes
66, 46. Dunelmense.
80, 65. & socerum suum
86, 4. multorum
128, 56. muniti
133, 36. Cuthcardus
182, 40. Norreganorum.
195, 17. Edmundi
337, 13. resistere
341, 61. altaria
344, 18. proficiendi
367, 7. assensu
377, 10. consuluit
402, 45. auxit
404, 3. oculus
405, 7. aperiri
420, 40. una comp.
421, 9. illam
430, 13. satisf.
438, 10. Norranhimbr.
456, 57 gelu
471, 11. campum
474, 65. Eadsinus
485, 34. insularum
489, 56. contumaciter
494, 14 soliciciore
495, 23. manicis
506, 26 accipiens
519, 19. Ricardo Comiti
526, 16. Historiographis.
532, 3. Octav.
535, 37 Episcopos
541, 20 ejus
553, 49. Deo, tibi
555, 37. vesperas
559, 20. horribile,
561, 49. Robertum B.
562, 26. *Septe dicitur a filiis fuisse ejectus: sed fratres eum ejecerunt: nec filios habuit.*
563, 23. Evilmerodag
570, 14. impetravit,
588, 47. Prior Wint. electus in
607, 8. sacrosanctis
613, 28. reges Angl.
616, 31. felicior,
624, 64. exhortamur
636, 44. Rothomag.
639, 9. diligentia & f.
640, 15. *Dei etiam*
650, 3. Jois
659, 58. Octav.
62. regem
661, 10. inhibentes
665, 5. — larius, Arch.
666, 25. Instrumenti
677, 33. monial.
690, 34. vos, sed
698, 16. Justitiariis,
59. præbendis
699, 66. M.C xcvii xvi.
704, 64. ratihabitionis
705, 63. Dominicæ
715, 36. prudentiæ
50. Munmirail,

Col. lin. lege
716, 58. Munmirail,
726, 43. hæc, quia
734, 23. lethi
44. detractione f.
736, 15. *pro ut lege* &
737, 60. Dominus
747, 43. laudabilis
749, 15. zelotypias
753, 30 *filiis*
755, 24 armamenta,
26 saccurrur.
775, 34. Cudredus
787, 26. Oswinus
789, 6. Jacobo
792, 51. cœlestis
802, 26 postea
64. mœstia
808, 3. ut paulo sup.
810, 60. apes
815, 66. cap. xvii.
816, 55. Actuum xvii.
821, 4. homine quem
10. tribundo
831, 29. *pro* Ethelredo *l.* Plegmundo
30. xxiiii.
835, 4. virago vale.
838, 50 & 58. Wiltoniensis
51 & 63. Wintoniensis
845, 4. Wolfelmus
849, 58. & eos firm.
863, 53. amicior ;
895, 43. wealceaf.
897, 35. robaverit
898, 65. monetariis;
908, 14. cœpit.
909 42. — cus secundus
911, 28. ligna
914, 66 De
917, 39. domini sug.
56. relevationis
932, 59. Cicestrensem est
943, 67. socer suus
944, 50. socer suus
970, 1. cubiculariis
978, 27. lenocinando
1007, 36. *pro* glares *suspicor legendum* gladio res
1015, 1. declinaverant
36. *pro* asperima *forsan legendum* apertissima
1016, 30 Londoniensem
1026, 41. patria,
45. exercemini,
1032, 57. Henricus Winc.
1045, 40. quædam
1048, 35. facientes.
1055, 46. — spect.
1056, 6. hæc tota
1058, 24. auræ
1059, 41. Siciliæ
1071, 8. Archilevensis,
1074, 22. va iis
1087, 7 ob. iaxi,
1089, 21. irruptus. *vel* irrepturus.
1125, 4. abstulisse,
1132, 43. capere
1133, 5. Pastippum Med.
14. errore suam vel suorum salutem
1194, 34. Insolentiam

Col. lin. lege
1210, 24 ingressus
1222, 27. — ctam Baldewinus Cant.
1255, 39. — ter elegerunt,
1263, 13. *Ebo. accepit dicitur mortuus, quem diu post illud tempus vixisse constat. V.* 1281, 54.
57. sit redit.
1267, 18. inficiebantur
1268. 12. ineundum
1273, 20 baculo
1281, 50. inung.
1301, 30. gesta
1317, 48 vix sola
1332, 37 jurisdictionem,
1333, 6. celebrare,
1339, 51. gavisus
1356, 51. Warwellense
1370, 48. interfectus
1373 48 aciebus
1374, 19. colloquii,
1414, 6. quærentes
1416, 20. *pro* his *l.* hic *vel* is
1420, 6. *ante* avunculum *deest* post, *vel* imitatus, *vel* sequutus, *vel aliquod simile.*
1424, 60. *pro* Ric. *l.* Rob.
1447, 1. implere fuff.
1448, 4. Dominici
1473, 5. Conventus
15. varios sermones,
1481, 29. nec sui
1505, 3. eundem
1510, 4. abundantius
1521, 51. tritiuum
60. appellationem
1544, 64. Cantuariensis
1557, 17 cachinno
1558, 46. gavisi
1565, 52. Cantuariensem
1570, 64. Francia
1588, 9. oblationem.
1589, 61. monasterii
1595, 12. relacite
1602, 29. cognoveris
42. differas
1617, 57. militaria
1621, 8. insufficientes
1630, 25. Eleutherio
1638, 46 & 47. Lundonia, mortuo Leutherio.
Od.
1640, 26 papa Sergio qui
1651, 26. *pro* Alexandro *l.* Benedicto. *Tunc enim Romæ sedit Benedictus IX.*
1656, 55. impenderet
1659, 13. *legendum forsan,* favebant Anselmo,
1660, 38. lassescente
45. Anno
47. — scopi
1671, 42. discessit
1672, 52. lento
1686, 24. metropolitani
1697, 2. *leg. nam forsan,* illustris,
1704, 32. *deest nonnihil.*

Col. lin. lege
1707, 20. Herveum Norwicensem, *male illic poni suspicor, cum nullibi mihi Herveus eleensis, qui Norwici sederit.*
1708, 50 immoramur ?
1711, 44 Carruariæ
1713, 9. digrederentur,
1715, 4. papa Johannes Cajetæ natus,
58. siquidem
1716, 17. Augustoduni,
21. byzantios
25. acoluthum,
57. Canonem
58. revertiret
1728, 48. Bonifacio VIII.
1741, 13. quadringentorum
1749, 41. noster Greg.
1751, 25. feminæ
1752, 39. inquietare
1757, 45. prodirent
1759, 16. Ethelberto,
1762, 56 sellam
1768, 58. conjunctus.
1772, 3 & 4. & Baldwyno Lichesfeldensi, & Adulfo Roffensi. *V.* 1640, 51 & 52.
28. — densis episcopus
64. axe *quid sit nescio.*
65. simulatæ
1773, 36. insperato
1779, 9 æstimet
1781, 35 & 36. parsimon.
1783, 9. paropsidie
1784, 2. monast.
1793, 26. archiep.
1795, 65. memoria
1798, 16. animabus
1802, 10. religiosis
1804, 50. assisteremus,
52. — mationis
1806, 22. reatum
1815, 17. analogium
1824, 16. subornatus, multis
1825, 24. districte
1837, 4. audiat
1840, 7. usi
1864, 9. cujusdam
1895, 38. dimissiones
1906, 57. veniam
1907, 46 confusionis
1914, 60. Papa Iv.
1915, 41. vicariæ
63. dormitorium
1919, 19. homicidas
1923, 41. *pro* tempore *censeo* tepore *legendum, vel* torpore
1935, 54. opinioni
1953, 39 sanioris
1955, 36. vestis
1972, 52. xenodoch.
1979, 18. juxta
22. promovendum
48. adstrinxit,
60. quidam cap.
1981, 67. prætexione
1987, 32. apostolica
1990, 10. iidem

1991,

Col. lin. lege
1991, 59. notariis
2003, 9. — sim. cexcie
2010, 37. paritate
2012, 44. unanimi
2013, 12. regis
2027, 39. perpetualiter
52. discordiæ
2037, 50. refectionem
58. parte
2050, 52. notariis
2067, 22. Papam Job.
2082, 47. eminentia
2083, 9. ponderatis,
29. probrosa,
2087, 14. contingeret, *vel* contigerit
2092, 43. hameletto
2102, 54. impediri
2112, 34. arbitrum
2123, 34. omnium
2124, 23. fluminibus,
2150, 44. lenitiva,
51. intercludi,
2[illegible], 10. Prioris S. Gregorii, & Archidiaconi Cant.
2198, 37. ambiguitatem
43. faciendam
2199, 38. diœcesis; de
2200, 28. poterant *vel* potuerunt
2216, 65. præfato
2218, 8. liberum
2220, 27. Wlfelmus
2231, 16. Vitalianus i.
46. *pro* Conus *l.* Donus
2241. Sergius iii.
2274, 50. redditum
2290, 32. redditus
2293, 26 & 27. abbatiam nostram, ac situm,
46. cantariarum
2313, 23. Edwardum re-
2320, 8. *pro* Britannia *l.* Bithynia
2321, 10. *pro* pater *l.* fratre
2342, 3. ventilarent, *l.*
13. terminandum;
2347, 46. *pro* suæ *forsan legendum* sævæ
61. *pro* Willielmus *l.* Walterus
2348, 12. solitudinis
2352, 41. Abbas fuit montis Cassini, venenoq;
2353, 10. duodenarium
2362, 5. archiepiscopio, sed ejus literaturæ
2366, 10. Dunwaldum
2369, 13. investituras
2372, 30. *pro* Waltero *l.* Ranulfo
2373, 50. Xliii.
2383, 14. Siciliæ
2389, 1. Ricardo *videtur mendosum.*
27. dormientes
2391, 44. Giraldus Cambr.
2393, 7. Andegaviæ
37. eunuchaverat,
2395, 42. *dele periodum.*
2401, 8. *pro* Oxoniensis, *l.* Saxoniensis,
2402, 30. proficiscendum
2404, 38. inultum
2412, 10. ista
38. Tydei
2424, 65. *pro* frater *l.* filius
2425, 5. *pro* xiii. *l.* iii.
2435, 21. *pro* secundus *l.* quartus
2439, 24. missis legatis
2440, 58. *pro* ii. *l.* ix.
2441, 66. præjudicium
2442, 14. Pharis.
2443, 30. versus. In dicto Conc. Lugdunensi quidam episcopi, qu. pr. e. R. Gr. L. episcopus, suis
2458, 66. Sicilia
2459, 2. *legendum forsan*, Palernam (*ut* 1011, 8) & Messanam, & sic per medium Scyllæ
2460, 55. adiit,
2469, 9. *pro* Northamptonam *l.* Norram, *vel* Northam, *ut* 2470, 58.
2472, 48. contra regem
Ibidem, & in margine, pro 1220. *legendum* (*ni fallor*) 1295.
2482, 49. le roy
2484, 43. Trojanæ
2485, 59. & 15. & 48. } Cumbrorum
2487, 29. mortem
2490, 4. *forsan legendum* ipsis suorum pr.
28. *pro* timore *forte leg.* tenore
2491, 22. *forsan leg.* Deo Domino universali duos alios dominos habeamus, spir.
31. possimus,
2497, 34. regem
2509, 1. strenuitate
2510, 50. populo
2513, 37. Mccxcvi. *& in margine*, 1296.
2714, 46. poterant
2526, 25. *pro* plenas rex *forsan leg.* plena pax
2531, 45. Comitem
2539, 22. Lancastriæ Th.
2545, 21 & 41. Exoniæ
2547, 42. tres honourable le Roy de
2581, 46. *pro* Radulfus *puto legendum* Walterus
2583, 67 *pro* 1328. *l.* 1344.
2586, 31. *pro* capellano *forsan leg.* capitulo
2590, 38. Scotos,
261[illegible], 61. per te
2628, 28. prodentes
66. *pro* Henrici *l.* Petri
67. *pro* Petrum *l.* Henricum
2632, 22. papa xi.
60. indictione
2635, 43. *pro* fuerunt *l.* furore
2646, 7. Apoc. 2 & 3.
2661, 35. simoniacus
2666, 2. saltavit,
2675, 6. Comites,
2679, 62. *pro* Radulfus *leg.* Walterus
2694, 4 & 5. *pro* Robertus Br. *l.* Nicolaus Br.
15. *pro* Johannes *leg.* Robertus
2697, 58. consuluerunt
2698, 41. Northumbriæ
2700, 15. —riensis & Cancellarius Episc.
16. alii.
27. prodere
34. consuluerunt
37. melancholia
2702, 23. Molineux
2705, 33. *pro* Robertus *l.* Nicolaus
40. Cicestrensis
2706, 5. elevabitur.
2710, 16. — matione
2729, 66. Viscontes,
2746, 34. continetur.
54. Sequuntur objectiones
2757, 6. mandato.

FINIS.